
GAUDEO



Venduntur, AMSTELÆDAMI.
Apud, JOANNEM WOLTERS. Aº. 1697.

PHILIPPI CLUVERII
INTRODUCTIO
IN UNIVERSAM
GEOGRAPHIAM

Tam veterem quam novam

Tabulis Geographicis XLVI. ac Notis olim ornata

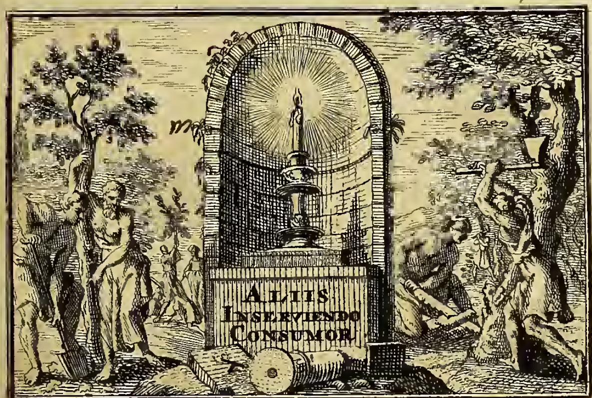
à

JOHANNE BUNONE,

Jam verò locupletata Additamentis & Annotationibus

JOH. FRID. HEKELII & JOH. REISKII.

Cum privilegio Ordinum Holl. & Westfrisiæ.



Venduntur AMSTELÆDAMI,
Apud JOANNEM WOLTERS, Bibliopolam
op 't Water, M DC XCVII.

V I R I S

Præcellentiſſimis, Clariſſimis, omnigenaque eruditione ac ſingulari humanitate Spectatiſſimis.

D. JOHANNI GEORGIO GRÆVIO
Regis Magnæ Britanniæ Hiſtoriographo, Politices, Hiſtoriarum & Eloquentiæ Profeſſori in Academia Ultrajectina.

D. JOHANNI MENSINGÆ
Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſori in Academia Groningæ & Ommelandiæ.

D. JACOBO PERIZONIO
Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſori in Academia Leidenſi.

D. GUILIELMO COETIER
Jct. Hiſtoriarum & Eloquentiæ Profeſſori in Celeberrima Friſiorum Academia quæ eſt Franequeræ.

D. THEOD: JANSONIO ab ALMELOVEEN
M. D. Eloquentiæ & Hiſtoriarum, Profeſſori in Academia Gelr. Zutph. quæ eſt Harderovici.

(Eo ordine, quo ad Academicam dignitatem ſunt promoti.)

S. P. D.

JOANNES WOLTERS.

VIRI
HUMANISSIMI,
HONORATISSIMIQUE.

GEographiam, ſive Scientiam illam, quæ circa Orbis terrarum deſcriptionem verſatur, cuncti qui ad ſolidam aliquam elegantiorum literarum cognitionem adſpirant, maximè eſſe neceſſariam, juxta mecum omnes hodiè fatentur. Si enim nihil aliud ad ejus commendationem dici poſſet, quàm eam Hiſtoriarum ſcientiæ omnium nobiliſſimæ & pulcherrimæ non ſolum magnam fœnerari lucem, ſed etiam arctiſſimo quodam nexu, cum ea eſſe conjunctam, ſatis tamen cauſæ eſſet, quare omnes in ea diſcenda elaborandum ſibi eſſe exiſtimare deberent. Verum cum multæ insuper aliæ ſint utilitates ex hoc ſtudio in cultores ſuos redundantes, quas quidem impræſens enarrare velle nihil aliud foret, quam lucernam in meridie accendere, omni ſanè laude celebrandi ſunt illi viri, qui non tantùm Juvenes ad hoc ſtudium ſummopere cohortati ſunt, ſed etiam id egerunt, ut diffuſam hanc & latè patentem ſcientiam in breve quoddam Compendium redigendo diſcentibus facili quadam methodo conſulerent. Inter hos, ſi non cæteris anteponendus, certe non infimus habendus eſt PHILIPPUS CLUVERIUS, qui non ſolum hoc nomine laudem meretur, quod mira quadam brevitate & facilitate in ſua ad Geographiam INTRODUCTIONE uſus eſt, ſed etiam, quod præcipua Hiſtoriarum capita ſuis quæque locis inſeruit,

ruit, eo consilio, ut Adolescentes bina hæc studia tanquam gemella, ab initio conjungenda esse intelligerent. Qua quidem re maximam eum apud omnes eruditos iniisse gratiam, satis testatur Libri ejus non una in regione sæpius iterata impressio, nec non voces illæ ubique pene conquerentium de exemplarium penuria, simul ac eorum copia haberi amplius non potest. Hæc cum ita se habeant, non inutilem me Reipubl. Litterariæ navaturum esse operam existimavi, si CLUVERII diu jam & à multis desiderati novam, eamque nitidissimam editionem adornarem. In quo quidem minime me fefellisse opinionem meam, argumento est singularis applausus, quo tot viri præstantes conatus meos, quam primum eis innotuissent, prosecuti sunt. Quos inter cum vos, PROFESSORES CLARISSIMI, non minus eluceatis, quam Luna inter stellas minores, quorum calculo noster hic labor est probatus, Vestro etiam nomini eum inscribi nemo mihi vitio vertet. Nam si eruditum hoc opus haud dubie tantum eruditis debetur, iisque de Re Litteraria bene meritis, ad VOS jure meritoque spectare haut ullus inficias ire potest, utpote quos omni liberali doctrina politissimos, insigniaque seculi nostri ornamenta non solum loquuntur Librorum præstantissimorum, qui hodie eduntur, tituli, verum & tantus numerus discipulorum, qui ab ore Vestro quotidiè pendent, & à Vobis vera solidaque Litterarum, in quibus excellitis, id est, optimarum cognitione instruuntur. Præterea cum id spectarem, multum æstimationis Libris plerumque accedere ex commendatione Doctorum Virorum; hoc quoque nomine ad VOS præcipue recurrendum erat, ut essent, qui Liberalium Artium Studiosos

nova plerumque ſpirantes affectantesque, docerent, non eſſe librum contemnendum, quod ætas recentior eum nobis non dederit; ſed maxime hodiernum ſuſpiciendum, utpote qui tantus etiam à doctisſimis habetur, ut noſtram ætatem vix vidiſſe ei parem facillime fateantur. Atque hæ potisſimum ſunt rationes, quibus adductus NOMINA VESTRA præfigi volui. Quod reſtat, id unum peto ut, quod hic auſus ſum, non tantum boni conſulatis, ſed & benignis oculis hoc opus porrò aſpicere dignemini, Veſtraque autoritate & commendatione pro virili adjuvare pergatis.



LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

NOn Auctores ſolummodo antiquos, Græcos Romanosque, ſed ex ævo medio barbaroque plures hæc diſtinuit cura, hæc meditatio diu exercuit, ut tironibus geographicam inſtitutionem brevi & perſpicuo libello concluſam traderent, firmiusque inprimerent. Huc multæ Græcorum veterum πεϱιηγήσεις *aut* ἐξηγήσεις *i. e. de ſitu orbis commentarii pertinent: Quales adhuc extant à Scylace Caryandenſi, Marciano, Artemidoro utroque, Dicæarcho & Iſidoro compoſiti, ſed ab Hæſchelio unum in corpus redacti. Ut de Dionyſio Alexandr. Ptolemæo, Stephano, Anonymisque multis mentio nec fiat in præſenti, Roma nobis Pomponium Melam, Plinium, Solinum, Æthicum reliquit. Hos facto agmine ſequebantur Arabes, cum ad ipſos doctrina liberalior trans oceanum octavo & nono ſeculo migraſſet, ſcriptisque compendiis præcepta geographica inſtillarunt; Jacoutus puta, Ibn Maraſ, Abulfeda, princeps Hamatæus, cujus verſionem ab Schickardo additam Hottingerus in Bibl. Orient. memorat, Schalahaddinus plerique* ἀνέκδοτοι, *& Nubienſis à Gabr. Sionita editus: Ut alios in Bibliothecis quotquot adhuc latitant, omittam; Græcos itidem ex ætate media Pſellum, Epiphanium, Phocam, Nicetam & plures Anonymos, quorum unus opera ſtudioque Gothofredi prodiit. Poſtea cum literæ humaniores à tenebris, quibus oppreſſæ diu jacuerant, caput extuliſſent, Viri docti ad geographica rudimenta quam breviſſime inſtillanda manum & animos applicuerunt. Hinc tot Epitomas, Synopſes, Breviaria, Compendia, Sceleta, Theatra, Enchiridia & Specula in lucem edita videmus; neque ſuperiore tantum proximo, ſed hoc noſtro etiam quod procurrit, ſeculo. Noſter autem Cluverius introductionis titulum parallelo Geographiæ, quam meditabatur, veteris & novæ opuſculo inſcripſit, tum ut vias adoleſcentibus emuniret commodisſimas, tum ut veſtigia Scriptorum antiqua ipſe inſiſteret. Quot enim Philoſophicas* εισαγωγὰς *i. e.* introductiones *adhuc ſuperſtites habemus? Nec à Porphyrio ſolum, quem* εισαγωγὸν *i. e.* introductorem *interpretes vocarunt, ſed ab aliis tam Græcis quam Latinis Scriptoribus. Non quidem iis introductio proprie dicta, & cum motu locali aliquo conjuncta in mentem venit, nec forenſis judicio quondam Romano receptisſima, ſed libraria ſive doctrina ſive ſcriptio, quæ primis artium elementis traditis lectorem ad eas, tironem maxime introducit: Ut Heſychius rectiſſime* εισαγωγὴν ϗ εισήγησιν υἴδασκαλίαν *reddiderit ſive doctrinam. Hunc ſibi ſcopum ſuperiore ſeculo præfixerunt Balth. Mercator, Æl. Anton. Nebriſſenſis, & Iſ. Dodonæus, Iſagoge coſmographica conſcripta; nec alium Salmanticenſes introductionibus in coſmographiam variis conjunctim editis A. 1557. Eadem plane inſtituti ratio, eademque lex fuit, quam tenuerunt hoc noſtro ſeculo Georg. Fournier, Joh. Blancanus, Heidmannus, & noſter potiſſimum Auctor ſua introductione ad Geographiam veterem novamque compoſita. Hic enim libellus ſimulac Lugduni apud Batavos in uſum exiit communem, applauſu vario exceptus, non*

apud

apud Belgas solum sed Germanos etiam typis iterum exscribi debuit: Idem non ita multo post versione Gallica A. 1667. apud Parisinos, apud Norimbergenses A. 1679. Germanica ornatus; à Pet. Lambecio in tabulas synopticas, ab aliis viris CLmis in Manuale aut Enchiridion redactus iterum apparuit. Tandem Bunoniana sive Wolffenbüttelensis editio multis tabulis & annotationibus instructior successit, majusque libello pretium, & honestam in Scholis omnibus existimationem peperit. Tantum eminet hucusque introductio nostra Cluveriana, ut pote Liber, qui raram nostro seculo felicitatem expertus fuit, ut cum exiguo sui merito à multis magni fiat, sed tamen non inutilis, si cum Cl. V. Joh. Bunonis commentario legatur. *Hæc est censura Viri celeberr. J. C. Becmanni in Præcognit. Geograph. peracuta, quam ne durius strinxisse videatur, ipse temperat, libelloque suam felicitatem & utilitatem asserit: An utraque cum magno, an exiguo hujus merito asseratur, alii judicabunt, quibus tot editiones, tot versiones, tot nata ex hoc uno compendia non improbantur. Cum enim Scriptores omnes Geographici tum recentiores, tum præsertim veteres multa passim omiserint, plura falso tradiderint: Ipsaque adeo Geographia vetus maxime, quin nova etiam aut manca & imperfecta, aut suis alicubi erroribus fœdata fuerit: Nec mirum est, compendiis, synopsesi & introductionibus nævos aut vitia, & hæc quidem aliis perpauca leviaque, aliis vero plura & gravia subrepsisse. Hæredes igitur Bunoniani quoniam sumptus suos & operas libelli hujus iterata toties editione nunquam perdiderunt, publico tironum commodo ut inservirent, novas tabulas æri clarius incisas, observationes & supplementa quædam voluerunt accedere; ne moles tamen opusculi modum veterem, aut vetus pretium nimis transgrediatur. Unum illud superest, quod in limine adhuc moneri cupiunt hæredes de notis prioribus & posterioribus dignoscendis: Priores aut pristinæ notæ suo signo, stellula nempe aut lunulis, aut parenthesi gaudent; posteriores & novæ omni carent indicio. Tu autem, Lector benevole, hoc nostrum, quodcunque bono publico impertitur, studium fove, Cluverianis, si lubet, præceptis, additionibus, notis utere, omnesque res tuas ad animi sententiam gere, perfice, absolve.*

TRES



TRES EPISTOLÆ

Prioribus editionibus præmissæ nunc sequuntur.

VIRO Clarissimo & Eruditissimo Domino

JOHANNI BUNONI

Officia & salutem!

SI verum est *Plinii* effatum ad Cæsarem *Vespasianum*, magna pars studiorum amoenitates quærimus: quid jucundius aut magis amoenum in peregrinatione literariâ, quam sine sumptu, sine viatico & absque omni deprædationis aut mortis periculo, omnium terrarum superficiem peragrare, inde cœlum intueri & dimetiri, immensum oceanum penetrare, ejusque ambitus, secessus, & abdita sicco pede percurrere, regiones in tractus, mundum ipsum in partes sibi dividere, provinciis terminos & fines ponere, origines & cursus fluminum adspicere, urbes, oppida, arces, castella intrare, penetralia visitare, & absque metu recedere, montes adscendere, valles & sylvas pervagari, & totum terrum Orbem suum facere? quæ omnia *studium & amor Geographiæ* tutò concedit. Si autem cum delectatione *dignitatem & utilitatem* quæris, quid divinius, quam sicut temporum cognitione ad DEI ipsius æternitatem, sic tot locorum scientiâ quodammodo ad ejus immensitatem accedere? *Historia* insuper ipsa est cœca, inamoena & fluxa, si *Geographiam* non habeat comitem. Mundus est ampla nostra civitas, magna (ut *Varro* ait) homulli domus, quid turpius, quàm si civis civitatis suæ vias, & domesticus ædium, quas colit, aditus ignorare velit? Nescire velle, quid alibi geratur, aut gestum sit, hoc est, se ipsum suo ergastulo, carcere affectatæ inscitiæ, includere. *Philippus Cluverius* admirandæ sedulitatis, & indefessi in Geographiam amoris homo, ipsis *Italis* Italiam, *Siculis* Siciliam, *Germanis &* antiquam illam & novam Germaniæ faciem, *omnibus* autem orbem terrarum ostendit, omnesque partes, si fata voluissent, accuratius erat ostensurus. At sicut Tiberius Cæsar, teste *Plinio*, olim *Apionem* Grammaticum vocavit Cymbalum mundi, *Plinius* autem ipse, publicæ famæ tympanum, & adeo ipse Apion scripsit, immortalitate donari à se eos, ad quos aliqua componeret. Ita nihilominus vero propius erit, *Cluverium* hac rerum famâ & dono conferendæ immortalitatis celebrem dici, qui tot loca suis natalibus, memoriæ, vitæ & honori

 resti-

reſtituit, terrarumque ſitus, poſſeſſiones & naturam docendos adhuc undique docet. Fatetur ipſe variis fortunæ caſibus jactatus, omne reliquum vitæ ſuæ, procul rebus civilibus, procul negotiis publicis, & procul omni inquietiore cœtu, uni Hiſtoriæ, Geographiæque antiquæ ſtudio impendere decreviſſe: Quàm multa etiam egregia præſtiterit, Scholæ & Academiæ loquuntur, mors autem præpropera reliquos conatus anticipavit. Diligentia autem & opera tua, *Clariſſime Dn. Buno*, non minus egregia & laudanda eſt, quam in ampliando Geographiæ & Hiſtoriæ ſtudio hactenus exhibuiſti, *Cluverianosque labores* ita in lucem locaſti, ut decus & uſum in Scholis undiquaque habeant & accipiant: Augmenta etiam hæc tua, quæ introductioni Cluverii non ſine labore, ut apparet, & multa rerum notitia inſeruiſti, ſicut undique collecta & accurata ſunt, ita *neceſſaria* erunt, nec minus ob rerum jucundarum, nec omnibus notarum multitudinem, & varietatem fertiles, & cum voluptate præbebunt uſus, accedente tanto ipſarum *Tabularum* numero. Continuabis, verâ eruditione plenus, cœptos in rem literariam labores, memor *Salluſtiani* dicti, eum demum vivere & animâ frui, qui honeſto negotio intentus, præclari facinoris aut artis bonæ famam ſubinde quærit. Conatibus tuis felices porro ſucceſſus ſincerè apprecor, & longùm vale publico, cui natus es, bono. Dat. Welferbyti 10. Auguſt. 1661.

Juſtus Georgius Schottelius. D.
Conſiliarius Guelphicus.

HERM. CONRINGIUS

JOHANNI BUNONI V. C.
S. P. D.

DUO ſunt Geographicæ doctrinæ ſumma quaſi genera, eaque multùm diverſa, clariſſime Buno: quorum alterum μαθηματικὸν dixeris, alterum ἱστορικόν. Enim verò illud nihil eſt aliud, quam Orbis terræ partium ſecundum longitudinem & latitudinem ex Mathematicis principiis facta deſcriptio. Quæ proinde veluti ὑπάλληλος eſt Arithmeticæ, præprimis verò illi Geometriæ parti, quam τριγωνομετρίαν appellamus; perinde ferè atque ſunt Optica, Mechanica, Muſica, Hydraulica, Gnomonica, Dioptrica, aliaque id genus quàm multa. Quamvis ſanè etiam aliis hæc Geographia (quæ ſi vocis primam vim ſpectes, verè eſt γεωμετρία) adminiculis utatur (ſicut noſtra hac ætate admiranda illa Magnetica vis in auxilium aſſumi ſolet) omnia tamen diriguntur potiſſimùm Mathematicis regulis. Cæterum eſt quidem hæc Geographiæ tractandæ ratio maximè accurata, nec enim terræ partium menſuram exquiſitè quidem aliter definieris; eſt quoque & aſtrorum ſcientiæ ſummæ utilis, ſaltim ex parte aliquâ, quandoquidem cœleſtium motuum calculus, niſi ad compertæ exploratæque latitudinis, & longitudinis loca exigatur, conſtare ſibi non poteſt; eſt denique cum aliis, tum nauticis præcipuè per vaſtum Oceanum inſtituendis negotiis, quæ hodiè præ lucri amore inſanis adeo conatibus peraguntur, perquam commoda; ac proinde optanda,

da, profectò etiam humanæ vitæ: Attamen simul illa est difficillima acceptu, fortassis etiam nunquam integrè impetranda. Nec verò nisi à multum eruditis comparari poterit, & magno studio, vel unius alteriusque loci omnibus numeris (ut ita dicam) accurata mensura. Omnium igitur locorum orbis universi plenam ejusmodi cognitionem, quis vel ausit exspectare, in eorum qui talia docti sunt, exiguâ multitudine? Sed & requiritur huc rerum sive cœlestium sive terrestrium quarundam diligens & plena otii exploratio. At nihil est verius eo, quod ingenuè asseruit Athanasius Kircherus, nunquam satis laudati operis de arte Magnetica libro secundo parte quinta cap. 6. q. 2. disquisitione ultima. *Magna*, inquit ille, *cautela & circumspectione in experimentis capessendis opus est, antequam rem ita sese habere asseratur: dici enim vix potest, quàm sæpe aliud, quàm quod intenditur, proveniat. Quod cum in omnibus, tum in Magneticis observationibus verum est, videmus excellentissimos & longo diuturnoque usu exercitatissimos artifices diversitate observationum adeò perplexos reddi, ut sæpè quid dicant sentiantque, nesciant: Quod & Keplerus de se ipso ingenuè fatetur. Qui cùm post septies observatam diametri solaris quantitatem, semper diversam, nunquam eandem deprehendisset, impatientiâ motus, de Astronomiæ perfecta instauratione, parum abfuit, quin conclamatum scripserit. Inest enim visivæ potentiæ, & humoribus opticis, nunc compresionem dilatationemque, modò propter aliam & aliam dispositionem organi jam ex infinita diversitate mediorum, in quibus aliter atque aliter species refringuntur, nescio quid deceptitium: Ut proinde mirum non sit, diversas inde promanantes observationes ingentem eorum materiam inducere. Adeò ut ausim affirmare, observationem, ut perfecta sit & omnis erroris fallaciæque expers, ab angelo fieri debere.* Quod tamen nolim ita accipi, quasi cœlestium observationum nulla sit certitudo. Est enim; sed perfecta omninò observatio rariùs reperitur. Prorupit verò in hæc verba Kircherus, posteaquam prolixè & maximâ industriâ congessisset complura in id, quo possit certa ratio haberi latitudinis omnium locorum in terrâ per experimenta facta: dixisset item quam plurima de Magnetis lapidis in polos directione pariter, & ejusdem à linea meridiana multiplici declinatione, in quorum exacta notitiâ οἱ χαριέστατοι nostri temporis Geographi Mathematici maximum illius doctrinæ, imò unicum præsidium, aliquamdiu collocavere: Cumque tandem coactus veritatis vi fuisset fateri ipsiusmet illius Magneticæ variationis multiplicem variationem, atque adeò nec ab illa quidem cognitione certam indubitatamque latitudinis inveniendæ artem posse exspectari. Id quod est longè verissimum: Perinde atque laudanda est ejusdem ingenua confessio de impossibili investigatione certæ longitudinis per Magnetem; quam habet ejusdem libri parte sexta problemate sexto. Quàm difficilis autem sit & alia quævis ratio certò explorandi elevationem poli sive latitudinem, non obscure profectò videtur indicare præstantissimorum quorumvis Mathematicorum, post multiplicia experimenta, & inter sese & cum semet ipsis de uno eodemque loco dissensio. Non dubitavit sanè ipsummet Tychonem, de ea, quæ Uraniburgi est, poli altitudine, inconstantiæ arguere Martinus Hortensius: quamvis illa, fateor scrupulum non excedat. Ejusdem Tychonis errorem circa altitudinem Pragensem, post Snellium accuratissimum utique Mathematicum, perstrinxit etiam Ricciolus in suo Almagesto. Quanto difficilior autem Longitudinis certa investigatio! Certè ut Latitudinem,

 dili-

diligentissima cum sideribus factâ collatione, tandem acquiri posse haud negaverimus, de Longitudinis tamen firmâ ratione comparandâ, propemodum est, uti desperemus. *Non ita pridem*, ait idem, quem antè laudavi, Kircherus, procemio in partem quintam libri secundi, *vir Geographicæ disciplinæ peritissimus, ad me Romam misit Tabellam discrepantiæ Geographorum in unius Romæ & Coloniæ, celeberrimarum licet urbium, longitudine & latitudine assignanda propalatam: In qua quindecim auctores allegat, ad unum omnes non in longitudine tantum, sed & latitudine harum urbium assignanda discrepantes.* Quid dixerimus de aliis locis minus celebribus, minus vicinis? Quid dixerimus de locis omnibus universi orbis? Inter antiquos Græcos Mathematicos sanè est conatus dare posteritati ejus generis plenam Geographiam ipsemet Claudius Ptolemæus (una certe illa ex omni isthoc ævo hodie superest) quanta autem ille errorum portenta tradidit? *Si quis voluerit Tabulas Ptolemaicas cum modernis leviter conferre* (rectè scribit idem Kircherus) *in sola Indiæ Orientalis ora comperietis modernas à Ptolemaicis discrepare modo triginta, aut quod dicere pudet, quinquaginta gradibus: qui ad Æquinoctialem circulum efficiunt milliaria Germanica communia quadringenta quinquaginta.* Nemo Geographorum Astronomorumque nostri ævi de Ptolemæo non idem conqueritur. Dixerit quis fortè, faciem terræ mutasse multùm ab ævo Ptolemæi. Mutavit sanè: At grandis adeo mutatio, quâ sit effectum, ut in nostri ævi statum vetera omnia Ptolemaica fuerint traducta, cuinam fiat verisimile? Enim verò haud quidem pauca hodieque supersunt in septentrionalibus etiam hisce terris indicia ingentis factæ mutationis, (quæ inter, me quidem judice, & illæ muscæ & ranæ aliaque similia succino comprehensa indicant, aridum olim fuisse, ubi nunc Balthicum mare super succini divitias est diffusum) at illa mutatio omnis facta jam tum olim videtur vi magni illius diluvii, quo terra universa fuit obruta: A Ptolemæi autem ævo nihil simile contigit. Ptolemæi præterea exemplo Geographiam hanc etiam Arabes nonnulli excoluere, sed præter Asiatica & Africana vix illi quicquam ferè attigerunt, illa autem ob longinquitatem tuta sunt ab examine nostro; licet etiam apud credulos facilè inveniant fidem, suspicione tamen prudentium haud temerè patiuntur sese eximi. Recentiores Europæi nostri, sparsim quidem, non tamen sine insigni profectu, doctrinam hanc excoluerunt. Quamvis enim tenebras etiam offuderint, vel certè molestias creaverint haud exiguas, temerario ausu mutandi pro lubitu primum meridianum; nec omnium mensuram hactenus vel aggressi sint explorare; in multis etiam explorandis minùs feliciter sese gesserint; vel scilicet solis Magneticis auxiliis subnixi, vel non justa cura cum cœlestibus instituta terrestrium collatione: Attamen negari haud potest, multorum illos passim per universum orbem locorum mensuram situmque jam prodidisse; atque adeò, si non quantum ad Astronomiæ & maritimarum navigationum, tamen ad communem vitæ usum, Geographiam mathematicam haud parum nostra ætate excultam esse: Certè longo intervallo (sive amplissimam terræ partem veteribus planè incognitam, sive majorem solito in mensura cognoscenda industriam spectemus) nostra tempora superare isthac in re Ptolemaicum ævum, multò magis Eratosthenis aut Hipparchi secula. Quin imò, etsi omni ex parte absoluta universi orbis Mathematica Geographia excedat captum humanarum virium, eòque sperari nequeat: non dubito tamen,

men, observato illo, quod ingeniosissimus Athanasius Kircherus dedit consilium, brevi magnum illius doctrinæ incrementum secuturum: Ut fortassis ulterius ne voto quidem opus futurum sit.

Longè minoris operæ est & expeditu facilius Geographiæ illud studium, quod Historicum appellavi; si præsertim non nisi tui temporis rationem habere animus sit. Quin imò videtur majus quodque studium egredi limites hujus doctrinæ. Et verò obtentu hujus Geographiæ bona pars Historiæ cum naturalium tum civilium rerum potest doceri: quæ tamen seorsim atque alio loco potiùs fuerit tradenda. Is verò τὰ περίεργα docendi mos jam tum olim inoleverat. Aristoteles sanè in Rhetoricis affirmat, ὅτι πρὸς μὲν τὴν νομοθεσίαν αἱ τῆς γῆς περίοδοι χρήσιμοι, ἐντεῦθεν γὰρ λαβεῖν ἐστι τοὺς τῶν ἐθνῶν νόμους. Sunt videlicet illæ τῆς γῆς περίοδοι, libri itinerarii, quibus terrarum situs & descriptiones continentur: Cujusmodi ex prisco ævo hodieque superant opuscula Scylacis Caryandensis & Hannonis Carthaginiensis, multum diversa ab Itinerario Antonini, quod appellatur, & Burdegalensi, Tabulisque Peutingerianis, ut & Periplis Arriani & Marciani Heracleotæ. Pertinent autem utique omnia talia ad hoc genus Geographiæ. Atque Aristoteles quidem videtur potissimum, præter opusculum Scylacis (quem perperam nonnulli Dario Codomanno æqualem faciunt, cùm fuerit missus à Dario Hystaspis filio, ignotas Africæ terras exploratum, ceu narrat Herodotus) habuisse in animo Eudoxi opus περιόδου τῆς γῆς titulo olim celebre: Ipsemet verò satis ostendit, minùs sibi placere illam operosiorem naturalium civiliumque rerum cum Geographicis mistionem, seorsim animalium historia doctissimis scriptis exhibita, seorsim item præclaro opere omnium fere civitatum non Græciæ solum, sed etiam Barbariæ moribus institutis & disciplinis descriptis. Ad quod exemplum sua componens Theophrastus, seorsim item multijugis voluminibus cum leges omnium gentium tum plantarum historiam fuit persecutus. Quale quid videtur pòst & Dicæarchus præstitisse, ut Theophrasti discipulum agnosceres; tales enim fuerunt illius tres libri de populis Græciæ, eorumque civitatibus ac moribus, quorum hodieque exigua quædam fragmenta superant. Cæterùm paulo pòst relapsus videtur iterum ad priscum ferè institutum ipsemet Eratosthenes: parciùs tamen. Quapropter scribit libro secundo Strabo, illum πολλαχοῦ ἐκπίπτειν πρὸς τὸ ἐπιστημονικὸν τῆς προκειμένης ἱστορίας: vitio scilicet vertens Eratostheni, quod sæpius versetur in iis, quæ sunt ἐπιστημονικὰ h. e. quæ propria magis sint Geographiæ Mathematicæ, quam scientiam appellat. Id quod tamen in Eratosthene ego quidem potiùs laudaverim, ut qui tenuerit in historiis modum: Quem utrùm observaverit ipse Strabo, fortasse haud injuria dubites: quamvis omnia ejus plena sint variæ solidæque doctrinæ, civilium cumprimis rerum: quarum scientiâ valuisse virum vel una illa Massiliensium reipublicæ descripto indicaverit. Pomponium Melam, & Solinum, & Latinos paucos alios religiosiores dixeris: nisi prodidissent, fecisse id præ inopia eruditionis, non sapiente aliquo consilio. Idem verò planè est genius scriptorum, quæ Anonymus ille Nubiensis, & Abulfeda ex Arabum natione ad nos transtulerunt: quanquam Abulfedam meritò illis omnibus prætuleris peritia Geographiæ Mathematicæ, & accuratioris tractationis. At cum mille ampliùs annos Geographiæ studia omnia per Europam refrixissent, eaque non nihil vicissim erigere caput cœpis-

cœpissent, seculo præcedente, multùm denuò illâ Historiæ nimiâ abundantiâ Geographiam oneravit cumprimis Sebastianus Münsterus: culpandus ideo etiam, quòd ferè totus sit in Germaniæ rebus narrandis, cùm universi tamen orbis (cujus Germania est pars perquam pusilla) descriptionem dare debuisset. Alii parcius quidem historica illa persecuti sunt, attamen & hos deprehendas occupari in narrationibus à Geographiæ negotio planè remotis. Quo vitio laborant profectò etiam illa, quæ nitidissimis suis tabulis Geographicis Ortelius, Mercator, Hondius, Blavius, aliique addiderunt. Et sanè, si verum fatendum est, sola illa quæ ad situm ac mensuram regionum populorum urbiumque attinent, narrare, Geographici est argumenti: reliquum omne ab illo quidem loco alienum; quantum vis & illæ narrationes multum habeant cùm jucunditatis, tum etiam commodi. Enimverò in qualibet methodo atque disciplina sunt illa sola domestica & propria, quæ primò ac per sese competunt objecto, circa quod versandum est: nec temere illi sunt limites egrediendi. Illis sanè haud observatis, usu venire solet, ut identidem quæ docenda erant, non doceantur, doceantur autem quæ docenda saltim ibi non erant, & τὰ πάρεργα τὸ ἔργον excludant. Jam verò habet pro subjecto Geographia tellurem: at non simpliciter (pertineret enim isthuc penè omnis naturalis historia imò Philosophia, pertinerent omnes artes, pertineret omnis humanarum rerum historia, pertineret universa Philosophia practica) sed in tantum duntaxat, in quantum partes terræ omnes sunt varii situs, variæque longitudinis & latitudinis. In hoc campo igitur & demonstrationes & narrationes Geographicæ debent decurrere: si extra illum vagentur, in vitio sunt. Nec enim in hisce solis licèt occupati, non satis invenient Geographiæ magistri, quod agant: Amplissimum scilicet terræ spatium & ingens multitudo ejus est partium; quarum situm narrare, in officio illius disciplinæ est. Crevit certè labor plurimùm, ex quo Americæ, quam vocant, & tot insularum Oceani cognitio centum & ampliùs annorum intervallo accessit. Crescit paulatim magis magisque, novis subinde terris industriæ navigantium versus Antarcticum præcipuè polum sese aperientibus. Quæ omnia doctissimos quoque veteris ævi latuerunt. Nec enim nunc moror de Atlantide Platoni prodita, aut illos S. Clementi Romano in Epistola ad Corinthios memoratos trans Oceanum mundos, aut denique felices Phœnicum & Carthaginensium ultra Herculis columnas navigationes, & quæ hisce sunt similia: Platonica enim illa fabulis simillima, saltim incertissimæ fidei; & mundi Clementis transmarini nihil fortè sunt aliud, quàm Brittannia, aliæque Oceani insula, ceu visum est Patrico Junio, etsi aliter videantur accepisse Origenes, Hieronymus, Epiphanius & Photius: Navigationes, postremò Phœnicum & Carthaginensium ad Cassiteridas aliasque insulas, perrexisse ad insulas Capitis viridis, fortassis etiam ad Fortunatas, ut non est vero absimile, ita ulterius ivisse, fidem indubitatam haud meretur. Non etiam quidem negaverim, debuisse meritò jam tum olim saltem sapientioribus quibusque suspiciones nasci, de vastâ telluris trans Oceanum amplitudine, vel eo, quod cæteroquin altera pars telluris alteri nimium præponderaret, atque ita centrum magnitudinis terræ cum centro universi non possit convenire. Eo sanè argumento ductus equidem haud dubito profiteri, terram Australem, quam vocant, insigni item esse magnitudine: nisi fortè perpetuæ rupes pondere suo magnitudine

tudini quid detrahant. Verum enim verò certum tamen eſt, ſuſpiciones ejusmodi, ſi modò ulli, natas paucis: vulgo certè hominum non veniſſe in mentem. Quicquid ſit, nihil de horum omnium poſitu quidquam certi eſt monumentis antiquis traditum, atque adeo Geographorum ingenia olim macerare non potuit illud, ſecus atque fit hodie. Quid, quod vetus illud ævum ne Europæ quidem Aſiæ & Africæ omnia perinde atque hoc noſtrum habuerit cognita? Ipſemet Strabo fatetur: *Quæ trans Albim ad Oceanum, ſunt nobis prorſus ignota.* Etiam id verò quod Rhenum inter & Albim eſt tum demum innotuerat; & Britannia ante Cæſarem perinde Romanis ferè audiebatur, atque hodie nobis Terra auſtralis. Longe adhuc majoris circa ſeptentrionalia veterum Græcorum ignorantiæ indicia præbent, hodieque nobis Meteorologica Ariſtotelis ſcripta, Iſtri originem ex Pyrenæo arceſſentia. Quæ ideo adfero, ut appareat, quàm ſit hodie operoſior atque olim Geographiæ plena cognitio.

Non diffitebor autem, quamvis latè ſatis diffuſa ſit iſthæc omnis Geographica diſciplina, modò noſtri ævi conditionem velis eâ quâ par eſt, curâ componere, poſſe tamen illam juſto adhibito ſtudio faciliùs longè comparari, quam ſi etiam priſcorum temporum ſtatum accuratè intelligere ſit propoſitum. Hic ſcilicet quaſi mare aliquod vaſtum, plenumque errorum, tibi ingrediendum fuerit. Enim verò veterum rerum plerarumque memoria ad nos pervenit perquam parcè atque obſcurè, eaque non niſi per partes & variis monumentis eſt ſparſa: ut perquam difficulter in unum colligi & perſpicuâ oratione prodi res illæ poſſint. Longi porrò temporis vitio immane quantum penè omnia mutavere: ut campos nunc videas, ubi Troja fuit; alia mari & fluctibus abſorpta, alia terræ motibus everſa, alia inculta hodie & derelicta, alia vi militari diruta. Quibus viciſſitudinibus ipſi montes & flumina fuerunt interdum obnoxia? Unde iterum multa caligo animo objicitur: nullo fermè ſuppetente conjecturis ſubſidio; imò tenebris potiùs naſcentibus, ex iis, quæ oculis noſtris nunc ſubjecta ſunt. A quibus moleſtiis & laboribus, imò & erroribus, vacua omninò eſt recentis omnis Terræ deſcriptio. Eo fit ſanè, ut vetera illa ſoli, qui antiqua monumenta quælibet ſummo ſtudio tractare, & accuratâ mentis acie diſperſa colligere atque judicare ſolent, aſſequi ac docere ſint idonei. Quanti ſanè eſt, confuſis ordinem, obſcuris lucem, obſoletis nitorem, defunctis vitam reſtituere! Quam paucis hoc quidem præſtare datum eſt! Enimvero hanc ego difficultatem pæcipuam cauſam arbitror, quare tanto in ſcripturientium numero pauci adeò veterem Geographiam illuſtrare ſint aggreſſi, longè pauciores in ea pretium fecerint operæ. Accesſiſſe tamen fateor etiam illud, quod veteris Geographiæ nullus ſit hodie uſus, niſi ad intelligenda ſcripta, quæ ſuperſunt ex ævo priſco. Quod officium adſcribi olim ſolet ſecundo Grammaticæ artis generi, quod ἐξηγητικὸν nuncupant & ἱςορικὸν. Unde vetus Geographia ſolis doctis, & quidem cum primis Philologis iſtis, inſervit maximè: cùm recens quæque telluris enarratio omni hominum generi, & ad noſtræ vitæ commoda proſit plurimùm. Inter veteris autem illius Geographiæ excultores equidem familiam ducere, & omnium principem arbitror Philippum Cluverium. Nec dubito idem mecum ſenſuros alios, qui quidem animo defæcato volumina illius, ſaltim quibus Germaniam, Italiam & Siciliam antiquam illuſtravit, legerint. Aliter enim alios nonnullos in Batavis judicaſſe,

non me fugit, ſcio verò etiam illos partium & certaminum quorundam ſtudio nimium fuiſſe deditos. Produnt certè ſcripta illa viri induſtriam in Geographico iſthoc ſtudio incomparabilem: Et quidni? cùm non gravatus fuerit pedes univerſam Italiam & Siciliam luſtrare, quo utramque eò accuratius poſſet narrare. Produnt eadem lectionem infinitam, judicium acre ſimul & elegans. Nec tamen ab omnibus illa erroribus vacua dixerim: Ego fateor, in haud paucis à Cluverio, in Germaniæ cumprimis noſtræ rebus, diſſentio; quas meas ſententias Tibi etiam, Clarisſime Buno, jam video probari. Nec tamen minus principatum in hoc doctrinæ genere illi tribuere vel tantillum dubito: idque quandoquidem in longè plurimis, imo in propè infinitis, non tantum conatus omnium antegreſſos ſuperaverit, me judice, ſed etiam meliorem ſpem præceperit: ad quam doctrinæ vim collati errores nihil ſunt niſi nævi exigui in corpore formoſiſſimo. Utinam ſanè haberemus veteris Geographiæ ab illa manu reliqua! Utinam modo Græciam antiquam haberemus Cluverii induſtriâ elaboratam! Quanto id eſſet conjunctum cum fructu literariæ rei! Haberemus autem, niſi mors præpropera virum abſtuliſſet. Nunc cogimur contenti eſſe noſtris Catonibus, quamvis neutiquam Cluverio comparandis. Neque vero Te fugit, quanta in exſpectatione fuerit Græcia antiqua à Joanne Laurembergio illuſtrata: quamve multum ſit impar Cluverianæ Italiæ, Siciliæ & Germaniæ: Utpote quæ præter Tabulas, affabre licet confectas, nihil penè habeat quod vel verè Geographicum dici mereatur. Et tamen cùm deſeruerit nos Cluverius, nunc impensè lætamur, vel ita demum deſiderio noſtro ſatis eſſe factum. Perinde ſcilicet atque infelix illud Cluverii fatum acceptiora nobis reddit, quæ in hoc ſtudio, cum alii, tum Mercator inprimis & Ortelius poſteritati reliquerunt. Ea propter, ceu antehac feci, ita nunc etiam laudo, operam abs Te, Clariſſime Buno, impenſam in id, ut per compendium literario ordini exhiberes Italiam pariter & Siciliam antiquam Cluverii: Idque cumprimis quandoquidem, ipſamet grandia ejus volumina & rariùs hodie inveniantur venalia, & præ magnitudine lectores quam multos abſterreant potius, quàm ut alliciant; & tamen ad intelligenda recta monumenta vetera, Romanarum ſaltim rerum, Cluveriana iſthæc longè ſint utiliſſima. Non deſinam etiam Te impellere, ut perficias quod moliris, & jam habes affectum, compendium ſcilicet Cluveriani operis de Germania antiqua: quantumvis veterum ſcripta minus fuerint circa res Germanicas occupata, atque adeo ille tuus labor ad explicanda illa veterum monumenta non perinde posſit adjuvare, atque ille Italiæ & Siciliæ adhibitus. Fuiſſe autem Cluverium non duntaxat antiquæ, ſed & recentis noſtræ Geographiæ perquam peritum, luculentisſimo ſanè argumento eſt poſthumus ille libellus, quo per epitomen veteris noſtrique orbis deſcriptionem eſt perſequutus. Nec vero vel huic quidquam ſimile videas. Qui enim alius veterem novamque Geographiam unâ operâ docuit? Utut haud negaverim, multa ſatis etiam hic reperiri valdè mendoſa: quæ tamen jure excuſationem mereantur; quoniam ultima manus non acceſſerit, ſed fœtum immaturum mors præpoſtera informem propemodum multis partibus effecerit. At bonum factum, Clarisſime BUNO, quod ne hoc quidem in libello Cluverium deſerueris. Et vero ſentio abs te annotationibus illuſtrata plurima cæteroquin obſcura intellectu: alia etiam rectius tradita: Tabulis præcipuè

pue novis additam quasi lucem maximam. Novis inquam. Etenim quas ex Ortelio in Batavis nonnulli adjecere, parum abest, quin officiant illæ potius quàm prosint, ob sententiarum Cluverium inter & Ortelium discordiam. Accedit, quod Index etiam ille, quem magnâ curâ confecisti, non poterit non eximio esse usui. Dixerim certè, nunc demum posse libellum reapse efficere, quod debuit quidem, frustrà tamen hactenus fuit ab illo expectatum. Non potuisses sanè melius de studiosa juventute mereri; dum scilicet paras illi aditum, cum ad eruditæ vetustatis scripta intelligenda, tum ad hujus etiam orbis ejusque præcipuarum partium notitiam. Perge verò, ô optime, in hunc modum benè mereri! Perge præstantia quæque scripta, saltim ad historiam pertinentia, ceu eximiè cœpisti, claram in lucem producere! Referet Tibi gratias immortales, si non hoc ævum, utique odii & invidiæ vacua posteritas. Ego autem Deum obsecro, uti integras vires corporis Tibi largiatur; quo possis animo id præstare, quod in votis tibi esse, satis compertum habeo. Helmstadii in Academia Julia XV. Kalend. Septemb. Anno cIↃ IↃc LXI.

H E R M. C O N R I N G I U S

J O H A N N I B U N O N I V. Cl.

S. P. D.

Annus quintus agitur, quum & laudarem tuam in edenda Cluveriana Epitome Geographiæ præstitam operam, & quasi certo promitterem, fore, ut isthoc nomine, si non hoc ævum, saltim odii & invidiæ vacua posteritas tibi gratias referat. Non falsum me esse animi, tu quidem reapse jam expertus es, sed ego plurimum gaudeo. Idque non quod tanquam vati mihi velim imposterum credi, sed quoniam sentio, pretio suo & ipsa Geographica studia, & tuos labores æstimari. Enimvero sunt illa ipsa studia vitæ civili perquam utilia: bonus autem quisque lætatur meritò si vita illa hominum solito nonnihil rectius sese habeat. Quidni vero etiam gaudeam, si amico, qualis tu mihi es ab annis multis, benè sit? Benè autem esse tibi arbitror, non quod divitiæ aut honores affluant, (quamvis enim & hæc bona tu merearis, non tamen vel ipse tu facis hæc tanti, ut horum possessione felicitatem censendam esse existimes) sed cum docendo scribendoque plurimum prodesse cumprimis tibi sit propositum, quod hujus voti tui abundè fias particeps. Accedit, quod passim apud doctos & intelligen-

tes magnam jam tum laudem tibi comparaveris, & æternam poſſis immortalemque gloriam nomini tuo polliceri: id quod vulgo quam multis ipſa beatitudinis creditur ſumma. Placere autem cum alia tum præcipuè Geographica iſthæc tua, certiſſimo utique documento eſt ſaltim velox illa omnium diſtractio, etſi centena multa exempla prodiiſſent in lucem. Quemadmodum verò ante quinquennium laudavi illas Geographicas operas tuas, quas tum edidiſti, ita gratias tibi jam ago, quod utiliſſimo illi ſtudio rurſum curas impenderis. Superaſti ſcilicet te ipſum quaſi iteratis illis laboribus: dumque nobis jam reddis omnia iſthæc & elegantiora ſolito & locupletiora, ſolidas utique gratias promereris. Video equidem & veterem pariter & novam Geographiam multis acceſſionibus aut emendationibus nunc illuſtratam: in Tabulis quoque ipſis, quæ ante prætervisa fuerant, haud pauca paſſim mutaviſſe jam in melius; atque in univerſum tuas haſce δευτέρας φροντίδας *ſimul eſſe prioribus* σοφωτέρας. *Macte ſis præclaro hoc juvandi bonum publicum ſtudio Clariſſime BUNO! Cumque dubitare non poſſis, facere te pretium operæ, perge in hoc campo, ceu feciſti hactenus, ſtrenuè. Equidem Deum veneror, uti porrò ſecundet labores tuos, imo ſi & hoc fas eſt petere, in ſolatium operæ & præmium aliquod conferat, quæ mereris, deſiderata aliis lautiora quævis mollius ſolito vivendi ſubſidia. Helmſtadii IV. Non. Aug. Anno* CIↃ IↃC LXVI.

Tabu-



Tabulæ Geographicæ propter faciliorem uſum in

peculiare compingatur volumen. Ita enim perpetuo erunt in promptu, & commodiùs inſpicientur, neque, quod foliis commentarii toties vertendis ac revertendis aliàs ſolet fieri, impedient legentem. Sin vero cui placuerit, Tabulas uno eodemque cum commentariis habere codice, paginis indiculo hoc notatis iſtæ inſerantur.

DE Staten van Hollant en Westvrieslant. Doen te weten: Alsoo ons vertoont is by JOHANNES WOLTERS, Boekverkoper tot Amsterdam, dat hy besigh was met het drukken van seeker Boek genaamt *Philippi Cluverii Introductio in Universam Geographiam tam veterem quam novam & tabulis Geographicis aucta studio & opera Johannis Bunonis, nunc verò notis passim auctior edita à Joh: Frederico Heckelio &c.* in sigh begrypende een nette beschryvinge des Aardbodems met syn Landkaarten, strekkende tot sonderlinge dienst en nuttigheyd der studien: tot welkers uytvoeringe hy Supplt. reets seer sware en grove onkosten had gedaan, en nog meerder soude te supporteren hebben. Dogh was hy Supplt. bedught dat lichtelijk yemand anders hier in onsen Lande 't selve Boek, tot sijn Supplts. groote schade en nadeel, mede soude willen drukken, soo keerde hy Supplt. sigh tot Ons, onderdanighlijk versoekende dat wy hem Supplt. geliefden te begunstigen met een speciaal Octroy ofte privilegie, waar by aan hem Supplt. syne Erven ofte Actie verkrygende alleenlik, geduurende de tyt van vyftien eerstkomende Jaaren, wierde vergunt het voornoemde Boek, met al 't gene dat daar toe tot luyster strekken konde, hier te Lande te mogen drukken, de Caarten te laten snyden, etsen, drukken, uytgeven en verkopen in soodanige Talen, formaten en op soodanigen manier als hy Supplt. sijn Erven ofte Actie verkrygende, soude goetvinden; met expres verbod, dat niemand hier te Lande, geduurende den voorsz. tyd, 't voorsz. Boek met de Caarten gesamentlijk ofte eenigh gedeelte van dien afsonderlik soude vermogen in eenigerhande maniere, in 't kleyn ofte groot; ofte de Caarten te laten snyden, etsen, drukken, uytgeven, verkopen, ofte verruylen, off elders buyten dese onse Provincie gesneden, geetst, ofte gedrukt zynde hier te Lande te mogen inbrengen, verkopen, ofte verruylen, op seekere groote pœne by de overtreders te verbeuren. SOO IS'T, Dat wy de sake ende 't versoek voorsz. overgemerkt hebbende, ende genegen wesende ter bede van den Supplt. uyt onse rechte wetenschap, souveraine magt ende Authoriteyt den selven suppliant geconsenteert, geaccordeert, ende geoctroyeert hebben: consenteeren, accordeeren ende Octroyeeren mits desen, dat hy, geduurende den tyd van vyftien eerst agter een volgende Jaaren, het voorsz. Boek genaamt *Philippi Cluverii Introductio in Universam Geographiam tam veterem quam novam & tabulis Geographicis aucta Studio & opera Johannis Bunonis, nunc verò notis passim auctior edita à Joh: Frederico Heckelio &c.* binnen den voorsz. onsen Lande alleen sal mogen drukken, doen drukken, uytgeven en verkopen; verbiedende daarom allen ende eenen yegelijken het selve Boek in 't geheel ofte deel naar te drukken ofte elders nagedrukt binnen den selven onsen Lande te brengen, uyt te geven, ofte te verkopen, op verbeurte van alle de nagedrukte, ingebragte, ofte verkogte exemplaren, ende een boete van drie hondert guldens daar en boven te verbeuren, te appliceeren een dardepart voor den Officier, die de calange doen sal, een dardepart voor den Armen der plaatse, daar het casus voorvallen sal, ende het resterende dardepart voor den Suppliant; alles in dien verstande, dat wy den Suppliant met desen onsen Octroye alleen willende gratificeeren tot verhoedinge van sijn schade door 't nadrukken van 't voorsz. Boek, daar door in genigen deelen verstaan, den inhouden van dien te authoriseren, ofte te advouëren, ende veel min het selve onder onse protectie ende beschermingе eenigh meerder credyt, aansien ofte reputatie te geven, nemaar, den Suppliant in cas daar in iets onbehoorlik soude mogen influeren, alle het selve tot synen lasten sal gehouden wesen te verantwoorden, tot dien eynde wel expresselijk begerende, dat, by aldien hy desen onsen Octroye voor het selve Boek sal willen stellen, daar van gene geabbrevieerde ofte gecontraheerde mentie sal mogen maken, nemaar gehouden wesen het selve Octroy in 't geheel, ende sonder eenige omissie daar voor te drukken ofte te doen drukken, ende dat hy gehouden sal zijn een exemplaar van het voorsz. Boek gebonden en wel geconditioneert, te brengen in de Bibliotheek van onsen Universiteyt tot Leyden, ende daar van behoorlijk te doen blyken. Alles op pœne van het effect van dien te verliesen. Ende ten eynde den Suppliant desen onsen Consente ende Octroye moge genieten als naar behooren, lasten wy allen ende eenen yegelijken, die 't aangaan magh, dat sy den Suppliant van den inhoude van desen doen ende laten gedogen rustelijk, vredelijk, ende volkomentlijk genieten, ende gebruyken, Cesserende alle belet ter contrarie. Gedaan in den Hage, onder onsen groote Zegele hier aangehangen op den 18 July 1691.

A. HEINSIUS.

Ter Ordonnantie van de Staten, SIMOM VAN BEAUMONT.

Dese bovenstaande previlegie van Cluveri Geographia &c. hebbe met alle regt van dien getransporteert op Jan van Munnichuysen, den eersten Januarius 1693.

JOANNES WOLTERS.

Ad Bibliopegum.

Ut Tabulæ æneæ commodè suis paginis adjungi possent, iisdem etiam numerum 1. 2. 3. 4. &c. juxta indicem præfixum addi curavimus. Hinc indice inspecto quælibet ad suam paginam facile reduci poterit.

Bericht aan den Boeckbinder.

Op dat de Kaartjes met de minste moeiten ieder op zijn pagina gebragt mogen werden; Zoo is 't dat de zelve met 1/2/3/4. Ec. volgens den Index genummert zijn. Deselve dan tegen den Index naziende/ kan men die gevoeglijk op de daar by staande pag. brengen.

An den Buchbinder.

Damit die Carten ohne grosse Mühe auf ihren Ort möchten gebracht werden / haben wir dieselbigen mit 1. 2. 3. 4. etc. nach dem Register numeriren lassen / daß man sie nun füglich auf dieseite bringen kan / welche in dem Register derselbigen angewießen wird.

PHILIPPI CLUVERII INTRODUCTIONIS Emendatæ, Illustratæ, atque Auctæ, IN UNIVERSAM GEOGRAPHIAM, TAM NOVAM, QUAM VETEREM, LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Quid Geographia, & quid Globus seu Orbis terræ.

I.

GEOGRAPHIA [a] *est terræ universæ, quatenus nobis cognita est, descriptio.* Vocabulum ejus Græcum est: nam à γαῖα, sive, γαίη, id est, *terra*, (pro quo in compositione usurpatur γέα) & γράφω, hoc est, *scribo*, compositum fit Γεογραφία, id est, *Terræ descriptio.* Geographia.

NOTÆ HEKELII.

a Heîc notandum, quòd in foliô JOSEPHUS BLANCANUS *Sphæram Mundi*, sive *Cosmographiam*, Mutinæ Anno hujus Seculi 35. GEORGIUS verò HORNIUS *Orbis antiqui Delineationem*, seu *Geographiam veterem & novam*, Amstelod. Ao. ejusdem Sec. 54. atque JOANNES KEPLERUS *Prodromum Dissertationum Cosmographicarum* Francofurti Ao. huj. Sec. 21. curiosè edi curârunt. In formâ autem (sicuti *communiter* loquimur) 4. edita est Jo. CHRISTIANI BECMANNI *Historia Orbis Terrarum & Civilis*; & quidem Francof. ad Oder. Ao. huj. Sec. 73. ut & ANTONII DEUSINGII, GALILÆI, PHILOLAI atque HELISÆI ROESLINI *Mundi Systemata*, quorum *Primum* & *Tertium* Amstelodami Ao. huj. Sec. 43. & 39. *Secundum* Lugd. Batavor. Ao. ejusd. Sec. 41. & *Ultimum* Francofurti ad *Mœnum* Ao. super. Sec. 97. sunt excusa. Quibus adjungenda *Geographia* NUBIENSIS, sive *totius Orbis in* 7. Climata *divisi Descriptio*, ex *Arabicô* in *Latin.* à GABRIELE SIONITA & JONA HESRONITA versa, & Ao. huj. Sec. 19. *Parisiis* impressa. In formâ 8. extat P. B. CESTII, JCti insignis, *Orbis Terrarum Synoptica Epitome*, unà cum *Geographiâ Poëticâ*, litteris *Stoërianus* Ao. super. Sec. 91. publicata. Porrò LUCÆ de LINDA *Descriptio Orbis & omnium Rerumpublicar.* Leydæ Ao. huj. Sec. 55. edita. Cui associandus CHRISTIANI FUNCCII *Orbis Imperans*, qui hodiè heîcce *Rudolfopoli* in f. quoque 8. haud leviter excuditur. Eâdem quoque formâ est impressa SEBASTIANI SCHROETERI *Historica Orbis Terrarum Descriptio*, ut & JOACHIMI VAGETII *Orbis Habitabilis*; *Hic* quidem Hamburgi Ao. huj. Sec. 13. *Illa* autem Erfurti *duob. Voluminib.* Ao. ejusd. Sec. 20. Sed ABRAH. GOELNIZII *Geographia*, PAULI MERULÆ *Cosmographia & Geographia*, ut & BERNH. VARENII *Geographia Generalis* Amstelodami diversis huj. Sec. Annis; *Hæc* quidem Ao. 50. *Illa* Ao. 36. *Ista* Ao. 49. eleganter ac nitidè publici juris facta sunt. Commendanda quoque est SAMUELIS BOCHARTI *Geographia Sacra* Cadomi Ao. ejusd. Sec. 46. in fol. excusa.

Cosmographia. II. Differt autem Geographia à Cosmographia, ut pars à toto; à Chorographia, ut totum à parte. *Cosmographia* quippe, quæ à κόσμος, id est, *mundus*, & γράφω, dicitur *Mundi descriptio*, *est totius universi seu Mundi tam elementaris quàm ætherii descriptio.* Chorographia. *Chorographia*, cujus vocabulum à χῶρος vel χώρα, id est *regio*, & γράφω componitur, *est regionis alicujus particularis descriptio*; veluti Hispaniæ, Italiæ, Germaniæ: hujus pars iterum est *Topographia*, Topographia. quæ à τόπος, id est, *locus*, & γράφω dicitur; *est hæc loci alicujus particularis descriptio*; utpote agri sive territorii, alicujus oppidi, seu pagi: in qua etiam arva, prata, arbores, plateæ, & ædificia depicta veniunt. [b] At Geographia totius terræ situm describit.

Terra. III. *Terræ* autem nomine in Geographia non *separatim* quartum elementum, ut Physici, accipimus: sed *complexim terram*, unà *cum aquis infusis*, *pro totius universi centro* intelligimus; quod à figura, Orbis seu Globus terræ vocatur. Globus. [α] *Globus* quippe *est corpus solidum*, *undique rotundum*, *unica superficie contentum; in medio habens*

NOTÆ BUNONIS.

α *Unde nec Hydrographia sejungitur à Geographia, quod ex aqua & terra unus conficitur globus. Extant verò recentiorum opera Tabulæ Hydrographicæ, in quibus Magnetis declinationes, navigationum ductus; & quasi semitæ, ventorumque vicissitudines annotantur. Veteres enim vix se committebant alto: sed ut plurimum litora legebant. Cæterùm in* Geographicis cum fructu versaturus, necessum habet Sphærica quædam delibare, & potissimum illa, quibus fundamentum hujus doctrinæ nititur. *Mundum* hunc universum sphæricæ esse figuræ docent Astronomi, eundemque in *regionem Elementarem & Ætheriam* solent dividere. In medio mundi *Terram* ponunt, eamque rotundam & immobilem, quæ respectu Cœli Supremi instar puncti est, & cum *Aqua*, quam in cavitates suas recipit, globum constituit, quem ambit *Aër*; sicut aërem *Ignis*, quæ *quatuor* vulgò *Elementa* dicuntur, ex quibus hæc inferiora constant, *Æthera* verò seu *Cœlum* Plato & Aristoteles in *Octo* distinxerunt Sphæras, Ptolemæus & Cicero *in novem*; at Alphonsus in *decem*, quarum septem dicuntur Planetarum: octava stellarum [c] fixarum; nona huic vocatur Cœlum Crystallinum, seu Aqueum; decima Primum Mobile sive Ultimum Cœlum. Scholastici his addiderunt *Undecimam Sphæram* immobilem *Cœli Empyrei*, quod inferius volunt esse rotundum, superius verò quadratum. In eo thronum Dei & sedem Beatorum locant. Infimum inter planetas & terræ

a Topothesia.

proximum locum obtinet *Luna*, supra quam *Mercurius*, *Venus*, *Sol*, *Mars*, *Jupiter*, *Saturnus*; quæ *Stellæ* dicuntur *Erraticæ* [d]; quod non eandem semper retineant distantiam à se invicem; ut reliquæ *stellæ octavæ sphæræ*, quæ *Fixæ* dicuntur, & ejusdem inter sese semper sunt distantiæ. Hæ octo sphæræ moventur proprio motu ab occasu in ortum, qui *Motus* appellatur *Secundus*; quo *Luna* cursum suum viginti septem diebus & octo ferè horis absolvit; *Mercurius*, *Venus*, *Sol*, annuo ferè spatio; *Mars* duobus annis, *Jupiter* duodecim, *Saturnus* triginta. At *Fixæ Stellæ* tardissimè ab occasu in ortum progrediuntur; ita ut singulis C. annis unum gradum & XXXVI. M. annis integrum circuitum absolvant. *Primum* autem *Mobile*, seu decima Sphæra ab Oriente in Occidentem movetur, qui *Primus Motus* dicitur, eoque incredibili velocitate spacio viginti quatuor horarum circumagitur, secumque inferiores sphæras rapit. In regione illa ætheria certos quosdam circulos fingunt Astronomi, ut partes mundi & motus cœlestes limitent, mensurent, aut etiam numerent.

HEKELII.

b Cui annumeranda [a] *Topothesia*, quam etiam à τόπος, & τίθημι, h. e. *pono*, derivatam esse, & idem valere, ac *loci cujusdam positionem*, seu *situm Specialissimum*, constat.

c Seu *Statarum*.

d Seu *Vagæ*.

HEKE-

habens centrum sive punctum, à quo omnes lineæ, ad superficiem ductæ sunt æquales e. Unicus igitur ex utroque elemento Globus conficitur; unamque & eandem convexam constituit utrumque superficiem. Hunc verò terræ Globum variè Geographi in circulos atque parteis distinguunt: de quibus singulis ordine agendum. 1

CAP. II.

HEKELII.

e Seu *ejusdem longitudinis*.

SUPPLEMENTUM & NOTÆ REISKII.

1 I. Ne sub initium hujus Geographicæ Introductionis in ipso limine offendat tyro, aut hæreat, paulum explicatius dicenda erunt, quæ ὡς ἐν τύπῳ ad definitionem dicuntur: Hæc enim nominalis solummodo non realis h. l. traditur. Itaque Geographia pro methodo ac fine duplici, quem scriptores veteres novique accuratius observarunt, nobis & ipsa duplex erit, *Mathematica* nimirum atque *Historica*.

II. a *Geographia Mathematica est scientia Globi terreni ex magnitudine, situ, circulis, partibusque aliis mensurandi pariter atque cognoscendi.* Scientiam (1) voco nempe θεωρητικὴν sive contemplativam, (2) globi terreni, non equidem separati; sed cum aqua & aëre conjuncti, h. e. globi terraquei, aut terraquaërei, quem novo nomine recentiores exprimunt: Materia enim sive objectum adæquatum hujus scientiæ globus erit terraquaëreus h. e. terra & aqua cum oceano vasto, & aëre, cujus ambitum Atmosphæram nominant; Idque *objectum* esto *materiale*: *formale* (3) consistet in magnitudine globi, situ, circulis, Zonis, climatibus, aliisque partibus, determinandis atque distinctius connumerandis. Quo pertinet (4) *finis duplex*, *tum intermedius* in mensuratione, tum *ultimus* in cognitione accurata positus.

III. b Ex illa, quam feci, materia sive objecto partes Geographiæ facilius emergent (1) *Hydrographia* sive aquarum & Oceani scientia: (2) *Atmosphærica* h. e. scientia & aëris & ventorum omnium, quotquot oriuntur: Huic enim Anemographia ventorumque notitia subest: (3) *Chorographia*: (4) *Topographia*, h. e. Regionnm & Locorum ex mensuris & circulis Mathematicis deducta scientia: Nec aliter ad mathesin illæ pertinent. *Topothesia*, quæ apud veteres efficta loci descriptio fuit, num parti ultimæ sit addenda, dubito. Certe *Cosmographia*, quam novo appellant nomine, Geographiam nimium excedit, tanquam mundi hujus universi exactior scientia, cujus partes & Astronomiam & Geographiam jure dixeris: Nec ideo tamen pro hac extrema rectè substituitur. Interim ex Astronomicis in usum Geographiæ aliquem conferri possunt *Systemata mundana*, qualia Schottus in cursu, quem inscripsit, Mathematico collecta exposuit (1) Chaldaicum vetus, (2) Platonicum & Ptolemaicum, (3) Ægyptiacum, (4) Copernicanum, (5) Tychonicum, (6) Semi-Tychonicum, Lib. VIII. c. 1. Plura vero ex hypothesibus recentiorum & observationibus posse colligi, abunde constat, & simul perspicue liquet, cum principiis Mathematicis nec cœlum aqueum sive crystallinum, nec empyreum congruere.

IV. c *Geographia vero Historica nihil aliud erit, quam scientia locorum singularium, quotquot memoratu digna & in terris sunt cognita ad usum vitæ humanæ varium.* Scientiam hanc voco (1) intelligoque practicam sive activam, Gr. πρακτικὴν, & in actione potissimum civili positam, (2) locorum singularium, sive ad terram continentem, sive ad Insulas & Peninsulas harumque partes pertineant. Materia enim hujus circa quam sive objectum loca sunt Globi terraquei, quem vocant, singularia, eaque memoratu digna, quotquot hominibus fuerunt cognita, nempe maria, freta, isthmi, sinus, pontus, flumina, promontoria, montes, valles, fontes, campi, sylvæ, urbes, vici, &c. quicunque hactenus innotuerunt, (3) ad usum vitæ humanæ varium eumque maximum: Hic enim notitiæ hujus finis esto, sive usus publicus, sive privatus, sive belli, sive pacis, sive profectionis, sive literarius, sive nauticus, sive mercatorius, aliusve fuerit.

V. Scopum enim varium sibi præfigunt homines, quotquot Historicæ Geographiæ aut notitiæ Orbis terrarum operam impendunt, eamque aut *ex observationibus propriis*, *aut ex aliorum relationibus* parant: Observationes propriæ multo cursu, tempore, ac longis absolvuntur peregrinationibus: Relationes aliorum aut scriptis aut sermonibus comprehenduntur. Scripta pro suis auctoribus vel antiqua extant vel recentia: Sermones itidem pro usu vitæ ac hominum sermocinantium statu variant, quos dijudicare prudentis est officium. Adeo longe patet lateque Geographia historica, quousque terra universa patet,

a Geographia Mathematica. b Partes hujus variæ. c Geographia Historica.

patet, ac partes easdem suo ambitu complectitur, quas Mathematicæ Geographiæ supra vindicavimus: a Nempe Hydrographiam, Chorographiam & Topographiam, quatenus in speciali aut specialissima singularium locorum cognitione ac notitia versantur. Sed omitti Atmosphærica, neque in hunc censum revocari potest, antequam navigationes per aërem, aut peregrinationes aëreas, quicunque Mathematici eis hactenus illaborarunt, perficiant demum aut emetiantur: Anemographia tamen atque accuratior tempestatum observatio quin huc pertineat nullum est dubium.

VI. Scripta, quæ Geographiam historicam juvant, horumque auctores uti duabus classibus vel vetera vel nova continentur; sic veterem nobis novamque non efficiunt solum, sed quoque suppeditant. b *Geographia vetus* a scriptoribus vel Græcis vel Romanis vel Arabicis proficiscitur: Illos Vossius in Lib. de scientiis Mathematicis c. 43. & 44. Tractatuque de Græcis & Romanis Historicis, item Bosius in erudita ad notitiam Rerumpubl. Introductione c. 21. nec non Becmannus in Hist. Geograph. recensent: Hos autem Hottingerus in Bibliothec. Orient. c. 2. Bosiusque noster illum secutus explicant. *Nova vero à novis aut recentibus* pendet auctoribus, quos ordine longo viri antea laudati, Zeilerus etiam in suo Indice, plurésque alii producunt. Cæterum quamvis scriptores ad utramque Geographiam multo agmine concurrant, utraque tamen adhuc imperfecta, manca, mutila, & infinitis erroribus fœdata deprehenditur. Defectus illos tum veteris, tum novæ Geographiæ vitia & nævos plurimos heic prætermittam, suoque illos loco inseram; Sed lectori unum præ cæteris commendabo Bosium nostrum, qui hanc in rem luculenter & doctissime disseruit: Hæc mea quippe supplementa suis limitibus coërcentur.

a Partes hujus variæ. b Geographia vetus & nova.

CAP. II.

De Globi partibus & Circulis.

I.

Axis. PRimum *Axis* in Globo constituitur, sive linea recta, per centrum terræ traducta; quæ est totius mundi diameter, à præpositione Græca διὰ, id est, *per*, & verbo μετρέω, id est *metior*, dicta: quasi medium dimetiens, circum quam volvitur atque convertitur Mundus [a].

Poli. II. *Axis* autem *extrema*, *Poli* mundi appellantur, à verbo πολέω, quod est *verto:* unde & *vertices* Latinis, & *cardines* [b] dicti; quia circum hos tota mundi machina circumvolvitur, quorum alter *Arcticus*, id est, *Ursinus*, ἀπὸ τῆς ἄρκτου, ab *ursa*, vicino sidere; alter *Antarcticus* nominatur, quia Arctico ex diametro est oppsitus. [a] [1]

III. *Arcti-*

BUNONIS.

a Zodiacus quoque suum habet Axin & Polos, quos Colurus solstitiorum in circulis Polaribus sustinet. Præterea Poli Horizontis explicantur cap. seqq. sect. V.

HEKELII.

a Qui hoc & sequentia hujus libri Capita rectè ac commodè est intellecturus, legat inprimis ANDR. ARGOLI *Pandosion Sphæricum*, Patavii Ao. huj. Sec. 44. in 4. f. impressum, ut & FRANC. PATRICII *Pancosmiam* de *Æthere* ac *Rebus Cœlestibus*, Ferrariæ Ao. sup. Sec. 91. in fol. edit. ac PLACIDI de TITIS *Physiomathematicam*, sive *Cœlestem Philosophiam*, Mediolani in 4. f. publicatam.

b Cœli.

REISKII.

1 Græcè ἀρκτικὸς καὶ ἀνταρκτικός.

REIS-

III. *Arcticus* polus, qui & *Borealis* ſive *Boreus*, & *Aquilonaris* ſive *Aquilonius* à Borea ſive Aquilone vento, qui ab hac plaga ſpirat, & *Septentrionalis* dicitur, à ſeptem ſtellis, quas *Trioneis* vocant, eſt is, qui in his locis, quæ nos incolimus, ſemper apparet. Arcticus.

IV. *Antarcticus*, qui & *Auſtralis* & *Auſtrinus* & *Notius*, ab Auſtro ſive Noto vento, & *Meridionalis*, à mundi plaga dicitur, eſt is, qui noſtro hemiſphærio nunquam conſpicitur, ſed ſub Horizonte latet. Antarcticus.

V. Porrò Globo decem præcipui aſſignantur circuli, bifariam diſtincti: primùm dividuntur in Majores atque Minores. *Majores* dicuntur, qui idem cum globo obtinent centrum; ipſumque globum in duas ſecant parteis æqualeis. Sunt autem *Æquinoctialis* ſive *Æquator*, *Zodiacus*, *Horizon*, *Meridianus* & *duo Coluri*. *Minores* dicuntur, qui diverſum habent centrum à globi centro; quique globum in duas parteis dividunt inæqualeis. Sunt verò, *Tropici duo*, *totidemque Polares*. 2

VI. Rurſus, ex univerſis circulis alii dicuntur Recti, qui angulos rectos cum Æquatore faciunt: ut *duo Coluri*, *Meridianus* & *Horizon rectus*. alii *Paralleli*, id eſt, *æquè diſtantes*, quod eoſdem cum univerſo polos habeant: quodque æqualiter inter ſe in latitudinem diſtent. Sunt autem, *Æquator*, *Tropici duo*, *totidemque Polares*. Tres dicuntur *Obliqui*, quod diverſos à mundi polis habeant ſuos polos; *Zodiacus*, *Meridianus* & *Horizon obliquus*. 3

Circuli, Recti. Paralleli. Obliqui.

CAP.

REISKII.

2 [a] Veluti axis & duo hujus extrema polaria ex hypotheſibus naſcuntur aſtronomicis, ita ex iiſdem diverſi oriuntur circuli, majores pariter atque minores, qui non re ipſa globo inſunt terreno, ſed ab humanis ingeniis huic adduntur, certa veluti Geographicæ capiendæ ſcientiæ inſtrumenta, quæ nec ſuo tamen fundamento aut principio deſtituuntur. Sicut enim navis per Oceanum provecta realem motus lineam & videndam aquis non imprimit, realiter tamen ea per mare ac undoſum hujus ſpatium provehitur: Ita circuli non ſunt ipſi quidem reales; attamen motu corporum cœleſtium reali facto ſphæris proxime cœleſtibus, remote vero terreſtribus imprimuntur.

3 [b] Omnes enim circuli majores pariter atque minores, concipiuntur ab Mathematicis duos habere polos, circa quos moveri poſſent, ſiquidem moverentur: Imo ex ipſis polis omnium circulorum περιφέρειαι vel circumferentiæ in ſpherica ſuperficie deſcribuntur, ut rectæ hinc lineæ ad περιφερείας illas productæ quandam æqualitatem habeant: Ita recte Schottus in Aſtron. Clement. annot. part. 1. c. 4.

a Circuli num reales? b Circulorum poli.

CAP. III.

De Majoribus Circulis.

I.

Circuli Fixi. MAjores Circuli distinguuntur in Fixos, atque Mobiles. Fixi sive Immutabiles dicuntur, qui eundem perpetuo locum in globo obtinent; ideoque in globi superficie pinguntur. Sunt autem *Æquator* & *Zodiacus*. Mobiles. *Mobiles* sive *Mutabiles* dicuntur, qui non eandem semper in Globo sedem obtinent; sed multipliciter, pro varia regionum atque locorum mutatione mutantur: ideoque extra Globi superficiem designantur: Sunt *Horizon* & *Meridianus*. Sed de singulis agendum. α

II. *De Horizonte.*

Horizon. I. ὁρίζων, *Horizon*, ab ὁρίζω *definio* [a], Latinè *Terminator*, *Finitor*, & *Finiens*, est *circulus major mutabilis, qui conspectam mundi partem ab inconspecta dirimit;* hoc est, inferius hemisphærium ab superiore. Describitur in theca sive armilla Globi; hujus enim superficies, quæ supera est, verè Horizontis munere fungitur; dirimens globum in duas æquas parteis.

Rationalis. Sensibilis. II. Est autem *duplex:* alter, qui *ratione* atque intelligentia percipitur; alter qui *sensu*. Is, qui intelligentia percipitur, est, qui ad fixarum stellarum orbem pertingit, & in duas æqualeis parteis universam mundi sphæram dividit; ita ut alterum hemisphærium super terram exstet, alterum sub terra condatur. [1]

III. Est-

BUNONIS.

α *Fixi Circuli quoque sunt* Coluri Tropici & Arctici. *Non igitur soli Majores in* Fixos & Mobiles *distinguuntur. Quippe Circuli ratione* Quantitatis *distinguuntur in Majores & Minores; ratione* Situs; *in Rectos, Obliquos, & Parallelos; & ratione* Motus; *in Fixos & Mobiles. Ab aliis* ratione Motus Circuli separantur in *Mobiles ac Intrinsecos*, qui Sphæræ materiali inscripti cum ipsa convertuntur: ut *Æquator, Zodiacus, duo Coluri, duo Tropici, & duo Polares: Et Immobiles ac Extrinsecos*, qui in conversione Sphæræ manent immoti; ut *Horizon & Meridianus*. Hi Auctori appellantur *Mutabiles*, quod pro ratione loci mutentur. Illi *Immutabiles*, quod ubivis locorum maneant iidem.

HEKELII.

a Seu ὁρίζομαι, quod est *certis limitibus definio*, quia apparentem mundi partem ab alterâ latente determinat.

REISKII.

1 Horizon igitur nec globo terrestri nec mappis Geographicis inscriptus conspicitur, sed basi hujus atque columellis impositus, extremam mediamque superficiem circumdat, & Horizontem astronomicum repræsentat. a Hic enim rationalis sive astronomicus Horizon nostro intellectu aut ratione, nullo sensu externo ne visu quidem percipitur: Quippe quo ad extremum cœli fastigium non excurrere, nec medium globi terræ punctum penetrare possumus. Alter

a Horizon astronomicus & sensibilis.

III. Eſtque *triplex: Rectus, Obliquus* & *Parallelus. Rectus* eſt, qui per mundi polos tranſiens, polum ſeu verticem habet ſub Æquatore; quem ad rectos angulos interſecat. *Obliquus* dicitur, cujus vertex ultra citrave Æquatorem incidit: quique Æquatorem ad obliquos angulos interſecat; altero mundi polorum ſurſum elevato, altero deorſum depreſſo. Hujusmodi Horizontem qui habent, iis Sol & reliqua ſidera obliquo adſcendunt & deſcendunt motu.

Rectus. Obliquus.

Et Parallelus, qui Æquatoris plano unitur, habetque locum in Sphærâ Parallelâ. Ac tum ſex Zodiaci ſigna ſupra Horizontem conſpiciuntur.

Is verò, quem ſenſu percipimus, eſt Horizon, qui oculo noſtro terminatus, quoad uſque conſpectus ferri poteſt, extenditur, dividens partem Orbis, quæ nobis cernitur, ab ea, quæ non apparet, cujus diametri longitudo CLXXX ſtadia, id eſt, millia paſſuum XXII cum dimidio, milliaria Germanica V. cum V. octavis non excedere putatur; quod oculorum acies non ultra ſe extendit. β 2

IV. *Mutabilis* dicitur atque multiplex Horizon, quia non poteſt mutari locus, quo verſum eas, quantumvis mutatio ea perexigua

ter autem Horizon ſenſu noſtro deſcribitur capiturque, prout certum terræ aut maris ſpatium viſu metimur, idque uſque ad cœlum protendimus, aut protendi optica quadam ratione fingimus. Ergo ſenſibilis Horizon nec eſt Mathematicus, nec cœleſtis circulus, ſed phyſicus apparensque, qualem Aſtronomi appellant. Ad polos & puncta Horizontis duo extrema recte auctor annotat, ea corrupte Arabicis nominibus efferri. a Arabicum enim nomen habetur כמת *ſemith*, & punctum ſignificat perpendiculariter aut capiti aut vertici meæ imminens: Punctum huic verticali oppoſitum, & à pedibus deſcriptum אלנטיר *al Nadir* apud Arabes vocatur. b Cum enim aſtronomica æque ac Philoſophica univerſa ſtudia ſub Califis diu floruiſſent, non hæc duo tantum, ſed plura technica ſtellarumque nomina ex Arabicis fontibus ad gentes alias redundarunt. Vide Bajeri Uranometria, Schicardi Aſtroſcopium & Hottingeri diſſertat. de Uſu linguæ Arabicæ.

BUNONIS.

β *Senſibilis Horizon* non eſt terræ ſpatium, quod ſenſu viſus circumducto terminatur & deſcribitur. Etenim ſi eſt Terræ ſpatium, quomodo eſt circulus cœleſtis? Et ſi in parteis inæquales revera ſecat Globum, quâ ratione *Magnus* dici poterit *Circulus*? Non autem in Terra, ſed in Cœli Terræque commiſſura hic circulus noſtris oculis deſcribitur, & recte hic dicitur *Circulus Major*; Terra enim oculusque noſter in ſuperficie terræ ad Cœlum collata, puncti rationem habent; at *Rationalis Horizon* ſuprà eſt definitus, qui Globum in parteis æqualeis ſuperiorem conſpicuam ab inferiore & latente dividit. Quæcunque igitur de Ortu & Occaſu ſtellarum, & cujuscunque Globi ſitu dicuntur, ad hunc Circulum *Rationalem* ſeu *Imaginarium*, ut appellant, ſunt referenda.

REISKII.

2 c Æquator ab æquatione dierum apud veteres dictus, & globis & mappis Geographicis appingi medius ſolet, ut ab utroque polo gradibus nonaginta æqualiter diſtet & per Africam, Inſulas Aſiæ nonnullas, Americamque tranſeat. Propterea unus motu ſuo quantitatem dierum & noctium, ſitu longitudinem terrarum locorumque Geographicam deſignat: Hæc enim tanta erit, quantus eſt arcus Æquatoris ab meridiano primo ad parallelum ſive ſecundarium deſcriptus.

BUNO-

a Zenith & Nadir. b Studia. c Æquator.

exigua ſit, quin unâ varientur horizon, regio, & cœlum. Atque hac ratione infiniti poſſunt fingi Horizontes.

V. Porro *Horizontis duo* ſunt *poli:* quorum alter Arabico vocabulo dicitur *Semith*, corrupte vulgò *Zenith:* eſtque punctum [b] perpendiculariter vertici noſtro incumbens: alter vocatur *Nadir* vulgò, at propriè *Nathir*, ſuperiori ad diametrum oppoſitus, Antipodum cervicibus incumbens. ℣

III. *De Æquinoctiali.*

Æquator. I. *Æquinoctialis*, qui & *Æquidialis*, Græce Ἰσημερινὸς, & Æquator, eſt *circulus quinque parallelorum maximus, qui globum in duas parteis æqualeis, ſeptentrionalem & meridionalem dividit, æquali ſpatio ab utroque polo diſtans.* quem cum Sol attingit, æquale in toto Orbe efficit diei ac noctis ſpatium, unde & nomen ei quæſitum.

Æquinoctia. Fiunt autem ejuſmodi *Æquinoctia*, quæ *Æquidialia* antiquis dicebantur, bis in anno: ſemel in principio Arietis, quum *Vernum*, atque iterum in principio Libræ, ubi *Autumnale* vocatur. Cæterum nautæ Æquatorem vulgò appellant *Mediam lineam*, ſive nudè *Lineam* κατ' ἐξοχὴν. δ

IV. *De Zodiaco.*

Zodiacus. Ζωδιακὸς, *Zodiacus*, eſt *circulus major, internus, mobilis, ſed immutabilis, latus, inter mundi polos obliquè locatus; ex una parte Tropicum æſtivum in principio cancri, ex altera hybernum in principio*

BUNONIS.

℣ *Officia* [c] *Horizontis* ſunt; 1. Cœlum in duo æqualia hemiſphæria, ſuperum & inferum dividere. 2. Oſtendere Ortum, occaſum & moram ſtellarum ſupra Horizontem. 3. Conſtituere Globum Rectum, Obliquum & Parallelum. 4. Stellas apparenteis à numquam conſpicuis ſecernere. 5. Elevationi poli inſervire. *Eſt autem Poli Elevatio arcus Meridiani inter Horizontem & dati loci Zenith.* 6. Oſtendere quantitates dierum artificialium, æqualeis in Globo Recto, inæqualeis in Globo Obliquo, determinatque crepuſcula; quum movetur Solis locus per 18. gradus Horizonti propinquos.

δ [a] Æquator, *qui etiam Primi Mobilis appellatur* Cingulum, dividit 1. Cœlum in partem Septemtrionalem & Auſtralem. 2. Eſt menſura & regula Primi motus [d], qui in Æquatore eſt æqualiſſimus. Quoties enim XV. gradus Æquatoris ſupra Horizontem adſcendunt; toties una hora eſt abſoluta. 3. Eſt regula diei & noctis. 4. Eſt Zodiaci menſura. 5. Oſtendit Æquinoctia, quæ fiunt, quum Æquator Eclipticam interſecat. 6. Oſtendit Declinationes Eclipticæ & Stellarum [e]. Eſt autem *declinatio diſtantia gradus Eclipticæ vel ſtellæ ab Æquatore, verſus alterutrum polum.* 7. Geographis inſervit in longitudine locorum inveniendâ; item in conficiendis mappis. 8. Loca ſub Æquatore poſita nullam habent latitudinem.

[a] Officia Æquatoris.

HEKELII.

b Seu *Verticale*, h. e. *directè ſupra loci verticem conſtitutum.*

c Seu *Utilitates.*

d Seu *Mobilis.*

e h. e. *Oſtendit, quæ Stellæ & Eclipticæ partes habeant aliquam* Declinationem, *vel* Septentrionalem, *vel* Meridionalem.

BUNO-

pio Capricorni apprehendens; ac medium *interſecans Æquatorem; à quo viciſſim ſecatur, circa* principia *Arietis & Libræ: ita uti altera ejus medietas ab Æquatore ad polum Arcticum, altera ad Antarcticum declinet.* dividitur in XII. parteis, quæ *Signa* [f] vocantur: unde nomen Latinum *Signifer:* dicitur etiam *Circulus Signorum.* Græcum verò Ζωδιακὸς, ἀπὸ τῶν ζωδίων, hoc eſt, ab animalibus, quæ in eo finguntur [g], quorum nomina, duobus verſibus ab Auſonio expreſſa, ſunt iſta:

♈ ♉ ♊ ♋ ♌ ♍
Sunt *Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,* Signa Septemtrionalia.
♎ ♏ ♐ ♑ ♒ ♓
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Piſces. Auſtralia.

Horum verſuum prior *Septemtrionalia*, poſterior *Auſtralia* ſigna continet [ε]. Singulis verò ſignis XXX. tribuuntur gradus; qui computati CCCLX. in univerſum conficiunt; in quos totus diſtribuitur Orbis terrarum. [ζ] [3]

V. *De*

BUNONIS.

[ε] Dividuntur 2. Hæc ſigna in [a] *Adſcendentia*, in quibus Sol ex Auſtro in ſeptemtrionem adſcendit; ut ♑, ♒, ♓, ♈, ♉. ♊. Et [b] *Deſcendentia*, in quibus Sol ex Septemtrione in Auſtrum deſcendit; ut ♋, ♌, ♍, ♎, ♏, ♐. Dividuntur. 3. in [c] *Vernalia*, ut ſunt ♈, ♉, ♊. [d] *Æſtiva*, ut ſunt ♋, ♌, ♍. [e] *Autumnalia*, ut ſunt ♎, ♏, ♐. [f] Hyemalia. ♑, ♒, ♓.

[ζ] Ratione Latitudinis, [g] Zodiacus porrò dividitur in treis circulos parallelos. Intra duos exteriores Planetæ progrediuntur, eorum [h] Latitudo à quolibet Eclipticæ latere ſtatuitur 8. graduum: quos ſi unà ſumas, Latitudo Zodiaci fuerit 16. graduum. Quamquâm alii eam 20. volunt eſſe graduum. Medius Zodiaci circulus, ſub quo Sol perpetuò incedit, [i] *Ecliptica* appellatur; ab Ἐκλείπειν, *à deficiendo;* quod oſtendat Eclipſeis. Appellatur etiam *Orbita & via Solis h.* Eſt autem Zodiacus 1. Regula [k] Motus Secundi, Regia Via Solis, Lunæ, omniumque Planetarum. 2. Cœlum dividit in duo æqualia hemiſphæria. 3. Obliquitate ſuâ gratas efficit temporum viceis; dierum noctiumque incrementa & decrementa. 4. Oſtendit loca Eclipſium. 5. Determinat Zonam Torridam. 6. Ab Ecliptica numerantur Latitudines ſtellarum.

HEKELII.

f Hæc SIGNA, quòrum numerô ſunt duodecim, ingenioſè deſcripſit LUCIUS AMPELIUS, p. 11. ſeqq. qui Liber ex *Cl. Salmaſii* Bibliothecâ Ao. huj. Sec. 60. LUDOVICI & DANIELIS ELZEVIRIOR. operâ in f. 8. maj. eſt exc. ac *Floro Salmaſiano* adjectus.

g Seu *quòd eorum effigies in eô contineantur depictæ*, uti Henricus Lindenbrogius in *Not.* ad *Cenſorini Diei Natalis* Cap. VIII. p. 57. *Edition. Lugduno-Batav.* infit.

h Qui autor vitæ dicitur. Undè & nonnulli *Zodiacum* ἀπὸ τῆς ζωῆς, à *vita*, derivatum volunt.

REISKII.

3 Zodiacus ergo in globis chartisque Geographicis præſertim univerſalibus locum obtinet obliquum, & ab æquatore ſecto ad duos Tropicos producitur. Ita Eclipticam ſive lineam circularem globi nonnulli exhibent, nec non univerſales tabulæ, hac de cauſa, ut regionibus ſolem verticalem, dierum & noctium decrementa, hyemem ac æſtatem pro diverſo tempore deſignet.

a Adſcendentia. b Deſcendentia. c Vernalia. d Æſtiva. e Autumnalia. f Hyemalia. g Zodiaci. h Latitudo. i Ecliptica. k Officia Zodiaci.

V. De Meridiano.

Meridianus. „ Meridianus [4], Græcè Μεσημβρινὸς, *major mutabilis circulus est, qui per polos mundi, & dati cujuslibet loci verticem ductus, Æquinoctialem ex transverso intersecat; totumque terræ Orbem in duas parteis dispescit; altera ejus medietate ad Ortum, altera ad Occasum relicta:* ita dictus, quod Soli, cum in nostro hemisphærio eum attingat, apud nos atque omnes eos, qui sub eodem Meridiano, Septemtrionem Austrumve versus sunt positi, facit medium diei: ac rursus medium noctis, cum in inferiore hemisphærio ad eundem perveniat. Hujus igitur *potissimum officium* est, medium diem mediamque

BUNONIS.

„ Meridianus, *seu* linea medii Cœli, *est linea, cui suppositi populi simul habent meridiem; modo Sol illis affulgeat. Accipitur autem* Meridianus *primò pro gradu Longitudinis, & tum* Meridianus *simpliciter dicitur: deinde sumitur pro circulo totum Orbem ambiente, & tunc appellatur* Meridianus Major; *de quo agitur hoc loco.* a Dividit is 1. Cœlum in duas æquales parteis, Orientalem & Occidentalem. 2. Limes est meridiei & mediæ noctis. 3. Diem in tempus antemeridianum & pomeridianum; noctem in horas mediam noctem antecedentes & consequentes. 4. Summam Altitudinem Solis & Stellarum *i* commonstrat. 5. Et Poli Elevationem. 6. Ostendit quoque initium diei naturalis, quod Astronomi sumunt à Meridiano.

Græci mane diem capiebant Solis ob ortu.
Vespere Judæi. Scrutantes sidera cœli.
Quum Sol in medio splendet nitidissimus orbe,
Christicolæ incipiunt medio sub tempore noctis.

Addenda hoc loco doctrina de Coluris ab Auctore omissa.

DE COLVRIS.

b Coluri dicuntur ἀπὸ τοῦ κολούρου, quod *imperfectum k* significat; numquam enim in Globi Obliqui conversione integri apparent, sed imperfecti *l*. Sunt autem *Coluri circuli majores, qui per quatuor Zodiaci puncta cardinalia & polos mundi transeuntes, ac cum Æquatore angulos Sphæraleis facientes, Globum in quatuor quadrantes distinguunt.* Sunt autem *duo*. Alter dicitur c *Colurus Æquinoctiorum*, qui per polos Æquatoris & puncta Æquinoctialia, principium ♈ & ♎ transit. Alter est d *Colurus Solstitiorum*, qui per polos Zodiaci, Æquatoris & puncta Solstitialia, principium ♋ & ♑ transit. Hic dicitur *Colurus Solstitiorum* sive *Solstitialis*, quia Eclipticam in punctis solstitialibus intersecat. Ille verò *Colurus Æquinoctiorum* seu *Æquinoctialis*: quia ostendit Æquinoctia. Coluri 1. mutuis e intersectionibus ostendunt polos Æquatoris. 2. Quatuor puncta Cardinalia Zodiaci. 3. Zodiacum in quatuor Quadrantes distinguunt respondentes quatuor partibus anni. Speciatim, Colurus Æquinoctiorum 1. ostendit puncta Æquinoctialia. 2. Eclipticam in partem Septemtrionalem & Australem dividit. Colurus Solstitiorum 1. indicat puncta Solstitiorum. 2. Dividit Eclipticam in partem Adscendentem & Descendentem. 3. Ostendit maximam Solis Declinationem. 4. Sustinet polos Zodiaci in Circulis Polaribus.

HEKELII.

i Quæ altitudo Meridiana dicitur.
k Et mutilum.
l Et quasi decurtati.

REISKII.

· 4 Meridianus f major, idemque æneus Horizonti ad rectos angulos insertus ita globis adjungitur Geographicis, ut iis cum axe movendis inserviat. Primus autem Meridianus per Insulas Canarias aut Flandricas transiti Meridiani secundarii seu paralleli, quanquam per puncta Æquatoris singula duci possunt, tamen confusionis evitandæ causa globi & mappæ, illos quinto vel decimo, vel decimo quinto quoquo gradu descriptos continent. Denique usus quidem Colurorum exiguus in Geographicis est: attamen doctrina horum à nostro auctore omissa huic loco haud incongrue addetur.

HEKE-

a Officia Meridiani. b Coluri. c Colurus Æquinoctiorum. d Colurus Solstitiorum. e Officia Colurorum. f Meridiani Globorum varii.

diamque noctem oſtendere. Eſt autem vertex loci, punctum in cœlo, directè illi loco ſupra poſitum, vel vertici capitis cujusvis hominis perpendiculariter incumbens. *Mutabilis* dicitur Meridianus, quia ſi tantillum, ortum occaſumve verſus progrediaris, alius continuò erit Meridianus: ita uti ſemper mutetur unà nobiſcum pro ratione locorum ac regionum, in quibus conſiſtimus. Atque hac ratione infiniti conſtitui poſſunt Meridiani: quot enim puncta verticalia, tot Meridiani dabuntur.

CAP. IV.

De quatuor minoribus Circulis.

I. DE TROPICIS.

TRopici [1] circuli *ſunt duo, æquali ſpatio ab Æquatore diſtantes,* & Eclipticam utrinque attingentes: *quorum alter, qui nobis propinquior eſt, Cancri Tropicus, alter in Auſtrum vergens, Tropicus Capricorni dicitur,* Latini *Solſtitiales* appellant, propterea, quod Solſtitia in iis fiunt, hoſce quippe circulos Sol nunquam egreditur, verum quum ad alterum eorum pervenit, retrorſum ſe convertit: unde & nomen acceperunt, ἀπὸ τῆς τροπῆς, hoc eſt, à reverſione. *Tropicus Cancri,* qui & *æſtivus* & *Circulus alti ſolſtitii* dicitur, eſt *circulus omnium, quos Sol deſcribit, Septemtrioni proximus,* in quo *quum fuerit Sol, non ultra, Septemtrionem verſus progreditur, ſed ad alteram mundi partem verſus Auſtrum facit reverſionem Æſtivam: ubi omnium totius anni longiſſima in noſtro hemiſphærio dies, nox verò breviſſima.* Cancri autem Tropicus dicitur *à ſigno* Zodiaci, in cujus principio Sol tunc vertitur. *Tropicus Capricorni,* qui & *hybernus* [a] & *brumalis,* [b] & *Circulus imi ſolſtitii* dicitur, *circulus eſt omnium, quos Sol per Mundi converſionem deſcribit, Auſtro proximus, in quem, cum Sol pervenit, non ultra Auſtrum verſus* procedit,

Tropici.

Tropicus Cancri.

Tropicus Capricorni.

HEKELII.

a Hyemalis.
b Græcis χειμέρινος.

REISKII.

1 Tropici [a] Gr. τροπικοὶ terreſtres duo ab Æquatore per gradus $23\frac{1}{2}$, quos in Meridiano numerant, æqualiter remoti, munus idem in Geographicis, quod in Aſtronomicis cœleſtes obeunt, & globo æque uti tabulis appinguntur: Tropicus Cancri per Africam ſuperiorem, Aſiæ terras & Americam ſeptemtrionalem: Tropicus vero Capricorni per Africam inferiorem, Magellanicam extremam, & meridionalem Americam tranſit. Polares itidem ἐκ τῶν πόλων dictos, & à polo ſuo æqualiter $23\frac{1}{2}$ gradibus remotos non globi ſolum ſed chartæ Geographicæ complectuntur, & nominibus adſcriptis, denotant.

a Tropici & Polares.

cedit, *ſed ad alteram Mundi partem, verſus Septemtrionem, reverſionem facit hybernam, ſive brumalem:* ubi *longiſſima totius* anni in noſtro *hemiſphærio nox; dies verò* breviſſima *efficitur*. Capricorni Tropicus appellatur à *ſigno*, cujus principium tunc Sol tranſmittit. α

II. *De Arctico.*

Circuli Polares. *Polares circuli* ſunt *duo extimi, polis vicini, æquali ſpatio à ſuo quiſque polo diſtantes*. Horum, qui nobis [c] ſemper conſpicitur, Arcticus. *Arcticus* dicitur, ut ipſe Polus, ἀπὸ τῆς ἄρκτου, ab *Urſa*, quia prioribus *Urſæ* [d] *pedibus* deſcribitur, *minoris* videlicet. Item *Septemtrionalis* & *Borealis*, & *Aquilonaris;* à mundi regione, cui ſubjacet.

III. *De Antarctico.*

Antarcticus. *Alter* verò, æqualis & parallelus Arctico, *Antarcticus* dicitur, quod *Arctico* ex diametro opponitur: totus ſub terra conditus, cujus objectu à nobis [e] haud cerni poteſt. Idem *Auſtrinus* ſive *Auſtralis* & *Meridionalis*. β

BUNONIS.

α Tropici oſtendunt. 1. in Ecliptica puncta Tropica [a] ſeu Solſtitialia. 2. Determinant maximam Solis Declinationem *f*. 3. Diem monſtrant longiſſimum & breviſſimum *g* in Globo Obliquo. 4. Certis quaſi limitibus viam Solis verſus Septemtrionem & Meridiem *h* includunt. 5. Torridam cœli plagam à Temperatis diſtinguunt. 6. Obliquitatem Eclipticæ oſtendunt.

β Circuli [b] Polares 1. oſtendunt polos Zodiaci, eorumque à polis Mundi diſtantiam; quæ tanta eſt, quanta maxima ſolis Declinatio, nimirum 23. grad. & 30. minur. 2. Temperatas cœli Plagas à Frigidis diſtinguunt.

HEKELII.

c Quod, ſupra nos perpetuò exaltatus quippe nunquam occidit.

d Quam complectitur.

e Quod nunquam oritur.

f Seu Converſionem.

g Eorumque quantitatem.

h Quos Sol non egreditur.

a Officia Tropicorum. b Officia Circulorum Polarium.

CAP. V.

De Zonis.

I.

Prima diviſio in Zonas. QUatuor minores circuli totius terræ ſuperficiem in quinque dividunt ſpatia, ſeu *plagas*, quas *Zonas* [1] vocant Geographi & *Faſcias*. α

II. β Ζώ-

BUNONIS.

α Lucretius *tantum duas admittebat Zonas*. Polybius & Poſſidonius *ſtatuebant ſex; quoniam duas Torridas numerabant*. Martianus Capella, *quinque vulgo receptas Zonas bifariam dividens, faciebat decem. Vera opinio quinque poſuit Zonas.* *)

REISKII.

1. Zonæ vocantur h. e. cingula καὶ μεταφορὰν ob ſimilitudinem, qua fit, ut globum terreſtrem tanquam faſcilæ circumdent: Hæ quidem incerto apud veteres, apud noſtros tamen certiori comprehenduntur numero, & diverſis gradibus, quos in primo Meridiano numerant. Omnes autem habitabiles, & ipſam quoque torridam haberi, ſecus quam Græcis ac Romanis antiquioribus viſum fuit, hodierna frequens navigatio & multa noſtros Europæos experientia docuit.

BUNO-

II. β Ζώνη a, Latinè *cingulum*, est *ſpatium in globo terræ inter duos circulos minores, vel inter circulum minorem & polum comprehenſum.* Appellantur autem Zonæ ab habitudine ſeu natura, una *Torrida*, duæ *Frigidæ*, totidemque *Temperatæ*. Ea, quæ in medio reliquarum ſita eſt, *Torrida* vocatur à Solis, cujus viæ ſubjecta eſt, perpetuo ardore: propter quem vetuſtiſſimis mortalium inhabitabilis putabatur. *Eſt autem ſpatium inter duos Tropicos comprehenſum; continens in latitudine grad. XLVII. mediam interſecat circulus Æquinoctialis.* Qu id Zona Quot ſint? Quid Torrida?

III. Duæ autem extremæ, quæ ſunt circa mundi polos, altera Septemtrionalis, circa polum Arcticum, altera circa Antarcticum, Auſtralis, *Frigidæ* vocantur; quia longiſſimè à Solis via ſepoſitæ ſunt, & ob nimium frigus itidem inhabitabiles veteribus exiſtimabantur. *Eas autem diſterminant utrimque circuli Arcticus, & Antarcticus: verſus ſuum quisque polum.* A polis etiam dicuntur *Polares*. Harum quæque complectitur *gradus XXIII. cum dimidio.* γ Frigidæ.

IV. Reli-

BUNONIS.

β Incolæ hujus a Zonæ ſunt vel *ſub Æquatore; vel inter Tropicos & Æquatorem;* vel *ſub ipſis Tropicis.* I. Qui ſub Æquatore habitant; 1. *perpetuum* habent *Æquinoctium.* 2. Sol iis in anno bis eſt verticalis, nullamque ſpargit umbram, niſi ſub pedibus, in principio videlicet ♈ & ♎, unde & b Ἄσκιοι quaſi *Inumbres* dicuntur. 3. Omnes ſtellæ æqualiter illis oriuntur & occidunt. 4. *Quatuor* habent *Solſtitia*, nempe *duo Alta*, Sole exiſtente in principio ♈ & ♎ & duo *Ima* in initio ♋ & ♑. 5. *Duas* habent *æſtateis*, Et *duas* quaſi *hyemes*; 6. *Duplices* habent in anno *umbras Meridianas* (Perpendiculari exceptâ) *Septemtrionalem & Auſtralem*: unde etiam c Ἀμφίσκιοι, quaſi *Biumbres* nominantur. II. Qui inter Æquatorem & Tropicos habitant 1. *duplices* etiam habent *umbras meridianas*, *Septemtrionalem & Auſtralem*; unde & ipſi ſunt Ἀμφίσκιοι; ut ſunt *Arabes*; qui Tropicum ♋, in Zonam Temperatam Septemtrionalem progreſſi, admirati ſunt, ut ait Lucanus, *umbras nemorum non ire ſiniſtras.* h. e. Æſtivo tempore non ferri verſùs Meridiem, quòd in patria fieri obſervarant. 2. *Quatuor* habent Solſtitia, duo *Alta* & duo *Ima*. 3. Duas æſtates, duasque hyemes, præſertim ſi æquatori ſint propiores. 4. Sol bis in anno iis eſt verticalis, nullam umbram, niſi ſub pedibus, projiciens; quare & hi Ἄσκιοι ſimul vocantur. III. Qui verò ſub Tropicis degunt terræ incolæ, 1. *unicam* habent in anno umbram *Meridianam*; eamque vel *Septemtrionalem*, vel *Auſtralem*; unde dicuntur d Ἑτερόσκιοι, quaſi *Alterumbres*. 2. Duo iis ſunt Solſtitia, unum *Altum*, alterum *Imum*. 3. *Unam* habent *æſtatem*, & unam *hyemem*. 4. *Dies noctesque artificiales inæquales*. 5. Sol iis ſemel in anno eſt verticalis; hinc & ipſi Ἄσκιοι *inumbres* ſunt. *

γ Zonarum e Frigidarum incolæ, vel habitant ſub *Circulis Polaribus*; vel *inter Polos & Circulos Polares*; vel *ſub ipſis Polis*. I. Qui ſub *Circulis Polaribus* degunt. 1. *diem* habent XXIV. horarum ſemel in anno; totidemque horarum *noctem*. 2. Cætera iis ſunt communia cum iis, qui ſunt ſub Zonis Temperatis. II. Qui inter *Polum & Circulos Polares* habitant. 1. *Diem* habent *maximum* in Æſtate 24. *horis longiorem*. 2. Reliquæ varietates, quæ Zonarum Temperatarum incolis accidunt, iſtis quoque contingunt. III. Si qui verò ſub ipſis Polis ſunt, 1. *Diem* habent in anno *unum ſex menſium*; & noctem unam totidem menſium. 2. Unum habent Solſtitium. 3. Unam æſtatem, unamque hyemem. 4. Illis ſtellæ fixæ nec oriuntur, nec occidunt. 5. Umbram gnomones ibi projiciunt in orbem, & in omnes Horizontis parteis, unde f Περίσκιοι, quaſi *Circumumbres* nominantur.

HEKELII.

a Quæ ἀπὸ τοῦ ζωννύειν, à *cingendo* dicitur.

a Torridæ Zonæ incolæ. b Ἄσκιοι Ἀμφίσκιοι. c Ἄσκιοι Ἀμφίσκιοι. d Ἄσκιοι Ἑτερόσκιοι. e Zonæ Frigidæ incolæ. f Περίσκιοι.

IV. Reliquæ verò duæ, quòd in medio inter frigus & ardorem
Temperatæ. positæ sunt, *Temperatæ* dicuntur & habitabiles. Harum altera, quæ *Arctico, & Tropico Cancri finitur, Septemtrionalis;* altera, quæ *Antarctico & Tropico Capricorni terminatur, Austrina* sive *Australis* & *Meridionalis* dicitur. Continet quæque gradus XLIII. δ

CAP.

BUNONIS.

δ Incolæ *Zonarum* a *Temperatarum* habent 1. *duo solstitia*, Altum & Imum. 2. *Unam* in anno *æstatem*, *unamque hyemem*. 3. *Duo Æquinoctia*. 4. Sol nunquam iis est *verticalis*. 5. Quædam *Stellæ* iis nunquam oriuntur; quædam nunquam occidunt. 6. *Unicam* habent *umbram* in anno *Meridianam*, versus alterutrum Polum sparsam: unde b Ἑτερόσκιοι, quasi *Alterumbres* dicuntur.

Porrò, pro diversitate Zonarum tria hominum genera enumerantur, quæ inter se ratione loci variant. Horum alii dicuntur *Periœci*, alii *Antœci*, alii *Antipodes*. c *Periœci*, quasi dicas *Circumhabitatores*, sunt, *qui sub eodem Parallelo, & Meridiano, in unâ eademque Zonâ habitant, & quorum una eademque est Latitudo versus eundem polum, Longitudo verò centum & octoginta gradibus discrepans*. Hi habent 1. eandem Zonam. 2. Æstatem quoque & hyemem eandem. 3. Reliqua item anni tempora & horas, incrementa & decrementa dierum noctiumque consimilia. 4. Non tamen habent eundem Ortum Solis, neque eundem Occasum; ac proinde diversa dierum noctiumque initia, media & fines. Hinc dici horas numerant contrarias reipsa, nomine easdem; nimirùm quum in uno loco est meridies & XII. hora meridiana, in altero est media nox & XII. mediæ noctis. Itaque hujus incolæ numerant I, II, III, &c. à mediâ nocte, dum illi numerant I, II, III, &c. à meridie. Quod tamen de his tantùm venit intelligendum, quibus Sol oritur atque occidit; & quibus Polus nunquam elevatur ultra 65. gradus. 5. Diebus Æquinoctiorum Sol occidit uni loco, dum alteri oritur, atque adeo tempus diei unius loci, est nox alterius. Aliis vero anni diebus, nempe semisse anni, quo Sol vicinum locis illis Zodiaci semicirculum percurrit, hoc est, verè & æstate prius oritur uni loco, quàm alteri occidit, atque adeò quibusdam horis vel horarum partibus simul diem habent Solemque conspicuum, nempe dum Sol uni loco versus occasum tendit, alteri jam supra Horizontem emersus adscendere versus Meridianum incipit. Altero verò anni semisse, autumno & hyeme, qua Sol remotiorem Zodiaci semicirculum decurrit, prius occidit uni loco quàm alteri oritur; atque adeò nullam diei, sed aliquam noctis partem communem habent, & Solem aliquibus horis vel horarum partibus depressum infra Horizontem, ita tamen, ut uni loco, sit finis noctis, alteri initium. 6. Singulæ stellæ æquali tempore commorantur supra illorum Horizontem: eædemque stellæ nunquam iis oriuntur, & eædem nunquam occidunt. 7. Eundem habent Polum æquè elevatum. 8. Quem locum Telluris Periœcorum alter ad occasum habet, eundem alter habet ad Orientem. 2

II. d *Antœci*, quasi dicas, *in opposito habitantes*, sunt, *quibus una eademque est Longitudo, ad Meridianum communem, in duabus Zonis numerata: Latitudo item æqualis, duobusque Parallelis versus utrumque Polum ab Æquatore æque distantibus intercepta*. Hi 1. simul agunt meridiem & mediam noctem, atque omnes horas simul numerant. 2. Quantitas tamen diei est diversa. Nam crescente apud Boreales Antœcos die, decrescit dies apud Australes: quare quum maximus apud nos est dies, erit minimus apud nostros Antœcos. 3. Tempestates anni habent contrarias eodem tempore, nempe quum unus locus ver agit, alter experitur autumnum; quum iste æstatem, hic hyemem. 4. Dies unius loci sunt æquales alterius noctibus; & hujus dies prioris loci noctibus. 5. Diebus Æquinoctiorum Sol illis simul oritur & occidit, aliis autem diebus uni citiùs, quàm alteri. 6. Faciem illis sibi mutuò obvertentibus vel ad Æquatorem respicientibus, uni Sol à dextra videbitur oriri, ad sinistram occidere; alteri contra à sinistra oriri, ad dextram occidere. Eodem modo omnes stellæ uni à dextra, alteri à sinistra orientur. 7. Polos diversos elevatos habent æquali elevatione. 8. Stellæ uni loco perpetuò apparentes alteri loco nunquam oriuntur, sed semper infra Horizontem depressæ manent: Contrà, quæ huic loco nunquam occidunt, illi nunquam oriuntur. 3

III. e *Antipodes*, qui alio nomine dicuntur *Antichthones*, sunt, qui *adversam nobis plagam incolunt, duobus Parallelis è Diametro oppositis sejuncti, communi tamen Meridiano uniti; ideoque Longitudines habent diversas, distantque à se invicem majori*

a Temperatarum Zonarum incolæ. b Ἑτερόσκιοι. c Periœci. d Antœci. e Antipodes.

majori semicirculo, hoc est, *Parallelo dimidio, per centrum Terræ transeunte, qui constat* 180. *grad.* Habent 1. eundem Horizontem; sed diversam ejus faciem: omnibusque anni diebus Sol atque stellæ uni loco oriuntur, dum alteri occidunt: Uniusque dies alterius nox est. 2. Dies anni oppositos habent inæqualeis, sicut etiam nocteis, ita ut unius loci dies longissimus sit alterius brevissimus. 3. Horas diei contrarias revera, nomine easdem numerant; uni enim loco meridies est, dum alteri media nox est. 4. Tempestates anni eodem tempore experiuntur contrarias, nempe dum uni ver, alteri est autumnus: dum uni æstas, alteri hyems est; & contra. 5. Polos diversos habent elevatos æquali elevatione: ab Æquatore æqualiter distant, sed à diversis ejus plagis: in eodem Meridiano siti sunt, sed diversis ejus semicirculis. 6. Quæ sidera uni loco perpetuò apparent, illa alterius loci incolis nunquam conspiciuntur. 7. Sidera unius loci incolis à dextris, alterius à sinistris oriri videntur: si videlicet ad Æquatorem converterint faciem. In Globo, dato loco, exhiberi potest locus [a] Antœcorum, Periœcorum, & Antipodum: Si locus datus ad æneum adducitur Meridianum, & quot gradus inter hunc & Æquatorem intercepti sunt, totidem numerentur ab altera Æquatoris parte: Terminus numerationis erit locus Antœcorum. Deinde index applicetur, ad horam XII. cycli, noteturque punctum Meridiani, quod dato loco imminet; item illud, quod loco Antœcorum. Hisce factis, volvatur Globus, donec index in cyclo horario monstret alteram duodecimam. Ita punctum Globi, quod subjicitur, notato Meridiani puncto loci dati, erit locus Periœcorum; & punctum Globi, quod subjicitur alteri notato puncto Meridiani, erit locus Antipodum. Sed notandum, eos, qui sub Æquatore habitant, non habere Antœcos: Periœcos autem illorum esse eosdem cum Antipodibus eorum. Deinde, Polos Telluris non habere Periœcos: ipsos verò sibi mutuò esse simul Antœcos & Antipodes. Hæc tria incolarum genera à se differunt. *Periœci* communem habent Parallelum, sed minorem, neque transeuntem per Diametrum terræ, nisi sub Æquatore; communemque Meridianum. *Antœci* duos habent Parallelos, & ipsos minoreis, quàm est Æquator; communem etiam Meridianum. *Antipodes* verò duos habent Parallelos, & ambos majoreis, transeunteis per centrum terræ, sibique invicem diametraliter oppositos: sed unum tamen atque communem Meridianum. Qui verò sub eodem habitant parallelo, eodemque Meridiano, i. e. eandem habent longitudinem & latitudinem, *Synœci* appellantur. [4]

REISKII.

2 Græcè περίοικοι ἀπὸ τοῦ οἴκου i. e. Circumaccolæ, quos nominat Schottus.

3 Græce Ἄντοικοι i. e. Contraccolæ Schotto.

4 Græce Ἀντίποδες quasi *Contrapedes*, qui nempe plantas pedum plantis oppositas habent, terramque incolunt contrariam, à qua dicuntur Ἀντίχθονες quasi *Contraterrei*: Hos omnes veteribus non solum ignotos, sed etiam negatos contestatur historia, docentque loca in Cicerone, Plinio, Lactantio, Augustino, Gregorio Nazianz. reliqua. Sed Bonifacius Archiepiscopus Moguntinus quanto fervore in Virgilium ob antipodes affirmatos exarserit, ab Aventino in Analibus Boicis memoratur. Lib. III.

b Ratio inveniendorum Antœcorum, Periœcorum & Antipodum.

CAP. VI.

De Parallelis & Climatibus.

[Tertia Terræ divisio.]

I.

AT distinguitur etiam terræ superficies secundum aliam rationem, nempe per quantitatis dierum variationes. Quippe qui sub ipso Æquatore consistunt, perpetuò diem nocti æqualem XII. horarum habent: quantò autem aliqua regio latiùs ab Æquatore versus alterutrum polum declinaverit; tantò plus æstate diei longissimæ, (Secunda Globi divisio in Climata.)

giſſimæ, vel viciſſim hyeme noctis quantitas augetur. Proinde Geographi pro diverſa quantitatis dierum variatione diverſas *plagas* terræ diſtinxere, quas vel *Parallelos* vocarunt, vel *Climata.*

Parallelus.

II. *Paralleli* [a] *ſunt circuli æquali undique ſpatio abs ſe invicem diſtantes, ab occaſu in ortum ducti.* [b] Hi varii in Globo ad libitum cujusque deſcribi poſſunt. Verùm Ptolemæus, quem plerique alii ſequuti ſunt Geographi, XXI. *Parallelos* deſcripſit *Septemtrionales;* hac obſervatâ intercapedine, *uti dies unus paralleli longiſſimus, ſuperet paralleli præcedentis diem prolixiorem quadrante horæ.*

Clima.

Clima autem eſt terræ ſpatium duobus parallelis incluſum: in quo, longiſſimo die, *dimidiæ horæ* variatio, ſive auctio fit. Sed nomen Climatis ac Paralleli aliquando circulum, aliquando ſpatium duobus circulis comprehenſum, ſignificat. Dicitur autem *Clima* ἀπὸ τοῦ κλίνεσθαι *ab inclinando* [c]: quoniam reſpectu Polorum inclinat ſe cœlum, in tali habitationis intervallo. [α]

Climata Septemtrionalia & Auſtralia.

III. Cæterùm diſtinguuntur *Climata* in *Septemtrionalia & Auſtralia;* utraque ab Æquatore verſus ſuum quæque Polum initia ducentia. Ideoque quotum aliquot Clima fuerit ab Æquatore, tot ſemihoris longiſſimus ejus loci dies ſuperat diem nocti æqualem, ſeu Æquinoctialem, qui eſt horarum XII. & vice verſa. Ut ſcire queas, ſub quo Parallelo vel climate quilibet locus poſitus ſit, *conſidera numerum horarum, cujus longiſſimus ejus loci dies ſuperat diem Sphæræ rectæ, qui ſemper horarum eſt duodecim; is enim duplicatus oſtendit numerum Climatum: quadruplicatus exhibet numerum Parallelorum.* [β]

IV. Cæte-

BUNONIS.

α Ad cujusque Climatis conſtitutionem tres requiruntur Paralleli; duo ſcilicet extremi, quibus Clima comprehenditur, & utrinque terminatur, & unus intermedius. Iſte tamen Parallelus, qui eſt finis unius Climatis, is idem eſt initium ſequentis Climatis. Sunt autem a Paralleli triplices; *Primi* regionum Latitudines diſtinguunt, initio ſumto ab Æquatore, & in Globo vel Mappa interdum X. interdum XV. gradibus diſtinguuntur. *Secundi* Zonarum intervalla diſtinguunt. *Tertii* dierum artificialium differentias indicant, & Climata conſtituunt. *Temporis differentia*, qua paralleli dirimuntur, eſt *quadrans horæ. Quot igitur Parallelis aliqua regio ab Æquatore diſtat, tot etiam quadrantibus horæ longiſſima ejus dies augetur.*

β b Paralleli & Climata inveniuntur hoc modo. Primo ad loci dati Latitudinem elevatur aut deprimitur Polus. Deinde ad Problema inferius XVI. inveſtigatur numerus horarum in die longiſſimo. Tertiò conſiderandum, quot horis longiſſimus dati illius loci dies ſuperet diem Æquinoctialem, qui eſt horarum XII. Quartò numerus horarum, qui eſt ſupra horas XII. duplicatus oſtendit numerum illius Climatis; quadruplicatus habet numerum Parallelorum, ſive ſub quoto Parallelo ſit locus ille datus. Rationem *inveniendorum Parallelorum & Climatum pag. ſeq. ad Sect. VI. oſtendit Auctor.*

HEKELII.

a De PARALLELIS *Geographiæ vet. & nov.* edidit PHILIPP. BRIETIUS Tria Volumina in 4. f. quotidianâ lectione haud indigna.

b Indè Canon Mathematicorum haud ineptus: *Parallelæ Aſcenſiones nullæ ſunt.*

c Et idem eſt, ac declinans Terræ tractus.

BUNO-

a Tria Parallelorum genera. b Parallelorum & Climatum inveniendorum ratio.

IV. Cæterùm *Climata* à Veteribus VII. tantùm numerata ſunt; quòd loca ultra ſeptimum Clima ſibi incognita vix inhabitari exiſtimarint. [1] Climata autem hæc ab inſignioribus locis, per quæ Climatis medium protenditur, nomina acceperunt, ut *primum* per Meroën, Nilo circumfuſam inſulam [d] & urbem Africæ; *ſecundum* per Syenen, Ægypti urbem; *tertium* per Alexandriam, itidem Ægypti urbem; *quartum* per Rhodum inſulam; *quintum* per Romam; *ſextum* per Pontum Euxinum; *ſeptimum* per Boryſthenis oſtia. [γ]

Numerus Climatum juxta veteres.

V. [δ] Poſteriores verò, qui experti ſunt ulterius habitari terram, fecêre *XXIV. Climata*, ad elevationem usque graduum LXVII. *Primum* per Meroën; *ſecundum* per Syenen, ſub Tropico æſtivo; *tertium* per Alexandriam; *quartum* per Rhodum; *quintum* per Romam & Helleſpontum; *ſextum* per Mediolanum & Venetias; *ſeptimum* per Podoliam & Tartariam minorem; *octavum* per Wittebergam; *nonum* per Roſtochium; *decimum* per Hiberniam; *undecimum* per Bohus, caſtrum Norvegiæ; *duodecimum* per Gutiam; *tertiumdecimum* per Bergos, Norvegiæ oppidum; *quartumdecimum* per Viburgium, oppidum Finniæ; *quintumdecimum* per Aroſiam Suediæ; *Sextumdecimum* per Dalenkarliæ fluminis oſtia: reliqua paribus interſtitiis per

Numerus Climatum juxta Recentiores.

BUNONIS.

γ *Strabo* IX. tradidit Climata, addiditque *octavum* per Mœotidem; & nonum quod *extremum* appellat. Ptolemæus Lib. II. Cap. VI. hoc dierum augmentum expreſſit: ubi tamen tantùm meminit Parallelorum. Climatum mentionem facit *Cap.* VII. & XII.

δ *Brietius Climata per illuſtriores urbes protendit ſequentes. Primum Clima* per Malaccam Indiæ urbem. *Secundum* per Goam. *Tertium* per Mexicum. *Quartum* per Hieroſolymam. *Quintum* per Nicoſiam in Cypro. *Sextum* per Madritium *in Hiſpania. Septimum* per Conſtantinopolin. *Octavum* per Viennam Auſtriæ. *Nonum* per Pragam Bohemiæ. *Decimum* per Amſtelodamum. *Undecimum* per Smolenskium. *Duodecimum* per Hafniam. *Decimum tertium* per Revaliam Livoniæ. *Decimum quartum* per Obſovium Norvagiæ. *Decimum quintum* per Uſtingam Moſcoviæ. *Decimum ſextum* per Permenevelicam in Permia Moſcoviæ provincia. *Decimum ſeptimum* per Vaſſam in Finlandia. *Decimum octavum* per Nidroſiam in Norvagia. *Decimum nonum* per Oulium in Moſcovia. *Vigeſimum* per Viſtum in Finlandia. *Vigeſimum primum* per Tornam in Bothnia Suediæ. *Vigeſimum ſecundum* per Volingam in Moſcovia. *Vigeſimum tertium* per Scolotum in Islandia. *Vigeſimum quartum* per Helam in Islandia. Idem *Brietius* peculiarem oſtendit rationem accurate inveniendi Climata; *quæ in Parall. Geograph. pag.* 30. vid.

HEKELII.

d *Hæc Inſula in longiſſimô tractu iſtô omnium maxima eſt atque clariſſima*; ſicuti Joannes Antonius Maginus, *Patavinus*, in *Expoſitionib.* novar. Geogr. Tabb. *Part.* II. *fol.* 204. *fac. b.* Edition. Colon. *affirmat*.

REISKII.

1 Græcè κλίματα [a] i. e. Tractus cœli aut inclinationes, à parallelis circulis paulatim ſeſe inclinantibus: Cur Schottus verterit ſcalas Lib. XII. art. 1. c. 3. ego non aſſequor, nec Græca originatio concedit. Interim tanti nec momenti nec tanti uſus climata ſunt, niſi quod ad ſcripta auctorum veterum explicanda conferant. Hinc recentiſſimi Geographi rejecta climatum communi tabula & connumeratione, hemiſphærium utrumque ab Æquatore ad polos duos in novem Climata æqualis latitudinis partiuntur, ita ut primus Meridianus per ſingulas graduum decades menſuram præbeat.

a Climata.

per alia Norvegiæ, Suediæ, Russiæ, & proximarum insularum loca. Ac certum quidem est, ab Æquinoctiali circulo ad eum locum, ubi dies longissimus horis XXIV. definitur, Climata XXIV. interjacere, inde verò ad Polum Climatum distinctio minus certa est, propterea quod non jam horis dimidiatis, sed integris primùm diebus, mox septimanis, ac tandem totis mensibus dies ita augeantur, ut sub ipsis polis hemisphæriorum alterum VI. mensium luce perpetua exsiccetur; altero in densissimis tenebris languente.

VI. Cæterùm quæ ratio Climatum est ab Æquinoctiali ad Arcticum versus, eadem est ab eodem Æquinoctiali versus Antarcticum & par numerus. Hæc autem Climata proprias appellationeis non habent apud auctores, sed ex oppositis nominantur; adjecta præpositione Græca ἀντὶ, ut ἀντὶ διὰ Μερόης, id est, *contra per Meroën*; & ita deinceps. Possent tamen eodem modo, ut illa, ab suis locis appellari: ut *primum* Clima per Lunæ monteis, ac fonteis Nili, *secundum* per promontorium, vulgo dictum *Capo de Corientes*, ad Africæ litus Orientale, sub Tropico hyberno: & sic deinceps. Sed singulorum Climatum, & Parallelorum latitudines ab Æquinoctiali, intervalla ab invicem, & maximorum dierum longitudines, quo faciliùs intelligantur, Tabulam hic apponemus.

Climata.	*Paralleli.*	*Dies longissimi.* *Hor.*	*Scr.*	*Latitudo.* *Gr.*	*Scr.*	*Intervalla Climat.* *Gr.*	*Scr.*
0	0	12	0	0	0	4	18
	1	12	15	4	18		
1	2	12	30	8	34	8	25
	3	12	45	12	43		
2	4	13	0	16	43	7	50
	5	13	15	20	33		
3	6	13	30	23	10	7	3
	7	13	45	27	36		
4	8	14	0	30	47	6	9
	9	14	15	33	45		
5	10	14	30	36	30	5	17
	11	14	45	39	2		
6	12	15	0	41	22	4	30
	13	15	15	43	32		
7	14	15	30	45	29	3	48
	15	15	45	47	20		

8	16	16	0	49	1.	3	13
	17	16	15	50	33		
9	18	16	30	52	58	2	44
	19	16	45	53	17		
10	20	17	0	54	29	2	17
	21	17	15	55	34		
11	22	17	30	56	37	2	0
	23	17	45	57	34		
12	24	18	0	58	26	1	40
	25	18	15	59	14		
13	26	18	30	59	59	1	26
	27	18	45	60	40		
14	28	19	0	61	18	1	13
	29	19	15	61	53		
15	30	19	30	62	25	1	1
	31	19	45	62	54		
16	32	20	0	63	22	0	52
	33	20	15	63	46		
17	34	20	30	64	6	0	44
	35	20	45	64	30		
18	36	21	0	65	49	0	36
	37	21	15	65	6		
19	38	21	30	65	21	0	29
	39	21	45	65	35		
20	40	22	0	65	47	0	22
	41	22	15	65	57		
21	42	22	30	66	6	0	17
	43	22	45	66	14		
22	44	23	0	66	20	0	11
	45	23	15	66	25		
23	46	23	30	66	28	0	5
	47	23	45	66	30		
24	48	24	0	66	31	0	0
		Menses.					
		1		67	15		
		2		69	30		
		3		73	20		
		4		78	20		
		5		84	0		
		6		90	0		

CAP.

CAP. VII.

De Globi in parteis CCCLX sectione; item de ambitu terræ; & de longitudine ac latitudine ejus.

I.

Tertia Globi divisio in longitudinem & latitudinem.

OMnis *Circulus* à Geometris in CCCLX parteis secatur: quam sectionem & Sphæra Globusque admittit.

II. Terra igitur, quemadmodum Sphæra, in CCCLX parteis, qui *Gradus* dicuntur, distribuitur. Singuli Gradus in LX distribuuntur *Scrupulos*, qui sunt totidem millia passuum Romanorum seu milliaria Italica. Horum quatuor conficiunt unum milliare Germanicum commune, hinc singuli gradus XV milliaria Germanica continent. Hæc computata conficiunt milliaria in universum *quinquies mille quadringenta:* quæ est *circumferentia* totius terrarum Orbis. Hinc *diameter* ejus fit milliarium *mille septingentûm octodecim, cum duabus undecimis*, cujus semissis, sive semidiameter, est à superficie ad centrum milliarium *octingentûm quinquaginta novem, cum una undecima.* [α] [1]

Gradus Longitudinis, & Latitudinis.

III. Cæterum *Gradus*, per quos terra describitur, alii sunt *Longitudinis*, alii *Latitudinis*. *Longitudines* distinguuntur per Circulos Meridianos, *Latitudines* per Parallelos. *Meridiani* inscribuntur Globo

BUNONIS.

α *Minutum* seu *scrupulus* est sexagesima pars gradus, cui in terra respondet quarta pars mill. Germanici; & appellatur *Minutum Primum*. Quodlibet verò Minutum Primum potest dividi in sexaginta Minuta Secunda: & quodlibet *Minutum Secundum* in sexaginta *Minuta Tertia*.

REISKII.

1 [a] Dimensio terræ duplex erit, alia quidem *respectiva*, alia vero *absoluta*: Illa respectu cœli maxime supremi nullam sensibilem quantitatem adfert, sed centri alicujus aut centralis puncti rationem. Hæc à circulis primariis atque parallelis aut secundariis pendet, totaque ad certam pedum, stadiorum, perticarum aut milliàrium mensuram exigitur. Ita diametro non solum toti sed dimidiæ, convexitati æque ac soliditati sua ratio & quantitas in Geometricis non modo, verum etiam Geographicis constabit, utut Mathematicos nimium discrepare, Ricciolus in Almag. Lib. II. c. 7. annotaverit. b Sic longitudo sua h. e. extensio ab occidente ad orientem; latitudo etiam h. e. extensio versus polos terræ universæ cunctisque regionibus manebit. De primo autem Meridiano quantum auctores diffideant Ricciolus declaravit; quantum Hispani & Lusitani ad Indias partiendas de illo dissederint, Maffeus in rerum Indicarum historia recenset Lib. I. Hinc itaque globos [c] Meridiano primo æneo ac plane mobili instructos nostrum seculum invenit: Vir quoque nobilissimus Lauterbachius Prof. in Acad. Wolffenb. equestri ordinarius talem singulari suo artificio fabricatum globum spectatoribus curiosis exhibet. Denique distantiam Meridiani nostri ab alio quoquo cognito dignoscendam Grandamicus nobilis Gallus ex *magnetica ad polum conversione variaque declinatione*; Christ. Huygenius, Belga nobilis, & Comes Angliæ Kinkardinus ex *horologio pondulo*, alii ex adjumento alio docuerunt. Vid. Varen. Geograph. c. 31.

BUNO-

a Dimensio terræ duplex. b Longitudo & latitudo. c Meridianus mobilis.

Globo XXXVI, X. ſinguli gradus continentes: qui numerus multiplicatus CCCLX. conficit gradus. Sed *primum Meridianum* Ptolomæus in *Fortunatis*, quas nunc *Canarias* vocant, poſuit inſulis: Hiſpanorum poſteà nautæ in *Aſſoribus* inſulis: alii etiam in *medio Hiſpaniæ*. *Paralleli* ab Æquatore ad alterutrum Polum *notantur* IX, X. itidem gradus ſinguli continentes. Hoc itaque numero quadruplicato, *Paralleli* in univerſum *erunt* XXXVI. ut in Longitudine. *Longitudo* igitur regionis eſt ſpatium Æquatoris, duobus Meridianis, uno Aſſorum Inſularum, unde initium ducitur, altero ipſius regionis aut loci comprehenſum. *Latitudo* verò eſt loci ſeu regionis ab Æquatore verſus alterutrum Polum receſſus. Hinc Poli Elevatio eadem eſt, quæ Latitudo regionis. Cæterum *Latitudo duplex* eſt; altera in *noſtro hemiſphærio*, ab Æquatore ad Polum Arcticum, Septemtrionalis; altera *in inferiori hemiſphærio* ab Æquatore ad Polum Antarcticum, Auſtralis. β

Quid Longitudo.

Latitudo.

CAP.

BUNONIS.

β In aſſumendo longitudinis principio & collocando Meridiano primo, unde cæteri numerentur, inter ipſos non convenit Geographos. Nonnulli Ptolemæum, qui cum in Canariis ſeu Fortunatis ponit inſulis, ſequuntur. Alii pyxidis Nauticæ Boreochalybodixin notant, quæ à Canariis occidentem verſùs primùm occurrit, in qua hi ipſi inter ſe multùm diſſident: alii enim primum Meridianum locant in Orientalioribus inſularum Flandricarum *S. Mariæ & S. Michaëlis*: alii in Occidentalioribus, ut *Corvo & Flores*; aliique aliter. Ex quibus efficitur, in locorum longitudine notanda, niſi, unde principium ſumatur, pariter annotetur, magnam oriri differentiam. Quamobrem res ipſa flagitare videtur, quo commodius Geographi ſe exaudiant, & errores declinent, ut unum commune firmumque principium conſtituatur. Et quum nihil certi à Pyxide hâc in parte ſuggeratur, ratio poſtulat, terræ locum plenius fixum huic negotio ſeligi. Et quandoquidem una è Septem Canariis, quæ *Juno* dicitur, à Ptolemæo huic uſui dicata ſit: rationi conſentaneum eſt, ab hac non diſcedere. Quod verò etiam unius ejuſdemque inſulæ termini longitudine inter ſe differunt, æquum eſt, certam quandam inſulam eligi, inque ipſâ locum exiguum quidem, ſed notabilem, qui differentiam unius Minuti non inducat. Si enim longitudines locorum uſque ad minutum ſollicitè inquiruntur: omninò neceſſarium erit, ipſorum principium ne quidem unius minuti ambiguitate vacillare. Huic fini *Stevinus*, celebris Mathematicus, aſſumſit in *Teneriffa*, ſeptem Canariarum inſularum maximâ, ditiſſimâ & præſtantiſſimâ, montem *Pico de Teide*; cujus ima ſpatioſiora ſunt, altiora in arctius coëunt, ſumma in acutum cacumen exſurgunt, & in metæ maximæ modum erecta videntur. Ut verò Globos terreſtreis, & Mappas Geographicas, ad aliud Longitudinis initium conſtructas, convenire facias cum iis, quæ ad hunc Meridianum per *Teneriffam* ſunt ordinatæ; à Longitudinibus locorum, quæ per illas habentur, tot ſunt gradus abjiciendi, quot primus meridianus occidentalior eſt Meridiano per montem *Pico* in *Teneriffa*. Exempli gratia: In *Guilielmi Blaeu* Globo terreſtri maximo, ſecundum hanc poſitionem Roma ſita eſt in Longitudine prope 31. graduum: At in Globo alio, cujus initium longitudinis eſt à Meridiano per inſulas *Corvo & Flores* in longitudine graduum $45\frac{2}{3}$. Si ergò ex ea deducantur gradus $14\frac{2}{3}$. differentia ſcilicet, qua harum inſularum Meridianus occidentalior eſt Meridiano *Teneriffæ*; manent gradus 31. Et ſic in cæteris.

CAP. VIII.

De quatuor Mundi Regionibus, & de Ventis.

I.

Quarta divisio in Regiones seu Cardines Mundi.

OMne hoc, cui Mundi Cœlique nomen inditum, unum est, & uno ambitu se cunctaque amplectitur, partibus differt; quæ *Regiones Mundi* seu *Cardines* vocantur. Unde Sol oritur, *Oriens* nuncupatur, sive *Ortus:* quo demergitur, *Occidens*, sive *Occasus:* qua decurrit, *Meridies:* ab adversa parte, *Septemtrio.* His *quatuor aliæ* interponuntur regiones. Inter Septemtrionem & Orientem Æquinoctialem *Oriens Æstivus;* qui & *Ortus Solis æstivi* dicitur. Inter Orientem Æquinoctialem ac Meridiem, *Oriens Hybernus* sive *Brumalis;* qui & *Ortus Solis Hyberni, sive Brumalis.* Inter Septemtrionem & occidentem Æquinoctialem occidens Æstivus; sive occasus Solis æstivi. Inter Occidentem Æquinoctialem & Meridiem, *Occidens hybernus sive brumalis*, qui & *Occasus Solis hyberni sive brumalis.* α 1

Venti.

II. Cæterum IV. Mundi Regionibus seu Cardinibus IV. *Principes* assignantur *Venti;* qui inde *Cardinales* vocantur. Nomina eorum atque regiones sic referuntur ab Ovid. in Trist. lib. 1. Eleg. 2. v. 27. seqq.

Nam modo purpureo vires capit Eurus *ab ortu;*
Nunc Zephyrus *sero vespere missus adest:*
Nunc gelidus sicca Boreas *bacchatur ab Arcto,*
Nunc Notus *adversa prælia fronte gerit.*

Sed

BUNONIS.

α Unus idemque locus in Terra respectu alterius, modò potest esse *Orientalis*, modò *Occidentalis;* modò *Meridionalis*, modò *Septemtrionalis.* Attamen respectu cœli parteis Terræ simul sumtæ, aliquam Mundi plagam directè respiciunt. *Septemtrionem* perpetuò monstrat lingula in *Pyxide Nauticâ*, quam vulgò *Compassum* vocant. Opposita ei Plaga est *Meridies.* Hinc à dextris *Oriens*, à Sinistris *Occidens* est.

REISKII.

1 a Plagæ seu regiones illæ, quæ solem orientem & occidentem in æquinoctiis habent, quæque septentrionem & Meridiem versus. Meridiana linea designantur, *cardinales* i.e. præcipuæ, sed reliquæ vocantur *intermediæ* aut *collaterales.* A plagis ventorum etiam distinctio & connumeratio arcessitur: Quibus adde præterea b *Ventum generalem*, qui ex oriente spirat, nautisque Germanicis *der Passat-Wind* dicitur; *Ventos speciales* tum veteres, in Etesiis, Chelidoniis, Ornithiisque positos, tum novos Mousionum i. e. motionum nomine insignes, qui à nautis varii observantur; *Ecnephias* item Lusitanice c Travados, & *Orkanes* seu Typhones impetuosissimos. De quibus vide Kircherum in mund. subterr. Lib. IV. sect. 11. c. 2. & Varenium in Geogr. univ. c. 21.

BUNO-

a Plagæ triplices. b Ventus generalis & specialis. c Travados, Orkanes.

Sed cum Græca hæc ſint vocabula, Latinis ab Septemtrione flans dicitur Aquilo, ab Oriente Subſolanus; à Meridie Auſter; ab Occidente Favonius. Sed hæc commodius ex typis noſcuntur. β

III. Verùm his ventorum nominibus tàm varios varii, ſimul veteres atque recentiores, auctores attribuerunt ſitus; uti unum certum Typum ex univerſorum ſententiis componere nequeas. γ Cætero Internum mare, quod inter Europam, Aſiam & Africam diffunditur, navigantes Itali, ſic ventos in XVI. parteis diſtribuunt. Externum mare ſive Oceanum navigantes Europæi omnes Germanicis utuntur vocàbulis, variè tamen ad ſuam quique linguam detorquentes. Germani ſic in XXXII. nomina diſtribuunt.

CAP. IX.

BUNONIS.

β Eurus *a* quaſi ἀπὸ τῆ ἕω ῥέων, *ab Aurora procedens*, calorem & ſiccitatem infert, adeoque ſaluberrimus eſt; quia vis ſolis ut prima eſt ad ortum; ita quoque valde efficax eſt ad habitus corporis temperandos & purificandos. Italis dicitur *Levante b*, Gallis *Vent d'Amont*, Germanis *der Oſt-Wind c. Zephyrus, qui quaſi* Ζωὴν φέρων *vitam ferens* putatur dictus: unde & genialis mundi ſpiritus appellatur Plinio, frigidior & humidior eſt, adeoque ad ciendas nubes & tempeſtates pronior; quia radii ſolares illic minùs ſunt efficaces. Quum toto die, quando Sol eſt in Ortu & Meridie, variè illic colliguntur vapores, qui radiorum vim retundunt atque hebetant; quique vento admixti, nubes & tempeſtates cient. Italis dicitur *Ponente d.* Gallis *Vent Occidental*, Germanis *Weſt-Wind. Notus à* Græco νοτὶς humor, quia valdè humidus eſt: ſeu *Auſter*, quaſi *Hauſter*, ab hauriendis appellatus aquis, à Meridie ſpirat, calidus & humidus eſt, & eandem ob cauſam tempeſtuoſus, morborumque ferax. Calidus quidem, quia vehementior vis Solis multos vapores extrahit, qui vento admixti ſuam qualitatem eidem imprimunt; &, quia per loca paludoſa & paluſtria ſpirat, è quibus copioſi halitus exſpirant, imbuunt ventum ſimili ſuâ qualitate. Hic ventus peſtem cauſatur, ſi perpetuò ſpirat, uti ſæpius obſervatum. Noctu vehementior eſt, quàm interdiu. Eo flante animalia minus eſuriunt, *ait Plinius*. In mari Adriatico ſævit atrocius. Italis dicitur *il vento di Mezzogiorno, il Sù.* Gallis *Vent de midi*, Germanis *der Sud-Wind. Boreas e* ἀπὸ τῆ βοῆς à violento & ſonoro flatu, quem edit *f*, dictus; ſeu *Aquilo*, ab aquilæ velocitate *g* nominatus, à Septemtrionibus oritur, frigidus & ſiccus eſt: cùm propter minorem, quæ illic eſt, Solis efficaciam; tum etiam, quia tranſit loca frigida, nivibusque plena. Hic ventus Italis dicitur *Tramontana.* Gallis *Vent de Biſe.* Germanis *Nord-Wind.* Ab his ventis deinceps appellantur intermedii, quorum nomina ex adjectis ſchematibus haud difficulter cognoſcuntur. *Cæcias* inter Aquilonem & Subſolanum collocatur, non pellit nubes, ſed ad ſe videtur attrahere. *Vulturnus* infra Eurum ab uno ſtatuitur Vitruvio; à Latinis pluribus cum Euro confunditur: Quidam *Euronotum* vocant. Dicitur à *Vulture* ave, *aut à Vulturno* Campaniæ fluvio. *Africus* Græcis λὶψ *ab Africa* (quæ Græcis eſt *Libya*) nomen accepit. *Caurus* à Vitruvio conſtituitur, ubi Plinius & Ariſtoteles *Argeſten* locant: ſic vocatur, quòd in morem Pantheræ videatur ſtridere ſeu *Caurire*. Cum *Coro* vulgò confunditur: *Seneca* hunc Violentum vocat, & in unam partem rapacem.

γ Accuratam tabulam ſive typum Ventorum, ſecundum veterem & novam diſpoſitionem, eorumque nomenclaturam addit, *Brietius in Parall. Geogr. p.* 33. quam heic ſubnectimus. Philoſophi quidam apud Ariſtotelem *unicum ventum* duntaxat admittebant: quoniam (inquiebant) ventus eſt tantùm aër motus. De his *I. Meteor. cap. XIII. Philoſophus Therialces* apud Strabonem duos tantum ventos recipiebat ſibi ab utroque polo oppoſitos, dicebanturque *Boreas & Notus*. Poëtæ Græci & Latini quatuor appellant, quos ſibi invicem ita opponunt. *Auſter* Νότος; *Eurus* Εὖρος, *Aquilo* Βορέας, *Favonius* Ζέφυρος. Zephyri autem loco in tempeſtate ſolent Africum ſubſtituere. *Andronicus Cyrrheſtes apud Strabonem* in turri octagonâ Athenis octo diſpoſuerat, quos Triton mobilis virgâ indicabat: *Aquilo, Apeliotes, Cæcias, Argeſtes, Notus, Zephyrus, Africus, Eurus. Plinius, Se-*

neca,

neca, *Aristoteles*, duodecim recipiunt, quos *Seneca* ex punctis Tropicorum, Circulorum Polarium, & Meridiani prædictos circulos secantis, colligit: *Subsolanus* Ἀπηλιώτης, *Boreas* Ἀπαρκτίας, *Aquilo* Μέσης, *Cæcias* Καικίας, *Corus* Ἀργέστης, *Thrascias* Θρασκίας, *Favonius* Ζέφυρος, *Auster* Νότος, *Albonotus* Λευκόνοτος, *Africus* Λίψ, *Vulturnus* Εὖρος, *Euronotus* Φοινικίας. *Vitruvius lib. I. cap. VI.* viginti quatuor enumerat, & sunt, *Septentrio*, *Thrascias*, *Corus*, *Caurus*, *Circius*, *Etesiæ*, *Favonius*, *Argestes*, *Subvesperus*, *Africus*, *Libonotus*, *Altanus*, *Auster*, *Euronotus*, *Vulturnus*, *Eurus*, *Cæcias*, *Ornithiæ*, *Solanus*, *Carbas*, *Boreas*, *Aquilo*, *Supernas*, *Gallicus*. Antiquis venti his sunt appellati nominibus: *Africus*, Græcis Λίψ ab Africa dictus (quæ Græcis Libya est) nomen accepit, procellosus inprimis; quo tamen flante mirum est (*Plinio teste*) Alcyonum proli sterni mare. *Aristoteles* ait eum vix obducere cœlum nubibus, quoniam illas rapiditate sua dissipat. *Altanus à Vitruvio* juxta Austrum collocatur, & sic dicitur, quòd altiùs nubes agat, aut forte ab Altano urbe Calabriæ respectu Brundusii, aut Tarenti; ex eo retinuere nomen venti meridionales. *Aparctias* ab ursa minore nomen habet, Latinis *Septentrio*: in Europa serenus, in Africa nubilus. Confunditur à quibusdam cum Borea, Aquilone & Etesiis. *Apeliotes*, Senecæ *Apheliotes*, à Græco ἥλιος, Latinis *Solanus* & *Subsolanus*, spirans ab Oriente *h* Æquinoctiali *i*. Denominatur autem ventus à sole potius nascente, quam occidente, quia oriens flatum auget, Occidens premit, inquit *Plinius*. *Argestes* à Vitruvio infra Favonium constituitur; apud *Aristotelem*, *Plinium*, *Strabonem* loco Cauri supponitur. Ab *Homero* certè νίπος appellatur. Dicitur à *Græco* Ἀργὸς, quæ *pigrum* sonat, igitur per Antiphrasim, est enim procellosus: licet id *Seneca* neget, cum eum *mollem* vocat, ac euntibus & redeuntibus communem. Idem videtur esse cum *Japyge* & *Cauro*. *Aquilo* ab Aquilæ velocitate dictus: Ejus loco *ab Aristotele* substituitur *Meses*: *sed Plinius* & *Seneca* aliter sentiunt. *Atabalus* & *Atabulus* ventus est peculiaris Apuliæ, cujus meminit *Horat. L. I. Satyr. V. v. 78.* Quidam *Ataburum* legunt, & *ab Ataburo* monte Siciliæ nominari putant; quare ab eodem *Horat. k* torrere dicitur montes Apuliæ. *Porphyrion* tamen dictum credit παρὰ τὸ τὴν ἄτην βάλλειν, ab inferenda noxa *l*, quia sic omnia arefacit, ut nullis possint solibus recreari, ait *Plinius*. *Auster* ab hauriendis aquis appellatur, licet non asperetur: Græcis *Notus* est. *Boreas* Græcorum, *Aquilo* Latinorum est, & dicitur vel à rege Thraciæ, *ut Mythologi*, vel ἀπὸ τῆς βοῆς; quoniam est violenti flatus, & sonori, *ut* vult apud Gellium *m Phavorinus*. *Cæcias* vulgo inter Aquilonem & Subsolanum collocatur, ab uno *Vitruvio* inter Subsolanum & Eurum. Non pellit nubes, sed ad se videtur attrahere; unde nata parœmia. *Tatius c. 32. Isag. in phænomena Arati ait* ita dictum à *Fl. Caito.* vocatur aliter Hellespontias. *Carbas* supra Subsolanum infra Boream *Vitruvio*; forte ab urbe Carba minoris Armeniæ. *Catægis* Pamphyliam infestat apud Senecam 5. Nat. Quæst. *Caurus* à *Vitruvio* constituitur ubi *Plinius*, & *Aristoteles* Argesten locant: sic vocatur, quod in morem Pantheræ stridere seu caurire videatur. *Circius*, *Cercius Catoni*, sic appellatur à turbine, ut vult *Phavorinus apud Gellium n.* Tribuitur uni Galliæ à *Plinio*, & *Seneca*; *Cato* eo quoque infestari Hispanos Alpinos ait. Neque tamen totam Galliam quatit, siquidem Viennæ non sentitur, *inquit Plinius*. Percellere armatum hominem, & plaustrum ait *Cato*: Gallorum ædificia diruere, inquit *Seneca*, & tamen coli ab indigenis, quod huic debeant salubritatem, ideoque ei ab Augusto in Galliis agenti factum esse templum. Recte collocatum esse a Vitruvio arguit Plinii locus. *Corus* vulgo cum *Cauro* confunditur, distinguitur tamen à Vitruvio: *Seneca* hunc violentum vocat, & in unam partem rapacem. *Etesiæ* sic vocantur quasi Anniversarii, tempestivi & salubres omni viventi, *inquit Tullius*. *Plinius* ait flare biduo post exortum Caniculæ, *Theon in Aratum* ab exortu Caniculæ, ut plurimum 60 diebus ad Arcturum. Ab antiquis vulgo crediti sunt flare à Septentrione, quare à Lucretio *Etesiæ* flabra Aquilonum: unde quidam eis assignarunt Nili inundationem. *Alii* in Occidentem, alii in Orientem declinare malunt. *Nigidius* etiam apud *Gellium* in Austrum. Videlicet, inquit idem *Gellius lib. 2. cap. 22.* ex alia, atque alia cœli parte flant. *Plinius* eos cum prodromis, videtur confundere: *Seneca* tradit vocari somniculosos, & delicatos, quia, inquit, mane surgere nesciunt. *Euronotus* Aristoteli *Leuconotus*, aliter & *Phœnicias*, inter Eurum, & Notum ab Aristotele collocatur: à Vitruvio inter Vulturnum, & Austrum. *Eurus* εὖρος, quasi εὔρυος fluidus, quia excitat sudorem, ut vult Eustathius, *vel* quasi ἀπὸ τῆς Ἕω ῥέων, procedens ab Aurora. Confunditur aliquando cum Subsolano, & Vulturno. Immo & ab aliis affigitur Orientis æstivo, ab aliis hyemali, *ait Strabo*. *Favonius à* fovendo dictus, quod ab eo Plantæ enectæ frigore refoveantur: Græcis est Ζέφυρος. *Gallicus*, cujus meminit unus *Vitruvius*, & propè Septentrionem, versus Austrum locat. *Hellespontias* ab Hellesponto, unde spirat in Græciam & Athenas, aliter *Cæcias*. *Japyx*, cujus

cujus meminere *Horatius & Virgilius*, ad Caurum seu Argesten referri debet. Optatur enim ab Horatio Maroni ex Italia in Græciam & Athenas soluturo, & eo usa est Cleopatra ex Epiro in Ægyptum fugiens. Nomen habet à *Japygiâ* parte Apuliæ. *Leuconotus*, aliter *Euronotus*, item & Phœnicias. Dicitur autem *Leuconotus*, quod serenitatem inducat: λευκὸν enim *serenum* est. *Libonotus* ita dictus, quod *Notum* inter & Africum spiret: à quibusdam *Leuconotus* apud Strabonem nominatur. *Meses* quasi medius: à Plinio locatur inter Aquilonem, & Cæciam; ab Aristotele post Boream versus Orientem loco Aquilonis Pliniani. *Notus* à Græco νότος, humor, quia valde humidus: vel, ut apud Gellium *Phavorinus*, ab ὀνῶ lædo, unde ὄνοτος, & per aphæresin νότος, inquit Eustathius, quod frugibus & corporibus noceat. Noctu vehementior est quam interdiu: & eo flante animalia minus esuriunt, *ait Plinius*. In mari Adriatico sævit atrocius. *Olympias* à Plinio supra Argesten effertur: qui etiam notat consuetudinem invaluisse *ut Olympias, Scyron & Argestes* confundantur, quod & fecit *Aristoteles*. Nomen habet ab *Olympo* monte respectu Thessalorum. *Ornithias*, quasi Avicularis, quia post Brumam spirans aves reducit, ait *Plinius*, estque admodum temperatus. At *Geminus* frigidum appellat. Ab *Aristotele, & Vitruvio*, opponuntur *Ornithiæ* Etesiis. *Phœnicias* à Phœnicibus, qui eo utuntur solventes in Græciam: *Euronotus* aliter dicitur. *Scyron* à montibus seu petris Scyroniis vocatur, & maxime Athenienses infestat. Hunc *Plinius* infra Argestem ablegat. *Septentrio* à Polo Arctico spirat, Græcis *Aparctias*. *Solanus* Vitruvio, Plinio *Subsolanus*, ab Oriente Æquinoctiali spirat. *Subsolanus* idem cum Solano, *Subvesperus*, quem unus appellat *Vitruvius*, atque inter Argesten, & Africum statuit. *Supernas* appellatur quoque ab uno Vitruvio & supra Aquilonem collocatur. *Thrascias* nomen habet à *Thracia* latè sumpta, hoc est à regionibus supra Macedoniam extensis. De *ejus* situ omnes conveniunt. *Vulturnus* infra Eurum ab uno Vitruvio statuitur, à Latinis pluribus cum Euro confunditur. Quidam apud Gellium vocant *Euronotum*. Dicitur à *Vulture* ave, vel à Vulturno fluvio Campaniæ. *Zephyrus* quasi ζωὴν φέρων vitam ferens, Latinis *Favonius*. *o*

HEKELII.

a Græcis Ζέφυρος.

b *Vento da* Levante.

c Aliis dicitur *Ventus Orientalis* inter *Aquilonem* & *Vulturnum* medius. Alii absolutè *Vulturnum* illum nuncupant.

d *Vento di* Ponente.

e *Gr.* Βορέας, *s.* Βοῤῥῆς.

f Vel ἀπὸ τῆς βοῆς ῥέειν à *sonare & fluere*, quia flat sonô violentô.

g Seu impetuosô flatu.

h Seu Ortu.

i *Et est moderatè calidus & siccus, plerumque serenitatem afferens, omniumque saluberrimus.*

k Loc. cit.

l Seu ab eô, *quòd pestem immittat.* Vid. *Commentat. veter.* in Editione *Cruquianâ* Horat. p. 363. col. a.

m Lib. II. N. A. Cap. XXII.

n Loc. cit.

o Heic studiosè legenda FRANCISCI BACONIS de *VERULAMIO*, summi *Angliæ* quondam Cancellarii, *Historia Naturalis*, diversô tempore atque diversis locis de *VENTIS*, quos suprà laudatus AMPELIUS ex aëris motu & inclinatione fieri (p. 15.) statuit, publicata.

CAP. IX.

De locorum Mensuris.

I.

Romani locorum intervalla per millia passuum, quæ milliaria dicebantur, dimensi sunt. Singula millia passuum quum Lapidibus sive Cippis notarentur, ipsa inde Milliaria *Lapides* appellarunt: ut ad decimum Lapidem, id est, ad decimum Milliare: Quatuor millia passuum conficiunt unum *Milliare Germanicum* commune. hinc gradus unus in Globo terræ continet millia passuum LX; milliaria autem Germanica communia XV. Græci sua intervalla per *Stadia* dimensi sunt. *Stadium* est CXXV. passuum; hinc octo stadia conficiunt unum

Milliare Romanum Scriptores R. Lapidem plerumque vocant, ubi de vicinis urbi locis loquuntur.

Quid Stadium.

unum Milliare Romanum, id est, mille passus, XXXII. stadia constituunt milliare Germanicum commune.

Parasangæ. II. Persæ suas habuerunt in dimetiendis intervallis *Parasangas:* quarum singulæ XXX. continuerunt stadia. *Ægyptii* habuêre Schœnus. *Schœnos;* sed dispares inter se longitudine. alii enim Schœno XXX *a* tribuunt stadia; alii XL; alii XX tantum. Hodie milliarii vocabulo utuntur maximè Germani, Dani, Norvegii, Suedi, Angli, Scoti; quibus est *meile* & *mile*. item Poloni & Bojohæmi; aliæque Slavicæ gentes; quibus est, *mila* & *mile:* item Itali; quibus *miglio*. Leuca. Hispani & Galli sua intervalla dimetiuntur per *leugas* sive *leucas:* quas illi *leguas;* hi *lieües* appellitant. Itali etiam & Angli de Germanorum, Slavorum, Hispanorum, Gallorumque intervallis loquentes, per *leugas* indicant, quæ illis *leghe*, his *leagues* dicuntur. Russi sive Moscovitæ suam locorum mensuram agunt per spatia, Vorest. quæ patriâ linguâ vocant *Vorest*. Sed horum omnium mensuræ & comparationes ex typo quam facillime cognoscuntur. α

III. Sed

BUNONIS.

α a *Mensura* est longitudo finita, quæ ignotam locorum distantiam metitur. Ejus partes sunt *Granum hordei* secundum latitudinem dispositum, quod censetur mensura minima. Quatuor Grana hordei per latera contiguè disposita dant *Digitum b*; & tres Digiti *Unciam*, est pars pedis duodecima. *Palmus* quatuor habet digitos, *Lichas* duos Palmos; *Spithama* tres Palmos. *Cubitus* continet pedem cum semisse; hoc est ab extremo medio digito ad brachii flexionem *c*. *Pes* verò quatuor continet Palmos. Sed apud diversos populos longitudo Pedis diversa est. Usitatus Mathematicis est *Pes Rhinlandicus*, quem antiquo Romano æqualem esse probat diligentissimus *Snellius;* unde in Terræ dimensione pro regula omnium mensurarum meritò assumitur. Ejus Pedis quarta pars hic apponitur inter *A* & *B*.

A——————————————*B*

Gradus d duos habet Pedes: *Simplex passus* duos pedes cum dimidio: At *Geometricus Passus* absolutè ita dictus Pedeis quinque. *Pertica* est duorum passuum, seu pedum decem *e*. Respondere videtur *Calamo*, cujus meminit Scriptura. *Orgyja* continuisse censetur Pedes sex, & Græcorum passus fuisse dicitur à nonnullis. *Stadium* Græcorum proprium ab Hercule in Olympio campo metatum censetur fuisse Pedum Græcorum IↃC. qui faciunt pedes Romanos seu Rhinlandicos IↃCXXV. Nam Græcus Pes major paulò fuit Romano. Et Pedes isti 625. dant passus centum viginti quinque, quos itidem Stadium continet. *Milliare* triplex est, 1. *Romanum* sive *Italicum*, quod continet VIII Stadia, sive Passus CIↃ. 2. *Leuca*, eaque vel *vetus* XII Stadiorum, *Nova* XVI Stadiorum: quæ faciunt unum Milliare Gallicum, seu duo Italica. 3. *Germanicum Milliare*, quod vel *Commune* est, quatuor habens millia passuum, seu Stadia XXXII; sive quatuor Milliaria Italica: Leucam etiam Hispanicam dicunt. Vel *Magnum*, passus habens quinquies mille. Memoriæ causâ hi adduntur versiculi:

Quattuor ex Granis Digitus *componitur unus.*
Est quater in Palmo *digitus: quater in* Pede *Palmus.*
Quinque Pedes Passum *faciunt: Passus quoque centum*
Viginti quinque Stadium *dant: Sed* Milliare
Octo dabunt Stadia: Duplicatum dat tibi Leucam.

Sed hic notandum, quod in diversis Galliæ atque Hispaniæ locis diversa observetur Leucæ magnitudo. b *Parasanga*, Persicum & Ægyptium milliare, continuisse censetur XXX Stadia *f*: Fuisse tamen variam hanc mensuram cognoscitur ex Plin. lib. VI. Cap. XXVI. c *Schœnus* Ægyptiorum σχοῖνος *funis* à junco, ex quo conficiebatur, de cujus extensione varia est auctorum opinio.

a Mensuræ Geographicæ. b Parasanga. c Schœnus.

III. Sed notandum, quod nulla gens æquis ubique utatur intervallorum mensuris. Nam ut Germanis, pro ratione variarum regionum, milliaria alia dicuntur magna, alia parva, alia communia, quorum XV. unum constituunt gradum in Globo Terræ: sic Hispanis quoque & Gallis leucæ sunt inæquales, & aliis itidem gentibus milliaria. Anglorum quoque plerique Mathematici LX. milliaria tribuunt uni gradui cum Italis. β 1

CAP. X.

opinio. Secundum Herodotum continet LX Stadia: Secundum Plin. XL. At in diversis locis fortasse diversa magnitudo fuit, aut stadium Herodoti à Pliniano differt. *Vid. Strabo lib.* XVII. *g.*
a *Angli* triplicia habent Milliaria; *Majora*, quorum $27\frac{1}{2}$ æquant Gradum: *Mediocria*, quorum 50. *Minima*, quorum 60. vel 55. De Russorum aliorumque Milliaribus videatur *Typus intervallorum* ab Auctore appositus. Cæterum b *Turcarum milliare* censetur æquale Italico milliari; ita ut 60. faciant Gradum. c *Arabum leuca* olim censetur fuisse vicesima quinta pars gradus; ita ut 25. æquarint Gradum unum: verum aliam quoque usurparunt mensuram, cujus 56. Gradum effecisse perhibentur. d *Indorum milliaria* centum Gradui æqualia esse judicantur; etsi *Indi* vulgo, ut & *Tartari*, per dierum & horarum itinera describant distantias; e *Cambajenses* & *Guzaratensis* regni incolæ utuntur mensura, quam *Cosam* vocant, cujus triginta faciunt unum Gradum. f *Sinæ* treis habent mensuras itinerarias, quas vocant, *Li*, *Pu*, *Uchan*. *Li* est intervallum, ex quo hominis altè clamantis vox audiri potest in planitie, & aëre quieto, quod censetur trecentorum passuum Geometricorum. *Pu* continet decem *Li*; ita ut viginti *Pu* gradum conficiant. Decem *Pu* faciunt *Uchan*, quod unius diei iter statuunt, nempe passuum quindecim millium.

β *Horariæ Leucæ* in tabulis Geographicis sæpe adnotantur: illæ tamen inæquales sunt: quas gentes robustiores extendunt, molliores constringunt. Est vero *Leuca Horaria* spatium, quod expeditus pedes decurrit. *Franci* unam suam Leucam una hora dimetiuntur: *Angli* duas Communes, sunt enim expeditissimi: Germani dimidiam communem: *Russi* quatuor è suis Vorest. *Astronomi* tamen XX. Leucas horarias uni tribuunt gradui: unde sic intelligendæ tabulæ Geographicæ, quæ ejusmodi epigtaphen in scala milliarium habent.

HEKELII.

a Editio *Amstelod.* ultima, eaque *Vorstiana* p. 32. pro XXX h. l. posuit LX.

b Quem latum, aut transversum intelligimus.

c Seu curvaturam. *Cubitò* enim mensuramus res an sint *cubitales*, vel *bicubitales*, aut *tricubitæ*, vel *quadricubitæ*, &c.

d Propriè extensionem *Pedum* in progrediendô denotans.

e Nonnulli, *illam* sex Pedum Mensuram esse, dicunt. Propriè, quòd *longè qs. pertingat*, oblongum baculum denotat.

f Et quidem ex *Herodoti* atque *Budæi* sententiâ. Nam alii *Parasangam* quinquaginta *Stadiorum Mensuram* esse pronunciant.

g Lib. XI. p. 133. Edition. Jansoniano-Amstelodam. in 12. m. maj. f.

REISKII.

1 g Mensuræ, quotquot huc adferuntur, è *Geometria*, quam vocant, *practica*, aut verius *Euthymetria* seu arte Longimensoria in usus geographicos proveniunt; Omnes quidem eæ dicuntur *simplices*, quibus lineam seu longitudinem metimur: Eædem vero etiam *quadratæ*, si ad planitiem, *cubicæ*, si ad corpora adhibeantur. Sicut autem non veteres solum, sed hodiernæ per Asiam, Europam & Africam nationes locorum genio, sic mensurarum modo ac magnitudine vehementer diffident. Id quod Typus chalcographicus huic capiti annexus ex parte docuit, sed luculentissime *Schottus in Amusti Ferdinandea* explicat, ubi cum uno gradu circulorum terrestria confert milliaria Indica 100. Cambajensia 30. Arabica 27. antiqua Persica 20. Hollandia 19. Danica 10. Scanicis æqualia. Unum his accedito de gradu, nempe majorum circulorum collationem intelligi heic oportere: Sin paralleli arctius coëant, tum propositioni huic multum decedere liquet.

a Anglicum Milliare. b Turcicum Milliare. c Arabum. d Indorum Milliaria. e Milliare Cambajense. f Sinarum. g Mensuræ variæ.

CAP. X.

De Oceano, ejusque partibus.

I.

T*Erra*, in mundi medio tanquam in centro posita, mari undique omnis cingitur. [a] *Totum* autem *Mare*, seu quicquid aquarum terris passim infusum universum Orbem ambit, id uno nomine *Oceanus* nuncupatur. qui postea nominibus, ut locis, differens, in varia maria ac sinus variè distribuitur: Ac primum *quatuor* appellationes, ex IV Mundi regionibus accipit. Ab Oriente *Eous* dicitur, id est, Orientalis: ab Occidente *Occiduus*, sive Occidentalis: à Meridie *Notius*, id est, Australis: à Septemtrionibus *Septemtrionalis*. [α] 1

Occiduus.
Notius.
Septemtrionalis.

II. Præ-

BUNONIS.

α [a] Globus terrenus ratione suarum partium dividitur in Aquam & Terram. Aqua iterum divellitur: 1. in *Maria*: 2. in *Fluvios*, *Rivos*, *Torrenteis* & *Fonteis*: 3. in *Stagna*, *Lacus* & *Paludes*. *Mare* est immanis aquarum salsarum vastitas. *b*. Quod quidem vel est [b] *Universale*, hoc est, *Oceanus* (qui rationem habet Terræ continenti quodammodo oppositam, & privatum sæpè cognomen requirit à regione, quam alluit; ut *Oceanus Germanicus*, *Indicus*, *&c.*) Vel [c] *Particulare*, scilicet quasi prægrandis quidam sinus Oceani (in Terra peninsulæ respondens) cum quo cohæret, ad morem artuum, qui corporis trunco annexi sunt; ut *Mare Mediterraneum*, *Balthicum &c.* quæ conjunctio fit aliquando per collum angustum, quod [d] *Fretum* appellatur, à fremitu seu sono, qui inibi auditur, dum Mare unum in alterum se exonerat, & cum Isthmo in Terra oppositionem, aut si mavis, cognationem habet. *Caspium* tamen seu *Hyrcanum Mare* nulli alteri jungitur Mari, nisi fortè per cryptas subterraneas, adeóque habet veræ insulæ contrariam rationem. [e] *Fons* est aqua modica, scaturiens ac velut saliendo aut ebulliendo è tellure erumpens *c*. [f] *Rivus* est aqua modica, è fonte aliorsum manans *d*. [g] *Torrens* est aqua fluens copiosior, rapida, sed vix perpetua: ex imbribus diuturnis & validis, aut soluta nive nascens. *Flumen* seu [h] *Fluvius* est aqua currens copiosa *e*, ex pluribus rivis ac torrentibus collecta. [i] *Palus* *f* est aqua quiescens, modica, cœnosa, putridaque, ex pluviis, nivibus, aut etiam fonte aliquo invalido, originem habens, ac proinde æstate plerumque evanescens. [k] *Stagnum* est aqua quiescens, sincera, copiosior, ex pluribus in fundo scaturiginibus, iisque vivacioribus; nonnunquam etiam ex rivulis, jugiter affluentibus, conservata. [l] *Lacus* est aqua quiescens, valde copiosa, rivorum atque etiam fluminum ingressu perpetuata *g*. Fontium autem alii sunt *Calidi*, alii *Frigidi*, alii *Tepidi*, nonnulli *insipidi*, quidam *salsi*, acidi &c. aliqui *graveolentes*, alii *inodori*: alii demum sunt *medicati* & *minerales*. Et hæ aquæ ita à natura sunt constitutæ. Sunt præterea alvei factitii, & hominum manu parati; ut *Putei*, *Piscinæ*, *Cisternæ*. *Cisterna* est latum quoddam receptaculum aquarum pluviarum, sub stillicidiis confluentium. *Puteus* est angustus quidem, sed profunde effossus alveus, in quo colliguntur aquæ, per poros & venas terræ manantes. [m] *Piscina* est fovea quædam ampla, declivis plerumque sed loco humiliori, aggere vallata, ut in eâ congregentur aquæ, pro piscium conservatione. [n] *Fossa* appellatur alveus hominum manu factus, urbes aut castra cingens ad continendas aquas, contra incursiones hostium, vel etiam ad flumina aliò derivanda. *h*.

HEKELII.

a *Orbem Maritimum*, sive *Rerum in Mari &* Littoribus *gestarum Historiam* adornavit BARTOL. MORISOTUS, eamque *Divione* Ao. huj. Sec. 43. in fol. publici juris fieri jussit. Extant & GEOR-

GII

a Quinta divisio Globi in Terram & Aquam. b Mare Universale. c Particulare. d Fretum. e Fons. f Rivus. g Torrens. h Fluvius. i Palus. k Stagnum. l Lacus. m Piscina. n Fossa.

II. Præter hæc, prout quamque regionem perfundit, diverſa à littoribus ſuis vocabula trahit. A Septemtrionibus, qua Sarmatiæ affunditur, inter Lappiam & flumen Obium, *Sarmaticus;* qua Scythiæ; *Scythicus* appellatur Oceanus. Sed à toto Septemtrione etiam [β] *Hyperboreus* dicitur, à gente in extimo hoc Septemtrionis litore poſita. idem *Mare Cronium;* quod Saturnus his locis regnare dicitur, ſidus frigidum. eâdem ex cauſâ *Concretum*, & *Amalchium;* quod gentis olim illius lingua *Congelatum* ſignificabat: & Morimaruſa; quod *Mare mortuum:* ob perpetuam caliginem, & alienum molliorum ſiderum inibi aſpectum; maligna, ac pruina tantum albicante luce; ut inquit Plinius. Tacito, eſt *Mare pigrum* ac prope *immotum*. Ab Oriente *Sericus* dicitur ad Sericam regionem, quæ nunc eſt *Kitaja:* & *Sinenſis* ad regionem Sinarum, quæ vulgò Hiſpanis *China* vocatur, id eſt, ſi Germanicis ſcribas literis, *Tſchina*.

Sarmaticus. Scythicus. Hyperboreus. Mare Cronium. Concretum. Mare Mortuum. Mare Pigrum. Oceanus Sericus. Sinenſis.

III. Hinc ſequitur *Hippadis* pelagus, vulgò *Archipelagus S. Lazari*, ob multitudinem inſularum in eo, ad comparationem Archipelagi Europæi, id eſt, Maris Ægæi, ſic dictum. Inde à meridie *Oceanus eſt Indicus*, qua Indos, Perſas atque Arabas Æthiopaſque ab Oriente alluit. Hic verò ea parte, qua à Gange Indiæ flumine affunditur, *Gangeticus* dicitur; vulgò nunc *Bengalenſis* ſinus,

Hippadis Pelagus. Archipelagus S. Lazari. Oceanus Indicus. Gangeticus. Seu Bengalenſis.

GII FOURNIER, è Soc. Jeſu, II. Volumina *Geographicæ Orbis Notitiæ per Littora MARIS & Ripas*, Pariſiis ap. *Joann. Henautt* Ao. ejusd. Sec. 51, in f. 24. excuſa. Nec ſpernendum HEINRICI HUDSONII *Fretum*, quod Amſtelodami Ao. huj. Sec. 13. in 4. f impreſſum conſtat.

b Seu ultimus aquarum confluxus.

c Alii *Fontem* per ſcaturiginem apertas aquas foràs fundentem deſcribunt.

d Aquæ enim, ubi fluunt rivatim, *Rivos*, h. e. *parvos fluviolos*, faciunt.

e Seu perennè defluens.

f A Gr. πηλὸς, *lutum*.

g *Lacubus*, piſcoſis imprimis, *Pruſſia* præ cæteris locis abundat.

h Sic ALVEUS quoque invenitur in *Balneô*, ALVEUS apud *Lotricem*, ALVEUS in *Navi*, ALVEUS apud *Aleatorem*, & ALVEUS in *Alveariô*, ſive *Apiariô*.

REISKII.

1 Pars una hujus introductionis, quam perſequimur, Geographicæ *Hydrographia* [a] erat, ſive *ſcientia omnium aquarum, Oceani cumprimis ex ſitu & magnitudine non ſolùm metiendi, ſed etiam cognoſcendi:* Unam dum voco utramque Mathematicam & hiſtoricam intelligo, ac eandem utrique materiem aſſignari heic volo. Materia & objectum [b] extat aut *generale*, nempe aquæ cuncta, ſive marina, ſive fluvialis, ſive fontana, ſive lacuſtris & paludoſa, ſive mobilis ſive immota fuerit; aut *ſpeciale*, vaſtùs puta Oceanus, immenſa fere aquarum congeries, cui partes inſigniores attribuam non maria tantum ſingula, ſed ſinus etiam, freta, portusque: Hæc omnia cum terris conjuncta ſub menſuram & cognitionem breviſſime vocabuntur. *Eſt quippe in toto ſuo globo tellus, medio ambitu, præcincta circumfluo mari*, recte Plinius Lib. II. c. 66.

BUNONIS.

β *Mare Hyperboreum* ſive *Concretum* à probatis autoribus dividitur in *Amalchium*, quod Scythis ſignificat *Mare Congelatum*; & extenditur ab Oceano Eoo ad Paropamiſum fl. Plin. lib. IV. c. XIII. In *Chronium* ſeu *Saturninum*, quod à Paropamiſo fl. ad Rubeas prom. vulgò *Nortkyn*. Et *Pigrum*, quod ſupra Scotiam verſus Thulen & Rubeas prom. porrigitur.

a Hydrographia duplex. b Objectum hujus etiam duplex.

Mare Persicum, Arabicum, Asperum, Rubrum seu Erythræum.

nus, ab Indiæ urbe *Bengala:* qua Persidem tangit: *Persicum mare:* mox *Arabicum*, qua Arabiam ab Austro percutit. Hinc ad Cernen seu Minuthiam insulam, quæ vulgò est *Madagascar*, *Asperum*, ob brevia & syrtes, quibus refertum. At totum hoc mare Indicum, quod Gangetici, Persici, Arabici, & Asperi nominibus distinguitur, alio nomine mare *Rubrum* Latinis, Græcis γ *Erythræum* dicitur; quod à Solis repercussu talem reddi colorem, alii ab arena terraque, alii talem ipsius esse naturam existimarunt; vel, ut alii, quorum verior videtur sententia, à Rege *Erythra*, cujus sepulchrum in *Ogyri* insula ejusdem maris erat.

Oceanus Æthiopicus. Atlanticus. Gallicus. Cantabricus. Aquitanicus. Britannicus. Hibernicus. Caledonius.

IV. Porrò à mari Erythræo promontorioque Bonæ Spei, pars altera Meridionalis Oceani incipit, versus Occasum *Oceanus Æthiopicus*, seu mare Æthiopicum, qua Æthiopia alluitur, ad usque ostia fluminis Nigri. Inde jam est δ *Atlanticus Oceanus* (ab Atlante, Mauritaniæ monte, vel ejus promontorio dictus) seu mare Atlanticum, ad Hispaniæ usque promontorium ε *Artabrum* vulgò *Cabo de Roca*. Hinc *Oceanus Gallicus* ad promontorium usque Galliæ Celticæ, vulgò *le Four*. At idem, qua Cantabriam Hispaniæ regionem alluit, *Cantabricus* appellatur: qua Aquitaniam Galliæ provinciam, *Aquitanicus*, mox *Britannicus* est inter Britanniam & Galliam: inter Hiberniam & Britanniam *Hibernicus:* & supra Scotiam, quæ quondam Caledonia dicta, *Caledonius*, qui apud Ptolomæum mendosè est Deucaledonius. Ultra Britanniam, ad usque Cimbros sive Jutiam, Daniæ regionem ζ *Germanicus* Oceanus Germaniam lambit.

V. Hæc igitur sunt nomina, in quæ totus Oceanus à Veteribus divisus, hodiéque maxima ex parte servat. Cæterum quum in ulteriores mundi parteis postmodum navigatum sit, Oceano recens conspecto

BUNONIS.

γ *Erythræum Mare* à Carmaniæ finibus ad Aromata prom. extenditur. *Plinius l. 6. cap.* 24. illud in tres dividit partes. *Eustathius* à reflexione montium combustorum ita dictum credit: & *Ctesias Gnidius* à fonte miniato; qui in hoc decidit mare. Alii à pluviis, quæ ex montibus, quos sol adurit, decurrunt in mare hoc, ita appellatum putant.

δ *Oceanus Atlanticus* inter Veteris Orbis litus Occidentale, & Novi Orbis litus Orientale situs est. Vulgò quidem dicitur *Mar del Nort*, *Mare Septentrionale;* sed minus propriè: quum ultra Æquatorem versus Austrum se extendat. Habet ab Oriente Veteris Orbis litus Occidentale, & ab Occidente Americæ litus Orientale. Versus septemtrionem coit cum Oceano Hyperboreo, versus Austrum cum Australi. Appellatur etiam *Hesperius ab Hespero stella: Mare Vespertinum & Magnum.*

ε *Artabrum prom.* idem est, quod *Celticum* & *Nerium.* At *Cabo de Rocca*, quod vulgo dicitur, est promontorium ad ostium Tagi ejusque dextrum latus.

ζ *Germanicus Oceanus* ad Rheni Ostium incipit, & extenditur ad prom. Rubeas, vulgo *Nort-Cap.* Plin. l. 4. c. 1.

BUNO-

conſpecto recentia quædam impoſita ſunt vocabula; in quatuor ſcilicet partes univerſo Oceano diviſo. Quicquid aquarum inter Aſiam, Americam & Magellanicam, ſeu Auſtralem terram interfuſum eſt, Hiſpani *Mar del Zur*, id eſt, *Mare Auſtrinum*, & alio nomine *Pacificum* nominant, à fluctuum placiditate. Hinc quod inter Americam, Europam & Africam, ad uſque lineam Æquinoctialem protenditur; *Mar del Nort*, id eſt, *Septemtrionale*: ultra lineam, inter Americam, Africam & Auſtralem terram, *Mar d'Ethiopia*, hoc eſt, *Æthiopicum*: inter Africam, Aſiam, atque Auſtralem, *Mar d'India*, hoc eſt, *Indicum*. Atque hæc de Oceano, quatenus oras terrarum extimas amplectitur. η

Mare Auſtrinum ſeu Pacificum.

Septemtrionale.

Æthiopicum

Indicum.

BUNONIS.

η Alii Geographi *Oceani parteis* præcipuas conſtituunt *quatuor*: 1. *Atlanticum* non extendunt ultra Æquatorem. 2. Hinc incipit illis *Oceanus Æthiopicus*. 3. *Pacificum Mare*. 4. *Oceanus Indicus*. Poſſunt etiam tres tantum partes conſtitui, nempe *Oceanus Atlanticus*, *Pacificus* & *Indicus*; *verum* ita *Atlanticus* latius extendetur.

CAP. XI.

De Magnis ſinubus Oceani.

I.

IN gremiis autem Terræ deſcribuntur, ad noſtram continentem, quæ in Europam, Aſiam & Africam diſtinguitur, ſinus magni à veteribus quinque. Primus eſt ingens ille Plinii ſinus *Codanus*, quod Tacito Mare *Suevicum*, à Suevis olim accolis, dicitur: idem vulgò nunc *Balticum*, & Germanico vocabulo *die Ooſt-Zee*, *Mare Orientale*, inter Pomeraniam, Daniam, Suediam, Livoniam ac Pruſſiam. α 1

Sinus Codanus.

II. Secundus eſt, qui medius inter Europam, Africam & Aſiam, ad paludem uſque Mæotin protenditur: unde *maris mediterranei* vulgare

Mare Mediterraneum,

BUNONIS.

α Diffundit ſe hoc mare in quatuor ſinus ſecundarios; quorum duo ſunt oblongi, nempe *Botnicus* & *Finnicus*; & duo lati, *Dantiſcanus* & *Livonicus* eſt.

REISKII.

1 a *Sinum* Gr. κόλπον metaphoricè ita dictum, & hinc corrupte apud Italos Golfo, maris partem curvo littore concluſam definiunt, eumque aut oblongum aut latum hiantemque faciunt. b *Fretum* dicitur pars Oceani, anguſto terræ ſpatio decurrens, & duo maria connectens: Hiſpanice *Eſtrecho*, Italice *ſtretto*, Germanice *Straat* vel *Straſſe*: c *Portus* autem pars maris littori vicina, & ſtationi navium apta. Iſtarum partium hiſtoriam ex auctore capies; rerum naturalium ex Oceano multam notitiam Kircherus in mund. ſubterr. dabit Lib. II. c. 14. unde prata ſubmarina, ſylvas corallinas, uniones ſuccinum, conchas, pluraque ad ſtuporem hauries.

BUNO-

a Sinus. b Fretum. c Portus.

de quo cap. seq. vulgare nomen traxit, Latinis olim *Internum* mare dictum. Tertius dicitur, *Persicus;* qui latere suo dextro Persidem radit. β Persicus sinus *inter Arabiam & Persiam decurrit ex Oceano Indico circa insulam Ormuz, Persiam habet ab Oriente, Arabiam ab Occidente. Sistitur ad provinciam Chaldææ. Fluvios recipit paucos, præter* Euphratem & Tigrin *ante conjunctos.* Quartus, qui litore dextro Arabiam perfundit, *Arabicus.* Hic in sacris libris appellatur *Rubrum mare;* quia sinus est maris Erythræi, sive Rubri: hodiè etiam vulgò *Mare Rosso:* idem *Mar di Mecca,* ab urbe natalibus Mahumetis celebri.

Sinus Persicus.

Arabicus. Mare Rubrum.

Mare Caspium seu Hyrcanum.

III. Quintus habebatur *Caspius,* seu *Hyrcanus:* cui nomina à binis populis accolis quæsita sunt. Hunc prisci inter sinus numerabant, quia Oceanum Scythicum ab Septemtrionibus eum recipere opinabantur; ut Indicus Arabicum & Persicum ab Austro. Herodotus tamen, antiquissimus scriptor, & item Aristoteles atque Diodorus, ab hac opinione dissentientes, mare id per se esse tradiderunt, nec Oceano misceri. Hinc Ptolemæus lacum quàm mare appellare maluit, qui pedibus circuiri possit. Huic rei recentiores quoque adstipulantur. vulgato tamen nomine etiam nunc *mare* dicitur *Caspium* atque *Hyrcanum:* vulgò *Mar de Sala,* ab urbe apposita, & Russis accolis *Chwalenske more.* γ

CAP.

BUNONIS.

β *Arabicus sinus* ex mari Rubro, quod pars est Oceani Indici, fluit inter promontorium Arabiæ ad urbem *Aden;* & inter Africæ promontorium; atque inter Africam versus Occidentem, & Arabiam versus Orientem decurrit: sistitur ad Isthmum Africæ, ad urbem *Suez,* ubi est statio classis Turcicæ. Fluvios paucissimos & exiguos recipit.

γ a *Caspium mare,* Peculiare est, neque alteri mari, nisi fortè per cryptas & vias subterraneas miscetur.

Est porrò b *Sinus Californiæ, Mare Vermejo* seu *rubrum:* Inter *Californiam* & Occidentale Americæ Mexicanæ litus decurrit, ab Austro versus Septemtrionem. Terminatur ad incognitam Americæ provinciam *Tatonteac.* Fluvios accipit paucos. Nautæ tamen hodie asserunt, *Californiam* esse *Insulam:* quod si ita est, non erit hic aquæ tractus sinus, sed potius fretum. Deinde, c *Sinus de Nanquin* inter Coream & Chinæ Tartariæque litora decurrit ad Septemtrionalia Tartariæ loca; ubi *Tenduc* regnum ponitur; sunt tamen, qui *Coream* insulam esse tradunt. Fluvios accipit paucos: exporrigitur ab Austro versus Septemtrionem. Hi sunt *sinus oblongi,* quibus plures minores addi possunt, ut d *sinus* ad *Cambajam* & *alii.* Ex his sinus Secundarios præbent mare Balticum & Mediterraneum. Sunt præterea *Septem sinus lati & hiantes.* 1. e *Sinus Mexicanus,* seu *mare Mexicanum,* ex Oceano Atlantico inter partes Americæ Septemtrionalem & Australem, quas separat, fluit; ab Oriente in Occidentem. Sistitur ad Isthmum longum inter illas terras, qui impedit, ne Pacificus & Atlanticus Oceanus coëant ab hâc parte. Fluvios recipit non paucos. Multas habet insulas veluti mare Ægæum. 2. f *Sinus Gangeticus* supra cap. x. memoratus, vulgò *Golfo di Bengala* dictus, inter Narsingam & Mallaccensem Chersonesum infunditur ex Oceano Indico; ab Austro versus Septemtrionem. Sistitur ad regna Indiæ, Bengalam & Pegu &c. Recipit insigneis fluvios, præter Gangem. 3. g *Sinus inter Malaccam & Cambojam* non procul à Gangetico, itidem ab Austro versus Septemtrionem infunditur. Sistitur

a Caspium Mare. b Sinus Californiæ. c Sinus de Nanquin. d Sinus ad Cambajam. e Sinus Mexicanus. f Sinus Gangeticus. g Sinus inter Malaccam & Cambojam.

tur ad regnum Siam & alia. 4. h *Mare Album* five *Sinus Russicus*, ex Oceano Septemtrionali, inter Lappiam & extrema Russiæ litora influit versus Austrum. Terminatur partim ad Finlandiam; partim ad Moscoviæ regnum; ubi celebre & frequentatum ab Anglis & Belgis emporium *Archangelo* vulgò dictum. Fluvios recipit insigneis. Præbet parvum quendam oblongum sinum, qui ad Lappiam extenditur. 5. i *Mare Lantchidolinum*, sinus est inter terræ Australis provincias *Beach & novam Guineam* ab Oceano Indico fluens, à Septemtrione versus Austrum exporrigitur; terminatur ad incognita Terræ Australis. 6. Huic alius sinus vicinus est versus Occidentem & Terram aliam: ubi est k *Terra Antonii à Diemen*, quod est nomen Belgici Prætoris navalis, sub quo detecta est hæc Terra. 7. l *Mare Hudsonii*, sinus est inter Novam Franciam & Canadam, aliasque Americæ Septemtrionalis partes, ex Oceano Septemtrionali infusus. Terminatur ad Estotinlandiam.

h Mare Album. i Mare Lantchidolinum. k Sinus ad Terram Antonii à Diemen. l Mare Hudsonii.

CAP. XII.

De Mari Interno.

I.

OCeanum, partesque ejus, ac sinus præcipuos diximus, ex his *mare Internum*, quia omnium celeberrimum est, pluribus adhuc est dicendum. Oceanus igitur Atlanticus ab occasu Solis per *Fretum Gaditanum* irrumpens, scissis utrimque (id veteres credidere) ab Hispania *Calpe*, ab Africa *Abyla* montibus, quos *Columnas Herculis* dixere, quasi laborum ejus metas, inter Europam & Africam, Asiamque diffunditur; unde Mediterranei vulgare nomen ei quæsitum. Fretum ipsum, quod tanquam limen ejus est, cognominatur *Gaditanum*, à *Gadibus* insula celebratissima ante sita; & alio nomine *Herculeum*, à fabuloso Herculis ex Africa in Hispaniam transitu. Intranti ipsum mare, à lævo latere Europa est, à dextro Africa: inter has ad imum recessum Asia. α 1

Fretum Gaditanum sive Herculeum.

II. Diffun-

BUNONIS.

α Germanis hoc fretum vulgo dicitur *die Strasse*, Belgis *de Strate*, unde *een Straets-Vaerder*, *his appellatur* navis, quæ per fretum istud ad regiones, quas sinus hicce alluit, videlicet ad Syriam, Italiam, Siciliam, Venetias mittitur &c. Fauces hujus freti Livius & Nepos latitudinis tradiderunt, ubi minimum, VII. m. pass. ubi verò plurimum, X. m.

REISKII.

1 a Sinus hic maximus & veterum navigatione frequens momenta quatuor notatu dignissima præbet; (1) de *sinubus minoribus*, quos oblongos latosque complectitur: Oblongi sunt Adriaticus, Tarentinus, Thessalonicensis, Propontis, Pontus Euxinus ipse cum sinu Nigropolitano, & palus Mæotis: Lati vero seu hiantes sunt Syrtis major minorque, Tuneto & Tripoli vicina; (2) de *multo fluminum in illud exonerantium sese confluxu, & perpetuo Ponti Euxini per Archipelagum affluxu*, quo tamen utroque nunquam intumuit nec hodieque intumescit: Ut hinc Physici cum Kirchero de subterraneis suspicentur meatibus, per quos in mare Rubrum aliove penetret; (3) de *miro, quem conficit, æstu h. e. fluxu refluxuque mirabili*: Hic enim vehementior in sinu Adriatico, freto Siculo & Tunetano portu, in cæteris au-

E tem

a Memorabilia maris medit.

Mare Ibericum. Balearicum. Sinus Gallicus. Ligusticus. Tuscum Mare seu Inferum. Corsicum. Sardoum. Siculum. Creticum. Cyprium. Ionium.

II. Diffunditur autem mare in varia nomina, prout regionum litoribus affunditur. β Ad Iberiam, id est, Hispaniam, dicitur *Ibericum* sive *Hispanicum* mare; circa Baleares Insulas, *Balearicum:* ad Narbonensem Provinciam, *Gallicus* sinus: mox *Ligusticus* ad Liguriam: ab eo ad Siciliam *Tuscum mare;* quod Græci γ *Tyrrhenum*, Latini *Inferum* vocarunt: circa Corsicam insulam *Corsicum* est mare: circa Sardiniam *Sardoum:* à Sicilia Cretam usque, *Siculum.* Inde δ *Creticum* ad Cyprum usque: mox *Cyprium*, ad Asiæ usque continentem. Inter Siciliam, Italiam & Græciam, ε *Ionium* dicitur

tem portubus, Hispano item Gallico, Italico, Africano littore vix sensibilis deprehenditur (4) de a *Archipelago* seu parte multas per Insulas divisa, quæ facit, ut hanc denominationem in oceano Indico tres Archipelagi, nempe Maldivarum, S. Lazari, d'Ande magnon sive Andreman ab hoc uno susceperint. b Sicut mare partibus rerumque proventu, ita colore variat, ut ab eo rubrum, idque duplex, unum Arabicum, Californiæ alterum; Nigrum Ponti Euxini; Album etiam duplex; viride aut Sargassium juxta Capo Verde nominent.

BUNONIS.

β *Sardoum mare* antiquis dicebatur, quicquid à freto Gaditano ad Sardiniam porrigitur. Polybio enim Rhodanus Sardoum mare subit *lib.* III. Sed amplum istud maris spatium ex regionibus, quas alluit, varia sortitur nomina. 1. *Ibericum* appellatur ab *Ibero a* & ab utroque latere Africæ & Europæ decurrit. Limites ejus describit *Ptolem.* Versus Hispaniam Charidemi prom. versus Mauritaniam ostium Malvæ fl. Strabo tamen & Scylax ad Rhodanum fl. usque extendunt. 2. *Balearicum*, quod è Charidemo prom. ad radices Pyrenæorum producitur. 3. *Gallicum*, à Pyrenæorum radicibus ad Varum fl. 4. *Ligusticum*, quod Varo & Macra fluviis continetur, & ad oram Corsicæ procurrit, at prolatis Liguriæ finibus ad Arnum usque fluvium fuit extensum. 5. *Sardoum* propriè *dictum.* Sardiniæ litus occiduum & Mauritaniam Cæsariensem alluit *inter* Malvam & Ampsagam fluvios. *b*

γ *Tyrrhenum mare* à Tyrrhenis piratis nomen accepit. *Ausonium* quoque fuisse dictum Dionys. Halicarn. tradit. Plinius etiam *Notium* appellat. Ejus limites sunt Macra fl. & fretum Siculum. Ab *aliis* tamen ad Africam usque extenditur. *c.*

δ *Creticum mare* continet quicquid jacet inter Tænarum Laconiæ, Scyllæum Argiæ, Cornu Arietis & Samonium promontoria Cretæ..

ε Mare istud, quod Græciam inter Italiamque diffunditur à freto Siculo ad partem Cretæ occidentalem, olim dictum est primò *Cronium*: secundò *Celticum*: tertiò *Adriaticum*: quartò *Ausonium*: quintò *Siculum*: sextò *Ionium.* *At Ionium mare propriè dictum* Ptolemæus à Japygio prom. ad Garganum montem: à Lisso fl. ad Calidnum amnem, & hinc ad portum Cassiopen producit. Plinius limites ejus videtur statuere ab Apollonia ad Hydruntem usque. Verum quem alii appellarunt *Sinum Ionium*, hic *Adriaticum* vocat: & quod illi dicunt *mare Adriaticum*, hic nominat *Ionium.* In hujus maris parte inferiori collocat mare *Ionium & Siculum*; quum alii tantum meminerint *Siculi*; *Ioniumque* dividit in *Siculum*, *& Creticum.* Verùm *Ionium mare* latè sumtum rectè dividitur in tres partes, in *Sinum Ionium* seu *Adriaticum*; *Mare Ionium propriè dictum*; & *Mare Ausonium* seu *Siculum.* *Illa hoc loco erunt explicanda*, quod res de Ionio mari aliàs est obscura.

HEKELII.

a Divite ulterioris *Hispaniæ* Fluvio.

b Hoc *Mare*, mille Passibus supermensuratum, esse profundissimum, *Posidonius* autor est apud *Strabonem* Lib. 1. de *Situ Orbis* p. 96.

c *Tuscum* autem dicitur à *Tusciâ*, quæ aliô nomine *Hetruria* nuncupatur, & est Regio *Italiæ* celeberrima, in quâ *Tyberis* oritur, à *Tusculô Herculis* filiô ita dicta.

BUNO-

a Archipelagi plures. b Mare.

dicitur mare: cujus pars ζ *Sinus Adriaticus*, inter Italiam & Illyricum, ab *Adria* urbe quondam sic dictus. Idem & η *Superum* vocatur *mare*, respectu inferi quod est Tyrrhenum. Adriatici iterum parteis sunt, *Illyricum mare;* & hujus rursum partes duæ, *Dalmaticum* ad Dalmatiam, *Liburnicum* ad Liburniam, inter Siciliam & Adriaticum sinum θ *Ausonium* dicitur mare: quia hæc pars Italiæ quondam vocabatur *Ausonia*. Sed posteà omne hoc mare inter Italiam & Illyricum, Græciam atque Siciliam, *Adriaticum* est dictum; quod alio nomine erat *Ionium*, idem & *Siculum*.

Sinus Adriaticus. Superum mare. Illyricum. Dalmaticum. Liburnicum. Ausonium. Adriaticum.

III. Inter Peloponnesum & Achajam *Corinthiacus est sinus*. Inter Græciam, Cretam Insulam, & Asiam, ι *Ægæum est mare;* quod nunc *Archipelagus*, innumeris insulis refertum. Id etiam varia ab Insulis,

Sinus Corinthiacus. Mare Ægæum.

BUNONIS.

ζ *Adriaticus* sive *Atriaticus sinus*, ab *Atria* urbe dictus est. Terminos ejus Ptolemæus à freto Siculo ad Japygium prom. oram Siciliæ Orientalis, portum Cassiopen in Epiro, ad Acheloum fl. oram Corinthiaci sinus, Peloponnesi oram occidentalem, & meridionalem Cretam. Unde colligimus *Adriaticum* Ptolemæo idem esse, quod Straboni, *Siculum*, si exigua illa ora eximitur, quæ à jugis Acroceranniis ad Cassiopen portum excurrit. *Scylax* initium ejus sumit à Japygio prom. & montibus Acrocerauniis: *Plinius* ab Hydrunte & Apollonia urbibus: Polybius à Cocynto prom. *Finem* ejus *Procopius* ad Ravennam producit: *Ptolemæus ad* Tilavemptum fl. *Plinius & Strabo* ad Aquileiam: *Mela* ad Tergesten urbem. Sed *mare Adriaticum pressiùs acceptum* dividitur in tres *sinus, Tarentinum, Scyllaceum, & Brutium.* Idem *sinus* quâ Italiæ affunditur, *Italicum* dicitur *latus*: qua Illyridem, *Illyricum mare*: ejusque pars intima, *mare Aquilejense*.

η [a] *Mare Superum* sic appellatum videtur, quod Italiæ parti Boreali incumbit. Geographis enim Septemtrionales terræ partes dicuntur superiores: sicut meridionales inferiores. Plerique *superum mare* ab *infero* per Siculum fretum dirimunt. *Marcianus Capella* distinguit illa per urbem Hydruntem: & *Plinius* per Japygium prom.

θ [b] *Ausonium mare* ab Ausonibus *d*, quos tamen Strabo *e ad hoc* mare habitasse negat, à quo tamen alii diversum tradunt, dictum videtur. Ejus limites à Strabone afferuntur Siciliæ orientalis ora, Italiæ pars à Siculo freto ad Salentinum prom. Inde ad Cretæ promontoria & Peloponnesum producuntur. Isidorus in eo invenit *Achaicum & Epiroticum mare.*

ι [c] *Ægæum mare* dictum est, ut Festus ait, quòd Insulæ illius maris haud malè repræsentent gregem caprarum, (αἶξ enim *Capram* significat) & fluctus ad illas caprarum more lascivire videantur. *Plinius* à scopulo inter Tenum & Chium ita appellatum putat: *Eustathius* ab *Ægeone* pirata. Vel quod *Strabo f* mavult, ab *Ægis Euboicis g*. Ejus maris *terminos Strabo* ad Strymonem, vel (*ut alia habet lectio*) ad Nessum fl. producit. *Ptolemæus* eos videtur extendere ad Melanem fl. *Plinius lib.* V. *cap.* II. mare illud à Sigæo prom. promovet ad Argenum prom. quod Chio insulæ respondet; at *lib.* III. *c.* XI. illud per Melana sinum interrumpit. *Archipelagus* hoc mare pòst dictum, quùm majestas imperii tantùm in Græcia & Asia minore utcunque retineretur & *mare Imperii* nominabatur. Incipit ab insulis Cythera vulgò *Cerigo*, & Creta nunc *Candia*. Nonnulli id ad prom. Janissartorum; alii ad Constantinopolin usque extendunt.

HEKELII.

d Ausones Calenum oppidum, quod *Carinulla* olim, cùm erat Urbs maxima, dicebatur, quondam incolebant, in cujus agrô, *Sidicinis* quippe finitimo, optima Vina, velut apud *Falernum*, nascuntur, sicuti *Dominicus Marius Niger* Lib. VII. *Comment. Geogr.* p. 194. Edition. Prior. docet.

e Lib. V. p. 424. seq.

f Lib. VIII. p. 704. Part. I.

g Ibi enim *Neptuno*, qui & *Ægæus* apud eundem *Strabonem* Lib. IX. p. 737. dicitur, fuisse negotium fingitur, quod de *Bellô Trojanô* fuerat.

a Mare Superum. b Ausonium mare. c Ægæum mare.

Insulis, quas alluit, sortitur vocabula: ut ad Myrton ϰ dicitur *Myrtoum*; ad Icariam, λ *Icarium*; ad Carpathum μ *Carpathium*: alibi aliter. Hinc vastum mare inter Europam Asiamque angusto iterum meatu irrumpit inter terras, in magnumque sinum effunditur. Primas angustias ν *Hellespontium* vocant: qua Xerxes Rex Persarum constrato in navibus ponte duxit exercitum, Græciæ bellum inferens.

Myrtoum. Icarium. Carpathium. Hellespontus.

IV. Porrigitur inde tenuis *Euripus*, mox exspatiatur æquor, rursumque in arctum coit. Laxitas *Propontis* appellatur; ceu vestibulum Ponti: angustiæ *Bosporus* Thracius; à meatibus boum perviis; qua Darius, pater Xerxis, copias ponte transvexit. ξ

Euripus. Propontis. Bosporus.

V. Hinc vastum rursus mare ο *Pontus Euxinus*, à moribus accolarum

Pontus Euxinus.

BUNONIS.

ϰ *Myrton* parva insula est, quæ à Geresto Macedoniam navigantibus apparet. Alii à *Myrtilo OEnomai* auriga, in mare illud à Pelope præcipitato, ita dictum esse volunt. Incipit à Scyllæo prom. & terminatur ad prom. Sunium Atticæ. *Pausanias* illud ad Eubœam extendit. *Plinius* tradit Myrtoum mare totam alluere Atticam. Clauditur demum mari Icario.

λ a *Icarus Icarias* nomine fecit aquas. Ovid: *h* *Strabo i* tamen & *Plinius* ab insula *Icaria* mare hoc appellatum volunt. *Ad ortum* terminatur Asia, unde *Solinus* *Asiaticum* quoque vocat. *Versus Septemtrionem Ptolemæus* mare Icarium Argeno promont. & Pyrrha urbe includit: *Strabo* verò ad Hellespontum producit. *Ad meridiem* per lineam à Gnido urbe ad Samonium prom. deductam finitur. *Ab occidente* Myrtoo clauditur mari.

μ b *Carpathium k* ab insula appellatum, Rhodum usque se extendit. *Plinius* illud ab Occasu conjungit cum Cretico, & à Septemtrione cum Icario.

ν c *Hellespontus* est angustiâ maris, inter Sestum Leandri amore nobilem & Abydum *l*. Nomen habet ab d *Helle*, Athamantis Thebanorum regis & Nepheles filia; quæ, quum fugeret novercam Ino unà cum Phryxo, aurei velleris arieti insidens, in mare istud decidit. Arietem interpretantur navem; & aureum vellus thesauros. Hellesponti angustiæ septem stadiorum intervallo Europam ab Asia dirimunt *m*. e *Hellespontiacus* dictus est ab Hellesponte, *Priapus n*. f *Sibylla Hellespontiaca*, in agro Trojano, vico Marpesso circa oppidum Gergithium nata, Cyri floruit temporibus.

ξ Bospori hujus latitudo vix est quingentorum passuum: unde nec vocis humanæ commercium inter duos Orbes adimit. Hunc Mandrocles Samius, quum stravisset ponte, corona aurea donatus est à Dario.

ο Hoc mare καθ' ἐξοχὴν, ut Strabo *o* tradit, *Pontus* dictum; quod eò, qui navigabant, periti habebantur nautæ. *Axenus* appellatus, quia terra inhospita ob piratas, raras habebat stationes: Per antiphrasin ἄξενος. g *Euxinus* falso nomine dictus. *Ovid. Et* κακόξενος, quia Tauri accolæ ejus hospites eò delatos Dianæ immolabant. *Aut* absque antiphrasi, ab alienis moribus ab Ionibus eò illatis: quod *Strabo* vult. Hodiè *Nigrum mare* vulgò vocant, *quòd nebulæ ferè perpetuæ ei incumbunt*. Auctoribus etiam dicitur *Caucasium*, *Scythicum*, *Sarmaticum*, *Amazonium*, *Cimmerium*, *Ponticum*, *Tauricum*, *Colchicum*, *Phasianum p*. Aquas Pontus sufficit mari Ægæo, quod colligitur, ex paleis & lignis aliisque levioribus, quæ ex Ponto in Propontidem continue fluunt. *Ambitus Ponti* perhibetur à Polybio XXII. millium stadiorum. *Ammian. Marc.* addit mille stadia, & *Strabo* iterum duo millia. Tempore Constantini Copronymi Imperatoris frigore adeò concrevit *Pontus*, ut glacies existeret ad XXX. cubitos; cui nix superincidit ad XX. cubitos. Mæotis palus Veteribus *Euxini* pars habita est. Dividitur autem *Pontus* per lineam à *Cornu Arietis prom.* in Taurica Chersoneso ad *Carambin prom.* Asiæ deductam in partem Occidentalem & Orientalem.

HEKELII.

h Lib. I. *Trist*. Eleg. 1. v. 90.
i Lib. XIV. p. 334. Part. II.

k Teste

a Mare Icarium. b Carpathium mare. c Hellespontus. d Helle. e Priapus Hellespontiacus. f Sibylla Hellespontiaca. g Pontus Euxinus.

colarum appellatus, quondam *Axenus*, longe refugientes occupat terras: magnoque litorum flexu jungitur *Mœotici* lacus oſtio; Lacus Mœoticus. quod *Boſporus* vocatur *Cimmerius*, ipſe lacus π Mæotis *Tanaim* Boſporus. Cimmerius. amnem, noviſſimum inter *Europam* Aſiamque *terminum*, recipit. Tanais. Atque hactenus partes interni maris dictæ ſunt, quatenus Europam Europæ terminus. alluit.

VI. Porrò ad Aſiam poſt Ægæi nomen *Carium* vocatur, qua Mare Carium. Cariam perfundit: *Rhodium*, ϱ circa Rhodum Inſulam; *Pamphylium* Rhodium. Pamphylium. ad Pamphyliam; *Cilicium* ad Ciliciam, mox *Syrium* ſive *Syriacum* apud Syriam. Inter Ciliciam, Syriam & Cyprum inſulam, Cilicium. Syrium. vocatur *Cyprium* mare, & *Iſſicus ſinus*, ab *Iſſo* celebri Ciliciæ urbe. Cyprium. Ad Phœnicen *Phœnicium* eſt; ad Palæſtinam *Palæſtinum;* ad Judæam Phœnicium. Paleſtinum. *Judaicum;* ad Ægyptum σ *Ægyptium* ſive *Ægyptiacum;* Judaicum. Ægyptium. ad Cyrenaicam regionem *Cyrenaicum*. Hinc ad Lybiam, id eſt, Cyrenaicum. Africam, τ *Lybicum* ſive *Africum:* ad Numidiam *Numidicum;* ad Lybicum ſ. Africum. Mauritianiam *Mauritanicum*. Numidicum. Mauritanicum.

CAP.

k Teſte *Plinio* Lib. IV. H. N. cap. 12.

l Qui, teſtante *Strabone*, Lib. XIII. p. 253. Part. II. ad Stadia triginta inter ſe diſtant.

m Hodiè *Brachium St. Georgii* dicitur.

n Quem ſuperſtitioſa Antiquitas *Hortorum Præſidem* credidit. Quò reſpexiſſe videtur *Horatius* Lib. I. Sat. VIII. v. 7. Ideóque eidem *Horatio* loc. cit. v. 3. ſeq. *Deus furum aviumque formido maxima dicitur*. Conf. *Virgilii* Lib. IV. *Georg.* v. 110. ſeq.

o Lib. VII. p. 546. Part. I.

p Hunc *Bimarem* etiam ideò dictum eſſe *Strabo* Lib. II. p. 222. teſtatur, quòd ad medium *duo* procumbant *Promontoria*. Unum quidem ab *Europâ*, partibusque *Borealibus*: alterum ex *Aſiâ* huic oppoſitum. Undè tranſitus ipſe coartatur intermedius, & ingentia *duo* efficiuntur *Maria*. *Europæ* ſcilicet Promontorium *Crium*, quod *Arietis* frontem appellant, alterum *Aſiæ*, *Carambin*, quæ invicem circiter Stadia duo millia & quingenta diſtant.

BUNONIS.

π [a] *Palus Mæotis* ab accolis *Mæotis* ſive *Mæoticis* nomen habet. Vocatum etiam *Palus Sarmatiæ*, *Cimmeriæ paludes*, *Scythica ſtagna & Ponti Euxini mater*. *Dionyſius* tradit paludem hanc inter Tauricam Cherſoneſum & oſtia Tanais ad CCC. millia paſſuum extendi. In Circuitu, ut *Polybius & Strabo* referunt, VIII. millia ſtad. patet. Hodiè vulgò dicitur *Mar de Zabacken* à piſce quodam, qui certis anni temporibus in eo capitur. Inter duos Boſporos, Tracium & Cimmerium, directo curſu, ut auctor eſt *Polybius*, *CIM.* paſſuum interſunt. Circuitu verò totius Ponti vicies ſemel centena quinquaginta millia, ut auctor eſt Varro, & fere veteres. *Nepos Cornelius* CCCML. adjicit. *Plin. Hiſt. Nat. lib.* IV. *cap.* XII.

ϱ Ptolemæus *Rhodii maris* terminos facit Gnidum & Caunum in finibus Cariæ. Cæterùm *Parthenium mare*, ſive *Sinus Virginis*, ob *Europam virginem* ex Phœnicia in Cretam deportatam ita appellatum, continet mare *Lycium*, *Pamphylium*, *Cilicium*, *Iſſicum ſinum*, *mare Syriacum*, *Phœnicium*, *Ægyptium*, & *Ionium*.

σ *Ægyptium* mare Poëtis dicitur *Pharium*; ejus fines ab auctoribus non unis deſcribuntur limitibus.

τ Mare ab Ægypto, ad fretum Gaditanum, *Lybicum* vocant *Mela*, *Plinius*, & *Strabo*. Sed *Lybicum propriè dictum* ab Ortu habet Ægyptum, & protrahitur ad intimam uſque Syrtim majorem: verſus ſeptemtrionem reſtringitur lineâ à Pachyno prom. ad frontem Arietis Cretæ deductâ. *Africum mare*, à Villa Phileni intimoque Syrtis Majoris ſinu, ad Ampſagæ fl. oſtia protenditur. *Ptolemæus* Mare hoc diſpeſcit *in Syrtim Majorem*, *Syrtim Minorem*, & *ſinum Numidicum*.

De *Fretis* quoque hîc nonnihil videtur dicendum: Numerantur præcipua quindecim: ex

a Palus Mæotis.

quibus celebriora sunt sex. 1. est [a] *Fretum Magellanicum* longissimi tractus; cujus longitudo ab Oriente in Occidentem cx. milliarium: latitudo varia, modo duorum milliarium, modo unius, modo quadrantis. Conjungit Oceanum Atlanticum cum Pacifico, atque ex uno in alterum præbet transitum. *Ferdinandus Magellanus Portugallensis*, auspiciis Caroli V. Imperatoris missus, anno à nato Christo cIↃ IↃ xix, 10. Augusti Hispali solvit, post xiv. mensium iter hoc fretum primus invenit & navigavit. *Vascus Nunnius* tamen *de Valboa* ptius: nempe anno cIↃ IↃ xiii. illud fretum animadvertisse dicitur, quum ad Australem regionem lustrandam isthic navigaret. Latitudo sive distantia ejus ab Æquatore est 52. gr. 30. min. Ad Septemtrionem habet *Chicam* Americæ Australis provinciam: ad Austrum jacent insulæ Terræ Magellanicæ, & *Terra del Fuego*. 2. Est [b] *Fretum Gaditanum*, *Herculeum*, *di Gibraltar*, vulgo Germanis *die Strasse*, Belgis *de Strate*, per quod Oceanus Atlanticus transit & sinum efficit Mediterraneum. Ejus fauces xv. millia passuum patent in longitudinem; quinque millia in latitudinem, *teste Plinio in proœmio lib.* iii. Olim non fuisse, sed ab Oceano in terras irrumpente exstitisse, inepte existimarunt nonnulli ex Veteribus. 3. [c] *Fretum Danicum*, vulgo *der Oresund* item *der Sund*, jacet inter Daniæ insulam, Zeelandiam & Scandiam. Per illud Oceanus Atlanticus fluit in sinum Balticum. Latitudo est dimidii milliaris non integri, ubi minima. Huic freto adjungendum est *alterum* inter Zeelandiam & Fioniam, vulgò *Funen*, insulas; Germanis *der Belt*, & *tertium* inter Fioniam & Jutiam, vulgo dictum *Mittelfahr Sund*, ab opidulo Fioniæ *Mittelfahrt*. 4. [d] *Hellespontus* inter Abydum & Sestum, modo memoratus. 5. [e] *Bosporus Thracicus*, itidem jam memoratus. 6. [f] *Fretum Siculum*, inter Italiam & Siciliam, ejus longitudo est xxviii. circiter millium passuum: Latitudo vero, ubi minimum, inter Pelorum & Cænym, quod vulgo nunc *Coda della Volpe* dicitur, mille quingentos passus, ubi plurimum, inter Italiæ promontorium & Leucopetram, xii. millia patet. In eo freto sunt Scylla & Charybdis. Siciliam ab Italia terræ motu avulsam; ac ita hoc fretum exstitisse, inepte opinata quoque est vetustas. Et hæc sunt *sex freta* celebriora; nunc sequuntur reliqua. 7. Magellanico freto vicinum est [g] *Fretum le Maire*, inter Terram Australem, & insulas Magellanicas, ab Oriente in Occidentem, minus longum quam Magellanicum; per illud multo brevior via est ex Oceano Atlantico in Pacificum. Distat ab Æquatore 54. gr. 30. min. 8. [h] *Fretum Manilhas*, inter Luconiam & Mindanao; aliasque Philippinas insulas protensum; dicitur esse centum leucarum; navibus periculosum, ob crebras syrtes. Extenditur ab Oriente in Occidentem. Conjungit Oceanum Pacificum cum Indico ab illa parte; etsi liberiores in vicinia sint conjunctiones. 9. [i] *Fretum Weigatz*, per quod ex Septemtrionali mari in Tartaricum Oceanum via est; Sed à glacie clausa tenetur. Jacet inter Novam Zemblam & Samojedam. 10. [k] *Fretum Davis*, inter Groenlandiam & Americam Septemtrionalem; sed ejus exitus nondum cognitus est; adeoque dubium manet, utrum fretum sit, an sinus. 11. [l] *Fretum Glaciale* inter Novam Zemblam & Spitzbergam, seu alio nomine *Terram Polarem* appellandam. 12. [m] *Fretum Forbischers*, si non ad Oceanum Pacificum; saltem ad sinum Hudsonii, viam præbet Atlantico Oceano. 13. [n] *Fretum Anian*, inter Americam Septemtrionalem & Tartariam Asiæ, per quod ex Oceano Tartarico in Pacificum via esse dicitur; sed adhuc incertum est. Aliquod tamen fretum esse, inter Americam Septemtrionalem & Tartariam, atque etiam aliud inter Americam & Groenlandiam, nautæ periti colligunt ex motu & fluctibus maris. 14. [o] *Fretum sinus Persici*: Sed minus proprie ita dicitur: quia non est angustior ingressus, quam ipse sinus. 15. Bosporus seu [p] *Fretum Cimmerium*, *inter* Tauricum Chersonesum & Asiam. [q] Plurima præterea sunt freta cum inter ipsas insulas Indicas: tum inter insulas & vicinas Continentes, ut 1. Inter Ceilanum & Indiam. 2. Inter Sumatram & Malaccam. 3. Inter Sumatram & Bantam &c. Quidam existimarunt, Fretum quoddam esse ad latus Septemtrionale Virginiæ, ad Latitudinem 40. gr. per quod conjungatur Oceanus Atlanticus Pacifico, & libera via hinc in Chinam & Philippinas concedatur. Sed frustra id per Hudsonium anno cIↃ IↃc ix. tentatum fuit. Et sic explicatæ sunt differentiæ partium Oceani à Terrarum situ existentes. Memoriæ causa ex Geographia Generali Vareni hic subjungimus Tabulam, quæ continet divisionem partium Oceani.

Adolescentes periplum oræ maritimæ Terrarum & Oceani tractus perlustrent, memoriæque infigant: ad quam haud parum facit cognita habere litora oræ maritimæ continentium, atque eorum conjunctionem; item partium maris connexionem & situm.

REIS

[a] Fretum Magellanicum. [b] Fretum Gaditanum. [c] Fretum Danicum. [d] Hellespontus. [e] Bosporus Thracicus. [f] Fretum Siculum [g] Fretum le Maire. [h] Fretum Manilhas. [i] Fretum Weigatz. [k] Fretum Davis. [l] Fretum Glaciale. [m] Fretum Forbischers. [n] Fretum Anian. [o] Fret. Sinus Persici. [p] Bosporus Cimmerius, [q] Freta alia

Tabula ad Cap. XII. in fine.

- 1. Oceanum, *cujus sunt partes primariæ quatuor.*
  - *Atlanticus Oceanus,* Mare del Nort, *cum Æthiopico, inter Europam, & Africam ab uno latere, ab altera Americam interfluens, varia sortitur nomina secundum parteis:*
    - *Britannicus.*
    - Gallicus.
    - *Æthiopicus.*
    - *Germanicus, &c.*
  - *Mare Pacificum, sive* Mar del Zur, *inter Asiæ extrema, Indicasque insulas, & Americæ Occidentale litus.*
  - *Mare Septemtrionale circa terram Septemtrionalem:*
    - *Oceanus glacialis*
    - *Tartaricus.*
    - *Hyperboreus, &c.*
  - *Mare Australe circa Magellanicum, cujus pars Mare Indicum.*
- 2. Sinus:
  - *Oblongi, quorum numero sex, suntque*
    - 1. *Mare Mediterraneum ejus partes sunt*
      - *Mare Ibericum, Ligusticum, Siculum, Creticum, Ionicum, &c.*
      - *Sinus secundarii multi:*
        - *Adriaticus,*
        - *Pontus Euxinus,*
        - *Corinthiacus, &c.*
    - 2. *Mare Balticum, unde Sinus secundarii,*
      - *Livonicus.*
      - *Botnicus.*
      - *Finnicus.*
      - *Dantiscanus.*
    - 3. *Sinus Arabicus inter Africam & Arabiam.*
    - 4. *Sinus Persicus inter Arabiam & Persiam.*
    - 5. *Sinus Calforniæ, inter Calforniam & Novam Granadam.*
    - 6. *Sinus Coreënsis, inter Coream, & ultima Tartariæ Chinæque litora. Errore licet detecto, ex errore inditum nomen sinus manet, quod Coréa peninsula credebatur.*
  - *Lati seu hiantes, quorum sunt Septem. Hi carent fretis.*
    - 1. *Sinus Mexicanus inter Americam Septemtrionalem & Meridionalem.*
    - 2. *Sinus Gangeticus sive* Golfo di Bengala, *inter Indostanis & Malaccæ litora.*
    - 3. *Sinus inter Mallaccam & Cambojam.*
    - 4. *Mare Album à Septemtrionali Oceano inter Lappiam & extremam Moscoviæ.*
    - 5. *Mare Landchidol, inter Beach & Novam Guineam terræ Magellanicæ.*
    - 6. *Alius Sinus huic vicinus ad Terram Antonii à Diemen.*
    - 7. *Mare Hudsonii inter Novam Franciam & Canadam ex Septemtrionali Oceano ortum.*
- 3. Freta:
  - *Magellanicum, omnium fretorum longissimum.*
  - *Fretum la Maire, Magellanico vicinum.*
  - *Fretum Waigatz, quo ex Septemtrionali Oceano in Tartaricum itur.*
  - *Fretum Anian, quo ex Tartarico in Pacificum: sed hodiè illud negant.*
  - *Fretum Davis & Forbischers, quibus ex Atlantico in Tartaricum vel Pacificum Oceanum pervenitur.*
  - *Fretum Novæ Zemblæ, quo ex Hyperboreo & glaciali Oceano in Tartaricum via esset, nisi glacies obstaret.*
  - *Fretum Gaditanum, quo ex Oceano Atlantico in Mare Mediterraneum via est.*
  - *Fretum Danicum,* der Sund / *quo in Mare Balticum via est.*
  - *Fauces Arabici maris, quibus in sinum Arabicum navigatur.*
  - *Fauces Persici maris, quibus in Persicum.*
  - *Hellespontus; Bosporus Thracicus; & Cimmerius.*
  - *Fretum Siculum.*
  - *Fretum Manilha, inter Luconiam & Mindanao protensum.*
  - *Plurima porrò sunt freta inter insulas Indicas.*
- *De Mari Caspio an peculiare sit, vel an ad latos Sinus Oceani, cujus sit subterranea via, referendum, dubium est.* *

CAP. XIII.

De navigatione Oceani. [1]

I.

OCeanum *Atlanticum*, qui eſt inter Europam, Africamque & Americam, antiqui mortales quando primum navigare cœperint, haud facile dictu eſt. Notam fuiſſe Ægyptiis Græciſque terram *Americam*, eoque *Carthaginenſes* navigaſſe, poſt ſuo loco oſtendam. (America veteribus cognita.) Noſtra atque avorum noſtrorum memoria *omnis Terræ Orbis* jam aliquoties *circumnavigatus* eſt. (Orbis Terræ circumnavigatus.) Medio Mundi ſæculo, quum *Græcis Romanisque* una tantum continens, quam Europæ, Africæ, Aſiæque nominibus diſtinxerant, cognita fuerit, de hujus circumnavigatione narrat *Plinius* [a] *Lib. XI. cap. LXIX. à Gadibus Columnisque Herculis* Hiſpaniæ & Galliarum circuitu *totum* ſua ætate navigatum fuiſſe *Occidentem. Septemtrionalem* autem *Oceanum* majore ex parte navigatum auſpiciis *Divi Auguſti*, *Germaniam* claſſe circumvecta uſque ad *Cimbrorum promontorium*, & inde immenſo mari proſpectu, aut fama cognito, ad *Scythicam plagam* & humore nimio rigentia. (Navigatus Occidens & Septemtrio.) quod *Tiberii* ductu factum, ex *Velleji libro ſecundo* proſpicitur. Idem *Plinius* eodem loco auctor eſt, *Alexandri Magni* victorias majorem partem *Meridionalis Orientaliſque Oceani* perluſtraſſe, uſque in *Arabicum ſinum.* in quo etiam poſteà (Navigatio Oceani Orientalis & Meridionalis.)

res

REISKII.

1 a *Oceani navigatio duplex habebitur, una vetus alteraque nova*: Illa inſtar Geographiæ veteris manca, inperfecta, erronea fuit, *particularis tantummodo ſive partialis & littoralis*, adeo ut nautæ littoribus inhærerent, nec in altum quacunque provehi poſſent: Hæc vero longe perfectior nunc extat magisque certa, *totalis quippe ac univerſalis fere per pyxidem repertam nauticam & acus magneticæ beneficium*, quod Joh. Gojæ, Italo eique Amalfitano A. C. 1302. circiter debemus. Nam veteres nautæ interdiu conſpectis Inſulis, montibus & promontoriis, noctu obſervata Helice ac Cynoſura, itemque ſtellis paulo proximis juvabantur: Noſtri nunc indice gaudent magnetico, quo non Meridiana tantum linea, ſed plaga ſeptentrionalis etiam notatur, vel exactius, vel obliquius paulo cum declinatione, quam *Chalyboclisin* vocant. Hinc ergo *univerſalis* pendet navigatio, *non ea ſimpliciter quidem aut abſolute, ſed ſecundum quid* (οὐχ' ἁπλῶς, ἀλλὰ κατά τι) quousque per frigoris ventorumque intemperiem aut molem glacialem oceanus adiri potuit. b *Septuplex* autem hæc *circumnavigatio* accidiſſe legitur.

HEKELII.

a Lib. II. cap. LXVII. ſecundum Edition. *Geleniano-Froben.* in fol. p. 20. Quæ citatio etiam in ultimâ illâ Edition. *Vorſtiano-Amſtelod.* eſt reperire.

BUNO-

a Navigatio duplex Oceani vetus & nova. b Circumnavigatio ſeptuplex.

res gerente, *C. Cæsare*, Augusti filio, [a] signa navium ex Hispaniensi-

BUNONIS.

[a] Hic Cajus erat filius adoptivus Augusti, ejusdemque ex Julia filia & Agrippa nepos. *Sueton. in Aug.* C. XVI.

Meminit præterea S. Scriptura navigationum in Ophir Regum Salomonis, Hiram, Josaphat. Job quoque, qui juxta Arabiam habitasse scribitur, mentionem facit *auri Ophiriani*. Unde perspicuum esse potest, navigationes in Ophir tum temporis fuisse cognitas. De navigatione ex Ægypto in Indiam D. Hieronymus cum Strabone prodidere; dum memorant habitacula & frequentia navalia fuisse, quo loco postea in Ægypto de suo nomine Alexandriam condidit Alexander. Commercia deinde aucta fuisse testatur Plinius; & itineris illius in Indiam rationem describit lib. VI. cap. XXIII. Pius etiam Pontifex Asiam describens ait, in Othonis Imperatoris Teutonici vita legi Indicam navem una cum Indicis mercatoribus in Germanico litore fuisse deprehensam, ibique ventorum vi ex Oriente propulsam constitisse. Veneti per Mare Mediterraneum Alexandriam Ægypti navigiis delati, & hinc, aliquo terræ spatio emenso, per sinum Arabicum in Indiam Orientalem superioribus temporibus profecti, & inde eodem itinere reversi aromata & pretiosissimas merces, easque recentes minusque corruptas, propter itineris illius compendium, inde in omnes totius Orbis Christiani partes divendebant. Sed Lusitani postea alia via, quæ in Indiam duceret Orientalem, reperta, circumnavigata omni Africa, ad Sinas usque transierunt. *Vascus de Gama Portugalensis* anno C. 1489. prom. bonæ Spei primus circumnavigavit, Calecutum usque pervenit, & iter illud in Moluccas insulas patefecit. Deinceps secuti sunt Belgæ & Angli. Atque ex eo tempore non solum in Ægypto; verum etiam Venetorum vectigalia valde afflicta fuere. Hinc Ægyptiorum Sultanus, paulo antequam Ægyptus in potestatem Turcarum deveniret, quum de vectigalibus quotidie multum diminui animadverteret, adeò tulit iniquè, ut missa legatione ad Julium Pontificem atrocia Christianis omnibus sit interminitatus, nisi efficiat, ut Lusitani navigationem istam in Orientalem Indiam intermittant. Verum antiquis temporibus hanc navigationem non fuisse incognitam, etiam *C. Julius Solinus* testatur, qui tradit, totum meridiei æquor ab India usque in Hispaniam fuisse navigatum: idque probat Jubæ Regis testimonio. *Christophorus Columbus Genuensis* incredibili ausu Oceanum anno à nato Christo CIↃ CCCCXCII. ingressus, insulas Americæ, primum Hispaniolam, & deinde Cubam & Jamaicam, primus inveuit. Deinde anno CIↃ CCCC XCVII. *Americus Vespurius Florentinus* b Emanuelis Portugalliæ Regis auspiciis profectus Terram continentem, quæ ab ipso *America* dicta est, primus ex Europæis detexit & ingressus est. Postea anno CIↃ IↃC XIX. 10 Augusti *Ferdinandus Magellanus Portugalensis* auspiciis Caroli V. Hispali solvens post XIV. mensium navigationem reperit fretum, *Magellanicum* ab ipso dictum, illudque spatio dierum XXII. navigavit. Sed paulo post, in insula Massan seu Mathan, à Barbaris in pugna occisus est. Illius in eo munere successor *Jacobus Serranus* in insula Sebuth ejus loci regulo nefariè proditus, nullo modo à comitibus suis potuit liberari. Dux itineris deinde allectus est *Sebastianus de Cano*, qui iter istud confecit, & navem *Victoriam*, hoc enim erat ei nomen, post trium annorum & unius mensis iter Hispalin reduxit, universum Terrarum Orbem emensus. Et hæc prima est post hominum memoriam Orbis circumnavigatio. Idem deinde alii quoque ausi sunt: *Franciscus Dracus Anglus*, *Thomas Candisch Anglus*, *Olivier de Nord*, *Sebaldus à Werdt*, *Georgius Spilberg*, *Jacobus le Maire*. Terram verò Australem lustravit *Petrus Ferdinandus* de Quier; ut ipse testatur in Epistola ad Regem Hispaniæ. Navigatio ad Sinas & Insulas Philippinas per Septentrionalem Americæ partem ab Anglis aliquoties est tentata. *Martinus Forbisher* sinum exiguum detexit, quem putarat esse fretum, vulgò appellatur *Forbishers Stract*. Anno C. 1585. *Davisius* quidam majus invenit fretum, & duobus annis sequentibus ejus exitum frustra quæsivit. Fretum istud ab illo nomen accepit, vocaturque *Fretum Davis*. Ejus cœptis institit *Baffinius*, ingentemque reperit sinum, qui *Baffins Bay* vulgò dicitur. Sub finem seculi præcedentis *Hudsonius* idem tentavit iter: & quod *Davisius* & *Baffinius* eo viderentur errasse, quòd navigationes suas nimium flexissent in Septemtrionem, ille contra meridiem versus contendit, & per fretum à se inventum, (unde eidem nomen impositum *Fretumque Hudsonii* vocatur) in vastum pervenit pelagus, adeo ut conceperit spem circumnavigandi Americam. Sed à perfidis suis sociis in cymbam nefariè expositus & desertus est. Anno C. 1631. *Jamesius* navarchus quidam & Thomas Jacobus sinum *James* cum insulis quibusdam detexerunt: Hunc sinum post ingressus *Thomas Buttonus*, portum invenit commodum, quem

Nelson

nienſibus naufragiis fuiſſe agnita. Carthaginis verò potentia florente, *Hannonem* circumvectum à *Gadibus ad finem Arabiæ*, navigationem eam prodidiſſe ſcripto: ſicut ad extera Europæ noſcenda miſſum eodem tempore *Himilconem*. Præterea *Nepos Cornelius* auctor eſt apud eundem Plinium, *Eudoxum* quendam ſua ætate, quum Lathyrum Ægypti Regem fugeret, *Arabico ſinu* egreſſum, *Gadeis* uſque pervectum. multoque ante eum *Cælius Antipater* ibidem affirmat, vidiſſe ſe, qui navigaſſet *ex Hiſpania in Æthiopiam* commercii gratia. Idem *Nepos* eodem loco apud *Plinium* de Septemtrionali circuitu tradit, Q. Metello Celeri, Galliæ Proconſuli, *Indos à Rege Suevorum dono datos*, qui ex India commercii cauſa navigantes, tempeſtatibus eſſent in Germaniam abrepti. Hodie tamen ea navigatio ſæpius ab *Hollandis Angliſque* tentata, nunquam perfici potuit; perpetua glacie & diuturnis tenebris obſiſtentibus. Illa, quæ à Plinio narrantur, ſi vera ſint; jam totus hic noſter Orbis circumnavigatus fuit. [2]

Hannonis Navigatio.

Et Himilconis.

Eudoxi Navigatio in Æthiopiam.

CAP.

Nelſon appellavit, ejusdemque ſinus receſſui Occidentali ſuum impoſuit nomen vocavitque *Buttons Bay*, i. e. *ſinum Buttonii*. Ex reciprocatione hujus freti colligebat *Thomas* iſte, hâc iter patêre ad Sinas. Sed naturæ miraculis, quæ ibidem deprehenderat, contentus, receſſit, terramque illam Auſtralem nominavit *Valliam Meridionalem*; oramque maritimam ſeptemtrionalem cum regione iſta, *Valliam Septemtrionalem*. Cæterùm navigationes cùm in Americam, tùm in Indiam Orientalem hodie ſunt frequentes.

HEKELII.

b Quem immortalitate dignum judicat *Joſephus Scaliger* ad *Manilium* Lib. I. v. 14.

REISKII.

2 Circumnavigatio maris ſeptuplex (de qua mentionem fecimus) eaque nova ſic contigit. *Prima* auſpicio Emanuelis, Portugallici regis, per Ferd. Magellanum navi, cui Victoriæ nomen erat, uſum Anno 1520. intra 1124 dies: *Secunda* auſpicio Eliſabethæ, Anglicæ reginæ, per Franc. Dracum A. 1577 intra 1056 dies: *Tertia* per Thom. Candiſch Anglum A. 1586 intra 777 dies: *Quarta* per Simon. Cardeſium Roterodamum A. 1597; *Quinta* per Olivier. de Nord Batavum A. 1598 intra 1077 dies: *Sexta* per Wilhem. Cornel. Schouten & Jacob. de Maire A. 1615 intra 749 dies: *Septima* per Jacob. Eremitam & Joh. Hugenium Hollandos duabus navibus A. 1623 intra 802 dies. a Interim ut ſuperius argumentum perſequar, quod cœpi, particularem ſive partialem per littora lecta navigationem Tyriis, Carthaginenſibus, Græcis & Romanis veteribus nemo detrahet: Qualem à Plinio memoratam ex rebus Cæſarum & Alexandri Macedonis noſter auctor repetit. Periplus Hannonius exiguam apud priſcos fidem invenit, deque ſuſpectis rebus proverbio locum dedit: Vid. Voſſ. in hiſt. Græc. Lib. IV. Navigatio item Eudoxi Cyziceni tota, quam Heraclides Ponticus & Corn. Nepos prodiderunt, à Strabone, graviſſimo auctore, tanquam fabula inepta exploditur Lib. II. Quidni explodamus Indos ab rege Suevico ad Q. Metellum Celerem dono miſſos, & tempeſtatibus ad mare Germanicum abreptos? Ophiræa etiam Salomonis per mare diuturna excurſio quin littoralis fuerit, nullum eſt dubium, ſi Ophiram in Cherſoneſo aurea, Taprobana aut Malacca colloces. Nec alia ex Ægypto ad Indias per Oceanum navigatio patere potuit, ſi quæ unquam patuit, de qua Strabo & Hieronymus conteſtantur. Nulla vero navis Indicæ ad littus Germanicum per tempeſtatem propulſio valebit, niſi naturæ ac veritati hiſtoricæ vim facias. Vetuſta nempe oceani navigatio juſtis limitibus coërcenda eſt, ne fidem illa excedat, neve fabuloſis peccet narratiunculis. Confer Caſp. Varerii Comment. de Ophira, ubi ad veterem navigationem multa invenies. Bochard. Geogr. ſac. Lib. II. c. 27.

F BUNO-

a Veterum particularis.

CAP. XIV.

Summa totius Orbis divisio.

I.

Divisio Terræ.

Divisio terræ in tres insulas.

DE aquis, id est, de Oceano ejusque partibus, hactenus in compendio dixisse sufficiat, nunc terras exponamus. Totus igitur terrarum Orbis in *treis* potissimum *parteis*, sive in *tres Insulas magnas*, quas Oceanus circumfluus efficit, divisus est: quarum *prima* est quam nos incolimus; altera *America;* tertia *Magalanica;* eadem *terra Australis* & *Incognita* vocitata; quia præter litora, nihil dum à nobis cognitum est. Ex his tribus Insulis, sive eas treis Continenteis appellare libeat, primo loco eam explicabimus, quam nos incolimus, ut quæ nobis patria est; quamque jam dudum cognitam plurima ex parte habemus. Hæc quibus Oceani nominibus cingatur, supra memoratum est. *α*

II. De

BUNONIS.

α a *Terra*, quam à *terendo*, quod superiora ejus pedibus terantur *a*, dictam volunt, una cum aqua constituit Globum; cujus *rotunditas* constat partim ex eclipsibus lunaribus; quæ, cum perpetuo rotundæ sint, manifeste ostendunt, corpus illud, cujus occasione nascuntur, seu à cujus umbrâ efficiuntur, sphæricam habere figuram: partim quia non tantum accedentibus versus alterutrum Polorum, stellæ circumpolares magis elevantur, & ab Horizonte vertici adpropinquant; recedentibus vero descendunr & merguntur. Sed & proficiscentibus versus Ortum, sidera citius oriuntur occiduntque; versus Occasum autem ambulantibus idem serius obvenit; vel quod eodem recidit; dies sunt longiores illi, qui versus Occasum iter facit, quam qui versus Ortum; ita ut qui annuo spacio circumiret Orbem, tendendo versus Occasum, integrum diem in itinere amissurus sit; versus Ortum autem superabundaturus uno die. Quæ omnia fieri non possent, si plana esser Maris & Terræ superficies: Tum enim sol & reliqua sidera omnibus terræ incolis una orirentur & occiderent: quod tamen aliter fieri observamus. Intelligimus autem figuram sphæricam non quidem exactissimam & geometrice perfectam; quia montibus, & vallibus exasperata passim est terra: fluvii etiam & maria litoribus suis humiliora sunt &c. Sed secundum vulgatam loquendi consuetudinem, qua non attendimus, quæ exigua sunt & parvi momenti. Pilam enim palmariam rotundam appellamus, licer ex suturis, aut ex frequenti ad parietem allisione, inæqualitatem aliquam contraxerit. Cæterum *Terræ* superficies aquis exstans dividitur in partes *grandes* seu principales: & *parvas* seu minus principales. b *Grandis* communiter *Continens* appellatur, vel quia longe lateque continuata est; vel quia minores ei accenseutur, quas veluti comprehendit & continet. *Parva* est vel c *Insula*, id est Terræ portio undique mari cincta, vel d *Peninsula*, quæ pene ambitur Mari; annectitur tamen Continenti, exiguæ cujusdam portiunculæ interventu, quæ e *Isthmus* dicitur. f *Promontorium* est mons in mare decurrens.

HEKELII.

a Itaque *Tera* in *Augurum Libris* & quibusdam *Archivis* cum simplici R scribi solere, *Nicolaus Perottus* in *Cornucop*. col. 61. Edition. *Aldinæ Venetiis* A. CHR. M. D. XIII. in fol. impr. & ex eô *Christianus Becmannus* in *Originib*. L. L. p. 1070. Edition. IVtæ autores sunt. Alii dicunt, *Terram* derivari à Gr. verbô τείρειν, quod *siccare* denotat, quoniam terra elementum est siccissimum. Sed *Tellus* primariô *Dea* dicitur, seu *Orbis ille*, sive οἰκουμένη, ubi habitant homines.

BUNO-

a Terræ rotunditas probatur. b Terra Continens. c Insula. d Peninsula. e Isthmus. f Promontorium.

II. De cætero & ipſa in treis potiſſimum omni ævo diviſa fuit parteis; quarum nomina, *Europa*, *Aſia* & *Africa*. hancque diviſionem à numero filiorum *Noachi* habere putatur: *Schemo* obveniſſe Aſiam; *Chamo* Africam; *Japheto* Europam. Quanquam primi earum limites, pro imperiorum, quæ exorta ſunt, ratione, vel etiam Geographorum libitu, mutati fuerunt; ita uti nonnulli Chami Japhetique partes Schemi poſteris acceſſerint. [β]

Europa, Aſia, Africa.

III. Nec quidem poſteriores mortales, qui circa medium mundi ſeculum fuere, uno eodemque modo eas diviſere. alii quippe *duas* tantum ejus conſtituerunt *partes*; idque bifariam: quidam *Aſiam* atque *Europam*; *Africam* ſub hujus nomine comprehendentes, tanquam partem; ſciſſis utrimque (id crediderunt) *Calpe* & *Abyla* montibus, freto divulſam: alii itidem *duas* à freto Gaditano ad Tanaim amnem; hinc *Europam*, inde *Aſiam*; ſub qua *Africam* etiam intellexerunt.

Diviſio orbis in duas parteis.

IV. Alii rurſus *in IV. partes* diſtribuerunt; *Europam*, *Aſiam*, *Ægyptum*, & *Africam*. Hinc alii poſteà, qui treis ejus parteis poſuere, Europam, Aſiam & Africam: Aſiæ *Ægyptum* tribuerunt; quamvis minus commode minuſque rite Nilum terminum inter Aſiam Africamque ſtatuentes: qua ratione pars altera Ægypti Africæ, altera Aſiæ acceſſit. Noviſſimi *ſinum Arabicum terminum* inter Aſiam & Africam ponentes, Ægyptum Africæ adjecerunt. Atque hæ quidem univerſi orbis variæ partitiones atque limites diſerte apud veteres auctores paſſim exſtant. [1]

DiviſioOrbis in 4 partes. Alia diviſio in tres partes.

V. De

BUNONIS.

β D. *Hieronymus lib. Hebr. Quæſt.* de ſeptem filiis Japhet, qui *Gen. X. v.* 2, 3, 4. memorantur, tradit, quod poſſederint Aſiam ab Amano, & Tauro Syriæ Cœles & Ciliciæ montibus, uſque ad fluvium Tanaim: in Europa vero uſque ad Gadira nomina locis & gentibus relinquentes, è quibus poſtea immutata plurima.

REISKII.

1 Terra continens i. e. continua vel contigua vocatur ea, quæ ſuis partibus tota cohæret, easque ſolidas aut firmas continet: Hinc terra etiam firma Germ. *Das Fuſz-feſte Land* per *ſuas partes majores pariter atque minores* dividitur: Illas Geographi duas, tres, quatuor, ſex pro ſuo quisque ſenſu connumerant: Has Inſula, Cherſoneſo ſive Peninſula, Iſthmo & promontorio concludunt. Si qui tres ſolum partes à tribus Noachi filiis, & diviſis inter eos ſedibus arceſſunt, hos in tanta antiquitate, obſcuroque negotio ſcriptores ἀξιόπιστοι, Joſephus etiam in Judaicis Antiquitat. Lib. I. refellunt. Vid. Ricciolus in Geogr. Reformat. Lib. II. Sex vero partes in orbe antiquo & novo alii accuratius tenent, Aſiam nempe Africam, Europam, Americam, Terram polarem arcticam, Terramque polarem antarcticam ſive auſtralem: [a] Omnes tamen rotundas faciunt, totique globo terraquaëreo figuram ſphæricam ſive circularem, non exactam adeo; ſed grano piperino ſimilem aut æqualem vendicant, rationibus moti tam aſtronomicis quam geographicis. Erratum igitur fuit inter veteres novosque ſcriptores, qui conicam, planam, aliamve diſco, ſcaphio, columnæ ſimilem, aut ovalem penitus terræ

a Terræ figura vera falſaque.

V. De *Termino* autem *inter Europam Asiamque* obscurior ac minus certa est traditio. Nam qui *Tanaim* flumen statuerunt; fontem ejus per summum errorem in Riphæis montibus, haud procul Oceano Sarmatico posuerunt, qua *Petzora* eos perrumpit amnis. Alii verò, qui *Isthmum*, qui est inter Ponticum Caspiumque maria, pro fine constituerunt; his persuasum fuit, Caspium mare esse sinum Oceani septemtrionalis, eâ regione, quâ Obii amnis immensum est ostium, irrumpentem. Nam omne litus, quod est sub Septemtrionibus ab occasu in ortum versus ad Obii usque ostium, ad Sarmatiam pertinet: Sarmatia autem pars est Europæ. Itaque

Europæ Asiæque limites.

verum certumque terminum inter Europam, Asiamque uti habeas; statue post *mare Ægeum, Hellespontum, Propontidem, Bosporum Thracium* [b], *Pontum Euxinum, Bosporum Cimmerium, lacum Mæotin, Tanais fluenta*, donec adverso amne ad flexum ejus pervenias, apud *Tujam* opidum: inde lineam duc ad proximam *Obii* fluminis ripam: hinc pone ipsum flumen *Obium ad Oceanum* usque. γ

LIBER

terræ figuram attribuunt: Hanc ultimam duo Angli Joh. Childrey in Britannia, quam scripsit Baconica, & Th. Burnettius in Theoria telluris sacra comprobant. Plura quæ ad certam globi terrestris magnitudinem, figuram, dimensionem, constructionem, usum, quæque ad chartas geographicas sive Mappas copiosius possent addi, consulto præteribimus, neque loco huic commenta adsuemus astronomica.

HEKELII.

b De *Bosphorô Thracicô* treis Libros elegantissimos, & lectu verè dignos *scripsit Antonius Gyllius*, quos *Lugd. Batav.* Ao. CHR. M. DC. XXXII. in form. 16. impressos quoque vidimus.

BUNONIS.

γ His addi potest [a] *Terra Polaris Septemtrionalis*, quæ putatur undique mari & fretis cingi. *De* Universi Orbis variis partitionibus, veroque inter Europam & Asiam termino, *plura cognoscere licebit ex ipsius Cluverii lib. I. de Germ. c. I.* Memoriæ causa ex Varenii Georg. Gen. adjecimus Tabulam quæ divisionem partium Terræ continet.

Ad finem hujus libri primi addere placuit nonnulla, quæ ad reliquas Globi partes & figuras, ipsasque Tabulas Geographicas declarandas faciunt.

Præter Sphæræ circulos, supra explicatos, hæc porro sunt notanda.

1. *Alveus Globi* sustinetur *Basi* seu *Pedamento*, quod interdum additam habet [b] *Pyxidem nauticam*, vulgo *Compassum* vocant, Vitruvio *Amussium* dicitur, cujus beneficio Globus ad Mundi plagas dirigitur, & linea Meridiana invenitur. Si vero illa defuerit, alia poterit adhiberi Pyxis, eaque ad partem Austrinam sub Meridiano collocari, ad dirigendum Globum versus quatuor Mundi plagas, ut Horizon respondeat Horizonti Mundi; Meridianus Meridiano: cæterique circuli in Globo cœli circulis. 2. In media Basi exstat [c] *Pedunculus* ligneus crena incisus, ut per eam Meridianus, Globusque, pariter attolli ac deprimi possit ad diversas elevationes Poli. 3. Quatuor Pedamenti columellis incumbit *Capitulum Alvei Cyclicum ligneum*, quod vocatur [d] *Horizon*. Ejus latus superius diversimode distributum est. Interior & Globo proximus limbus in quatuor Quadrantes divisus est, secundum quatuor Mundi angulos, Meridiem, Septemtrionem, Orientem & Occidentem: & horum quilibet rursus distinguitur in 90 partes æquales, ut ita tota circumferentia, sicuti circuli reliqui comprehendat 360. gradus. In eodem limbo duæ reperiuntur crenæ, per quas Meridianus secundum directam Septemtrionis & Meridiei extensionem, ad eam usque profunditatem

a Terra Polaris Septemtrionalis sive Groenlandia. b Pyxis nautica. c Pedunculus. d Horizontis limbi.

Tabula in Cap. XIV.

Tellus *dividitur in* Terram & Aquam. (*tectam aquis & exstantem.*) Terræ *autem exstantis superficies per Maris interfluxum distinguitur in parteis hasce quatuor.*

- 1. *In* 4. Magnas Continentes *sive* Maximas insulas;
  - 1. Vetus Orbis, *cujus partes,*
    - *Europa.*
    - *Asia.*
    - *Africa.*
  - 2. Novus Orbis, *seu America, cujus partes,*
    - *Septemtrionalis.*
    - *Meridionalis.*
  - 3. *Terra Polaris Septemtrionalis, sive Groenlandia.*
  - 4. *Terra Australis seu Magellanica incognita.*
- 2. Peninsulas *seu* Chersonesos, *quæ sunt Continentium illarum partes.*
  - Rotundas, *quarum latitudo & longitudo fere sunt æquales.*
    - *Africa.*
    - *Peloponnesus, hodie Morea.*
    - *Chersonesus Taurica.*
    - *Cambaja in India.*
  - Oblongas, *quarum multæ sunt.*
    - 1. *Chersonesus Aurea, seu Malacca adhærens Indiæ.*
    - 2. *Cimbrica, sive Jutia, adhærens Holsatiæ.*
    - 3. *Corea adhærens Tartariæ: quam tamen alii insulam esse tradunt.*
    - 4. *America Septemtrionalis.*
    - 5. *America Australis.*
    - 6. *California, quæ ex recentiorum observatione insula perhibetur.*
    - 7. *Jucatan in Sinu Mexicano.*
    - 8. *Chersonesus Thraciæ.*
    - 9. *Nova Francia.*
    - 10. *Ionia.*
  - Affines *peninsulis sunt*
    - *Italia, Græcia, Achaja in specie, Hispania, Asia minor,*
    - *Arabia, Norwegia, Suecia & Lappia, Beach regio Magellanicæ,*
    - *Nova Guinea, Indostanis regna, Cochinchina,*
    - *Nova Britannia in America, Monomotapa, &c.*
- 3. Insulas, *quarum aliæ sunt*
  - *Magnæ novem:*
    - *Britannia. Japonia. Islandia.*
    - *Canadensis. Sumatra. Madagascar.*
    - *Borneo. Nova Zembla. California, si insula est.*
  - *Mediocres tredecim:*
    - *Sicilia. Hibernia. Hispaniola. Cuba.*
    - *Java Major. Celebes. Creta. Luconia.*
    - *Sardinia, Frieslandia, Terra Nova circa Novam Franciam. Ceilanum. Mindanao.*
  - *Parvæ novem:*
    - *Gilolo. Corsica. Seelandia. Dania.*
    - *Amboina. Majorca. Jamaica in sinu Mexicano*
    - *Timor insula Indica. Cyprus. Negroponte.*
  - *Minimæ:*
    - *Celebriores & solitariæ: Rhodus, Malta, Lemnos, S. Helena. D. Thomæ. Madera, &c.*
    - *Congeries, sive quæ magno numero in mari jacent sibi valde vicinæ.*
      - *Canariæ. Flandricæ. Hesperides. Sinus Mexicani.*
      - *Maldivæ Circa Madagascar. Moluccæ & Bandanæ. Philippinæ.*
      - *Insulæ latrunculorum. Maris Ægei insf. Circa Britanniam. Insf. Salomonis.*
- 4. *Isthmos.*
  - *Inter Ægyptum & Arabiam.*
  - *Corinthiacus inter Peloponnesum & Achajam.*
  - *Isthmus Panamensis seu Americanus longissimus omnium.*
  - *Inter Jutiam & Holsatiam.*
  - *Inter Malaccam & Indiam &c.*

s &
ndi-
tem
bi.

tatem descendit, ut una Meridiani Globique medium præcise exstet supra planum Horizontis, alterum infra illud lateat. Illud nobis hemisphærium cœli conspicuum repræsentat, hoc non conspicuum. Hunc limbum proxime contingens habet XII. signa cum Planetis signo propriis: quodlibet signum in gradus 30. distribuitur, qui suis spatiolis & numeris in intima ora hujus circuli descripti sunt. Inde porro sequitur *Calendarium* non saltem *Julianum* seu *Antiquum*; sed & *Gregorianum* seu *Novum* decem diebus illud præcedens; quin & nonnunquam *Scaligerianum*, cum nominibus mensium & festorum. Menses in varios divisi sunt dies, adjunctis primis septem literis Alphabeti Romani, in distinctionem dierum hebdomadis, pro diversitate literæ Dominicalis. In quibusdam etiam Globis additus reperitur *Numerus Aureus*. Exterior demum ora habet 32. ventorum nomina, pro differentia plagarum Mundi, & usu nautico. 4. Meridiano æneo infixus est [a] *Circulus Horarius*, superiori suo plano in 24. horas, pro ratione diei naturalis, distributus. Habet igitur horam duodecimam duplicatam; quarum altera indicat Meridiem; altera mediam noctem: hinc sectio utriusque horæ XII. tam diurnæ, quam nocturnæ Meridiano incumbit. Centrum hujus circuli est Mundi Axis, cujus extremitati index applicatus est æreus, qui cuspide sua, quoties Globus convertitur, una per circulum Horarium movetur, & horas ostendit. Porro Meridiano in Zenith seu Polo Horizontis annectitur per cochleam [b] *Circulus Verticalis*, *Quarta* seu *Quadrans* Altitudinis etiam dictus, ex ære factus habens 90. gradus, sive quartam Circuli partem, & ita adornatus, ut à puncto verticis seu Zenith secundum Globi gibbositatem demissus in omnes Horizontis partes moveri & circumduci queat. Nonaginta isti gradus ita inscripti sunt huic arcui, ut numeri ab horizonte incipiant, & sursum versus Zenith adscendant. Interdum Globo cœlesti in sectionibus Meridiani & Horizontis affigitur [c] *Semicirculus positionis*, qui ad certam elevationem constitutus refert initia XII. domórum cœlestium, quas Astrologi distinguere solent per sex Circulos positionum.

Interiorem Sphærum I. in duas æquales partes dividit [d] *Æquator*, mensura primi seu quotidiani & communis ab ortu in occasum motus, qui nihil aliud est, quàm Æquinoctialis peripheriæ tam æqualis conversio, ut singulis horis XV. gradus promoveantur, & toties una hora sit absoluta, quoties XV. gradus Æquator confecerit. Ejus situm in cœlo nobis imaginamur, vel quum mediam in Cingulo Orionis stellam observamus, & ejusdem circumvolutionem ab ortu versus occasum simul notamus: Vel quum tempore æquinoctii motum Solis ab Ortu in Occasum attendimus. Ejus enim vestigia Æquatoris situm super Horizontem tum ostendunt. 2. Dividitur Æquator, ut circuli alii, in 360. gradus: & per quemlibet gradum aut re ipsa imaginatione ducitur semicirculus ab uno Polo ad alterum. Hi semicirculi dicuntur [e] *Meridiani*, seu *Circuli Longitudinis in terra*. Ex his *Primus* est initium reliquorum pingendorum & numerandorum: & Primus ille, ut reliqui, dimidius, non integer pingitur, insignitus areolis coloratis, per quas ejus gradus distinguuntur. Continet 90. gr. ab Æquatore ad Polum Arcticum; & totidem ad Antarcticum. Meridiani Primi locus supra ad Cap. VII. §. III. indicatus est. 3. Per Meridiani gradus singulos ab Æquatore versus utrumque Polum deduci possunt 90. [f] *Paralleli* seu *Circuli Latitudinis*: Verùm ne loca in Globo per multitudinem circulorum nimium obscurentur, vulgò tam Meridiani quam Paralleli tantum describuntur per decimum quemque gradum Æquatoris & Meridiani. 4. Æquatorem in duobus punctis oppositis intersecat circulus obliquus, *Zodiacus* dictus: Unus semicirculus Zodiaci flectitur ab Æquatore versus Septemtrionem; alter versus Austrum. Distinguitur Zodiacus, uti Æquator, in 360. areolas diversi coloris, per quas gradus denotantur; duciturque ab Ortu in Occasum. [g] *Zodiacus* & *Ecliptica* in eo conveniunt, quod eundem habent axem, eosdemque polos; & in eo tantùm differunt, quòd *Ecliptica* sit circulus in medio Zodiaci, sine Latitudine: *Zodiacus* autem sit circulus, seu *Zona* potius, Latitudinem habens XX. ferme graduum. Sed quoniam in Globo Latitudine Zodiaci ad XX. gradus determinatâ non indigemus, sola in eo pingitur Ecliptica. Polos Eclipticæ sustinet *Colurus Solstitiorum* in Circulis Polaribus. Porrò ab uno Polo Zodiaci ad alterum duodecim in Globo cœlesti describuntur Semicirculi, per initia singulorum *Dodecatemoriorum*, & efficiunt *sex circulos maximos*. *Primus* transit per principia Arietis & Libræ, ostendens initia Longitudinis Signorum: *Secundus* per initia Tauri & Scorpii; atque ita porrò reliqui distribuunt superficiem Globi in duodecim partes æquales; quæ latissimæ sunt in Ecliptica; versùs Polos autem Zodiaci paulatim imminuuntur, ac tandem in ipsis Zodiaci Polis concurrunt. Cujuslibet partis spatium nomen habet à signo, inter utrumque semicirculum in Ecliptica comprehenso,

[a] Circulus Horarius. [b] Circulus Verticalis seu Quadrans Altitudinis. [c] Semicirculus positionis. [d] Æquator. [e] Meridiani seu Circuli longitudinis. [f] Paralleli seu Circuli Latitudinis. [g] Zodiacus & Ecliptica.

henſo. Exempli gratia; ſuperficies inter duos ſemicirculos per initia Arietis & Tauri ductos, comprehendens ſignum Arietis in Ecliptica, dicitur *Signum Arietis*; omnesque ſtellæ & Planetæ, aut alia cœli puncta, inter duos illos ſemicirculos, ex utraque Eclipticæ parte usque ad Polos, comprehenſa, dicuntur eſſe in ſigno Arietis; atque ita porrò in cæteris. Et hi in *Globo Cœleſti* ſunt [a] *Circuli Longitudinum*. At [b] *Circuli Latitudinum*, qui oſtendunt Latitudinem ſeu diſtantiam ſtellæ ab Ecliptica, ſunt Zodiaco paralleli, & tranſverſim per Circulos Longitudinum ducuntur: Sed non expreſſe pinguntur in Globo, ne ſtellæ vel alii circuli obſcurentur. 5. Ex *Circulis Minoribus* duo *Polares* & duo *Tropici* rubris ſolent pingi lineis; & cum aliqua Latitudine, licet nullam habeant. Reliqui, videlicet Paralleli, nigris lineis tantùm notantur. Hactenus de pictura Circulorum; jam ſequitur locorum pictura.

Loca in Globo *picta ſunt*, Regiones, Gentes, Inſulæ, Maria, Flumina, Sylvæ, Montes, Urbes. *Regiones* diverſæ diverſis coloribus à ſe invicem diſtinguuntur; earumque limites notantur multis punctis. *Inſulæ* deſertæ, & quæ arena magis ſunt, quàm terra exculta, inſigniuntur multis & variis punctis. *Silvæ* indicantur unâ vel alterâ arbore. *Montes* ex pictura facilè cognoſcuntur. *Urbes* turribus ſuisque nominibus notantur. Hactenus de picturâ Geographica in Globo; Jam ſequitur *Hydrographica*. In ea obſervandæ primùm *Lineæ Nauticæ*, quæ *Rhombi* Luſitanis dicuntur, & Belgis *de Cours*, item *een Streeck*. Eſt autem [c] *Rhombus* linea in Globo Terreſtri & Mappis Geographicis, quam navis, Acum Magneticam itineris ſui ducem, ſecuta, in maris ſuperficie certo vento tenere debet. Viam nautis monſtrat [d] *Pyxis nautica*, vulgò *Compaſſus*. Habet Pyxis illa planum rotundum, quod nautæ *Roſam* appellant, cujus circumferentia diviſa eſt in XXXII. partes, tot mundi plagas monſtrantes. *Septemtrionem* indicat peculiare ſignum *Lilii*. Subtùs enim Roſa habet affixam Acum Magneticam, quæ paxillo æneo acuminato impoſita libere movetur, & quocunque Pyxis vertatur, plagam reſpicit Septemtrionalem; ſicut reliquæ lineæ reliquas Mundi plagas & ventos. Hoc indice nautæ freti vaſto ſe committunt Oceano, & remotiſſimas petunt terras. Pingitur Index ille nauticus in Globi Terreſtris Æquatore, Meridiano & nonnullis intra Parallelos locis, aliisque Globi & Tabularum Geographicarum partibus: ita tamen, ut Lilium ſemper reſpiciat Septemtrionem. In *Arte Navigandi* quatuor præcipuè veniunt conſideranda. 1. Longitudines & differentiæ locorum. 2. Eorundem Latitudines & differentiæ. 3. Rhombus, ſeu Linea, per quam navigandum eſt. 4. Intervallum ſeu diſtantia itineris marini inter duo loca. Sed ampliſſima illa Navigandi Ars paucis explicari nequit: qui eam ſcire deſiderat, conſulat *Nonium*, *Mercatorem*, *Robertum de Hues*, *Adrianum Metium*, & alios. Tantum de picturis neceſſariis in Globo. Non neceſſaria pictura eſt animalium, piſcium, aliarumque rerum, quas cælatores & pictores, vel ad oſtendenda in Terra & aquis varia animalia, vel ad oblectamentum oculorum, addiderunt.

Fabricam & ſtructuram Globi ſequitur ejus uſus, qui ſanè maximus eſt, cujus explicationem omnem paucæ non capiunt pagellæ: præcipua tamen, quæ Geographiam cognituro neceſſaria videntur, in gratiam tironum delibaſſe hâc vice contenti, earum rerum cupidos ad ipſos Auctores remittimus, qui hanc doctrinam ex inſtituto & prolixè tradiderunt.

[e] I. Alveo ſuo Globus per crenas Horizontis lignei immittitur, uſque ab baſis pedunculum, qui crenâ ſuâ excipit Meridianum ita, ut ejus *medium*, hoc eſt, 180. *gradibus exſtet ſupra planum* lignei Horizontis. Sed *illud Meridiani ænei latus, cui inſcriptus eſt numerus graduum, reſpiciat lignei Horizontis partem Orientalem. Utrum verò Globus in Meridiano rectè pendeat*, examinatur hoc pacto. In medio Meridiani inter utroſque Polos directè ſupra Æquatorem, eſt initium numerationis graduum ad utroſque Polos: illud initium lineâ oblongâ notatur: applica itaque huic lineæ acum, ut punctum ejus extremum ferè incidat in Æquatorem, deinde volve Globum, ſi punctum acus perpetuò incidit in Æquatorem, neque ab eo declinat, rectè ab Axe pendet Meridianus. Porrò, *utrum medium Meridiani exſtet ſupra Horizontem*, examinatur hoc modo. Ad locum aliquem datum elevatur Polus; ac tum conſpicitur, quot gradus ab Æquatoris parte Auſtrali numerentur; qui ſi adduntur gradibus Elevationis, efficere debent 90. His ſi addis alterius Quadrantis gradus 90. redit numerus 180. graduum, quod eſt dimidium Meridiani.

[f] II. *Globus ad Mundi ſitum*, ut Globi cardines reſpiciant plagas & cardines Mundi, componitur hoc modo. 1. Globus collocatur in menſa aut tabula plana, ita, ut ſuperficies Horizontis ſuperior maneat parallela cum vero Horizonte. 2. Polus pro loci tui, ubi verſaris, latitudine elevatur. 3. Ita Globus convertitur, ut Meridianus

[a] Circuli Longitudinum. [b] Circuli Latitudinum. [c] Rhombus. [d] Pyxis nautica ſeu Compaſſus.
[e] I. Examen Globi; num rectè pendeat in Meridiano & Horizonte. [f] II. Globum ad ſitum Mundi componere & invenire lineam Meridianam.

dianus æneus congruat cum Linea Meridiana Pyxidis nauticæ in baſi Horizontis locatâ; Polus Auſtrinus reſpiciat Meridiem, & Arcticus Septemtrionem. Quo facto Globi Axis reſpondet Axi Mundi, & partes Horizontis lignei, plagis Horizontis veri. Sed Acus Magnetica quia declinat, res manet dubia niſi fuerit correcta. Si Compaſſus non eſt in promptu, vulgo reſpiciunt ad templorum ſtructuras, in quibus ſummum altare conſtructum eſt ad Orientem, & turres ad Occidentem. Hinc à dextra eſt Meridies, à ſiniſtra Septemtrio. Obſervant quoque umbram corporum ad horam XII. meridianam, ſed quoniam horologiis non ſatis tutum eſt credere; neque hic modus ſatis certus eſt. Quare alii noctu per cuſpides duorum baculorum intervallo aliquo in terram defixorum ſtellam Polarem aſpiciunt, & lineam inter utrumque baculum protrahunt; quæ eſt meridiana. Sed omnium rectiſſimè *Linea Meridiana invenitur hoc modo.* Primùm in plano ducitur circulus, in cujus centro erigitur ad perpendiculum ſtylus, qui longitudine ſuâ non ſuperet ſemidiametrum. Obſervanda deinde umbra Solis projecta à ſtylo ante meridiem, quando ejus extremitas Peripheriam circuli attingit: qui locus puncto notandus eſt. Eodem modo pomeridianis horis extremitas umbræ notanda in Peripheriâ eâdem. Inter hæc duo puncta medium punctum exactè ſumitur per diviſionem arcus intercepti in duas æqualeis parteis. Ab hoc puncto diviſionis per centrum ducenda eſt linea, quæ eſt meridiana, & ſemper indicat horam XII. *Vel hoc modo*: In plano erigitur Stylus ante meridiem, & ex loco ejus per umbræ projectæ extremitatem deſcribitur peripheria. Deinde obſervatur poſt meridiem peripheriæ punctum, quod extremitas umbræ attingit. Arcus inter duo illa puncta bifariam ſecatur, & linea per centrum ducitur, quæ eſt Meridiana. *Vel demum ita*: In tabula plana & Horizonti parallela deſcribitur circulus, iſque per duos diametros dividitur in quatuor quadrantes, & horum quilibet in 90. grad. Extremitates diametrorum notantur vocabulis Meridiei, Septemtrionis, Orientis, & Occidentis. In centro erigitur ſtylus ad rectos cum tabulas angulos. Deinde inquiritur in quo gradu Horizontis Sol oriatur aut occidat ad eum diem: quo id inveſtigatur. Eo igitur die Sole oriente tabula ita parata tamdiu convertitur, donec umbra ſtyli tot gradibus cadat ab Occidente verſus Meridiem, quot gradibus Sol removetur ab Oriente verſus Septemtrionem. Linea igitur Meridiei & Septemtrionis in tabula reſpondebit lineæ Meridianæ in cœlo. Globo ad Lineam Meridianam conſtituto, reliqui Mundi Cardines ac venti per ſe innoteſcunt. 4. Si locum tuum, in quo moraris, in ſphæra terreſtri applicas Meridiano; Sphæræ ſitus per omnia ſimilis eſt vero ſitui Terræ, & apparet quomodo & quorſum reliquæ regiones ad locum tuum ſitæ ſint. 5. Si Globus Cœleſtis eodem pacto conſtitutus convertitur ab Oriente in Occidentem, apparet quomodo & in quibus plagis corpora cœleſtia loco tuo oriantur & occidant: quæ nunquam occidant, & quæ nunquam oriantur.

a III. *Sphæra* conſtituitur *Recta*, quum uterque Polus incumbit Horizonti; & per ejus Zenith tranſit Æquator. In hoc Sphæræ poſitu corpora cœleſtia cum Planetis rectè ſupra infraque Horizontem aſcendunt, & deſcendunt. 2. Omnes ſtellæ, ſeu vicinæ ſint Æquatori, ſeu longè ab eo remotæ, quæ ſimul oriuntur, ſimul tranſeunt Meridianum, & ſimul occidunt. 3. Hæc omnia tantum temporis memorantur ſupra Horizontem, quantum infra illum latent; quia circuli, quos converſione Globi deſcribunt, ab Horizonte in duas æqualeis parteis ſecantur. Atque hinc ſequitur, Solem tàm in Æquatore, quàm extra eum ad Meridiem ſeu Septemtrionem conſtitutum, motu cœli quotidiano, æquali tempore ſupra & infra Horizontem morari; adeoque dies perpetuò æquales efficere ſuis noctibus. Contingit iſtud habitantibus *ſub Æquatore* absque ulla latitudine verſus alterutrum Polum; ut ſunt incolæ inſulæ D. Thomæ, partis Africæ, Moluccarum quarundam &c. Hanc ſphæram habent *Aſcii*, de quibus ſupra c. V. ſ. II. ubi ſimul varietates cœli, quibus obnoxii ſunt, memorantur.

b IV. *Sphæra* conſtituitur *Parallela*, quum Æquator ita applicatur Horizonti, ut fiant paralleli; & alter Polus altiſſimè tollitur ſupra Horizontem in Zenith; alter humillimè deprimitur in Nadir. In hoc Sphæræ poſitu 1. ſidera, Circuli, aliæque Globi partes, neque ſupra Horizontem aſcendunt, neque infra eum deſcendunt, ſed parallelè ſemper cum eo convertuntur. 2. Sol iis per Sex menſes continuos non occidit, ac reliquos ſex menſes non apparet. Talem Sphæram habent, ſi qui ſunt ſub Polis. Quibus porrò cœli mutationibus hi ſint obnoxii, dictum eſt in Periſciis Cap. V. ad ſ. III.

c V. *Sphæra* fit *Obliqua*, quum alter Polus ſupra Horizontem ita elevatur, ut *obliquè* inclinetur verſus alterutrum Horizontis latus; & alter deprimitur. In hac ſphæræ poſitione 1. Æquator cum cæteris Circulis, Signis & Stellis

a III. Sphæram conſtituere Rectam. b IV. Sphæram conſtituere Parallelam.
c V. Sphæram facere Obliquam.

Stellis obliquè ſcandit ſupra Horizontem, & obliquè rurſus infra eundem delabitur. 2. Omnes Circuli Æquatori utrinque paralleli, etiam ii, qui per converſionem Sphæræ deſcribuntur à Sole, ſtellis aut aliis ſignis, ab Horizonte dividuntur in partes inæquales; ita ut eorum, qui ab Æquatore tendunt verſus Polum elevatum major pars ſupra Horizontem exſtet, minor condatur infra eum: Cæterorum vero verſus Polum latentem, major pars ſubter Horizontem hæreat, minor tollatur ſupra. Ex quo conſequitur, Solem, dum verſatur extra Æquatorem, in ſigno tendente ad Polum conſpicuum, converſione Sphæræ majorem partem circuli ſupra Horizontem, quam infra eum conficere, diutiuſque hærere ſupra terram; & hinc quoque dies efficere longiores ſuis noctibus: & contra, ubi receſſit ad Polum inconſpicuum, minorem circuli partem conſumere ſupra, quam infra Horizontem, minuſque ſupra Terram morari, adeoque dies facere noctibus breviores. Simul etiam patet, quo elevatior eſt alter Polus ſupra Horizontem, eo circulos ſecari in partes inæqualiores, ac proinde diſcrimen dierum & noctium dari evidentius. 3. Sol, dum eſt in Æquatore, pari ſemper tempore ſupra & infra Horizontem commoratur; adeoque dies nocti redditur æqualis. 4. Stellæ omnes circa Polum conſpicuum, comprehenſæ circulo, intervallo Elevationis Poli deſcripto, nunquam occidunt; aliæque contra interceptæ circulo ex Polo latente ad Horizontis contactum delineato, nunquam oriuntur: intermediis vero locis poſitæ, oriuntur atque occidunt; exceptis iis, qui ipſos circulos prædictos occupant, quæ occidunt, neque oriuntur, ſed Horizontem duntaxat ſtringunt. Hanc Sphæræ poſitionem habent omnes terræ incolæ, quia à lateribus Æquatoris ſub quacunque degunt Latitudine, tam ad Septemtrionem, quam ad Meridiem; donec incurrant in ipſos Polos, ubi Sphæra eſt parallela.

a VI. Ex Conſtitutione Sphæræ Obliquæ inter cætera hæc duo obſervantur. 1. *Altitudinem Poli æquari diſtantiæ Zenith ab Æquatore, ſeu Latitudini locorum*; quod per Globum ita demonſtratur. Uterque Polus adjungitur Horizonti, ut in Sphæra Recta, & ſunt ſine ulla elevatione Poli, atque Zenith incidit in Æquatorem. Hinc ſi alter Polus ex alterutra parte Horizontis attollitur, e.g. x. gradibus; Æquator ex adverſo à Zenith totidem gradibus verſus Horizontem deſcendit: & quò plus tollitur Polus, eò plus à Zenith removetur Æquator. Patet igitur per hanc operationem, Elevationem Poli ſemper æqualem eſſe diſtantiæ Zenith ab Æquatore, ſeu quod idem eſt, Latitudini locorum. 2. *Altitudinem Æquatoris Polique 90. ſimul efficere gradus*; ac proinde una Altitudine de 90. gradibus deducta, reſiduum oſtendere Altitudinem alterius; id quod ex Globo ita apparet. Si Polus e.g. attollitur ſupra Horizontem 20. gradibus, Æquator tantundem recedit à Zenith, & diſtat ab Horizonte gradibus 70. quorum numerorum ſumma facit gradus 90. Si Polus elevatur gradibus 60. Æquator 60. quoque gradibus recedit à Zenith, & ſupra Horizontem attollitur gradibus 30. qui cum 60. conſtituunt 90. Atque ita porrò in cæteris.

b VII. *Latitudo loci* nihil aliud eſt, quam diſtantia ejus ab Æquatore verſus Polum. At *Longitudo loci* eſt diſtantia ejus à Meridiano Primo in Æquatore ab Occidente verſus Orientem numerata. Utraque beneficio Globi invenitur hoc modo. Vertitur Globus, donec locus datus ſubſtet Meridiano, cujus gradus, qui loco imminet, indicat ejus *Latitudinem*: & gradus Æquatoris, qui ſtringitur à Meridiano, ejusdem loci *Longitudinem*. c

c VIII. Quot gradibus vertex loci diſtat ab Æquatore, totidem polus ab Horizonte elevatur.

d IX. Si locus datus adjungitur Meridiano, & creta acuminata applicatur termino numerationis, in Globo circumvoluto creta deſcribit peripheriam, quæ omnia illa notat loca, quorum eadem cum loco dato eſt Latitudo.

e X. Diſtantia diverſorum locorum in Globo Terreſtri invenitur hoc pacto. Unus pes circini applicatur uni loco, & alter pes alteri loco: Hæc intercapedo circini transfertur ad Æquatorem, & numerantur gradus intercepti; quibus multiplicatis per xv. prodit numerus milliarium Germanicorum. Vel hoc modo: Alteruter locorum jungitur Meridiano, eique applicatur Circulus Verticalis, ac cum altero loco componitur; ubi gradus in Circulo illo interjecti indicant locorum iſtorum diſtantiam.

f XI. *Situs ſeu Angulus Poſitionis eſt, qui comprehenditur meridiano loci alicujus, & Circulo majori, per vertices datorum locorum tranſeunte; & plaga Mundi, in quam unus locus ab altero vergit.* Angulus iſte invenitur hoc modo: Locus, ad quem Globus rite elevatus eſt, ponitur ſub Meridiano, & Circulus Verticalis vertici ejus loci affixus circumagitur, donec alterius loci verticem tranſeat.

Termi-

a VI. Elevationem Poli æquari Latitudini locorum, & cum diſtantia Æquatoris efficere gradus 90. b VII. Invenire locorum Latitudinem & Longitudinem. c VIII. Polum rite elevare. d IX. Invenire loca, quæ eandem habent Latitudinem. e X. Diſtantiam locorum invenire per Globum terreſtrem. f XI. Dato loco invenire aliorum locorum ſitum ſecundum Angulum poſitionis.

Terminus Circuli ad Horizontem Situm positionis indicat. Et si eadem operâ gradus in Verticali inter duo illa loca numerantur, eorundem locorum distantia innotescit. Si vero alteruter locus plus quam 90. gradibus remotis infra Horizontem consistat, quem proinde Verticalis nequeat contingere: convertitur Globus, donec locus iste, qui sub Horizonte latebat, eundem stringat: tum Globo firmato è diametro ad alteram Horizontis partem cretâ aut alia materia nota imprimitur: deinde convertitur Globus in priorem situm; & erit nota impressa tantundem ab altero illo meridiani latere supra Horizontem elevata, quantum ab altero latere locus iste infra Horizontem est depressus. Quo facto, notæ factæ Verticalis imponitur, ac videtur quo in loco stringat Horizontem: quot hîc inveniuntur gradus, tot ab altera parte Horizontis locus ille situs est. Si distantia istorum locorum quæritur; numerandi sunt gradus Verticalis ab Horizonte sursum usque ad notam; iisque addenda Verticalis longitudo, 90. graduum atque ita facilè innotescet; si gradus per 15. multiplicantur, provenit numerus milliarium Germanicorum.

a XII. *De Zonis*, earum Latitudine, atque cœli mutationibus, quibus earundem incolæ obnoxii, superius dictum est cap. V.

b XIII. De *Asciis*, *Amphisciis*, *Perisciis* & *Heterosciis*, qui sint, & quibus in Terræ locis reperiantur, videatur supra cap. V.

c XIV. Ratio inveniendorum *Antœcorum*, *Periœcorum* & *Antipodum*, indicata est cap. V.

d XV. Quomodo invenienda *Climata* & *Paralleli*, monstratum est hujus lib. I. cap. VI.

e XVI. *Ad Clima inveniendum*, quum necessarium sit scire *diem loci dati longissimum*, *is investigatur per Globum hoc modo.* Polo ad locum datum rite elevato, primus gradus Cancri, in quo Sol existit, quum nobis efficit diem longissimum, creta aut alio notetur signo. hic locus Solis adducatur ad Horizontem Orientalem, & Index Circuli Horarii ad horam XII. Volvitur deinde Globus, donec locus Solis notatus perveniat ad Horizontem Occidentalem. Quo facto index monstrat numerum horarum diei longissimi ad datam elevationem. Reliquæ inde horæ ad 24. sunt noctis, monstrantque noctem brevissimam. Eâdem ratione ex primo gradu Capricorni ostenditur quantitas diei brevissimi, & noctis longissimæ. Quamquam etiam ex inventa quantitate diei longissimi facile apparet, quantitas noctis longissimæ, quæ diei longissimo semper æqualis est. Sicut & dies brevissimus æqualis est nocti brevissimæ.

f XVII. *Locus Solis in ecliptica quolibet anni tempore invenitur hoc modo.* Quæritur dies mensis, quo id investigatur, in Calendario Horizontis; cui respondet gradus signi Zodiaci, qui quæsitus in Globo ostendit verum locum Solis ad diem propositum. Sic agitur cum omnibus diebus totius anni. At in anno bissextili post 28. Februarii sequens dies est assumendus, ut pro 29. Februarii primus Martii, & pro primo Martii secundus, & ita porro progrediendum. Quum vero hic modus non omnino accuratus sit, satius est locum Solis discere ex Ephemeridibus. Hic Solis locus creta aut alio signo in Globo notandus; non ramen ubi signum Zodiaci apparet pictum, sed ubi nota illius signi Astronomica invenitur. Nam secundum dodecatemoria procedendum est, non secundum asterismos.

g XVIII. *Ortus & Occasus Solis invenitur hoc modo.* Eligitur locus cognitæ Latitudinis, ad quam Polus elevatur. Deinde ex problemate proxime præcedente quæritur eo ipso die locus Solis, qui adducitur ad Meridianum & index horarius ad horam XII. Demum convertitur Globus, donec locus Solis stringat Horizontem in Oriente. Quo facto index ostendet horam ortus Solis; Si revolvitur idem locus Solis ad Horizontem in Occidente, index ostendit horam occasus. Sed beneficio Æquatoris, qui continens gradus 360. spatio horarum XXIV. h. e. die Naturali, transit Meridianum, ita ut singulis horis transeant gradus XV. & singulis Minutis unius gradus quadrans, tempus ortus & occasus Solis multò certius haberi potest hoc modo. Locus Solis applicatur Horizonti in Oriente, & notatur gradus Æquatoris, qui occupat Meridianum. Inde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Meridianum, ac observatur gradus Æquatoris simul stringens Meridianum. Hic numerus graduum, qui ab ortu Solis, ad meridiem usque pertransierunt Meridianum, dividitur per 15. (quia 15. gradus unam conficiunt horam) & prodit horarum numerus. Residui gradus multiplicantur per 4. (quia quilibet gradus valet 4. Scrupula horaria, scrupulum videlicet est sexagesima pars horæ.) Si hic numerus horarum & Scrupulorum deducitur à 12. reli-

a XII. Zonarum numerus & latitudo. b XIII. Ascii, Periscii, Amphiscii, Heteroscii. c XIV. Antœcos, Periœcos & Antipodes invenire. d XV. Climata & Parallelos invenire. e XVI. In Globo invenire diem longissimum. Invenire noctem brevissimam: Item diem brevissimum, ac noctem longissimam. f XVII. Locum Solis in Ecliptica, quolibet anni tempore indagare. g XVIII. Horam ortus & occasus Solis ad quamvis Latitudinem quolibet anni die explorare.

quæ horæ indicant tempus Ortus Solis. Pari modo invenitur hora occasus Solis; si ejus locus adjungitur Meridiano: ac observatur gradus Æquatoris simul stringens Meridianum. Deinde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Horizontem in Occidente: qui numerus graduum in Æquatore si accipitur, ac eâdem ratione dividitur per 15. ac residuum multiplicatur per 4. prodit hora occasus Solis à meridie. *Singulis horis* XV. *in Æquatore transire gradus*, potest in Globo demonstrari. Notetur quodvis Æquatoris punctum, eoque adducto ad Meridianum Index collocetur ad horam XII. Volvatur deinde Globus, donec Index monstret primam horam, atque deprehendes, punctum Æquatoris notatum recessisse XV. gradibus à Meridiano. Si iterum volvas globum, donec index monstret horam secundam, deprehendes Æquatoris gradus XV. Meridianum transisse; ac ita porro. *Quamobrem Gradus Æquatoris in horas mutari possunt*; si primus Gradus ♈ adducitur ad Meridianum, & Index ad horam XII. Globusque volvitur ad Occasum, donec illæ partes Æquatoris, quæ in horas erant mutandæ, transeant, & Index monstrabit horas quæsitas. In contrarium agitur, si pro horis Æquatoris partes cognoscendæ.

a XIX. *Quantitas dierum & noctium facilè cognoscitur ex problemate præcedente.* Investigatur tamen hoc etiam pacto. Globo ad locum datum ritè elevato, locus Solis adjungitur Horizonti in Oriente, & index horæ 12. versùs Austrum. deinde convertitur Globus, donec locus Solis tangat Horizontem in Occidente. Numerantur horæ ab indice confectæ, quæ indicant diei longitudinem: Residuum est longitudo noctis. Vel ita: Locus Solis adjungitur Horizonti in occidente, & index horæ XII. Si Globus deinde convertitur, donec locus Solis pulset Orientem, index ostendet longitudinem noctis.

b XX. *Ascensio Obliqua est gradus Æquatoris, qui oritur cum Sole aut stellâ in Sphærâ Obliquâ.* Sol igitur vel stella admovetur Horizonti Orientali, & qui gradus Æquatoris una oritur, dicitur Ascensio Obliqua. Exstant passim Tabulæ Ascensionum obliquarum ad varias Poli elevationes consignatæ, quæ ex libris Astronomorum cognosci queunt. Faciunt enim ad intelligendas causas inæqualitatis dierum & horarum Naturalium & Artificialium.

c XXI. Ducitur locus Solis vel stellæ ad Horizontem in Occidente, & quicunque gradus Æquatoris Horizontem una stringit, is dicitur Descensio Obliqua.

d XXII. *Ascensio Solis vel stellæ nihil aliud est, quàm gradus Æquatoris, qui cum iisdem supra Horizontem emergit; Recta igitur Ascensio est, gradus Æquatoris, qui cum Sole in Ecliptica aut stella in Sphæra Recta ascendit.* Ad hanc Rectam Ascensionem inveniendam, Sol vel stella adjungitur Meridiano; & Æquatoris gradus, quem Meridianus in eo situ intersecat, indicat Rectam Ascensionem. Reperiuntur Tabulæ Ascensionum Rectarum in libris Astronomorum. d

e XXIII. *Recta Descensio* est in iisdem Æquatoris gradibus, in quibus Ascensio Recta.

f XXIV. Zonæ Torridæ incolæ, quibus Circuli Tropici valdè remoti sunt, nulla habent Crepuscula. Iis verò, qui Zonis Frigidis sunt propiores, tota ferè nox crepera est, nec quicquam certi de eorum Crepusculis dici potest. In nostris tamen regionibus *Crepusculum definitur sesquihorâ*, ita ut ejus mensura sit 18. graduum. *Cognoscitur autem Crepusculum hoc modo*: Locus Solis jungitur Meridiano, & index horarius applicatur ad horam XII. Deinde gradus Eclipticæ, qui loco Solis è diametro opponitur, signatur, & in Horizonte Occidentali ad Quadrantem Altitudinis 18. gradibus attollitur. Ita index horarius monstrat initium crepusculi matutini. Idem gradus Soli oppositus in Oriente per gradus 18. elevatus, monstrat finem crepusculi vespertini. Notandum tamen, profunditatem Solis 18. graduum non esse per omnia loca & tempora constantem, ob variam aëris temperiem & altitudinem, per quas fit, ut citiùs aut tardiùs solito Crepuscula incipiant & desinant.

g XXV. *Loca, quibus sol uno eodemque die fit verticalis, ostenduntur hoc modo*: Primùm ex dato die inveniatur locus Solis in Eclipticâ secundum problema XVII. Deinde adducatur locus Solis ad punctum Meridiani, quod ei imminet: & volvatur globus: Ita omnia loca, quæ notatum punctum transeunt, sunt illa, quæ quæruntur. Vel, cretâ acuminatâ applicatâ describatur parallelus, qui loca illa indicabit. Idem quoque potest in Mappis ostendi; si locus Solis in Ecliptica notatur, & per eum ducitur parallelus Æquatoris rectus vel curvus, prout Tabula rectilinea vel curvilinea fuerit. Ita omnia hujus paralleli loca erunt illa, quæ quæruntur. Id autem fieri debet in utroque Mappæ hemisphærio.

a XXVI. Quæ

a XIX. Quantitatem dierum & noctium cognoscere. b XX. Ascensionem Solis, vel stellæ Obliquam invenire. c XXI. Descensionem Solis vel stellæ invenire Obliquam. d XXII. Ascensionem Solis vel stellæ Rectam invenire. e XXIII. Invenire Descensionem Rectam. f XXIV. Initium & finem crepusculorum indicare. g XXV. Dato die anni invenire Telluris loca quibus sol eo die in meridie fit verticalis.

a XXVI. Quæ loca eundem habent Parallelum, eadem habent omnes dies anni æquales, & eandem quantitatem diei longissimi.

b XXVII. *Data unius loci hora, alterius etiam loci hora invenitur hoc modo:* Locus cujus hora datur, adducitur ad Meridianum æneum, index ad eam horam Circuli Horarii, quæ datur. Volvitur deinde Globus, donec alter locus datus veniat sub Meridianum; quo facto index in eo Globi situ monstrabit horam quæsitam illius loci.

c XXVIII. *Loca, quæ ad datam nostram horam quamcumque habent meridiem, aut mediam noctem aliamve horam, ita exhibentur:* Noster, seu datus locus alius, adducitur ad Meridianum, index ad datam horam Circuli Horarii. Deinde volvitur Globus, donec index monstret horam XII. meridiei. Ita loca, quæ Meridiani semicirculo superiori, à Polo elevato ad Polum depressum, subjecta conspiciuntur, sunt ea, quæ meridiem ad datum tempus agunt. Et si Globus porrò pro abitrio nostro vertitur, index semper monstrat horam; quam eo tempore habent loca Meridiano subjecta.

d XXIX. Polus pro data loci Latitudine primum elevandus, & Globus ad Cardines Mundi rite constituendus est. Deinde acicula infigenda loco Solis in Ecliptica ad perpendiculum, (seu, ut loquuntur, perpendiculariter,) vel, quod satius, Gnomon Sphæricus applicandus Eclipticæ, ita ut apex gnomonis loco Solis incumbat, atque ita ad Meridianum adducatur, & index ad horam XII. Volvatur postea Globus, donec acicula nullam jaciat umbram in Globo; & in eo situ index monstrabit horam quæsitam. 2

e XXX. *Norimbergensis* hodie, ut olim *Babylonii*, aliique populi numerant horas XXIV. ab ortu Solis ad sequentis diei ortum. *Quæ hora ita invenitur.* Elevatur Polus pro dati loci latitudine; & locus Solis ex dato die inventus adducitur ad Meridianum, index ad horam XII. Circuli Horarii. Volvitur deinde Globus, donec index monstrat datam horam. Globo ita manente immoto index reducitur ad XII. Quo facto volvitur Globus ab Occasu ad Ortum, donec locus Solis ad Orientem in Horizonte appareat; & in Circulo Horario numerantur horæ à XII. versus Ortum iisque ad indicem. Hæ sunt horæ quæsitæ Norimbergenses seu Babylonicæ.

f XXXI. *Ex datâ horâ Norimbergi, nostræ numerationis hora, quæ à media nocte vel meridie incipit, invenitur hoc modo:* Polus pro loci dati Latitudine elevatur. Locus Solis notatur in Ecliptica, & ad Orientalem Horizontem adducitur: Index Horarius ad horam XII. Deinde volvitur Globus versus occasum, donec index monstret in Circulo Horario datam horam ab Ortu. Hoc facto, index reducitur ad horam XII. deinde movetur Globus, donec locus Solis reductus sit ad Meridiani semicirculum, quem proximè transiit; & numerantur horæ à XII. ad Indicem in eam plagam, in quam motus Globi factus est. Ita hora nostræ numerationis à meridie vel media nocte reperietur.

g XXXII. Hodie in multis Italiæ locis, sicut olim in Græcia, numerantur 24. horæ *ab uno occasu Solis ad sequentem, ad quas inveniendas ex horis nostræ numerationis sic agitur.* Elevatur Polus pro dati loci Latitudine; Locus Solis in Eclipticâ notatur, atque ad Meridianum adducitur; index ad horam XII. meridianam Circuli Horarii collocatur. Deinde volvitur Globus, donec index ille monstret horam datam. Posteà immoto Globo reducitur index ad horam XII. quo facto volvitur Globus versùs Ortum, donec locus Solis in Occidentali Horizonte conspiciatur. Numerantur demum horæ à XII. usque ad indicem secundum plagam motus. Et hæ erunt horæ numerationis Italicæ. *Hora Italica per radios Solis in globo investigatur h. m.* Loco Solis Occidentis advoluto ad diem observationis, indiceque applicato horæ XII. vertitur globus, donec gradus loci Solis supra Horizontem ascendat in Oriente, aut in Occidente. Ibi collocatur Gnomon Sphæricus, aut acus modico ceræ firmata, & obvertitur Soli, donec nullam de se projiciat umbram in alterutrum latus:· & indicabit index horam quæsitam numerandam à XII. meridianâ.

h XXXIII. *Ex data hora Italica seu ab occasu Solis, nostræ numerationis hora invenitur hoc modo:* Polus elevatur pro loci latitudine. Solis locus in Eclipticâ notatur, atque ad Meridianum adducitur. Index collocatur ad horam XII. Volvitur deinde Globus versus Occasum, donec

G 2 index

a XXVI. Ostendere, quibus in locis omnes anni dies sint æquales; adeoque habeant etiam eandem diei longissimi quanritatem. b XXVII. Datâ horâ unius loci in Globo dati invenire horam alterius loci dati. c XXVIII. Datâ horâ nostri loci ostendere in Globo omnia illa loca, quæ ad datam illam horam habent meridiem; item illa, in quibus media nox, & illa, in quibus sit alia quæcunque hora. d XXIX Beneficio Globi Sole lucente cognoscere horam loci, cujus latitudo data est. e XXX. Datâ horâ nostræ numerationis invenire quota sit hora ab ortu Solis. f XXXI. Datâ horâ ab ortu seu Norimbergensi, invenire nostræ numerationis horam. g XXXII. Datâ horâ nostræ numerationis invenire horas Italicas. h XXXIII. Datâ horâ Italicâ invenire horam nostræ numerationis.

index monstret horam datam Italicam; ac tum immoto Globo reducitur index ad XII. Hoc facto, locus Solis revolvitur ad eum Meridiani semicirculum, quem proximè transiit. Ita horæ inter XII. & indicem interceptæ, si numerantur à XII. versùs ortum, sunt horæ à meridie vel media nocte secundum nostram numerationem.

a XXXIV. Horarum aliæ sunt *Æquales*, *seu Æquinoctiales*, aliæ *Inæquales* seu *Temporales*. *Hora Æqualis* est vigesima quarta pars diei naturalis, & perpetuò manet ejusdem quantitatis. *Æquinoctiales* dicuntur illæ horæ, quoniam per Æquinoctialis Circuli regularem & æquabilem motum distinguuntur, dum de eo tanto temporis spacio XV. gradus perpetuò ascendunt, & in opposita Æquatoris parte totidem gradus infra Horizontem descendunt. Ob commoditatem & facilitatem horarum Æqualium usus hodiè apud omnes ferè gentes est frequens. b *Hora Inæqualis, quæ & Temporalis appellatur*, est duodecima pars diei vel noctis artificialis. *Inæquales* dicuntur hæ horæ, quoniam diurnæ cum suis horis nocturnis collatæ, aut cum diversorum inæqualium dierum horis, nunquam sunt ejusdem magnitudinis: sed quoties dies crescunt aut decrescunt, toties horarum etiam quantitas, certa quadam & regulari vicissitudine, immutatur, prout dies & noctes augentur aut minuuntur, exceptis duobus Æquinoctialibus diebus, in quibus horæ Æquales & Inæquales sunt ejusdem quantitatis. Veteres ac præcipuè Judæi his usi sunt horis Inæqualibus (unde & *Judaicæ* nonnullis appellantur *Horæ*) Quod patet ex historia Euangelica *Matth*.XX.*v*. 3,5,6. *Luc*.XXIII. *v*. 44. *Joh*.XI. *v*. 9. *Actor*. II. *v*. 15. *Plinius* quoque *lib*. II. *cap*. 97. aliique horarum istarum mentionem faciunt. Sed quum horarum Inæqualium usus multa habeat incommoda, horis tantum utimur Æqualibus. c *Quantitas horarum Inæqualium facile invenitur*, si datæ diei vel noctis horæ Æquales multiplicantur per 60. in minuta, & collecta per 12. dividuntur: & quæ post divisionem reliqua sunt, iterum multiplicantur per 60. in secunda, vel ulterius; quæ denique divisa producunt horas Inæquales, ad quamlibet diem datam.

Tabula exhibens horas Æquales in scrupulos resolutas.

Hor.	Min.	Hor.	Min.	Hor.	Min.
1	60	9	540	17	1020
2	120	10	600	18	1080
3	180	11	660	19	1140
4	240	12	720	20	1200
5	300	13	780	21	1260
6	360	14	840	22	1320
7	420	15	900	23	1380
8	480	16	960	24	1440

Sit exemplum. Si dies fuerit horarum Æqualium 16. primorum 19. secundorum 52. illæ 16. horæ primum resolvuntur in 960. prima min. quibus adduntur adhærentia minuta 19; congregatum erit 979. quod si dividitur per duodecim, offerentur 81. prim. Reliqua 7. min. prima si rediguntur in secunda per 60. prodeunt 420. secunda; quibus si adduntur 52. secunda, fiunt

a XXXIV. Hora Æqualis, seu Æquinoctialis. b Hora Inæqualis, seu Temporalis.
c Horarum Inæqualium quantitatem invenire.

fiunt 472. secund. quæ divisa per 12. dant 39. secund. Quatuor secunda, quæ post divisionem reliqua sunt, rediguntur in 240. tertia; hæc divisa dant 20. tert. Et tanta est longitudo horæ Inæqualis diei datæ, videlicet 81. minutorum primorum, 39. secundorum, 20. tertiorum. *Sit exemplum aliud.* Si dies fuerit 7. hotarum, 40. minutorum primorum, & 8. secundorum, horæ integræ multiplicatæ per 60. dant 420. prima; quibus si adduntur 40. adhærentia minuta, tum prodeunt 460. min. prima. Hæc divisa per 12. prima constituunt 38. prima. Residua 4. prima rediguntur iterum per 60. in 240. secunda, quibus si adduntur illa 8. secunda: Congregatum erit 248. secund. quæ divisa per 12. producunt 20. secunda. Reliqua 8. secunda resolvuntur in 480. tertia; hæc quoque divisa per 12. dant 40. tertia. Habebit igitur in exemplo dato una hora Inæqualis 38. minuta prima, 20. secunda & 40. tertia. *Hoc modo omnium dierum & noctium artificialium horas Inæquales assequimur.*

a XXXV. *Globus Terrestris ita potest suspendi aut constitui, ut Sole lucente istæ Globi partes illuminentur, quas Sol in ipsâ Tellure quovis tempore illuminat, & simul appareat, quibus populis Sol oriatur ad singula temporis momenta, quibus occidat, quibus meridiem agat, quibus omninò occultatus sit, & cui loco sit verticalis; quod exhiberi potest hoc pacto.* Locus, in quo globus ita collocandus est, notatur in ipso Globo, ad Meridanum adducitur, & creta notatur punctum Meridiani loco isti imminens. Si igitur Globus e fune suspendendus est, alligandus est funis huic puncto Meridiani. Si verò in loco aliquo firmiter collocari debet, trajiciendus est stylus ferreus ex hoc loco per centrum Globi usque ad oppositum punctum, atque hic stylus ferreus plano Horizontali arctè infigendus, ut sit immobilis. Deinde Globus ad quatuor Mundi Cardines disponendus, quo facto ad singula momenta diei, Sole lucente, licet in Globo contemplari partem Telluris illuminatam, & partem non illuminatam. Illa verò loca, quæ in medio semicirculo partis illuminatæ jacent, sunt illa, quæ ad istud temporis momentum habent meridiem. Illis, quæ ad Orientem in Semicirculo discernente partem illuminatam à non illuminata sita sunt, Sol occidit. Ab his, quæ jacent ad Occidentem in semicirculo discernente partem illuminatam à non illuminata, Sol oritur. *Ad locum Solis in Ecliptica inveniendum*, circa medium partis illuminatæ acicula vel gnomon sphæricus hinc inde moveatur, donec nullam jaciat umbram punctumque in Globo notetur. Hoc enim ad meridianum adductum indicabit declinationem puncti Eclipticæ, in quo Sol est tempore observationis, unde pro conditione temporis, Verni vel Æstatis, Autumni vel Hyemis ipse locus Solis cognoscetur, & indè anni dies. *Ille quoque locus in Globo*, in quem acicula infixa nullam projicit umbram, est is; cui *Sol* ad illud temporis momentum *verticalis* est; & parallelus per hunc locum transiens exhibet omnia loca, quibus Sol ad illum diem fiet verticalis. Porrò *hora loci, in quo Globus ita collocatus vel suspensus est, invenitur hoc modo.* Locus iste, cui Sol est verticalis, adducitur ad Meridianum. Index ad horam XII. Circuli Horarii, & volvitur Globus donec locus noster, sive, in quo Globus situs est, ad Meridianum perveniat. Tunc index monstrat horam quæsitam. At quoniam Globi conversio fieri non potest, si per stylum ferreum plano Horizontali affixus est; ideò satius fuerit Globum suspendere; & simul Polos ita alligare, ut eundem retineant situm.

b XXXVI. Globus Terrestris modò jam dicto suspensus, Luna lucente, ostendit quoque, quibus populis ad quodvis temporis momentum, quo illa supra Horizontem nostrum commoratur, conspicua, quibus oriatur, quibus occidat & quibus sit verticalis. Quæ omnia ex præcedente problemate manifesta sunt.

c XXXVII. *In Globo Terrestri exhiberi possunt omnia loca, quibus sidera tanto tempore infra Horizontem occultantur, quanto alio in loco supra Horizontem commorantur*, hoc modo. Noster, vel alius locus datus, adducitur ad Meridianum, & invenitur Parallelus Antœcorum. Omnia loca in hoc Parallelo sita sunt, quæ quæruntur; quod in Globo monstrari potest; si polus elevatur pro dati loci latitudine, & deprimitur pro hujus inventi Paralleli latitudine.

d XXXVIII. *Certissimus videtur esse modus inveniendæ Latitudinis*, si in signis Borealibus declinatio Solis circa illud tempus ab inventa maxima altitudine solis subtrahitur: Quod reliqui-

a XXXV. Globum Terrestrem ita suspendere aut constituere, ut lucente Sole eæ Globi partes illuminentur, quas Sol in ipsa Tellure quovis tempore illuminat, & simul appareat, quibus populis Sol oriatur ad singula temporis momenta, & quibus occidat; quibus meridiem agat, & quibus occultatus sit. Solis locum in Ecliptica invenire. Loca ostendere, quibus Sol est verticalis. Horam diei invenire. b XXXVI. Loca quibus Luna oriatur, & quibus occidat, ostendere. c XXXVII. In Globo Terrestri exhibere omnia loca, quibus sidera tanto tempore infra Horizontem occultantur, quanto nobis, vel alteri dato loco, supra Horizontem commorantur. d XXXVIII. Loci dati invenire Latitudinem & Elevationem Poli.

linquitur, est complementum Elevationis Poli. Illud si à 90. subtrahitur, emergit elevatio quæsita. *Robertus Hues sequentem tradit modum.* Meridiana Solis altitudo observatur Radio, Quadrante, aut hujusmodi instrumento, & Solis locus in Ecliptica Globi inventus Meridiano applicatur; & Meridianus hâc illac in suis fissuris consistens circumducitur, usque dum idem Solis locus totidem gradibus ab Horizonte attollatur, quot sunt observatæ Solis altitudines. In hoc Globi situ polus alter, supra Horizontem eminens, indicabit Latitudinem loci. *Non dissimilis est modus, quo vulgo nautæ locorum Latitudines indagare solent*, per meridianas Solis altitudines, & Tabulas declinationum.

a XXXIX. *Data quantitate diei longissimi in quodam Telluris loco, ejusdem Latitudo invenitur, simul omnia illa exhibentur loca, quæ eandem habent diei quantitatem, hoc modo*: Locus Solis diei longissimi, qui est 1. gradus Cancri, adducitur ad Meridianum; index ad horam Circuli horarii XII. Volvitur deinde Globus, donec index monstret horam illam à qua numerus datus longissimi diei denominatur; ita, ut ad horam XII. mediæ noctis adjungantur reliquæ horæ continua numeratione; & tunc punctum Tropici existens in Meridiano notatur. Deinde adducitur primus gradus Cancri ad Horizontem in Oriente, & Meridianus in crena sua ita movetur Polo elevato vel depresso, donec alterum Tropici punctum notatum existat ad Horizontem in Occidente; ita ut 1. gradus Cancri adhuc sit in Oriente. Quo facto, numerantur gradus Elevationis Poli. Ea enim est quæsita Elevatio Poli & Latitudo Paralleli, qui in Globo invenitur, si totidem gradus numerantur in Meridiano ab Æquatore versùs Polum, & creta applicata ad terminum numerationis Globus volvitur. Hic Parallelus descriptus erit is, qui quæritur.

b XL. *Longitudines locorum* incognitæ per initia Eclipsium Lunarium investigantur; quæ, si quibus in locis una hora citius contingunt, quàm in aliis, indicant, ea loca recedere versùs Ortum XV. gradibus. De longitudine locorum observanda & invenienda plures modi cognosci queunt ex *Bernh. Varenii Geographiæ Generalis l.* III. *c.* XXXI. *Adriani Melii Mensura Geographica p.* 7. *Joannis de Sacro Bosco Commentariis in Junctini Sphærica p.* 449.

c XLI. *Locorum distantia accuratius ex Longitudine & Latitudine locorum invenitur: Primò*, si loca solâ Latitudine differunt, eundem habent Meridianum, sed diversos Parallelos, subtrahitur minor Latitudo à majore, & oritur differentia Latitudinis in Gradibus & Minutis. Gradus differentiæ Latitudinis multiplicantur per 15. Minuta, dividuntur per 4; & utrimque milliaria inveniuntur. *Si verò alterius loci Latitudo sit Borealis, alterius Austrina*, Summa Latitudinum est distantia quæsita. *Secundò, si loca sola differunt longitudine*, & sita sunt sub eodem Parallelo, eamdemque habent distantiam ab Æquatore, sed in diversis Meridianis; subtrahitur minor Longitudo à majore, & oritur differentia in gradibus & Minutis. Sed quia Paralleli, in quibus numeratur Longitudo locorum, non sunt Circuli Magni, nec inter se æquales: sed minores & contractiores, quo longius ab Æquatore recedunt, & majores ac ampliores, quo eidem sunt propiores. Quapropter nec quindecim milliaria uni gradui cujusque Paralleli (exceptis gradibus Æquatoris) nec pares numero respondere possunt: sed tot, quot vel proportio Paralleli cujusque ad Æquatorem in Tabula opposita ostendit. Nam ex proportione cujusque Paralleli ad Æquatorem collegerunt Artifices, quot milliaria uni gradui cujusque Paralleli respondeant, eaque in Tabulam, ut discentibus laborem & difficultatem minuerent, incluserunt. Cum gradibus igitur communis Latitudinis inventis ingredimur sequentem Tabulam, quam vocant *Canonion Appiani*, quæ gradus Longitudinis extra Æquatorem in milliaria conversos continet. *e*

a XXXIX. Datâ quantitate diei longissimi invenire loci Latitudinem seu Elevationem Poli.
b XL. Longitudinem alicujus loci invenire. c XLI. Distantiam locorum ex eorum Longitudine & Latitudine invenire. Quæ differunt solâ longitudine.

Tabu-

Tabula continens gradus Longitudinis, extra Æquatorem conversos in milliaria.

Gr. Lat.	*Mill.*	*Min.*	*Gr. Lat.*	*Mill.*	*Min.*	*Gr. Lat.*	*Mill.*	*Min.*
1	14	59	31	12	52	61	7	16
2	14	59	32	12	43	62	7	2
3	14	58	33	12	35	63	6	48
4	14	58	34	12	26	64	6	34
5	14	56	35	12	17	65	6	20
6	14	55	36	12	8	66	5	6
7	14	53	37	11	59	67	5	52
8	14	51	38	11	49	68	5	37
9	14	48	39	11	39	69	5	21
10	14	46	40	11	29	70	5	8
11	14	43	41	11	19	71	4	53
12	14	40	42	11	9	72	4	38
13	14	37	43	10	58	73	4	23
14	14	33	44	10	47	74	4	8
15	14	29	45	10	36	75	3	53
16	14	25	46	10	25	76	3	38
17	14	21	47	10	14	77	3	22
18	14	16	48	10	2	78	3	7
19	14	11	49	9	50	79	2	52
20	14	6	50	9	38	80	2	36
21	14	0	51	9	26	81	2	21
22	13	54	52	9	14	82	2	5
23	13	48	53	9	2	83	1	50
24	13	42	54	8	49	84	1	34
25	13	36	55	8	36	85	1	18
26	13	29	56	8	23	86	1	3
27	13	22	57	8	10	87	0	47
28	13	15	58	7	57	88	0	31
29	13	7	59	7	43	89	0	16
30	12	59	60	7	30	90	0	0

Operatio ex hâc Tabula ita instituenda. Milliaria, quæ respondent communi Latitudinis gradui, ponuntur secundo loco Regulæ Detri. Primum locum occupant 60. minut. vel 1. gr. Tertium differentia. Tertio, a *Si loca & Longitudine & Latitudine differunt.* 1. Inquiritur differentia Longitudinis & Latitudinis, per subtractionem minoris à majore. 2. Differentia Latitudinis commutatur in milliaria, & numerus productus servatur ad partem. 3. Sumitur dimidium differentiæ Latitudinis, idque additur ad Latitudinem minorem; vel subtrahitur à majore, & efficitur Latitudo utrique loco communis. 4. Cum hâc Latitudine ingressi in Tabulam præcedentem, consideramus quot milliaria uni gradui Longitudinis respondeant. 5. Cum his milliaribus inventis multiplicatur differentia Longitudinis. 6. Numerus productus ex multiplicatione milliarium & differentiæ longitudinis: item numerus productus ex commutatione differentiæ Latitudinis in milliaria, uterque seorsim ducitur in sese, & numeri ad se invicem adduntur. 7. Ex hoc aggregato additorum numerorum extrahitur radix, & habetur locorum distantia quæsita.

b XLII. *Data hora nocturna sive diurna Globus Cœlestis ad situm cœli ita componitur*: Solis locus applicatur Meridiano & Index Horarius horæ XII. meridianæ. Deinde convertitur Globus in Occidentem; donec index ostendat horam illam, qua cœli situm cognoscere cupis. Globus eo situ firmatus dispositioni cœli & siderum convenit. Potest etiam Globus ita componi per Altitudinem Solis cognitam de die; & per Altitudinem stellarum de nocte.

c XLIII. *Ortus Æquinoctialis est*, quo Sol oritur in primo gradu Arietis, & primo gradu Libræ: Unde spirat Subsolanus: *der Ost-wind*, cui directè opponitur Occasus Æquinoctialis, unde spirat Zephyrus, *der West-wind.*

d XLIV. *Ortus Solstitialis Æstivus est*, quo Sol oritur in primo gradu Cancri; unde spirat Cæcias *der Nord-Osten-wind*: cui opponitur Occasus Brumalis, unde spirat Africus, *der Sude-Westen-wind.*

e XLV. *Ortus Solstitialis Brumalis est*, quo Sol oritur in primo gradu Capricorni; unde spirat Vulturnus *der Sud-Ost.* Cui opponitur Occasus Æstivus: unde spirat Caurus seu Corus, *der Nord-West.*

f XLVI. *Polus Mundi* 4. ferè gradibus abest à Stellâ in extremâ caudâ Ursæ minoris; quæ hinc appellatur *Stella Polaris.*

g XLVII. Polo in Globo cœlesti rectè elevato, creta acuminata applicatur Horizonti versus Meridiem, ubi secatur à Meridiano & converso Globo describitur circulus. Deinde idem faciendum in Horizonte versus Septemtrionem; Quo facto duo isti circuli creta notati indicant *quæ stellæ nunquam; quæ quandoque, & quæ perpetuò appareant.*

h XLVIII. *Declinatio Solis sive stellæ nihil aliud est, quàm distantia ejus ab Æquatore numerata in Meridiano.* Ea verò invenitur hoc modo: Locus Solis, sive stella applicatur Meridiano, & numerantur gradus Meridiani inter Æquatorem & Locum Solis sive stellam.

i XLIX. *Stellæ alicujus situs ad certam horam exploratur hoc modo*: Locus Solis applicatur Meridiano, & index Horarius horæ XII. Hinc Globus vertitur, donec Index datam monstret horam. Postea ex Zenith Circulus Verticalis applicatur loco stellæ, & statim in Horizonte apparet, versus quam cœli partem stella ista consistat.

k L. Polo rectè elevato, & Globo ritè constituto, hora notatur in Circulo Horario, & ex Zenith demittitur Circulus Verticalis per locum Solis, vel centrum stellæ; & gradus ab Horizonte usque ad Locum Solis vel stellam numerantur. *Altitudo* enim *nihil aliud est, quam distantia Solis vel Stellæ ab Horizonte numerata in Circulo verticali per Solis aut Stellæ corpus & Zenith transeunte.*

l LI. Stellæ, Solis sive alterius Planetæ gradus in signo Zodiaco, in quo certo anni tempore consistunt, cretâ notatur & applicatur Meridiano; ibique monstratur ejus *maxima* seu *summa Altitudo.*

LII. *Altitudo Æquinoctialis nihil est aliud, quàm arcus Meridiani inter Æquinoctialem & Horizontem interceptus; ista* invenitur hoc modo. Globo ad elevationem Poli constituto in Meridiano numerantur gradus inter Æquatorem & Horizontem intercepti.

LIII. *Distantia Solis vel stellæ alicujus à Zenith investigatur hoc modo*: Altitudo stellæ inventæ aufertur à 90. & habetur distantia quæsita.

LIV. Globo ad elevationem Poli constituto, loco Solis in Eclipticâ notato & Meridiano applicato;

a Quæ loca & Longitudine & Latitudine differunt. b XLII. Globum cœlestem ad situm cœli componere. c XLIII. Ortum & Occasum ostendere Æquinoctialem. d XLIV. Ostendere Ortum Solstitialem Æstivum. e XLV. Ortum monstrare Solstitialem Brumalem. f XLVI. Monstrare Polum Mundi. g XLVII. Ostendere stellas, quæ nobis nunquam occidant, & quæ nunquam nobis oriantur. h XLVIII. Declinationem Solis vel Stellæ invenire. i XLIX. Explorare, in qua Mundi plaga, quavis hora, stella consistat. k L. Altitudinem Solis aut stellarum invenire. l LI. Solis aut stellarum altitudinem maximam indagare.

cato; ac indice horæ XII. quum ſtella adjungitur Horizonti ad Orientem, vel Occidentem, ſeu Meridiano ad Auſtrum vel Boream, index horam noctis ad diem propoſitum oſtendet.

a LV. *Longitudo ſtellæ eſt diſtantia ejus à principio Arietis in Zodiaco numerata ſecundum ſeriem ſignorum; illa inveſtigatur* hoc modo: *Quadrans Altitudinis* admovetur Zenith, ut tranſeat per medium ſtellæ uſque ad Eclipticam. Deinde numerantur gradus à principio Arietis uſque ad locum Quadrante notatum.

b LVI. *Latitudo ſtellæ eſt diſtantia ejus ab Ecliptica. Ea invenitur hoc modo:* Quadrans Altitudinis applicatur Zenith, & numerantur gradus inter ipſam ſtellam & Eclipticam.

c LVII. *Latitudo inter Ortum & Occaſum Solis invenitur hoc modo:* In Horizontis ora numerantur gradus inter locum Solis applicatum ad Orientem, & Occidentem Horizontis.

d LVIII. Poëtæ veteres & Rei Ruſticæ Scriptores tempora Æquinoctiorum, Solſtitiorum, Arationis, Sationis, Meſſis & aliarum operarum ruſticarum deſcribunt per tres diverſos ſignorum ac ſtellarum ratione Horizontis, & radiorum Solis Ortus & Occaſus, quos vocant *Coſmicum*, *Acronychum*, & *Heliacum*. Coſmicus & Acronychus *f* ſumuntur penes Horizontem: Heliacus *g* ad Solem refertur. e *Ortus Coſmicus*, qui & *Matutinus* dicitur, eſt, quando ſtella una cum Sole, vel paulo poſt, ſupra Horizontem emergit *h*, *quæ tamen propter lumen Solare cerni non poteſt.* f *Occaſus Coſmicus* eſt, quando ſtella infra Horizontem deſcendit, eſtque matutina aſtri ſub Horizontem Occidentalem deſcenſio, Sole ex adverſo ſupra Horizontem *i* oriente *k*. g *Ortus Acronychus*, qui & *Veſpertinus* dicitur, eſt, quando ſtella ſupra Horizontem aſſurgit, Sole ex adverſo infra Horizontem deſcendente. h *Occaſus Acronychus* eſt, quando ſtella una cum Sole infra Horizontem *l* deſcendit *m*: Occidunt itaque ſtellæ *Acronychè*, quæ *Coſmicè* oriuntur; quæ autem *Acronychè* oriuntur, *Coſmicè* occidunt, juxta verſiculos:

Coſmycè deſcendit ſignum, quod *Acronychè* ſurgit:
Cronychè deſcendit ſignum quod *Coſmycè* ſurgit.

Heliacus ortus eſt, quando ſtella, quæ anteà propter Solis vicinitatem non conſpiciebatur, ipſo remoto, emergit & *n* apparere incipit; unde propriè *Emerſus* & *Apparitio* appellatur. k *Occaſus Heliacus*, *qui verius* occultatio *poſſet dici*, eſt, quando ſtella, quæ anteà propter Solis majorem ab ea diſtantiam conſpiciebatur, jam ipſo appropinquante, apparere deſinit. Hinc *ortus & occaſus Heliacus* cognoſcitur ex diſtantia ſtellæ, à loco Solis ſub Zodiaco, quæ tamen pro magnitudine ſtellarum diſcrepat, ſiquidem Majores breviori à Sole intervallo conſpici poſſunt; Minores etiam ſatis longâ intercapedine occultantur. Unde fit, ut ſtellæ fixæ primi ordinis in magnitudine non videantur; niſi Sole diſtante duodecim gradibus. Secundæ magnitudinis XIII. gr. Tertiæ XIV. gr. Quartæ XV. gr. Quintæ XVI. gr. Sextæ XVII. gr. Et Minutiſſimæ per XVIII. gr. Ex hâc diverſitate apparentiæ ſtellarum earum diſtinctiones in certas magnitudines originem ſuam traxiſſe videntur.

l LIX. *Quo anni tempore ſtella hoc noſtro ſeculo oriatur vel occidat Coſmicè & Acronychè, pulchrè indicat Globus cœleſtis* h. m. Globo in ſuâ elevatione conſtituto, adjungitur quævis ſtella Horizonti ad Orientem, notaturque gradus Eclipticæ in eadem Orientis parte Horizontem ſtringens. Quando Sol gradum illum Eclipticæ obtinet, oritur ſtella iſta *Coſmicè*. Si verò Sol gradum oppoſitum in parte Occidentis occupat, ſtella data oritur *Acronychè*.

m LX. *Occaſus Coſmicus & Acronychus ex Globo cognoſcuntur hoc modo:* Stella ducitur ad Horizontis partem Occidentem; & deinde conſiderantur gradus Eclipticæ, qui ab Horizonte tam ad Occidentem, quam ad Orientem interſecantur. Sol, ſi exiſtit in gradu interſectionis ad Orientem, facit, ut ſtella ea *Coſmicè* occidat: *Acronychè* verò, ſi exiſtit in interſectionis gradu ad Occidentem.

n LXI. *Ortus & Occaſus Heliacus inveniuntur* h. m. Locus Solis cretâ notatur, ad Horizontem devolvitur, circinus ad XV. gradus Æquatoris extenditur, atque ex loco Solis altero circini pede deſcribitur circulus: quo quæcunque ſtellæ tanguntur, *Heliacè* oriuntur, id eſt, conſpici poſſunt, dum à radiis Solis relinquuntur. Occidunt autem ſtellæ *Heliacè*, quæ vel ob radios Solares interdiu non apparent, vel intra circulum priori modo latent.

H a LXII. In-

a LV. Longitudinem ſtellæ invenire. b LVI. Invenire Latitudinem ſtellæ. c LVII. Latitudinem inter Ortum & Occaſum invenire. d LVIII. Ortum & Occaſum ſtellarum invenire ſecundum Poëtas. e Ortus Coſmicus. f Occaſus Coſmicus. g Ortus Acronychus. h Occaſus Acronychus. i Ortus Heliacus. k Occaſus Heliacus. l LIX. Ortum & occaſum Coſmicum & Acronychum invenire. m LX. Occaſum Coſmicum & Acronychum inveſtigare. n LXI. Ortum & occaſum Heliacum invenire.

a LXII. Investigatur punctum Eclipticæ, cum quo stella oritur vel occidit. Deinde confertur occasus vel ortus species cum puncto Eclipticæ, cum quo stella oritur vel occidit. Hæc conjuncta demum ostendunt locum Solis, ex quo tempus facilè patescit. Exemplo rem declarabimus. Virgilius lib. I. Georg. tempus vernum, quo legumina seruntur, expressit his versibus:

Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus: & adverso cedens Canis occidit astro.

Id est, quum Hyades in fronte Tauri Romæ Cosmicè cum Sole in 21. gr. Tauri oriebantur, quod fit ineunte vere, 8. Maji: quo tempore Canis major seu Sirius occidit vesperi Acronychè, nempe 9. Maji in 22. gr. Tauri. Sic versus ejusdem Poëtæ eodem libro:

Ante tibi Eoæ Atlantides abscondantur:

Notat tempus, antequam Plejades, *o* Atlantis filiæ, in dorso Tauri occidant Cosmicè, quod fit cum quarto gr. Tauri, quando Sol in opposito loco est, nempe in quarto gr. Scorpionis. Sic Ovidius lib. VI. Fastorum de Calendis Juniis:

Tunc oritur magni præpes adunca Jovis.

I. Junii Sol est in 14. gradu geminorum: Sed præpes adunca Jovis, id est, Aquila oriebatur Romæ cum 10. gr. Sagittarii. Describitur igitur ortus Acronychus.

b LXIII. *Quo anni tempore hi Ortus & Occasus Poëtici contingant*, *invenitur hoc modo*: Applicatur stella, cujus Ortus aut Occasus Poëticus inquiritur, Horizonti; & gradus Zodiaci, qui unà Horizontem stringit, notatur; qui in ora Horizontis intima quæritur; cui certus dies alicujus mensis respondere deprehenditur; atque is est, qui quærebatur dies.

c LXIV. In plano ducitur circulus pro arbitrio magnus, isque dividitur per duas diametros; quarum altera dirigitur ad Septemtrionem, ac refert horam XII. Circulo isto in 4. quadrantes per diametros diviso; ipsi etiam quadrantes dividuntur in 90. gradus; ac quilibet gradus in tot partes minores, quot spatium ejus admittit. Deinde Globus disponitur ad Elevationem loci dati, & Colurus Solstitiorum applicatur Meridiano, atque index horæ XII. Hinc Globus convertitur versus occasum; donec index ostendat horam primam post meridiem; sive donec XV. gradus Æquatoris pertranseant Meridianum. In eo Globi situ notatur gradus Horizontis quem interfecet aut tangat Colurus, & quot gradus Horizontis à Meridiano ad notatum locum interjacent, tot in descripta peripheria utrinque ex lateribus horæ XII. numerantur: in hâc distantia signatur hor. I. & XI. Circumvoluto iterum Globo, donec alii XV. gradus Meridianum transeant sive index monstret horam II; idem Colurus indicat distantiam horæ II. & X. Pari modo reliquarum horarum distantiæ ad XV. gradus Æquatoris in Horizonte signantur, & transferuntur in planum fabricando Horologio destinatum; donec principium Cancri attingat Horizontem, & diem ad Elevationem datam ostendat longissimum. Hujus Sciaterici index educitur ex centro circuli versus polum parallelè cum axe Mundi, ejusque elevatione in altero quadrante; & ex illius indicis extremitate alia linea ad lineam horæ XII. Hic Trigonus ex ære aut aliâ materiâ factus ad perpendiculum erectus, latere suo obliquo dirigitur in Polum; qui parallelus cum axe Mundi lineas horarias obumbrando indicat horas.

d LXV. Præter circulos suprà explicatos in Globo Cœlesti reperiuntur Asterismi. Est autem *Asterismus p* multitudo stellarum fixarum ad certæ figuræ similitudinem, cujus imaginem situ suo & ordine referunt, quam Astronomi excogitarunt. Veteres Asterismos fecerunt ex stellis fixis 1022. visibilibus, XLVIII. XII. Asterismi sunt in Zodiaco, & XXXVI. extra eundem. Quæ in Zodiaco sunt astra, animalium imaginibus notantur: unde Zodiaco nomen. Asterismi extra Zodiacum *Boreales*, sunt XXI, & *Australes* XV. Omnes illi Asterismi hisce versibus comprehenduntur.

Ad Boreæ partes ter septem sidera fulgent:

Arcti, Draco, Bootes, Gemma, Corona, Genuque
Prolapsus, Lyra, Avis, Cepheus, & Cassiopeæ
Auriga, Perseus, Deltoton, & Andromedæ astrum,
Pegasus, & Delphin, Telum, hinc Aquila Anguitenensque.

Signifer inde subest bis sex qui sidera complet.

Sunt Aries, Taurus, Gemini &c.

Post ter quinque tibi signa hæc vertuntur ad Austrum.

Cetus, & Eridanus, Lepus & nimbosus Oriou,
Syrius & Procyon, Argo navis, Hydraque, Crater,

Cor-

a LXII. Ex cognitâ ortus vel occasus alicujus stellæ specie tempus vel diem invenire. b LXIII. Invenire, quo anni tempore ortus, & occasus hi Poëtici contingant. c LXIV. Ex Globo describere Sciatericum Horizontale. d LXV. Quid Asterismus.

Corvus, Centaurus, Lupus, Ara, Corollaque, Piſcis.

Sidera bis ſex ſunt, quæ non protrudit Horizon.

Phœnix cum Muſca, Chamæleon atque Columba,
Trigonon, inde volans Piſcis, Volucris Paradiſi,
Indus, Cauda Nepæ, Pavo, Ardeaque Indica Pica.

[a] *Hactenus de Globolorum uſu*; ſequuntur jam nonnulla, quæ faciunt ad Tabulas Geographicas explicandas & rectè uſurpandas. *Mappa ſeu Charta Geographica eſt pictura, quâ ſitus Terræ vel ejus partes in plano artificiosè deſcribuntur.* Eſtque vel Univerſalis vel Particularis. [b] *Univerſalis*, quæ univerſum Terrarum Orbem depictum exhibet. In ea obſervanda eſt primùm *pictura neceſſaria Geographica*, quæ conſtat Circulis Geographicis, Locorumque picturis. Circuli hîc ſunt iidem, qui habentur in Globo Terreſtri. [c] 1. *Æquator*, ejuſque *Paralleli*, ſeu *Æquatores Secundarii*, x. gradibus à ſe invicem diſtantes, numero xvi. Extenditur Æquator in lineam rectam per utramque faciem Tabulæ; ac dividitur in ſuas areolas, quæ ſignificant gradus, quorum in una Tabulæ facie ſunt 180, & totidem in altera: in medio facierum partes Æquatoris ſunt continuæ. [d] 2. *Meridianus*, & ejusdem *Secundarii* xxxiv. Cingit Meridianus extremam oram utriuſque faciei Tabulæ; ita ut duo appareant Meridiani, qui duo tamen ita ſunt conſiderandi, tamquam in unum coaluiſſent. Si Tabula non eſt rotunda, ſed quadrata, tum Meridiani in rectum extenduntur. [e] *Meridiani ſecundarii* in Tabula Geographica ſunt lineæ inſtar ſemicirculorum, intra primarii Meridiani ambitum, per denos quosque gradus Æquatoris verſus utrumque Polum ductæ. [f] 3. *Zodiacus*, quoque nonnunquam additur; magis tamen ornatus, quam uſus causâ. [g] 4. Appinguntur Tropici: & demum [h] 5. duo Polares. [i] *Pictura Hydrographica* ſeu *Nautica* hîc eadem apparet, quæ in Globo; *Rhomborum* videlicet & *Pyxidis Nauticæ* ſive *Compaſſi*. [k] *Locorum Pictura* quoque eadem eſt in Mappis, quæ in Globo. Sunt autem loca vel *Majora*; ut Regiones, Inſulæ, Maria, Flumina; limites Regionum punctis indicantur, & diverſis pinguntur coloribus: Vel *Minora*, ut Montes, Sylvæ, Scopuli; Urbes nominibus ſuis & turribus notantur. Præter has [l] *picturas* neceſſarias Mappæ quoque habent *non neceſſarias*, veluti Avium, Navium, Animalium &c. ad oblectamenta oculorum factas; ad argumentum, ejusmodi animalia in iis locis naſci. In nonnullarum Mapparum orâ variarum nationum formæ & habitus conſpiciuntur. Cæterùm in Mappis univerſalibus eodem artificio, quo in Globo, oſtenduntur quinque [m] *Zonæ*, quatuor *Mundi Cardines*, *Magnitudo Terræ*, *Amphiſcii*, *Heteroſcii*, *Aſcii*, *Periſcii*, *Antœci*, *Periœci*, *Synœci*, *Antipodes*, *Locorum Longitudines & Latitudines*, *Diſtantiæ*, & *Situs Poſitionis*: quæ *loca citiùs* habent meridiem, & quæ *tardius*: *iter nauticum* quoque ad has Mappas inſtitui poteſt. Sunt etiam Mappæ, quæ habent [n] *Climata* aſſcripta: Ex iis cognoſcuntur Paralleli, & dies Solſtitialis: illi, ſi Clima duplicatur; hic verò, ſi Climati dimidiato addis xii. Hactenus de Mappâ Univerſali. Jam ſequuntur [o] *Particulares*; eæque ſunt vel *Majores*, in quibus majores Orbis partes, ut Europa, Aſia, Africa, America depinguntur; vel *Minores*, in quibus certæ Provinciæ delineantur. Habent etiam Mappæ Particulares picturam neceſſariam, veluti Circulorum, Scalæ milliarium & Locorum. *Circuli Majores*, [p] *Æquator* videlicet, & [q] *Meridianus*, in Tabula Europæ non apparent; quia nullus in Europa locus ſub Æquatore ſitus eſt, neque Meridianus primarius ob eandem cauſam appingitur. Ita quoque neque *Circuli Minores*, [r] *Tropici & Polares*, pinguntur, niſi in illis Tabulis, quarum loca his Circulis ſubjecta ſunt, aut affinia. Loco Æquatoris & Meridiani pingitur aliquid Analogum ad inveniendas Longitudineis & Latitudineis locorum. Hoc Analogum habet lineas reſpondentes vel Æquatori, vel Meridiano. Hæ lineæ ad oras Mapparum pinguntur cum graduum numero. Quæ Æquatori reſpondent, & ejusdem ſunt Paralleli, ductæ ſunt tranſverſæ ad oram Tabulæ ab Ortu in Occaſum, & vocantur [ſ] *Scalæ Longitudinis*; lineæ adſcendentes & deſcendentes, & pictæ ſunt in orâ Tabulæ à Septemtrione quod in iis numerantur gradus Longitudinis. Quæ Meridiano reſpondent, ſunt in Meridiem, & vocantur [s] *Scalæ Latitudinis*. Per hanc cognoſcitur loci Latitudo; ut per illam ejus Longitudo. [t] *Scala milliarium* in nonnullis Mappis pingitur *Simplex*, & continet menſuram milliarium

a De Tabulis Geographicis. b Mappa Univerſalis. c 1. Æquator & Paralleli. d 2. Meridianus. e Meridiani ſecundarii. f 3. Zodiacus. g 4. Tropici. h 5. Polares. i Pictura Hydrographica. k Locorum pictura. l Picturæ non neceſſariæ. m Zonæ. n Climata. o Mappæ particulares. p Æquator. q Meridianus. r Tropici Polares. ſ Scala Longitudinis. s Scala Latitudinis. t Scala milliarium.

rium unius generis. In aliis *compoſita* eſt, & diſtinctè habet milliaria vel Germanica, Gallica, Italica, vel maxima, mediocria, & minima Germanica. Nomina Regionum atque Urbium facilè cognoſcuntur. Pictura Urbium diſtinguitur diverſis formis; ut pictori in mentem venit, Urbes à vicis, Vicos à caſtellis & arcibus, Arces à monaſteriis, Monaſteria à pagis diſcernere. Solet tamen appingi Tabella cum diverſis turribus & ædibus, additâ explicatione quid quæque forma in Mappa ſignificat. Academiæ plerumque indicantur ſtellulis: Epiſcopatus crucibus; Arces turribus. Demum a *Pyxis Nautica* ſive *Compaſſus* in aliquibus Tabulis additur, ut ejus beneficio Tabula ad plagas Mundi componi rectè poſſit. In plerîſque tamen quatuor Mundi cardines ad oram Tabulæ leguntur. Præter has picturas Tabulæ Particulares etiam habent figuras non neceſſarias, videlicet navium, fructuum, variorum animalium, & hominum quoque; quibus incolarum ſtudia, mores & terræ iſtius naturam indicare volunt pictores. Interdum additur Dedicatio cum ſuis ornamentis. Particularium b Mapparum uſus ex Univerſalium ipſiuſque Globi uſu facilè cognoſcitur. 1. In quâ *Zona* ſita ſit Regio, ex Elevatione Poli & loci Longitudine diſcitur. 2. *Amplitudo Regionis* cognoſcitur, ſi gradus Longitudinis & Latitudinis ad oram Mappæ per XV. in milliaria convertuntur; & minuta ex LX. judicantur. 3. *Longitudo loci* invenitur, ſi ex ora ſuperiore ad inferiorem in iiſdem gradibus ita ducitur filum, vel Regula, vulgò *Liniale*, ut per loci centrum tranſeat. 4. Latitudo loci habetur, ſi per gradus & minuta eodem modo ex Oriente in Occaſum ducitur filum. 5. Tabula ad *plagas Mundi* rectè diſponitur ſecundum ſitum Pyxidis Nauticæ vel ſecundum Lineam Meridianam. 6. Hinc reliqui *cardines Mundi* facilè obſervantur. 7. *Situs loci* invenitur, ſi Elevatione ejus præcognita, filo per lineam Analogicam transverſam quæritur: qui ſi non apparet adſcriptus, Longitudo etiam ejus ex Tabulis Geographicis petitur, & filis ita duobus in crucem ad Longitudinem & Latitudinem, ſitus ejus in media interſectione eſſe judicatur. 8. *Situs Poſitionis*, vel verſus quam plagam Mundi alter locus ſitus ſit, intelligitur, ſi à noſtro loco filum per alterum locum ducimus, & in ora plagam Mundi, ad quam tendit, obſervamus. 9. *Diſtantia locorum* ex appoſitis milliarium ſcalis invenitur hoc modo: Unus pes circini uni infigitur urbi (ſed pedes circini non in turres, nec in nomina urbium; ſed in circelli centrum collocandi ſunt) alter pes alteri: deinde circinus ad ſcalam milliarium applicatur; & conſtat locorum iſtorum diſtantia. Si verò ſpatium inter duo loca ipſa ſcala eſt longius, circinus extenditur ad ſcalæ longitudinem, qua ſervata ſecundum lineam rectam ex uno loco in alium proceditur, & quoties circini pes promovetur, toties tot numerantur milliaria, quot ſcala illa continentur. Locorum diſtantia etiam invenitur, ſi filum ab una urbe ad aliam extenditur hoc modo: Filum inſeritur ſpatiolo rotundo, unicuique urbi appicto, & extenditur ad aliam; deinde applicatur ad ſcalam milliarium; quam ſi excedit filum, toties repetitur extenſio illa, donec ad finem fili perveniatur. *Atque hæc jam ſufficiant: Plura de his cogniturus legat Auctores, qui hanc doctrinam ex profeſſo tradiderunt, ac inprimis Clariſſimi Varenii Geographiam Generalem, Adriani Metii tractatum de genuino uſu utriuſque globi, Franciſci Junctini commentaria in capit. Sphæræ mundi Joannis de Sacro Boſco, Guilielmi Blaeu Inſt. de uſu Globorum, Sebaſtiani Theodorici Winshemii Quæſtiones Sphæricas: &c.*

HEKELII.

c Quomodò autem *Longitudo alicujus rei Geometricè* invenitur, vid. apud *Bened. Hedræum* in novâ & accuratâ *Aſtrolabii Geometrici* Structurâ P. I. Membr. II. Probl. 13. p. 31. ſeq.

d Vid. Hedræi loc. cit. Part. II. Membr. II. Probl. 7. p. 76.

e Conf. *Hedræi* Part. I. de *Aſtrolabii Geometrici Structurâ* Membr. II. Probl. XVII. XVIII. XIX. XX. XXI. & XXII. p. 36. ſeq.

f Qui *veri* dicuntur.

g Qui *apparens*.

h Et oritur.

i Seu ſe elevante.

k Dicitur autem *Coſmicus*, receptâ appellatione, quaſi *Mundanus*, quia extremi Cœli motu *Solem* & reliquas *Stellas* omneis ſupra *Horizontem* evehentis, vel ex adverſô deprimentis, perficitur. Vel quòd ejuſmodi *Stellarum* aſcenſiones & deſcenſiones in aëre & rebus naſcentibus efficaciſſimæ ſunt.

l Seu occidit.

m Derivatur autem *Acronychus* ab ἄκρον, quod *initium*, ſeu *terminum* denotat, & νὺξ, νυκτὸς, h. e. *nox*, quaſi dicatur *Ortus* & *Occaſus*, qui fiunt ſub initium Noctis.

n Noctu iterum.

o ſ. *Vergiliæ*, *Pleionis Filiæ*.

p Seu *Stellarum in aliquam figuram collectio*.

REISKII.

z Beneficio Globi Sole lucente cognoſcere horam loci, cujus latitudo data eſt.

a Pyxis Nautica. b Mapparum uſus.

LIBER

LIBER SECUNDUS.

CAPUT I.

Summa Europæ deſcriptio.

PRIMUM ergò de *Europâ* [a] dicemus, longè terrarum celebratiſſima, cùm ob armorum virtutem, tùm propter literarum gloriam, quibus omni ævo reliquis Orbis partibus anteſtitit. *Terminos* habet, ab Oriente, quâ Aſiæ jungitur, quos ſuperiori capite diximus, à meridie, mare Internum, fretum Herculeum, & Atlanticum mare: ab Occidente item mare Atlanticum: ab Septemtrionibus mare Hyperboreum, ſive Septemtrionale. [b] *Longitudo* ejus ſumma eſt inter Hiſpaniæ promontorium Sacrum, quod vulgò nunc dicitur, *Cabo de Vincente*, ad Obii fluminis oſtium, milliarium Germanicorum circiter Iↄ CCCC: *latitudo* maxima à Tænaro Peloponneſi promontorio ad Scricofinniæ promontorium Rutubas, vulgò nunc *Noortkyn* dictum, mill. Iↄ L.

Europæ termini.

Ejus Longitudo & Latitudo.

II. Diviſa olim fuit in varias genteis *Regionesque*; quarum nomina, etiam nunc clara, ſunt iſta: *Hiſpania*, *Gallia*, *Germania*, *Vindelicia*, *Rhætia*, *Italia*, *Noricum*, *Pannonia*, *Illyricum*, *Epirus*, *Græcia*, *Macedonia*, *Thracia*, *Mœſia*, *Dacia*, & *Sarmatia*. In *inſulis* verò Oceani maximis, *Britannia*, *Hibernia*, *Thule*: maris interni, *Baleares* duæ, *Sicilia*, *Sardinia*, *Corſica*, *Creta*, *Eubœa*, cum aliis minoribus ſine numero. Hodiè dividitur

Europæ diviſio.

HEKELII.

a JAN. JACOB. BOISSARDUS, *Venuntinus*, Libr. II. *Epigr.* ult. p. 399. de *quatuor Orbis Partibus* huuc in modum canit:

Artium genitrix, Scientiarumque
EUROPA, ut fuit, eſtque, eritque ſemper,
Rerum ſtamine fulgidô celebris,
Et Dente Indô *ASIA eſt, odoribusque.*
Aurô fertilis atque Margaritis
Eſt, & Murice dives AFRA Tellus.
Balſamum AMERICI legunt, Piperque
Thus & Zinziber, & flagrans Amomum.

Aliàs EUROPAM in *ſpecie* deſcripſerunt CHRIST. HEIDMANNUS & CYRIACUS LENTULUS. Hujus *Deſcriptio* impreſſa eſt *Herbornæ Naſſ.* Ao. huj. Sec. *L.* in 8. f. *Illius* autem *Guelferbyti* Ao. ejusd. Sec. 58. in 4. Videndæ quoque ſunt *Illuſtres & Miſcellaneæ Diſquiſitiones ad EUROPAM pertinentes* ap. ANTON. THYSIUM in *Memorabilib. celebrior. vett. Rerumpublicar.* Cap. XV. p. 418. ſeqq. *Lugd. Batav.* Ao. Sec. huj. perſæpe denominati 46. in f. 16. editar.

b Conf. *Petri Apiani* Declaratio & Uſus *Typi Coſmographici Ratisbonæ* litteris *Kholians*, annô non adjectô, in 4. f. primùm impreſſa, Not. † 4. fac. a.

tur in complura *regna*, atque principatus. Regnorum præcipua ſunt, *Hiſpania*, *Gallia*, *Anglia*, *Scotia*, *Hibernia*, *Norvegia*, *Suedia*, *Dania*, *Germania*, quæ dignitatem Romani obtinet Imperii; dein *Polonia*, *Bojohemia*, *Ungaria*, *Slavonia*, *Croatia*, *Dalmatia*, *Boſnia*, *Servia*, *Bulgaria*, *Tartaria minor*, ſive Precopenſis; item *Regnum Neapolitanum*, & *Sicilia*. *Archiducatus* unus eſt *Auſtriæ*; *magni ducatus* tres, *Moſcovia*, *Lituania*, & *Tuſcia*. *Ducatus & principatus innumeri.* [1]

Figura Draconis, & Fœminæ ſedentis.

III. *Figuram* univerſæ Europæ Strabo dedit *Draconis*, cujus caput Hiſpania, collum Gallia, corpus Germania, alæ dextra lævaque Italia ac Cimbrica peninſula. Noſtro ævo quidam *fœminæ ſedentis* ſpeciem ei tribuerunt, cujus *caput* Hiſpania, collum extrema Gallia, quâ Pyrenæis ſubjacet montibus: *pectus* ipſa Gallia, *brachia* Italia ac Britannia, *venter* Germania, umbilicus Bojohæmia.

REISKII.

1 a Europa quidem continentium magnarum minima, neque primis hominibus habitatu cultiſſima tamen & longe populoſiſſima, ſedes doctrinæ humaniſſimæ diuturna, quin Aſiæ Africæque olim Græcos inter Romanosque domina: Hujus limites natura conſtituit certos Mari & Ponto Euxino; ambiguos ab oriente uno, nec Geographis plane cognitos reliquit, qui Tanain, Volgam, Obiumque figunt. Nomen unde ſuum adſumſerit, quiſquè illud impoſuerit ab Herodoto neſcitur; à Fullero in ſacr. Miſcell. Lib. IV. c. 10. ad Græcam originem deducitur, quaſi *εὐρυώπην* dixeris; probabilius à Bocharto Geogr. Lib. IV. c. 33. ad Punicam quaſi הור אפא i. e. *terra λόυκοπρόσωπ@* ab vultus candore, quo Europæi ſuperant: b Unde ſoror Cadmi etiam Europa ipſo judice dicta fuit, tanquam *alba facie virgo*. Nomen ergo Aſiaticis debetur, neque iis tamen adhuc placet; quoniam Turcis, Arabibus, Abyſſinis etiam Europæi ut plurimum Franci al Phranges aut al Phrangues vocantur.

c Hodierna Europa circiter triginta provincias majores complectitur, in iisque *claſſes Statuum imperantum quatuor*. *Primæ* claſſi tria ſubſunt imperia, nempe Romano-Germanicum, Turcicum, & Moſcoviticum: *Secundæ claſſi* regna novem; (1) Hiſpanicum multis acceſſionibus potens; (2) Gallicum, auctu vario inſigne; (3) Luſitanicum ſive Portugallicum; (4) Britannicum è tribus unitum regnis, & aliis regionibus valens; (5) Hungaricum Turcis denuo ereptum, terrisque vicinis auctius; (6) Bohemicum & ipſum domo Auſtriacæ ſubjectum; (7) Polonicum; (8) Danico-Norwegicum; (9) Suecicum. *Tertiæ claſſi* Reſpubl. inſunt liberæ; (1) Veneta regiis ornata Titulis; (2) Belgica confœderata, provinciis externis, potentia opibusque major; (3) Genuenſis, regno Corſicæ, quod tenet, regium adepta locum; (4) Lucenſis; (5) Helvetica tredecim pagos ſive Cantones continens; (6) Rhætica uno fœdere conjuncta, ſed triplici magiſtratui ſubjecta; (7) Reſpubl. Valeſiorum una: Quibus addunt alii Genevenſem, Raguſinam, & Rempubl. S. Marini parvam, in Urbinate Ducatu ſitam. *Quartæ claſſi* ſuberunt Principatus & Ducatus varii, quos inter eminent; (1) Status Eccleſiaſticus ſive Dominium Rom. Pontificis, multas Italicas terras & Avenionenſem Galliæ regionem continens; (2) magnus Tuſciæ Ducatus; (3) Sabaudicus; (4) Mutinenſis; (5) Parmenſis; (6) Mantuanus; (7) Principatus Mirandulæ; (8) Monacenſis; (9) Tranſilvaniæ; (10) Moldaviæ; (11) Wallachiæ; (12) Chami Tartariæ Precopenſis; (13) Status magni Magiſtri equitum Melitenſium: Ut alios Principatus innumeros, fere Ducatus, Marchionatus, Landgraviatus, Comitatus & Baronatus ſive Dynaſtias prætercam. Confer Archontolog. Coſmic. Gothofred. Boſii in diſſertat. de Statu Europæo, Sam. Puffendorf. Introduct. in ſtatu Europ. pluresque alios à Boſio Introduct. Notit. c. 4. laudatos.

BUNO-

a Europæ termini. b Denominatio. c Status imperantes quatuor.

mia. *reliquum corporis* ſub veſtibus latè circa ſedem diffuſis implent Norvegia, Dania, Suedia, Finnia, Livonia, Lituania, Pruſſia, Polonia, Ungaria, Slavonia, Croatia, Dalmatia, Græcia, Thracia, Servia, Bulgaria, Tranſilvania, Valachia, Moldavia, Tartaria Precopenſis, & Moſcovia. Sed ſumma Europæ in parteis diviſio poſtquam tradita eſt, ſingulas nunc ejus regioneis inſpiciamus. [a]

BUNONIS.

[a] Unde huic Terræ nomen a *Europa*, aut quis ejus exſtiterit auctor, à nemine mortalium compertum ſcribit *Herodotus lib.* IV. Sunt tamen, qui nomen iſtud accepiſſe fabuloſè dicunt à nympha Oceani & Tethyos filia; vel potius Agenoris Tyriorum *c* regis, quam Jovem, in tauri ſpeciem transformatum, rapuiſſe fabulantur. *d* Id quod alii à prædonibus factum interpretantur; quoniam navis tauri ſpeciem præ ſe tulerit. Alii ab *Europe* Sicyoniorum rege dictam volunt *Europam*, quem Abrahami ætate rerum potitum credunt. Cæterùm, antiquiſſimi Græcorum ſcriptores omnem Septemtrionem in Europa, à Caſpio mari; quod putârunt eſſe ſinum, adeoque terminum inter Europam & Aſiam, falſô tamen ſtatuerunt; ultra Euxinum Pontum, Iſtrum flumen, Mare Adriaticum, Alpium juga, Mare Internum; qua id Galliam Hiſpaniamque alluit, in tria diviſerunt gentium genera, ac nomina, *Arimaſporum*, *Sarmatarum*, & *Hyperboreorum*. Horum *Arimaſpos* ad fauces Caſpii maris poſuêre: his proximos verſùs Occaſum *Sarmatas*: poſt hos ad Oceanum uſque Atlanticum, & fretum Gaditanum *Hyperboreos*; ſub quorum nomine comprehendebantur *Illyrii*, *Germani*, *Galli*, & *Hiſpani*, populique præterea in *inſulis Britannicis*: quæ gentes univerſæ poſtmodum uno vocabulo [b] *Celtæ* fuere dictæ; ipſaque *Europa Celtica. Cluver. Germ. Antiq. lib.* I. *cap.* 2. *Europam* cæteris Orbis partibus eſſe ſalubriorem, omnibus ad vitam neceſſariis abundare, ejuſque incolas cæteras gentes ſuperare cultura animi, & eruditione, fortitudine, armorumque ſtudio, *Varro*, *Herodotus*, *Strabo*, *aliique tradunt auctores*.

HEKELII.

c ſ. Phœniciæ.
d Leg. *Ovidii* Lib. III. *Metamorph.* Fab. 1.

a Europa unde dicta. b Celtæ & Celtica.

CAP. II.

De Hiſpania.

I.

PRima terrarum eſt *Hiſpania* [a]; altrix ſemper Martiarum gentium regio; omni materiâ affluens, quæcunque aut pretio ambitioſa — Hiſpaniæ commoda & dotes.

HEKELII.

[a] HISPANIÆ *Deſcriptionem* publicari curavit PAULUS MERULA Amſtelodami A°. huj. Sec. 36. in f. 12. ubi & eâd. f. A°. 56. *Nova* HISPANIÆ & LUSITANIÆ *Deſcriptio* cum *Iconibus Civitatum* prodiit. Sed MARTINI ZEILERI HISPANIA *Ulmæ* eſt excuſa Ao. huj. Sec. 37. *Monarchiam Hiſpanicam*, cujus ſive *Hiſpanicæ Dominationis Arcana* Ao. ejusd. Sec. 53. Lugd. Batav. in f. 12. ſunt impreſſa, edi juſſit THOMAS CAMPANELLA, & quidem Amſtelodami A°. jam denominatô in f. 24. Quid autem propriè ſit *Origo* & *Natura Hiſpanorum Primogenitorum*, docet LUDOVICUS MOLINA Librô ſingulari Lugduni Ao. huj. Sec. 34. cum Additionib. in fol. publ. FRANCISCUM VICTORIAM, ab Oppidô *Navarræi* Regni, *Victoriâ*, ſic dictum, Theologiam Scholaſticam *Pariſiis* hauſtam primum in HISPANIAM aut intuliſſe, aut reſtaurâſſe, & *Salmanticæ* per plureis annos eam docuiſſe, diesque ſuos Ao. ſup. Sec. 46. ibidem clauſiſſe, SERARIUS Commentar. ad Libr. I. *Maccab.* Cap. XIV.

bitiosa est, aut usu necessaria. *b* viris & equis abundat: metallis auri, argenti, æris, ferri, plumbi albi nigrique tota fermè scatet: *a* frumenti, maximè verò vitium ac oleæ adeò ferax, ut sicubi ob penuriam aquarum effœta ac sui dissimilis est, linum tamen & spar-

Incommoda. tum alat. Atque de hac Hispaniæ fertilitate quum omnes ferè prisci Geographi consentiant, errare mihi videntur, qui Græco vocabulo eam Σπανίαν, ob *raritatem incolarum*, ac *locorum asperitatem sterilitatemque*, dictam suspicantur, quamquam hac nostrâ ætate ubertas ejus præ aliis terris prædicari nequeat.

Unde dicta. II. Ab *Hispano* Rege dictam vult Justinus. ego ab urbe *Hispali*, ceu

Cap. XIV. p. 718. autor est. Conf. clarissimi Viri *Joannis Gottfr. Olearii*, Amici mei veteris, *Abacus Patrologicus*, ab eôdem dono mihi exhibitus, p. 168. Extat & Ἀνάμνησις, sive *Commemoratio omnium Sanctorum* HISPANIÆ *per Dies Anni digesta & concinnata ad Methodum Martyrologii Romani in VI. Tomos* divisa & *Lugduni* Ao. huj. Sec. 51. in fol. publicata. BARTHOLOMÆUS CASA, seu de *las* CASAS, ex CAROLI V. qui hunc Virum in *Indias Occidentales* ad explorandum miserrimum *Indorum* statum misit, Confessionariô *Episcopus Chiappensis* factus, de *Crudelitate* HISPANOR. *in* AMERICANOS Librum singularem scripsit, qui Francof. ad *Mœnum* Ao. sup. Sec 98. in 4. f. publici juris factus est. HISPANIÆ *Fluvios* descripsit BOISSARDUS Lib. I. Eleg. XXI. v. 61. seqq. Cæterùm CLAUDIUS MARNIUS Francofurti ad *Mœn.* Ao. huj. Sec. 8. prodire est nixus in 4. maj. f. HISPANIÆ *Bibliothecam*, in quâ curiosus ac studiosus Lector multa reperire potest, quæ ad Statum *Politicum*, æquè, atque *Ecclesiasticum*, immò ad cognoscendos multos eruditos Viros, *Philologos* inprimis *Historicos* atque *Poëtas*, spectant.

BUNONIS.

a Olim metallis adeò dives fuit Hispania, ut Phœnices ex argento, quod navibus onustis superérat, anchoras conflarent, ac Scipiones, Lentuli aliique Romanorum duces plus quàm DC. millia argenti infecti pondo; XI. millia argenti Oscensis, X. millia auri; signati verò vim infinitam paucis annis ex illa in Italiam mitterent, id quod *Nonnius* ex *Livio* colligit. Nec hodiè metalla desunt: sed iis parcitur, quamdiu India thesauros suos suppeditat. Hispania hodie *oleum purissimum* ex agro Hispalensi emittit: *Vinum generosissimum* ex Malagensi. *Aurum & argentum* ex America & Indiis importatum habet: Plurimum *Minii* ibidem effoditur; *Cerussa* optima conficitur: *Lana* tenuissima, *Panni pretiosi*, *pelles* probè maceratæ. Inde *quoque lapides speculares*, & varii coloris *marmora*, exportantur. Cæterùm, *Strabo lib.* III. ait, Septemtrionalem ejus plagam ad habitandum incommodam esse; cùm ob asperitatem regionis & cœli inclementiam, tùm quod nulla gentibus cum aliis sint communia. Hodiè ad istam plagam vastæ conspiciuntur solitudines, rupes, saltus, loca inculta, aquarum indiga. Porrò venti nocturni adeò sunt insalubres, ut multis in provinciis habitationes destituantur fenestris, ac lumen per ædium portas excipiatur. *c* Solum aliis quoque in locis plurimis nudum conspicitur & incultum; idque incolarum socordia; qui natura sua magis in arma, quàm in aratra propensi sunt. Per longinquas in utramque Indiam expeditiones & continuata bella exhauritur juventus; in una Goa Indiæ Orientalis urbe perhibentur esse XX. millia Lusitanorum. In Mexico IV. millia Hispanorum, & in Cusco VI. millia; hinc agricolarum infrequentia; hinc agri neglecti potiùs quàm steriles cernuntur. Æstus insuper & pauca pluvia maturitatem fructuum impedit: quare Regis agri pluvia destituti, aqua insperguntur fluviatili. Omnes enim plerumque Hispani nobilitatem affectantes, respuunt agri labores; nihil igitur mirum, si Hispania priscam exuit faciem, & sui dissimilis facta est.

HEKELII.

b Vid. C. *Jul. Solini* Polyhist. c. XXXVI. p. 64. Edition. *Olivariano-Isingriniana* in fol. Sed Editio *Delriano-Plantiniana* in 8. facit p. 134. c. XXVI.

c Tamen Regio ejus, quæ in *Austros* vergit, universa ferè eximiè felix, præsertim quæ extra columnas porrigitur, ubi olim *Bætica* & *Lusitaniæ* Confinia, hodiè *Andalusia*, cum adsitis *Granatæ Castellæ novæ* & *Portugalliæ* Partibus.

BUNO-

ceu quondam totius regionis capite, nuncupatam conjecerim. Græci ab initio vocaverunt *Iberiam*, à flumine ejus celebratissimo *Ibero*; non ab *Iberis* Asiæ populis; quos in Hispaniam pervenisse Varro tradidit. Iisdem Græcis fuit *Hesperia*; quòd in Occidentem versus ipsis sita fuerit. β 1

III. *Terminos* habet ab Ortu ac Meridie Internum mare, Fretum Gaditanum, & Oceanum Atlanticum: ab occasu eundem Oceanum: à Septemtrionibus Oceanum Cantabricum, & Pyrenæa juga, quibus à Galliâ submovetur. *Longitudo* ejus summa à *sacro promontorio*, quod vulgò est *Cabo de S. Vincente*, ad usque *Salsulæ fontem*, vulgò *Salsas*, in finibus Galliæ ad mare Internum, milliarium Germanicorum est circiter cxc. *Latitudo* à *Celtico promontorio*, quod vulgò *Cabo Finis terræ*, ad usque *promontorium Saturni*, vulgò nunc *Cabo de Palos*, milliarium cl. Oceani internique maris circumfusione penè insula efficitur: Pyrenæis jugis transitum maris arcentibus. *Strabo* corio bubulo expanso eam adsimilat: cujus parteis ad collum pertinentes in adhærentem ei Galliam porriguntur. γ

Ejus termini. Longitudo. Latitudo.

C A P.

BUNONIS.

β Hispania Græcis dicta est *Hesperia*, seu *Ultima*, ad differentiam Italiæ: quæ ipsa quoque Græcis appellata est Hesperia. *Diodoro Siculo* vocatur *Celtiberia*.

γ [a] *Pyrenæos Montes* ab igne, quod crebris fulminibus feriantur, vel quòd ejus sylvæ per pastores fuerint combustæ, dictos quidam volunt. Dividuntur in montes diversos: ex quibus eminet in Guipuscoja [b] *mons S. Adriani*, ubi adscensus periculosus. Ipse mons, ubi pervius est, nonnisi unum mulum ob angustiam admittit. In antro illo est fons, taberna vinaria, & sacellum. Accensis faculis per angustias in verticem montis adscenditur: ex quo Oceanus conspicitur Atlanticus. Necessitas & industria modum invenit, quo montem hunc faceret pervium, & in eo cryptam perfoderet, cujus latitudo mediocris; longitudo ad sagittæ jactum se extendit. Ex Hispania venienti angusta, obscura & deorsum ducens via obvenit. Ad exitum versus Galliam lux affulgere incipit, ibique antrum porta clauditur. Non longè hinc abest c *Rocida Vallis (Roncevalles)* celebris ab interitu Rolandi. *Mariana lib.* VII. *Rer. Hisp. c.* II. Cæterùm *quadratæ figuræ* Hispaniam esse, tradit *Justinus lib.* XLIV. *Orosius* verò & *Æthicus* eam faciunt *Trigonam*.

REISKII.

1 d Hispaniæ aut Spaniæ nomen ad verosimiliores ex lingua Punica origines Bochartus revocat Lib. III. Geograph. c. 7. Phœnicibus enim huc digressis ab multitudine cuniculorum ibi frequentissima regioni nova denominatio adhæsit שפניה *Spanija* i. e. *cuniculosa regio*: Quoniam Hebræis & Pœnis שפן *cuniculus* est. Hæc tamen animalcula suffossionibus infesta parum officiunt fertilitati aut felicitati, quam copia vini generosi, olei, salis, frugum & metallorum uberior Hispaniæ olim conciliavit, & adhuc conciliat. Sin quæ solo sterilitas inhæreat, hæc partim ab æstu immodico, partim ab hominum paucitate aut negligentia hodierna, partim ab antiquis gentium migrationibus provenisse dicitur. Præsertim illa parte, qua montes Pyrenæos proximos attingit, tanquam communes à natura Galliæ objectos terminos. e De quibus ad omnem controversiam præscindendam electis arbitris A. 1660. ita convenit, ut comitatus Karolotensis, promontorium Quiersum, præfectura Confluentina, & pars comit. Cerdoniæ

I una

a Pyrenæi Montes. b Mons S. Adriani. c Rocida Vallis. d Hispaniæ denominatio. e Termini statuti.

una regno Gallico, pars altera versus Hispaniam sita Hispanica subesset: Id quod anno etiam superiori 1659. Tractatibus Pyrenæis aut Fasionicis constitui cœptum erat. Fabula vero de Pyrenæis duplex apud quosdam Græculos jactatur; una de Pyrene, regis filia, deque saltus incendio vel igne alteta, quam Bochartus utramque repudiat.

CAP. III.

Divisio Hispaniæ veteris.

I.

Bætica.

DIvisa fuit olim Romanis in tres provincias; *Bæticam, Lusitaniam, & Tarraconensem. Bætica* clauditur à Septemtrionibus & Occasu flumine *Ana*; à meridie *Oceano* & mari Interno, usque ad *Murgim* opidum, vulgò hodiè *Almeria* dictum; ab ortu *Tarraconensi* jungitur Provinciæ; à qua recta linea, ab Murgi, ad opidum, quod vulgò dicitur *Ciudad Real, & Anam* amnem ducta, discernitur. Dicta *Bætica*, à flumine *Bæti*, mediam secante.[a] Cæteras provincias diviti cultu & quodam fertili ac peculiari nitore præcedit. Partem ejus, quæ Bætim Anamque Amneis inter, *Bæturia* dicta fuit, *Turduli* versus Ortum, *Celtici* versus Occasum in Lusitaniam usque protensi tenuêre. Hodiè universa Bætica continet duo Regna Hispaniæ, *Granatam & Andalusiam, partemque Castiliæ Novæ, & Estremaduram.* [α 1]

In Bæturia.
Turduli.
Celtici.

II. *Lusita-*

BUNONIS.

α a A *Turdulis* sive *Turdetanis Bætica* dicta legitur apud Stephanum *Turdetania.* Regio hæc perhibetur esse feracissima, quæ uberrimas messes inter oleas sufficiat. Ob aëris temperiem quidam Elysios campos illic locavére: infestabatur tamen cuniculis. *Plinius* urbes heic numerat CLXXV, *&* *Strabo*, CC. Lanam hæc dabat optimam. Phœnices olim ibidem repererunt dolia & præsepia ex argento facta, & eo cum implessent naves, anchoras quoque argenteas extulerunt. b *Livius Turdulos* vocat omnium Hispanorum maxime imbelles; *& Strabo* hos omnium doctissimos tradit, *qui Grammatica & scriptis legibus olim fuerint usi.*

HEKELII.

a Hic Fluvius in saltu *Tygensi* oritur, & decurrit in Oceanum *Atlanticum*, diciturque hodiè Arabicè *Rio Quadalquivir*, id est, *Fluvius magnus*, qui valdè piscosus est & amœnus, ripis utrinque olivetis, vineis & mirâ hortorum amœnitate florentibus & jucundissimô citriorum odore flagrantibus. Conf. §. 1. cap. sequ. huj. Libr.

REISKII.

1 c Vetus uno conspectu Hispania sic patebit, si Bætica ab interno mari fretoque Herculeo ad ostium Anæ fluminis; inde Lusitaniam usque ad Durium producas: Tum vero cætera Tarraconensis erunt Bætica *Tartessis* quondam vel *Tarsis* תרשיש à Tarsi filio Javani, sacris in literis memorato, apud Græcos veteres d Iberia (Ἰβηρία) κατ' ἐξοχὴν dicta, teste Polybio Lib. III. Si Bochartum audias Lib. I. Chanac. 35. ex voce Punica Syriacaque עברין i. e. finibus terræ quos antiqui huc fixerant. Eadem *Turdetania dicitur à Turdetanis incolis, vel quod idem est Turdulis.* Sed aliter Isa. Vossio videtur, qui Turdetaniam à Turdulorum regione separat, hosque in Bætica & Lusitania duplices facit Lib. III. ad Pomp. Melam. Lusitania non ab Luso Bacchi comite, sed ab amygdalis לוצין Bochatto nomen traxit

a Turdetania. b Turdulorum mores. c Hispania vetus. d Iberia.

II. *Lusitania* terminatur à Septemtrione flumine *Durio*, ab Occasu *Oceano*, à Meridie *Ana* fluvio; ab Oriente linea à Civitate Regali *ad Samoram opidum* apud Durium flumen ducta, à Terraconensi provincia separatur. Dictam voluerunt antiqui Lusitaniam à *Luso* ac *Lysa*, fabulosis Bacchi comitibus. habet *Olyssiponem* opidum ad *Tagi* amnis ostium, quod ab *Vlysse* conditum esse fabulati sunt. continet hodiè totum fermè *Regnum Portugalliæ*, partem *Castiliæ Veteris*, partemque *Novæ*. β — Lusitania. Olyssipo.

III. Reliquum verò Hispaniæ occupat *Tarraconensis provincia*, à *Tarracone* [b], capite suo, cognominata. In hac populi fuere, quorum nomina olim clara; γ *Celtiberi*, dextram *Iberi* fluvii ripam latè accolentes: quorum caput *Segobriga*, δ nunc *Segorbe* vulgò dicta; & clara Romanorum eversione *Numantia*, ε nunc *Almasan*: regio ipsa *Celtiberia*. hinc *Vascones*; ζ qui maxima pars hodie Navarræi Regni, Pyrenæis montibus affixa. Horum caput *Pompelon*, sive — Tarraconensis provincia. Tarraco. Celtiberi. Segobriga. Numantia. Celtiberia. Vascones.

traxisse placuit, & ipsa suis antiquis finibus multum variata: Vid. Vossius Lib. II. ad Pompon. c. 6. Tarraconensis longe amplior à Taracone, urbe maritima, & Punico vocabulo טרכון *Tarcon* quasi regiam aut palatium dicas, cui nullum structuræ similis in tota Hispania repertum, uti Ro Benjamin suo in Itinerario refert. Plura notatu dignissima hujus instituti ratio non feret.

BUNONIS.

β a *Lusitaniam* cum Gallæcia & Asturia quotannis vicena millia pondo auri pensitasse, *Plinius* rradit. Ibi, quod *Athenæus lib.* VIII. ex *Polybio* refert, sus c. librarum emebatur quinque drachmis, totidem vitulus, ovis duabus; bos jugo aptus x. drachmis: Sylvestria animalia vulgo donata. *b Lusitani*, b *Strabone* teste *lib.* III. olim Laconica utebantur vivendi ratione: bis tantum ungebantur: lapillis candentibus se calefaciebant: uno cibo victitabant; nulla utebantur pecunia, sed permutabant merces. Ægrotos publice exponebant Ægyptiorum more. Navigia habebant ex corio facta. Prædari malebant, quam fœcundam colere tellurem. In bellis *Lusitani* erant fortissimi, cujus rei testis est Viriathus.

γ c *Celtiberorum* regio olim erat dives, ferroque abundans. *Polybius* tradit *Tiberium Gracchum in ea trecentas evertisse urbes*, *quas* Strabo turres interpretatur: *Florus* enim tantum CLX. agnoscit urbes. *Celtiberi* strenui erant bellatores, quod *Numantini* inprimis probarunt; in victus munditie elegantes; dentes tamen & universum corpus quotidie urinâ fricabant. Noctu in plenilunio Deum suum in platea collocabant, & circa eum choreas agebant. Eorum corpora, qui ceciderant in bello, non cremabant, sed objiciebant volucribus. *De simplicitate* eorum videatur *Livii* liber XL. in Obsidione Certimæ.

δ d Nunc pagus est apud *Iniestam* opidum, quod Mariana & Zurita *Segobrigam* esse putant. Vasæus tamen, Clusius & Tarapha volunt esse *Segorve* vel *Sogorve* urbem in regno Valentiæ. Est & *Segobriga* in regno Castellæ, nunc *Sepulveda*, opidum haud obscurum, ad montis Orospedæ *c* radices.

ε e *Numantia* à Durii fontibus haud longe sita, à Romanis, duce Scipione Africano, deleta est, anno V. C. 620. quum se, liberos & uxores occidissent Numantini, ad ultimum humanorum corporum dapibus usi; quippe captâ jam urbe complures inventi sunt, artus & membra trucidatorum corporum sinu suo gestantes. In agri Soritani non longè à fontibus Durii, loco *Garray* dicto, in Pelendonibus, teste Morale, monstrantur vestigia Urbis Numantiæ. Locus ille à Soria Almazzan vix leucâ distat.

ζ *Vascones* crudelissimos fuisse arguit Calagurritana obsidio, in qua conjuges & liberos sale conditos devorarunt.

HEKELII.

b Quæ nunc Taragona dicitur.

c f. *Ortospedæ*, uti *Ptolemæo* audit.

a Lusitania. b Lusitanorum mores. c Celtiberia. Celtiberorum mores. d Segobriga. e Numantia.

Pompejopolis. Varduli. Flaviobriga. Cantabri. Juliobriga. Astures. Asturica. Gallæci. Brigantia. Vaccæi. Pallantia. Carpetani. Toletum. Complutum. Oretani.

sive *Pompejopolis*, nunc vulgo *Pompelona*. *Varduli*, hodiè *Guipuscoa*: quorum caput *Flaviobriga*, [η] nunc *Bilbao*. *Cantabri*; [ϑ] qui nomen Oceano Cantabrico dedêre; nunc *Biscaja*: caput *Juliobriga*, [ι] hodie *Val de Viece*. *Astures*; [κ] nunc *Asturias*: quorum caput *Asturica*, nunc *Astorga*, urbs quondam magnifica. *Gallæci* inter Minium & Durium amneis; quorum *Brigantia*, [λ] hodie *Bragança*; pars nunc Portugalliæ. *Vaccæi*, [μ] quorum Pallantia, vulgò nunc *Palencia*. *Carpetani*, quorum *Toletum*, nunc *Toledo*: & Complutum, nunc *Alcala de Henares*. Sub his versus meridiem fuere *Oretani*.

Murcia. Valentia. Catalonia. Arragonia. Navarra. Biscaja. Asturia. Gallæcia. Legio, Castiliæ, Hispania Citerior, Ulterior.

IV. Complectitur tota Tarraconensis provincia regiones hodiè istas; *Murciam*, *Valentiam*, *Cataloniam*, *Arragoniam*, *Navarram*, *Biscajam*, *Asturiam*, *Gallæciam*, *Legionem*, *Castilias Veterem ac Novam* ferè totas. At eadem Hispania distincta etiam fuit Romanis duabus tantùm provinciis; *Citeriore*, & *Ulteriore*; unde sæpissime Hispaniæ plurali numero dicuntur hæ terræ. *Citerior* Hispania est eadem, quæ Tarraconensis provincia: *Ulterior* Bæticam ac Lusitaniam complectitur. [d] Dictæ sunt *Citerior* atque *Ulterior*; respectu Urbis Romæ: sicuti & Galliæ duæ. [ν]

CAP.

BUNONIS.

[η] a *Flaviobriga*, antea *Portus Amanus*, Morale teste, est id opidum, quod hodiè *Bermeo* vocatur, ad Nervium flumen, 2. leucis à litore Cantabrico situm, ubi Amanus portus Plinii. *Bilbao* verò à *Bermeo* 5. leucis in Occidentem distat.

[ϑ] *Cantabri* toti erant in armis. Hinc ab Horatio [e] dicitur *Bellicosus Cantaber*, & [f] *sera domitus catena*. Capti ex libertatis amore suos interficiebant Cantabri.

[ι] b *Juliobriga* Plinio ad fonteis Iberi fluvii collocatur; ac nonnullis putatur esse *Fuente d'Ivero* opidum, vel non longè inde jacens.

[κ] *Astures* erant agrestes & feri, qui Romanos concidissent; nisi à Brigantinis fuissent proditi. Equos hic *asturcones* appellatos volunt.

[λ] c *Brigantia* sive *Brigantium*, urbs ducali titulo hodiè insignis, Mirandæ urbi proxima.

[μ] *Vaccæi* bellicosissimi, Romanorum virtutem admirati, se illis dediderunt. Morte multabatur, si quis agricolam læserat.

[ν] Citerior Hispania Straboni etiam vocatur *Interior*; ac Ulterior illa, eidem *Exterior*.

HEKELII.

d *Illa hâc* multò spatiosior uberiorque est *metallorum*, *æris* inprimis, *plumbi*, *auri* & *argenti*.

e Lib. II. Odar. Od. XI. v. I.

f Od. VI. ejusd. Libr. v. 2. *indoctus juga ferre*. Tandem ab *Augusti*, *Romanorum* Imperatoris, exercitu victi, ut testatur *vetus Commentator* in posteriorem locum nostrum *Horatianum* p. 97. col. a. Edition. *Cruquianæ*.

a Flaviobriga. b Juliobriga. c Brigantia.

CAP. IV.

De Nobilioribus Hispaniæ Fluviis, & Urbibus olim claris.

I.

FLuvii majore famâ celebrati sunt; in Tarraconensi *Iberus*, [α] Fluvii
vulgò nunc *Ebro* dictus, navigabili commercio dives, in Bæ- Iberus.
tica [β] *Bætis*, vulgo nunc *Guadalquivir*: inter Bæticam ac Lusita- Bætis.
niam [γ] *Anas*, nunc *Guadiana*: totus ad Medelinam opidum cuni- Anas.
culo se condens, post octavum circiter milliare Germ. renascitur.
[δ] *Tagus*, vulgo accolis *Tajo*, in Tarraconensi provincia ortus, Tagus.
Oceanum intrat; mediam Lusitaniam secans, auriferis quondam
arenis celebratus. Inter Lusitaniam & Tarraconensem provin-
ciam [ε] *Durius*, vulgo *Duero* [a], supra Numantiam in Celtiberis Durius.
ortus, in eundem effunditur Oceanum. Ultra est in Gallæcia [ζ] *Mi-* Minius.
nius, vulgo nunc *Minio* dictus. Sub Pyrenæo autem [η] *Sicoris*,
vulgo

BUNONIS.

[α] *Iberus* in Cantabris, haud procul opido Juliobriga gemino fonte oriens, per Castellam Veterem, & Arragoniam, Navarram quoque attingens, inter Catalauniam & Valentiæ regnum delatus, apud Dertosam opidum mari excipitur Mediterraneo; ostia ejus, teste Plinio, à fonte distant 450. millia passuum; *A Varia*, ubi nunc est *Logronium*, per 260. millia passuum navigiorum capax est. Hunc fluvium parallelum esse montibus Pyrenæis ait Strabo. Græci inde universam Hispaniam appellaverunt *Iberiam*, Ibero ab Ortu miscetur [a] *Sicoris*, & ab Occasu [b] *Bilbilis*, vulgò *Xiloca*, ad quem urbs fuit ejusdem nominis, ortu Martialis Poëtæ celebris. Plin. aquam *Bilbilis* ferro indurando imprimis idoneam, indeque nobilitatam esse docet.

[β] [c] *Bætis* ex Argenteo monte ortus, in Occasum per Biatiam, Ubedam, & Iliturgim opida fluit; inde in Austrum retortus, Cordubâ & Hispali irrigatis, Oceano Gaditano ad Fanum Luciferi miscetur. Martiali *Olivifer* appellatur.

[γ] [d] *Anas* ex agro Laminitano, hodie *Campo de Montiel* ortus. Lusitaniam à Bætica disterminat, & postquam LX. millia passuum confecit, in sinum effunditur Gaditanum. In Terræ cuniculos sese condere & post tot milliaria erumpere, magis ex vulgi opinione, quàm rei veritate creditur: quod asserunt ii, qui curiosè loca ista inquisiverunt. Fluvius hic aquam habet adeò insalubrem, ut ne pisces ejus, exceptis anguillis, probentur.

[δ] [e] *Tagus* ex monte *Orospeda* oriens gemino fonte, per Toletum, Liboram, Norbam Cæsaream, Scalabim, & Olyssiponem longo decurrit tractu per 110. leucas, id est, 440. millia passuum, & demum in Oceanum Atlanticum sese exonerat, piscium & ostrearum ferax.

[ε] [f] *Durius*, fluviorum, qui sunt in Hispania *b*, maximus, Lusitaniæ terminus, in Pelendonibus apud Numantiam excisam ortus, rapidissimo cursu *c* inter Astures & Vettones, & porrò inter Gallæcos & Lusitanos labitur, ac post 120. leucarum decursum ad Portum urbem in Oceanum defertur.

[ζ] [g] *Minius* ex finibus Asturum oriens, Tyden Callaicorum opidum alluit, post 35. leucarum decursum Oceano miscetur. Regio æris, plumbi & minii uberrima, unde flumini nomen.

[η] [h] *Sicoris* sub Pyrenæis montibus nascitur, per Catalauniam decurrit.

HEKELII.

a Seu *Duerus*.

b Quòd in eum multi amnes & rivuli concurrunt.

c Ob quem, propterque sui angustiam est parùm navigabilis.

a Sicoris. b Bilbilis fl. & op. Martialis Poëtæ patria. c Bætis. d Anas. e Tagus. f Durius fl. g Minius fl. h Sicoris. fl. Cinga fl.

Ilerda op. Iberus.

vulgo *Segre*, ϑ *Ilerdam* opidum præterlapsus, in Iberum defluit.

II. Urbium totâ Hispaniâ clarissimæ fuere olim; in Bætica ι *Astigi*, nunc vulgo *Ecya*; *Hispalis*, nunc *Sivillia*; & *Corduba*, nunc *Cordova*. In Lusitania κ *Augusta Emerita*, nunc *Merida*. in Tarraconensi, λ *Palantia* & *Numantia*, ante memoratæ; item *Tarraco*, μ vulgo *Tarragona*, Scipionum opus, maritimarum in his locis olim opulentissima; *Cæsar Augusta*, sive Cæsarea Augusta, vulgo *Saragoça*; hodie etiam omnium Hispaniarum splendidissima; *Asturica* antè dicta. Sed & *Carthago Nova*, vulgo *Cartagena*, clara fuit à conditoribus Pœnis; & ν *Saguntus*, nunc *Morviedro*, fide atque ærumnis inclytum nomen reliquit. [1]

Astigi. Hispalis. Corduba. Augusta Emerita. Pallantia. Tarraco. Cæsar Augusta sive Asturica. Carthago Nova. Saguntus.

CAP.

BUNONIS.

ϑ a *Ilerda*, quæ hodie *Lerida* dicitur, latus Orientale Sicoris alluit, paulo inferius Cingæ fluvio confusus, non magno intervallo in Iberum sese exonerat. Rebus C. Cæsaris, contra Pompeji legatos Petrejum & Afranium gestis, celebris est. Hodiè claret Academia anno Christi 1300. fundata. Infra eam ad confluentem Iberi fuit b *Carthago vetus*, Pœnorum colonia ab Hamilcare condita, à Dertosa X. leucis in Corum distans, Ilerdæ propior. Hodie vicus est apud Villam Franciam.

ι c *Astigi*, nunc *Ecya*, hac etiam tempestate clara est ad Singulim fluvium urbs; una cum Estapa, Obulco, Ægabro, Lucena, Marcia, Ursone, & Vaena opidis à Ferdinando rege Mauris erepta anno C. 1239.

κ d *Augusta Emerita*, & *Emerita* simpliciter, unde vulgò hodie d *Merida* dicta, ad Anam fluvium in finibus Turdulorum auspiciis Augusti condita, & militibus emeritis ad incolendum e tradita, nunc pene jacet.

λ e *Pallantia*, sive *Palantia*, hodiè vulgò *Palentia*, in Vaccæis & regno Legionensi ad Pisoracam fluvium sita, olim inter primas Hispaniæ Tarraconensis urbes habita, nunc longè minor est; Academia ante Salamanticensem clara.

μ f *Tarraco* sive *Tarragona* colonia, à Cneo & Publio Scipionibus ad oram Catalauniæ maritimam condita, media inter Barcinonem ad Boream & Dertosam ad Meridiem XI. leucis; olim urbs nobilis & ampla exstitit, nec paucioribus evo Strabonis habitata viris, quàm ipsa Carthago. Metropolis fuit non tantùm Hispaniæ infra Iberum sitæ, sed & partis ejus, quæ extra est, unde & maxima ejus regionis pars nomen habebat Tarraconensis. Pauli g Orosii patria est, & multa hodie habet monumenta antiqua. Academia ornata est anno Christi 1572. Vina Tarraconensia olim in pretio habita. Ex Tarraconensibus montibus sal mira dulcedine quasi saccaro temperatus cæditur, qui magni fit à cupediariis. *Sidon. epist. ad Orosium.*

ν h *Saguntum* & *Saguntus* tribus millibus passuum à mari & tot à Valentia distans, anno post diluvium 167. à Zacynthiis, *Isidoro* teste, conditum, opidum fide & constantia in Romanos nobilissimum est; maluerunt enim Saguntini extrema experiri, se & omnia sua comburere, quàm se Hannibali dedere. Hanc urbem quum contra fœderis leges expugnasset Hannibal, causam præbuit bello Punico secundo. Sagunti, quo tempore urbs illa obsessa, puerum recens natum in uterum matris reversum narrant. *Saguntina fames*, de magna & extrema, in proverbium abiit. *Reliquæ Hispaniæ urbes claræ infrà cap.* VI. *memorantur.*

HEKELII.

d A *Villanovanó* & aliis.

e Undè & *Romana Colonia* olim vocata.

REISKII.

1 De fluviis tum majoribus tum minoribus, eorumque ortu ac nomine congeri huc multa possent, & fabulosa rejici: Ad i Anam quod attinet, ejusque in subterraneis cuniculis profluxum, hunc veteres novique auctores puta Fournierius, Schottus, Ricciolus, Kircherus atque Bochartus comprobant. Sin Ortelium, & quos ille sequitur, testes oculatos audire lubet, ea profluxio vulgari debebitur opinioni, aut recessibus, in quos penetret, montanis, aut rivis amnibusque, in quos dividatur, pluribus. Sane

a Ilerda. b Carthago vetus. c Astigi, vulgò Ecya. d Augusta Emerita. e Pallantia. f Tarraco. g Orosii Patria. h Saguntum. i Anas.

Sane Grammatici fallunt, qui Anam ab anate, aut anataria merſione dici volunt. Petrus du Val. Geogr. univerſ. part. II. ambiguus in utramque partem diſſeruit. a Tria tamen Hiſpaniæ ſtupendá opera aut mirabilia omitti noluit; (1) *pontem*, cui aqua ſuperfluat, h. e. aquæ ductus Segovienſes; (2) *Pontem continuum*, in quo decem millia pecorum paſci, aciesque inſtrui directæ poſſint, i. e. Anam fluvium reconditum; (3) *civitatem* igne circumdatam, i. e. Madritum, cujus ager ſilice refertus eſt. De urbibus antiquis & gentibus obſervata ſuppetunt plura: Unum addo de fabularum originibus, quas Græci ſcriptores adferunt in Aſtyre, Teucro, Diomede, Ulyſſe, Lyſo aut Luſo, Nebride, Meneſtheo, Caſtalio, Pane, Grajis, Iberisque Scythicis.

a Tria Hiſpan. memorabilia.

CAP. V.

De incolis Hiſpaniæ, ac recentiori ejus diviſione.

I.

Tubal non venit in Hiſpaniam.

T*Ubalem*, Noachi nepotem, in Hiſpaniam primùm perveniſſe, poſt aquarum inundationem, in diſperſione gentium, affirmant noſtri ſæculi ſcriptores ex Joſepho: qui tamen Tubalem in Aſiæ Iberia inter Ponticum Caſpiumque maria ſtatuit. Haud minori errore, in univerſam Hiſpaniam perveniſſe *Iberos* ex Aſia & Perſas, tradidit *M. Terentius Varro*.

Iberi non venerunt ex Aſia.

II. *Celtarum* gentem, ab Aſchenaze propagatam, omnem poſt terrarum inundationem obſediſſe *Hiſpaniam*, *Galliamque*, *Britannicas inſulas*, *Germaniam* atque *Illyricum*, tàm ex ſacris quàm gentilibus diſpicio auctoribus; unde etiam nomen eorum multis Hiſpaniæ locis affixum retulerunt Græci Romanique ſcriptores: ut *Celticorum*; qui partem Bæticæ ac Luſitaniæ, partemque Tarraconenſis provinciæ adusque promontorium *Celticum*, quod vulgo nunc eſt *Cabo finis terræ*, tenuere: item *Celtiberorum*, ad *Iberum* flumen incolentium. *Germanos* cognominat, neſcio unde, Plinius *Oretanos*, Tarraconenſis provinciæ populos. 1

Celtæ primi Hiſpaniæ incolæ.

III. Pri-

REISKII.

1 Tubalem cum Brietio, Ricciolo, multisque ſcriptoribus huc retulit auctor, quem ab Hiſpania Joſephus ſubmovet: Bochartus etiam in Aſiaticas regiones Pontoque proximas rejecit, ex argumentis non levibus, & Askenazen ad Bithyniæ, Phrygiæ ad Ponticiviciniam collocavit. Adeo gentium plerarumque nobiliorum origines & migrationes multis tenebris involvuntur. Joſephus Lib. VII. Antiq. Japheto hujusque poſteris occidentem ac ſeptentrionem vendicat, ut illi à Tauro & Amano montibus Aſiæ ad Tanain, porro in Europam uſque ad Gades pervenerint: a Hinc *uni ex hujus nepotibus Tarſi* primæ in Hiſpaniam ductæ Coloniæ à Bocharto tribuuntur. Quo enim quemque ſors & Deus tulit, hanc terram cum ſuis occupavit, ut tam maritima, quam mediterranea loca cultoribus replerentur, inquit Joſephus Lib. VI. Interim conjecturæ in obſcuro negotio quantum valeant, Ludov. Molina docet de origine ac natura Hiſpanorum veterum multa commentatus, incerta etiam quandoque fabulis non vacua. b Tantus autem regnorum numerus una Hiſpania pendet

a Tarſis in Hiſpania primus. b Plura Hiſpan. regna.

Phœnices in Hiſpania.

III. Primi exterorum poſt hominum memoriam ad Celtas in Hiſpaniam venêre *Phœnices*, à *Tyro*, mare Internum huc uſque & ad Gadeis navigantes; partemque Bæticæ, quæ poſteà *Turditania* dicta fuit, occupantes; ut ex *Diodoro* atque *Strabone* diſcimus.

Græcorum in Hiſpania Coloniæ.

IV. *Græci* poſtmodum à *Maſſilia* colonias deduxerunt inter Pyrenæum & Iberum, *Rhodam* & *Emporias:* quæ opida etiam nunc vocantur vulgo *Roſas* & *Empullias*. Interiora etiam Græcos quosdam incoluiſſe, indicat corruptum (ut vult Silius Poëta) nomen *Graviorum* quaſi *Grajorum:* Græcorumque caſtellum *Tyde*, vulgo nunc *Tuy*, in ea parte Tarraconenſis, quæ hodiè eſt *Gallæcia*.

Carthaginienſis in Hiſpania.

V. Poſteà *Carthaginienſes* majorem ejus partem tenuere, ad Internum mare, *Amilcare* eam occupante.

A Romanis ſubacta.

VI. Secundo bello Punico, ſuperatis atque expulſis Pœnis, tota *Romanorum* facta eſt. Sub quorum Imperio, tribus provinciis diſtincta manſit, uſque ad Honorii Imperatoris tempeſtatem; quum *Gothi* ac *Vandali*, Germanica utraque gens, circa annum Chriſti CCCC. eam invadentes, dictas provincias in tria Regna diſtribuerent. [α]

A Saracenis & Mauris occupata.

VII. Deinde vero *Saraceni* cum *Mauris*, circa annum IↃ CCXX. invecti, totâ Hiſpaniâ direptâ, complura in ea Regna inſtituerunt; Chriſtianis, id eſt, Gothorum reliquiis, in Aſturiam ac Legionem, regiones natura locorum munitas, compulſis. Regnorum numerus tandem crevit ad XIV; quorum nomina hæc recenſentur; *Legio*, *Gallæ-*

XIV. Hiſpaniæ regna.

pendet à diverſis gentium exterarum migrationibus bellicisque occupationibus, quibus quam hæc regio lacerata fuerit, docent Vaſeus, Mariana, Cluverius, pluresque alii. Primus regna cuncta Hiſpanica in unum redacta tenuit Philippus II. *tribusque galeis ſcuto ſuo impoſitis* illa repræſentare voluit, cum duabus antea reges uterentur. Triplex vero titulus, quo tot regna continuerat, dubitationis non parum noſtro tempore habet, ne quidem locum, regno Portugalliæ, multisque provinciis avulſis. Interim Hiſpani adhuc habent, cur regnis & regionibus ſuo imperio ſubjectis *nunquam ſolem occidere dicant*, *regemque Hiſpaniarum numero plurali efferant.*

BUNONIS.

α *Vandali* primum *Gunderico* a duce Hiſpanias occuparunt anno Salutis CCCCXI. b Hos paulò poſt iis terris ejecit Athaulfus Weſtgothorum ſeu Viſigothorum rex; ibique regnum conſtituit, quod duravit uſque ad annum Chriſti DCCXX. Ultimus Gothorum rex ibi fuit Rodericus c, homo turpiſſimus, qui à Mauris per Julianum Comitem evocatis regno & vita exutus fuit. d Ita Mauri Viſigothorum regno deleto maximam partem Hiſpaniæ occuparunt. Pelagius tamen e Gothorum reliquias collegit apud Aſtures, qui rex, à ſuis ſalutatus, Legione civitate Mauris erepta, regni ſedem ibi fixit.

HEKELII.

a *Modigiſili* Filiô.

b Conf. *Alberti Krantzii* Lib. I. *Wandaliæ* cap. XXVI. ſeq. p. 18. Ubi imprimis *Valentiam* Civitatem, *Galliarum Hiſpaniarumque* mediam, patientibus *Romanis*, à *Vandalis* tunc captam eſſe narrat.

c In bellis quidem durus, & ad negotia expeditus, ſed aliàs turpiſſimus homo, & in moribus vitioſis Anteceſſorem ſuum, Witizam, ſuperans longiſſime.

d Poſtquam regnavit annos quatuor.

e Fideliſſimus *Legionenſis* Epiſcopus.

HEKE-

Gallæcia, *Portugallia*, *Algarbia*, *Andalusia*, *Granata*, *Murcia*, *Valentia*, *Arragonia*, *Catalonia*, *Navarra*, *Castilia Vetus*; *Castilia Nova*; quod *Toletanum Regnum*; & *Baleares Insulæ*, vulgò *Majorca* & *Minorca* dictæ; quæ unà cum *Ebusô* insula, vulgo nunc *Yvica*, unum Regnum conficiunt. Ex his posteà durabili titulo, ad hoc nostrum sæculum, clara fuere tria; *Castilia*, *Arragonia* & *Portugallia*.

VIII. *Legionis* Regnum, vulgo *Leon*, constituere reliquiæ Gothorum, à Mauris, ut dictum, in ea loca compulsæ. At *Ferdinandus I.* Legioni per matrimonium, juncta Castilia, uno nomine *Castiliam* appellavit Regnum suum. Huic posteà, devictis ac pulsis Mauris, accesserunt, *Gallæcia*, *Andalusia*, *Granata*, *Murcia*, ac *Navarra*. *Navarræ* autem Regnum *f* initium cepit anno Iɔ CCC XXIX. quum *Enecus*, *Bigorriæ* (pars est Galliæ Aquitanicæ) *Comes*, transgressus Pyrenæum Mauris ejectis, Regem se constitueret. Post hunc *Henricus IV.* Castiliæ Rex armis occupatum Navarræ Regnum, suo Imperio adjecit. *g* Regnum Legionis & Castiliæ. Navarræ regnum.

IX. *Arragoniæ* Rex primus factus est *Ramirus*, Sanctii Magni, Navarræ Regis, filius spurius, anno cIɔ XVIII. Huic deinde titulo annexæ sunt *Catalonia* & *Valentia*. *Jacobus* autem Rex anno cIɔ CCLII. *Insulas Baleares* suis armis occupatas, Arragoniæ Regno fideique Christianæ adjecit. Tandem *Ferdinandus V.* Caroli V. avus maternus, Castellæ & Navarræ Rex, per matrimonium Castellæ junxit Regnum Arragoniæ. Hic tandem Mauros, quos *Ferdinandus III.* in Granatense Regnum compulerat, omnemque unà Judæorum gentem, totâ Hispania anno cIɔ CCCC XCII. expulit. Arragoniæ regnum. Mauri ex omni Hispania ejecti.

X. *Portugalliæ Regnum* cepit initium ad hunc modum. Quum *Henricus* *h* *Lotharingiæ Comes* res ingentes contra Mauros in Hispaniâ gessisset, præmium virtutis ac laborum *Alfonsus VI.* Castellæ Rex, *Tiresiam* filiam notham ei dedit in matrimonium; dotemque apposuit eam Hispaniæ partem, quæ nunc *Portugallia* dicitur. Hujus filius *Alphonsus I.* cum quinque Reges Maurorum uno prælio fudisset, *Rex primus Portugalliæ* *i* appellatus est anno cIɔ CXII; habuitque successores continuâ serie, donec ultimo Rege Sebastia- Portugalliæ regnum. Portugalliæ Rex primus.

HEKELII.

f Quod inter Montes conclusum est, secundum *Joh. Henr. Alstedii* calculum.

g Hoc Regnum, *Maginô* scribente, habet annuum proventum Ducatorum aureorum circiter centum millium.

h Dux Lotharingiæ & Limburgi *Comes*.

i Ab Exercitu.

Sebastiano in Africa cæso, Regnum ad Regem Castellæ recidit. β

XI. Hac igitur ratione cuncta Hispaniæ Regna ad unum corpus rediere; caputque unum tota Hispania agnoscit: qui nunc est Philippus IV. Hispaniarum potius, quam Castellæ titulo gaudens. At operæ pretium est, tanquam in tabula cognoscere, quo titulo Rex Hispaniarum, quamque terrarum suarum possideat. Triplici igitur titulo tenet quicquid tenet; *Castellæ*, *Arragoniæ*, & *Portugalliæ*. Sub *Castellæ* regno sunt: *Duæ Castellæ*, *Legio*, *Asturia*, *Gallæcia*, *Extremadura*: *Andalusia*, *Granata*, *Murcia*, *Biscaja*, *Navarra*, *Mediolanum*, *Belgica*, *Burgundiæ Comitatus*, *Insulæ Canariæ*, *America*, *Insulæ Philippinæ*. Sub regno *Arragoniæ*; ipsa *Arragonia*, *Catalonia*, *Valentia*, *Insulæ Baleares*, quæ Majorca & Minorca: *Regnum Neapolitanum*, *Sicilia*, *Sardinia*. Sub regno *Portugalliæ*; ipsa *Portugallia*, *Algarbia*, *Guinea*, *Æthiopia*, *India Orientalis*, *Brasilia*, *insulæ Moluccæ*. De cætero, in ipsis Hispaniis Duces numerantur XXIV. At id maximè mireris; reperiri heic, quod haud facile alias toto orbe terrarum, scilicet Ducem in Portugallia, nomine Brigantinum, cui tertia pars Regni pareat. Porro Archiepiscopatus in universa Hispania sunt XII: Episcopatus LV. γ

Sub Castellæ regno quæ sunt.

Quæ sub regno Arragoniæ.

Quæ sub Portugalliæ.

CAP.

BUNONIS.

β *Portugallia* ab urbe *Porto*, & vicino pago *Cale*, *k* primum dicta *Portucalia*: quod nomen innotuit circa annum Christi D. postea vero mutata litera *Portugallia* appellata. *Voss. lib. I. Idol.* 34. *Sebastianus Portugalliæ Rex* XXIV. annorum juvenis in Mauritaniam trajecit, Mahumedem in regnum reducturus, qui à patruo Abdelmelecho erat pulsus. Sed prælio commisso *Sebastianus* cum omni sua nobilitate periit, *Abdelmelech* victor apoplexia, dum pugnatur, moritur. *Muhamedes* paludibus mergitur; atque ita tres Reges uno in prælio interiere. Successit Sebastiano ipsius patruus magnus *Henricus*. Post obitum *Philippus II.* Portugalliam occupavit anno C. 1580. Atque sic tota Hispania ad Monarchiam, quam habuit sub Gothis, rediit. Sed *Johannes Dux Brigantinus* nuper anno hujus seculi XL, titulum Regis Portugalliæ & coronam, inscio Philippo IV. Hisp. Rege, usurpare cœpit. Ejus filius *Alphonsus* defuncto patre Portugalliæ præfuit: sed ob crudelitatem regimine amotus est; regnumque hodie administrat ejus frater *Petrus*. *l*

γ *Mediolanensem* tamen *Ducatum* Hispaniæ Rex lege beneficiaria ab Imperio habet Romano. *Burgundiæ Comitatum* ejusdem Imperii Romani ipse Hispanus agnoscit regionem. Neque Provinciæ Belgicæ per Carolum V. Imperatorem esse desierunt in jure Imperii.

HEKELII.

k Qui olim piscationis gratiâ frequentari solebat, indeque tanta hominum multitudo confluxit, ut in civitatem opulentissimam evaserit.

l Qui ex prægnantibus causis *augustissimum Regis Titulum* adhuc modestè detrectat, & *Regens Portugalliæ Princeps* salutari saltem desiderat.

BUN(

CAP. VI.

De Urbibus, Portubus, & Academiis hodiè claris.

I.

URbes in Hiſpania nunc celebres ſunt *Barcino*, vulgo *Barcelona*, *Cataloniæ* caput; parvum quondam opidum, nunc celebre Emporium; licet portus commoditate deſtituatur; eoque naves ſæpè in ſtatione tempeſtatibus pereant. α 1

II. *Cæſar-*

BUNONIS.

α a *Catalonia* nomen habet à *Gothis* & *Alanis*, quaſi dicas, *Gothalania*; inter Pyrenæos montes, Mare Mediterraneum, Iberum & Cingam fluvios eſt ſita. Forma ejus Triangularis eſt, à Salſulæ fontibus ad Iberum fluvium ſe extendens. *a* Habet ſecundum Boterum, unum Ducatum *Cardonæ*, tres Marchionatus; XII. Comitatus, multas Baronias, & Dominia. Incolarum DC. millia eſſe perhibentur; inter quos C. millia Gallorum, aut Gallicæ originis ſunt, qui agriculturam, pecuariam & artes mechanicas tractant. Non enim eſt ulla regio Hiſpaniæ, in qua opificum induſtria artes ſolertius & diligentius excoluntur. Civitates & municipia muris cincta habet LVI, ex quibus præcipua ſunt b *Barcino* ab Hamilcare Carthaginienſi, cognomento *Barca*, condita & nominata eſt. Dicta quoque eſt *Faventia Colonia*, & *Julia Auguſta*. Anno ſalutis 805. à Ludovico Pio imperatore victis Mauris, recuperata eſt; Habet pontem DCCL. paſſuum in mare ſe extendentem, contra vim ventorum naves infeſtantium exſtructum. Habet etiam geminos amnes, *Betullum* vulgo hodie *Beſontem* ab Oriente; ab Occaſu *Rubricatum* ſive *Lobrogatum*. Comparatur hæc urbs *b* magnitudine, non tamen frequentia civium, cum Neapoli. c *Tarraco*, ſive *Tarragona*, de qua ſupra cap. IV. d *Dertoſa* ſive *Tortoſa* ad Iberum ſita, in quo pons navalis, magno artificio exſtructus. Duo ſunt in hac urbe caſtella è diametro ædificata, & Academia. e *Girona*, olim *Gerunda*, Auſſetanorum caput, colliculo impoſita, forma triquetrâ, fluminibus *Unda*, vulgo *Ontiar* & *Ter*, alluitur: Medio fere itinere jacet inter Ruſcinomen ad Boream & Barcinomen ad Meridiem XIII. leucis. f *Lerida* olim *Ilerda*. g *Cardona* ejuſdem nominis ducatus caput; ubi tria notanda; *Mons*, cujus terra ſimilis eſt farinæ, *Fons*, vini rubri colorem oſtendens; *Sal*, diverſorum colorum, qui contuſus, niveus comparet. Cæterum h *Monſerrato* ſive *Monte Serrato*, editiſſima rupes, cujus altitudo duorum milliarium, & circumferentia quatuor, eſt locus celebris. Hic ſcilicet *Ignatius Lojola* multa prece fletuque ſe Deo & B. Virgini devovit: Hinc ad Societatem Jeſu fundandam prodiit *c* anno cIↄIↄ XXII.

HEKELII.

a Regio ipſa ut plurimùm ſterilis eſt, ac magis fructuum, quàm frugum abundans & arborum Sylveſtrium, quàm domeſticorum. Undè quæſtum potiùs ex Mari faciunt accolæ, quàm ex terrâ.

b Dives.

c Et quidem ſecundùm *Bucholceri* calculum.

REISKII.

1 Sicuti regna Hiſpanica bene multa diverſas gentium occupationes & colonias, ſic urbes etiam harumque nomina ſuos auctores varios, Pœnos nempe, Romanos, Arabes, Gothos, aliosque ſatis perſpicue teſtantur. Quam vero copioſa heic annotandi materia ſeſe offert? i Urbibus inſignioribus Petrus du Val certa monet imponi epitheta, ut unam Hiſpalin emporium, Granadam magnam, Valentiam formoſam, Barcelonam divitem, Saragoſſam ſaturam, Valadolittum nobilem, Toletum veterem, & Madritum regiam Hiſpani jactitent. Huic k Arces regiæ vicinæ adjacent, ex iisque famoſiſſimum *Eſcuriale*, monaſterio religioſis S. Hieronymi deſtinato celebre, ſed bibliotheca magno altari, & Pantheo ac ſepultura regum celebrius, à Philippo II. ſex millionibus impenſis intra XXI. annos conditum, ut Ægyptiis, Græcis,

a Catalonia. b Barcino ſeu Barcelona. c Tarraco. d Dertoſa. e Girona. f Lerida. g Cardona. h Monſerrato. i Urbium epitheta. k Arces regiæ.

Arragonia Cæsar-Augusta.

II. *Cæsar-Augusta*, vulgo *Saragoça*[d], *Arragoniæ* caput magnificentissima totius Hispaniæ urbs. β

Navarræ Pompejopolis.

III. *Pompelon*, sive *Pompejopolis*, vulgo *Pompelona*, caput regni *Navarræi*. γ

Valentia.

IV. *Valentia*, caput olim Regni, nunc fructuum varietate Hispanicarum amœnissima. δ

V. *Mur-*

Græcis, Romanisque templis & fabricis non cedat, sed facile præstet. De Archiepiscopatibus regni & Episcopatibus scriptores antea citatos conferat, cui lubet. a Catalonia rebellis A. 1640. ducem Andegavensem sibi principem adsumsit: Unde comitatus Ruscinonensis (de Roussilon) regio Pyrenæis montibus conclusa, cum Perpiniano Fortalitio, clave ad Hispaniam penettandam paratissima penes regem Galliæ per Pyrenæos articulos mansit. Hanc secuta b Portugallia Johannem Bragantiæ ducem regno admovit, illoque Philippum IV. exuit. Unde bellum exarserat per annos XXVIII. gestum, sed A. 1668. pace publica extinctum. De inquisitione Hispanica Ludov. à Carmo tres libros in fol. Madrit. de Antipathia Gallorum & Hispanorum Carol. Garsias librum in 12. Venet. divulgavit. c Lingua Hispanica latinæ veteris propago dialectos quatuor fovet, (1) Castellanam purissimam, (2) Andalusicam, (3) Portugallicam, (4) Granadensem. Vid. Becman Geograph. c. IX. sect. 3.

BUNONIS.

β *Arragonia* nomen videtur habere à *Tarracone* civitate, quasi dicas *Tarraconia*, vel à flumine *Arragone*. Termini ejus à Septemtrione & Ortu sunt Navarra, montes Pyrenæi & Catalonia, à Meridie Valentia, ab Occasu Castilia. *Cæsar-Augusta* Romanorum colonia, prius *Salduba* dicta, sita est inter Barcinonem ad Ortum 44. & Burgos in occasum æstivum 52. leucis, à Valentia 60. à Toleto 64. Pontem habet lapideum, quo Iberus transitur, cum Reginoburgensi conferendum. Anno salutis cIↄ cxviii. victis Mauris, una cum aliis opidis à Christianis recepta est. Hodie magnificentiam urbis augent Academia, arx, & curia publica. Clara in hoc regno loca sunt, d *Huesca*, olim *Osca*, in qua Sertorius Hispanorum Principum filios obsides literis erudiri voluit. Habet Academiam antiquam. e *Balbastro*, Latinis *Balbastrum*, ad Verum amnem agro & oleo dives. f *Jaca* ad Arragonem fluvium sub Pyrenæis montibus sita, Navarræ regno vicina. Huic Philippus II. Hisp. Rex Castellum junxit contra Arragonenses, quibus Castiliani admodum infensi sunt, adeo, ut malitiosum hominem proverbio dicant, quasi *Arragonensem*. g *Fraga*, olim *Gallia Flavia* ad Cingam fluvium, ubi croci magnus est proventus. h *Venasca*, Galliæ regno contermina, castellum habet, in cujus muris tormentorum loco sunt lapides. i *Calatajut* haud procul ab antiqua Bilbili. k *Monsonium* seu *Monçon*, ubi procerum Arragoniæ habentur conventus.

γ *Navarræ* regnum à Pyrenæis montibus incipit, & descendit ad Iberum fluvium, magna tamen ex parte montibus conclusum. Regnum hoc ante annos cl. Ferdinandus Catholicus pene omne occupavit, quum *Johannes Albretanus* Navarræ Rex, Ludovico XII. Galliæ Regi opem ferens, à Julio II. Papa proscriptus & excommunicatus esset. Eâdem forma adhuc hodie possidet Hispanus, exceptis paucis locis, quæ Galliarum Regi supersunt, & vix sextam regni pattem faciunt. l *Pompejopolis* ad Argam flumen, haud longe à Pyrenæis montibus sita, inter Cæsar-Augustam 30. & Bajonam urbem Aquitaniæ 20. leucis; haud dubiè à Cn. Pompejo Magno nomen habet, qui cum Metello res magnas in his oris contra Sertorium gessit. Strabo *Pompeji tropæa* vocat. Alphonsus Rex eam anno Christi Iↄ ccxxxv. una cum Jaca, Virovesca & aliis opidis, Mauris ejectis recepit. Hodie firmo muro & duobus castellis munita. Hic m *Ignatius Lojola* pugnans vulneratus bellum amplius sequi non potuit; vitam igitur amplexus monasticam, ordinem Jesuitarum instituit: Reliqua Navarræ loca non sunt adeò clara.

δ *Valentiæ* regnum inter Murciam & Cataloniam sita limites habet ad Orientem mare Mediterraneum, ad Septemtrionem Arragoniam & Cataloniam, ad Occasum utramque Castellam, ad Meridiem Murciæ regnum. Longitudo ejus, est ix. latitudo xvii. leucarum. Duos habet sinus, Sucronensem & Illicitanum; n Portus quatuor *Vineri*, *Deniæ*, *Xabiæ*; & *Alicante*; & fluvios principes quinque, *Migliar*, *Morvedre*, *Gualdal-*

a Catalonia. b Portugallia. c Lingua Hispanica. d Huesca seu Osca. e Balbastro. f Jaca. g Fraga. h Venasca. i Calatajut. k Monsonium. l Pompejopolis. m Ignatius Lojola. n Valentia urbs.

V. *Murcia*, caput Regni: Hortus totius Hispaniæ vocatur. Carthago nova, vulgo *Carthagena*, optimus Hispaniæ, ad mare Internum, portus. ε Murcia.

VI. *Granata*, caput regni, splendida atque ampla urbs. ζ Granata.

VII. *Hispa-*

Gualdalviar, *Xucar*, *Segura*. Nomen regni haud dubie sumptum ab urbe *Valentia*, Romanorum olim colonia, quæ tribus millibus passuum à mari submota inter Turiæ ostium & sinum Sucronensem à Barcione 49. leucis in Meridiem, à Toleto 60. in ortum, tota Cæsaraugusta, à Dianio 10. in Borea sita est, Cœli soli que temperie nec felici Campaniæ cedit, unde *Formosa* cognominatur. Illustris est frequenti nobilitate, & Academia; origine *Ludovici Vivis*, & duorum Pontificum *Calixti III.* & *Alexandri VI.* e Non longe hinc distat a *lacus Albufera*; & *Porto elgrajo*, pagus munitus, ubi pons 150. passuum in mare protensus. Loca præterea clara hic sunt. b *Saguntum* supra memoratum. c *Denia* duos habens portus & speculam in mare prominentem. d *Alicante* vino generoso notissima. e *Guardamar* Salis proventu dives. f *Peniscola* ad mare, in scopulo Pyramidali sita, refugium *Benedicti XIII.* Papæ, quum Constantiæ honore Papali esset privatus.

HEKELII.

d Seu *Saragosa.*

e Conf. *Thomæ Lansii* Orat. pro *Hispaniâ* in Consultat. de *Principatu inter Provincias Europæ* p. 267. Edition. tert.

BUNONIS.

ε g *Murciæ* regnum ad Mare Mediterraneum situm limites habet Granatam ab Occidente, Castiliam Novam & Valentiam à Septemtrione, ab Ortu & Meridie Mare Mediterraneum ad sinum Virgitanum & Promontorium *Cabo de Palos*. Nomen habet à civitate *Murcia f*, quæ 9. leucis à Carthagine nova distans anno Salutis CIↃ CCLXV, Mauris pulsis recuperata est ab Hispanis. *Alphonsi Castiliæ* Regis, Astronomi celeberrimi, à quo Tabulæ Alphonsinæ, sepulchro nobilitata. *g* h *Carthago Nova* & *Spartaria*, à sparti copia cognominata, ab Asdrubale Carthaginensium duce paulo ante bellum Punicum II. in Peninsula exstructa, distat à Murcia urbe X. leucis in Ortum; Valentia XXXIII. in Meridiem. Habet optimum totius Hispaniæ ad Mare Internum portum CC. triremium capacem. Magna ibi est scombrorum piscatio, qui vicinæ i *insulæ Scombrariæ* nomen dederunt; *Scipio* hanc urbem eodem, quo venit die, præter omnium exspectationem cepit:& virginem captivam Allucii, Celtiberorum Principis, eximiæ formæ sponsam, intactam ipsi parentibusque restituit; & eo facto animos hostium sibi devinxit. Carthagine VI. leucis distat k *Almacarron* castellum, ubi aluminis uber proventus. *Vera* vel *Bera* urbs, olim l *Virgi*, unde m *Sinus Virgitanus* dictus, inter Carthaginem novam IX. leucis, & promontorium Charidemum V. in confinio regni Murciensis & Granatensis sita.

ζ *Granatæ regnum* ab ortu habet Murciam, à Septemtrione Castiliam Novam, ab Occidente Andaluziam, à Meridie mare Ibericum. Ejus longitudo LX. Latitudo XXV. ambitus CCXXX. leucarum esse dicitur. Nomen habet à metropoli n *Granata*, quasi *Garnatæ*: lingua enim Punica *Gar* significat *antrum*, & *Nata*, nymphæ nomen est, quæ ibi colebatur, quasi dicas *Antrum Natæ*. Alii à *cocco*, cujus ibi copia: Hispani *Granam* vocant, alii à mali Punici similitudine derivant: hoc enim, ut granis & acinis refertum, sic urbs Granata, cujus insignia malum Punicum, densissimas domos habet, & dehiscentis granati quasi similitudinem, urbs ista sexaginta millia domorum complectebatur. *h* Hanc quum Mauri una cum regno plures quam septingentos annos tenuissent, Ferdinandus Catholicus anno CIↃ CCCC XCII. inde & ex universa Hispania eos, & cum iisdem CXXIV. millia Judæorum, ejecit. Ut à Christianis Hierosolyma; ita hæc civitas à Mauris desideratur, adeo, ut ob ejus amissionem singulis diebus Veneris vexilla sua abscondant. Hodiè urbs illa habet Academiam. Æstate reliquas superat Hispaniæ civitates salubritate aëris & numero fontium, quorum X. millia numerantur. Est quoque in hoc regno ad mare o *Malaga*, totius Hispaniæ armamentarium & propugnaculum contra Africam. Habet duo castella sibi invicem imminentia; ab uno ad alterum transitus est inter duos muros; emporium frequens est. A Malaga versus Ortum ad Mare est p *Almeria* in

a Albufera lacus. b Saguntus. c Denia. d Alicante. e Guardamar. f Peniscola. g Murcia. h Carthago Nova. i Scombraria insula. k Almacarron. l Virgi. m Sinus Virgitanus. n Granatæ regnum & Urbs. o Malaga. p Almeria.

Andalusia. Hispalis. S. Lucas. Corduba. Marcena.

VII. *Hispalis*, vulgo *Sevilia*, Andalusiæ caput, urbs magnificentissima, opulentissimum totius Europæ Emporium. *S. Lucas*, navium statio Hispalensium. *Corduba*, urbs admodum ampla, at minus populosa. *Marcenæ* opidi ager lectissimos totius Hispaniæ fert Asturcones. η

Esculiale.

VIII. *Toletum*, centrum ferè Hispaniæ obtinet: omnium maxima ac munitissima *Madritium*, vulgo *Madrid*, & *Madril*, Regiâ sede nobile opidum. Quinto ab hinc milliario visitur in Esculiali superbum illud *D. Laurentii Monasterium*, Philippi II. opus, in solo fertili, salubribus aquis, fructibus oleoque abundanti, sita. Hunc locum quum Christiani Mauris eriperent, vas illud è smaragdo, quod Genuenses habent, inde asportatum est. Haud procul à mari & Malaga ad Occasum est *Munda*, quam antiquam illam [a] *Mundam* esse, sunt qui putant, ad quam Cæsar ultimum prælium contra Pompeji liberos commisit, idque difficillimum. Pompejanorum ad XXX. millia peditum & V. millia equitum cæsa referuntur. Ea vicinarum urbium metropolis dicitur Straboni. Sed, Mariana teste, Munda illa vetus hodiè *Runda la veja* dicitur, ab Arunda 2. leucis, à Munda nova 3. à Malaga 20. millibus passuum in colle apud fluviolum sita.

HEKELII.

f *Ptolemæo* & *Plinio* MURGIS dicta.

g In hâc optima fiunt vasa ex cretâ, & mira Serici quantitas. Regio ipsa autem paucas habet habitationes, easque viles ob montium asperitatem, & ob planitiem parùm aquis irriguam.

h Leg. *Lansius* loc. in Not. ad §. IV. Cap. huj. cit. p. 265. seq.

BUNONIS.

η b *Andalusia* quasi *Vandalorum domus Vandalen Huysz* dicta; aliqui tamen à *Vandalia*, & alii à *Vandalicia* derivant, quod Vandali à Gothis ejecti huc confugerunt, antequam in Africam trajicerent. Limites habet ab Ortu Granatam, à Septemtrione Castiliam novam, ab Occasu fluvium Guadianam; à Meridie mare Ibericum & fretum Herculeum. Terra frumenti, vini, olei, & omnis generis frugum feracissima est, unde *Granarium*, *Cella* & *Equile* Hispaniæ dicitur. c *Hispalis* Romanorum olim colonia, hodiè etiam literarum studiis & Academiâ celebris, inter Cordubam ad Boream 22. & Gades ad Meridiem 19. leucis, à Granata 36. in Occasum, Ulyssiponem versus 63. à Toleto 72. in Austrum ad Bætim sita est. Anno Salutis CIↃ CCXLVIII. à Ferdinando Rege, ejectis Mauris, recepta. De hac urbe Hispanorum est proverbium: *Cui Deus favet, ei dat domum Hispali.* Item, si cui benè precari volunt, dicunt: *Faxit Deus, ut Hispali victum habeas & amictum.* *Hispalensis* olim eruditione clarus fuit d *Isidorus* Episcopus: Item nuper e *Benedictus Arias Montanus*, cujus industriæ maximam partem debetur Opus Regium Sacra Biblia continens. *S. Lucas* olim dictum est f *Fanum Luciferi.* g *Corduba* quoque ad Bætim sita Astigi finitima est 8. leucis distans, gloria & potentia olim celebris. *i* Plinius *coloniam Patriciam* cognominatam scribit. h *Senecas* hæc, patrem & filium, & i *Lucanum* Senecæ Philosophi è fratre nepotem, alumnos habuit. Hic quoque vixisse accepimus k *Avicennam*, l *Averroëm* & m *Rasen*, Medicos ac Philosophos eximios. Urbs hodiè admodum ampla quidem est *k*, sed non adeò frequens. Hîc equile regium est ducentis & pluribus equis educandis sufficiens. Hic quoque inventa est ars præparandi corii, quod inde vulgò dicitur *Corduan.* Sunt ibi præterea n *Nebrissa*, nunc *Lebrixa*, o *Ælii* illius *Antonii* patria, qui duas decades de rebus gestis Ferdinandi Catholici scripsit. p *Ossuna* Academia nobilis. *Xeres de la frontera.* Non longè hinc *Rodericus* Gothorum in Hispania rex ultimus à Mauris cæsus est, & imperium ad Saracenos translatum. q *Marcena* in Hispalensi territorio est.

HEKELII.

i Vid. D. *Magni Ausonii*, *Burdigalensis*, Ordo *Nobilium Urbium*, v. 84. seq.

k Et aquis dives, amœnissimisque hortis ornata.

BUNO-

a Munda. b Andalusiæ regnum. c Hispalis. d Isidorus Hispalensis. e B. Arias Montanus. f Fanum Luciferi. g Corduba. h Senecæ. i Lucanus. k Avicenna. l Averroës. m Rases. n Nebrissa. o Ælius Antonius. p Ossuna. q Marcena.

in memoriam victoriæ adversus Gallos, *ad S. Quintinum* in Picardiâ, anno cIↃ IↃ LVII. obtenta exstructum. ϑ

IX. Burgi, vulgo *Burgos*, Castellæ veteris caput, opidum antiquitate & magnitudine celebre. *Valliadolid* inter nitidissimas Europæ urbes censetur. ι Burgi. Valliadolid.

X. Compostellam Gallæciæ caput, aliàs vulgo *S. Jago*, D. Jacobi Compostella Gallæcia.

BUNONIS.

ϑ *Castilia Nova* confinem habet Castiliam Veterem à septemtrione altissimis montibus separata; ab Occasu Portugalliam, à Meridie Estremaduram, Andalusiam & Granatam, ab Oriente Murciam & Valentiam. Salubritate aëris & soli bonitate præstat Castiliæ Veteri. a *Toletum* *l* Castiliæ novæ metropolis, & olim regum Gothorum sedes. Unde *regnum* istud quoque *Toletanum* appellatur. *m* Urbis hujus majorem partem cingit Tagus fluvius, reliquum muris & 150. turribus munitum est. *n* Sita est inter Burgos ad Boream & Cordubam ad Meridiem 50. leucis, inter Valentiam ad Ortum 60. & Olyssiponem ad Occasum 83. à Madrito 12. Hic b *Alphonsus* Rex Tabulas suas Astronomicas confecit. Ejus Archiepiscopus primus est Hispaniæ Castiliæque Cancellarius. *o* Hic quoque Academia antiqua floret. Urbs hæc Anno Salutis cIↃ LXXXV. ab Alphonso VI. Mauris pulsis recuperata est. c *Madritum* quidam volunt esse antiquam illam d *Mantuam* Carpetanorum, cujus vestigia reliqua sunt in *Villa Manta* pago apud Madritum. Urbs hæc sita est in clivo ad Septemtrionem, cujus radices alluit e *Xarama* amnis, saxeo ponte pervius. Aër hic maximè salubris est, cujus beneficio Carolus V. Imperator quartana liberatus scribitur. Circumjacens territorium abundat silicibus, unde Mennæ poëtæ dicitur igne cincta. Madrito duabus leucis abest hortus regius f *Pardo*. *In Monasterium illud S. Laurentii* ajunt Regem insumsisse ducenties centena millia coronatorum sive viginti milliones.

ι g *Castilia Vetus* limites habet à Septemtrione Asturicam & Biscajam, ab Occasu Lusitaniam, à Meridie Castiliam Novam, ab Ortu Arragoniam & Navarram. h *Burgi* regia jacet ad rapidum flumen i *Relanzon* inter Cæsaream Augustam ad ortum 52. leucis, & Legionem ad Occasum 33. ac inter Toletum ad Meridiem 51. Flaviobrigam ad Coream & Cæc. 31. *p*. Ejus Archipræsul olim cum Toletano de primatu contendit. *q* Urbem hanc à Saracenis captam Alphonsus VII. Arragoniæ Rex in libertatem asseruit anno salutis cIↃ CVI. Non longè à Burgis fons est profluvium alvi sistens. k *Valdoletum*, sive *Valiadoletum* vulgò *Valliadolid*, pulcherrima Hispaniæ urbs ad Pisurgam fluvium sita, à Regibus propter hortorum fontiumque amœnitatem, rerum omnium copiam libenter inhabitata; clara alioquin Academia, civilitate morumque comitate nulli cedit Hispaniæ civitati, licet ab Hispanis vocetur *Villa*. Sunt porrò in hoc regno urbes celebriores l *Segovia*, *laboriosa* dicta; nemo enim ibi conspicitur mendicus; nisi qui per ætatem aut morbum ad opus non est idoneus. m *Osma* ad Durium fl. ubi Academia. n *Alba* sive *Alva*, unde duces Albani nomen habent. o *Cocca* editiori loco sita, gentis *Ascalæ* sedes; alioquin mala mansio dicitur Principum; nam non longè hinc abest arx, in qua p *Philippus Austriacus* Mauritii frater Lovanio à Duce Albano abductus, inclusus & detentus fuit. q *Logronno* olim *Juliobriga*, à Carolo V. ob fidem immunitatibus donata.

HEKELII.

l Græcis Τόλητον.

m *Ptolemæo* & *Livio* CARPITANORUM Urbs est.

n Perampla quidem est Civitas, & diversis *Conciliis* clara; sed situ inæquali, nunc quidem altiore, nunc humiliore.

o Et tam in spiritualibus, quàm in temporalibus XVII. Terris murô percinctis moderatur.

p Urbs benè ædificata est; tametsi vias angustas potiùs habeat. Montibus etiam circumambitur, quò fit, ut breviorem videant lucem, quàm situs fert, magisque persentiant frigus.

q Continentur autem sub ejus Diœcesi 150. Oppida.

BUNO-

a Toletum. b Tabulæ Alphonsinæ. c Madritum. d Mantua Carpetanorum. e Xarama fl. f Pardo hortus. g Castilia Vetus. h Burgi. i Relanzon fl. k Valliadolid. l Segovia. m Osma. n Alva. o Cocca. p Philippus Austriacus. q Longronno.

cobi Apostoli [r] ossa, ut creditur, ibi sita, claram effecerunt. [x]

Olyssipo. XI. *Olyssipo*, vulgo Hispanis *Lisbona*, incolis Portugallis *Lisboa*; Portugallici regni caput, urbs magna, populosa, negotiationibus celeberrima. [λ]

XII. *Por-*

BUNONIS.

x *Gallæcia* à *Gallaicis* nomen accepit, à Septemtrione Occanum habet Cantabricum; ab Occasu Oceanum; à Meridie Lusitaniam, ab ortu Asturiam & regnum Legionis. Litus hoc frequentes habet sinus. Præcipui regni istius portus sunt a *Corunna* & *Ferol*. In extremo versus occasum litore habet b *Promontorium Celticum*, quod & *Nerium* & *Artabrum* olim dictum est, hodie vulgo vocatur *Cabo Finis Terræ*. Antiquis scriptoribus hic quoque memoratur c *Flavium Brigantium*, quod aliis hodie est *Betanzos*; aliis Compostella; aliis vero ipsum *Caronium*. *Compostella* Archiepiscopatu & Academiâ quoque claret. Celebris hic est d *Bajana*, juxta quam in mari insulæ *de Bajana*, sive *Deorum Ptolemæi*. e *Orense* ad Minii ripas opidum nobile, à Suevis olim dictum *Warm See*; unde mutata dialecto hodie dicitur *Orense*. Fontem enim habet calidum, cujus aquæ ovis ebulliendis inservire possunt.

λ f *Portugallia* nonnullis dicta videtur, quasi *portus Gallæciæ*, ab opido *Porto*, quod ad Durium flumen celebrem habet portum. Sed potius à portu & vicino pago Cale nomen natum Portucale, quod circa annum *Christi* Iↄ notum erat. *Voss.* 1. *Idol.* 34. Unde mutata *litera* C. factum Portugallia. Limites hujus regni sunt à Septemtrione Gallæcia, & Minius fluvius; ab Occasu & Meridie Oceanus Occidentalis; ab Oriente Castilia, Andalusia & Estremadura. Circuitus est Iↄ CCCLXXIX. milliarium: longitudo CCC XX. *latitudo* LX. *f*

Primaria hujus regni urbs est g *Olyssipo & Olyssippo & Ulyssippo*, Straboni Ὀδύσσεια ad Tagum haud procul ab ora occidua distans, à Toleto 83. leucis, ab Hispali 63. in occasum, à Sacro promontorio 30. Portum versus in Boream 50. Septem collibus imposita, quinque castellis munita est: ex quibus Castellum *S. Johannis* tot perhibetur instructum æneis tormentis, quot dies habet annus. Olim numerarunt ædificia urbana vicies mille: hoc autem tempore numerus multo major est. Magnificum & stupendæ structuræ in hac urbe est Templum Misericordiæ. Horreum item publicum, Basilica & Xenodochéum sunt urbis miracula. Anno Salutis CIↄ CXLVII. Mauri hac urbe pulsi. Unius horæ spatio ab hac urbe abest Belem cœnobium opulentum Dominicanorum. Monachi in eo admodum laute vivunt. Reges ibidem sepulti sunt. Lisbona quinque milliaribus distans versus austrum *Setubal*, vulgo *S. Hubes* dictum, ad litus jacet, ubi ingens copia salis conficitur solisque ardore coquitur.

Sunt præterea in eo regno opida clara h *Bracara* hodiè *Braga*, inter Minium & Durium, ea in parte quæ hodiè *interamnis* dicitur, ubi sedes Archiepiscopi, qui de primatu Hispaniæ cum Toletano contendit. Archiepiscopus iste Ecclesiasticus simul est, & secularis. i *Ebora*, Academia clara; item k *Conimbria* ad Mundam sive Mondego fl. sita, Academia celebris est, unde habemus *Collegium Conimbricense*. *Braganza* Ducis sedes.

l *Algarbia*, olim regnum, nunc Lusitaniæ pars est; ab Occasu & Meridie habet Oceanum; ab Ortu Anam fl. à Septemtrione Portugalliam. Omnium Hispaniæ provinciarum augustissima est. Portugalliæ Rex eam dotis loco accepit à Rege Castiliæ, quum filiam ejus notham Beatricem uxorem duceret. Præcipuæ urbes sunt, *Tavira* seu *Tavila*, regionis metropolis, *Silvæ* seu *Silves*, cujus episcopus Algarbiæ præsul est. *Pharus* sive *Faro*, & *Portus Magnus*, vulgo *Villa Nova de Portomanno*. Habet quoque *Sacrum promontorium*, *t* in quo Cœnobium & Castellum. ν

m *Legionis* regnum à Meridie & Oriente limites habet Castiliæ Veteris fines; ab Occidente Gallæciam; à Septemtrione Asturiam. Ejus metropolis, à qua regio nomen habet, est *Legio*, vulgo *Leon* in finibus Asturum, media ferè inter Vallisoletum & Ovetum, 22. leucis distans, à Burgis 33. in Occidentem. Hanc urbem inter montes sitam Pelagius primam eripuit Mauris anno Salutis Iↄ CC XXII. Inde haud procul castellum adversus Barbarorum incursiones exstruxit, unde Castellæ Comes dictus. Hinc *Castellæ* sive *Castiliæ* regni nomen profectum est. Legio urbs templum habet insigne, ubi Regum sepulchra. Sunt hic præterea urbes insigniores, *Camora* seu *Samora*, olim *Zentica* seu *Sentica* ad ripam

a Corunna & Ferol. b Promontorium Celticum. c Flavium Brigantium. d Bajana. e Orense. f Portugalliæ regnum. g Olyssipo. h Bracara sive Braga. i Ebora. k Conimbria. l Algarbia. m Legio.

XII. *Portus* ad Oceanum celebres sunt *in regno Portugalliæ* Setubal, Olyssipo ad Tagum, & Porto ad Durium. In Gallæciâ Corunna & Ribadeo. *In Biscaja* Bilbao, & S. Sebastiani. In Andalusia S. Lucas de Barrameda *clavis Sevillæ*. Gadiz Gibraltar *ad fretum*. In Granata *ad Internum mare* Malaga. In Murcia *Cartagena*. In Valentia, *Alicanta & Valentia*. In Catalonia, *Tortosa ad Iberum, Tarragonam, Barcelona &c.* Portus Hispaniæ celebriores.

XIII. Academiæ illustriores sunt, Salamantica & Complutum in Regno Castellæ, Conimbrica in Portugalliæ Regno. μ

CAP.

ripam Durii; *Asturica*, vulgo *Astorga*; non procul à lacu Senabria quem Tera fl. facit; *Palentia* ad Carionem fl. Academia celebris; *Cividad Rodrigo* adversus incursiones Lusitanorum munita; *Medina del Campo*, à tributis & vectigalibus immunis &c.

[a] *Asturia* regio aspera, montibus sylvisque horrida, habet ab Occasu Gallæciam; à Meridie Castiliam veterem; ab Oriente Biscajam; à Septemtrione mare Cantabricum. In eam regionem & vicinam Gallæciam confugerunt indigenæ Hispani, quum Mauri omnem fermè occuparent Hispaniam. Est vero Asturia velocissimis equis nobilis, quos *Asturcones* vocant. Dividitur in *Asturiam de Oviedo*, ubi opidum [b] *Ovie-dum* seu *Ovetum*, ad Devam fl. à Legione 22. leucis distans, Academiam habet, civitas Regia & Episcoporum bello Saracenico dicta. Et *Asturiam de Santillana*, ubi [c] *Lianæ* seu *Lianes*, & *Santanderum*, seu *S. Andero*, quod *S. Emederii portus* à Mariana appellatur.

[d] *Cantabria* hodie dividitur in *Biscajam* & *Guipuscoam*. [e] *Biscaja* confines habet Navarram, Guipuscoam, mare Cantabricum, & Asturiam. Pars illa, quæ ad Bajonam pertinet; & Regi Galliæ paret, extendit se usque ad fluvium Iron; inde altera pars Hispano subjecta est. Lingua Cantabrica antiqua est, & diversa multum ab Hispana. Biscajæ metropolis est, [f] *Bilbao* sive *Bilvao*, ad Nausam fl. quasi dicas *Bellum vadum*. Condita est hæc urbs, teste Marianâ, anno Christi CIↃ CC XCVIII. Abest à [g] *Bermeo* seu *Verneo*, quæ est antiqua illa Flaviobriga, 5. leucis in Occasum, à Burgis 30. in Boream, à litore 2. commodè sita est. Per eam merces in reliquam Hispaniam importantur & exportantur. Malorum aureorum tantus hic est proventus, ut ..o. mavedis, quæ levissima ex cupro moneta est, tot mala emantur aurea, quibus ferendis unus mulus vix sufficiat. [h] *Guipuscoæ* termini sunt ab Oriente fluvius Vidoso sive Vidorso, & montes Pyrenæi, à Meridie regnum Navarræ, ab Occidente Biscaja, à Septemtrione mare Cantabricum. Ambitus ejus habetur 36. milliarium. Regio hæc ferri chalybisque ferax est; unde Vulcani officinam, Martisque armamentarium natura hic videtur exstruxisse. Fluvius est [i] *Chalybs*, cujus aquâ ferrum optimè induratur. Gens ipsa rustica & superba est. Metropolis ejus est [k] *Tolosa* ad confluentes Araxis & Oriæ sita, est regionis conventus sedes. [l] *Placentia* magnam habet multitudinem fabrorum ferrariorum. [m] *Fanum divi Sebastiani*, hodiè *Don Bastia*, portu gaudens amplissimo &c. Porrò in [n] *Alava* provinciâ metropolis est [o] *Vittoria*, nobilibus familiis & mercatura clara, antea *Burgus Gasteyz*.

HEKELII.

r *Hispaniæ* Protectoris.

ſ Et quidem secundùm *Boteri* sententiam.

s Sive *Ulyxippona*, sic dicta, quòd ab *Ulysse* sit condita. Ideoque dicitur *Straboni* Lib. III. p. 270. Ὀδύσσεια, h. e. *Ulysséa Urbs*.

t Vulgò *Cabo San Vincenzo* dictum.

v Non solùm, sed & tuta Navium statio est.

BUNONIS.

μ [p] *Salamanca* vel *Salamantica* in Castilia vetere à Vallisoleto 22. leucis in Meridiem Placentiam versus ad Tormis fluvii ripam sita, qui se cum Durio posteà miscet. Academia hæc ex Balentia urbe eò translata est anno Christi CIↃ CCXXXIX. [q] *Complutum* olim, hodiè *Alcala de Henares*, ab amne Henares urbis muros alluente appellatur. Sita in Castilia Nova 6. leucis à Madrito, haud longè ab Ortu Tagi. Celebrem hanc Academiam

L

a Asturia. b Oviedum op. c Lianes & S. Andero. op. d Cantabria. e Biscaja. f Bilbao. g Flaviobriga, Bermeo. h Guipuscoa. i Chalybs fluvius. k Tolosa. l Placentia. m Fanum S. Sebastiani. n Alava. o Vittoria. p Salamantica. q Complutum.

miam x in primis reddiderunt a *Biblia Complutensia* polyglotta, anno Christi cIɔ Iɔ xv. sumtibus Francisci Ximenii Archiepiscopi Toletani ibidem excusa. b *Conimbricæ* Academia fundata est à Johanne III. Rege Portugalliæ anno Christi cIɔ cc xii. y Reliquæ Academiæ, quæ in Hispania sunt, suis memorantur locis. c Cæterùm Hispani religioni *Romanocatholicæ* sunt addictissimi: eaque una ibidem viget ope inquisitionis, quæ primum ad Mauros & Judæos coërcendos inventa, in aliarum religionum sectatores, tanquam hæreticos, stringitur. Ab inquisitione damnati induuntur veste, quam *Sanbenito* vocant, & raptantur ad supplicium iis ceremoniis, quæ populo terrorem possunt incutere. d *Lingua* per Hispaniam præcipua est Castellana ex corrupto sermone Latino nata. *Lusitana* ex Gallica & Castellana conflata elegans est, & auribus grata. *Valentina & Catalaunica* Narbonensi propior; in quam tamen nonnullæ voces Gallicæ irrepserunt. Sola Biscaja antiquum sermonem retinuisse putatur. Est verò sermo Hispanorum multis argutiis, brevitate, efficacia, gravitate, adagiis & amphiboliis refertus; quoniam phrasibus & copia haud abundat. Non minus comtè tamen rustici & tenuiores ratiocinantur, quam urbani & nobiles. e *Hispani* perhibentur esse temperamenti melancholici; unde ad quietem & contemplationem videntur nati. Hinc etiam fit, ut eorum consilia tarda, & executiones lentæ, processus graves, & molimina firma sint. Raró cum peregrinis contrahunt amicitiam, quam nec inter se impensius colunt. Ambitiosissimi pariter sunt & suspicacissimi, facilè se contemni putant. Philautiæ vitio laborant; & suo abundant sensu. *Magnus est eorum in Principem & remp. amor.* Hispani mares hebetiori sunt visu, colore terreo & vultu tristi: fœminæ tamen magis formosæ, gratiosæ, vivaces, agiles, quam mares; quia humoris abundantia melancholiam in illis minuit, & adustionem temperat. Habent Hispani laborum atque inediæ patientissima corpora. *In militia* ordinum sunt observantissimi; certissimi fistulatores & sclopetarii; hastati haud facile loco moventur. Capillis nigris & præcisis superbiunt. Servatas parsimonia opes & ad temperantiam institutis corporibus sæpe negatas, in vestitu consumere amant, & sic ad ostentationem proferre, immensa sui fiducia; sed apud timidos & patientes majore. Nigrum & fuscum in vestitu amant colorem. Pallia gestant oblonga, tàm plebejus & veteramentarius gladio accinctus prodit, quàm nobilis; nobilitatem videlicet è gente sua sibi imaginantur. *Boterus. Mariana. Barclajus in Icone.* Exquisitum in Hispania habetur judicium ad compescendos sceleratos, *Ferdinandi & Isabellæ* tempore excogitatum, quod *Hermandad* vocatur. Fugitivi indagantur, & plerumque ex alienis Regnis ad supplicium callide retrahuntur. Ex isto tempore judicium hoc singulari Regum cura in magnam reipubl. utilitatem conservatur.

HEKELII.

x Annô CHR. M. D. XVII. magnificè exstructam.

y Evocatis (& quidem *Andreæ Goveani*, *Lusitani* Theologi, operâ & studiô) è *Galliâ* Doctoribus, *Nicolao Gruchio*, Philosopho, *Georgio & Patricio Buchananis*, *Scotis*, ut colonia esse videatur *Lutetiæ & Burdigalæ*. Et hæc Academia non solùm loci naturâ est amœnissima, sed & omni litterarum genere clarissima.

a Biblia Complutensia. b Conimbria. c Hispanorum religio. d Linguæ Hispan. e Hispanorum mores.

CAP. VII.

De Insulis ad Hispaniam.

I.

Insulæ Baleares. INsularum Hispaniis adjacentium celebriores sunt, *Baleares* duæ, item *Ebusus* & *Gades*.

Baleares contra Tarraconensia littora sitæ, haud longè inter se distant, & à spatio suo cognominibus acceptis, *Majores*, *Minoresque* plurali numero, vel etiam singulari *Major*, *Minorque* appellantur:

lantur: funda olim bellicosæ, unde & nomen traxisse putantur, quasi ἀπὸ τοῦ βάλλειν, id est, à jaculando: Græcis *Gymnesiæ* dictæ, ἀπὸ τῆς γυμνότητος, id est, à nuditate, quod incolæ aliquamdiu [a] nudi vitam egisse dicantur: nunc vulgò *Majorca* [b] & *Minorca*. Piraticâ olim incolæ maximè vivebant: Carthaginensibus iidem contra Romanos stipendiarii, donec Hispaniis debellatis, à Romanis subigerentur. Mauri posteà ex Africa occuparunt, cum Hispanias diriperent, regnumque adjecta Ebuso Insula in iis condiderunt: quos tandem Jacobus Arragoniæ Rex ejecit; ut suprà commemoravimus. [α]

II. *Ebusus* inter Majoricam & Hispaniam sita est; frumentis tantùm non fœcunda; ad alia largior, & omnium animalium, quæ nocent, adeò expers, ut nec ea quidem, quæ de agrestibus mitia fiunt, aut generet, aut si invecta sint, sustineat, hodiè vulgò *Yvica* [β] dicitur, salis copiâ maxime celebris. [c] [1] Ebusus.

III. In

BUNONIS.

α [a] *Major* insula occasum spectat, ejus forma quadrata est, habens c. millia passuum in longitudinem, CCC LXXX. millia in circuitum. Olim duas habuit urbes, [b] *Palmam* ad Occasum; [c] *Pollentiam* sive *Potentiam* ad Ortum, hodiè vicus est. Præcipua ejus urbs nunc est *Majorica*, decem patens portis. *Minoris* insulæ ambitus habet CL. millia passuum: spectat ortum. Hodie unam habet urbem [d] *Minoricam d* nomine. *e* Olim cibum puer à matre non accipiebat, nisi quem ipsa monstrante percussisset. Aureos & argenteos nummos ad se importari decreto vetuerant publico. Mulierum tanto amore tenebantur, ut singulas à prædonibus ternis quaternisque viris redimerent. Mortuorum cadavera contusa & in urnam conjecta lapidibus obruebant. Annis circiter XX. post bellum Punicum tertium [e] *Metellus* has insulas non sine labore subegit: unde *Balearicus* dictus. Aliquando Balearici à cuniculis in tantum conjecti sunt periculum, ut coacti sint Romanorum opem implorare, *Strabo lib.* III. *Plinius lib.* III. 5. & VIII. 55.

β [f] *Ebusus* è regione promontorii, quod in Sucronensi sinu *Ferrariam* vocant, sita, ambitu suo c. millia passuum complectitur. Opidum habet ejusdem nominis. Huic vicina est insula [g] *Colubraria* Latinis, Græcis *Ophiusa*, hodiè *Formentere* dicta; ambitu habens LXX. millia passuum, serpentibus venenatissimis infesta. Quum vicina *Ebusus* seu *Yvica* præter cuniculos terram & segetem subvertentes omnis venenati animalis sit expers, ejusque terra & pulvis serpentes fuget, quos Colubraria pariat. Utraque Ebusus & Colubratia [h] *Pityusæ* dicuntur, à pinuum illic nascentium multitudine. *Plinius lib.* IV. 5. & XXXV. c. ult. *Diodorus* V.

HEKELII.

a Æstatis nempe tempore.

b Vel *Malorca*.

c Hôc enim non tantùm *Hispania*, verùm etiam *Italia* ex parte sibi providet.

d f. Vulgò *Menorcam*.

e Quæ *Mago* quondam erat appellata. *Ptolemæi* ætate etiam in eâ Urbs *Jana* fuit, quæ nunc vulgò *Citadella* dicitur.

REISKII.

1 Strabo Lib. III. Geograph. Phœnices pleraque Hispaniæ loca Tartesso & Turditaniæ vicina tenuisse, condidisse Gadiram, Malacam, Auderam, Carthaginemque novam; quin Gymnesiis Insulis ab sese occupatis Balearidum fecisse nomen. [i] Baleares ergo lingua punica בעלי הראה *Baalcharea* ad verbum significant *magistros projectionis* i. e. peritos fundæ, aut lapidum projiciendorum incolas: [k] Gadira syriace גדירא *septum* vel *sepem* denotat, uti Plinius, Solinus, Hesychius explicarunt. [l] Ebusus etiam ex voce Phœnicia יבושה *Jebuso*, h. e. à siccatis ficubus denominationem habuisse legitur, Bocharto, quem sæpius citavimus, auctore. Insulam Cadiz sive Calis urbe ac portu cognomine instructam, tribus

a Majorca. b Palma. c Pollentia. d Minorca. e Metellus Balearicus. f Ebusus insula. g Colubraria insula. h Pityusæ insulæ. i Balearides. k Gades. l Ebusus

Gades.

III. In capite Bæticæ, ubi extremus antiquis mortalibus noti Orbis erat terminus, Insula *Gades* fretum contingit, quod inde Gaditanum perhibetur, à continente angusto spatio, ac veluti flumine abscissa: quam Tyrii à Rubro mari profecti, *Erythræam*, Pœni, lingua sua, *Gadir*, id est, *Sepem* nominarunt. In hac Geryonem, cujus boves Hercules abduxit, habitasse fabulati sunt. Tyrii condidere in ea ejusdem nominis urbem quæ postmodum evasit opulentissima: nunc etiam Emporium haud ignobile, vulgari vocabulo *Cadiz*, & corrupte *f Calis*, dictum. γ

bus impetii sui clavibus annumerasse, neque hanc minus quam duas reliquas Philippo filio Carolus V. commendasse fertur.

BUNONIS.

γ a *Gades* insula non procul ab ostiis Bætis sita est. Eam non multo longiorem centum stadiis; latitudine alicubi unius tantum stadii scribit Strabo. Urbs in Occidentali insulæ parte fuit ejusdem cum ipsa nominis. Sed b *Balbus Cornelius Gaditanus*, civitate Romana donatus, pro quo Ciceronis exstat oratio, aliam condidit, quam *novam* vocabant. Ex utraque coaluerat ea, quæ c *Didyma* vocabatur. Illa Plinio videtur esse d *Augusta Julia Gaditana*. In orientali insulæ parte e *Fanum Herculis* structum erat, qua parte insula proximè ad continentem accedit: unius stadii freto disjuncta. Apud hoc templum f C. *Julius Cæsar* quæstor in ulteriori Hispania, quum mandato prætoris jure dicundo conventus circumiret, Gadesque venisset, animadversa Alexandri M. imagine, ingemuit; & quasi pertæsus ignaviam suam, quod nihildum à se memorabile actum esset eâ ætate, quâ Alexander orbem terrarum subegisset, missionem continuò efflagitavit, ad captandas majorum rerum occasiones in urbe. g *Solin. cap.* 26. *Strabo lib.* III. *Mela lib.* II. *cap.* 7. & *lib.* III. *cap.* 6. *Plinius lib.* IV. *cap.* 22. *Sueton. in Jul. Cæs. cap.* 8. Haud longe à litore Portugalliæ abest *Barlenga* insula, olim *Londobris* & *Erythræa* dicta, h ad quam piratæ Barbari excubant, navigiis Christianorum insidiaturi.

HEKELII.

f A Nautis.

g In *Insulæ* verò Meditulliô duæ hodiè supersunt vetusti ædificii *Turres*, *Torres de Hercoles* incolis dictæ.

h Quæ 50. Milliaria complectitur.

a Gades. b Cornelius Balbus. c Didyma. d Augusta Julia Gaditana. e Fanum Herculis. f Julius Cæsar.

CAP. VIII.

DE GALLIA.

I.

Galliæ termini.

HIspaniæ proxima est *Gallia*. a Hæc ab initio inclusa fuit ab Oriente Rheno amne, Alpium parte & Varo flumine; à meridie

HEKELII.

a Hanc Regionem omnino amplam atque potentem, præter MARTINUM CEILERUM, Geographum egregium, descripserunt FRANCISC. HOTTOMANNUS atque PAULUS MERULA, Viri longè doctissimi atque celeberrimi, ita tamen, ut *hujus* Liber sub *FRANCO-GALLIÆ*, Francofurti ante centum annos, & quod excurrit, in f. 8. *illius* autem sub *GALLIÆ Nominibus* ac *Titulis* Amstelod. Ao. huj. Sec. 36. in f. 12. sit impressus. Sed *FRANCIÆ Origines* descripsit Jo. ISAACUS PONTANUS, quas Harderwici Ao. ejusd. Sec. 16. in 4. form. publicari jussit. *Annales* autem atque *FRAN-*

FRANCORUM Historias, ab Ann. CHR. nempe 708. usque ad Ao. 900. quàm studiosissimè edi curavit PETRUS PITHOEUS, Francof. Ao. sup. Sec. 94. in 8. f. Prodiit *FRANCIÆ Historiæ veteris atque sinceræ Corpus* Hanoviæ Ao. huj. Sec. 13. in quibus sanè omnibus talia sunt reperienda, quæ diligentis atque curiosi cujuslibet Lectoris animum possunt recreare. Leg. THYSII *Memorabil. celebrior. vett. Rerumpp.* Cap. 10. p. 314. seqq. Extant *Effigies Regum FRANCORUM* omnium à PHARAMUNDO ad LUDOVICUM XIII. Francof. Ao. huj. Sec. 22. in 4. f. impressæ. Majestas Regis moderni LUDOVICI XIV. ex ULRICI OBRECHTI, a Viri ingeniosissimi, mente hodiè tam latè sit diffusa, *ut nullis Terrarum Regionumque spatiis distineatur, quò minùs Facinorum Operumque maximorum efficaciâ, emolumentô, gloriâ præsentem ubique, ubique spirantem sui sistat imaginem.* Hujus Regis *Inauguratio* à *Carolô Hanoque* descripta est *Parisiis* Ao. huj Sec. 56. in 4. f. & quidem sub *Novæ FRANCIÆ Orientalis* Titulô, quem Libellum omnibus ac singulis e Studiosis *Politices* quotidiè commendandum censeo. Aliàs est notandum, quòd *Successio GALLIARUM Regum* probè observetur. Quocircà quùm, mortuô *Lothariô*, *GALLI Carolum Calvum* in Regem creâssent, ADRIANUS, Pontifex *Romanus*, ad *Hincmarum*, Episcopum *Remensem*, scribens, designatum Regem excommunicari jussit, aliumque eligere permisit. Ad quod triplex *GALLIÆ* Status respondit: *Nunquam tale quid à Pontifice Romanô ad GALLIÆ Episcopos missum fuisse*: *REGES* enim *GALLIÆ NASCI, NON ELIGI SOLERE*, sicuti ex FRIDERICI I. *Imperatoris* Diplomate citat hoc *Hippolytus à Collibus* in ita dictô *Principe* Cap. II. p. 7. Edition. pr. Intereà est certissimum, quod *GALLI* à *Fœminarum Imperiô* omni abhorreant tempore. Hinc PHILIPPUS VALESIUS EDUARDO, *ANGLIÆ* Regi, qui Gener erat CAROLI PULCHRI, sine prole masculâ defuncti, in Successione prælatus, hisce Sacræ Scripturæ (*Matth.* np. VI, 28.) se tuebatur verbis: *Considerate LILIA Agri, non laborant, neque nent.* Hôc dictô lepidè atque festivè innuens, *LILIUM GALLICUM haud cadere in colum & fusum.* Verùm EDUARDUS nunquam credidit, quòd talis Lex, quæ *Fœminas* in Regnô *GALLIÆ succedere* nullô modô pateretur, unquam sit condita, sed eam in fraudem Filiarum ab Agnatis commentam confictamque esse, FROSSARDUS Lib. I. *Histor.* Cap. IV. testis est. Excluduntur itaque *Fœminæ* in *GALLIA*, si non Lege *Salicâ*, certè *antiquissimâ*, quæque *mores Gentium* imitatur *consuetudine*. Ea consuetudo in tribus Regum Familiis, *Merovingorum* videlicet, *Carolinorum* & *Capetiorum*, (tot enim *FRANCORUM Regum* Familiæ numerantur) observata fuit ordine & inviolabiliter. Vid. CHRISTIANI FUNCCII, Polyhistoris clarissimi ac quondam Præceptoris mei fidelissimi, Part. II. *Breviarii Historico-Politici*, seu *Orbis Imperantis*, Cap. III. Erot. VII. p. 297. Edition. suprà p. 1. laudatæ. De *Origine trium LILIORUM*, *Insignum* quippe *FRANCIÆ Regum*, legenda JOANNIS CHRISTOPHORI RUMETSCHII, antiquioris Literaturæ Antistitis insignis, Not. XXII. ad ita curiosè inscriptum *Pacis Caduceum* suum p. 12. In *hæc LILIA* extant quoque duo Disticha, quæ in *illustrium aliquot* Germanorum *Carminum Librô* de *immanissimâ summeque miserandâ CHRISTIANORUM Laniena*, à CAROLO IX. *GALLIÆ* Rege; *eôque erga suos Subditos*, repurgatæ Religioni *addictos, proh dolor! prorsus perfidô, aliisque impiis atque crudelissimis GALLIÆ Tyrannis*, Lutetiæ Parisiorum, Lugduni *item, & aliis ejusd. Regni locis luculentissimè sceleratissiméque* Ao. sup. Sec. 72. d. 24. Augusti *patratâ, compositô, &* Vilnæ *Aô. sequ. in 4. f. publicatô*, Poëta quidam, qui initialibus saltem Nominis sui his duabus litteris M. S. se subscripsit, huncce in modum lamentabilem finxit:

LILIA, *quæ tantam fecerunt horrida stragem,*
Nomine mutatô sint aconita mihi.
Aut Epulæ tristes, aut exitiale napellus
Virus, & inferno nata cicuta cibo.

De *Persecutione* adversus *Hugonottas* in *GALLIA* hactenùs susceptâ ego ob gravitatem Materiæ certè nil audeo scribere, nisi quòd ex *Musladini Sadi* Rosariô Politicô addam hanc Historiam, à GEORGIO GENTIO Cap. VII. p. 216. sequ. Latinis verbis sic expressam: *Religiosus quidam virum prætcriens divitem, Servum suum manibus pedibusque acriter ligatum, ferocissimè tractantem vidit, (hominis ferociâ motus) infit: O Fili! Tibi similem creaturam incomparabilis magnusque ille DEUS tibi mancipio dedit, teque illi superiorem & Dominum fecit. Tu itaque divinæ Benevolentiæ grates reddito, tantamque ferociam & immanitatem in hominem ne exerceto, ne quondam in extremô Judicio iste Servus te melior esse appareat, teque pudor subeat.* Ut autem hæc Historia ab Ethnicô quôdam probè est consignata: sic unicuique Christiano, qui manûs suas cruentas in Christianorum sanguinem crudeliter ac injustè, quâcunque

a In Panegyricô jam laudato REGI ob natum ex Serenissimô DELPHINO Nepotem publicô Universitatis Argentoratensis nomine d. 22. Aug. Aô. huj. Sec. 82. non sine summô applausu dictô.

ridie Mari Interno Pyrenæisque jugis; ab Occidente Oceano Gallico; à Septemtrionibus Oceano Britannico. At poſtquam Gallorum nonnulli Alpes transgreſſi Italiæ ferè dimidium occuparunt, Galliæ nomen huc uſque extenſum fuit.

Diviſio Galliæ.

II. Omne autem hoc terrarum ſpatium bifariam fuit diviſum: Primo *in Galliam Ciſalpinam*, quæ & *Italica*, eademque *Citerior*; & *Tranſalpinam*, quæ *Ulterior* Gallia hodiè propriè dicta. Rurſus hoc idem terrarum in *tria* populorum *genera*, *ab habitu* corporis cognominata, diſtributum fuit: In *Togatam*, quæ *Ciſalpina*; in *Braccatam*, quæ & *Narbonenſis*, Romanorum provincia; & *Comatam*, quæ reliqua eſt Galliarum pars. Sed de Ciſalpinâ poſt agemus, quum de Italia erit ſermo: nunc de Tranſalpina, illius matrice, primùm dicendum.

Cœli ſolique natura.

III. Pyrenæis igitur jugis ſuperatis, proxima aperitur terræ *Gallia*, felix præpinguibus glebis & commoda proventibus fructuariis; conſita vitibus & oleis quibuſdam in locis; omni ad animantium uſum fœtu beatiſſima; rigua & fluminum & fontium aquis, & noxio genere animalium minimè frequens; frumento adeò fertilis, ut melioribus Europæ terris conferri poſſit. 1

IV. *Nomen*

cunque causâ atque ratione ductus, infert, optimè eſt notanda. Et non eſt dubitandum, quin Martyrum vox vel è *Buſtô*, vel de *Rotâ* ac *Patibulô*, immò ex *Quadriremibus* quoque, quibus ſunt damnati miſelli hi homunculi, minimè erit abſimilis iſti, quæ in *Nuptiis Pariſinis* quondam ſic ſonabat:

GALLIA *Mactatrix*, *Lanius* Rex, *dira Macellum*
LUTETIA. O *noſtri temporis opprobrium!*

Verô itaque longè eſt verius, quòd GLADIUS *SAULI* CHRISTIANOS *interfecerit*, *ſed pium manſuetum ac placidum* Os *PAULI* CHRISTIANOS *fecerit*. Ex hâc Tragœdiâ quilibet è Prudentibus facillimè intelligere poteſt, *Jeſuitas* in hôc Regnô iterum perversô hôcce tempore in magnâ atque potente exiſtimatione vivere; cùm tamen conſtet, eos ex eô olim prorſus relegatos fuiſſe. Extat enim *ingenua & vera* Anonymi cujusdam *ad Regem* Chriſtianiſſimum *Oratio*, eaque *Lugduni* Ao. huj. Sec. 2. in 4. f. edita, in quâ poſtulatur, *ut Jeſuitæ in Regnô reſtituantur* *GALLIÆ*. De *Concordiâ Sacerdotii & Imperii*, ſeu de *Libertatibus Eccleſiæ GALLICANÆ*, cujus fundamentum *Collegium Sorbonicum*, Ao. CHR. M. CC. LIII. fundatum, extant *ſingulares* *Diſſertationes* PETRI de MARIA, ipſis *Pariſiis* Ao. huj. Sec. 41. in 4. f. excuſæ. Sed *Urbium GALLICARUM Conſuetudines* Francofurti Ao. ſup. Sec. 98. prodire juſſit DIONYSIUS GOTHOFREDI, Vir multæ lectionis atque limati judicii. Cæterùm *GALLI* putant ſe eſſe reliquis pulchriores; cùm tamen ſint pallidiores, minimeque rubeant, quemadmodùm JULIUS MANCINUS, Libr. de *Decoratione*, eôque Venetiis apud *Juntas* Ao. huj. Sec. 1. in fol. min. impr. Cap. VIII. fol. 15. fac. a. non prorſus ineptè judicat.

REISKII.

1 [a] Limites Galliæ Hiſpaniæque pacto publico fixos dedimus ſupra: Nunc damus fluvium Bidaſſonem, cum eoque inſulam Faſianorum, quæ pacificationi Pyrenææ aut Faſianicæ locum & denominationem in regno Navarreo addidit: Navarra quippe qua Galliam tangit, regno adhuc Gallico paret. Nec enim *naturales* hujus regni limites in montibus Pyrenæis, quos vulgo Becmannus comprobat, ſed *civiles* ſtatuunt, tantummodo per bella pactaque publica definitos. Nomen Galliæ antiquiſſimum vix aliud quam b *Celtoſcythiæ aut Celticæ* admittet, ſi quis è Strabone

a Limites Galliæ civiles. b Celtoſcythia.

IV. *Nomen* ab initio proprium & peculiare, quod habuerit, haud facilè dispectu est. Tarquinio Prisco Romæ regnante vocabulum tandem *Galliæ* nacta est, ab incolis *Gallis*, ut posteà ostendetur. Nomen.

V. Longitudo ejus olim à Pyrenæi montis in Oceanum excursu ad Rheni Vahalisque divergia, apud Munimentum Schenckii, vulgò *Schencken-schans*, porrigebatur. Latitudo à Gobæo promontorio, vulgo nunc *le Four*, in Britanniæ extremo ad Varum usque flumen. In hoc terrarum spatio Gallia sita erat, duobus, ut dictum est, distincta nominibus. *Braccata* interno imminet mari; *Comata* ad Oceanum ac Germanos spectat. α Magnitudo.

è Strabone perceperit, *omnes gentes septentrionales æque in Europa atque in Asia Scythas una appellatos nomine* Lib. XI. *Celtoscythas etiam septentrionalium nonnullos* Lib. I. puta Europæos in Hispania, Gallia, Britannia, Germaniaque. Hoc multis rationibus Bodino quidem oppositis egit Auctor noster Lib. I. Germ. antiqu. c. 2. Idem etiam stabilivit Boxhornius in singulari Originum Gallicarum libro, quo natio & lingua Gallica ortum ad Scythicum revocatur. Ita vero Trojanæ Græcæque tum Æmilii tum Bodini origines parum, Bocharti Phœniciæ aliquantulum valebunt: Colonias tamen Pœnorum Græcorumque, imo literas horum in Gallia nemo negabit, quas tot historici confirmant.

BUNONIS.

α *Galli* dicti videntur à Celtica voce *gallen*, (quam nunc dicimus *Wallen*; significatque iter facere) *b* quum exundans domi multitudo, patria relicta, exteras petere regiones cœpisset; parte eorum in Italiam, parte in Illyricum, atque inde in Græciam, & Asiam, parte in Germaniam delata. Tunc enim primum à re ipsa invento vocabulo, dicti fuere, cum sibi ipsis, tum proximis Germanis Illyriisque, *thi Gallen*, sive *Galler*, & alia dialecto *Waller*, quod voce æquipollenti vulgò dicimus *die Wanderer*, Latine peregrinatores: quod vocabulum mox Latini suo ori accommodantes, formavere *Galli*. Græci postea paullo longius à genuina voce deflectentes, dixere Γαλάτας, quâ equidem appellatione perpetuò postmodum signati fuerunt ab ipsis Galli Asiatici; raro Κελτοί, antiquo universæ gentis vocabulo nuncupati: *Cluverus Germ. Ant. lib.* I. *cap.* IX.

HEKELII.

b Et derivatur juxta nonnullos ab ἀλᾶσθαι, quod vagari denotat.

CAP. IX.

De Gallia Braccata, quæ & Narbonensis Provincia.

I.

Narbonensis Provincia, sive *Gallia Narbonensis*, appellatur pars Galliarum, quæ interno mari alluitur; Braccata antè dicta; amne Varo Alpiumque jugis ab Italia discreta; ab Hispania Pyrenæo monte; à reliqua verò Gallia flumine Garumna, Gebenna Monte, ac Rhodano amne. Agrorum quondam cultu, virorum morumque dignatione, amplitudine opum, nulli Provinciarum Romani Imperii postferenda; sed Italia veriùs quam provincia. Quin nunc etiam agrorum proventu, civitatum opulentia, ædificiorum Galliæ Narbonensis limites. Felicitas.

ciorum nitore, reliqua Gallia lætior eſt. Continet hodiè Linguadocum, Sabaudiam, Delfinatum, ac Provinciam, quæ veteris appellationis memoriam ſervat. [1]

II. Populi in ea quondam clari: in Sabaudia. [a] [α] Allobroges, quorum [β] *Geneva* & [γ] *Vienna*, [δ] Centrones, quorum [ε] *Axima*, nunc *Centron*, & [ζ] *Tarantaſia*, nunc *Monſtier & Tarantaiſe*. In Delfinatu; Segolauni ſive *Segovellauni*, quorum [η] *Valentia*; Vocontii, quorum [θ] *Dea*, nunc *Die*; Caturiges, quorum [ι] *Caturi-*

Geneva. Vienna. Tarantaſia. Valentia. Dea.

BUNONIS.

α a *Allobroges* ſive *Allobryges*, inter Iſaram ſeu Hiſaram fluvium, lacum Lemanum & Rhodanum contenti, rebus geſtis clari; quorum legati à conjuratis Catilinæ in partes ſollicitati.

β *Geneva* infra c. XVI. ſ. I. memoratur.

γ b *Vienna* Romanorum colonia dicta Senatoria, quod ibidem haberent quinque legiones præſidiarias. Ad Rhodanum ſita eſt inter Lugdunum ad Boream 5. leucis, & Valentiam ad Auſtrum 14. à Gratianopoli 15. in Occaſum. *b* Cæſar ſuo tempore ibi conſtituit *granaria* & *cellaria*. c *Archelaus* Herodis M. filius, à Judæorum & Samaritanorum primoribus crudelitatis apud Auguſtum accuſatus, huc in exilium miſſus eſt. Hic quoque d *Arbogaſtus c*, quum Valentinianum II. *d* per fraudem laqueo necaſſet, à Theodoſio M. ſuperatus, ſua manu mortem ſibi conſcivit. Aliquanto infra Viennam e *Iſara* fluvius, Alpibus ortus, Rhodano ſeſe miſcet. Ad quorum confluentem ad montem Cemenium f *tropæa* ex albo lapide & duo templa poſuit *Q. Fabius Maximus Æmilianus*: quod iis in locis multa Gallorum millia concidiſſet: non magnis ipſe copiis inſtructus. *Strabo l.* IV.

δ g *Centrones e* fuerunt in Alpibus Grajis, quæ *Ideonni* fuiſſe regnum Cluverius Ital. Ant. l. 1. c. 12. oſtendit.

ε h *Axima* in Taurinorum finibus apud Alpium radices à Taurino 25. à Seguſio 8. mill. paſſ. in Boream ſita.

ζ i *Taratanſia* eſt inter Genevam 10, & Maurianam 12. leuc. in Auſtrum, à Civarone ſeu Camberino 10. in Boream, antea *Forum Claudii*, Centronum metropolis fuit in Grajis. Ejus Archiepiſcopus Monaſterii reſidet.

η k *Valentia* Romanorum colonia ad Rhodanum: ab ea 14. leucis abeſt Vienna in Meridiem, Avenio 23. *f*

θ l *Dea Auguſta* dicta eſt inter Vapingum 12. & Valentiam ad Occaſum 10. leucis.

HEKELII.

a Vulgò *Savoyen*.

b Hanc *Burgundici Cancellarii* ſedem olim fuiſſe ferunt. Claret *Archi-Epiſcopatu nobiliſſimô*. Ideoque in ſpiritualibus primaria eſt Civitas.

c ſ. Ut alii legunt, *Arbogaſtes*.

d A. CHR. CCCLXXXXII. Idib. Maj. prid. *Pentecoſtes*.

e Pro quibus in plurimis excuſis *Plinii* Exemplaribus legitur falsò *Acitauones*.

f Vulgò dicitur *Valence*. Epiſcopatu & Academiâ clara eſt. Templa omnia alioqui magnifica, bellis civilibus diruta fuêre ſuperiore tempore; ſed magnâ ex parte ad huc reparata ſunt.

REISKII.

1 m Gallia *Braccata* nomen à braccis habuit i. e. femoralibus, quas illi βράκας dicunt Diod. Lib. V. Bibl. Idem Agathias Lib. II. & Heſychius in Lexico confirmant. Bochartus ex vocabulo Punico ברך *Borec* i. e. *genu* braccas infra genua, & ad crura uſque demiſſas aut pendulas deduxit: Alii è Græco ῥάκος nomine. Carol. Freſneus in Gloſſ. Getis Sarmatiſque, ſed Gallis maxime braccas in uſu fuiſſe, ac poſtea vocem ævo medio manſiſſe annotat: Imo adhuc hodieque noſtris Saxonibus brak & brook ſupereſt. n Narbonenſis vero Gallia tota in provinciam redacta, Narbonemque colonia Julia, eaque antiquiſſima deducta legitur A. VC. DCXXXVI. biennio ante, quam bellum Allobrogicum Q. Fabius, conſul confecerat. Urbs hodieque Archiepiſcopatu clara, ſed Atacis & Garumnæ fluminis conjunctione clarior; unde naves minores quinque, quas Bareas nominant, tranſitum A. 1672. fecerunt. Arauſionenſis principatus orto bello Belgico A. 1673. ademptus Principi ſuo iterum per pacem Noviomagenſem reſtituitur: Sed bello ultimo, quod ardet, Germanico moto rurſum demitur negaturque A. 1688.

a Allobroges. b Vienna. c Archelai exilium. d Arbogaſti interitus. e Iſara fl. f Trophæa Æmiliani. g Centrones. h Axima. i Tarantaſia. k Valentia. l Dea. m Gallia unde Braccata. n Narbonenſis.

ι *Caturigomagus*, vulgo *Chorges*. In Provincia, Cavares, quorum κ *Avenio*, nunc *Avignon*; λ Salyes, quorum *Aquæ Sextiæ*, nunc *Aix*. In Linguadoco μ *Gabali*, nunc *Vellay*; ν *Ruteni*, nunc *Rodes*, ξ *Helvii*, nunc *Albigeois*; ο *Volcæ Tectoſages*, circa Toloſam; *Volcæ Arecomici*, quorum *Nemauſus*, nunc *Niſmes*. Horum populorum clariſſimi Allobroges. Urbium opulentiſſimæ olim π *Vaſio*, nunc *Vaiſon*, *Vienna*, *Avenio*, *Nemauſus*, *Toloſa*, ϱ *Arauſio*, nunc *Orange*; *Arelate* nunc *Arles*; σ *Blitteræ*, nunc *Beziers*: ſed omnes præcedebat, unde nomen ac decus Provinciæ, Martius *Narbo*, vulgò nunc *Narbonne*. In littore autem portu clara *Maſſilia*, vulgò *Marſeille*, urbs antiquiſſima, à Græcis condita. Eædem etiam nunc totius Provinciæ clariſſimæ ſunt.

Caturigomagus. Avenio. AquæSextiæ. Gabii. Ruteni. Helvii. Nemauſus. Vaſio. Toloſa. Arauſio, Arelate. Blitteræ. Narbo. Maſſilia.

BUNONIS.

ι a *Caturigomagus* inter Vapincum 12. & Eborodunum 16. mill. paſſ. *Caturigum* quoque Eborodunum, nunc *Embrun*.

κ *Avenio* & *Aquæ Sextiæ* infra, cap. XV. memorantur.

λ b *Salyes*, *Sallyes* ſive *Sallyi* dicti, ad ipſum mare fuerunt, non procul oſtiis Rhodani. Hi Maſſilienſibus vicinis olim graves erant, eóque Romanorum arma primi trans Alpes ſenſere. *Aquæ Sextiæ*, à Proconſule Sextio victore Salyorum huc deducta colonia, conditæ, ſicque dictæ propter aquas calidas.

μ c *Gabali* finitimi fuerunt Rutenis; eorumque caput *Anderidum*, nunc *Mandeen Geuaudan*. In Velaunis erat *Roveſio*, poſt *Anicium & Podium*: nunc *le Puy en Vellay*.

ν d *Ruteni*, ad montem Cemenium inter Veaunos ad Ortum & Helvios ad Occaſum. *Rhodes* Gregorio Turonenſi eſt *Rutana*, nobiles uiſſe argentifodinas, teſtatur Strabo.

ξ e *Helvii* ſeu *Alba Helviorum* inter Toloam 14. & Rutenos 12. leucis.

ο *Volcarum Tectoſagum* caput olim exſtitit *Toloſa*, nunc *Toloſe*, Palladia olim dicta; *vid. inf. cap.* XV. *ſ.* 4. Iſtorum quoque fuere *Narbo*, *Blitteræ Septimanorum*, *Salſulæ* cum fontibus & ſtagno: nunc *Salſes*, *Ruſcino* in ora, Sardoum colonia, hodie *la Tour de Rouſillon*; & *Illiberis* Melæ vicus, urbis & magnarum opum tenue veſtigium, poſtea Helena, nunc *Elne*, ad Illiberin fl.

π f *Vaſio* ſeu *Forum Vocontiorum* in edito loco ſita urbs; unde *Aëria* cognominata eſt. *Avenio & Nemauſus* inf. cap. XV. ſ. IV. deſcribuntur. Avenione abeſt 10. leucis, Arauſione 6. à Carpentoracte ſupra 4.

ϱ g *Arauſia* Secundanorum colonia Avenione diſtat 4. leucis, Carpentoracti propior. A Gallico regno immunis ſuo paret principi. Habet Academiam. Ipſa regio Venuſino comitatu cingitur. Anno hujus ſeculi LX. Galliæ Rex Arauſionem urbem Principi ſuo ademit; ſed anno LXV. eandem domino ſuo reſtituit.

σ h *Blitteræ* ſeu *Bliteræ* & *Blitera* Septumanorum colonia, olim frequens. Haud longe eſt à Monte Peſſulano. Reliquæ urbes infra deſcribuntur.

a Caturigomagus. b Salyes. c Gabali. d Ruteni. e Helvii. f Vaſio. g Arauſio. h Blitteræ.

CAP. X.

De Gallia Comata; ac prima ejus parte Aquitania.

I.

GAllia Comata in tres partes diviſa fuit; *Aquitaniam*, *Celticam* ac *Belgicam*: ſed his alios alii poſuerunt terminos. Cæſar *Belgicam* fecit inter Rhenum, Oceanum & Sequanam, Matronamque

Belgica. Celtica.

amnes: *Celticam*, quam eandem *propriè Galliam*, & incolas ejus *Gallos* appellat ubique *Belli Gallici Commentar. primo*, inter Matronam Sequanamque, Oceanum & Garumnam flumen, Gebennam montem, Rhodanum ac Rhenum flumina; *Aquitaniam* inter Garumnam, Oceanum & Pyrenæos montes.

Aquitania.

II. Posteà verò Augustus aliter distinxit; *Belgicam* statuens inter Rhenum, Rhodanum, Ararem, Matronam, Sequanamque amneis & Oceanum; *Celticam*, quam & *Lugdunensem* appellavit à capite *Lugduno*, inter Matronam, Sequanam & Ligerim amneis, & Oceanum; *Aquitaniam*, inter Ligerim, Gebennam & Pyrenæos Montes, & Oceanum. [1]

Belgica.

Celtica seu Lugdunensis

Aquitania.

III. α *Aquitania* vetus sive *Cæsariana*, *Aremorica* ante dicta, nunc β *Vasconia*, vulgò *Guascogne*, vocatur. *Vascones* quondam ex Hispania ab altero Pyrenæi latere huc transgressos, haud dubium est. Populi heic olim clari; *Ausci*, nunc regio *Armignac*; *Vasates*, nunc regio *Albret*, opidum γ *Bazas*, δ *Bigerriones*; nunc *Bigorre*: ε *Tarbelli*, quorum opidum, ζ *Aquæ Tarbellæ*, nunc *Acqs*.

Vascones.

Ausci.
Vasates.
Begerri.
Tarbelli.
Aquæ Tarbellæ.

BUNONIS.

α a *Aquitania* ab *Aquis* videtur dicta, quibus fere tota rigatur: *a* vel, ut Plinius lib. 4. c. 19. tradit, ab *Aquitanis populis*. Olim *b Aremorica* appellata; quia maxima pars populorum ejus Oceanum accolebat, ut Strabo & Plinius referunt. *Bretanniam* tamen seu *Breitagne* alii faciunt *Aremoricam. ap. Eginard. & Jornand. Lib. III. de Felice Episc. Ab iisdem* Metallorum perhibetur feracissima. Incolas ejus Hispanis, quam Gallis, facit similiores idem Strabo, illosque lingua & sermone à Celtis Belgisque distinguit. Ante adventum Cæsaris bis fuerant à Romanis rentati Aquitani, per C. Valerium & Luc. Manlium; sed bis turpiter rejecti. Sontiatibus vero Cæsaris tempore devictis reliqui facile domiti sunt.

β b *Vasconia*, etiam *Novempopulana* appellata, terminos habet montes Pyrenæos, Garumnam fl. & mare Aquitanicum. Ejus præcipuæ urbes sunt *Burdegala*, & *Tolosa*, de quibus infra cap. XV.

γ c *Bazas* est inter Burdigalam 10. & Auscos 18. leuc.

δ d *Bigerriones* & Bigeritani ad montes Pyrenæos in confinio Hispaniæ. *Bigorre* hodiè Comitatus est. *Bigerra* seu *Begorra* urbs est, cujus in concilio Mantisconensi fit mentio.

ε e *Tarbelli* ad radices montis Pyrenæi.

ζ Et *Aquæ Augustæ* dictæ, & *Aquæ Tarbellicæ*, ad Aturum fl. à Bajona abest 7. leuc. Auscos versus, à Burdigala 26. in Austrum. Tabulæ Itinerariæ Aquas has collocant, ubi nunc est *Bajone*; Robertus Cænalis contendit esse *Tarbe*: at Scaliger & Cluverius *Acqs* esse volunt.

HEKELII.

a Ita ut idem esset, ac *ad aquas Regio*.
b Eôdem sensu.

REISKII.

1 f Gallia *Comata* nomen à coma, quam Galli aluerunt quamque lixivio aut sapone rutilarunt. Habuit Plin. lib. XXXVIII. c. 12. *Omnis Gallia divisa est in tres partes, quarum unam incolunt Belgæ, alteram Aquitani, tertiam qui Celtæ ipsorum lingua*, nostra Galli appellantur. Ita Cæsar Comment. I. denominationem Galliæ cuncta aut generalem aut specialem Celticæ imponit & ab lingua sua Romana vernacula deducit: E tamen rectius ad Gallicam linguam à Cluverio heic revocatur. De Vasconia notamus, hu pertinere Aquitanicam, non Hispanicam, partem Cantabriæ veteris, è qua Vascones victi ali discesserunt. Albritana regio Ducatum conti nuit, cujus Ducem ultimum & regem Navarr legit

a Aquitania. b Vasconiæ limites. c Bazas. d Bigerra urbs Tarbelli. e Aquæ Tarbellicæ. Tarbe. f Gallia unde Comata.

Acqs. Horum clarissimi fuere η *Auscii*, & caput eorum θ *Elusaberris*, nunc *Aux*, totius veteris Aquitaniæ opulentissima. Elusaberris.

IV. In reliqua Aquitania Augusti populi quondam, qui hodiernis provinciarum nominibus originem dedere, ι *Cadurci*, nunc *Quercy*; quorum opidum *Devona*, nunc κ *Cahors*: λ *Petricorii*, nunc *Perigort*; quorum *Vesonna*, nunc *Perigueux* μ: *Arverni*, sive *Alverni*, nunc *Auvergne*; quorum *Augusta Nemetum*, nunc *S. Flour*: ν *Lemovices*, nunc *Limosin*, quorum *Augustoritum*, nunc ξ *Limoges*: ο *Bituriges*, nunc *Berrii*[c], quorum π *Avaricum*, nunc *Bourges*: ρ *Pictones*, nunc *Poictou*; quorum σ *Limonum*, nunc *Poictiers*: τ *Santones*, nunc *Sainctonge*: quorum Mediolanum, nunc *Sainctes*. Cadurci. Devona. Petricorii. Vesonna. Arverni. Augusta Nemetum. Limovices. Augustoritum. Bituriges. Avaricum. Pictones. Limonum. Santones. Mediolanum.

CAP.

legitimum exuit regno Ferdinandus Catholicus A. 1512. Unde controversia cum regibus Galliæ perpetua extitit. De reliquis terris tacere præstat, quam pauca dicere.

BUNONIS.

η a *Aux* olim *Ausci* & *Augusta Ausciorum*, posteà *Auxitana*, abest à Tolosa 11. leuc. in Occasum Bajonam versus, & ab Agenno 8. in Austrum. Ejus archiepiscopus *Scaligero* ditior est.

θ *Elusaberris*, *Elusa* & *Elusatium* urbs alia habetur ab Augusta Ausciorum, *Eusa*, *Euse* & *Elsa*.

ι b *Cadurci*, *Cadorici* & *Catorici* dicuntur.

κ c *Cahors* est inter Tarnem & Duranium fl. ad flumen *Loth*, à Tolosa 16. leuc. in Boream, Lemovicos versus duplo distantes. Habet Academiam. *d*

λ d Et *Petrogori* & *Petragorici* dicti, à Tolosanis Tarne fl. discreti.

μ *Perigueux* Aimoino & aliis e *Petrogoricum* & *Petrogorica* dicitur, inter Burdegalam 20. & Lemovicos 12. leuc. quot ferme ab Engolisma. Incolas hujus urbis *Petrocorios* dictos inscriptio ibidem reperta testatur: Ferrum hic habetur notæ optimæ. Regio ipsa gignit magnam glandium & castanearum copiam, unde multi quoque ibidem sunt porci.

ν f *Lemovices* & *Lemovici* quoque dicti.

ξ g *Limoges* urbs *e* est inter Pictavos ad Septemtrionem 20. & Cadurcos ad Meridiem ad 30. leuc. ab Arvernis 25. in occasum, Engolismum versus 15. Cæsari & Hirtio h *Lemovicum* appellatur. *f* *Augustoritum* tamen quibusdam videtur esse *Angoulesme*: alii *Augustoritum* faciunt caput Agesinatum, quod putat *l'Angoumois*.

ο i *Bituriges* & *Biturici* nominantur. In Biturigibus nobiles sunt fodinæ ferri. *g* Sunt autem *Bituriges* alii *Cubi*, quorum metropolis est *Bourges*; & alii *Bituriges Vibisci*, quorum caput Burdegala.

π k *Avaricum* olim erat opidum maximum & munitissimum, in finibus Biturigum atque agri fertilissima regione, quod & ipsum Cæsar magno militum labore tandem expugnavit, hostesque graviter ultus est. *Bourges* etiam infra cap. XV. §. 2. memoratur.

ρ l *Pictones* & *Pictavi* leguntur.

σ m *Limonum* alii perperam existimant esse pagum inter Lemovicos & Pictones, nunc *Limon* dictum. At *Poictiers* infra cap. XV. §. 3. describitur.

τ n *Santones* etiam leguntur *Santoni*. *Mediolanium Santonum*, unde *Xaintes*, seu *Sainctes* dictum. A Plinio Santones liberi vocantur. Straboni ad Garumnam extenduntur, versus Septemtrionem Pictonibus sunt juncti.

HEKELII.

c Vulgò *Berry*.

d Et Episcopatum.

e Mercurialis & populosa.

f Turres præaltas & acuminatas eminùs venientibus ostentat. Muris fossisque non improbè munita. Ædificia habet excelsa, sed lignea, nec tamen inelegantia, cujusmodi ferè hinc indè in *Saxoniâ Inferiore* videas, *Cæsaris* ævô una ex magnis & potentibus fuit, quem vid. Lib. VII. & VIII.

g Abundat etiam, præter *Frumenti*, Vinique copiam, *Pascuis*, *Pratis*, indeque *Gregibus* & *Velleribus*. Undè & VERVECEM Metropolis in Insignibus gestat.

a Aux. b Cadurci. c Cahors. d Petricorii. e Petrogoricum. f Lemovices. g Limoges. h Lemovicum. i Bituriges. k Avaricum. l Pictones. m Limonum. n Santones.

CAP. XI.

De Galliâ Celticâ ſeu Lugdunenſi. 1

I.

Oſiſmii. Vorganium. Veneti. Vindana. Nannetes. Condivincum. Curioſolites. Redones. Condate. Andegavi. Juliomagus. Turones. Cæſarodunum. Aulerci Diablintæ. Noviodunum. Aulerci Cenomani. Vidunum. Unelli. Crociatonnum. Carnutes. Autricum. Gennabum. Lexobii. Noviomagus. Aulerci Ebutovices. Mediolanum.

IN Celtica quondam populi, quorum hodieque ex parte nomina exſtant, clari fuere: α *Oſiſmii*, nunc ultimus Britanniæ in mare excurſus, quorum opidum β *Vorganium*, vulgò nunc *Guinguand*: *Veneti*, quorum *Vindana*, nunc *Vannes*: γ *Nannetes*, quorum *Condivincum*, δ *Nantes*: ε *Curioſolites*, Britannia inferior: *Redones* Britannia ſuperior, quorum opidum *Condate*, nunc *Redon*: *Andegavi*, qui & *Andecavi*, & *Andes*, nunc *Anjou*, quorum opidum ζ *Juliomagus*, nunc *Angiers*: *Turones* nunc *Tourraine*, quorum η *Cæſarodunum*, nunc *Tours*: *Aulerci Diablintæ*, quorum opidum *Noviodunum*, nunc *Maine*: *Aulerci Cenomani*, quorum opidum *Vidunum*, nunc *Mans*: *Unelli*, quorum *Crociatonnum*, nunc *Quarentain*: θ *Carnutes*, quorum ι *Autricum*, nunc *Chartres*: & κ *Gennabum*, nunc *Orleans*; ipſa regio *la Beauſſe*: λ *Lexobii*, quorum *Noviomagus*, nunc *Liſieux*, in Normandia: μ *Aulerci Eburovices*, quorum *Mediolanum*, nunc *Evreux*, in Normandia. ν *Pariſii*,

BUNONIS.

α a *Oſiſmiorum* tractus ad Oram Britanniæ adhuc *Oſiſmer* dicitur.

β b *Vorganium* aliis putatur eſſe *Treconium*, vulgo *Triguier*, ad Britanniæ oram maritimam, inter Briocum ad Ortum 6. leuc. & Leonam ad Occaſum 7. à Rhedonibus 26. in Boream. Indigenæ tamen antiqui Vorganii rudera oſtendunt in loco, quem lingua ſua vocant *Cosqueoudet*.

γ *Nannetes* etiam *Nannetæ* dicuntur.

δ *Nantes* infra cap. XV. ſ. 1. deſcribitur.

ε c *Curioſolites* fuere inter Armoricas civitates, & Venetos ad Auſtrum; & Gobæum promontorium ad Boream. Plinius appellat Carios. Velites, hodie vulgo *Kimper Corantin*.

ζ *Juliomagus* vid. infra cap. XV. ſ. 2.

η *Cæſarodunum* infra cap. XV. ſ. 2. recenſetur.

θ d *Carnutes*, *Carnuti*, *Carnutæ* & *Carnotæ* leguntur.

ι *Autricum* & *Aurelianum* iterum memorantur cap. XV.

κ *Gennabum*, *Genabum* & *Genabus* aliis *a* habetur opidum *Gyen*, *b* in finibus Aurelianenſium ad Ligerim, Lucanus lib. 1.

Inclyta Cæſareis Genabus diſſolvitur alis.

λ *Lexobii*, aliis dicuntur e *Lexovii* & *Lexubii*.

μ f *Aulerci* hi fuere ad Sequanæ ripas.

HEKELII.

a *Paradino* & *Vigenereo* inprimis.

b Seu *Gian*.

REISKII.

1 g *Celtica* quin à Celtis ſpecialius ita dictis appellationem ſumſerit, nemo dubitat: Cæſar quoque ac Pauſanias illam ab ſermone Celtico derivant. Bodinus igitur aberrar, qui ἀπὸ τῶν κελήτων i. e. deſultoriis equis, Græcisque originibus arceſſit Method. Hiſtor. c. 9. *Lugdunenſis* ab Lugduno dicitur, inclyta urbe, per Munatium Plancum ſub Auguſto condita, ubi adhuc emporium opulentiſſimum, Archiepiſcopatus & Academia vigent: Ut de urbis hujus præſtantia inter Romanos veteres non dicam. Vid notit. Imper. cum notis Pançir.

BUNO

a Oſiſmii. b Vorganium. c Curioſolites. d Carnutes. e Lexobii. f Aulerci. g Celtica unde Lugdun.

ν *Parisii*, quorum *Lutetia*, nunc *Paris*: ξ *Senones*, quorum ο *Agendicum*, nunc *Sens*, in Campania: π *Tricassii*, quorum ϱ *Augustobona*, nunc *Troyes*, in Campania. σ *Ædui*, sive *Hedui*, quorum τ *Augustodunum*, nunc *Austun*, in Burgundiæ Ducatu: υ *Vadicasses*, quorum *Noviomagus*, nunc *Nuys* in dicto Ducatu: φ *Segusiani*, nunc *Forest*, quorum opidum χ *Forum Segusianorum*, nunc *Fours*; & item in ipsorum agro *Lugdunum*, nunc *Lyon*. At horum omnium clarissimi *Hedui*, urbs eorum totius Celticæ opulentissima *Augustodunum*, ψ *Lugdunum* nomen Provinciæ dedit.

Parisii Lutetia. Senones. Agendicum. Tricassii. Augustobona. Ædui. Augustodunum. Vadicasses. Noviomagus. Segusiani. Forum Segusianorum. Lugdunum.

BUNONIS.

ν De *Parisiis* vid. cap. xv. s. 1.

ξ Apud a *Senonas Decentius*, quum Magnentium fratrem Lugduni à Constantino Imperatore superatum, se gladio parieti innixo confodisse accepisset, & ipse laqueo vitam finivit.

ο b *Agendicum* Marliano & aliis perperam habetur superioris Campaniæ oppidum, hodiè *Provins*, aliis *Milly*.

π Aliis c *Tricases*, & *Tricasses* & *Tricassini*.

ϱ d *Augustobona*, vulgo *Troyes* variè nominantur, *Augustomana*, *Trecæ*, *Urbs Trecassium*, *Augusta Trecarum*.

σ e *Æduorum* nomen illustre est apud Cæsarem. Cicero eos Romanorum vocat fratres. Primi enim ex Gallis Romanorum societatem & amicitiam sunt complexi. c

τ *Augustodunum* infra cap. xv. s. 3. describitur.

υ Aliis d f *Vadicassii*.

φ Et *Secusiani*; *Sebusiani* etiam apud Cæsarem leguntur, qui ab aliis à g *Segusianis* diversi putantur; sed iidem videntur; ac vox altera corrupta.

χ h *Forum Segusianorum* à Lugduno abest 8. leuc. in occasum, Avernos versus.

ψ De *Lugduno* & *Augustoduno* memorabilia leguntur cap. xv. s. 4.

HEKELII.

c Ideoque *Plinius Fœderatos* cognominat.

d *Ptolemæo* præsertim, ἐαδικάσιοι.

a Senones. b Agendicum. c Tricassii. d Augustobona. e Ædui. f Vadicasses. g Segusiani. h Forum Segusianorum.

CAP. XII.

De Gallia Belgica: 1 *item Fluminibus universæ Galliæ Transalpinæ.*

I.

B*Elgica illa Vetus*, quæ tertia pars Galliæ Comatæ, vetustissimis scriptoribus clauditur Rheno Rhodanoque amnibus, lacu Lema-

Belgicæ limites.

REISKII.

1 a *Belgica* denominationem à Belgis habuit: Belgæ unde suam traxerint, hoc viris doctissimis non adeo liquet. Cluverius multas examinat conjecturas, in singulisque hæsitat; nisi quod Belgicam putat videri dictam à Belgio, uno Bellovacorum regiuncula. Quidni suspicetur quispiam, *à Belgo aut Belgio, duce Gallorum tertio*, qui Asiam irruperunt, quem Justinus, Diodor. Siculus, Pausaniasque memorant? sed neque sic origo vocis expedita, vel dubitationibus liberata erit. Belgica vetus autem ab hodierno Belgio quam diversa, quamque aliis nunc limitibus Gallia circumscribatur, Geographi plerique docent: Nec Belgica, si Cæsarem illoque posteriores Romanæ historiæ auctores consulas, eandem aut magnitudinem aut faciem exhibebit. Namque in notitia Imperii Rom. duas Belgicas notamus: Unam scilicet primam, in eaque Treviros, Mediomatrices, Verodunos, Leucos; alteram secundam, inque illa Remos, Suessiones, Catalaunos, pluresque vicinos populos.

a Belgica, unde dicta sit, quotuplex.

Lemano, Matronâ ac Sequanâ fluminibus, Oceanoque Britannico. At Plinius atque Tacitus ab Helvetiis ad Oceanum, omnem interiorem ripam Rheni à Germaniæ populis incoli tradunt. Hodiè ſanè idem fit: at aliquanto latiùs quam olim. Itaque Plinius initium Belgicæ à Scaldi flumine facit. ᵅ

II. Inter Moſam & Flandriam ad Oceanum fuere ᵝ *Taxandri*; nunc eſt Zelandia ac Brabantiæ inferior pars. Inde ᵞ *Menapii* reli-
Menapii. qua Brabantiæ pars, & item Geldriæ ad Rhenum uſque: quorum
Morini. opidum *Caſtellum Menapiorum*, in Moſæ ripa, nunc *Keſſel*. ᵟ *Morini*, pars Flandriæ inter Oceanum & Legiam amnem; opidum ᵋ *Teruanna*, nunc *Terwane*; & ᶜ *portus Geſſoriacus*, qui anteà
Ambiani. *Itius*, & poſt modum *Bononia*, nunc *Boulogne*: ᵑ *Ambiani*, quorum

pulos. imo duabus illis tertia & quarta per diviſionem ultimam acceſſiſſe legitur. Confer Rz. Spanhemium Introduct. ad Geogr. nec novam annotationum ſegetem de ſingulis regionibus exſpecta. Hiſtoriam fluviorum Galliæ Fournierius Lib. VI. cap. 15. Becmannus c. 3. explicat, cauſamque addit ex Mundo Kircheri ſubterraneo, cur Rhodanus per lacum Lemanum nec aqua ſua cærulea miſta vel mutata profluat: De quibus itemque montibus hunc ipſum conſule, ſi lubet.

BUNONIS.

α Ab auſtro quoque Belgicæ limites ſunt Sequanorum, Leucorum, Lingonumque fines; Regiones nunc omni illo terrarum tractu comprehenduntur à Sequanis, Rhenoque amne Elſatia inferior, Lotharingia, Auſtraſia, Trevericus Epiſcopatus, Lucelburgienſis, Limburgienſisque Ducatus, Leodicenſis Epiſcopatus, Colonienſisque Epiſcopatus pars altera, Juliacenſis ducatus, Geldriæque ducatus dimidia pars. Ab Oceano, Hollaudiæ pars auſtrina, Selandia, Brabantia, Flandria, Bononienſis comitatus, Normanniæ pars tertia. A Sequana Franciæ, quæ vulgò *Iſle de France*, major pars, atque Campaniæ ferè dimidium. Intus Picardia, Veromanduus, Arteſia, Hanonia, Namurcenſis comitatus, ducatusque Bullonienſis. Erant olim Belgæ, ipſo Cæſare teſte, omnium Gallorum fortiſſimi, libertatis ſupra modum amantes. De eorum moribus Idem Cæſar & Strabo legantur.

β a *Taxandri* & *Toxandri* dicti ſunt Plinio populi, qui nunc Selandi, inque inſulis Hollandi auſtrales; & *Taxandria* regio Marcellino, quæ nunc Selandia, cum dictis inſulis Hollandiæ. *a* Caſtra Romanorum in his Toxandrorum inſulis, poſt Cæſaris ævum, fuiſſe videntur.

γ b *Menapii* ab Eburonibus ſubmoventur lineâ à confluente Getæ, per Roræ confluentem ad Rheni opidum uſque *Dieſt*. Hinc vero Demera & Rupella amnibus, ad confluentem uſque Scaldis, ab Atuaticis ſeparabantur, qui circa *Lœven*, *Bruſſel*, *Nivelle* & *Gemblours* opida incoluerunt. Hodie in læva Moſæ ripa eſt exiguum opidum cum arce, vulgo *Keſſet* dictum, quod antiquum eſſe Menapiorum Caſtellum nomen ſimul ac ſitus in ripa indicanr.

δ c *Morini* ab ortu attigerunr Menapios; ad meridiem eoſdem cum Atrebatibus & Atuaticis habuere limites, ab Occaſu & Septemtrione Oceano cingebantur.

ε d *Tervanna*, *Tarvanna*, & *Tarovanna*, per Carolum V. Imperatorem anno Chriſti cIↄ Iↄ LII d. 20. Junii expugnata & incendio deleta eſt; de ejus excidio vide ſi lubet Thuani lib. XII. Ejus urbis veſtigia hodiéque viſuntur in Arteſia ad Legiam flumen, VII. mill. paſſuum à Fano Audomati.

ζ e *Portus Icius* diverſis temporibus diverſa obtinuit nomina: Germanis proximis vocatur vulgo *Buenen*.

η f *Ambiani* ab ortu conterminos habuerunt Nervios & Veromanduos. A Meridie Samarâ flumine, vulgo *la Somme*, à Belgio, Bellovacorum regione fuerunt diſterminati. Ab Occaſu Oceanum attigerunr Cæſaris tempeſtate. A Septemtrionibus confines habuerunt Atrebates. Continent nunc hi fines Picardiæ partem, in quæ opida *Pont à Selane*, *Rue*, *Crotoy*, *Pames*, *Pont de Remy*, *La Cauchie*, *Corbie*, *Bray*, *Encre*, cum parte Ambianorum urbis; in dextra Samara

a Taxandri. b Menapii. c Morini. d Tervanna. e Portus Icius. f Ambiani.

rum opidum *Samarobriga*, nunc [b] *Amiens*: ϑ *Bellovaci*, quorum regio *Belgium*, nunc *Beauvoisin*; & opidum *Cæsaromagus* nunc *Beauvais*: ι *Caletes*, *Pais des Cauls*; opidum *Juliobona*, nunc *Diepe*: ϰ *Vellocassi*, quorum *Rotomagus*, nunc *Roan*; λ *Atrebates*; opidum *Nemetacum*, nunc *Arras*: μ *Nervii*; opidum *Bagacum*, nunc *Bavay*: & item *Cameracum*, nunc *Cambray*. ν *Eburones*,

Bellovaci. Belgium. Caletes. Vellocassi. Atrebates. Nervii.

ræ ripa. Continent item Artesii Comitatus portionem, qua opido *Pas* & *Bapalme*, & duo Cœnobia, *Eavecourt*, atque *Erovaige*. *Amiens* seu *Ambianorum* & Ambianensium civitas ab Antonino Pio Imperat. condita, & ab adjacente flumine *Samara* primum appellata est [a] *Samarobriga*. Cum Lutetia & Rotomago trigonum facit.

HEKELII.

a Dicitur & eidem *Marcellino Taxandrum*.

BUNONIS.

ϑ b *Bellovaci* Belgium incoluerunt; & Bellovacorum sedes appellata fuit c *Belgium*: Bellovacorum nomen adhuc manet in opido *Beauvais*, quod medio fere situ est inter Lutetiam & Rotomagum. Ab hoc denominativum factum *Beauvaisin* seu *Beauvoisin*: quæ vox agrum dicti opidi designat. Nationum enim per Galliam nomina postea in opidorum, quæ capita nationum fuere, vocabula transierunt. *Ambiani* à Septemtrione Belgio fuerunt finitimi; limes heic fuit Samara amnis ad Oceanum usque. Ab Oriente brumali Bellovaci contermínos habuerunt *Suessiones* atque *Rhemos*. Pro limite inter *Suessiones* & *Bellovacos* agitur linea ab opido *Bray* ad opidum *Verneuil*; A Rhemis disterminabat *Esia* flumen; vulgo *Oise*. Ab Occidente æquinoctiali finitimos habuere Bellovaci Caletos & Vellocassos. *A Samara* flumine ad *Caletes* accoluere. Atque hi fuere veri fines Belgii Cæsariani. *Errant igitur, qui omnem Belgicam, id est, tertiam totius Galliæ Comatæ partem Belgium esse volunt*; quum hoc vix decimam partem impleat; quique ea de causa Flandros, Brabantios, Selandos, Geldros, Belgiogermanos appellant.

ι d *Caletorum* regio maritima est, inter *Sequanam* & *Samaram*, vulgo *la Somme* amnes.

ϰ e *Vellocassi* seu *Vellocasses* ad dextram Sequanæ ripam inter Caletos, Bellovacos habuere sedes.

λ f *Atrebates* seu *Atrebatii* à meridie contermínos habuerunt Ambianos. Ab occasu pertinuerunt usque ad Oceanum; à Septemtrione ad Morinos. A Morinis separabantur amne, qui apud Bononiam in Oceanum evolvitur. Ab hujus fonte lineâ ad flumen Legiam ducta, qua vicus est vulgari vocabulo *Capelle*, v. millibus passuum supra Tervannum: hinc ipso Legia fl. ad vicum usque *le Venty*. Ab ortu æquinoctiali contermínos habuere Nervios; & ab ortu æstivo Nerviorum clientes Centrones, Grundios, Levacos, Plemosios ac Gordunos, qui quinque populi alio nomine *Sueconi* dicti in Nerviorum fuerunt clientelâ. His finibus nunc includitur tota Artesia: pars item Flandriæ, dextræ Legiæ amnis ripæ affixa; quâ opida visuntur *Ryssel*, *Dovay*, *Armentiere*, *Bassée* & *Orchies*: & Hænoniæ exigua portio, qua opida, *S. Amand*, *Bouchain*, *Arleux*, *Pecquencourt*.

μ g *Nerviis* à Septemtrione contermini fuerunt eorum clientes jam dicti & *Aduatici*. Ab ortu Mosa flumine primum à v. illis populis, qui uno nomine anteà *Germani*, mox *Tungri* dicti sunt, deinde à Treveris separabantur. À Meridie Rhemos attigerunt. Terminus inter hos & *Nervios* describitur lineâ à Mosa flumine & Monasterio *Dellain* ad opidum *Vervin* ducta. Hinc alia linea ad fontes *Sabis* amnis, & hinc item aliâ ad opidum *Crevecœur* Scaldi impositum, à Veromanduis distinguuntur. Ab Occasu, ipso *Scalde* ad *Cameracum* usque ab Ambianis; hinc vero ad *Scarpæ* confluenteis ab Atrebatibus dirimebantur. *A Scarpæ Scaldisque* confluentibus ad opidum usque *Aeth* lineâ disterminantur Nervii à jam dictis quinque populis, qui sub eorum fuere imperio. Continentur hodiè regiones his finibus istæ: *Namurcensis Comitatus* pars inter Mosam & Sabin; in qua Castellum Namurcense: hinc ea regio, quæ inter dictos amneis vulgo vocatur *Basse Bourgogne*, id est *Burgundia inferior*: deinde *Hænoniæ* d *maxima* pars: è Picardia *Tirassiensis Ducatus* portio: item *Cameracensis agri* pars, in qua opida *Cambray* & *Chasteau en Cambrensis*.

ν h *Eburones* ab Oriente terminum habuere Rhenum; quo ab Ubiis supra Coloniam Agrippinensem, à Sigambris infra Coloniam arcebantur. A meridie habuere Condrusos, Segnos, Cæræsos, atque Pæmanos: à quibus separantur linea,

a Samarobriga. b Bellovaci. c Belgium. d Caleti. e Vellocassi. f Atrebates. g Nervii. h Eburones.

nes, ξ *Condrusi*, Segni, Cæræsi, Pœmani; qui primi uno nomi-
Germani. ne appellati fuere à Gallis *Germani*, posteà verò à se ipsis *Tungri*;
Tungri. quorum opidum ο *Atuatuca*, nunc *Tongeren*: π *Veromandui*; quo-
Veromandui. rum *Augusta Veromanduorum*, nunc ϱ *Vermandois*, vicus in extima
Suessiones. Picardia: σ *Suessiones*, quorum *Augusta Suessionum*, nunc *Soissons*:
Silvanectæ. τ *Silvanectes*; quorum υ *Augustomagus*, nunc *Senlis*: φ *Rhemi*, quorum *Durocortorum*, nunc *Reims*, in Campaniâ.

Treviri. III. χ *Treviri*, quorum ψ *Augusta Trevirorum*, nunc *Trier* Germanis,

linea, ab opido *Bonna* ad usque *Mosæ Murtæque* amnium confluentem; & mox ipso Mosa, ad *Namurcum* usque opidum. Ab Occidente contermini fuere Aduaticis.

HEKELII.

b Petro Divæo & Becano.

c Gens armis dedita, civilis & ingeniosa, sed paucos habens mercatores ac artifices, *Gallicâ* linguâ utitur, eâque degeneri.

d Hannoniæ.

BUNONIS.

ξ a *Condrusi*, b *Segni*, c *Cæræsi*, atque d *Pæmani* inter Eburones & Treviros incoluerunt; hos habuere conterminos à Meridie; Eburones à Septemtrione. Ab Ortu terminus iis Rhenus; ultra quem Ubii. Ab Occasu Mosa, citra quem Nervii. Regiones quæ nunc comprehenduntur his finibus sunt: Coloniensis agri pars: Juliacensis Ducatus pars exigua, circa opida *Munstereifel*, *Gemunde*, *Monjou*: Limburgiensis Ducatus pars fere dimidia, Meridionalis; ubi ipsum Limburgium; è Luceburgensi Ducatu opida *Durbuy*, *Marche*, *Rochefort*: è Leodiacensi agro, opida *Huy* & *Chinay*, item vicus *Spaa*, cum fonte acidulo: Comitatus Namurcensis dimidia pars, ad dextram Mosæ ripam; ubi opidum *Dinant*.

ο e *Atuatuca* Eburonum olim castellum, princeps posteà fuit Tungrorum urbs. Nomen haud dubie habet ab Atuaticis, qui, gentem hanc victam ut facilius in obsequio continerent, castellum istud condiderunt.

π e f *Veromandui* à Septemtrione conterminos habuere Nervios; limites in his descripti sunt. A Meridie finitimos habuerunt Suessiones. Ab Occasu jungebantur Ambianis juxta lineam ab opido *Peronne* ad opidum *Crevecœur* ductam. Regiones nunc hic continentur; totus ager Veromanduensis, vulgo *Le Vermandois* dictus: & pars Tirassi, qua opida *Guise* & *Ripemont*. Exigua fuit gens; tantum enim V. millia armatorum ad commune Belgarum adversus Romanos bellum contribuerunt; quum finitimi eorum Suessiones L. millia, totidemque Nervii, præbuerint.

ϱ g *Vermandois* vulgo *Vermand* hodiè vicus est & cœnobium, nunc exstat V. paullo minus millibus à Fano Quinctini.

σ h *Suessiones* à Septemtrione finitimos habuerunt Veromanduos; ab Occasu Bellovacos, ducta ab opido *Bray* lineâ, ad opidum *Verneuil*. A Meridie & Ortu contermini iis fuerunt Rhemi. Præter Augustam *Suessionum* hic fuit Noviodunum opidum, nunc *Noyon*.

τ i *Silvanectes* ad Esiæ fl. ripas collocat Ortelius. Nomen eorum novum est, & post Cæsaris ætatem ortum.

υ k *Augustomagus* posteà in Tomis Conciliorum dicitur Silvanectum. *f*

φ l *Rhemi* à Septemtrione finitimos habuerunt Nervios & Suessiones *Esiâ* fl. discretos; ab Occasu Bellovacos, eodem flumine disterminatos. A Meridie limes iis fuit *Matrona*; & ab Ortu *Mosa fl.* ita istorum populorum fines describit Cluverius Germ. antiq. l. 2.

χ m *Treveri*, *Treviri*, *Triveri*, & *Triberi* g dicti, longè lateque inter Rhenum Mosamque incolentes Mediomatricis fuere juncti à Meridie: pro limite linea à *Mosâ*, & vico *Montegny*, ad Navæ amnis fontem ducitur. Versùs Occasum Mosâ flumine à Rhemis separabantur. Juxta Rhemos ab eodem Occidente finitimos quoque habuere Nervios, inter duo opida, Mosæ apposita, *Masures* & *Charlemont*. Ab Septemtrionibus claudebantur finibus Pœmanorum, Cæræsorum, Segnorum, & Condrusorum. Limes hîc statuitur per lineam ab opido *Charlemont*, ad opidum Rheni *Andernach*. Ab Oriente Rhenus amnis, ipsius Galliæ terminus, Treviros ab Ubiis Transrhenanâ gente, arcebat Cæsaris ævo. Tre-

a Condrusi. b Segni. c Cæræsi. d Pæmani. e Atuatuca. f Vermandui. g Vermandois. h Suessiones. i Silvanectes. k Augustomagus. l Rhemi. m Treviri.

manis, *Treves* Gallis. ⁎ *Mediomatrices*; quorum *Divodurum*, nunc *Metz*. ⁎ *Leuci*; quorum opida *Tullium* & *Nasium*, unde *Toul* & *Nansy*, in Lotharingia. β *Lingones*, quorum *Andomatunum*, nunc *Langres*: γ *Sequani*; quorum *Vesontio*, nunc *Besançon*,

Mediomatrices. Leuci. Lingones. Sequani.

Trevirorum limitibus nunc continentur regiones istæ: *Westrasiæ pars inferior*, inter Navam Mosellamque amnes: dein *Treviricus episcopatus omnis*: item *Ducatus Bullionensis*: *Sedanensis ditio*: *ager Masiriensis*; *Luceburgiensis Ducatus major pars*, in medio sita; item *Coloniensis episcopatus opida*, *Antonacum*, *Brisich*, *Zinsich*, *Köngsfeld*.

ψ a *Augusta Trevirorum*, quia Romanorum colonia ab Augusto deducta, ante Augusti tempora haud dubiè exstitit. De *Trebeta* quod hîc fabulantur, afferre piget. Quodnam verò ante deductam coloniam urbs illa habuerit nomen, incertum est. *b*

HEKELII.

e Vel ut Ptolemæus legit, ῥωμάνδιοι, Rhomandii.

f Seu *Simlero* maximum *Silvanectarum* Oppidum. Idem *Simlerus* dicit, *Ptolemæum* pro eô mendosissimè scribere *Rhatomagum*.

g Et *Tribori*, Τριϐοϱοὶ *Ptolemæo*.

h De eâ vid. inf. Lib. III. cap. IX. §. VI. A. *Zosimô* Lib. III. Hist. c. VII. p. 255. Edition. *Cellarianæ* vocatur Πόλις μεγίστη τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν, h.e. *Urbs* Transalpinarum *Gentium maxima*.

BUNONIS.

⁎ b *Mediomatrici* latos quondam fines, inter Mosam & Rhenum, hinc ad Sequanos, illinc ad Treveros usque incolentes ab Oriente terminum habuerunt *Rhenum*: ab Occidente *Mosam*; in cujus adversa ripa Rhemi & Lingones. A Septemtrione pro limite est linea à *Mosa* & vico *Montegny*, ad *Navæ* amnis fontem ducta; à Meridie, linea à *Mosâ* & opido *S. Michel*, ad *Mosellæ Murtæque* confluentem: inde ab Occidente brumali, alia linea ad fontem Pruschii amnis: hinc ab Occidente æquinoctiali, montium jugum, quod vulgò dicitur *Auff der Fürst*, ad Murtæ usque fontem, quibus limitibus à Leucis separantur. Hinc iterum à Meridie supra dicta linea, à *Murtæ* fonte ad *Rhenum* & opidum *Burcheim*, à Sequanis submovebantur. Regiones nunc Mediomatricorum finibus comprehenduntur istæ; *Lotharingiæ major pars*, *Austrasia*, quæ vulgo est *Westerich*, *Palatinatus Rheni pars cis Rhenum*: *Elsatia inferior*. Præter *Divodurum* in his finibus fuit locus c *Decem pagi* dictus, qui nunc est Lotharingiæ opidum *Dieuze*.

α d *Leuci* finitimos habuerunt à Meridie Sequanos: ab Ortu Treboccos: à Septemtrione Mediomatricos: ab Occasu iis terminus fuit Mosa fluvius.

β e *Lingones* circa Sequanæ, Matronæ & Mosæ collocantur fontes; in Burgundiæ & Campaniæ confinibus: ab Ortu Leucos habuere finitimos, & à Septemtrione Rhemos. Inter Rhemos & Lingones ad Matronam à scriptoribus mediæ ætatis ponuntur f *Catelauni*, & urbs *Catelaunum i* sive *Cavillonum*. Forte hac in parte g *Campi Catelaunici* ponendi sunt, in quibus *Attila* Hunnorum Rex ingenti strage victus est virtute *Aëtii*, *Theodosio* minore imperante *k*.

γ h *Sequanorum* fines fuerunt à Meridie & Oriente primum *Rhodanus* fl. ab Araris confluente, & opido Lugduno, ad cataractas, quæ sunt XVIII. circiter millia passuum infra Genevam: dein *Jura* mons, à Geneva ad initium *Vosegi* montis, quod dicitur nunc *Piereport*, in confinio Helvetiorum & Rauracorum. Inde ab Oriente æquinoctiali fuit ipse *Vosegus*, ad fontem usque *Elli* fluminis, prope arcem *Morspurg*: hinc porrò limites statuuntur per opidum *Pfirt*, ad Rheni usque ripam, qua in adverso vicus & castellum *Idsteyn*, conspiciuntur. Dein ipse Rhenus, ad *Burcheim* usque opidum in adversa ripa positum. A Septemtrionibus terminus statuitur linea parallela ex Oriente in Occidentem, quæ incidit in principium latitudinis gr. 48. à *Burchemio* & *Rheno* ad fontem *Murtæ* amnis: qui infra opidum Lotharingiæ *Nansy* influit in Mosellam: hac linea à Mediomatricis separantur. Hinc alia linea, à fonte *Murtæ* ad fontem *Araris* à Leucis submoventur. Hinc ipso *Arare* ad opidum usque *Gray*, à Lingonibus; & inde eodem amne, ad opidum usque *Mascon*, ab Heduis distinguebantur: tandem ad Rhodani usque confluentem à Segusianis. Hisce Sequanorum finibus nunc continentur *Elsatia superior*, & *Burgundiæ Comitatus*; item ager *Bressensis*.

a Augusta Trevirorum. b Mediomatrici. c Decem pagi. d Leuci. e Lingones. f Catelauni. g Campi Catelaunici. h Sequani.

Rauraci. *çon*, in Burgundiæ Comitatu. [δ] *Rauraci*, nunc *ager Basileensis*; eorum opidum [ε] *Augusta Rauracorum*, nunc vicus *Augst*. [ζ] Hinc
Helvetii. *Helvetii*, *in quatuor Pagos* distincti. Pagorum nomina, Tigurinus, Tugenus, Ambronicus & Urbigenus. [η] *Tigurinus* nomen habuit ab opido antiquissimo *Tiguro*, sive, quod rectiùs scribitur, *Turigo*, nunc *Zurich*: [θ] *Tugenus*, ab opido *Tugio*, nunc *Zug*: [ι] *Ambrones*, nomen habuere à flumine, quod accoluere, *Amma*,
Amma fl. nunc *Emme*: [κ] *Urbigeni* dicti sunt ab opido *Urba*, nunc *Orbs*. Ca-
Urbigeni. put Helvetiorum fuit [λ] *Aventicum*, *nunc Avances* Gallis, Germanis *Wiflisburg*.

IV. Rhe-

HEKELII.

i f. *Cathclaunum*.

k Sed videmus à recentioribus ferè *Catalaunici* scribi, & eos circa *Tolosam*, inter quos *Forcatulus*, statuere, quod idem ex *Jornande* verisimile est.

BUNONIS.

δ a *Rauracorum* gens exigua fuit, cum undecima parte Helvetiorum comparanda. Quum enim una cum Helvetiis, sedibus suis relictis, in bellum essent profecti, horum numerantur tantùm XXIII. millia: quum Helvetiorum essent CCLXIII. millia. *Rauraci* hi in medio Helvetiorum Sequanorumque positi, recte nunc dici possunt ii populi, qui Basileensem agrum colentes, vulgò dicuntur *die Baseler*. Horum terminus est, à Meridie *Jura* mons, ab Arolæ Rhenique confluentibus ad fontes usque *Birsæ* amnis. Hinc ab Occasu b *Vosegus* mons, qui initium hic sumit, vergitque in Septemtriones & Occasum æstivum, ad fontes usque *Mosellæ Mosæque* amnium. Dimidium lateris Septemtrionalis claudebant olim Sequanorum confinia, à Vosego, quà *Ellum* flumen erumpit, prope arcem *Morspurg*, per opidum *Pfirt*, ad Rheni usque ripam, quâ in adverso vicus & castellum *Idsteni* conspiciuntur. Alterum dimidium cingit ipse *Rhenus* ad confluentem usque *Arolæ*. A Scriproribus appellantur *Rauraci*, *Rauriaci*, & *Raurici*.

ε c Pagus iste d *Augst* exstat hodie ad Rheni ripam, VI. millibus passuum supra Basileam; ubi multæ eruuntur Romanorum antiquitatum reliquiæ. Urbs ipsa Juliani tempore destructa est.

ζ *Helvetii*, ut tradit Cæsar, undique loci natura tuti continentur; una parte quâ Orientem & Septemtrionem spectant, flumine *Rheno*: altera parte qua Occasum æstivum prospiciunt, monte *Jura* altissimo & flumine *Rhodano*. At e *Jura mons* initium à Geneva ducens, versus Septemtriones ad fontes *Dubis* fluminis, quod vulgo *Doux* est, protenditur; ejusdemque fluminis dextram ripam prosequitur, usque ad vicum, cui vulgare vocabulum *Pierreport*: inde in ortum æstivum versus, lævam amnis *Arolæ*, qui vulgo *die Are*, ripam radit, donec ipse una cum Arola Rheno jungarur ad opidum Confluentes, quod vulgo *Coblenz*.

η f *Tigurini* inclusi fuerunt duobus amnibus, *Rheno* & *Limago*, & exigua parte *Juræ* montis, ex adverso confluentium Arolæ & Limagi.

θ g *Tugeni* comprehensi fuerunt *Limago* & *Ursa*, vulgò *Ruff* dicto: & montium jugo, inter horum fluminum fontes sito.

ι h *Ambronum* gens valida fuit, Terminos à Septemtrione habuerunt *Juram* montem, inter confluentes *Urbæ* & *Limagi*: à Meridie Alpium jugum, inter duos fontes *Sanæ* & *Limagi*: ab Occidente, *Sanam* & *Arolam*: ab Oriente *Limagum*. *l*

κ i *Urbigeni* inclusi fuerunt ab Occidente æstivo Jura monte; ab opido *Geneva* ad fontes usque *Birsæ* amnis, qui ad Basileam in Rhenum incidit: à meridie, tota *lacus Lemani* dexrra ripa: ab Oriente *Sana* & *Arola* fluminibus, ad Urbæ usque confluentem.

λ k *Aventicum* Romanorum olim colonia, jam inde Neronis tempestate universæ gentis caput fuit. *Cluverius German. Antiq. lib.* 2. In *Urbigenis* quoque erat l *Eburodunum*, hodie *Yverdon* ad lacum Neuburgensem; circa quod opidum in agris antiquæ reperiuntur hodie monetæ. Inde ad duarum horarum spatium versus Meridiem abest pagus *Ursin* vulgò dictus; ubi rudera ex marmore & viæ subterraneæ. In pagi istius agris sepulchra, quæ *Guilhelmus Fabricius Hildanus*

a Rauraci. b Vosegus mons. c Augusta Rauracorum. d Augst. e Jura mons. f Tigurinorum Fines. g Tugeni. h Ambrones. i Urbigeni. k Aventicum. l Eburodunum.

IV. Rhenum autem accolentes Germaniæ nationum in eâdem provincia; μ *Trebocci* in Elsatia: quorum ν *Argentoratum*, nunc *Strasbourg*: ξ *Nemetes*, quorum *Noviomagus*, nunc *Speir*: ο *Vangiones*; quorum π *Moguntiacum*, nunc *Mentz*, ϱ *Ubii*, quorum σ *Colonia Agrippinensis*, nunc *Collen*. τ *Gugerni* in partibus Gelriæ & Cli- Treboccium. Nemetes. Gugerni seu Sicambri.

Hildanus ipse scrutatus est, ac in uno ex iis invenit corpus humanum insignis magnitudinis, cujus *Cranium* commissuris expers fuit. Cadaveribus istis apposita fuere scuta & gladii. *Observ. Med. Epist.* LXIII.

HEKELII.

l Eorum quoque mentionem facit *Martianus Capella* Lib. II. de *N. Phil.* & *Merc.* quos ad eundem *Bonav. Vulcanius Scythas* facit, carnes humanas vescentes.

BUNONIS.

μ a *Trebocci* leguntur etiam *Tribocci*, *Triboci*, *Tribochi*. Horum fines antiqui continent nunc *Elsatiæ superioris partem dimidiam*, Septemtriones spectantem: item *inferioris partem ferè dimidiam* illi proximam.

ν b *Stratisburgum*, quum fortè hic locus Germanis diceretur *An der argen Strassen*, à Romanis dictum *Argentoratum*, quasi *argen Strassen* vel *Straten*. Fuit unum ex L. ampliùs castellis illis, quæ *Drusus* ad Rheni ripam erexit.

ξ Triboccis à Septemtrione continuabantur c *Nemetes*.

ο d *Vangiones* Germanis antiquitùs dicti *die Wangen*, quorum fuit *Borbetomagus*, *Borgetomagus* seu *Bormitomagus*, olim Germanicè *Wormitmagen* seu *Wormitzmagen*, & Romanis e *Vormitomagum*. Posteriores Germani, omissa particula *magen*, dixere *Wormitz*: ex quo postea factum vocabulum *Vormacia*.

π *Magontiacum*, *Maguntiacum* & *Moguntiacum* nomen habet à flumine *Main*, seu *Moin*, Romanis *Mænus* & *Mœnus* scribitur; dictumque *Maintzig* & *Möntzig*: posteriores Germani dixere *Maintz* & *Meintz*; unde vocabulum f *Moguntia* & *Mogontia*. Urbs hæc in antiquissimis Germaniæ Cisrhenanæ censenda est, cujus fundamenta sine dubio ante Christi nativitatem jacta sunt. Drusi *m* enim tempestate jam exstitit: *Florus* lib. IV. *n*

ϱ g *Ubii*, Transrhenana Julii Cæsaris ævo gens, eam amnis ripam in Germania coluere, quæ inter Moguntiacum & Coloniam porrigitur. Posteà verò, Octavio Augusto principatum Romanorum obtinente, à *M. Vipsanio Agrippa* Cos. non inviti, sed cupientes in Galliam traducti sunt; quum à Cattis pressi seu pulsi auxilium à Romanis, vel etiam, uti in eorum provinciam Galliam transire sibi liceret, petiissent. Finibus continebantur his. Ab Ortu *Rheno* amne contra Cattos, pulsores suos, protegebantur, qui in antiquas eorum sedes immigrarant. A Septemtrionibus lineâ à *Roræ Mosæque* confluentibus ad Rhenum & opidum *Ordingen* ducta primum à Menapiis, mox à Gugernis, huc translatis, separabantur. Ab Occasu habebant ipsum amnem *Roram*, à confluente ejus ad opidum usque *Nieder Heimbach*: quo primùm ab iisdem Menapiis & Eburonibus, mox verò à Sunicis, huc translatis dirimebantur: à dicto deinde opido, linea ad opidum usque *Kerpent*, ab iisdem Eburonibus & Condrusis arcebantur, qui postea, una cum Cæræsis, Segnis & Pæmanis dicti fuere *Tungri*. A meridie *Abrinca* amne à Treveris submoti fuere. Regiones intra hos Ubiorum fines nunc cernuntur istæ: *Juliacensis Ducatus* pars maxima, dextram Roræ ripam contingens: *Coloniensis episcopatus* ferè totus. Caput gentis Tacitus appellavit.

σ h *Ubiorum opidum*, haud dubie, quia unum id iis initio fuit. Conditum videri potest statim ac Ubii Rhenum sunt transgressi. In Augusti certè principatu exstructum fuit. Deinde jussu *Juliæ Agrippinæ*, Germanici filiæ, Claudii uxoris C. Antistio, & M. Suilio Coss. colonia ea deducta est, missis eò veteranis, quum longo fidei experimento Ubii meruissent. Hinc i *Colonia Agrippinensis* appellari cœpit; & *Colonia Agrippina Ubiorum*. Proximus antiquitate memoratur in Ubiis locus, cui nomen k *Ara Ubiorum*. Hic postea *Bonna* dictus est.

τ l *Gugerni* terminabantur ab Oriente, ut antè Menapii, *Rheno* flumine. A meridie iisdem finibus, quibus Ubii à Septemtrionibus. Ab Occidente *Mosa* amne; quo à Menapiis submovebantur. A Septemtrionibus eodem limite, quo ante Menapii à Batavis dirimebantur. Regiones dictis finibus continentur istæ: *Clivensis*

a Trebocci. b Stratisburgum. c Nemetes. d Vangiones. e Wormacia. f Moguntia. g Ubii. h Ubiorum opidum. i Colonia Agrippina. k Ara Ubiorum, seu Bonna. l Gugerni.

& Cliviæ, ubi opida *Goch* & *Gelre:* quondam, quum trans Rhenum incolerent, [v] *Sicambri* dicti.

Batavorum Insula.

V. Hinc *Batavi* Rheni Insulam incolentes. Occupat hæc partem Gelriæ, partem Trajectensis Provinciæ, partemque Hollandiæ. Incipit haud procul Clivis opido, apud munimentum Schenckii, vulgo *Schencken-schans:* ubi Rhenus in duo veluti cornua scinditur. *Sinistrum*, *Vahalis* flumen appellatur: Mosæ amni apud *Vorcomum* opidum confusum, uno ejus alveo ad Oceanum defertur, ubi *Mosæ ostium* dicitur. *Dextrum* cornu primo latum ad usque Batavodurum, quod vulgo est *Wick te Duerstede* [o], inde modicum nominis sui custodiens alveum, Trajectumque & Lugdunum transiens opida, propter vicum *Catwyck* in Oceanum olim effundebatur: nunc Ostium hoc arenis obstructum est. Quicquid igitur duobus hisce alveis Oceanoque includitur, *Insula Batavorum* fuit: cujus nomen hodieque in superiore ejus parte servatur, vulgo *de Betaw* dictum. Prætereà extra Insulam tenuêre Batavi, quicquid Vahali ac Mosæ includitur. Partem Insulæ circa Trajectum & Wordam incoluêre *Caninefates*. De cætero Gallorum omnium fortissimi erant *Belgæ*. Horum bellicosissimi *Helvetii:* clarissimi *Treviri* urbium Belgicarum opulentissima *Augusta Trevirorum*. [φ]

Vahalis.

Vorcomum.

Mosæ ostium.

VI. Nobi-

Ducatus magna pars cis Rhenum sita; item *Geldrensis Ducatus* portio trans Mosam: & ex *Juliacensi Ducatu* opidum *Brugge*. Gugerni societatem *Civilis*, Batavorum ducis, acceperunt adversus Romanos. Opidum *Gelre*, in mediis fere Gugernorum finibus situm, caput gentis fuit. Hujus opidi nomini si adjungas alterius opidi vocabulum *Goch*, facies *Gochgelren*, & propemodum habebis vocabulum Latinum integrum, *Gugerni*, quasi *Gugelri*, liquidis mutatis.

HEKELII.

m *Augusti Cæsaris* Privigni.

n Et hoc testatur omninò vetustum illud Monumentum lapideum, glandi quernæ non dissimile, quod ipsi *Druso*, à quô *Moguntia* ampliata esse dicitur, factum est in colle quôdam Urbi vicinô, cui nomen est *Aichelstein*, ex quô conjecturam facere possumus, *Moguntiam* fuisse quondam arcem Belli contra *Germanos*. Leg. *Matth. Dresseri* Pars V. *Isagoge Hist.* de *præcipuis Germaniæ Urbib.* p. 454. seq.

BUNONIS.

v a *Sigambrorum* nationi ex Germania sublatæ, & in Galliam trajectæ novum nomen impositum est, quo posteà *Gugerni* vocarentur. *Cluver. Germ. Antiq. lib.* 2.

φ Taxandris atque Menapiis jungebantur à Septemtrione *Batavi*, extrema Galliarum versus Septemtrionem & Orientem obsidentes; qua Oceanus & Rhenus Galliam Belgicam claudunt: gens omnium Germanici nominis cis Rhenum nobilissima atque fortissima. Fuere *Batavi*, quod *Tacitus libr. de Germ.* & *Just. l.* IV. tradit *Cattorum* progenies; qui *Hassi* nunc dicuntur, Domestica seditione à suis popularibus per vim pulsi. Nomen *Batavorum* in Hassia videtur relictum in *Battenberg*, quod hodie opidulum est in monte positum; cui imminet *alius mons excelsior*, in cujus cacumine antiquæ arcis supersunt rudera. *p De Batavis & Batavorum insula vid.* *q si placet, Cluverii Germ. Antiq. l.* 2. *c.* 30. & *seqq.*

HEKELII.

o *Divæo Duersteden.*

p *Betavos* quoque per E in primâ syllabâ vocari in *antiquô Lapide*, discimus ex Notis *Leunclavii* ad *Dionem*.

q Præter *H. Junii* BATAVIAM.

BUNO-

a Sigambri..

VI. Nobiliores Galliæ fluvii sunt, Oceanum petentes, χ *Mosa*, vulgo *die Mase* Germanis, Gallis *la Meuse*, ψ *Scaldis*, *l'Escaut* Gallis, Germanis *die Schelde*; ω *Sequana*, *la Seine*, *Matronam* devehens, vulgo *le Marne*, & α *Ligeris*, *la Loire*: β *Garumna*, *la Garonne*. *Rhodanus*, *der* γ *Roden* Germanis, Gallis *le Rosne*, velocissimus amnis, inter tres maximos Europæ fluvios computatus, tardissimum *Ararim*, vulgo *la Saone*, in Mare internum secum trahit. Nobiliores Galliæ fluvii. Mosa. Scaldis. Sequana. Matrona. Garumna. Rhodanus. Araris.

CAP.

BUNONIS.

χ a *Mosa* amnis r, ex Vosego monte oriens; nunc in Geldria inter opida *Bommel* & *Megen* partem quandam sui duobus alveis, quibus munimentum divi Andreæ circumdatur, in Vahalem transmittit; suo tamen nomini latum servans alveum, usque ad vicum *Bochoven* defertur. Inde verò divertente in Occasum Solis æstivum alveo, usque ad arcem Lovestenium, ubi Vahali nunc jungitur, *Novus* appellatur *Mosa*, vulgò de *Nieuwe Mase*. Hinc eodem nomine *Gorichomium* præterlabitur opidum, infra quod jam geminum fert nomen; alterum modò dictum, alterum quod accolis *de Merwe* vocatur, à veteri arce ejusdem nominis, cujus vestigia in undis prope Dordracum exstant. Hinc dicto gemino nomine *Flaredingam* usque devectus; infra id opidum uno simplicique vocabulo, donec Oceano misceatur, *Mosa* vocatur. At alveus iste, à divi *Andreæ* munimento ad Flaredingam usque descriptus, non est vetus ille à Cæsare & Tacito memoratus; sed tenuis ille alveus, qui à nova Mosâ, juxta vicum *Bochoven*, in sinistras terras divergens, primùm *Hedickse Mase*, Hedicensis Mosa, à vico *Hedickhuysen*, quem perfundit; mox *d'oude Mase*, Vetus Mosa, indigitatur. Mosæ igitur veteris flumen ab opido *Megen* uno certoque alveo; nullis in Vahalem ad divi Andreæ munimentum aquis transmissis, devectum, eas terras antiquitùs dextra ripa perfudit, quæ nunc opidum *Huesden* sustinent: sinistrâ autem; ubi nunc opidum *Geertrudenberg* conspicitur. Juxta vicos *Simonshaven* & *Biert* alveus est, qui tandem in ostium nomenque Mosæ desinit ad opidum *Geerfliet*; qui vetus & verus est Mosæ alveus. f

ψ b *Scaldis* sive *Scaldes*. Ejus alveus ostiumque sinistrum Ptolemæo dicitur *Tabuda*. t. In Veromanduis γ ortus inter Artesiam & Hannoniam, per Flandriam & Brabantiam infra Antverpiam in Oceanum decurrit, Cameraco, Valencenis, Tornaco, Gandavo & Antverpia urbibus irrigatis.

ω c *Sequana* in Burgundionum finibus apud pagum & cœnobium *S. Sequani*, vulgò *S. Seyne*, haud longè ab opido *Nivers* oriens, ac per Barrum, Trecas, Nonigentum, Lutetiam, ubi d *Matronam* excipit; Pontisaram, ubi e *Esiam*, inde Rotomagum alluens in Oceanum Britannicum inter duo opida, quæ vulgò *Honfleur* & *Hanfleur*, delabitur; Portus ejus vulgo appellatur *Havre de grace*.

α f *Ligeris* & *Liger* x è Cemmenis montibus sive *Gebenna* in Arvernorum finibus oriens, & inter Heduos & Bituriges versus Septemtrionem primo fluens; inde in Occasum per Aurelianos, Turones, Andes, & Nannetes, receptis aliquot fluviis, properat, & in Oceanum Aquitanicum sese magna aquarum mole exonerat.

β g *Garumna* fl. Aquitaniæ maximus, ex Pyrenæis montibus ad opidum *Guadalup* oritur, & regionem dividit, primùm in Boream, inde in Occasum cursum dirigit, infra Burdigalam urbem periculoso ostio ad turrim *Cordan* in mare Aquitanicum se mergit. Nisi quum hiberno imbre, aut solutis nivibus intumuit, diu vadosus, & vix navigabilis fertur. At ubi obvius Oceani æstuantis accessibus adductus est, iisdemque retro remeantibus suas illiusque aquas agit, aliquantum plenior, & quanto magis procedit, eo latior fit: ad postremum magni freti similis, nec majora tantum navigia tolerat; verum etiam more pelagi sævientis exsurgens jactat navigantes atrociter, utique si aliò ventus, aliò unda præcipitat. *Mela lib.* III. *cap.* 2. Habet urbes præcipuas Tholosam, Agennum & Burdigalam y.

γ h *Rhodanus* Galliæ Narbonensis fluvius, in Lepontiis ex Alpium jugo, quod vulgo *Furca* mons dicitur, oritur, & per Sedunos in Occasum fluens, Lemanum lacum ingreditur, eumque ad Genevam egreditur; per Allobroges fluens, donec ad Lugdunum i *Ararim* ex Vosego

a Mosa. b Scaldis. c Sequana. d Matrona. e Esia. f Ligeris. g Garumna. h Rhodanus. i Araris.

go monte ortum excipit, in Meridiem conversus Viennam, Valentiam, Avenionem, & Arelatum urbes attingit, *Isara*, *Druentia*, aliisque minus claris fluviis eodem cursu assumtis. *Strabo l.* IV. *Mela* II. *c.* I. *Plinius* III. 4. z Hunc M. Varro tertium Europæ fluvium Istro haud minorem esse scribit. Reliqua flumina inter minora numerantur: ut a *Somona fl.* nunc *Somme*, per Picardiam & Ambianos in Oceanum fluit Britannicum, ab ortu in Occasum, Fano Quintini, Hano, Perona, Corba, Ambiano & Abbatis Villa irrigatis. b Druentia sive *Durance*, Duranius sive *Dordogne*, *Elaveris*, *Isaris*, *Charente*, *Dracus* &c. Cæterum montes in Gallia præcipui sunt c *Vosegus*, seu *Vosagus a*, cui ingens silva superfusa est *Silva Vosega b* dicta. Mons ipse Burgundiam hodie à Lotharingia separat; ac porro Lotharingiam ab Elsatia dirimit versus Septemtriones procurrens: *Mosam*, *Mosellam* & *Saravum* evomit fluvios *c*. d *Gebenna d* mons Arvernos ab Helviis distinguens, in Aquitania exortus ad Rhodanum procurrit in Ortum & Galliam Narbonensem ab Aquitanica Celticaque in parte separat. Strabo hunc Cemmenum videtur facere, quem à Pyrenæo Lugdunum usque producit *e*. e *Jura* mons initium à Geneva urbe ducens, versus Septemtriones ad fonteis *Dubis* fluminis, quod vulgo *Doux* est, protenditur, ejusque fluminis dextram ripam prosequitur, usque ad vicum *Pierreport*: inde in ortum æstivum versus, lævam amnis Arole, vulgo *die Are*, ripam radit, donec ipse una cum Arola Rheno jungatur, ad oppidum Confluentes, vulgo *Coblenz f*. f *Arduenna sylva* dispersa fuit per fines Trevirorum, Tungrorum, Sunicorum, Ubiorum, Gugernorum, & partem Batavorum extra insulam, item per Menapiorum fineis, Morinorum, Bethasiorum, Sueconorum, Nerviorum, Atrebatium. Summa ejus latitudo fuit inter Ortum & Occasum à Mosellæ confluente ad extremos Atrebatium fines & litus Oceani, millium passuum CCXL. Latitudo maxima inter Meridiem & Septemtriones à Mediomatricorum confinio ad Vahalem usque millium passuum CL. Reliquiæ ejus hodieque ingentes passim dicto terrarum tractu manent: maxime vero in Westraviâ, in Treverico Leodicensique Episcopatibus, in Ducatu Luceburgiensi & cis Mosam. Nomen etiam antiquum in parte obtinet, vocaturque Picardis & Wallonibus vulgo *L'Ardenne*.

HEKELII.

r In tabulâ *Peutingerianâ Batavus* nominatus.

s *Mosa* etiam Loci nomen videtur apud Antoninum inter *Antemantunum* & *Tullum*.

t Ταβοῦδα.

v Et quidem propè *Abbatiam*, ut vocant, *Div. Martini*.

x Græc. λίγειρος.

y Hodiè dicitur *Garonne*, *Ptolemæo* Γάρουνα & aliis *Garona*.

z Hodie vulgò *Rhosne* nominatur. *Oppianus* in *Alieuticis* & *Philostratus* in *Vitis Sophistarum* vocant eum *Eridanum*. Hunc *Rhodanum* septem ostiis in nostrum Mare evolvi, scribit *Apollonius* in *Argonauticis*.

a Sive *Vogesus* & *Tacito Vocetus*.

b Et *Vosaca*.

c Est & Pagus agri *Biturici* VOSAGUS dictus.

d It. *Cebennæ* & Cœbennæ pluraliter.

e Hujus Montis Partem hodiè *Tarara* nomen habere, scribit *Gv. Budæus* Lib. IV. de *Asse*.

f Et hi duo Montes, *Alverniæ* Montium nomine venientes, præter herbas medicinales, quas ferunt optimas, pascua undique optima habent, ex quibus greges & armenta numerosa aluntur. Unde *Carnium*, *Butyri*, *Casei optimi* & talium ingens copia semper trahitur.

a Somona fl. b Druentia fl. c Vosegus mons & Vosega silva. d Gebenna mons. e Jura mons. f Arduenna sylva.

CAP. XIII.

De incolis Galliæ; ac posteriori ejus divisione.

I.

Celtarum gens.

UNam gentem, *Celtarum* nomine, omnem quondam incoluisse *Hispaniam*, ac *Galliam Germaniamque*, *Illyricum*, & *Britannicas insulas*, supra ad Hispaniam dictum est; latiusque infra in Germaniæ descriptione dicetur. Cæterum Gallorum nati

ade

adeo populoſa fuit, ut ii, quum domi haud ſterile ſolum tenerent, ob multitudinem tamen hominum, neceſſum habuerint, in diverſas ac longinquas mundi regioneis colonias deducere. Nonnulli eorum Italiæ dimidiam fere partem occuparunt. Ex his quidam ultra profecti, in Aſiam uſque pervenerunt; nomenque ibi Galatiæ, ſive Gallogræciæ, ſeu Græcogalliæ fecerunt. Alii in Britanniam Inſulam perveniſſe putantur. In Germaniam autem alii invecti, ingentem tractum à Rheno ad Viſtulæ uſque fonteis obſederunt.

Gallia Narbonenſis à Romanis ſubjugata.

II. In ipſa Gallia vixit univerſa gens, quot nominibus, tot civitatibus, Imperiis ac magiſtratibus diſcreta. Primi Romanorum arma ſenſere *Salyes;* cum de incurſionibus eorum Maſſilia, ſocia Romanorum civitas, quereretur. Deinde *Allobroges* & *Arverni;* quum adverſus eos ſimiles *Heduorum* querelæ opem & auxilium flagitarent. Prima igitur *Narbonenſis Gallia* ſubjugata, in Provinciæ formam redacta eſt; Domitio Ænobarbo & Fabio Max. tropæa in eâ ſtatuentibus. Reliquæ Galliæ per x. annos domitæ laus ad Julium Cæſarem defertur.

Gothorum in Gallia regnum.

III. Paruit hinc tota ſub præfectis Romano imperio ad Honorii Imperatoris uſque tempeſtatem; quum circa annum Chriſti CCCC. Gothorum, Hiſpaniam atque Italiam vaſtantium, pars Narbonenſem Provinciam invaſit, nomenque regioni de ſuo impoſuit, quod poſtmodo corrupte Languedoc, quaſi *Langue de Goth*, dictum eſt. Prolatis deinde ad Ligerim uſque amnem Imperii finibus regnum conſtituerunt, cujus caput ac regia *Toloſa* fuit. 1

Burgundiæ ſeu Arelatenſe regnum.

IV. Eadem tempeſtate *Burgundiones*, ab ultima Germania (pars Caſſubiorum, parſque Brandeburgenſium nunc ea loca tenent) cum

REISKII.

1 Diverſis ita gentium [a] migrationibus, quas iverſa tempora & fata ferebant, incolæ diverque populi debentur. *Nam migrationes aut doeſticæ fuerunt, internæque, aut alienæ amplius exrnæque :* Illæ Gallorum propriæ in Italiam, ræciam, Aſiam, Germaniam ſuſceptæ: Hæ ro gentium externarum, quotquot è terris ptentrionalibus Germanicisque in Galliam inderunt. Hinc Galli totam ſuperiorem Italiam nuiſſe, Romam A. V. C. CCCLXIII. exignaſſe, uno ſalvo Capitolio, Pannoniam, hraciam Illyrium Græciam, ipſam minorem ſiam invaſiſſe tripartitis copiis, Brenno, Cererio Belgioque ducibus leguntur. Gallia poſthac Romano Cæſarumque imperio ſubjecta Præfecturam Occidentis ſecundam continuit, in eaque XVII. provincias, uni præfecto Prætorio commiſſas. [b] Poſtea Viſii Gothi Ataulpho rege Gallias A. C. 412. aggreſſi A. 420. novum Toloſæ regnum ſtatuunt: Burgundiones cum Vandalis, Suevis Alaniſque conjuncti A. 413. alterum nempe Burgundicum: Tertium Franci, gens Germanorum nobiliſſima ex liberis Romanoque imperio ſubductis populis orta A. 420. idque Francicum, adhuc in Gallia ſuperſtes. Adde Britannos in Aremoricam, & Saxones in hujus viciniam quinto ſeculo ingreſſos: Sed varias regni Francici partitiones, hujuſque terminos prætereo. Vid. Conring. Lib. de finibus Imper. German.

HEKE-

a Migrationes gentium diſtinctæ. b Regnum Gothorum Burgund. Francicum.

cum *Vandalis Suevisque* profecti, alias Galliæ partes occuparunt, regnoque conſtituto, Burgundiæ nomen de ſuo impoſuerunt, cujus caput regiaque ſedes *Arelate* [a]. Complectebatur utramque *Burgundiam, Lugdunenſem agrum, Delfinatum, Sabaudiam & Provinciam.*

Francorum regnum.

V. Sub idem ferme tempus, *Franci* Germanica gens, Rheno trajecto, proximam Galliæ partem *Tungriam* (nunc eſt Brabantia, ac Leodienſis Epiſcopatus) obſederunt, at pulſi mox à Gothis, paulo poſt redierunt, ultraque in Pariſios usque progreſſi, regioni ac regno inibi condito, Franciæ vocabulum de ſuo impoſuerunt, cujus caput ac regia *Lutetia.* Circa eadem tempora *Britanni* ex Britannia Inſula, ab Anglis & Saxonibus, quos in opem & auxilium adverſus Scotos Pictosque ex Germania vocaverant, pulſi, extrema Galliæ Celticæ obſederunt, & de ſuo nomine *Britanniam minorem* appellarunt. At *Clodovæus* [b] *V.* Franciæ Rex [c], Burgundiæ Rege *Gundebaldo* armis devicto, Gothisque ex Gallia ejectis, utrumque regnum ſuo imperio adjecit.

Francici regni caput Lutetia.

Britanni in Gallia.

Clodovæus.

Regni Franc. diviſio.

VI. Hic vita excedens, regnum Franciæ IV. filiis in quatuor parteis ſeu regna diſtributum reliquit. Primus [d] erat *Pariſiorum rex:* cui parebant Pariſii, nunc vulgo *Iſle de France*, id eſt, inſula Franciæ, Campania, Cenomani, Turones, Andegavi, Aquitani, Arverni. Secundus [e] *Sueſſionum Rex:* cujus regno ſubmiſſi Veromandui, Neuſtrii, nunc Normanni; Picardi, Flandri. Tertius [f] *Burgundiæ* ſive *Aureliani Rex:* cui ceſſit totum Burgundiæ regnum, antea dictum, cum Aurelianenſi Ducatu. Quartus [g] *Rex Metenſis*, ſeu *Auſtraſiæ:* quæ complectebatur quicquid inter Moſam ac Rhenum. Mortuis autem fratribus, *Clotarius* ſolus rerum potitus eſt.

I Rex Pariſiorum.

II. Sueſſionum.

III. Burgundiæ.

IV. Auſtraſiæ.

Altera regni diviſio.

VII. Hujus itidem *quatuor* filiis regnum iterum in quatuor dictas parteis diviſum eſt. At defunctis, ut ante fratribus, *Clotarius II.* totum regnum Franciæ ſolus obtinuit. Id integrum intactumque ſucceſſoribus ejus manſit, ad Caroli Magni uſque tempeſtatem, quum *Auſtraſia* divelleretur. mox *Flandria* etiam ſui juris facta eſt. Imperator dein *Henricus III. Burgundiæ* Regnum Germanorum Imperio adjunxit. Sed id poſteà in quatuor partes direptum eſt, Beroaldus, Saxoniæ Dux, *Sabaudiam* invaſit. Otho, Flandriæ Comes,

HEKELII.

[a] Hodiè *Arles*, quæ Urbs ad *Rhodanum* undique ſepta eſt paludibus, in quibus hodiè præferoces aluntur Boves.

[b] Corruptè *Clovis.*

[c] *Ludovicus Magnus* alioquin dictus.

[d] *Childebertus*, ſ. *Hildebertus.*

[e] Qui vocabitur *Clotarius.*

[f] *Clodomirus.*

[g] Qui nothus erat, & *Theodericus* nuncupabatur.

BUNO-

mes, partem occupavit, quam *Franche Conté*, id eſt, liberum *Comitatum Burgundiæ* nuncupavit. Guigius Comes eam, quam à filii & ſoceri nomine *Delfinatum* appellavit. *Boſo* poſtremus in Provincia regnum tenuit, quod *Arelatenſe* dictum fuit. [α]

VIII. At poſteriores Franciæ Reges [β] *Provinciam* ac *Burgundiæ* Ducatum recuperarunt. [γ] *Delfinatum* Humbertus ultimus ejus Princeps Regi Galliarum vendidit, eâ lege pacta, uti in poſterum primogenitus cujusque Regis filius nomen *Delphini* inde geſtaret. *Sabaudia* ſucceſſoribus Beroaldi etiam nunc manet. [δ] *Burgundiæ Comitatus* eodem titulo ac jure ad Hiſpaniarum Regem pervenit, quo ipſa Flandria. *Avenionenſem Comitatum* Joanna Provinciæ Comes Papæ Clementi VI. conceſſit, manetque etiam nunc ſub Romanæ Eccleſiæ ditione.

C A P.

BUNONIS.

[α] Regni Arelatenſis poſtremum regem Cluverius noſter tradit fuiſſe Boſonem; qui tamen fuerat primus. Nam Carolus Calvus mortuo Ludovico II. Imperatore, Italiam cum Cæſarea dignitate & Provinciam Ludovico fratri natu majori, Germanorum Regi, per injuriam eripuit, novumque hoc regnum Arelatenſe condidit; cujus Regem fecit, Judithæ, uxoris ſuæ, fratrem Boſonem ſive Boſſonem, ambitione ductus, ut ipſe Auguſtus & Imperator non ſolum Provinciæ, verum etiam *Burgundiæ Rex* appellari voluit. Boſonis filius *Ludovicus*, qui, quum Italiæ quoque regnum affectaret, à Berengario captus & excœcatus eſt. Hujus hæreditatem accepiſſe videtur *Hugo* Berthæ *h* filius. Porro Carolo Craſſo Imperatore dignitate pulſo *Rudolphus* minoris Burgundiæ Comes *Regem* ſe appellari juſſit; contra quem movit Arnolphus Imperator, cui videtur reconciliatus. Huic Rudolpho ſucceſſit filius *Rudolphus*, qui deinde Berengario Regi in Italia ſubſtitutus eſt. *i* Mortuo verò Rudolpho Burgundiæ regnum ad Germaniæ *Imperium* venit: *Verum Philippo Pulchro id conceſſit Albertus I. Auſtriacus, Imperator jure fiduciario, manſitque ita in ditione Imperii, uſque ad Carolum IV. qui regnum hoc Galliæ Regibus conceſſiſſe ſcribitur ab* Aventino *lib.* 4. *Annal. Boj.*

[β] *Provinciæ Comitatus* ad Reges Galliæ pervenit; ſed non alio, quam fiduciario jure. A Philippo Pulchro eam repetiit Adolphus Naſſovius Imperator; ſed eidem conceſſit Albertus Auſtriacus; verum tanquam Imperii feudum. Carolus vero IV. Imperator Comitatum hunc cum regno Arelatenſi Galliæ Regi permiſit, quod Sigismundus confirmavit. *k*

[γ] *Delfinatus*, cujus caput Vienna eſt, à regni Galliæ provinciis ſemper fuerat diſcretus. *Humbertus* ille provinciam iſtam Galliæ Regi quidem vendidit; Sed Philippus Valeſius Rex translationem illam à Ludovico IV. Cæſare ratihaberi petiit, & quum id non impetraſſet, venditionem iſtam confirmari curavit à Pontifice Romano. Manſit tamen Delfinatus in jure Imperii, ejusque Principes hoc ipſo in clientelam venerunt Cæſarum. Carolo IV. Cæſari Delfinatus nomine homagium præſtitit in Comitiis Metenſibus Carolus Galliæ Regis filius.

[δ] *Burgundiæ Comitatum*, prole maſcula Comitum exſtincta, Carolus IV. Cæſar Philippo Audaci Burgundiæ Duci ex jure Imperiali contulit, ipſeque Rex Hiſpaniæ, qui Burgundiam illam hodie tenet, eam pro regione Imperii habet.

HEKELII.

h *Suevæ.*

i Conf. *Jo. Aventini* Lib. IV. *Annal. Bojor.* p. 278. Edit. *Ciſneriano-Baſil. Regiæ* in fol.

k *Provincia*, vulgò *Provence*, ad *Alpium* pedes inter *Rhodanum* & *Varum* jacet, cui à Septentrione *Delphinatus* ponitur. Hujus Solum aptiſſimum eſt ad mittendum ſegetes absque culturâ ullâ, & parvô cum labore cultum profert nobiles fructus. *Uvarum*, *Paſſularum* & *Ficuum* tanta heîc colligitur copia, ut eis bona *Europæ* Pars ſubveniatur. *Roſmarinum*, *Myrtus*, *Juniperus* heîc abundantiſſimè creſcunt. *Caſtaneæ* quoque heîc ſunt majores, quàm ullâ aliâ in Parte *Europæ*. *Citria Mala*, *Mala Cotonea*, *Mala Granata*, *Crocum*, *Oryza*, *Palmæ*, quæ *Dactylos* Maturos ferunt, copioſiſſimè iſtîc proveniunt, atque aliquibus in locis Cannæ Sacchari plantantur. Vites heîc generoſiſſimum ferunt vinum, qui *Baſileæ* pro *Corſicô* habetur. Hæc *Maginus* Part. II. *Georg. Ptolem.* fol. 66. fac. a.

CAP. XIV.

De recentiori Galliæ, ejusque in varias Provincias divisione.

I.

Hodiernæ Galliæ fines.

HAc igitur ratione *Gallia* arctior, quam olim fuit, facta est; tota propemodum Belgica avulsa. Itaque à Meridie, Occasu ac Septemtrione servatis antiquis terminis, ab Ortu clauditur Sabaudia, Burgundiæ Comitatu, Lotharingia, ac inferiore Germania, quam vulgo nunc *Belgicam* & *Belgium* vocant. *Longitudo* ejus ab extima Britannia, ad usque Varum flumen, Italiæ terminum, porrigitur milliarum Germanicorum CLXXX. *Latitudo* à Pyrenæis jugis in Bearnia ad extremam usque Picardiam milliarium CXL. 1

Franciæ partes.

II. *Francia* autem dicitur vulgo à *Francis*, Germanica gente, in eam transgressis. Tota paret uni Regi, in parteis variè divisa. Præcipuæ tamen regiones sunt, quarum vulgaria vocabula ista sunt: *Bretaigne*, *Normandie*, *Picardie*, *Champagne*, *la France*, *Beausse*, *Berry*, *Blaisois*, *le Maine*, *Touraine*, *Anjou*, *Poictou*, *Saintonge*, *Perigort*, *Limosin*, *Bourbonnois*, *Bourgogne Duché*, *Quercy*, *Guascogne*, *Languedoc*, *Provence*, *Dauphiné*. Accessit haud ita pridem *la Bresse*, pars Sabaudiæ: *Mets* etiam atque *Toul* Lotha-

REISKII.

1 [a] Auctor Galliam pro statu temporis, quo scripserat, arctiorem fecit, & avulsam Belgicam ab ea fere totam heic prodidit, quæ tamen tot accessionibus, tertisque Italicis, Belgicis, Germanicis, Hispanicisque aucta, terminos produxit longius, iisque Lotharingiam, Burgundiæ comitatum & Belgii Hispanici, Alsatiæque partem magnam complectitur. Quid bello adhuc præsente Germanicò geratur, quas urbes munitissimas & regiones manu violenta Galli aut teneant aut infestent, noto est notius, & in Palatinatu Rhenano, terrisque finitimis eheu cognitum perspectumque. Hinc laudes apud Gallos nimiæ feruntur, quibus imperium suum cœlo & oceano terminandum, Ludovicum XIV. novo maximi titulo exornandum, Delphinum quinta monarchia [b] potiturum jactitant: Sic immodicus ille promissor Auberius in excerptis de prærogativa regis Franciæ Lib. I. & III. Petrus du Val regnum Gallicum ducenta & viginti milliaria longitudine, totidem latitudine sua excedere scribit, adeo ut urbes provinciis; provincias autem regnis integris æquet. Idem docuit M. Roobe in methodo ad Geograph. Duci Maynio dicata, ubi XIV. partes primarias aut Gubernamenta numerat, iisque tum Lotharingiam tum Burgundiam addit. [c] Ad terminos vero tuendos tribus regem Gallicum indigere clavibus dixit Cardinal Rigelius, Perpiniano Hispaniæ, Brisaco Germaniæ, Pignarolo Italiæ. Interim mutatio Ducatuum, Comitatuum, Dignitatum & Parlamentorum quanta contigerit, Libri de l' Estat de la France plures indicant: Accessit undecimum Parlam. A. 1657. Ensisheimense, pro utraque Alsatia Ensisheimii erectum. Lex autem Salica de fœminis excludendis, & titulus Christianissimi ex seculo V. adhuc viget: Item tria regni Cimelia, quæ sunt ampulla Rhemensis, scutum liliatum, & auri flamma cœlitus delapsa, quanquam à cordatioribus in dubium vocantur.

BUNO-

a Gallia hodierna est amplior. b Monarchiæ novæ cupido. c Tribus egit classibus.

Lotharingiæ opida Regis Francorum ſuperiori ſeculo facta ſunt. α

III. Cæterum *Ducatus* in Gallia ſunt XIX. *Orleans*, *Bourgogne*, *Narbonne*, *Bretagne*, *Anjou*, *Berry*, *Normandie*, *Auvergne*, *Guienne*, *Tours*, *Barleduc*, *Valois*, *Nemours*, *Alençon*, *Reims*, *Laon*, *Langres*, *Bourbon*, *le Maine*. *Pares* Franciæ quondam Carolus Magnus XII. inſtituit: quorum *ſex* Eccleſiaſtici, *ſex* ſeculares. Eccleſiaſticorum III. ſunt *Duces*; Archiepiſcopus Remenſis, vulgo *Reims*; Epiſcopus Laudunenſis, vulgo *Laon*; Epiſcopus Lingonenſis, vulgo *Langres*. *Tres Comites*, iidemque Epiſcopi, Catalaunenſis, vulgo *Chalons*; Noviodunenſis, vulgo *Noyon*; Bellovacenſis, vulgo *Beauvais*. Secularium itidem *tres Duces*: Burgundicus, Normannicus, Aquitanicus, *Guienne* vulgo. *Tres Comites*: Flander, Toloſanus, Campanus. At hodiè duo ex his XII. aboliti ſunt, Burgundicus ac Flander. β

Ducatus 19.

Pares Franciæ 12.

IV. Conventus Juridici (*Parlamenta* Franci vocant) ſunt *octo*: *Pariſienſis*; Rotomagenſis, vulgo *Roüan*, in Normandia; Redonenſis, vulgo *Renes*, in Britannia; Divionenſis in Burgundia, vulgo *Dijon*; Burdegalenſis, in Vaſconia, vulgo *Bourdeaux*; Toloſanus in Linguadoco, vulgo *Tolouſe*; Grationopolitanus, in Delfinatu, vulgo *Grenoble*; Aquenſis in Provincia; vulgo *Aix*. Hic acceſſerunt nuper duo alii conventus; *Pau* in Bearnia, & *Mets* in Lotharingia. Archiepiſcopatus ſunt per univerſam Franciam XV. quibus ſubjecti Epiſcopatus CIII. γ

Parlamenta 8.

Archiepiſcopatus 15.

CAP.

BUNONIS.

α Francia unum agnoſcit Regem primogenitum, nobilem, maſculum. Mulieres excluduntur. Servatur ad literam horum verborum ſenſus, *Lilia neque ſerunt, neque nent*. Galliæ Rex cognominatur *Chriſtianiſſimus*; ſicuti Hiſpaniæ Rex *Catholicus*; & Rex Angliæ audit *Fidei defenſor*.

β In bello ſumma dignitas eſt Comitis ſtabuli, *le Coneſtable*; hunc excipiunt primum duo, mox quatuor, tandem plures *Mareſchalli*. Juri dicundo præeſt *Cancellarius*; hinc Magiſtri libellorum ſupplicum, *les Maiſtres de Requeſtes*; Magnum Conſilium, *le grand Conſeil*: Parlamentum, *la Cour de Parlement*; Rationum Magiſtri, *les Maiſtres des Comptes*: Curia Adjutorum, *la Cour des Aydes*. Fiſco præeſt *Superintendens*; cui adjuncti quatuor *Intendentes &c.* Quum Ordo S. Michaëlis effuſus & nimis frequens exoleſceret; Henricus III. ordinem Spiritus S. excitavit.

γ Cæterum, Franciæ regnum Brietius diſpeſcit in quinque partes; 1. *in Orientalem Franciam*; in qua Picardia, Francia, Campania: 2. *In Neuſtriam ſeu Franciam occidentalem*; in qua Normannia, (*Normandie*,) Armorica (*Bretagne*) Belſia (*Beauſſe*.) 3. *In regnum Burgundiæ*, in quo Ducatus Burgundiæ, (*le Deuché*) Comitatus Burgundiæ, (*le Comté*) & Nivernenſis ager (*Nivernois*.) 4. *Regnum Arelatenſe*, in quo Lugdunenſis ager (*Lionnois*) Sabaudia, (*Savoye*) Delphinatus, (*Dauphiné*) Provincia, (*Provence*.) 5. *Aquitania*, eaque *Orientalis* in qua Bituricenſis ager (*Berry*) Borbonius ager (*Bourbonnois*) Lemovicus ager (*Limonſin*,) Auvernia (*Auvergne*,) Cadurcenſis ager (*Quercy*,) Rutenenſis ager (*Rovergne*) Oxitania, (*Languedoc*) Occidentalis Aquitania, in qua Pictavienſis ager, (*Pictou*) Santonenſis ager, (*Xaintonge*) Inculismenſis ager, (*Augoumois*) Petrocorienſis ager, (*Perigord*) Aquitania vera, (*Guienne*:) Vaſconia (*Gaſcogne*.)

CAP. XV.

De urbibus Galliæ celebribus, Academiisque illustribus.

I.

Lutetia. URbes Galliæ celeberrimæ sunt, in Parisiis, sive Insula Franciæ, α *Lutetia Parisiorum* vulgo *Paris* a; caput ac regia regni; urbs totius Europæ, unam si Constantinopolin excipias, magnitudine atque incolentium frequentia, clarissima, dignitate sua maxima æstimanda. In Picardis β *Ambianum*, vulgo *Amiens*, Ambianum. templi interno splendore, ac ornamentis insignis. In Normannis γ *Roto-*

BUNONIS.

α a *Lutetiam* à luto dictam volunt *b*. Sequana eam in tres partes distinguit. Habet Collegium Sorbonicum, & Parlamentum. In Academia à Carolo M. fundata illustres docuêre & floruere, *Alcuinus*, *Petrus Lombardus* Episcopus Parisiensis, *Magister sententiarum* dictus, *Joannes Gerson* Cancellarius Parisiensis; Theologus, *Gulielmus Budæus*, *Carolus Molinæus*, *Andreas Tiraquellus*, *Jacobus Sylvius*, *Guilielmus Postellus*, *Franciscus Vatablus*; *Adrianus Turnebus*, *Dionysius Lambinus*, *Petrus Ramus*; (qui in laniena Parisiensi anno 1572. interiit) *Robertus Stephanus*.

β Picardiæ Metropolis b *Ambianum* Somonam fl. ab ambitu aquarum nominatum volunt, quæ tamen urbem magis ineunt, quam permeant. Arcem habet munitissimam. Anno cIↃ IↃ XCVII. 11. Martii Hispanus stratagemate (carro nucum) urbem occupavit. Sed eodem anno 25. Septembris Henricus IV. eam, Hispanis ejectis, recepit.

HEKELII.

a CASPAR DORNAVIUS, Vir *Græcè* ac *Latinè* doctus & valdè curiosus, in *Juventutis Principe suo* p. 23. de hâc Urbe splendidâ, ex *Architremô*, Poëtâ *Anglo*, citat hos Versiculos sequentes:

Lutetia, *ubi*
——— ——— *altera regia* Phœbi,
Parrhisii, Cyrrhœa *Viris*, Chrysæa *Metallis*,
Græca *Libris*, Inda *Studiis*, Romana *Poëtis*,
Attica *Philosophis*, *Mundi* Rosa, Balsamus *Orbis*,
Sidonis Ornatu, *sua* Mensis, & *sua* Potu,
Dives Agris, *fœcunda* Merô, *mansueta* Colonis,
Messe *ferax*, *fortis* Domino, *pia* Regibus, Aurâ
Dulcis, *amœna* Situ. ———

Hujus Urbis *Academiæ* Conditores fuêre duo *Scoti* Monachi, *Joannes Mailrosius* & *Claudius Clemens*, qui, cum Mercatoribus *Britannis* ad Littus *GALLIÆ* delati, velut institores, novam & *GALLIS* inauditam mercem proclamabant, & quidem CAROLI M. *Germanorum Imperatorum* primi, auspiciis, qui hujus Universitatis Auditoria frequenter visitavit, & Discentium profectûs explorare non est dedignatus. Litterati illi Viri, qui olim *PARISIIS*, *GALLORUM Athenis*, vixêre, & nonnulli eorum ibidem fortè adhuc vivunt, sunt Emericus *Bigotius*, Ismaël *Bullialdus*, Claudius *Capellanus*, Joann. *Dallæus*, Carolus *Drelincurtius*, Abrah. *Ecchelensis*, Tanaquillus *Faber*, (qui *ANNAM* habet Filiam ad stuporem eruditam, & propterea summô elogiô atque honore dignissimam,) Gilbertus *Gaulminus*, uterque *Justellus*, Parens nempe & Filius, Philipp. *Labbe*, Æg. *Menagius*, A. *Mestresatius*, Gabr. *Naudæus*, P. *Pascasius*, Dionys. *Petavius*, *Puteani* Fratres, Cl. *Saravius*, Jacob. *Sirmondus*, *Heinricus* & *Adrianus* Valesii. Hîc *Annas Burgius*, Vir doctus atque eloquens, Jurisque peritissimus atque scientiâ Sanctorum instructissimus, d. 21. Dec. A°. super. Seculi 59. Martyr JESU CHRISTI est factus, cujus Vitam, eamque Witteb. A°. ejusd. Seculi 73. in f. 8. editam, *Burcardus Matthæus* satis prolixè descripsit.

b Ob incredibilem videlicet *Luti copiam*, quâ etiamnùm hodiè non caret. Alii tamen ab *albedine Murorum*, quam Λευκοτία Græci, *Lutetiam* vocari existimant.

BUNO-

a Lutetia Paris. b Ambianum.

γ *Rotomagus Roüan*, opulentisſimum Galliæ ad Oceanum Britannicum Emporium: δ *Cadomum*, *Caen*: *Diepa*, navium appulſu celeberrimum opidum. In Britannis ε *Renes*; & ζ *Nantes*, ſatis clarum Emporium. Rotomagus. Cadomum. Diepa. Renes. Nantes.

II. In Andegavis η *Andegavum*, ſive *Juliomagus*, vulgo *Angiers*. In Turonibus θ *Turonum*, vulgo *Tours*. In Bleſenſi provincia, ι *Bleſenſe Caſtrum*, vulgo *Blois*: cujus ager ob multiplicem amœnitatem *hortus Galliæ* nuncupatur. In Beauſſe κ *Chartres*, & item Andegavum. Turonum. Bleſenſe caſtrum.

BUNONIS.

γ a *Rotomagus* c Normanniæ, quæ à Normannis eam occupantibus nomen habet, metropolis ad Sequanam, pontem habet in illo flumine ex quadrato lapide *d* exſtructum. *e* Ante portam S. Hilarii notes Antonii Navarræi, qui fuit pater Henrici IV. interitum: ubi, quum contra Hugonottas militaret, reddens urinam, globo trajectus eſt anno 1563. Quum vero Henricus filius hanc urbem obſideret, murus ſuâ ipſius ruina hic ſe dejecit. *f*

δ b *Cadomum* ſive *Cadomus* ad Olinam fl. vulgo *Olne*; vel *Orne*, poſt Rotomagum, unde 21. leucis in occaſum recedit, in Normanniâ urbs cæteris præſtans eſt. *Britannia* nomen accepit à Britannis eò cedentibus.

ε c *Renes* *g* urbs mediterranea eſt, ad confluentes *Vidanæ* fluminis, quod vulgo *Villaine* dicitur; urbs dives eſt, at inconcinna, & parum culta.

ζ d *Nantes* haud procul Ligeris oſtio ſita inſignem habet portum & Academiam, Britanniæ habetur urbs maxima *h*. Ponte ſuo celebris eſt, & probe munita cum caſtro. In Britannia porro re nautica celebris eſt *Breſt*, urbs haud longe à promontorio Gobæo ſita, olim *Vindana Portus*.

η e *Andegavum* irriguum Meduana fluvio, qui inde in Ligerim ſe exonerat, Andium metropolis, quæ regio non quidem ampla eſt, ſed omni penu dives. Quare *Carolus IX*. Ducatum hunc pro annonaria attributione (*l'appanage Royal* quam vocant) Henrico III. aſſignavit, & hic rurſus fratri Franciſco. In templo urbis cathedrali D. Mauritii ipſe Rex non dedignatur habere titulum Canonici *i*. Habet Academiam à Ludovico Siciliæ rege, Andegavenſium duce, anno Chriſti 1348. inſtitutam, quo fere tempore Heidelbergenſis quoque fundata.

θ f *Turonum* inter Aurelianum ad ortum 34. & Andegavum ad Occaſum 30. mill. Gall. ad Ligerim, pontem in eo habet lapideum. Henricus IV. pro alendis bombycibus & ſericis texendis quatuor has inſtituit urbes; *Lutetiam* Pariſ. *Lugdunum*, *Aurelianum*, & *Turonum*. Arx illius loci antiqua captivum tenuit adoleſcentem Guiſium, qui tamen cuſtodia hac elapſus eſt.

ι g *Bleſæ* ſeu *Bleſenſe caſtrum* ad Ligerim ſitum eſt inter Aurelianum ad Ortum 16. & Turonum ad Occaſum 18. leuc. urbs *k* cultiſſima & nobilis, ponte juncta. Regibus locus hic ob amœnitatem & fertilitatem ſuam in deliciis eſt; quorum filii quoque hic educari ſolent. In arce urbis Henricus Guiſius Dux Lotharingiæ factionis caput, è camera conſilii ad regem Henricum III. iturus à Satellitio regio occiſus eſt, anno 1588. 23. Decembris idem deinde fatum Cardinalis, Guiſii frater, expertus eſt. Lingua totius Galliæ hic habetur puriſſima, & perfectiſſima *l*.

κ h *Chartres* celebris urbs, ubi B. Virginis ſervatur induſium.

HEKELII.

c Vulgò *Rouan*, ſeu *Roven*.

d Ingenioſè.

e *Archi-Epiſcopatu* & *Parlamentô*, à Ludovico XII. *Galliarum* Rege, primùm inſtitutô, claret.

f Numeratur quoque inter præcipua *Europæ* Emporia.

g Ubi quoque *Parlamentum*.

h Commerciis ſatis frequens.

i In chorô hujus Templi oſtenditur una ex hydris *Cananæis* coloris rubei ex lapide Jaſpidi non abſimili, quam *Renatus*, *Siciliæ* & *Solymorum* Rex, cujus Sepultura in eôdem quoque Templô eſt, *Hieroſolymâ* hûc aſportari curâſſe perhibetur.

k Comitatûs quippe titulô clara.

l Agri circum vitibus, ſegete, arboribus fructiferis veſtiti. Fontes limpidiſſimi, rivuli pellucidi & gratô murmure obſtrepentes. Vinum commendatiſſimæ eſt bonitatis & ſalubritatis.

a Rotomagus, b Cadomum. c Renes. d Nantes. e Andegavi. f Turonum. g Bleſenſe caſtrum. h Chartres.

Aurelianum. item λ *Aurelianum*, vulgo *Orleans*. In Biturigibus μ *Bourges*, an-
Bourges. tiquitatum reliquiis ac Xenodochio clara. In ν Campania ξ *Remi*,
Remi. vulgo *Reims*, templi artificiosa extrinsecus structura nobilis, ο *Ca-*
Catalauni. *talauni*, vulgo *Chalons*. π *Tricassium*, vulgo *Troyes*, urbs ampla
Tricassium. ac populosa.

Divionum. III. In Burgundia ρ *Divionum*, vulgo *Dijon*, Ducum quon-
Cabilonum. dam sedes. σ *Cabilonum*, vulgo *Chalon, sur Saóne*, emporium
Matiscona. haud spernendum: τ *Matiscona*, vulgo *Mascon*, satis nitida:
Belna. υ *Belna*, vulgo *Beaune* m, Xenodochii magnificentia famosa: φ *Au-*
Augustodunum. *gustodunum*, *Autun*, antiquitatibus Romanis adeo referta, uti *Roma*
Molinium. *Gallica* quibusdam vocitata fuerit. In Borbonensi provincia; χ Mo-
linium

BUNONIS.

λ a *Aurelianum* urbs pulcherrima ad Ligerim inter Parisios 34. & Bituriges 22. leuc. dissita, *n* habet Academiam à Philippo Pulchro *o* anno 1312. fundatam. Germanorum natio hic multis gaudet privilegiis ab Henrico IV. concessis.

μ *Bituris*, *Bituriges*, vulgo *Burges*, Biturigum metropolis, inter Aurelianum ad Boream 22. & Claromontem in Austrum ad 40. leuc. sita, circa Galliæ umbilicum, habet Academiam ante multos annos à Duce quodam, qui Biturigibus imperabat, erectam.

ν *Campania p* à campis dicta est.

ξ b *Remis* portæ adhuc retinent nomina à Diis Ethnicorum, videlicet, Venere, Baccho, Marte &c. Hic ex constitutione Clodovæi regis inaugurantur reges Franciæ.

ο c *Catalaunum* ad Matronam fl. 10. leucis Remis distat in Eurum. In hac parte *Campi Catalaunici* ponendi sunt, in quibus *Attila* Hunnorum tyrannus sævus & fraudulentus ingenti prælio, & strage vix ullo seculo audita, *q* victus est Aëtii virtute, Theodosio minore imperante.

π *Trecæ* seu *Trecassium* urbs ampla & dives est: Sequani alvei in urbem sunt derivati.

ρ d *Divionem* seu *Divio* ad *Uschum* seu *Oscharum* & *Susonem* fluvios à Dola abest in Occasum 9. leucis. Ibi in Basilica augustissima hostia sacra à Judæo cultro percussa, sanguine conspersa monstratur. Ibi est nobile monasterium Carthusianorum, ibique sunt Ducum sepulchra. *r*

σ e *Cabilonum* est ad Ararim, qui vulgo *Saóne*, inter Matisconam ad Meridiem 13. & Divionum in Bor. 16. leucis. Burgundorum olim regia *ſ*, duplici muro munita. *t*

τ f *Matiscona* in valle læta & peramœna ad Ararim, inter Lugdunum ad Meridiem 9. & Cabilonum ad Boream 13. leucis sita. Plurima mala passa est ab *Attila*; ac deinde à Francis Burgundiam impugnantibus. Postremo restituta est sub Philippo Augusto anno 1222.

υ g *Belna* inter Cabilonum ad Meridiem 7. & Divionem in Bor. 9. leucis. Nosocomio *v* & vino celebris.

φ h *Augustodunum* urbs antiqua media inter Lugdunum & Senones 35. leuc. à Divione distat 12.

χ i *Molinium* Borboniæ Metropolis est ad Elaverum fl. Castrum habet peramœnum Borboniorum Ducum.

HEKELII.

m Seu *Beaulne*.

n *Druydes* condidisse eam creduntur initiò, à quibus *Carnutensis* Regio, sylvis opaca, olim inhabitabatur. Quondam superbiebat Regni titulô; sed hodiè Ducatûs insignitur nomine.

o *Francorum* Rege.

p Vulgò *Champaigne*.

q Circa annum *Christi* 450.

r De hâc Urbe sic scribit *Paulus Merula*: *Divionis* Conditor habetur vulgò, mihi potiùs restaurator, pomeriique productor, *Aurelianus* Imperator. Nomen à *divis*, quibus plurimus ibi fuit cultus, impositum putatur. Hâc Urbe in Burgundiâ nihil pulchrius. Justitiæ ibi est Tribunal & Parlamenti Sedes. Undè velut ex sinu Patriæ jura petuntur.

ſ Et horreum *Romanorum*.

t Majorem fuisse, rudera testantur.

v Quod, regium quippe Palatium referens à *Nicolaô Raulinô*, Equite, est fundatum.

BUNO-

a Aurelianum. b Remi. c Catalaunum. d Divionum. e Cabilonum. f Matiscona. g Belna. h Augustodunum. i Molinium.

linium *Molins*. In Lemovicibus, ♆ *Lemovicum*, vulgo *Limoges*; emporium opulentum. In Pictonibus ω *Pictavium*, vulgo *Poictiers*, magnitudine secundas quidem à Lutetia fert, at multo minus populosa. In Santonibus α *Saintes*; antiquitatibus Romanis maxime ornata; β *Rupellæ*, vulgo *la Rochelle*, celeberrimum ad Oceanum Aquitanicum emporium, urbs munitissima; propugnaculum proximis bellis civilibus Protestantium tutissimum.

Lemovicum. Pictavium. Saintes. Rupellæ.

IV. In

BUNONIS.

♆ a *Lemovicum* x ad *Vigennam fl.* vulgo *la Vienne* (cujus fons haud procul *Tarnaco* opidulo oritur) urbs ampla & dives est. Pictavia ad Bor. 20. leuc. ab ea distat & Arvernum 25. in occasum. Castanearum magnus ibidem est proventus. Fœminarum & Virginum habitus cum ipsa urbe natus videtur, ejusque sexus iste, quod in hac gente mireris, adeò tenax est, ut si quæ Parisiis, aliove comtiori loco huc veniat habitatum, neque Lemovicensem assumat habitum, licet castissima sit, habeatur vilis & lasciva. De cætero incolarum celebratur frugalitas, qui cibi potusque perhibentur esse non multi; & lautitiarum osores. Industrii vero, ingeniosi & cauti, qui sibi suisque egregiè sciunt consulere. Ætatem vivere dicuntur provectam y. Belleforestus tradit, se vidisse familias, in quibus centeni cognatione per nuptias juncti simul vixerint, ut integra collegia potuerint videri. z

ω b *Pictavia* Pictonum metropolis, Clani, qui nunc *le Clain*, fluvio, qui in Vigennam delabitur, fere undique ambitur inter Turonum ad Bor. 20. & Santones in Austrum 23. leuc. à Biturigibus distat in Occasum supra 30. urbs ampla in qua antiqua supersunt monumenta. Ejus Episcopus olim fuit *Hilarius*, hæreticorum flagellum & malleus, qui contra Arrianos in primis acriter pugnavit. Ad templum D. Hilarii Canonicorum collegium est, cujus caput ipse rex Galliæ est; olim fuit Abbatia. Sæpius vastata fuit urbs illa à Romanis, Gothis, Vandalis, Normannis. Capta ac diruta ab Edoardo III. Rege Angliæ. Hic duobus à Pictavia milliaribus Johannem Galliæ Regem acie superatum cepit & in Angliam abduxit, neque Windsorio è castro dimisit, nisi ingenti lytro persoluto Anno 1562. gravem à Reformatis sustinuit obsidionem. a

α c *Sainctes* est ad Carantonum fluvium inter Pictaviam ad Bor. 23. & Burdigalam ad Meridiem 20. leuc. inter Engolismam & Rupellam in occasum 10. Ibi pons egregius est operis Romani. b

β d *Rupellæ* c urbs maritima, à Santonibus 10. leuc. in occasum, à Luxiona urbe Pictonum 6. in Meridiem, Burdigalam versus, 22. à Pictavia d. Olim, urbs fere inexpugnabilis fuit, sed post diuturnam obsidionem à Rege suo Lodovico XIII. capta, mœnibus nudata est anno 1628. quum jam XVI. millia hominum fame essent exstincta. Tanta enim pertinacia tolerabant obsidionis calamitates, ut cute, corio & radicibus vescerentur: alii humanorum cadaverum carnes devorarent, mater filiam, & soror fratris sui digitos deroderet. Ex aqua marina magna fit copia salis prope *Rupellas*, & ad fortalitium *Brouage*; idem quoque fit in Britannia, & prope *Arelate*, ubi salinæ regiæ sunt.

HEKELII.

x Vulgò *Limosin* quæ *alta*, seu *superior*, vel *bassa*, seu *inferior* est.

y Fœminæ quidem deformes sunt; sed tamen laudatissimæ Castitatis. Nec ea est libertas Juvenibus cum Puellis conversandi, quæ alibi in *Galliâ*. Et junguntur sæpè matrimonio, qui nunquam antè sermonem miscuerunt. Linguam loquuntur horridam, & quam vix intelligat è mediâ *Galliâ* oriundus.

z Sed *Limosin Inferior* tres Urbes, *Tullam*, s. *Tuille*, videlicet, *Brivam* & *Uxercam*, s. *Uzarche* in se continet.

a *Ptolemæus* eam *Augustoritum* nuncupat.

b Templum Cathedrale, quod *D. Petro* consecratum ibi vides, *Caroli Magni* opus est, cujus statua media in murô ejus ostenditur, & Templum ipsum à ruinis, quibus sub Bellis civilibus deformatum erat, splendidissimâ reparatione jampridem est vindicatum.

c A junioribus *Latinis* sic vocatæ.

d *Villanovanus Rochelle* eas nuncupat. Sed Santonum Portus sunt *Ptolemæo*.

BUNO-

a Lemovicum. b Pictavia. c Sainctes. d Rupellæ.

Burdigala. IV. In Vasconibus γ *Burdigala*, vulgo *Bourdeaux*, urbs ampla antiquitatum Romanorum reliquiis conspicua; opulentissimum emporium, Garumna flumine navium appulsum commodante. In Linguadocia est δ *Tolosa*, *Toulouse*, inhabitantium multitudine insignis: ε Martius *Narbo*, vulgo *Narbonne*, magnifica quondam urbs, nunc munimine maxime clara. ζ *Mons Pessulanus*, urbs magna ac splendida; vulgo *Montpellier*. η *Nemausus*, vulgo *Nismes*,

Tolosa. Narbo. Mons Pessulanus. Nemausus.

BUNONIS.

γ a *Burdigala* paludi maritimæ, quam Garumnæ ostium facit apposita est in ejus Aquitaniæ parte, quæ vulgo *Guienne* dicitur, à Tolosa in Circium 30. leuc. inter Santonas ad Bor. 21. & Bajonam ad Merid. 26. Duo hodie habet castra, *Ha*, seu castrum. Phari, & *Trompeite*, vulgo *Trompette*; unde Thuano arx *Buccinæ* & *Trompetæ* vocatur *e*. *Ausonii* Poëtæ & consulis Romani *f* patria; Tumultibus civilibus, ut olim, ita nostra quoque ætate, agitata.

δ b *Tolosa* *g* urbs ampla, in octo discreta partes, ad Garumnam est inter Narbonem 24. & Burdigalam 30. leucis. Distat æquali prope intervallo ab Oceano & mari Interno. Ex hujus urbis templo quum olim magnam pecuniarum vim abstulisset Q. Cæpio Dux Rom. infortunium in domum suam intulit: ex quo in proverbium abiit de possessione infelici, *Aurum Tolosanum*. In laniena Tolosana, qua in Reformatos sævitum est, interiit quoque *Johannes Corasius*, magnum illud juris lumen anno 1572. Est Tolosæ sub Minoritarum templo specus, in cujus parte cadavera importata non putrescunt.

ε c *Narbo ab Hispania* tribus duntaxat leucis distans, jacet inter Montem Pessulanum ad ortum 14. & Tolosam ad Occasum 24. leucis, ad Aucacem sive Audam fl. Ciceroni est specula & propugnaculum Italiæ. Prima omnium in Europa colonia Romanorum creditur, ac propterea Romanis amicissima fuit *h*. Ter colonias accepit, dictaque *Julia Paterna*. Hodiè propugnaculum est contra Hispaniam.

ζ d *Mons Pessulanus* inter Nemausum ad Ortum, & Narbonem ad Occasum 14. leucis, à vicino monte *Pelio* videtur nomen habere. In Academiâ, quam habet, inprimis floret *i* studium medicum; quod Græcis Latinisque literis instructissimus *Franciscus Rabelæsus* hîc olim professus est; postremo tamen, relicto studio serio, vitæ solutæ sese mancipavit, auctor libri Gargantuæ & Pangruelis, quo omnium ordinum homines in scenam produxit; & populo deridendos propinavit *k*. Cives, quum magistratus regios, convocato per sonitum campanæ populo, per seditionem occidissent, multavit Rex potestate pulsandi campanas, atque id jus transtulit ad Academiam.

η e *Nemausus* *l* urbs antiquissima, Romanorum colonia, septicollis, velut altera Roma, ad *Vistre* fluviolum est ab Avenione in Occasum 6. leucis; ubi amphitheatrum & plura antiquæ nobilitatis & magnitudinis visuntur vestigia. Quo ad reip. bonitatem etiam Narboni præstabat. Primarii urbis Romanæ viri, & honoribus magnis usi, in eâ degebant *m*. *Hadrianus* etiam Imperator Basilicam *n* *Plotinæ* conjugi ibi exstruxerat. Anno 1557. fulminibus tacta, fœdeque deformata est. Habet fontem cognominem, veterum testimoniis celebratum, ac urbi fatalem. Tertio à Nemauso milliari est f *Pons Gardius*, à Gardo fluvio subterlabente appellatus. Is incredibili sumtu & labore eductus, triplicique fornicum serie in altum surgens, mundi habetur miraculum. Prima ejus contignatio hominibus & jumentis transitum præstat, altera videtur aquæductum sustinuisse. Illa Galliæ *Narbonensis pars* antiquum provinciæ nomen retinuit. Dividitur in *VeramProvinciam* & *Insertam*.

HEKELII.

e Hujus Urbis indagare in cunabula omninò est difficile, cùm *Strabone*, qui sub *Octav. Augustô* vixit, antiquior non sit Autor, qui de câ loquatur. De *Incrementis*, quæ successu temporis hæc Urbs fecit, quæque olim fuerit & sit hodie *Forma Reipublicæ*, vid. *Jodoci Sinceri* BURDIGALA c. v. p. 47. seq. & XII. p. 131. seq. Edition. *Lugdun.* in 12.

f Et *Pontii Paullini*, consulis Romani.

g *Tectosagum* etiam dicta.

h Et quoniam ipse *Cæsar* ex *Martiâ* Legione colonos eò deduxit, factum est, ut ex cô *Martia Narbonna* sit dicta. *Martianus* cam vocat *Narbonesiam*.

i Jam ut olim *Juridicum*.

k Nitet *Collegiô Medicorum* amplissimô, quod ab

a Burdigala. b Tolosa. c Narbo. d Mons Pessulanus. e Nemausus. f Pons Gardius.

Nismes, antiquitatum Romanarum reliquiis omnium Gallicarum refertissima. In Provincia ϑ *Massilia*, *Marseille*; portus commoditate juxta ac pulchritudine clara; opulentissimumque Galliæ ad Internum mare emporium. Triremium regiarum statio: cæterum libera est civitas, una cum ι *Arelate*: utraque in Galliæ Regis clientela. Marseille. Arelate.

ab *Urbanô V.* Pontifice *Romanô*, Anno CHR. M. CLXXXXVI. fundatum & copiosissimis est exornatum reditibus. Aliud etiam non minùs elegans atque præclarum *Collegium Regium* ab HENRICO, *Gallorum* Rege, erectum ibidem cernitur. Quin & tertium *Collegium* est, *Duvergier* vulgò dictum, quod optimæ spei Adolescentibus studiorum victûsque necessaria in decennium præbet. Scribit *Petrus Rebuffus* in Tractatu de *Privilegiis Scholarium*, tantam *Rectoris* in hâc *Universitate* esse autoritatem, ut *Studiosi* honoris gratiâ egredientem comitari teneantur.

l Quam à *Nemausô*, *Herculis* Filio, conditam volunt.

m Degebat olim ibi quoque Vir eruditus, *Christianus Pistorius*, *Germanus*, Professor, qui solebat *Germanis* adventantibus adesse, & de visu dignis referre.

n Quam vulgò *la Maison quarrée* vocant.

BUNONIS.

ϑ a *Massilia* ab Ionibus Phocensibus, Tarquinii regis tempore, prope Rhodani amnis ostia in remoto sinu, veluti in angulo maris condita, quod inter duos saxosos montes ingreditur, portumque ovali figura format, castello, quod vulgo *le Chasteau d'If*, arx Iphia, aliter *Taxiana* vocatur, hodie munitum catenisque ferreis clausum. Ipsa urbs olim studiis sapientiæ atque atmorum, legibus, morum ac disciplinæ severitate Romanorum, in eaque tuenda singulari fide, potentia denique toto terrarum Orbe exstitit celeberrima. Quod Græce, Latine & Gallice loqueretur, *Trilinguis* appellata *o*. Remp. eorum *Aristoteles* videtur appellasse Oligarchicam. Apud eos maxima dos erant centum aurei. Nullum aditum in scenam mimis dabat, quorum argumentum majori ex patte stuprorum contineret actus: ne talia spectandi consuetudo, etiam imitandi licentiam sumeret. Omnibus, qui per aliquam religionis simulationem alimenta inertiæ quærebant, clausas portas habebat, mendacem & fucosam superstitionem submovendam existimans. A condita urbe gladius erat ibi, quo noxii jugulabautur. In opidum nulli cum telo intrare licebat; præstoque erat, qui id custodiæ gratia acceptum exituro redderet. Studiis humanitatis Massilienses vicinam Galliam cultiorem reddiderunt, ipsos Romanos eò pellexerunt, ut ex Romanis nobilissimi, pro Atheniensi peregrinatione, Massiliensem amplecterentur. Nemo in senatum legebatur, nisi qui liberos haberet, & de civium sanguine tertiam per generationem ortus esset. Illud tamen improbum, quod eadem civitas venenum publicè servabat, ei dandum, qui causas senatui exhibuisset, propter quas cuperet mori. Quæ etiam consuetudo in Ceo insula servata. Romanis semper favit, pro iisque contra hostes acerrimè dimicavit, & fidem singularem eis præstitit, temporibus & rebus eorum adversis: neque umquam Imperatores Rom. è Transalpinis provinciis sine ea triumpharunt. In bello civili Pompejo studens, portas Cæsari clausit, in Hispaniam contra duces Pompejanos contendenti. Itaque obsessa, tandem expugnata, atque in triumpho à Cæsare portata est. In hac urbe Euangelium docuit per 30. annos *Lazarus* ille *Bethaniensis*, à Christo è sepulchro excitatus: Item *Salvianus* etiam, *Presbyter Massiliensis*, *p* Episcoporum Magister. Hodiè est claustrum Regni Francici maritimum, & commodissimus ejus ad mare internum portus; Anno tamen 1596. urbs hæc per factiosos Hispano penè fuisset prodita.

ι b *Arelate* seu *Arelatum*, hodiè *Arles*, urbs Galliæ Narbonensis olim nobilis, ad Rhodanum ab Avenione 6. leucis in Austrum sita, Romanis mire cara, adeoque ornata, ut Ausonius eam *Gallulam Romanam* nominarit *q*; Ammianus multarum civitatum decus. *Constantinam* appellari sanxit Constantinus Imperator. In ea tria Concilia celebrata sunt. Regnum *Arelatense* ab eâdem nomen habuit. Huic adjacens regio frumenti feracissima est; unde, dum Genuenses & Hispani id avehunt, incolæ non parum ditescunt. *r*

HEKELII.

o Et quoniam *Contractus* ibi *Græcâ* linguâ scribebantur, inque publicis privatisque rationibus *Græcus* sermo usurpabatur, fit, ut *Hellenismus* etiamnùm in *Gallicâ* linguâ sit frequens.

p Juxta *Gennadium*.

P q Ratio-

a Massilia. b Arelate.

Aquæ Sextiæ. clientela. ϰ *Aquæ* etiam *Sextiæ*, vulgo *Aix*, nitida urbs: item λ *Avenio*, *Avignon*, Romanæ Ecclesiæ parens. His adde μ *Lugdunum*.

Avenio.

Academiæ. V. Academiæ Galliæ illustres sunt; Lutetiæ Parisiorum, Cadomi,

q Rationem vide ap. *Jodocum Sincerum* in Itinerariô *Galliæ* p. 221. seq.

r Præferoces quoque Boves alunt.

BUNONIS.

ϰ a *Aquæ Sextiæ*, vulgo *Aix en Provence*, ejusque metropolis, ad fluvium Areq. à C. Sextio Calvino, & aquis calidis, quæ in ista sunt regione, dictæ. *Aquensis* etiam vocatur *civitas*. Parlamento, Archiepiscopatu & Academia nobilis est. Sextius is *Salyes* sive *Salujos* Massiliensium hostes ibi vicit *ʃ*. Senatus hodie in clerum ipsumque Archiepiscopum, si delinquunt, judicia exercere, & animadvertere solet, de qua re vid. Thuani lib. 126. Non longe abest b *Fossa Mariana*, in quam C. Marius bello Cimbrico bonam Rhodani partem derivavit. Ad fossarum istarum vestigia hodiè opidum est, quod incolis dicitur *Fos*.

λ c *Avenio* *t* ad Rhodanum supra Arelate 6. leucis sita celebris est à septem septenariis: VII. palatiis, VII. parochiis sive templis, VII. monasteriis virginum, totidem Canonicorum collegiis, & Monachorum conventibus, totidem Xenodochiis, totidem denique portis. Ibi palatium est Pontificium, & Pons XXIII. fornicibus conspicuus. Huc per *Clementum V.* Papam sedes Pontificia Româ translata est anno Christi 1306. ibique permansit per annos 72. donec Gregorius XI. eandem Avenione Romam transferret, anno 1377. Quum videlicet ipsius nepos, virginum matronarumque impurus sectator, ante palatium Papæ à civibus fuisset suspensus. Mortuo Gregorio, licet Romani sibi elegissent Papam, Avenio tamen suos habuit Antipapas, usque ad Concilium Constantiense *v*. Meretrices hîc pontifici vectigal pendunt. In Franciscanorum templo visitur monumentum *Lauræ*, à Francisco Petrarcha amore honesto amatæ, & carminibus celebratæ.

μ d *Lugdunum* vulgò *Lyon*, urbs totius Galliæ Celticæ præcipua, ad Araris Rhodanique confluentes, supra Viennam, sub colle sita, à L. Munatio Planco bello Antoniano aut condita aut restaurata. Sicut *Herodes Archelaus Viennæ* exsulavit; Ita *Lugdunum* in exilium deportus est *Herodes Antipas* cum *Herodiade* sua, cujus instinctu perierat *Johannes Baptista*: In ponte lapideo, qui Rhodano instratus est, *Andragotius*, instinctu Maximi tyranni, *Gratianum* Valentiniani I. filium occidit. Ad hanc urbem *templum & ara D. Augusto* exstructa erat, communi totius Galliæ impensa; ad quam *Caligula* certamina Græcæ Latinæque facundiæ instituit *x*. Eo ipso die, quo ara ista Augusto dedicata, Lugduni natus est *Claudius* Imperator. Lugduni quoque multos annos regnavit *Licinius* Augusti Cæsaris in Gallia procurator, callidus & avarus. Hujus urbis Episcopus fuit, Polycarpi discipulus, *Irenæus*, qui in sextâ persecutione, jussu Severi imperatoris cum omnibus Christianis, qui Lugduni erant *y*, trucidatus est, quum acerrimos sustinuisset cruciatus. *Julianum Apostatam* quoque cruentâ persecutione in Christianos hîc sæviisse tradunt: unde Ararim *z*, quod sanguine occisorum rubuerit, mutato nomine *Saone* vel *Sagone* dictum volunt. Circa annum Christi 1160. inde prodiit *Johannes Waldo*, civis Lugdunensis, qui ex sacris literis Pontificiorum dogmata oppugnavit; unde *Waldenses* *a*, item *Pauperes de Lugduno*, dicti sunt.

HEKELII.

ʃ Cæsus ad hanc Urbem est à *Cajô Mariô* numerosus *Cimbrorum* quoque exercitus. Ampla est hæc Urbs & constat magnificis ædificiis. Vix inventa est in *Galliâ*, quæ elegantiâ ipsam superet.

t Metropolis est Comitatûs *Venissæ*, sive *Avenionensis*.

v Ab eô tempore, quô *Romam Pontifices* reversi fuêre, *Sede Legati Apostolici*, (qui trienniô quôvis mutatur, & XII. *Helvetiorum* stipatur pedissequiô) *Archi-Episcopatu* & *Academiâ*, in quâ *Paulus Castrensis*, *Andreas Alciatus* & *Æmilius Ferretus* olim docuêre, clara fuit.

x Vid. *Suetonius* in *Ejus* Vitâ c. XX.

y Annô CHR. CLXXV.

z Ex *Sequanis* quàm lenissimè defluentem.

a Qui vulgò per contemtum quoque hâc de causâ dicti sunt Pauperes de Lugdunô, quoniam, cùm *Lugdunô* unà cum WALDO, Præceptore suô, ejicerentur, bonisque suis omnibus privarentur, Pauperum more de victu sibi prospicere sunt coacti. Leg. B. Dn. D. *Ægidii Strauchii* de *Waldensibus* Disquis. Historico-Theolog. §. 1. Aphorism. II. Cap. 1. Sect. Prioris.

a Aquæ Sextiæ. b Fossa Mariana. c Avenio. d Lugdunum.

domi, Andegavis, Aureliani, Biturigibus, Pictavii, Burdegalæ, Tolosæ, Montispessulani. 1

REISKII.

1 a Lutetia nomen à Parisiis gente Celtica servat, sedes regum Francicorum pristina, urbs regni totius & una Europæarum maxima in tres divisa partes, nempe Universitatem, Civitatem & Villam (Universite, Cite, la Ville.) His quarta nempe Lupara, arx regia eademque primaria, cultu, nitore post incendium A. 1661. ornatu, amplitudine, structura magnifica insignior, de qua lusus Poëtici plures extant. Ædes regias omitto reliquas, itemque curias, templa, statuas Ludovico XIV. dedicatas: Urbes alias b Arelatum, & ab ea regnum Arelatense, nostro imperio Germanico quondam subditum, c Massiliam aliquando liberam, de qua Pet. Hendreichii libellus prostat, & accessu Lazari famosam (de quo tamen Villamontius ipse dubitavit) Avenionem Pontifici Rom. subditam & toties ademtam, itemque XIV. Academias celebriores, quas Roobius enumeravit. Confer. Theatrum Urbium Joh. Jansonii volum. II.

a Lutetia Parif. b Arelatum. c Massilia.

CAP. XVI.

De Sabaudia, 1 *ac Burgundiæ Comitatu.*

I.

PEractis hactenus regionibus, quæ regi Franciæ hodiè parent, reliqua Galliæ pars, quæ veterem Belgicam ferme totam occupat, cum Narbonensis provinciæ parte, explicanda est. Tota igitur illa pars, quæ veteri Galliæ avulsa est, in quinque ditiones dispertita est. *Primam* obtinet *Dux*, cui cognomentum *Sabaudici* dedit ipsa regio Sabaudia, in qua nihil clarum, præter unam α *Genevam*, Geneva.

BUNONIS.

α a *Geneva* ad inferiorem lacus Lemani partem, ubi Rhodanus ex illo egreditur, sita, etiam Cæsaris ævo, atque ejus rebus gestis nota. Cui extremum hoc est opidum Allobrogum, & proximum Helvetiorum finibus. Ex eo opido pons ad Helvetios etiam tum pertinebat; quem ipse, cum eâ gente bellum gesturus, rescindi jussit. Monstrant hodiè in Rhodano locum, in quem Cæsarem ab Helvetiis in fugam conjectum, ingentem thesaurum injecisse ajunt, ne hostibus præda esset *a*. *Aureliam* quoque hanc urbem posteà appellatam tradunt. Hodie urbs munitissima est, in tres secreta partes; duæ alluuntur Rhodano, tertia insula est, supra quam rupes dicta *la Pierre Neiton*, olim *lapis Neptuni*. Reformatorum in persecutionibus Gallicis perpetuum fuit asylum. Docuit ibidem Calvinus; ac deinde Beza. A Sabaudo aliquoties tentata est; anno 1583, 1590. & demum stratagemate ferè capta 1602.

HEKELII.

a Traditur in velt. Chronicis, *Heliogabali* tempore tantum incendium *Genevæ* exortum, ut nulla ferè domus illius expers fuerit. *Aurelianum* item Imperatorem eam vastatam instaurâsse, Jura & Privilegia magna concessisse, & propter sitûs opportunitatem *Jus Nundinarum* atque Imperii ei tribuisse, *Aurelianum* quoque suô nomine appellasset; verùm, illô mortuô, vetus nomen retinuisse.

REISKII.

1 b Sabaudiam Beroaldus, Hugonis Saxon. Ducis filius, consensu Ottonis III. Imp. avunculi sui, & regum Burgundiæ occupavit: Hanc Comitatibus aliis & Principatibus inter posteros auctam Sigismundus Imp. A. 1414. ducatus titulo & vicariatu imperii ornavit. Comitatus Bressiæ tamen A. 1600. cum Pignarolo castrisque aliis Galliæ rursus accessit; nisi quod præsens belli exitus exspectetur. Geneva, Berna & regio

a Geneva. b Sabaudiæ Comitatus. Postea ducatus.

nevam, liberam civitatem, bellis Sabaudicis, & Proteſtantium religionis profeſſione celebrem. Conventus Juridicus eſt *Cameraci*, vulgò *Chambery*, quod Sabaudiæ metropolis eſt, *Fanum Divi Johannis* in valle Mauriana, vulgò *S. Jean de Morienne*, egregio munimento celebratur.

Cameracum. Fanum D. Johannis.

II. *Secunda* ditio eſt Hiſpaniarum Regis in Comitatu β Burgundiæ, ubi γ *Veſontio*, vulgò *Beſançon*, urbs eximia, liberaque civitas, in fide prædicti Regis. Tum δ Dola, *Dole*, conventu Juridico & Academia clara.

Comitatus Burgundiæ. Veſontio. Dola.

III. *Tertia* ditio eſt imperii Germanorum: ſub qua *Alſatia*, *Lotharingia*, *Treverenſis* ac *Leodiacenſis* Epiſcopatus, *Juliacenſis* Ducatus, & item *Clivenſis* Ducatus portio; de quibus in Germania agetur. *Quarta* ditio eſt Helvetiorum ac Valleſiorum. *Quinta* inferioris Germaniæ, ſive, ut vulgò vocant, Belgarum. De duobus poſtremis nunc agendum eſt: ac primum de Helvetiis. ε

CAP.

regio huic ſubjecta ſeſe fœdere Helvetico tuetur. Comitatus Burgundiæ ab Hiſpanico ad regnum Gallicum A. 1678. pervenit: Sic Lothoringia quoque ac utraque propemodum Alſatia metropoli hujus Argentorato per vim occupata: Hinc Burgundiam & Lothoringiam Gallicis provinciis accenſet Robius, & diſtichon Poëtæ Gallici acutum ſubjicit:

Una dies Lotharos, Burgundos hebdomas una.
Una demat Batavos luna, quid annus erit?

De Gallorum Hiſpanorumque motibus contrariis Barclajus, Huartus & Claramontius diſſeruerunt: Cominæus Lib. X. monuit, ſic Deo placuiſſe, ut diſſenſiones ejusmodi naturales velut ſtimulum quendam in rebus hominum collocaret.

BUNONIS.

β a *Burgundia* duplex eſt, *Inferior* ſive Ducalis: & *Superior* ſeu Imperatoria vulgò *Ober-Burgund*, Gallis *Franche Conté*. Hanc regionem tenet quidem Hiſpanus, ſed ut imperii feudum. Ab ortu habet Comitatum Montbelgardenſem, & Helvetiam: à Septemtrione Lotharingiam; ab Occaſu Burgundiam Ducalem: à Meridie Territorium Genuenſium & provinciam *Breſſe*. Inter flumina provinciæ celebriora ſunt *Araris*, vulgò *die Soone*, *Dubis* & *Lupia*.

γ *Veſontio* b ad *Dubium fl.* Burgundiæ Metropolis eſt, ac olim imperialis civitas, *horreum Burgundiæ* dicta. Academiam habet nobilem ab Imperatore Ferdinando I. conditam c. Ejus Archiepiſcopus eſt Imperii princeps.

δ *Dola* ad Dubim d eſt muris firmiſſimis à Carolo V. cincta & ſeptem propugnaculis firmiſſimis munita, Academiâ à Philippo II. Hiſpaniarum rege inſtituta celebris.

ε b *Antiqui Galliæ incolæ* ex hoſtium calvariis bibebant, nec illuſtrium virorum capita reddebant, niſi ejuſdem ponderis auro redimerentur. Humanas hoſtias cædebant Diis. Mulieres in conſilium adhibebant. Læſis vicinis illicò ad arma concurrebant, quaſi ipſi eſſent læſi. Mortis ſupra modum contemtores, animo magis, quam ratione pugnabant: Primus eorum impetus erat plusquam virilis; at ſecundus minor quam fœminarum. Levi de cauſa inter ſe decertabant. Gravius animadvertebant in eum, qui peregrinum, quàm qui civem cæcidiſſet. Sapientiæ & religionis magiſtros habebant Druidas. *Iſta de Gallis tradunt Strabo, Livius, Cæſar, Plutarchus, Ælianus, Mela, Florus, Stobæus, & Polyæus.* c *Hodierni Galliæ* incolæ *Franci* vocantur; quoniam à *Francis*, gente Germanica, ſunt orti. Leviſſimis ſunt moribus, quod ſermone, geſtu, veſtitu produnt. Veſtitum ferè quotannis mutant: ſed Germani & Angli eorum more veſtiri geſtiunt. In bellis primus eorum impetus eſt acerrimus. Bello parta facile amittebant; Sed eadem hodie conſtantius retinent. Regis ſui ſunt amantiſſimi, quem vitæ, fortunis,

a Burgundia. b Antiquorum Gallorum mores. c Hodiernorum Galliæ incolarum mores.

fortunis, ac liberis anteferunt. Francica Nobilitas generosa, vitæ prodiga, ac in duella propensa; quæ nec legibus, nec gladiatorum suppliciis tolli omninò possunt. Servi in Francia nulli sunt, & quicunque servus litus attingit Francicum, liber est. Magnus honos literis in omni eruditionis parte heic habetur. Quanquam Francorum Rex, procetes plerique, cum maxima parte populi, Religioni Romano-Catholicæ sunt addicti; summam tamen & absolutam potestatem Pontifici Romano non concedunt; sed eum Concilio subjiciunt, quum contra Pontificii Concilia à Pontificis nutu & arbitrio suspendant. Quippe *Sanctio Pragmatica à Carolo* VII. introducta est, qua constitutiones Concilii Constantiensis & Basiliensis approbantur. Religio reformata magna in regno illo ceperat incrementa; erant enim in Principibus, Nobilitate & reliqua multitudine haud pauci, qui eam profitebantur; Sed inde ab annis aliquot *e* durius habentur Reformati, ac honorum splendore ad Romano-Catholicos sæpe pelliciuntur nobiles.

HEKELII.

b Nunc *Bisontium*.

c Alii dicunt, hanc Academiam Annô CHR. M. D. XL. tempore *Julii* III. *Romani* Pontificis, & *Caroli V. Romanorum* Imperatoris, esse institutam.

d Fluv. vulgò *le Doubs*.

e *Et in primis hôc perversô tempore.*

CAP. XVII.

De Helvetiis ac Vallesiis.

I.

H*Elvetii* loci natura undique tuti continentur: unâ ex parte flumine Rheno à Germania dividuntur: altera ex parte, monte Jurâ altissimo à Gallia separantur; tertiâ parte, lacu Lemano *a* ac flumine Rhodano à Sabaudia disterminantur. In *quatuor pagos*, *Tigurinum*, *Tugenum*, *Ambronicum* & *Urbigenum*, olim fuisse divisos, suprà in descriptione Veteris Galliæ dictum est. *a* Helvetiorum fines. Quatuor pagi.

II. Gens

BUNONIS.

a [a] *Helvetia b* hodie fines habet ab Oriente Comitatum Tirolis: à Septemtrione, Sueviam, lacum Podamicum & Rhenum: ab Occidente Burgundiam & Sabaudiam: à Meridie *c* Italiam. [b] Lacus hujus regionis celebriores sunt; *Tigurinus*, *Lucernensis*; & qui ab eodem non ultra primum lapidem abest, *der vier Wald Städt-See*; *Rivarius* vulgò *Walenstätter-See*; & *Neoburgensis*. [c] Flumina hîc præcipua sunt *Rhenus*, *Arola*, *Rhodanus*, *Thur*, *Ticinus*.

Præfecti ab *Alberto Austriaco* Helvetiis impositi libertatem eorum multis modis labefactabant. Illi frustra querebantur injurias, rapinas, stupra, & vexationes. Calamitati additum ludibrium, jussique sunt Helvetii pileum perticæ impositum pro gubernatore honorare: quod quum *Wilhelmus Tell Uriensis* neglexisset, à præfecto jussus est pomum ex filioli capite sagitta decutere. Hoc rectè facto, quod ingenuè esset fassus *Tellius*, se altera suâ sagitta, si in filiolo errasset, ipsum præfectum fuisse confecturum, ad carcerem est raptatus; sed miro evasit casu, præfectumque ex insidiis interfecit. Inde tres pagi isti conjurarunt anno 1308. quos dum opprimere parabat Albertus, à Johanne fratris sui filio ad Rheni transitum interfectus est. Deinde *Leopoldus* Alberti filius Helvetiam cum XX. millibus armatorum ingressus, à M CCC Helvetiis ad pagum Moregartum profligatur anno 1315. Hinc inter tres istos pagos fœdus coaluit perpetuum: quum antea tantum esset decennale, dictique voce patria *die Eydgenossen*, *h. e. Sacramenti participes*. Fœdus istud à *Ludovico Bavaro* confirmatum est anno C. 1329. *Lucernenses* ab Austriacis malè habiti fœdus istud amplexi sunt anno 1332. *Tigurini* pagis sese junxerunt anno 1351. *Glarynenses* à fœderatis pagis superati fœdus admiserunt anno 1352. *Tugii* pro dominis suis pugnantes devicti sunt anno 1352. *Bernates* cæteris fœderatis sese applicuere anno 1353. *Friburgenses* & *Solodurii* fœderi adscripti sunt anno

a Helvetiæ fines. b Lacus c Flumina.

Gentis virtus.

II. Gens quum foret totius Celticæ bellicoſiſſima, reliquos Gallos virtute præcedebant, quòd ferè quotidianis præliis cum finitimis Germanis contenderent. Quâ fiducia freti totius Galliæ imperium affectarunt. Rem ipſam tentantes C. Julius Cæſar armis in ſedes ſuas redegit, & unà cum reliquâ Galliâ Romano imperio ſubjecit. Cui paruerunt uſque ad Honorii Imperatoris tempora; quum diverſis populis, diverſas imperii partes diripientibus, Alemanni (inter Rhenum, Mœnum atque Danubium tenuêre loca) Helvetiam, in quam jam ante crebras incurſiones fecerant, occuparent; Galliæque avulſam, Germaniæ, corpori ſuo adjicerent. [1]

III. Inde gens ea *Switzeri*, à vico, forte quondam capite, *Switz* dicta, ſub Germanico Imperio tenuêre, Ducibus ſubjecti; donec Leopoldo Duce, in prælio cæſo, in libertatem ſeſe, circa annum cIↄ CCCC vindicârunt. Fœdere poſt libertatem adeptam inter ſe ſancito; nunc liberè agunt, XIII. pagis ſeu civitatibus (incolæ

XIII. pagi.

no 1481. & *Baſileenſes* anno 1501. *Schafhuſiani*, quum Helvetios militibus & pecunia adjuviſſent, inter ſocios ſunt relati anno 1501. *Abbatiſcellenſes*, ab Abbate S. Galli ſæpe vexati, in fœderis ſocietatem accepti ſunt anno 1513. Ita fœdus hoc paulatim crevit.

HEKELII.

a Quem etiam *Genevenſem* vocant.

b Hanc *Regionem*, ejuſque *Situm*, *Soli Naturam*, *Fluvios*, Incolarum *Mores* atque *Rempublicam* diverſi Autores, *Franciſcus* nempe *Guillimannus*, *Oſwaldus Molitor*, *Heinricus Glareanus*, *Joſias Simlerus* ac *Daniel Heremita*, Belga jampridem delineârunt, quos omneis ac ſingulos *Lugd. Batavor.* Ao. huj. Sec. 27. operâ ac ſumptibus *Elzevirianis* unà in lucem prodiiſſe novimus.

c *Coctias Alpes* ac *Lombardiam*, ſeu maris *Mediolânenſem* ducatum, & *Pedemontanam* Regionem.

REISKII.

1 a Helvetia quondam Galliæ, poſthac Germaniæ annumerata, & diu ſubdita, nunc liberam Rempubl. conſtituit, ſimul ac ſeſe Auſtriaco imperio, & judicum aut præfectorum inſolentiæ A. 1308. per fœdus συμμαχικὸν ſubduxit: Hinc nova Reſpubl. progreſſu temporis orta, è pagis XIII. h. e. urbibus & regionibus conſtat: Illas Cluverius ordine, quem in Comitiis Aquenſibus tenere ſolent, recenſuit. Nomen vero pagorum ex appellatione vetuſtiſſima & ipſo Cæſaris ævo adhuc approbant. b Pagus enim pars regionis apud Helvetios fuit in villas, vicos, oppida, & caſtra ſive burgos diſtributa. Vocarunt poſteri Gow & hodierni adhuc vocant incolæ Zurchgow, Turgow &c. Ita Grillimannus in Helvet. Freherus in Origin. Palatinis, Wurſtiſius in Chronic. Baſil. Meibomius de pagis Saxon. Pagis vero illis tredecim ſive ordinibus ſubſunt in Helvetia; (1) *tres comitatus*, Aquenſis, Turgovienſis, Saraugannenſis. (2) *Provinciæ, quas vocant, liberæ* pagis ſeptem antiquioribus ſubjectæ (*die freyen Aempter.*) (3) *Rhegusia ſeu vallis Rheni (Reinthal)* extra Helvetiam ſubſunt *quatuor in Italia præfecturæ*, item oppida, caſtra & regiunculæ in eadem plures, quas Plantinus in Helvet. & Hottingerus enumerant: Porro Valleſii ab vallibus, quas tenent, commune nomen adepti, quique ipſi cum ſuo Epiſcopo Sedunenſi liberam Rempl. conſtituunt, æterno fœdere Pagis Catholico-Romanis atque Bernenſibus conjunctam. Religio enim apud Helvetios duplex hodieque viget; (1) *Romano-Catholica in Pagis potiſſimum ſeptem.* (2) *Reformata Zwinglio & Calvino auctoribus* per Pagos urbesque alias aut ſola, aut alicubi mixta: Ne tamen fœderi poſt tot prælia & bella quicquam decedat. Amplius notetur prope Lachon in Helvetia vicus *Gorijaw*, *nulli Cantoni Pagoque ſubditus*, quaſi liberam repræſentet Rempubl. Sprengerus Jur. publ. Lib. 1. c. 2.

BUNO-

a Helvetia Germaniæ ſubdita, nunc libera Reſpubl. b Pagi cur dicuntur.

colæ *die Oerter*, Galli *Cantos*, vocant) divisi. Civitates sunt hæ; *Zurich*, *Bern*, *Lucern*, *Uri*, *Switz*, *Underwalden*, *Zug*, *Glaritz*, *Basel*, *Friburg*, *Soloturn*, *Schafhausen*, *Appenzel*. Ex his, *Appenzel*, *Giaritz* & *Switz*, sunt vici: *Underwalden* & *Uri* regionum nomina; quarum capita duo vici: Hujus *Alttorf*, illius *Stantz*. Reliqui octo Cantones sunt urbes; quarum potentissima est β *Berna*; quippe cujus ditio à Geneva ad Basileam ferè protenditur, milliaria Germanica ultra xxx. Sequuntur γ *Tigurum*, δ *Basilea*, ε *Lucerna*, ζ *Friburgum*, η *Solodurum*, opulentæ civitates. Berna. Tigurum. Basilea. Lucerna. Friburgum. Solodurum.

IV. Ex universis Cantonibus *Protestantium* religionis sunt, *Bern*, *Zurich*, *Basel*, ϑ *Schafhausen*, *Catholicæ* Roman. *Lucern*, *Friburg*,

BUNONIS.

β a *Berna* in modum insulæ flumine *Aar* undique cingitur, possidet Comitatus aliquot, opida 40. præfecturas Germanicas 31. Gallicas 8. *d*

γ b *Tigurum* est ad exitum lacus cognominis à Limago fl. in duas secatur partes. Ei parent præfecturæ majores 9. minores 22. opidum *Vitodurum*, vulgò *Winterthur*; & *Stain* ad Rhenum. Habuit ibi Conradum Gesnerum Polyhist. *e*

δ c *Basilea* Rauracorum olim caput. Academia *f* ornata est anno 1460. Rhenus interlabens in duas eam partes dividit, majorem & minorem. Clariorem eam reddidit, superiori seculo *Erasmus*, multos & præclaros ex typographia Frobeniana edens libros. Haud longè ab urbe abest pagus *Augst*, veteris *Augustæ Rauracorum* rudera; itemque illa montium crates, qui Genevam usque excurrunt & *Jura* sive *Jurassi* generatim dicuntur. Haud longe à pago Augst ad eandem Rheni ripam est opidum *Rheinfelden*.

ε d *Lucerna* ad lacus cognominis extremitatem, fluvio *Rusa* interfluente in majorem & minorem distincta *g*. Ad hanc urbem est *mons Pilati*, vulgò *Fracmont* dictus; in cujus vertice stagnum, ex quo, si quis de industria lapillum in id injecerit, ingentes exoriri tempestates tradunt. Sed *Gesnerus* refert, *P. Crendelium* multos in lacum istum impunè injecisse lapides; sine ullo indicio pluviæ aut tempestatis.

ζ e *Friburgum* vulgò *Frieburg im Uchtland* ad Sanam fl.

η f *Solodurum* vulgò *Soloturn* ad *Arolam fl.* urbs antiqua. In ea Legatus Regis Galliæ degit. *Glariis*, *Glarona* seu *Glaritz* fere undique montibus cingitur. *h*

ϑ g *Schafhausen* urbs est ad Rhenum; infra quam ad tria circiter millia passuum itinere pedestri est Rheni Cataractes, id est, fluminis ex alta rupe præcipitatio, cum ingenti fremitu & stupenda aquarum ad scopulos illisione. *i*

HEKELII.

d Et hæc Civitas situ & cultu, moribus & civilitate, Legibus & Institutis, potentiâ ac virtute nulli Urbi in hôc *Helvetiorum* tractu cedit. Territorium ipsum fertilissimum est omnium, præterquam vini, quod à vicinis habent.

e It. *Rudolfum Gualtherum*, *Ludovicum Lavaterum*, *Casparem Waserum*, &c.

f Cujus primus Magnificus Rector fuit *Georgius ab Andlau*, summi Templi ibid. Præpositus, à Piô II. P.P.

g Dignitate & opibus multis par est. *Duas* enim habet *Præfecturas*, in quibus Præfecti ibidem loci inhabitant; & alias decem, quas Senatores in Urbe manentes administrant.

h Paucos habet campos ad seminandum idoneos, & raræ sunt ibi vites; prata tamen compascua habet, & hortos fructibus consitos. Incolæ vescuntur lacte, caseô, butyrô & carnibus. Sed vinum & triticum aliundè recipiunt.

i Ita ut nullius generis naves illic transire possint. Quare omnes naves, quæ ex *Acromô* & *Venetô* Lacu secundo Rheno descendunt, necesse est *Schaphusiæ* exonerari. Et ob hanc causam creditur Urbi nomen impositum, ut vel à *Scaphâ* SCAPHUSIA, vel etiam à *Navis Germanicô* nomine *Schiffusia* nominaretur; vulgus tamen falsò nomen ab Ove derivans nomini *Insignia* accommoda finxit. Hæc *Josias Simlerus* Lib. I. de Rep. *Helvet.* fol 47. fac. b. Ed. *Tigurinæ* in 8. f. Conf. *Dresseri* Part. V. Isagog. Histor. de *præcipuis Germaniæ Urbib.* p. 534. seq.

BUNO-

a Berna. b Tigurum. c Basilea. d Lucerna. e Friburgum. f Solodurum. g Schafhausen.

Friburg, *Soluturn*, *Zug*, *Vri*, *Vnderwalden*, *Switz*; utramque religionem profitentur *Glaritz* & *Appenzel*. Conventus totius Helvetiæ fit Aquis Helvetiis, vulgò *Reichsbaden*; Academia eſt Baſileæ celeberrima. Præteréà Gymnaſia Academias æmulantia, Tiguri, Bernæ, atque ι Lauſannæ in Bernenſium agro. Eſt præterea in Helvetiorum agro confœderatum opidum κ *S. Galli Fanum*, linificio maximè nobile.

Fanum S. Galli.

VALLESII.

Helvetiorum reip. confœderata eſt reſp. λ Valleſiorum, vulgò *die Walliſer*, Galliæ etiam hi olim populi Inalpini, Penninarum Alpium à Rhodani fontibus ad lacum Lemanum, vulgò *Genfer-See*, vallem, unde etiam nunc nomen habet, incolentes. In quatuor populos tota vallis diviſa fuit. *Viberi* ad Rhodani fontes incoluêre, circa vicum *Gomers*. μ *Seduni* circa opidum nunc Epiſcopale Sedunum, vulgò Germanis *Sitten*; Gallis *Sion*. *Veragri* quorum vicus

Viberi. Seduni. Veragri.

Octodu-

BUNONIS.

ι a *Lauſanna* ad lacum Lemanum ſuperiori ſeculo Academia ornata eſt à Bernenſibus.

κ S. Galli Fanum opidum opulentum eſt in Turgovia. *k*

λ Iſta Valleſiorum regio, antiquis Scriptoribus dicitur *Vallis Pœnina* ſeu *Pennina*; à Rhodani fontibus ad Dranſæ uſque confluentem & opidum *Martinach* porrigitur. Dividitur hodiè in *Superiorem*, quæ lingua utitur Germanica, excurritque à *Furca* monte uſque ad amnem *Morſium* ſub Seduno. Larix arbor, cujus mentionem facit Cæſar, heic frequens eſt & fœcunda.

μ *Sedunum* eſt *regionis caput*, urbs Epiſcopalis, geminaque arce nobilis ad Rhodanum. *Epiſcopus Sedunenſis*, à Canonicis & ſuperioris Valeſiæ legatis electus, hujus tractus ſe nominat Comitem. Reliqua opida ſunt, *Syder*, *Raven*, *Wiſp*, *Gombs*, & quæ thermis nobilitantur *Leuch* & *Briega*. *Inferior Valleſia* linguâ utitur Sabaudica, excurritque ab amne *Morſo* uſque ad *S. Mauritium*; loca heic celebriora ſunt *Martiniacum*, ſeu *Martinach*, ubi optimæ notæ excoquitur ferrum: & *S. Mauritii Fanum*, *S. Mauritz*, ubi porta rupibus undique cincta, qua regio illa his in partibus clauditur. Præter Valleſios Helvetiorum Socii ſunt *Rhæti* ſeu *Griſones*; *Abbas S. Galli*, qui in epulo illo publico, cui interfuerunt 1500. convivæ, fœderati nomen accepit anno 1454. *Epiſcopus Conſtantienſis*; *Rotenweila urbs Sueviæ*; *Mulhuſium in Alſatia*; *Bienna*; *Geneva*, quæ tamen cum ſolis Bernenſibus contraxit. Cæterum, cum Helvetiis ſocietatem pacti quoque ſunt Principes & Reges: *Galeatius Sfortia* Mediolanenſium Dux anno 1466. quod poſtea nomine *Caroli* V. per Ferdinandum Gonzagam renovatum eſt; *ac iterum* ſub *Philippo II.* Deinde cum Helvetiis fœdus iniit *Sigiſmundus Auſtriacus* anno 1474. quod per *Maximilianum I.* abruptum; ſed denuò renovatum eſt anno 1511. Inde ſinguli pagi honorarium munus ducentorum aureorum quotannis accipiunt. *Burgundicum fœdus* cum Auſtriaco coaluit anno 1543. *Sabaudiæ Dux* olim cum tribus tantum pagis fecerat fœdus; Sed illud anno 1511. *Philibertus* cum univerſis junxit; quod noſtra ætate renovatum eſt. Singulis pagis Sabaudiæ Dux fœderis illius nomine Bernæ, numerat ducentos aureos. Porrò *Ludovicus* XI. *Galliæ Rex* cum iiſdem Helvetiis fœdus junxit, & ſingulis pagis quotannis largitus eſt VII. millia Francorum. Rupit fœdus hoc *Ludovicus* XII. cum magna ſuorum clade. Sed *Franciſcus I.* fœdus illud reſtituit anno 1516. ſingulisque pagis numeravit duo aureorum millia. Inde poſt quinque annos Lutetiæ confirmatum eſt hoc fœdus. Per id Rex tenetur mittere Helvetiis bello petitis ducentos Cataphractos, & XII. tormenta bellica: contra iſti promiſerunt Regi ſex millia militum. *Henrico* II. fœdus iſtuc reſtauranti promiſerunt Helvetii, numerata cert.

a Lauſanna.

Octodurus, nunc *Martinach*. *Nantuates*, circa Sancti Mauritii fanum. Primus omnes hos subjugavit Ser. Galba, Jul. Cæsaris in Galliâ Legatus. Nunc Germani incolunt, sub una liberaque republ. Nantuates.

certa pecuniæ summa, tot mittere milites, quot expeterentur à Rege. *Idem fœdus à sequentibus Regibus conservatum est: ac nuper* etiam solenniter confirmatum. Virtutis Helveticæ tanta est Gallorum fiducia, ut nunquam justum videamus Regis exercitum, qui sit sine militibus Helvetiis; ac ipse Rex legionem præsidiariam corporis sui custodem ex iisdem lectam perpetuo habeat.

HEKELII.

k Originem suam & incrementa Cœnobio, à *Gallô*, è *Scotiâ* clarissimis natô Parentibus, exstructo debens.

CAP. XVIII.

De Hodierna Belgica, sive de Inferiore nunc Germania.

I.

BElgicam hodiè appellant eas terras, quæ confusis Galliæ Germaniæque antiquis limitibus, XVII. provincias continent, eandem Inferiorem Germaniam, & vernaculo vocabulo dicunt *Niederland;* Itali, Hispani ac Galli *Flandriam;* ab una earum quondam clarissimâ provinciâ. Regio est agrorum cultu, urbium vicorumque multitudine, ac nitore totius Europæ amœnissima, variisque negotiationibus navigationibusque longinquis ditissima. *Terminos* habet, à Septemtrionibus Oceanum Germanicum; ab ortu Frisiam Orientalem, Westfaliam, Coloniensem agrum, Juliacensem Ducatum, Trevirensem Episcopatum; à Meridie & Occasu Galliæ Regnum. *α* Belgicæ hodiernæ fines.

II. In eâ parte, quæ *cis Rhenum* in Gallico solo est, populi qui fuerint, jam antè ostensum est. In alterâ parte, quæ *trans Rhenum* in Germaniâ sita est, fuêre quondam *Frisii*, à Rheni ostio ad ostium usque Amisiæ amnis, vulgò *die Ems*, in Septemtrionali Hollandia, Frisia Occidentali, Groningensi agro, & parte Trajactensis provinciæ: *Bructeri* in Transisalanâ provincia: *Marsaci* circa *Amersfort*, inter Rhenum & Isalam amneis. Hos omneis L. Drusus Germaniæ inferioris Belgicæ populi Frisii. Bructeri. Marsaci.

BUNONIS.

α Regio hæc paulo humidior est, ideoque pascuis, quàm frumentis lætior *a*. Cannabim & linum, ferè ubique fert. Equos alit generosos. Serpentibus ferè caret. Rarò ibi tonat aut fulgurat. Incolis refertas urbes habet multas & ingentes. Unum Gandavum anno 1380. octoginta millia eduxit.

HEKELII.

a Thomæ Lansio in Orat. pro *Germaniâ* p. 75. Edition. Tubing. 3. Hortus est *Germaniæ*. *Italiam* enim suâ fertilitate superat.

ſus imperitante Auguſto Cæſare ſubegit; Illos, qui in Gallia, Jul. Cæſar perdomuit. 1

Belgica ab advenis direpta.

III. Manſerunt inde ſub Imperio Romano, maximè qui cis Rhenum, donec id Theodoſio imperante, ab advenis gentibus direptum: tunc enim varii Germaniæ populi, alii ſubinde atque alii, huc immigrarunt; quorum cum cuidam poſteà in Galliam, nonnulli verò in Britanniam inſulam commigrarent, incolæ in priſcam, creatis ſibi Regulis, libertatem ſeſe vindicarunt.

XVII. Provinciæ.

IV. Inde temporis progreſſu in XVII. provincias tota hæc regio diviſa fuit, quarum aliæ *Ducum* nomine, aliæ *Comitum*, aliæ etiam *Dominorum* titulo, rectores acceperunt. Sunt autem hæ: IV. *Ducatus;* Brabantia, Limburgium, Luceburgium, Geldria. *Comitatus* VII. Flandria, Arteſia, Hannonia, Hollandia, Zelandia, Namurcum, Sutfania. *Marchionatus unus* Sacri Imperii, Antuerpia. *Dominia V.* Friſia Occidentalis, Mechlinia, Trajectus, Tranſiſalania, Groningium.

Friſia.

V. *Friſia,* poſtquam jugum Romani imperii excuſſerat, annos fermè CCCC. ſub regibus ſuis fuit; donec, exſtinctis his, dominium ad Carolum Magnum pervenit. poſt eum à regulis ſuis, ut cæteræ, regi cœpit. At procedente tempore, alia alii provincia per matrimonium rectorum juncta eſt: donec tandem ad unum dominum pervene-

REISKII.

1 Belgica quam diverſam pro tempore vario partitionem ſuſceperit, viſum ex parte ſuperius paulo fuit, ubi Belgicam primam & ſecundam ſub imperio Rom. vidimus. Sub eodem Germania prima vel ſuperior, & ſecunda vel inferior numerabatur; alia tamen, quam quæ noſtris eodem nomine nunc venit. Belgium enim regno Francico & Ducatui olim Burgundico tandemque imperio Hiſpano-Auſtriaco ſubjectum XVII. provincias complectitur: Quæ motibus ſeculi ſuperioris gravioribus divulſæ *duplex effecerunt* a *Belgium, unum regium, alterumque confœderatum*: Illud unum tunc temporis fuit, nempe Hiſpano regi ſubditum, decemque provincias complexum, nunc vero terris & regionibus per bella varia ereptis duplex erit, aliud *nempe* b *Hiſpanicum, aliudque Gallicum*: c Hoc vero liberum adhuc & bellicis eluctatum fluctibus ſeptem provincias comprehendit, puta Ducatum Geldriæ dimidium, duos Comitatus Hollandiam & Selandiam, quatuorque Dominia, nempe Ultrajectum, Friſiam, Tranſiſalaniam & Grœningam. De Dominiis & urbibus Limburgi, Brabantiæ, Flandriæ, itemque inſulis, regionibus & caſtellis Africæ, Indiæque multis ad hanc Rempubl. liberam pertinentibus nunc dicere omitto, quod alii copioſiſſime dicunt. Hiſtorici autem ut Belgio nunc Gallico locum concedant, fecerunt Ducatus Lutzenburgicus, tres item Arteſiæ, Flandriæ, Hanoniæque Comitatus, quorum pars magna per pacem Monaſterienſem, Pyrenæam, Aquenſem, & Noviomagenſem Galliæ acceſſit. Urbes ſingulas cum ſuis juribus, toparchiis, agris, regalibus, appertinentiis, uti loquuntur, junctas Robbius in Geogr. Method. Weigelius in Specul. Terr. Becmannus in Geograph. enarrant. Ecquis ignorat, hoc ipſo, quod hodieque fervet, bello Belgico Montem Hanoniæ, Namurcum, & nuperrime Caroli regium (Charleroye) captum? De confœderato Belgio Reſpubl. Elzivier. Item Boxhornium, Schoockium & Hornium confer.

BUNO-

a Belgium duplex, regium & confœderatum. b Hiſpanicum Gallicumque. c Confœderatum eſt libera Reſpubl.

pervenerunt. Is primus fuit *Carolus*, Burgundiæ Dux, cognomento *Audax*; abavus Caroli V. Imperatoris, qui poſtmodum hæres factus filio *Philippo II.* Hiſpaniæ Regi reliquit, cui ſucceſſit filius ejuſdem nominis *III.* deinde *Philippus IV.* hujus filius Carolus hodie imperat. Carolus Audax.

VI. At quum incolæ jam inde à Carolo V. vim atque injuriam ſibi fieri, privilegiaque, quibus ſatis libertati ſuæ proviſum erat, eripi ſentirent, vim vi repellere, armiſque libertatem avitam defendere decreverunt. Inde diutinum illud annorum XLVII. bellum. Pars Hiſpanorum armis ſuccubuerunt; pars in priſtinam libertatem ſeſe vindicarunt. Hinc in *duas* parteis *Belgica*, ſeu *inferior Germania*, diviſa eſt. Provinciæ Hiſpano Imperio audientes ſunt iſtæ: *Brabantia*, *Limburgium*, *Luceburgium*, ac dimidia *pars Gelriæ*, cis Rhenum ac Vahalem, in veteri Belgica ſita, dein, *Flandria*, *Arteſia*, *Hannonia*, *Namurcum*, *Marchionatus* S. Imperii, & *Mechlinia*. Reliquæ provinciæ ſub una republica conſtanter ac fortiter libertatem tuentur. β Belgicæ diviſio.

CAP.

BUNONIS.

β a In Belgica Hiſpania Galliæ Rex multas cepit urbes; quas hodie tenet *b*. Ad *Belgicam fœderatam* hoc tempore pertinent *Hollandia*, *Zelandia*, *Friſia*, *Zutfania*, *Dominium Trajectenſe*, *die Herligkeit Utrecht*, *Tranſiſalania*, *Over-Iſel*, *Dominium Groeningenſe*, *Groeninger-Land*. His accedunt *pars Brabantiæ*, *pars Flandriæ*, & *pars Geldriæ*. Cæterum Fœderatæ provinciæ inito fœdere ab Hiſpaniæ rege ſeceſſionem fecerunt ſuperioris ſeculi anno 81. Pax demum inter ipſos & Regem compoſita eſt Monaſterii in Weſtphalia anno noſtri ſeculi 48. quâ Hiſpaniæ Rex provincias iſtas planè liberas pronunciavit, in quas nihil juris ipſe haberet. Fœderata illa Belgica annis abhinc non ita multis magna cepit incrementa. Exiguam Europæ partem obſidens in utramque Indiam colonias emittit frequentes: neque ullus ferè eſt Orbis angulus, quo Belga non penetret, merces & arma ferens. *Hagæ* provinciarum *Primores* publicos celebrant conventus. *Primum* in Conſilio ſuffragium habet Geldria & Zutphanium: *Secundum* Hollandia: *Tertium* Zelandia: *Quartum* Trajectenſis provincia: *Quintum* Friſia: *Sextum* Trans-Iſalania: *Septimum* demum Groninga & Ommelandia. Quanta Belgicæ hujus ſit potentia, vel ex eo colligitur, quod illa bello cum Hiſpaniæ rege feliciter geſto, cum Britanniæ Rege ſigna conferre, belliquè maritimi aleam experiri haud detrectet.

HEKELII.

b Plureiſque adhuc capturus eſſet, ſi aliter conſilia ſua ordine, ut ajunt, Mandrabuli, *non ſuccederent.*

a Belgium Fœderatum.

CAP. XIX.

De præcipuis Inferioris Germaniæ urbibus. 1

I.

Flandria, vulgò Flandern.

Gandavum.

FLandria α omnes Chriſtiani Orbis Comitatus ſuperat: ager fertilis, paſcuaque læta. Inſulas habet adjacenteis *Cadſant*, *Ooſtburg*, *Bierfliet*, Ordinibus fœderatis parentes. Urbes præcipuæ Flandriæ ſunt β *Gandavum* vulgò *Gent*; caput Provinciæ, inter majores Europæ urbes computata; Caroli V. & Ferdinandi I. incuna-

BUNONIS.

α a Flandriæ Comitatus concluditut Btabantia, Hannonia, Arteſia, Oceano Germanico, eſtque omnium Comitatuum Europæ ampliſſimus. *a*

β b *Gandavum* urbs quarto à mati lapide ſemota, ad tres fluvios, Scaldim, Liſam & Lævinum, ſeu Liviam ſita, intra muros dicitur habere circuitum 45640. pedum Romanorum *b*. Quatuor hæ urbes audiunt rebelles; *Pariſii*, *Gandavum*, *Leodicum*, *Pictavium*. Sed Carolus V. caſtello urbi impoſito civium animos retinuit. Uti Neapolitanis impoſuir caſtellum S. Elmi, *la Briglia* quod vulgò vocant.

HEKELII.

a Habet enim, præter quatuot principaleis Maris Portûs XXVIII. Urbes muris petcinctas, quarum ſex magnæ ſunt & nobiliſſimæ, *Gandavum* np. *Brugæ*, *Ypra* (& hæ tres ſunt principes) *Lilla*, *Tornacum*, & *Duacum*. Porrò ſunt aliæ quoque CCCVII. ſatis nobiles & frequentes, quæ muris non ſunt vallatæ; & inſuper MCLIV. *Pagi*, quorum aliqui magni ſunt & populo frequentes, præter *Arces*, *Caſtella* & *Nobilium Ædes*.

b Intra mœnia XX. parvas Inſulas habitatas, à *Fluviis* & *Rivulis* effectas continet, ac inſuper XCVIII. magnos Pontes, præter multos parvos. Et ut Arce munitiſſimâ, ac ſuperbis & magnificis ædificiis eſt otnata: ſic & nobiliſſima atque pulcherrima eſt.

REISKII.

1 Quam Belgica hodierna nitore urbium, cultu, amplitudine, opulentia & incolarum frequentia caput efferat, hoc invidendis elogiis Gölnizius in Itiner. demonſtrat. Belgium quippe orbis annulum, annulique hujus gemmam, nemus nemoriſque laurum, paradiſum & paradiſi hujus delicias, cœlum hujuſque cœli ſolem c Antwerpiam vulgo dicunt. Hæc ſi audias, Europæ cultiſſimam hanc regionem dixeris, in eaque Urbem unam primariam, Marchionatu Imperii Rom. Germ. inſignem, nunc Belgio Hiſpanico ſubjectam, propugnaculis, foſſis & caſtro per Ducem Albanum condito munitiſſimam, duabus olim incolarum myriadibus & commetciis florentiſſimam: Huic tamen noſtro nunc tempore urbs Belgii confœderati una præſtat d Amſterlodamum, non ſola ædium magnificentia, divitiis, & commerciis per omnem terram frequentibus, ſed multis incolarum æque uti advenarum myriadibus: Ut hanc orbis univerſi compendium, & inter prima Europæ totius emporia non poſtremum jute dixeris. Sed neque ſic ſatis pro dignitate ac potentia dices, qua terras alias pervadit aut occupat. Quid de Indica ſocietate mercatorum duplici? quid de Collybo, in quem 20500. tonnæ auri ſæpius congeri dicuntur? quid de urbibus dicam cæteris & multis & munitiſſimis. De bituminoſo vel unctuoſo ceſpite, quem e Turfum nominant, & locis, unde hunc eruunt, permultis; de piſcatione Harengorum, & conditura frequentiſſima, de aſſidua per totum oceanum navigatione, de Sirenibus & Tritonibus, ſi qui appareant, marinis alii conferantur. Addo unum de urbibus, locis & Dominiis; quæ Belgio confœderato quondam ſubdita, rum Clivenſibus, rum Colonienſibus, ea per pacem Noviomagenſem ſuis iterum Ducatibus acceſſiſſe.

BUNO-

a Flandria. b Gandavum. c Antverpia. d Amſtelodamum. e Turfus pluraque memorabilia.

cunabulis nobilitata; γ *Brugæ*, vulgò *Brugge*, primas ob pulchritudinem & amœnitatem sibi vendicant. Sequuntur δ *Tornacum*, Gallis *Tournay*, German. *Doornyck*, ε *Cortracum*, Gall. *Courtray*; Germ. *Cortrÿck*; ζ *Duacum*, *Douay*; η Insulæ, Gall. *L'Isle*, German. *Ryssel*, sive *ter Issel*, θ *Yperæ*, *Yperen*, ι *Neoportus*, *Nieupoort*, κ *Sluys*, λ *Duynkercke*, piratica superiori bello infamis; μ *Ostenda*, trienni Hispanorum obsidione insignita. ν *Grevelinga*, nobilissimum in finibus Galliæ munimentum.

II. Caput ξ Artesiæ est ο *Atrebatium* c vulgò Germanis *Atrecht*, Gallis

Brugæ. Tornacum. Cortracum. Duacum. Insulæ. Yperæ. Neoportus. Slusa. Duynkerka. Ostenda. Grevelinga. II. Artesia. Artois. Atrebatium.

BUNONIS.

γ a *Bruga*, totius Belgii amœnissima *d* urbs, à ponte nomen habens *e*, sita est tribus leucis ab ora maritima; Philippus I. Maximiliani I. Imperatoris filius, hîc natus est anno 1478. At rursus à rebellibus heic captivus detentus est idem Maximilianus I.

δ b *Tornacum* ad Scaldim fl. urbs olim splendida; at sæpè direpta, multaque perpessa, præcipue in bellis istis quæ gessere Galli, Angli ac Flandri: anno hujus seculi 67. à Galliæ Rege occupara. *f*

ε *Cortracum* pugna Gallica olim nobilis, à Galliæ Rege subacta hodie tenetur.

ζ c *Duacum* ad Scarpam fl. nobilitavit Academia à Philippo Hispaniarum rege superiori seculo instituta. Galliæ Rex eam nuper anno 67. extorsit Hispano. Direpta miserè & cremata fuit hæc urbs bello, quod Ferdinandus Flandriæ Comes gessit cum Galliæ Rege Philippo II. ejusque filio Ludovico. Deinde iterum lacerata est bellis inter Philippum IV. Regem Galliæ, & Guidonem Dampetram gestis. Hodie pulchrum est opidum, multaque in eo est nobilitas.

η *Guicci* anno 1667. à Galliæ Rege expugnatum est.

θ d *Yperæ* à rivulo præterlabente *Ipre* dictæ.

ι e *Neoportus* famam habet à memoralibi prælio, quo Mauritius victoria potitus Albertum Austriacum vicit, anno 1600. Locus prælii distat uno lapide ab opido, inter pagos *West-ende* & *Wilhelms Kerck*, via quà Ostendam itur. Crux nigri coloris lignea in cladis memoriam erecta ibi ad sinistram in colle conspicitur.

κ *Slusa*, dum Ostenda obsidetur à Fœderatis Provinciis, capitur.

λ *Duynkerka* Hispanorum in Belgica erat navale, sed ab Anglis Gallorum ope anno 1658. expugnata, Galliæ Regi nuper vendita est. Inde haud procul abest *Mardicum* navium statio.

μ f *Ostendæ* obsidio duravit annis tres, menses duos, dies quindecim. Cœpit anno; *OstenDe nobIs paCeM*. Desiit anno; *OstenDaM InItIa paCIs*.

ν g Ad *Gravelingam* Thermus Galliæ Mareschallus, prælio facto, in fugam actus est ab Egmondano Comite anno 1558. Cui tamen pro opera ista Dux Albanus ita gratias retulit, ut eum capite plecteret *g*. Opidum illud Galliæ Rex Anglorum ope expugnavit anno 1658. hodieque tenet. Neque hic præteriri debet *Hulsta*, *Cornelii Jansenii* *h* Patria: à Fœderatis Belgis anno 1654. subâcta: h *Bierfliet* è regione Ysendici insulæ ejusdem nominis impositum opidum, olim non ignobile, nunc tantum munimentum, patria *Guilhelmi* illius *Beukelens*, sive *Buckeldi*; quem primùm haleces muria & sale condivisse scribunt: quod hominis inventum tanti fecit Carolus V. Imperator, ut, cum anno superioris seculi, 36. Bierflietum appulisset, cum sorore Maria, Ungariæ regina, sepulchrum ejus adierit, ac ipsius manibus pro invento isto gratias egerit.

ξ *Artesia Comitatus* concluditur ab Ortu Hannonia; à Septemtrione Flandria; ab occasu comitatu Bononiensi; à Meridie ipsa Gallia. *i*

ο h *Atrebatium munitissimum opidum* aliquot obsidionibus & cladibus nostra ætate memorabile, est ad Scarpam fl. Galliæ Regi hodie paret.

HEKELII.

c f. *Atrebatum.*

d Opulentissima & ornatissima.

e Olim dicta *Gesoria.*

f Claret *Episcopatu*, cui, *Archi Episcopo Remensi* licet subjecto, subest una Diœcesis ex quinque Episcopatibus.

g *Sed hoc ingratum scelus atrô crimine omninò adhuc damnandum est.*

a Bruga. b Tornacum. c Duacum. d Yperæ. e Neoportus. f Ostenda. g Grevelinga. h Bierfliet. h Atrebatium.

Fanum S. Audomari. Tervanna.

Gallis *Arras* *k* urbs ſplendida. *l* Clarum hic eſt *π* *Fanum D. Audomari*, vulgò *S. Omer*. *ϱ* *Tervanna*, inſignis quondam erat: poſteà verò à Carolo V. expugnata ac funditus everſa. Eſt prætereà heic nobilis *Comitatus* cognomine *D. Pauli*.

III. Hannonia, Gallis Hainaut. Germ. Henegow.

III. Hannoniæ *σ* caput eſt *τ* *Montes*, vulgò *Mons*, Gallis; Germ. *Bergen*. Secunda ab ea *υ* *Valentianæ*, Gall. *Valenchienes*. *φ* *Cameracum*, German. *Camerick*, Gall. *Cambray*, cum agro ſuo ſingularem proviciam conficere videtur, quæ dicitur *Cambreſis*.

IV. Namurcum Gall. Namur. German. Namen.

IV. Caput eſt, quæ provinciæ nomen dedit, *Namurcum*, ædificiis magis valida quàm ſplendida. *χ*

V. Luceburgium. Luzelburg.

V. Hic Ducatus nihil inſigne habet, præter *Luceburgium*, unde nomen Provinciæ; & ipſa urbs tam fœda, quàm ſatis natura loci munita. *ψ*

VI. Limburgium.

VI. Hujus caput eſt *ω* *Limburgium* urbs, minus inter reliquas XVII. pro-

h Apud *Romano-Catholicos* magni nominis Theologi, Eccleſiaſtæ *Lovanienſis*.

i Fruitur clementiſſimô aëre, & producit omnia, præterquam Vinum, quod Incolarum negligentiâ potiùs evenit.

BUNONIS.

π a *Fanum S. Audomari* ad fl. Aa, urbs ſitu & arte munitiſſima. Hinc tertio lapide paulo infra Læſæ amnis fonteis.

ϱ b *Tervannæ* conſpiciuntur rudera, anno 1552. everſæ. Hujus Provinciæ opidum eſt c *Heſdinum*, ad confluentes *Canche & Blangis*, à Carolo V. excitatum & egregie munitum: hodiè tenetur à Gallis.

σ *Hannonia* *m* clauditur finibus Flandriæ, Brabantiæ, Namurcenſi Comitatu, Gallia & Arteſia.

τ d *Montes Hannoniæ* opidum haud vetus eſt, ita diſtinctum à Bergis D. Vinnoci, *Wynoxbergen* in Flandria.

υ e *Valentianæ* ad Scaldim, ubi Rovallum recidit, in valle amœna ſitarum, reſpublica olim tam bonis utebatur legibus; ut Norimbergenſes ad ejus exemplum ſuam Remp. inſtituiſſe ſcribantur.

φ *Cameracenſe* territorium alii ad Arteſiam referunt; Opidum munitiſſimum eſt cum arce.

χ Continetur limitibus Hannoniæ, Brabantiæ, Leodicenſibus, Lucemburgenſibus & Galliæ, f *Namurcum* ſive *Namurum*, ad Moſæ ac Sabis, ſeu Sambræ confluentes, munitum ac dives eſt *n*. In ditione Namurcenſi lapis effoditur, unde excitatur ignis qui augetur aqua, extinguitur oleo. *Ortelius*.

ψ *Ducatus Lucenburgicus* habet ab Ortu Epiſcopatum Trevirenſem: à Septemtrione Ducatum Limburgicum & diœceſin Leodicenſem; ab Occaſu Galliam; à Meridie Lotharingiam *o*. g *Luzeburgium* metropolim percurrit Elſa fl. Inde haud longe abeſt Palatium magnificum, à *Petro Mansfeldio* excitatum, in quo nihil ad delicias deeſt. Eſt hîc quoque ad Moſellæ ripas h *Theonis villa*, vulgo *Diedenhoven*, opidum munitiſſimum à Gallis anno 1643. expugnatum.

ω Ducatus hic ab Ortu habet Ducatum Juliacenſem; à meridie Ducatum Lucenburgicum; ab Occaſu Epiſcopatum Leodicenſem; à Septemtrione Geldriam. i *Limburgium* provinciæ caput ad Weſam fl. præcipiri ſaxo impoſitum, arte item & manu *p* validè munitum eſt: in ejus agro multum ferri ac æris effoditur. *q*

HEKELII.

k A quâ denominantur Panni illi variis figuris contexti, qui vulgò dicuntur *Panni d'Arazzo*.

l Et totius Regionis Metropolis. Quondam ipſius *Flandriæ* primaria erat Civitas.

m Olim *Pannonia* dicta, & deindè *Saltus Carbonarii*, atque etiam *Picardia Inferior*.

n Gens armis dedita, civilis & ingenioſa, ſed paucos habens Mercatores. *Gallicâ* linguâ utitur, eâque degeneri.

o *Ptolomæo* dicitur *Auguſta Romanduorum*, quam

a Fanum S. Audomari. b Tervanna. c Heſdinum. d Montes. e Valentianæ. f Namur. Germ. Namen. g Luzeburgium. h Theonis villa. i Limburgium.

XVII. provincias clara. *Falcoburgium* ac *Dalem*, duo Comitatus, portiones sunt Limburgiensis Ducatus.

VII. Primaria α *Brabantiæ* urbs est β *Antverpia*, Gallis *Anvers*, Germanis inferioribus *Antwerpen*, superioribus *Antorf*, Emporium quondam totius Europæ celeberrimum, nunc etiam urbs totius terrarum Orbis splendidissima: arce sua maximè nobilis. γ *Bruxellæ*, *Brussel*, magnifica urbs, rectorum Belgii Hispanici sedes: δ *Sylva Ducis*; *des Hertogenbosch*; ac ε *Lovanium*, vulgò *Leuven*, insignes urbes: Præterea ζ *Breda*, *Sevenbergen*, η *Bergen op Zoom*, θ *Lier*, *Herentals*, ι *Diest*, *Tienen*, & *Gemblours*, haud

VII. Brabantia. Brabant. VIII. Antverpia. Marchion.

Bruxellæ.

Sylva Ducis.

Lovanium.

quam *Alisontia* Fluvius, vulgò *Elsa*, s. *Alsitz*, interfluit. Heîc Consilii supremi Sedes est & Tribunal, à quô provocatur *Mechliniam*. Hodiè est *Helena* illa, de quâ *Gallus* cum *Hispano* *privatim* & intra velum est digladiaturus.

p *Immò profundâ valle.*

q Cive gaudet *Remaclô Fuschiô*, Medico erudito, qui varios scripsit Tractatûs, inter illos *illustrium Medicorum Vitas*, itemque *Gilbertô Philaretô*, qui nomine *Limburgii* apud exteros maximè innotuit. Vid. celeberrimi mei *Quenstedtii* Dialog. de *Patriis illustrium Doctrinâ & Scriptis Virorum* p. 111.

BUNONIS.

α Ducatus a *Brabantiæ* habet ab Ortu Geldriam & Episcopatum Leodicensem; à Septemtrione partem Geldriæ & Hollandiam, ab Occasu Hannoniam & Flandriæ partem.

β b *Antverpiam* Dux Parmensis ponte supra Scaldim fluvium, qui pedibus bis mille quadringentis in latitudinem ibi patet, structo, obsidione cinxit, ac demum cepit anno 1585. r Nobile hîc floruit Typographejon Christophori Plantini, ex quo prodiit opus Bibliorum Regium.

γ c *Bruxellis* quoque sedes est summi totius Brabantiæ senatus: urbs ad Sin fl. posita est. s

δ d *Sylva ducis* t ad fluvios Dommelam & Aadam vulgo Aa sita, à Mosâ fl. distat spatio duorum milliarium, à Ravensteinio quatuor, ab Antverpia duodecim. Opidum est amplum, pulchrum, situ & industria humana adeo munitum, ut inexpugnabile videri possit: Fœderatarum tamen Provinciarum armis domitum est anno 1629. Tantum lintei hic singulis paratur annis, quantum ducentorum coronatorum millibus vendi possit; ad quod opificii genus aquæ vicinæ secreto naturæ beneficio multùm conducunt. Urbs illa natura & arte munitissimam à Fœderatis Belgis domita & subacta est anno 1629, à quibus hodie tenetur.

ε e *Lovanium* ad Dilam amnem & Wortham torrentem situm quatuor mill. Mechlinia distat. Gandavo, aut ipsis Parisiis censetur amplius, si computantur suburbia. Academia hic instituta est anno 1426. Justo Lipsio quoque celebritatem debet. Hic Johannes Fridericus Saxoniæ Elector aliquamdiu captivus detentus est.

ζ f *Breda* ad Merke fl. in ditione est Principis Auransiæ v, munitissima cum arce, à Mauritio singulari stratagemate capitur anno 1589. Ab Hispanorum Duce Spinola fame & XI. mensium obsidione expugnatur anno 1625. sed à Fœderatis Provinciis duobus mensibus recuperatur anno 1637. x

η g *Bergen op Zoom* opidum munitissimum, quoddam quasi Hollandiæ & Zelandiæ vinculum, ab Hispanis frustra oppugnatum.

θ h *Lira* ad Nelam fluvium duobus Antverpia, & totidem fere Mechlinia milliaribus distat.

ι *Diesta* Baronia ad Demeram fl. Nicolai Clenardi patria est.

HEKELII.

r Cingitur vallô vastissimo, in quô dispositi Tiliarum ordines & amœnitatem, & opacitatem, deambulantibus præbent.

s In Fori extremitate ostenditur locus, ubi *Egmondanus* & *Hornius* Comites decollati. Plurima sunt hîc *Ducum* & *Principum* Palatia magnifica. Fontes per Urbem crebri & elegantes. Turris, in quâ armamentarium, meretur videri.

t A vicinô Nemore sic nuncupata.

v S. *Arausionensis*,

x In Arce Navis adhuc custoditur, quâ intraverant milites *Ordinum*, cespitibus, comburi heîc

a Brabantia. b Antverpia. c Bruxellæ. d Sylva ducis. e Lovanium. f Breda. g Bergen op Zoom. h Lira.

IX. Mechlinia Dominium.

haud ignobilia sunt opida, ϰ *Mechlinia, Mechlen* Germanis, *Malines* Gallis, quæ unam provinciam in XVII. conficit, inter nitidissimas Belgicæ merito numeratur. De cætero, & in Brabantia Ducatus λ *Arschot:* Marchionatus *Bergen op Zoom;* Comitatus *Hoochstraten* & μ *Megen;* Baronatus *Breda, Diest,* ν *Grimbergen.*

VIII. Zelandia. Walachria. Scaldia. Bevelandia. Middelburgium. Vlissinga. Vera.

VIII. ξ *Zelandia* in insulas complures dissecta est; quarum nobiliores, *Walachria*, vulgo *Walcheren*, *Scaldia*, vulgo *het Landt van Schouwen;* & *Bevelandia Austrina*, vulgo *Zuyt-Beverlandt.* In Walachria urbs princeps est ο *Middelburgium*, celebre Emporium. Secunda est π *Vlissingen*, proximus in Zelandia ex Gallia ac Britannia advenientium navium appulsus. ϱ *Vera*, vulgo *ter Veer*, Scotica-

heîc locorum solitis, obtecti. Videndus quoque in atriô Arcis Hippelaphus, Equus pedes & caudam Cervi habens.

BUNONIS.

ϰ a *Mechlinia* in meditullio Brabantiæ sita, quatuor milliaribus distat Antverpia, totidem Lovanio, ac totidem Bruxellis. Dela fluvius mediam secat. Gaudet cœli temperie; unde Philippus I. & Carolus V. hic educati. Opidani innatam quandam habent venustatem morum ac urbanitatem; unde appellantur *de Meesters van Polit.* Academia olim floruit; Guicciardinus tradit, aliquando IX. filios diversorum regum, XXIV. Principum, XXIX. Comitum eodem tempore operam literis hoc in loco *y* dedisse.

λ *Arschotium* ad Demeram fluvium est.

μ *Megen* opidum munitum ad Mosam est.

ν *Grimberga* olim fuit celebris. Ad Provinciam hanc pertinet quoque *Gemblacum* vulgo *Gemblours*, abbatia, eruditorum olim Seminarium.

ξ Comitatus b *Zelandiæ* nomen ex re habet; mari enim undiquaque alluitur, & insulis constat plurimis, ex quibus octo celebriores sunt; præter insulas memoratas ad Provinciam pertinent, Nord-Bevelandia, Duvelandia, Tola. *z*

ο c *Middelburgium*, Gymnasio & ordinario deputatorum Zelandiæ Collegio quoque nobilis, elegans ac prope munita urbs, habet stapulam sive forum vini, ex Hispania, Gallia aliisque provinciis importati *a*. Tutissima & capacissima ibidem est navium statio. Inde oriundus fuit *Petrus à Mittelburgo*, insignis Mathematicus, qui eo nomine Romam vocatus est. Scripsit ille de paschatis celebratione.

π d *Vlissinga*, duo millia passuum Middelburgo distans, urbs exigua quidem est, sed arte & natura munita. Opportuno adeo situ est, & tam eximio portu spectanda, ut, quotquot fere ultro citroque commeant naves, hâc perpetuo transeant. Oceani Belgici habetur clavis. Quare Carolus V. inter cætera consilia secretiora Philippo filio hoc etiam reliquit, ut quàm diligentissime tueretur hunc locum: quod dum ille per suos arce exstructa violenter conatur efficere, Belgis portam aperuit ad libertatem recuperandam. Tenuit Urbem illam pignoris loco Elisabetha Angliæ Regina ab anno 1585. & post illam Jacobus Rex ad annum 1616. quo deducto præsidio Auransiæ Principi, Domino suo, restituta fuit. Habet Princeps ille ibidem palatium suum.

ϱ *Vera* seu *Campoveria* munita, est in ditione Principis Auransiæ. *b*

HEKELII.

y Ubi & *Armentarium nobile.*

z *Hæc*, aliàs quippe *Tolana*, vulgò *Tolen*, dicta, *duo* habet *Oppida* satis laudata, *Tolam* & *Div. Martini Aggerem*. *Illa* circuit quatuor tantummodò Germanica Milliaria, neque, nisi *Vicos* & *Pagos* habet. *Ista* autem quondam erat *fertilis* & *amœna*, antequam Annô M. D. XXXII. penitûs inundaretur.

a Undè *Gallis* l'Estappe du vin de France & d'Espaigne.

b In hâc Urbe videnda sunt tormenta aliquot, *Caroli V.* Imperatoris nomine inscripta. Juxta Portam hospitium est amœnissimum, ex quô in *Mare* & *Ziriczeam* usque, alterius Insulæ Urbem ad aliquot Leucas remotam, prospectus amœnissimus. Vid. *Jodoci Sinceri* Itinerar. *Galli.* p. 381.

BUNO

a Mechlinia. b Zelandia. c Middelburgium. d Vlissinga.

Scoticarum mercium Emporium. In Scaldia insula est ʳ *Sirickzea*, opidum satis nitidum. In Bevelandia, ᵗ *Gusa*, vulgo *ter Goes*. Gusa.

IX. ᵛ *Hollandia* ob frequentia in varias Mundi parteis commercia totius Belgicæ celeberrima potentissimaque, dividitur in *Septemtrionalem* & *Australem*. *Septemtrionalis* Hollandiæ pars meridionalis, crebris lacubus interfusa, *Waterlandt* incolis vocatur. Princeps dignitate est totius Hollandiæ urbs φ *Dordracum*, vulgo *Dordrecht*, & *Dort*, in ipsis lacuum, quos Mosa Vahalisque efficiunt, undis sita; vini Rhenani frequenti mercatu nobilissimum Emporium. At maxima potentissimaque omnium est χ *Amsterodamum*, vulgo *Amsterdam*, opulentissimum ad Oceanum Germanicum Empo- IX. Hollandia. Dordracum. Amsterodamum.

BUNONIS.

ʳ *Zirikzea* antiqua multis & insignibus gaudet privilegiis. Portu ejus aliquando arenis obducto, novus apertus est.

ᵗ *Gusa* ad ostium Scaldis est opidum satis lautum.

ᵛ [a] *Hollandiæ* Comitatus fines habet ab Ortu Trans-Isalaniam *c* & Geldriam: à Septemtrione Frisiam: ab Occasu mare Germanicum, & insulas Zelandicas, à Meridie Brabantiam. *d*

φ [b] *Dordracum* urbs pervetusta, Hollandiæ olim caput, *e* Mervæ incumbit, quod flumen ex Rheno, Mosa, & Linga urbem præterfluentibus, nascitur. Anno 1521. Vahalis simul & Mosa, exæstuante in eos Oceano, ex agro inter hanc urbem & Brabantiam interjecto effecerunt immensum illum aquarum gurgitem, absorptis violenter 72. egregiis pagis, & in iis plus centum hominum millibus; qui cum omnibus suis fortunis miserando illo diluvio perierunt; & tum urbs illa à continente fuit avulsa ac instar insulæ destituta: nunc incolarum industria non exiguum agrum undis ereptum mœnibus suis rursus conjunxit, propriâ fere harum gentium arte. Est verò pulchra, dives, potens, amplis & elegantibus ædificiis ornata, & celebris Synodo, quam Reformati anno hujus seculi 19. ibidem celebrarunt. Dordraco oriundus fuit *Paulus Merula*, & *Janus Rutgersius*. *f*

χ [c] *Amstelodamum* nomen sortitum est ab *Amstela* fluvio, & voce Teutonica *Damm*, quæ significat *aggerem*. Fuit olim vicus à piscatoribus inhabitatus; sed à trecentis abhinc annis in tantam excrevit urbem. Anno 1601. ædes plusquam sexcentæ privatorum opibus à fundamentis fuerunt exstructæ. Bursa, *die Boerse*, Templum australe, *die Suder Kirche*, & Curia, splendida sunt ædificia, quæ nulli in Europa splendore & magnificentia facile cedant. Sunt ibi quoque rigidioris disciplinæ ergastula *das Zuchthausz*, in quo mares; & alterum, *das Spinnhausz*, in quo fœminæ labore exercentur *g*. *Tota urbs* palis prælongis & crassis superstructa; unde argute quidam, *si*, inquit, *videri posset heic fundus, numquam quisquam amœniorem vidisset sylvam*. Civium incredibilis ibi est frequentia: & fere major quotidie advenarum concursus. Non enim unius provinciæ, sed totius Orbis emporium est; de *Amsteladamo*, quod *Sallustius* olim de Carthagine, *silere melius puto, quam pauca dicere*.

HEKELII.

c H. e. *Maris Germanici* Sinum.

d Et *Mosam* Amnem. Incolæ hujus Regionis sunt proceri, formosi, civiles, humani, ingeniosi, divites, potentes & bellicæ laudis præ cæteris clari.

e Et Metropolis.

f Ac *Guilielmus Lindanus*, Episcopus *Ruræmondensis*, & posteà *Gandavensis* Ecclesiæ Doctor, Pontificius & Antagonista Orthodoxorum acerrimus.

g Porrò *Orphanotrophium* pro utroque sexu, *Xenodochium* pro peregrinis morbô infectis, *Gerontotropheum*, quod verè *Pauperum* dici potest *Palatium*, *Ædes* pro *deliris* utriusque Sexûs, *Domus Indiæ Orientalis*, *Domus Indiæ Occidentalis*, *Domus Organica*, &c.

R BUNO-

a Hollandia. b Dordracum. c Amsterodamum.

Lugdunum. Emporium: ♆ *Lugdunum* Batavorum, vulgo *Leyden*; omnium Belgicarum, nedum Hollandicarum, amœnitate salubritateque splendidissima: ω *Delphi*, vulgo *Delft*, *Guilielmi Principis Auriaci*, Illustrissimi Principis Mauritii parentis, cæde insignita civitas: α *Roterodamum*, *Rotterdam*, natalibus *Erasmi Roterodami* clara secundum ab Amstelodamo Emporium. β *Haga-Comitis*, vulgo *des Graven-Hage*, nobilissimus totius Europæ vicus, multisque urbibus præferendus; Comitum quondam Hollandiæ, nunc Consilii Confœderatarum Provinciarum universalis sedes: huc quippe, quo-

Delphi.

Roterodamum.

Haga.

BUNONIS.

♆ a *Lugdunum* à Romanis olim putatur conditum: fuitque Prætoris Romani perpetua sedes. Cœlum habet temperatius, quam cæteræ Hollandiæ partes. Diuturnam superiori seculo Hispanorum forti ac constanti animo sustinuit obsidionem; Inde Academia, præeunte Guilhelmo Arausino Principe, ornata est. Lugdunensis erat perfidus ille impostor & anabaptista, *Joannes Buchold*, sartor, vulgo *Johann à Leyda* dictus; qui mira quadam malitia & inauditis commentis se regem fecit Monasterii, anno 1534. sed tamen urbe capta atroci supplicio demum affectus *h*. Edidit vero Leida complures viros eruditione præstantes, *Johannem Gerbrandum*, *Nicolaum Leontium*, *Janum Dousam*, &c. *i*

ω b *Delphi* seu *Delfium* ab alveo seu fossa & aquæ ductu ex Mosa in urbem perducto nomen habet. Fossam enim vulgo appellant *Delf* *k*. Anno 1536. fortuito incendio major ipsius pars conflagravit: sed ex ruinis surrexit pulchrior. Ciconiæ tum visæ sunt magno conatu anniti, si qua pullos flammis possent eripere; & quum ob pondus corporum nequirent, expansis alis sobolem suam obtexerunt; Quædam etiam pertinaciter pullis adhærentes eodem incendio haustæ sunt. Multi enim in domorum culminibus avium istarum conspiciuntur nidi; quod ad illarum pastionem urbs loco opportunissimo sita est. *Guicciardinus*.

α c *Roterodamum* propinquum Mosæ est & ad Roteræ fl. unde nomen desumit, fauces *l*. Varias olim calamitates expertum in amplissimam excrevit urbem; idque eo potissimum tempore, quo ab Hispanis desertum fuit. Et superioribus quoque annis magna accessio facta est. Heic bona coquitur cerevisia; quæ istis in terris magnopere expetitur. Haud procul summo templo est statua ænea Erasmo à senatu posita.

β Roterodamo tribus leucis distat *Haga* d non pulcherrimus modo, sed ditissimus quoque, & fortassis etiam maximus universæ Europæ pagus, Auransius Princeps ibi pulcherrimum habet palatium *m*. Semileuca fere ab Haga situs est pagus e *Lausduna* *n*, ubi cœnobium, in quo Margaritæ Comitis monumentum cum inscriptione; ex qua cognoscitur, Margaritam illam anno ætatis suæ XLII. ipso die parasceves hora nona ante meridiem, anno salutis 1276. peperisse infantes vivos promiscui sexus numero trecentos, sexaginta quatuor: qui, quum sacramentum baptismi accepissent, cum matre expirarunt. Singuli infantes narrantur fuisse pulli duntaxat gallinacei magnitudine. *o*

HEKELII.

h Iconia ejus, ut & uxoris *Elisæ* vid. ap. *Joannem Meursium* Lib. I. *Athen. Batav.* Cap. XXV. p. 78. Edition. posterior. ubi Historia prolixè est descripta.

i Hujus splendidissimæ atque amœnissimæ Urbis Academiæ Doctores olim fuêre Jacobus *Golius*, Abrahamus *Heidanus*, Daniel *Heinsius*, Justus *Lipsius*, Claud. *Salmasius*, Jacob. *Triglandius*, Marc. Zuer. *Boxhornius*, atque plures alii, quos ipse *Leidensis* Doctor præstans, *Joannes Meursius*, in ATHENIS BATAVIS utriusque Edition. dignissimè laudavit.

k Patria fuit *Hugonis Grotii*, quem *Heinsius* Pater *maximum Hugonem* appellavit.

l Quasi dicas *Roteræ Agger*.

m Aquis & fossis undique cinctum & munitum.

n *Joannis Meursii*, Viri celeberrimi, Patria.

o Vid. *Gotfr. Hegenitii* Itinerarium *Frisio-Hollandicum* p. 141. Edit. *Lugd. Batav.* Anno M. DC. XXX. in 16. f. ut & *Sinceri* Itinerarium *Galliæ* p. 395.

BUNO-

a Lugdunum. b Delfium. c Roterodamum. d Haga. e Lausduna.

quoties de communibus negotiis decernendum eſt, univerſæ provinciæ conveniunt. Sunt præterea nobiles urbes, γ *Haerlem*, δ *Goude*, ε *Geertrudenberge*, ζ *Alckmaer*, η *Edam*, θ *Hoorn*, ι *Enckhuyſen*. In inſulis Auſtralibus eſt κ *Briel*, haud poſtremum pro-

BUNONIS.

γ [a] *Harlemum p* ad Sparam fl. Amſterodamo tribus diſtat leucis. Albani ducis crudelitatem experta hæc urbs, incendio etiam deformata; ſed pulchrior ſurrexit, & incolarum numero adeo aucta eſt, ut ſuperioribus annis hic ſupra XXV. millia hominum fuerint numerata eorum, qui ſexagenariis minores, & pubertatis annos egreſſi varias artes mechanicas & mercaturam exercebant. Artis Typographicæ inventionem urbi huic adſcribit *Hadrianus Junius*. Anno Chriſti 1403. mulier quædam marina, ſive *Siren* dicenda eſt, à piſcatoribus capta Harlemi plures annos vixit. Veſtita & aſſuefacta paulatim eſui panis, lactis, & aliorum id genus ciborum; etiam nere & reliquum opus domeſticum exſequi didicit; crucis inſuper ſigno honorem & reverentiam exhibens, aliosque uſurpans ritus, quos à domina docebatur; ſed ſemper muta manſit. *Guicciardinus*.

δ [b] *Gouda* ad Iſalam Leida diſtat quatuor leucis majoribus, opidum lautum & prævalidum eſt. Hic conceptus & utero geſtatus eſt *Eraſmus*.

ε [c] *Gertrudis mons q* ad Mervam fluvium clupearum piſcatione celebre opidum eſt.

ζ [d] *Alcmaria* Harlemo quinque leucis diſtat, egregie munita; unde Hiſpanus fortiter repulſus eſt; Lacubus erat circumcincta *r*, qui ſiccati circumducto valido aggere in arva & paſcua ſunt converſi. Heic magna caſei butyrique paratur copia. *Petrus Foreſtus* Medicus fuit Alcmarianus. *ſ*

η [e] *Edamum* ad Idam ſeu Edam fl. & lacum hodie exhauſtum, qui in arva & paſcua converſus eſt: Plurimæ ibidem ædificari ſolent magnitudine ſimul & ſpecie commendabiles naves. Lautiſſimus quoque in territorio circumjecto premitur caſeus, idque tam incredibili copia, & cum tanto civium quæſtu, ut univerſum opidulum inde locupletetur.

θ [f] *Horna* duabus ab Edamo leucis ad eundem ſinum ſeu lacum Flevi ſita à portu tortuoſo videtur dicta; opidum peramœnum, dives & ſatis amplum, tutum habet portum. Gaudet mercatu anniverſario præter hebdomadarios; quibus ibi tanta copia caſei butyrique advehitur, ut ſolus, qui ſpectaverit, credere poſſit. In urbe illa natus eſt *t Hadrianus Junius*, profeſſione Medicus, & in omnibus liberalibus ſcientiis verſatiſſimus, Poëta eximius, & Philoſophus celebris. *v*

ι [g] *Enchuſa* abeſt Hornâ tribus leucis, ad eam maris Auſtralis (vulgò *Zuyder-Zee*,) partem, quæ Friſiam adſpicit: Opidum lautum ac munitiſſimum, portu prorſus mirabili. Ædificantur ibi quoque naves plurimæ. Habet urbs illa peritiſſimos naucleros, & induſtrios valde navales ſocios.

κ [h] *Briela*, in inſula Vorna jacet, quà Moſæ fluminis alveum Rhenus Oceano affundit. Opidum hodie valde munitum iſtud eſt, quod omnium primo, de improviſo & præter omnem Ducis Albani ſpem, ductu Comitis Marchiæ, calendis ipſis Aprilibus anni 1572. occuparunt extorres Belgæ. Deſciverunt paulo poſt Fliſſinga, Enchuſa; & alia quædam opida, non ſine ingenti rerum & ſtatus mutatione. Superioribus annis urbs illa Eliſabethæ Angliæ Reginæ ab Ordinibus pignoris loco tradita, & per annos multos præſidiis Anglicis inſeſſa; Sub regno Jacobi I. Angliæ Regis redemta & reſtituta fuit, præſidiumque Anglorum deductum. Nunc Fœderatorum milite cuſtoditur.

HEKELII.

p Petri Scriverii, d. XII. Jan. Anno M. D. LXXVI. nati, Patria.

q S. Gertrudi-Berga.

r Unde & à copiâ *Lacuum* URBI nomen inditum volunt, qs. *Al-Meer.*

ſ Qui primam in *Medicina* Lectionem & Orationem pro laude *Ejus* in Academiâ *Lugdunenſi* habuit. Leg. *Meurſius* loc. cit. Lib. II. p. 99. & *Melchior Adami* in *Germanor. Medicor.* Vitis p. 328.

t D. I. Jul. ſuperioris Seculi A. XIII.

v Denatus a. *Middelburgi* d. XVI. Jun. Anno LXXV. ejuſdem Seculi, ibidemque ſepultus honorificè.

a Harlemum. b Gouda. c Gertrudis mons. d Alcmaria. e Edam. f Horna. g Enchuſa. h Briela.

provinciæ opidum, & itidem [λ] *Geerfliet*. Septemtrionali Hollandiæ adjacent Insulæ duæ, [μ] *Texel* & [ν] *Flielandt*, navium stationibus celebres. De cætero est in Hollandia Comitatus [ξ] *Egmont*, Baronatus [ο] *Brederodiorum*, [π] *Vianen*.

Texel. Flieland.

X. *Trajectensis* sive *Ultrajestensis* [ρ] provincia, nomen accepit à capite suo [σ] *Trajecto*, sive *Ultrajecto*, vulgo *Utrecht*, vel *Utert*. Urbs est ampla atque magnifica, Episcoporum quondam Frisiorum

x. Trajectensis provincia.

BUNONIS.

λ a *Geerflietum* in eadem, cum Briela est insula, opidum mediocre. Ager ejus quàm optimus, & cum tritici mire speciosi, tum & aliarum egregiæ bonitatis segetum fertilissimus est. Briela duarum leucarum intervallo abjuncta est b *Goerea*, vulgò *Goerce* insula cum opidulo cognomine. Olim commerciis & navigationibus floruit. Nunc portu hinc obstructo, inde infestum habens Oceanum, multum de pristino splendore amisit.

μ c *Texel seu Tessalia, insula copiosa & omnibus rebus affluens, contra maris impetus partim collibus arenosis, partim aggere communitur. Ager magnam partem est pascuus, in quo multi oberrant pecudum greges. Amplissimum & pulchrum ibi est municipium nullis clausum mœnibus, quod eodem cum opidis jure & Magistratibus gaudet.*

ν d *Flevolandia*, Hollandis *het* e *Vlielandt*, à Flevo nomen sortita est, quam mytuli, vel si mavis musculi illi marini, Belgis *Mosselen* dicti, vel inprimis commendant. Cæteræ ad Hollandiam insulæ pertinentes sunt f *Schellingia*, quinque pagis habitata, armento dives; g *Wieringia* ab alga marina dicta putatur, cujus ibi tanta est copia, ut ea aggeres sartos tectos conservent. In sinu, qui mare Australe, (*Zuyder-Zee*) sunt h *Urk* & i *Ens*. Ad ostium Mosæ k *Voorna*, l *Goerea*, m *Over Flacbee*, in qua opidum n *Smoerdick*.

ξ o *Egmonda* Oceano ab occasu propinqua est, & ab Alcmaria sesquileuca, à Bevervico duabus leucis distat. Pulcher profectò & concinnus admodum pagus, insignem habet arcem.

ο p *Brederodiorum* antiquissima gens cognomen habet à *Brederoda* arce, quæ medio ferè inter Harlemum & Bevervicum itinere jacet.

π q *Viana* posita est ad lævam Leccæ ripam, & Schoonhoviâ x duabus tantum leucis abest.

ρ *Provincia Ultrajectina*, etsi cum Hollandia conjunctissima, peculiaris tamen & distincta ditio est. Ea præter metropolin *Ultrajectum*, quatuor opida complectitur; *Durostadium*, *Rhenam*, *Amersfordiam*, & *Montfortium*. Cingitur Provincia illa à Septemtrione, Occasu & Meridie pœnè omni ex parte Hollandiæ finibus, ab Ortu terminatur Ducatu Geldriæ. *y*

σ r *Trajectum* situm est ad veterem Rheni alveum, cujus aquæ in Leccam sunt derivatæ. Illud notatu dignum, eo loco positam esse hanc urbem; unde unius diei itinere, pedibus pervenire queas, ad quodcunque libuerit è quinquaginta z opidis, Ultrajectum circumstantibus. Potest quis manè urbe hac egressus ad quodvis è sex & viginti opidis etiam lento gradu inambulans accedere, genio inibi indulgere, & vespere domi rursus ad cœnam adesse. Habebat *Ultrajectum* munitissimam arcem à Carolo V. exstructam, quam opidani anno 1577. dejecerunt. Est verò ipsa urbs ampla *a*, concinnis & elegantibus ædibus exornata, Episcopatu olim nobilis *b*. Ultrajectinus fuit *Hadrianus VI.* Pontifex Romanus, ex Germanorum gente postremus. Hic Papa factus nomen suum in baptismo acceptum *c* mutare noluit. *d*

HEKELII.

x Patriâ quippe eruditissimi Viri *Christophori Longolii*, Oratoris clarissimi, *Patavi* sepulti.

y Potitur agrô bonô & fertili, qui magis seminatur, quàm *Hollandia*, quia non adeò humilis est ac humidus, sicut illa.

z Seu, ut alii volunt, sexaginta.

a Mœnibus valida.

b Collegiisque *Canonicorum* dives.

c Ideò, quod ex humili locô & pauperrimâ domô ad tantos honores adscenderit.

d Fuit & Patria *Guilielmi Canteri* & *Joannis Heurnii*, Virorum sat illustrium. Academiam, quâ claret, *Joan. Georgius Grævius*, *Numburgensis*, solidissimâ eruditione & summâ celebritate suâ clariorem adhuc reddit.

a. Geerflietum. b Goerea. c Texel. d Flevolandia. e Vlieland. f Schelling. ins. g Wiering. ins. h Uik ins. i Ens ins. k Voorna ins. l Goerea ins. m Over Flachee. n Smoerdick. o Egmonda. p Brederoda. q Viana. r Trajectum.

siorum sedes. Est & [r] *Amersfort*, haud spernendum opidum.

XI. *Gelriæ Ducatus* [v] in duas hodiè secatur parteis: quarum altera Hispanici, altera Confœderati juris est. *Hispanicæ Gelriæ* caput est [φ] *Ruremunda*, sedes Episcopalis & conventus juridicus; dein [χ] *Gelder*, quæ nomen Ducatui dedit: post eam [ψ] *Venloo*. *Gelria Confœderata* in tres dividitur potissimum portiones: quarum *Velavia*, vulgo *de Veluwe*, urbes habet [ω] *Arenacum*, vulgo *Arnhem*, caput in hac parte, ac sedes olim Ducum, nunc conventus Juridicus totius provinciæ. Post hanc sunt & [α] *Harderwicum*, & [β] *Elbur-*

XI. Geldria. Ruremunda. Venloo. Velavia. Arenacum.

BUNONIS.

[r] [a] *Amersfordia* à Trajectu *Emæ fl.* quod vulgo *de Eem*, nomen sortita, ab Ordinibus nostro seculo egregie muniri cœpit, variaque opera exterius adjecta. [b] *Durostadium*, olim *Batavodurum*, situm est ad illum Rheni alveum, quem *Leccam* vulgariter appellant. Vetustissimum est opidum, cujus mentionem facit *Corn. Tacitus*. A Normannis *e* olim fuit excisum *f*. Præsules Ultrajectini ibi fere sedem habere solebant ob amœnitatem & commoditatem, quam vitæ humanæ præstat. [c] *Rhena* *g* ad Leccam posita egregiè munita est: Inde Trajectum petentibus vasti occurrunt campi, & prædivites venæ cespitis ustibilis *h*. [d] *Montfortium* ad Isalam positum, paucis abhinc annis incendio miserè deformatum est.

[v] [e] *Geldria* à Septemtrione habet Frisiam: ad Occasum est Sinus Australis, vulgò *Zuyder-Zee*, Hollandia & Ultrajectina ditio: à meridie partim Mosa est, qui eam à Brabantia distinguit; partim Juliacensium finibus clauditur: ab ortu Rhenus est, & Cliviæ Ducatus. *i*

[φ] [f] *Ruræmunda* ad Ostium Ruræ fluminis, quod ad ipsam urbem aquas suas in Mosam exonerat; unde nomen id obtinuit. *Ostium* enim, sive *Os*, Teutonibus dicitur *Mond* *k*. Distat urbs hæc à Venlona itinere trium leucarum: estque & civibus frequens, & opulenta, situ & munitione valida. Ædificiis erat concinna, sed anno 1665. incendio misere deformata est. Leucæ unius intervallo Ruræmunda distat [g] *Kesselia*; olim *Castellum Menapiorum*, quod nomen & situs indicant.

[χ] [h] *Geldra* est opidum mediocre, *satis* tamen munitum.

[ψ] [i] *Venlona* ad dextram Mosæ ripam sita est. Inter Venlonam & Bercam *fossa S. Mariæ* sive *Engeniana* duci cœpta est anno 1626. XXIV. stationibus munita ab Hispanis, spe Rheni aquas in Mosam deducendi, sed irrito conatu. In Hispanica ditione præterea sunt [k] *Stralen* arx munitissima, [l] *Wachtendonck* ad fl. Niers, [m] *Montfort*, [n] *Hoorne*, [o] *Moers*, [p] *Crevelt*.

[ω] [q] *Arenacum*, opidum antiquum, & elegans dextræ Rheni ripæ impositum, à fossa Drusiana abest mille passus.

[α] [r] *Harderwicum* ad sinum Australem, (*Zuyder-Zee*) commodum habet portum *l*. An. 1503. incendio fere totum vix trium horarum spatio periit, quinque aut sex domibus exceptis; sed brevi restauratum est.

HEKELII.

e Et *Dacis* penitùs.

f Ex hôc prodiit M. Walterus, Grammaticus, ut testis est *Cornelius Haemrodius* in *Bataviæ* brevi Descript. p. 33. Arcem satis munitam habet.

g Et Rhenia.

h Patria doctissimi Viri, *Gerardi Listrii*, Scriptoris clarissimi; famosa autem olim *divæ Cuneræ* cineribus.

i Regio campestris est cum paucis Montibus, sed passim Nemoribus multis & utilibus ornata. Fertilissima est præcipuè tritici; pascua habet optima, adeò ut ex ultimâ *Daniâ* emacerata armenta hûc saginanda mittantur.

k Heîc natus est *Gerardus Joannes Vossius* Annô M. D. LXXIX. qui à *Petro Tiarâ*, primô Academiæ *Lugdunensis* Rectore, d. V. Maj. Anno prædicti Seculi LXXVIII. inter Academiæ membra inscriptus est *Lugduni Batavorum* hôc nomine: *Joannes Alopecius*, *Ruremundanus*, ut refert *Meursius* Lib. II. *Ath. Batav.* p. 269. seq. Patria quoque fuit *Ælii Everardi Vorstii* d. XXVI. Jul. Anno M. D. LXV. ibidem nati.

l Olim

a Amersfordia. b Durostadium seu Batavodurum. c Rhena. d Montfortium. e Geldriæ fines. f Ruræmunda. g Kesselia. h Geldra. i Venloo. k Stralen. l Wachtendonck. m Montfort. n Hoorne. o Moers. p Crevelt. q Arenacum. r Harderwik.

Betavia. Buren. Culenburg. Noviomagus.

β *Elburgum*. *Betavia* altera pars, hodiè *de Betuwe*, veteris *Bataviæ* nomen fert: in hac sunt Comitatus γ *Buren*, & δ *Culenburg*, eodemque pertinent duæ munitissimæ urbes ε *Bommel*, & ζ *Noviomagus*, vulgo *Nimmegen*, & *Nieumegen*. *Tertia* pars antiquæ Gelriæ est *Comitatus Zutphaniensis*, quæ unam in XVII. conficit per se provinciam. Nomen habet à capite suo η *Zutphen:* sunt præterea nobilia munimenta, ϑ *Grolle*, ι *Bredeford*, κ *Lochem*.

XIV. Zutphania. Zutphen.

XII. Transisalania. Deventer.

XII. *Transisalania* λ nomen habet à situ trans Isalam flumen. Dividitur in tres parteis: *Salandt*, *Twente* & *Drente*. Tota provincia celebratur tribus quondam liberis civitatibus, μ *Deventer*, ν *Cam-*

l Olim cùm Litterarum Gymnasiô, tum bellicis tumultibus celebrior; hodie verò piscium marinorum nundinatione non modicum faciens quæstum.

BUNONIS.

β a *Elburgum* opidulum non inelegans ad eundem jacet sinum. In *Velavia* quoque sunt b *Wagening* & c *Hattem*. *m*

γ d *Buren* Comitatus sui jurisditio est, Geldriæ contermina, neque ejus territorio includitur. Opidum jacet haud procul Linga flumine ad torrentem exiguum. *n*

δ e *Culenburgum* lævæ Leccæ ripæ appositum, Bura leucæ itinere abest. Opidum satis elegans est cum arce munitissima. Suo hodie regitur Comite.

ε f *Bommelia* ad sinistram Vahalis ripam est, Bura duabus leucis abjuncta; insulæ, quæ vulgo *Bommelwert*, caput, opidum pulchrum & validum.

ζ g *Noviomagus* olim Imperii urbs ad Vahalem sita, unde ad Arnhemum fossa utriusque civitatis sumtibus est deducta *o*. Complura monumenta antiqua Romanorum, itemque nummi ibidem sunt reperti. Est locus urbi pœnè contiguus, qui vulgo *den Roomschen Voet*, id est; *pes Romanus* appellatur.

η h *Zutphaniam* Berkela amnis interfluit, qui extra urbem Isalæ miscetur. Lauta admodum, Teutoburgo sesqui leucæ, Arnhemio quatuor, Noviomago sex plus minus leucarum itinere distat. Mauritius Auransiæ Princeps eam anno 1591. intra quintum diem in suam redegit potestatem, & adeo muniit, ut in validissimis Belgicæ Fœderatæ hodie habeatur urbibus.

ϑ i *Grolla* ad Slingam fl. posita egregie munita Hispanis erepta est.

ι k *Bredefortia* in palustri loca sita est.

κ l *Lochem* ad Berkelam fl. jacet. Ad hanc Geldriæ partem etiam pertinent m *Tiel* ad Mosæ Vahalisque confluentes. n *Schenkenschantz* fortalitium munitissimum, à conditore suo *Schenkio* ita dictum, in insula *Grævenwert*, inter Rhenum ejusque alveum, Vahalim, positum, o *Battenbourg*, *Munitio S. Andreæ sive* p *Fort S. Andres*, auspiciis Andreæ Austrii Cardinalis excitata; cui in vicina insula *Voorn* Mauritius Princeps aliam opposuit arcem, à suo nomine appellatam.

λ q *Trans-Isalania* *p* à situ trans Isalam dicta, fines habet ab Ortu Westphaliam; à Septemtrione Frisiam *q* & Groningense Dominium: ab Occasu fretum Australe, *die Zuyder Zee*: à Meridie, Geldriam.

μ r *Daventria* ad dextram Isalæ ripam Swolla 4. leucis abest, ut natura, ita Mauritii Principis consilio munitissima reddita est. Proditione Wilhelmi Sranlei in Hispanorum venerat potestatem: anno 1587. sed à Mauritio Principe recuperata est anno 1591. *r*

HEKELII.

m Hæc ad *Isalæ* Fluminis Ripam est condita, & ad hostileis impressiones sustinendas utcunque munita. Illam autem ad *Rhenum* putamus modicum id Oppidum, quod olim *Tacitus Vadam*, seu, ut habent aliqui Libri, *Wagdam* appellavit.

n Arcem habet munitissimam.

o Heîc nati sunt *Petrus Canisius*, Jesuitarum Hector, CANIS AUSTRICUS, quòd in *Austriâ* plurimùm versaretur, alioquin dictus, *Gerardus Falkenburgicus* aliis *Falenburgius*, *Nonni Panopolitæ* interpres felicissimus, *Joannes Bronchorst*, ut & multi alii.

p Quæ Incolis *Ouverissel* dicitur.

q Occiden-

a Elburgum. b Wagening. c Hattem. d Buren. e Culenburgum. f Bommel. g Noviomagus. h Zutphen. i Grolla. k Bredefort. l Lochem. m Tiel. n Schenckenschantz. o Battenbourg. p Fort S. Andres. q Trans-Isalania. r Daventria.

r Campen, *ξ Swolle*, nunc etiam eodem nomine gloriantibus. Sunt praeterea duo insignia munimenta, *o Steenwyck*, & *π Coeverden*; quorum illud satis egregium opidum. Campen. Swolla. Steenwick.

XIII. *Frisia*, quae *Occidentalis* cognominatur, vulgò *West-Frieslandt*, caput habet *Leovardium*, *Leeuwarden*, urbem splendidam, ac magnificam, ubi conventus Juridicus totius provinciae, praefectorumque sedes. Sequuntur *Harlingen*, celebris portus *a Franeker*, *Sneek*. ϱ XIII. Frisia. Occidentalis. Dominium Leovardium.

XIV. *σ Gro-*

q Occidentalem.

r Heìc natus est *Everhardus Bronchorst*, ICTus & Polyhistor summus, ut referunt *Meursius* Lib. II. *Athen. Batav*. p. 145. & *Quenstedtius* in Dialog. de *Patriis Virorum illustr.* p. 126.

BUNONIS.

r a *Campi* ad laevam Isalae ripam, adeoque ad ipsas fauces, sunt positi, quinque circiter à Daventria leucis: urbs mole & momento magna ac concinna *s*. Mercatura olim erat florentior; sed hodie ostium fluminis limo impeditum onerarias naves non capit. Campis praegrandi leuca distat

ξ b *Swolla*, ad torrentem ignobilem, qui aquas suas in *Vidrum*, qui vulgo *Vecht*, exonerat, haud procul ab Isala sita, unde vallum perductum & tria posita sunt castra. Urbs munitissima est.

o c *Steenvicum* opidum exiguum, sed, ex quo à Mauritio Principe captum, valide munitum, assidet Blocsilae amni, Meppela leucae spatio dissitum.

π d *Covordia* quinque leucis Swolla distans arcem habet munitissimam magni momenti; quum aditum in utramque Frisiam intercludat. In provincia illa etiam sunt e *Vollenhoven*, ad sinum Australem, qui vulgo *Zuyder-Zee*, opidum lautum cum arce diruta. f *Geelmuden* ad Vidri ostium arcem habet munitissimam; inde haud procul g *Hasselt* ad eundem jacet fluvium, opidum opulentum. h *Meppel* sine moenibus, unde bituminosus cespes in Hollandiam devehitur. i *Assen* coenobium; k *Oetmarsen*, l *Oldenzeel*, m *Almeloo*, n *Ryssen*.

ϱ o *Frisia* haec concluditur intra Oceanum, Flevum lacum, Groningense dominium, & Trans-Isalanam *t*. Dividitur in *Ostergoam*, *Westergoam*, *&* *septem saltus*, *Sevenwolden*. In *Ostergoa* sunt p *Leowardium* & q *Doccumum*, Gemmae Frisii *v* patria; ubi asservatur manuscriptus Euangeliorum codex, quo usus traditur S. Bonifacius *x*. In *Westergoa* est r *Harlinga* in litore posita, emporium nobile & frequens *y*, Franekera tantum leucâ distans. Quòd adjacentes agri apertis aquarum claustris inundari possunt, expugnatu difficilis est. In eadem Westergoa sunt, s *Sneca*, opidum antiquum *Joachimi Hopperi* JCti patria: t *Bolswerda* portu gaudens satis commodo: v *Worcum* ad mare portum habens: x *Staverna* olim nobilis, cujus portus arenis nunc obstructus est: y *Hindelopa* moenibus carens, objectis aggeribus aegrè servatur; à piscatoribus incolitur; z *Illsta* fossâ tantum munita & *Slota*. a *Septem Saltus*, *Sevenwolden* nullas habens urbes; at pagos 77. & coenobium unum. Solum ibi sterilius est; rigatur b *Kindero fl.* Incolae sunt bellicosi. Frisiae objacent insulae duae, c *Amelandia*, tribus habitata vicis, & d *Sciermonicoga*.

HEKELII.

s Pontem habens ligneum ad utrumque Fluminis Ripam pertingentem. Patria *Joannis Campensis*, viri doctissimi, qui *Davidicis Psalmis* egregius Paraphrastes, nec-non *Hermanni Torrentini*, Grammatici, ut quidam putant. Leg. *Haemrodius* loc. cit. p. 27.

t Gentes hujus Regionis sunt frequentes, & ab antiquô bellicosae, severae & superbae. *Mercaturam* & *Navigationem* inprimis exercent & amant *Libertatem*, quam ad Mortem usque defendere conantur. Contra *Adulteria* cane pejùs ac angue vitant.

v Qui *Lovanii* A. CHR. M. D. LV. vivere desiit.

x Urbs non adeò magna; elegantiae tamen ac vetustatis haud aspernandae. Jus cudendi monetam priscis temporibus habuit. Sola hodiè inter omneis *Frisiae* Civitates Senatum, seu Consilium rei Navalis, vel, ut vulgò loqui amant, *Collegium Admi-*

a Campi. b Zwolla. c Steenwick. d Coevorden. e Vollenhoven. f Geelmuden. g Hasselt. h Meppel. i Assen. k Oetmarsen. l Oldenzeel. m Almeloo. n Ryssen. o Frisiae limites & divisio. p Leowardium. q Doccum. r Harlingen. s Sneca. t Bolswerda. v Worcum. x Staverna. y Hindelopa. z Illsta. a Septem Saltus. b Kinderus fl. c Amelandia ins. d Sciermonicoga ins.

XIV. Groningæ Domin.

XIV. σ *Groninga* τ urbs eſt ſatis ampla ac celebris, quæ nomen provinciæ dedit. υ *Delfzÿl*, locus verſus Germaniam munitiſſimus.

Academiæ Belgicæ.

XV. Academiæ ſunt, Hiſpanicæ ditionis, *Lovanium* ac *Duacum*. Confœderatarum provinciarum, *Lugdunum Batavorum*, *Franekera*, ac nuper erecta *Groninga*. φ

CAP.

Admiralitatis, apud ſe retinet, quorum in Provinciâ *Hollandiæ* tria: *Amſtelodami*, *Hornæ*, *Roterodami*.

y Et poſt *Leowardiam*, hujus Provinciæ Metropolin, maxima atque ditiſſima.

BUNONIS.

σ a *Groningenſe Dominium* in actis publicis appellatur *Omlandia*. Habet ab Occidente Friſiam, ad Septemtrionem vadoſa æſtuaria *de Watten*, & mare; ad Orientem eſt Amiſa fl. & Friſia Orientalis, itemque b *Dullartus ſinus*, à fluctuum rabie ſic vocatus: ad Meridiem jungitur TransIſalaniæ.

τ c *Groninga* *z* ad Ahæ & Huneſi confluentes eſt *Rudolphi Agricolæ* *a* patria *b*. *Huneſus fl.* ſupra urbem vulgò vocatur *Schutendiep*, infra urbem *Reitdiep*. d *Omlandiæ* partes ſunt *Hunſingo*, *Fivelingo*, *Weſtquartier*, *Oldampt*, & *Weſterwold*. Hæc pars paludibus plena multis arcibus & propugnaculis eſt munita.

υ e *Delfziel* in Fivelingonia perinſignis pagus eſt, pari trium leucarum ſpatio à Groninga ſimul & Emda ſemotus, ubi & propugnaculum ſæpius olim inſtauratum ac dirutum: hodie tamen illud ſupereſt *c*. In eadem Fivelingonia eſt f *Damma*, opidum olim ſatis lautum, ſed à Cæſarianis expugnatum mœnibus fuit ſpoliatum.

φ Cæterum g *Belgica Fœderata* plura alia per terrarum Orbem tenet loca; ſuntque in Brabantia Sylva Ducis, *'s Hertogenboſch*, Berga ad Zomam, *Bergen-op-Zoom*; *Breda*, cum aliquot locis aliis. In Flandria, *Sluſa*, & aliæ nonnullæ in eo tractu urbes; *Hulſtum* cum univerſa Vaſia. In agro Leodicenſi Trajectum ad Moſam, *Maeſtricht*. In Colonienſi agro, *Reinberga & Orſoy*. In Friſia Orientali *Roovort*. In Ducatu Clivenſi, Veſalia, *Weſel*, *Emmerich*, *Gennes* &c. In Limburgico, omnia fere tenent loca. In Africa iiſdem Belgis parent *Arguin*, & alia loca in Nigritis; itemque *Caput viride*, *S. George de Mina*, *Cormantin*, *Tocquerati*, aliaque loca maritima in Guinea Aurea, ex qua Portugallos ejecerunt. In Inſula S. Thomæ, *Pavoaſan*. In Regno Congo, *Loanda*, inſula & urbs. In promontorio Bonæ Spei, *propugnaculum*. In India, magnam Oræ Coromandelis & Malabari partem, multaque munita poſſident opida. In Cherſoneſo Aurea, habent *Malaccam*. In inſula Ceylano, munitum opidum, *Columbo* dictum, cum propugnaculo ad *P. de Gallo*. *Moluccas inſulas* fere omnes tenent, aliaſque in his oris. In Java inſula, munitiſſimum tenent opidum *Bataviam*. Ex *Formoſa* inſula à Sinenſibus nuper ſunt pulſi. Braſiliam recuperarunt Portugalli. *In America ſeptemtrionali Belgis extorſerunt Angli Novum Belgicum cum Novo Amſtelodamo*. Habentur h *Belgæ* *d* ſimpliciores & minime mali; quos ſi ſemel in fraudem induxeris, inimicos experieris. Philoxeni omnes, omnes amant mundiciem, quæ in cunctis eorum rebus ſingularis eſt. Pecuniæ avidi, mercaturæ diligenter incumbunt *e*. Deſides ferre non poſſunt, eoſque per vim ad laborem adigunt *f*. Religionis ſunt amantiſſimi, ad quam tamen nolunt compelli. *g* Principibus ſuis orantibus omnia concedunt, exigentibus omnia negant, & amore potius quam imperio regi volunt.

HEKELII.

z *Phileum Ptolemæo* vocata.

a Et *Weſſeli Gransforti*.

b Amœna valdè eſt, & probè munita vallô adverſus vim hoſtilem. Ideoque ab Exercitu *Epiſcopi Monaſter.* ante aliquot annos fruſtra eſt obſeſſa.

c Velut murus aheneus verſus *Germaniam*.

d Civiles, aperti.

e Laborioſi ſunt & diligentes.

f Sunt quoque ingeniô mirabili pollentes. Unde & multarum rerum fuerunt inventores & inſtauratores. Bellicoſi ſunt tam *pedeſtri*, quam *equeſtri* certamine, ac etiam navali claſſe. Artem navigandi optimè callent. Exercent quoque artificia nobiliſſima. Nam præter cætera contextores ſunt pannorum ex ſericô, lanâ & linô diverſorum generum, ut ſunt *ſajæ*, *tripæ*, *grogranæ*, *bombeſini*, ſive *fuſtanæ*, nec non etiam *tapeta* & alia præſtantiſſima opera, quibus *Triclinia*, *Cœnacula* & *Cubicula Principum* & *Nobilium* ornantur, quæ non tam in Univerſam *Europam* mittuntur, ſed in utramque *Indiam* & *Africam*.

g Nam gentes hæ primæ fuerunt ex *Galliâ* & *Germaniâ*, quæ *Chriſtianam Fidem* ſuſceperunt, licet nunc inter eas multæ vigeant Hæreſes.

BUNO-

a Groningenſis Dominii limites. b Dullartus ſinus. c Groninga. d Omlandiæ partes. e Delfziela. f Damma. g Fœderatæ Belgicæ ditiones & urbes reliquæ. h Belgarum mores.

CAP. XX.

De Britannicis Insulis.

I.

GAllico littori ac Rheni ostiis adjacent *insulæ* innumeræ, *Britannicæ* in universum appellatæ: quarum duæ magnitudine nobiliores, *Albion* atque *Ibernia* dictæ sunt: at quæ *Albion* antè, ab albis ad littus petris, Latinis hominibus vocitata fuit, propter excellentiam posteà *Britanniæ* nomen sola obtinuit, cum reliquæ suis sibi nominibus appellarentur. Albion. Ibernia. Britannia.

II. Hæc omnium, quæ Europæ adjacent, quasque Romana notitia complexa est, maxima, nomen *Orbis alterius* mereri amplitudine suâ veteribus visa est: clara Græcis, clara Latinis monumentis. Duo Regna, *Angliam* atque *Scotiam* continet. 1

III. *Anglia* solo est tam ubere ac fœcundo, ut omnia majori nitidiorique forma prognata benigniùs quàm aliæ terræ alat; cœlo adeo clementi, uti rorem marinum ac laurum magnâ copiâ producat. Id imbribus ac nebulis crassum asperitatem frigorum prohibet. Asperioris cœli solique est *Scotia*, longiùs in Septemtrionem producta: saxo sterili plurimum ac lacubus horrida, tristisque aspectu. α Cœli solique natura Angliæ. Scotia.

IV. Gens olim Britannica inculta, inhospita, immanibus moribus Incolarum mores.

BUNONIS.

α *Anglia* lupos non habet; non tam ex regionis natura, quam nobilium cura & venationibus; seu potius, quod ajunt, quoniam scelerati capite lupi pœnam capitis redimere jussi, insulam ita tandem vacuefactam à noxio isto animali liberarunt *a*. *Coturnices tamen segetes sæpe effodiunt & affligunt. Oves ibidem sunt multæ velleris optimi; sed caro earum minus sapida est.*

HEKELII.

α Contrà *Canes* habet Præstantissimos, & *Equos* celeres, licet illi parvi sint. *Vinum* tellus non gignit, sed *Cerevisia*, quæ ex hordeô coquitur, maximô in usu est, optimique saporis, & homines, quòd fortis, facillime inebriat.

REISKII.

1 a Britannia Græce Βρεττανία nomen à Britannis incolis quin sumserit, nemo dubitat: Unde vero hoc incolæ gerant, parum nostro Auctori constitit. Constat id aliis, Anglis maxime nonnullis, qui vel à Britone, rege non admodum certo, vel ex voce & lingua Cambrica *brith* origines illas arcessunt; quasi pictos vel picturatos dixeris, *incertum ob decorem, an quid aliud, vitro corpora infectos*, ita Pomponius Mela loquitur Lib. III. c. 6. i. e. vitreo colore. Bochattus ad linguam Punicam, & confecta eò Pœnorum itinera recurrit, ut dicatur Βρετανική ברת אנך *Beret anac*, i. e. *terra stanni plumbique*, cujus copia hinc exportari poterat. Huc multas veterum auctoritates refert, ipsamque b Cassiteridum κασσιτερίδων appellationem, quam Græci ἐκ τοῦ κασσιτέρου, i. e. à *stanno* derivarunt indubie. Imo huc revocat eandem ad linguam c Hiberniæ nomen, quod veteribus Juverna, Βερνία Ἰουβερνία effertur: Hocque nihil esse aliud, quam עבר נארה *Iber neah*, i. e. *ultima habitatio*, ultra quam nihil nisi vastum mare in occasu

a Britannia unde dicta? b Cassiterides. c Hibernia.

ribus fera vel fœda: nunc Angli omnium delicatiſſimi perhibentur. Nomen Inſulæ. *Nomen* genti ſeu inſulæ unde quæſitum, parum conſtat. Porrigitur Longitudo & latitudo. inſula *in longum* à Tarvidio ſeu Orcade promontorio, vulgo nunc *Dunsbyheat*, ad Dubrim portum vulgo *Dover*, milliaria Germanica circiter CL. *Latitudo* maxima patet inter Dubrim ac Bolerium promontorium, vulgo *the Landes end*, mill. Germ. LXX. Ipſa *forma triquetra* in *tres angulos* ſe cuneat. Quorum *unus Septemtriones* proſpicit: nullis contra terris, vaſto atque aperto mari: *alter* Situs. *Belgas* ac *Rheni oſtia: tertius Hiſpaniam. Unum latus in Orientem*, Germaniæ (intellige veteris, cujus pars Norvegia) obtenditur; *alterum in Meridiem*, Galliæ, *tertium in Occidentem* Hiberniæ. Oceano undiquaque alluitur, ab Occaſu *Hibernico*, ab Septemtrionibus *Caledonio*, ab Ortu *Germanico*, à Meridie *Britannico*; ubi fretum Gallicum inter Dubrim & Bononiam. β

priſci noverant. Sic Gallus ille doctiſſimus Lib. I. Chan. c. 39. unde duobus Cluverii etymis addetur tertium.

BUNONIS.

β a Mulieres in Anglia *b* indulgentibus utuntur maritis, & nihilominus habentur caſtæ. Viri in bello ſtrenui *c*, pericula ad furorem uſque contemnunt: Si tamen alimenta deſunt, nihil illis reperitur mollius *d*. In re nautica promtiſſimi & expeditiſſimi, *Tyranni maris* vocantur; quos ea de cauſa valde formidant Turcæ. In bellis contra exteros, in Reip. periculo, vexillum explicatur, quod b *Standartum* vulgo vocant. Eſt vero *Standartum* currus, in quo malus erigitur, in cujus ſummo apparet crux, quæ ex brachiis ſuis continet vexillum. In univerſa parentum bona ſuccedit filius primogenitus, qui cæteris ſuis fratribus ex hæreditate paterna, quantum libet, tribuit. Pupillorum nobilium tutela ad Regem pertinet; ſed hic curam iſtam Aulico committit, qui ſatis maligne pupillorum bona ſæpe adminiſtrat. Latrones in viatorum vitam raro deſæviunt, ſpoliis contenti *e*. In ſervos ſuos acerbiſſimi domini audiunt Angli. Parlamenti in Anglia poteſtas magna eſt; quippe ſine quo Rex fere nihil, quod alicujus eſt momenti, decernere poteſt. *De cæteris vid. Cambdeni Britannia.*

HEKELII.

b Quæ niveô candore inſignique formâ ſunt, & decentiſſimi veſtitûs honeſtatem amant.

c Optimi Sagittarii.

d Victûs maxima pars in carne conſiſtit. In Prandiis ac Cœnis hilarè, nitidè, lepidè atque ampliter vivunr.

e Sunt etiam Pyratæ, quippe qui *Canarias* Inſulas, *Capitis viridis*, *Braſiliam* & *Americam* infeſtant, atque *Hiſpanorum* & *Portugallenſium* Naves ac Scaphas deprædantur.

a Anglorum mores. b Standartum.

CAP. XXI.

Diviſio Veteris Britanniæ, item de fluviis & opidis.

I.

Caledonia Major & Minor. EAm inſulæ partem, quæ nunc *Scotia* eſt, *Caledoniam* olim appellatam, cùm ex aliis, tum ex Tacito maximè liquet. At tota poſtmodum diviſa in Majorem, & Minorem. *Major*

jor ea pars, quæ nunc *Anglia*: *Minor*, quæ *Scotia*. [1]

II. Majoris populi, quorum nomina apud rerum auctores clara: Oſtidamnii ac [α] Damnonii [a]; nunc *Cornuwal* regio: [β] Durotriges, *Devonſchire*: [γ] Belgæ, *Sommerſet*: Segontiaci, *Soutſex* & *Southampton*: Bibroci, *Surrey*: Cantii, quorum regio Cantium, vulgò nunc *Kent*: Trinobantes, *Middelſex*, & *Hardforſchire*: Caſſii, *Cambridge* & *Eſſex*: Zoeni, *Nortfolck* & *Suffolck*: Ancalitæ, *Oxford*, & *Buckingam*; Atrebatii. Berceria: Dobuni, *Glocester*: [δ] Silures omnium latiſſimè incolentes, nunc Wallia, vulgò *Waelles*. Ordovices, *Cardigan*: Demetæ, *Carmathin*: Cornavii, *Cornawan*. Præterea Coritani, *Lincolnſchire*: Pariſii, ea pars *Yorckſchire*, quæ *Lincolnſchire* contermina: Brigantes reliquum *Yorckſchire* & *Northumberlandt*, Meatæ, *Cumberlandt*. Horum omnium clariſſimi fuêre *Silures* atque *Brigantes*: hi numeroſiſſimi, illi pugnaciſſimi.

Major Britannia. Oſtidamnii ſ. Damnonii. Durotriges. Segontiaci. Bibroci. Cantii. Trinobantes. Caſſii. Zoeni. Ancalitæ. Atrebatii. Dobuni. Silures. Ordovices. Demetæ. Cornavii. Coritani. Pariſii. Brigantes. Meatæ.

III. At in *Minori Britannia*, ſive *Caledonia*, olim omnia obſcura, ac pleraque veteribus ignota, nihilque [ε] *Sylva Caledonia* ac monte *Grampio* clarius.

Britannia Minor ſive Caledonia. Caledonia Sylva. Grampius mons.

IV. *Flu-*

BUNONIS.

[α] Inde a *Damnonium* promontorium [b] nomen habet; quod vulgo *Cap. de S. Michel* & *Cap. de S. Juſtin.* [c]

[β] *Durotrigum* regio aliis habetur *Dorſetſchire*, quorum opidum *Dunium* ſeu *Dorceſtria.* [d]

[γ] *Belgarum* nomen hodie videtur referre opidum *Welles*.

[δ] *Silures* ſive *Silyres* [e] Cambdenus ſtatuit in *Wallia*, ubi nunc *Herefort*, *Radnovia*, *Brechinia*, *Monumethia* & *Glamorgania* Comitatus.

[ε] [b] *Caledonia Sylva* olim inſignis & vaſta agreſtes & horridos genuit urſos. Ad eam aliquo modo notitiam ſuam armis propagaſſe Romanos, prope triginta annorum ſpatio, Plinius auctor eſt. Veſtigia hodie dicuntur ſupereſſe ad [c] *Sterlinium* opidum; ubi ſolent comitia celebrari, & dum Scotia ſuos in regno habebat reges, regii educabantur liberi [f]. De *monte Grampio* dicetur cap. XXIV.

HEKELII.

[a] Vel, *Dumnonii.*

[b] Quod maximè *Occidentale.*

[c] Aut potiùs *The Landes end.* Aliàs vocatur *Ocrinum.* Sed *Damnia Plinio* felicis *Arabiæ* Regio eſt, aliis verò Flumen *Calabriæ.*

[d] Et quidem *Villanovano* & *Camdeno.*

[e] Quotum etiam *Strabo* & *Ptolemæus* meminit.

[f] Sic *Scoticus* Oceanus à *Val. Flaccô* etiam vocatur *Caledonius*, à *Caledoniâ* Sylvâ fortè, quæ huic eſt vicina.

REISKII.

1 [d] Britannias numero plurativo Romani efferunt, earumque priſca diviſio ſic valuit, ut Ptolemæo alia *major*, aliaque *minor* eſſet: Major quidem Angliam Scotiamque, minor Hiberniam complexa, manifeſtiſſime declarat, quam noſter Auctor inde receſſerit. Romanis autem ſub Severo Imp. alia fuit *ſuperior ſive auſtralis & citerior*; aliaque *inferior ſeu borealis & ulterior*; tandem quintuplex, *prima* nempe, *ſecunda*, *maxima Cæſarienſis*, *Flaviana & Valeria.* [e] Vetus quippe variat multum diviſio: Neque conſtat unde Scotia, num ab rege dubio Scoto dicatur: Caledoniam è Cambrico vocabulo *Kaled.* i. e. duritie dictam putant, Bochartuſque comprobat; Phœnices etiam ſuas colonias è Gadibus huc duxiſſe, idem auctoritate veterum confirmat: Ita Silures i. e. *braccatos*; Camalodunum i. e. *urbem regiam* Pœnis nominatam ſtatuit.

a Damnonium promontorium. b Caledonia Sylva. c Sterlinium. d Britannia multiplex. e Scotia & Caledonia.

Fluvii Britanniæ. Tamesis. Sabrina. Humber.

IV. *Fluvii* Britanniæ celebriores sunt; *Tamesis*, ζ vulgò *Tams* g; Sabrina, *Savern*, & *Humber*: brevissimo cursu at latissimis ostiis (id æstuaria efficiunt) commodum majoribus navibus accessum præbentes.

Habitationes Veterum Britannorum.

V. *Urbes* Britanni nullas antiquitus incoluerunt; quum autem hominum esset infinita multitudo, creberrimus ædificiis dispersi egerunt: *opida*, ut autor est Cæsar, *vocarunt, quum sylvas impeditas vallo fossâque munivissent, quo incursionis hostium vitandæ causa convenire consueverant.* Posteà verò, cum Romani eò legiones suas coloniasque invexerunt, cultius jam paucis quibusdam urbibus habitari cœptum est. In his *Camalodunum* fuit Romanorum colonia, nunc *Malden*, opidum maritimum in Essexia; & *Londinium*, nunc *Londen*, copia negotiatorum & conventu jam tum maximè celebre.

Camalodunum. Londinium.

BUNONIS.

ζ Fluminum Britannicorum facile celeberrimus *h* est a *Tamesis i*, qui in Orientem fluens, Oceano Germanico sese infundit, per sinum, cui in adversa insulæ parte alius oppositus, flumen b *Sabrinam* emittit in Hybernicum mare. Ad Tamesin res contra Britannos gessit C. *Julius Cæsar.* Est hic fluvius in prima parte insulæ, non longe à c *promontorio Cantio*, Galliæ in obliquum obverso ad fretum Gallicum sive Morinorum; ad quod Cæsar prima in Britanniam expeditione appulisse creditur. Nec *Tamesis*, nec *Umber*, & aliquot præterea Angliæ flumina, pluviis abunde cadentibus, nivibusque liquefactis, augentur. *Giraldus Cambrensis. k*

HEKELII.

g S. *Tems.*
h Et maximus.
i S. *Thamesis Cæsari* & *Orosio*; *Ptolemæo* verò *Jamissa*, ἰάμισσα.
k Sed *Tamasis Indiæ* intra *Gangem* Urbs. est. apud *Ptolom.*

a Tamesis fl. b Sabrina fl. c Cantium promont.

CAP. XXII.

De Incolis Britanniæ.

I.

Britanniæ Incolæ.

DE incolis Britanniæ sic Cæsar in Comment. de Bell. Gall. *Britanniæ pars interior ab iis incolitur; quos natos in insula ipsi memoriæ proditum dicunt: Maritima pars ab iis, qui prædæ ac belli inferendi causa ex Belgis transierunt, qui omnes his ferè nominibus civitatum appellantur, quibus orti ex civitatibus eò pervenerunt.* Post hunc Tacitus: *Britanniam*, inquit, *qui mortales initio coluerint, indigenæ, an advecti, ut inter barbaros, parum compertum: habitus corporum varii, atque ex eo argumenta: namque Caledoniam habitantium rutilæ comæ, magni artus, Germanicam originem asseverant. Silurum colorati vultus & torti plerumque crines, & positu*

contra

contra Hispaniam, Iberos veteres trajecisse, easque sedes occupasse, fidem faciunt: proximi Gallis & similes sunt. Gallos vicinum solum occupasse creditur. Regibus olim, ut nationibus distincti, regebantur. 1

II. Primus omnium Romanorum [α] *Jul. Cæsar* cum exercitu Insulam ingressus, quanquam prosperâ pugnâ terruerit incolas, ac littore potitus sit, potest videri ostendisse posteris, non tradidisse. At [β] *Claudius* Imperator trajectis legionibus gentem perdomuit: paulatimque in formam provinciæ proxima pars Britanniæ redacta est: donec tota tandem in Romanorum potestatem sub *Domitiano* pervenit. Quanquam non desunt, qui negent, unquam à Romanis perdomitam fuisse Caledoniam, id est, Scotiam: pro argumento afferunt, [γ] *murum* in limitibus majoris minorisque Britanniæ à Romanis, contra Pictonum Scotorumque incursiones, exstructum. Verum hos refellunt Dionis Zosimique historiæ, in rebus gestis [δ] & *Severi* & *Constantini* Imperatorum.

Britannia à Romanis tentata & subacta.

III. Cæterum, imperarunt *Romani* Britanniæ ad *Theodosii* [a] usque tempora: tunc verò cum legiones præsidiaque Romana, ad Galliam defendendam accersita, illam inermem relinquerent; *Scoti Pictique* ulteriorem insulæ partem, quæ nunc Scotia est, incolentes,

BUNONIS.

[α] *Cæsar* in Britanniam bis cum exercitu trajecit, in deditionem insulanos quosdam accepit, tributumque & obsides eis imperavit. Deinde principes Britannorum per legationes se insinuarunt Augusto Cæsari.

[β] Post *Claudii* auspiciis magnas res in insula hac gessit Julius Agricola.

[γ] *Hadrianus* a murum, ab Oceano Germanico ad Hybernicum, per transversam insulam duxit. *Antoninus Pius*, cespiticium murum excitavit.

[δ] Post *Septimius Severus*, alium item murum, ab Occidente in Ortum, exstruxit: quod *Spartianus in Hadriano Pio*, & *Severo*, itemque *Aur. Victor in Severo* tradunt. Hic murus subinde reparatus duravit usque ad Valentinianum III. Tum enim à Gallione lapide vestitus insertis tubulis æneis. Hodie ab indigenis dicitur *Keepe-Wal*, murus costodiæ, & *Pehitz-Val*, Murus Picticus *b*, Britannice *Mur-Sever*.

HEKELII.

a *Junioris*.

b. A *Pictis*, s. *Pictonibus*, Insulæ *Britannicæ* Populis, qui in Historiâ *Witekindeâ* PEHITI *corruptè* dicuntur.

REISKII.

1 Primos è Gallia, Hispania, Germaniaque huc incolas progressos lingua, mores & habitus aperte significant, traduntque Græci & Romani historici. b Cur itaque Camdenus Britanniam suam *sero cognitam* fuisse scribat, non intelligo; quam Eratosthenes, Dicearchus, Polybius, Straboque coloniis frequentatam memorant. De Romanis concesserim, quibus cuncta Britanniæ loca in dubio relinquebantur, antequam ea Claudius patefaceret. c Scotia tamen nunquam domari potuit, etsi sæpius tentata: Severo & Constantino Impp. ea non cessit, ne Valentiniano III. quidem, cujus numisma Scotiam subactam præ se tulit. Nam Scoti muro diruto suis regibus paruerunt: E quorum stirpe ortus Jacobus VI. Angliam Scotiamque primus junxit & *magnam constituit Britanniam*: Huic nepos cognominis Jacobus in ea successor factus, ob Angliam divulsam, ad Gallos triennio abhinc exul abiit.

a Muri inter Angliam & Scotiam. b Britannia num sero cognita? c Scotia Romanis invicta.

tes, ea occasione illecti, citeriorem, id est, *Angliam* armis invaserunt: quorum impetum, quum hi sustinere nequirent, *Anglos* ex Germaniâ atque *Saxones* in auxilium vocarunt; hi postmodum hospitii fide ac jure violatis, Britannos domibus agrisque pepulerunt. Pulsorum pars in Galliæ extremum angulum sedem, ut supra dictum, nomenque intulerunt: pars intra montes, (*Wallia* nunc est) ut pote loca contra hostium violentiam satis munita ac tuta, concedentes, ad hanc usque tempestatem priscam Britannorum gentis linguam conservare creduntur. ε

Saxones & Angli in Britannia.

IV. *Scotia* abhinc à Scotis denominata suos ordine habuit ζ Reges: *Angliaque* ab Anglis nomine tracto, seorsim suos. *Wallia*, vulgò Anglis *Wales*, incolis *Cambray*, suis olim principibus, post Anglorum perfidiam, diu recta fuit. Tandem bello victa horum cessit imperio. Inde mos invectus, uti primogenitus Anglorum Regis filius *Princeps Walliæ* nuncupetur. η

Scotiæ & Angliæ reges. Walliæ Princeps.

C A P.

BUNONIS.

ε Saxones isti *c* Britanniam inter se partiti nominarunt *Saxoniam Transmarinam* usque ad *Egberti* tempora, qui sub Carolo M. militarat. Is à Saxonibus occiduis Rex constitutus Cantianos, Northumbros & Saxones Orientales sibi subjecit, & sanxit, ut omnis illa regio cum victrix, tum victa uno nomine *Engelland d Anglia* appellaretur, ipsique incolæ, Britannico & Saxonico nomine deleto, vocarentur *Angli*.

ζ a *Buchananus* à Fergusio I. ad Jacobum VI. numerat CVII. Scotorum Reges; ex quibus LVII. morte violenta periisse tradit *Henricus Ranzovius in exempl. quod plerumque sit similitudo status, successus & obitus in parent. & fil.* Post Elisabethæ Angliæ Reginæ obitum Jacobus VI. Scotiæ Rex regnum Angliæ quoque obtinuit, Scotiamque suam cum Anglia & Hybernia conjunxit; quod contigit anno Christi 1603. Ejus filius Carolus I. *e* quum Anno 1649. *f* à suis securi esset percussus, Olivier Cromwel *Protectoris* nomine dominatus usque ad annum 1658. Hujus deinde in dominatu successor Richardus filius per milites imperio exutus, & Carolus II. exul immeritus magno populi sui *g* studio anno 1660 *h* in regnum reductus hactenus regit.

η Intra Walliam compulsi Britanni fortiter se se tutabantur, ipsosque Anglos sæpe male multabant; adeò ut *Offa Merciorum* Rex objecto vallo, cujus vestigia supersunt, vulgo *Claud-Offa*, id est *Fossa Offæ*, eos à suis prohiberet finibus. Ita illi sub suis mansere Principibus, usque *ad Henricum III.* Angliæ Regem. Tum *Leolino* Wallorum Principe cæso, Wallia subacta & Angliæ attributa est. b Inde *Walliæ Princeps* dictus est *Eduardus I.* Henrici III. filius. Suis tamen usi sunt Walli legibus usque ad Elisabetham Reginam, à qua, istis abrogatis, Anglicæ illis præscriptæ sunt leges.

HEKELII.

c Viri bellicosissimi.
d *Engelonth*.
e Anno 1600. d. 19. Nov. in *Scotia* natus.
f D. 30. Januar. Styl. ver. circa horam 2. & 3. pomeridianam *Londini*.
g Dn. *Monkenii* imprimis.
h D. 30. Maji.

a Reges Scotiæ. b Eduardus I. Walliæ primus Princeps.

CAP. XXIII.

DE ANGLIA.

I.

CÆterum, *Anglia* [a] dividitur ab Scotia *Tueda* ac *Sulveio* fluminibus. Occupat in longitudinem à *Waymouth* promontorio prope Dorcestriam, ad Barvicum opidum in finibus Scotiæ, milliaria Germanica LXXX. In latitudinem ab opido S. Davidis ad opidum *Tarmouth* milliaria circiter LX. At si infimam partem, id est, latus meridionale permetiaris, milliaria erunt circiter LXX. I

Angliæ limites, longitudo, & latitudo.

II. Cæterum, *Anglia* divisa fuit medio ævo in duas parteis: *Cambriam* [a]; quæ eadem nunc *Wallia* & *Loegriam*, reliquam Angliæ par-

Divisio Angliæ.

BUNONIS.

[a] *Cambria* illa Angliæ pars *Occidentalis* b est, Sabrina c & Dee vel Devâ d fluminibus contenta, dividitur in *Venedotiam*, *Provisiam*, & *Dehenbartiam*. *Venedotia*, eadem *Wallia Septemtrionalis*, habet Merionithiam e, Arvoniam seu Carnarvan, Denbigajam & Flintiam f. In *Provisia* g sunt Radnoria & Montgomeria h. In *Dehenbartia* vero, quæ *Wallia Meridionalis*, Glamorgania, Maridunum, Penbrochia, Menevia, Ceretica sive Cartigania, Breckinia, Herefordiæ, & Monumetha. [a] *Wallia Borealis* sterilior est, quæ ferè tota montana: quibusdam tamen in locis cespite abraso & combusto redditur fertilis. Incolæ natura loci sese facilè tutantur, quod Vallibus multis fracta regio est. Heic montes sæpè adeo vicini sunt, ut ex eorum verticibus pastores colloquantur; nec tamen nisi tota die ab una crepidine ad alteram perveniant. *Australis Walliæ* pars fertilissima est; canes ejus, pecoris villarumque custodes, laudantur. b Lingua Britannica antiqua in Wallia perhibetur esse reliqua; quam tamen Angli delere moliuntur.

HEKELII.

a Hoc Regnum, *generaliter* sub *Historiæ* ANGLICANÆ, Lugd. Batav. Ao. huj. Sec. 49. in f. 8. exc. *Titulô* à POLYDORO VIRGILIO sat accuratè descriptum est. Et extat Autor anonymus, qui *Rationem Reipublicæ* ANGLICANÆ Hagæ Comitum Ao. ejusd. Sec. 54. studiosè quoque curavit publicari. *Annales* autem *Rerum* ANGLICARUM & HIBERNICARUM, regnante ELISABETHA, GUILIELMUS CAMDENUS Leydæ *Batav.* Ao. huj. Sec. 39. in *specie* 8. f. prelo jussit subjici. Et nota est NICOLAI HARPSFELDII *Historia Ecclesiastica* ANGLICANA, notique sunt RICARDI SMITHEI *Flores Historiæ Ecclesiasticæ* ANGLORUM Gentis, quorum hi *Parisiis* Ao. huj. Sec. 54. in fol. illa autem *Duaci* Ao. ejusd. Sec. eâd. f. est impressa.

b Seu *Occidua*.

c S. *Sabrianâ*, qui *Sevarne Anglicæ* & *Hafren Britannicè* dicitur.

d S. Deâ, *Yssyrdwy Britannicè* dictô.

e S. *Mervíniam*.

f MERIONITHIA inter Montium conglomerationes omnium totius *Walliæ* terrarum hispida magis est & horribilis. Habet enim Montes altissimos; arctos tamen, & in modum Arcis acutissimos, nec raros quidem, sed creberrimos, & tantâ æqualitate consertos, ut in summis eorum verticibus Pastores confabulantes, vel convitiantes, si concurrere fortè statuerint, à mane ad vesperum vix convenirent. ARVONIA glebâ est satis fertili, & Oppidulis redimita. In hâc est *Bangor*, Sedes Episcopalis, quæ 96. Paræciis præsidet. FLINTIA, s. FLINTENSIS Provinciola, *Anglicè* FLINTSHIRE, non quidem est montana, sed collium prominentia aliquantulum surgens, quæ leniter in fertilissimos agros resupinatur, qui (præsertim quâ Mare prospiciunt) Hordeum laudatum tam benignè profundunt, ut semper nonâ à primô satu hebdomade demetant Agricolæ.

g. S. uic

b Wallia. b Wallorum lingua.

partem. Fuerunt ad patrum noſtrorum memoriam in eâ Ducatus aliquot: verùm his abolitis, LII. Comitatibus, quos incolæ *Schires* vocant, tota diſtincta eſt. *Archiepiſcopatus* ſunt duo; *Cantuarienſis* in urbe Cantuaria; vulgò *Canterbury:* & *Eboracenſis* in urbe Eboraco, vulgò *Yorcke:* his Epiſcopi ſubſunt XXIV.

Urbes, Portus & Academiæ. Londinium. III. Urbium Princeps eſt β Londinium [i], *Londen;* caput atque compendium totius regni, Emporiumque inter celeberrima Europæ nequaquam poſtremum: urbs amplitudine ac duorum templorum immenſâ magnitudine maximè conſpicua. Hanc magnitudine incolarumque frequentia ſequitur γ *Eboracum*, inde δ *Bri-*

Eboracum.

g S. ut alii, *Maginus* inprimis, legunt; POVISIA.

h In his olim inſederunt *Ordovices* Populi.

REISKII.

1 a Anglia nomen ab Anglis, gente Saxonum Holſatica vel Cimbrica invenit. Britanni enim Romanis aut Conſularibus viris aut Præſidibus ſubjecti, ut incurſiones Pictonum Scotorumque perpetuas retunderent, excuſſo, quod ferebant, imperio, Anglo-Saxones in auxilium evocarunt. Angli huc navibus provecti terras occupant A. 449. Heptarchia regia conſtituta, donec A. 800. regnum ſeptuplex uno Ecbertus imperio complectebatur. Denique b Normanni ſuis incurſionibus infeſtatam A. 1027. Angliam ſubjugarunt: Hinc iterum excluſi, poſtea tamen Suſſexienſi prælio majores prævalent: Unde magna linguæ, juris & regni mutatio ſubſecuta, hujuſque per varios Comitatus (Shires) Ducatuſque diviſio. c Nuper Anglia novis motibus agitata, cum ſibi ſuæque libertati ac religioni conſuleret, *Wilhelmum Arauſionenſem Principem* è Belgio vocatum, Jacobi regis generum, regem ſibi præpoſuit, belloque Gallicas machinationes non maritimo tantum ſed terreſtri Belgico adhuc frangit cohibetque. De proventu Angliæ, ligno & carbone foſſili, lanificio, croco, ſicera, thermis, acidulis, emporiis, portubus, Academiis, ſocietate doctorum regia, multiſque artium inventis pauca dicere quid juvat?

BUNONIS.

β d *Londinii* eſt regia *Withal.* *k.*

γ e *Eboracum* *l* ad fl. *Yure*, medio fere ſitu eſt inter Londinium & Edenburgum *m*; fertur Conſtantini M. patria. Mor.uus hic Conſtantius Imperator iſtius parens. *r* b ea provincia filius regis ſecundo genitus 1.om n habet. *n*

HEKELII.

i CASPAR DORNAVIUS loc. p. 7. cit. ex *Cambdeni BRITANN.* de hâc Urbe magnâ ac valdè potenti allegat hos Verſûs elegantiſſimos:

Urbs peramœna Situ, Cœloque Solô *beata*,
Urbs Pietate *potens*, numeroſô Cive *ſuperba*;
Quæ nova Doctrinis LUTETIA, Mercibus ORMUS,
Altera ROMA Viris, CHRYSÆA *ſecunda* Metallis.

Patria erat *Thomæ Mori*, ſupremi Regni *Britannici* Cancellarii, qui *Paulô Joviô* in *Elogiis* teſtante, licèt omnibus Religionis atque Juſtitiæ numeris longè eſſet optimus atque ſanctiſſimus; tamen non, niſi Innocentiæ ſuæ, reus ab HENRICO VIII. *Angliæ* Rege, A°. ſup. Sec. 35. ſecuri proh! ſubjectus eſt. Cæterùm hæc Urbs famâ *Oldenburgii*, Viri modeſtiſſimi atque curioſiſſimi, longè clarior hactenus eſt facta.

k Qs. dicas *Weiſe Hall*, ſ. *Aula alba*, quam exſtrui atque ædificari juſſit *Henr. VIII.* In hâc viſu ſunt inprimis digna I. BIBLIOTHECA *Eliſabethæ* Reginæ, *Græcis*, *Latinis*, *Italicis* & *Gallicis* Libris referta, inter quos Libellus eſt *Gallicus*, propriâ Reginæ manu in membranâ ſcriptus, & *Henrico VIII. Angliæ* Regi, Parenti dedicatus. II. PASSIO CHRISTI in vitreis Tabellis adumbrata.

l Vulgò Yorke.

m EGBERTUS in hâc Urbe egit Archiepiſcopum, & quidem circ. A. CHR. DCC.L. ac omnium liberalium Artium armarium & ſacrarium, nobiliſſimam nempe Bibliothecam, in eâ conſtituit. Vid. *Quenſtedt*, loc. perſæpe cit. p. 89.

n Vocatur enim communiter *der Hertzog von Jork.*

BUNO

a Angl. b Normanni. c Angliæ ſtatus hodiernus. d Londinium. e Eboracum.

δ *Briſtolium*, vulgò *Briſtow*, Gallicarum mercium nobile Emporium; ut ε *Southampton* Hiſpanicarum. De reliquo ζ *Oxonium*, vulgò *Oxford*, & η *Cantabrigia*, vulgò *Cambridge*, illuſtribus Academiis ornatæ, magnificentiſſimis collegiorum ædificiis celebrantur. Sunt prætereà inprimis viſendæ arces ſeu domus Regiæ circa Londinium, in lætioribus atque amœnisſimis agris diſpoſitæ: quarum nomina *Grinwich*, *Richmont*, *Kingſton*, *Nonſuch*, θ *Hamptoncourt*, ι *Windſor*, & verſus Cantabrigiam *Tebal*. Brevisſimus ex Britannia ad continentem trajectus eſt à *Dubri* ad Caletum, vulgò *Calais*, Galliæ opidum, mill. Germ. VI. Reliqui portus celebriores ſunt; in Orientali inſulæ latere *Nieucaſtell*, κ *Hull*, *Lyn*, *Yarmouth*, *Harwich*, *Colcheſter*, *Sandwich*; in Meridionali latere λ *Pleymouth*; in Occidentali latere, *Cheſter*: unde naves in Hyberniam navigaturæ ſolvunt.

Briſtolium. Southampton. Oxonium. Cantabrigia. Dubris.

IV. In-

BUNONIS.

δ *Briſtolium* eſt ad Sabrinæ fl. oſtia, à Londinio 97. mill. in Occaſum; inter urbes tertium ſibi locum vendicat. *o*

ε a *Southamptonia* urbs maritima, in medio ferè illius lateris, quod Meridiem ſpectat, ſita è regione inſulæ Vectis.

ζ b *Oxonium* ad Cherveli & Iſis ſeu *Uſæ* confluentes fl. Londinio in Occaſum 50. mill. diſtat *p.* *Alvredus* Saxonum Rex dicitur hîc Academiam inſtituiſſe, anno C. 872. habet collegia XVI.

η c *Cantabrigia* Londinio abeſt in Boream 45. mill. Collegium hic inſtituit Barſomus Elienſis Epiſcopus anno Chriſti 1274. Scholam publicam anteà conſtituerat ibidem Sigebertus *Eaſtanglorum* Rex anno C. 637. Hodie XIV. habet collegia. Hinc Britannia viros dedit celebres: raeter *Lanfrancum* & *Anſhelmum* Cantuarienſes Epiſcopos, Venerabilem *Bedam*, *Alexandrum b Ales*, Nicolaum *de Lyra*, Guilielmum Ocam, *Bartholomæum Anglicum*, *Edoardum Hottoum*, *Thomam Merum*, &c.

θ d *Arx Hamptoncourt* eſt ad Tameſin ſplenidiſſima, à *Thoma Volſeio Cardinali* condita; alatium plane regium.

ι e *VVindſoria* ad eundem eſt fluvium, in quo onvenire ſolent quotannis, in die S. Georgii, quites Ordinis Garterii, *die Ritter des Hoſenandes*.

κ f *Hull* quum portas clauderet regi ſuo Carolo I. ab ipſo fruſtra oppugnata eſt; & hinc cœptum eſt bellum iſtud, ipſi regi & regno fatale.

λ g *Pleymouth* Franciſci Draci patria eſt. Cæterum Angliam in *Cambriam* & *Lægriam* dividi, ſuprà dictum eſt. Cambriæ provinciæ eodem loco memoratæ ſunt. h *Lægria* verò alia eſt ſuperior, alia inferior. *Superior* deſcendit à finibus Scotiæ ad utrumque Angliæ æſtuarium *the Washes* in mari Germanico, & Sabrinæ fluvium in mari Hybernico. Ejus provinciæ ſunt 1. *Northumbria*, in qua i *Barwik ad Teiſſe fl.* & k Neucaſtel. 2. *Cumberlandia* vel *Cumbria*, in qua l Carlile. Inter has duas provincias intercurrit murus ſuprà dictus, incipit à Carlile, & deſinit apud Neucaſtel. 3. m *Dunelmenſis Epiſcopatus*, in quo Dunelmum. 4. *Weſtmorlandia*, in quâ n *Apelby*, & o Kandale lanificio celebris. 5. p *Lancaſtria*, in qua Lancaſter. 6. q *Ceſtria*, in qua Cheſter, ſive r Weſtcheſter. 7. *Salopia*, in qua ſ Schrewsbury. 8. *Eboracum*, in quo Yorck. 9. t *Lincolnia*, ubi Lincolne. 10. v *Notinghamia*, in quo Nottingham. 11. x *Darbia*, ubi Darbey. 12. y *Staffordia*, in qua Stafford. 13. z *Leiceſtria*, in qua Leiceſter. 14. *Rutlandia*. 15. a *VVarvicum*, ubi Warwicke. 16. *VVigornia*, ſeu *VVorceſtershire*, ubi Worceſter. b *Inferior Lægria* in Oceanum Britannicum procurrit, ejus provinciæ ſunt 1. *Nortſolcia*. 2. *Suffolcia*.

Southamptonia. b Oxonium. c Cantabrigia. d Hamptoncourt. e Windſoria. f Hull. g Pleymouth. h Lægriæ ſuperioris Provinciæ. i Barwick. k Neucaſtel l Carlile. m Dunelmum. n Apelby. o Kandale. p Lancaſter. q Cheſter. r Weſtcheſter. ſ Schrewsbury. t Lincoln. v Nottingham. x Darbey. y Stafford. z Leiceſter. a Warwick. b Lægriæ inferioris Provinciæ.

Insulæ ad Angliam. Mona. Menavia. Anglesei. Inf. Vectis.

IV. Insularum Anglico litori appositarum clariores sunt; ab Occasu *Mona*, nunc *Man*, incolis quondam validissima; & *Menavia* sive *Monapia*; nunc μ *Anglesei* Anglis; Wallis, *Mon*; à Meridie est ν *Vectis*, nunc *Wight*.

3. *Essexia*, in qua a Malden, olim Camolodu-
num q. 4. *Middelsexia*, in quâ Londinium.
5. *Cantium*, vulgo b *Kent*, in qua Cantuaria seu
Canterbury, Archiepiscopi sedes, Dovern &c.
6. *Surria*. 7. *Suthsexia*. 8. c *Southamtonia*, in qua
Southamton. 9. d *Dorcestria*, in qua Dorchester.
10. *Devonia*, in qua e Excester & f Pleymouth.
11. *Cornubia* seu *Cornwallia*, in qua celebris por-
tus g Faulmouth. 12. *Somersetus*, in quo h Bri-
stolia, i Welles & k Bathe, ab aquarum cali-
darum scaturigine appellata. 13. l *VViltonia*,
in qua Wilton. 14. *Berceria*, in qua m Wind-
sore. 15. n *Glocestria*, in qua Glocester r.
16. *Oxcnium*, in qua Oxford. 17. o *Buckingha-
mia*, à fagis, *buchen* vel *boechen*; in qua Buc-
kingham. 18. p *Hertfordia*, in qua Hertford.
19. q *Bedfordia*, in qua Bedford. 20. r *Northam-
ptonia*, ubi Northampton, & castrum ſ Fote-
ringhay, ubi de Maria Scotiæ regina Jacobi ma-
tre, Caroli I. avia, supplicium sumptum.
21. t *Hundingdonia*, ubi Hundingdon. 22. v *Can-
tabrigia*, ubi Cantabrigia. Atque hæc de Lægria.

μ *Anglesei* ſ, insula Walliæ oræ adjacet apud Bangorium opidum, adeo continenti vicina, ut quandoque recedentibus fluctibus absque navigiò ad eam perveniatur.

ν *Vectis* insula est, in quam Rex Carolus I. è captivitate elapsus, indeque abreptus, Londinii capite truncatus est *t*. x *Garnesai*, itemque y *Jarsai* insulæ, quæ Gallico litori prætenduntur, Anglici juris sunt. In hanc ν olim damnati relegabantur. x

HEKELII.

o Saxonicè dicitur Burghtstoun, i. e. Locus illustris. Ad aspectum enim tùm publicis, tùm privatis ædificiis ita pulchra est, ut nomini respondeat.

p Urbs est egregia, salubris & amœna.

q *Antonino* corruptè *Cambodunum* est. *Ptolemæo* Καμελόδουνον, *Camulodunum*, & *Plinio Camalodunon* audit. *Talbotus* hodiè *VVestcestre* nominari putat; Sicuti *Hufredus Lhuydus* olim *Culcestre*.

r *Cambdeno* dicitur *Clovecester*, *Saxonibus Gleaucester*, vulgo *Latino* CLOVERNIA; *Antonino* verò *Clevum*, s. *Glevum*. Antiqua sanè Urbs est, ac à *Romanis* condita, à quâ tertius *Angliæ* Regis Filius DUX GLOCESTRIÆ, seu GLOCESTRENSIS, dicitur.

ſ Olim *Druidum* Sedes antiqua.

t Posita est in Oceanô *Britannicô*, ac modicô intervallô à Continente *Britanniæ* distat.

v Quæ *Antonino* dicitur *Cæsarea*.

x Inter has intetjacet SERKE, modica Insula, rupium præcipitiis circumvallata.

a Malden. b Kent. Canterbury. c Southamton. d Dorchester. e Excester. f Pleymouth. g Faulmouth. h Bristol. i Welles. k Bathe. l Wilton. m Windsor. n Glocester. o Buckingham. p Hertford. q Bedfort. r Northampton. ſ Forteringhay. t Hundingthon. v Cantabrigia. x Garnesai. y Jarsai.

CAP. XXIV.

DE SCOTIA.

I.

Scotiæ longitudo & latitudo.

SCotiæ *longitudo* est à Meridie in Septemtriones, id est, à promontorio, quod accolis *The Mule, of Galloway*, qua Hyberniam spectat, ad promontorium *Dunsbyheat*, quod ab Orcadibus Insulis conspicitur, mill. German. LXX. *latitudo* ab Occasu in Ortum, hoc est, à Novantum promontorio, nunc *Ardermouth head* prope Mulam insulam, ad promontorium Buchananum, vulgo *Buquuhammes*, milliaria L. Regio, ut solo, sic incolis bifariam di-
vis

viſa eſt. Quippe α *Grampius Mons*, nunc a *Gransbain* b, ab occaſu in ortum tendens mediam ſecat. Grampius mons.

II. Qui meridionalem partem habitant, cultiores numeroſioreſque, lingua propemodum ac moribus utuntur Anglicis. Septemtrionales, hominum genus aſperum, ferum ac ſylveſtre, ſermone, habitu, moribuſque Hybernicis vivunt. β Mores Scotorum.

III. Ur-

BUNONIS.

α *Mons Grampius* c Scotiam dividit in partem Septemtrionalem & Meridionalem. a *Septemtrionalis Scotiæ* provinciæ ſunt 1. *Strathnavernia*, id eſt, vallis Naverniæ. In qua aliquot caſtra verſus Orcades. 2. *Cathneſia* ſeu *Canthnes*, in qua promontorium Duneſte & Girnego; Item Catnes & Ackyrgill caſtella ad mare. 3. *Sutherlandia*, in qua *Dorno* & *Clyne* opida maritima. Hic ſunt montes candidi marmoris. 4. *Roſſia*, in qua Tayn, ad fl. Tayn, Tarbart. 5. *Moravia* vulgo *Muray*, ubi Elgin, Spyne, Neſſum &c. 6. *Loquuhabria*, in qua Kyntail. 7. *Abrenethea*, nunc *Strahdee*, in qua Aberdonium, Academia. 8. *Anguſia*, in qua Brechin & Dunde. b *Meridionalis Scotiæ* provinciæ ſunt 1. *Perthia*, in qua Dunchel. 2. *Fifa*, ubi Fanum S. Andreæ, Cuprum & Abrenethium. 3. *Strivilingia*, in qua Sterlingium, ubi comitia d celebrantur, & regii ſolebant educari liberi, & Doublain. 4. *Cuninchamia*, in qua Yrwen & Ayr. 5. *Clidesdalia*, in qua Glaſquo, Lanryck & Hamilton. 6. *Galloyidia*, in qua promontorium Galloway. 7. *Laudonia* e, in qua Dunbar & Edenburgum, urbs f inter montes, ut Praga in Bohemia, ſita g; in editiori monte eſt caſtrum puellarum, in quo priſcorum Scotiæ regum & nobilium filiæ manuariis artibus diſcendis arctè quondam aſſervabantur. 8. *Marcia* ſeu *Marchia* h, in qua Bervicum maritimum opidum, Howyn, Kelſo &c. c *Univerſa Scotia* frigidior eſt, frigus tamen vaporibus, qui ex paludibus, & æſtuariis ſurgunt, infringitur & debilitatur. Nobile fert hordeum, ex quo cereviſia coquitur, paris cum vino acrimoniæ. Lupos Scotia habet ferociſſimos; qui, niſi à canibus generoſis reprimerentur, univerſam regionem redderent vaſtam. Cervorum tantam ibidem reperiri tradunt multitudinem, ut in una venatione publica 1000. & 1500. capiantur & jugulentur. Mus major non reperitur in Scotia, ac aliunde importatus moritur. In Sylva Caledonia i ſunt boves ſylveſtres candidi, leonum inſtar jubati k. Iſti herbam, quam homo tractavit aut calcavit, non attingunt, nec comedunt l. Dat Scotia ferrum, plumbum, ſulphur, argentum m, lazurum, lanam bonæ notæ; itemque electrum ſive ſuccinum n. Lacus & fluvius *Neſſa* reliquis aquis hîc frigore concreſcentibus nunquam congelatur. In Lelgovia provincia lacus maximus, vulgo *Lomond* o, ſine vento ſic plerumque intumeſcit & agitatur, ut audaciſſimos terreat piſcatores: piſces, qui in eo ſunt, carent pinnis p: Inſulaque ibidem eſt, pecori paſcendo ſufficiens, quæ ventis agitata circumfertur. *Hector Boëthius*.

β Septemtrionales & Montani Scoti ſermone utuntur Hibernorum. Carnibus ſemicoctis, quod iis plus ſucci ineſſe putant, delectantur Scoti pariter ac Angli.

HEKELII.

a *Scotorum* linguâ.

b S. *Granzebain*, i. e. *Mons incurvus*.

c Olim *Pictonum Scotorumque* terminus, iſque à *Tacitô* in Vitâ *Agricolæ* celebratus.

d S. Regni Diæta.

e Vulgò *Lauden*, montuoſa quidem & ſine arboribus Regio; tamen ſingulari humanitatis cultu laudata.

f Et Sedes regia.

g Vulgò *Edenborrouu*, quod idem planè, ac *Caſtrum alatum* ſignificat. Ideoque *Ptolemæo* CASTRUM ALATUM idem, ac *Edenborrouu*, eſſe *Camdenus* rectè cenſuit.

h Vulgò *Merch*, h. e. *Angliæ* & *Scotiæ* terminus.

i Quæ *Lucio Floro* dicitur *Saltus Caledonius*.

k Et quidem adeò feroces, ut domari nequeant.

l Contrà in *Carictâ* Regione Boves ingentis magnitudinis ſunt, quorum caro tenera, ſuaviſque eſui eſt, cæterùm pingue nunquam concreſcit, ſed olei liquidi inſtar ſemper fluens.

m Argentum vivum, Cuprum.

n Inter *Craufordiæ* teſqua Aurifodina olim, *Maginô* teſte, eſt reperta, è quâ *Aurum* ſine ullô labore eruebatur, & fortè adhuc ſimili modô eruitur. Sunt in eôdem locô etiam Gemmæ

a Scotiæ Septemtrionalis provinciæ. b Meridionalis Scotiæ provinciæ. c Soli Scotici natura.

Edenburgum. Archiepiscopatus. Academiæ.

III. Urbium clarissima est *Edenburgum*, vulgò *Edimbrow*; regni caput sedesque Regia: *Glasco* & *S. Andreas*, Archiepiscopatibus sunt insignes, quibus suppositi Episcopatus XIII. *Academia* illustris est *S. Andreæ*, & *Aberdonium*, vulgò *Aberdon* & *Aberdain*, haud ita nobilis, at portus celebris. q [1]

Insulæ ad Scotiam. Hebrides. Orcades. Acmodæ. Thule.

IV. Insularum ad Scotiam clarissimæ sunt versus Occasum, γ *Hebrides* XXX. ampliùs numero: ad Septemtrionem ∂ *Orcades*, nunc *Theiles of Orknay*, XL. ampliùs numero: longiùs dissitæ versus Septemtrionem, VII. *Acmodæ*, nunc *Farre*. Ultima Britanicarum erat *Thule*, nunc *Yslandt*: de qua posteà suo loco.

CAP.

mæ quædam, præsertim *Gagates*, quæ in aquis ardet, ac oleô extinguitur.

o S. *Loumond*.

p Sunt tamen esui humano suaves.

BUNONIS.

γ *Hebrides* in mari Caledonio, etiam *Hebusæ* & *Æbusæ*, Bedæ *Mevaniæ* dictæ, aliis sunt numero 44. præcipuæ *Levissa*, *Ensta*, *Skye*, *Mula*, *Ila* & *Jona*.

∂ Orcadum, quæ vulgo etiam *Schetland*, caput est *Pomona*, vulgo *Mainland*, in qua Kirkwall. Nulla in Orcadibus invenitur arbor, neque solum fert triticum; quum tamen reliquarum frugum ibi magna sit copia. Nec serpentes aut venenata in insulis istis sunt animalcula r. Incolæ licet sint bibacissimi; nullus tamen ex iis visus est ebrius, stolidus aut demens ſ. *Hector Boëthius*. Circa insulas illas Hollandi quotannis ingentem halecum copiam piscantur, quæ deinde per universam devehuntur Europam. Ad insulam *Fare*, vulgo *Faire*, volucres passere haud multo majores tanta celeritate per mare decurrunt, ut non videantur pedes aquis tingere. Id quum vident nautæ, mox venturam tempestatem colligunt. *Hoierus in epist.*

HEKELII.

q Nonnulli tradunt, etiam *Glasguensem* Urbem ob studium esse celebrem.

r Contrà Lepores, Cuniculi, Grues & Cygni heîc multi sunt. Piscationibus refertissimæ sunt hæ Insulæ, ex quibus Incolæ emolumentum non leve trahunt.

ſ Medicinam omnem negligunt, quia ut plurimùm longævam & sanam ob aëris miram temperiem ducunt vitam.

REISKII.

1 a Scotia portentosas regum antiquorum suæque gentis origines jactat, quas Buchananus Lib. I. 11. accuratissime refellit, ac jure affirmari posse statuit, *omnes nationes è Galliis, Germania & Hispaniis in hanc Insulam commigrasse.* Hæc sententia quam vero congruat, historici, mores, linguæ, voces, ac instituta plurima contestantur. Nomen Scotiæ Pictis penitus deletis ex A. 939. invaluit; b prisca regum familia post A. 1280. exstincta, Stuartorum progenies A. 1370. regnum tenuit, hodieque tenet in Maria Jacobi regis exulantis filia, & rege Wilhelmo Arausi. principe hujus marito. Ultimam regum Scotorum familiam docet inscriptio castri munitissimi Sterlingæ publica, quam Jacobus VI. aliquandiu ibi commoratus regio sacello addidit: J. R. *Nobis hæc invicta miserunt centum Sex Proavi* A. 1617. Castrum enim illud durante CVI. regum imperio creditur inexpugnabile, quod Monckius bello exorto Parlamentario expugnavit. c Non dicam heic de *stupendo ædificio, quod ex lapidibus sine calce junctis* condirum Scoti ostenrant; nec de ansetibus aut anatibus marinis (*Bernacles*) quos alii è conchis, alii ex ovis avium depositis generari volunt; neque de lithanthracibus aut carbone fossili, neque de harengis & immensa horum copia; neque de salmonibus frequentissimis; neque de insulis d Schetlandicis, vel Hetlandicis, quas Orcades vocant; nec de Hebridibus aut Hebudis (Scot. Western Iles) quarum una Sodora episcopum habet; neque de Sullingis e (the Sorling.) quæ Cassiterides veterum purantur, plus minus 145. stanni, plumbi, animalium, præsertim avium & graminis feraces.

BUNO-

a Reges Scotiæ vetusti. b Regum Scoticorum familia. c Memorabilia Scotica. d Schetland. e Sorlings.

CAP. XXV.
DE HYBERNIA. [1]

I.

HActenus de Albione Britannicarum Insularum maxima; item de minoribus Britannicis insulis: at secunda magnitudine est in Occasum sita *Hybernia; Iverna*, & *Jerna* quibusdam appellata: nomine inibi nato: quum incolæ hodieque *Eryn* vocitent, Angli verò *Yrlandt*. De Natura hujus insulæ, incolarumque ingenio, etiam nunc verum manet, quod tot retro seculis Pomponius Mela tradidit: *Adeo luxuriosam herbis, non lætis modo, sed etiam dulcibus, ut se exiguâ parte diei pecora impleant, & nisi pabulo prohibeantur, diutius pasta dissiliant: Cultores ejus inconditos esse, & omnium virtutum ignaros, magis quàm aliàs gentes.* Hæc Mela; Cæterum, cœlo est miti, clementi ac sereno, terra nullum animal venenosum alit, nec patitur. *Longitudo* ejus maxima porrigitur mill. German. LX. *Latitudo* autem mill. Germ. XXX. «

Hyberniæ nomen.

Natura soli.

Incolæ.

Longitudo.

II. Qui

BUNONIS.

« Humidior est Hybernia fontibus fere ubique rigua; lini lanæque ferax. Sermone utuntur Hyberni eodem, quo Scoti montani. a Ex quo vero Angli Colonias in Hyberniam misere, eorum lingua quoque eò est delata: unde plerique nobiles utramque callent linguam. Carnibus delectantur Hyberni omnes, ciboſque capiunt miro silentio. Mater filium non nutrit, sed eum committit nutrici aut nutricio, qui pari observantia cum parentibus coluntur. Alumno ægrotante ex dissitis etiam & longinquis insulæ oris accurrit nutricius. Magis se diligunt, qui nulla tenentur cognatione, quam fratres, affines & sanguine juncti. Vestimentis utuntur versicoloribus: flavum tamen colorem plurimi faciunt; unde, quibus capilli sunt flavi, comam nutriunt, eaque superbiunt. Matrimonium mature ineunt, & virgines adeo festinantur, ut quandoque decimo anno nubant. Præter furandi artem fere nullam excolunt *Hyberni*. Domo mane exeuntes furta seu Deo commendant, optantque incidere in divitem, quem spoliare possint. Quod tamen de exteris intelligendum; nam furta inter suos commissa puniunt. Morituris adsunt præficæ, quæ animam morientis retineant. Postquam exspiravit, tota domus ejus ejulatu & planctu repletur. Ex defuncti bonis plurimum aufert, qui potentior est, & patruus nepotes suos paterna hæreditate sæpe fraudat *a*. Quatuor iis sunt militum genera: primum est *equitum*: Secundum *militum statariorum*, *Geleglasii* vulgo vocati, qui jurant, se pugnam nunquam detrectaturos: Tertium *levis armaturæ*, qui nominantur *Karni*: Quartum est *Cursorum*, *Deltinos* appellant. Vox militaris iis est *Pharo*, *Pharo*.

HEKELII.

a Sunt præterea superstitiosæ Gentes, inter quas multæ magæ & fatidicæ Mulieres reperiuntur, quæ ad omnia mala incantationes efficaces habent, ad quas quisque pro mali ratione accedit.

REISKII.

1 b Hibernia pro duobus incolarum generibus, quæ fovet, duplex ipsa traditur: *una sylvestris*, quæ indigenas crudos agrestesque alit; *altera polita*, quæ Anglo-Hibernos advenas complectitur. Huc enim coloniæ Anglorum crebrius ex A. 1172. deductæ, simul ac reges Anglici insulam domuerunt: Hanc enim adhuc regni titulo auctam (qui Paulo III. Papæ. A. 1553. debetur) subditis rebellibus Gallicisque præsidiis ereptam, Wilhelmus rex hodieque tenet, Prorege imposito. Nunc igitur Hibernis Pontificiis incolis plerisque aut cæsis, aut alio dimissis abductisque horum reliquiæ sylvestrem & montanam occupant: Huc enim A. 1641. dudum rejecti post stragem Protestantium ibi editam, sub Jacobo rege ultimo nimis invaluerunt.

a Hybernorum mores. b Hybernia duplex.

Nunc

Incolæ. II. Qui populi primi eam incoluerint, parum constat, nisi quod Celtici cum reliquis Britannis fuerint generis. *Brigantes*, *Cauci*, *Mænapii*, quos in eâ Ptolemæus memorat, mirum, ni ex Gallia, Britannia, Germania, huc trajecerint. Dividitur hodiè in quatuor potissimum regiones. ᵝ *Langinia*, vulgò *Lenquester*, in Orientem spectans, ut Angliæ propior, ita cultior. Haud multum absimilis huic ᵞ *Mononia*, vulgò *Mounster*, qua Galliæ in Meridiem obtenditur. Asperiores ᵟ *Connacia*, *Connacht*, & ᵋ *Hultonia*, *Quunster*; hæc in Septemtrionem, illa in Occasum, vergentes.

Provinciæ Langinia. Mononia. Connacia. Hultonia.

Comitatus & opida. III. *Comitatus* per totum regnum sunt XXXIII. Opidula rectius, quam urbes, Hybernos incolere dixeris. Regni caput est *Armagh*: Secunda ab hac *Dublyn*, opidum munitissimum, sedes præfecti, quem huc cum titulo Vice regis mittit Rex Angliæ: sedes item Archiepiscopi, ut & *Armagh*, & *Casshyl*. His subjecti sunt Episcopi XII. *Arglas* celebris est portus; *Academiam* sustinet prædictum Dublinum. ᶻ Atque hæc breviter de Insulis Britannicis, nunc tempus est in Continentem reverti: ac primo loco de Germaniâ.

Nunc terra ea bello proximo exhausta, castris, portubus, & paucis urbibus coërcetur, nec plane tamen hominum factiosorum vacua. *De lignis Hybernicis*, quæ nec vermem nec cariem admittunt, de animalibus venenatis, quibus tota regio caret, de singularibus naturæ donis, & anseribus ex ligno putri, ad oram maritimam natis (quos *Macrenses* nominant) de *antro S. Patricii*, hujusque Purgatorio, quod vocant, Hybernico, & urbibus paucis pauca dicere quid attinebit?

BUNONIS.

β In a *Langinia* sive *Langenia* b est Dublinum; habet 10. Comitatus. c

γ In *Mononia* seu *Momonia* d, sunt Watenfort, Corcagia in lacu sita, & Casshyl seu Casshylia Archiepiscopatum, & Lymericum opidum; habet 7. comitatus e. In Momonia fons est, cujus aquis, si quis capillos tingit, statim redduntur Cani. *Cambdenus*.

δ *Connacia* sive *Connactia* habet *Letrununum*, *Meynum*; & 6. Comitatus f.

ε In *Hultonia* sive *Ultonia* est regni metropolis Armacana, cujus Archiepiscopus primas fuit Hyberniæ. Quintam his addunt alii partem, *Mediam Hyberniam*, in qua sunt Laberus, sive Cillair g, & Drochæa.

ζ b Quinam olim Hybernis imperarint, non habemus compertum. Paulò ante tempora Caroli M. Normanni insula illa perhibentur potiti. His per indigenas ejectis successere Ostmanni, qui in quatuor regna Hyberniam sunt partiti. Sed *Rothericus Connaciæ Rex* totius insulæ imperium consequutus est. Verum *Dermicius* ab illo ejectus Anglorum imploravit auxilium, iisque viam & aditum ad Hyberniam occupandam aperuit, per socerum suum Penbrokiæ Comitem in regnum restitutus. Posteà *Henricus II.* in Hyberniam transiit, in quem Rothericus & ordines Jus regni contulerunt; ex quo tempore Angliæ Reges dicti sunt *Domini Hyberniæ* usque ad *Henricum VIII.* qui in Hybernorum Comitiis *Rex* declaratus est, quod *Domini* appellatio seditiosis quibusdam displiceret. Inde insula regitur per Proregem, qui antea *Custos* & *Conservator Hyberniæ* vocabatur.

HEKELII.

b S. *Lagenia* ab Incolis *Leighnigh* dicta.

c *Wexford* nempe, *Caterlogh*, *Kilkenny*, *Bublinensem*, *Kildariensem*, Comitatum *Regis*, Comitatum *Reginæ*, *Longfford*, *Fernes* & *Wicklo*. Aliàs *Langinia* fertilis est & terrâ frugiferâ, cœlô mitissimô, nec inclementibus Incolarum ingeniis, quam quidem Ptolemæi tempore *Brigantes*, *Coriundi*, *Menapii*, *Cauci* & *Blani* inhabitârunt.

d Ab Incolis *Movum*, ab *Anglis Mounster* vocata.

e Sunt a. illi *Kerryensis*, s. *Kilkoniensis*, *Limiricensis*, *Corcagiensis*, *Tripparіensis*, s. *Crucis*, *Waterfordiensis* & *Desmontensis*.

f Quorum nomina sunt *Claria*, *Letrimme*, *Galluveta*, *Rosecomm*, *Majo* & *Sligo*.

g Seu *Killair*.

a Hyberniæ Provinciæ. b Hyberni Angliæ Regibus obnoxii.

LIBER TERTIUS.

CAPUT I.

De veteri Germaniâ.

I.

GERMANIAM, quæ nunc terrarum cultu, urbium ſplendore, ædificiorumque magnificentiâ, cum Italia conferri, reliquis vero regionibus præferri poſſit, *terris informem, montibus aſperam, cultu aſpectuque triſtem, in univerſum ſylvis horridam, aut paludibus fœdam, utriſque inviam,* veteres prodiderunt. In tantum res mutantur!

II. *Nomen Germanorum* unde deductum ſit, varium inter autores eſt certamen. A Gallis id inventum, & *quinque* primo Germanorum nationibus, *Eburonibus, Condruſis, Segnis, Cæræſis* & *Pæmanis*, è Germania in Galliam transgresſis, inditum, qui poſteà uno itidem fuêre nomine *Tungri* dicti; ex Cæſaris, Taciti, Dionis, & aliorum ſcriptorum monumentis, clarum fit rimantibus. Id poſtmodum Gallorum Romanorumque uſurpatione in univerſam gentem Transrhenanam tranſiit. Ipſa gens ſuo ſibi vocabulo ſemper appellata fuit *Teutiſci*, vulgo *die Teutiſche*, ab ipſius veri æternique Dei, rerum omnium conditoris, antiquisſima pluribuſque gentibus uſurpatâ appellatione *Theuth*: ab hoc enim illi, & à primo mortalium *Manno*, id eſt *Adamo*, è terrâ condito, originem ſe ducere prædicarunt; ut latiùs infrà dicetur. [a] Germanorum nomen.

III. Ad *limites Germaniæ* quod attinet, vehementer errant illi, qui latiùs nunc, quàm olim, Germaniam patere, ex *Ptolemæi* Geo- Germaniæ limites.

BUNONIS.

[a] Quinque illi populi Rhenum tranſgreſſi, finibus illis, quos occuparunt, Gallos expulerunt, ab iiſque victis & pulſis dicti ſunt Germani, ſumto ab re vocabulo. *Guerra* enim ſeu *Gerra* ut olim Celtis, ita hodiè Gallis ſignificat *bellum*, & Germanis nonnullis *pugnam* aut *tumultum*. Hinc quoque natum videtur vocabulum *Gewehr*, quod omne genus armorum ſignificat: item *eine Wehre*, id eſt, gladius *a*. Ex iſto igitur vocabulo *Guerra* ſeu *Gerra* & *Gerraman* factum eſt *Gerreman* ſeu *VVerman*, id eſt, *bellator*. Multa enim vocabula hodie ſcribuntur per *W*, quæ olim per *G* ſcribebantur. Gens vero iſta nil niſi arma & bella tum ſpirabat: inditumque iis hoc nomen à Gallis, *Tacito teſte*, ob metum.

HEKELII.

a *Andreas Helvigius* in Origg. *Diction. Germanicar.* p. 297. dicit. *VVehre* à *ferrô*, ex quô fit enſis, deſcendi, aut à *quiri*, quæ *Sabinorum* linguâ haſtam ſignificat.

HEKE-

Geographia affirmant; maximè ii, qui duplo majorem faciunt. Secus mihi ſententia eſt, qui dimidio minorem cenſeo. *Elſatiam*, *Lotharingiam*, *Treviros*, *Luceburgenſes*, *Brabantios*, *Juliacenſes*, *dimidiam partem Gelriæ*, *Hollandiæ*, *omnem Zeelandiam*, ac *Flandriam* hodie acceſſiſſe, ajunt: ego acceſſiſſe nego; manſiſſe aſſevero. Quippe *Plinius* jam inde Germaniæ limitem *ad Scaldim* fluvium protendit. Idemque ſimul & *Tacitus* ab uſque *Sequanis* omnem Rheni citeriorem ripam Germanos accoluiſſe tradit. Apud *Cæſarem* ipſi *Rhemi*, Belgica natio, ultro teſtati ſunt. Belgas pleroſque eſſe ortos à Germanis. Ex Gallia quidem uni *Helvetii*, ex Illyrico veteri *Vindelicia* & *Noricum*, quæ inter Alpes Danubiumque ſitæ ſunt regiones; item *Pannoniæ ſuperioris pars*, extra veteris Germaniæ limites nomenque cenſitæ fuerunt. Verùm eis oppono quicquid eſt terrarum hodiè *Poloniæ citra Viſtulam* amnem, *qui terminus olim Germaniæ fuit;* item *Bojohemum:* quarum regionum ſermo apertè genus atque originem incolarum indicat: *Pruſſios* etiam atque *Livones*, quia Germanicâ linguâ utuntur, Germaniæ acceſſiſſe illi cenſent: quum antiquitus *Venedi*, Sarmatica gens, incoluerit: ego & hos acceſſiſſe nuper, nego; manſiſſe à multis ſæculis, ajo. Quippe *Æſtios*, qui olim totam Livoniam ac Pruſſiam, omnemque ferè dextram ripam Viſtulæ latè patentem occuparunt, diſertiſſimis verbis Germaniæ aſſcribit *Tacitus*. Idem auctor, & *Plinius* regiones hodiè, *Norvagiam*, *Suediam* ac *Fennos*, & quidquid terrarum Oceano Septemtrionali, Moſcoviæque confiniis ambitur, Germaniæ attribuunt. Quin etiam *Peucini* [b], alio nomine *Baſtarnæ* [c] dicti, à Viſtulæ fontibus olim ad Pontem uſque Euxinum & Iſtri oſtia extenſi, Germani fuerunt, teſtibus iiſdem Scriptoribus. [1]

IV. *Ve-*

HEKELII.

b Πευκινοί.

c Βαστέρναι, ſive Ἄτμονοι, *Atmoni* atque Σιδόνες *Sidones*.

REISKII.

1 a Germaniæ vocabulum recens & nuper additum fatetur Tacitus in libello de German. ſitu & moribus cap. 2. additque, ita nationis nomen non gentis evaluiſſe paulatim, *ut omnes primum à victore ob metum, mox à ſe ipſis invento nomine Germani vocarentur*. Ergo vetus aliud idque à Celtis inditum videtur; novum hocce primo gentis, poſtea nationis integræ fuit, partim ab hoſtibus, partim ab ipſis auctoribus domi repertum. Nam Gallico & Germanico tum priſco tum hodierno ſermoni *Guer* & *Gewerr* bellum aut rixam ſignificat; *Mann* virum aut hominem; *Unde Germanos recte viros pugnaces aut bellicoſos dixeris*; à Teutone autem vel Tuiſcone rege aut duce *Teutonicos die Teutſchen*. Hunc verum æternumque Deum Auctor dum voluit, & agnitum quidem noſtris majoribus Patrem, Filium Spiritumque S. Lib. I. Germ. antiq. c. 29. rationes attulit infirmas, quæ rem tantam minus conficiunt. Nugantur autem hiſtorici, quotquot ex Hebraicis, Græcis, aut Romanis originibus nomen & genus Germanicum derivant.

Limites

a Germaniæ nomen novum.

IV. *Vetustissimi* igitur *Germaniæ termini* fuêre, ab Occasu *Rhenus* amnis, & Oceanus Germanicus; à Septemtrione *Oceanus Septemtrionalis* sive *Hyperboreus;* ab Ortu *Granvicus* & *Finnicus sinus*, *mare Svevicum*, sive *sinus Codanus*, *Vistula* amnis & à *fonte ejus linea ad Sarmaticos montes ducta*, qui è Septemtrione in Meridiem ad Danubii usque ripam protensi, ubi opidum nunc Hungariæ *Vacia;* dein à Meridie ipsum *Danubii flumen*. Posteà vero portiones ei ex Gallia ad lævam Rheni ripam, & ex Sarmatia ad sinum Codanum & dextram Vistulæ ripam accesserunt, ut dictum est. Vetustissimi Germaniæ termini.

V. *Longitudo* ejus summa fuit à Scritofinniæ promontorio, vulgo *Nortkyn*, quod in Oceanum Septemtrionalem excurrit, ad Danubium usque mill. Germ. CCCC. *Latitudo* vero maxima à Rheno nunc juxta Basileam, ad *Amodocam* usque paludem, quæ in confiniis Russiæ, Lituaniæ ac Podoliæ sita est, mill. Germ. CC. Germaniæ longitudo.

[a] Limites porrò Germaniæ pro statu temporum quam variarint, dici brevissime vix potest. Alii certe fuerunt *veteres*, aliique sunt *novi & adhuc hodierni:* Veteres illi longissime in septemtrionem excurrerant, ut Dania & Suecia comprehenderetur, versus meridiem Danubio concludebantur: Novi ultra Danubium extensi, Rhætiam & Vindeliciam complexi per Alpestria juga patent, sed mari Balthico arctius circumscribuntur. Nec vetus Germania, in quantum Rom. imperio continebatur, iisdem circumscripta terminis erat; ne tum quidem cum Francis regibus subesset. Quid quod fines Germaniæ diversos in ipso Germanico imperio deprehendas, nunc productos longius, nunc iterum contractos. Quam hodieque per bellum, quod adhuc incumbit, Gallicum præfixi German. limites mutentur, experientia docet, perque annos id multos docuit.

a Limites variarunt.

CAP. II.

Divisio Veteris Germaniæ [1], *ac primùm de Vindilis & Ingævonibus.*

I.

GEnera Germanorum *quinque* à Plinio traduntur, *Vindili*, *Ingævones*, *Istævones*, *Hermiones*, & *Peucini*, qui & *Bastarnæ*. Vandalorum nationes fuere Gothi.

REISKII.

1 [a] Alia fuit divisio veteris Germaniæ *pro quinque incolarum generibus, aut gentibus;* alia *pro statu imperii Rom.* ad Rhenum longius extensi: Illa è Plinio Lib. IV. c. 14. petita copiosius apud auctorem exponitur, ut tamen multis gentibus non parum dubii adhuc inhæreat: Hæc vero Germaniam *primam sive superiorem*, & *secundam sive inferiorem* continet, utramque in notitia Imper. Rom. satis expositam. Nostra vero, quam Romani barbaram vocarunt patriæ libertatis studiosissima, *illam divisionem nimium excedit*, & longius patet latiusque. Hinc gentes veteres quas Græci Geographi Romanique commemorant, cum posterioribus & hodiernis populis, horumque sedibus comparare aut conciliare, hoc opus hoc labor est; Unde novi auctores inter sese multum diffident, & à nostro Cluverio hujusque sensu alii dudum recesserunt, hodieque recedunt vel ideo, quod inter Græcos Romanosque non plane conveniat. De singulis Germanorum generibus infra explicabitur: De Chaucis

a Divisio Germ. duplex.

næ. Vindili, etiam *Vinili*, & *Vandili*, *Vandali Vandalii*, & *Vanduli* Romanis Scriptoribus simul & Græcis dicti sunt. Horum nationes fuêre, *Gothones*, qui & *Gotones*, *Gutones*, *Gutthones*, ac *Gythones*, *Gothi*, & *Gotthi* [a] auctoribus dicuntur; nunc Cassubiæ pars ad Vistulæ infimam partem, quæ propriè *Pomerellia* nunc dicitur: ubi
Carini. nobis natale solum. *Carini* Pomeraniæ pars, in qua opida *Stolpe*,
Lemovii. *Colberg*, *Corlin*, *Camin*, *Lemovii*, ea pars Pomeraniæ, in qua
Rugii. *Stetin*, *Usedom*, *Wolgast*, *Gripeswolda*. *Rugii* antiquitus, circa *Rege* flumen Pomeraniæ, & opidum *Regenwolde*, dein in insulam transgressi, qui etiam nunc *Rugia*, vulgo *Rügen* appellatur.
Varini. *Varini* [b], in Meckelburgensi Ducatu, circa flumen & opidum *Warne*.
Anglii. *Angili* sive *Anglii*, reliqua Meckelburgensis agri pars, ad Lube-
Eudoses. Suardones. Nuithones. Caviones. Deuringi. Longobardi. cam usque [c]. *Eudoses*, *Suardones*, *Nuithones* pars Meckelburgensis agri. Pomeraniæ Marchiæque proxima, *Caviones*, pars Marchiæ, Dannebergensi Comitatui proxima. His contermini *Deuringi*, & *Rappin*. *Longobardi*, in Marchia media, vulgo nunc *Middelmarch*, inter Albim & Viadrum amneis. Circa opida *Gra-*
Semnones. *bouw*, *Brandenborgh*, *Berlin*, *Brötzen*. *Semnones*, in portionibus Marchiæ, Misniæ, Lusatiæ, Silesiæ, atque Poloniæ, inter
Burgundiones. Albim & Wartam amnem in Viadrum defluentem. *Burgundiones*, in partibus Cassubiæ ac Poloniæ, inter Gotones ac Semnones. [α]

Ingævonum populi fuere Chauci. II. [β] *Ingævonum populi* fuêre isti: [γ] *Chauci*, qui & *Cauchi*, & *Cauci*;

cis copiosissime in antiqua Germ. Lib. III. c. 46. itemque ex Concringio & hujus de Helmstadio conjecturis cap. 2. sub finem additur.

BUNONIS.

α [a] *Vandali* fuerunt Germani, quos multi cum Venedis pro una habent gente: quum Venedorum gens Slavica sit, quos Germanice dicimus *die VVenden*; illos vero *die VVandalier*.

β Rhenanus [b] *Ingævones* dictos putat, quasi Vigewones, à Wych *sinus* & Wonen, quasi *VVichwoner*; *in sinu habitantes* d. At Tacitus ita dictos scribit à Manni filio. Omnia vero antiquarum gentium nomina ad originem velle reducere, furoris potius quam ingenii esse videtur.

γ Exigua regio est, quam Cluverius heic & in Germania sua Antiqua tribuit *Chaucis* e. Qui tamen, ut Tacitus scribit: c *Immensum terrarum spatium non tantum tenent, sed & implent: populus inter Germanos nobilissimus; quique magnitudinem suam malit justitia tueri &c.* Divisi fuerunt, Plinio & Ptolemæo testibus, in *Majores* & *Minores*. Huic vero collocantur *Chauci Minores* à Frisiis ad Amisiam amnem, usque ad Visurgim: ac inde *Majores* ad Albim usque flumen. Ad Occidentem igitur Chaucorum terminus fuit Oceani pars: à Septemtrionibus terminabantur Albi flumine: ad Meridiem à Frisiis inceperunt, & desierunt in Cattis. Ex his terris *Minores Chauci* tenuerunt, quæ hodiè Frisia Orientalis, Oldenburgensis, Delmenhorstiana, Difholdensis, Hojensis & pars Mindensis Episcopatus Septemtrionalis. At *Majores Chauci*, haud dubie ex modo virium, quibus istis fuerunt majores, ita dicti, possederunt omnem illum terrarum tractum, qui trans Visurgim est ab Oceano & Albi flumine ad Melibocum & Semauam Silvam, quæ Germanis *der Hartz*; quibus locis hodie Ducatus Brunswicensis, Lüneburgensis & Bremensis.

HEKELII.

a Immo & *Polouci*, quos *Ruthenorum* lingua *rapaces* & *spoliatores* interpretatur.

b Plinio

a Vandali & Venedi. b Ingævones. c Chaucorum sedes.

Cauci; inter Amesiæ Albisque ostia utramque accoluerunt Visurgis ripam supra Bremam usque opidum; deinde usque Mindam, qua Chattis jungebantur. Qui apud Tacitum [δ] *Fosi:* reliquis auctoribus *Saxones* appellantur: horum tota fuit Holsatia ad Cimbricam usque peninsulam. Posteà omnem oram maritimam occuparunt ab Albi ad Rheni usque ostia: unde cum Anglis in Britanniam insulam abierunt. *Cimbri* omnem eam tenuerunt peninsulam, quam nunc antiqui nominis itidem gens incolit Jutæ. *Teutoni* Danicas incoluerunt insulas; quarum maxima vulgo *Zeelandt*, Melæ dicitur *Codanonia*, nempe à gente Teutonorum, qui variantibus dialectis jam tunc dicebantur *Dani*, *Godani* & *Codani:* unde totum hoc mare etiam dicitur *Codanus sinus* eidem Melæ ac Plinio, quod Tacito *Mare Suevicum*, quia utrumque Suevi accoluerunt, ut mox ostendam. Regiones trans dictum mare, quæ nunc sub Norvegiæ ac Suediæ Finniæque maximè nominibus veniunt, immensas Germaniæ insulas esse falso crediderunt veteres, quum verius sint peninsulæ. Harum maximam, quæ Norvegiæ Suediæque regna continet, à proxima gente quidam dixerunt *Scandiam* & *Scandinaviam* [f]: alii à freto, quod est inter Danicas insulas, vulgari vocabulo *Belt*, *Baltiam:* quod vocabulum posteà corruperunt in *Basiliam*. Altera peninsula, vulgo nunc *Finland*, Plinio dicitur *Finingia*. In Scandia populi *Scandii*, sive *Scanii:* vulgo nunc *Scanen*, unde toti peninsulæ nomen. His contermini fuêre *Hilleviones* [g], nunc *Halland*. Ultra utrosque incoluerunt *Sitones* [h], nunc *Norvegii*, vulgo *Norige*, & *Norge:* quorum terra jam antiquissimis Græcorum autoribus dicta *Nerigon*. Ultra hos sunt *Marchiofinni*, vulgo *Marchfennen*. His continuantur *Scritofinni*, vulgo *Scritfennen;* extremi versus

Fosi iidem qui Saxones.

Cimbri.

Teutoni.

Scandia.

Finingia.

Hilleviones.

Sitones.

Nerigon.

Marchiofinni.

Scritofinni.

b *Plinio* VARRINI.

c *Procopius* Lib. 4. *Gothor.* & *Camdenus* in *Britanniâ* dicunt, ANGILOS, s. Αγγίλυς esse Gentem, *Britanniam* Insulam inhabitantem.

d Seu Sinum Maris accolentes.

e Χαύκοις s. *Chaycis*, sicuti à *Claudiano* Lib. 1. de Laudib. *Stilicon.* v. 225. *Poëticè* dicuntur.

BUNONIS.

δ a *Saxones* i corrupto vocabulo *Fosos* scribi apud Tacitum, conjectura Cluverius colligit. Verum non exigua illa Fosorum gens Saxonum nomine appellata fuit; sed ad universam illam & magnam Chaucorum gentem nomen Saxonum pertinuit [k]. Transalbinos vero Saxones ejusdem cum Cisalbinis fuisse civitatis, ex simili idiomate, institutis vitæque genere colligitur.

HEKELII.

f Malè verò *Scanziam*, *Galgaviam* & *Gangaviam*.

g S. *Tacito* Hellusii, *Ptolemæo* Æluones & *Ammiano Marcellino* Heilli.

h Quos *Ganipotes* nonnullis vocari *Althamerus* tradit, deque his *Saxonem Grammaticum* scripsisse scribit.

i *Cheruscis* conterminos.

k *Althamerus* FOSOS *Dietmarsos* esse existimat.

a Fosi & Saxones.

Rutubæ promont. Lappiones. Sueones. Gutæ.

versus Septemtriones apud promontorium, *Rutubæ* Plinio, vulgo nunc *Noortkijn*. His proximi sunt versus Orientem *Lappiones*, sive *Lappii*, vulgo *Lappen*: infra hos versus Meridiem sunt *Suiones*, sive *Sueones*, nunc *Suedi*, vulgo *Sweden*. Infra hos *Gutæ* sive *Guti*, quorum regio nunc vulgo *Gutlandt*. Hi falso vulgo appellantur *Gothi*, & regio eorum *Gothia*: quum hi fuerint iidem & *Gothones* ad Vistulæ ostia: ut supra dictum. Sed hic jam est antiquus scriptorum error: unde ridiculæ illæ Jornandi fabulæ de Gothorum origine. Finni Ptolemæo, Tacito dicuntur Fenni, quod nomen hodieque servant, variatis dialectis vulgo *Fennen* & *Finnen* dicti.

CAP. III.

De Istævonibus, Hermionibus, atque Bastarnis, item Suevia, & veterum Germanorum habitationibus.

I.

Istævones.

JAm vero Rheno proximi erant *Istævones*: horum nationes fuere *Frisii*, *Bructeri*, *Angrivarii*, *Chamavi*, *Ansibarii*, *Dulgibini*, *Chassuarii*, *Marsi*, *Tubantes*, *Marsaci*, *Sicambri*, *Ubii*, & qui in horum posteà agros successerunt, *Usipii*, *Tencteri*, *Juhones*, *Mattiaci*; prætereàque antiquissimis temporibus *Marcomanni*, *Harudes* & *Sedusii*: qui tres populi postmodum in Bojohæmo inter Hermiones sedes locarunt. Ex his omnibus *Frisii*, *Marsaci* & *Bructeri* quo situ fuerint, jam ante in XVII. inferioris Germaniæ Provinciarum descriptione dictum est. Sed *Bructeri*[a] posteà inter superiorem Luppiæ amnis partem & Agrippinensem Coloniam coluerunt. *Marsi*, antequam [α] *Drusiana* fossa, quæ est in Gelria, inter Arnhemum & Dusburgium, facta est, superiorem Velaviam & Zutphaniensis Comitatus partem, quà opida sunt *Dotechum*, *Grolle* & *Bredefort*, incoluerunt. Fossa autem facta, pars eorum intra Rheni divortia inclusi novum vocabulum *Marsacorum*, sive

Frisii, Marsaci, Bructeri.

Marsi. Fossa Drusiana.

BUNONIS.

α *Fossa* illa *Drusiana* VIII. millia passuum inter vicum Iselocrt & opidum *Doesburg*, à Druso acta est; ut Classem hac cum exercitu ex superiori Rheni parte in lacum Flevum & Oceanum dederceret, Frisios petiturus & Chaucos. Sunt autem tres Rheni alvei, *Isala*, *Vahalis*, & *medius Rhenus* b.

HEKELII.

a Sive *Brockmerlandii* ut scribit, *Cornelius Kempius*, s. ut alii volunt, *Boructuarii*.

b *Isalam* autem aquas suas olim non commisisse *Rheno*, ex *Orteliô* multisque *Tab. Geograph.* est discendum; cùm Fontem & Nomen adhuc habeat in Regione *Westfaliæ* inter *Scheerenbeek* & *Ranszdorp* Oppida, quà descendens versus

ſive *Marſattorum*, aſſumſerunt; de quibus ſuprà: pars autem ve-
teri nomine ſervato in interiora conceſſerunt, inter Amiſiam &
Luppiam amneis, opidumque *Dulmen*. *Angrivarii*, Bructeris Angrivarii.
proximi, primùm inter Amiſiam & Viſurgim amneis, qua eſt opi-
dum *Minden*, coluerunt: *Chamavi* [c] verò, ſupra hos inter Ami- Chamavi.
ſiam & Loam flumen, quod Amiſiæ paullo ſupra Emdam miſcetur.
Poſtea verò utraque gens Bructeris expulſis agros eorum occupa-
runt: Chamavi verſus Occidentem; Angrivarii verſus Septemtrio-
nes. Hinc *Dulgibini* [d] tenuerunt inter opidum Paterbornam & Vi- Dulgibini.
ſurgim, qua *Flotow* ei opidum appoſitum. In his *Quintilius Varus*,
cum tribus legionibus, cæſus ab Arminio Cheruſcorum duce, in-
ter opida *Dietmelle & Horn*. His proximi verſus Meridiem fuere
Chaßuarii, qui & *Chattuarii* [e], inter Paterbornam & Viſurgim, Caſſuarii ſive Chattuarii.
qua ei opidum *Huxter* impoſitum; pars quondam fuere Chatto-
rum [f]. At *Anſibarii* tenuerunt inter Viſurgim & lacum *Dommel*, Anſibarii.
apud quem opidum *Diepholt*. *Tubantum* varia ſemper fuit ſedes, ad
ſuperiorem Amiſiæ partem. *Sicambri* Rheni ripam tenuerunt à Co- Sicambri.
lonia Agrippinenſi ad Rheni uſque divortium; ab Oriente verò uſ-
que ad Chattos, circa fontes Luppiæ, & opidum *Medebach*;
poſtea à Tiberio in Galliam tranſportati, ubi inter Moſam & Rhe-
num *Gugerni* dicti: horum agri portiones deinde tenuerunt in Rheni Gugerni.
ripâ *Uſipii*, ſive *Uſipetes*, & *Tencteri* [g]: hi apud Coloniam, illi ad Uſipii. Tencteri.
Rheni divortia. *Ubii* in Germaniâ Rheni Mœnique dextras ripas te- Ubii.
nuere, ad Coloniam uſque, ab Oriente Chattis contermini. Ho-
rum agros Chattorum poſtea partes, occuparunt *Juhones* & [β] *Mat-* Juhones.
tiaci. Horum fuit ſuperior ripa & Naſſovienſis Comitatus, cum Mattiaci.
Wetteravia & Haſſiæ parte, qua *Marpurgium* nunc eſt, quondam
Mattium dictum [h], unde genti nomen; illi inferiora tenuere, cum
Weſterwaldia. *Marcomanni*, antequam cum Seduſiis & Harudibus Marcomanni.
in Bojohæmum migrarent, fines habuere inter Rhenum, Danu-
bium, Cocharum, & Nicrum, amneis. *Seduſii* [i] inter Cocharum, Seduſii.
Ni-

ſùs *Dotechemum*, dictum *Duisburgum* alluit, rectaque oceanum petit.

BUNONIS.

β In Mattiacis *Curtius Rufus* argenti venas aperuit.

HEKELII.

c Quos *Ptolemæus Camanos*, & *Auſonius* in *Moſella* v. 434. *Camaves* vocat.

d Quos *Althamerus Dulgumnios*, Δουλγουμνίους, *Ptolemæi* eſſe exiſtimat.

e Atque *Chaſuarii*.

f Quapropter *Althamerus* eos *Thuringos* falſò putat.

g Qui *Plutarcho* in Vitâ *Julii* TENTERIDES & *Ptolemæo* TINGRI ſunt.

h *Nominis enim alluſio adeò non diſſona eſt.*

i *Ptolemæo* fortè *Sudini*.

 BUNO-

Harudes. Nicrum, Rhenum & Mœnum: proximi his fuere *Harudes*, ad lineam à fonte Mœni ad Danubium uſque & opidum Ingolſtadium Allemanni. ductam. *Allemanni* Gallorum fuere colluvies, ſub Cæſare Auguſto, quum Maroboduus Marcomannos, Seduſioſque & Harudes in Bojohæmum deduceret, in horum fineis inter Danubium, Rhenum ac Mœnum tranſgreſſi; unde nomen.

Hermiones. II. *Hermiones* verſus Meridiem ad Danubii uſque ripam incoluerunt: Cheruſci. in his populi fuere iſti: *Cheruſci*, *Chatti*, *Hermunduri*, *Na-* Chatti. *riſci*, *Marcomanni*, *Quadi*, *Oſi*, *Gothini*, *Lugii*, *Burii*, *Marſigni*. γ *Cheruſcorum* agros nunc tenent Brunſwicenſes, ac Lüneburgenſes: Hermunduri. *Chattorum* Haſſi & Thuringi. δ *Hermunduri*, ab initio inter Salam & Albim & Bojohæmum incoluere Voitlandiam, & Miſniæ Saxoniæque ſuperioris parteis; deinde quum Harudes cum Marcomannis ac Seduſiis in Bojohæmum tranſgreſſi, Harudum porrò agros illi occuparunt ad Danubium uſque. Hi poſtea propriè *Suevi* Suevi. Nariſci. dicti ſunt. *Nariſci* tenuerunt inter Bojohæmi Occidentale latus & Danubium, lineamque à Mœni fontibus ad opidum Ingolſtadium Armalauſi. ductam, poſtmodum *Arnalauſi* dicti: *Marcomanni*, *Seduſii* atque Marcomanni. *Harudes*, Maroboduo duce, à Rheno in Bojohæmum tranſgreſſi Seduſii. ſunt: ubi tamen Seduſiorum Harudumque nomina obſcurata vel Harudes. prorſus exſtincta. Quadi. *Quadi* antiquitus inter Bojohæmum, Danubium & Marum: flumen incoluerunt; poſtea verò nomen eorum ad Sarmatica uſque juga, quæ ſunt in Hungaria, inter duo celebria quondam opida, *Erlam* & *Vaciam*, protenſum fuit. Oſi. *Oſi* Moraviæ ac Sileſiæ parteis coluere, inter opida *Oſtram* & *Oſwieczim*; quorum Gothini. hoc Viſtulæ, illud Maro impoſitum. Infra hos fuere *Gothini*, itidem Sileſiæ partem inter Mari Vartæque fluminum fonteis colen- Lugii. tes. Hinc *Lugii*, magna gens inter Vartam & Viſtulam, Poloniæ partem tenuere, ad opidum uſque *Vladiſlaum* Viſtulæ appoſitum. Burii. His contermini verſus Occidentem *Burii* [i], inter Vartam & Viadrum

BUNONIS.

γ Cheruſci non tenuerunt agros Brunſwicenſes & Luneburgenſes; verum ſedes ſuas habuerunt iis in partibus, ubi hodie eſt [k] Thuringia & Vogdlandia, ad Albim uſque, Marcomannorum vicini.

δ Hermunduri Taciti ætate ad Danubium ab Egræ fontibus, cis Hercinium ſaltum, fines ſuos extenderunt. Eaſdemque ſedes tenuerunt M. Aurelii Imperatoris ætate. At Diocletiano imperante Septemtrionem verſus in mediterranea Germaniæ ceſſerunt, ac videntur occupaſſe Cheruſcorum ſedes, qui jam pridem dulce otium amplexi, adeoque ſpretis armis recte uti neſciebant.

HEKELII.

[i] Quos *Chriſtophorus Pyramius* etiam *Sileſios* eſſe cenſet.

[k] Ex mente *Ortelii* Comitatus Mansfeldenſis.

BUNO-

drum; his *Marsigni* inter Viadrum & Bojohæmum: utrique finitimi Semnonibus supra dictis. Marsigni.

III. *Bastarnas* quondam à Vistulæ dextrâ ripâ ad ostia usque Istri incoluisse, suprà dictum est. Ipsos quoque ostiorum insulas tenuisse, quarum maxima dicebatur *Peuce* [l], nomen eorum alterum *Peucini* indicat. [1] Bastarnæ sive Peucini. Peuce insula.

IV. *Æstii*, quos Livoniam Prussiamque inhabitasse, suprà dixi, cui quique generum asscribendi sint, dubito: quum ab Rheno quondam in has sedes inter Ingævones Bastarnasque profecti fuerint. Distinguebantur in *Hirros* atque *Scyros* sive *Sceros*: hi Prussiam, illi Livoniam habuêre. Æstii. Hirri. Scyri.

V. Cæterùm, *Suevia* antiquissimis temporibus erat, quicquid ab Occidente Bojohæmicis montibus, Salâ, Albi, & Travâ amnibus, sinu Codano, ac mox mari Germanico; à Septemtrionibus mari glaciali; ab Oriente sinu Albo, lacu Albo, sinu Botnico, mari Codano, & Vistula Maroque; à Meridie Danubio includebatur. Quod spatium Suevi incoluerunt, in nationes supra memoratas distincti. Eorum antiquissimi nobilissimique [a] *Semnones* fuere, utram- Suevia. Semnones.

BUNONIS.

[a] *Semnones* [m] vicini fuerunt Cheruscis, ut qui arma potuerunt conjungere cum Cheruscis adversus Maroboduum Marcomannorum regem, à quo defecerant. Semnones igitur partem Electoratus Saxonici, Marchiæ Brandenburgensis, Lusatiæ & Silesiæ tenuerunt. *Cherusci* vero Thuringiam ad Albim usque & Voigdlandiam incoluerunt, quorum Dux Arminius adversus vicinum Maroboduum bellum gessit. De [b] *Francorum*, nobilissima Germaniæ gente, nonnihil heic dicendum videtur. Gallieni, Claudii & Probi Imperatorum Romanorum temporibus innotuerunt primum Franci: & ex eo tempore perpetuum cum Romanis gesserunt bellum, donec omni potirentur Gallia [n]. Francos istos Germanos fuisse, certissimum est. Quod vero à Geographis antiquis nomen eorum non memoratur, inde colligitur, ab ipsa gente illud postea assumptum esse, quum antea aliter fuissent appellati. Fuit autem Francorum natio Rheni accola, gens, D. Hieronymo teste, *non tam lata, quam valida, inter Alemannos & Saxones* collocata: quæ loca incoluerunt Catti, quos fortes & bellicosos his suis sedibus ab aliis pulsos non legimus. Catti igitur sunt, qui eo nomine voluerunt appellari, dicique *Franci*, id est, *liberi, & libertatis propugnatores*. Adhuc hodie Germanis in usu est formula; *Er ist Franck und Frey*.

HEKELII.

[l] Quam ob formam triangularem *Eustathius* commendat.

[m] Quos *Ptolemæus* etiam fecit *Italiæ* Populos.

[n] *Socrates Scholasticus* & *Sozomen.* dicunt, *Constantini M.* tempore eos in *Galliam* irrupisse.

REISKII.

[1] [c] Ita quinque Germanorum genera è Plinio petita finem capiunt: Unde nomen singula susceperint, non liquet, nisi Tacitum sequaris, & à primo Manno, hujusque tribus pluribusve filiis gentes enatas integras & appellatas dixeris: cum Annio Viterbiensi ad commenta ruere inconsultum erit. Consultius videtur [d] *Vandalos* vocari, à crebris migrationibus quasi *Wandeler*: *Ingævones* ab internis habitationibus quasi *Ingwohner*: *Isthævones* ab externis & occasui propioribus quasi *Westwohner*: *Herniones* quasi *Herwohner*. *Peucini* à *Peuce* quadam Istri insula. Bastarnæ itidem ad Germanas origines à Strabone Lib. VII. reducti. Sed neque ab his derivationibus omne dubium abest: Extra dubitationem id pono, *Vandalos* tot factis in Galliam, Hispaniam, Afri-

a Semnones. b Franci. c Germanorum genera. d Vandali.

utramque latè accolentes ripam *Viadri*, qui amnis antea *Suevus* dictus: unde genti nomen, & à gente postea mari cognomen *Suevico*, vulgò nunc *die Oost-Zee.* Sed posterioribus seculis Suevi propriè habiti sunt, ceu peculiari nomine Suevorum pars, *Hermunduri:* quorum nunc etiam posteritas durat in regione, quæ vulgò dicitur *Schwaben.*

Priscorum Germanorum habitationes.

VI. *Nullas*, inquit Tacitus, *Germanorum populis urbeis habitari, satis notum est: ne quidem pati inter se junctas sedes. Colunt discreti ac diversi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit.* ʒ

Africamque migrationibus non amplius superesse, nisi *quod reges Sueciæ Daniæque*, *Duces item Pomerani ac Mecklenburgici* eosdem in titulis admittant, tanquam mari olim Balthico vicinos. Vandalis & terra & appellatione proximos ut Vinedos, Venedos & Vindelos rear, testimonio veterum & permutato utriusque gentis nomine inducor. Plura, quæ de generibus Plinianis & populis, horumque sedibus in promtu sunt, prætermittere cogor. De [a] Chaucis, utrisque Cheruscis, itidem & Saxonibus Albinum, Conringium, & utrumque Meibomium conferat, cui lubet: De Suevis autem Cluverium nostrum Germaniæ antiqu. Lib. III. c. 24. Res [b] Cheruscorum cum Arminio gestæ, antiqua Taciti de situ horum, Strabonis & Ptolemæi testimonia non patiuntur, ut in Misniam, Thuringiam & Voigtlandiam eos conjicias. De habitationibus Germanorum veteribus, varia per agros mutatos migratione, communique per pagos divisione Conringius, Freherus, uterque Meibomius, nec non ipse Cluverius legatur Lib. I. German. c. 13.

BUNONIS.

ʒ Priscorum Germanorum mores omnium optime descripsit Corn. Tacitus libr. de Germ. o

HEKELII.

o Quem *Matthias Berneggerus* Quæstionibus Miscellaneis verè doctis, iisque Annô Seculi huj. decurr. XL. *Freinshemianâ* curâ *Argentorati* in 8. editis, & G. *Casp. Kirchmaier* Commentariô non inutili *Witteb.* Annô ejusd. Sec. LXIV. in 8. exc. probè illustrarunt. Leg. & *Joan. Barclaii* Icon Animorum Cap. V. p. 147. seqq. Edition. *Dresd.* quæ operâ nostrâ cum Notis *Buchnerianis* Annô LXXX. in 8. prodiit.

a Chauci. b Cherusci.

CAP. IV.

De Vindelicia & Norico.

I.

ANtequam hodierna Germania explicetur, terrarum inter Alpes & Danubium primùm exponenda erit antiquitas; nam hæ jam circa annum Domini CCC. ab Allemannis, Marcomannis ac Quadis occupari cœperunt, perpetuoque in hunc usque diem ab iisdem nationibus possessæ sunt. Unde etiam parteis factæ Germanici imperii. Inter Rhenum igitur, sive quem Rhenus transit, lacum Brigantinum, & Lichum amnem, *Rhætos:* inter Lichum & Ænum *Vindelicos:* inter hos & Cethium montem, qui ad Viennam desinit, in Danubii ripa, *Noricos* ponit Ptolemæus; sed falso: ut ex Strabo-

Strabonis Pliniique patet Geographia, ſimulque ſitu regionum. Namque *Rhæti* Alpes tantum incoluere, & earum valles, à Septemtrione ad lacum uſque Brigantinum. Sub Alpibus ad Danubium uſque fuere inter dictum lacum & Ænum flumen *Vindelici* [a]. Hinc ad Cethium uſque montem *Norici:* quorum hi etiam ipſas Alpeis tenuerunt apud Fori Julii regionem. 1

Rhæti. Vindelici. Norici.

II. Nomen habuerunt à *Norcia* [b], urbe ſupra Aquilejam ſita Reliqua opida clara fuere iſta: *Ovilia*, *Wels* nunc; in Danubii ripa. *Vindoniana*, quod corruptè [c] *Vindobona*, & apud Ptolemæum corruptius *Juliobona*, vulgò nunc *Wien;* Lauriacum, nunc *Lorck*.

Nomen Noricorum.

III. *Vindelicorum caput* fuit *Damaſia* [d], quæ poſtea colonia Auguſti Cæſaris auſpiciis deducta *Auguſta Vindelicorum* dicta eſt. Cætera loca maximè celebria fuere: *Juvavium* [e], ſive *Colonia Jovavia*, vulgò nunc *Saltzburg;* Dein *Reginum*, ſive *Regina caſtra* [f], vulgo nunc *Regensburg;* nomine à flumine *Regino*, vulgo nunc *Regen*, olim tracto. Hinc *Batava caſtra* [g], vulgo *Paßau:* & prope hoc opidum, apud Danubii Ænique confluenteis, *Bojodurum;* quod nomen accepit à Bojorum trajectu, qui à Marcomannis è Bojohæmo pulſi in has oras tranſmigrarunt, quas etiam nunc eorum poſteri tenent, nomine nunc vitiato, *Bavari:* ſuperioribus ſeculis *Bojoarii*, & *Bojuvarii* dicti. Reliqua opida fuere; Abuſena, *Abenſperg:* Guntia, *Guntzperg:* Campodunum, *Kempten:* Abudiacum, *Fueßen;* Iſiniſca, *Munchen.* [α]

Vindelicorum caput Damaſia.

CAP.

BUNONIS.

[α] *Bojorum* gens, quam Maroboduus Marcomannorum Rex Bojohæmia expulit, teſtibus auctoribus multis, Gallica fuit: Bojoarii igitur, ſive *Bavari*, qui hodiè appellantur, quum Germani ſint, quod ex idiomate colligitur; Bojorum iſtorum nepotes eſſe non poſſunt. Bojoarii vero videntur dicti, à Bojorum ſedibus, quas occuparunt. Sicut hodie Venedi, qui Bohemiam incolunt, Bohemi appellantur, qui tamen à Bojis iſtis non ſunt profecti.

HEKELII.

a Qui *Licatii* ſeu *Lechrainer* vulgò appellantur.

b *Noreja* PLINIO *Tauriſcorum*, qui Populi *Pannoniæ*. Oppidum eſt, ubi, ut *Strabo* Lib. v. *Geograph.* p. 390. ſcribit, Aurum purgatur, & Commodæ Ferri ſecturæ ſunt. Heîc *Cn. Carbo* inani Conatu cum *Cimbris* quoque conflixit.

c Ab *Antoninô*.

d Arx *Lycatiorum*.

e S. *Juvavia*.

f S. *Reginoburgum*.

g S. *Patavium*.

REISKII.

1 a Vindelicia & Vindelici ab Vinda Lycoque fluviis, quos accolebant, nomen quin ſuſceperint, nemo dubitabit, niſi qui antiquitatum omnium expers: Unde ſuam ducant originem, docet Polybius Lib. II. qui Alpinas gentes à Tranſalpinis, non genere ſed loca differre ſcribit. Ergo Vindelici cum Noricis ad ſtirpem Celticam revocabuntur, & varias Bojorum migrationes, ſedemque in Germania & Italia toties mutatam faciliores aut veroſimiliores efficient, quas Græci & Romani hiſtorici prodiderunt. Utramque vero regionem Rom. imperio ſubjectam documenta, quæ adhuc extant, publica, & numi etiam cuſi, Notitia item Imperii vetus & præfectura Illyrici occidentalis, nec non Velſerus in Commentario rerum Auguſtanarum, & Tſchudus in Alpina Rhætia perſpicue commonſtrant.

CAP. V.

De fluviis, silvis ac montibus Germaniæ. [1]

I.

Fluvii Germaniæ.

CElebriores Germaniæ fluvii, iidemque navigiorum capaces sunt; Oceanum petentes: *a Rhenus*, secundus claritudine Euro-

BUNONIS.

a a *Rhenus* ex summis illis Alpium jugis, quibus Gothardi & Adulæ nomen est, oritur, è duobus fontibus, quorum alter *Anterior* vulgo accolis *der vordere Rhynn*, alter *Posterior*, *der hindere Rhyn*, promanans *a*, in sinistro latere, præter multos amneis ad Confluenteis, vulgò *Coblentz*, etiam recipit b *Mosellam*; Ad munimentum Schenkii in duos primum scinditur alveos, quorum sinister *Vahales c* vocatur, vulgo *de Wale*, Noviomagum, Tiliam, Bomelium, Geldriæ opida præterlapsus, perfert nunc nomen istud ad arcem usque *Lœvenstein*; juxta hanc fossa à vicò *Bochoven*, manibus quondam mortalium egesta, aquas pariter Mosæ in Vahalis flumen invexit & nomen. In dextra hac ripa à Lœvensteinio visitur *Gorichomium*. Non heic tamen, sed ad *Geroflitium*, olim fuerunt Mosæ & Vahalis confluentes. Ex dextro ejusdem Rheni alveo, per *Fossam Drusianam*, quæ à vico *Iseloort* ad opidum *Doesburg* deducta pars Rheni in *Isalam* fluvium derivata est. Ex tertio, medio & antiquo Rheni alveo, Civilis novum fecit, in quem Rhenum deduxit, qui nunc *Lecca*, vulgo accolis *die Leche*, vocatur *c*. Ita Rheni aquis aliò derivatis, cursusque violentia ademta, antiquum ejus ostium arenarum tumulis obstructum est, quod fuit haud procul Leidâ urbe inter maritimos vicos *Catwych* & *Nortwych*. In dextro suo latere Rhenus c *Nicrum* recipit ad Manhemium: d *Mœnum* ad Moguntiacum: cui se ad Werthemum jungit e *Tubaris*; & f *Luppiam* ad Vesaliam inferiorem. *d*

HEKELII.

a Undè & *Virgilio* Lib. VIII. *Æneid*. v. 727. non ineptè *Bicornis Rhenus* dicitur. Et reprehenduntur hôc Epithetô omnes ii, qui plura, quàm duo, Ostia illi tribuunt.

b s. *Vahalis*, C. Tacito, & *Walis* Cæsari.

c Alioquin tres *Rheni* Alveos studiosè descripsit *Cluverius* noster singulari Commentariô, quem *Lugd. Batav*. Annô M. DC. XI. in 4. f. vidimus excusum.

d Per hunc Fluvium nobilissimum à *Francofurtô* usque ad Oceanum *Germanicum*, ubi exonerat, merces innumeræ & vina quotidie feruntur.

REISKII.

1 Juga g montana & montes ipsi sunt hydrophylacia sive subterranea quædam aquarum receptacula, unde fontes scaturiginem, ex iisque flumina, fluvii & amnes fluxum suum inchoant, continuant: *Alpes* nimirum Helveticæ, unde Rhenus cum catarapta prope Schaaffhusium vehementissima, nec mistis cum lacu Bodamico aquis prolabitur: *Jugum Hercynium* ab Alpibus cœptum, & per brachia quasi alpina in medio Germaniæ flexuosis ambagibus procurrens, ut Sudetes Silesiæ cum Giganteo monte (*Riesengebirge*) Bohemicos, in iisque Piniferum, Bructerum Harzicosque contineat, Carpathicos vero tangat. Unde h *Sylvam Hercyniam* Romanis Græcisque auctoribus decantatam non miraberis, quod tam longe lateque cum jugo illo pateat, & Harzicam quoque nobis proximam comprehendat. Hinc ergo *Danubius* rapidissimo cursu, multis insulis, & multa fluviorum versus orientem procurrentium conjunctione insignior: *Werraha* aut Werre à primo apud Thuringos fonte, post hujus & Fuldæ confluentes Wesera vel Wisera, unde Latini Græcique nominis Visurgis ratio: *Albis Elff* appellatione fluviis communi, duabus phialis seu lacubus Sudetum & decursu longo nobilis. Sed quisnam fluvios exhauriet omnes? i Mons unus Pinifer duobus sese fastigiis effert; *altero quidem saxeo*, quod caput bubulum à figura vocant; *alteroque lacustri*, ubi fontes & phialæ quatuor fluviorum in uno Hydrophylacio latent: Fluvii autem isti quatuor plagas petunt, Mœnus scilicet occidentem, Egra orientem, Nabus meridiem, Sala septentrionem, unoque *Mens* vocabulo concluduntur. Vide Conrad. Celtis Epig. Sin præsens ea videas, quæ juvenis perlustravi, permirabere.

BUNO-

a Rhenus. b Mosella. c Nicrus. d Mœnus. e Tubaris. f Luppia. g Montes Germ. h Sylvæ Hercyn. i Mons Pinifer.

Europæ: qui lacum Brigantinum, vulgò *der Boden-See*, transiens, recipit *Nicrum*, vulgò *der Necker*; & *Mœnum*, vulgo *der Meyn*, *Luppiamque*, vulgo *die Lippe*. Hinc [β] *Amisius* sive *Amisia*, vulgo *die Ems*: *Visurgis*, *die Weser*, superiore sui parte *die Werre*. Inde [γ] Albis nunc vulgo *die Elbe*, *Salam*, vulgo *die Sale*, unà secum devehit. In sinum Codanum sese effundunt; *Chalusus* sive [δ] *Trava*, vulgo *die Trave*: [ε] *Viadrus* [e], antea *Suevus*, & Plinio *Guttalus* dictus, vulgo nunc *die Oder*: [ζ] *Vistula* sive Vistillus, *die Weixel*. At [η] *Danubius*, vulgo *die Donau*, & *Danau*, omnium Europæ maximus, à dextra ripa ex Vindelicia *Lichum*, vulgo *der Lech*, & *Ænum*, vulgo *der In*, à læva *Navam*, vulgo *die Nabe*, & *Marum*, *die March*, in Pontum Euxinum defert.

III. *Syl-*

BUNONIS.

[β] [a] *Amisia* *f* in Riethbergensis Comitatus & Paderbornensis Episcopatus colliminio, haud longe ab ipsa Paderborna ortus, infra Embdam Frisiæ Orientalis metropolin ad opidum Groningensis Dominii *Delfzyel* mari Germanico miscetur. Ad Myndam Brunsvicensis Ducatus opidum [b] *Vierra* & [c] *Fulda* confluunt; ac duo ista flumina inde vulgo appellantur uno nomine, *die Weser*, id est, *Aquæ* seu *Flumina*. Infra Ducatum Bremensem ad *Depstede* in Oceanum fluvius iste sese exonerat.

[γ] [d] *Albis* *g* in valle montis Gigantei, vulgo *der Riesenberg*; qui est in limitibus Bohemiæ & Silesiæ *h*, nascitur; accolæ vallem vulgo vocant vallem Diaboli, *den Teufelsgrund*; ac XVI. milliaribus infra Hamburgum vastissimo ostio in mare Germanicum se effundit. Albi miscetur [e] *Sala* ad Calbam: ad Werbenam [f] *Havela*, [g] Spreva, [h] *Nissus Silesius*, *die Neisse in Schlesien*, ad Schurgastum: & [i] *Multavia*, *die Moldau*, ad Melnicum.

[δ] [k] *Trava* *i* aliquot milliaribus infra Lubecam mare subit Balticum.

[ε] [l] *Viadri* fontes sunt in Silesiæ & Moraviæ confinibus, haud longe ab opidulo *Oder*; qui [m] *Bobera* ad Crosnam; [n] *Nisso Lusato* ad Gubenam, atque ad Cultrinum [o] *Vartha* fluminibus receptis aliquot, infra Stetinum in eum aquarum sinum, qui vulgo vocatur *das große Haff*, diffusus, duabus celebrioribus faucibus *die Schwiene*, & *die Dievenau*; mari miscetur Baltico. *k*

[ζ] [p] *Vistula* haud longe à Viadri fontibus in Teschinensi Ducatu ortus, Cracoviam, Warsaviam, Thorunium, aliaque postquam alluit opida, ex dextra sua ripa partem aquarum per alveum vulgo *Nagot* dictum, Mariæburgo irrigato, in sinum aquæ dulcis, *das Frische Haff* invehens, Insulam Magnam, *das grosse Werther*, efficit; altera Vistulæ pars ad locum, qui vulgo *das Haupt*, iterum in duos scinditur alveos, quorum dexter in eundem aquæ dulcis sinum influit; sinister vero infra Dantiscum ad Mundam castellum mare subit Balticum, insulamque *Neringam* magna ex parte ambit.

[η] [q] *Danubius* apud Suevos in jugo mediocriter excelso nascitur eo tractu, quem Hegoviam appellant: Sexaginta amnibus auctus, sex ostiis in Pontum Euxinum effunditur.

HEKELII.

e A Recentioribus fere omnibus perperam sic dictus: *Ptolemæo* enim *Viadus*, s. οὐΐαδος, audit.

f Et Ptolemæo Ἀμασὸς, *Amusus*; Straboni vero Ἀμασία, *Amasia*.

g A Nonnullis ex *Latinis* ALBIA *Barbare* dictus.

h Ex undecim Fontibus simul conflatis; unde & *Germanis Elbe*, qs. *Elve*, s. *Elfe*, à numerò nempe dictus videtur.

i S. *Dravenna*, & quidem *Althamero* & *Kirckaimero*.

k Hic Fluvius à *Nigrô* falsô vocatur *Suevus*. *Suevus* enim hodie *Spre*, seu *Spree*, vocatur, nec in Mare, sed in *Albim* Fluvium, ut notum, sese exonerat.

a Amisia. b Vierra. c Fulda. d Albis. e Sala. f Havela. g Spreva. h Nissus Silesius. i Multavia. k Trava. l Viadrus. m Bobera. n Nissus Lusatus. o Vartha. p Vistula. q Danubius.

Sylvæ. Hercinia. II. *Sylvarum* Romanis monumentis celebratæ sunt; *Hercinia*,
totam ferè olim Germaniam occupans; proprie tamen sic circum
Bojohæmum appellata, vulgo nunc *der Bohaymer Wald*. *Bace-*
Semana. *nis*, quæ & *Semana*, vulgo nunc in Brunsvicensi Ducatu *der Hartz*,
antiquam Herciniæ memoriam servans. *Gabreta*, vulgo *der Dærin-*
Gabreta. *ger Wald* l. *Luna*, inter Moraviam, Poloniam & Hungariam.
Martiana, seu fortè rectius *Hartiana* m, nunc *der Schwartz Wald*.
Martiana. *Cæsia*, ad dextram Luppiæ amnis ripam, haud procul Vesalia. ϑ
Cæsia. III. *Montium* nobilissimum *jugum Hercinium*, Bojohæmum
Montes. cingens, qui & *Suditi* n montes. Dein *Abnoba*, in Ducatu Wirte-
burgensi circa Danubii Nicrique fonteis. *Taunus*, ex adverso Mo-
guntiaci, vulgo *der Hayrich*. *Rhætico*, ex adverso Bonnæ, *das*
Sieben-gebirge. *Melibocus* in Brunsvicensi Ducatu, apud Semanam
Sylvam, vulgo *der Blocks-berg*. ι

BUNONIS.

ϑ *Sylva Ottonis*, *der Odenwald*, ad fines Pa-
latinatus inferioris o versus Franconiam quoque
celebris est. p

ι *Pinifer Mons*, *der Fichtelberg*, in finibus Pa-
latinatus superioris & Bohemiæ, quatuor effun-
dit flumina, *Mœnum*, *Nabum*, *Egram* & *Salam*.

HEKELII.

l S. *Thüringer-Wald*.

m Juxta *Friburgum Brisgoviæ*.

n S. ut omnia Exemplaria *Latina* habent,
Sudeti.

o Prope *Heidelbergam*.

p Est & celebris Sylva illa non procul à *Mœni*
Ripâ, ubi *Francofurtum*, *Aschafenburgum* &
Moguntiam attingit, quam *olim* & *adhuc Speshart*
dictam novimus; nec-non illa prope *Herbipolim*
& *Papebergam*, quæ *Steyger-Wald* vocatur. No-
tandum autem, quòd *Hercynia* cum diversis
Montibus ab Autoribus sæpissimè confundatur.

CAP. VI.

De Incolis Germaniæ. I

I.

Origo Germanorum. DE origine gentis Germanorum, multi hoc nostro sæculo, mul-
ta fabulati sunt, nugatique Germani scriptores. Antiquus
juxta,

REISKII.

I a De primo gentis auctore Teutone vel
Tuiscone res liquet; Non ita de vero Deo, re-
rum omnium conditore, Mannoque hujus filio
Adamo, nec de nomine cunctis Celtarum na-
tionibus communi, quo Teutisci clueant: Hoc
enim testimoniis veterum Scriptorum vix con-
firmabitur. b Lingua quidem apud Celtas una,
vetus nempe Teutonica, tanquam mater Scali-
gero doctisque viris viguisse dicitur; hujus ta-
men matricis propagines fuerunt *Francica*, *Saxo-*
nica, *Danicaque*. Teuto etiam sive Teutani &
Tanno quin locum inter Deos Galli, Hispani,
Ægyptii attribuerint tanquam Deastro com-
mentitio, Huetius in Demonstrat. Euang. pro-
pos. IV. cap. 7. ostendit. c *Ascenaz* vero אשכנז
ridicule in Hebræorum scriptis est Germania, inquit
Bochartus Lib. IV. cap. 38. ubi, quod supra
declaraverat, denuo evicit. De vetustis Germa-
niæ nationibus, quas secula posteriora & mi-
grationes mutuæ tulerunt, partim explicatum
antea fuit, partim paulo inferius explicabitur:
De

a Teuto num verus Deus fuerit? b Celtica lingua. c Ascenaz num German.

juxta, & gravis in primis auctor Romanus Tacitus, in libro quem de hac gente conscripsit: *Celebrant* (inquit) *carminibus antiquis, (quod unum apud illos memoriæ & annalium genus est) Tuitonem Deum, terrâ editum, & filium Mannum, originem gentis conditoresque.* Mannus hic erat Adam, *Theut* vero sive *Tuit*, ipse *Deus* rerum omnium auctor; qui è terra condidit formavitque primum hominem, Germanis *Mann*, Hebræis *Adam*, dictum. ab hujus igitur *Theut* nomine tota gens sibi nomen adscivit, *Theutisci*, sive, variante Dialecto, à *Tuit*, *Tuitisci*, vulgo *die Teutische* & *Duytsche*. Unam eandemque linguam antiquissimis temporibus fuisse per universam Hispaniam, Galliam, Britannicas insulas, Germaniam & Illyricum, omnesque has nationes in universum Græcis dictos fuisse Celtas, suprà in descriptione Galliæ dictum. Cæsar in Comm. de Bell. Gall. *Gallos*, ait, *à Dite patre se prædicasse:* per quem illi haud dubiè intellexere eundem *Tuitonem* Germanum: quando Lucanus illorum Deum *Teutatem* memorat. Eundem vero *Teutatem Mercurium* coluisse Hispanos, auctor est Livius. Ex hoc igitur argumento, simulque ex illo de lingua Celtica, colligere licet, omnes prædictas quinque nationes uno vocabulo olim dictas fuisse Teutiscos, *die Teutische*. *Aschenazem* Noachi pronepotem ab urbe Babylone in dispersione gentium huc deduxisse suos, alibi demonstratum est. Hinc postmodum Hebræis semper gens Germanorum dicta fuit *Askenazim*.

II. Cæterum, nationes nonnullas jam antiquissimis temporibus à Germaniâ in Gallias commigrasse, Gallos in Germaniam transgressos, tradunt apud Romanos maximè Cæsar & Tacitus. *Helvetiis* inter Danubium, Rhenum & Mœnum, Bojohæmumque, loca tenuere: ipsum Bojohæmum *Boji;* unde nomen regioni. Posterioribus seculis, quum Germanorum diversæ nationes, *Gothi, Burgundi, Rugii, Vandali, Longobardi, Marcomanni, Quadi*, alii in Italiam, in Galliam alii & Hispaniam, proficiscerentur; contermina olim trans Vistulam gens *Venedi*, sive *Vinidi* [a], quæ iidem & *Slavi*, magnam Germaniæ partem occuparunt, ad Albim usque. Hinc crebra in Silesia, Lusatia, Misnia, Marchia Brandeburgensi, Meckelbur-

Germanorum migrationes.

De Sclavis maxime, qui nec orientali nec occidentali Sclavia coërcebantur, sed amplas colonias & linguam suam in tota Germania dissemiarunt. Vid. Helmoldus cum Arnoldi continuatione & celeber. Schurtzfleisch. in Disput. HEKELII.

a Ptolemæo Οὐενέδαι.

kelburgenſi Ducatu, ac Pomerania, Slavonica urbium, caſtellorum ac vicorum nomina. Gens ipſa adhuc incolit totum Bojohæmum atque Moraviam, Luſatiæ item agros magna ex parte.

CAP. VII.

Quota pars Germaniæ ſubjecta fuerit Imperio Romano.

I.

AT operæ pretium fuerit, antequam ad hæc noſtra ſecula pergam, primùm indicaſſe, quota pars olim Germaniæ Romanorum armis debellata fuerit. Primi igitur Germanorum Romanis nomen ſuum dederunt; armaque noſcenda *Cimbri* atque *Teutoni*, Cimbri & Teutoni. ultro Galliam Italiamque petentes: quos C. Marius partim in Gallia, partim in Italia ſub ipſis Alpibus vicit. Cæſar poſt hinc, dum Gallia domita Rhenum tranſgreſſus *Germanos* irritavit, perpetuum Romanis bellum cum Germanorum gente concitavit. Reliqua omnia, quocunque arma tulerunt, prona illis fuerunt. Germanos ingentibus ſæpe exercitibus triumphatos magis, quàm victos, ipſimet Romanorum fatentur ſcriptores. At quota pars horum armis tot ſecula Germaniam petentibus perdomita fuit? Maximus equidem ipſorum Romanorum cladibus debellati fuerunt populi *Rhenum* inter & *Albim*, Auguſti Tiberiique auſpiciis: at poſt hos nihil ſub imperio ſuo retinuerunt, niſi Rheno proximos *Friſios*, *Uſipios*, *Tencteros*, *Jubones*, *Mattiacos*, & his conterminos *Alemannos*: qui tamen non origine Germani, ſed Galli fuerunt, ut ſuprà dixi. Sed & hi mox circa annum Chriſti CC. rebellarunt, Galliamque crebris incurſionibus vexarunt, quo tempere quoque natum *Francorum* Franci. nomen: quod ſibi omnes populi inter Rhenum Albimque incolentes, in unum corpus congreſſi, novum à libertatis argumento impoſuerunt; protinus & ipſi Galliam crebris incurſionibus depopulantes. « 1

II. Re-

BUNONIS.

« a De *Francorum gente a* ſuperius ad finem cap. III. ex D. Hieronymo in vita Hilarionis dictum eſt; quod illa fuerit *inter Saxones & Alemannos, non tam lata, quam valida gens*; adeoque diſcreta à Saxonibus *b*. Ipſi vero Saxones jam antiquiſſimis temporibus tenuerunt non ſolum Weſtphaliam, ſed etiam omnem illum terrarum tractum, qui eſt inter Viſurgim, Oceanum, Albim & Melibocum: quæ loca Tacitus attribuit Chaucis: Zoſimus vero lib. III. in narratione rerum à Juliano ad Rhenum geſtarum tradit, Chaucos partem eſſe Saxonum, eoſque adverſus Francos geſſiſſe bellum, quod non ſo- lum

a Francorum gens.

II. Reliqua ultra Albim Danubiumque Germania intacta ſemper manſit: quæ & ipſa poſtmodum *Suevis*, ut ſupra dixi, *Gothis*, *Burgundis*, *Vandalis* & *Longobardis*, aliiſque nationibus emiſſis, ultrò Romanorum imperium petiit, totumque propemodum occupavit. *Marcomanni* & *Quadi*, Danubii accolæ, jam inde à M. Antonini Imperio, Vindeliciam, Noricum & Pannoniam Romanorum provincias, petere cœperunt. Nec ante Martia hæc Germanorum gens quievit, donec toto Romano Imperio per varias provincias occupato, ipſum tandem Imperii nomen decuſque in fines ſuos pertraheret.

lum eo tempore, ſed ſæpiſſime factum legimus, neque Saxones iſti hiſce ſuis ſedibus pulſi ſunt, diſcreta à Francis gens. Non igitur, quod Cluverius heic exiſtimat, hiſce inter Viſurgim & Albim incolentibus, ſive Chaucis ſive Saxonibus, Francorum nomen impoſitum eſt, aut Franci habiti ſunt.

HEKELII.

a Quam *H. Junius* in *Bataviâ* c. IX. etiam deſcripſit.

b Quos *Cattos* à *Tacitô* dici *Cranzius* putat.

REISKII.

1 [a] Cimbri & Teutones extrema Germania effuſi, ſociiſque aucti nationibus primo Galliam, deinde Italiam irruperunt A.V.C.DCXLV. profligato conſule M. Silano, poſteà Scauro A. V. C. DCXLVII. Sed C. Marius conſul eos A. V. C. DCLII. fudit, fuſoſque Italia & Gallia ejecit. [b]Sed Germanicus gentes terraſque hic nullas domuit; ne Cæſar quidem Rheni tranſitu facto. [b] Rhenus ergo Imperii Rom. liberæque Germaniæ limes fuit, tot bellicis expeditionibus fruſtra inſumtis, & necatis Quintilii Vari legionibus. Numiſmata quidem Domitiani, M. Aurelii, & Alexandri Severi, Impp. aurea Germaniam captam, ſubactam vel devictam exhibent; ea tamen inſcriptio vel ſynecdochica vel hyperbolica fuit. Germani enim Galliam tandem, Hiſpaniam, Italiam Romamque ipſam ſub Auguſtulo ceperunt; nec tamen unquam toto Romano imperio potiti, niſi occidentale unum pro Auctore intelligas. [c] Quàm multæ vero gentes amplæ ac validæ uno Francorum nomine (*der Francken oder Freyen*) in fœdus unum coaluerint, quum longo ſpatio inter Rhenum, Amiſiam, Viſurgim & Albim diffuſæ illæ fuerint, ſcriptores veteres & hodierni præcipue docent.

a Cimbrica expeditio. b Germania Romanis non ſubdita. c Sed victrix.

CAP. VIII.

De variis Germaniæ Regnis, ac noviſſimâ ejus diviſione. 1

I.

CÆterum, liberis olim rebuſpubl. Germani, inter Rhenum, Danubium, Viſtulam & ſinum Codanum, egerunt. Principes

REISKII.

1 [a] Dignitas tamen & Ducum officium apud Germanos olim *bellicum fuit, non perpetuum, nec hereditarium, nec ſupremo cum imperio conjunctum. Reges ex nobilitate*, inquit Tacitus cap. 7. *Duces ex virtute ſumunt, nec regibus infinita aut libera poteſtas: Et Duces exemplo potius quam imperio, ſi prompti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant admiratione præſunt.* [b] Itaque Romani non falſo reges omnes, ſed vero, & quibuſdam gentibus recepto, quodque compertum habuerant, vocarunt nomine. Germania autem Ciſrhenana Romanis ſubdita

Præ-

a Duces veteres Germ. b Regeſque.

pes tamen plerique suos habuere: quos falso nomine sæpe *Reges* vocant Romani. Ultra sinum Codanum duo fuere jam inde ingentia regna, *Sitonum* in Norvegia, & *Sueonum* in Suedia: quæ etiam nunc durant: nisi quod Norvagiorum Imperium translatum est ad Danos. His postea accesserunt *Czechorum*, in Bojohæmo[a], & *Polonorum* ad Vistulam amnem. At *Saxonum*, *Duringorum*, *Francorum Orientalium*, *Suevorum* ad fontes Danubii, ac *Bojoariorum*, quæ iisdem ferè tempestatibus orta fuerant, circa Caroli M. tempora abolita sunt. Hic, tandem Romanorum Imperio in Germaniam [b] delato, in varias provincias atque Ducatus eam divisit; Norvagia, Suedia, Daniæque parte, trans mare Suevicum, ac [α] Polonia cis Vistulam, jam tum à Germania avulsis.

Germaniæ divisio in Superiorem & Inferiorem.

II. Hinc *Germania* in *duas* parteis, id est, in *Superiorem* & *Inferiorem*, divisa est. In *Superiore* sunt regiones istæ: Helvetia, Alsatia, Suevia, Wirtenbergensis Ducatus, Bavaria, Franconia, sive Francia Orientalis, Palatinatus Rheni, Bojohæmum, Moravia[c], Austria, Stiria, Carinthia, Carniola, Tirolis. In *Inferiore*, præter XVII. provincias, quas vulgari nunc vocabulo vocant Belgium, sunt: Leodicensis Episcopatus, Lotharingia, Juliacensis Ducatus, Coloniensis, Treverensis, Moguntiacensis Archiepiscopatus; Clivia, Westfalia, Hassia, Duringia, Saxonia, Misnia, Lusatia, Silesia, Marchia Brandeburgensis, Pomerania,

Præfectos primum & Præsides, tandemque Duces aut Comites ab Impp. suscepit. Transrhenana vero sub Carolinæ stirpis regibus & Impp. demum Duces Comitesque sibi præpositos admisit. a Hinc nova Germaniæ Respubl. & nova hujus in superiorem atque inferiorem divisio secnta: Illa dudum Helvetii, hac vero utrumque Belgium tam Confœderatum quam Regium, itemque Lotharingia exciderunt: b Tandem recentior eaque politica per decem circulos, (*Kreise*) quorum unus *Burgundicus* nempe nec jurisdictionem nostri amplius Imperii agnoscit, Comitatu Burgundiæ ad Gallos etiam traducto. Plures vero Ducatus, Comitatus, Dynastias & urbes liberas, quæ singulis subsunt circulis, nec in hac nostra recensione habentur, illas è Notitia Imp. Romano-Germ. Bœcleriana vel Imhofiana vel alia quacunque addito, cui lubet. *Principatus certe Monpelgardensis* nulli subest circulo, votum tamen atque sessionem in Comitiis habet. De ortu Electoralis Collegii, numero septenario, auctuque hujus per pacem Monast. Osnabrug. facto; nono itidem Electoratu nuperrime controverso admissoque scripta extant publica eaque varia.

BUNONIS.

α Carolus M. non solùm *Bohæmos*, verùm etiam cæteros Sclavos ad Vistulam usque, teste Eginhardo, perdomuit, eosque Imperio Francorum adjecit. Polonia verò ab Ottonis M. ætate usque ad Friderici II. tempora, penè semper Imperio Germanico subjecta & tributaria fuit. d

HEKELII.

a *Bohemi* enim se ipsos *Czechos* nuncupant.

b Circ. Ann. CHR. DCCCI.

c Et *Hungaria*.

d Alii dicunt, *Poloniam*, *Boleslaô Chobri[illegible]* regnante, ab *Ottone* III. qui MIRABILIA MUNDI dictus, à Subjectione & Tribut[illegible] *Imperii Romani* esse liberatam & è *Ducatu* in *Re[illegible]gnum* constitutam.

BUNO[illegible]

a Germania superior & inferior. b In decem Circulos.

nia, Meckelburgensis Ducatus, Holsatia. Helvetii, postquam IↃ CCCC. prope annis in Germania, ac novissime sub Germanorum Imperio computati essent, jugo tandem imperii excusso, CCXX. circiter annos libere agunt. β

III. Cæ-

BUNONIS.

β Quando & qua occasione Helvetii sese vindicarint in libertatem, dictum est capite XVII. lib. II.

I. a Multæ illæ, in quas Germania divisa est, provinciæ faciliùs in memoria hærent; si decem illi Circuli, in quos eas demum distinxit Maximilianus I. rectè observantur: quod ipsum quum ad Imperii Germanici quoque faciant notitiam, quæ terræ singulis contineantur Circulis, hic paucis indicandum putavimus. Ex his, initio numerandi ab Oriente facto, I. est *Austriacus*; quo continentur *e*, Archiducatus b Austriæ; Ducatus Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ *f*, & Comitatus Tirolis: Episcopatus Tridentinus, Brixiensis, Laubacensis, & Viennensis *g*. Hujus circuli Director (*Auszschreibender Furst*,) est ipse *Imperator*: qui idem *Archidux Austriæ*.

II. Hoc ordine c *Circulus est Bavaricus*; ad quem pertinent, Archiepiscopatus Salisburgensis; Episcopatus Ratisbonensis, Passaviensis, & Frisingensis, Ducatus utriusque Bavariæ, cùm Superioris, tùm Inferioris: Palatinatus superior: Palatinatus Neoburgicus: Landgraviatus Leuchtenbergensis: Comitatus *h* Ortenburgicus; Ratisbona. Circuli Bavarici Directores (*Auszschreibende Fursten*,) sunt ipse *Elector Bavarus*, & *Archiepiscopus Salisburgensis*.

III. d *Circulus Francicus*; cujus parteis sunt, Ducatus Franciæ Orientalis: Episcopatus Herbipolensis, Bambergensis, Aichstetensis: Ditio Magistri ordinis Teutonici in *Margenthal*: Burggraviatus Norimbergensis, quem tenent Marchiones Brandeburgici, Culmbachienses & Anspachenses: Comitatus Hennebergensis, Hohenloicus *i*, Erbacensis, Schwartzenbergensis, Wertheimensis: Baronatus Limburgensis: Norimberga, Rotenburgum ad Tubarim: Winshemium & Schwinfurtum *k*. Directores sunt *Episcopus Bambergensis* & *Marchio Brandenburgicus*.

IV. e *Suevicus Circulus*, quo comprehenduntur Episcopatus Constantiensis, Curiensis, Augustanus, & multi Abbates in Suevia *l*: Ducatus Wurtenbergensis; Marchionatus Badensis: Algoja: Hegovia: Comitatus multi, ex quibus præcipui, Hohenzollerensis, Helfensteinensis, Oetingensis, Montfortensis, Furstenbergensis, Zimberensis &c. Civitates etiam multæ, Augusta Vindelic: Ulma, Memminga, Reutlinga, Eslinga, Heilbronna, Bibracum, Lindavia, Ravenspurgum, Constantia, Schafhusia, Halla Suevorum, Norlinga, Rotwila, Kauffbyra, Donawerda: Campidonum, Cella, Dunckelspiela, Offenburgum, Uberlinga; & demum libera Nobilitas Sueviæ Imperio immediatè subjecta. Directores sunt *Episcopus Constantiensis*, & *Dux Wurtenbergensis*.

V. f *Circulus Burgundicus*, ad quem pertinet Belgium, & Burgundiæ Comitatus (*Ober-Burgund*) *m* Director hujus *Circuli* est *Hispaniæ Rex*.

VI. g *Circulus Rhenanus Superior*, cui subsunt Episcopatus Basileensis, Argentinensis, Spirensis, & Wormatiensis: Abbatiæ Fuldensis & Hirschfeldensis *n*: Ducatus Lotharingiæ, Sabaudiæ: Palatinatus Sponheimensis & Bipontinus: Landgraviatus Alsatiæ & Hassiæ: Comitatus, Catzenelbogensis, Dietzensis, Ziegenhaimensis, Niddensis, Waldeccensis, Nassoviensis, Dillenbergensis, Saræpontanus, Widgensteinensis, Falckensteinensis, Isenburgensis, Leiningensis, Rapoltz-Kirchensis, Salmensis, Mörsburgensis, Hanaviensis, Leiningensis, Solmensis, Budingensis. Wetteravia; Argentoratum, Colmaria, Francofurtum ad Mœnum, Frideberga Wetteraviæ; Hagenoa, Keisersberga, Landavia, Mulhusa in Alsatia, Selestadium, Spira, Turchheimium, Wetzlarium, Wormatia. Directores sunt *Episcopus Wormatiensis & Palatinus Sponheimensis*.

VII. h *Circulus Rhenanus Inferior*, qui & *Electoralis Rhenanus* dicitur, quod eum constituunt provinciæ Electorum Moguntini, Coloniensis, Treverensis & Palatini: & quæ sunt sub iis ditiones *o*: ut terræ Nassoviorum in Beilstein *p*, & Magistri Ordinis Teutonici in Coblentz: Gelnhusa. Director est *Archiepiscopus Moguntinus Elector*. *q*

VIII. i *Westphalicus Circulus*, quo habentur Episcopatus Paderbornensis, Monasteriensis, Osnabrugensis, Verdensis, Mindensis, Leodicensis, Ultrajectinus, Cameracensis: Abbatia Corbeiensis *r*; Ducatus Juliacensis, Clivensis,

a 1. Germaniæ in x. Circulos divisio. b Austriacus. c 2. Bavaricus. d 3. Francicus. e 4. Suevicus. f 5. Burgundicus. g 6. Rhenanus Superior. h 7. Electoralis. i 8. Westphalicus.

Montensis *f*, Westphalia; Comitatus Marca, Lippiensis, Benthemensis, Embdanus, Diepholtanus, Hojensis, Schauenburgensis, Oldenburgensis, Ravenspergensis, & Frisia Orientalis *t*: Civitates, Colonia Agrippina, Aquisgranum, Tremonia, Herfordia. Directores sunt *Episcopus Monasteriensis, & Dux Juliacensis. v*

IX. a *Circulus Saxonicus Inferior*; ad quem referuntur Archiepiscopatus Magdeburgensis *x*, & qui nuper erat, Bremensis: Episcopatus, Halberstadensis, Hildesheimensis, Lubecensis, Suerinensis & Ratzenburgensis, Ducatus *y* Brunsvicensis, Luneburgensis, Mecklenburgensis, Lauenburgensis, & Holsatia: Comitatus Delmenhorst *z*: Lubeca, Goslaria, Mulhusa & Nordhusa Thuringiæ. Directores sunt *Dux Bremensis, Administrator Magdeburgensis, & Dux Brunsvicensis*, alternis tamen vicibus.

X b *Circulus Saxonicus Superior* habet Episcopatus Misnensem, Merseburgensem, Brandeburgensem, Havelbergensem, Naumburgensem 2: Abbatias, Salfeldensem, Quedlinburgensem: Ducatum Saxoniæ Elect. Pomeraniam 3, Marchionatum 4 Brandenburgensem 5: Anhaltinam provinciam: Thuringiam: Comitatus Schwartzenburgensem, Mansfeldensem, Stolbergensem, Barbiensem & Gleichensem. 6 Circuli Director est *Saxoniæ Dux, Elector. a* 7

HEKELII.

e Cùm superior, tùm inferior.

f *Croatiæ* & Vandaliæ.

g Huc referendi quoque sunt Principatus & Ditiones *Dieterichsteinensis, Eggenbergensis, Piccolominiensis* & *Aversbergensis*, ut & Comitatus *Schœnbergensis, Hardeccensis* & Wolkensteinensis.

h Et Baronatus *Lobkowizianus, Eggenbergensis, Ortenburgicus, Staufenfelsensis, Degenbergensis, Wolffsteinensis, Maxelreinensis, Hohenwaldeccensis*, &c. Item ipsa S. R. Imp. Libera Ratisbona.

i *Castellanus.*

k Et *Weisenburgum Nortgaviæ.*

l *Campodunensis* inprimis, qui olim *Vermetanensis* & *Tretticensis*, seu *Verticensis* est dictus.

m Partim ipsi Ditioni *Hispanicæ*, partim *Gallicæ*, partim quoque Potentiss. Ordinib. *Hollandiæ* subjectum.

n Murbacensis, Luderensis, &c.

o Nec-non Ducatus & principali dignitate Comitatus *Arenbergensis.*

p Inferioris *Isenburgi* & *Renecci.*

q Cui nonnulli adjungunt & *Electorem Palatinum.*

r *Werdensis, Hervordensis* & *Essensis.* Huc referunt quoque quidam Politicorum St. *Cornelii Monasterium*, (S. Cornelii *Munster*) prope *Aquisgranum.*

f Qui hodiè partim Electorali Brandenburgicæ, partim Neoburgico-Palatinæ Ditioni subsunt.

t Principatus *Nassoviano-Dillenburgensis*: Comitatus *Sainensis, Rietbergensis, Delmenhorstensis, Brunkhorstensis, Winnenbergensis*, *Wiedensis* & *Runkelensis*, &c.

v Qui hodiè est Elector *Brandenburgicus.*

x Nunc in Ducatum mutatus.

y Et Principatus.

z *Blankenburgensis* & *Reinsteinensis.* Porrò Civitates S. R. Imp. Liberæ atque Hanseaticæ, *Brema, Hamburgum.*

a X. *Circulus Saxonicus Superior* habet primùm Provincias *Electorales Saxonicas*, in sex Circulos, *Electoralem* nempe, *Thuringicum, Misnicum, Lipsiacum, Metallifero Montanum* & *Variscum* divisas, in quibus Episcopatus *Misnensis, Merseburgensis*, & *Numburgensis.* Quò referenda Abbatia *Quedlinburgensis*, cujus Protector *Saxo Elector.* Deinde *Electorales* Brandenburgicas, in quibus Marchionatus quadruplex, (*die Alte-Mittel-Neue-und Ukər-Mark*,) Episcopatus *Havelbergensis, Lebusensis* & *Caminensis*: Porrò Ducatûs *Principum Saxonicorum* Lineæ *Gothanæ, Alteburgicæ, Coburgensis, Vinariensis* & *Isenacensis* cum Abbatiâ *Salfeldensi*, Ducatus Citerioris & Anterioris *Pomeraniæ*, Principatum *Anhaltinum*, Comitatûs *Schwarzburgenses, Mansfeldensem, Stolbergensem, Barbiensem, Hohnsteinensem, Gleichensem* & *Ruthenicos*, ut & Baronatus *Schonburgiacos.* * Circuli Director est *Elector Saxonicus*; Subordinatus verò *Elector Brandenburgicus*, Coordinati *Duces Saxoniæ* Lineæ *Gothanæ* atque *Vinariensis.*

* Heîc *Pluralis* omnino rectè est positus. Datur enim (non ratione *Dignitatis*, sive *Eminentiæ*, sed ratione *Sitûs* saltem) Baronatus SCHOENBURGIACUS & *Superior* & *Inferior*, quorum prior *Waldenburgensis* est Lineæ; posterior autem *Wideraviensis, Penicensis* ac utriusque *Remmissensis.* Oppida, quæ ad *superiorem* Baronatum pertinent, sunt *Waldenburgum, Hartenstein*, (ubi *Paulus Flemmingius*, Olor ille *Teutonicus*, ortus) *Lichtenstein* & *Lœsniz, Joannis Zechendorffii* dulcissimum natale Solum. *Inferioris* autem est *Glaucha*, omnium Metropolis & *Adriani Beieri* Patria, immo & beatissimæ MONICÆ meæ Dormitorium, ubi inprimis *Heroum* SCHOENBURGIACORUM, quos *Jo. Angel. Werdenhagen* Part. I. Tract. General. *Rerumpp. Hanseaticar.* p. 122. *Barones* SCHOENBERGENSES vocat, DOMUS AVITA, quasi dicta *die Schœneburg*

a 9. Saxonicus inferior. b 10. Saxonicus superior.

III. Cæterum, Othone III. imperante, (ut vulgaris opinio est) inter Germaniæ Principes conventum atque decretum fuit, ne quis, nisi Germanici nominis Princeps Rom. Imperator crearetur. Atque tum γ *Septemviri* constituti, quibus ob eligendi Imperatorem potestatem, *Electorum* nomen inditum. Horum *tres Ecclesiastici*, iidemque Archiepiscopi, & Archicancellarii S. Imperii. Primus, *Moguntiacus* in Germania: Secundus, *Coloniensis* in Italia: Tertius, *Treverensis* in Galliâ. Quatuor reliqui sunt Seculares. Primus, *Rex Bojohemiæ*, pocillator: Secundus, *Palatinus Rheni*, dapifer: Tertius, Saxo, *ensifer*: Quartus, *Marchio Brandeburgensis*, cubicularius. δ

Septemviri quando constituti.

CAP.

neburg, (unde & *Baronibus* cognomen) est conspicienda. Cui annumeratur Oppidum *Peniga* & Oppidula *Mehrana*, *Hohnstein* & *Lunzenau*. Cæterum illustris ac incluta *Baronum* SCHOENBURGIACORUM Prosapia adeò est antiqua, ut tempore CAROLI M. quoque in *Germaniâ* egregiè floruerit ac claruerit.

REISKII.

2 Suis Ducibus subjectos.
3 Utramque.
4 Et Electoratum.
5 Ducatus in Thuringia Misniaque Vinariensem, Gothanum, Isenacensem, Altenburgicum, Coburgensem: Principatus Anhaltinus.
6 Blanckenburgicus & Rheinstein.
7 Subordinatus Elector Brandenburgicus: Coordinati Duces Saxoniæ Holsteinensem & Rhuthenicos tum senioris tum junioris lineæ: Baronatus item Schönburgicus.

BUNONIS.

γ a Vulgaris illa quidem est opinio, septem Electores ab Ottone III. Imperatore esse constitutos. At Hostiensis, Bellarminus, aliique hanc Electorum constitutionem asscribunt Gregorio V. Pontifici Romano *b*. Verùm antiquiorum Scriptorum nemo hujus sive ab Ottone III. sive à Gregorio V. profectæ constitutionis mentionem facit. Quinimo, Ottone Frisingensi, Abbate Urspergensi, & Sigeberto testibus, etiam post Ottonem illum III. ad tempora usque Friderici II. Imperatores electi sunt ab omnibus, aut certè plurimis regni proceribus: in quorum numero non solùm fuerunt Archiepiscopi; verùm etiam Episcopi & Abbates: quorum imprimis erat, si exstitisset, tam sanctam Pontificis sui observare constitutionem. Hinc alii ab ipso Friderico II. Electores constitutos volunt. Post illius sanè tempora eligendi Imperatoris potestas ad potentiores & pauciores venit; Cæteris jus & auctoritatem illam aut negligentibus, aut non satis tuentibus: donec consuetudinem illam Imperatoris per paucorum Principum suffragia eligendi Aurea Bulla solenni & salutari lege confirmavit.

δ b Palatinus Carolus Ludovicus per pacem Monasteriensem anno 1648. initam in provincias suas restitutus, quum Electoralem dignitatem patri suo Friderico antehac ablatam, & Bavariæ Duci collatam, nollet dimittere, ipse constitutus est Elector Octavus.

HEKELII.

b Ottonis III. Coætaneo: alii *Heinrico II.* & *Sylvestro II.* Papæ: alii pluribus aliis.

a Quando Electores instituti. b Elector Octavus.

CAP. IX.

De Imperii Germanici provinciis, citra Rhenum in Gallico solo sitis. [1]

I.

Leodicensis provincia.

L*Eodicensis* [a] *provincia*, quamvis Belgicis undique cincta, tamen ad S. Imperium spectat, Coloniensi Episcopo subjecta. Ca-

BUNONIS.

a a *Leodicenses Episcopatus a*, olim *Tungrensis b*, limites habet ab ortu Mosam fl. & Ducatum Limburgensem, à Septemtrione & Occasu Brabantiam; à Meridie Comitatum Namurci *c*. Fluvii præter *Mosam* celebriores hic sunt, *Urtha*, *Jeckel*, *Hey*. Continet præter *Ducatum Buillionensem*, *Marchionatum Francimontanum*, etiam *Comitatus Hasbaniæ*, *& Leotensem*. *Anno* 1468.

HEKELII.

a Vulgò *de Liege*.

b Quod *Tungri* olim cum *Eburonibus*, *Centronibus* & *Ceresmis*, Populis quippe *Cæsari*, cæterisque Scriptoribus veteribus notis, Provinciam hanc olim in coluére.

c Regio ipsa pulchra admodùm, fertilissimaque est plurimis gaudens limpidissimis Amnibus, iisque piscosissimis, ac præterea Sylvis opacis, Montibusque ac Convallibus, quæ vineta fructusque proferunt, ac ferarum venatione ornatissima sunt. Isthic etiam sunt Minerarum fodinæ, præcipuè Ferri & Carbonum, quos *Lilhantraces* vocant.

REISKII.

1 Leodicum ab *Leo de* Francico vocabulo i. e. propria supellectile *vicus publicus* A. 770. & crebro Caroli M. accessu frequentior apud Eginhardum dicitur: Urbs denique aliquando libera, sed rursus ad obsequium redacta *suo nunc Episcopo*, *nec Coloniensi* amplius subest. Cum enim Maximilianus Henricus Archiepisc. Colon. A. 1688. obiisset, Canonica electione facta Joh. Ludovicus Baro ab Elderen Leodicensis Episcopus creabatur. Dum interea b *Coloniensis successio & huic admista Furstenbergiana factio* turbas commovebat gravissimas, quin bellum calamitosus a Gallis toti Germaniæ illatum: Clemens tamen Dux Bavariæ tandem rejecto Wilhel. Eggone Furstenbergio, Bonnaque Gallis iterum A. 1689. erepta prævaluit, ætate tum adhuc minor nec annos octodecim natus, ubi dispensatio Rom. Pontif. Innocentii XI. & consensus Collegii Electoralis accesserat. Philippo autem Wilhel. Neoburg. c *Ducatus Juliacensis & Montium* ac toti Neoburg. Palat. familiæ A. 1629. mansit; Eidem etiam *Palatinatus Electoralis* A. 1685. cessit, Gallico nunc bello atrociter depopulatus. Tota d *Lotharingia* excluso Duce Carolo ferme septuagenario, qui tandem A. 1674. Francofurti exul obiit, in Gallicam potestatem A. 1671. venit. e Austrasia olim Westriæ aut Neustriæ opposita regnum ex Clodovæi divisione unum ab Mosa Rhenoque in Allemanniam & Thuringiam productum continuit: Cujus regem quod Carolus Dux Lotharing. sese titulo numisque profiteretur, perpetuum apud Gallos odium incurrit, vid. libellum de Austral. Germanicum, & affectam Obrechti descriptionem. Augusta f Trevirorum metropolis, urbs Germaniæ antiquissima, Romanorum magistratuum & monetæ olim sedes: Huic proxima nec Rom. antiquitatibus inferior g Colonia est Agripp. Denique h Moguntiacum ab Mogo sive Mœno fluvio, nobilissima Drusi colonia, primatu Ecclesiastico & Archi cancellatu per nostram Germaniam clara. *Tunica* vero *Christi Jesu inconsutilis* apud Treviros, *tria regum apud Colonienses corpora*, & *turris murium sive Myopyrgus* Bingæ oppido vicina vel incertas historias vel fabulas olent. Vid. Dorschæum in dissert. Casaubonum in Exercit. & Serravium in comment. Mogunt. i Wormatia & k Spira urbes antiquæ & regibus olim Francicis cultæ à Gallis nuper dirutæ adhuc jacent: l Philippoburgum A. 1676. nostratibus captum in Germaniæ potestatem rediit, sed hoc bello patriæ rursus ereptum hostibus paret. m Alsatia cum Argentorato contra fidem in pactis Novimag. datam obsesso captoque ab iisdem hostibus tenetur; Principatus itidem Monpelgardensis & Comitatus Palatini reliqui Alsatiæ vicini arctissime premuntur.

BUNO-

a Leodicum. b Coloniensis successio. c Ducatus Juliacensis. d Lotharingiæ. e Austrasii. f Trevir. g Colon. h Mogunt. i Wormatia. k Spira. l Philippoburgum. m Alsatia.

Caput ejus eſt β *Leodicum* d, urbs ampla & ſuperba, magnificis ædificiis e inſtructa; ob amœnitatem deliciaſque varias *paradiſus ſacerdotum* nuncupata. *Huy*, nitidum cum arce opidum. *Bullion*, fui quondam juris Ducatus; nunc Leodicenſi Epiſcopo ſubjectus; arcem habet ejus nominis munitiſſimam. γ

Gall. Liege, Super Germ. Luttich. infer. Luyck.

II. Caput δ *Ducatus Juliacenſis*, quod ei nomen dedit, eſt ε *Juliacum*, opidum antiquum atque munitum. In Juliacenſi agro ſita eſt urbs ζ *Aquæ Grani*, ſive, ut vulgo uſurpatur, *Aquiſgranum*; Germa. ſuper. *Aach*, inferioribus *Aken*, Gallis *Aix* dicta; ſaluberrimis calidarum aquarum fontibus clara; *Caroli M.* primi Germanorum Imperatoris aula ac ſepulchro inſignis. Mos erat olim, Imperatores heic inaugurare ſub corona ferrea in templo pendente.

Juliacenſis ducatus. *Gülich.* Aquæ Grani.

III. η *Colonienſis Diœceſis* veterum Ubiorum ad utramque Rheni ripam ſedes olim fuit. Ipſa urbs *Colonia Agrippinenſis*, ſeu, ut vulgo uſurpatur, *Colonia Agrippina*, Ubiorum caput, à ϑ Colonia,

Archiepiſcopatus Colonienſis. Colonia Agrippinenſis.

BUNONIS.

β *Leodicum* f à Carolo Burgundo captum, & in ipſa urbe XL. M. occiſi, XII. M. ſubmerſi ſunt. Ut hujus culpæ veniam impetraret Carolus iſte, D. Georgii ſtatuam, ex puro auro conflatam, conſecravit ædi D. Lamberto ſacræ. Opidani perhibentur mobiles & ad ſeditiones proni. Urbem hanc, præter Moſam, quatuor interluunt flumina, *Legia*, *Uta*, *Veſa*, *Ambularius*.

γ a *Hojum* ad Moſam eſt: itemque b *Dinantium* rupi impoſitum, quod ſepties & decies fruſtra obſeſſum anno 1554. armis Gallicis ceſſit.

δ c *Ducatus Juliacenſis* limites habet ab Ortu Rhenum, à Septemtrione Ducatum Cliviæ, ab Occidente Moſam, à Meridie Lutzenburgenſem & Limburgenſem Ducatus. Has terras rigant præter *Rhenum & Moſam*, *Iſela*, *Erſta*, *Rura & VVerma*.

ε d *Juliacum* ad Ruram eſt g. Opidum hoc ab Hiſpanis expugnatum per pacem Monaſterienſem Palatino Neuburgico reſtitutum eſt. Itemque *Marcodurum* ſeu *Dura*. e *Monaſterium*, vulgò *Münſter Eyſel* ad Iſelam.

ζ f *Aquiſgranum* h eſt ad Wermam fl. Anno 1609. Johannes Wilhelmus Juliacenſium & Clivenſium Dux, ſtirpis ſuæ poſtremus, obiit: unde inter Electorem Brandenburgicum & Palatinum Neuburgicum de Provinciis iſtis orta certamina.

η g *Archiepiſcopatus Colonienſis* habet ab Oriente Weſtphaliam, à Septemtrione Epiſcopatum Monaſterienſem, ab Occaſu Ducatum Juliacenſem & Clivenſem, à Meridie Archiepiſcopatum Treverenſem, Rhenus medium interluit

ϑ Ipſa h *Colonia* habet Academiam anno C. 1388. i inſtitutam. Trium SS. Regum, ut vulgo habentur, reliquiæ ibidem aſſervantur. Inter *Bonnam* & *Coloniam* in inſula *Krampenwerth* fuit propugnaculum illud vulgo *Pfaffenmütz* dictum. Celebriora hîc porrò ſunt opida, *Linzium*, *Noveſium*, vulgo *Reyſz* ad Erpiam, & *Berka*, vulgo *Reinberg*; ad quam non multis abhinc annis Hiſpani Moſam, per alveum à *Venloâ* ad *Bergam* uſque deductum, cum Rheno conjungere conabantur. Poſt Gebhardum Truchſeſium Archiepiſcopum Colonienſem ob Religionem Euangelicam auctoritate Pontificis Rom. & armis Hiſpanorum ejectum Erneſtus Bavariæ Dux Archiepiſcopus eſt conſtitutus, anno C. 1583. Et ab iſto tempore Bavariæ Duces Archiepiſcopatum Colonienſem tenent.

HEKELII.

d A *Juſtô Lipſiô* è Vitâ *Caroli Magni* à *Pithœô* editâ inprimis ſic vocatum.

e In valle.

f S. *Leodium*.

g Olim vocabatur *Vatucca*, ut & *Julium*, quòd *Julius Cæſar* huic Oppido nomen dedit.

h Quod antiquis *Nuagerra* fuit.

i A Senatu illius loci.

a. Hojum. b Dinantium. c Juliacenſis ducatus. d Juliacum. e Monaſterium. f. Aquiſgranum. g Colonienſis Archiepiſcopatus. h Colonia.

nia, *Agrippinæ* Claudii Imperatoris uxoris auſpiciis deducta, nomen cognomento traxit. Urbs nunc eſt Germanicarum maxima, Emporiumque ad Rhenum celeberrimum. Cæterum, libera eſt Imperii civitas. *Bonna* antiquum munitumque opidum, Archiepiſcopi Colonienſis, Electoris Imperii, ſedes.

Bonna.

Lotharingia. Lottheringen. Divodurum. Virodunum. Tullum. Nanſium.

IV. ι *Lotharingiæ Ducatus* à Lothario, Caroli M. nepote, nomen accepit, caput ejus quondam fuit *Divodurum Mediomatricum*, vulgo κ *Metz*, libera Imperii civitas: at nunc Galliæ Rex eam tenet; una cum Viroduno, λ *Verdun*; & Tullo, μ *Toul*. ν *Nanſium*, vulgo *Nanſy*, ſedes nunc Ducum & caput provinciæ, egregia munitaque urbs.

Auſtraſia. Weſtreich.

V. ξ *Auſtraſia* k complectitur Diœceſes Treverenſem & Moguntinam; item Ducatum Bipontinum, vulgo *Zweybrücken*, Comitatuſque, *Sarbrücken*, *Leyningen*, *Bitſch*.

Treverenſis Arch.

VI. ο *Treverenſis Archiepiſcopatus* caput eſt *Auguſta Trevero-rum* q,

BUNONIS.

ι Lotharius I. Imperator, Caroli M. nepos, tres habens filios, in totidem regna diviſit Imperium Francicum. *Ludovico* primogenito tribuit Italiam cum Cæſaria dignitate: *Lothario* eam dedit partem, quæ deinde ab hoc, primo ejus Rege, *Lotharii regnum*, ſeu a *Lotharingia* dicta eſt: at *Carolus* tertio genitus obtinuit Provinciam & Galliam Narbonenſem *l*. Habet *Lotharingia* ab Ortu Alſatiam, à Septemtrione Archiepiſcopatum Trevirenſem & Ducatum Lutzenburgicum, ab Occaſu Galliam, à Meridie Burgundiæ Comitatum. Celebriores ibi ſunt fluvii *Moſa*, *Moſella*, *Murtha*, & *Sarrha*.

κ b *Metis*, *Metz*, ad Sellam fl. qui ibidem in Moſellam influit, urbs ampla & munitiſſima cum arce. *m*

λ Verdunum ad Moſam fl. eſt inter Arduennam ſilvam & Barrum, urbs ampliſſima, & arce ampliſſima jam communita.

μ Tullum urbs ad Moſellam poſita, munita non eſt *n*. Urbes illas ſuperiori ſeculo Imperio eripuit Henricus II. Galliæ Rex.

ν c *Nanſium* eſt ad Murtham fluvium mœnibus hodie nudatum *o*. *Pontamuſſum* habet Academiam. Hunc Ducatum ferè omnem, ejectis Ducibus, occupavit Rex Galliæ.

ξ *Auſtraſia*, quæ hodiè vulgò habetur, concluditur intra Lotharingiam, Treverenſem provinciam, Palatinatum Electoralem, & Alſatiam. Fluviis rigatur, *Sarrha*, *Lutra*, *Bleiſſa*. Huc etiam pertinent d *Lützelſtein*, e *Lautereck* & f *Birckenfeld*; diverſorum Palatinorum ſedes; item g *Tabernæ Montanæ*, *Bergzabern*, & *Hornbach*.

ο h *Treverenſis Archiepiſcopatus* habet ab Ortu Ringojam & partem Haſſiæ, à Septemtrione Archiepiſcopatum Colonienſem *p*, ab Occidente Ducatum Lutzenburgenſem, à Meridie Ducatum Bipontinum.

HEKELII.

k *Oeſterich*, ſeu *Weſtreich*.

l *Bucholcerus* in *Indice Chronol.* ſub Anno CHR. DCCCXLIV. p. 286. Edit. 4. præeuntibus aliis, dicit: Ludovicum accepiſſe *Germaniam*; LOTHARIUM V. cum Imperatoris nomine *Italiam*, mediamque partem *Franciæ* inter *Scaldin* & *Rhenum*, quæ ab ejus nomine appellata eſt LOTHARINGIA.

m *Cujus introitus ægre patet Exteris*. Clarum heîc *Tribunal* eſt, ad quod, *Lotharingiâ*, ejectis *Ducibus*, in poteſtatem *Gallorum* per Ducem Generaliſſimum *de Fourille* Annô huj. ſec. 70. inopinatô redactâ, omnis provocatio, *Rege ſic jubente*, fit. Si contra eveniret, proditæ violatæque Reipublicæ crimen eſſet.

n Olim Epiſcopalis Sedes erat. Templum primarium ad *St. Stephani* benè, amplè, eleganterque cum multis Sacellis exſtructum eſt, in quô *St. Bernhardi* tumba viſenda.

o Ducum Sede quondam clarebat maximè. Alioquin valde amœna Urbs eſt, & adhuc in *Veterem* & *Novam* rectè dividitur.

p Duca-

a Lotharingia unde dicta. b Metis c Nanſium. d Lutzelſtein. e Lautereck. f Birckenfeld. g Tabernæ. h Teverenſis Archiepiſc.

*rum*q, vulgo π *Trier*, Gallis *Treves*; urbs antiquitatem suam præ se ferens. ϱ *Confluentes*, *Coblentz*, urbs ab Rheni Mosellæque confluentes posita, haud exigui est momenti. *Vitellicum*, *Witlich*, Treverensis Archiepiscopi atque Electoris sedes. Treveris. Confluentes. Vitellicum.

VII. σ *Moguntini* Archiepiscopatus caput est *Moguntiacum*, sive τ *Moguntia*, *Ments*, urbs inter præclaras Germaniæ computata. At sedes Archiepiscopi Electorisque trans Rhenum in Germanico solo, υ *Asciburgii*, *Ascheburg*. Sunt præterea in Austrasia liberæ Imperii urbes; φ *Wormatia*, vulgo *Worms*: χ *Oppenheym*: & ψ *Spi-* Moguntini Arch. Moguntia. Asciburgium. Wormatia. Oppenheyma.

p Ducatum *Montensem*, & Comitatum *Nassoviensem*, quos inprimis *Maginus* addit.

BUNONIS.

π a *Treveris* ad Mosellam sita, jam Augusti Imperatoris ætate floruit: qui verò à Trebeta Nini filio eam putant conditam, fabulas amplectuntur, non historias *r*. Habet Academiam. Hic asservatur tunica Salvatoris.

ϱ b *Confluentes*, vulgo *Confluentia*, è regione in altera ripa munitissimum habet castrum *Ehrenberti*, *Ehrenbrecht-Stein*, seu *Ehrenbreit-Stein*, vulgò c *Herman-Stein*. *Superiori* bello *Galli* tenebant, qui diuturna obsidione pressi, ægrè tandem illud reddiderunt *s*. Archiepiscopatui huic subest *Eysaliæ* pars, ubi opidum d *Sleida*, Johannis Sleidani *t* Historici patria.

σ Ad *Archiepiscopatum Moguntinum* terræ quæ pertinent, sunt ad Rhenum in Wetteravia, Eisfeldia, Hassia, Thuringia, & Franconia.

τ e *Moguntiacum* contra Rheni Mœnique confluentes positum, antea vicum, mœnibus firmavit Drusus *v* Nero, Cæsaris Augusti privignus, Tiberii Imperatoris frater, anno ante natum Christum XIV. Hodie Archiepiscopi sede & Academia *x* floret *y*. Superiori bello urbs hæc sæpe capta ac recepta est. *z*

υ f *Asciburgium*, vulgo dicitur *Aschaffen-burg*, supra Francofurtum ad Mœnum situm, arcem habet splendidam. Ad Rheni Nahæque confluentes est *Bingum* opidum *a*, infra quod in medio Rheni turris est, vulgo *der Meusethurn* dicta. In Mœni ripa est g *Hoechstum* opidum infausto prælio, quod Christianus Brunsvicensium Dux hic anno seculi nostri 23. commisit, nobile. Moguntinus in media Hassia tenet h *Fritzlariam*, vulgo *Fritzlar*, aliaque opidula. Eidem subest Hypothecæ titulo i *Eisfeldia*, Grubenhagensis Ducatus portio, in qua k *Duderstadium* ad Wipperam fl.

φ l *Wormatia* ad Rhenum, Vangionum olim caput, Comitiis celebris. *b*

χ m *Oppenheym* ad Rhenum non est urbs libera Imperii; sed est in ditione Palatini Electoris.

HEKELII.

q S. *Triverorum*, sic vocata, quasi sit *Metropolis* inter *Germaniam primam* & *secundam*.

r Conf. *Matth. Dresseri* Pars V. *Isagog. Histor.* p. 572. Hoc verum est, quod antiquitate suâ cum *Viterbiô* & *Genuâ* Urbibus *Italiæ* omnium antiquioribus, contenderit.

s *Panthaleon*, magnæ æstimationis atque autoritatis seculô suô Medicus, *de Confluentiis*, s. *de Confluentiâ*, dictus est à Patriâ suâ, sicuti refert mansuetissimus Vir, *Quenstedtius*, in Dialog. de *Patr. Viror. Illustr.* p. 147.

t Viri multiplici eruditione, summâ prudentiâ atque eximiâ pietate omninò clari, consummatissimique *Historici*.

v *Dresserus* & alii *Claudium Drusum* hunc nuncupant.

x A DIETERICO Archiepiscopô Anno M.CCCC.LXXXII. fundata.

y Ejus Ager mittit *Vinum præstantissimum*.

z *Petrus Bertius* Lib. de *Urbib. Germaniæ* scribit, quòd nulla Urbs sit in *Germaniâ*, quæ plura & certiora vetustatis Monumenta *Moguntiacô* habeat.

a *Pauli Hoffæi*, Jesuitæ haud incelebris, Patriæ.

b Heic notandum, quòd cùm LEO IX. *Pontifex Romanus*, cum HENRICO III. *Imp.* Annô M. LIII. natalem in hâc Civitate celebraret, insignis inter *Imperatorem* & *Pontificem* Principatuum nonnullorum facta sit tunc temporis permutatio. Vid. *Hyppolytus à Lapide* in PRINCIPE c. II. p. 8.

BUNO-

a Treveris. b Confluentia. c Herman-Stein. d Sleida. e Moguntiacum. f Asciburgium. g Hoechstum. h Fritzlar. i Eisfeldia. k Duderstadium. l Wormatia. m Oppenheym.

Spira. ♆ *Spira*, Juridico totius Imperii conventu clara [c], Cameram Imperialem vulgo vocant. ☉ *Franckenthal*, nitidissimum est à Belgis excultum opidum Electori Palatino subditum.

Francken-thal.

VIII. ☉ *Al-*

BUNONIS.

♆ a *Spira* haud procul à Rheno habet aliquot Imperatorum, eorumque conjugum sepulchra in summo templo, quod à Conrado Salico exstructum est. Episcopi Spirensis sedes erat *Udenhaim*, vulgo vocatur *Philipsburg*; opidum munitissimum; quod Galli hodie tenent.

☉ b *Franckenthal* opidum munitissimum est. *Ingelheim*, etiam olim fuit celebris, Caroli M. aliquando sedes.

HEKELII.

c Conventus hic Imperii Juridicus, seu Judicium hocce Imperialis Cameræ, Supremum quippe S. R. IMPERII Tribunal, præcipuumque laudatissimæ & florentissimæ Nationis *Germanicæ* Κειμήλιον, à Div. MAXIMILIANO I. IMP. communicatô cum *Principibus Electoribus* & aliis *Proceribus* atque *Ordinibus IMP. ROM.* consiliô, deque communi ipsorum consensu, in Comitiis *Wormatiæ* A°. reparatæ per CHRISTUM Salutis humanæ M. CCCC. XCV. principiô institutum & conditum: & progressu temporis ab Invictiss. IMPP. CAROLO V. & FERDINANDO I. Fratribus Germanis, nec non MAXIMILIANO II. maximâ virtute, summôque labore & studiô in *Imperiô* hactenus non modò conservatum, sed & ad amussim perpolitum, auctum & amplificatum, etiamnùm hodiè floret, vigetque: atque ut in posterum quoque, divinâ favente Clementiâ, firmior sit JUDICII hujus constitutio atque duratio, sancitum publicè est, ut sit certa, fixa & rata. Gravissimis autem de causis *Constitutione* IMPERATORIS & PROCERUM IMPERII cautum est, ut Urbs *SPIRÆ*, vel hôc nomine passim apud omneîs Populos in totô Terrarum Orbe decantatissima, in posterum constans & perpetua Sedes atque Domicilium sit sacri supremique hujus Consistorii. Quô in locô (SPIRÆ videlicet) *Judicium Cameræ* perpetuò exerceri, nec in alium locum temerè, nisi *Belli* & *Pestis* tempore, transferri debet. Hæc *Melchior Weissenberger* in *Tabb.* super *Ordinatione JUDICII CAMERÆ IMPERIALIS*, iisque *Moguntiæ* A°. sup. Sec. 77. in fol. maj. edit. p. 2. Hujus summi JUDICII JUDEX integerrimus hodiè est *Joannes Hugo*, Archi-Episcopus *Trevirensis* & Episcopus *Spirensis* gloriosissimus. Ejus PRÆSIDES sunt *Philippus Franciscus Eberhardus*, L. B. de *Dalberg* & Camerarius *Wormatiæ*, atque *Joannes Casimirus*, Comes in *Leiningen* & *Daxburg*, Heroës supra omnem humanam laudem positi. Inter eminentissimi Judicii hujus ASSESSORES, eosque Eruditione, Scriptis ac Famâ clarissimos, hâcce tempestate clarent, & quidem juxta ordinem Alphabeticum locati, *Joannes Jacobus Avianus*, *Sylv. Jacob. Dankelmann*, (cujus dextram eruditam ac candidam, quum A°. huj. Sec. 69. per-antiquæ Academiæ *Heidelbergensis RECTOR* esset *MAGNIFICUS*, d. IV. Jul. decenter osculari mihi non erat prohibitum,) *Huldricus ab Eyben*, (cujus doctrinam consummatissimam, cùm *Gissæ* A°. huj. Sec. 65. viverem, atque hactenus beneficentiam singularem, immò & affectum excellenter propensum sat prædicare nescio,) *Ericus Mauricius* atque *Guil. Ignatius Schützius*, quibus omnem prosperitatem ac vitam longævam totô pectore apprecor. Illustri ac probè constitutæ Reipublicæ *SPIRENSI* hodiè à Consiliis est primariis *Joann. Heinricus Gablerus*, Vir uti omni Pietati, Candori atque inserviendi Promptitudini deditus: ita & verâ eruditione ac perantiquâ Prudentiâ exornatus, Amicus meus certissimus. In hujus Urbis, Patriæ quippe *Jo. Heinr. Ursini*, Ecclesiâ Orthodoxâ docuêre olim non sine magnâ laude atque efficaciâ *Joan. Himmelius*, atque *Jo. Conr. Schragmüllerus*, quorum posterior cùm A. huj. Sec. 69. m. *Junii* per aliquot dies *Spiræ* viverem, æquè, ac Clarissimus *Jo. Christoph. Rumetschius*, Vir solidè ac apprimè doctus atque Magnatibus valdè gratus, magna candidissimi favoris atque propensi affectûs documenta mihi dedit. In Gymnasiô Senatoriô hôc tempore docent laudabiliter *Joannes Hofmann*, Argentoratensis, & *Augustus Schraderus*, Halensis Saxo, quorum *priorem* aurea Poësis; *posteriorem* autem Græca lingua nobilis optimè commendant. Quæ aliàs *SPIRÆ* notatu observatuque dignissima sunt, tradit *Christophorus Lehmannus* in Spirensi Chronicô, *Francofurti* ad *Mœnum* A°. huj. Sec. 62. in 4. maj. f. exc.

BUNO-

a Spira. b Franckenthal.

VIII. α *Alsatia* Austriacæ ditionis regio, in duos Landgraviatus, Superiorem & Inferiorem divisa est. In Superiori opida sunt; β *Colmaria*, γ *Selestadium*, δ *Rufacum*, haud ignobilia. Inferior habet; ε *Tabernas*, vulgo *Zabern*; & ζ *Hagenoam*. η *Argentoratum* in

Alsatia. Elsasz. Colmaria. Selestadium. Rufacum. Tabernæ. Hagenoa. Argentoratum.

BUNONIS.

α a *Alsatia* ab ortu Ducatum Würtenbergensem, à Septemtrione Palatinatum Inferiorem, ab Occasu Lotharingiam, à Meridie Helvetiam. Flumina præcipua hîc præter Rhenum, qui mediam fermè interluit, sunt Ellus & Cynthius; *die Huntzig*. Superior dicitur, quâ ab Argentorato versus Basileam ab utraque ripâ & ultra excurrit. Inferior, qua versus Palatinatum patet. *d*

β *Colmaria* ad Ellum est urbs libera Imperii.

γ *Selestadium* vulgo *Sletstadium* est urbs Imperii, haud longè à ripa Elli. *e*

δ *Rufacum* *f* est in ditione Episcopi Argentinensis. *g*

ε *Tabernæ Alsatiæ*, olim urbs ampla & Episcopi Argentinensis sedes: sed bello deformata: & *Molshemium*, Episcopi Argentinensis delicium, anno. hujus seculi octavo Academia ornatum.

ζ *Hagenoa* urbs est Imperii, inter Matram & Sornam amnes, præfecturæ Imperii titulo gaudens. Ibi olim servabantur gladius, sceptrum, & orbis Caroli M. cum aliis ornamentis Cæsareis, quæ Episcopus Spirensis inde abstulit. *h*

η b *Argentoratum* urbs libera Imperii Ello & Bruscha perluitur. De nomine ejus supra p. 99. dictum est. Academia ornata est anno hujus seculi XXI. cujus fundamenta jam superioris seculi anno XXXVIII. Jacobo Sturmio Senatore primario potissimum urgente, erant jacta *i*. Alsatiæ in istis partibus confinis est c *Suntgovia*, in qua *Ferreta* vulgo d *Pfirt*, Comitatus caput: e *Befordia* eadem Comitatus caput: & f *Mulhusia* ad Ill fl. urbs Imperialis & libera, sub Helvetiorum tutela. In Galliæ *Regem* per pacem Monasteriensem translatus est Landgraviatus utriusque Alsatiæ, cum præfectura Provinciali decem civitatum Imperialium in Alsatia sitarum, videlicet *Hagenau*, *Colmar*, *Schletstad*, *Weissenburg*, *Landau*, *Oberhaim*, *Rosheim*, *Munster in valle S. Gregorii*, *Kaisersberg*, *Turinghaim*; itemque *Suntgovia*; ita tamen, ut Argentoratensis & Basileensis Episcopi cum civitate Argentoratensi, & reliqui per utramque Alsatiam Rom. Imperio immediatè subjecti Ordines, Abbates, Palatini, Comites, Barones, ac totius Inferioris Alsatiæ Nobilitas; item prædictæ Civitates Imperiales, in ea libertate & possessione Immedietatis erga Imperium Rom. qua hactenus gavisæ sunt, relinquantur: & Rex Galliæ juribus contentus maneat, quæ ad Domum Austriacam pertinuerunt. *k*

HEKELII.

d Uterque Tractus Urbibus, Oppidis, Pagis & Villis admodùm frequens est; omnique ex parte habitatur. Dives quoque est frumentô, maximè in planitie, ubi quoque sunt optimi fructus, adeò ut fertilitate reliquas *Germaniæ* Regiones facile excedat. Montes & colles producunt Vinum optimum, quod multis in locis defertur. Sunt etiam ibi Sylvæ Castanearum & Montes Mineris refertissimi; præcipuè autem *Argenti*, *Æris* & *Plumbi*. *Alsatiam Inferiorem* HEINRICUS de TURENNE, *Gallorum* quondam Campi-Marschallus princeps, Heros verè astutus, callidus ac prudens, Anno 1674. miserandum in modum vastavit.

e *Martini Buceri*, *Beati Rhenani*, *Pauli Constantini Phrygionis* & *Jacobi Wimphelingii*, Virorum celeberrimorum, Patria haud incelebris.

f Rectiùs *Rubeaquum*, s. *Rubeacum*, quod videtur *Ptolemæo* RUFIANA esse.

g *Conrado Pellicano* cunas olim præbens.

h Heic natus est *Wolfg. Fabricius Capito*, Argentinensis Ecclesiæ Antistes & trium Facultatum Doctor, Vir ævô suô egregiè doctus & celeber.

i *Privilegia* autem, quæ à FERDINANDO II. Imp. hæc Academia obtinuit, impressa sunt *Moguntiæ* Ao. huj. Sec. 30. in f. 4. Olim claruêre in illâ præ cæteris *Jo. Pappus*, *Thomas Wegelinus*, *Jo. Schmidius*, *Jo. Georg. Dorscheus*, *Jo. Conr. Danhauer*, *Georg. Obrecht*, *Jo. Otto Tabor*, *Jo. Ludovicus Havenreuter*, *Matthias Berneggerus*, *Joan. Freinshemius*, & nuper *Baltas. Scheidius* & *Joan. Henr. Boeclerus*, quorum dextram candidam æquè, ac *Joannis Schmidii*, *Isaaci Faustii*, *Bathasaris Bebelii* (verè mei) ac *Joan. Rebhanii*, qui cum Gerardô à *Stöcken*, *Ulricô Obrechtô* & *Jul. Reicheltô* etiamnum excellenter clarent, Ao. huj. 69. mens. Jun. decenter osculari mihi omnino erat licitum.

k Verùm enim verò Ordo nunc prorsùs inversus

a Alsatia. b Argentoratum. c Suntgow. d Pfirt. e Beford. f Mulhausen.

in eodem tractu, vulgo *Stratſzburg*, in clariſſimis Germaniæ civitatibus. Turris, quæ eſt ad Cathedralem Eccleſiam, mirifica & magnifica ſtructura; item armamentario inſtructiſſimo, maxime inſignis eſt.

Montbeliard. IX. Eſt in confiniis Alſatiæ ac Burgundiæ Comitatus *Montbeliard*, German. *Mümpelgard*, Wirtembergenſi Duci ſubjectus, opidum *Montbeliard* tutiſſimo munimento clarum eſt. [9]

verſus eſt, præſertim quòd *Regum Chriſtianiſſimus* utrumque Tractum *Alſatiæ* propriiſſimum ſibi hactenus vindicavit. Nì *Colmaria* GALLO ſuo amaſio omnino ſuavi ac amabili Coronam ſuam auream in manûs, ut ajunt, ſpontè dediſſet, & *Argentina* fortè etiam, quæ aliàs nullos paſſa eſt amplexûs, cum vicinis Sororculis ſuis intacta Virgo manſiſſet.

BUNONIS.

9 Mons Pelgardus videtur nomen habere à montis ſive horti pulchritudine; duplici caſtro firmatus eſt. Porro Duces Würtenbergenſes in Burgundia quoque tenent Clerval & Paſſavant.

CAP. X.

Suevia, *Franconia*, *Palatinatus Rheni*. [1]

I.

Briſigavia. Briſgaw. PRima trans Rhenum eſt *Briſigavia* regio, Elſatia quondam pars. Caput hujus Provinciæ eſt [α] *Friburgium*, ſplendida

BUNONIS.

α a *Friburgium* ſive *Friburgum*, ad Treiſſen fl. loco fœcundo poſitum, celebratur Academia anno 1463. *a* fundata *b*. Anno 1644. Bavariæ Ducis exercitu ad deditionem compulſa, inſpectantibus Gallo-Vinarienſibus, qui illos ſtupendâ pertinaciâ munitis caſtris deinde adoriebantur. *c*

HEKELII.

a Seu, ut vult *Alſtedius* & alii 1460.

b Et quidem ab ALBERTO, *Archi Duce Auſtriæ*. Superiori ſeculô ibi docuit *Zaſius*. Aº. 1545. heic quoque inſtitutam eſſe *Societatem Equitum* (*die löbliche Ritterſchafft*) *Dreſſerus* atteſtatur.

c *Friburgum* autem ex Pagô, ſ. Vicô à BERCHTOLDO, *Zæringiæ* Duce, Annô CHR. M. CXX. eſt conditum, quod Diſtichon hoc indicat:

Anno Millenô, centenô bis quoque denô,
FRIBURG *fundavit* BERCHTOLDUS *Dux dominator*.

Aliàs ſplendida ac amœna Urbs eſt. *Joan. Thomæ Freigii* & *Jacobi Milichii* Patria, *Gallorum* Regi hodiè parens.

REISKII.

1 b *Briſacum* in monte rotundo inſtar caſtri munitiſſimi hodieque ſitum ſignificat, congruere ſibi vetuſtam *montis Briſaci* appellationem, quæ in Rom. Imp. Antonini Itinerario adhuc extat: Idem toti regioni addidit Briſgowæ nomen, & Gallis deditum Germaniæ clavem reliquit. Tres enim claves Carol. Richelius Regi ſuo comparaſſe dicitur, *Perpinianum* Hiſpaniæ, *Pignarolum* Italiæ, *Briſacum* Germaniæ, c *Friburgum* etiam Anno 1678. expugnatum pro caſtro Philippoburgo, quod Germanis expugnatoribus relinquebatur, per pacem Noviomagenſem cum tribus Pagis proximis acceſſit Galliæ. d *Suevia* coloniis Suevorum huc irrumpentibus nomen ſuſcepit, hodieque noſtro imperio peculiarem addit circulum, cui Ducatu cum Wurtenbergico e Marchionatus etiam Badenſes ſubſunt, tum ſuperior, à ſede ſua dictus Baden & Hochberg, tum inferior nempe Durlacenſis, uterque nunc Gallicis deprædationibus & incendiis exhauſtus. f *Franconia orientalis* & ipſa circulum facit Franconicum, in eoque tres Epiſcopatus Catholicos, & duos Burggraviatus Brandenburgicis Marchionibus

a Friburgum. b Briſacum. c Friburgum. d Suevia. e Marchion. Badenſes. f Franconia.

dida atque amœna urbs; secunda est β *Brisiacum*, *Breisach.*

II. γ *Suevia*, vastæ quondam illius gentis exiguæ reliquiæ, ad supremam Danubii partem constitit. Urbium hujus Ducatus prima est δ *Augusta Vindelicorum*, *Augspurg*, opulentissimum Emporium: urbs splendida in primis & magnifica, munitione tuta, libera Imperii civitas. ε *Ulma* [d], munitissima & ipsa, simulque ditissima Imperii

Suevia. Schwaben. Augusta Vindelicorum.

perii

chionibus subjectos complectitur; superiorem scilicet Byrutinum sive Colmbacensem, & inferiorem, Anspachiensem, sive Onoldsbacensem; Hic Franconicam solum regionem, ille partem Voigtlandiæ montanam, & monti Pinifero vicinam continet, simul cum Franconica, cui Colmbacum, castrumque huic proximum Blassenburgum subest. a *Palatinatus Rhenanus* aut inferior totus quondam cultissimus & florentissimus, nunc vastitate Gallica squallet, ob *Heidelbergam* dirutam, *Manheimium*, & *Franckenthalium*, urbes munitissimas, eversas, & cæteras regiones, quotquot Electoratui subsunt, direptas miserrime aut exustas.

BUNONIS.

β b *Brisiacum* opidum munitissimum, ubi pons lapideus in Rheno fl. post diuturnam obsidionem & horrendam famem, à Bernhardo Vinariensium Duce captum anno 1638. Inde in Gallorum est potestate *e*. In *Brisgavia* nobilis quoque est c *Hochberga*, Marchionis Durlacensis ex Badensium familia sedes, & Marchionatus caput, ubi Marchio Ernestus magnificum extruxit palatium. Itemque d *Hettersheimum* castrum ornatissimum, quod incolit Magnus Prior S. Johannis Hierosolymitani.

γ e *Suevia* ab Ortu hodiè Bavariam, à Septemtrione Franconiam, ab Occasu Palatinatum Inferiorem & Alsatiam, à Meridie Helvetiam & Comitatum Tirolis. Fluvii in ea sunt, præter *Danubium & Nicrum*, *Lycus der Lech*, *Ilargus*, seu *Ilera*, *Blavus*, *& Cochera*.

δ f *Augusta Vindelicorum* est inter Lyci & Werthæ confluentes: Comitiis ibidem celebratis nobilis urbs, & in primis illis, quibus anno 1530. die 25. Junii Principes & Ordines Protestantes Carolo V. Imperatori fidei suæ Confessionem obtulerunt, quæ eâ de causâ *Augustana* dicitur *Confessio f*. In Augustano Episcopatu est g *Dillinga* ad Danubium, ubi Episcopus frequenter commoratur, qui Cameram suam ibidem constituit. Academiam habet Jesuiticam. *g*

ε h *Ulma* est ad confluentes Ileræ, Blavi & Danubii *h*. Urbis territorium continet tres Comitatus. *i*

HEKELII.

d Hæc Urbs omni laude atque præconiô dignissima ac famâ immortali *Zeilerianâ* undique nota *Theophilo* meo *Spizelio*, Viro pientissimo ac omnigenâ Eruditione plenissimè instructo, in ità dictô *Templô Honoris reseratô* p. 357. meritò dicitur *clarissima* atque *nobilissima*, & est Patria quoque Joannis *Freinshemii*, Joann. Jacobi *Mülleri*, Christophori *Pfauzii*, Eberh. Rudolfi *Rothii*, Carol. Ludov. *Stromayeri* atque Marci *Wollaibii*. Ego cum Ao. huj. Sec. 68. m. Aug. hanc Urbem perlustrarem, præter magnum atque modestum Theologum, *Eliam Veielium*, inter Patricios nobileîs Mæcenates inveni *Leonem Roth in Holzschwang*, atque *Albertum Baldingerum*, ex nobilissimô Ordine Senatoriô t. t. Seniores excellenter splendidos ac verè prudenteîs. Cæterùm nonnullos illustreîs, nobileîs ac claros Viros Ulmenseîs elegantibus Carminibus est dignatus *Jo. Georg. Styrzelius*, Philologus ac Poëta celeber, multisque Litreratis amicissimus, in *auspicali Elogiorum Virorum insignium Centuriâ*, Nordlingæ Ao. huj. Sec. 65. in 4. f. impr.

e Hunc incomparabilem Principem, *novumque Germanorum* HERCULEM æquè, ac *facta ejus Heroïca* Carmine *Teutonicô*, eôque variarum rerum plenô; optimè descripsit Virorum celeberrimus *Joannes. Freinshemius*, idque sub *Titulô Teutscher Tugend-Spiegel*, *oder Gesang von dem Stammen und Thaten des Alten und Neuen Teutschen Hercules*, &c. *Argentorati* Ao. 1639. in fol. jussit imprimi.

f In hâc Urbe Ecclesiæ Euangelicæ suspiciosissimô hôc tempore non sine laude præest *Joan. Jacob. Mullerus*; Gymnasio verò ac instructissimæ Bibliothecæ Senatoriæ *Georg. Fridericus Magnus*, Amici mei magni, quos Deus Ecclesiæ & Reipublicæ litterariæ cum utrôque *Lucâ Sihrœckiô* ac *Theophilô Spizeliô*, Viris præ cæteris ibi

claris

a Palatinatus Rhen. b Brisiacum. c Hochberg. d Hettersheim. e Suevia. f Augusta Vind. g Dillinga. h Ulm.

perii civitas, ædificiorum ſplendore facile finitimis præſtat. Reliqua loca nobiliora ſunt; ζ *Nördlingen*, η *Memmingen*, θ *Lindau*, ι *Füeßen*, κ *Rottweyl*, ubi Juridicus Imperii conventus eſt.

Wirtembergenſis Ducatus. III. λ *Wirtembergenſis Ducatus*, ab arce *Wirtemberga* cognominatus, pars erat Sueviæ; at quum nuper Ducatus factus ſit, provincia ſeorſim cenſetur. Urbes inibi claræ ſunt, μ *Canſtat*, merca-

Canſtat.

claris & exteris quoque Magnatibus ac *Phœbis* eminentioribus egregiè charis atque acceptis, Evergetis meis maximis, quorum labra candida ac verè erudita oſculari valdè deſidero, quàm diutiſſimè ex gratiâ conſervare velit.

g Ab OTTONE *Epiſcopo* Ao. M. D.XLIX. *fundatam.*

h Leonhardi Hutteri & *Eliæ Veielii*, Patroni mei ſingularis, quem adhuc ſalvum & undiquaque celebrem novi, Patria, Legibus & Ordinibus in quôlibet Statu optimè conſtituta. Templum habet *D. Virgini* ſacrum, in cujus ædificatione inſumpta leguntur aureorum novies centena millia.

i Seu potiùs Baronatùs, ſive Dynaſtias, & unam in Algojâ.

BUNONIS.

ζ a *Nordlinga* urbs Imperii ad Egræ ripas, memorabilis clade *k*, quam Fœderati à Cæſarianis, duce Ferdinando III. tùm Hungariæ Rege, acceperunt anno 1634.

η b *Memminga* urbs Imperii, natura & manu munita in *Algoja*.

θ c *Lindavia* urbs imperii in lacus Bodamici ſeu Conſtanticnſis inſula; unde nonnulli *Venetias Sueviæ* appellant, ponte lapideo tamen continenti jungitur.

ι d *Fueſſen* eſt in ditione Epiſcopi Auguſtani, cujus frequenti ſeceſſu celebratur.

κ *Rotwyla*, urbs imperii, eſt ad fontes Nicri, Helvetiis fœderata: Conventus ille juridicus à Conrado II. ſcribitur inſtitutus. Præterea nobiliores in Suevia urbes ſunt, *Campodunum* vulgo e *Kempten* ad fl. Yller, urbs Imperii libera; ei imminet mons vulgo *Hillermont* mœnibus cinctus, dictuſque caſtrum *Burshald*, civitatis armamentarium. Eidem adjacet *Abbatia* ejuſdem nominis cum urbe, in qua omnes monachi ſunt genere nobiles, ex octo familiis orti; quod accuratiſſimè ſervatur, nulla habita ratione gratiæ aut pecuniæ. f *Uberlinga* ad lacum Conſtantienſem quondam Ducum Sueviæ ſedes, urbs Imperii libera. g *Conſtantia* vulgo *Coſtnitz l*, concilio illo anno C. 1414. habito celebris, quo tres Pontifices, qui tum erant, ſede moti, & Joh. Huſſus damnatus *m*. h *Dünckelſpila n* ad *VVernitium fl.* dicta à voce *Dünckel*, i. e. Zea, cujus ibi magna eſt copia *o*. i *Elwangia* Abbatia nobilis. k *Donawerta* ad Danubii & Wernitii confluentes, olim imperii civitas libera, ſed anno 1606. à Maximiliano Bavariæ Duce ſubacta libertate ſua excedit *p*. l *Papenheim* urbs cum Comitatu ejuſdem nominis. m *Oetinga* ad Wernitium fl. Comitatus caput. n *Zollern*, caſtrum in monte poſitum, ad cujus radices opidulum; unde Comitatui nomen. o *Hala Suevorum* ad Kocharum fl. ubi Salinæ. Heic olim duella permiſſa. *q*

λ *VVirtenburgenſis Ducatus*, præprimis fertilis, habet ab Ortu Palatinatum Neuburgicum *r*, à Septemtrione Franconiam, ab Occaſu Palatinatum Inferiorem & Marchionatum Badenſem; rigatur *Nicro* præcipue.

μ *Canſtat* eſt ad Nicrum, cujus vicinia multas habet vineas; unde haud longe abeſt arx Wirtemberga.

HEKELII.

k Ac *Gundelfingerianâ* memoriâ.

l Huldrici Zaſii Patria.

m Leg. *Æneæ Sylvii Hiſtor. Bohem.* c.36. p.72. ſeqq. Edition. *Guelferbyt.* in 8. Aliàs prolixa de *Johanne Huſſô* Hiſtoria eſt edita *Latinè VVitteb.* 1537 in 8. *Germanicè* verò, & quidem *Nicolaô Crombachiô* interprete, *Haganoæ* 1548. etiam in 8. f.

n S. *Zeapolis.*

o Civitas eſt S. R. I. Libera munita, Euangelicæ juxtim, ac Romano-Catholicæ Religioni addicta.

p Hanc ortu ſuô nobilitavit *Thomas Heckelius*, ICTus & Poëta *Lipſienſis* hôc ſeculô ſat clarus.

q Civitas eſt Imperialis libera, quam claram hactenus reddidit *Jo. Georg. Seyboldus*, Vir de re Grammaticâ atque Juventute optimè meritiſſimus, cujus colloquiô haud pœnitendô ſum uſus A. CHR. M. DC. LXIX. d. 24. Maj.

r A Meridie *Sueviæ* Partem.

BUNO-

a Nordlinga. b Memminga. c Lindavia. d Fueſſen. e Kempten. f Uberlinga. g Conſtantia.
h Dünckelſpila. i Elwangen. k Donawerta. l Papenheim. m Oetinga.
n Zollern. o Hala Suevorum.

mercatu celebris, ᵛ *Stutgart*, Ducum sedes: ξ *Rotenburgium*: quæque reliquas antestat, ᵒ *Tubinga*.

Stutgart. Rotenburgum. Tubinga.

IV. π *Dux*

BUNONIS.

ᵛ *Stutgardia* provinciæ metropolis *ſ*, habet arcem elegantissimam. *t*

ξ *Rotenburgum* Nicrus fl. intersecat; unde una pars urbis vocatur *Rotenburg*, altera *Ehingh*.

ᵒ *Tubinga* ad Nicrum Academia & Collegio Ducali celebris *v*. *Schorndorffium* opidum munitum habet salinas *x*. Civitates Imperii liberæ ibidem sunt ᵃ *Hailbronna* ad Nicrum *y* à Friderico II. Imperio asscripta: ᵇ *Reutlinga* ad Echetz fluv *z*. ᶜ *Eſlinga* ad Nicrum fl. *a*

HEKELII.

ſ Hodiè Aulæ *Stutgardinæ*, ubi jam sedet CAROLUS FRIDERICUS, Dux Würtembergicus, Archi-Marschallus est *Forstnerus*. Sed Consiliariorum intimorum princeps est Dominus à *Bulau*; Cancellarius verò *Curtius*, Viri certè tantâ autoritate, eruditione, judiciô ac qualitate, ut eminentissimam Serenissimi Heri sui autoritatem ac gloriam non solùm, sed Jura quoque atque Privilegia *VVürtembergica* commodè ac masculè tueri possint.

t Quæ Ducum *VVirtembergensium* Sedes, & *Joachimi Mynsingeri* Patria. Heîc claret jam Theologorum Suevorum Caput, *Christophorus VVolflinus*, Vir summi judicii ac solidissimæ eruditionis, &, ut spero, adhuc clarebunt ibidem quoque *Nicolaus Myhler ab Ehrenbach*, & *Magnus Hesenthalerus* meus, à quâ insigni Virorum laudabilium Trigâ non pauca singularis benevolentiæ atque affectûs documenta Annô *Chr.* 1668. & 69. omninò mihi data sunt.

v Hæc Academia fundata est Ao. CHR. M. CCCC. LXXVII. per EBERHARDUM, Ducem *VVürtembergicum*, ob *Barbam*, quam prolixam alebat, *Germanis* dictum *Rauschenbarth*. Inde jam laudata Academia etiamnum *EBERHARDINA* vocatur. Ejus Visitatores perpetui sunt (1.) *Cancellarius VVürtembergicus*, (2.) *Consistorii Ecclesiastici VVürtembergici Director*, & (3.) *Concionator aulicus Primarius Stutgardinus*. Professores *Theologiæ* olim fuêre *Jacobus* Andreæ, *Jacobus* Beurlinus, *Josephus* Demlerus, *Stephanus* Gerlachius, *Matthias* Hafenreffer, *Jacobus* Heerbrand, *Jo. Heinr.* Hiemer, *Andreas* Osiander, Jun. *Lucas* Osiander, *Joann. Ulric.* Pregitzar, Par. *Baltasar* Raith, *Jo. Georg.* Sigwart, *Theodor.* Thummius, *Tobias* Wagnerus, à quô omni honore, paternô planè affectu ac litteris elegantibus, cùm adhuc in vivis esset, sum dignatus, atque *Christophorus* Woelflinus, qui meus quoque Evergeta haud postremus est, dum in illustre *Tubingensium Studiosorum* Convictorium, ubi quotidiè 200. Alumni, quod prædicandum, sat largè aluntur Ducales, me hospitem, quod mente agnoscam semper gratâ, Ao. huj. Sec. 68. benignè duxit. In Facultate *Juridicâ*, præter clarissimum *Varenbülerum*, claruêre quoque *Andreas* Bajer, *Christophorus* Besoldus, *Heinric.* Bocerus, *Joannes* Halbritter, *Joann.* Harpprechtus, *Thomas* Lansius, *VVolf-Adam* Lauterbachius, Cognatus meus longè desideratissimus, *David* Magirus atque *David* Scheinemann. Medici clari fuêre *Sebastianus* Blossius, *Joannes* Fabri, *Joann. Jacob.* Haugius atque *Joann. Ludovicus* Moeglingus. Inter *Philosophos* & *Philologos* olim ac nuper clarissimi extitêre *Michaël* Beringer, *Theodorus* Cellarius, *Martinus* Crusius, *Frider. Harm.* Flayderus, *Nicod.* Frischlinus, *Magnus* Hesenthalerus, *Benedictus* Hopfferus, *Jodocus* Kolbius, *Michaël* Moestlinus, *Vitus* Müllerus, *Jo. Ulr.* Pregitzer, Fil. *Zacharias* Schaefferus, *Joann-Baptista* Weiganmair atque *Heinricus* Wellingius. Hodiè ibidem docent non sine laude egregiâ *Joann. Adam* Osiander, *Georg-Heinricus* Keller, *Joann. Andr.* Hochstetter, *Georg-Heinricus* Haberlin, *Burkardus* Bardili, *Joann. Andreas* Frommann, *Jo. Adam* Kurrer, *Jo. Conrad.* Brotbeck, *Georg. Baltasar* Metzger, *Joann.* Grafft, *Jo. Ludov.* Moegling, Jun. atque *Christophorus* Caldenbach, Philomela illa *Nicrina* maximè canora ac clara. Illustre Collegium, ubi hodiè *Jo. Ulric.* Pregitzer, Nep. Jura ac Politicam dextrè ac perspicuè profitetur, fundavit *LUDOVICUS* Dux, cujus Caput *superior Aulæ Magister*, qui plerumque *Juris Professorem Primarium* habet à consiliis.

x Ejusque ruinas à *Cæsareanis* Ao. 1634. d. 23. Nov. in cinerem datas nunc excitatas novimus.

y In hâc Urbe, quæ satis ampla ac clara, non solùm *Respublica*, sed *Ministerium* quoque *Ecclesiasticum*, cujus hodiè caput est *Jo. Ludov. Minster*, atque *Gymnasium*, utpote cui non sine laude præest *Gabriel Loeschenbrandt*, ex votô constituta sunt. Eruditæ ac nobiles Familiæ, quæ clarent ibi, sunt, præter LOESCHENBRANDINAM, *Bampacherina*, *Feirabendina*, *Heuchelina*, *Irrsingerina*, *Pancugina*, *Rokenbauchina*, *Roskampfferina*, *Ruhlina*, *Sommerhardina*, *Spoelina*, *Zobelina*, atque nonnullæ aliæ.

z. Ideò

a. Hailbronna. b Reutlinga. c Eſlinga.

Franconia sive Francia Orientalis. Francken-thal. Herbipolis. Francofurtum. Bamberga.

IV. π *Dux* est, qui & Episcopus, cognomine Herbipolitanus, ab ϱ *Herbipoli*, vulgo *Würtzburg*, capite provinciæ, dictus. Urbs est inter primas præclara. At σ *Francofurtum ad Mœnum* [b] libera Imperii civitas, celeberrimis totius Europæ, nedum Germaniæ nundinis nobilitatur. τ *Bamberga* Episcopali dignitate celebris urbs, centrum Germaniæ obsidere videtur. Est in Franconiensi

z Ideò celebris, quòd Senatus ibi æquè, ac *Noribergensis Aug. Confessioni* primùm subscripsit.

a Rempublicam & Ecclesiam benè constitutam habet. Huic jam præest laudabiliter Jo. Ulr. Wildius, Vir egregiè doctus & modestus, & valdè mihi amicus *Michaël. Stiefelii* Patria.

BUNONIS.

π a Episcopus Herbipolitanus idem Franconiæ Dux. Ei quotannis redeunt 300. millia thalerorum. Habet *Franconia* ab Oriente Bohemiam, à Septemtrione Thuringiam, & Hassiam, ab Occasu Palatinatum Inferiorem, à Meridie Bavariam & Sueviam. b *Fluvii* hic præcipui sunt *Mœnus*, *Jaxtus*, qui ad Wimphinam in Nicrum se exonerat. *Tubaris* ad Werthemum: & *Sala* Francicus, ad Gemundam Mœno se miscent. *Sala* fluvius ille putatur esse, à quo *Franci* dicti sunt *Salici*: Equidem ad Salam locus erat *Seltz* dictus, in quo Carolus M. Ludovicus Pius & Arnulphus commorabantur *Regin. l. 2.* Ad eundem Salam est opidum hodie munitissimum *Königshofen*; ex cujus nomine colligitur, *Regiam* ibidem fuisse *aulam*. Neque tamen alter fluvius Sala inde longe dissidet.

ϱ c *Herbipolis* ad Mœnum Academia *c* celebris: urbi imminet arx *d*, *Marienberg* vulgo; in qua ingentem thesaurum obtinuit *Gustavus Adolphus Suecorum Rex*. d *Ochsenfurtum* ad Mœnum, horreum Episcopi. *e*

σ e *Francofurtum* electione Imperatorum celebratur.

τ f *Bambergæ* Henricus II. cognomento *Sanctus*, colitur. Adjacet ei in vicino monte arx *Altenburg*.

HEKELII.

b Hæc Civitas omnino insignis, maximè inclutа ac excellenter nobilis à Magistratu magnificô & valdè prudenti tam bene est constituta, ac Legibus in quôlibet Statu ac Ordine firmata, ut ulli *S. R. Imp.* ac fermè vix totius *GERMANIÆ* Civitatem cedat. Edidit hujus Chronicon *Jo. Fridericus Faustus*, apud ipsos *Francofurtenseis* Ao. huj. Sec. 60. in 12. f. impressum. Ante biennium, & quod excurrit, amisit suum *CHRYSOSTOMUM*, *Philippum Jacobum Spenerum*, Virum omni honore, observantiâ atque veneratione dignissimum, quem DEUS non solùm *Dresdensibus* atque *Francofurtensibus* suis, sed & toti *Ecclesiæ Euangelicæ*, immò & *mihi* quam diutissimè superstitem esse ex gratiâ velit. Nunc unicum saltem Amicum, eumque in Ecclesiâ Orthodoxâ, cujus Antistes quippe hôc tempore est *Jo. Daniel Arcularius*, Theologus eximius, rite docentem habeo *Francofurti*, *Joannem* nempe *Baltasarem Ritterum*, Virum verâ Pietate ac quâvis Virtute præditum. Hæc Urbs *Joannis Richardi*, JCti valdè præstantis, non solùm natalis, sed & emortualis est locus. Obiere quoque ibidem *Matthias Flacius*, *Jo. Petr. Lotichius* atque *Jo. Otto Tabor*, Viri non è plebe. Ecquid dicam? Ipsius GUNTHERI *Schwarzburgici*, Imp. *Romanor.* gloriosissimi, Ossa augustissima, quod universa lætatur Prosapia *Schwarzburgica*, molliter *Francofurti* cubant. Hodiè vivit in tam illustri ac splendidô locô *Jobus Ludolfus*, Lingg. Orientt. Doctor sine pari, cujus affectus propensus ac erudita colloquia me *Gothæ* partim, partim *Dresdæ* quondam non parùm recreârunt.

c A *Joanne*, Duce *Wurtzeburgicô* Ao. 1403. instauratâ.

d Episcoporum Sedes.

e Hujus *Episcopatûs*, quem *Wenefridus*, vel *Winfridus*, mutatô nomine, quod semper bona fecit, BONIFACIUS nuncupatus, (Leg. CL. *Dn. M. Jo. Gottfr. Olearii*, Amici Singularis, *Abacus Patrologicus*, dono mihi exhibitus, p. 90.) fundavit, primus Præsul fuit *Burckardus*, Benedictinorum Monachus & Fundatoris Consanguineus. Ao. superiori prid. Cal. Jun. in Episcopum Herbipolensem & Ducem Franconiæ est electus *Conradus Wilhelm à Wertnau*, Decanus Bambergensis.

BUNO-

a Franconiæ limites. b Flumina. c Herbipolis. d Ochsenfurt. e Francofurtum. Bamberga.

nienſi agro Arx v *Anſbach* f, Marchionatus titulo gaudens. Ansbach.

V. Fran-

BUNONIS.

v *Onſpachium* g eſt ad fluvium ejuſdem nominis; habet arcem Principis ſedem. *Onolſpachienſes* ſeu a *Anſpachienſes* ſunt Marchiones Brandeburgenſes; gaudent titulo Burggraviorum Norimbergenſium. Ad eos quoque pertinet b *Voigtlandia*, inter Thuringiam, Miſniam & Bohemiam ſita; cujus metropolis eſt *Curia*, vulgo c *Hoff in Vogdland*: Opida nobiliora ſunt d *Culmbacum*, *Culmbach*, cum arce *Plaſſenburg*, & e *Barreuthum*. Cæterum in Franconia quoque eſt f *Aichſtadium*, Epiſcopi illius ſedes: & g *Margenthal* magiſtri Equitum Ordinis Teutonici. h *Rotenburgum* ad Tubarim urbs Imperii, Cella penaria Franconiæ, ſitu prope eo ſcribitur eſſe, quo fuit Hieroſolyma *h*. i *Winsheimium* ad Aiſcham urbs Imperii. k *Schwinfurtum* urbs Imperii ad Mœnum *i*, in ipſo ferme Franconiæ centro, *Conradi Celtæ*, primi apud Germanos Poëtæ, patria. In Franconia quoque eſt *Erbachum* Comitatus caput: *Henneberga*, unde Comitatui nomen: Comitatus *Reineccenſis* ſeu *Lorienſis* & *Holacenſis* ab *Holacho* caſtro dictus.

HEKELII.

f Hûc referendum quoque *Byruthum*, CHRISTIANI ERNESTI, Marchionis *Brandeburgici*, Heroïs fortiſſimi, eminenter incluti ac valdè glorioſi, Sedes. Hujus Miniſter primarius ac ſummus *Conſiliorum* Præſes eſt *Joannes Albertus*, S. R. Imp. Comes de *Ronou* & *Bieberſtein*, Præfecturæ *Curienſis* Capitaneus ſplendidiſſimus. Sed qui in *Eccleſiâ* tum *aulicâ*, *tum oppidanâ*, poſt *Caſparis à Lilien*; Theologi celeberrimi, & *Jo. Matthiæ* (Joannis Fil.) Stumpffii, Evergetæ mei magni, beatiſſimum ex hâc vitâ diſceſſum, immò in illuſtri *Chriſtian-Erneſtinô Collegiô* quàm fideliſſimè docent, ſunt *Jo. Jacob. Steinhoeſer*, *Georg. Frid. Pertſchius*, *Joh. Leonh. Schoepff*; *Jo. Wolfgang Rentſch*, *Jo. Caſpar Oertelius*, *Jo. Fikenſcher*, *Jo. Georg. Layrizius*, atque *Joach. Heinr. Hagen*, Viri non vulgariter eruditi, modeſti, benefici ac mihi faventiſſimi. Sed *Culmbaci*, ubi Arx munitiſſima, eaque ad hunc *Marchionatum Inferiorem* quoque ſpectans, *Ludovicô Liebhardô* placidè extinctô, Eccleſiæ jam ritè præeſt, *Jo. Chriſtophorus Laurus*, Amicus meus Academicus, & propterea perpetuò colendus.

g S. *Onoldum*.

h Rempublicam bene conſtitutam habet, & Religioni Euangelicæ ſeriò eſt addicta. Nuper miſit *Chryſoſtomum* ſuum, D. JO. LUDOVICUM HARTMANNUM, immenſi laboris, infutatæque Pietatis Theologum & mihi amiciſſimum. Nunc magnâ cum laude quoque præeſt Eccleſiæ *Sebaſtianus Kirchmajerus*; Gymnaſio v. *Fridericus Lipſius*, Amici veteres & valde honorandi.

i Ut Virtus ullô minimè eget præconiô: ſic & Urbi huic ſplendidæ ac valdè mihi dilectæ ulla laus nequaquam eſt neceſſaria, quoniam jampridem toti *Sacro Romano Imperio* & omnibus *Bonis*, *Muſis* inprimis elegantioribus ac curioſioribus, ſe ſtitit commendabilem. *Politia* talibus *Legibus* atque *Conſtitutiônibus* eſt fundata, ut neque *Pietas*, neque *Juſtitia*, neque *Prudentia*, neque *Beneficentia*, neque *Morum Suavitas* eas rejicere ac irritas facere nequeant. Ejus Caput σὺν ἀκλεῶς emeritum hodiè eſt *Jo. Michaël Febrius*, S. CÆS. MAJ. Archiater feliciſſimus, Polyhiſtor illuſtris ac exterorum Heroum Litteratorumque, à quibus maximi æſtimatur, incredibiliter ſtudioſus, Mæcenas & Affinis meus magnus, cui vitam, quâ dignus, *Neſtoream* candidiſſimè appreoor. *Eccleſiæ*, quæ purè-Euangelica atque Orthodoxa, valdè laudatus Antiſtes eſt meus *Caſpar Heuniſchius*, integer vitæ, fidei atque doctrinæ Theologus, Scriptiſque piis, limatis ac curioſis celeber. *Gymnaſium* verò curâ *Cramerianâ* adhuc dextrè regitur. Hoc inprimis laudi ducitur ampliſſimæ huic Reipublicæ, quòd Miniſtros *Eccleſiæ*, *Gymnaſiique* Profeſſores atque *Scholæ* Præceptores ab omnibus Civium oneribus quotidie ſervet liberos, quod in paucis aliis *S. R. Imp.* Rebuſpublicis, iiſque benè ac probè conſtitutis quoque, rarenter amat fieri. Claret & hæc Urbs ob Academiam Naturæ Curioſorum, quæ Ao. huj. Sec. 62. initium ibi ſumpſit, feliciſſimô *Jo. Laurentiô Bauſchiô* (qui *Præſes primus* meritò conſtitutus eſt) Fundatore, & aſſiſtentibus primis duobus Adjunctis, modò jam laudatô *Jo. Mich; Febriô* nempe, ac *Georg. Balt. Metzggerô*. Ejus Protector olim erat Princeps RAIMUNDUS, S. R. Imp. Comes de *Montecucoli*, Heros animoſus ac *Muſis* faventiſſimus. Modernus autem eſt FRANCISCUS ANSHELMUS, Archi-Epiſcopus & Elector *Moguntinus* eminentiſſimus, Princeps ſummô ac plenô elogiô haud indignus. *Præſes ſecundus* eſt magnificus *Febrius* meus, qui ob corporis imbecillitatem fermeque exactam ætatem ſplendidiſſimi hujus Præſidii parteîs *Jo. Georgio Volkamero*, HELIANTHO illi Primo ac *Noricorum* GALENO præſtantiſ-

a Anſpach. b Voigtlandia. c Hoff. d Culmbachium. e Barreuthum. f Aichſtadium. g Margenthal. h Rotenburgum. i Winsheimium. k Schwinfurtum.

Palatinatus Rheni seu Inferior. Heidelberga. Manhemium.

V. Franconiæ quondam pars, nunc, φ *Palatinatus Rheni*, caput habet Provinciæ χ *Heidelbergam* k, eandem Electorum Palatinorum sedem. Ad confluentes Rheni Nicrique *Manhemium* opidum munitissimum, Provinciæ propugnaculum est. Est eodem tra-

stantissimo, unanimi Adjunctorum, *Jo. Danielis Majoris* nimirum, *Lucæ Schroeckii*, Jun. *Joannis Sculteti* atque *Georgii VVolfg. VVedelii*, Virorum singularis eruditionis, autoritatis atque existimationis, suffragiô ac consensu, ipsis Idib. m. Decembr. Ao. huj. Sec. 86. solenniter imposuit. Heîc, præter *Jo. Cuspinianum* atque *J. L. Bauschium*, nati sunt Jo. Guilielmus *Barger*, Jo. Henr. *Engelhart*, Jo. Laurentius *Fehr*, Jo. Volpert *Glock*, Caspar, Georg. David & Jo. Frider. *Heunischii*, Georg. Balt. & Jo. Chilian. *Metzgeri*, Heinr. *Salmuthius*, Jo. David *Schamroth*, Christoph. *Schmidt*, Jo. Martin *Uhle*, Joan. *VVeinmann*, Georg-Baltasar *VVolfart* & multi Docti alii. Inclutæ hujus Reipublicæ Consules, & quidem, quantum scio, h.t. Seniores, sunt *Justus Fridericus Schœner*, Vir probè politi judicii, & *Jo. Laurentius Prætorius*, aliàs *Schoepperus* dictus. Consiliarii autem sunt *J. Nicolaus Melchior*, atque *Jo. Henr. Segniz*. Claret quoque inter Physicos Ordinarios *Elias Schmidius*, Vir rarioris ingenii ac summæ medendi felicitatis.

BUNONIS.

φ a *Palatinatus Inferior* sive *Electoralis* habet ab Ortu Ducatum Würtembergensem & Episcopatum Würtzburgensem; à Septemtrione partem Hassiæ & Treverensis provinciæ; ab Occidente Treverensem Archiepiscopatum, partem Austrasiæ & Lotharingiæ; à Meridie Alsatiam & Marchionatum Badensem. Rigatur Rheno, Nicro, Mœno, Naha & Lautera fluminibus.

χ b *Heidelberga* ad Nicrum *l* arce & Academia, anno 1346. fundata, illustris *m*: Celeberrima, quam habebat Bibliotheca anno 1623. *n* Romam delata est. Sunt hic præterea *Franckenthalium*, opidum munitissimum, c *Neustadt an der Hart*, quo tractu nascitur genus vini, quod vulgo *Gansefusser* vocatur. d *Crucenacum*, Naha interluente in duo veluti opida distinctum; cujus pars ad Marchiones Badenses pertinet. e *Cæsarea Lutra Käysers Lauteren*, ad Luteram amnem; & lacum, in quo Lucius ille anno 1497. captus, quem manus Friderici II. Imperatoris anno 1230. huc posuerat; f *Bacharacum* generosissimo vino nobile. g *Bretta*, *Philippi Melanchthonis o* patria. Inter Rhenum, Mosellam & Naham tractus vulgo vocatur h *der Hunnesrück*; Hic quoque est i *Simmera* Principum sedes; & in confinio k *Sponheimium* Abbatia, quam celebrem reddidit *Trithemius Abbas*.

HEKELII.

k Hunc Locum eleganter descripsit *Jo. Seobaldus Fabricius*, Comes Pal. Cæs. in Oratione publicâ, quem m. Aug. Ao. huj. Sec. 58. publicè habuit, cùm EMANUELI, LUCIO, *Bernati Helvetico*, eâ, quâ pollebat, autoritate ANNULUM, CORONAMQUE LAUREAM donaret. Prodiit autem hæc Oratio sub *Actiis Panegyrici* Tit. *Heidelbergæ* Walterianis Litt. in 4. f. Ao. non adj. CAROLO Electore venenô, ut sæpe solet fieri, ab intimis atque necessariis suis, qui Conscientiam suam, postulante officii sui ratione, immaculatam perpetuò servare debuissent, proh! necatô, sedet hodiè *Heidelbergæ* PHILIPPUS WILHELMUS, *Comes Palatinus Rheni*, Heros omni laude atque præconiô omni tempore exornandus, atque Invictissimi *Imperatoris Rom.* ac Potentissimi *Reges Lusitanici* Socer. Præter *Professores*, quos in ipsô Autore laudavi, docent ibidem optimè quoque *Jo. Wolfg. Textor*, *H. Coccejus* atque *Heinricus Güntherus Thulemarius*, quorum primum *Altdorfi* olim Fautorem ac Præceptorem verè dextrum habui.

l Regimine Politicô.

m Heîc inclyti sunt hôc tempore *Ezechiel Spanhemius*, *Jo. Ludovicus Fabricius*, *Jo. Fridericus Miegius*, *Georg. Francus*, *Stephanus Gerlachius*, *Hachenbergius*, & alii. CAROLUS Elector, qui Ao. huj. Sec. 51. d. XIII. Maj. natus, est summæ gravitatis, egregiæ mansuetudinis, solidissimæ eruditionis & peracuti judicii Heros.

n *A Leone Allatiô.*

o Communis Germaniæ Præceptoris & Capnionis è Sorore Nepotis.

BUNO-

a Palatinatus Inferior. b Heidelberga. c Neustadt an der Hart. d Crucenacum. e Cæsarea Lutra. f Bacharacum. g Bretta. h Der Hunnesrück. i Simmera. k Sponheimium.

tractu, inter Elsatiam & Palatinatum, ♆ *Marchionatus Badensis*, ab aquis totius Germaniæ celeberrimis cognominatus. Sedes Marchionis est *Durlacum*, opidum cum arce. Marchionatus Badensis. Durlacum.

BUNONIS.

♆ *Marchionatus Badensis* totus fere jacet intra Rheni dextram ripam, Palatinatum inferiorem, Ducatum Würtemburgensem & Brisgojam. Nomen habet ab opido a *Baden*: ubi aquæ calidæ salutares *p*. Marchio iste est Romano-Catholicus: Sed *Durlacensis* est Confessionis Augustanæ. b *Durlacum* opidum habet Collegium & Palatium munitissimum. In ejus ditione quoque est c *Pfortzheim* munitum opidum, *Joh. Capnionis*, alias *Reuchlini*, patria. Ibi quoque est Comitatus d *Eberstein*, ab *Eberstein* castro appellatus.

HEKELII.

p Domus autem *Badensis* hodiè dividitur in duas Lineas, *Bade-Badensem* nempe & *Bade-Durlacenam*.

a Baden. b Durlacum. c Pfortzheim. d Eberstein.

CAP. XI.

Palatinatus Superior, Bavaria, Salisburgensis Archiepiscopatus, Tirolis Comitatus.

Nortgavia, *Nortgauw*; qui & Palatinatus Bavariæ sive superior Palatinatus, *die Ober-Pfaltz*. 1 Palatinatus Superior.

I. α No-

REISKII.

1 *Palatinatus* an Palansgraviatus à Comite, cui olim paruit; Palatinus à Palatio, cui Comes fuit, aut Teutonico vocabulo *Pfaltz* sive Pfalens, quod vetustior tulit dialectus (sic Frehero in Origin. Palat. & Fresneo in Glossar. vium) *superior Palatinatus* autem respectu inferioris sive Rhenani cum Electoratu connexi, sed Palatinatus Bavariæ, cui cis Danubium subest ost A. 1646. tanquam pars septemtrionalis, unde Nordgaw i. e. regio versus septemtrionem sita icitur: Elector enim Bavarus cum Landgravia Leichtenbergico & Comitatu Chamensi hunc otinet: Neoburgicam vero & Solsbacensem gionem Comites Palatini possident. b *Norimrga* urbs imperialis libera, castrum vetus, & eo insignia Imperii German. ornamentaque nperatoria tuetur: c *Egra* urbs Bohemiæ quidem castro regio & munimentis pluribus instructa, nec tamen Imperii German. libera extat. *Ducatus* d *Bavariæ* aut Bojoariæ trans Danubium & cis Danubium jacens aut *superior est*, *aut inferior*: Hic tamen Nordgoviam ex parte continet. Sed e *Archiepiscopatus Saltzburgensis* ad partes Bavariæ non pertinet, quanquam ad circulum Bavaricum refertur. Archiepiscopus à Gregorio VII. Papa Rom. Legatus sedis Rom. perpetuus, ac Primas Germaniæ creatus nihil nunc habet, cur Magdeburgicum Primatum metuat. Sed *Tridentinus & Brixiensis Episcopatus* Austriaco subsunt circulo; itemque Comitatus Tirolensis nunc Imperat. Aug. nulli Archiducum separatæ familiæ subjectus. *Tridentum* non œcumenico, sed Romano, cujus Præses Pontifex erat, concilio diu tracto & toties translato inclaruit. Vid. Histor. Petr. Suavis Pol. & Heideggeri comment.

a Palatinatus Bavar. b Norimberga. c Egra. d Bavaria duplex. e Archiepisc. Saltzburg.

I.

Norimberga. ^a^ NOrimberga, ^a^ Nürnberg, in confiniis Franconiæ, Sueviæ, ac Bavariæ posita, nullius soli esse cupit. Urbs est magnifica,

BUNONIS.

a a *Norimberga*, ad utramque Pegnesi, qui urbem interluit, ripam sita, ad Circulum pertinet Francicum. Habet territorium satis amplum & opida aliquot *b*; in quibus b *Altorfium*, Academia anno 1575. ornatum. *c*

HEKELII.

a Hæc Urbs, *Christiano Becmanno* in Epistolâ quâdam Dedicatoriâ ad Virum amplissimum, *Georgium Remum*, Norib. datâ, & cum Opusculis aliis *Hanoviæ* Ao. huj. Sec. 19. in 8. f. publici juris factâ, Ὀμφαλὸς καὶ Ὀφθαλμὸς, hoc est, *Umbilicus* & *Oculus* GERMANIÆ, non iniquè dicitur, quoniam, quæ in istâ Urbe sunt reperienda, omnia sunt firma, lauta, nitida ac splendida. Admiranda est summa atque magnifica Senatorum magnificorum Curia, in quâ *Pietas* atque *Conscientia* de gloriâ cum ipsâ certant *Justitiâ*. Admiranda sunt Templa eximiæ magnitudinis, in quibus Verbum Dei purè prædicatur ac perspicuè. Admirandæ sunt Nobilium, Mercatorum ac cæterorum Privatorum Domus, quæ aut omnes, aut perpaucis exceptis, quadratô è Lapide persplendidè sunt exstructæ. Turres, Muri & alia tantæ altitudinis ibi sunt videnda, ut contra omnem vim atque incursionem externam à quôvis quoque milite judicentur prorsus secura & omnino libera. Breviter, quicquid vides *Norihergæ*, idem est, ac si olim *Romæ*, ac hodiè *Venetiis* vidisses. Ut autem quondam apud *Græcos* *ATHENÆ*, & hâc tempestate apud *Gallos* *LIMOGEA* Solum habet sterile, idem & *NORIBERGA*, ubi inprimis Medicorum Collegium clarum est, cujus Director *Jo. Georgius Volkamerus*, Vir omni elogiô major. Scripsit de hâc Republicâ egregiè illustri atque apprimè nobili quatuor Libros C. *Erasmus Michaël Laetus*, Academ. *Hafniensis* quondam Professor meritissimus, quos *Francofurti* ad *Mœn*. Ao. sup. Sec. 74. in 4. f. excusos vidi. Sed *Joannes Saubertus*, Senior, Theologus piissimus, *Historiam Bibliothecæ* NORIBERGENSIS, utpote cui æquè, ac toti venerando Ministerio nunc laudabiliter præest *Conradus Feyerlein*, Theologus Pietate, omni modestiâ atque loquendi suavitate eximiè instructus, Ao. huj. Sec. 43. in 12. exc. optimè descripsit, *Ejusque Memorabilia* in inclutâ Noricorum Academiâ Ao. ejusd. Sec. 73. simili modô recensuit *Jo. Jacob*. (*Justi Jac*. Fil.) *Leibnizius*, quæ Ao. sequ. cum *Christophori Arnoldi*, Viri celeberrimi, *Annotationibus necessariis*, iisque *doctissimis*, in 4. f. prodiéte, quæ ex gratissimô *Unglenkianô* donô gratus, dum vivam, possidebo. E Gente *Noribergensium* Patriciâ, Equestri atque Nobili clarus fuit *Bilibaldus Pirkhaimerus*, Ao. sup. Sec. I. natus, sed Ao. 31. denatus, Vir augustioris Studii ac ipsius Theologiæ puræ non leviter guarus atque peritus, Cæsarisque augustissimi, MAXIMILIANI I. Consiliarius gravissimus. Claruit quoque hic ineunte Seculô ob varia Itinera Orientalia *Christophorus Fürer* ab *Haimendorf*, inclutæ Reipublicæ DuumVir, ac *Georg. Sigism. Füreri*, Trium Viri quondam ac Proto-Scholarchæ, cùm viveret, gloriosissimi, cujus Dextra beneficia æquè, ac illustris *Gabriëlis Nüzelii* munera in me contulit haud ingrata, Avus. Præter *Fürerianam Nüzelianamque* Prosapiam equestrem atque nobilem; (nam *Pirkheimeriana* jampridem esse desiit) adhuc clarent NORIBERGÆ *Behaimiona*, *Doerreriana*, *Ebneriana*, *Geuderiana*, *Grolandina*, *Grundherriana*, *Halleriana*, *Harsdoerfferiana*, *Im-Hoffiana*, *Koleriana*, *Kressiana*, *Loeffelholziana*, *Muffeltana*, *Paumgaertneriana*, *Pfinzingiana*, *Poemeriana*, *Rieteriana*, *Schlüsselfelderiana*, *Starkiana*, *Stromeriana*, *Tezeliana*, *Tucheriana*, *Volkameriana* atque *Welseriana* Prosapiæ. Nec inclaratæ sunt nobiles quoque Familiæ *Dietherrorum*, *Dilherrorum*, *Feizerorum*, *Hardesianorum*, *Oelhafenorum*, aliorumque Familiæ. Hêic nati sunt inter eruditos, modestos atque celebreîs Viros *Christophorus* & *Andreas* Arnoldi, Pat. & Fil. *Jo. Christoph*. Arnschwanger, *Jo. Guilielm*. Bajer, *Martinus* Beer, *Georg. VVilhelm* Boehmer, *Simon* Bormeisterus, *Jo. Conr*. Dürrius, *Joannes* Fabricius, Pat. *Christianus* Frank, *Paulus* Heigelius, *Just. Jacobus* & *Jo. Jacobus* Leibnizii, *Georgius* Major, *Christophorus* Molitor, *Andreas* Myhldoerfer, *Magn. Daniel* Omeis, *Jo. Philipp*. Pfeifferus, *Luc. Frider*. Reinhart, *Georg*. Remus, *Georg. Paul*. Roetenbeccius, uterque *Joannes* & *Adolfus* Sauberti, *Georg. Tobias* Swendendoerfer, *Daniel* Swenter, *Vitus* Theodoricus, *Andreas* Unglenkius, Evergeta meus magnus, *Leonhardus* Ursinus, *Jo. Christophorus* Wagenseilius, unus quoque è Præceptoribus atque Evergetis me-

a Norimberga. b Altorfium.

fica, splendida, potens, ac totius Germaniæ superbissima. Caput Nortgaviæ nunc censetur β *Amberga*, γ *Neuburg*, & δ *Sultzbach* Principum Palatinorum sunt sedes. Est circa hæc loca *Landgraviatus Leuchtenbergicus*, cujus sedes ε *Pfreimbt*. Est & ζ *Egra*, *Eger*, libera Imperii civitas. η Item Comitatus *Ellenbogen*, qui ad Bojohæmiam spectat.

Amberga. Neuburg. Sultzbach. Leuchtenberg. Pfreimbt. Egra. Ellenbogen.

II. θ *Bavariæ Ducatus* dividitur in *Superiorem* & *Inferiorem*. Hic ad Ortum, ille ad Occasum spectat. In *Superiori* sunt urbes claræ ι *Monacum*, *München*, Ducum sedes, omnium Germanicarum

Bavaria Bayern. Monacum.

meis haud postremus, *Tobias* Winkler, *Daniel* ac *Joannes* Wülferi ac *Leonh.* Wurfbain, immò & *Joannes* Cochlæus, Theologus Pontificius, & propterea illuminatissimi MARTINI LUTHERI, & subtilissimi PHILIPPI MELANCHTHONIS, Fideique Orthodoxæ Euangelicæ hostis in omni vitâ acerrimus, dimicans cum his in Comitiis Imperii & Colloquiis *VVormatiæ*, *Augustæ Vindelicorum* atque *Ratisbonæ* odiô summô & inexpugnabili.

b Græfenbergam nempe, *Hirsbruccum*, *Laufam*, *D. Sebastiani Beerii* & *D. Joan. Antonii Geigeri*, ICTor. clarissimorum, Patriam.

c Hujus Academiæ in primis clare ac celebris *Ortum, Progressum, & cuncta Memorabilia, omniumque Professorum*, qui in *quatuor*, uti vulgò vocant, *Facultatibus* à primis incunabulis eam illustrem reddiderunt, *Vitas*, *Mortes* ac *Scripta* adornavit sub *Gloriæ Academiæ Altdorfinæ* Titulô *Magnus Daniel Omeis*, Amicus meus vetus ac plurimùm colendus, qui Liber ante quinquennium *Altdorfii* typis Meyerianis in 4. f. non malô omine prodiit. Præter jam in Not. præced. laudatos Viros, *Joannem* nempe Saubertum, Jun. *Luc. Frideric.* Reinhartum, *Jo. Christophor.* Wagenseilium, *Magnum Daniel* Omeisium atque *Georg. Paul.* Roetenbeccium, Fautores meos maximos, docent ibidem feliciter & non sine gloriâ (1) in Facultate THEOLOGICA *Joannes* (Joann. Fil.) Fabricius; (2) JURIDICA *Georgius Reichardus* Hammerus, *Heinricus* Link atque *Felix* Spizius; (3) MEDICA *Mauricius* & *Joannes Mauricius* Hofmanni, Pat. & Fil. & *Jacobus Pancratius* Bruno; & (4) PHILOSOPHICA *Georg-Matthias* Koenigius. Academ. h. t. Senior & Bibliothecarius gravissimus, Vir ob multa in me collata beneficia ac *Lexici Garthiani* Inscriptionem omni pietate, honore atque observantiâ perpetuo à me excipiendus; porro *Joann. Christophorus* Sturmius ac *Daniel Guilielmus* Mollerus, quos DEUS Ecclesiæ, Patriæ, Academiæ ac Reipublicæ litterariæ, immò & mihi quoque quàm diutissimè incolumeis ac salvos esse velit. Hujus Academiæ, post DEUM, hodiè supremus est Patronus *Guilielmus* im Hof, Heros doctus, mansuetus atque prudens; *Pro-Cancellarii* autem perpetui munere adhuc laudabiliter fungitur *Magnus Fetzerus*, Senior, JCtus re ac nomine magnus, & hâc de caussâ diversis S. Rom. Imp. Statibus valdè gratus atque acceptus.

BUNONIS.

β *Amberga* Palatinatus Neoburgici metropolis est. *d*

γ *Neoburgum* ad Vils fl.

δ *Sultzbach* cum castro est ad Rosenbach fl.

ε a *Pfreimbt* nomen habet à flumine *Pfreimbt*.

ζ b *Egra* olim libera civitas ab acidulis nota. *e*

η In Comitatu c *Ellenbogen* sunt d *Thermæ* nobilissimæ *Carolinæ*, vulgo *das Carlsbad*.

θ *Bavaria* fines habet ab Oriente Austriam & Stiriam; à Septemtrione Bohemiam; ab Occidente Sueviam & Franconiam, à Meridie Carniolam & Comitatum Tirolis *f*. Fluviis rigatur Danubio, Altmula, Isara, Vilsa, Oeno, Salza, & Ambra. Qua versus Sueviam & Alpes excurrit, *Superior* dicitur: qua verò ad Septemtrionem & Ortum se versus Danubium extendit, *Inferior*. *g*

ι e *Monacum* *h* est ad Isaræ ripas. *i*

HEKELII.

d Heîc in lucem est editus *D. Georgius Kœnigius*, Theologus cordatissimus & *Altorfinorum Augustinus*.

e Finibus *Bohemicis* meritò accensetur.

f Dicitur etiam *Bojaria*, à *Bojaris* Populis, vel, ut alii volunt, ab *Avaribus* è *Pannoniâ* ejectis, qui huc insederunt.

g Et *hæc* multò magis *alterâ* est fertilior, frequentibusque habitationibus ornata.

h S. *Monachium*.

a Pfreimbt. b Egra. c Ellenbogen. d Thermæ Carolinæ. e Monacum.

Ingolstadium. Frisinga. Ratisbona. Passau. Landshut. Straubing. Salisburgensis Archiepiscopatus.

carum pulcherrima. Secunda est ϰ *Ingolstadium:* hanc sequitur λ *Frisinga.* In Inferiori *Augusta Tiberii* k, quod nomen illi falso tribuêrunt olim fabulosi Grammatici, alias μ *Ratisbona* l dicta, vulgo *Regensburg*, comitiis Imperii, quæ heic haberi consueverunt, antiquitatum reliquiis, & ponte prælongo clara. Reliquæ memoratu dignæ sunt ν *Patavium*, vulgo *Paßaw*, ξ *Landshut*, ο *Straubing.*

III. Bavariæ pars est *Salisburgiensis Archiepiscopatus*, cujus caput sedesque Archiepiscoporum *Salisburgium*, *Saltzburg*, urbs satis elegans. π.

IV. ϱ *Te-*

i Fundamenta ejus Ao. CHR. M.CCCC.LXII. ab HENRICO, *Bavariæ* Duce, imperante OTTONE I. jacta esse *Dresserus* de *præcipuis Germaniæ Urbibus* p. 457. autor est. Sed nomen invenisse dicitur à *Monachô*, cujus caput eô in locô repertum sit, cùm terra fuit effusa.

BUNONIS.

ϰ a *Ingolstadium* ad Danubium fl. opidum munitissimum, Academia etiam anno 1410. *m* ornatum.

λ b *Frisinga* nomen dedit Episcopatui Frisingensi; cui olim præfuit Otto Frisingensis, qui tempore Conradi III. & Friderici Barbarossæ floruit.

μ c *Ratisbona* urbs Imperii libera *n*; nomen habet à flumine *Regen*, qui eo in loco in Danubium se effundit; Unde rectius scribitur *Reginoburgum.*

ν d *Patavium* *o* ad Danubii OEnique confluentes, unde Episcopatus Passaviensis. Celebre imprimis est à pacificatione inter Carolum V. & Protestantes Euangelicos anno 1552. prid. Non. Augusti initâ, qua religionis libertati cautum est. Germanis vocatur *der Passauische Vertrag* *p.* Verùm hæc urbs anno 1662. fortuito incendio fere tota periit.

ξ e *Landshuta* est ad Isaram. *q*

ο f *Straubinga* ad Danubium, Ducum sedibus olim clara.

π g *Saltzburgum* est ad *Salzam* fl. unde ei appellatio *r*. Habet *Theophrasti Paracelsi* tumulum. Palatium Archiepiscopi magnificum & splendidum est. Arx præcipitiis & arte munita ferè inexpugnabilis est.

HEKELII.

k S. *Tiberia.*

l Sive *Artobriga.* Hæc in ipsô *Autore* meritò à me deprædicata Civitas clarissimis clarissimorum *Krannoestiorum*, *Portnerorum* ac *Praschiorum*, immò & *Balduinorum*, *Donaueorum*, quorum *Bibliotheca* insignis, *Ursinorumque* nominibus hactenus clarior facta est.

m Ex *Viennensi* dicitur orta, sed M.CCCC.LXXII. LUDOVICO & GEORGIO, & tandem ab à ERNESTO & ALBERTO, Ducibus *Bavariæ*, amplificata.

n Et in Eruditos benefica, immò æquis ac laudabilibus Legibus adeò firmata, ut nulli Urbium Imperialium cedat. Theologi, qui in Urbe istâ hodiè clarent, sunt *Erasmus Gruberus*, *Philippus Ericus Widerus*, *Chr. Sigism. Donauerus*, *Georgius Wonna*, *Daniel Zimmermannus*, meusque *Gottlieb Balduin.*

o Vulgò *Bojodorum*, s. *Castra Batavia.*

p Nam cùm CAROLUS V. vix ex periculô sese eripuisset, & HENRICUS II. *Galliæ* Rex, contra fidem datam Fœderatis *Germaniæ* Principibus METIN, Imperii Urbem, & alia occupâsset; FERDINANDUS REX admirabili curâ Pacem cum Fœderatis Principibus moliebatur. Eâ igitur de causâ *Passavium* eos advocârat; qui partim ipsi, partim per Legatos suos comparuerunt. Tractationis autem Capita fuêre tria: I. *De* PHILIPPI, *Landgravii Hessorum*, *Liberatione.* II. *De* GERMANIÆ *Libertate*, & III. *De* RELIGIONIS *tutâ Professione*, *usque ad Litis*, seu *Controversiæ dijudicationem.*

q Ejus Turris altiùs, quàm Turris-*Babylonica*, è terrâ sese attollat. Vid. *Lansius* in Orat. pro *Germaniâ* p. m. 71.

r Olim vocata est *Juvania*, vel *Juvavia*, qs. *Helfen-Burg*, à Castrô scilicet, quod *Julius Cæsar* eô in locô dicitur condidisse, ut Legionum, sive Præsidiorum ejus portus atque refugium esset. Conversa est tandem in Urbem, quæ & ipsa JUVANIÆ nomine appellatur, ut autor est *Münsterus* & ex eo *Dresserus* loc. cit. p. 529. seq.

BUNO-

a Ingolstadium. b Frisinga. c Ratisbona. d Patavium. e Landshuta. f Straubinga. g Salisburgium.

IV. ϱ*Terioli*, vulgo *Tyrol*, eſt arx, unde maximus Europæ Comitatus in ipſis Alpibus, in Germania Norici, in Italia Rhætiæ partem obtinens, nomen habet. Urbes claræ ſunt, Ænipons, vulgo *Inſpruck*, quondam Comitum, nunc Auſtriæ Archiducum in his oris ſedes. σ *Tridentum*, Italis *Trento*, Germanis *Trient*, Concilio OEcumenico clara. *Bolzanum*, mercatus non incelebris. τ *Brixia* etiam, vulgo *Brixen*, nobilis in hoc tractu Epiſcopatus eſt.

Tirolis Comitatus. Ænipons. Tridentum. Bolzanum. Brixia.

BUNONIS.

ϱ a *Comitatus Tirolis* metallorum dives, ut vulgò vocatur, habet ab Occaſu Rhætiam, à Septentrione Bavariam; à Meridie Italiam; ab Oriente Carinthiam & partem Italiæ. Fluvii præcipui hîc ſunt *Oenus der Inn*, & *Atheſis die Etſch*. *Terioli* arx munita ſatis, ſed opidum eſt tenue, in amœna valle ſitum.

σ b *Tridentum* eſt ad ripas Atheſis, Epiſcopatu nobile ʃ. Concilium quod *t* OEcumenicum haberi volunt, cœptum eſt A. 1546. & continuatum ad annum uſque 1563. Interfuerunt præter legatos Pontificis & Cardinalem Tridentin. Epiſcopi LXII. Theologi LXII. Ibi quoque c *Hala* eſt factitio ſale celebris. Tribus à Tridento milliaribus diſtat mons magni nominis; vulgò d *der Nansberg* dictus.

τ e *Brixia* in finibus Italiæ à Germanis condita creditur.

HEKELII.

ʃ Incolæ hujus Oppidi *Italiam* verſùs habitantes, Italicâ linguâ, *Germaniam* v. verſùs *Germanicâ* utuntur. Idem diſcrimen in veſtitu. Conf. *Pauli Heutzneri Itinerarium Italicum* p. 573. Nomen à *tribus Torrentibus* inveniſſe dicitur, qui prope Urbem è vicinis Montium Jugis decurrunt.

t Indictione *Cæſaris* & *Papæ*.

a Tirolis Com. b Tridentum. c Hala. d Nansberg. e Brixia.

CAP. XII.

Croatia, Vinidorum Marchia, Carniola, Carinthia, Stiria & Auſtria. 1

I.

CRoatia, Marchia Vinidorum, Carniola, Carinthia, Stiria & Auſtria ſuperior, quia hodie domui Auſtriacæ parent, in Ger-

REISKII.

1 a *Auſtria* quidem utraque cum provinciis regno quondam Bohemico ſubjectis, Ducatu Stiriæ, Carniolæ, Carinthiæ, Venedorum Marchia & Comit. Gœrizienſi ad circulum Auſtriacum refertur: Regnum vero b *Croatiæ* c *Dalmatiæque* ad Hungariam ſpectat, qua potiti Auſtriaci Archiduces Croatiam à Croatis Sclavis, qui A. 886. inſederant ita dictam adhuc tenent. Romano adhuc Imperio dum regiones illæ ſuberant, omnes pro ſtatu veteri partim ad Illyricum, partim ad Pannoniam pertinuerunt. Auſtria primum ab Henrico Aucupe A. 928. *Marchionatus* ſive *Marchia* orientalis, poſtea ſub Friderico I. A. 1186. *Ducatus*, denique ſub Rudolphi Habsburgici ad Imperium evecti poſteris unus Archiducatus, regnis Bohemico, Hungarico, Hiſpanico & Belgio auctus, d Viennam A. 1683. ab obſidione Turcica vindicatam ſedem ſtrenue ſibi tuetur: e *Stiriam* vetus denominatio teſtatur Marchiam, ſed poſtea Ducatum Friderici I. hiſtoria: Hinc certæ Archiducum familiæ aliquamdiu ſedem Grætia præbebat, nunc nullam præbet amplius uno Aug. Cæſare, ſuperſtite. f *Caniſia* ex anno ſeculi hujus primo Turcis ſubdita, & diuturno Cæſareanorum obſidio preſſa deditionem fecit A. 1690. in eaſdem, quibus Zigettum fecerat conditiones. g *Venetica quoque Marchia* vetuſto ſuo nomine adhuc gaudet, eoque tum limitaneam Germaniæ regionem, tum Vinedos aut Venedos, priſcos incolas ſignificat, à quibus coloniæ Venetias

a Auſtria. b Croatia. c Dalmatia. d Vienna. e Stiria. f Caniſia. g Marchia Vened.

Germania hodiè censentur, quum olim Pannoniæ portiones fuerint.

Croatia & Vinidorum Marchia.

II. α *Croatia*, Germ. *Krabaten*, regni titulo decora, & *Vinidorum Marchia*, Germ. *Windisch Marck*; nihil in se habent memoratu dignum. Cæterum incolæ utriusque sunt Slavonici generis. In Vinidorum tamen Marchia sunt etiam Germani.

Carniola. Kräin.

III. *Carniolæ*, *Kräin*, caput est opidum *Lubiacum*, *Laubach*, & *Lubiana* dictum. *Kräinburg* locus est munitissimus. *Celeja*, *Cilly*, Comitatus titulo insignitur. [a] Cæterum incolæ partim sunt Germani, partim Slavi. β

Carinthia. Kernten.

IV. γ Carinthia, *Kernten* [b], Stiriæ Ducatui conjunctus, urbes insigniores habet, δ *Villach*, ε *Klaghenfurt*, Ducum quondam sedem; ζ *Volckmarck*, η *S. Veit*, θ *Judenburg*.

Stiria. Steirmarck.

V. Dividitur ι *Stiria* in Superiorem, atque Inferiorem. In hac caput

netias deductæ, ad novam urbem ex Oceani æstuariis contentam. De incolis harum regionum strumosis, fodinis, lacubus, animalibus miranda Geographi narrant; itemque Joh. Ludov. Schönsleben in Carniola sua, quam A. 1684. edidit, antiqua & nova.

BUNONIS.

α A Carniola versum Meridiem & Ortum se extendit *Marchia Vinidorum*, ad dextram Savi ripam. Inde porro versus Ortum sequitur *Croatia* contermina; cujus caput erat a *Wihatsbium* à Turcis occupatum, nunc ferè b *Carolostadium* opidum egregiè munitum, cui firmum impositum est præsidium *c*. Ad Carolostadium exercitus Christianorum à Turcis fœde profligatus est anno 1592. In Croatia quoque est Sisecum f. Segesta ad Sava fl. opidum munitum, quod anno 1592. Canonici fortitudine, repressis Turcis, conservatum est.

β c *Carniola* habet ab Oriente Croatiam & Slavoniam, à Septemtrione Stiriam, ab Occasu Carinthiam; à Meridie Vinidorum Marchiam & partem Italiæ. Rigatur *Savo*, *Sontio*, *& Labacho*. Distribuitur in *Siccam* seu *Inferiorem*, quæ est versus Italiam, *d* in qua d *Goritia* ad Sontium, Comitatus titulo gaudens: & *Irriguam* seu Superiorem, qua versus Carinthiam se extendit, in qua *Laubacum*. *Crainburg* est ad Savi Kranekerique confluentes.

γ e *Carinthia* habet ab ortu Stiriam, à Septemtione Episcopatum Salisburgensem & partem Austriæ, ab Occasu & Meridie Alpes & Forum Julii, vulgò *Friaul*. Rigatur *Dravo*, *Savo*, & *Lavandula*.

δ *Villach c* est ad fl. *Villach*, habet arcem.

ε *Klaghenfurt* haud longe abest ab opido S. Viti. *f*

ζ *Volckmarck* est ad Dravum fl.

η f *Sancti Viti* opidum regionis metropolis est ad confluentes Wilitz & Glan *g*. Olim Carinthiæ Dux priusquam inaugraretur, ad hoc opidum habitu rustico indutus adesse cogebatur, pecuniam ex lapide spargere, & Justitiæ administrationem promittere &c. Quo facto Vestem istam rusticam ponebat, & Ducalem induebat. Qui ritus tamen deinde sunt abrogati.

θ *Judenburgum* est ad Murum fl.

ι *Stiriæ* termini sunt ad Orrum Hungaria; ad Septemtrionem Austria; ad Occasum Carinthia; ad Meridiem Carniola & Slavoniæ pars *h*. Potissimùm rigatur *Stiria*, *Dravo & Murâ fluminibus*. *i*

HEKELII.

a Heic innumeræ Antiquitates *Romanæ* sunt visendæ.

b Montana Regio & Ducatus.

c Conditum autem est à CAROLO, *Austriæ* Archi-Duce, A. CHR. M. D. LXXI.

d Et juxta *Maginum* tota Juris *Italici*.

e *Vacorium* Priscis vocatum.

f Aliàs bene munita Urbs est, quæ *Claudia* apud *Plinium* dicitur, *Fortunati Crellii*, Philosophi *Heidelbergensis*, Patria.

g Ornatum est spatiosô Forô ac perenni Fonte limpidô.

h Parva terra est, & omnis fermè montana, præterquam ad *Ortum*, ubi planities non parvas habet. Quondam dicta *Valeria*, vulgò *die Steirmarck*.

a Wihatsbium. b Carolostadium. c Carniolæ termini. d Goritia. e Carinthiæ termini. f S. Veit.

caput totius Stiriæ & ſedes Archiducum Auſtriacorum, eſt κ *Grætia, Gräts*, admodum magnifica. Sunt præterea celebres, λ *Rackelspurg*, μ *Pettaw*, ν *Marpurg*, ξ *Kerment*, & ο *Caniſia* duo muniſſima erant contra Turcarum irruptiones propugnacula; ſed hoc jam ſuperioribus annis Chriſtianis ereptum eſt. In Superiori Stiria urbs primaria eſt *Muripons*, *Pruck an der Mure*.

VI. Unicus totius Europæ Archiducatus eſt π *Auſtria*, in Superiorem ac Inferiorem diviſa. *Inferior* inter Danubium, Bojohæmiam, & Tejam flumen ſita, urbem præcipuam habet *Krembs*. *Superioris*, quæ inter Danubium & Stiriam poſita, caput eſt *Vindoniana*, ſive, ut vulgò uſurpatur, ρ *Vienna*, *Wien* k, urbs magnifica Auſtria. Vienna.

marck. Incolæ ruſticani ſunt, & ſtrumoſi adeò, ut loquelâ impediantur.

i Trans *Dravum* loquitur Gens *Germanicè*, ſed cis *Dravum Slavonicè*.

BUNONIS.

κ *Grætia* ſeu *Grætium* *l* Academia claret. Culta civitas, Archiducum aliquando ſedes.

λ *Rackelſpurg*, arx munitiſſima, Turcis, qui Caniſiam tenent, oppoſita.

μ *Pettau* ad Dravum eſt.

ν *Marchpurg* ad Dravum. *m*

ξ *Kerment* eſt ad Arrhabonem vulgo *Raab fl.*

ο *Caniſia* anno 1600. à Turcis capta eſt tradente eam Pardyſero tribuno; & ſequenti mox anno à Chriſtianis fruſtra obſeſſa eſt: ac nuper anno 1664. à noſtris iterum fruſtra oppugnata. Eodem anno *Serinwar*, novum caſtrum, Turcis Caniſienſibus à *Serinio* Comite oppoſitum, à Turcis expugnatum & deſtructum eſt. *Fanum S. Gotthardi* ad Murum fl. Turcarum clades anno 1664. eo in loco facta nobilitavit.

π a *Auſtria n* fines habet ab Ortu Hungariam; à Septemtrione Moraviam & Bojohæmiæ partem, ab Occaſu Bavariam: à Meridie Stiriam *o*. Rigatur *Danubio* præcipuè & *Aniſo*, qui vulgo *de Ens*, unde utraque regio, *das Land ob und unter der Ens* nomen ſuum habet.

ρ b *Vienna p* ſede Cæſaria, Epiſcopatu, *q* & Academia, à Friderico II. anno 1237. *r* fundata nobilis: in quâ ſuperiori ſeculo Haſelbachius Theologus XXI. annos legens, primum caput Eſaiæ nondum abſolvit; ut tradit Cuſpinianus *ſ*. Ipſa Urbus anno 1529. à Solymanno oppugnata, ſed virtute Philippi Palatini præcipuè defenſa eſt. Solymannus quum Carolum V. cum XCM. armatorum adventare audiret, obſidione ſoluta receſſit. *t*

HEKELII.

k Quòd hæc Urbs inexpugnabili murorum ambitu ſit nobilis, & propterea *Chriſtiani Orbis Clavis* commodè dicatur, probat fruſtranea *Turcarum* illa obſeſſio, quæ nuper facta iſtô annô, quem verba deſignant ſequentia, eaque *Chronoſticha Germanica*: I M *Iahr*, *aLs Der TVrCk Vor VVIen VVar.* Sedet jam *Viennæ* ex animi ſententiâ *Div.* LEOPOLDUS, feliciſſimus hoſtium Chriſtiani nominis atque ſuorum victor, Monarcha pius, devotus, juſtus, benignus ac Litteratis impenſè favens.

l Olim dictum *Graicum*.

m Nobile etiam eſt Oppidum *Sepianum*, quòd *Maximilianus*, Archi dux *Auſtriæ*, vulgò dicitur ibi natum eſſe.

n Vulgò *Oeſterreich*, hoc eſt, *Terra Orientalis* dicta, quoniam *Suevis* & *Bavaris* ad Orientem vergere videretur.

o Eſt autem ſolo plana, ventis expoſita Aquilonaribus; frumentô, vinô ac cæteris frugibus læta: fructibus dives, ac aëre quoque ſalubri gaudet; argentô abundat, non item aurô. Salem partim proprium, partim importatum habet.

p *Flaviana*, ſive *Juliobona* olim; PARADINO autem atque MASSONO *Senatoria* nominata.

q *Et Bibliothecâ.*

r Alii 1236. vel 1384. ad exemplum *Romanæ* & *Pariſinæ*.

ſ Singulæ Facultates ibi ſuum habent Patronum, Theologi *Joannem Euangeliſtam*, JCti *S. Ivonem*, Medici *S. Coſmam* & *S. Damianum*; Philoſophi autem, Oratores & Poëtæ *St. Catharinam*. Inter *Auſtriæ* Urbes & dignitate, & divitiis, & populô, & pulchritudine hæc principatum obtinet. Patria eſt *Wolfgangi Lazii*, Viri celeberrimi atque incomparabilis.

a Auſtria. b Vienna.

t Annô

fica ac splendida, tutissimum in his oris contra Turcarum incursiones munimentum. Lincium. [t] *Lincium*, *Lintz*, nobile est ad Danubium Emporium.

t Annô 1590. terræ motu ingenti & horribili concussa est *Vienna* & alia quædam loca *Moraviæ* & *Bohemiæ* die Septembr. 15.

BUNONIS.

σ *Lintzium* eximiam habet arcem. Sedem ibi suam habuit Keplerus Astrologus. Infra urbem istam est Vortex Danubii terribilis, vulgo *Seurussel* dictus. Opida in Austria, præter illa, celebriora sunt, *Steira*, *Neustad*, triplici fossa munitum, *Maximiliani I.* natalibus nobile, *Korn Neuburg*, *Weidhoven*, *Melcka*, egregiè munita, *Ipsia*, *Gemunda salinis* celebris.

CAP. XIII.

Bojohæmia, *Moravia*, *Silesia*, *Lusatia*. [1]

I.

Bojohæmia. BOjohæmiæ [α] regnum, [a] Germ. *Böheimb*, montibus ac sylvis, ceu munitissimo vallo, undique cinctum, ab initio incoluere Ger-

BUNONIS.

α a *Bohæmia* habet ab Oriente Moraviam & partem Silesiæ: à Septemtrione quoque Silesiæ partem, Lusatiam Superiorem & Misniam: ab Occidente Voigtlandiam, & Palatinatum Superiorem; à Meridie Austriæ & Bavariæ partem. Rigatur Albi, Muldavia, Ottawa, Watta, Egra, Misa, Pulsnitz, & Gresora *b*. *Bohæmia* cum annexis Provinciis, Moravia, Silesia, & Lusatia ab antiquis temporibus est sub Imperio Germanico, primum sub Ducibus; deinde sub Regibus suis; eorumque *Reges* nomen & dignitatem Regiam Cæsarum Germanorum habuere beneficio, à quibus cùm Duces, tùm Reges sæpe sunt impositi.

HEKELII.

a Præter *hujus* REGNI *Topographiam*, quæ *Francof.* in fol. Ao. huj. Sec. 50. cum *Descriptione* MORAVIÆ atque SILESIÆ est publicata, etiam *Martinus Zeilerus* atque *Matthias Merianus* Vol. I. *Topogr.* BOHEMIAM descripserunt. De BOHEMORUM autem *Origine* ac *Rebus gestis* extat *Æneæ Sylvii*, Senensis, elegans *Historia*, eaque variarum Rerum narrationem complectens, quam diversis in locis, *Wolferbyti* inprimis, Ao. huj. Sec. 20. in 8. editam constat. Hanc SYLVIANAM *Historiam* sub nomine PII de BOEMICIS in Bibliothecâ *Illustrissimi Capituli Canonicorum Majoris Templi PATAVINI* (fortean in MSct. ipsius *Autoris*) etiam haberi, *Philippus Jacobus Tomasinus* in *Bibliothecâ Patavinâ* MSctâ *publicâ* & *privatâ* p. 6. col. 2. affirmat. Prodiêre quoque ex instructissimâ celeberrimi Viri, *Marquarti Freheri*; Bibliothecâ diversi *Rerum Bohemicarum* Scriptores, & quidem *Hanoviæ* Ao. huj. Sec. decurr. 2. in fol. Hujus Regni *Insignia* LEONEM esse ex *Nummô* apparet, in quem Carmen elegantissimum pepigit *Salomon Frenzelius à Fridenthal*, quod est Epigr. XVII. Semit. II. Sylv. I. Poëmat. suor. *Witteb.* in 8. f. exc. p. 86. *Genealogicam* & *Chronologicam* JUDICUM; DUCUM & REGUM BOHEMIÆ *Descriptionem* excudi curavit *Zacharias Theobaldus*, Junior, *Witteb.* Ao. huj. Sec. 12. in 4. f. Sed BOHEMORUM, DUCUM, REGUM atque INTERREGUM *Elogia* cum *Iconibus* imprimi curavit *Julius Solymannus*, S. J. Presbyter, Ao. huj. Sec. 29. typis *Scssianis* in fol. min. Hodiè *Rex* BOHEMIÆ in celebratione Curiæ Imperiali primum potum, utpote *Archi-Pincerna*, seu *Pocillator*, IMPERATORI afferre tenetur, quem tamen sub coronâ regali, nisi liberâ voluntate voluerit, non tenebitur ministrare. Conf. *Werdenhagenii* Part. I. *Tract. General.* de *Rebuspp. Hanseatic.* p. 134. Edition. *Lugd.* in 16. f. Habuit olim BOHEMIA quoque omnino Viros, quos, *Casp. Dornavid* in *Principe Juventutis* p. 7. testante, utrinque adducere in contentionem Virtutis queat; *Bernstainios* nempe, *Budowecios*, *Gersdorfios*, *Hassenstainios*, *Hasemburgios*, *Hodiejovios*, *Lobkowicios*, *Rosembergios*, *Rupovios*, *Rzriczanos*, *Slikios*, *Schwam-*

a Bohæmiæ termini, & fluvii.

Germanorum quidam: quibus pulſis *Boji*, Gallica gens, obſederunt, nomenque de ſuo regioni reliquerunt. Bojos pepulerunt *Marcomanni*, Germanica gens; hos, circa annum à nato Jeſu IↃL. *Slavonica gens*, quæ etiam nunc tenet, Bojohæmi, *die Böhmen*, à ſolo quod occuparunt, Germanis dicti; at *Czechi* ſuo ſibi patrio vocabulo nuncupantur. Principio adventus à Ducibus populus regebatur; donec circa annum CIↃ LXXXVI. β Vratiſlaus primus Bojohæmiæ Rex crearetur. Hunc poſtea continua ſerie ſecuti ſunt alii Reges, donec Regiâ ſtirpe prorſus exſtinctâ, ad Auſtriacam domum regnum devolutum eſt. γ

Boji. Marcomanni. Czechi.

II. Re-

Schwambergos, *Slavatas*, *Sternbergos*, *Smirzicios*, *Waldſteinios*, *Wartembergios*, *Wehmskios* & fortè hodiè taleîs plureîs alios. Statum Eccleſiaſticum in *BOHEMIA* quod concernit, ex *Joachimi Camerarii* Narratione de *Eccleſiis BOHEMIÆ*, quam cum annexis *Ludovicus Camerarius* publicari juſſit *Lipſiæ* Ao. huj. Sec. 5. in 8. f. eſt videre. Et extat Liber elegans de eâd. materiâ, qui ſub *Rationis Diſciplinæ Ordiniſque Eccleſiaſtici in* BOHEMIA Titulô Ao. ejuſd. Sec. 43. eâd. f. eſt editus. Sed *Sam. Martinii*, Bohemi, *Religio Gentis* BOHEMICÆ *Euangelica* excuſa eſt *Witteb.* Ao. huj. Sec. 22. in f. 12. Extant & *Perſecutiones Eccleſiæ* BOHEMICÆ *Lugd. Batav.* Ao. ejuſd. Sec. 47. ut & *Conſideratio cauſarum Belli* BOHEMO-GERMANICI eôd. Ao. in 4. f. locô non adj. impr.

b Seu *Giſerâ*.

REISKII.

1 a Bohemia diverſis olim habitata nationibus A. 550. *Sclavicam gentem* duce Czecho ſuſcepit, Principeſque indigenas fovit: Tandem Caroli M. auſpiciis ſub jugum redacta, Carolingæ familiæ hancque ſecutis Impp. Germanicis tributaria ad Fridericum II. manſit, nomenque ab illis regium primo *perſonale*, poſtea *perpetuum* à Philippo A. 1099. impetravit: Utrum ad Germaniam tum temporis jure pertinuerit, nec in dubium vocabatur, uti poſt Comitia Wormatienſia A. 1545. vocari novimus. b *Praga* domum Zierotiniam arci vicinam, ſuperbum palatium nunc continet, echo ſepties, novies, alicubi quindecies aut amplius iterata nobile: Urbs una tumultu commota domeſtico vehementiſſimis Europæ motibus dedit materiam (1) Huſſiticis A. 1419. cum novæ urbis Conſules & Judex per feneſtras curiæ dejicerentur (2) *Germanicis* A. 1618. cum ex arce regia per feneſtras Commiſſarii regii præcipitarentur. Hanc ultimam defeneſtrationem (ita noviter vocant) duæ teſtantur pyramides, & inſcriptio turris ad pontem exſtructæ ultimam occupationem, belloque finem additum. c *Moravia* vetus regnum Marcomannicum continuit, ſed rege per Arnolfum Imp. ultimo fugato Germaniæ tanquam Marchionatus ſubfuit; poſthac Poloniæ, tandem Bohemiæ ex A. 1040. d *Luſatia* jamdudum à Carolo M. ſubacta, ab Henrico IV. Imp A. 1075. Vratiſlao regi tradita, Electori tandem Saxonico in feudum ceſſit; Cotbuſio, Peicennaque ad Marchiam Brandenburg. A. 1462. tranſlatis. e *Sileſia* autem ex A. 1290. per pactum Henrici Vratiſlao, Principis, & Wenceſlai regis Bohemiæ in perpetuum adjungebatur Impp. conſenſu, neque regibus Polon. Hungar. invitiis. Vid. Dubrav. & Bogiſl. Balban. Hiſtor. Bohem. Conring. de finibus Imp.

BUNONIS.

β Bohæmis *Vratiſlaus* iſte Moguntiæ in publico Principum conventu ab Henrico IV. Rex creatus eſt: neque illum continua ſerie, quod Cluverus ait, alii Reges ſunt ſequuti; ſed ſubinde Duces Remp. adminiſtrarunt. Ita ipſum illum Vratiſlaum primum Bohemorum Regem excepit interregnum LXV. annorum, ſub ſex Ducibus; & Uladiſlaum II. iterum ſequutum eſt interregnum XXV. annorum, ſub quinque Ducibus; Neque ſeptem illi, qui ſucceſſere his, Principes Bohæmiæ regium nomen habuerunt uſque ad Premiſlaum, qui à Philippo Cæſare Bohæmorum Rex tertius creatus eſt. *Dubravius.* Eſt verò Bohæmiæ Rex *Imperii Princeps*, *Elector & Pincerna.*

γ Regnum hoc à Carolo IV. in certos diſtributum fuit Circulos, quorum plerique ab opidis appellantur: ſuntque f 1. *der Bechiner Kreyſz:* ubi Wittigenau, Thabor *Budeweiſz* ad Mulda-

Bb viam,

a Bohemia. b Praga hujuſque defeneſtratio. c Moravia. d Luſatia. e Sileſia. f Bohemiæ circuli.

Soli natura. II. Regio ipſa eſt omnium rerum ad uſum vitæ humanæ neceſſariarum fertiliſſima; argenti æriſque metallis abundans: quibuſdam in locis etiam auri ſunt venæ. Urbium clariſſima eſt ♂ *Praga*, regni caput, Regumque ſedes, totius Bojohæmiæ compendium: urbs ſanè magnificentiſſima, ſuperbis ædificiis frequens, exteris nationibus affluentisſima. Secundum locum tenet *Pilſen*. Reliqua opida nobiliora ſunt *Kralowihradetz*, Germanis *Königin Grätz*; *Kutnahora*, German. *Kuttenberg*; *Limpurck*, German. *Limburg*; ε *Tabor Budiejowice*, German. *Budweiſz*; *Lanii*, German. *Laun*; *Satetz*, German. *Satz*; *Litomierzitze*, German. *Leitmeritz*; *Chomutow*, German. *Commetaw*; Thermæ Carolinæ, *Karlsbad*, ſaluberrimis aquis opidulum eſt celebratisſimum.

Pilſen. Königingrätz. Kuttenberg. Limburg. Tabor. Budweiſz. Laun. Satz. Leitmeritz. Commetaw. Karlsbad.

III. Sub Bohemiæ regno cenſentur Moravia, Sileſia ac Luſatia. ζ *Mora-*

viam, 2. *der Muldaw Kreyſz*: ubi Domaſin, *Biſlrziz*, Stepenouw. 3. *der Podberder Kreyſz*: ubi Beraun, *Carlſtein*, arx inexpugnabilis à Carolo IV. condita; ubi corona & ornamenta regia aſſervantur. 4. *der Prachenſcher Kreyſz*: ubi Piſek Prachatitz & Crummaw. 5. *der Pilſzner Kreyſz*: ubi Glatow, Taüs, Tachaw, Mies & Pilſen, Huſſitico ac nupero bello nobilitata. 6. *der Ellenboger Kreyſz*: ubi *Ellenbogen*, Thermæ Carolinæ, *Carlsbad*, celebres. Egra, ubi Wallenſteinius *c* anno 1634. interemptus: eadem urbs quoque acidulis nobilis eſt, & Vallis Joachimica, *Jochims-Thal*, metallifodinis *d* celebris: ubi nummi unciales argentei primùm cuſi ſunt: unde ejuſdem valoris nummis manet nomen, ut *Joachimici*, *Thaler*, *Vallenſes*, à *Valle* iſta, vulgò dicantur. 7. *der Satzer Kreyſz*: ubi Saza, Commotaw. 8. *der Rakoniker Kreyſz*: ubi Rakonick. 9. *der Schlaner Kreyſz*: ubi Slan. 10. *der Leitmeritzer Kreyſz*: ubi Leitmeritz, haud longè ab Egræ & Albis confluentibus; vinum ejus eſt in pretio. Auſſig ad Albim, Melnick ad Albis & Muldaviæ confluentes, in arduo colle poſitum. Diezin, ubi Pielſniz in Albim ſe effundit. 11. *der Buntzlauer Kreyſz*: ubi *Jung-* & *Alt-Bunzel*: atque hoc ad confluentes Albis & Gieſeræ. *Numburg* ad Albim. In hujus & ſequentis Circuli finibus ſunt montes Gigantium; *das Rieſengebirge*: in quibus ſpectrum *Ribenzal* vulgò dictum, viatoribus ſæpe obvium. 12. *der Kaurſchimer Kreyſz*: ubi *Kaurzim*, Praga, Brandeis, Bömiſch Broda. 13. *der König Grätzer Kreyſz*: ubi *Königin Grätz* ad confluentes Orlizæ & Albis, Jaromirſz, Trautenaw. 14. *der Chrudimer Kreyſz*: ubi *Chrudim*, *Litomiſzl* & *Hohemauth*. 15. *der Czaſzlauer Kreyſz*: ubi *Czaſzlaw*, ubi Ziskæ ſepulchrum. *Kuttenberg*, altera regni metropolis olim metallifodinis celebris. *Kolin* & *Deutſchen Broda*.

HEKELII.

c Qui Beſtia, & non Homo fuit.

d Et Doctrinâ *Matheſii*.

BUNONIS.

♂ a *Praga* ad Muldaviam, cui Pons impoſitus 872. cubitos Pragenſes longus, quo Parva urbs *die Kleine Seite* Veteri jungitur. Eſt enim urbs triplex, Vetus, Nova & Parva, *die Alte Stadt*, *die Neu Stadt*, *und Kleine Seite*, in qua arx *Retſchin* in monte ſita, Regum ſedes *e*: claret Academia à Carolo IV. inſtituta. Hic Huſſus & Hieronymus Pragenſis impugnarunt regnum Pontificium: qua de cauſa à Concilio Conſtantienſi condemnati, ibique combuſti ſunt anno C. 1416. Cæterùm Praga frequentibus tumultibus, ac illo in primis memorabilis, quo anno 1618. Conſiliarii Cæſarii ex feneſtris ab Ordinibus regni præcipitati ſunt: unde bellum exortum, quod demum poſt triginta annos, quum hæc ipſa urbs à Suecicis jam obſideretur copiis, pacis interventu ſedatum eſt anno 1648. Et anno 1620. ad hanc urbem prælio ſuperatus eſt Fridericus Palatinus, paulo ante Bohemiæ Rex creatus.

ε b *Thabor* Huſſitarum belli arx & propugnaculum diu fuit.

HEKELII.

e In hanc *Triurbem* pepigit elegans Epigramma *M. Salomon Frenzelius*, quod eſt XIIX. Semit. XI. Sylvul. I. p. 86. ſeq.

BUNO

a Praga. b Thabor.

ζ *Moravia* Marchionatus nomen habuit à flumine in Danubium exeunte, quod Plinius *Morum*, Tacitus *Marum* vocat, Gens incolit Slavonica, Germanis mifta Urbium clariffima eft η *Olmitz*, Slavonicè *Olomuce*; caput regionis, elegans ac dives. ϑ *Brin* & ι *Znaim* inter fplendidiffimas haud poftremæ. *Iglaw* & κ *Kremfter*, non negligenda opida. Moravia. Mähren. Olmitz.

IV. *Silefia* ampla ac dives regio, fub Ducatus titulo XVI. Principatus in fefe complectitur; quorum nomina funt; *Brefzlaw*, *Glogaw*, *Sagan*, *Schweinitz*, *Lignitz*, *Briege*, *Neiffe*, *Croffen*, *Tefchen*, *Oppelen*, *Ratibor*, *Münfterberg*, *Troppe*, *Jaur*, *Olße* & *Jägerndorf*. Poloniæ regibus fubjecta fuit primùm univerfa Silefia: pofteà circa annum CIↃ CCC. in Bohæmiæ Regum fidem fe contulit, à quorum Imperio etiam nunc pendet. Urbium princeps eft *Vratiflavia* f, Bojohæmis *Wratzlaw*, German. *Brefzlaw*, opulen- SilefiaGerm. Schlefingen & Schlefien. Vratiflavia.

BUNONIS.

ζ a *Moravia* g habet ab Oriente Poloniam & Hungariam, à Septemtrione Silefiam, ab Occafu Bohemiam, à Meridie Auftriam. Rigatur Maro feu Morava, qui à Septemtrione verfus Auftrum mediam fermè fecar Moraviam *h*: ac porro rigatur Teja, Igla, Swarta, Zwitta, Beczwa. *i*

η *Olmützium* *k* ad Marum fl. Epifcopali dignitate eminet.

ϑ *Brinn* eft ad confluentes Zwittæ & Swartæ.

ι *Znaim* ad Tajam in Auftriæ finibus, Marggraviorum olim fedes.

κ *Kremfter* ad Marum fl. Epifcopi Olemiizienfis fedes.

HEKELII.

f Hanc Urbem, quam vera & fincera Pietas, rara Modeftia atque Benignitas, folidiffima Eruditio atque Doctrina, Candor non ubivis obvius, fingularifque illuftrium atque nobilium Senatorum Prudentia & Confilia maximè commendant, non immeritò *Coronam Provinciæ* SILESIACÆ & quafi *ipfius* SILESIÆ *SILESIAM* vocat *Jo. Andr. Quenftedtius* in Dial. de *Patriis Viror. illuftr.* p. 188. fequ. Patria eft dulciffima non folùm τ̃ πάνυ ACOLUTHORUM meorum, fed & *Pauli* Ammanni, *Andr.* & *Joannis* Aurifabrorum, *Andreæ* Calagii, (cujus MScta quædam Poëtica, nondum, ut fcio, impreffa, in fcriniis meis fanctè adhuc fervo,) *Chriftophori* Coleri, *Joannis Cratonis* à Craftheim, *Cafparis Cunradi*, *Joannis* Ferfii, *Godofredi* Fibigii, *Joannis* Fleifcheri, *Salom.* Frenzelii, *Joannis* Gebhardi, *Martini* Hannkii, *Joannis* Hennemanni, *Danielis* & *Zachariæ* Hermannorum, *Pauli* Hofmanni, *Petri* Kirftenii, *Joann.* Metzleri, *Ambrofii* Moibani, *Petri* Monavii, *Joannis* Mülleri, *Caroli* Oflevii, *Lucæ* Pollionis, *Phil. Jacobi* Sachfii, *Georgii* Schoebelii à *Rofenfeld*, *Daniel.* Sennerti, *Eliæ* Thomæ, *Petri* Vincentii atque *Zachariæ* Urfini, Virorum Eruditione, Doctrinâ, Scriptis, Virtute, Autoritate atque Honore celebrium. Habui olim VRATISLAVIÆ, DEO & FERDINANDO ALBERTO, Duce *Brunfvicenfium* & *Lüneburgenfium* g. m. feliciter fic difponentibus, Principem clementem ac benignum *FRIDERICUM*, S. R. Eccl. Cardinalem ac *Haffiæ* Landgravium eminentiffimum, Principem longiore vitâ digniffimum, de cujus fummâ in me gratiâ atque benignitate à *Chriftophorô* (*Samuelis* heu! quondam mei Fratre) *Pomariô*, clariffimô *Vratiflavienfium* Philologô mihique amiciffimô, olim quoque certior fum factus.

g Veteribus *Marcomania* vocata.

h Unde & parvæ huic Regioni nomen.

i Apud *Moravos* Medicus celeberrimus fuit THOMAS JORDANUS à *Claufoburgô*, qui circ. Anno CHR. 1585. claruit. Tractatus ejus recenfet *Pafchal. Gall.* in *Bibl. Medic.* Alioquin *Moravi* fermone, ritibus moribufque perinde morati, ut *Bohemi* funt. *Germanica* tamen lingua in Urbibus inter Optimates in ufu eft. Hoc verò jam mirabitur aliquis, inquit *Dubravius*, ut eft profectò admiratione dignum, inveniri in

lentiſſimum in his oris Emporium, ſplendida ſanè urbs, ac meritò inter tres pulcherrimas Germaniæ (quarum alteræ Monacum & Lipſia) computata. Secunda ab hac eſt *Glogovia*, cognomine Major, *Groſz-Glogaw*. Sequuntur *hinc Sagan*, *Schweinitz*, *Neiſſe*, *Lignitz*, *Briege*, *Olaw*, *Oppelen*, *Troppaw*, *Teſchen*. Eſt præterea in his oris inter Bojohæmiam & Sileſiam, ſui quondam juris Comitatus Glacenſis, *Glatz*: cujus titulo, Comitum ſtirpe extincta, Bojohæmiæ Rex nunc gaudet. λ

Glogovia.

Comitatus Glacenſis.

V. Si-

in *Moraviâ* THUS & MYRRHAM non ex arbore deſudante, ut alibi, lectam; ſed è Solô Terræ erutam unô tantùm in locô, cui GRADISCO nomen, in quô ad hunc diem THUS non ſolùm, quod maſculum vocant à ſimilitudine teſtium, ſed quòd alia prætereà Virorum Mulierumque membra oſtentat, effoditur. Sunt autem in *Moraviâ* Comitatus duo cum aliis non nullis Dominiis.

k Bohæmicè Holomatz.

BUNONIS.

λ [a] *Sileſia l* habet ab Oriente Hungariam; à Septemtrione Poloniam; ab Occidente Luſatiam, & Marchiæ Novæ partem; à Meridie Moraviam & Bohæmiam: à Bohæmia Moravia & Hungaria perpetuis ſejungitur Montium jugis: quæ ſunt inter Sileſiam & Bohæmiam, vulgo vocantur *das Bohmiſche Rieſen-oder Schneegebirge*: quæ inter Moraviam & Sileſiam, appellantur *das Geſäncke*: item *das Reiſſiſche und Mähriſche Gebirge*: qui vero montes Sileſiam ab Hungaria & Polonia ſeparant, dicuntur *das Ungariſche Gebürge*: itemque Jabeluncha ab opidulo, quod in montium faucibus, per quas ex Hungaria in Sileſiam itur, ſitum eſt. Rigatur Odera, Bobera, Niſſa, Katzbach, Queis, Zack, Olavia & Bartſch. Sileſia Imperii R. provincia non ſe contulit ipſa in fidem Regum Bohæmiæ; Verùm eam primùm debent Reges Bohæmiæ beneficio Friderici II. Imperatoris; ac deinde Rudolphi I. qui provincias illas, Henrico Vratiſlavienſi & Sileſiæ Duce defuncto, feudi jure tradidit & conceſſit Bohæmiæ Regi: quod etiam in Tabulis ſuis profitetur Carolus IV. ipſe Bohæmiæ Rex *m*. Dividitur Sileſia in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior* verſus Poloniam Minorem, Hungariam & Moraviam, excurrit; [b] in qua ſunt Ducatus 1. *Teſchinenſis*, cujus metropolis Teſchena ad Elſam. 2. *Oppavienſis*, *das Hertzogthum Troppen*; ubi Oppavia, quæ & Troppa, ad Moræ & Oppæ confluentes *n*. 3. *Carnovienſis*, *das Hertzogthum Jägerndorff*: ubi Carnovia, *Jägerndorf*, ad Oppam fl. 4. *Ratiborienſis*; ubi Ratibor ad Oderam; Sora; & *Oderberg* ad Oderæ & Elſæ confluentes. 5. *Oppolienſis*, *das Hertzogthum Oppeln*: ubi Oppeln ad Oderam. *In Inferiori Sileſia*, quæ à Ducatu Oppavienſi & Oppolienſi verſus Luſatiam & Marchiam ſe extendit, ſunt Ducatus 1. *Bregenſis*, *das Hertzogthum Brieg*: ubi Brega: Brieg, *Reichenſtein*, *Silberberg*, opida auri argentique fodinis celebria: & *Pitſchen*, in Poloniæ finibus accepta à Polonis clade anno 1588. nobilitatum. 2. *Ducatus ſive Epiſcopatus Niſſenſis*; ubi Niſſa ad fluvium cognominem Epiſcopi Wratiſlavienſis ſedes *o*: & *Grotkaw*, Principatus titulo gaudens. 3. *Ducatus Monſterbergenſis*, *Monſterberg*, & *Franckenſtein*. 4. *Wratiſlavienſis*: *das Hertzogthum Breſzlaw*; ubi Wratiſlavia. 5. *Olſnenſis*, *das Hertzogthum Olſſe*, ubi Olſna & *Hundesfeld*: quo loco Henricus V. cum Polonis conflixit anno 1109. 6. *Suidnicenſis*, *das Hertzogthum Schweinitz*: ubi Suidnizium ad Weiſtritz: urbs ampla & eleganti ſtructura ædificiorum conſpicua *p*; & Strigovia, *Striege*, opidum terra ſigillata nobile, quæ in vicino S. Georgii monte effoditur. 7. *Juravienſis*, *das Hertzogthum Jaur*: ubi Juravia, *Jaur*, cum arce, in qua utriuſque Ducatus Suidnicenſis & Jauravienſis Præfectus Regius reſidet. In aditu Grammatei lemma hoc legitur:

Hic locus odit, amat, punit, conſervat, honorat:
Nequitiam, pacem, crimina, jura, probos.

Hirſchberg ad Zakeli & Boberæ confluentes: ſu-prà quod opidum ſunt thermæ Hirſchbergenſes *q*. 8. *Lignicenſis*, *das Hertzogthum Liegnitz* ubi Lignizium ad Kazbach fl. munitum, Du-cum ſedes *r*, *Nickel Stadt*, à quo haud long[e] abeſt pagus *Wolſtadt*, ubi anno 1241. Tartari commiſſo prælio, tantam Chriſtianorum edi-derunt ſtragem, ut novem grandes ſaccos im-plerent auriculis, quum tamen ſingulis cæſi[s] unam tantum præſcidiſſent. Huc quoque perti-n[...]

a Sileſiæ fines. b Sileſiæ in 16. Ducatus diviſio.

V. Silesiæ ab Solis æstivi occasu contermina est μ *Lusatia*, Hexapolitano agro *die sechs Städte*, à senario opidorum numero sic appellata, clara. Nomina eorum sunt, ν *Bautzen*, ξ *Görlitz*, ο *Sittaw*, *Kamitz*, π *Luben*, ϱ *Guben*. Quorum tria priora satis lauta. Lusatia. Laufznitz.

CAP.

net, Diœcesis *Wolaviensis*, ubi Wolavia, inde haud longè abest cœnobium celebre *Leubus*. 9. *Glogoveensis Ducatus*, *das Hertzogthum Glogaw*, cujus metropolis Glogovia ad Oderam, quæ ut ab altera Glogovia, quæ est in Superiori Silesia, distinguatur, vulgo *Grosz Glogaw* dicitur, in nupero bello operibus munita. 10. *Saganensis*, *das Hertzogthum Sagan*: cujus caput est Saganum ad Boberam; Pribusium, *Pribusz*, Ducatus titulo olim nobile. Inde haud longe abest pagus *Dubrow*, ad quem 1636. d. 6. Martii, hora sexta matutina, sudo cœlo, magno cum fragore ex aëre lapsus lapis plus quam δι[illegible] vario metallo plenus, friabilis: nisi qua cutis exterior in decimam unicæ partem valido, ut videbatur, igne adusta corpus reliquum cohibebat. *Vechnerus in Germ. brev.* 11. *Crosnensis*, Silesiæ Ducatus versus Marchiam ultimus, *das Hertzogthum Crossen*, ubi Crosna, *Crossen*, ad Oderæ & Boberæ confluentes *f*. *Conradus* Dux Steinaviensis in Silesia, ad Salisburgensem vocatus Episcopatum, quum cognovisset, Salisburgi non esse cerevisiam, sed ibidem bibi vinum; in patriam rediit, inquiens, se malle carere Episcopatu, quàm cerevisia Steinaviensi.

HEKELII.

l Non ignobilis quippe Regio, quam olim *Visburgii* & *Quadi* incoluêre.

m SILESIAM descripserunt, præter *Nicolaum Henelium*, *Martinus Zeilerus* & *Matth. Marianus*.

n Patria est *Amandi Polani*, Calvinistæ celeberrimi, & *Basileensium* Professoris sat industrii.

o Et inclyta Urbs.

p *Christophor. Pelargi*, Apostatæ, & *Hieronymi Treutteri*, Virorum clarissimorum Patria.

q *Ducatui Juraviensi* annumeratur etiam *Leoberga*, (*Germ.* Lemberg,) *Nicolai* & *Eliæ*, Fratrum *Reusnerorum*, & *Joannis Langii*, Medici excellentissimi, dulcissimum quondam natale Solum.

r Nomen habet à *Ligiis*, seu, ut alii legunt, *Lygiis*, qui *Tacito* Lib. XII. *Annal.* Populi sunt *Germaniæ* quorum appellatione *Silesii* comprehenduntur, qui *Schlesier* sunt *Willichio*. Quomodò olim destructa sit, vid. *Dresseri præcip. Germaniæ Urb.* p. 353. qui p. sequ. addit, quod Anno CHR. M. CCCC. LIV. coortâ Seditione, oppidanus Senatus sit trucidatus, expulsô Præfectô Regiô. Sed compressus est tandem motus omnis operâ ALBERTI, MARCHIONIS BRANDENBURGICI, totius Ducatûs possessione in FRIDERICUM, *Lignitii* Ducem, translatâ à Rege MATTHIA. Heîc præsunt summâ cum laude hodie Ecclesiæ Euangelicæ *Gottfried Richterus* & *David Schindlerus*, Theologi pii, modesti ac mihi verè amici. Claret heîc quoque Dn. Knichenius, Politicus ac Polyhistor insignis.

f Pertinet ad Ditionem Electoralem *Brandenburgicam*.

BUNONIS.

μ a *Marchionatus Lusatiæ* habet ab Oriente Silesiam; à Septemtrione Marchiam: ab Occidente Saxoniam Superiorem & Misniam, à Meridie Bohæmiam. Rigatur Sprevâ & Nisso *t*. Dividitur in *Superiorem*, quæ in Austrum, versus Bohæmiam & Misniam, extenditur: *Inferior* est altera pars versus Saxoniam & Marchiam.

ν *Baudissina* ad Sprevam Promarchionis Superioris Lusatiæ sedes est. *v*

ξ *Gorlitium* est ad Nissum. *x*

ο *Sittavia* itidem ad Nissum in ipsis Bohæmiæ finibus.

π *Lubena* ad Sprevam Promarchionis Inferioris Lusatiæ sedes.

ϱ *Gubena* ad Nissum. Lusatia anno 1623. à Ferdinando II. Imperatore Electori Saxoniæ fuit attributa, ac demum anno 1637. solemni ritu tradita, & in fidem ejus adacta.

HEKELII.

t Hæc Regio frumenti & segetum feracissima est, nec differt ab Agrô Silesiô.

v Et *Casparis Peuceri* Patria.

x Nomen invenit à combustione, ut *Germanicè* Brandstat appellari possit. *Slavis Ischraëliz* combustio est. Unde tandem *Gorlitz* flexu, & commutatione quâdam litterarum factum est. Patria est *Bartholm. Sculteti*, Mathematici insignis, & *Joach. Maisteri*, Poëtæ eximii & celebris. Laudatissimæ Reipublicæ hodie à consiliis est *Henr. Petrus Haberkornius*, PETRI, Magni Theologi *Gissensis*, Filius. In Ecclesiâ clarent *Michaël Fetterus* & *Christophorus Seifertus*; in inclutô vero Gymnasiô incluti nominis est Director ejusd. laudabilis, *Christianus Funccius*, Præceptor meus optimus, cum *Abrahamô Vechnerô* Amicô singulari.

a Lusatiæ limites & divisio.

CAP. XIV.

Marchia Brandeburgensis, Pomerania, Meckelsburgium, Holsatia. [1]

I.

Marchia Brandeburgensis.

REgio hæc est spatiosa, ingentibus silvis, lacubusque atque paludibus invia, ab opido *Brandeburgio* cognominata. [a] Divi-

REISKII.

1 a Marchia vetusto eoque Germanico vocabulo terra vocatur limitanea, aut regio limitibus objecta: Brandenburgica vel Brennoburgica autem à Castro Brandeburg, cui capto Henricus Auceps Imp. Marchionem novum Sigfridum, nempe tuendis contra Sclavos Vinedosque limitibus præposuit. Carolus M. quidem terras illas Sclavicas ad Vistulam usque sub imperium redegerat suum: Ast rebelles Sclavi & iterum ab Ottone M. domiti arctius Episcopatu Brandenburgico A. 960. constringebantur. Inde Marchia multis subjecta dominis, randem A. 1417. ad Norimbergenses Burggravios pervenit: Quorum potentia nunc tantum eminet, ut regiones subditæ à Prussia usque ad Rhenum & Cliviam ducenta per milliaria procurrant. Plura ex observatis Geographicis heic præterire cogor; Pluraque ad Pomeraniam à Pomerianis, gente Sclavica dictam, & Polonis proximam, Vetus illa Viadro determinabatur; posterior & hodierna ulterius patet: Tota quondam vel regulis & Principibus suis subjecta, vel Danis etiam Polonisque, ut ramen ab Imperio Germ. penderet. Denique Bogislaus & Casimirus, Pomeraniæ Principes, qui diu in clientela Henrici Leonis, Ducis Saxoniæ Bavariæque, fuerant, à Friderico I. Cæsare Duces Imperii A. 1181. creabantur: Horumque posteritas ad A. 1637. viguit, Bogislao XVI. defuncto, & tota b Pomerania per successionem hereditariam ad Electores Brandenburgicos devoluta: Sed ea per diuturnum bellum Germanicum à Suecis capta & tandem in partes divisa fuit. *Duo itaque Ducatus adhuc supersunt*, nec illi unquam ad septenarium ab auctore proditum pervenerant. Quin bello superiori proximo tota Pomerania & Stetinum obsidione acerrima pressum A. 1676. Electori Brandenburgico cum Stralesundo & Gripswaldia cessit; sed denuo per pacem Noviomagensem ad Suecos rediit. c *Mecklenburgicus Ducatus à Mecklenburgo*, civitate Obotritorum veteri, & castra firmissimo dictus, olim suos Dominos, eosque non paulos habuit, donec ab Lothario Imp. ac hujus nepote Henrico Leone ad obsequium redigerentur erectis duobus Episcopatibus Mecklenburgensi aut Swerinensi, & Ratzburgensi, Lubecensi etiam aut Altenburgensi melius restauraro. d Lubeca enim tum temporis Henrico Duci subdita illo auctore jus suum & privilegia multa obtinuit, sed Imp. Friderico I. inter urbes Imperiales liberas A. 1188. adscita. Unde nec Ducatui adhæret Mecklenburgico, quem Carolus IV. Imp. A. 1349. constituisse legitur; nec Stargardia illi subest, sed Electorali Pomeraniæ. Wismaria vero per pacem Noviomagensem Suecis denuo paret. e *Lauenburgum* ab Henrico Leone conditum, ipsique ac hujus posteritati cum Comitatu Ratzeburgico subjectum fuit: Unde serenissima Domus Brunsvigo-Luneburgica defuncto Duce ultimo Julio Francisco Ducatum Lauenburgicum A. 1689. occupavit, & adhuc possidet: f Ratzeburgum autem oppidum machinis Danorum fulminalibus nuperrime concussum & dirutum jacet, castro tamen adhuc salvo & superstite. g *Holsatia dupliciter accepta vel totum vel partem significat*: h Illa plures regiones uno ambitu comprehendit; Hæc specialiter dicta cæteris regionibus contra distinguitur. Holsatia ramen tota & ipsa veteri Saxoniæ annumerata, Ducibusque Saxonicis subjecta fuit; tandem Comitibus Schaumburgicis horum beneficiariis, & post Friderici I. Imp. rempora Vasallis imperialibus. Denique sub Christiano I. Daniæque rege *Ducatus A. 1477. Holsatia facta, ultimoque in regiam & Ducalem divisa*, quantas turbas incurrerit, Ducis sereniss. Alberti Christiani A. 1689. iterata restitutio docebat. i *Schleswicensis* primum Marchionatus, ab Henrico Aucupe factus, tanquam limes Daniæque Germaniæque perpetuus, in Ducatum desiit, plane ab Holsatia separatum, & beneficio pacis Rotschil-

a Marchia Brandenburg. b Pomerania. c Mecklenburgicus Ducatus. d Lubeca. e Lauenburgum. f Ratzeburgum. g Holsatia. h Ducatus duplex. i Schleswic.

a Dividitur in duas potissimum parteis, *Veterem* ac *Novam* Marchiam. Brandenburgum est in Media March.

Rotschildensis à nexu feudali Danico liberatum. Stormaria vero & Wagria, quas Cluverius omisit, Holsatiæ adhuc subsunt: Non subest amplius a Hamburgum ab sylva aut nemore, quod Saxones *Ham* vocarunt, olim dictum, Archiepiscopatu & castro Danis Sclavisque opposito insigne, sed inter liberas Imperii Germanici urbes nunc habetur, Rege Danico adhuc protestante: Hinc controversia publica, & oppugnatio crebrior erupit. De urbibus cæteris etiam munitis conferat, cui lubet Casp. Dankwertz descript. Holsat. Matt. Zeylery Topograph. Joh. Mölleri Isagogen ad histor. Chersonesi Cimbric.

BUNONIS.

a b *Marchionatus Brandeburgicus* a habet ab Oriente Poloniam, & partem Silesiæ, à Septemtrione Pomeraniam, & Meckeloburgum: ab Occidente Ducatum Luneburgensem & partem Brunsvicensis; à Meridie Archiepiscopatum Magdeburgensem, Saxoniam Superiorem, & Lusatiam Superiorem & partem Silesiæ. Rigatur Albi, Odera, Spreva, Havela & Wartha. Distribuitur hic Marchionatus in diversas partes: ex quibus sunt c 1. *Marchia Vetus*, quæ concluditur intra Ducatum Luneburgensem & Brunsvicensem, Archiepiscopatum Magdeburgensem, & Albim. In eâ urbes celebriores sunt *Tangermunda* ad Tonagræ, vulgo *Tanger*, & Albis confluentes; unde opido nomen. *Stendalia* ad Vechtam provinciæ metropolis: Soldquella ad Letzam *b*: *Gardeleben* ad fl. Biese *c*, *Biszmarck*; *Osterburg* ad Bisæ & Vechtæ confluentes: *Sechausen* ad Vechtam: Werbena cis Albim, ubi Havelam recipit: ad ipsos confluentes celebris est munitio, quæ ab opido Werbena nomen habet, ac vulgo dicitur *die Werber Schantze*. d 2. *Marchia Priegniziana*, vulgo *die Priegnitz*, in qua sunt Havelberga ad Havelam, Episcopatu nobilis: Witstockium clade Saxonis Electoris ann. 1636. à Suecorum copiis illata notum: Welsenach: Zechlin castrum, Templariorum olim sedes: Perleberga, Pritzwald, Kiritz, Lentzen haud procul ab Albi. e 3. *Marchia Media* continetur intra Archiepiscopatum Magdeburgensem: Marchiam veterem, Priegnizianam, Marchiam Uckeranam, Marchiam Novam & Lusatiam Inferiorem. Urbes celebriores hîc sunt Brandeburgum, Havelâ interluente in Vetus & Novum, in *Alt- und Neu-Brandenburg*, distinctum: Ratenavia ad Havelam: Spandavia; Berlinum & è regione Colonia ad Sprevam; Francofurtum ad Oderam, Academia anno 1506. *d* ornatum *e*; Lubusium ad Oderam: *Fürstenwald* ad Sprevam: Selovia & Goritz in agro Sternbergensi, Briezafida *f*; Bernau cerevisia nobilis: Stolpen; Angermunda Nova, Oderberga arx ab Alberto II. Marchione condita. Sueht *g*, Vierraden ad Oderam; Potstain ad Havelam: Havela insula: Billin ad Rien fl. Vallis Joachimica: ubi Schola Electoralis. Ad Mediam Marchiam etiam referuntur *Comitatus Rupinensis*, ubi Rupinum Novum & Vetus; *Granzoy*, *Wüsterhausen*, Lausatiæ Inferioris pars: ubi duæ præfecturæ *Storkaw* & *Beszkau*. Peizium ad Sprevam munitum: *Cotbusz*, *Sommerfeld*. f 4. *Marchia Uckerana*, nomen habet à lacu, qui vulgo *die Ucker-See*, ex Uckera fl. haud longè à Prenzlow profluit. Continetur Marchia Uckerana intra Marchiam mediam, Pomeraniam & Meckeloburgum. Præcipua urbs hîc est Prentzlow. g 5. *Marchia Nova* excurrit longo tractu trans Oderam versus Ortum & Septemtrionem, inter Pomeraniam, Poloniam & Silesiam. Rigatur præter Oderam, Wartha, Notez, Traga. Ex opidis præcipua sunt Custrinum ad Oderæ & Warthæ confluentes *h*: Landsberga ad Wartham, Driesena in Poloniæ finibus ad confluentes Tragæ & Notez, munitum opidum: *Schiefelbein*: *Arnszwalda*, *Soldin*: *Falckenberg* in Pomeraniæ finibus & Bernwald. Refertur huc *Ditio Sternbergica*, in qua Sunnenburg ad Wartham Magistri Ordinis Equitum D. Johannis sedes, Drossen Regionis caput: Reppen: *Zielentzig*. Patet omnis Marchionatus Brandeburgicus in longitudinem 60 milliaribus, latitudo vero ejus diversa est, ut *D. Wolfgangus Jobsten* notavit. Et tamen provincia illa, si non omnis, saltem major ejus pars, Carolo IV. Imperatori ab Ottone Bavaro ducentis aureorum millibus vendita est: quam pecuniam omnem idem Otto in arce Wolffstein Isaræ imminente, quinque millibus passuum, infra Landshutam sita, prodegit; quum Margaretæ Pistoris cujusdam uxoris amoribus vacaret. Aventinus.

HEKELII.

a A *Wandalis* Populis olim inhabitatus.

b *Abdiæ Prætori*, Academiæ *Francofurtiensis* egregii Decoris, Patria.

c Cerevisiâ boni saporis clara.

d Ab Electore *Joachimô I.*

e In hâc Academiâ, ubi olim & nuper præ- cæteris

a Hamburgum. b Marchionatus Brand. fines & divisio. c 1. Marchia Vetus. d 2. Marchia Priegniziana. e 3. Marchia Media. f 4. Marchia Uckerana. g 5. Marchia Nova.

Francofurtum. Berlinum. chiam. *Veteris* caput est *Brandeburg*. Novæ *Francofurtum ad Oderam*, celebris civitas, mercatu [i] nobilis. *Berlinium* in medio Provinciæ situm, sedes est Principum Electorum Brandeburgensium; urbs amœnissima. Costrinum. *Costrinum*, vulgo *Köstryn*, mirando munimento nobile opidum. Spandavia. Alterum munimentum est *Spandaw*, prope Berlinium [k]. Crossen Ducatus. Cætero *Croßen* Ducatus, qui anteà in Silesia censebatur, nunc Marchionibus Brandeburgensibus paret.

Pomeraniæ Ducatus VII. II. β *Pomeraniæ Ducatus* solo fertilissimo juxta litus maris Codani longo tractu expanditur, in *septem* parteis, quarum quæque Ducatus

cæteris claruêre *Joannes Brunnemann*, *Jo. Fridericus Rhactius*, *Sebastianus Ramspeck* ac *Christianus Ravius*, præter clarissimum *Becmannum*, hodiè haud inclari sunt *Samuel Stryke*, immortale JCtor. Decus, *Joannes Simòn*, *Irenæus Vehr*, *Bernhardus Albinus* ac *Tido Heinr. à Lith*.

f Quæ ab aliis *Veteri Marchiæ* attribuitur. *Martini Chemnitii* primum vagitum excepit.

g *Urbani Pierii* Patria.

h Patria *Casp. Barthii*, Germaniæ Luminis, qui *Solis*, quam *Lunæ*, maluit esse æmulus, lucem aliis potiùs impertiens, quàm precariam accipiens.

BUNONIS.

β a *Pomerania* habet ab Oriente Poloniam, Pomerelliam, & ad oram maritimam, Cassubiam: à Septemtrione mare Balticum; ab Occidente Ducatum Mecklenburgensem, à Meridie Marchiam Brandenburgensem *l*. Rigatur Odera, quæ tribus ostiis, *Peine*, *Schwiene* & *Dievenow* in mare defertur Balticum: ac porro Ukera, Trebela, Rega, Wipera. b Dividitur primum Pomerania in *Anteriorem* seu *Citeriorem*, *Vor-Pommern*; quæ est inter Ducatum Mecklenburgensem & Oderam fl. & *Posteriorem* seu *Ulteriorem*, *Hinter-Pommern*, quæ ab Odera ad Poloniam, Cassubiam & Pomerelliam se extendit. *Citerior* omnis, item Rugia; & ex ulteriori Steitinum, Gartz, Dam, Golnau, Odera fluvius, & Insula Wollin, Sueciæ regno concessa. Alteram, *Ulteriorem* scilicet, tenet Elector Brandeburgicus.

HEKELII.

i Et Academiâ.

k Hæc Urbs satis ampla, opulenta atque splendida inprimis hâc de causâ Exteris se reddit commendabilem, quòd non solùm *Respublica*, sed & *Ecclesia* ac *Schola* optimè ibidem constitutæ sunt. Gymnasio Senatorio hodiè summâ cum laude præest *Gottfried Weber*, Theologus & Philologus verè præstans ac clarus, Fautor meus certissimus, qui Collegam sibi proximum atque conjunctissimum habet *Samuëlem Rodigast*, Philosophum industrium & mihi valdè amicum. Olim docuêre in Ecclesiâ Euangelicâ Viri longè clarissimi, *Georgius Lilius* & *Elias Sigism. Reinhartus*, Cognatus meus desideratissimus. Sed Reformatæ præerat *Georg. Conrad. Bergius*, Vir clarè doctus ac splendidus. Ut autem *Vorstiana* doctrina ornavit olim Gymnasium Electorale *Joachimicum*, idque florens *Coloniæ*: sic ornat idem similiter studium ac labor *Wilhelminus*, qui & in augustissimam atque instructissimam Bibliothecam Electoralem *Brandenburgicam*, cujus Præfectus incredibiliter curiosus est *Christophorus Hendreich*, MUSA decima ac CHARITUM quarta, impenditur. FRIDERICO III. Electori gloriosissimo, cujus Parens FRIDERICUS WILHELMUS, nuper d. XXIX. April. Ao, huj. Sec. 88. placidissimè quippe denatus, à doctâ cohorte imperterritus *Germanorum* ACHILLES meritò est dictus, à Consiliis intimis ac solidissimi Statûs sunt Lib. Baro à *Gronkow*, *Franciscus à Meinders*, *Jo. Fridericus à Reetz*, Dn. à *Fuchs* atque plures alii, quos consummata in quolibet Studiorum genere Eruditio, rarissima Morum civilium aulicorumque suavitas, ac felicissima Rerum gravissimarum expeditio undique commendant.

l Dicitur a. *Pomerania* qs. *maritima*, aut *Juxta Mare Slavonicâ* linguâ, & vocabatur PAMORCI à primis suis Incolis, qui ipsi prius *Sidini* appellati sunt. Cæterùm Terrâ planâ, paucisque Montibus prædita, fertilis est in universum atque adaquatur, Campis egregiè cultis, Pascuis lætis, Sylvis ferarum cujuscunque generis repletis, Lacubus piscosis, Fluviis navigabilibus locupletissima est; Animalibus v. domesticis, Frumentô, Butyrô, Melle, Cerâ, rebusque similibus adeò abundat, ut etiam ea circumjacentibus Terris subministret.

BUNO-

a Pomeraniæ fines. b Divisio.

catus dignitate censetur, divisus. Nomina Ducatuum sunt, [γ] *Wenden*, [δ] *Stetin*, [ε] *Gütschkow*, [ζ] *Wolgast*, [η] *Usedom*, [θ] *Rügen*, [ι] *Bart*. Ex his *Rügen* & *Usedom* sunt Insulæ. Caput Pomeraniæ est *Stetinum*, urbs haud exigui momenti, Emporiumque celebre *l*. Sequuntur *Stralesund*, *Wolgast*, *Gripeswold*; [κ] *Wollin*, celeberrimum quondam, in his oris emporium; *Stargard*, [λ] *Colberg*, [μ] *Camin*, *Cöslin*, *Stolpe*, opida nobilia. Stetinum.

III. [ν] *Mec-*

BUNONIS.

[γ] a *Ducatus Venedorum*, *das Hertzogthum VVenden*, est in ulteriori Pomerania; ubi Regenwalda ad litus Maris Baltici; Stolpa, ad fluvium cognominem *m*, Sclaga.

[δ] b *Ducatus Stetinensis* totus ferè inter Pœnam & Inam fl. jacet. In eo est *Stetinum* cis Oderam, Gymnasio etiam nobile; olim Principum, nunc Regentium Suecorum sedes *n*. *Ancklam* ad Pœnam: *Treptow* ad Tollensam: *Gartz* & *Grieffenhagen* ad Oderam: *Pyritz*; *Pasewalck*, ad Uckeram: *Damm* trans Oderam. *Uckermunda*, qua Uckera fl. majori lacui, (*das grosse Haff*) miscetur.

[ε] c *Gutzkow* Comitatus est; in quo *Gripswaldia* Academia *o* ann. 1457. *p* fundata celebris *q*: *Loyza*: *Gutzkaw*; unde Comitatui nomen.

[ζ] d *Ducatus VVolgastensis* nomen habet ab opido *VVolgast*.

[η] e *In Usedom* insula urbs *VVineta* fuisse perhibetur amplissima, ab aquarum æstu absorpta; nunc habet opidum Usedom.

[θ] f *Rugiæ* Principatus olim habuisse dicitur opibus potentes urbes *Arconam* & *Carentiam*. Hodie ibi sunt *Putbus* & *Berghen*.

[ι] g *Barthensis terra*, inter Rekenizam & Trebelliam fl. sita, opida celebriora habet *Stralsund*, quod ab Insula *Strale* & freto appellatum, quod anno 1316. à Sueciæ Daniæque Regibus, & multis Germaniæ principibus frustra obsessum est. Ac inprimis memoria digna est obsidio acerrima, quam anno 1628. fortiter sustinuit *r*. *Bardum* est ad Bardam fl. *Grimma*: *Tribese*: *Damgarten*, ad Rekenizæ fl. ostium.

[κ] h *VVollina* insula, vulgo *das VVollinische VVerder*, hodie habet opidulum *VVollinum*: olim ibi fuit Julinum, ingens & celebre emporium, à Waldemaro I. Daniæ rege destructum, cujus rudera hodiè iis in locis visuntur. *VVollinum* opidulum *Johannem Bugenhagium* nascentem primum excepit. *s*

[λ] i *Colberga* in ulteriori Pomerania, ad Persantam fl. opidum satis munitum, portu gaudet.

[μ] k *Caminum*, Episcopatu nobile, est ad sinum maris Baltici cognominem *t*. Sunt prætereà in ulteriori Pomerania *Corlin* & Belgard ad Persantam fl. *Treptow*, *Greiffenberg* & *Regenwolda* ad Regam fl.

HEKELII.

l Inter Ministrissimos *Suecicos* hodiè ibidem claret *Georgius Dietericus à VVolf-Rambsdorf*, Consiliarius Statûs ac Cancellarius splendidissimus, pii, prudentis, mansueti atque modesti Politici incomparabile Specimen, atque *Hermanni à VVolf-Rambsdorf*, Consiliarii Electoralis *Saxonici* intimi, Heroisque multæ autoritatis, Mæcenatis mei summi, utpote qui hodiè *Mugellæ* sedet, Gener exoptatissimus, Patronus meus certissimus. Hanc Urbem verè claram *Crameriana*, *Fabriciana* atque *Micraeliana* doctrina, eaque pura atque sincera, undique clariorem reddidit.

m *D. Joannis Himmelii*, Theologi egregiè clari, Patria.

n Quamvis à Potentissimô Electore *Brandenburgicô* Ao. M. DC. LXXVII. sit expugnatum & occupatum.

o In hâc Academiâ, ubi *Barth.* Battus, *Bartholdus* Krakewiz & *Joannes* Michaëlis summâ cum laude olim docuêre, hodiè docent similiter *Augustinus* Baltasar, *Alexander* Carve, *Matthæus* Clemasius, Fautor meus Academicus, *Joannes* Colberg. *Nicolaus* Dassovius, *Fridericus* Gerdesius, *Jacobus* Henning, *Christianus Lokerviz*, *Petrus* Mascovius, *Joachimus* Rosenow, *Christianus Saalbach* & nonnulli alii, qui omnes quippe ac singuli sunt Viri litteratissimi & omni virtute conspicui.

p D. 18. Octob. à *VVratislao* IX. *Pomeranorum* Duce.

q Heîc natus est *David* (*Jacobi Fil.*) *Rungius*, qui laudabiliter *Ratisponensi Colloquio* interfuit.

r Aliàs *hæc Urbs* naturâ curâque munitissima est, quam Patriam agnovit *Petrus Heigius*,

a Wenden Ducatus. b Stetinensis Ducatus. c Gützkoviensis Comitatus. d Wolgast Ducatus. e Usedom. f Rugia. g Barthensis terra. h Wollina ins. i Colberga. k Caminum.

Meckelburgiensis Ducatus. Lubeca. Rostochium. Wismaria.

III. ʸ *Meckelburgiensis Ducatus*, quem vulgus Latinorum ineptè Megalopolitanum appellat, urbes habet claras, ξ Lubecam, *Lubeck*; ο Rostochium, *Rostock* ν; π Vismariam, *Wiszmar*. *Lubeca*

JCtus pius & in omni litterarum genere excellenter versatus.

ʃ De quô vid. mellitissimus meus *Quenstetius* in *Dialog.* de *Patriis Viror. Illustr.* p. 199.

t *Episcopatus* hûc translatus est *Julinô* à *VVratislaô II. Pomeraniæ* Duce ac Principe, Aº. CHR. M. CLXXXV. Sed omnium primus *Pomeraniæ* Episcopus dictus est *Adelbertus*, qui instituebatur *Julini* sub Principp. *VVratislaô I.* & *Ratisborô* Fratribus Ao. M. CLI.

BUNONIS.

ʸ a *Ducatus Mecklenburgensis* habet ab Ortu Pomeraniam, & Partem Marchiæ: à Meridie ipsam Marchiam Brandeb: ab Occasu Ducatum Lauenburgicum, & Holsatiam; Septemtrione Balticum mare. Rigatur Albi & Warnow.

ξ b *Lubeca* ad Travam, urbs est libera Imperii x: ad Holsatiam aliàs refertur. *y*

ο c *Rostochium* haud longè supra Warnæ ostium, Academia à *Johanne* & *Alberto* primis Ducibus *Mecklenburgensibus* pariter & Senatu Rostochiensi anno 1415. condita z, & cerevisia optimi saporis celebre est. Urbs illa anno 1677. incendio misere devastata est.

π d *Wismaria* portu ad mare Balticum commodissimo nobilis, Sueciæ regno concessa, cum munimento Walfisch, Poel & Neuencloster. Verùm superiori anno 1675. à Daniæ Rege expugnata est. Mecklenburgenses terræ hodiè in duos distinguuntur Ducatus, e *Swerinensem* & *Gustroviensem*: hic nomen habet à *Gustrovia*, ubi Ducum sedes, ille ab opido, ad lacum cognominem *Swerino*, quod & sede Ducum illorum & Episcopatu nobile est. Sunt porro in his terris *Dœmitz* in ea insula, quam Albis & Eldæ confluentes efficiunt, natura & arte opidum munitissimum, *Boitzenburgum ad Albim*. *Stargardia*, quæ olim suos habuit Duces. *Neo-Brandeburgium* ad lacum Tollensem. *Ribnitz* in finibus Pomeraniæ haud longe à Rekenitzæ ostio; *Gadebusch* quinto milliari Lubeca distans: ac porro *Stinchenborg*, aliquando Principis sedes. f *Doberanum* monasterium vetustissimum, frequentibus Ducum Megapolitanorum sepulchris celebre. Huc quoque hodie pertinet g *Episcopatus Ratzenburgensis* per pacificationem Monasteriensem Ducibus Suerinensibus concessus, Saxoniæ Lauenburgicæ olim pars. h *Ducatus Lauenburgicus Sachsen-Lauenburg*, concluditur Holsatia, Luneburgensi & Mecklenburgensi Ducatibus. Albi prope medius interluitur. Opida majoris famæ hic sunt, *Lauenburgum* ad Albim *a*. Item *Ratzeburgum* modò memoratum. *b*

HEKELII.

ν Hujus Urbis Academiam sub *ROSÆ VARNIACÆ* Titulô studiosè descripsit *Laurentius Bodockus*, quem Librum *Rostochii* Ao. huj. Sec. 48. in fol. excusum constat. Lumina hujus Academiæ olim & nuperrimè fuêre diversæ doctrinæ atque Professionis Viri, *Joannes* videlicet Affelmann, *Joannes* & *Lucas* Bacmeisteri, *Michaël* Cobabus, *Joannes* Cothmann, *Jo. Georg.* Dorscheus, *Bernh.* Cosmann, *Andreas* Groshenningius, *Albertus* Hein, *Jo. Fridericus* Koenigius, *Jo. Seb.* Laurembergius, *Hermannus* Lembke, *Casp.* Marchius, *Casp.* Mauritius, *Jo. Christoph.* Otto, *Joannes* Possellius, *Joannes* Quistorpius, *Heinr.* Rahne, *Hermannus* Schuckman, *Gottlob Fridericus Seligmann*, *Michaël* Siricius, *Severin Wolter* Släterus, quem Virum celeberrimum, adhuc mihi quod gratulor, ingeniosè, eruditè ac modeste opponentem in Disp. de CHRISTIANIS & CHRISTIANISMO *Altdorfi Noricor.* d. XXIV. Aug. Aº. huj. Sec. 69. Præside *Jo. Conrad. Dürriô*, publicè habitâ, habui, *Laurentius* Stephani, *Zacharias* Sturzius, *Enochus* Svantenius, *Joannes* & *Pauli* Tarnovii, *Andreas* Tzscherningius, *Augustus* Varenius, *Christian.* Woldenbergius, *Franciscus* Wolfius, &, quem primô locô nominare debuissem, *Joh. Bernh.* Zinzerlingius. Hodiè ejusdem Academiæ Decus & Columna est *Joannes Christophorus Schomer*, Theologus clarissimus atque modestissimus, quem Deus Ecclesiæ & Reipublicæ litterariæ quàm diutissimè cum cæteris Collegis suis firmum ac validum esse velit.

x Et totius *Hansæ Teutonicæ* Caput.

y *Adami Tribbechovii*, *Wilhelmi Verportenni* & *Christiani Bilefeldii*, Theologorum adhuc celebrium & mansuetorum patria est.

z Docuit nuper in illâ *D. Heinricus Müllerus*, quem *Germanorum Chrysostomum* non immeritò dicimus.

a *Augusti Pfeifferi*, Theologi & Philologi clarissimi, mihique amicissimi, dulcissimum natale Solum. Ecclesiæ *Lauenburgicæ* Antistes lauda-

a Meckelburgiensis Ducatus fines. b Lubeca. c Rostochium. d Wismaria. e Ducatus Suerinensis & Gustroviensis. f Doberanum. g Ratzeburgum. h Ducatus Lauenburgicus.

beca opulentissima quondam marique potentissima Imperii civitas, nunc etiam Suedicis Moscoviticisque commerciis celeberrimum Emporium. Urbs est ampla, splendida & magnifica.

HOLSATIA. ę

IV. Dividitur hæc regio in σ *Holsatiam* propriè dictam, & τ *Ditmarsiam* ac υ *Slesovicensem* Ducatum. *Ditmarsi, die Ditmersen*, libera nuper gens, nunc sub Danorum Regum imperio vicatim incolunt. Clarissima totius Holsatiæ urbs est *Hamburgum* c, opulentis- Holsatia. Hambur-gium.

laudatissimus hoc tempore est *Jo. Fridericus Nicolai*, Vir immortalitate dignus.

b Ubi natus Fautor meus certissimus, *Gottfried Wiesenerus*, Archiater Electoralis Saxonicus haud infelix.

BUNONIS.

ę a *Holsatia* continetur intra fines Ducatus Mecklenburgici, & Lauenburgici; atque ripas Albis, Eidoræ & maris Baltici. Rigatur præter dictos fluvios, Stœra, Trava, Alstera & Swentina. Est autem *Eidora* Germaniæ nostræ in his locis limes. Dividitur Ducatus Holsatiæ in *Holsatiam propriè dictam*, *Ditmarsiam*, *Stormariam* & & *VVagriam*.

σ b In *Hosatia propriè dicta* sunt *Kiela* ad mare Balticum portu & nundinis, (vulgo *der Umbschlag*) jam ante celebris: Celebrior redditur Academia Serenissimi Principis *Albrechti Holsatiæ Ducis* auspiciis anno 1665. ibi condita *d. Rensburgum* ad Eidoram, aquis ferè circumfluum: anno 1645. diuturnam sustinuit obsidionem. *Itzehoa*, nuper exusta, sed nunc fere restituta. *VVilster*, *Niemünster*, & *Borsholm* cœnobium Scholâ illustre.

τ c *Ditmarsia* opida habet *Lunden, Heyde, Meldorp, Brunsbuttel* & *VVeslingburen*. d *Stormariæ* opida celebriora sunt *Gluckstadium* ad Albim; & *Crempa* opida munitissima; *Pinnenberg* & *Hamburgum*, ubi in templo Cathedrali *Benedictus V. Pontifex Romanus* in exilio mortuus jacet sepultus. e In *VVagria* sunt Oldesloa, *Segeberga* cum arce; *Arensbœcke*, *Plœna*, *Neustadt*, *Oldenburg*; *Eutina* Episcopi Lubecensis sedes. Huc etiam referunt ipsam Lubecam urbem Imperialem, cum opidulo munito ad ostium Travæ, vulgo *Travemünde*.

υ f *Sleswicensis Ducatus* Holsatiæ Septemtrionalis est, habens ab Ortu mare Balticum: ab Occasu mare Occidentale, vulgo *die VVest-See*: à Septemtrione Jutiam, à qua Scotburgico amne dirimitur. Opida hic sunt ad litus maris Occidentalis *Tönninga* ad Eydoram fl. operibus munita, *Husum*, *Tondern* & *Ripen*. Insulæ in hoc mari littori vicinæ, *Nortstrand*, *Fora*, *Sylt*, & *Roem*. In parte vero Orientali sunt opida *Haderschlebe*, *Apenrade*; *Flensborg*, *Slesvicum*, cum arce *Gottorp* ad sinum maris Baltici; cujus portum obstruxit *Margarita* Daniæ Regina, & *Eckrenförde*. In mari Baltico ad hunc Ducatum pertinet Insula g *Alsen*, in qua *Nordburg* & *Sonderburg*, Ducum sedes: itemque Insula *Aroë*, in qua *Hartzköping* & *Nieköping*. h Sleswicensis Ducatus non est pars Holsatiæ, ut Cluverius putavit; sed peculiaris & discretus ab illa Ducatus, extra territorium Germaniæ Regni Danici erat feudum: sed nuper liberi juris factus est.

HEKELII.

c Hæc Urbs, quæ circa Ao. 21. superioris Seculi *Civitatibus Imperialibus Liberis* est associata, & ab ipsâ *Imperiali Camerâ* SPIRENSI in decernendis Processibus pro *Liberô Imperii Statu* etiamnum cognoscitur, caput suum tantum effert præ cæteris:

Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Nam ut ipsa Respublica, quæ satis ampla, opulenta atque valdè potens est, clarissimisque *Langermannianis*, *Lüdkensianis*, *Schaffhusinis*, *Schulzianis*, *Uffelmannianis*, *VVestermannianis*, aliisque pluribus amabilibus Nominibus claret, Legibus veris, certis, gravibus & propterea ad jubendum egregiè aptis, & ad vetandum idoneis est fundata, laudabilibusque Constitutionibus atque Ordinibus exornata: ità & maximè venerandum Ministerium hôc modô est constitutum, ut nihil aliud in Ecclesiâ, quàm purum, sincerum atque incorruptum DEI Verbum quotidiè prædicetur, bonaque Disciplina probè ac ritè observetur. Olim & hactenus Doctores hujus Eccle-

a Holsatiæ fines. b Divisio Holsatiæ propriè dictæ. c Ditmarsia. d Stormaria. e Wagria. f Ducatus Sleswicensis limites. g Insulæ Alsen & Aroë. h Ducatus Slesw.

lentissimum ad Albim flumen Emporium, quo adverso naves ex variis mundi partibus appellunt. *Kiel*, item *Eckelnförde*, & *Husem* nitida opida portusque celebres. In mediterraneis sunt *Flensburg*, *Rensburg*, & *Schleswyck*, huic contigua fere arx *Gottorp*, Ducum sedes est.

Ecclesiæ, præter *Corfinium* & *Mauritium*, clari ac fideles fuêre, *Georgius* Haccius, *Joannes* Müllerus, *Philippus* Nicolai, *Antonius* Reiserus atque *Baltasar* Schuppius. Nuperrimè autem clarebat *David* Klug, Theologus, ipsô magnô Caloviô b. m. judice, verè orthodoxus ac omnibus Piis gratissimus, Evergeta meus maximus, qui in Filiis suis verè litteratis ac mansuetis, Christianô nempe atque *Joanne Jacobô*, perpetuò superstes ac vivus quasi existet. Clarent & hôc tempore in eâdem Ecclesiâ *Jo. Heinricus* Horbius, *Jo. Fridericus* Mayerus atque *Joannes* Winklerus, Theologi pii, eruditi, suaves ac cordati, mihique ob candidam amicitiam Academicam valdè dilecti & chari. Cæterùm in hâc laudatissimâ quoque Imperiali Urbe partim quondam clari fuêre, partim etiamnum clari sunt ac celebres *Eberhardus* Ankelmann, *Rudolfus* Capellus, *Esdras* Edzardi, *Vincentius* Fabricius, *Martinus* Fogelius, *Gerardus* Gravius, *Joachimus* Jungius, *Michaël* Kirstenius, *Fridericus* Lindenbrogius, *Vincentius* Placcius, (qui tenuitatem meam litteris ac omni favoris atque amoris testimoniô jampridem est dignatus,) *Heinricus* Siverius, *Heinricus* atque *Joannes* Vagetii, ut & multi alii. Hunc Locum amœnum ac splendidum agnoscunt Solum natale suum *Brandanus*, *Daetrius*, NESTOR ille *Guelferbytanus* omni observantiâ dignus, *Albertus Kranzius*, Historicus ferme sine pari, *Petrus Lambecius*, Originum HAMBURGENSIUM Scriptor haud vulgaris, atque *Joannes Wowerius*, Vir diversissimô Scriptorum genere celeber.

d Primus Pro-Cancellarius, isque, dum vivebat, perpetuus, in hâc Academiâ fuit *D. Petrus Musæus*, *Joannis* Frater, Theologus industrius & subtilis. Sed observavi, Dignitatem *Pro-Cancellariatûs* jam esse ambulatoriam. Docent adhuc ibidem laudabiliter *Christianus Kortholt*, *Matthias VVasmuth*, *Christianus Frank*, *Bernhardus Schulzius*, *Nicolaus Martini*, *Jo. Daniel Major*, *Jo. Nicol. Pechlin*, *Dan. Georg. Morhofius*, *Samuël Reyher*, *Jo. Ludovicus Hanneman* & *Henricus Opitius*, Amicus meus Scholasticus.

CAP. XV.

Luneburgensis Ducatus, Bremensis Archiepiscopatus, Frisia Orientalis, Westfalia, Clivia & Montanus Ducatus. [1]

I. a *Du-*

REISKII.

1 a *Luneburgum* ab veteri vicinoque castro nomen habuit, castrum ab Luinonibus Sclavis, quibus coërcendis ut opponeretur, aut Saxones, aut Franci victores Saxonum effecerunt. *Hermannus ergo Billingius*, ex illustri prosapia ortus, & ab Ottone M. Dux Saxoniæ A. 970. creatus monasterium S. Michaëlis in castro illo vel ipse condidit, vel auctius restauravit. Unde posthac oppidum cognomine *pagis è duobus Heimersdorff & Modesdorff* extitit, tandemque urbs ampla, & tempore Henrici Leonis insigniter adaucta: Testantur id Chronic. MSta omnia, quotquot vidi, & Acta Præposituræ ad S. Johannis ædem Luneburgicæ vetusta, quæ Archidiaconatum in Modesdorff, Verdensis Episcopatui olim annumeratum disertis verbis exhibent. b *Ducatus autem Luneburgicus* A. 1235. emersit Friderici II. Imp. auspicio, qui Brunsvicenses & Luneburgicas terras, Principum Guelforum allodiales sive proprias in feudum recepit, novoque Ottonem Wilhelmi filium Ducis titulo exornavit. Plura uterque Meibomius & Sagittarius in scriptis ad hanc rem editis dabunt: Plura etiam *de Archiepiscopatu & urbe* c *Bremensi* nunc inter urbes Imperii liberas connumerata non Adamus solum Brem. Abbasque Stadensis, sed multi ad eandem rem commentarii Actaque publica præbebunt: Præsertim ad controversiam cum Suecis ortam, & Aabenhusæ A. 1661. compositam. d Saxonia enim vetus duas partes continuit (1.) *Westfaliam*, quæ trans Visurgim ad Rhenum usque amplius producta; (2.) *Oostfaliam*, quæ cis Visurgim sita, nostras etiam vicinasque regiones

a Luneburgum. b Ducatus Luneburg. c Brema. d Saxonia vetus duplex.

I.

[α] DUcatus *Luneburgensis*, cognominatur à capite suo [β] Luneburgio, *Luneburg*, urbe lautissima, salis fontibus maximè clarâ. [γ] Cella, *Cell*, Ducum sedes est, [δ] *Danneberga*, Comitatus titulo decorata. Ducatus Luneburgensis limites.

II. [ε] Bre-

regiones continuit. [a] *Frisia orientalis* in Comitatum sub Friderico III. Imp. A. 1454. in Principatum A. 1650. à Ferdinando III. provecta, diuturnas cum Embda urbe controversias trahit ob libertatem, quam illa fœdere Belgicorum ordinum nixa sibi vendicat. [b] *Jeverana Dynastia* aut regio in ditione Principis Anhaltini Servest. per pactum speciale cum Antonio Günthero Comite Oldenburg. adhuc manet, quanquam à Danis, qui Comitatum Oldenburg. jure successionis hereditariæ nunc tenent, aliquando illa fuerat occupata. Vid. Ubbo Emmius in Histor. Fris. nobiliss. Winkelmannus in Notit. Westfaliæ, itemque Auctor illustriss. Monumentorum Paderborn. [c] *Comitatus Schaumburgicus* dimidius Bicceenburgensi subest comiti; [d] Lippicus suæ Comitum familiæ vetustissimæ totus, Schwalenburgicus vicinus ex parte solum, [e] Pirmontanus cum castro suo Comiti Waldeccensi uno Luide oppido excepto, quod ad Paderbornensem Episcopum pervenit: Acidulæ ibi claræ ex A. 1340. fontis sacri nomine (*der H. Brunn*) & concursu hominum frequentissimo; quod ex MSto Henrici de Hervordia Codice liquet. [f] *Ducatus Cliviæ post* ultimam A. 1666. transactionem cum Marcano & Ravensburgico Comitatu, Dynastia itidem Ravensteinensi *ad Electores Brandenburgicos* nunc pertinet; Quibus etiam urbes cæteræ fœderatæ quondam Belgio subjectæ ex A. 1673. subsunt.

BUNONIS.

α [g] *Ducatus Luneburgensis* habet ab Oriente Ducatum Mecklenburgensem, Marchiæ Brandeburgensis & partem Archiepiscopatus Magdeburgensis: à Meridie Ducatum Brunsvicensem, Episcopatum Hildesiensem, & Ducatum Calenbergensem: ab Occidente Comitatum Hoja, Bremensem & Verdensem Ducatus: à Septemtrione Comitatum Pinnebergensem, territorium Lubecense & Hamburgense, & Ducatum Saxoniæ Lauenburgicæ: Rigatur Albi, Allera, Elmenow, (qui olim *Lynaw*, hodie vulgo *die Aw*) & Jetze.

β [h] *Luneburgum* ad fl. Elmenaw; urbs est egregiè munita; cui & vicinæ regioni incubat mons Calcarius (*der Kalckberg*) adversus omnem vim hostilem munitissimus. Celebre cœnibium Ordinis Benedictini, quod ibidem erat ad S. Michaëlis, à Serenissimo Brunsvicensium ac Luneburgensium Principe Christiano Ludovico in Gymnasium mutatum anno 1660. aperitur. *Mons*, *Pons*, *Fons*, sunt tria pulchra seu tres dotes, quibus Deus hanc urbem præ cæteris ornavit. *Mons*, ad cujus radices calx optimæ notæ eruitur: *Pons*, sub quo amnis navigiorum capax: & demum *Fontes* salis optimi perennes & copiosi. Luneburgo vicinus est vicus *Bardewick*; olim urbs magna, quod ex ruderibus colligitur, ab *Henrico Leone* expugnata & destructa anno 1189. *Luneburgum* tamen ante destructum Bardevicum floruit. Non igitur ex ruderibus Bardovicensibus urbs illa condita est, sed tantum aucta. *a*

γ [i] *Cella* ad Alleræ & Fuhsæ confluentes munita arcem habet splendidam. *b*

δ [k] *Dannenberga* opidum ad Jetze olim suos habuit Comites; at jam pridem Ducibus Luneburgensibus paruit: arx ejus antiqua, quod circumjacentes regiones latrociniis redderet infestas, olim diruta est. Opida præterea in eo Ducatu celebriora sunt [l] *Harburgum* cum castro munitissimo, ad Albim è regione Hamburgi: [m] *Winsena* ad Luham cum arce: [n] *Ulzena*, [o] *Gishornia* cum arce munita ad Alleræ & Isæ confluentes; *Borchdorp* & *VValsrade*.

HEKELII.

a De verâ autem hujus Urbis *origine* vid. *Jo. Angelii VVerdenhagii* Pars III. *Rerumpp. Hanseaticar.* c. 2. p. 89. seqq.

b Ubi sedet hodiè *Georgius VVilhelmus*, Dux fortis & magnanimus. Ecclesiæ ibid. præest summâ cum laude *Joachimus Hildebrandus*, Vir in Antiquitate Ecclesiasticâ egregiè versatus; sed Scholæ modô simili *Ludolphus Georgius Lundenius*, Amicus meus singularis.

a Frisia orientalis. b Jeverana Dynastia. c Comitatus Schaumburg. d Lippicus. e Pirmontanus. f Ducat. Cliviæ. g Ducatus Luneburgensis limites. h Luneburgum. i Cella. k Dannenberga. l Harburgum. m Winsena. n Ulzena. o Gishornia.

Archiepiscopatus Bremensis. Brema. Stada.

II. ε *Bremensis Archiepiscopatus* caput, ζ *Brema*, est *Bremen*, civitas egregia & magnifica, Emporiumque haud ignobile, Visurgi fluvio navium appulsum commodante. η *Stade*, opidum prope Albim. ϑ *Verden* & *Bremerförde*, arx cum vico, Archiepiscoporum Bremensium sedes est.

Frisia Orientalis. Embda. Auricum.

III. ι *Frisia Orientalis*, *Oost-Friesland*, alio nomine *Comitatus Embdanus* nuncupatur, à capite suo κ *Embda*, *Embden*: urbe haud equidem ampla; at portu celeberrimo. *Auricum*, *Aurick*, Comitum sedes est.

Westfalia.

IV. λ *Westfalia* satis ampla regio, gregibus quam hominibus alen-

BUNONIS.

ε a *Archiepiscopatus Bremensis* & *Episcopatus Verdensis* titulo Ducatuum per pacificationem Monasteriensem cesserunt regno Sueciæ, verum anno 1676. eodem pulsi sunt. Uterque Luneburgensi Ducatui ad Occasum solstitialem æstivum conterminus est; *Bremensis* fere intra Visurgim & Albim ad mare usque Germanicum se extendens rigatur, præter b *Visurgim*, *Essa*, *VVemma*, *Zwinga* & *Oesta* fluminibus.

ζ c *Brema* urbs tempore belli Smalcaldici, cujus fœderis erat socia, instinctu Episcopi sui frustra fuit obsessa. Ad Reformatorum partes postea inducta est. Quæ nuper minus prospere gessit, nota sunt & pervulgata. Gymnasio quoque celebris est. *c*

η d *Stada* ad Zwingam fl. operibus satis munita, anno superiori fortuito incendio fere tota periit, jam fere restituta. *d*

ϑ e *Bremerforda* arx haud longe ab Oesta fl. à Danis nuper capta; Sed per pacem Rotschildensem Suecis reddita est. Tractus ille, qui inter Oestam & Zwingam est, appellatur f *das Keydinger Land*; ubi opida *Himmelport* & *Nyenhus* ad Oestæ & Albis confluentes. Inde tractus conterminus *Terra Hadelæ* vulgo g *das Hadeler Land* est in ditione Ducum Saxoniæ Lauenburgicæ, in qua *Ottendorf*. Ad Hamburgenses etiam pertinet præfectura cum arce *Ritzenbüttel*. Hinc porro sequitur tractus ad litus maris Germanici & Visurgis ostia pertingens vulgo h *das Land zu VVürsten* dictus; ac inde i *das Viehland*. *Boxdehuda* opidum haud vulgariter munitum interluitur Essa fl. *Ottersberga* ad Wemmam fl. aliquot milliaribus Brema distat. k *Ducatus Verdensis* continetur Luneburgensi & Bremensi Ducatibus ac Comitatu Hoja: Rigatur Allera & Wemma fluminibus. Opida hic sunt *Vehrden* ad Alleram; unde Episcopatui nomem: & *Rotenburgum* ad Wemmam.

ι l *Frisia Orientalis*, à Comitatu Oldenburgensi ad mare usque Germanicum porrigitur.

κ m *Embda* haud longe ab Amasis ostio sita est, ad eum maris sinum, quem accolæ à fluctuum rabie, *den Dollert* vocant. Præter *Auricum e* hic sunt opida *Norden*; *Leer*; haud longe à Sœstæ & Amasis confluentibus. *Stickhusen* est arx ad Sœstam benè munita. Dominia quoque habet cum opidis *Esens* & *VVitmunde*. Ibidem quoque ad mare est tractus vulgò *das* n *Jever Land* dictus, in quo opidum *Jever*. Sed est in ditione Comitis Oldenburgensis.

λ o *VVestfalia f* habet ab Ortu Visurgim *g*, à Septemtrione Comitatum Zutphaniæ, Transisalaniam & Dominium Groeningense: ab Occasu Ducatum Cliviæ & Montium: à Meridie Hassiam & Waldeccensem & Nassoviensem Comitatus. Fluvii istius provinciæ præcipui sunt *Visurgis*, *Amasis*, qui mediam fere secat; *Lupia*, *Rhura*, qui paulo infra Duisburgum ad opidum Roerort in Rhenum se effundit; *Hasa* ad *Meppen* opidum benè munitum in Amasin se exonerans; & *Honta* infra Bremam in Visurgim illabens. Nomine *Ducatus VVestfaliæ* & *Angriæ* notatur, quicquid ditionum Archiepiscopus Coloniensis in Westfalia obtinuit, quum Henricus Leo proscriberetur. In eo sunt *Arnsberga*, *Stadberga*, *VVinterberg*, *Halemberg*, *Droshagen*, *Attendorn*, *Oldendorp*, *Molheim*, *Arnruchte*, *Belick*, *Kaldehard*. *Angria* est in Comitatu Revensburgensi, prope Herfurtum olim totius regionis primaria arx, à qua *Angriæ Ducatus* nomen hodie mansit.

HEKE

a Ducatus Bremensis limites. b Flumina. c Brema. d Stada. e Bremerfœrda. f Keydinger Land. g Haedeler Land. h Würster Land. i Viehland. k Ducatus Verdensis. l Frisia Orientalis. m Embda. n Jever Land. o Westfaliæ Termini & Flumina.

alendis benignior est; silvis horrida, ac paludibus crebris fœda, veterem illam Germaniam referre videtur. Episcopatibus & Comitatibus frequentibus distinguitur. Episcopatus sunt; μ *Monasteriensis*, ν *Paterbornensis*, ξ *Mindensis*, ο *Osnabrugiensis*, π *Verdensis*. *Monasterium*, *Münster*, caput totius Westfaliæ, nobilis & magnifica civitas in amœnissimis agris sita, annis superioribus Anabaptistarum lymphatico regno celebris. Secunda à Monasterio Monasterium.

West-

HEKELII.

c *Superintendens Generalis Suecico-Euangelicus* superiori annò constitutus est *Diecmannus*, vir magni & expoliti judicii.

d Pastor Primarius ad *Div. Cosm. & Damiani* hodiè est *Samuël Baldovius*, magni Parentis Filius, Theologus pius, solers, candidus ac omninò humilis, mihique amicissimus, cui vitam longævam ac prosperam totô pectore apprecor.

e Sive Aselingam.

f Nonnullis vera & antiqua *Saxonia* dicta.

g S. *Viseram*.

BUNONIS.

μ a *Monasteriensis Episcopatus* longo tractu à Lupia fl. per mediam ferè Westfaliam usque ad Comitatus Oldenburgensis & Frisiæ Orientalis limites excurrit. Episcopatus hujus caput est b *Monasterium* ad Aa fl. quod superiori seculo Anabaptistæ auctoribus *Johanne Leidensi* sartore & *Knipperdollingio* oppresserunt. Pace inter Imperatorem Rom. & fœderatos anno 1648. ibidem composita præcipuè nobile. Nuper etiam ab Episcopo suo hæc urbs magnopere afflicta obsidionem fortiter sustinuit; ac necessitate compulsa Hæreticorum, quos habent, imploravit auxilium: sed tamen demum anno 1661. coacta est Episcopo suo sese submittere, militemque recipere. Iste castellum, ad opidanos in officio retinendos, urbi imposuit: opida hic sunt *Dorsten*, *Tellig*, *Sendenhorst*, *Borken*, *Coesfeld*, *VVarendorp*, *Halteren &c.* *h*

ν c *Episcopatus Paterbornensis* confines habet Ducatum Westfaliæ, Comitatum Waldeccensem, Landgraviatum Hassiæ, Ducatum Brunsvicensem, territorium Lemgoviense & Comitatum Riedbergensem. Ejus caput est d *Paterborna*: Opida porrò habet *Niehusz*, *Drieberg*, *Brackel* & *VVarburg*. Eidem Episcopatui versus Ducatum Brunsvicensem ad Visurgim, haud longè ab opido *Hoexter* adjacet *Corbeja* monasterium celebre, quod aliquot seculis velut Seminarium fuit Episcoporum Saxoniæ; ex quo *Ansgarius*, primus Hamburgensis Episcopus, qui per vicinas gentes, Daniam quoque & Sueciam, Euangelium propagavit, & successores illius *S. Rembertus*, *Adelwardus*, *Hojerus*, ad docendas Ecclesias vocati sunt: *VVinduchindus* seu *VVindichinus*, qui de gestis Saxonum tres scripsit libros; item de gestis Ottonis I. monachus fuit Corbejensis. In claris scriptoribus etiam memoratur *Sigebertus Corbeienses*. Superioris seculi anno 17. primi quinque Annalium libri *Corn. Taciti* e Corbejæ à quæstore Pontificio fuere inventi, qui eos ad Leonem X. detulit, ac ἀντιδώρου loco quingentos accepit aureos. *Lipsius*. *i*

ξ f *Episcopatus Mindensis* continetur Episcopatu Osnabrugensi, Comitatu Hojensi, & Schauenburgico, territorio Lemgoviensi: & Comitatu Ravensbergensi. Ejus caput est *Minden* ad Visurgim opidum bene munitum, omnem hunc Episcopatum hodie tenet Elector Brandenburgicus titulo Ducatus. Opida hic porrò sunt *Petershagen* ad Visurgim, *Schulteberg*, *Lübbeke*, *Renneberg*, *Himmelrick*, & *Bargen*.

ο g *Episcopatus Osnabrugensis* metropolis est h *Ossenbruga*, seu *Osnabruga* in valle amœna ad Hasam fl. sita, præcipuè pace anno 1648. ibidem composita nobilis. Opida præterea hic sunt *Iburg* sedes Episcopi; *Melle*, *Honteburg*, *Quakenborn*, *Forstenow*.

π De *Episcopatu Verdensi* hoc ipso capite dictum est.

HEKELII.

h Ex hâc Diœcesi, & quidem è Pagô *Heck* prope *Horstmariam* ortus est *Alexander Hegius*, Ludi *Daventriensis* Moderator, *Des. Erasmi Roterod.* Præceptor, & *Davidis Chytræi* elogiô primus Litterarum amœniorum instaurator.

i Vivit hodiè in *Monasteriô Corbejensi* quoque Medicus ac Polyhistor celeberrimus. *Christ. Francisc. Paullini*, qui de CANE *Tractatum Singularem* erudito Orbi promisit.

BUNO-

a Episcopatus Monasteriensis. b Monasterium. c Episcopatus Paterbornensis. d Paterborna. e Corbeja. f Episcopatus Mindensis. g Episcopatus Osnabrugensis. h Ossenbruga.

Sufatum. Tremonia. Minden. Ofnabruga. Paderborna.

Weftfalicarum eft ϱ *Sufatum*, *Soeft*, nulla re, quam amplitudine fua clara. Deinde σ *Tremonia*, *Dortmund*, *Minden*, *Ofenbrugge*, *Paderborn*, cultorum frequentes funt urbes. Comitatus nobiliores funt, τ *Marck*, υ *Oldenburg*, φ *Delmenhorft*, χ *Benthem*, ψ *Arnsberg*, ω *Lingen*, α *Tecklenburg*, β *Waldeck*, &c. *Lingen* opidum eft munitiffimum.

V. γ Cli-

BUNONIS.

ϱ *Sufatum* eft in extrema parte Comitatus Marcani, qua Ducatus Weftfaliæ & Comitatus Lippienfis coëunt.

σ a *Tremonia* in Comitatu Marcano inter Lupiam & Ruram ferè intermedia Gymnafium habet celebre, cui nuper præfuit *Chriftophorus Scheiblerus*.

τ b *Marca Comitatus* concluditur inter Lupiam fl. Epifcopatum Monafterienfem, & Ducatus Cliviæ, Montium & Weftfaliæ. Fluviis alluitur & perluitur Lupia, Ruhra & Aura. Opida hic funt *Unna* haud longè à Ruhra: *Hammona* ad Lupiæ & Dunckeri confluentes. *VVerdena* ad Ruhram Abbatia nobilis eft. *Lippia die Lipftadt*.

υ In *Comitatu* c *Oldenburgenfi* eft opidum *Oldenburg* ad Hontam fl. *k*

φ d In *Comitatu Delmenhorft* eft *Delmenhorft* ad fl. *Delmen*.

χ e *Benthemenfis Comitatus* caput eft *Benthem*.

ψ f *Arensbergenfis Arensberga* haud longè à Rhura fita.

ω g *Lingen* ad Amafin, olim fuit Comitum *Tecklenburgenfium* fedes.

α h Cujus caput eft *Tecklenborg*. Haud longè infra *Lingen* eft *Meppen* opidum munitiffimum, quod Palatinis bellum reftaurantibus venditum, fed paulo poft ftratagemate receptum eft.

β i *Comitatus VValdeccenfis* continetur finibus Haffiæ, Epifcopatus Colonienfis & Paderbornenfis. Opida præcipua funt *VValdeck*, *Corbach*, *VVildungen* acidulis nobile, *Mengeringhaufen* & *Landau*. Hunc Comitatum *l* ad *VVeftfaliam* referri nunquam pro fuo jure concedent Haffiæ Landgravii: qui aliàs ad Superiorem Circulum Rhenanum pertinebat. Ad Weftfaliam quoque pertinent Comitatus fequentes: k *Comitatus Diepholtz* habens ab Oriente Comitatum Hoyenfem; à Meridie Ducatum Mindenfem, & Epifcopatum Ofnabrugenfem: ab Occidente Epifcopatum Monafterienfem: à Septemtrione Comitatum Oldenburgenfem atque Delmenhorftenfem & partem Ducatus Bremenfis. In eo funt opidula *Diepholtz*, *Leuenforde*, *Barnsdorf* & *Carnow*: itemque lacus per Weftfaliam celebris vulgò *Dommel* dictus. Paret omnis hic Ducatus Luneburgenfium Duci. l Comitatus Hoyenfis habet ab Ortu Ducatum Brunfvicenfem & Luneburgenfem; à Septemtrione Verdenfem & Bremenfem; ab Occidente Comitatum Diepholtz; & à Meridie Ducatum Mindenfem. Dividitur in Comitatum *Superiorem* & *Inferiorem*: ejus caput eft m *Nienburg* opidum munitiffimum in nupero bello clarum. Sunt hic præterea opidula *Hoya*, *Bukken*, *Libenau*, *Bruchhaufen*, *Sick*, *Steigeberg*, *Siedenburg* & *Diepenau*. Et hic Comitatus eft in ditione Ducum Brunfvicenfium & Luneburgenfium. n *Comitatus Ravensburg*, ab arce *Ravensburg* appellatus, habet opida *Engern*, *Bielefeldiam*, *Herfordiam* & *Vlothoviam*. o *Comitatus Schauenburgenfis*, ubi *Schauenburg*, *Stadthagen*, & *Rintela* Academiâ nobilis *m*: qui ferè totus per nuperam pacificationem ceffit Haffiæ Landgravio. p *Comitatus Lippe*, ubi *Lippia die Lipftadt* ad Lupiam fupra etiam memorata, diverforum Dominorum. q *Lemgovia*, ad Pegam fl. *Ufelen*, *Blomberg*, *Dietmelle*, quod Cluverio eft r *Teutoburgum*; aliis tamen putatur effe *Duysburg* ad Ruram. Eidem illi Comitatui adhæret Comitatus f *Pyrmond*, ubi opidum *Pyrmond*, in cujus vicinia funt acidulæ & Comitatus t *Spigelberg*. In Weftfalia demum quoque eft Comitatus *Riedberg*; cujus opidum v *Riedberg*, Weftphalum fe effe profitetur *Joh. Lewenclavius*.

HEKELII.

k Ant. Güntheri Heskufii, *Otton.* & *Lüder Menkeniorum* Patria eft omnino clara ac celebris.

l Quem *Conr. Sam. Schurzfleifch*, accuratiffimus feculi hujus Hiftoricus, Amicus meus ve[nerandus], Patriam fuam agnofcit, & famâ fu[a] Illuftri magis magifque Illuftrem reddit.

m I

a Tremonia. b Marca Comitatus. c Oldenburgenfis Com. d Comitatus Delmenhorft. e Comitat[us] Benthemenfis. f Arensbergenfis. g Lingen. h Tecklenborg. i Waldeccenfis Comitat[us] k Diepholtz Comitatus. l Comitatus Hoya. m Nienburg. n Ravensburg Comitat[us] o Schauenburgenfis Comitatus. p Lippe Comitatus. q Lemgovia. r Teutoburgum. f Py[r]mond. t Spiegelberg. v Riedberg.

V. γ Clivia, ad utramque Rheni ripam porrecta, à δ *Clivis* capite totius Ducatus cognominatur: junctaque est Juliacensi Ducatui. *Colles* sive *Clivi*, in quibus condita, nomen urbi præbuisse, vulgò putantur. At clarissima omnium est ε *Vesalia*, *Wesel*, secunda Emeriacum, ζ *Emmerick*, η *Santen*, antiquitatum Romanarum reliquiis priscum originem claritatemque indicat. θ *Mours* Comitatus titulo insignitum opidum, munimine maximè clarum est.

Clivia. Cleve. Vesalia. Emmerick. Santen. Mours.

VI. ι *Montensis Ducatus* Clivensi Ducatui conterminus est, vulgò *Berg*, cujus caput κ *Düsseldorp*, opidum cum arce, Ducum Juliaci, Cliviæ & Bergæ sedes.

m In quâ *Jo. Otto Henckelius*, Fautor meus magnus, claret.

BUNONIS.

γ a *Ducatus Cliviæ* ab una parte conterminam habet Westfaliam, & Archiepiscopatum Coloniensem & Monasteriensem: ab altera Geldriam, Comitatum Mursensem & Zutphaniæ. Rigatur Rhura, Lupia, Isala, Nersa & Rheno, qui hunc Ducatum ferè medium secat. *n*

δ b *Clivia* haud procul à castro Schenkiano jacens Electori Brandeburgico paret.

ε c *Vesalia* haud longè à Rheni ripa benè munità à Fœderatis Belgis, anno 1629. strategemate capta est.

ζ d *Emmerick* est ad dextram Rheni ripam.

η e *Santen* aliquot milliaribus infra Vesaliam haud longè à sinistra Rheni ripa jacet.

θ f *Moursia* Comitatus ad Auriacos Principes pervenit, quum anno 1600. Æmilia Comes moriens hæredem instituisset Mauritium Auriacum. Haud procul *Moursia* seu *Mursia* opido vicus est, vulgò *Asburg*, in cujus agro multæ repertæ antiquitatum Rom. Reliquiæ, indicant hoc esse g *Asciburgum* Taciti. Sunt præterea in eo Ducatu opida, h *Duysburg* haud longè à Rhura & Rheni confluentibus: i *Rees* supra Emmerick ad dextram Rheni ripam. k *Burick* è regione Vesaliæ. l *Goch* ad Neersam; m *Calcar*; & n *Gennep* à Belgis fœderatis anno 1644. captum.

ι o *Ducatus Montensis* ferè omnis continetur finibus Westfaliæ, Cliviæ, Coloniensis Episcopatus, & Comitatus Marcani. Rigatur Wippera, Akera, Siegâ & Dusellâ.

κ p *Düsseldorp* Dusella fl. perluitur, qui deinde in Rhenum se effundit. Sunt hic porro q *Sieburgum* ad Siegam fl. Abbatiâ celebre: r *Mülheim* in dextra Rheni ripa Coloniæ vicinum, cujus cœptæ munitiones à Spinola anno 1614. dejectæ sunt: s *Keyserswerda* ad Rhenum, haud longè à finibus Ducatus Cliviæ: t *Blanckenburgum*, ad Sigam: v *Sollingen*: *Elverfeld*: *Gerrisheim &c.*

HEKELII.

n Aliàs ipsa Regio bonô & salubri Aëre gaudet, & Agrô utcunque fertili frumenti, pascuisque lætô. Tophi Lapides heîc ingenti copiâ colliguntur, ex quibus cementum conficitur, unde ingenti lucrô eos *Brabantis* vendunt.

a Cliviæ Ducatus limites & Flumina. b Clivia. c Vesalia. e Emmerick. d Santen. f Mours. g Asciburgum Taciti. h Duysburg. i Rees. k Burick. l Goch. m Calcar. n Gennep. o Ducatus Montensis. p Düsseldorp. q Sieburg. r Mülheim. s Keyserswerda. t Blanckenburg. v Sollingen.

CAP. XVI.

[1] *Hassia, Wetteravia, Buchovia, Thuringia.* [1]

I. α *Hassia*

REISKII.

1 Hassia olim cum Thuringia unum Landgraviatum constituit ex A. 1130. quo Lotharius Imp. Ludovicum generum suum Thuringiæ Landgravium creavit: Hujus progenies in Ludovico & Henrico Raspone fratribus deficiens A. 1249. successionem atque divisionem novam intulit. Henricus enim Brabantinus, adhuc infans, è Sophia Ludovici filia natus, Hassiam; Henricus vero illustris, & Misniæ Marchio, ex Juditha Rasponis filia ortus, Thuringiam sibi vendicavit, cum eaque Saxoniæ Palatinatum. Inde bellum, quod exarserat hac divisione componebatur, & confraternitate domi utriusque

 per

I.

Hassia. α HAssia Landgraviatus, Comitatus in se habet nobiles hos: β *Catzenelnbogen*, γ *Dietz*, *Ziegenhaim* & δ *Nidda*; caput provinciæ est Castellum Cattorum, sive ut vulgò nunc usurpatur *Caßella*, *Caßel*; lauta sanè civitas cum splendida arce, Landgraviorum *a* sedes. Secunda est ε *Marpurgium* *b*, literarum studiis maxi-

per mutuam successionem inita. Hassia posthac A. 1557. Comitatu Catzenellenbogensi auctior Ditsamum Nassoviis cessit: Sed A. 1648. per pacem Monasteriensem auctus longe majores habuit. Wetteravia multis Comitatibus distincta Comites Imperii Wetteravicos complectitur, in iisque illustrissimos Comites Ruthenos, dominos de Plavia. Buchovia vel Buchaw à fagis dicta, sylvis horrida, sed cœnobio Fuldensi cultum & famam celeberrimam consecuta. Vid. Prower. in antiquit. Fuldens. Thuringia quondam suis regibus & Francis aliquandiu, posthac Landgraviis Comitibusque multis, quorum stemmata defecerunt, nunc Archiepiscopo Moguntino, Electori, & Ducibus Saxoniæ, Comitumque & Baronum adhuc superstitum ditioni subdita, frumento, vino & omni ad victum copia, nec non Academiis scholisque pluribus efflorescit. Erfordia ex vetustis eisque Francicis originibus non castello solum Merwisburg, sed molentino ad vada Geræ structo & molitoris nomine Erphesfurd adhuc viget: Urbs ampla suosque periodos passa, nunc castrum in monte Petrino conditum libertatis veteris quasi frenum Archiepiscopus Moguntinus imposuit: Historiam Thuringicam Doct. Sagittarius accurata opera; Erfordiensem Judenus non eadem exhibuit, in qua plus studii ex MStis editisque codicibus requiras. Gotham hujusque memorabilia idem Sagittarius dedit arcemque novam Friedenstein cum Grimmensteinio commutatam A. 1643. absolutam. Ducatus Coburgicus Serenissl. Ducibus Coburgicis Gothanæ familiæ subest, quondam Altenburgicæ: Nunquam vero, quod sciam, ad Comitatum Hennebergensem pertinuit. Pars tamen hujus Comitatus facta divisione Coburgensi Ducatui accesserat. De Comitatibus Schwartzburgicis Rudolpho-Politano, Arnstadiensi, & Sondershusano dici pro dignitate breviter non potest. Quis ignorat Rudolphum ex hac familia Cæsarem creatum.

BUNONIS.

α a *Hassia c*, cum terris quibusdam ad eam pertinentibus, fines habet ab Oriente Thuringiam: à Septemtrione Ducatum Brunsvicensem & Westfaliam: ab Occidente Episcoparum Moguntinum, Trevirensem, & Palatinatum Electoralem: à Meridie Franconiam & Palatinatum *d*. Rigatur *Rheno*, *Fulda*, *Ederâ*, *Lano & Werra*. b *Hassia* propriè *dicta* dividitur in *Superiorem & Inferiorem*. c *Superior* dicitur, quæ Franconiam & Electorum provincias attingit.

β In ea est Comitatus d *Cattimelibocensis*, *die Graffschaft CatzenElnbogen*, ab arce *Katz* & opido *Elnbogen*, nomen habens: in eo e *Darmstadium* in confinio silvæ Ottonis, *des Odenwalds e*, & Comitatus Erpach, ejusque tractus, qui vulgò *die Bergstrasse* dicitur splendida arce & Landgraviorum sede nobilitatum. f *Rüsselsheim* castrum ad Mœnum munitissimum, opidum g *S. Goari*, *S. Gwer* ad Rhenum cum arce validâ *Rheinfelsen*, inter Vesaliam Superiorem & Boppart. h *Braubach* ad Rhenum; i *Schwalbachia* acidulis celebris, aliquot milliaribus Francofurto distans. Dominium k *Epstein*: l *Wisbaden* thermis celebre. Moguntiæ cui ascribitur, vicina est *Henrichia* terra, vulgo *der Heirich*.

γ m In *Comitatu Diezensi* est opidum *Dieza* ad Lanum; n *Empsa* thermis nobilis. *Ringoja* tractus, qui paret Archiepiscopo Moguntino.

δ o *Nidda* ad fluvium cognominem, undè Comitatui nomen mansit.

ε In p *Principatu ad Lanum* est q *Marpurgum* ad Lanum, arce, Landgraviorum sede, & Academiâ à *Philippo Landgravio* anno 1526. condita clarum. *f*

HEKELII.

a Reformatæ Religionis.

b A *Ptolemæo* AMISIAM vocatum.

c Montana quippe Regio.

d Terra ipsa rerum ad humanum usum necessariarum est affluens, tametsi Vinum non ferat nisi prope *Rhenum*, & mittit Lanam sat copiosè

e Ub

a Hassiæ limites & Flumina. b Hassia. c Superior. d Comitatus Cattimelibocensis. e Darmstadium f Russelsheim g S. Gwer. h Braubach. i Schwalbach. k Epstein. l Wisbaden. m Comitatu Diezensis. n Empsa. o Nidda Comit. p Principatus ad Lanum. q Marpurgum.

maximè clara. ζ *Gießen* munitiſſimum totius Provinciæ opidum.

II. Inter Hasſiam ac Rhenum fluvium eſt η *Wetteravia*, regio, quam maximè nobilitat nobiliſſimus ϑ *Comitatus Naſſovicus*; unde decus illud gentis, Belgicæ Fœderatæ munimen ac gloria, PRINCEPS MAURITIUS originem ducit. Wetteravia: die Wetterau. Comitatus Naſſovicus.

III. In-

e Ubi nuper docuit *Baltaſar Menzerus*, Fil.

f *Elenchus Proff. huj. Academiæ*, qui ab Annô CHR. M.D.XXVI. à Primâ nempe Ejus fundatione, uſque ab Aº. M.D.LXXXIII. ibid. præclarè docuerunt, à *Petrô Nigidiô*, Seniore, metricè eſt conſcriptus, & litteris *Egenolfianis* publicæ lucidatus Aº. 91. ejuſd. Sec. in 8. f. Sic ejuſd. *Academiæ* SOLENNIA Caſſellis Aº. huj. Secul. 53. in 4. f. impreſſa ſunt, & quidem *Jo. Hartm. Kormannô* autore. Nuper claruerunt partim, partim adhuc clarent *J. H. à Dauber*, *Joan. Heinius*, *Jo. Georg. Crocius*, *Chr. Frid. Crocius*, *Otto Henkelius*, *Jo. Georg. Henkelius*, *Lyriacus Entulus*, *Nicol. Berthold*, pluresque Viri docti alii.

BUNONIS.

ζ a *Gieſſa* operibus munita & Academia à Ludovico Landgravio fundata & anno 1607. inauguratâ celebris *g*: b *Francoberga* ad Ederam, patria noſtra, ubi metalli fodinæ: *Elſeldia*, *Butzbacum*, *Kirchain*, *Wettera opidulum*, *unde clariſſimi Viri*, *ipſique Vulteji* ſunt orti: *Homburgum an der Höhe*, Principum quoque ſedes. c *Inferior Haſſia*, Thuringiæ, Ducatui Brunſvicenſi & Epiſcopatui Paderbornenſi contermina, habet d *Caſſellas* ad Fuldam, *Eſchwege Allendorff* ubi Salinæ: *Spangenberg*, *Homburg*, *Rotenburg* ad Fuldam: *Wanfriede*, *Godesberg*, *Zierenberg*, *Dreiſam*, & munitiſſimum caſtrum e *Ziegenhainam*, unde Comitatus *Ziegenhain* nomen eſt. Smalcaldia fœdere Proteſtantium nobilis ad Haſſiam quoque pertinet *h*. Porrò tota f *Abbatia Hirſchfeldenſis* cum opido *Hirſchfeld* per pacificationem Monaſterienſem ceſſit Haſſiæ Landgraviis. In media fere Haſſia ſunt nonnulla loca, quæ Archiepiſcopo Moguntino parent, g *Furslar*, *Amelburg* caſtrum munitum antiquo nomine *Amal*, unde & *Amalfried &c.* Aventin. *Neuſtadt*, *&c.*

η h *Wetteravia* tractus eſt in aditu Haſſiæ Superioris inter Bincium amnem, Rhenum, Haſſiam & Archiepiſcopatum Colonienſem comprehenſus, à fl. *Wetter* nomen habens. Quà ad fines Colonienſis Epiſcopatus & Ducatus Montenſis pertingit, appellatur *der Weſterwald*.

ϑ Continet *Wetteravia* multos Comitatus, ex quibus præcipuus i *Naſſovicus* in plures minores diviſus: k *Dillebergenſis*, ubi *Dilleberga*, arx munitiſſima, *Herborna* Gymnaſio *i* celebris; l *Solmenſis*, ubi *Braunsfels*, m *Laubacenſis*; n *Lichenſis*, o *Hungenſis*, p *Weilburgenſis*, q *Witgenſteinenſis* ubi arx *Witgenſtein* ac opidum *Laſzfe*. r *Ilſenburgenſis & Budingenſis*; ubi *Budinga* & *Offenbachium* opida. Et demum ſ *Hanovienſis* Comitatus, in quo *Hanovia* ad Bincium munitiſſima, fruſtra diu à Lambojo 1636. obſeſſa, ac demum ſtratagemate capta, ac vero ſuo domino reſtituta eſt *k*. Inter Mœnum & Nicrum eſt Comitatus t *Erpacenſis*, ubi *Erpach* opidum. Urbes Imperii liberæ in Wetteravia ſunt *Fridberga*, *VVetzſlaria* Pſeudo-Friderici olim perfugium: *Gelnhuſa*, & *Francofurtum* ſuprà memoratum.

HEKELII.

g Hactenus amiſit non ſine magnâ Litteraturæ nobilioris jacturâ *Petrum Haberkornium & Jo. Nicol. Miſlerum*, Theologos Orthodoxos, Præceptores meos deſideratiſſimos, porrò *Jo. Otton. Taborem*, *Jac. Le Bleu* & *Joan. Stranchium*, JCtos ſummos, *Jo. Cunr. Dietericum*, Philologum Illuſtrem, & *Joan. VVeiſſium*, Philoſophum acutiſſimum & Affinem meum honorandum. Sed ibidem adhuc clarent, & omni modeſtiâ atque fidelitate inſignes ſunt *Phil. Ludov. Hannekenius*, *Kilian. Rudrauf*, *David Chriſtiani*, *David Clodius*, *Ant. Henr. Mollenbeccius*, *Frid. Nitzſchius*, *Mich. Hegland*, *Laur. Stranſſius*, *Henr. Phaſianus* & utriuſque Battaſ. Mentzeri ex aſſe Nepos & Filius, quos Deus quàm diutiſſimè ſuperſtites eſſe velit.

h A *Melanchthone Vulcania Chalcis* dicitur, qs. ævis fuſio, vel officina æraria, ſive fuſoria.

i Et doctrinâ *Alſtedianâ* atque *Paſorianâ*.

k Heîc diverſæ tolerantur Religionis homines, & claret inter Reformatos in Primis *Jo. Guilielm. von der Meulen*.

a Gieſſa. b Francoberga. c Inferior Haſſia. d Caſſellæ. e Ziegenhaina. f Hirſchfeld. g Furslar. h Wetteravia. i Comitatus Naſſovicus. k Dillebergenſis. l Solmenſis. m Laubacenſis. n Lichenſis. o Hungenſis Comit. p Weilburgenſis. q Witgenſteinenſis. r Ilſenburgenſis, Budingenſis. ſ Hanovienſis. t Erpacenſis.

III. Inter Hasſiam, Franconiam atque Thuringiam media ſita **Buchovia. die Buchow.** eſt regio ‹ *Buchovia*, cujus caput × *Fulda*, opidum celebre, præſtantisſima Europæ, nedum Germaniæ, *Abbatia* inſignitum.

IV. *Thuringiæ* Landgraviatus omnium nobilisſimus, inter Sa- **Thuringia. Düringen.** lam Viſurgimque amneis protenſus, familiæ Saxonicæ paret. Ca- **Erfordia.** put regionis eſt *Erfordia* l, *Erfurt*, ingens urbs, & quaſi com- **Vinaria.** pendium totius provinciæ; Academia quondam clara: & *Vinaria*, **Gotha.** *Weimar*, Principum ſedes; urbs eſt amœnisſima. Gotha cum diruta arce *Grimmenſteyn*, Auguſti Electoris obſidione arciſque **Jena.** everſione clara eſt. Jena Muſarum eſt domicilium, **Iſenacum.** *Iſenacum*, *Eiſenach*, Ducum ſedes eſt. λ

V. Præ-

BUNONIS.

‹ a *Buchovia*, quibuſdam *Fagonia* dicta, intra Thuringiæ, Franconiæ, Haſſiæ & Wetteraviæ fines concluſa jacet.

× b *Fulda* opidum nomen habet à *Fulda* fl. qui illud interluit. Ibi S. Bonifacii oſſa quieſcunt *m*. Habebat Bibliothecam locupletem, & manuſcriptis codicibus refertam: qua non erat vetuſtior in Germania. *Abbas Fuldenſis* eſt Imperii Princeps, & Abbatum reliquorum per Germaniam & Galliam primas atque Archi-Cancellarius Auguſtæ.

λ c *Thuringiæ* termini longe abſunt à ripis Viſurgis, neque eò uſque protenduntur. Habet autem Thuringia ab Oriente Miſniam; à Septemtrione Ducatum Brunſvicenſem *n*; ab Occidente Haſſiam, à Meridie Franconiam. Rigatur *Sala*, *VVerta*, *Unſtruta*, *Ilma*, *Gera*, *Orla*. d *Erfordia* eſt ad Geram fl. Campana illa magna, cui nomen eſt Suſannæ, etiam nota. Extra urbem in colle eſt arx S. Cyriaci, *die Cyriacks Burg*. Urbem illam, dum Cæſar & Imperii Ordines cum Turcis bellum gerunt, Elector Moguntinus *o* ope Gallorum obſedit, & ad deditionem faciendam vi adegit, anno 1664. Hic ex veteri inſtituto piſtores quotannis die D. Marci panes munitos, *Marceſios* vulgò vocant, (qui exiguorum iſtorum orbiculorum, ex qualibus catena Nobilium conflantur, magnitudinem referunt) in memoriam illius famis, quæ anno 1438. Thuringiam ita preſſit, ut panis iſtiuſmodi minutus, cujus quantitas modo deſcripta, tribus in Thuringia uſitatis nummis fuerit emptus. Gotha capta, ipſaque arx, multum licet deprecante Johanne Wilhelmo, ſolo æquata eſt anno 1567. *Grumbachius* & *Bruck* Cancellarius vivi in quatuor partes diſſecti ſunt; & *Johannes Fridericus Dux* Neuſtadium Auſtriæ abductus, ubi anno 1590. obiit. Sed tamen arx illa à Sereniſſimo Principe *Erneſto* reſtituta eſt; cujus auſpiciis ipſum Gymnaſium Gothanum *p* & bonæ literæ per Thuringiam florent *q*. f *Jena* ad Salam habet Academiam hodie florentiſſimam; li[illegible] nūper anno 1660. tumultu quodam haud parum fuiſſet afflicta. Anno 1548. *r* ſolenniter introducta eſt, quum jam ante decennium à *Joh. Friderico* fuiſſet inſtitura: qui verebatur, ne per librum *Interim* purior doctrina Religionis corrumperetur *ſ*. *Iſenaco t* vicina eſt arx *VVartburg v*. Clariora porro ibi ſunt opida, g *Nordhauſen*, & h *Mulhauſen* liberæ civitates Imperii: i *Orlamunda*, ad Salæ & Orlæ confluentes *x*: k *Salefeldia* ſtativis in nupero bello celebris *y*. Porro in Th[illegible]ngia eſt Comitatus l *Gleichenſis*, ubi antiqua arx *Gleichen*, Comitis illius bigami ſedes, & domicilium: opidum hic eſt *Ortuſium*. *Carolus M.* in Thuringia circa Unſtrutam fl. & Vargalah videtur natus. *Antiq. Fuld. Broweri.* Comitatus m *Stolbergenſis*, ubi arx *Stolberg*; at *Ilfelda* cœnobium, cujus ſcholam nobilitavit *Michaël Neander* Abbas Cœnobii & Rector Scholæ: & Comitatus Hohnſtein, Brunſvicenſis Ducatus pars eſt, quem Feudi jure tenent Comites Stolbergenſes.

HEKELII.

l Hanc Urbem, quæ cum *Venetiis* circ. Ao. Chr. CCCCXXI. creditur eſſe condita, doctiſſimus *VVerdenhagenius* Part. III. Tract. General. *Rerumpp. Hanſeaticar.* c. VII. p. 229. ſeqq. ſat ſtudioſè ac commodè deſcripſit. ERFURTENSEM autem HISTORIAM edi curavit *Joannes Mauritius Gudenius*, nomen & Electori *Moguntino*

a Buchovia. b Fulda. c Thuringiæ limites. d Erfordia. e Gothana arx. f Jena. g Northauſen. h Mühauſen. i Orlamunda. k Salefelda. l Comitatus Gleichenſis. m Stolbergenſis.

V. Prætereà eſt in hac provincia *Ducatus Coburgienſis*, cujus caput μ *Coburgium*, urbs cum egregia arce, Ducum ſede. Item *Comi-*

Coburgienſis Ducatus.

tino & Academiæ *Geranæ* perquam amabile ac gratum, Ao. huj. Sec. 75. in 8. f. ubi non pauca ſunt reperienda, quæ præſtantiſſimis quoque Hiſtoricis poſſunt eſſe utilia. In hujus Urbis Academiâ inter THEOLOGOS Euangelicos olim fuêre incluti *Bartholomæus* Elſner, *Georg.* Groſſeham, uterque *Zacharias* Hogelius, (Par. np. & Fil.) *Jo. Matthias* Meyfart, *Jeſaias* Silberſchlag, *Nicolaus* Stengerus ac *Nicolaus* Zapffius; inter PHILOSOPHOS & PHILOLOGOS autem *Samuël* Boccius, *Liborius* Capſius, *Juſtus* Hekelius & *Chriſtianus* Neubaur. Hodiè ibidem clarent inter THEOLOGOS Romano-Catholicos *Jo. Jodocus* atque *Joannes Andr.* Hunoldi, ut & *Henr. Laurentius* Pape; inter JCtos, præter magnum GUNDENIUM, *Jo. Hermam* à Sode, *Dieter. VVilhelm* Matthiæ, *Jo. Heinr.* Prükner, *Jo. Heinr.* Meyer atque *Jo. Melch. Schmidt*, aliàs *VVeiſzmantel*; Inter MEDICOS *Eccardus* Leichner, Academ. Sen. *Georg-Chriſtoph.* Petri ab *Hartenfelſz*, inclutæ Reipublicæ Oppidanæ Quatuor-Vir ſplendidiſſimus, atque *Juſtus* Veſti; & tandem inter PHILOSOPHOS *VVilhelm. Arnold* Dieckhauſen, *Hiob Ludolf* atque *Joannes* Sauermann. Sed vox pia, ſuavis, manſueta atque pura *Breithauptiana*, quam *Speneri* ac *Fritſchii* noſtri lubentiſſimè audiunt, *Eccleſiam Euangelicam* hodiè beat ac recreat. Non procul ab hâc Urbe ſitum eſt quoque TENSTADIUM, *Bacchoviorum*, *Pertuchiorum* ac *Sauliorum* familiis haud inclarum; attamen *Vulcano*, quod condolendum, ſæpiſſime obnoxium, ubi Eccleſiam ac Ephoriam fideliter & glorioſè regit *Georgius VVeiſſius*, Leucopetræus, Theologus & Philologus Scriptis & Virtute maximè inſignis, mihique amicisſimus.

m CAROLI M. Patria eſt.

n Et *Hercyniam* Sylvam.

o *Joan. Philippus.*

p Cui hodiè *Georgius Heſſus*, Philologus præſtantſſimus & verè mihi amicus, ſummâ cum laude ut olim *VVilkii*, *VVeitzii* atque *Reyheri* præfuêre, præeſt.

q Hôc tempore ſedet Gothæ DUX FRIDERICUS, ERNESTI PII hodiè Primogenitus, Princeps ac Heros inclytus ac omni clementiâ cæteriſque Virtutibus omnibus, quæ Principem, exornant, egregiè clarus. Senator ejus ſanctior, iſque fidelis, adhuc eſt *Erneſtus Ludovicus Avemannus*, vir antiqui pectoris ac ſimilis prudentiæ. Sed Præſul Eccleſiarum eſt *Adamus Tribbechorius*, Theologus pius modeſtus ac ſummè eruditus, mihique faventisſimus. Patria eſt τοῦ πάνυ THOMÆ REINESII, quem Orbis eruditus Statorem ſuum nuncupat.

r D. 2. Febr. electô primô Magnificô Rectore, *D. Joan. Schröterô*, Med. Prof. & Com. Poët. Cæſ.

ſ In hâc Academiâ poſt *Georg. Adamum Struvium*, totius *Germaniæ* Lumen, ſplendent hodiè *Fridemann Bechmann*, *Jo. Guil. Baſer*, *Valent. Velthem*, *Nicolaus Chriſtophorus Lynker*, *Jo. Volkmar Bechmann*, *Henr. Balt. Roth*, *Petrus Muller*, *Jo. Philipp. Slevogt*, *Rudolf*, *VVilh. Krauſius*, *Georg. VVolfg. VVedelius*, *Aug. Henr. Faſchius*, *Jo. Friſchmuth*, *Erh. VVeigelius*, *Caſp. Poſner*, *Caſp. Sagittarius*, & *Georg. Schubartus*, *Jo. Andreas Schmidius*, mellitiſſimum meum Pectus, atque *Jo. Andreas Danzius*, Viri cujuſvis Virtutis ſtudioſiſſimi ac Exteris gratiſſimi. In Cathedrâ verò Eccleſiaſticâ PAULI inſtar TARSENSIS, *Hildesheimiô* legitimè avocatus, nunc iterum docet graviter ac ſuaviter *Georgius Goezius*, omnigenæ Litteraturæ Decus haud vulgare. Oppidula ad hanc Academiam ſpectantia ſunt APOLDA & REMBDA, *Joannis Debelii* Patria, cujus Eccleſiæ & Diœceſi adhuc laudabiliter præeſt *Jo. Jacob. Freiſleben*, Compater meus ſincerè colendus & honorandus.

t Ubi *Joannes VVeiſius* natus.

v Megalandri LUTHERI Pathmus.

x Ubi hodiè *Chriſtoph. Henricus Loberus*, Philoſophus acutiſſimus, laudabiliter in Eccleſia docet.

y Hodiè ampliſſima *Joannis Erneſti*, Ducis Saxoniæ verè glorioſi, Sedes eſt.

BUNONIS.

μ a *Coburgium* z jacet in Franconia *a*, & pertinet ad Comitatum Hennebergenſem, de quo ſuprà dictum eſt. At b *Comitatus Schwartzenburgicus* in Thuringia eſt, nomen habens ab arce *b* *Schwartzenburg* *c*: Opida in eo clariora ſunt c *Arnſtad* ad Geram. d *Franckenhauſen*, ſalinis & clade ruſticorum anno 1525. Munzero duce tumultuantium, notum: *Sondershauſen*, *Rudelſtad*, *Lahra*, *Klettenburg*, *Leuterberg*.

HEKELII.

z Ubi ALBERTUS, Heroici animi ac ſummæ autoritatis Princeps, hôc tempore ex votô ſedet.

 a Et

a Coburgium. b Comitatus Swartzenburgicus. c Arnſtadt. d Franckenhauſen.

Comitatus Schwartzenburg.

Comitatus Swartzenburgienſis, cujus caput *Arnſtad*, haud ſpernendum opidum.

a Et non in *Thuringiâ*, multò minùs *Hennebergici* Comitatûs Pars eſt; ſed potius ſplendidisſima Ducum *Saxonicorum* Sedes; glorioſiſſimi CASIMIRI inprimis, qui Gymnaſium, ubi præter *VVilhelmum Verportennium*, Theologum omninò Chriſtianum, orthodoxum ac excellenter benignum, etiam *Jo. Aug. Stempelius*, *Iſraël Clauderus* & *Joan. Schubartus*, Amici mei veteres atque ſingulares, feliciſſimè hodiè docent, immortalem æterni DEI gloriam ibidem fundavit.

b Illuſtriſſimâ Domô avitâ.

c Quæ Arx probè munita ac ſitu amœniſſima eſt. Notandum autem, quòd Comites *Schwartzburgici* dividantur hodiè in Lineam *Rudolſopolitanam*, *Sondershuſanam* & *Arnſtadinam*. *Rudolſopoli*, amœnô ad *Salam* Oppidô, hodiè ſedet ALBERTUS ANTONIUS, Heros pius, eruditus, prudens, magnanimus, manſuetus ac beneficus, Muſarumque auguſtiorum Phœbus. Illuſtrisſima ejus Conjux eſt ÆMILIA JULIANA, Heroina, ſi Pietatem, Eruditionem, Benignitatem atque Miſericordiam in pauperes, cæteraſque Virtutes Heroicas ſpectemus, ſine pari. Sed Illuſtrisſimus Filius, Illuſtrisſimorum Parentum veſtigia ex aſſe legens, eſt LUDOVICUS FRIDERICUS, Heros cum ipſâ *Minervâ* atque *Euſebiâ* à puerô ſtatim ex votô maritatus. Heîc, præter Nobileis eruditos, *Joan. Siegfried* à *Schönfeld* nempe, Aulæ Magiſtrum, *Nicolaum Erneſtum* à *Gunterrodt*, Comitatûs Capitaneum, & *Chriſtophorum Abrah.* à *Krakau*, Conſiliarium Aulicum & Conſiſtorialem, clarent *Juſtus Soeffvigius*, Theologus religioſus, manſuetus ac excellenter modeſtus, & *Ahaſverus Fritſchius*, ſolidæ Pietatis, Juriſque æquioris, *Jo. Gottfr. Oleariô* æquisſimè judicante, conſultisſimus. *Hic* Regimini Politico optimè conſtituto; *Ille* verò Eccleſiarum Terræ *Schwarzburgicæ* laudabiliter præeſt. Sed Scholæ Provinciali præeſt *Jo. Mich. Schwimmer*, Collega meus honorandus. Oppida in hoc Comitatu præter *Rudolſopolin* clariora ſunt *Konigs-See*, *Nicolai Zapffii* Patria, *Ilma*, *Leutenberga*, *Francohuſa*, Salinis & clade Ruſticorum A°. 1525. *Munzerô* Duce, tumultuantium nota, it. *Kelbra* & *Heringia*. *Sondershuſa*, ubi in Eccleſiâ olim & hactenus docuerunt magni viri, *Salomon* np. *Glaſſius*, *Joannes Böttigerus*, *Caſp. Löſcherus* & *Baltaſar Haberkornius*, ibidemque adhuc docet *Georg. Frid. Meinhardt*. Sedes eſt CHRISTIANI WILHELMI, Herois inclyti & omni quoque præconiô digni. Oppida ad hunc Comitatum ſpectantia ſunt *Creuſſena* & *Klingen*. *Arnſtadii*, ubi *Jacobus Tenzelius*, Theologus gravisſimus, hôc tempore clarus & celeber eſt, ſed & ANTONIUS GUNTHERUS, Comes ac Heros omni Virtute, quæ poteſt Magnates extollere, inſignis. Oppida, quæ præter *Arnſtadium* ad hunc Comitatum pertinent, ſunt *Ebelebium* & *Keila*.

CAP. XVII.

Miſnia, Saxonia, Brunſvicenſis Ducatus. [1]

I. [a] *Miſniæ*

REISKII.

1 Marchia vel Marchionatus Miſniæ A. 930. ab Henrico Aucupe Imp. Bohemis oppoſitus, Brunoni ex Widdekindia proſapia orto Principi acceſſit. Hujus poſteris Landgraviatus Thuringiæ, tandemque Ducatus cum Electoratu Saxoniæ manſit ex A. 1422. quo Sigiſmundus Imp. Fridericum Electorem ſolenniter creavit. Hinc Duces Saxoniæ ſuperioris primo in lineam Erneſtinam & Albertinam, denique progreſſu temporis auctuque in plures propagines adhuc florentisſimas facto. De urbibus & terris horum ditioni ſubditis quid pauca? tum Electoralibus, tum Ducalibus? Epiſcopatibus per Ottonem M. Conditis, Miſnenſi, Mörſeburgenſi, & Cicenci vel Numburgico, quos & ipſi tanquam poſtulati Adminiſtratores obtinent. Magdeburgicus vero Archiepiſcopatus à Ducatu Saxonico nunc plane diviſus Electori Brandeburgico tanquam Duci ſuo totus paret.

a *Voigtlandia* Miſniæ non ſubeſt, ſed huic finitima nomen ab Advocatis illuſtribus accepit, quorum poſteri adhuc florent: Comites nempe illuſtriſſ. Rutheni, qui A. 1143. Comitatum Oſterodanum tenuerunt, quorumque poſteri ad Burggraviatum Miſnicum provecti: Hic ergo *partem ex Advocatorum* veter. regione *adhuc amplam tenent*, per Dynaſtias aliquot diviſam: *Partem*

a Voigtlandia per Dominios diviſa.

tem alteram Elector Saxoniæ Ducesque; *tertiam Marchiones* Brandenburgici superiori Burggraviatui Norico annexam. Adeo quibus tota Voigtlandia quondam Advocatis & Dominis nomen debuit, iis pars tertia per causas bellicias & transactiones alias relinquitur. a Rutheni enim senioris lineæ Graizam, in eaque duas arces, junioris autem lineæ Rutheni Geram, Sleizam, Lobensteinium & Hirsbergam, sedes singuli suas & Dynastias singulas tenent. Gera patria mea dulcissima præ cunctis aliis cancellaria, Consistorio, gymnasioque adhuc celebri efflorescit, perque divinam gratiam è duplici horrendo, quo correpta fuit, incendio eluctatur. b Magdeburgicus Archiepiscopatus ex Sagittarii antiquit, abunde patet; nunc dividitur *in tres circulos; Salanum, Albensem & Sylvestrem sive lignarium, Saal-Elb-Holtz-Kreysz.* c Comitatus Ascanio-Anhaltinus inter antiquissimas familias claret, Marchiam veterem A. 1142. Ducatum Saxoniæ, nec non Electoratum A. 1180. complexus hinc Principatus in lineas multas divisus hodieque floret, ac pro sedibus Principum distinguitur. d *Principatus Schnebergensis vero nullus* unquam extitit, neque cum Misnia Hennebergicus Ducatus, quin ad Franconiam spectat, conjungitur: ut suspicer, Cluverium de e Dynastiis Schönburgensibus heic cogitasse, cum hæc scriberet, quæ tres hodieque supersunt, (1.) *Glaugensis*, (2.) *Walkenburgensis*, (3.) *Hartensteinensis.* Comitatus Mansfeldicus nunc nimium accisus, postquam strips Comitum antiqua defecerat, & ipse defecit: Quam florentissimus, castris, metallis & omni rerum apparatu olim extiterit, docet Spangenbergius in Chronic.

f Brunsviga ex A. 861. à primo conditu serenissimis Ducibus suis subjecta fuit, horumque privilegiis indulgentissime aucta, ut disquireretur publice, annon ad Urbes liberas imperiales hæc ipsa quoque pertineat. Id vero quam frivolum omne fuerit, ultima docebat, & gloriosissima quidem *Sereniss. Princip. expugnatio*, Sed quid rei notissimæ diu inhærebo? Ad g *Comitatum conferor Blankenburgicum & Reisteinensem*, olim unum & postea divisum, Carolinis temporibus parem. Qui denique per tempus fortunæ varium divisi, hodieque supersunt: BLANKENBURGICUS Comit. Sereniss. Ducum Brunsvicensium Luneburgensium terris subest, REINSTEINENSIS vicino paret Electori Brandeburg. De quo extant adhuc scripta publica nostræ causæ apologetica.

Omitti autem heic non debuit Brunsvigæ vicinum nostrum h Wolffenbüttelum, castrum ex *A. 1046. Egberti* Marchionis auspicio structum, ab Heinrico Leone, Albertoque M. Ducibus destructum ob Dynastus perfidos; Denique à Principibus ipsis restauratum, ut esset pro sede, ab multisque aggeribus, qui toti munimento inserviunt *die Dam-Vestung* communiter vocatur, ab eoque Heinricopolis plane distinguitur. Nam hujus oppidi, quod Heinricopolin nuncupamus, *origines sunt maturæ adhuc admodum, nec ultra A. 1540. possunt produci*: Ubi Sereniss. Duci Heinrico Juniori fixum fuerat novum castro adjungere oppidum, quod quia pene successerat, hinc ab successore Heinrici Julio, eoque filio Celsiss. nova hæc appellatio accesfit, ut Heinricopolis id est *Heinrichstadt* publico auspicio nominaretur. Denique novum suburbium quasi, sed paulo remotius accessit, quod communiter ad castra Dei velut primum ita hodieque nominant. Ultimum tandem suburbium Augusto Princ. gloriosiss. rerum potito, & divino quidem hujus auspicio emersit: Idque *Augustopolin* Germ. *Augustadt* De omnibus ad historiam Wolffenbuttelensem observatis copiosius explicabitur in mea historia Wolffenbüttelensi: De Brunsvicensibus originibus extat D. Sagittarii & M. Krügerii docta disputatio: De urbe ipsa per partes singulas distributa nobiliss. Winkelmannus egit, nec non de aliis ad omnem Statum pertinentibus.

i *Hildesheimium* ab sylva *Hülsz*, quæ huc olim pertinuit, nomen consecuta nunc tantis effert sese munitionibus, ut hostem contra quemcunque sese muniat, suoque præsidio militari ac domestico urbem tueatur, Tot tamque grandia supersunt acta, unde constat, quid olim Episcopos inter atque civitatem controversum fuerit. Videantur recessus & pacis Monasteriensf. Osnabruggensf. Artic. Interim Episcopatus ille ab Ludovico Imperatore in aulica (Germ. *alsse*) erectus, & postea huc in urbem translatus, denique comitatuum & Dynastiarum vacantium accessione satis ampla auctus sibi sua jura vicinis etiam indignantibus tuetur. Unde *Sereniss. Principum Brunsvic. Luneb.* familia *suo Advocatiæ jure utitur, ac recessus, veteres merito urget.*

De numero Episcopatuum constare quidem certo satis potest, tot conquassationibus, quas vocant, tot post ulaturis etiam admissis, è quibus omnibus liquet, quam consulto Papæ à scopo sæpius aberrent. Sicuti vero Archiepiscopatus certo numero haud concludit: Ita episcopatus etiam debuerat coercuisse. Manet sane fixus Episco-

a Pom. Rutheni. b Magdeburgicus. c Com. Ascanius. d Princip. Schneeberg. e Dynastiæ Schönburg. f Brunsviga. g Comitatus Blanckenburg. h Wolffenbüttelum. i Hildesheim.

I.

Misnia. Meyssen. α MIsniæ Marchionatus, Ducum Saxoniæ domicilium agro amœnissimo, argenti venis ditissima, urbibus splendidissima est regio. Urbium quondam prima erat β *Misna* ad Albim amnem sita, unde Provinciæ nomen: at nunc clarissima omnium est
Misna.
Lipsia. γ *Lipsia, Leipzig*, haud ita magna, verùm ædificiorum nitorem, inco-

Episcopatuum numerus pro circulis, quibus ii subsunt, unde iniri facile potest, nisi quod Argentoratensis ad Gallos transierit.

a Academiæ nostræ seculi XIII. natales nunquam egrediuntur; Idque antiquissima Heidelbergensium ex A. 1360. originatio docet: Aliæ vero longius ab ortu illo primo recedunt, aliæ propius aut longius ab illo absunt; Uti historia peculiaris conducit. Addo Duisburgensem Cliviæ A. 1655. à Friderico Wilhelmo Electore Brandenburgico erectam. De Gymnasiis & scholis celebrioribus aliis numerum certum quis constituet? Confer Mittendorp. de Acad. Herman. Conring. de antiquitatibus Academicis; & Thom. Lansium de Academiis comment.

BUNONIS.

α b *Misnia* habet ab Oriente Lusatiam: à Septemtrione Saxoniam Superiorem: ab occasu Thuringiam; à Meridie Bohemiam & Voigtlandiam. Rigatur *Albi*, *Sala*, *Elystro*, *Pleissa*, *Mulda*, & *Chemnitz*.

β c *Misna* seu *Misena* à Misna rivo appellata, Episcopatu, Burggraviatu, & Schola illustri *a* celebris, pontem habet ligneum in Albi fluvio, miro artificio fabrefactum *b*. Anno 1505. Monachum quendam Pastorem Misenensem, odio & contemtu sexus fœminei, quotiescunque fœmellam aliquam sacris undis esset abluturus, dicere solitum fuisse, statim à Baptismo in profluentem esse abjiciendam; *getäufft und ersäufft*; sed de ponte Albis quum forte prospiceret, justo Dei Judicio decidentem submersum fuisse, scribit *Georgius Fabricius in Libris Misnicarum rerum*.

γ d Ad *Lipsiam* confluunt *Pleissa*, *Parda*, & *Elyster*: Academia antiqua nobilis est: arcem quoque habet *c*, *die Pleissenburg*. Ad hanc urbem Tillius à Sueco & Saxone prælio superatus anno 1631. & anno 1642. iterum hic pugnatum est: quo Suecus victor Cæsarianis fusis Lipsiam cepit. Urbs hæc anno 1021. fuit adhuc pagus. Academia ibi condita est anno 1409. à Friderico Marchione Misnensi *d*: quum Praga discessisset Germanorum, quæ ibi fuerit, natio Hussi molimina & conatus improbans. Marchio *Fridericus* illos hospitio excepit, & animum ad erigendam Academiam *e* statim adjecit *f*.

HEKELII.

a Ubi superiori seculô *Georgius Fabricius*, *Chemnicensis*, summâ cum laude docuit.

b Heic in Ecclesiâ hodiè, ut olim *Strigenitius*, eminet *Matthias Zimmermannus*, Vir exteris gratissimus, mihique faventissimus.

c Egregiè munitam ac splendidam.

d Et Duce *Saxoniæ*.

e Quæ Luminibus suis, *Jo. Ad. Scherzerô* inprimis, *Friderico Rappoltô*, Præceptoribus meis desideratissimis, *Georg. Tob. Schwendendorferô*, *Mich. Heinricô Horniô* & *Chr. Frid. Frankensteiniô*, hactenus est privata.

f In hâc, præter *Jacobum Fornium*, magni & accurati judicii, excellentis modestiæ, & propterea summæ autoritatis Virum, atque *Jacobum Thomasium*, seculi nostri *Tullium* & Doctorem meum venerandum, hôc tempore fidelissimè atque felicissimè docent *Georg. Lehmannus*, *Georg. Mœbius*, *Joannes Bened. Carpzovius*, *Valentinus Alberti*, *Joannes Olearius*, (etiam Doctores atque Præceptores mei omni observantiæ cultu ætatem prosequendi) *Barth. Leonh. Swendendörferus*, *Aug. Bened. Carpzovius*, *Georgius Heinz*, *Andreas Mylius*, *Gottfr. Welschius*, *Mart. Frid. Friesz*, *Paulus Amman*, *Joan Bohn*, *Ant. Gunth. Heshusius*, *Otto Menkenius*, *Joach. Fellerus*, *Adam Rechenberg*, *Joan. Cyprianus* & *Christophorus Pfauzius*, Vir consummatâ eruditione, singulari in docendô dexteritate, pergratâ morum suavitate ac famâ præclarâ conspicui, Patroni, Fautores ac Amici mei optimi, quos Deus Ecclesiæ ac cuivis Litteraturæ quàm diutissimè superstites esse velit! Hæc celebris Academia diversis *Collegiis*, iisque splendidissimis, *St. Pauli* nempe, ubi Bibliotheca singulari curâ ac studiô FELLERI mei πολυμαθεστάτου appositè est instructa ac aucta, it. duobus *Principum*, *St. Petri* & *B. Mariæ Virginis* est exornata. Respublica oppidana Pietate, Prudentiâ, Autoritate, Benignitate ac æquis probeque compo-
sitis

a Academiæ. b Misniæ fines. c Misna. d Lipsia.

incolarum mores, agri circumjecti amœnitatem ſi ſpectes, nihil adeò feſtivum in tota Germania reperiri poſſe credas; nundinis, quæ hic ter in anno habentur, poſt Francofurtum ad Mœnum, celeberrima g. Major eſt δ *Noviburgium*, *Naumburg*, at minus ſplendida, & ipſa nundinis celebris. ε *Dreſda*, *Dreſden*, urbs eſt cum arce Noviburgum. Dreſda.

ſitis Legibus, ceu fundamentô, nititur. Ex inclutæ ac ampliſſimæ hujus Reipublicæ Proceribus, cùm Muſis invigilarem *Lipſiæ*, poſt τὸν πάνυ BORNIUM, Patronos ac Mæcenates Conſulares habui *Chriſtophorum Pinckerum*, p. m. *Chriſtianum Lorenz ab Adlershelm*, cujus *Pinacotheca* & *Hortus* viſu digni ſunt, & *Paulum Wagnerum*, manſuetiorum Muſarum Portionem haud ignobilem. Habui Evergetam *Adrianum Stegerum*, Ædilem ſplendidiſſimum & omnigenâ eruditione variâque ſcientiâ nobilem, & habeo hodiè Fautorem candidiſſimum *Fridericum Benedictum Carpzovium*, Virum melioris Litteraturæ excellenter peritum, & propterea *Italis*, *Gallis*, *Anglis*, *Danis* & *Batavis* etiam gratiſſimum. Docet quoque ibidem in Eccleſiâ ſummâ cum laude *Auguſtus Pfeifferus*, Fautor meus ſingularis, cujus nomen & *Arabs*, & *Turca*, & *Perſa* venerantur.

BUNONIS.

δ a *Naumburgium h* ad Salam Epiſcopatu etiam nobilis eſt: haud longè ab urbe iſta eſt b *Porta*, *die Pforte i*, cœnobium, ubi Schola Illuſtris.

ε Pons iſte lapideus eſt; quod Hiſpani de Sevilia ſua jactitant: *Qui non vidit Sevilia*, *non vidit mirabilia*: hoc idem de c *Dreſda* Germanis licet dicere. *k*

HEKELII.

g Hæc Urbs celeberrima, natale Solum ſi ſpectemus, tot Viros ſummos ac ſolidè eruditos edidit, quot è MINERVÆ *Caballô* iſtô ſtupendæ magnitudinis adverſus *Trojanos* prodiêre imperterriti milites. Sunt autem illorum præcipui, iique juxta *Alphabeti* ordinem poſiti, ſequentes: *Joannes* Bohnius, *Jacobus* atque *Joannes* Bornii, *Godfr. Chriſtianus*, *Jo. Andreas* atque *Paulus* Boſii, *Jo. Benedectus*, *Auguſtus Benedictus*, *Sam. Benedictus* atque *Frid. Benedictus* Carpzovii, (Fratres,) *Caſpar* Cruciger, *Sigiſm.* Finkelthuſius, *Chr. Frider.* Frankenſteinius, *Martinus Fridericus* Frieſius, *Martinus* Geierus, *Andreas* Glauch, *Daniel* Griebnerus, *Tobias* Heidenreichius, *Michaël* Heyland, *Heinricus* Hoepffnerus, *Paulus* (Pauli Fil.) Hornicæus, *Gottfr. Nicolaus* atque *Thomas* Ittigii, (Fratres,) *Franciſcus* Keſtius, *Simon* Loeflerus, *Jo. Chriſtoph.* Marci, *Samuel* Mosbachius, *Jo. Ulr.* & *Jo. Fridericus* Mayeri, (Par. & Fil.) *Henr.* Meyer, *Chriſtoph.* Pinker, uterque Piſtoris, *Modeſtinus* np. & *Simon*, *Tilemannus Andreas* Rivinus, *Paulus* & *Paulus Franciſcus* Romani (Pat. & Fil.) *Quirinus* Schacherus, *Joannes* Schilter, *Zacharias* Schneider, *Barthol. Leonh.* Schwendendoerfer, *Adrianus* & *Thomas* Stegeri, *Joannes* Thilo, *Jacobus*, *Joannes* & *Chriſtianus* Thomaſii, *Paulus* & *Chriſtianus* Wagneri, (Pat. & Fil.) *Jeremias* Weber, *Gottfr.* Welſchius atque *Caſpar* (Caſp. *Fil.*) Zieglerus. *Timotheus Polus*, alter ille *Martialis*, inter *LIPSIAM* atque *JUSTUM LIPSIUM* Lib. II. Epigr. XXXII. hanc comparationem lepidam inſtituit, canendo:

Non multum diſtant Urbs LIPSIA, LIPSIUS Autor;
Moribus *ISTA nitet*, *ſed micat ILLE* ſtylô.
HÆC Urbes inter Dea, *ſed* Deus *ille Virorum.*
Multas HÆC Libras *ventilat ILLE* Libros.

h Hujus Loci verè clari ac nobilis Rempublicam ex votô adornatam hactenus valdè illuſtrem ac celebrem reddiderunt *Riemerorum*, *Voglerorum*, *Wolfiorum*, *Mosbachiorum* ac *Krauſiorum*, Virorum ampliſſimorum, Nomina, omnibus Bonis ac Piis omni honore & cultu ſemper excipienda. Aliàs, præter *Joannem Prettenium*, heîc quoque ſunt nati *Georgius Francus*, Vir mihi favens egregiè, atque *Jo. Georgius Grævius*, eminentioris Litteraturæ Dictatores ſplendidiſſimi, quos DEUS Eruditis & Patriæ quàm diutiſſimè ſuperſtites eſſe velit. Atque etiam *Caſparis* Fil. & *Sixti Bertramorum*, nec-non *Joan. Topfferi*, Amici mei candidi, dulciſſimum natale Solum.

i Chronicon PORTENSE duobus Libris diſtinctum operâ & ſtudiô *Juſtini Pertuchii*; ejuſdem Cœnobii Rectoris optimè meriti, prodiit *Lipſiæ* Ao. huj. Sec. 12. 4. f.

k Heîc nati ſunt Viri illuſtres atque celeberrimi, *Chriſtianus* & *Wolfg. Caſp. à Klengel*, *Wolfg. Caſp. Martini*, *Ad. Sam. Freyſtem*, *Melch. Heinrich Schedel*, *Balthaſar Meiſnerus*, *Jo. Fridericus König*, *Georgius Lilius*, *Sigiſm. Rupertus Sulzbergerus*, *Auguſtus Buchnerus*, &, qui hodiè *Muſarum*

a Naumburgium. b Porta. c Dreſda.

arce magnificentissima, Ducum Electorum sedes *l*. Celebrantur hic maximè *pons* super Albim, *Stabulum* equorum, *armamentarium*, & quod incolæ vocant, *die Kunst-Kammer*;
Freiberga.
Anneberga.
Mariæberga.
Weissenfels.
ubi notatu digna visuntur plurima. ζ *Freiberg*, η *Anneberg*, ϑ *Marienberg*, argenti metallis fœcunda opida ι *Weissenfelsz*, κ *Zwic-*

sarum Teutonicarum Apollo à multis jure meritôque dicitur, *Joann. Christianus Schuhmannus*, Amicus meus certus, fidelis atque constans. Ecclesiæ aulicæ Electorali jam laudabiliter præest *Jo. Andr. Lucius*, Theologus doctissimus; Oppidanæ v. Theologus subtilissimus, *Sam. Bened. Carpzovius*, cujus Collegæ ac Σύνεργοι, fideles sunt *Christianus Lucius*, *Bernh. Schmidius*, *Paulus Bosius*, *Joan. Seebisch* & *Jo. Heinrich Kuhnius*, Viri litteratissimi, suavissimi atque eloquentissimi, mihique faventissimi. Quibus & addendus *Georgius Greenius*, fideliter in Aulâ docens. Scholam Crucianam dexterrimè regit *Jo. Augustinus Egenolfus*, Orestes meus candidus. Inter JCTos sunt hodiè excellenter inclyti ac clari *Isaac Leicker*, *Salom. Zapffius*, *Adam Christoph. Jacobi*, utrique *Nicolai* Seniores atque *Augustus Beckerus*. Clarent quoque ibidem hôc tempore *Birnbaumiorum*, *Wiesenerorum* ac *Morgensterniorum*, Medicorum quippe felicium, Nomina omninò amabilia.

BUNONIS.

ζ a *Freyberga* haud longè à Mulda monumentis Electorum nobilis, diuturna illa obsidione, quam anno 1642. fortiter sustinuit, Suecici exercitus tum debilitavit vires *m*. A soli bonitate adeo celebris est, ut Misnenses proverbio dicere soleant: *Wann Leipzig mein were, so wolt ichs zu Freyberg verzehren.*

η b *Annaberga*, olim *Schreckenberg*, unde certi generis nummis nomen impositum; ut dicerentur *Schreckenberger*. *n*

ϑ c *Mariæberga* est in finibus Bohæmiæ.

ι d *VVeissenfels* ad Salam. *o*

HEKELII.

l Modernus Elector est JO. GEORGIUS III. Heros fortis, prudens, gravis, magnanimus ac planè imperterritus, ideoque nec *Tartaros*, nec *Scythas*, nec ullum hostem formidans. Ejus Electoralis Princeps est JOANNES GEORGIUS IV. Princeps cum *Eusebiâ* ac cæteris *Virtutibus*, quæ summos Heroës ornare possunt, feliciter maritatus. Hic cum illustri *Knochiô*, Ephorô suô dexterrimô ac omnino candidô, exteras Terras non sine magno atque ineffabili fructu non ita pridem, DEO Duce ac Angelis comitibus, perlustravit. In hâc Aulâ Electorali augustâ, post *Hauwizium* tenet primas hôc tempore cum laudato *Knochiô* NICOLAUS GERSDORFIUS, *Henriettam Catharinam*, inclutâ gente *Frisiâ* ortam, quam nobiliores *Musæ* GERMANORUM MELPOMENEM non iniquè nuncupant, fidelissimam habens Conjugem. Nec obscura sunt *Sinsendorfiorum*, *Miltiziorum*, *Hunekeniorum*, *Schoenbergiorum*, atque *Beichlingiorum* Nomina, quæ ego imprimis, dum vivam, venerabor. Hujus Aulæ Concionator primarius atque Confessionarius est *Philipp. Jacobus Spenerus* meus, Theologus, in cujus corde infucata Pietas, Doctrina pura, singularis Morum suavitas ac Candor rarus Templum suum habent optatissimum. Ideoque & à suis amabilibus atque benignis *Francofurtensibus*, quorum Ecclesiæ Euangelicæ per integros viginti annos gloriosissimè præfuit, non sine magnô gemitu, lamentatione atque desiderio est dimissus. *Palaeo-Dresda*, d. VI. Aug. ante triennium in cinerem redacta, nunc tota ferme est reparata, & longè splendidior, ac olim erat ædificata, exstructa.

m Cunas præbuit *Hieronymo VVellero*, Theologo constanti & Heroïco, cujus Scripta Spiritum CHRISTI & D. LUTHERI spirant flagrantissimè, plena Pietatis, veræ & solidæ consolationis, quæ omnis generis tentationibus utiliter opponi possunt, quemadmodum inquit *Luc. Osiander* Epitom. *Histor. Eccles.* Cent. XVI. Lib. III. c. 7. Patria quoque est *Jo. Maukischii* & *Danielis Fesselii*. Antistes Ecclesiæ, isque omni laude dignissimus, h. t. est *Paulus Philippus* (Pauli Fil.) *Röberus*, Evergeta meus maximus, quem DEUS cum *Andreâ Beyerô*, Philologô insigni meôque Amicô vetere, quàm diutissimè conservare velit.

n Erasmi Sarcerii, *Gregorii Bersmanni*, *Michaëlis Barthii* atque *Joan. Frenzelii* dilectissima Patria.

o Hodiè est Sedes *Joannis Adolfi*, gloriosissimi Saxoniæ Ducis, splendida, claretque illustri Athenæô & celeberrimis *Joannis*, & *Joann. Andreæ Oleariorum*, nec non *Heidenreichii* ac *Schieferdeckeri* Nominibus.

BUNO-

a Freyberga. b Annaberga. c Mariæberga. d Weissenfels.

[κ] *Zwicka*, [λ] *Zeitz*, [μ] *Chemnitz*, [ν] *Torga*, [ξ] *Jochims-Thal*, haud contemnenda opida, quorum postremum est feudum regni Bojohæmiæ. Est prætereà in Misnico agro Principatus Snebergensis *p*, ab opido arceque [ο] *Sneberg* cognominatus, cui conjunctus est Comitatum Comitatui HENNEBERGICO, quem (à me aliquando cum DEO pro virili describendum) prorsus siccô, ut dicitur, pede negligens præterivit, adjungit. Zwicka. Zeitz. Chemnitz. Torga. Joachims-Thal. Sneberga.

BUNONIS.

κ a *Zwicka* ad Muldam fl. in limitibus Misniæ & Voigtlandiæ jacet eo loco, quo *Carolus M.* in Venedos movens olim castra habuit. Ager ejus vocatur *Campus Cygneus*, *das Schwanenfeld.* Urbem hanc *Cygneam* & *Cygneum* hodie vocant, quod nomen accepisse fabulose putant à *Cygno*, Herculis filio: Claram reddidit illam *Janus Cornarius q*, Medicus, qui opera *Basilii*, *Epiphanii*, *Hippocratis*, *Platonis*, & plurimos *Galeni* libros in Latinum transtulit sermonem. *r*

λ b *Zeitzium*, ad Elystrum Episcopatu olim clarum, qui postea Naumburgum delatus est. *ſ*

μ c *Chemnitz* est ad fluvium cognominem. *t*

ν d *Torga* ad Albim stativis illis nobilis, ex quibus Bannerius, undique licet multis millibus cinctus, cum exercitu suo incolumis evasit, anno 1637.

ξ e *Vallis Joachimica* in descriptione Bohæmiæ, cujus pars est, memorata, celebritatem suam debet divitibus argenti venis, & *Johanni Matthesio.*

ο *Schneberga* olim metallis dives.

HEKELII.

p Heic magnum errorem commisit noster *Cluverius*, dum *Principatum Snebergensem* cum *Arce* existere statuit; cùm saltem sine *Arce* est Oppidum, persplendidô Senatu, cujus Consul primus *Christophorus Pirerus*, JCtus egregius, fuit, & hodie portio haud inclara *Jo. Christian. Makius*, Vir variâ doctrinâ ac arte medendi non leviter imbutus, mihique constantissimè favens, hôc tempore exornatum. Laudavit hunc locum patrium, eumque celebrem & amœnum, *Christianus Horleman*, t. t. Juvenis sedulus & Alumnus *Magdeburgicus*, qui tandem Scholæ THOMANÆ *Lipsiensis* Σύνεργος, & quidem in ordine tertius, & non *Con-Rector*, sicuti falsô in *Chronicô Snebergensi Melzerianô*, quod ego ex amabilissimô *Makianô* donô, dum vivam, possidebo, p. 723. extat, est declaratus. Patria est *Pauli Blumbergii*, *Joannis Hoelzelii*, *Ambrosii Lobwasseri* atque *Davidis Lichtenhahnii* mei. Error quoque non levis est, quando *Cluverius* hoc Oppidum Comitatui HENNEBERGICO, quem (à me aliquando cum DEO pro virili describendum) prorsus siccô, ut dicitur, pede negligens præterivit, adjungit. *Snebergam* enim in MISNIA; *Comitatum* autem *Hennebergicum*, cujus *Joannes Buno*, Vir eruditissimus, in *Notis* ad §. IV. cap. X. hujus Lib. III. brevissimis saltem memor est, in FRANCONIA situm esse, & sic quàm longissimè à se invicem distare constat. Aliàs Oppidula sequentia, eaque in Montanis metallicis sita, commodè huc trahenda esse opinor, AUE videlicet, nomine *Melberianô* insigne, BUCHOLZIUM, EIBENSTOKIUM, *St. Georgen Stadt*, NEOSTADIOLUM, SCHEIBENBERGA, *Lehmannorum* Fratrum, quorum triga, Patria, SCHWARZENBERGA, SLETTA, *Michaëlis Wendeleri* natale Solum, STOLBERGA, famâ *Friderici Knettneri* atque *Gottfriedi Mülleri* aliis Gentibus etiam notum, THUMA, ubi *Joannes Crausius* natus, atque PRATO-VALLUM, sive *Wiesenthal.*

q Atque *Chilianus König*. *Gregorius Haloander*, *Georg. Pylander*, sive *Thorman*, & in primis *Tobias Schmid.*

r Sed clariorem, hôc tempore reddunt eam, utpote suam Patriam quoque, *Daniel Ferberus*, *Joachimus Fellerus*, *Bernhardus Schmidius* & *Christianus Daumius*, ὁ πάνυ Amicorum meorum, quem Litteratorum Optimates nobilioris Litteraturæ Dictatorem ac Præsidem jam pridem constituerunt. Præsul Ecclesiæ adhuc est *Casp. Löscherus*, Theologus Orthodoxus, & propterea Exteris quoque optimè commendatus. Ejus Collega superior est *David Wagnerus*, Vir apprimè eruditus & mihi amicissimus.

ſ Patria est *Hieronymi Kromeyeri*, ubi præter *Christophorum Cellarium* jam clarus est ac celeber *Mich. Chr. Ludovici*, celeberrimi *Mitternachtii* mei successor verè dignus, Theologus, Philologus, Orator & Poëta eximius, mihique constantissimè favens.

t Clarum jam reddunt *Albinus Seyfried*, Theologus & Orator cordatus atque gravis, *Chr. Frid. Garmann*, Medicus, & *Jo. Wilh. Hilliger*, Philologus.

a Zwicka. b Zeitz. c Chemnitz. d Torga. e Vallis Joachimica.

Comitatus Hennebergensis. Voytlandia.

mitatus π *Hennebergensis.* ϱ *Aldenburgium* Ducum sedes est. Misnicæ etiam ditionis est σ *Voytlandia*, cujus caput est opidum *Hoff*, satis nobile.

II. υ *Saxo-*

BUNONIS.

π a At *Comitatus Hennebergensis* in Franconia est; ubi ejus facta mentio.

ϱ b *Aldenburgium* ad Muldam ν Conradi *von Kauffungen* scelere, quo *Ernestum* & *Albertum* Friderici Electoris filios ex arce illa noctu abduxit anno 1455. etiam notum. In Misnia prætereà sunt opida c *Merseburgium* ad Salam Episcopatu x nobile: d *Rochlitz* ad Muldam: e *Grimma* y ad Muldam schola nobilis. f *Lucca* inter Zeitzium & Bornam ad Pleissam: ubi Philippus Nassovius à Friderico Marchione occisus anno C. 1308. Et quoniam Marchio multis damnis ab Imperatoribus erat affectus, in compensationem horum occupavit *Aldenburgum*, *Chemnitium & Zwiccaviam*, quæ erant urbes Imperii. g *Würtzen* ad Muldam collegio nobile: ad eundem fluvium sunt h *Leisnitz*, i *Colditz*, & k *Eilenburgium*. Ad Episcopatum Merseburgensem pertinet l *Lützen*; prælio, quo *Gustavus Adolphus* Rex Sueciæ cecidit, nobilitatum. m *Mulberga* ad Albim famam habet à clade *Johannis Friderici* Electoris, qui ad hoc opidum à *Carolo V.* acie victus & captus est, anno 1547. Ad Albim quoque est n *Pirna*; o *Königstein* castrum munitissimum, p *Stolpena* cum arce z; q *Grossenhaina*, r *Bisschoffswalda*.

σ ſ *Voytlandia* Misniæ, Bohemiæ, Palatinatus & Thuringiæ continetur finibus, diversis subjecta Dominis. Pars ejus Marchionibus Brandeburgensibus paret, quorum sedes t *Culmbach* cum arce *Plassenburg*, *Bareyth*, & *Hoff*, sive *Curia Rechniciana*, ad Salam est. At *Onolspachium*, unde quoque Marchiones Brandeburgici appellantur, est in Franconia, v *Plauen*, *Olsnitz*, cum arce vicina *Voigtberg*, unde regioni nomen, & *Adorf* ad Elystrum, sunt in ditione Saxoniæ Ducis: *a* aliaque nonnulla tenet Bohemiæ Rex. . In eadem Voytlandia sunt *Barones Plauenses*, qui *Reusii* dicuntur, *die Herrn Reussen von Plauen*, quorum est *VVeida*, *Gera*, *Greitz*. *b* Ibidem quoque est *Pinifer* mons, quatuor fluminum parens, *Mæni*, *Salæ*, *Egræ* & *Nabi*.

HEKELII.

ν Hanc Urbem, quæ non ad *Muldam*, sed ad *Plißam*, (unde & antiquè *Pleissenburgum* dictum) sita est, & rectiùs, me judice, *Alteburgum*, seu *Altenburgum*, (*die Alte Burg*, *Saxonum* nempe Ducum,) quàm *Aldenburgium*, scribitur, carmine quidem juvenili; sed sanè felici ac optimè compositô, condecoravit A°. huj. Sec. 47. *Israël* (Josephi *Sen.* Poëtæ illius Christiani celeberrimi, Fil.) *Clauderus*, Fautor meus, cùm viveret, certissimus. Monasterium, quod in Scholam publicam, quam hâc tempestate dextrè ac feliciter regit, *Joannes Müllerus*, Mylaviensis Variscus, Amicus meus colendus, jampridem est mutatum, à *Fridericô Barbarossâ* A. CHR. M. CLXXII. fundatum esse constar. Sed Curia, ubi COLLOQUIUM ita dictum ALTEBURGENSE inter *VVittebergenseîs* atque *Jenenseîs* de Materiâ: *Qualis nempe sit Justificatio nostra coram DEO?* JOANNE GUILIELMO, *Saxoniæ* Duce atque Patre Patriæ, mandante, A°. super. Sec. 68. est habitum, A°. 62. ejusd. Sec. est exstructa. Heîc in lucem sunt producti *Jo. Georg.* Brem, Jun. *Jacobus*, *Josephus Israël* ac *Gabriel* Clauderi, Fratres, *Heinricus* & *Jacobus* Crellii Fratres, *Jo. Georg.* Doehlerus, *Heinricus* Freieslebius, *Joann. Arnold* Friderici, *Jo. Georg.* Kaiser, *Heinr.* Opitius, *Joannes* Reinboth, *Joannes* Richter, *Joannes* Schubart atque nonnulli alii. Qui in hôc Oppidô aliàs Scriptis clari adhuc existunt, sunt *Jo. Christfried* & *Paul. Martinus Sagittarii*, Pat. & Fil. ut & *Jacob Daniel Ernesti*, Viri ut singulari eruditione, ita & variâ virtute probè exornati. Adjacet ALTEBURGO MEUSELWIZIUM, *Viti Ludovici à Sekendorff*, Mæcenatis mei magni, Sedes ac *Samuël Langii* Patria. Cæterùm, Lineâ *Saxo-Ducali Alteburgicâ* per FRIDERIC. WILHELMUM III. deletâ, hic Ducatus ad *Gothanam* Lineam est translatus, cujus Herus jam est FRIDERICUS, Heros omne encomium superans.

x Ac Viris celebribus, *Valentino* inprimis *Sittigio*, atque *Friderico Hildebrando*.

y Ubi *Jo. Fridericus Mayerus* concionatur suaviter.

z Atque honestissimâ *Beckerorum* familiâ.

a Huc referendum (præter AURBACHIUM, ubi *Joannes Foersterus* natus, nec-non ELSTERBERGAM, GEFELLAM, LENGEFELDAM, MUHLDROFIUM, illustrem BODENHAUSENIANAM Sedem, MYLAVIAM, PAUSAM atque THEUMAM,

a Comitatus Hennebergicus. b Aldenburgium. c Merseburgium. d Rochlitz. e Grimma. f Lucca g Würtzen. h Leisnitz. i Colditz. k Eilenburg. l Lützen. m Mulberga. n Pirna. o Königstein p Stolpena. q Grossenhaina. r Bisschoffswalda. ſ Voytlandia. t Culmbach. v Plauen.

II. ^τ^ *Saxoniæ Ducatus* ad utramque Albis fluvii ripam eſt, in varias ditiones diſcerptus. Urbium clariſſima ampliſſimaque eſt ^υ^ *Magdeburgium, Meydeburg*, Burggraviatus S. Imperii, & Archiepiſcopatus titulo maximè inſignis. Saxonia. Magdeburgium.

III. ^φ^ *Wit-*

MAM,) dilectum & in me beneficum REICHENBACHIUM, Oppidum ſanè opulentum, populoſum, benignum ac ſplendida ADOLFI FRIDERICI (*Friderici* g. m. Fil.) METZSCHII, Promotoris mei optimi, Sedes. Patria eſt *Germanorum* VIRGILII, *Friderici* np. *Rappolti* mei, ut & *Ægidii VVildii*, *Joannis Fidleri* & *Michaëlis Liſtii*, qui undique Litteratis, cùm adhuc eſſent ſuperſtites, ob Eruditionem haud vulgarem fuêre valdè grati. Nati quoque heîc ſunt inter Doctos *VVolfg.* Bekius, *Joannes* Daſdorfius, *Joannes* Heiſelius, *Joannes* Hoenigius, *Paulus* Markartus, *Adam* Meyer, *Paulus* Roeſſelius, *Paulus* Starkius Sen. atque *Daniel* Weymar, qui Officiis haud ſpernendis publicis partim quondam præfuêre, partim adhuc præſunt. Aliàs Reſpublica candidorum PLAVIENSIUM *Detleſianô* ac *VVildianô*; Eccleſia verò ac Schola *Heiſelianô* atque *Bartholomæianô* Nominibus, iiſque ampliſſimis ac valdè amabilibus, adhuc illuſtrantur. *VVolfg. Franzii* Patria.

b In eâdem *Voytlandiâ*, ſ. *Terrâ Variſcorum*, ſedent quoque Comites ac Domini à *Plaviâ*, Heroës pii, litterati atque magnanimi, *Reuſii*, ſeu *Rutheni* alioquin dicti, qui in duas Lineas, *Seniorem* nempe ac *Juniorem*, dividuntur, & Illuſtriſſimo HENRICORUM nomine, *Berthâ*, *Carinthiæ* Duce & *Henrici* VI. *Imp. Rom.* Conſanguineâ, *Henricoque* Seniori, *Domino* de *VVeidâ*, feliciter tandem maritatâ, anxiè ſic poſtulante, omnes ac ſinguli inſigniti. Senioris Lineæ *Ruthenorum* Sedes eſt *Graiza*, Oppidum duabus Arcibus clarum ac *Danielis Mülleri*, Theologi *Lipſienſis* patria. Sed Junioris Lineæ *Rutheni* ſedent *Slaizæ*, *Geræ*, *Lobenſteinii* ac *Hirſchbergæ*. Ubi notandum, quòd *Slaizæ VVolfg. Ad. Lauterbach* atque *Chriſtoph. Limmer*, JCTi, nati ſint; *Geræ* verò, quæ ipſa mea Patria, in lucem ſunt editi *Henricus Conradi*, uterque *Poſnerus*, *Joannes* & *Caſpar* videlicet, *Jo. Fridericus Kœberus*, Gymnaſium patrium jam regens laudabiliter, atque *Joan. Reiskius*. Hanc perdulcem atque impenſè charam meam Patriam, à quâ Oppidulum LANGENBERGA, *Jannis Peiskeri*, Amici mei conſtantis atque candidi, natale Solum, ♄. d. XX. *Martii* A. huj. Sec. miſerè decurrentis 86. à *Vulcanô* immiſericorde ac prorſus inexorabili, permittente juſtiſſimi DEI Juſtitiâ, totam ferme, proh! hunc in modum conſumptam eſſe conſtat, ut utraque *Curia*, *Politica* nempe atque *Senatoria*, ut & *Eccleſia* atque *Schola publica*, auxiliante DEO, ſteterint & adhuc ſtent ſalvæ ac incolumes. Quod inopinatum incendium Crena *VVendleriana* metrica non ſolùm prolixè deſcripſit, ſed & perpetuò notatum eſſe voluit ſequenti *Chronodiſtichô*:

MartIe, proh! VIC*ena* DI*es fata*LI*s & atra*
Eſt tVa GER*Æ! Vrbs heV! Igne fVrente rVit.*

Quapropter quod olim *Thomas Securius*, Poëta feliciſſimus, in Centur. *Epigrammat. Miſcell.* Decad. IX. Epigr. V. de doctâ GERA cecinit, idem & mihi ſic eſt canendum:

GERA *meæ fautrix* Muſæ, *mea ſola voluptas*,
Non poſſum Tecum vivere, nec ſine Te.

BUNONIS.

τ ^a^ *Saxonia* alia eſt *Inferior*, alia *Superior*. *Inferior* Saxonia continetur finibus Pomeraniæ, Marchiæ Brandeburgenſis, & Saxoniæ Electoralis ab Oriente, Thuringiæ, Haſſiæ, & parte Weſtfaliæ à Meridie: ab Occaſu itidem concluditur parte Weſtfaliæ, Friſia Orientali & parte maris Germanici: à Septemtrione, parte maris Baltici. In ea Saxonia ſunt Archiepiſcopatus Magdeburgenſis *c*. Ducatus Brunſvicenſis, Luneburgenſis, Bremenſis, Verdenſis, Meckelburgenſis, Lauenburgenſis, Holſatiæ; Epiſcopatus Halberſtadienſis, Hildesheimenſis, Lubecenſis, Ratzenburgenſis, & Comitatus *Delmenhorſt*. ^b^ *Superior Saxonia* habet ab Oriente Luſatiam; à Septemtrione Marchiam Brandeburgenſem, & Magdeburgum: ab Occidente Thuringiam; à Meridie Miſniam. Rigatur *Albi*, *Sala*, *Mulda*, *&c.*

υ ^c^ *Magdeburgium* Archiepiſcopatu, & calamitate illa, quæ anno 1631. à Tillio expugnata tota ferè interiit, celebris: reſtaurata tamen hodie floret *d*. Eſt verò Archiepiſcopatus iſte, qui ad Circulum pertinet Saxoniæ Inferioris, magna ex parte ad Salam ſitus, & Albim. Collimitantur ei Marchiaci Brandeburgenſes, Saxones Superiores, Brunſvicenſes & Anhaltini. Sunt porrò in hoc Archiepiſcopatu opida *Burgum* verſus Mar-

a Saxoniæ Inferioris fines. b Saxoniæ Superioris fines. c Magdeburgium.

Witteberga. III. φ *Wittenberga* opidum nitidum ac munitum; Ducum Saxoniæ quondam ſedes, Martini Lutheri Theologica profeſſione maximè clara. χ *Halla*, vulgò *Hall in Sachſen*, elegans urbs, ſalis coctione maximè celebris.

Halla.

Anhaltinus Principatus. Comitatus Aſcanien

IV. Eſt in Saxonia, ſui juris ψ *Principatus Anhaltinus*, ab arce *Anhalt* ita cognominatus; huic ſubſunt duo Comitatus, *Aſcanien* &

Marchiam: *VVolmerſteden* Archiepiſcopi quoque ſedes: *Haldenſleben* ad Oram & Biveram fl. *Salza*, *Iuterbock* e & *Calba* ad *Bodam*.

HEKELII.

c AUGUSTO, *Saxoniæ* Duce & Archi-Epiſcopatus hujus Adminiſtratore, piè placideque mortuô, in *Ducatum* mutatus.

d Docet ibidem ad *Div. Jacobi* fideliter *Chriſtian Scriverius*, Theologus excellenter pius, devotus atque candidus, quem fidelis Parentis inſtar ſemper venerabor. Clarent ibidem quoque *Georg. Schonbel à Roſenfeld*, *Philippus Mullerus*, *Baltaſar Kinderman* & *Henr. Mattias à Brohn*.

e *Joannis Deutſchmanni* Patria.

BUNONIS.

φ a *Wittenberga* ad Albim Academia etiam celebris eſt: condita illa eſt à *Friderico III. Electore*, introducta 18. Octobris f. Primus Academiæ Rector fuit *Martinus Polichius Mellerſtadius Francus*, Electoris Medicus, & trium ſuperiorum Facultatum Doctor, qui antea in Rhodo inſula, quum Princeps ille vina Cretenſia liberius bibiſſet, & ſe in balneas contuliſſet, ingreſſus eum ſua manu eduxerat, ne febri ita correptus moreretur; quod Chriſtophoro Bavaro itineris comiti accidit. Qua de cauſa Medicus ille Electori præprimis charus erat. Cum *B. Luthero* Wittenbergæ docuit *Philippus Melanchthon*, qui humani ingenii modum excedens, ſolus fere ſine omni exemplo ſimili in omnibus doctrinis in toto genere humano maximus fuit, planeque θαυμαστὸν χρῆμα, *ein wonder und beſonder Mann*. *Witteberga* autem, ubi fulſerunt illa duo clariſſima lumina, *Lutherus* & *Melanchthon* verè fuit, utroque vivente & docente, lux orbis terrarum, communis generis humani ſchola, & clarior, quod Cicero de Athenis olim ſcripſit, quàm, ut indicari egeat g. In Saxonia Electorali quoque ſunt opida *Beltzig*: *Hertzberg*: *Bitterfeld* ad Muldam: *Dieben* ad Muldam, quod opidum *Melanchthon Thebas* appellat *Saxonicas*, nominum cognominationem reſpiciens. *Kemburg*: *Schmiedeberg* inter Albim & Muldam.

χ b *Halla* Saxonum eſt ad Salam h, arcem habet urbi imminentem, *Mauriciburgium*, quæ Archiepiſcopi Magdeburgenſis nonnunquam ſedes eſt. Salinis quoque illa urbs dives eſt. In eodem Epiſcopatu Hallenſi eſt quoque opidum *Alſleben* ad Salam.

ψ c *Principatus Anhaltinus* Superioris Saxoniæ habetur pars, & ferè omnis continetur finibus territorii Magdeburgenſis, Saxoniæ Electoralis & Comitatus Mansfeldenſis.

HEKELII.

f Annô Chr. 1502.

g Clara adhuc redditur viventibus *Abrahamô Caloviô*, Theologorum Orthodoxorum Promachô, *Joan. Andr. Quenſtedtiô*, *Joanne Deutſchmannô*, *Caſp. Ziegleró*, ICTor. Primiceriô, *VVilhelmô Leiſerô*, *VVern. Theodorô Martini*, *Godofredô Strauſſiô*, *Georg. Mich. Heberô*, *Mich. Sennertô*, *Joan. Strauchiô*, *Jeremiâ Loſſiô*, *Andreâ Sennertô*, *Conſtantinô Ziegrâ*, *G. Caſp. Kirchmajerô*, *Mich. Strauchiô*, *Mich. VValthero*, *Balthaſari Stolbergiô*, *Chriſtianô Rörenſee*, *Conr. Sam. Schurzfleiſchiô*, *Chriſtiano Donati* atque *Theodorô Daſſoviô*, Viris de ſtudioſâ Juventute præclariſſimè meritis & adhuc ſimili modò merentibus, iiſque laudatiſſimis atque celeberrimis. Curiam *VVittebergicam* etiamnum illuſtrat præſentiâ ſuâ Vir omnigenâ Scientiâ, præclarâ Modeſtiâ atque prudentiâ ſingulari præditus *Georg. Melch. Thilo*, Fautor meus integer. Sed Scholam Opidanam dexterrimè atque feliciſſimè regit *Joan. Pheiskerus*, Vir ſolidè doctus, modeſtus & in peregrinos beneficus, mihique ſemper amicus.

h Olim Divi AUGUSTI, Ducis *Saxoniæ* & Archi-Epiſcopatûs *Magdeburgenſis* Adminiſtratoris, Sedes. Hodiè paret Electori Brandenburgico. Clarent hâc tempeſtate in iſtâ Urbe, quæ ſatis amœna atque Salinis dives eſt, *Fredricus Hendorffius*, *Jo. Henr. à Timæus*, *Chriſtoph. Schraderus*, *Gottfridus*, *Jo. Chriſtian.* & *Joan. Gottfried Olearii*, *Andr. Chriſtophor. Schubartus*, *Adam Cortejus* & *Joannes Prætorius*, Viri multiplici Eruditione ac omni Virtute inſignes & optime mihi faventes.

BUNO-

a Wittenberga. b Halla. c Anhaltinus Principatus.

& α *Barbi*, Baronatusque α *Bernburg*. β *Deßaw*, Principum sedes, urbs est lauta. Hac quidem major est γ *Servesta*, *Zerbst*, at minus polita. & Barbi. Bernburg. Dessaw.

V. Est in eadem Saxonia clarissimus omnium δ *Comitatus Mansfeldicus*, ab opido *Mansfeld* denominatus, quatuor alios intra se Comitatus includens. Mansfeld.

VI. ε *Brunsvicensis Ducatus* Caput est, unde Ducatui nómen, ζ *Brunsvicum*, libertate imperii fruens; urbs dives ac probe munita, Brunsvicensis Ducatus. Brunswick.

BUNONIS.

α [a] *Barbiensis Comitatus* habet opidum *Barby*, *Comitum Barbiensium* stirps mascula nuper desiit.

α *Bernburg* ad Salam est stativis Gallassis & Torstensohnii anno 1644. celebris. *i*

β [b] *Dessavia* ad Albim Mansfeldii clade nobilitata.

γ [c] *Servesta* à cerevisia *k* famam habet *l*; Est hic quoque *Cœtha*, vulgo *Cöthen*. Non longè ab isto Principatu fere in finibus agri Halberstadiensis, est [d] *Quedlinburgum* ad Bodam fl. ubi nobile sacrarum virginum Collegium; quod instituit *Henricus Auceps*, cujus ibi visitur sepulchrum *m*: & porro *Gerningeroda* itidem nobile virginum Collegium.

δ [e] In Comitatu *Mansfeldensi* præter *Mansfeldiam* castrum & opidum; haud longe à Wippeto fl. est [f] *Islebia* B. Lutheri patria. Mirum est, quod *Agricola*, proverbium illud, *du bist der treue Eckhard*, *du warnest jederman*, explicans, refert de cohorte Bacchante, vulgus appellat *das wütende Heer*; quæ olim quotannis proximo à Bacchanalibus Jovis die Islebiam & reliqua Comitatus loca transierit, sene quodam agmen decente; qui se ipsum nominarit *den treuen Eckhard*. In eo Comitatu sunt etiam opida *VVipra*; *Querfurt*; & *Leimbach*.

ε [g] Serenissimorum *Brunsvicensium & Lüneburgensium Ducum Terræ* habent ab Ortu Marchiam Brandeburgicam, Archiepiscopatum Magdeburgensem, Principatum Halberstadiensem: à Meridie Mansfeldensem & Stolbergensem Comitatus, Eichsfeldiam, & Hassiam: ab Occasu Abbatiam Corbeiensem, Comitatum Lippiensem & Schauenburgensem, partem Episcopatus Osnabrugensis, & Monasteriensis, partem Comitatus Oldenburgici, Mindensem, Bremensem & Verdensem Principatus: à Septemtrionibus Holsatiam, Saxoniam Lauenburgicam & Ducatum Mecklenburgensem. Continent autem terræ illæ Brunsvicenses & Luneburgenses præcipue quatuor Principatus, [h] *VVolferbytanum*, *Calembergensem*, *Luneburgensem*, & *Grubenhagensem*. De Ducatu Luneburgensi dictum est paulò ante in initio capitis xv. *n* *Brunsvico-VVolferbytanus Ducatus* fere cingitur Ducatu Lyneburgensi, Archiepiscopatu Magdeburgensi; Principatu Halberstadiensi, Comitatu Mansfeldensi, Principatu Grubenhagensi, Abbatia Corbeiensi, Ducatu Calembergensi, & Episcopatu Hildesiensi; quem tamen ipse Ducatus Wolferbytanus magna ex parte ambit. [i] *Ducatus Brunsvico-Calenbergensis*, fere jacet intra Leinam fl. & tractum illum montosum & sylvis obsitum, qui vulgo *der Deister* appellatur; ad quem etiam pertinet Provincia *Gœttingensis*; [k] *Grubenhagensis Principatus* continetur finibus Ducatus Wolferbytensis, & Calembergensis, Episcopatus Hildesiensis, & Eichsfeldia. Terræ istæ rigantur præcipue *Visurgi*, *VVerra*, *Seina*, *Okera & Innersta*.

ζ [l] *Brunsvicum* *o* à conditore suo *Brunone* Saxonum Duce nomen habens urbs imperii non est, verùm in ditione Ducum Brunsvico-Wolferbytanorum. In quinque dividitur regiones, ex quibus prima *Urbs vetus*; *die Alte Stadt*; secunda *Urbs Nova die Neu Stadt*: tertia *der Hagen*, quarta *der Sack*; quinta *die Alte VVick* *p*. Arx *Tanqueroda* à *Tanquardo* Brunonis germano fratre primum condita est. Obsidiones illas sustinuit, anno 1492. 1550. 1553. 1605. & 1614. Sed anno 1671. à Ducibus Brunsvicensibus & Luneburgensibus obsessa deditionem fecit. *Martinus Chemnitius* ibidem docuit *q*. Porro in hac parte Wolferbytana, præter ipsum [m] *VVolferbytum* *r*, etiam Bibliotheca per Europam instructissima & magnificentissima nobile, præcipua opida sunt [n] *Helmæstadium* Academiâ anno 1576. à *Julio* Brunsvi-

a Barbiensis Comit. b Dessavia. c Servesta. d Quedlinburgum. e Mansfeld. f Islebia. g Brunsvico-Luneburgensium terrarum fines. h Ducatus Brunsvico-Wolferbytani fines. i Ducatus Brunsvico-Calenbergicus. k Principatus Grubenhagensis. l Brunsvicum. m Wolferbytum. n Helmæstadium.

Brunſvicenſium Duce conditâ, multiſque viris Doctis, ac in primis *Tilemanno Heshuſio*, *Joh. Caſelio*, *Corn. Martini*, *Georg. Calixto & Conrado Hornejo*, *Hermanno Conringio ſ &c.* illuſtre: *Schœninga* cum arce: *Gandersheimium* ad Gandam fl. illuſtre habens cœnobium virginum. *Holtzmünda* ad Viſurgim; *Scheppenſtede*, *Regia Luttera Königs-Lutter*, ubi Lotharii II. Imperatoris monumentum: *Heſſem* arx: item *Lutter am Barenberge*, clade Chriſtiani IV. Daniæ regis anno 1626. nobilitata: *Zellerfeldia* metallis dives. a *Comitatus* etiam *Blanckenburgicus* hodiè eſt in ditione Ducum Brunſvico-Wolferbytenſium; qui habet ab Ortu agrum Quedlinburgenſem, & Principatum Anhaltinum; ab Auſtro Stolbergenſem, Schwartzenburgenſem & Hohnſteinenſem Comitatus: ab Occaſu Principatum Grubenhagenſem, Comitatum Wernigerodam: à Septemtrione Principatum Halberſtadienſem. Rigatur *Boda* Frigida, *Boda* Calida, *Ratisboda* & *Lubboda*. In præaltis montium jugis hodie conſpiciuntur rudera arcium Blanckenburg, Reinſtein, Heimburg, Hartingau, Lauenburg, Homburg &c. Tota verô hæc regio montibus & ſylvis obſita eſt. Olim ad Comitatum hunc Blanckenburgicum pertinuerunt *Heſſem*, *Oſterwick*: *VVernigeroda*, *Zillingen*, *Schlanſtett*, *Oſcherſchleben*, *Crottorf*, *Elbingeroda*, *Neindorf*, *Langenſtein*, *Gerſdorf*, *& Quedlinburgum novum.*

b In principatu *Brunſvico-Calenbergenſi*, qui ab arce *Calenberg* ad Leinam, tum Principum ſede, appellatus eſt, opida præcipua ſunt, c *Hannovera* ad Leinam *t* urbs munita & ſplendida, hodie Principis ſedes, etiam cereviſia illa, quam *Broihan* vocant, nota *v*; d *Hamela* ad Viſurgim urbs munita, prodigio nota, ex qua 130. liberi magico cantu evocati interiiſſe perhibentur. Anno 1633. à Georgio Brunſvicenſium & Luneburgenſium Principe obſeſſa ac demum recuperata eſt, quum hoſtiles copias, inde haud procul, ad *Oldendorp* ingenti prælio viciſſet. e *Northeim* inter Leinam & Rhumam fl. f *Gœttinga* eſt ad Leinam urbs munita; ubi Henricus V. Imperator anno 1119. quintum in Germania habuit ludum militarem, quem *torneamentum* vulgo vocant. Anno 1641. Leopoldi Wilhelmi Auſtriaci obſidionem fortiter tulit ac repreſſit: Eadem Johannis Caſelii Patria eſt, pædagogio florens. g *Munda* ad Fuldæ & Werræ confluentes, fere in finibus ditionis Brunſvicenſis anno 1626. à Tillio expugnata, & crudeliter habita eſt. *Lauenſtein*, in cujus agro ſalinæ. h *Uſlaria* in ſilva Sollingenſi &c.

In i *Principatu Grubenhagenſi*, qui ab arce *Grubenhagen* nomen habet, præcipua opida ſunt, *Eimbecca*, provinciæ caput, eſt urbs probe munita: *Oſterroda* habens arcem; aliquando Principum ſedes fuit: inde haud longè quatuor oriuntur flumina, *Innerſta*, *Ockera*, *Rhuma & Sœſa*: *Clauſthal*, ubi divites argenti fodinæ; *Altenau*: *Mons D. Andreæ*: *Lauterberg*: *Elbingeroda &c.* Item *Hertzberga*, Principum ſedes, aliæque arces &c. In hujus Principatus confinio & Thuringiæ ferè finibus eſt cœnobium k *VValckenried*, in quo ſchola illuſtris, bonis literis & artibus florens. Cæterùm omnis ille Principatus Grubenhagenſis, unà cum hoc cœnobio hodie eſt in ditione Ducum Brunſvico-Luneburgenſium lineæ Calenbergenſis.

HEKELII.

i Hodiè quoque eſt Principum Sedes.

k Et *Joannis Dürrii* doctrinâ purâ atque ſincerâ.

l Clariſſimam olim reddebant clariſſima *Berſmannorum* ac *Wendelinorum* Nomina.

m Docet ibi in Scholâ illuſtri dextrè ac feliciter *Sam. Schmidius*, Philologus eximius & verè meus *Pylades*.

n *Huj. Lib.*

o Quondam Veterum *Chaucorum* Sedes.

p Sedet ibidem hodiè *Rudolfus Auguſtus*, Dux pius, fortis, magnanimus, prudens, benignus & excellenter inclytus. Præeſt a. Ducatui Fridericus ab Heimburg, Heros omni laude atque encomiô omninò dignus. Sed ab expeditionibus ſecretioribus Duci eſt quotidiè *Martin. Jacob Rydemann*, Fautor meus optimus.

q Ut & *Jacobus VVellerus*, *Brandanus Dætrius*, qui hactenus Eccleſiæ *aulicæ Guelferbytanæ* laudabiliter præfuit, & *Joannes Schindlerus*, utpote in cujus vicem Filius, ejuſd. Nominis atque Pietatis jam eſt ſurrogatus. Sic clarus eſt hôc tempore eodem in loco *Joan. Mœringius* Philologus manſuetus & inſignis & mihique amiciſſimus.

r Ubi *Antonius Ulricus*, *Rudolfi Auguſti* Frater, Dux & Heros ipſius *Apollinis* atque *Muſarum Charitumque* manſuetiorum *Genió* eminenter præditus atque exornatus, glorioſiſſimè jam locum tenet, & modò laudatus *Dætrius* meus, nec-non *Andreas Overbeckius*, *Gottfr. VVilhelm Sacer* & *Joan. Reiskius*, Philologus præſtantiſſimus & Civis meus optimus, clarent. Heîc ILLUSTRIS ACADEMIA à RUDOLFO AUGUSTO atque ANTONIO ULRICO, Fratribus germanis, Ducibus *Brunſv.* ac *Lüneburgenſibus* excellenter inclutis ac glorioſis, Aº. ſuperiori eſt inſtituta, in cujus laudem ſub auſpicio Lection publicar

a Comitatus Blanckenburgicus. b Principatus Calenbergenſis. c Hannovera. d Hamela. e Northeim f Gœttinga. g Munda. h Uſlaria. i Principatus Grubenhagenſis. k Walckenried.

ta, fortiſſimâ contra Ducum Brunſvicenſium crebras obſidiones defenſione maxime nobilis. Secundum locum obtinet ɳ *Halberſtadium*, inde *Hyldesheim* ϑ *Hannover*, ι *Goſzlar*, *Helmſtad*, haud ſpernenda opida. *Wolfenbüttel*, arce munitisſima, Ducum ſedes eſt. Halberſtadt.

publicar. ♃. d. 28. Jul. ejuſd. Ai. Orationem ſat elegantem ac rerum plenam habuit *Chriſtophorus Zeigner*, *Henningi* mei *VVittenii* civis, *Orator.* & *Mathemat.* ibid. Prof. Publ. quæ Oratio *Brunſvigæ* litteris *Zilligerianis* in fol. eſt edita.

ſ Baltaſari Cellario, *Gerhardô Titiô*, *Gebhardô Theodorô Meierô*, *Henricô Hahniô*, *Dan. Claſeniô*, *Huldricô ab Eyben*, *Joan. Echeliô*, utrôque *Meibomiô*, quorum nomen immortale veneror, *Chriſtophorô Schraderô*, *Georgio Engelbrechto*, *Melchiori Schmidio*, *Joanni Barth. Niemciero*, inprimis meô.

t Ubi *Sever. VVolter Molanus* claret.

v Heîc natus eſt *Henricus Büntingius*, Chronologus inſignis & litterarum divinarum apprimè peritus.

BUNONIS.

ɳ a *Halberſtadium* x Epiſcopatus cognominis caput; qui omnis per pacificationem Monaſterienſem titulo Principatus Electori Brandeburgico traditus eſt: opida in eo ſunt *Oſterwicum*, quod perfluit Alſa fl. ibi primùm conditus fuit Epiſcopatus Halberſtadienſis. *Oſcherſleben* ad Bodam fl. *Gruningen*, *Nornburg*.

ϑ b *Hildesheim* Epiſcopatus Hildeſienſis, qui Brunſvicenſi & Luneburgenſi Ducatu continetur totus, metropolis eſt ad Innerſtam fl. *y* Opida hîc porrò ſunt *Peina* ad Fuſam; *Alfeldia* ad Leinam &c.

ι c *Goſlaria* ad Goſam urbs Imperii libera: ab Henrico Aucupe primum fertur condita, quod tamen alii Ottoni I. aſſcribunt. Aliquot Imperatorum exſtitit ſedes: ibique lubens hæſit Henricus IV. In hâc ipſa urbe tum temporis celebrata Comitia illa per Fuldenſis Abbatis ambitionem reddita cruenta. Henricus etiam V. ibidem quum haberet comitia, gladii ipſius acumen fulmine tactum eſt. Olim urbs illa metallorum dives fuit.

HEKELII.

x Ubi *Henricus Rixnerus* & *Henricus Ammersbachius* Eruditis noti ſunt.

y In hâc Urbe claret hôc tempore *Georgius Gœzius*, Philologus, Poëta & Orator egregius, & in Cathedrâ Eccleſiaſticâ B. Dn. *D. Joannis Hilperti* Succeſſor longè digniſſimus.

a Halberſtadium. b Hildesheim. c Goſlaria.

CAP. XVIII.

De Archiepiſcopatibus & Academiis Germaniæ.

I.

ARchiepiſcopatus in Germaniâ ſunt VII. Moguntinus, Colonienſis, Treverenſis, Magdeburgenſis, Salisburgienſis, Bremenſis & Pragenſis. *Epiſcopatuum* in tam vaſta regione incertus eſt numerus. Præcipui ſunt: Herbipolitanus, Bambergenſis, Argentoratenſis, Spirenſis, Leodicenſis, Monaſterienſis, Paderbornenſis, Hildesheimenſis, Mindenſis, Oſnabrugienſis, Verdenſis, Halberſtadienſis, Vratiſlavienſis, &c. α Archiepiſcopatus & Epiſcopatus Germaniæ.

II. *Aca-*

BUNONIS.

α Archiepiſcopatum *Bremenſem*; item Epiſcopatus *Ferdenſem* & *Halberſtadienſem* in Principatus per pacificationem Monaſterienſem eſſe mutatos ſæpiùs anteà dictum eſt.

Ff BUNO-

Academiæ Germaniæ.

II. *Academiæ* illuſtres ſunt; Baſileæ, Friburgii in Briſgavia, Argentorati, Heidelbergæ, Tubingæ, Ingolſtadii, Altorfenſis, Pragæ, Viennæ, Francofurti ad Oderam, Gripswoldiæ, Roſtochii [a], Helmſtadii, Wittembergæ, Lipſiæ, Jenæ, Erfordiæ, Marpurgii, Gieſſæ, Coloniæ, Rintelii. [β]

BUNONIS.

β Hic accedit Academia *Chilonienſis* ab *Albrechto* Holſatiæ *Duce* condita, & 5. Octobris anno 1665. introducta.

HEKELII.

a Regiomonti Boruſſorum.

CAP. XIX.

DANIÆ REGNUM. [1]

I.

Dania.

α DAnia nomen habet à *Danis* [a], ſive *Codanis* populis, qui & *Teutoni* olim dicti fuere: Codanu ſinu, ſive mari Suevico, in

BUNONIS.

α a *Daniæ* regnum undique alluitur mari; niſi quod ab Ortu æſtivo Sueciam: ab Occaſu æſtivo Norvegiam, & à Meridie Germaniam attingit; à qua *Eidora* fl. diſterminatur.

HEKELII.

a Hoc Regnum deſcripſit *Martinus Zeilerus* ſub nomine *Neue Beſchreibung der Königreiche Dennemark und Norwegen, &c.* qui Liber prodiit primò *Ulmæ* Ao. huj. Sec. 48. in 8. f. & deinde *Amſtelodami* Ao. ejuſd. Sec. 55. in f. 12. DANICAM autem *Hiſtoriam*, inprimis de *Regibus* DANIÆ, qui Familiam *Oldenburgicam* præceſſêre, eorumque Rebus geſtis, *Joannes Meurſius*, præter *Hafnienſem* Editionem in 4. f. edi quoque curavit cum Continuatione *Amſtelodami* Ao. huj. Sec. 38. in fol. Extat & *Joannis Svaningii* Chronologia DANICA atque *Olai Wormii* Monumenta DANICA, *Hafniæ* excuſa; *hæc* quidem in 4. f. Ao. huj. Sec. 43. *illa* autem in fol. Ao. ejuſd. Sec. 50. Modernus Rex CHRISTIANUS V. omnino Rex juſtus, prudens, magnanimus & auguſtus eſt. Erant & quondam ſplendidiſſima DANIÆ Lumina *Tycho Brahe*, *Saxo Grammaticus*, *Nicolaus Hemmingius*, *Petrus Palladius*, *Petrus Severinus* atque *Petrus Winſtrupius*, inter GERMANOS *Jo. Michaëli Dilherro* apprimè dilectus & ſincerè amicus.

REISKII.

1 b Dania nomen *à Dano vel Deo*, *vel rege* priſtino adepta portentoſas aut incertas origines ſuas libris etiam oſtentat, uti liquet ex Petr. Diacobi rerum Norwegicarum lib. II. c. 29. Wodan vero Goudan & Dan apud antiquiſſimos dictum Mercurium: Unde Sundani, Codani & cognomines Teutoni à Teuto, Deo itidem Germanico deducti. Danus quidem paulo longius excurrit, & neſcio quas origines ille ſectatur: Pontanus tamen ab Erico Prorege, ſed Svaningius ad ultima Davidis tempora primam dynaſtiam regum dediſſe dicitur per annos 513. Hinc octo aliæ ſecutæ ad ultimam Oldenburgicam familiam ſucceſſerunt. Unde Reges legimus perantiquos, qui Angliam, Britanniam, Galliæ partem, Siciliam, Gothiam, Sueciam, Norwegiam ſuo imperio complexis. *Regnum vero Daniæ hodiernum* c *aut Inſulis aut terris continentibus circumcluditur: Inſulæ aut maris ſunt Baltici plures, aut ſeptemtrionales plurimæ, majores pariter atque minores*: Majores recenſuit auctor noſter, minoribus, quæ tanti non fuerant, omiſſis, Mona nempe Faſſiana, Steone, Thuroe, &c. Una Hüena, Tychonis equitis domicilio clara, & Uraniburgo clariſſima, per pacem Rotſchildenſem A. 1658. ad Suecos tranſiit, Gothlandia hodieque illis ſubeſt: Hallandia vero Bleckingia, Scania, omnes amplæ provinciæ, ad eoſdem pace ultima pervenerunt. d *Terris continentibus partes concluduntur potiſſimum ſubſequentes: Cherſoneſus nempe Cimbrica*, longo Holſatiæ, Stormariæ, Ditmarſiæ agro ſpacioque producta. Hinc

a Daniæ fines. b Dania. c Aut inſulis. d Aut terris continentibus.

in plures ſecatur portiones. Partem ejus cis ſinum in Germaniæ continenti ſitam β *Cimbricam peninſulam* Romanam vocitatam, antè dixi. Cimbrica.

Hinc multæ naſcuntur prætenſiones in Hamburgum, urbem imperial. & Holſatiam omnem reliquam, ſuis controverſiis alicubi expoſitam; ab Joh. Mollero maxime, qui huc operas ſingulares contulit. Norwegia item tota quibus controverſiis adhuc diſſideat, quibuſque Dani Sleſvicenſem Ducatum præcipue tentent ſæpius atque tentarint, Tonninga docuit, urbs munitiſſima & totius Ditmarſiæ propugnaculum, poſt pacta vero Rensburgenſia everſum atque dirutum. Cæterum plura notatu ſane digna in hanc rem colligi copioſius poſſent; niſi actum nolimus agere: Plura itidem ad titulos regum Suecorum atque Danorum, in quibus adhuc hodieque Gothis & Vandalis ſuus datur locus, nec ſine ſingulari ad antiquitates Vandalicas obſervatione. Vid. Becmannus in Notit. Geogr. c. 5.

BUNONIS.

β a *Jutia* b, ſive *Jutlandia*, quæ & *Cimbrica Cherſoneſus* c dicitur, eſt Daniæ Peninſula Occidentalis: ab Occidente & Septemtrione mari terminatur Germanico: ab Ortu freto, quod vulgò appellatur *Mittelfahrt-Sundt*, & mari Baltico: à Meridie Eidora fl. Longitudo ejus à promontorio Schagen Holſatiam verſus eſt 53. milliar. Germ. Latitudo verò non ubique eadem eſt. Dividitur b *Jutia* in partem *Septemtrionalem* & *Auſtralem*: utramque diſterminat *Ripa* fl. haud longè Coldingâ diſtans, cui pons impoſitus eſt, ubi vectigal penditur Regi, per quem 40000. boum & amplius, & totidem ferè equi, inde quotannis in alias regiones educuntur. In Septemtrionali *Nort-Jütland* ſunt quatuor Epiſcopatus, in quos omnis illa terra diſcriminatur: *Ripenſis*, *Arhuſienſis*, *Viburgenſis* & *Aldenburgenſis* d. Epiſcopatus *Ripenſis* caput eſt c *Ripa* ad *Nipſam* fl. haud longè à litote maris Occidentalis. Habet caſtellum munitum & portum, qui tamen milliare ab opido diſtat. In mari iſto ſunt Inſulæ d *Fanœ*, e *Mandœ*, & verſus Auſtrum f *Silt*, *Fœra*, g *Amrœm*, quarum incolæ à cæteris in continenti lingua & moribus diſcreti ſunt. In hac diœceſi ſunt arces Regiæ decem, Nobilium centum, Parochiæ rurales 282. h *Coldinga* ad fretum *Mittelfahrt* habet arcem *Arnsburg*, à Chriſtiano III. exſtructa. Inde verſus Septemtrionem ad idem fretum eſt *Friederichsodda*, nova urbs auſpiciis Friderici III. condita, anno 1658. à Suecis occupata, & ſequenti anno exuſta & deſtructa. *VVela* ad fretum *Mittelfahrt*: *VVarda*: *Rincopia*: *Halſterbroa*: & *Lemviga*. Epiſcopatus i *Arhuſienſis* caput eſt *Arhuſium* ad litus Orientale: è regione eſt inſula *Samſœ*: In hac diœceſi ſunt arces quinque, Parochiæ rurales 304. & civitates ſeptem, *Horſins*, *Randerſen*, *Ebeltud*, *Grimſtad*, *Oruntbuy*, & *Mariacker*. Inſulæ huc pertinentes ſunt *Samſæ*, *Grotholm*, *Tons*, *Melſa*, *Ramſoa*, *Endelavia*, *Hiarnoa*, *Kidtholmia*, *Jordholmia*: in Horſenſi ſinu *Aroa*, *Gernoa*, & *VVorſia*. Haud procul ab Arhuſio eſt arx *Scanderburg*, *Emecloſter*. k *Viburgenſis Epiſcopatus* caput eſt *Viburgium*, ubi Epiſcopi ſedes & tribunal triumvirorum jus dicentium. Habet civitates tres, arces totidem, & parœcias agrarias 218. reliqua opida ſunt *Nibe* & *Scheve*. Inſulæ huc referuntur *Sallingia*: *Leſſoa*: *Fafferland* inter Thyam & Sallingiam: *Niding* ſcopulus reſpiciens extremitatem Hallandiæ prope Elſeborg: *Haſelina* & *Anout*, inſulæ naufragiis celebres. l *Alburgenſis Epiſcopatus* caput eſt *Alburgium*, in quo ſunt opida ſex, Nobilium ſedes centum, Parochiæ rurales fere 180. Deinde opidum *Venſyſſel*, ubi *Ryaa* fl. qui in Lymicum ſinum, vulgò *Lynford*, labitur. m *Venſilia* (*VVenſyſſel*) à ſinu Lymico ad promontorium Scagenſe extenditur ad XIV. milliaria, habetque præter *Venſiſſeliam* opidum *Seby* ad litus, quod Orientem reſpicit; *Hiorring*: inde verſus ſeptemtrionem ſequitur *Scagæ* promontorium. Inſulæ huc referuntur *Grysholm*, *Hertzholm*, *Tydsholm* &c. Ad Occidentem eſt *Hanherret* tractus, & *Thya* tractus, ubi opidum *Thyſted*, *Orum* arx & *VVeſterwyck* cœnobium. Inſulæ ad hanc diœceſin pertinent, *Hansholmia* in lacu Limico; *Oſtholmia*: *Egholmia*: *Bodumna* peninſula: *Morſungia*, ubi opidum, *Nicktobing*: *Aggeroa* inſula: *Tyrholmia*, cui adjacet *Othesſundæ* fretum, ubi *Giby*. n *Jutia Auſtralis* vulgo *Süderjudland*, Longitudo ab *Eidora* opidoque *Rensburgo* ad *Coldingam* milliarium German. cenſetur 18. Latitudo alibi 6. alibi 8. milliar. Opida ejus præcipua ſunt, o *Sleſvicum* ad *Sliam* fl. *Ducatus Sleſvicenſis* caput; haud procul inde abeſt arx Ducalis p *Gottorp*, Principis ſedes, artificioſis iiſque rariſſimis, & inſigni bibliotheca, quam

 hodie

a Jutiæ Limites, & Diviſio. b Jutia Septemtrionalis. c Ripa. d Fanœ. e Mandœ. f Silt. g Amrœm. h Coldinga. i Arhuſienſis Epiſcopatus. k Viburgenſis Epiſcopatus. l Alburgenſis Epiſcopatus. m Wenſyſſel. n Jutia Auſtralis. o Sleſvicum, Ducatus Sleſvicenſis. p Gottorp.

Cimbri. Jutæ. Flensburgum. Scandia. Halland. Scanen. Bleicking. Ellebogen. Landskroon. Elzenborg. der Sondt. Londen.

diximus. *Cimbri* ab initio incoluêre: poſteà *Jutæ*, unde regioni nomen in hunc uſque diem, *Jüdlandt*, præter unum opidum γ *Flensborg*, nihil clarum habens.

II. Alteram partem, trans ſinum ſitam, veteres inſulam putarunt eſſe, nomine *Scandinaviam*, ſive *Scandiam*; at continentem eſſe, una cum *Suedia*, & *Norvagia*, ſatis nunc conſtat: Dividitur in tres partes; δ *Halland*, & ε *Scanen*, & ζ *Bleiking*. Urbes in ea ſeu potius opidula, litori prætenſa, ſunt, *Elleboge*, *Landskroon*, *Elzenborg*, freto Danico, quod vulgò dicitur *der Sondt*, appoſitum. In mediterraneis eſt *Londen*, Archiepiſcopali ſede decoratum.

III. Tertia pars regni in inſulis diſperſa medium ſitum obſidet. In

hodie curat *Adamus Olearius* editis ſcriptis *e* celeber *f*. a *Eckelnforda* in peninſula, ubi portus commodus ad mare Balticum.

HEKELII.

b *Juttia.*

c *Ptolemæo.*

d S. *Aelburgenſis.*

e *Perſicó Itinerarió* in primis.

f Eccleſiarum Ducatus hujus hodiè Antiſtes eſt *Sebaſtianus Niemannus*, Theologus haud incelebris & apprime humanus.

BUNONIS.

γ b *Flensburgum* ad ſinum maris Baltici, qui *Flenus* dicitur. Inde occurrit inſula c *Alſa*, in qua *Sunderburgum*, *Nordburgum* & *Gluckburgum*. Ducum ſedes: *Oſterholmum*; *Holla* & *Gamelgarda*. Habet hæc inſula 4. milliaria in Longitudine & 2. in Latitudine. d *Harderſlebia* ad ſinum maris Baltici, incendiis deformatum opidum, ubi arx *Hansburg*: e *Huyſemum* ad mare Occidentale, cum arce: Inſula f *Strant* inde haud longè diſtat: g *Apenrade* eſt ad intimum maris receſſum. h *Tonninga* haud procul ab oſtio Eidoræ opidum valde munitum. i *Tondarium* majus & minus ad mare Occidentale. Intra Huyſemum & Tondarium interjacent k *Strant-Friſii*, antiqui Friſiorum cultus tenaces; vicos habent *Breſledam*, *Langehorn*, *Borlum* &c.

δ l *Hallandia* ad Septemtrionem habet Norvegiam: ad Occaſum ſinum Codanum: ad Meridiem Scaniam: ad Ortum Gothiæ partem. Longitudo ejus à promontorio *Kol* ad *Elſeborg* Succorum eſt fere milliar. Germanicorum 16. Opida hîc ſunt m *Laholm*; n *Halmſte* à Chriſtiano IV. Rege egregiè munitum: o *Valckenborg* ad fluvium cognominem, p *VVarburgum*, vulgo *VVaerbergen* munitum opidum cum arce, Sueciæ tum oppoſitum propugnaculum, q *Consbak* opidum & portus *Consbacenſis* ad *Monſterſundam*, *Ulymenes*, *Goſewaer* &c. At hæc provincia cum opidis & caſtris munitis Suecis tradita eſt anno 1645.

ε r *Scania*, *Schonen* à Septemtrione Sueciæ & Hallandiæ finitima eſt, aliàs mari alluitur, & per Oreſundam à Sialandia dirimitur. Longitudo ejus cenſetur 18. & Latitudo 12. milliarium, à promontorio Scaniæ, cui nomen *Valſterboem* ad opidum Engelholm, Hallandiæ vicinum, Scaniæ primaria urbs eſt ſ *Lundia* *g*; t *Coronia* vulgò *Lands-Crone*, opidum maritimum cum arce à Chriſtiano III. exſtructa. v *Malmogia*, vulgo Danis *Malmö*, exteris *Elleboge*; opidum cum arce probè munitum. x *Helſingoburgum* vulgo *Elſenborg*, ad Oreſuntæ fretum, cui ex oppoſito in Sialandia reſponder *Cronenburg* arx regia.

ζ y *Bleckingia* Scania, Sueciâ & mari Baltico circumdatur, præcipua opida hic ſunt, *Drelborg*, *Uſtede*, *Chriſtianſtad* à Chriſtiano IV. condita; inde non procul abeſt *Abuſium*, vulgo *Abuys*, *Selsberg*, *Elchholm*; *Rottenbuy* & *Chriſtianopolis* à Chriſtiano IV. contra Calmariam Succorum munita. Verùm & hæ provinciæ per pacem Rotſchildenſem regno Sueciæ adſcriptæ ſunt anno 1658. Sed hodie à Daniæ Rege Chriſtiano V. armis itur repetitum Coronia & Chriſtianſtadio recuperatis.

HEKELII.

g Academiâ, ubi *Samuel Puſendorfius*, Juris Gentium Doctor clariſſimus, adhuc laudabiliter docet, clara.

BUNO

a Eckelnforda. b Flensburgum. c Alſa. d Harderſlebia. e Huyſemum. f Strant. g Apenrade h Tonninga. i Tondarum. k Strand-Friſii. l Hallandiæ limites. m Laholm. n Halmſtede o Valkenborg. p Warbergen. q Consbak. r Scaniæ fines. ſ Lundia. t Coronia. v Malmogia x Elſenbog. y Bleckingiæ fines.

In his *Codanonia*, ab ipsis incolis Codanis, qui alio nomine fuere Teutoni, veteribus sic dicta, nunc ν *Seelandia*, ut magnitudine, sic fœcunditate alias antestat. In hac totius regni caput ϑ *Hafnia* b, vulgò incolis *Copenhafen*, & *Copinghafen*, German. *Copenhaven* & *Kopenhagen*, celebre Emporium Regumque sedes. *Elsenore* celebris ad dictum fretum navium appulsu locus est: hic namque vectigal Regibus à transeuntibus navibus penditur. Contigua est splendidissima & munitissima arx ι *Cronenburg* contra vim ex Oceano vel ipso sinu irruentium exstructa. In mediterraneis est κ *Rotscild*, dives quondam urbs, nunc opidum, Regum sepulchris clarum. λ *Frederichsborg*, arx in amœnissimo agro condita, Regum secessibus frequentatur.

Codanonia sive Seelandia.
Hafnia.
Elsenore.
Cronenburg.
Rotschilda.
Fredrichsborg.

IV. Est

BUNONIS.

ν [a] *Sialandia* insula Longitudinem habet 16. milliar. German. Latitudinem 14. milliarium.

ϑ [b] *Hafnia* h ad Orientalem insulæ partem sita portum habet commodissimum; arcem, quæ Regum sedes; & Academiam anno 1479. à Christiano I. conditam. Urbi huic sublicio ponte jungitur opidum novum *Christianshaven*; quod egresso in insulam *Amagriam*, vulgò c *Amack*, aditus patet, quam colonia Hollandorum inhabitat & colit. Ipsa Hafnia quum pro Christiano II. Rege captivo per integrum annum obsidionem tolerasset, anno 1536. Christiano III. deditionem fecit. Eandem fidem suam in Regem nuper denuo probarunt opidani; dum anno 1638. à Sueciæ Rege oppugnati obsidionem in alterum annum fortiter sustinuerunt.

ι [d] *Cronenburgum* Sueci per deditionem ceperunt anno 1658. quod tamen per pacem anno 1660. initam redditum est Daniæ Regi.

κ [e] *Rotschildia* ad amplissimum maris sinum sita, vulgo *Roskildtsiourd*.

λ [f] *Frederichsburgum* arx regia auspiciis Frederici II. Regis cœpta, sed munificentia Christiani IV. perfecta est. Opida Sialandiæ præterea sunt *Coagium*, vulgò g *Cœge* ad litus Orientale: h *Ringstadium*, vulgò *Ringstede*, ubi tribunal, & Veterum Regum, Reginarumque monumenta. Nostro seculo hunc locum instructissima sua Bibliotheca illustraverat *Georgius Seefeld* regni Senator, verum illa per belli calamitatem postea direpta est. Ad Septemtrionem est *Nicopia*: *Slagels* à quo haud longè abest arx *Anderschow*: i *Corsœra*, vulgò *Corsör*, ad fretum Balticum, quod vulgò *der Belt*, è regione Fioniæ, opidum cum portu commodo; ubi trajectus in Fioniam, *Schelsœra*: *Nestweda*: *Prestoa* ad Insulæ latus Meridionale, sinu maris cinctum: *Kallenburgum* in parte insulæ Occidentali, cum arce: *Slangendorpium* ad sinum Rotschildensem: k *Sora*, ubi Academia Equestris, à Christiano IV. condita ad lacum aquæ dulcis. Inde tribus circiter milliaribus distat illustris Schola *Schönclōster* ab *Herlefo Trolle*, regni olim Senatore & Admiralio, fundata; hinc etiam *Herleffsholmia* appellatur. Ad Sialandiam pertinent insulæ *Amagria* & l *Mœna*, vulgò *Mönesland* in mari Baltico, candidis è creta montibus eminens; in ea est arx regia *Elmeland*; & opidum *Stega*. *Huenam* insulam vulgò m *VVeen*, intra Helsingoram & Hafniam sitam ad Sialandiam quoque refert Abrahamus Gœlnizius, Secretarius regius; *Comp. Georg.* l. 11. c. x. Ejus insulæ circuitus est duorum ferè milliarium; Latitudo non supra sesqui milliare; Insula illa Uraniburgo Tychonis Brahe erat nobilis.

Cæterùm Sialandiæ ad Occidentem jacens insula n *Fionia*, vulgò *Fünen*, à pulchritudine videtur nomen habere *i*: ab Occasu habet Jutiam à qua per fretum *Mittelfahrsund*, disterminatur. Caput insulæ est opidum *Ottonia*, vulgo o *Ottensee*, habens Episcopatum. In templo D. Francisci, Christianus II. sepultus est cum patre Johanne. Porrò hic est *Neoburgum* vulgò p *Nyborg* cum arce, ubi trajectus in Sialandiam: Prælio quoque Sueci à Danis victi etiam nobilitatum anno 1659. *Svenoburgum*, vulgò *Schwynborg*, ex adverso insulæ Tassingæ, ad litus insulæ Orientale: q *Cartemunda*, ad litus insulæ Septemtriona-

a Sialandia. b Hafnia. c Amack inf. d Cronenburgum. e Rotschildia. f Fredrichsburgum. g Cœge. h Ringstede. i Corsör. k Sora. l Mœna inf. m Weena inf. n Funen inf. o Ottensee. p Nyborg. q Cartemunda.

Bornholm. IV. Est præterea in hoc sinu insula μ *Bornholm*, hacque multò
Gothia. major ν *Gothia*, vulgo *Gottland*, saxo albo ad exstruenda ædificia utilis, utraque Daniæ regno submissa.

CAP.

trionale; appulsu classis Danicæ in expeditione illa adversus Suecorum copias nuper famam nacta. *VVoburgum*, vulgò a *Voborg* ad Meridionale insulæ latus: cujus sinus aliquot insulis minoribus septus est: *Asnesum*, vulgò b *Assens*, unde trajectus in Jutiam Meridionalem. *Bousonia*, vulgò c *Bowens*, ad Occasum insulæ versus Jutiam Septemtrionalem: *Middelfortum*, vulgò d *Middelfar*, ad fretum, quod inde nomen habet. Arces hîc sunt *Hingsgagel*, *Hagenschou*, & *Escheborg*. Cæterùm insulæ ad Episcopatum Fioniæ referuntur *Langelandia*, *Lalandia*, *Falstria*, *Tassinga*, *Arria*.

e *Langelandia* à longitudine, quæ septem continet milliaria, nomen habet; quum Latitudo vix sit duorum. In Occidentali insulæ latere, est opidum *Rudkæping*; & ad Orientem arx regia *Tranckera*. f *Lalandia*, quasi *Lageland* ab humili solo dicta, habet Longitudinem 8. milliar. & Latitudinem 5. Ad Occidentalem insulæ partem in sinu maris Baltici habet opidum g *Nascoa* cum arce munitum, quod anno 1659. Suecorum miles post diuturnam obsidionem cepit. Porro nobile hîc est cœnobium *Maribous*, & opidula *Sascoping*, *Ælholm* & *Rooby*. h *Falstriæ* Longitudo est 4. milliar. & latitudo duorum: habet opida & arces, *Nikoping* ad Golbersundam; & *Stubbekoping* ad *Grœnsundam*. i *Tassinga*, è regione Swenoburgi insula angusta, est unius milliaris longa. k *Arria*, vulgò *Arr* & *Arroe* insula oblonga, habet arcem *Kopingam*. Refertur aliàs ad Ducatum Slesvicensem.

HEKELII.

h Hanc Urbem, ubi *Zacharias* quoque *Sturzius* natus, *Olaus Borrichius*, *Joannes Laßenius* & *Petrus Joannes Resenius*, Viri mansuetissimi, singulari eruditione atque illustri famâ suâ hactenus longè illustriorem reddidére.

i Quam illustrissima *Bartholinorum*, *Beringiorum*, *Reseniorum*, *Svanngiorum*, *VVandalinorum* ac *VVormiorum* nomina illustriorem jampridem reddiderunt, magisque illustrem adhuc reddunt.

k Qs. Feinlandt.

BUNONIS.

μ l *Bornholmia* insula est ad Scaniam pertinens, à qua 4. circiter milliar. in mari jacet Baltico, ejus Longitudo est 4. milliar: Latitudo duorum. Opida in ea sunt *Nex* ad Ortum, *Rattenby* ad Occasum. *Svancke*, cum arcibus *Svandico* & *Hamershusio*. Insulam hanc superiori seculo Lubecenses occupatam, ac diu retentam, ultro denium Daniæ Regi reddiderunt. Nuper anno 1658. per pacem Rotschildensem Suecis tradita quidem erat: sed incolæ interfecto præsidio Suecico paulo post ad Daniæ Regem se applicuerunt.

ν m *Gotlandia* insula, vulgò *Gutland l*, Suecico littori prætensa, fertur habere Longitudinem milliarium 18. Latitudinem 5. In ea est urbs n *Visbuy m* olim mercatura nobilis, quæ in ruderibus suis antiquum ostendit splendorem. Et hæc insula anno 1645. Suecis tradita: Sed anno 77. à Danis recuperata est.

HEKELII.

l I. e. *bona terra*, quam nonnulli *Eningiam Plinii* fuisse volunt.

m S. *Vuisbi*, seu *Visubi*.

a Voburg. b Assens. c Bowens. d Middelfar. e Langelandia. f Lalandia. g Nascoa. h Falstria. i Tassinga. k Arria. l Bornholm insi. m Gotlandia. n Wisbuy.

CAP. XX.

Norvagia, Finnomarchia, Iſlandia, Gronlandia, Frieſlandia.

NORVAGIA. [1]

I.

[a] N*orvagia*, vulgò incolis *Norrige*, & contractè *Norge;* Germ. *Noortwegen*, & *Norwegen*, (Timæo apud Plinium *Nerigon*, qui inſulam omnium Septemtrionalium maximam falſò credidit) nomen à ſitu accepit: quippe *Nort* German. eſt quod Latinis Septemtrio, [β] *Sevone* monte Orientale ejus latus, Meridionale ſinus Codani faucibus & Oceano, Occiduum eodem Oceano clauditur: à Septemtrione [γ] *Finnomarchia* ei obtenditur. Terra ipſa vaſta

Norvagia.
Norvegiæ limites.
Sevo mons.
Finnomarchia.

BUNONIS.

α [a] *Norwegia* habet à Meridie Daniæ provincias: ab Occaſu & Septemtrione Oceanum.

β [b] Ab Ortu *Sevonem* montem; qui hodie ab incolis 4. diſtinguitur nominibus, quæ ſunt *Fille Fiell*, *Dofre Fiell*, *Ruut Fiell*, *Skars Fiell.*

γ [c] *Finmarchia a* eſt provincia Norvegiæ cohærens, cum tractu maritimo [d] *Trunſolen*; quibus præfectus Wardhuſienſis jus dicit; in illa eſt opidum *Jetaborg*. Ipſa vero * Norwegia in *quinque* dividitur *præfecturas* & *arces* Regias, quæ ſunt, 1. [e] *Wardhuſia* verſus Septemtrionem in inſula *Warda.*

HEKELII.

a Ubi olim multos Montes perpetuâ conflagratione corruiſſe, nonnulli affirmare audent.

REISKII.

1 [f] De Norwegia, quæ magnam Scandiæ aut Scandinaviæ priſcæ partem conſtituit, & hujus denominatione, Auctoris ſententiam plures comprobant. Sciptores vero domeſtici *Norum quempiam*, *ab eoque regnum & nomen* etiam terris eptemtrionalibus inducunt, neque tamen ex Edda Iſlandica, neque MStis Codd. rem ſuam atis planam faciunt, aut certam exhibent. De Noro ipſo & huic æquali, aut non multum poteriori Othyno Sturleſonius, Arngrimus, Svaingius, Ericuſque Olai quam diſſident? Noum enim Urbarii filium communiter produnt, ique duos adjungunt fratres, alterum Oſten, lterumque Danem; illum Suecia, hunc Dania potitum, ut ſtirps illa regia Otyhno ne impoſterum deleatur. Sed origines illas nec ipſe Auctor, nec Jonas Romus, noviſſimus in Norwegia ethnica ſcriptor vel prorſus expediunt, vel explanant. Id planius ex Eginhardo, Rheginone, Adamoque Bremenſe faciunt, [g] *Nordemanniam quoque dictam*, quam à Noro primum habuiſſe nomen volunt. Regna igitur ſeptemtrionalia multo ex ævo aut conjuncta, aut ſocia fuerunt: [h] *Norwegiam vero hodiernam lignaria*, metallica & piſcaria commercia tantum extollunt; ut juſſu regio viri metallicarum rerum gnari è Saxonia noſtra & officinis Clauſthalenſibus accerſerentur. Sed [i] Iſlandia vetus Norwegorum colonia, regno eidem hodieque ſubeſt, rem tamen pecuariam ſolum atque piſcariam tractat, nec ſylvas niſi betulacies, Heclamque ignivomum habet. An ſit Thule ultima, incertum erit, ſi Danos Gothoſque recentiores audias; ſin Bochartum, Thule à Phœnicio nomine *Thule* טולי i.e. Umbris, pro triplici veterum ſententia aut Scandinaviæ aut Schetlandiæ aut Iſlandiæ conveniet lib. I. Chanaan c. 40. Grönlandia polo propior ac Iſlandorum colonia, donec cultior adhuc vigeret, Norwegiæ adhæſit matri: Nunc denique poſt A. Chr. 1406. inculta, navigationi omnium liberæ patet. In Feroenſes autem inſulas, itemque vicinam polo Americam jus ſibi Dania hodieque aſſeruit, tentatis toties navigationibus, & inde hominibus exportatis.

BUNO-

a Norvegiæ fines. b Sevo mons. c Finmarchia. d Trunſolen. * Norwegiæ præfecturæ. e 1. Wardhuſia. f Norwegia Nova, g Nordemannia. h Norwegia hodierna. i Iſlandia.

vaſta, ſed maximè aſpera, ſaxoque ſterili aut ſylvis ingentibus horrida. Antiquiſſimi *Sitones* incoluiſſe traduntur. Poſtmodo potens *Norvagiorum* in Danos etiam & Friſios imperium fuit: ac nunc ipſi Daniæ regibus parent. Urbes in ea ſunt, [δ] *Nidroſia*, vulgò *Drunthem*, caput regni Regùmque quondam ſedes, ubi ſuperbiſſimi olim totius Septemtrionis templi rudera viſuntur. [ε] *Bergi*, vulgò *Bergen*, celeberrimum in his oris Emporium. Prædicto Timæo pro inſula memoratur. Hinc eſt [ζ] *Anſlo* ſive *Opſlo*, haud ignobile Emporium.

Natura ſoli. Incolæ. Drunthem. Bergem. Anſlo.

II. Norvagiæ ab Septemtrionibus continuatur *Finnomarchia*, ſatis ampla & ipſa regio, duobus diverſis imperiis in duas partes diſtracta. Pars Meridionalis *Daniæ*: Septemtrionalis *Suediæ* regno ſubjecta eſt. [η]

Finnorum marchia.

III. A Norvagiæ littore in Occaſum verſus ad CL. mill. German. navigantibus occurrit in Oceano Hyperboreo inſula Britannicarum olim ultima, *Thule*; vulgò nunc *Iſland*, ab immenſis frigoribus [b] & per-

Iſlandia.

BUNONIS.

δ 2. a *Nidroſia* c ad *Nidero fl.* & *Roſa*, templi quod eſt nomen; vulgo *Druntheim*, ſub ſe plures & amplas habens præfecturas.

ε 3. b *Bergershuſia* arx, cui ſubeſt *Berga*; à mercatu piſcis Bergenſis dives; portu gaudet eximio, qui navibus Belgarum contra Anglos numper præſidio fuit. *Stafanger* opidum & inſula *Scutenes*. Ad hanc præfecturam quoque pertinent *Sundhornleen*, *Nordhornleen*, *Soghne*, *Sunfiorde*, *Nordfiorde*, *Sundmerleen &c.* Bergæ etiam annumerantur opidula *Walders*, *Eſterdal*, & *Rœmsdal*, in continenti ſita.

ζ 4. c *Aggershuſia*, ſub cujus præfectura eſt d *Alſloa* ſedes Epiſcopalis: indigenis *Opſlo*, exteris *Anſlo*, huic exuſtæ Chriſtianus IV. reſtituit novam urbem e *Chriſtianiam*. Ei ſubſunt *Tonsberga*; *Friedrichſtadt*, *Santzburg*, *Schin* vel *Schon*; ubi ſerri, cupri & argenti fodinæ inventæ ſatis divites, ſi adeſſent artifices & cultores idonei: *Hammaria major & minor*, *Tillemarchia* & *Hedmarck*. 5. f *Bahuſia* arx in rupe excelſa ad Sueciæ fines; in hac præfectura iſta eſt opidum *Maſterland* ſive g *Marſtrand* in ſcopuloſa inſula ſitum; item *Congel* & *Odowal* opida. Ad eandem præfecturam quoque pertinet *Wichia*, vulgò *Wyck*. Verum & *Bahuſia* arx per pacem iſta Rotſchildenſem anno 1658. initam, Suecis conceſſa & tradita eſt. Ad h Norvagiam eſt vortex ſeu euripus omnium, qui ſunt, celeberrimus & maximus, vulgò *der Maelſtrohm* dictus; qui ſcribitur in circuitu decem habere milliaria. Medium petra obtinet, quam adjacentis terræ incolæ vocant *Mouske*. Vorago iſta ſex horis abſorbet omnia vicina, & quæ appropinquant, aquam, balænas, naves onerarias, & res alias: totidemque horis omnia illa, quæ abſorpſerat, eructat & evomit, magna cum violentia, ſtrepitu, & circumgyratione aquæ. Cauſam fluxus ac refluxus maris inde nonnulli accerſunt; verum vix credibile videtur, tantam aquæ copiam ibi abſorberi ac eructari, quanta in tam vaſto mari abit ac refluit. Iſta memorantur ſine certo auctore. Quanquam *Liber Baro ab Herberſtein*, *rerum Moſcoviticarum commentariis cap. de navigatione per mare Glaciale*, hujus quoque Voraginis facit mentionem, traditque illam eſſe ſub ſaxo ingenti ſeu promontorio, quod *Sanctum Naſum* nautis appellatur. Verum non viſa, ſed audita refert. Inter k Normanniam Galliæ & Angliam vorago eſt, ad quam feruntur naves mira celeritate; ſed jam vicinæ gurgiti repelluntur. De Euripo Chalcidio dicetur *lib.* IV. *c.* X.

η De Finnomarchia jam dictum eſt.

HEKELII.

b Cœlô rigente.

c Olim *Trondon*, *ſ. Trondum*, dicta.

BUNO-

a 2. Nidroſia ſive Druntheim. b 3. Bergershuſia. c 4 Aggershuſia. d Alſloa. e Chriſtiania. f Bahuſia. g Marſtrand. h Vortex ad Norwagiam, der Maelſtrohm. i Euripus inter Galliam & Angliam.

perpetua glacie, quibus damnata eſt, ſic dicta; magnitudine ſua, *Melitæis* catellis, & monte *Hecla*, perpetuum ignem eructante, maximè clara: De cætero Daniæ regibus ſubjecta. ϑ

IV. Iſlandiæ ab occaſu æſtivo proximè objacet *Gronia*, vulgò *Groenland:* immenſo terrarum ſpatio, incertum, inſula an continens terra ſit cum Americæ terris; quibus propinquior longe quam Europæ. Imperium in litora hactenus cognita ſibi vendicarunt Daniæ Reges. Balænarum capturâ regio maxime nobilitatur. ι Gronia.

V. A Meridie eidem Iſlandiæ oppoſita eſt inſula *Frieſland*, & ipſa à frigoribus ac perpetua fere hyeme nomen habens, nulla re alia Regibus Angliæ, quibus paret, quam piſcium captura utilis. ϰ Frieſlandia.

BUNONIS.

ϑ [a] *Iſlandia* à perpetua glacie nomen habet; aliàs & *Snelandia* dicitur à nive *d*. Longitudo ejus fertur 144. Latitudo 65. milliar. Germanicorum. Dividitur in Orientalem, Meridionalem, Occidentalem & Septemtrionalem. Opida præcipua ſunt *Halar*, *Skalholt*, ubi Epiſcopi & Scholæ. *Beſtede*, arx Regia, præfecti Regii ſedes ad ſinum Hafna fuit *e*. Chriſtianus IV. Rex Daniæ Sacrum Codicem in Iſlandorum linguam transferri curavit, ejuſque exemplaria ad Iſlandos deportari. Græcam linguam inter Iſlandos à multis annis cognitam fuiſſe, ſunt qui ajunt.

ι [b] *Groenlandia* per fretum Davis ab Eſtotilandia Americæ ſeparatur. Ibi ſunt montes *Spitzbergen* balænarum captura inter nautas celebres. Incolas nonnullos ex hac inſula abreptos nuper vidimus Hamburgi. In mari iſto eſt piſcis *Nahuay* vulgo dictus, dentem habens ſeptem cubitorum, qui pro unicornu ſæpe venditur.

ϰ [c] *Frieſlandia* inſula ab omnibus ferè memoratur Geographis: Verùm, quum nullæ in eam legantur navigationes; aut omnino non eſt; aut non eſt tantæ magnitudinis, quantæ prædicatur eſſe; aut alia pro iſta accipitur & habetur inſula. Gœlnizius eam Regi Norwegiæ adſcribit. In eodem vero mari ſunt [d] *Farræ* inſulæ, ubi præcipuum opidum eſt *Farre*. Item [e] *Scetlandiæ* ſive *Hetlandiæ* Inſulæ, quas idem Gœlnizius Regi Daniæ & Norwegiæ adſcribit.

HEKELII.

d Hæc pro majore ſui parte montoſa & inculta eſt; quâ v. Parte plana eſt, plurimum compaſcua, ac graminis mirum in modum læta dicitur eſſe. Nullum fert frumentum, nec ullam fert arborem, præter *Betulam* & *Juniperum*. Hujus incolæ ex exſiccatis & contuſis piſcibus panem ſibi parant, & potus olim illis aqua erat; nunc verò fruges aliundè allatas huic miſcere inceperunt.

e In ſpeluncis autem ac Montium cavernis ut plurimum degunt. Non Montes habent pro Urbibus, ad quorum latera ſuas manſiunculas excavant, atque utplurimum ex oſſibus Piſcium domos exſtruunt ob lignorum penuriam. Linguâ utuntur adhuc plurimi *Cimbricâ*, ſive veteri *Germanicâ*.

a Iſlandia. b Groenlandia. c Frieſlandia inſ. d Farræ inſ. e Hetlandiæ inſ.

CAP. XXI.

Suedia, Botnia, Scrickfinnia, Lappia, Finnia.

SVEDIA. [1]

I. At

REISKII.

[1] Pars Scandinaviæ antiquæ magna & ultima reſtat, Sueonia nempe vel Suionia, nomen à Sueonibus adepta, quos Tacitus lib. de German. c. 44. memorat. Illos ab maſcula virtute aut vigore juvenili dictos inquit Loccenius Antiquit. lib. I. c. 1. Nam hodieque [a] *Suen* maſculum juvenemque denotat: Hinc patria Sueonum Sueaod & Suenod

a Suen.

I.

Suedia. Ejus limites.

AT in Continenti rurſus Norvagiæ Daniæque regnis jungitur *Suedia* [a], continua certaque ſerie antiquiſſimum in orbe terrarum

Suenod κατ' ἀφανίαν Suede dicitur & Latine adhuc [a] Suedia, uri optimè Luccenius, Schefferus aliique. Ut vero Atlanticam priſcam ſ. Manheimium C. Plinio multiſque vereribus memoratam; Sueciæ nunc accommoder Olaus Rudolphus, multiſque rationibus id agat, quod dubio vix unquam extricabitur; Quanquam duo libri in hanc rem ſpiſſi & copioſi Upſaliæ prodierunt A. 1680. & anno 1682. [b] Regio tota cupro ferroque dives, ærarium iſtud regni ſubterraneum jure continet; Sed cultui non ubique apta, & nivibus per hiemem contecta, quandoque octuplum, aut ſecuplum aut plus alicubi reddit. [c] Pars cultiſſima, (1.) Gothia, cui Danicæ A. 1660. provinciæ nunc adhærent, (2.) Sueonia aut Suedia ſpecialius dicta cum ſuis regionibus & duabus urbibus primariis. *Stocholm ac Upſal*: Prior à palis, quibus condita & holm i. e. diviſo ſpatio ſeptoque, poſterior ab *aula regum veteri* quaſi *Up dem Zaal*, ubi reges adhuc inaugurationem ſuſcipiunt; (3.) Finnia vel Finlandia A. 1150. ſubjugata, quaſi *Findes Land*, cum Finni Suecorum hoſtes fuerint, (4.) Lappia quam Schefferus accuratam edidit Latino & Germanico Sermone: Hunc Dani ex parte Ruſſique tenent. (5.) Eſthonia, Ingria & Ruſſis ademptæ provinciæ: Ut de Livonia tota, Gothia, Ocſaliaque inſulis poſt A. 1645. Germanicisque multis ducatibus non denuo dicam. Regnum donec cum cæteris quondam ſeptentrionalibus conjunctum fuit, non ita vires exſeruit, ſed ab reliquis ſejunctum poſt A. 1523. Trollis regnantibus caput magis extulit: Hinc eorum poſteros regia manſit ſucceſſio, in Comitiis Aroſienſibus A. 1544. regnumque ita hæreditarium factum. Hæc ad veterem Scandinaviam ſufficiant, quæ vagina & officina gentium ab Jornande dicitur ob crebras hinc emiſſas colonias: Nunc non amplius tanto colonorum agmine ſcatet, ob leges forſitan Chriſtianas, quibus polygamia tollitur.

HEKELII.

a Hujus REGNI maximè potentis & omninò ampli *Deſcriptionem* edi curárunt *M. Heinricus Soteris* atque *Martinus Zeilerus*, quarum PRIOR *Lugd. Batavor.* Ao. huj. Sec. 33. in f. 16. POSTERIOR autem *Amſtelod.* Ao. ejuſd. Sec. 56. in f. 12. prodiit. Prodiit eôd. locô, atque eâdem formâ quoque, immò & eôd. ferme tempore, Ao. np. 59. planè nova ejuſdem REGNI Deſcriptio, quem Librum, quòd lectu jucundus ac utilis eſt, cuilibet Studii Geographici cultori non leviter commendandum cenſeo. Hoc REGNUM æquè, quàm GOTHIA & FINLANDIA, gaudet hodiè Rege CAROLO XI. qui verè eſt talis Rex, quem *Sapientia* genuit, *Prudentia*, obſtetricante *Felicitate*, peperit, *Fortitudo* lactavit, *Pietas* erudivit, *Juſtitia* educavit atque *Magnanimitas* omninò magnum reddidir ac prorſus incomparabilem. Ejus Conjux ſuaviſſima eſt ULRICA ELEONORA, *Regiô* ſanguine *Danicô* orta, Regina omni virtute ac gloriâ maximè ac eminenter conſpicua. Hujus REGNI *Status Politicus* atque *Bellicus* inclutorum *Bondeorum*, *Braheorum*, *Gardeorum*, *Haſtferorum*, *Koenigsmarkiorum*, *Rambsdorfiorum*, *Wrangeliorum*, cæterorumque *Heroum* & *togâ*, & *ſagô* clariſſimorum conſiliis, iiſque innatæ Prudentiæ, raræquè Fidelitatis pleniſſimis, optimè ac feliciſſimè etiamnùm nititur. Quod autem *Statum Eccleſiaſticum* in hôc REGNO concernit, illuſtris *Claudius Arrhenius*, hodiè dictus *Oernhielm*, alter ille SLEIDANUS atque *Suecorum* TACITUS, Vir REGI ſuo gratiſſimus, MUSIS inſerviendi promriſſimus ac mihi faventiſſimus, de eô ante biennium ☿. d. XIV. *Jul.* meam ad tenuitatem *Holmiâ*, ubi tunc *Regis ſui Clementiſſimi* juſſu vivebat, *Rudolſtadium* eruditè ac lepidè ſic ſcripſit: *Rogas etiam, ut participem te reddam eorum, quæ illuſtrare queant* Statum Regni hujus Eccleſiaſticum, *cujus generis quidem aliqua dudum ſunt edita, inter quæ* JOHANNIS MAGNI, * Gothi, *Metropolis*, Romæ *ſuperiori ſeculô evulgata*: JOANNIS BAZII *Inventarium* REGNI hujus Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ: JOHANNES MESSENII *Chronicon* Epiſcoporum SUECIÆ, *nuper recuſum in* Germaniâ, ** *ut Catalogi apud vos editi indicant. Deſideratiſſimi* SCHEFFERI *me*[illegible] Chronicon Archi-Epiſcoporum Sacerdotumque UPSALIENSIUM. *Poſt quos ſummâ curâ à me confecta eſt* Hiſtoria SUEONUM GOTHORUM-

* Ejuſdem MAGNI Gothorum Suenonumque HISTORIA prodiit Wittebergæ A. huj. Sec 17. in 8. f.

** Et quidem Lipſiæ A. huj. Sec. 85. in form. 12. editore Adamo Rechenberg, MISNENSIUM Mu-ſâ decimâ, ex cujus quippe donô verè gratô atque acceptô Libellum huncce utilem etiam quod gratulor mihi, poſſideo.

a Suedia. b In fol. c Alicubi.

rum regnum; quod ſemper *Suiones* ſive *Sueones* incoluêre. α Clauditur ab Ortu Finnico ſinu, Codanoque mari: à Meridie Daniæ confinio: ab occaſu Sevonis immenſi montis jugo à Norvagia ſubmovetur: à Septemtrione eſt *Botnia*. Pars regni Auſtralis antiquo nomine β *Guthia*, vulgò *Gutland* vocatur, reliquis partibus longè celebrior lætiorque. Caput regni univerſi Regumque ſedes eſt γ *Stockholm*, urbs poſita in ſtagnis marinis, palis ſuperſtructa; unde Guthia.

RUMQUE Eccleſiaſtica, *inde à conſpicuâ magis in his terris Chriſtianâ Religionis origine, uſque in noſtra tempora, quæ quia nunc ſub prælô eſt, pagellam ejus tantùm unicam Speciminis locò his incluſam mittere potero. Seorſim etiam ſcripſeram* Hiſtoriam Epiſcoporum SUECIÆ, GOTHIÆ ac FINLANDIÆ. *Editioni etiam paratam habeo* SUECIAM SANCTAM, *ſeu* veteres *eorum* Vitas, *qui ex* SUECIS GOTHISQUE *per* Romanos Pontifices *relati quondam fuere iu* Sanctorum *numerum. Quibus poſtquam addidero* Hiſtoriam Monaſteriorum SUEONIÆ, GOTHIÆ ac FINLANDIÆ, *neſcio quid ulterius expeti queat, quod concernat* rem REGNI *hujus* Eccleſiaſticam. Hactenus mellitiſſimus meus *OERNHIELM*. Extat & *Sacra Chronologia* *JOANNIS ELAI TERSERI*, ab Ortu Mundi uſque ad Ao. huj. Sec. 57. adornata, & *Upſaliæ* litteris *Paulinis* eôd. Ao. in 8. maj. f. impreſſa, in quâ multa quoque ſunt reperienda, quæ non ſolùm ad *Statum REGNI SUECICI Eccleſiaſticum*, ſed & ipſam *Academiam Upſalienſem*, cujus Profeſſores ab Ao. M. XCIII. & ſic à *Conciliô* UPSALIENSI uſque ad jam denominatum Ao. huj. Sec. 57. circa finem *Appendicis* hujus CHRONOLOGIÆ (Litt. Cc 3. fac. b. ſequ.) ſunt denominati, ſpectant. Et veneror ego hunc Librum ideò maximè, quoniam *Henning Witte*, Vir ſummæ eruditionis & candidiſſimi pectoris, cum ex *Livoniâ* in *Thuringiam* mihi, quod ſemper mente gratâ agnoſcam, in perpetuum favoris pignus jampridem dono miſit. *Poëtæ*, qui in hôc *REGNO*, nî fallor, adhuc valdè clarent, ſunt *Joannes Columbus* atque *Petrus Lagelööf*; *Joannes* autem *Bilberg* atque *Matthias Steuchius* inſignes ſunt Philoſophi.

BUNONIS.

α a *Suedia* à Septemtrione clauditur mari *Pietaoriko*; ab Oriente Ruſſiâ *b*: à Meridie mari Baltico, & Daniæ, quæ nuper erant, provinciis: ab Ocidente Norwegiâ. Duo hic ſunt maximi ſinus *Botnicus* & *Finnicus*. Bodnico ſeu Boddico ſinu in duas quaſi ſecatur partes. Præcipuæ vaſti hujus regni provinciæ ſunt *Gothicæ*, *Noricæ*, ſive *Suedia* proprie dicta, *Bodnia*, *Finnlandia*, aliæque verſus Septemtrionem provinciæ. *Carelia*, & *Eſthonia* Livoniæ. *c*

β *Guthia*, b *Gothia* ſeu *Gothlandia* diſcriminatur in *Gothiam Occidentalem*, ſeu *Weſtrogothiam Weſtergothland*: quæ ſola ex Sueciæ provinciis mare attingit Occidentale; habet *Nilœſiam*, *Scaram* ſeu *Scora* & *Gothenburg*, cum arce propinqua *Elsburg*: & c *Orientalem*, *Oſtrogothiam*, *Oſtergothland*; habet *Lincopiam* & *Vaſtenam* ſeu *Vadſtena*; ubi S. Brigitta fuit culta; & *Gothiam Auſtralem*, quæ & d *Smalandia* dicitur, ubi *Wexo* & e *Calmaria* munitiſſima arcem habens & portum. Hoc opidum expugnavit Chriſtianus IV. anno 1611. quod tamen factâ pace 1613. Sueciæ Regi reddidit.

γ f *Noricæ* provinciæ ſunt g *Uplandia*, cujus & totius regni caput eſt h *Stokholmia* in inſula ſinus *Meleri*; multis & magnificis ædificiis aucta ſuprà priſtinam ſortem jam longè evecta eſt. In ea quoque provincia eſt i *Upſalia c*. Hic porrò ſunt k *Sudermannia* Stregneſiam: l *Weſtmannia* Aroſiam: *Nericia Orebroam* habens: *Warmelandia*, *Geſtritia*, *Helſingia*, *Middelpadia*, *Dalecarlia*, provinciæ. E regione Calmariæ *Oelandia* inſula eſt, Suedis ſubjecta, inter quam & continentem ruit *fretum Calmarienſe*, *der Calmer Sund.*

HEKELII.

b S. *Finlandiâ*, *Bothnicô* Sinu diſcretâ, & *Livonia*, Mari etiam ſejunctâ.

c Terra *Suecia* inter Aquilonares eſt fertiliſſima, *Frugum*, *Mellis*, & *Argentô*, *Ære*, *Plumbô*, *Chalybe*, & *Ferrô* dives; præcipuè autem circa *Salburgam* Argentum purum nullô aliô permixtum Metallo effoditur. Animalibus omnis generis, piſcibus Fluviorum, Lacuum & maritimis mirificè abundat. Eſt tamen multis in locis aſpera, montoſa, humida & paludoſa. Unde & diverſis in locis invia, & rarior ibi Frugum & proventûs Fructuum.

 d Sin-

a Suediæ limites. b Gothia Occidentalis. c Orientalis. d Smalandia. e Calmaria. f Noricæ provinciæ. g Uplandia. h Stockholmia. i Upſalia. k Sudermannia. l Weſtmannia.

de etiam nomen traxit, natura operibusque munitissima, Emporiumque celeberrimum. Secunda est *Upsalia*, Academiâ Archiepiscopatuque insignis. *Calmar* in confiniis Daniæ, cum arce validissima, urbs est satis magna, portusque celebris: Est item *Nicopen*, munitum opidum Emporiumque clarum.

Upsalia. Calmar. Nicopen.

Botnia. Tornia.

II. *Botniam* sinus Botnicus in duas secat partes, Orientalem & Occidentalem. Nihil in ea notatu dignum, præter emporium *Torniam* ad intimum sinus recessum situm. ♂

Scrikfinnia.

III. Supra Botniam *Scrikfinni* sive *Schritfinni* incolunt, una cum Botnis, Suediæ regibus subjecti.

Lappia.

IV. Hinc versus Orientem in extimo veteris Germaniæ angulo *Lappia*; vulgò *Lappenland*, & incolæ ejus Germanis *Lappen*, Russis *Loppi*; in duo genera distincti. Occidentales Suediæ regibus parent; Orientales Rusfico vócabulo *Dickiloppi*, id est, feri Lappones, magno Moscoviæ Duci subjecti sunt.

Finnia.

V. Infra Lappiam Botniamque versus Meridiem est *Finnia*, inter Botnicum Finnicumque sinum posita: Plinio *Fenningia*, (qui insulam esse credidit) vulgo nunc *Finland*, dicta: haut parva Suedici Imperii portio, fertilis arvis, pascuisque læta. Urbium clarissimæ sunt; *Abo* episcopalis sedes, ac *Viburgum* in intimo sinus Finnici recessu nobile emporium. ɛ

Abo. Viburgum.

d Singulari *Joannis Schäfferi* doctrinâ ac famâ immortali clara.

BUNONIS.

♂ a Ad *Botniam* quoque referuntur *Angrimania* & *Corelia* provincia, ubi *Corelenburg* & *Kexholm*.

ɛ b *Finlandiam* Ericus rex Moscovitis extorsit: figuram habet trianguli, in cujus apice sunt *Alandiæ Insulæ*, & *Abo* opidum: in fine sinus Finnici est *Viburgum* e. Cæterum c *Estonia*, provincia Suediæ à Narva se extendit Parnoviam usque, habet d *Revaliam* in *Harria*, cujus episcopi sedes est in *Borcholm*. *Dorpatum in Oedenpoa* f, *Hapsalia* Wichiæ episcopi quondam sedes, translata Arensburgum in Oesiliam. In *Jervia* est *Vellinum*: in Allentapia *Narva* est ad fluvium cognominem; trans quem in ulteriori ripa è regione Narvæ Livonicæ est *Ivanogrodum*, sive *Russorum Narva*, à qua Moscovitici imperii incipiunt fines.

HEKELII.

e Propugnaculum quippe totius Regionis adversus *Ruthenos & Moscos*.

f Clarissimô *Andreæ Virginii* nomine clara.

a Botnia. b Finlandia. c Estonia. d Revalia.

CAP. XXII.

De Italia, & variis ejus nominibus.

I.

Italiæ dignitas.

EXplicatis Veteris Novæque Germaniæ partibus, commodissimus nunc videtur locus, à septemtrionibus versus meridiem pedem

pedem referre, ac transgressis hinc Alpium jugis Italiam introspicere. Quin pigeat, quæ omnium dignitate prima erat, eam posteriore loco dici: quidpe terra olim fuit omnium terrarum alumna simul & parens: divina providentia electa, quæ sparsa congregaret imperia, ritusque molliret; & tot populorum discordes ferasque linguas sermonis commercio contraheret ad colloquia; & humanitatem homini daret; breviterque unà cunctarum gentium in toto orbe patria fieret. Jam vero locorum salubritatem, cœli temperiem, aprica collium, opaca nemorum, tantam frugum & vitium olearumque fertilitatem, pecorum fœcunditatem, tam innoxios saltus, tot munifica sylvarum genera, tot lacus, tot amnium fontiumque ubertatem, colonias tam frequenteis, tam assiduam novarum urbium gratiam, tam clarum decus veterum opidorum: virorum denique ingenia, mores ac ritus, linguaque ac manu res gestas si repu-tes, nihil toto orbe terrarum commemores, quod huic conferri, nedum præferri, queat. 1

II. Nomen unde sortita sit, variè auctores tradunt. alii quippe à *bobus*, quorum magnitudine pulchritudineque fœcunda est, vocitatam Italiam existimant: nam ἰταλὸς veteri sua lingua dixisse Græcos, quos Latini *tauros*: alii veriùs ab *Italo*, rege Siculorum, qui primum agrum Sabinorum & Latium incoluere, hanc terrarum partem appellatam tradunt *Italiam*: quod posteà nomen in totam terram, inter Alpes & Siculum fretum, transiit. *Hesperia* etiam dicta fuit Græcis, à vespertino sidere Hespero: quia illis in occasum sita erat. *Saturnia*, *Ausonia*, *Oenotria*, *Latium*, quanquam ab antiquissimis Græcis, posteà etiam à Latinis Poëtis pro universa Italia ponantur, partium duntaxat fuere nomina. α Italiæ nomina.

II. Cæ-

BUNONIS.

α A Scriptoribus Italiæ aliis præterea appellatur nominibus; diciturque *Argessa* a, *Camesene*, *Chône* sive *Chonia* b, *Tyrrhenia*, & *Græcia Magna*.

HEKELII.

a *Apennina*, *Saleumbrona*, *Vitulia*, aut *Vitalia*.
b S. *Chaonia*.

REISKII.

1 a Italia sive originem sive significationem cogites, usu æquivoco vel ambiguo non caret. Nec enim inter omnes veteres tenetur illa derivatio, qua Italiam ἐκ τοῦ Ἰταλοῦ, *i.e.* à tauro Apollodorus dictam voluit lib. 2. nec ex rege murto Italo: Apud novos item varia èxtat. Bochartus à punico vocabulo איתריא *Iturgia*, i. e. pice voluit deduci, & pœnis ad Italiam inferiorem digressis auctoribus. b Brutia enim tellus picis multum progenuit, progenitumque aliis communicavit: Hinc eam veterum Italiam fuisse, multis ex locis aperte Bochartus comprobat lib. I. Chanaan cap. 33. Ergo Italia vel totam regionem pro usu hodierno, vel partem regionis extimam, & freto Siculo vicinam pro usu antiquiori significat. c Sic multa solum parti nomina debentur, non toti congruunt nisi κατὰ συνεκδοχήν: Nec mirum est, adeo de finibus Italiæ inter veteres & novos; Item de variis divisionibus adeo discordari. Confer

a Italia non à tauro. b Sed picet. c Nec tamen tota.

III. Cæterùm natura imperio Romano profpiciens, mari Supero Inferoque, & altisfimis Alpium jugis, ceu firmisfimo vallo, foffaque altiffima totam undique cinxit. *Terminos* igitur habet à Septemtrionibus Alpes: ab Ortu Arfiam Hiftriæ flumen & mare Superum, qui & *Hadriaticus finus* dicitur: à Meridie mare Inferum five Tufcum: ab Occafu iterum Alpes & Varum amnem. β

Italiæ fines.

IV. *Longitudo* ejus fumma eft ab Alpino fine *Auguftæ Prætoriæ* quæ vulgo nunc *Aofta*, per urbem *Romam Capuamque* meante curfu ad *Rhegium* opidum & *Leucopetram* promontorium, quod vulgo, *Capo de l'Arme*, millium paffuum IↃcccc. id eft, mill. German. ccxxv. *Latitudo* varia eft. At fubter Alpes millium paffuum, IↃLX. id eft, mill. German. cxl. medio curfu inter *Anconam* & *oftia Tiberina* millia paffuum cxxxvi. id eft, mill. German. xxxiv. Veteres *querno folio* eam affimilarunt: at noftri ævi homine γ *cruci humano*.

Longitudo.

Latitudo.

Figura Italiæ.

fer Cluverium Ital. Antiq. lib. I. nec enim termini eidem antiquæ ac novæ Italiæ convenient, nec eædem pro diverfo tempore partitiones, fi Geographiam veterem imperii Rom. notitiam confulas, & quatuor præfecturæ Italicæ Diœcefes.

BUNONIS.

β *Formio* amnis ultra Aquileiam vi. millia paffuum ab Ravenna clxxxix. m. pafl. antiquus auctæ Italiæ terminus eft, nunc Iftriæ. *Plin. l.* 3. *c.* 18.

γ *Cruris humani tibia* refpicit mare Inferum, & *fura* Superum; *medium furæ* eft in Cumerio promontorio apud Anconam; *poples* apud Ravennam; *genu* ad portum Liburnum. Inde *pars ima femoris* fefe attollit ad Alpes ufque. *Pes* Siculo Ionioque mari alluitur; duo finus, Tarentinus & Scylacius, faciunt *Plantæ* cavitates. *Calcaneus* effe poteft Japygium promontorium apud Hydruntum opidum, quod vulgò *Otranto*. Pro *calcari* erit mons Garganus. Digiti pedis erunt apud fretum Siculum, circa Rhegium & Leucopetram.

CAP. XXIII.

De divifione veteris Italiæ.

I.

Divifio Italiæ.

DIvifa fuit olim Italia aliter aliis fubinde temporibus; prout gentium migrationes finiumque commutationes factæ funt. Nos eam maximè divifionem fequemur, quæ fub primis Romanorum Imperatoribus fuit. Poftquam Gallorum inter Oceanum, Rhenum, Alpes, Internum mare & Pyrenæos montes incolentium, ingens multitudo, variæque nationes trans Alpes profectæ, eam Italiæ partem obfederunt, quæ inter Alpes & Appenninum ad Æfim ufque flumen; prope Anconam porrecta eft; GALLIA hæc Romanis dicta eft ITALICA: item *Gallia Citerior*, & *Cifalpina*; item *Gallia Circumpadana*, & *Togata* à toga Romana, quia veftitum ritufque

tusque Romanorum assumserat: quum trans Alpes *Ulterior Gallia* diceretur *Comata*, à coma seu cæsarie, quam incolæ ejus alebant: pars autem Transalpinæ Galliæ à braccis, femorum tegumento, *Braccata*, quæ eadem *Narbonensis provincia*. Sed sub eadem Galliæ Togatæ provincia comprehendebantur etiam alii populi; ut ad mare Inferum, *Ligures*: ad Superum, *Veneti*, *Carni*, *Histri*; in Alpibus, *Taurini*, *Salassi*, *Lepontii*, *Euganei*: & qui posteà provinciam per se una cum Transalpinis populis, Vindelicis atque Noricis conficiebant, *Rhæti*. Post Galliam Togatam primi sequebantur sub Apennino *Etrusci*, sive *Tusci*: ultra hos ad utrumque Apennini latus *Umbri*: Infra hos *Sabini* ac *Latini*, *Æqui*, *Volsci*, atque *Hernici*: Juxta Umbros ad mare Superum erant *Picentes*; dein *Marrucini*, *Vestini*, *Frentani*, *Peligni*, *Marsi*: ultra hos in mediterraneo *Samnites* & *Hirpini*: infra *Samnites* ad mare Inferum *Campani*: mox *Picentini*. Frentanis Hirpinisque jungebantur *Apuli*, Inde *Calabri* & *Salentini* lævum Italiæ cornu insidebant. Sub Apulis erant *Lucani*, ad utrumque mare. Sub his in dextro cornu & extimo Italiæ angulo erant *Brutii*.

CAP. XXIV.

Ligures, *Taurini*, *Cottii & Ideonni regna*, *Salassi*, *Lepontii*, *Euganei*, *Rhæti*, *Veneti*, *Carni*, *Histri*.

I.

[α] L*iguria* inter Varum & Macram amnes, mareque Ligusticum & Padum fluvium ad Placentiam usque porrecta, caput gentis Ligurum habuit [β] *Genuam*, vulgo nunc *Genova*. Reliqua inde opida clara fuere in ora maritima, [γ] *Nicæa* & [δ] *portus Herculis Monœci* à Græ- Liguriæ termini. Genua. Nicæa. Portus Herculis Monœci.

BUNONIS.

α a *Ligures* Celtici fuere generis; quippe quibus Salyes Galli seu Celtæ similis fuere sermone, moribus & cultu: fœminas hujus gentis ad operam locatas, si peperissent, statim ad fossionem & sarculum rediisse tradunt auctores.

β b *Genuam* posterioris ævi homines dixere *Janua*m, quasi à *Jano* conditam; Antiquissimis temporibus fuit præcipuum Ligusticæ oræ opidum & emporium, à Magone Carthaginiensi excisam Romani restituerunt.

γ c *Nicæa* hodie *Nizza* nomen habere videtur ἀπὸ τῶ νικᾷν à vincendo. a

δ d *Herculis Monœci portus* hodiè *Monaca* dicitur. Heic *Mancino* Cos. in Hispaniam ituro prodigia accidisse scribit *Valerius Max. lib.* 1. *cap.* 6.

HEKELII.

a Conciliô OEcumenicô I. clara est, ubi cccxiix. Episcopi hæresin *Arrii* damnarunt, & Occidentalium sententiam de *Paschate celebrando die Dominicâ*, quæ incidat in Lunam 15. 16. 17. 18. 19. 20. vel 21. post æqui noctium vernum probâ-

a Ligures. b Genua. c Nicæa. d Herculis Monœci portus.

Albium Intemelium. Albium Ingaunum. à Græcis Massiliensibus condita; inde Ligustica opida [ε] *Albium Intemelium*, & *Albium Ingaunum*, quæ vulgo contractè dicebantur *Albintemelium*, *Albinganum*, nunc *Vintimilia* & *Albenga*. Hinc Vada Sabatia. [ζ] *Vada Sabatia*, nunc *Savona*. Intus fuêre [η] *Pollentia*, *Alba Pompeja*, Pollentia. Alba Pompeja. Asta, Aquæ Statiellæ. Dertona. Iria. [θ] *Asta*, *Aquæ Statiellæ*, [ι] *Dertona*, *Iria*, quæ vulgo nunc dicuntur, *Polenza*, *Alba*, *Aste*, *Acqui* sive *Aich*, *Tortona*, *Voghera*. [1]

Taurini. II. Liguribus jungebantur *Taurini* inter Padi lævam ripam, Alpium radices & Orgum fluvium. Caput gentis olim [κ] *Augusta Taurinorum*, nunc vulgo *Turino*.

Cottii. III. His finitimi erant *Cottii* & *Ideonni* regulorum regna in Alpibus. Segusium. Cottiani regni caput fuit [λ] *Segusio*, sive *Segusium*, nunc *Susa*.

Salassi. IV. His iterum continuabantur *Salassi*, in valle quam *Duria* amnis mediam secat. Augusta Prætoria. Horum caput [μ] *Augusta Prætoria*, nunc

probârunt. Quô tempore autem id factum vid. *Joan. Henr. Alstedii* Sect. XXXVI. *Thesauri Chronol.* p. 340. Edition. 2.

BUNONIS.

ε *Albium* nomen traxisse videtur ab Alpibus, qui olim *Albii* montes dicti.

ζ Ad [a] *Vada* ista fugiens constitit Antonius *Cic. lib.* XI. *Famil. Epist.* 10. & 13.

η [b] *Pollentia* sub *Arcadio* & *Honorio* Imperatoribus mutua Romanorum Gothorumque clade nobilitata. *Orosius lib.* 7. *cap.* 37. & *Cassiodorus in Chron.*

θ [c] *Asta* hodiè *Aste* & *Asti* dicta; urbs est magna, splendida & opulenta.

ι [d] *Dertona* olim urbs insignis inter Genuam & Placentiam L. millibus passuum ab utraque distans.

κ [e] *Augusta Taurinorum* ad Padum ab Hannibale expugnata est. Hodie Sabaudiæ ducum sedes castello munitissima.

λ [f] *Segusium* dictum lingua Celtica *Segehusen* ab amne *Sege*, qui nunc est *Semar*, in Duriam influens. Cæterum per Alpes Cottias ut plurimum utebantur via Romani ex Italia in Galliam commeantes: [g] Cottii regnum patuit inter Ortum & Occasum à *Finibus*, usque ab *Eborodunum* opidum: inter Septemtriones ac Meridiem à Grajis Alpibus ad maritimas usque.

μ [h] Ab *Augusto Cæsare* hæc urbs condita & dicta est; *Prætoria* cognominata, quia Prætorianorum colonia eò deducta est. Hodie Germanis dicitur *Augst*.

REISKII.

1 [i] Alpes heic pro diversis gentium limitibus finguntur juga nempe illa Europæa continua; unde montium Pyrenæorum, & omnium reliquorum, nec non fontium fluminum ac fluviorum origines. Nomen ab albedine habent, si Festum audias, cum Sabini *quondam alpum pro albo dixerint*. Sin Bochartum audias, ex voce Punica אַרְבָּן *albon* i. e. *albescendo*. Sunt autem vel maritimæ per Liguriam, vel Cottiæ, vel Grajæ; vel Rhæticæ, seu Tridentinæ; Vel Noricæ, vel Carniæ, vel postremo Juliæ seu Pannoniæ: Isvicinum est mare superum ab situ boreali dictum, sicut inferum ab australi dicitur. Gentes hinc variæ, multæ nimium diffusæ, uti vetera sic sensa diversa novis pariunt auctoribus, ipsi Cluverio nostro perantiquam Italiam progresso. Quid de urbibus nonnullis, præsertim desitis aut eversis? Sic [k] *Aquilegia* totius Histriæ prima urbs, in sinu maris intimo emporiumque florentissimum, ubi Cæsarum sedes, temporaria, synodorum vero crebrior, & Patriarcharum assidua: Nunc nihil nisi nomen superest ab aquilegio, *i. e. ab aquarum copia* deductum, uti Vossius Observat. ad Pomp. ex Codd. MSstis. & inscriptionibus contendit, non *ab aquila*, ceu Julianus in Orat. voluit. In locum urbis fata & tempora Venetias reservasse, qui dixerit, non erralle videbitur: Portentosa de Patavinis originibus narratio, nec non de Livianis, quos ibi repertos Itali crediderunt, cineribus atque ossuariis fama, quam parum solidæ veritatis contineat, Morhofius libro singulari egregie docet.

BUNO

a Ad Vada. b Pollentia. c Asta. d Dertona. e Augusta Taur. f Segusium. g Regni Cottii termini. h Augusta, Prætoria. i Alpes unde variæ. k Aquilegia.

nunc vulgo *Aosta*; inde ' *Eporedia*, nunc *Invréa* & *Ivrea*. Eporedia.
V. Salassis contermini erant porro ξ *Lepontii*, circa lacum Verbanum, vulgo nunc *Lago Maggiore*, flumina, quæ is recipit. Caput fuit *Oscela* •, vulgo nunc ad *Tosam* amnem *Domo d'Oscela*. Lepontii. Oscela.
VI. Lepontios sequebantur in Alpibus *Euganei* inter Larium sive Comensem Lacum & Athesim fluvium. Horum opida fuere π *Anaunia*, sive *Anonium*, *Sarraca* & ϱ *Vannia*, vulgò nunc *Castel Nân*, sive *Nôn*, *Sarca* & *Civida* ad Ollium fluvium, dein σ *Clavenna*; & item τ *Telium* in Valle Tellina. Nobilissimi Euganeorum populi fuere *Sarunetes* in vallibus Clavennensi & Tellina; *Vennones*; ad ortus Athesis amnis; *Camuni*, nunc *Val Camonica*; ad Ollium fluvium *Trumplini*, sive *Triumplini*, nunc *Val Troppia* ad Melam amnem. Euganei. Anaunia. Sarraca. Vannia. Clavenna. Telium. Sarunetes. Vennones. Camuni. Triumplini.
VII. Supra Euganeos fuere *Rhæti*, duce *Rhæto* ex Tuscis, quum hi pellerentur Circumpadana regione à Gallis, orti. Fines habuere à Rheni fontibus, ad fontes usque Dravi amnis in Danubium defluentis. Caput eorum υ *Tridentum*, nunc vulgò *Trento*. reliqua opida clariora; *Curia* vulgo nunc *Chûr*, Italis *Coira*, φ *Feltria*, *Belunum*, nunc *Feltre*, Belluno. At χ *Verona* celeberrima omni ævo urbs, ab Euganeis simul & Rhætis condita fuit. Rhæti. Tridentum. Curia. Feltria. Belunum. Verona.

VIII. *Rhæ-*

BUNONIS.

' a *Eporedia* C. annis ante Christum natum condita. b *Salassi* conterminos habuere ab occidente Ideonni regnum & Centrones; à Septemtrionibus Veragros: ab Oriente Lepontios: à Meridie Taurinos & Libicios Gallos.

ξ c *Lepontii* habuere ab Occasu hyberno Salassos: ab Occasu æstivo Penninam Vallem, quæ hodie *Vallesia*, Germ. *das Wallifer Land*: à Septemtrionibus Helvetios atque Rhætos: ab Ortu trans Larium lacum Euganeos: à Meridie Orobios Insubres; & Libicios Gallos.

• *Oscela* Germanis hodie dicitur d *Thum im Eschenthal*, & ipsa Vallis *das Eschthal*.

π e *Anaunium* supra Tridentum est. Vallis quam Nosius fluvius, in Athesim defluens, secat, cognominatur *Val di Nôn*: at superiori parte *Val del Sôl*, Germ. *das Sultzthal*.

ϱ f *Vannia* etiam fuit in Carnis.

σ g *Clavenna* Germ. *Cläven*, Italis *Chiavenna*.

τ h *Telium* Germ. *Tell*, Italis *Teglio*. Regio illa hodiè maximè nobilitatur vino, quod suavitate reliqua omnia præstare vina dicitur, *Vallis Tellina*, Germanis dicitur *das Belldlin*.

υ i *Tridentum* Athesi amni appositum est. *b*

φ k *Feltria* in confiniis Carnorum & Venetorum posita etiam nunc Episcopali sede claret.

χ l *Veronam* Germanicè *Dieterichs Bern*, Athesis amnis ferè mediam nunc secat; olim alluebat tantùm. Nullibi in tota Italia Gallica tot reperiuntur antiquitatum monumenta, quot heic, tam in ipsa urbe, quàm in agro passim, *Catullo* Poëtæ venustissimo patria est *c*. Æquiparatur hodie Venetiis, Romæ, & Neapoli; illis lacu, isti nobilitate, huic tribus Castellis.

HEKELII.

b Gaudet *Episcopatu* & celebre est *Conciliô* in Templô *della Madonna* ibi celebratô. Egregium est *Cathedrale* & ad *Div. Petri* Templum, in quô Infans à *Judæis* interfectus videtur.

c Atque etiam *Cotta*, *Fracastorii* & utriusque *Scaligeri*, Poëtarum eximiè insignium ac venustorum Patria est.

a Eporedia. b Salassorum termini. c Lepontiorum termini. d Thum im Eschthal. e Anaunium. f Vannia. g Clavenna. h Telium. i Tridentum. k Feltria. l Verona Catulli patria.

Veneti. VIII. *Rhætis* ab ortu Solis proximi fuere ♆ *Veneti* [d], quos fabulosa Græcorum antiquitas ex Paphlagonum ad Pontum Euxinum gente, duce *Antenore* à Trojæ excidio huc deduxit. Alii veriùs Illyricum fecere populum. Euganeorum qui inde in Alpes secesserunt, occupârunt agrum ad mare Hadriaticum, inter Padum amnem & Timavi fonteis. Caput Venetorum ɷ *Patavium*, nunc *Padoüa*,
Patavium. ab Antenore Trojano conditum, vel áuctum. Inde opida celebria,
Atria. α *Atria* sive *Adria*, nunc *Adri*, à Tuscis quondam conditum;
Ateste. unde mari seu sinui Adriatico cognomen: tum *Ateste*, nunc *Este*:
Vincentia. *Vincentia*, nunc *Vincenza*; & β *Altinum*, ex quo, præter nomen
Altinum. & te-

BUNONIS.

♆ a Limites *Venetiæ* fuerunt ab ortu solis mare Hadriaticum, & Tilavemptus amnis: à Septemtrione idem amnis: ab Occasu Liquentia fluvius. Hinc lineâ per Bassanum & Brigantiam ad Delgæ fontem ducta, mox ipso Delga ad Athesim usque ab Euganeis & Rhætis disterminabatur. Inde ipso Athesi usque ad opidum Hostiliam; à Meridie ipso Pado à Gallia Togata separabatur.

ɷ b *Patavium*, *T. Livii* historici Romani patriam, Mela inter opulentissimas Italiæ urbes computat: hodie floret Academia *e*. Ad Patavium pertinet Arquadum vicus, ubi *Petrarchæ* ædes & sepulchrum.

α Nobilem ad *Hadriam*, sive *Adriam* fuisse portum testis est Plinius.

β c *Altinum* in paludibus situm, & palis superstructum fuisse docet Strabo.

HEKELII.

d Hi, Milites quippe intrepidi, (ut multa Loca alia illustria jam taceam,) *Calamatam*, *Carnatam*, *Chisalam*, *Coronam*, *Portum Navarinum*, qui olim *Zonchio*; hodiè verò *Germanis Alt-Navarin* dictus, ut & *Moream* Insulam ante biennium ☉. d. XXX. *Maj*. Styl. vet. seu d. IX. *Jun*. Styl. novi; annô vero superiori m. *August*. ipsum *Moreæ* Regnum, & in eô inprimis *Corinthum* Metropolin, eamque multis antiquis Rebus claram, & postea *Athenas*, omnium Artium atque Scientiarum Matrem, è *Turcicâ* tyrannide gloriosè eripuerunt, atque ubique contra hosteis ac persecutores *Christiani* nominis masculè sese præstiterunt. Ecquid dicam? Ipsam *Candiam* & *Caneam* à *VENETIS* excellenter animosis, utpote quorum SERENISSIMA RESPUBLICA, *Caroló Patinó*, illustrissimô PATAVINORUM illustrium *Phœbo*, in litteris d. XVII. *Junii* Styl. nov. Ai. huj. Sec. 82. humanissimè ad me datis, meritò contestante *Litteratorum eruditissimis venatrix est continua*, per supremum Militiæ navalis Prætorem, MOROSINIUM, assistente DEO, feliciter expugnatas esse, *Relationes* COLONIENSES *Latinæ extraordinariæ* in fol. Num. LXVII. sub datô d. XIX. huj. m. *Augusti* Styl. novi è *Tractu Rheni* (si aliter istis Fides est adhibenda) hôc confirmant modô: *Vehementissimè anhelamus ad confirmationem eorum, quæ nuper ex* Italiâ *accepimus de* CANDIA *&* CANEA *expugnatis per* Generalissimum MOROSINIUM *absque ullius viri internecione adminiculô domesticæ rebellionis Nuncium illud non solùm ad nos, sed & ad* Belgas, Hamburgenseîsque *delatum. Si veritati fuerit consentaneum, inter* Christianos *omneîs multùm sibi gratulabitur* MOROSINIUS, *se* Regnum CANDIACUM *absque sanguinis Christiani profusione recuperâsse, quod olim ultra viginti annos obsessum à* Turcis, *& ab eôdem cum internecione ultra centies mille* Turcarum *generosè propugnatum fuit, usque dum* 22. Septembris *anno* 1669. *subjugaretur, à quò tempore subjacuit jugo* Turcico. Hæc ex *Latinis* Coloniensium *Relationibus*. Quapropter meum votum est, ut DEUS noster omnipotens VENETIS istis fortissimis atque felicissimis gratiâ atque auxiliô suô validô ex gratiâ porrò adesse velit.

e A FRIDERICO I. fundatâ, ubi insigni cum laude quàm diutissimè docuit *Octavius Ferrarius*, Orator celeberrimus, in cujus locum *Carolus Patinus* Philologorum ac Medicorum illustrissimus & Antiquitatum nobiliorum Stator incomparabilis, tenuitatem meam Ann. M. DC. LXXXII. d. 17. Jun. Styl. nov. præter meritum, quod mente agnoscam perpetuò gratissimâ, promissis uberioribus additis, erat provecturus. Clarent inter Medicos quoque ibidem *Antonius & Dominicus de Marchettus*, *Jo. Portus* & *Jacob de Pighi*.

BUNO-

a Venetiæ regionis limites. b Patavium. c Altinum.

& tenuia quædam ruinarum vestigia apud Silim fluvium, nihil nunc reliquum est. Hinc sequebantur *Tarvisium*, γ *Opitergium*; nunc *Treviso* & *Oderzo*: & δ *Concordia*, cujus nomen manet. Tarvisium. Opitergium. Concordia.

IX. Reliquam hinc Euganeorum seu Venetorum oram ad Formionem usque amnem, qui nunc *Risano* est, apud opidum *Capo d'Istria*, *Carnorum* posteà obtinuit populus. Urbs heic, quondam potens atque ingens inter primas Italiæ ε *Aquilegia*, nunc *Aquiléa* deserta planè. Inde clara opida, ζ *Forum Julii*, nunc vulgò *Cividad di Friuli*; η *Julium Carnicum*, nunc *Zuglio*, in ruinis inter Tilavemptum fluvium & Alpes: *Vedinum*, vulgo Germanis nunc *Weiden*, Italis *Udene*. Circa Venzonum θ *Noreia* fuit Tauriscorum urbs, qui inde posteà *Norici* trans Alpes dicti. *Tergeste* item, vulgò nunc *Trieste*, clara olim Histrorum primùm urbs, post Romanorum fuit colonia, Carnorum provinciæ attributa. ι Sed in primis celebratus in hac ora fuit Græcis pariter ac Latinis monumentis *Timavus* amnis, inter Aquilejam & Tergeste, septem capitibus exoriens, uno ostio post mille haud amplius passus in mare emissus. Carni. Aquileja. Forum Julii. Julium Carnicum. Vedinum. Noreia. Tergeste. Timavus fl.

X. Post

BUNONIS.

γ a *Opitergium* à Quadis & Marcomannis excisum.

δ b *Concordia* Episcopatus titulo hodie clara, sed ædificiis & cultoribus deserta est. *L. Annius Antoninus Verus* inter Concordiam & Altinum apoplexia exstinctus est. Ad XXV. lapidem à Patavio in mediis stagnis marinis regina nunc Italicarum urbium conspicitur c *Venetia* sive *Venetiæ* urbs; insulis compluribus superstructa, subitis incrementis & imperio, quam antiqua origine, clarior. Etenim *Theodorici* Gothorum Regis & *Cassiodori* tempestate nulla ibidem fuit opidi forma; sed Cycladum similitudine per æquora longè patentia domicilia, quæ tamen posteà, quum *Longobardi Alboino* duce Venetiam regionem invaderent, in opidi formam congregata fuerunt. Ex tam tenuibus principiis, intra paucorum seculorum spatium, tam potens facta est civitas.

ε d *Aquilegia* ad Natisonis ripam, haud procul à litore maris Adriatici olim fuit urbs opulenta, quam ditem reddidit situs negotiationibus maximè opportunus. Claustrum & propugnaculum Italiæ fuit ab ea parte. Quare eam duo Consulares viri contra Maximinum præoccuparunt. Sic posteà Constantinus contra Constantium fratrem; sic deinde Maximus contra Theodosium Imperatorem eamdem præoccupare studuerunt. Caput fuit totius Venetiæ sub posterioribus Imperatoribus. Eam urbem Hunnorum Avarumque Rex Attila expugnavit ac diruit. Hodie ad exiguas reliquias redacta à paucis habitatur piscatoribus. *Ruffinus*, qui Josephi Scriptoris Judaici quædam in Latinum convertit sermonem, fuit Aquilejensis.

ζ e *Forum Julii* montibus undique cinctum instar Theatri esse docent, qui situm ejus pingunt.

η *Julii Carnici* vestigia exigua nunc extant, inter Crucis montem Tilavemptum Deamque ad Butim amnes sita, III. millium passuum supra Tolmetium opidum.

θ f *Noreia* fuit olim circa oppidum *Venzonem*.

ι In Carnis est vicus vulgo *S. Canzan* dictus: apud quem ex montis excelsi radicibus magna vis aquarum per complures fontes magno cum strepitu erumpit; moxque cuniculo subterraneo tota conditur ita, uti nusquam ampliùs appareat, donec post XIV. milliaria apud vicum vulgò *S. Giovanni di Cherso* dictum, iterum cum pluribus ingentibusque eructetur fontibus eâ naturâ præditis quam Timavi fontibus adscripserunt veteres. g *Timavus lacus* à mari abest III. milliaribus, de quo apud *Livium l.* 41.

a Opitergium. b Concordia. c Venetiæ urbs. d Aquileja Ruffini patria. e Forum Julii. f Noreia, Venzon. g Timavus lacus.

Histria. X. Post Carnos igitur est [κ] *Histria*, & populi Histri. Regio ceu Peninsula inter Formionem & Arsiam amneis in mare procurrit. Pola. Caput gentis fuit *Pola*, à Colchis, Jasonem & Medeam persequentibus, olim condita. Parentium. Ægida. Nesactium. Inde celebria opida, *Parentium* & *Ægida*, nunc *Parenzo* & *Cabo d'Istria*: item [λ] *Nesactium* ad Arsiam fluvium, nunc *Castel Nuovo*.

BUNONIS.

κ g *Histriæ* termini habentur ab Ortu Arsia amnis Italiæ finis; à Septemtrionibus Alpium juga: ab Occasu à Venetiis Timavo flumine, à Carnis Formione submovebantur. *Formionem* fluvium Istriæ terminum tamen statuit Plinius *l.* 3. *c.* 18. Isthmus ejus est inter Arsiæ fontem & proximam Formionis ripam.

λ *Nesactium*, quod Italiæ finem facit Ptolemæus, fuit ad ostium Arsiæ fluminis dextra ripa.

a Histriæ termini.

CAP. XXV.

De Gallis Cisalpinis. [1]

I.

Libici. Vercellæ. Lævi. Ticinum. Novaria. GAllicæ gentes trans Padum fuere, *Libici*, *Lævi*, *Insubres*, *Orobii*, *Cenomani*. [α] *Libicorum* caput fuere [β] *Vercellæ*, nunc *Vercelli*; [γ] *Lævorum* [δ] *Ticinum*, nunc *Pavia*: eorundem fuit [ε] *Novaria*, nunc *Novara*.

II. [ζ] *In-*

BUNONIS.

α a *Libici* seu *Lebecii* & *Libecii* terminos ab Occasu habuerunt Orgum flumen: à Septemtrionibus Alpium radices: ab Ortu Guniam fluvium; à Meridie Padum inter Guniæ & Orgi confluentes.

β In Campis *Vercellensium* cum *Cimbris* pugnarunt & cruenta victoria potiti, C. *Marius* & Q. *Catulus*.

γ b *Lævi* ab Occasu habuerunt Guniam fluvium: à Meridie Padum: ab Ortu Lambrum fl. à Septemtrionibus lineam super Novariam à Gunia ad Biagrassum oppidum ducendam: Inde minor Ticinus qui in Lambrum confluit: ab hoc confluente alia rursus linea ducenda est ad Adduæ Padique confluentes.

δ c *Ticinum* à flumine nomen accepit *a*. Bello Punico secundo vicus tantùm fuit, cùm inter *Hannibalem* & *P. Cornelium Scipionem* Africani patrem apud Ticinium amnem, haud ita procul à Pado, prælium fieret. Ea pugna Scipio victus in hostium venisset potestatem; nisi protectum cum prætextatus filius ab ipsa morte rapuisset. Gothorum duces sedem regiam hîc posuerunt. Superioris seculi anno 25. *Franciscus I.* Galliæ Rex à *Caroli V.* Imperatoris copiis ad hanc urbem acie superatus, captus, & in Hispaniam abductus est.

ε *Novaria* à flumine nomen habet.

HEKELII.

a In hâc Urbe est Academia, quæ à *Carolô M.* non diu post Parisiensem erecta esse creditur. Is enim Imperator ad conservandam, propagandamque veram doctrinam Christianæ Religionis quosdam Sapientiam profitentes *Ticinum* misit, ut illam ibi in animos hominum infunderet. *Jason* celeberrimus ICTorum multos annos in eâ est professus. *Baldus* eorum Antesignanus heîc postremam suam doctrinam effudit, moritur denique, & in Conventu *Minorum* sepelitur. Unde *felix Academia* dicitur. Leg. *Francisci Schotti* Itinerarium nobiliorum Italiæ Regionum Part. I. p. 131. Seq.

REISKII.

1 Hæc Cisalpina Gallia quam primum Italiæ accessit, vel *nova* Italia, vel *accessoria* vocabatur, & ab Octavii Aug. Cæsaris ætate regiones octavam, nonam, decimam atque undecimam comprehendebat. Vicario Præfecta prætorio commis-

a Libicorum termini. b Lævorum fines. c Ticinum.

II. ζ *Insubres* omnium Gallicarum in Italia gentium fuêre validissimi. Caput eorum η *Mediolanum*, vulgo nunc Italis *Milan*, German. *Meyland*. Opida hinc clara; θ *Laus Pompeja*, nunc *Lodi*: *Forum Diuguntorum*, nunc *Crema*; *Moguntiacum* sive *Modicia*, nunc *Monza*. Insubres. Mediolanum. Laus Pompeja. Forum Diug. Moguntiacum.

III. ι *Orobiorum* fuêre κ *Comum*, λ *Bergomum*, *Forum Licinii*, nunc vulgo *Como*, *Bergamo*, *Berlasina*. Orobii. Comum. Bergomum. Forum Licinii.

IV. Ultra Insubres Orobiosque incoluere ad Venetiam usque μ *Cenomani*; quorum caput *Brixia*; nunc *Brescia*, sive *Bressa*. Prætereà celeberrimæ urbes, ν *Cremona*, & ξ *Mantua*, à Tuscis quondam condita. Cenomani. Brixia. Cremona. Mantua.

V. At

commissas. Caput inter reliquas Mediolanum extitit, quam Μετρόπολιν Ἰταλίας Athanasius Patresque Sardicenses nuncupant, nec ab Rom. episcopo dependentem Salmasius, Blondellus, Pettusque de Marca lib. I. cap. VI. comprobant. Huic toties obsessæ pro Lombardia coercenda, toties captæ ac funditus eversæ, tam germanici Cæsares incumbunt Italia æque tota sensim nostro imperio subducitur. Sed res illi medii fuerunt ævi; Ultimi sunt gentes illi quarum heic fit mentio, Boji permultis etiam migrationibus famosi: Horum tria genera Velserus, Golzius, Spanheimius numerarunt; *unum Vindelicos inter Bavorosque, alterum in Bojæmia vel Bojohæmia; Tertiumque in Allemannia, sive Suevia hodierna.*

BUNONIS.

ζ [a] *Insubribus* à Meridie finitimi fuere Lævi: à Septemtrionibus Lepontii & Orobii, ab Occasu suprema parte Novariæ fluvii, vulgò *la Gogna* dicti, à Libiciis submovebantur: ab Ortu habuerunt Cenomanos.

η [b] *Mediolanum b* jam inde 222. annis ante Christum natum magna & frequens exstitit urbs: splendorem & dignitatem perpetuo custodivit; licet maximis bellis sæpè petita. *Ausonius* Poëta eam versibus celebravit. *D. Ambrosius* Episcopatum urbis olim tenuit, à civili administratione Liguriæ ad munus ecclesiasticum vocatus. *c*

θ [c] *Laus Pompeja* à Bojis Gallis condita, cum primùm in Italiam venissent; Fridericus Imperator eam urbem à Mediolanensibus destructam in tutiori loco restruxit; quod est opidum *Lodi* tribus millibus passuum à *Laude veteri* dissitum.

ι [d] *Orobii* ab Occasu habuere Lepontios: à Septemtrione eosdem Lepontios: deinde Eugaeos: & à Meridie Insubres.

κ [e] *Comum* Lario lacui appositum. Posteà *Novum Comum* dictum, originem dedit *Plinio Juniori*, qui bibliothecam illis dedicavit, & pecunias in alimenta ingenuorum puerorum subministravit; ut ipse scribit *lib.* 1. *Ep.* 8. *Paulus Jovius* quoque fuit Novocomensis. In agro Comensi, ad Lacus Larii orientale litus, fons est mirandæ naturæ, quem ter in die statis auctibus ac diminutionibus crescere & decrescere, tradit idem *Plin. l.* 4. *epist. ult.*

λ Bergomum olim videtur fuisse caput gentis.

μ Insubribus ab Ortu solis continuabantur [f] *Cenomani* inter Padum & Alpium radices ad Venetos usque porrecti.

ν [g] *Cremona* à Gallis Cenomanis olim videtur condita. Sub initium imperii Vespasiani ab hujus militibus igni tota absumta est, sed confestim restaurata. Ejus urbis cives, quod *Antonii* partes fuissent secuti, ab *Augusto* agro multati sunt.

ξ [h] *Mantua* nomen & ortum dedit [i] *Baptistæ Mantuano* monacho. [k] *Virgilius* ad Mantuam in pago, qui [l] *Andes* dictus, natus est. Quo vero situ locus iste fuerit, incertum est: quanquam Mantuani nunc eum esse contendant, qui II. millia passibus ab urbe dissitus vulgo nunc dicitur *Petolo*. Ipsa urbs *Mantua* licet in paludibus sita natura & arte munitissima sit, nuper tamen A. 1630. à Cæsarianis militibus intercepta est.

HEKELII.

b Præclara olim Imperii Sedes.

c Hujus Vita elegantissimè descripta est à celeberrimô Theologô atque Polyhistore, *Theophilô Spizeliô*, Evergetâ meô magnô, in ita dictâ *Vet. Academ.* JESU CHRISTI p. 129. seqq.

 BUNO-

a Finis Insubr. b Mediolanum. c Laus Pomp. d Orobiorum fines. e Comum. f Cenomanorum fines. g Cremona. h Mantua. i Baptista. k Virgilii patria. l Andes.

V. At cis Padum Gallici populi fuêre *Ananes*, *Boji*, *Senones*.
Ananes. ο *Ananes* Liguriæ continuabantur circa π *Placentiam* Romanorum
Placentia. coloniam, vulgo nunc *Placenza.*

VI. Inde sequebantur ϱ *Boji*, secundum Insubres maxima po-
Boji. tentissimaque Gallorum Italicorum gens. Caput eorum fuit σ *Bono-*
Bononia. *nia*, nunc vulgo *Bologna*; *Felsina* ante dicta, cum caput Hetrusco-
Parma. rum esset. Inde opida nobilia, τ *Parma*, υ *Brixellum*, φ *Regium*
Brixellum, *Lepidi*, χ *Mutina*, ψ *Forum Cornelii*, ω *Faventia*, α *Forum Li-*
&c. *vii*; quæ nunc vulgo *Parma*, *Brisello Reggio*, *Modena*, *Imola*, *Faënza*, *Forli.*

VII. Postremi Gallorum in Italia fuêre β *Senones*, inter Ravennam & Æsim flumen, quod nunc *Jesi*, prope *Anconam*, partem Umbrorum agri incolentes. Caput heic gentis constituêre γ *Senam Gallicam*, sive *Senogalliam*, vulgo *Sinigaglia*. Reliqua hujus oræ opida in Umbris dicemus.

CAP.

BUNONIS.

ο a *Ananes* sive *Anamani* fuere inter Ligures, Bojos, Cenomanos & Lævos.

π b *Placentia* ad Padum sita nomen sortita *à placendo*; pulcherrimum habuit amphitheatrum extra urbem, quod eam oppugnante *Cæcina* conflagravit. Haud longè infra Placentiam fuit c *Vicumviæ* seu *Vicumniæ* emporium sive castellum; ad quod quum incondita turba XXXV. millium Hannibal occurrisset, à paucis Pœnis fusi sunt. Cæterum apud Placentiam *Trebia fl.* in Padum confluens nobilitatus est Romanorum clade, quam à Pœnis Hannibale duce acceperunt. Tunc enim ipsi, quum se ignibus & oleo fovissent, Sempronium Cos. & Romanos suâ hyeme vicerunt. *Placentia* à Pœnis Amilcare duce direpta & incensa est. Placentinus ager vellere & pecoribus ditissimus est; unde *Casei Parmenses* proveniunt.

ϱ d *Boji* conterminos habuerunt Anamanos, Cenomanos, Venetos, Senones & Ligures.

σ e *Bononiam* prima nobilitavit Academia Italiæ: in via Æmilia post Mutinam inter Rhenum & Idicem amnes sita est.

τ f *Parma* ad fl. cognominem; unde ortus *Cassius Severus*, qui Elegias & Epigrammata conscripsit.

υ g *Brixellum* ad Padum est, nobilitatum interitu *Othonis* Imperatoris, qui exitum pugnæ Bedriacensis hîc exspectans, quum cladem suorum accepisset, pugioni incubuit.

φ h *Regium Lepidi*, anteà *Forum Lepidi*, etiam simpliciter *Regium* dictum, in via Æmilia situm est. *M. Brutus à Cn. Pompejo* interfectus est apud *Regium*.

χ In eadem via Æmilia i *Mutina* nobilitata maximè fuit civilibus inter *Augustum* & *Antonium* bellis; quum illic Antonius *Brutum* obsideret: Augustus verò cum *Hirtio*, & *Pansa*, coss. ea obsidione Brutum liberarent. Inter Mutinam & Bononiam est illa k *Rheni insula*, in qua bello Mutinensi deposito, provinciarumque partitione, *Triumviratus* inter *Augustum*, *Antonium & Lepidum* constitutus est.

ψ l *Forum Cornelii* in medio Faventiæ & Claternæ situm est. Hic *S. Cassianus* natus, qui Brixiano Episcopatu pulsus, scholam in patria sua aperuit, & martyrium consummavit.

ω Ad m *Faventiam*, in eadem via Æmilia sitam, *Carbo* à Syllanis victus Italiaque pulsus est.

α *Forum* Livii in via Æmilia ad Urentis fl. ripas situm est. Hîc *Athaulfus* Gothorum rex honori Imperatoris sororem germanam *Placidiam* matrimonio sibi copulavit.

β *Senonum gens* sedibus suis ad mare Hadriaticum à M. Curio Dentato pulsa; ac demum à P. Cornelio Dolabella planè omnis deleta fuit.

γ *Seno-Gallia* ad Misi fl. ostium, maritima Umbræ urbs, post exactos à M. Curio Dentato ex his locis Gallos, facta est Romanorum colonia anno Urbis conditæ 463. *Pompejus* ad hanc urbem vicit Marium, eamque diripuit.

BUNO-

a Ananes. b Placentia. c Vicumniæ. d Boji. e Bononia. f Parma. g Brixellum. h Regium Lepidi. i Mutina. k Insula Rheni. l Forum Cornelii. m Faventia.

CAP. XXVI.

Etruria & Umbria.

I.

GAlliæ Togatæ jungebatur à meridie α *Etruria*, ſub Apennino monte. Ejus incolæ *Etruſci* ſive *Tuſci*; Græcis *Tyrrheni* dicti. Sed horum prima ſedes fuit, ut antè dictum, trans Apenninum, ab utraque Padi ripa; unde à Gallis expulſi, intra Apenninum, mare Inferum & Tiberim Macramque amnes conſederunt, *duodecim urbibus totidemque Principatibus* inter ſe conſtitutis. Urbium nomina hæc ſunt; *Vetii*; β *Volſinii*, γ *Cluſium*, δ *Peruſia*, ε *Cortona*, ζ *Are-*

Etruria.

XII. Urbes & principatus Etruſcorum.

BUNONIS.

α *Etruria* [a] *Vetus* ſeu *Circumpadana* iiſdem finibus incluſa fuit, quibus deinde Gallia Circumpadana. Nempe trans Padum ab Occaſu fuit *Orgus* amnis, à Septemtrionibus fuere radices *Alpium*, ad Veronam uſque; hinc *Atheſis* ad oſtium uſque: ab Ortu *mare Hadriaticum* & cuncta Padi oſtia accolebant Tuſci Ravennam uſque. At [b] *poſterior Etruria* cingebatur à Septemtrionibus *Apennino monte*; ab Ortu *Tiberi flumine*; à Meridie *Mari Infero*; quod de ejus nomine *Tuſcum*, *Etruſcum*, & *Tyrrhenum* appellatum eſt. *Tiberi* & montium jugo ab Umbris fuere ſubmoti Tuſci; & *Macra fl.* à Liguribus.

β [c] *Volſinii* ſive *Vulſinii*, ad lacum Volſinienſem: olim Potentiſſimi Etruſcorum Volſinienſes, in luxuriam demum prolapſi reip. adminiſtrationem & bella gerenda ſervis commiſerunt; qui dominis ſuis oppreſſis remp. occuparunt. Sed domini à Romanis adjuti, ſubactis denuò ſervis, in libertatem reſtituti ſunt.

γ [d] *Cluſium*, ad paludem Cluſianam, in longitudine ſpatioſam, in latitudine anguſtam, per quam Clanis fl. ad Tiberim fertur; urbs pervetuſta, olim *Camers* dicta, Volſiniis xxv. millia paſſuum diſtans; *Porſennæ* fuit regia; qui Tarquinios Româ ejectos reducturus, *Mutii*, *Scævolæ*, *Horatii Coclitis*, & *Clœliæ virginis* deterritus virtute, pacem cum Romanis iniit. Ad Cluſium fuit [e] *Labyrinthus Porſennæ*, de quo Plinius lib. 36. cap. 13.

δ [f] *Peruſia* à Cortona xx. millia paſſuum in ortum eſt, & ipſa urbs antiquiſſima; calamitate illa nobilis, quam experta eſt, quum *Octavius Auguſtus* L. Antonium, Marci fratrem intra Peruſiæ muros redegiſſet, & ad deditionem compuliſſet: Antonium inviolatum dimiſit, & militibus ignovit; ſed magis irâ militum, quam voluntate ducis ſævitum eſt, non tantùm in Peruſinos, verum etiam in Romanos, eoſque viros primarios, quorum plurimi equites & ſenatores ad aram D. Julii Cæſaris mactati ſunt inſtar victimarum. Quidam opidanorum rebus & penatibus ſuis ignem ſubjecit, & ſe gladio transfixum intulit flammæ; quæ ventis agitata totam corripuit urbem; adeoque concremata ſunt omnia; excepto uno Vulcani templo. Sed poſt tantam calamitatem ſtatim reſurrexit, & ab hac nova inſtauratione dicta eſt *Auguſta Peruſia*. Cæterùm Peruſini fuerunt *Baldus*, ejuſque frater *Angelus de Ubaldis*, JCti. *Bartolus* etiam in hac urbe jus civile didiciſſe ſcribitur. Inter Peruſiam Cortonam magnus conſpicitur lacus, [g] *Thraſimenus*: propius Peruſiam eſt, quam Arretium, unde etiam *Peruſinus* dictus. Inſignitus eſt ingenti illa *clade*, quam hîc bello Punico II. ab *Hannibale* acceperunt Romani *Flaminio* Coſ. Tantus fuit pugnantium ardor, ut graviſſimum terræ motum non ſenſerint.

ε [h] *Cortona*, Græcis *Croto* dicta, ab Arretio eſt xiv. millia paſſuum, urbs pervetuſta, quippe quæ longè ante bellum Trojanum exſtitit. Pelaſgi enim, *Tarcone* Duce, hanc tum Umbrorum urbem magnam & florentem ceperunt, eaque pro belli arce contra Umbros uſi ſunt. *Herodotus* ſuâ adhuc ætate Pelaſgicâ linguâ uſos Cortonenſes teſtatur *lib.* 1.

BUNO-

a Veteris Etruriæ fines. b Poſterioris Etruriæ fines. c Volſinii. d Cluſium, Camers. e Porſennæ Labyrinthus. f Peruſia. g Lacus Thraſymenus qui & Peruſinus. h Cortona.

ζ *Aretium*, η *Falerii*, θ *Volaterræ*, *Vetulonii*, *Rusellæ*, *Tarquinii*, ι *Cære*. Ex his hodieque exstant, nominaque vulgaria habent ista; *Bolsena*, *Chiusi*, *Perugia*, *Cortona*, *Arezzo*, *Civita Castellana*, *Volterra*, *Grosséto*, *Cerveteri*. Reliquarum κ *Veji* ad XII. lapidem ab urbe Româ fuêre, circa opidum nunc *Scrofano*; λ *Vetulonii* fuere, prope litus inter *Plombinum* & *Maßam* opida; *Rusella* vulgò nunc dicitur *Bagni di Roselle*, id est, μ *Aqua Rosellarum*. ν *Tarquiniorum* vestigia jacent supra Cornetum opidum.

II. Cele-

BUNONIS.

ζ a *Arretium* sive *Aretium* ad Arnum amnem est. *a*

η b *Falerii* iterum memorantur *hujus capitis* §. 6.

θ c *Volaterræ* urbs ab Arno & Pisis ad tricesimum circiter lapidem, haud procul dextrâ Cecinæ ripâ, in valle profunda supra collem excelsum sita est. Huc confluxerunt à Sylla proscriptorum quidam; qui quatuor cohortibus armatorum constitutis, per biennium tolerata oppugnatione, tandem publicam fidem secuti, loco cesserunt. Hodiè antiquitatum monumentis clara est. Ad mare usque pertinuisse ejus agrum indicio sunt d *Vada Volaterrana*: quibus contiguæ sunt e *Salinæ Volaterranæ*. Ab hac urbe XIV. millia passuum sunt f *Aquæ Volaterranæ*; prope quas lacus quidam exigui, sed profundi admodum aquarum scaturigine semper ebullientes; unde odor sulphuris tam pravus exit, ut volucres supervolitantes illicò mortuæ decidant. Aquæ, voraginibus veluti subjecto igni perpetuò æstuantibus, ad IX. pedes cum strepitu ingenti & horrendo fragore in altum eguntur, rursumque in sese recidunt. Fervor tantus est, ut injecta animalia statim decoquantur, ossaque carnibus nudata emergant.

ι g *Cære* opidum, Pelasgis *Argylla* dictum, IV. millia passuum à mari in saxeo tumulo situm est. In magna fuit apud Græcos existimatione ob justitiam simul & fortitudinem: quippe abstinuit latrociniis, quanquam potentissima foret: & apud Delphos thesaurum consecravit, qui *Argyllanorum* vocatus. Rex Cæretanorum fuit *Mezentius*, qui Turno auxilia tulisse fertur. Cæritani Gallos, qui Romam ceperant, debellarunt & Romanos ad se confugientes, æternumque ignem & Vestales Virgines conservarunt. h *Aquæ Cæretanæ* opido vicinæ fuere celebres, propter eos, qui valetudinis causa eò commeabant: plerique nunc interpretantur *Aquas Stilianas* VI. millia passuum ab opido Cære distitas. i *Cæretanus amnis* is fuerit, qui huic opido proximus est, vulgò nunc *Vacina fiume*.

κ k *Veji* urbs in excelso & undique abrupto saxo sita, cum Romanis grave & diuturnum gessit bellum, ac decennem sustinuit Romanorum obsidionem. Quum Romani ad Alliam fl. à Gallis fusi fugatique essent, multi eorum, trajecto Tiberi huc incolumes evaserunt: quumque Roma ab iisdem Gallis capta & incensa esset: agitarunt tribuni plebem, ut relictis ruinis, in urbem Vejos migrarent: cui tamen rei obstitit Camillus.

λ l *Vetulonii* & *Vetulonium* urbs fuit inter Populonium & Turrim S. Vincentii, III. millibus passuum à mari, circa Lynceum amnem; qui hodie *Cornia* dicitur, & *Caldanas paludes*.

μ Haud longè à litore & Prile lacu sunt m *Aquæ Rosellarum*, juxta quas in colle conspiciuntur insignes ruinæ præclari quondam opidi, quod pastoribus nunc & pecudibus habitatum, vulgo *Moscona* dicitur; rudera illa sunt antiquæ illius urbis, quæ *Rusellæ* dicitur.

ν *Tarquiniis L. Tarquinius Priscus* Romam migravit & Rex ibi factus est. A Tarquinio Superbo exsulante persuasi Tarquinienses Romam legatos miserunt, & pro eo senatum populumque deprecati sunt; quin aperta vi reditum Tarquiniis conficere conati sunt. *Falisci* & *Tarquinienses*, compluribus suorum habitu sacerdotum subornatis, faces & angues furiali habitu præferentes, aciem Romanam turbarunt. *Frontin.*

HEKELII.

a Situm est in planitie gratiosâ, & inter duodecim *Hetruriæ* Urbes relatum. Romanis in triginta millium aures auxilio fuit, & *Scipioni* in *Africam* ituro frumenti modios certum viginti millia dedit. Vicissitudine suorum Principum multum detrimenti perpessum est, & diutinum *Hetruriæ* Spectaculum miserabile extitit, quoad Cosmus, Dux *Florentiæ*, ejus administrationem recepit, ab eô enim tempore restitui cœpta est.

BUNO-

a Arretium. b Falerii. c Volaterræ. d Vada Volaterrana. e Salinæ Volaterr. f Aquæ Volaterranæ. g Cære. h Aquæ Cæretanæ. i Cæretanus amnis. k Veji. l Vetulonii. m Aquæ Rosellarum.

II. Celebres prætereà urbes in Etruria fuerunt, ξ in littore; ο *Luna* trans Macram fluv. ſed Etruſcorum tamen opidum, portu nobile, nunc *l'Erici;* inde π *Piſæ*, nunc *Piſa;* ρ *Portus Liburnus*, ſive *Hercules Liburnus*, nunc *Livorno:* σ *Populonia*, cujus veſtigia extant prope *Plombinum.* τ *Telamon*, nunc *Telamone;* υ *Coſa*, nunc *Anſidonia:* φ *Graviſcæ*, quondam infra Cornetum; χ *Centum Cellæ*, nunc *Cività Vecchia;* & ψ *Alſium*, nunc *Palo.*

Luna. Piſæ. Portus Liburnus. Populonia. Telamon. Coſa. Graviſcæ. Centum Cellæ. Alſium. Nepete. Sutrium. Falerii F. F.

III. Intus in mediterraneo, ω *Nepete*, α *Sutrium*, β *Falerii Faliſco-*

BUNONIS.

ξ Primum Etruriæ opidum ab amne Macrâ fuit.

ο [a] *Luna* opidum cum portu maximo & pulcherrimo, & promontorio. Opidum hoc poſteà *Portus Ericis* appellatus eſt. Quum totum hoc litus Liguſticum, adeoque omnis Alpium maritimarum tractus, marmore ſcateat; præcipuæ lapicidinæ in portu & ſinu Lunæ fuerunt: Hinc *Lunenſe* & *Liguſticum marmor* celebratur. Plinius *Lunenſem caſeum* prædicat magnitudine, qui ad ſingula millia pondo premarur: idem Plinius ex Etruriæ *vinis Lunenſi* palmam tribuit.

π [b] *Piſæ* ſeu *Piſa* urbs ad Arni fl. oſtium aliquot ſeculis ante Trojanum bellum condita eſt. Mare, quod inter *Populonium promontorium* ſive *Plumbinum* opidum & Lunæ promontorium curvo litore recipit Arnum fl. [c] *Piſanus* appellatur *ſinus*. Ad ipſum Arni oſtium fuit [d] *Portus Piſanus*. Tria millia paſſuum à Piſis, qua Lucam itur, conſpiciuntur [e] *Aquæ* calidæ *Piſanæ*.

ρ *Livorno* hodie emporium cum portu nobile eſt. *Liburni* olim navibus citis & levitate præcipuis inſignes memorantur: unde Romani naves levitate & celeritate præſtantes *Liburnicas* appellarunt.

σ [f] *Populonia* ſive *Populonium* ſitum fuit in promontorio ſublimi, quod præruptum in mare excurrit, in ſpeciem peninſulæ. Rudera ejus conſpiciuntur III. millibus paſſuum à *Plumbino* opido, quod ex ruinis ejus originem traxit. Ex eo loco *Æthalia*, *Corſica* & *Sardinia* inſulæ conſpiciuntur. *Navale Populoniæ* hodie vocatur *Porto Baratto*. [g] *Promontorium Populonium* extimo ſuo in mari excurſu, quo opidum *Plumbinum* ei impoſitum eſt, vocatur nunc *Capo di Campana.*

τ Inter Umbronis oſtium & promontorium Coſanum eſt [h] *Telamon* opidum. In exiguo illo promontorio, quo *portus Telamon* clauditur, circa Telamonem victi ſunt *Galli Ciſalpini* à *Coſ. Æmilio Papo*, XL. millia cæſi & X. millia capti cum Rege Congolitano. Polyb. l. 2.

υ [i] *Coſa*, *Coſæ*, ſive *Coſſæ* ubrs paulum à mari recedit. Subjacet ei [k] *portus Herculis*. Ab urbe illa [l] *Promontorium* dictum eſt *Coſanum:* quod etiam *promontorium Argentarium*. Inter Martam & Minionem amnes fuit.

φ *Graviſca* ſeu *Graviſcæ* urbs à gravitate ſoli & aëris appellata, funditus interiit; nec fuit eo loco, ubi hodie eſt opidum, vulgo *Corneto* dictum.

χ [m] *Centumcellæ* opidum vulgo *Cincellæ*, & *Cività Vecchia*, id eſt, *civitas vetus* dictum, nobiliſſimum inter Neapolim & Liburnum portum, vulgo *Livorno* ſeu *Ligorno*, habet in litore portum, Ptolemæo dicitur [n] *Portus Trajani.*

ψ *Palo* eſt villa gentis Farneſianæ, quo loco olim fuit *Alſium* opidum.

ω [o] *Nepete* opidum inter Sutrium & Falerios jacet, à Sutrio abeſt ad IV. millia paſſuum.

α [p] *Sutrium* Roma diſtat circiter XXV. millia paſſuum. *Camillus*, Etruſcis victis, Sutrinis urbem, quam iſti occupaverant, reſtituit. Proverbium eſt apud Plautum; *Quaſi Sutrium eant.*

β Romani, XXX. circiter millia paſſuum diſtantes à *Faleriis*, urbem appellarunt [q] *Falerios*, & gentem atque agros *Faliſcos*. Camillus hanc urbem obſidens principum liberos, à ludimagiſtro proditos, non accepit; ſed verberibus proditorem in opidum redigendum pueris illis tradidit. Quo facto opidani permoti Romanis ſeſe dedidere. Sita fuit urbs illa ad viam Flaminiam inter Ocriculos & Romam, in arduo monte, adeoque loco natura munito. Ad hanc urbem fuit [r] *Junonis Faliſcæ lucus & fanum.*

a Luna op. cum portu & promontorio. b Piſæ. c Sinus Piſanus. d Portus Piſanus. e Aquæ Piſanæ. f Populonia. g Promont. Populonium. h Telamon opidum, portus & promontorium. i Coſa. k Portus Herculis. l Promont. Coſanum ſeu Argentarium. m Centumcellæ. n Portus Trajani. o Nepete. p Sutrium. q Falerii, & Faliſci. r Junonis Faliſcæ lucus.

Fanum Voltumnæ. Hortanum. Herbanum. Saturnia. &c.

liſcorum, γ *Fanum Voltumnæ*, δ *Hortanum*: quæ vulgò nunc *Nepe*, *Sutri*, *Cività Caſtellana*, *Viterbo* & *Orti*. Inde ε *Herbanum*; quæ poſteà Urbs vetus, nunc *Orvieto*. ζ *Suana* & η *Saturnia*, *Senæ*, *Florentia*, *Piſtoria*, *Luca*, nomina antiqua retinent.

Umbria antiquior.

IV. Tuſcis jungebantur ad Tiberim fluv. *Umbri*. 1 Sed hi ab initio ad utrumque mare latè incoluerunt, unde fluvius, mediam poſteà Etruriam ſecans, *Umbro* olim, nunc *Umbrone*. Ab Infero mari eos rejecerunt *Etruſci*; à Supero *Senones Galli*, at his à Romanis deletis, *Umbriæ fines* fuere in Romano Imperio ab Auſtro *Nar* amnis, vulgo *Nera*, in Tiberim confluens; ab Occaſu *Tiberis*, & trans Apenninum *Bedeſis*, nunc *Ronco*, apud Ravennam mare Hadriaticum petens; à Septemtrionibus ipſum hoc *mare*; ab ortu *Æſis* fluvius, & inde linea ducta ad Naris fontes.

Umbro fl. Umbriæ posteriores fines.

Umbriæ opida maritima.

V. Urbes in ora Hadriatici ſinus; θ *Ravenna*, ι *Ariminum*, κ *Piſau-*

BUNONIS.

γ a *Fanum Voltumnæ* haud longè à Volſinienſi lacu in Cimini montis jugo ſitum, publicis univerſæ Etruriæ conventibus olim celebratiſſimum fuit. Fuiſſe creditur, ubi nunc eſt *Viterbium*, patria *Johannis Annii* monachi, qui *Beroſi*, *Manethonis*, *Xenophontis*, *Fabii Pictoris*, *M. Catonis*; aliorumque Scriptorum fragmenta, flagitioſum in modum confinxit, civibuſque Viterbienſibus improbè impoſuit.

δ b *Hortanum* apud Tiberis Nariſque confluentes *Horta* dicitur Paulo Diacono.

ε c *Herbanum* ad Clanis Palliæque confluentes natura loci olim fuit munitiſſimum in prærupto tumulo ſitum.

ζ d *Suana* eſt ad Ariminum fl.

η Haud longe à Suana ruinæ e *Saturniæ* conſpiciuntur, ad Albinam fl. De *Sena*, *Florentia*, *Piſtoria* & *Luca* infra dicetur hujus lib. cap. 37.

θ f *Ravenna*, totius Romandiolæ urbs nobiliſſima, inter Utenſem & Bedeſin amnes in paludibus ſita fuit urbs trigemina: cujus partes, *Civitas vetus*; *Via Cæſarea*; & *Portus novus* ſive *Claſſis* aquis perflua; indeque ſalubritas aëris loco conciliata; ut ibi gladiatores ali atque exerceri juſſerint Romani *b*. Tota autem ligneis conſtabat ædificiis. Hic *claſſem* iidem Romani habebant continuè paratam, quæ immineret Græciæ; ſicuti *Miſenatium* claſſis alterum tutabatur mare; & Galliæ, Hiſpaniæ, Mauritaniæ, Africæ, Ægypto, Sardiniæ atque Siciliæ incubabat. Destructa eſt claſſis à *Luitprando* Longobardorum Rege. Cæterùm hîc eſt *Candidianus* fluvius vulgò *Candidiano* dictus, in portum Auguſti defluens, ad cujus pontem *Odoacer* Herulorum Rex à *Theodorico* Gothorum Rege victus & fugatus eſt. Cæterum Ravenna ſedes *Exarchorum* fuit: & patria *Thomæ Ravennatis*, cujus exſtat liber de vita hominis ultra annos 120. producenda.

ι g *Ariminum* nomen habet ab amne, quo occidentale ejus latus abluitur, qui olim *Arriminus* appellatus, hodie vulgo *Marrechia* dicitur. Is hodie urbi jungitur marmoreo ponte antiqui operis. Urbs antiqua eſt, ab Umbris habitata, antequam Galli Senones hæc loca occuparent. *Conſtantii* Imperatoris temporibus hic concilium celebratum eſt prope CCCC. epiſcoporum, qui Synodi Nicenæ Symbolum magna cum offenſa Imperatoris ſuis ſententiis comprobârunt.

HEKELII.

b Celebris eſt magis antiquitate, quàm ædificiorum pulchritudine.

REISKII.

1 Hetruria & Umbria aut diſtinctæ fuerunt provinciæ tum ſitu tum terminis ſuis; Au junctæ unitæque ſaltem ab Hadriani temporibus Utraque autem ſuburbicaria fuit, uni vel Cor rectori (quem ætas Conſtantineana dixerat vel uni Conſulari ſub Valentiniano iterum com miſſa, Hetruria Tuſcis vel Hetruſcis appellatio nem debuit, genti pervetuſtæ ac indigenæ, cu *nec lingua nec mores aliis nationibus æquales obtigerint* teſte Dionyſio Halicarnaſſeo, Lib. I. qui οὐδὲ ἄλλῳ ἔθνει οὔτε ὁμόγλωσσον οὔτε ὁμοδίαιτον voca Tyrrh

a Fanum Voltumnæ. b Hortanum. c Herbanum. d Suana. e Ravenna cum portu. f Ariminum op. & Ariminus fl.

ϰ *Pisaurum*, λ *Fanum Fortunæ*, & *Sena Gallica*, suprà dicta: nomina vulgaria nunc sunt, *Ravenna*, *Rimino*, *Pésaro*, *Fano*, *Sinigaglia*. Intus μ *Cæsena*, ν *Sarsina*, ξ *Urbinum*, ο *Sentinum*, Opida mediterranea.
π *Æsis*, ϱ *Camerinum*; vulgò nunc *Césena*, *Sarsina*, *Urbino*, *Sentino*, *Jesi*, *Camerino*. Cis Apenninum, σ *Iguvium*, τ *Mevania*, υ *Spoletium*, φ *Tifernum*, χ *Nuceria Camellaria*, ψ *Asi-*

Tyrrheni postea Pelasgorum genus ex Lembo Imbroque maris Ægæi Thraciæque vicinis insulis huc novas per colonias delati, & sacra & instituta extrea secum intulerunt, neque Tyriatanum aut Punica, quæ Fullerus voluit, sed Græca, hinc porro in Umbriam traducta. Inde tamen Thuscia & Hetruria non duplex, sed una extitit: Sin viri docti cum Salmasio duplicem constituant, alteram *Italicam sive annonariam*, & alteram *suburbicariam*: a Dux in una provincia partes erunt, Italicæ quidem, præfecturæ tamen urbicariæ annumerata altera. Quicunque autem cum Fallero, Viro doctissimo Tyrrhenos à Tyriis ortos volunt, & in Thusciam delatos, hi ab antiqua historia nimium recedunt. Denique quo plura de urbibus heic offeruntur, eò pauciora nostro congruunt scripto.

BUNONIS.

ϰ Arimino XXII. millia passuum abest b *Pisaurum*, quod ab Occidente *Pisaurus* amnis præterfluit, hodie *Foglia* dictus: unde urbi nomen quæsitum. c

λ Ultra Pisaurum ad VII. millia passuum jacet *Fanum Fortunæ* opidum; ejus opidani auctoribus dicuntur *Fanestres*.

μ d *Cæsena* apud Sapin & Rubiconem amnes, Arimino propinquior est.

ν e *Sarsina* in confinio Galliæ Togatæ, apud lævam Sapis fluvii ripam, Umbricarum extrema, *Plauti* patria est.

ξ f *Urbinum*, *Metaurense* ab amne *Metauro*, cui impositum, dictum est. Hodiè vulgo dicitur *Castel Durante*, estque sedes hodie *Ducum Urbinatium*. Quod enim hodie *Urbinum* exstat, non magis *Metaurense* poterat appellati, quàm *Pisaurense*, quippe in medio uttiusque amnis situm est.

ο Ultra Camerinum & Matilicam, versus Urbinum, in Apenini valle est g *Sentinum*. In Sentinatium agro pugnam illam Romani pugnârunt contra Gallos, Senones, Etruscos, Umbros atque Samnites: in qua *Decius* diis devotus occubuit.

π h *Æsis* opidum ad *Æsis* fluminis ripam positum est. Æsinatem caseum probat Plinius. Supra Æsim opidum in Apennini radicibus situm est opidum i *Matilica*.

ϱ k *Camerinum* sive *Camers* opidum situm est in montibus illis, qui Picenum ab Umbria disterminant. Verùm & *Clusium* Etturiæ opidum, antea appellatum fuit *Camers*.

σ l *Iguvium* opidum fuit in Apennini radicibus, Tiferno proximum. Non eodem fuisse olim situ, quo nunc conspicitur, testantur reliquiæ templorum ac theatri haud procul dissitæ.

τ m *Mevania* ad Tiniæ Clitumnique confluentes est, infra Fulginium. Adventante exercitu *Vespasiani*, exercitus *Vitellii* opidum hoc, ceu arcem belli, occupavit. Fuit sublimibus *bobus* ac *tauris* insignis Mevania. Apud eandem in villa Agrippinæ Augustæ *Androgynus* olim natus est. Patens circa Fulginium, Mevaniam & Clitumnum amnem campus est; in quo Umbrorum fuit exercitus, adversus quem Q. Fabius Maximus Rullianus III. & P. Decius Mus II. coss. profecti sunt, Liv. lib. IX.

υ n *Spoletium* firmitudinem suam Hannibali probavit: Is enim à Trasimeno lacu veniens opidum oppugnavit; sed magna suorum clade repulsus, ex unius coloniæ viribus collegit, quanta moles esset Romanæ urbis. Spoleti ex muliere virum factum esse tradit *Livius* l. XXIV.

φ o *Tifernum* primum cis Apenninum à Tiberi opidum, p *Tiberinum* dictum est, ad discrimen *Tiferni Metaurensis*; *Villæ Plinianæ* vicinum fuit. *Plinium juniorem*, pœne adhuc puerum, patronum cooptavit; in quo ille sua pecunia postea templum exstruxit.

χ q *Nuceria*, cognomine r *Camellaria*, in via Flaminia, apud transitum Apennini, haud procul fonte *Tiniæ* fluminis jacet. Inter Nuceriam & Fulginium est f *Forum Flaminii*, ad quod *Gallus* & *Volusianus*, quum adversus *Æmilianum*, qui in

 Mœsia

a Tuscia duplex. b Pisaurum op. & Pisaurus fl. c Fanum Fortunæ. d Cæsena. e Sarsina. f Urbinum. g Sentinum. h Æsis op. & fl. i Matilica. k Camers sive Camerinum. l Iguvium. m Mevania. n Spoletium. o Tifernum. p Tiberinum. q Nuceria. r Camellaria. f Forum Flaminii.

ψ *Asisium*, ω *Hispellum*, α *Fulginium*, β *Tuder*, γ *Interamnium*, δ *Narnia*, ε *Ameria*, & citra Narem, ζ *Ocriculi:* quæ vulgò nunc, *Angubio*, *Bavagna*, *Spoleti*, *Città di Castello*, *Nocera*, *Assisi*, *Ispello*, *Fuligno*, *Todi*, *Terani*, sive *Terni*, *Narni*, *Amelia*, *Otricoli*.

Mœsia res novas moliebatur, proficiscerentur, interfecti sunt. Pons, in quo cæsi, postea *pons sanguinarius* appellatus est.

HEKELII.

c *Schottus* dicit, hanc Urbem ædificiis atque plateis esse perelegantem, mercimoniis divitem, emporiumque *Italiæ* celebre, ad cujus nundinas frequens Mercatorum fit concursus ex variis Provinciis certis anni temporibus.

BUNONIS.

ψ a *Asisium* ab Arno versus Orientem jacet; *S. Francisci Monachi patria.*

ω Et ab Asisio versus Spoletium euntibus b *Hispellum.*

α Haud procul Hispello, versus Meridiem, ad Tiniam amnem c *Fulginium* est.

β Et à Spoletio versus Occasum Solis haud procul Tiberis ripa d *Tuder*.

γ Ab Ameria versus Orientem est e *Interamna* sive *Interamnium* opidum, Nare flumine circumfluum, III. millia passuum ab Interamna fuere f *Tres Tabernæ* eo loco, qui vulgo dicitur *Ponte Confino*: hîc Maxentii insidiis periisse videtur *Severus Imperator*. Zos. II. Sed tamen alii auctores Tabernas, ubi istud commissum est parricidium, interpretantur illas, quæ sunt in Pomptino Campo.

δ g *Narnia* in aspero, arduo & prærupto monte sita est, cujus præruptam rupem *Nar* abluit: unde urbi nomen. Hic inter duos præruptos montes *Cæsar Augustus olim pontem* exstruxit, cujus *fornices omnium celsissimi* exstitere; teste Procopio. Ejus pontis rudera etiam nunc supersunt. d

ε h *Ameria* municipem habuit *Roscii* patrem.

ζ i *Ocriculi* sive *Ocriculum* Umbricarum versus Meridiem Romæque proxima urbs est. *Ocricoli* hodiernum II. ferme millia à Tiberis ripa distat: at prope ipsam ripam in lata planitie ingentia conspiciuntur multorum magnorumque ædificiorum rudera; unde colligitur hoc fuisse *Ocriculum antiquum*.

HEKELII.

d Hodiè Civitas oblonga, ædificiisque satis elegans est, ac rerum copiâ lauta ob Agri vicini fertilitatem, licet aliquandô Bellorum Calamitatibus involuta clades ingentes Patrum memoriâ acceperit.

a Asisium. b Hispellum. c Fulginium. d Tuder. e Interamnium. f Tres Tabernæ. g Narnia. h Ameria. i Ocriculum, Ocricoli.

CAP. XXVII.

De Sabinis & Latio. [1]

I.

Siculi. Italia. INfra Umbros ad mare usque antiquissimis temporibus incoluere *Siculi;* à quorum Rege *Italo*, hæc regio primùm dicta est *Italia*, quæ

REISKII.

1 Sabinia ab Sabo rege vel Deo, quem Samium Semonem prisci cognominant, nomen quin deduxerint, nullum erit dubium, si quidem ille Sabus extitit, Ipsa gens Straboni Lib. V. *antiquissima censetur*, & *indigena*, cui ortum Picentes atque Samnites, debeant, his vero Lucani, ultimo Lucanis Brutii. Adeò Sabinis primæ per Italiam inferiorem coloniæ assignabuntur, si gravissimo Strabonis testimonio standum eri[t] Interim Pelasgos atque Tyrrhenos advenas Sabi[norum] sedibus & migrationibus sese socios ad[…] miscuisse, nemo negabit, uti suspicor, nisi an[…] tiquæ historiæ geographicæ ignarus. De Cure[…] tibus autem & Latio, primisque hujus incol[…] quam dissident Græci Romanique, quotqu[…] veterum extant, scriptores? Ut chaos quodda[m] confusum hinc oriatur, si omnia paulo accura[…] ti[…]

quæ deinde ab Aboriginibus, pulsis inde Siculis, *Saturnia*, vocata est, & mox item *Latium:* unde Aboriginibus novum nomen *Latini.* Sed in partem Antiqui Latii posteà successerunt α *Sabini*, inter Narem & Anienem, quorum hic *Teverone* dicitur. Caput Sabinorum fuit β *Reate*, nunc *Rieti;* & ante hanc γ *Cures*, nunc *il Vecovio de Sabina*, cœnobium, cum ingentibus veteris urbis reliquiis, hinc Romani dicti fuere δ *Quirites.* Reliqua opida celebria sunt: ε *Nursia*, nunc *Norcia;* ζ *Cutiliæ*, cujus ruinæ prope opidum *Cività Ducale;* η *Amiternum;* cujus vestigia prope *Aquilam.* Inde θ *Eretum* & ι *Nomentum*, prope Anienem, vulgò nunc *Monte Ritondo* & *Lamentario.*

Saturnia. Latium. Sabini. Reate. Cures.

II. Sub Sabinis itaque juxta Tuscos fuere κ *Latini*, non totius Ita-

Latii Veteris & Novi fines.

tius examinare velis. Id unum è sacro codice, multisque hujus locis probabilius datur, ut primos Italiæ Latiique incolas כתים *Chitim* Græcè κιτίους vel κιτιεῖος vindicemus. Loca id quatuor confirmant, Bocharto etiam citata Lib. III. Phal. c. 5. Urbes item Chitheis cognomines duæ, nec non aperta Julii Africani Eusebii, Cedreni & Geographi Nubiensis testimonia. Hinc Chronicum Alexandrinum clarissime: Κίτιοι, ἐξ ὧν Ῥωμαῖοι καὶ Λατῖνοι. Adde Latii nomen, quod ab *latendo* veteres deducunt: Ut vel ita cum Arabico Punicoque כתם *Chetema*, quod est abscondere, satis congruat. Kircherus in Latio quidem Lib. I. c. 1. easdem tuetur origines; In capitibus vero sequentibus Janigenas, Aborigenes, Sicanos, Oenotrios, Pelasgos, Umbros, Latii colonos veteres admiscet, longamque regum seriem, terminosque regionis antiquæ varios producit. Ex his tamen omnibus liquet, quod in præfat. confitebatur, *dispares Historicorum fere omnium opiniones reperiri.* Sed quis heic observata omnia de Romanis originibus depromat? quæ in tertium vel quartum annum Olympiadis sextæ incidunt, Trojano excidio longe posteriores. Ne dicam de urbibus Sabinorum Latiique antiquissimis, harum templis, monumentis, villis, prædiis, quæ Romo etiam Romuloque apud Janum Jacobum Boissardum auctoribus attribuunrur.

BUNONIS.

α a Sabini à Meridie jungebantur Latinis; terminus inter utrosque fuit Anio fl. Ab Occasu illis fuit Tiberis ad Ocriculos usque. A Septemtrione habuerunt Umbros Nare amne distermінatos. Ab Ortu solis contermini illis fuerunt Piceni, Vestini, ac inde Meridiem versus Marsi. Non autem fuêre *Sabini* Græci generis, sed Opici sive Osci.

β b *Reate* urbs antiqua, nulla alia re magis celebratur, quàm asinorum eximio genere. *Reatinæ* etiam auctoribus memorantur *paludes*, in quibus ungulæ jumentorum indurantur: quibus propinquus est *Velinus lacus*, in quo lignum dejectum lapideo cortice obducitur.

γ c *Curibus* orti sunt *T. Tatius*, & *Numa Pompilius.*

δ Non omnis Sabinorum gens primùm dicta fuit *Quirites*, sed Curium tantùm incolæ.

ε d *Nursia* Sabinarum urbium versus Septemtriones & Picenum extrema est: Ex *Polla*, & Sabino patre, Nursinis natus est *Vespasianus* Imperator, in vico Phalacrine, educatusque in prædiis Cosanis. Circa Nursiam e *Vespasiorum* fuit *prædium*: ubi complura exstitêre Vespasiorum monumenta. Sueton.

ζ Ad Cutiliam f *lacus est Cutiliensis*, umbilicus Italiæ, in quo insula fluitans.

η g *Amiternum* nobilitavit *Crispus Sallustius*, qui hîc, anno post natum Veronæ Catullum, in lucem editus est.

θ h *Eretum* haud procul Tiberis ripâ, in edito colle, XIII. passuum millibus Roma distat.

ι Ad Ereto mille amplius passus versus Orientem abest opidum i *Nomentum.*

κ *Latini* Siculos ex regione illa inter Narem & Anienem, quæ posteà Sabinorum fuit, primùm ejecerunt, eamque appellarunt k *Latium*: quam-

a Sabinorum termini & Origo. b Reate, Reatinæ paludes. c Cures. d Nursia. e Vespasiorum prædim. f Lacus Cutiliensis. g Amiternum Salustii Patria. h Eretum. i Nomentum. k Latium primum.

Italiæ solùm, sed & orbis universi gens nobilissima. λ Terra eorum *Latium* dicta, arctis initio finibus inclusa, ab Aniene ac Tiberi ad Circæum usque promontorium, quod vulgo nunc est *Circelli.* μ At postquam finitimi etiam populi *Æqui*, *Hernici*, *Volsci*, & *Ausones* sub eodem Latinorum nomine computati sunt, finis *novi Latii* fuit Liris amnis, vulgò nunc *Garigliano.*

Roma. III. *Caput Latii* omni ævo fuit ν *Roma*, urbs, ab Aboriginibus, qui anteà *Oenotri* dicebantur, cum ex Græcia in Italiam advenissent, condita; ab Æneæ posteris, ut tradunt, aucta: urbium sanè Regina, orbisque terrarum caput ac domina. Reliqua opida, antiquitate & claritudine, præcipua fuere, *Tibur*, ξ nunc *Trivoli*; ο *Præneste*, nunc *Pilastrina*; *Gabii* medio inter Præneste & Romam itinere quondam; π *Tusculum*, nunc *Frascati*; ϱ *Aricia*, nunc *L. Aricia*; σ *Lanuvium*, nunc *Città Lavina*; τ *Alba longa*, inter Al-

Tibur. Præneste. Gabii. Tusculum. Aricia. Lanuvium. Alba longa.

quamdiu verò primi illi Latini hoc *primum* inter Narem & Anienem *Latium* tenuerint, incertum est. Inde à Sabinis pulsi Latini regionem trans Anienem occupârunt & de suo nomine appellarunt *Latium.* Duplex autem fuit Latium.

BUNONIS.

λ [a] *Antiquum*, *Vetus* seu *Priscum*, inter Anienem, Tiberim & Mare inferum, ad Circæum usque promonrorium.

μ Et *Novum* ad Lirim usque se extendens. *a*

ν [b] *Romam* diu ante bellum Trojanum conditam primi omnium tenuerunt Siculi; eaque jam ante adventum Euandri *Valentia* vocata, post Græco nomine dicta est Ῥώμη, *Roma.* Cluverius in Ital. Antiq. l. 2. cap. 2. *De hac ipsa urbe* *b* *plura cogniturus legat vel hanc ipsam Cluverii Italiam; vel Fabricii Romam Antiquam.*

ξ [c] *Tibur* apud Anienem positum maximè nobilitatum est templo Herculis. Hîc frequentes fuerunt villæ; ut *Manlii Vopisci* villa *Tiburtina*; villa *Hadriani*; *Zenobiæ* possessio.

ο [d] *Præneste* opidum, in alto monte situm, naturâ & opere munitum, multos habuit cuniculos subterraneos: per quos, quum [e] *C. Marius*, à *Lucretio Asella*, Syllanarum partium viro, obsessus, evadere non posset, cum *Pontio Telesino*, fugæ comite, stricto utrimque gladio concurrit, eumque occidit, ipse saucius à servo impetravit, ut se occideret *c*; Liv. Præneste habuit [f] *Fortunæ Primigeniæ* templum celebre & in eo sortes.

π [g] *Tusculum* XII. millibus passuum ab urbe Roma versus Orientem ultra Lanuvium, Ariciamque & Albanum montem fuit supra *Frascatium*; ubi hodiè ingentes murorum reliquiæ supersunt. In Tusculano agro celeberrima fuit *villa Ciceroniana*, quod [h] *Tusculanum Ciceronis* dictum, eo situ, ubi nunc est cœnobium, quod vulgò *Santa Maria di Grotta Ferrata* appellatur.

ϱ [i] *Aricia* est in viâ Appiâ, mille passus ultra Albanum opidum, XIII. millia passuum Româ distans. In agro ejus fuit [k] *Nemus Aricinum*, & *Lucus Dianæ Aricinæ.* Nemus istud Dianæ dictum quoque est *Nemus* sive [l] *Lucus Egeriæ*, ab Egeriâ nymphâ, quam conjugem Numæ finxerunt.

σ [m] *Lanuvium* ultra Ariciam & Dianæ nemus apud eandem viam Appiam fuit. *M. Aurelius Antoninus Pius* Imperator apud hoc opidum in villâ Lanuvinâ natus est. Apud Lanuvium quoque fuit *templum* & [n] *lucus Junonis Sospitæ.*

τ [o] *Alba longa* fuit ad Orientalem lacus Albani ripam, in iis tumulis, qui medii inter montem & locum intercedunt ad XX. fere millia passuum Româ distans. A situ porrectæ in dorso urbis *Longa Alba* appellata est, ut discerneretur ab altera, *Alba* in *Marsis*, cujus opidani dicebantur *Albenses* discriminis ergò, quum *Albæ longæ* incolæ *Albani* dicerentur. A Tullo Hostilio destructa est Alba ista, & tota interiit sine vestigiis.

HEKELII.

a *Servius* ponit *Antiquum Latium* à *Tiberi* ad *Fundos*;

a Latium Vetus & Novum. b Roma. c Tibur. d Præneste. e C. Marii mors. f Fortunæ Primigeniæ templum. g Tusculum. h Tusculanum Ciceronis i Aricia. k Nemus Aricinum. l Et Lucus Egeriæ. m Lanuvium. n Junonis Sospitæ templum & lucus. o Alba longa.

Albanum quondam montem & Lacum; & Albæ mater τ *Lavinium*, prope litus, nunc *Patricia*; inde υ *Laurentum*, nunc *Paterno*: & tandem φ *Ostia* ab Ostiis Tiberinis nomen habens. Circa Anienis Tiberisque confluenteis opida χ *Antemnæ*, ψ *Collatia*, ω *Fidenæ*, in tenuibus incertisque vestigiis ostenduntur. α *Rutuli* pars fuere Latinorum; caput eorum β *Ardea*. Lavinium. Laurentum. Ostia. Antemnæ. Collatia. Fidenæ. Rutuli. Ardea.

IV. γ In *Æquis* fuere δ *Carseoli* sive *Carsula*, nunc *Arsuli*, & *Valeria*, quæ & *Varia*, nunc *Vico Varo*; tum ε *Sublaqueum*, nunc *Suliaca*; ζ *Algidum*, in Algido monte & nemore, nunc *Selva d'Algieri*. Æqui. Carsula. Varia. Sublaqueum. Algidum.

V. η *Hernicorum* fuere; θ *Anagnia*, ι *Alatrium*, κ *Verulæ*, λ *Fe-* Hernici. Anagnia. Alatrium. Verulæ.

Fundos; & *Novum* inde usque ad *Vulturnum Fluvium*, qui juxta *Cumas* in mare labitur, & *Natarone* hodie *Leandro* vocatur.

b Clarissimô Viri incomparabilis, *Athanasii Kircheri*, nomine hactenùs magis clarâ.

c *Livius*. Hoc Oppidum tantæ est antiquitatis, ut de ejus exordiô & conditore non consentiant autores, & diversi propterea diversa tradant.

BUNONIS.

τ [a] *Lavinium* ad Numicii fontem positum fuit, in eo colle, in quo nunc conspicitur fanum *S. Petronellæ*, à quo III. milla passuum sunt ad ostium amnis & mare. In Numicio fl. periit [b] *Æneas* cum hostibus dimicans, cui Ascanius templum hic constituit, quod [c] *Dei Indigetis*, seu *Patris Indigetis* appellavit. Fons Numicii & antrum, unde is exit, sacrum erat [d] *Annæ Perennæ*.

υ [e] *Laurentum* haud procul fuit à Tiberi ad mare.

φ [f] *Ostia* ab Anco Martio condita vulgò creditur, tria ferè millia passuum à litore hodie abest apud flexum amnis, cum ingentibus veterum murorum vestigiis.

χ [g] *Antemnæ* sive *Antemna* fuit inter Nomentanam, Tiburtinamque vias, apud lævam Anienis ripam.

ψ [h] *Collatia* in iis collibus seu tumulis fuit, qui inter viam Prænestinam sternuntur & lævam *Anienis* ripam; qua pars aquæ *Crabræ*, quæ hodie vulgo *La Marana* dicitur, Anieni miscetur, ad sextum ferè ab urbe lapidem.

ω [i] *Fidenæ* urbs v. millia passuum Roma abfuit; ad *Castellum Jubileum* ejus visuntur rudera. Accidit apud Fidenas anno Tiberii Imperatoris XII. res admodum miseranda. Nam amphitheatri cavea, populo gladiatorum munus spectante, collapsa est; & plusquam L. hominum millia occidit.

α [k] *Rutuli* Lanuviorum, Laurentium, & Volscorum finibus claudebantur.

β [l] *Ardea* v. circiter millia passuum à mari recedit XX. millia passuum Româ distans; hodie vicus est. Ardeatium ager palustris & morbosus esse perhibetur.

γ [m] *Æqui*, qui & *Æquani*, & *Æquicoli*, & item *Æquiculani* dicti sunt, unde originem duxerint, incertum est. Incoluerunt ad utramque Anienis ripam inter Sabinos, Marsos, Volscos, Hernicos atqui Latinos.

δ [n] *Carseoli* opidum ad Anienem fuit media ferè regione inter Vicum [o] Varum & Sublaqueum. Romani usi sunt hoc opido ad nobiliores captivos asservandos.

ε [p] *Sublaqueum* nomen habet à tribus lacubus, quos *Anio* in Tiberim defert. Eò, relictis literarum studiis, clam fugiens devenit *S. Benedictus*.

ζ [q] *Algidum* nobilitarunt Æqui clade à Q. Fabio Vibulano cos. accepta. Item *Lucius Virginius* centurio, cujus filiam *Virginiam Appius Claudius* corrumpere volebat, in *Algido* militabat.

η In Novo Latio [r] *Hernici* inter Latinos, Æquos, Marsos & Volscos fuere medii.

θ [s] *Anagnia* fuit caput gentis.

ι [t] *Alatrium* XI. circiter millia passuum in Orientem æstivum fuit ab Anagnia.

κ [v] *Verulæ* infra Alatrium jacent in Austrum versus, ad v. circiter millia passuum.

BUNO-

a Lavinium. b Æneæ mors. c Templum Dei Indigetis. d Fons Annæ Perennæ. e Laurentum. f Ostia g Antemnæ. h Collatia. i Fidenæ. k Rutulorum fines. l Ardea. m Æqui. n Carseoli. o Varia. p Sublaqueum. q Algidum. r Hernici. s Anagnia. t Alatrium. v Verulæ.

Ferentinum. Volscorum opida. Antium. Circæi. Tarracina sive Anxur. Pomptinus ager & Paludes. SuessaPometia. Velitræ. Cora. Norba.

λ *Ferentinum*, nunc *Anagni*, *Alatri*, *Veroli*, *Ferentino*, dicta.

VI. Sub Hernicis ad mare fuerunt μ *Volsci*, opida eorum in litore ν *Antium*, ξ *Circæi*, ο *Tarracina*, quod anteà *Anxur*: intus statim celeberrimus *Pomptinus ager*, & ϖ *Pomptinæ Paludes*, à capite olim Volscorum ρ *Suessa Pometia* dictæ, inde σ *Velitræ*, τ *Cora*, υ *Norba*,

BUNONIS.

λ *Ferentinum* infra illa opida est in via Latina.

μ a *Volscorum* sermo à reliquis Italiæ linguis fuit discretus. Oscè *d* & Volsci fabulantur, qui Latine nesciunt. *Festus*, ipsa gens magna, potens & bellicosa. Incoluere autem *Volsci* inter Rutulos, Latinos, Æquos, Hernicos, Marsos, Samnites, Campanos, Auruncos, Ausones & mare. At secundo illi Latio antiquo, jam inde sub regibus Romanis adjecta fuit magna pars agri Volsci: adeoque omne litus ad Tarracinam usque urbem.

ν b *Antium* haud amplius exstat; at nomen ejus reliquum est in promontorio, quod vulgo *Capo d'Anzo* dicitur. Fuit olim urbs valida, & totius gentis caput. Piratica veteres Antiates fuere insignes. C. *Mænius* in suggestu c rostra, devictis Antiatibus, fixit.

ξ d *Circæi* sive *Circæum* opidum olim fuit inclitum: ejus vestigia aliqua etiam nunc visuntur in monte, vulgò *La Città Vecchia* dicta.

ο e *Tarracinæ* arx præcipuè condita fuit in scopuloso ac præcipiti vertice candidi montis; in quo nunc quoque ingentes conspiciuntur antiquæ fabricæ reliquiæ figurâ quadrata Partem urbis jam olim sub monte in plano fuisse sitam, ubi hodierna visitur urbs *Terracina*, discimus ex Livii *lib.* IV. In vertice isto haud dubie fuit f *Jovis Anxuris templum*. *Insulam* quondam fuisse Tarracinam falsò arbitrari sunt Solinus & Martianus Capella. g Portus Tarracini vestigium in mari hodieque conspicitur. *Calidæ* etiam memorantur h *aquæ Terracinenses* salutiferæ; & i *fons Neptunius* mortiferus, ex quo qui imprudentes biberant, vitâ privabantur. Vitruvius. Tota ista planities, quæ Velitris; Coræ, Norbæ, Sulmoni, Setiæ, atque Priverno subjacet, ad Tarracinam usque, quà Pomptina erat palus, k *Campus* sive *ager Pomptinus* appellatus fuit; in quo *Mutianus*, Plinio teste, urbes XXIII. fuisse prodidit; earum caput fuisse l *Pometiam*.

ϖ m *Pomptina palus* dicta est, quia in *Pomptino*, sive *Pometino* erat agro, à *Suessa Pometia* urbe: etiam n *Satura palus* appellata. Has paludes *Julius Cæsar* siccare destinarat; quod opus perfecit *Augustus*. Appius cos. Rom. injecto paludibus aggere *viam* stravit, quæ o *Appia* dicta, in eaque opidulum condidit p *Forum Appii*, Actorum cap. 28. memoratum. Propter viam istam Appiam post Augusti siccationem fossa deducta est, à Foro Appii ad Feroniæ usque fanum prope Tarracinam; per quam navigantes iter faciebant; mulis naves trahentibus. Et quum Paludes istæ restagnarent; denuo siccatæ sunt; ac præcipuè à *Theodorico Gothorum Rege*. Cassiodorus.

ρ q *Suessa Pometia*, ad discrimen *Suessæ Auruntæ* dicta, sita fuit circa Velitras & Coram.

σ r *Velitræ* urbs, vulgo etiam *Velitri*, Roma distat XXIV. millibus passuum *e*. Livius lib. II. tradit eam urbem pestilentia adeo exhaustam fuisse, ut decima tantum incolarum pars reliqua manserit *f*. Furio Camillo & C. Mœnio Nepote coss. quod toties rebellassent, muri dejecti, jussique sunt trans Tiberim habitare.

τ f *Cora* versus ortum Solis Velitris proxima est.

υ Ultra Coram, versus Signiam euntibus, erat t *Norba*. Plinii ætate in ruinis jacuit. Ea ab Æmilio Lepido per proditionem capta, opidani mutuis vulneribus ceciderunt, aliique ignem tectis subdiderunt: quod contigit Coss. C. Mario juniore, & Cn. Papirio Carbone tertium.

HEKELII.

d S. *Oscè* nonnullis.

e Oppidum olim *Volscorum* erat antiquitate & potentiâ clarum, cujus in *Romanâ* Historiâ est mentiô. Nam ab *Ancô Martiô*, Rege *Romanorum*, obsidione gravi ad deditionem compulsas *Velitras Dionysius Halicarnassæus* scribit.

f Hanc Urbem nutrimentorum *Augusti* locum extitisse suô tempore, autor est *Suetonius*.

BUNO-

a Volscorum fines. b Antium. c Rostra R. d Circæi sive Circæum op. e Tarracina. f Jovis Anxuris templum. g Portus Tarracinensis. h Aq. Taracinenses. i Fons Neptunius. k Pomptinus Campus. l Pometia. m Pomptina. n S. Satura palus. o Via Appia. p Forum Appii. q Suessa Pometia. r Velitræ. f Cora. t Norba.

ba, φ *Privernum*, χ *Setia*, ψ *Signia*, ω *Sulmo*, α *Frusino*, β *Fabrateria*, γ *Aquinum*, δ *Casinum*, ε *Atina*, ζ *Arpinum*, η *Arx*, θ *Sora*: vulgò nunc dicuntur; *Belitri*, *Cora*, *Norma*, *Piperno*, *Sezza*, *Segni*, *Sarmonetta*, *Fraselona*, *Falvatera*, *Aquino*, *Monte Casino*, *Atina*, *Arpino*, *Arce*, *Sora*. At ι *Fregellæ*, nunc *Ponto Corvo* est; & κ *Interamna*, *l'Isola* nunc dicta.

Privernum. Setia. Signia. Sulmo. Frusino. Fabrateria. Aquinum. Casinum.

VII. λ *Au-*

BUNONIS.

φ A *Piperno* quod hodie appellatur, ad duo circiter millia passuum, circa Amasenum amnem, qua itur Anagniam, veteris a *Priverni* ruinæ conspiciuntur.

χ b *Setia* in montium jugo, quod juxta Pomptinos campos ad Asturam usque protenditur, sita est. Augustus Cæsar c *Setinum vinum* cunctis prætulit, *quod non temere cruditatibus noxiis ab eo saliva moveatur*. Plin.

ψ d *Signia* ultra Norbam versus Orientem est. A *signis*, quæ illic in castris fixerant Romani milites, nomen accepit opidum: nam quum in eo campo milites hybernantes castra ita communiissent, uti nihil ab opido differrent, Tarquinius coloniam eo deduxit. Dion. Hal. l. IV. e Vinum Signium alvum maximè sistere tradidit Strabo.

ω f *Sulmo* in eodem jugi dorso est, quâ Veliras itur à Setia. *g*

α g *Frusino* antiquum opidum in vita Latina II. millia passuum ab Hernicorum opido Ferentino est.

β h *Fabraterni* missis Romam legatis sese in fidem populi R. dediderunt, ut à Samnitium armis defenderentur. Liv. *lib.* 8.

γ i *Aquinum* nunc tenue opidum est; Episcopali tamen dignitate insigne; *Thomæ Aquinatis*, scholastici doctoris, Thomistarumque conditoris patria.

δ k *Casinum* sive *Cassinum* in eo fuit monte, qui opido *S. Germani* imminet, & habet cœnobium S. Benedicti, quod vulgo dicitur *Monte Casino*. Sub Casino illo fuit l *M. Terentii villa*, Ciceroni in Philippica II. memorata. In Casinate quoque est m *Scatebra* fluvius frigidus, æstate abundantior. Plin.

ε Supra Casinum Aquinumque versus Septemtriones circa Melfis fl. fontes apud montem Apenninum in primis Volscorum urbs n *Atina*.

ζ Ab Atinâ versus Solis Occasum, inter Melfem & Lirim est o *Arpinum* opidum antiquum. Hic p *Cicero* matre Helvia, patre equestris ordinis, ex regio Volscorum genere, natus est. *Hieronymus in Eusebii Chron.* Febrenus fl. apud Liris confluentem *insulam* efficit, quæ hodie vulgò dicitur Il *Fiume della Posta*, in ea fuit q *Ciceronis prædium.*

η Inter Arpinum & Aquinum est r *Arx* opidum, Ducatus titulo nobile, ad quod fuit s *Arcanum*, Quincti Ciceronis, Marci fratris, prædium.

θ t *Sora* opidum supra Apinum & Ciceronis villam Fibernique confluentem apud dextram Liris ripam situm est.

ι v *Fregellas* opidum fuisse apud dextram Liris ripam, ubi nunc est *Ceperano* opidum, probat ipse Auctor in Italiæ *Ant. lib.* 3. *cap.* 8.

κ x *Interamna Lirinas* cognominata ab *Liri* amne, ad discrimen *Interamnæ in Umbria*: situm enim fuit id opidum ad Lirim amnem. Ex adverso *Pontis Curvi* in lævam Liris ripam influit amnis; à Casino & S. Eliæ opido delatus; inter quem & Lirim antiquæ urbis vestigia nonulla hodieque visuntur; quas veteris *Interamnæ Lirinatis* reliquias esse, Livii & Strabonis descriptio docet. Quæ verò insula illa fuerit, quam Auctor dicit esse, *Interamnum*, in Arpini descriptione ex *ipsius Cluverii Italia* jam dictum est.

HEKELII.

g *P. Ovidii Nasonis*, Poëtæ ingeniosissimi, Patria est.

a Privernum. b Setia. c Setinum vinum. d Signia. e Vinum Signium. f Sulmo. g Frusino. h Fabrateria. i Aquinum, Thomæ patria. k Casinum. l Terentii villa. m Scatebra fl. n Atina. o Arpinum. p Ciceronis patria. q Prædium Ciceronis. r Arx. s Arcanum, prædium. t Sora. v Fregellæ. x Interamna Lirinas.

Ausonum opida. Cajeta. Fundi. Formiæ.

VII. λ *Ausonum* fuere μ *Cajeta*, ν *Fundi*, ξ *Formiæ*; nunc vulgò dicuntur *Gaéta*, *Fondi*, *Mola*.

BUNONIS.

λ A Volscis ad fretum usque Siculum, apud Inferum juxta & Superum mare, tenuêre antiquissimis temporibus a *Ausones* gens, Græcorum etiam sententia, totius Italiæ antiquissima; à qua illi omne reliquum etiam terrarum spatium à freto ad Alpes appellavere *Ausoniam*. Ejus gentis magna pars b *Opici* & *Osci* appellati sunt; atque iterum horum pars, inter Campaniam Sidicinorum & Volscorum fines mareque, c *Aurunci* dicti sunt.

μ d *Cajeta* promontorium, opidum & portus est *h*: e *Sinus Cajetanus* olim etiam dicebatur *Amyclanus*. In medio Cajetæ & Formiarum posita fuit *villa Ciceronis*, & *Cajeta*, & f *Formianum* appellata. Hic *Cicero* ab Antonio immissis percussoribus, *Herennio* centurione, & *Popilio* tribuno, quem parricidii reum quondam defenderat, occisus est sexagesimo quarto ætatis anno.

ν Inter Formianos Fundanosque montes erat *Cæcubus ager*, & in ipso opidum g *Fundi*: Juxta *Lacus Fundanus*.

ξ h *Formiæ*, olim *Hormiæ* dictæ, habuerunt i *portum Formianum*.

HEKELII.

h Arcem illius loci in angulô Promontorii versûs Orientem posuit olim *Ferdinandus*, *Arragonum* Rex, pulsis ex Regnô *Neapolitanô Gallis*. Nostrâ memoriâ *Carolus V.* Imper. & Rex adjecit rupem vicinam, Ponteque sublíciô junxit Arci superiori. Atque ità moles turribus ac propugnaculis adauctas duplicavit, & Promontoriô totô simul inclusô Urci fossâ murisque connexuit.

a Ausones. b Opici sive Osci. c Aurunci. d Cajeta. e Cajetano s. f Formianum, Ciceronis villa. g Fundi & lacus Fundanus. h Formiæ. i Portus Formianus.

CAP. XXVIII.

Picentes, *Vestini*, *Marrucini*, *Peligni*, *Marsi*, *Frentani*, *Samnites*, *Hirpini*. [1]

I.

Picentes. Ancona.

ULtra Apenninum rursus juxta Sabinos & Umbros, fuêre α *Picentes* inter Æsim & Aternum amnes: quorum hic nunc *Pescára* dicitur. Regio eorum vocabatur β *Picenum*, gens à Sabinis fertur orta. Opida in littore; γ *Ancona*; Græcorum colonia, à Syra-

BUNONIS.

α a *Picentes* seu *Picentini*, fuerunt Sabinorum pars, à quibus progressi novam remp. constituerunt.

β b *Picenum* copia & omnis generis frugibus abundans tradunt auctores.

γ Ab Æsi flumine ad mare Picentium opidum primum est c *Ancona*, ubi *Cumerium promontorium*, ab iis Syracusanis condita, qui Dionysii fugerant tyrannidem. Nomen habet à cubito, qui Græcis est ἀγκών.

REISKII.

1 d Picentum & Picentina regio nomen à Picentibus, ipsi autem à Pico rege vel ave, quam ille auguria captaturus domi aluit, habuisse dicuntur: Idque duplex fuit, *vel superius*, quod heic describitur, mari Hadriatico vicinum; *vel inferius* Campaniam inter Lucaniamque mari Tyrrheno propius, quod Picentes Romanis victoribus cessuri occupaverant. In Notitia vero imperii Romani distinctius habetur, aliud quidem *urbicarium vel suburbicarium*, nempe provincia, urbis Præfecto & vicario commissa; Aliudque *annonarium*, unde in usum Cæsaris annona rediit. Proxima Piceno Valeria fuit ex Imp. Constantini tempore, alias Marsorum Æquorum & Pelignorum regio, ad viam Valeriam sita, ipsaque suburbicaria. Samnium autem provinciis præsidialibus in Notitia Imper. accensetur, post Valeriam diminutam modo arctius modo majus

BUNO

a Atria, Picentes. b Picenum. c Ancona. d Picenuum duplex.

Syracusanis condita: δ *Castrum novum*, nunc *Flaviano*, ε *Castellum* Castrum novum.
Truentinum, ad Truentum amnem. Intus ζ *Auximum*, nunc *Osmo*; Castellum.
η *Septempeda*, nunc *S. Severino*; θ *Tollentinum*, ι *Firmum Picenum*, Auximum.
& κ *Asculum Picenum*, λ *Interamnium*, μ *Atria*: quæ nunc, *Tol-* Septempeda.
lentino, *Formo*, *Ascoli*, *Téramo*, *Atri*. Tollentinum.

II. Picentibus continuabantur ν *Vestini*, quorum opida ξ *Angu-* Firmum. Asculum.
lus & ο *Pinna*; vulgò nunc *Cività di Sant Angelo*, & *Cività di Pen-* Interamnium.
na; π *Avia* sive *Avella*, nunc est *Aquila*. Vestini. Angulus.

III. Vestinis ad mare contermini erant ρ *Marrucini*, quorum Pinna. Avia.
opidum σ *Teate*, nunc *Tieti* & *Chieti*. Marrucini. Teate.

IV. Marrucinis simul & Vestinis finitimi erant τ *Peligni*, quo- Peligni.
rum caput olim υ *Corfinium*, nunc destructum; deinde φ *Sulmo*, Corfinium.
nunc *Sulmona*, & *Surmona* sive *Sermona*. Sulmo.

V. Pe-

BUNONIS.

δ Ad ostium Batini amnis dextra ripâ a *Castri Novi* visuntur vestigia.

ε Ad Truenti fl. ostium fuit *Truentum*, sive ut alii habent b *Truentinum Castrum*.

ζ Ab Ancona XI. fermè millia passuum abest *Auximum*, apud Miseonem amnem.

η d *Septempeda* ad Potentiæ amnis ripam est.

θ Et e *Tollentinum* ad Flusoris amnis ripam, nunc *Tollentine*.

ι f *Firmum Picenum*, tria millia passuum à litore dissitum, navale habuit *Castellum Firmanorum*.

κ g *Asculum* cognomine dicitur *Picenum*, ad discrimen *Asculi Apuli*, apud Truentum fl. est.

λ h *Interamnia* sive *Interamnium* inter confluentes Turdini ac Viciolæ amnium positum est; unde ei nomen quæsitum.

μ i *Atria* sive *Hadria* inter Vomanum Matrinumque amnes in edito colle sita est.

ν Inter Matrinum & Aternum amnes fuêre *Vestini*, qui videntur Sabini sive Samnitici fuisse generis: nisi ex Illyrico in has oras venerint.

ξ l *Angulus* haud procul lævâ Salini ripâ, inter Pinnam, in edito colle positum est.

ο m *Pinna* supra Angulum inter Matrinum & Salinum amnes, sed Suino propior est.

π n *Avia* haud longè abest à fontibus Aterni.

ρ o *Marrucini* angustos admodum incoluêre fines, inter Vestinos, Pelignos & Frentanos. Quorum genus Cato à Marsis deductum voluisse dicetur.

σ In tam arctis finibus unum tantùm refertur opidum p *Teate a*. In agro Teatino prodigium accidit anno Neronis supremo; oliveto universo publicam viam transgresso; arvisque inde è contrario in locum oliveti profectis. Plin. l. 2. cap. 83.

τ q *Peligni* inter Vestinos, Marrucinos, Frentanos, Samnites, & Marsos incoluerunt; Aterno & Sagro amnibus, Apennino monte & Frentanorum finibus inclusi, gens parva. Ex Illyrico profectos Pelignos tradit Festus: alii tamen auctores eos à Sabinis ortos esse contendunt.

υ r *Corfinium* à dextrâ Aterni fl. ripâ III. millia passuum dissitum fuit, & VII. à Sulmone; quo loco antiquæ urbis ruinæ visuntur. Ab Italicis populis opidum hoc *Arx belli*, quod & *Italicum* & *Sociale* appellatum, contra Romanos constitutum erat.

φ f *Sulmo* opidum *Ovidii b patria* inter duorum amnium, qui hinc uno alveo in Aternum apud Populium opidum defluunt, confluentes positum est: unde ipsi Ovidio appellatur *Sulmo gelidus*, *humidus*, *irriguis aquis saluber*. Hanc urbem in bello civili deleri jussit Sylla.

HEKELII.

a Antiqua Urbs, quæ edito in colle jacet 7. Milliaribus à Mari distans, ac loci amœnitate mirè gaudens.

b Omnium Elegiacorum Poëtarum, *Dempiterô* teste, principis.

 BUNO-

a Castrum novum. b Truentum. c Auximum. d Septempeda. e Tollentinum. f Firmum. g Asculum Picenum. h Interamnium. i Atria sive Hadria. k Vestini l Angulus. m Pinna. n Avia. o Marrucinorum fines. p Teate. q Pelignorum fines. r Corfinium. f Sulmo.

Marsi. V. Peliginis & Vestinis in mediterraneo continuabantur ϰ *Marsi*, quorum ψ *Alba Fucentis*, ad Fucinum lacum; quæ hodieque nomen antiquum in ruinis retinet; vulgò *Albe* & *Alba* dicta, & *Marrubium*, nunc *Morréa*.

Alba Fucentis. Marrubium.

VI. Rursus in littore ultra Marrucinos & Pelignos incolebant ω *Frentani*; quorum opida α *Ortona*, β *Anxanum*, γ *Histonium*; nunc *Ortona*, *Lanzano*, *Guasto d'Amone*.

Frentani. Ortona. Anxanum. Histonium.

VII. Infra Frentanos fuère δ *Samnites*, *Sabelli* etiam dicti, à Sabinis orti: & à Samnitibus orti ε *Hirpini*. Illorum regio *Samnium*; in quo opida, ζ *Bovianum*, η *Æsernia*, ϑ *Sepinum*, ι *Allifæ*, κ *Telesia*; nunc vulgò *Bojano*, *Isernia*, *Sepino*, *Alifi*, *Telese*. Horum opida, λ *Beneventum*, μ *Equus Tuticus*, ν *Abellinum*,

Samnites. Bovianum. Æsernia. Sepinum. Allifæ. Telesia. Hirpini. Beneventum. Equus Tuticus. Abellinum.

BUNONIS.

ϰ a *Marsorum* lingua eadem fuit, quæ Sabinorum; unde colligitur, eos ejusdem cum his fuisse generis. Sedes suas habuerunt inter Vestinos, Pelignos, Volscos, Hernicos, Æquos & Sabinos.

ψ b *Alba Fucentis* à latu *Fucino* sic cognominata fuit. Opidani dicti sunt Albenses. *Alba*, quod in interioribus sita, atque optimè munita esset; sæpenumero custodiæ loco fuit à Romanis data: in quam dederent, quos asservari vellent. Strabo l. v. Huc *Syphax* Numidarum rex, *Perseus* Macedo cum filio *Alexandro*, & *Bituitus* Arvernorum rex, aliique in custodiam missi sunt.

ω c *Frentani*, Samnitium progenies, ad Mare Superum à Marrucinis ad Frentonem amnem porrecti, à tergo conterminos habuere Pelignos & Samnites.

α d *Ortona* primum opidum est à Marrucinis.

β e *Anxanum* haud ita procul Sagri læva ripâ jacet.

γ Post Sagrum ad XIV. millia passuum sequitur f *Histonium*.

δ g *Samnites* incoluêre regionem, quæ est intra fines Daunorum, Apulorum, Hirpinorum, Campanorum, Pelignorum & Frentanorum *c*; ita appellati à *Samnio* opido, quod cum cæteris adeo eversum, ut Samnium requiratur in ipso Samnio, nec inveniri possit. *d*

ε h *Hirpini* tenuerunt agros, qui continentur finibus Apulorum, Lucanorum, Picentinorum, Campanorum & Samnitium.

ζ i *Bovianum* ad Appennini montis radices & Tiferni fontes est; caput olim Samnitium longè ditissimum, ex quo à C. Petilio Dictatore capto plus prædæ pæne egestum, quàm ex omni Samnio.

η k *Æsernia* citra Apenninum est, apud lævam Vulturni amnis ripam.

ϑ l *Sepinum* apud Tamari fontes situm, Ptolemæo scribitur *Sæpinum*.

ι m *Allifæ* opidum infra Æserniam, prope Vulturni ripam est.

κ *Telesia* haud procul confluentes Vulturni Sabatique fluminum jacet.

λ n *Beneventum*, antè *Maleventum*, inter Sabati Calorisque confluentes situm, Auctor in descriptione Italiæ Antiq. l. 4. c. 7. ascribit Samnitibus. Inter Beneventum & Calatiam Campaniæ opidum, fuit o *Caudium* opidum; cique contiguæ p *Furculæ Caudinæ* sive *Saltus Caudini*, Romanorum ignominiâ celebres. *Furcæ* autem sive *angustiæ* illæ sunt, quas Iselerus amnis apud opidum S. Agathæ medias secat, in Vulturnum flumen versus Calatiam contendens. Hic exercitus Rom. ipsique coss. *T. Veturius Calvinus & Sp. Posthuminus* insidiis Samnitium circumventi, *armis* relictis, sub jugum missi sunt seminudi. q *Ærola* opidum positum in extremo jugi, quod *Caudinas Furcas* à sinistra Iseleri ripâ claudit, *vetus Caudium* est.

μ r *Equus Tuticus* sive *Magnus* ultra Fricentum versus Septemtriones in edito colle situm est.

ν s *Abellinum* opidum ab Sabatum fl. est.

HEKELII.

c *Caracenorum*, *Marratinorum*, *Vestinorum*.

d Unde autem Regioni huic *Aprutii* appellati[o]

a Marsorum fines. b Alba Fucentis. c Frentanorum fines. d Ortona. e Anxanum. f Histonium. g Samnitium. h Hirpinorum fines. i Bovianum. k Æsernia. l Sepinum. m Allifæ. n Beneventum. o Caudium. p Furcæ Caudinæ. q Ærola. r Equus Tuticus. s Abellinum.

num, ξ *Compsa*; nunc *Benivento*, *Ariano*, *Avellino*, *Conza*. Compsa.

tio sit enata, non est facilè judicare propter *Autorum* dissensiones.

BUNONIS.

ξ a *Compsa* opidum haud procul fontibus Aufidi fl. jacet. Cæterum ad Caloris fl. dextram ripam est opidum perantiquum b *Taurasium*; circa quod c *ager Taurasinus*, in quem *Ligures Apuani*, qui se Romanis dediderant, datâ etiam pecuniâ unde novas ædes compararent, sumptu publico traducti sunt P. Cornelio & M. Bæbio Coss. ne reditus spes esset: quod nullum alium antè finem fore belli Ligustici putarent Romani. Circa utramque Caloris ripam latissimi illi *Campi* sunt *Taurasini*, in quibus Romani *Pyrrhum*, Epirotarum Regem, acie victum profligarunt.

a Compsa. b Taurasium. c Taurasinus ager, sive Taurasini Campi.

CAP. XXIX.

De Campania & Picentinis, Apulia, Calabria. [1]

I.

JUxta Samnites Hirpinosque ad mare Inferum erat α *Campania*, vulgo nunc *Terra di Lavoro*: in qua summum *Liberi* patris cum *Cerere* certamen. Opida in litore β *Liternum*, Scipionis Africani voluntario exsilio clarum; nunc vulgo *la Torre di Patria*: γ *Bajæ*, deli-

Campania. Liternum. Bajæ.

BUNONIS.

α a *Campani*, Opica sive Osca gens, è Samnitibus profecti, regionem incoluerunt ad Mare Inferum, finibus Novi Latii, Samnitium, Hirpinorum, & Picentinorum comprehensam. Mirandam Campaniæ fertilitatem, amœnitatemque præ omnibus aliis Orbis terrarum agris prædicarunt auctores. *a*

β b *Liternum* ad ostium Literni fl. situm fuit. Scipio hîc moriens sepulchro suo inscribi jussit: *Ingrata patria, ne ossa quidem mea habeas*. Prope Liternum fuit c *Scipionis villa*, in qua olim *ara & sepulchrum* ejus.

γ In litore eo situ, quo olim fuerunt d *Bajæ*, hodie castellum est quod vulgò vocatur *Il Castel di Baja*. *Fontes calidi*, qui magno numero hîc scaturiunt, Bajas reddiderunt celebres. Bajas continuò sequebantur e *Lucrinus & Avernus lacus*; ex quibus *Avernus* hodiè exstat; *Lucrinus* verò interiit cineribus oppletus. Sinus, in quo erant Bajæ, vocabatur *sinus* f *Bajanus*.

HEKELII.

a Sic enim scribit *Leander*: *Mirabilis* profectò *Campaniæ* est fertilitas non solùm omnium rerum ad humanæ vitæ necessitatem utilium, sed etiam ad voluptatem atque delicias, incredibili quâdam abundantiâ fœcundissimæ. Unde non immeritò à *Pliniò* FELIX dicitur.

REISKII.

1 Campania sedes Campaniorum, à campis locisque campestribus nomen adscivit, Plinio, Eustathio & Scholiaste Horatii testante: Gens illa *Osca* sive *Opica* insederat, & huic admista, Samnitum natio A. V. C. 332. Capuam occupasse apud Livium Lib. IV. legitur. g Ipsa Campania vero apud antiquos duplex, Una latius nempe dicta, & altera strictius sive angustius: Illa utrumque Latium vetus novumque continuit & Campania hodieque Romana dicitur, vulgo Campagna di Roma Italis, & ipsa regio quondam suburbicaria: sed Campania strictius dicta felix fuit; & Latio utrique opposita. Picentum ergo inferius de quo hic agitur, ex novis coloniis, quas supra commemoravimus, coaluit. Unum heic addimus de punico vocabulo פכח *picceah* i. e. *vate vel augure*, unde Picum picentesque Bochartus appellari voluit: Idem Calabriam dè Punico כלבא *Kalaba* i. e. *pice* Peucetiam ἀπὸ τῶν πεύκων i. e. *piceis arboribus* denominatam statuit Lib. I. Chan. c. 33.

a Campaniæ fines. b Liternum. c Scipionis villa, ara, sepulchrum. d Bajæ. e Avernus & Lucrinus lacus. f Bajanus sinus. g Campania duplex.

Misenum. deliciæ, an corruptelæ populi Romani: δ *Misenum:* nunc *Monte Miseno;* statio quondam classis Romanæ ad Inferum mare:

Puteoli. ε *Puteoli*, *Puzzuolo*, portus ad hoc mare totius Italiæ celeberrimus:

Neapolis. ζ *Neapolis*, *Parthenope* antè dicta, nunc *Napoli*, litterarum studiis Ciceronis, Virgiliique ætate clara

Herculaneum. η *Herculaneum*, vulgo *Torre di Greco;*

Opidum Pompeji. & θ *Pompeji*, vulgo *Scafati*, Vesuvii montis incendio nota opida.

Surrentum. Inde ι *Surrentum*, nunc *Sorrento*. Intus in mediterraneo, unde Campaniæ nomen,

Capua. κ *Capua*, à Tuscis condita; æmula quondam Romæ, atque ob id ipsum perdita, nunc ruinæ ejus visuntur duobus amplius millibus passuum à *Nova Capua*,

Suessa Aurunca. λ *Suessa Aurunca*, nunc

BUNONIS.

δ a *Misenum promontorium*, hodiè dicitur *Monte Miseno* & *Capo Miseno*. *Portus* hic fuit *Misenus* pulcher & profundus, in quo Augustus Cæsar classem collocavit ad tutelam Inferi maris. Ad hunc portum opidum fuit celebre *Misenum*, cujus rudera quædam hodie exstant, cum conspicuis theatri reliquiis, à Saracenis eversum. Inter Misenum promontorium & Cumas est b *Acherusius lacus*, sive *Acherusia palus*. Inter Acherusium lacum & Liternum ad litus fuerunt c *Cumæ* *b*, quarum reliquiæ hoc loco supersunt *c*. Fuit olim opidum munitissimum, & veluti specula maris Hetrusci: d *Sibylla* hîc domicilium suum olim habuit, quæ inde *Cumana* dicta est.

ε e *Puteolos* Cumanorum fuisse navale docet Strabo: hinc totus ille *sinus*, qui nunc *Neapolitanus* cognominatur, dictus fuit *Cumanus*. Puteolos dictos putant à *puteis*, quorum ibi magnus numerus: vel ab aquæ calidæ *putore*. f *Portus* hic fuit totius Inferi maris celeberrimus; maximè annona & mercibus ex Ægypto eò convectis, *Pyteolanus* dictus. Inter Gaurum montem & Puteolos fuit g *Ciceronis villa*, in litore; quod ille *Puteolanum* appellavit, & posteà *Academiam*; quum aliam villam ad Lucrinum lacum in collibus sitam, *Cumanum*, vocaret.

ζ h *Neapolis* Cumanorum colonia, quum portum habeat capacissimum; ejus oportunitatem captavit Hannibal. Ab altera parte Neapolis; trans Sebethum amnem fuit i *Palæpolis* opidum, in quo *Virgilii Maronis* fuisse *monumentum* Statius docet. Perierat autem k *Virgilius* Tarenti, contracto ex ardore solis morbo, dum Metapontum cuperet videre.

η Ultra Maronis monumentum in eodem litore fuit l *Herculanium* opidum.

θ Ultra Herculanium paullum à mari remotum fuit opidum m *Pompeji*. Ad hoc opidum *Ciceronis villa* erat n *Pompejanum*.

ι o *Surrentum*, extremum in Campano litore opidum à Sirenis, quæ circa hæc loca sedem habuisse feruntur, nomen habere videtur. *Surrentini colles* vini præstantia maximè celebrabantur.

κ p *Capua* ex Campaniæ urbibus olim prima fuit. Samnitium quidam in societatem urbis agrorumque recepti festo die gravatos somnio epulisque incolas veteres novi coloni occiderunt, urbemque occuparunt. Livius l. 4. Superbiæ Campanorum haud postremum exemplum refert Val. Max. l. 9. c. 1. Quum bello Punico II. ad Hannibalem *d* descivisset Capua, & posteà à Romanis acerrima obsidione expugnaretur, 80. principes senatus interfecti sunt; 300. nobiles in carcerem conjecti; ac multitudo civium venundata. At propter agri fertilitaten urbs servata est, ut esset aratorum sedes. Demum tamen Romani coloniam eò deduxerunt.

λ q *Suessa* cognomine *Aurunca*, ad discrimen *Suessæ Pometiæ* dicta, haud procul à finibus Auruncorum est.

HEKELII.

b Templorum, Turrium, Aquæductuum, aliorumque Operum amplissimorum.

c Supersunt quoque vestigia in altô Montis vertice Templi *Apollinis* longè conspicui atque celeberrimi, & passim à *Poëtis* decantati.

d *Capuam* SUPERBIÆ DOMICILIUM ATQ. LUXURIÆ SEDEM quotidiè appellitantem.

BUNO-

a Misenum promontorium & op. portus. b Acherusius lacus. c Cumæ. d Sibyll. Cumana. e Puteoli. f Portus Puteolanus, Puteolanum. g Ciceronis villa, s. Academia, Cumanum. h Neapolis. i Palæpolis. k Virgilii monumentum. l Herculanium. m Opidum Pompeji. n Pompejanum Ciceronis. o Surrentum. p Capua. q Suessa Aurunca.

nunc *Sessa;* μ *Venafrum*, nunc *Venafri;* ν *Casilinum*, nunc *Nova Capua* ad Vulturnum amnem : ξ *Teanum Sidicinum*, nunc *Tiano:* ο *Calatia*, nunc *Cajazzo*, ϖ *Cales*, *Calvi*, ρ *Atella*, nunc *Aversa:* σ *Acerræ*, nunc *Acerra:* τ *Nola*, nomen *retinens:* υ *Nuceria*, nunc *Nocera*.

Venafrum. Casilinum. Teanum Sid. Calatia. Cales. Atella. Acerræ. Nola. Nuceria.

II. Juxta Campanos fuêre *Picentini*, à Surrento, sive Minervæ promontorio, ad Silarum usque amnem, pars quondam Picentium, huc à Romanis à Supero mari traducti, caput eorum φ *Salernum*, vulgò *Salerno*.

Picentini. Minervæ prom. Salernum.

III. Juxta Frentanos, Samnites atque Hirpinos fuêre χ *Apuli*, quorum regio *Apulia*, longissimo tractu à Frentone fluvio, vulgò nunc *Fortore*, ad fauces usque Hadriatici maris excurrens. Divisa fuit in tres partes. *Daunia* dicebatur à Frentone ad Aufidum amnem, vulgo nunc *Losanto:* inde ad Brundisium, & Tarentum, *Peucetia;* cujus partem *Pœdiculi* incoluêre. Hinc reliquum sub peninsulæ forma tenuêre *Meßapii*. Sed ψ *Meßapia* post dicta fuit *Calabria*, & incolæ *Calabri*. Calabriæ rursus dimidia pars Tarentino

Apulia. Calabria. Daunia. Peucetia. Pœdiculi. Messapii. Calabri.

BUNONIS.

μ Extremum Septemtriones versus Campaniæ opidum fuit *Venafrum*, in dextra Vulturni ripa.

ν a *Casilinum* in conspectu Capuæ fuit ad Vulturnum fl. Casilinenses, quum gravi obsidione ab *Hannibale* premerentur, summa virtute eam sustinuerunt, licet fames adeo invalesceret, donec modius frumenti drachmis ducenris venderetur. Casilinum quo fato exstinctum sit, nescitur, *Pons* tamen super Vulturnum mansit *Casilinus* dictus: & quum vetus b Capua ob commorantium facinora sæpius cremaretur, *Lando* comes & *Landolfus* episcopus illam apud pontem Casilini, sicut hodie cernitur, condiderunt.

ξ c *Teanum Sidicinum*, à populis Sidicinis, qui quondam tenuerunt, ad discrimen *Teani Apuli* dictum est. Fuit in via Latina ultra *Cales*, haud procul à Latinorum finibus.

ο d *Calatia* à Calibus versus Ortum opidum perantiquum est episcopali dignitate hodie clarum.

ϖ e *Cales* opidum ultra Casilinum & Stellatem agrum est, episcopali sede nobile.

ρ f *Atella* medio itinere fuit inter Capuam & Neapolim.

σ g *Acerræ* opidum ad Clanim sive Clanium, qui & *Liternus* dicitur, situm est.

τ Ab Abella Neapolim euntibus occurrit h *Nola* urbs, quæ hodie ferè omnis deserta, sine mœnibus est.

υ i *Nuceria* ultima Campanarum urbs est, trans Vesuvium montem in valle, quam Sarnus amnis inter Vesuvium & Lactarium montem efficit, sita. Cognominata fuit *Nuceria* k *Alfaterna:* ad discrimen *Nuceriæ Camellariæ*, quæ in Umbria est.

φ *Salernum*, hodie in litore positum est; quum olim remotum esset à mari, in montibus, qui hodiernæ urbi imminent.

χ Ista Italiæ pars, quæ Frentone amne, Hirpinorumque finibus & flumine Bradano, marique cincta est, Græcis l *Japygia* vocabatur, eaque à Romanis in tria distinguebatur nomina, *Apuliam*, m *Calabriam*, & n *Salentinos*. Sed o *Japygia* illa iisdem Græcis in tres divisa fuit partes; scilicet in *Dauniam*, *Peucetiam* & *Messapiam*. p *Apulia universa* continebatur Frentone amne; mari Supero ad Brundusium usque; Isthmo inter Brundisium & Tarentum; Sinu Tarentino ad Bradanum usque amnem; hinc ipso Bradano, Lucanorum Hirpinorumque finibus.

ψ q *Messapiam* incolæ diviserunt in *Salentinos* & *Calabros*.

BUNO-

a Casilinum. b Capua nova. c Teanum Sidicinum. d Calatia. e Cales. f Atella. g Acerræ. h Nola. i Nuceria. k Alfaterna. l Japygia. m Calabria. n Salentini. o Japygia. p Apuliæ fines. q Messapia.

Salentini. Apulia propriè dicta. Teanum Apulum. Gerion. Sipuntum. Luceria. Æquulanum. Arpi. Afculum. Apul. Venufia. Acherontia. Canufium. Cannæ. Salapia. Rubi. Butunti. Barium. Egnatia. Brundifium.

tino finui contermina, *Salentinorum* fuit regio. Atque tum *Apulia propriè dicta* confiftebat inter Frentanos & Calabriam. Opida *in Apulia* fuere clara, ϖ *Teanum Apulum;* nunc exiguum murorum veftigium dicitur *Civitate* vulgò: α *Gerion*, nunc *Tragonara;* β *Sipuntum*, nunc *Siponto;* γ *Luceria*, nunc *Lucera:* δ *Æquulanum*, nunc *Troja;* ε *Arpi*, cujus ruinæ apud *Foggiam* opidum, ζ *Afculum Apulum*, nunc *Afcoli*; η *Venufia* Horatio Alumno nobilis, nunc *Venofa*, ϑ *Acherontia*, nunc *Acirenza:* ι *Canufium*, nunc *Canofa*; & clade Romanorum infignis vicus, κ *Cannæ*, nunc *Canna*; λ *Salapia Salpe:* μ *Rubi*, *Ruvo:* ν *Butunti*, nunc *Bitonio*, ξ *Barium*, *Bari*; ο Egnatia, nunc *Terre d' Anazzo.*

IV. In Calabria π *Brundifium*, trajectu in Græciam olim clara; nunc

BUNONIS.

ϖ Decem millia paffuum ab oftio Frentonis vifuntur rudera a *Teani*, quod *Apulum* cognomine dictum, ad difcrimen *Teani Sidicini.*

α Eodem tractu fuit b *Gerion* opidum.

β c *Sipontum*, ad Cerbali fl. oftium, à Sepiis, qui hîc ejiciuntur, dictum eft.

γ d *Luceria* infra Teanum, verfus Auftrum eft, quod nomen fæpe mutatum legitur cum *Nuceria*: & hinc dicta eft cognomento *Apula*, ad difcrimen Campaniæ Umbriæ, & Galliæ Cifpadanæ Nuceriarum. Luceriæ huic, quam à Samnitibus obfideri putabant, opem laturi Romani, per infidias ad *Furculas Candinas* inclufi funt. Hinc capta à Samnitibus Luceria, à Papyrio Rom. cof. recuperatur. Pompejus in bello adverfus Cæfarem fibi hanc urbem belli fedem delegerat.

δ e *Æculanum* Cluverius memorat in Hirpinis, idque dicit effe opidum Epifcopale *Fricento* Ital. Ant. l. 4. c. 9. *Troja* verò, quæ hodie dicitur, ad Apcmum montis radices eft. *e*

ε f *Arpi* ad Cerbalum fl. opidum ab initio *Lampe*; dcinde g *Argos Hippium;* mox *Argurippa*, ac tandem *Arpi* appellatum eft. A *Foggia* VI. millia paffuum verfus Manfredoniam ejus urbis confpiciuntur ruinæ.

ζ h *Afculum f* cognomento *Apulum*, ad difcrimen *Afculi Picenti*, dictum eft: *Afcoli* quod hodie opidum eft, haud procul à finiftra Aufidi ripa jacet. Ad Afculum iftud *Curius* & *Fabricius* coff. cum *Pyrrho* feliciter pugnarunt.

η i *Venufia g* in Hirpinorum finibus eft. *h*

ϑ Circa Venufiam eft k *Acherontia.*

ι l *Canufium* fuit ad Aufidi ripam. Eò ex Cannenfi clade pauci profugerunt; quò & Varro reliquas copias traduxit mœnibus fe defenfurus XXV. ftadia infra Canufium.

κ m *Cannarum* rudera vifuntur: opidum erat ante pugnam illam memorabilem.

λ n *Salapiæ* rudera fuperfunt inter *Salapinam paludem* & Aufidum flumen.

μ A Canufio verfus Ortum Brumalem eft o *Rubi* opidum.

ν Et inde porro p *Butunti.*

ξ q *Barium* opidum maritimum erat r *Pœdiculorum*: hodie emporium celebre eft.

ο *Egnatia* maritimum opidum inter Barium & Brundufium fervat antiquum nomen in turri fpeculatrice, vulgò *Torre d' Anazzo.* Porrò in Daunia inter Sipontum & montem Garganum, circa urbem Manfredoniam erat r *Uria* opidum; contra quod *Sinus Urias*, in quem Cerbalus amnis effunditur.

π f *Brundufium* five *Brundifium i* à cervini capitis figura ita dictum, quod Meffiapinorum lingua Βρεντέσιον fuerit, tradunt; quia portum haberet in multos finus reductum, ut cornua cervina referre videretur *k*. Ad hoc opidum *Cæfar Octavius* & *M. Antonius* caftra habuere; fed hic propiora, ut qui Brundufium circumfidebat. Hinc quum *Servilius* cum 7000. equitibus ad Cæfarem tranfire pararet, eis cum 400. equitibus occurrit *Antonius*, & adhuc cubantes oppreffit ad *Uriam*. t *Portus Brundufini* defcriptio exftat apud Cæfarem *Comment. belli civil. l.* 1. Ipfe *Cæfar*

a Teanum, Apul. b Gerion. c Sipontum. d Luceria. e Æculanum. f Arpi f. Lampe. g Argos Hippium & Argurippa. h Afculum Apulum. i Venufia. k Acherontia. l Canufium. m Cannæ. n Salapia, Salapina palus. o Rubi. p Butunti. p Barium. q Pœdiculi. r Uria op. Sinus Urias. f Brundifium. t Portus Brundufinus.

nunc *Brindisi*; ϵ *Hydruntum*, *Otranto*; σ *Castrum Minervæ*, *Castro*; τ *Callipolis*, *Gallipoli*; & omnium clarissima υ *Tarentum*, *Taranto*. Intus in peninsula, φ *Neritum*, *Nardo*, χ *Aletium*, *Lezze*: & prope hancquondam ψ *Rudiæ*; Ennio cive nobile opidum. Hydruntum. Castrum Minervæ. Callipolis. Tarentum. Neritum. Aletium. Rudiæ.

sar & Pompejus initio civilis belli etiam circa hunc portum opera instituerunt magnitudine Romæ & ipsorum non indigna.

HEKELII.

e Hoc Oppidum est dives, titulô Ducatûs insignis, & gaudet Episcopatu atque fœcundo Agrô.

f *L. Florô* præeunte.

g S. *Venusium.*

h *Q. Horatii Flacci*, Lyricorum Phœnicis, Patria.

i Antiqua Urbs, & olim *Salentinorum* Caput.

k Eum jampridem adeò esse repletum, ut vix per eum triremes adhuc possint percurrere.

BUNONIS.

ϵ [a] *Hydrus*, sive *Hydruntum* opidum portum habet, unde brevissimus transitus erat in Græciam, ex adverso Apolloniæ opidi, latitudine intercurrentis freti L. millium non amplius. *l*

σ Inde porro in litore sequitur [b] *Castrum* sive *Arx Minervæ*, ab Idomeneo Cretensi conditum.

τ [c] *Callipolis*, quasi *pulchra urbs* dicta, est ad sinum Tarentinum.

υ [d] *Tarentum* urbs *m* à Lacedæmoniorum partheniis, hoc est, spuriis, Phalantho duce, veteribus Messapiis ejectis, intercepta est; In ipso [e] *sinus Tarentini* angulo peninsulæ erat inædificata *n*. *Portum* habebat pulcherrimum; arcemque munitissimam, & *Gymnasium* elegantissimum, & *forum*, in eoque *Colossum Jovis*, post Rhodium cæteris magnitudine omnibus superiorem. Romani urbe potiti sunt victo *Pyrrho*, quem in Italiam Tarentini accersierant. Post, quum in *Annibalis* potestatem bello Punico II. venisset, à *Q. Fabio Max.* recepta est; qui Colossum Herculis æreum *Lysippi* opus, inde Romam deportatum in Capitolio dedicavit. *Luxuria* & deliciis enervatum est Tarentum non minus, quam vicina Sybaris; ita ut plures publicas festivitates per annum celebrarent Tarentini, quam reliqui essent dies, cujus luxus merito inter tres Italiæ urbes connumeratur, quarum reliquæ duæ *Capua* & *Sybaris*. Cæterùm Philosophiam amplexi erant Tarentini *Pythagoream*, in eaque cumprimis excelluit [f] *Archytas* *o*, qui reip. eorum præfuit.

φ [g] *Neretum* sive *Neritum* opidum à Tarento XLV. millia passuum dissitum est.

χ [h] *Aletium* Salentinorum opidum VIII. millia passuum, à mari & Lupiis situm est.

ψ [i] *Rhudia* vel *Rhudiæ* opidum erat inter Tarentum & Uriam.

HEKELII.

l Alioquin Civitas est veterrima, quæ, licet quidem *Strabonis* ætate fuerit exigua, attamen hodiè satis frequens est. Potitur inprimis Cœlô clementissimô. Inde fit, ut Ager ejus amœnus, fertilis & hortis probè cultis sit exornatus.

m Antiquissima nobilissimaque.

n Hujus Urbis Ager fertilis & amœnus est, ac Salem mittit candidissimum, & suavissimum, quod *Plinio* commendatur.

o Civis eorum.

a Hydrus sive Hydruntum. b Castrum Minervæ. c Callipolis. d Tarentum. e Sinus Tarentinus. f Archytas Philosophus. g Neretum. h Aletium. i Rhudia.

CAP. XXX.

De Lucanis, Brutiis & Magna Græcia. 1

I.

INfra Apulos, Hirpinos atque Picentinos ad utrumque mare fuêre *Lucani*, & ipsi à Samnitibus orti, duce *Lucio*: fines habuere ad Lucani.

REISKII.

1 Lucania Græce λευκανία, Lucanorum regio, qui duce Luco aut Lucio è Samnitibus huc concesserant: Duplex [a] etiam ipsa ex veterum usu, aut *latius nempe producta* Brutios comprehendit, aut *arctius contracta* Brutiis opponitur.

a Lucania duplex.

ad *Laum* & *Sybarim* uſque amneis; quorum hic in Tarentino ſinu nunc vulgo dicitur *Cochile*; ille ad mare Inferum, *Laino*. Opida in littore hæc α *Pæſtum*, Græcis *Poſidonia* appellatum, nunc in ruinis *Peſto*, β *Velia*, nunc *Piſciotta*; celebris quondam portus: γ *Buxentum*, nunc *Policaſtro*; à Tarentino ſinu δ *Metapontum*, nunc *Torre di mare*; ε *Heracléa*, antè *Siris* dicta, nunc in veſtigio ruinarum, *Policore*; ζ *Sybaris*, poſteà *Thurii*, ac tandem *Copiæ*, urbs dicta,

Pæſtum ſ. Poſidonia. Velia. Buxentum. Metapontum. Heracléa. Siris. Sybaris ſ. Thurii, vel Copiæ.

Nam Olympiade CVI. ſcivorum in Lucania latronumque colluvies occupatis quibuſdam urbibus, novum Brutiorum nomen recepit: Illos Strabo Lib. VI. ἀποστάτας i. e. *deſertores*. Lib.XVI. δραπέτας i. e. *fugitivos* nominat: Idque nomen ex lingua Sabina, quæ βρέττιαν nuncupat picem, Heſychio auctore. Pix enim Brutia inter veteres plurimum commendatur à Dioſcoride, Plinio, Columella, pluribus. Quo factum eſt, ut Brutiis primo ſolis denominatio Italiæ imponeretur. De magna Græcia, multiſque Pelaſgorum coloniis eò deductis confer Golzium in Numiſmat. de urbibus à Cluverio non bene diſtinctis aut expoſitis Voſſium in Obſervationibus ad Pomponium Melam Lib. III. c. 4.

BUNONIS.

α a *Pæſtum* opidum fuit ad *Salſum flumen*, cujus fontes oriuntur ſub monte *Calamatio*, qui vulgo *Cappacio* dicitur; Ad hunc montem *M. Licinius Craſſus* fugitivos profligavit. Inde in Petelinos colles conceſſit *Spartacus*.

β b *Velia* anteà *Helia*, *Elea*, *Hela* & *Hyela* dicta, poſt c *Poſſidonium promontorium* prima eſt, XXV. millia pedum Pæſto diſtans; & III. millia ab *Halete* amne. Ante dictum flumen opidumque duæ conſpiciuntur inſulæ d *OEnotrides*, *Pontia*, *in hanc Flavia Domicilla*, *Flavii Clementis*, *Domitiani patruelis uxor*, *propter Chriſtianam fidem deportata eſt*, *marito ejus antea occiſo*. *Euſeb. Hieron.* *Huic inſulæ vicina eſt Pandataria*; *deinde eſt* e *Iſchia & Iſcia*. f *Sinus Velinus à Veliâ* dictus eſt.

γ Poſt Palinurum promontorium & flumen Melfen erat *Pyxus* ſive g *Buxentum* opidum & flumen.

δ A Caſuenti fl. oſtio ad III. millia paſſuum fuit clara illa urbs h *Metapontum*, ubi hodie ſpecula *Torre di Mare*. Adeo fortunati ab agricultura fuiſſe perhibentur Metapontii; ut Delphis famoſiſſimam illam *auream meſſem* dedicarit. Metaponti *Pythagoras* mortuus, monumentum habuiſſe ſcribitur. Tanta fuit hujus viri admiratio, ut ex domo ejus templum facerent, ipſumque pro Deo colerent.

ε i Ad *Siris* amnis oſtium fuit opidum *Siris*, quod poſteà k *Heracléa* appellatum eſt. Apud id opidum & Sirim fl. primo Romanorum pugna *Livino conſule* cum *Pyrrho* commiſſa eſt tam atrox, ut Frentanæ turmæ præfectus *Obſidius* invectus in Regem eumque turbaret cogeretque, projectis inſignibus, prælio excedere.

ζ l *Sybaris*, in hoc Lucanorum litore opibus & potentia urbs illuſtris *a*, inter duos amnes *Crathin* & *Sybarim* ſita fuit; ſed quum primùm conderetur, hujus appoſita fuit ripæ ſiniſtræ; unde & nomen accepit. Poſtmodum in tantum crevit, uti ad Crathis quoque dextram ripam pertingeret, ambitum comprehendens VI. amplius millium. m *Thurium* poſteà paulò ſupra veteris Sybaris ſitum conditum fuit. Deleta eſt *Sybaris* à Crotoniatis, *Milone* duce, tempeſtate *Pythagoræ*. Una illa urbs *Sybaris* ſoli fœcunditate eo provecta erat, ut CCC. millia hominum contineret. Sed quum Prætor quidam, nomine Telys opulentiſſimos urbe ejiceret, bonis eorum publicatis, Crotonem confugerunt, quos Telys ſibi dedi poſtulavit, niſi vellent bellum exſpectare. Crotoniatæ igitur, Pythagora Philoſopho ſupplices protegendos ſuadente, bellum decreverunt. Sybaritis CCC. armatorum millia ducentibus, Crotoniatæ C. millibus inſtructi occurrunt. Fuſis Sybaritis, quum nulli parcerent, fugaque comprehenſos omnes occiderent, major exercitus pars conciſa interiit. Urbs poſt direptionem ad ſolitudinem redacta eſt. Captam enim immiſſo flumine Crathi aquis obruerunt. Sed reliqui Sybaritarum iterum ejecti reditus adjutores ab Athenienſibus impetrant, inter quos ipſe quoque erat *Herodotus*. Hi ſcaturigine haud procul à Sybari inventa, cui nomen *Thuriæ*, opidum ibi ſtatuunt, quod de fontis nomine *Thurium* appellârunt. Seditione verò ortâ omnes Sybaritæ priſci deleti ſunt. Coloniam quum *P. Scipione*

a Pæſtum. b Velia ſ. Helia. c Poſidonium prom. d OEnotrides inſ. Pontia. e Iſcia. f Sinus Velinus. g Buxentum op. & fl. h Metapontum. i Siris amnis & op. ſ. k Heraclea. l Sybaris fl. & op. m Thurium.

dicta, inter *Sybarim Crathimque* amnes, nunc non exſtat. Intus η *Potentia*, nunc *Potenza*; θ *Grumentum*, nunc *Clarimonte*. Potentia. Grumentum.

II. Poſt Lucanos extimum Italiæ, ad fretum uſque Siculum, angulum tenuêre ι *Brutii* à Lucanis orti. Opida in litore verſus Occaſum, κ *Cerilli*; nunc *Cirella*; λ *Clampetia*, nunc *Amantea*; μ *Temſa* ſive *Tempſa*, cujus ſitus fuit prope ſpeculam maritimam, cui nomen vulgare *Torre Loppa*; ν *Terina*, nunc *Nocera*, ξ *Lametia*, nunc *Santa Euſemia*; ο *Scyllæum* in cervice Scyllæ ſcopuli, nunc *Sciglio*; & ultra fretum, π *Rhegium*, nunc *Reggio*: ab altero mari

Brutii. Cerilli. Clampetia. Temſa. Terina. Lametia. Scyllæum. Rhegium.

pione Africano iterum & *T. Sempronio Longo* coſſ. eo deducerent Romani, urbem mutato nomine [a] *Copias* appellarunt. [b] De *luxu & mollitie* Sybaritarum quæ auctores prodiderunt, incredibilia ferme videntur. [c] *Myndirides* mille coquos, totidem aucupes, totidem piſcatores gulæ artifices Sicyonem adduxit; idem ſæpius queſtus, quod foliis roſæ duplicatis incubuiſſet; & quum vidiſſet fodientem quendam, altiùs raſtrum allevantem, laſſum ſe fieri dixit, vetuitque opus in conſpectu ſuo facere. *Suid. Sybaritica menſa*; item *Sybarita per plateas*; in proverbium abiêre. *b*

HEKELII.

a *Crotoni* vicina, ut teſtis eſt *Herodotus* Lib. v.

b De quibus videndus *Deſ. Eraſmus Roterod.* Chil.II. Cent.II. *Adag.* LXV. & LXVII. q.431. Seq. Edition. *Colonienſ.* & ex eô *Pauli Manutii Adagia* p. 508. col. a. & 510. col. b. *Urſellis* Ao. 1603. in 8. maj. exc.

BUNONIS.

η [d] *Potentia* ad Apennini montis radices haud longè abeſt à Caſuente fl. fontibus.

θ [e] *Grumentum* haud procul lævâ Siris fl. ripa ſitum erat. Ad hoc opidum *T. Sempronius* cum *Hannone Pœno* proſpere pugnavit.

ι [f] *Brutii* à Lucanis orti, quorum fuerant paſtores, alteram Italiæ peninſulam incoluêre; à Lucanis Lao flumine ad Hetruſcum mare; & Sybari amne ad ſinum Tarentinum diſterminati ℓ. In hunc Italiæ angulum cum LX. millibus armatorum compulſus [g] *Spartacus*, quum fugam in Siciliam fruſtra tentaſſet, tandem eruptione factâ, dignam viris mortem obiere. [h] *L. Craſſus* enim iſthmum muro & foſſa ſepſerat. [i] *Annibal* quoque in extremum hunc agri Brutii angulum compulſus, nihil jam majus precatus eſt deos, quàm incolumi cedere atque abire ex hoſtium terra liceat.

κ [k] *Cerilli* opidum ad Mare Inferum VII. millia paſſuum à Lao amne ſitum eſt.

λ [l] *Clampetia* in eodem litore XL. millia paſſuum Cerillis abeſt.

μ [m] *Temſa* poſt X. millia paſſuum in hoc litore ſequitur Clampetiam. *Æs Temeſæum*, & *Vinum Temeſani agri* celebrantur.

ν [n] *Terina* ad mare ſita fuit; unde [o] *ſinus Terinæus* appellatus; qui hodie vulgo *Golfo di S. Eufemia* dicitur.

ξ Poſt Terinam fuit OEnotrorum opidum [p] *Lampetia*, quod & *Lametia* & *Lametus* dictum eſt à fl. *Lameto*. Ab hoc opido ingens ille ſinus, qui nunc *Golfo di S. Eufemia* dicitur, antiquitus *ſinus* [q] *Lametinus* vocabatur.

ο [r] *Scyllæum* opidum nomen habuit à *Scylla*, quæ Saxum ſive ſcopulus eſt ad ipſum fretum Siculum.

π [ſ] *Rhegium* cognomine *Julium* dicitur Ptolemæo: à dehiſcendi argumento, quod vi maris & terræ motu ab Italia fuerit avulſa, Sicilia propinqua, appellatum, antiquiſſimi prodiderunt ſcriptores. Alii quaſi *Regiam* dictam urbem volunt, propter ejus excellentiam.

HEKELII.

c Horum Regio hodiè vocatur *Calabria Inferior*, ubi circa Littus *D. Euphemiæ* Corallum probatiſſimum olim inveniebatur, abundeque proveniebat Saccharum in Oppidô Adamantio, atque in Convalle quâdam à Regione *Altomontii* Manna colligebatur è frontibus & arborum truncis, quæ noctu rorabat.

 BUNO-

a Copiæ. b Sybaritarum luxus. c Myndirides. d Potentia. e Grumentum. f Brutiorum ortus & fines. g Spartacus. h L. Craſſus, Spartaci victor. i Annibal k Cerilli. l Clampetia. m Temſa. n Terina. o Sinus Terinæus. p Lametia ſ. Lampetia. q Sinus Lametinus. r Scyllæum. ſ Rhegium.

Locri. Caulonia. Scylacium. Croto. Petelia. Ruſcianum. Conſentia. Pandoſia. Hipponium. Vibo Valentia.

mari ϱ *Locri* cognomine *Epizephyrii*, nunc *Jerace*, σ *Caulonia*, nunc *Caſtel Veteri*; τ *Scylacium*; nunc *Squillaci*, υ *Croto*, nunc *Crotone*: φ *Petelia*, nunc *Belicaſtro*; χ *Ruſcianum*, nunc *Roſſano*. Intus caput Brutiorum ψ *Conſentia*, nunc *Conſenza*: & haud procul inde verſus Septentrionem, quondam ω *Pandoſia*, cum *Acheronte* fluv. quæ duo nomina cum *Alexander Epirotarum Rex* in Epiro, ancipiti oraculo monitus, fatalia evitare vellet, heic in eadem incidit atque periit. Fuit prætereà potens quondam civitas α *Hipponium*, Romanis *Vibo Valentia* dictum, nunc *Monte Leone*.

III. At-

BUNONIS.

ϱ Poſt Zephyrium promontorium ſequitur celeberrima urbs [a] *Locri Epizephyrii*, à promontorio cognominata. In illo ipſo Zephyrio promontorio quondam collocata, poſteaque in eum locum creditur tranſlata, ubi nunc conſpicitur opidum *Gierazo*. *Locris & Crotone peſtilentiam nunquam fuiſſe; nec ullo terræ motu* laboratum, *adnotatum eſſe tradit* Plinius l. 2. c. 96. Creditum eſt, Locrenſes omnium primos *ſcriptis legibus* uſos fuiſſe, quas [b] *Zaleucus* compoſuerat *d*. A [c] *Dionyſio Juniore*, regno pulſo & apud Locrenſes exſulante, graviſſimo dominatu oppreſſi ſunt; quem tamen ipſi poſteà acerbiſſimè ulti ſunt.

σ [d] *Caulonia*, quæ anteà *Aulonia*, inter Sagrum fuit flumen & Cocintum promontorium. Caulonienſes hi à Brutiis opido ſuo ejecti in Siciliam ſeſe tranſtulerunt, ibique urbem priſcæ patriæ cognominem condiderunt.

τ [e] *A Scylacio*, Athenienſium, qui Meneſtheum erant ſequuti, colonia, *ſinus* appellatus eſt [f] *Scylacius*. Inde ſequuntur [g] *tria Japygum promontoria*, quæ vulgo *Capo delle Caſtelle*, *Capo Rizzuto* & *Capo della Nave*. [h] Promontorium *Lacinium* templo *Junonis Laciniæ* clarum fuit.

υ [i] A Junonis Laciniæ fano vel VI. millia paſſuum ſequebatur *Croton* ſive [k] *Croto* urbs olim celeberrima *e*, quam *Æſarus* amnis mediam olim interfluxerat, præterfluebat poſteà procul extra muros. Mœnia urbis XII. millium ambitum continebant ante Pyrrhi in Italiam adventum; poſt tamen adeo cladibus afflicta multis, ut omnis ætatis minus XX. millia civium ſupereſſent *f*. Salubritas loci proverbium abiit: *Sanior Crotone*. Hinc oriundus [l] *Milo*, cui robur corporis immenſum fraudi tandem fuit. *Crotoniatis Zeuxis* Heracleotes pictor *Venerem* illam aliaque inſignia opera adornavit. Crotoniata quoque fuit [m] *Democedes* medicus, qui Darium conjugis opera impulit, ut Græcis bellum inferret. [n] *Pythagoras* Philoſophus Crotone diu multumque eſt verſatus, atque Crotonienſes luxuria corruptos ad bonam frugem & in viam virtutis revocavit. Ad oſtium Æſaris fl. [o] *portus* erat *Crotonienſis*.

φ [p] *Petèlia* ſive *Petilia* opidum, inter Crotonem & Scylacium fuit in edito colle, VI. millia paſſuum à mari, XXX. à promontorio *Crimiſa*. Sub tumulo Petiliæ ab Annibale aliquot Romanorum millia cæſa tradit Livius l. 27.

χ [q] *Ruſcianum* ſive *Roſcianum* medio fermè ſitu fuit inter Crathim & Traënta amnes.

ψ [r] *Conſentia* olim Brutiorum caput erat.

ω [ſ] *Pandoſia* & *Acheron* fluvius ad ipſum fuerunt iſthmum in Brutiorum agris. *Alexander* iſte Dodonæo oraculo juſſus erat *Acherontem Pandoſiamque* vitare. Quum in Theſprotia iiſdem vocabulis ei loca oſtenſa fuiſſent; hic in Brutiis in eadem incidit, à Brutiis cum omni ſuo exercitu deletus; ipſe à Lucano exule veruto transfixus eſt.

α [t] *Hipponium* opidum, anteà *Hippo*, item *Vibon*, & *Vibo*, ac demum *Vibona Valentia* dictum, non fuit ad mare ſitum: *Agathocles* enim Rex Siciliæ ei navale exſtruxit ad ſinum Lametinum. Contra Vibonem ſunt parvæ inſulæ, quæ vocantur [v] *Ithaceſiæ*, *Ulyſſis Specula*.

HEKELII.

d Vid. *Ubbo Emmius* Part. II. *Rerumpp. Græcor.* in Specie de *Republicâ Locrenſium* in *Italiâ* p. 295. Edition. *Lugd. Bataviniano-Elſevirianæ* in 16. f.

e Er antiquiſſima.

f Hodie titulô Marchionatus eſt exornata.

BUNO-

a Locri. b Zaleucus. c Dionyſius Junior. d Caulonia ſ. Aulonia. e Scylacium. f Sinus Scylacius. g 3 Japygium promontoria. h Lacinium prom. i Junonis Laciniæ fanum. k Croto. l Milo. m Democedes. n Pythagoras. o Portus Crotonienſis. p Petilia. q Roſcianum. r Conſentia. ſ Pandoſia & Acheron fl. t Hipponium ſ. Hippo & Vibona Valentia. v Ithaceſiæ inſ.

III. Atque hactenus populos enarravimus, qui universam Italiam olim incoluerunt, præcipuasque eorum urbes recensuimus. Cæterum quum Græci omnem ferè oram maritimam, Coloniis suis è Græcia deductis, obsiderent, ipsa hæc terra unâ cum Sicilia dicta est β *Magna Græcia*, duravitque hoc nomen multis seculis, donec *inter fretum Siculum* constitit & *Tarentum*; quæ pars Italici littoris posteà propriè eo nomine indigitata est, testibus Cicerone, Plinio, Ptolemæo & aliis. Magna Græcia.

BUNONIS.

β [a] *Frons Italiæ*, quæ & [b] *Magna Græcia & Græciæ ara* appellantur, per [c] *Ausonium mare*, atque *tres* ejus *sinus* inter *Salentinum* & *Zephyrium*. vel *Leucopetram* promontoria agnoscere est. *Ausonium* autem *mare* à Sicilia ad Salentinum usque promontorium extenditur. Sunt itaque ejus maris tres isti sinus: *Primus* inter promontoria Salentinum & Lacinium [d] *Tarentinus*. *Secundus* inter Lacinium & Cocintum promontoria [e] *Scylacius*. *Tertius* sinus inter *Cocintum* sive (ex Plinio circa hunc terminum variante) Leucopetram, [f] *Locrensis*. Scinditur itaque Italiæ frons in [g] *duo* cornua, *Leucopetram* & *Salentinum* promontoria. Apenninus itidem in *duo*; quorum unum est *Leucopetra*: alterum autem *Lacinium*.

a Frons Italiæ. b Græcia magna. c Ausonii maris tres sinus. d 1 Tarentinus. e 2 Scylacius. f 3 Locrensis. g Duo Italiæ.

CAP. XXXI.

De Fluviis Italiæ. 1

I.

FLuviorum princeps Italiæ est *Padus*, vulgò *Pò*, nulli amnium claritate inferior, Græcis *Eridanus* dictus; ac Phaëthontis, ut fabulata est antiquitas, pœna illustratus. E gremio α *Vesuli*, celsissimi inter Alpium juga montis, profluens, *triginta* amplius *flumina*, lacusque immensos, *septem ostiis*, quæ *septem maria* perhibebantur, in mare *Adriaticum* defert. Fluminum nobiliora sunt ex Padus fl.

BUNONIS.

α In summo *Vesulo* lacus est, cujus occulta origo, qui neque digitum ripas suas excedit; sub eo lacu tres sunt Padi fontes; qui per subterraneos cuniculos ex hoc lacu oriri creduntur. Ab hoc Vesuli lacu L. circiter millia passuum in *Cenisii* montis vertice etiam lacus est, ex quo itidem per cuniculos subterraneos fluvius ille oriri creditur, qui apud Segusium in Duriam minorem influit.

REISKII.

1 Hæc Italiæ Hydrographia est, non tamen tota, sed quoad partem lacus & fluvios, tum majores, tum etiam minores, neque sic omnes, quod præcipui sufficiant, deque mari mediterraneo supra expositum sit [a] Tiberis ex Apennino & Aretinorum finibus, nec procul ab Arni fonte nascitur, auctusque XLII. rivis & amnibus, per duo in mare Hetruscum ostia effunditur. Sed portus Ostiensis ad hæc ostia quondam maximis impensis conditus, nunc jussu Rom. Pontificis dirutus plane jacet deletusque, ideo ne Turcis ad Italiam appetendam aut invadendam inserviat. Vid. Ricciolus in Geog. refor. & Fourner. in Hydrog.

a Tiberis.

Duria fl.
Seslites fl.
Ticinum fl.
Verbanus lacus.
Addua fl.
Larius lacus.
Ollius fl.
Sebinus lacus.
Mincius fl.
Benacus lacus.
Tanarus fl.
Threbia fl.
Rhenus fl.
Padafontes.
Athesis fl.
Arnus fl.

ex Alpibus orta; [β] *Duria*, nunc *Dora*; *Seſſites*, *Seſſia*; [γ] *Ticinum* *Teſino*, lacum *Verbanum*, nunc *Lago Maggiore*, tranſiens, [δ] *Addua*, nunc *Adda*, *Larium* lacum, nunc *Lago di Come*, perfluens: [ε] *Ollius*, nunc *Oglio*, lacum *Sebinum*, nunc *Lago d'Iſéo*, tranſiens: [ζ] *Mincius* nunc *Menzo*, lacum *Benacum*, nunc *Lago di Gardæ*, tranſmittens. At à dextra ripa recipit idem Padus ex Apenninis jugis, [η] *Tanarum*, nunc *Tanaro*; [θ] *Trebiam* qui nomen ſervat, Romanorum clade illuſtrem: & [ι] *Rhenum* Bononienſem, vulgò *Reno*.

II. Ex Alpibus item profluit [κ] *Atheſis*, Italis nunc *Adeſe*; German. autem *Etſch*. Reliqua quæ ſequuntur, cuncta Apenninus fundit: quorum [λ] *Arnus*, vulgò *Arno*, Florentiam ac Piſas perfluit; [μ] *Tiberis*, quem urbs Roma, Romæque conditor *Romulus*, totius

BUNONIS.

β a *Duriæ* amnes *duo* ſunt: *Minor*, qui ſupra Seguſium opidum ex Alpibus Cottiis exortus III. millia paſſuum infra Auguſtam Taurinorum Pado miſcetur, diminutivo vocabulo accolis *La Dorietta* dictus. *Major Duria* ſupra Auguſtam Prætoriam ex ſummis Grajis Alpibus profluens, ipſa Auguſta Prætoria & Eporedia ablutis, XVIII. circiter millia paſſuum infra minorem Duriam cidem Pado redditur.

γ b *Ticinus* ex ſummo Alpium jugo, quod *D. Gothardi*, mons cognominatur, ortus, *Verbanum lacum* tranſit *a*. Celebritatem fluvius hic debet pugnæ inter Romanos & Pœnos ſub introitum Hannibalis in Italiam circa eum commiſſæ, ubi P. Cornelius Scipio, Africani pater, ab Hannibale prælio victus & vulneratus, in hoſtium veniſſet poteſtatem, niſi cum protectum prætextatus filius ab ipſa morte rapuiſſet.

δ c *Addua* *b* fontem habet in excelſo Rhæticarum Alpium jugo, quod vulgò *Monte Brailo* *c* appellatur. Per *vallem Tellinam* lapſus, *lacum* tranſit *Larium*, qui hodie *Comenſis* dicitur.

ε d *Ollius* eodem cum Alpium tractu oritur in monte *Mortavolo*. Per *vallem Camucinam* delapſus à *Sebino* ſive *Sevino lacu* excipitur, qui ab opido *Sebo* ſive *Sevo* nomen habet, quod hodie vulgò *Iſeo* dicitur: unde lacus cognomen habet. *d*

ζ e *Mincius fl.* ſuperiori ſui parte, quâ lacum ingreditur, olim idem cum opido *Sarraca* nomen habuiſſe ex eo colligitur, quòd illa pars hodie etiam vocetur *Sarca*. *e*

η f *Tanarus* fluviorum iſtorum maximus eſt.

θ Ad g *Trebiam Hannibal Sempronium* Coſ. & Romanos ſuâ hieme vicit.

ι Nullum ſagittis aptiorem eſſe calamum, quàm qui in h *Rheno Bononienſi*, cui plurima inſit medulla, pondusque volucre, tradit Plinius lib. 16. c. 36.

κ i *Atheſis* poſt Padum totius Italiæ maximus eſt.

λ Strabo & Ariſtoteles tradunt, k *Arnum Auſaremque*, ubi in unum confluant; alterum alterius violento incurſu adeò ſe invicem attollere, ut, qui utrimque in ripis conſiſtant homines, alter alterum conſpicere nequeat.

μ l *Tiberis* ex imis Apennini jugis *f* oritur in Tuſcia. *g*

HEKELII.

a Hic Fluvius aquis eſt perlucidus, & Piſcium nobilitate, præſertim laudatiſſimis *Thymallis*, clarus. Ejus arena *Aurum* & *Argentum* præbere dicitur.

b Vel *Abdua*.

c Mons *Braulii*.

d Hic Fluvius Piſcium bonorum eſt refertiſſimus, in quo præſertim prope *Palatiolum* Caſtrum innumeræ piſcantur anguillæ, quæ poſteà ſaliuntur.

e Profluit aliàs ex Lacu *Benacô* præcipuâ claritate, & ad *Mantuam* decurrens eam inſigni Stagnô circumfundit, atque hinc eâdem claritate pergens in *Padum* exoneratur.

f Tenuis primò ad inſtar exigui Rivuli.

g Et augetur Fluminibus ac Torrentibus 42. ſpatiô CL. Mill. qui, *Pliniô* teſte, rerum omnium in totô Orbe naſcentium mercator eſt placidiſſimus *Romam* autem in duas, Partes dividit, & *Tuſciam* ab *Umbris* & *Sabinis* devellit, neque unquam alveum egreditur, *Romamque* inundat, quin

a Duria Major & Minor amnis. b Ticinus fl. c Addua fl. d Ollius fl. e Mincius fl. f Tanarus fl. g Trebia fl. h Rhenus Bononienſis fl. i Atheſis fl. k Arnus fl. l Tiberis. fl.

totius terrarum Orbis illustrissimum fecerunt, à dextra ripa ν *Clanim* vulgo *Chiana*; à sinistra ξ *Narem*, vulgo *Nera*, atque ο *Aniem*, nunc *Teverone*, in Mare Inferum defert. Clanis fl. Nar. fl. Anio fl.

III. Inter Latium & Campaniam est π *Liris*, nunc *Garigliano*; in ipsa Campania ρ *Vulturnus*, *Volturno*: inter Picentinos ac Lucanos σ *Silarus*, *Silaro*. In magna Græcia τ *Sybaris*, nunc *Cochile*, & υ *Crathis*, *Crati*: in Apulia φ *Aufidus*, nunc *Lofanto*, Romanorum sinistra pugna adversus *Annibalem* nobilitatus. Inter Præcutios & Picenum χ *Aternus*, nunc *Pescara*. In Gallis Senonibus ψ *Metaurus*, nunc *Metro*; *Hasdrubalis*, fratris Annibalis, clade atque interitu insignitus. Liris fl. Vulturnus fl. Silarus fl. Sybaris fl. Aufidus fl. Aternus fl. Metaurus fl.

quin malum aliquod illi protendat, quod pluries observatum fuit.

BUNONIS.

ν [a] *Clanis* ex Etruria in Tiberim confluit, per *Clusinam paludem* derivatus.

ξ [b] *Nar* è Fiscello monte labens odore sulfureo vitiatus est.

ο [c] *Anio* amnis omnium in Tiberim defluentium celebratissimus in monte Trebanorum ortus, tres lacus, qui subjecto opido Sublaqueo nomen dedere, in Tiberim defert.

π [d] *Liris* amnis anteà dictus est *Clanis* atque *Glanis*. In eum à dextra ripa influunt *Cosa* & *Trerus*; à sinistra *Fibrenus* & *Melfes*.

ρ [e] *Volturnus* sive *Vulturnus* antea dictus est *Athurnus*. *Domitianus* Imperator quum viam novam inter *Sinuessam & Cumas* sterneret; pontem magnifici operis, una cum arcu triumphali, hic struxit in Vulturnô amne.

σ Falsum est, quod Silius l. 8. de [f] *Silaro* scribit; *Duritiem lapidum mersis inolescere remis.*

τ [g] *Sybaris* ab Achaico fonte *Sybari* nomen accepit. Consternatos reddit illos, qui ex eo bibunt.

υ [h] *Crathis* nomen habere videtur à *Crathi* flumine Achaico Ægæo. Hominum, qui in eo abluuntur, crines flavos reddit. Aristoteles in admirandis & Strabo l. 8.

φ Clades illa Romanorum ad [i] *Aufidum* erat *Cannensis*.

χ [k] *Aternum* aliquando sanguine fluxisse tradunt Cicero de divinat. & Liv. l. 24.

ψ Quo loco ad *Metaurum* Hasdrubal à Nerone Livioque Coss. acie victus sit, incertum nobis est.

a Clanis fl. b Nar fl. c Anio fl. d Liris fl. e Vulturnus fl. f Silarus fl. g Sybaris fl. h Crathis fl. i Aufidus fl. k Aternus fl.

CAP. XXXII.

De montibus Italiæ.

I.

ALpes Italiam à Gallia, Vindelicia, Norico ac Pannonia submovent. *Initium* earum à vadis Sabatiis *finis* ad Flanaticum sinum, vulgò *Golfo di Carnaro*, & *Colapis*, vulgo *di Kulpe*, fluminis fonteis. Dividuntur in varias parteis atque nomina. A vadis Sabatiis ad Vari amnis fonteis, qua Ligustico mari objacent, *maritimæ* cognominantur: hinc ad Segusium usque, vulgo *Susa Cottiæ:* inde ad S. Bernardum minorem *Grajæ:* dein ad usque S. Gothardum Alpes. Maritimæ. Cottiæ. Grajæ.

Penni-

Penninæ. Rheticæ. Tridentinæ. Noricæ. Carnicæ. Ultimæ. Pannonicæ & Juliæ. Dalmaticæ.

Penninæ: his continuantur *Rhæticæ*, ad Plavis usque fontem; quarum pars *Tridentinæ* perhibentur, supra Tridentum. His junguntur ad Doblacum usque *Noricæ*, supra Tilavemptum amnem, vulgo *Tajamento:* inde jam *Carnicæ* supra Carnos, usque ad Savi fontes: moxque *Ultimæ*, ad Colapis fonteis usque, *Pannonicæ*, eædem & *Juliæ* dictæ. Sunt tamen qui supra Dalmatiam Alpium nomen protendant, ubi *Dalmaticas* dici volunt: aliique in Thraciam & Pontum usque. Sed prior finis ad Colapis fontes à plerisque receptus est. [1]

Montes Apenninus.

II. Cæterum intus in Italia *Apenninus mons* amplissimus Alpibus ad Vada Sabatia annexus, perpetuis jugis lunatoque cursu; ad Siculum fretum *Leucopetramque* promontorium tendens, Italiam quasi mediam secat. Prope Suessam, Liris fluminis sinistræ ripæ prætexitur [α] *Massicus mons:* hinc inter Bajas & Puteolos est [β] *Gaurus:* supra Capuam, est *Tifata* mons, vulgò *monte di Capua.* Ultra Neapolim *Nolæ* vicinus est *Vesuvius*, nunc *monte di Somma*, ignium eruptione ac Plinii interitu clarus. In Apulia est *Garganus*, in mare Superum ingenti promontorio excurrens, nunc *monte di S. Angelo.*

Massicus. Gaurus. Tifata. Vesuvius. Garganus.

BUNONIS.

α a *Massicus mons* Savonis fl. dextram ripam prosequitur, generoso vino nobilis *a*. Quomodo hîc Romanorum exercitu, quum Pœni sub eorum oculis *Sinuessam Falernumque agrum* exurerent, adversus *Fabium* prope orta esset seditio, Livius scribit l. 22. b *Falernus ager* Massico monti conterminus est, & ad *Vulturnum* usque flumen protenditur. Ad extremum Massici montis versus mare fuit c *Sinuessa* illa; cujus rudera hodieque conspiciuntur sub marinis undis ad *Montis Draconis* castellum. d *Aquas Sinuessanas* sterilitatem fœminarum, & virorum insaniam abolere prodit Plinius l. 31. c. 2.

β e *Gaurus mons* medio itinere inter Puteolos & Lucrinum lacum celso vertice paulum à mari remotus, hodiè vulgo dicitur *Monte Barbaro*. Ad hunc montem aquam amaram cum odore, tum potu profluere, quam usurpent medicandis oculis; ex Heliodoro tradit Stobæus.

HEKELII.

a Unde *Massicus Bacchi humor* & *Massica Bacchi munera* à *Virgilio* Lib. II. *Georg.* v. 143. & Lib. III. *eorund.* v. 526. optimè commendantur.

REISKII.

1 De Alpibus supra explicatum & ostensum fuit, quæ his Hydrophylacia subsint, quæque subterraneæ cavernæ, primæ fluviorum, amnium & fontium origines. Apennino ab jugo mons Pausilypus f *Basilipo* procurrit, inter Neapolin Puteolosque medius, via per imas radices artificiosissime ducta mirabilis: Hanc Strabo speluncam, Seneca cryptam Neopolitanam nominat epist. LVII. Braunius in Theat. urb. Tom. VI. illam exhibuit Tab. singul. Vesuvio Pyrophylacium subterraneum fovet, unde fumi non nunquam & cineres cum impetu protruduntur. Vid. Kircher. Mund. Subter. Tom. I.

a Massicus mons. b Falernus ager. c Sinuessa op. d Aquæ Sinuessianæ. e Gaurus mons, ejusque aquæ amaræ. f Basilipo.

CAP. XXXIII.

De variis Italiæ incolis.

I.

TErram Italiam, à freto Siculo ad Alpes uſque porrectam, qui ab initio habuerint mortales, parum in tanta temporum longinquitate compertum eſt: nec conſtat, unus poſt inundationem terrarum ab urbe Babylonica profectus in diſperſione gentium populus hanc regionem occupaverit omnem, unumque univerſæ nomen impoſuerit; an aliæ ſubinde atque aliæ in terras cultoribus vacuas invectæ gentes, ſuis quæque ſedibus vocabula dederint diverſa. 1 *Priſci Italiæ incolæ.*

II. Sanè varii atque genere plane diverſi in eâ memorantur auctoribus populi, quorum antiquiſſimi ſunt iſti: α *Auſones*, Brutiorum Lucanorumque agrum quondam tenentes; hinc *Opici* ſive *Oſci*, in Samnio atque Campania; *Siculi* in Sabinis & Latio: *Umbri* ad utrumque mare: ad Inferum, in parte Tuſciæ inter Tiberim & Umbrorum amneis. Inde β *Tuſci* ad Alpeis uſque; juxta hos γ *Ligures* in Galliam uſque ad Rhodanum extenſi. Ultra Tuſcos δ *Veneti:* *Auſones. Opici. Oſci. Siculi. Umbri. Tuſci. Ligures. Veneti.*

BUNONIS.

α a *Tres* tantùm in omni Italiâ fuerunt *populi indigenæ*: b *Umbri*, c *Siculi*, & ingens d *Auſonum* ſive *Opicorum* corpus. Ab his orti ſunt *Sabini*; à Sabinis porrò fuerunt *Picentes*, *Frentani*, *Marrucini*, *Peligni*, *Veſtini*, *Marſi*, *Æqui*, *Hernici*, & *Samnites*. A *Samnitibus* orti *Hirpini* atque *Lucani*; & ab his *Brutii*. Ab iiſdem *Samnitibus* poſteà orti *Campani*, Opicos atque Auruncos tota pepulere Campania. Inter hos & Lucanos *Picentini* Picentium fuere pars; à Romanis à Supero ad Inferum mare traducti.

β *Tuſcorum* ſtirpem omnes auctores antiqui, uno excepto Dionyſio Halicarnaſſenſi, ex Aſia à Lydorum gente deducunt.

γ Alpini populi fuere e *Ligures a* Celtici generis, in varia nomina diviſi; *Taurinorum*. *Saſſorum*, *Lepontiorum* & *Euganeorum*. *Rhæti* quoque fuere Alpini, & ipſi in plura cognomenta diſtincti; Hinc *Carni* Inalpinæ ſive Celticæ originis gens.

δ f *Venetorum* verò gens ex Aſia, *duce Agenore* poſt excidium Trojæ deducta creditur. Alii tamen, in quibus Herodotus, Venetos *Illyrici* generis pronunciarunt.

HEKELII.

a *Romanos* Populos hoſce nunc *Tuſcos*, nunc *Hetruſcos*; *Græcos* verò *Tyrrhenos* dixiſſe, *Maginus* ſæpe laudatus autor eſt, dicens, *Tuſciam* appellatam fuiſſe vel à *ſacrificiis*, quoniam in hâc re hæ Gentes præ cæteris excelluêre, vel etiam à *thure*, cujus in *Sacrificiis* Singularis atque Præcipuus uſus eſt.

REISKII.

1 De urio poſt Babylonicam diſperſionen populo huc ad terras Italicas digreſſo non equidem diſtincte conſtat: De poſteris tamen Japheti & Gomeri per colonias Græcorum antiquiſſimas caſu an fortuito huc delapſis conſtare liquido videtur: Item de Cittim vel Cittæis, quorum mentio cap. XXVII. ad verus Latium fiebat. Unum Suidam audiamus, qui vera ipſe incertis adſuit Τήλεφος γὰρ υἱὸς Ἡρακλέους, ὁ ἐπικληθεὶς Λατεῖνος μετωνόμασε τοὺς πάλαι Κητίους λεγομένους νῦν Λατίνους: *Telephus enim Herculis filius, cognomento Latinus eos, qui olim Ketii vocabantur, alto Latinos nomine dixit.* De coloniis Græcorum Italicis monumenta conteſtantur vetera; Itemque de migrationibus gentium Germanicarum, & ſeptentriona-

a Populi Italiæ indigenæ. b Umbri. c Siculi. d Auſones. e Ligures. f Veneti.

neti: quos alii à proximo Illyrico, alii ab *Henetis*, Paphlagonica gente, ortos tradiderunt.

Galli. Tusci. OEnotrii.

III. Tuscos expulerunt inter Alpeis & Apenninum suprà dicti *Galli:* Umbros ab Infero mari removerunt *Tusci;* ε Græca gens, ex Arcadia *Duce OEnotro* profecti, unde dicti *OEnotrii*, primùm *Ausones*, suprà dictis sedibus pepulerunt, ulterioraque versus Septemtrionem Italiæ, circa Vulturnum Lirimque amneis petere coëgerunt; nec ea terrarum parte contenti, mox ζ *Siculos* etiam sedibus ejecerunt, jam tum mutato nomine *Aborigines* dicti: Sed cum solum, quod tum occupaverant, *Latium* vocaretur, mutato jam iterum vocabulo, *Latinos* inde sese appellârunt. *Sabini* Opicorum fuêre progenies, genueruntque ipsi ex sese *Picentes*, *Vestinos*, *Marsos*, *Pelignos*, *Prentanos*, *Marrucinos*, *Samnites*; quorum hi posteà *Hirpinos*, *Campanos*, *Lucanos*, atque *Brutios* condiderunt.

Aborigines. Latini. Sabini.

Coloniæ Græcorum. Magna Græcia. Lucani. Brutii.

IV. Interim *Græcorum nationes*, aliæ aliis temporibus in Italiam invectæ, urbes in eâ passim condiderunt, suisque coloniis, ut suprà dictum est, omnem oram maritimam Superi Inferique maris impleverunt. Hinc *Italia* unà cum *Sicilia*, ut ex Strabone & Trogo liquet, *Magna Græcia* appellata fuit. At cum alii populi aliis ex locis Græcos expellerent, maximè vero *Lucani* eam partem, quam de suo nomine *Lucaniam* dixerunt, oppressis illis, occuparent, & ab his orti *Brutii Brutiam*, paulatim Græcum nomen per Italiam imminui cœpit; donec in ea parte consisteret, quæ tum *Magna Græcia*, nunc *Calabria superior* dicitur.

Romani.

V. At postquam *Romanorum* crevit potentia, tota tandem Italia horum armis subjugata est; stetitque sub Romæ urbis imperio, regionibus ac populis suprà explicatis distincta, ad *Honorii Imperatoris* usque tempestatem. Ex hinc alii aliique subinde, η *Gothi*, θ *Van-*

trionalium irruptionibus. Una series harum chronologica luculentius constitui posset digerique patria item unde prodierint, & nova Respubl. copiosius explicari, nisi brevitas nobis obstaret.

BUNONIS.

ε Græci isti, trajecto sinu Jonio, domicilium in Italia statuerunt, deducti ab a *OEnotro* Arcade, *Lycaonis* filio, .XVII. ætatibus antè, quam ad Trojam bellatum est. *Dionys. Hal. l.* 1. id est, annis 479. ante bellum Trojanum; & ante Christum natum 1650. OEnotrorum regia sedes tum fuit *Pandosia*; & fluvius, cui imposita urbs illa Græco nomine *Acheron* iis dictus est.

ζ *Siculi* isti ejecti, peragrata inferiori Italia, ab Opicis porro, sive Ausonibus pulsi, *Sicaniam* insulam occuparunt.

η Italiam primis annis Honorii invaserunt *Radagaisus* & *Alaricus* b *Gothorum* Principes magna cum multitudine hominum. Sed *Radagaisus* Fesulanis inclusus montibus cum omnibus suis copiis deletur à *Stilicone*: quod anno C. 405. *Prosper*, & sequenti *Marcellinus* assignat. *Alaricu*[s] deind[e]

a OEnotrii. b Gothi.

ʃ *Vandali*, ɩ *Heruli*, Germanicæ gentes, × *Hunni*, ſuperatis Alpium jugis, totam invadentes, in varia regna atque imperia diſtribuerunt. His tandem à ducibus *Juſtiniani Imp.* pulſis, *Exarchatus* in Italia magiſtratus conſtitutus eſt, cujus ſedes *Ravenna*, Româ tum in ruinis jacente. λ Ultimi hinc *Longobardi*, expugnata *Ravenna*, regnum in Togata Galliâ conſtituerunt, quod etiam nunc de gentis vocabulo corruptè *Lombardia*, quaſi *Longobardia*, appellatur. Hos tandem debellavit *Pipinus Franciæ Rex*, à Pontifice Romano, contra eos in Italiam vocatus. Vandali. Heruli. Hunni. Exarchatus. Longobardi.

deinde Romam cepit anno C. 410. Inde in Latium, Campaniam, Apuliam, Lucaniam & Calabriam profectus, ea quoque loca depopulatus eſt. Quum *Conſentiam* expugnaſſet Alaricus, mortuus eſt: & à militibus in Regem electus *Athaulphus*, qui cum omni Gothorum exercitu in Galliam conceſſit.

BUNONIS.

ʃ Interim [a] *Vandali* & *Suevi*, vaſtatis Galliis, Pyrenæos montes tranſgreſſi, Hiſpanias occuparunt. Inde partim à Gothis pulſi, partim à *Bonifacio* Comite & Præfecto Africæ, cui diſſidia erant cum *Caſtino*, militiæ duce, invitati, trajecto in Africam exercitu, Romanos profligant, captâque Carthagine regnum ibi condunt ſub Rege Genſerico; Quum verò *Valentinianus III.* Imperator fraude *Anicii Maximi*, cujus uxorem ſtupraverat, interiiſſet, ipſeque Maximus hanc cædem *Eudoxiæ Auguſtæ*, quam in matrimonium pellexerat, per imprudentiam aperuiſſet, mulier iſta vindictæ cupida Genſericum ad ulciſcendum ſcelus occulte excitat; qui Italiam ingreſſus, Romam captam diripuit, & Eudoxiam cum filiabus Placidiâ & Galbâ, multiſque millibus captivorum in Africam ſecum abduxit, quod contigit an. C. 455.

ɩ *Odoacer Turcilingorum* Rex, cum *Scyris* & *Herulis* [b] auxiliaribus, Italiam occupavit anno C. 476. eamque regio nomine tenuit annis circiter 17. Anno verò 489. *Theodoricus* [c] *Gothorum* Rex, *Zenonis* hortatu Italiam adiens, *Odoacrem* tribus præliis ſuperatum Ravennæ obſedit: ac tandem fraudulentâ pactione circumventum interfecit, Heruliſque ſedes inter Subalpinos conceſſit, anno C. 493. quo ipſo initium habuit Gothorum in Italia regnum, à *Theodorico* ſapientiſſimè conſtitutum: quod cum *Tega à Narſete* victo deſiit anno 554.

× *Attila* virtute *Aëtii* in Galliis repreſſus, reparato exercitu Italiam invaſit anno C. 454. Aquilejam *b* captam ſolo æquavit, multiſque opidis vaſtatis Romam petens, Leonis Epiſcopi Romani oratione commotus in patriam abſceſſit.

λ *Alboinus* à Narſete excitatus cum [d] Longobardis ſuis Italiam ingreſſus, anno C. 568. ab exercitu ſuo Italiæ Rex proclamatur anno C. 571. Regnum iſtud ſtetit ad annum uſque C. 772. quo *Deſiderius*, Longobardorum Rex ultimus, à Carolo M. captus & in Franciam abductus eſt. Deletum igitur eſt hoc regnum non à *Pipino*, ſed *Carolo*, ab ipſo Longobardorum in Italiam ingreſſu annis 206.

HEKELII.

b Urbem olim ditiſſimam atque populoſiſſimam ſplendidiſſimamque Imperatorum Sedem.

a Vandali. b Heruli. c Gothorum in Italia regnum. d Longobardi.

CAP. XXXIV.

De noviſſima Italiæ diviſione. 1

I. Poſt

REISKII.

1 Italia quin Carolingis aut Francicis, & poſthac Germanicis Impp. Heinricis, Ottonibus, Fridericis, aliiſque ſubjecta fuerit, nullum eſt dubium: Sed arcanis Rom. Pontificum conſiliis ea demum turbata & divulſa tot Principes ac Dominos recepit hodieque fovet; ut tamen Impp. Romano Germanicis jus ſuum integrum

I.

POstquam imperii Romani dignitas atque ſedes in Germaniam delata eſt, Italia variè ab aliis aliiſque divexata, atque in varios titulos atque dominia diſcerpta eſt. Hinc noviſſimæ diviſionis regiones nunc ſunt: *Hiſtriæ* Marchionatus, *Fori Julii* Ducatus; & haud exigua Italiæ portio *Lombardia*, ſub qua Marchia *Tarviſina*, Ducatus *Mantuanus*, Ducatus *Mediolanenſis*, *Tirolis* Comitatus dimidia pars, *Griſones* in ipſis Alpibus; & his contermini *Helvetiorum ſtipendiarii*, *Pedemontium*, Ducatus *Montis-Ferrati*, *Parmenſis* Ducatus, *Romania* ſive *Romaniola*, Marchia *Anconitana*, jamque extra Lombardiam, *Ager Genuenſis*, *Tuſcia*, in qua *patrimonium D. Petri*, Tiberis dextræ ripæ adfixum; *Ducatus Spoletanus*, *Ager Romanus*; inde *Regnum Neapolitanum*, inque eo regiones *Aprutium*, *Apulia*, *Laborinus ager*, *Baſilicata*, *Calabriæ duæ*, *Ager Baritanus*, & *Ager Hydruntinus*.

Dominia.

II. At eandem Italiam in partes ſingulis *Dominiis* diſtinxeris hoc modo:

Hiſpani ditionis in Italia.

I. *Dominium eſt Hiſpaniarum Regis*; ſub quo Regnum *Neapolitanum*, [α] Ducatus *Mediolanenſis*, ac quædam *opida in Tuſciæ* litore, *Inſulæque* Italiæ adjacentes, *Sicilia* & *Sardinia*.

Pontificis R. ditiones.

II. *Pontificis Romani*; ſub quo *ager Romanus*, *Patrimonium D. Pe-*

grum ſuperſit. [a] Interim ſtatus per Italiam nunc triplices rigent (1.) *Regna*, (2.) *Reſpublicæ liberæ*, (3.) *Principatus*. Regna illa Regi Hiſpanico ſubſunt potiſſima, Neapolitanum, Siciliæ ac Sardiniæ, cum Ducatu Mediolanenſi, & agro Tuſciæ ad littus proximo: Reſpublicas cum Europa ſub initium recenſuimus, item Principatus, Rom. æque Pontificis Eccleſiaſticum, atque Politicos ſive ſeculares: Quos heic loci repetere ſupervacuum erit, etſi auctor noſter in ſuo catalogo quoſdam omiſerit, quoſdam claſſi juſtæ non inſerat, quoſdam nec amplius ſuperſtites addat, Ducatum utpote Urbinatem, Rom. Pontifici ſubjectum. De ſingulis infra obſervabitur, quod loco præſenti vix congruit, Vid. Supplementa lib. II. cap. I. §. 2. tractat. de Principat. Italiæ lingua ex Italica tranſlati, & Thom. Segeti notis illuſtrati: Reſpublicæ item Elzevirianæ.

BUNONIS.

α Ad Ducatum Mediolanenſem *a* pertinent, ager *Novarienſis*, *Laudenſis*, *Cremonenſis*, *Comenſis*, *Ticinenſis*, *Vigevanus*, *Alexandrinus*, *Tortonenſis*, *Bobienſis*; item *Comitatus Angherianus* ſeu regio circa Verbanum lacum *b*. Illa Tuſciæ opida ſunt, quæ hodiè vulgò appellantur, *Piombino*, *Telamone*, *Orbitello & Porto Hercule*.

HEKELII.

a Ambitu ſuô 3000. Mill. juxta non nullos *Geographorum* complectentem.

b In hunc *Ducatum* mittit Rex *Hiſpaniæ* GUBERNATOREM, ſplendidiſſimò CAPITANEI GENERALIS titulô exornatum, qui continuò in locô permanens tam *equitibus*, quam *pedeſtribus* præeſt Militibus. *Maginus* loc. cit. fol. 139. fac. b. & 140. fac. a. dicit, Regem *Hiſpaniæ* ex hôc Ducatu proventum habere 80000. aureorum; ſed adminiſtrationem Cauſarum Civilium & Criminalium pendere à *Mediolanenſi* Senatu eôque ex XVI. Doctoribus atque nonnullis Prælatis, Patritiiſque *Mediolanenſibus* conſtante. Plura vid. infrà Cap. XXXVI. §. 11

BUNO

a Status Italiæ triplices.

D. Petri, Ducatus *Spoletanus*, Marchia *Anconitana*, *Romaniola*, & urbs in agro Neapolitano *Beneventum*. β

III. *Venetæ* Reipublicæ; sub qua γ *Histria*, *Forum Julii*: δ Marchia *Tarvisiana*, & inde ε *Lombardiæ pars* ad usque Bergomum. Venetorum dit.

IV. *Magni Ducis Tusciæ*, in Tuscia. ζ Tusciæ dit.

V. *Genuensis Reipublicæ*; sub qua *Liguria* intra Apenninum & Ligusticum mare, ac *portiuncula Tusciæ* Liguriæ proxima, cum *Insula Corsica*. η Genuensium ditiones.

VI. Ducis *Parmensis*, in Lombardia *Cispadana*. ϑ Parmensis dit.

VII. Ducis *Sabaudiæ*, sub quo *Pedemontium*. ι Sabaudi ditiones.

VIII. *Helvetiorum*, supra lacum Verbanum & Larium. κ Helvetiorum.

IX. *Rhætorum* sive Grisonum in Alpibus. λ Rhætorum.

X. Archiducum *Austriæ* in Comitatu *Tirolensi*, ubi Tridentum, & in partibus Alpinis *Fori Julii* ac *Histriæ*. Austriacorum.

XI. Du-

BUNONIS.

β Ditioni Pontificiæ, quæ vulgo *Stato della Chiesa*, præter istas provincias, adscribuntur, *ager Sabinus*, *ager Orivetanus*, *Ducatus Urbinas*, *ager Bononiensis*; *Ducatus Ferrariensis*; *Com. civitatis Castellanæ*; *Ceneda in agro Forojuliensis*; *Montaldo in Pedemontio*. In Gallia *Comitatus Avenionensis*, & *Vindascinus*. Supremum *jus* Pontifex sibi tribuit in *regnum Neapolitanum*, *Siciliam*; *Sardiniam & Corsicam*, itemque *in Ducatum Parmensem Ronciolionæum & Placentinum*. Hunc tamen ad Ducatum Mediolanensem pertinere Hispaniæ Rex contendit. *Ducatum Castrensem* hodie repetit Parmensis Dux.

γ In Istria Austriæ Archiduces multa etiam tenent loca: Maritima pleraque sunt in ditione Venetorum. *c*

δ In Marchia Tarvisiana sunt *territorium Cadorinum*; *Episcopatus Bellunensis & Feltrensis*, *territorium Tarvisianum*, & *Ducatus Venetus*.

ε In Lombardia ad Venetorum ditionem pertinent territoria ista; *Paduanum*, *Veronense*, *Vicentinum*, *Brixianum*, *Cremense*, & *Bergomense*. Possident quoque *Veneti agrum Polesinum*, *Rhodiginum*, & nonnihil *in Albania*: Itemque *Cretam & Corcyram insulas*.

ζ *Magnus Hetruriæ Dux* habet ditionem *Florentinam*, *Pisanam*, *Senensem*, & *Elbæ* insulam cum nonnullis insulis minoribus; ad oram istam jacentibus.

η Ad Genuensium ditionem pertinent septem dynastiæ præcipuæ; *Monachii & Oneliæ Principatus*; *Comitatus Marri*; *Finalii dynastia*; *Territorium Pontremoliense*: *Marchionatus Toreliæ*; *Comesque Ovensis*.

ϑ a In ditione Parmensi sunt *Ducatus Parmensis*, *Placentinus*, & *Castrensis*; *Comitatus Roncilionensis*; & *Pinnensis Comitatus* in regno Neapolitano; itemque *ditio Palavicinorum*, *Principatus Landensis*, & *Comitatus Rossenensis*.

ι Sabaudia olim dicta fuit *Marchia Italiæ d.* Totus ille tractus secundum Boterum uno nomine vocatur *Pedemontium*; quoniam ad pedem seu radices Alpium extenditur *e*. In Sabaudi ditione sunt *Principatus Pedemontii proprie dicti*; *Marchionatus Segusinus & Eporediæ*; *Vercellense Dominium*; *Marchionatus Salutiarum*; *Comitatus Astensis*, & *Marchionatus Cevensis*; *Montferatus Sabaudicus*, & *Comitatus Nicææ* cum *Comitatu Tendæ*.

κ *Helvetiorum* sunt *quatuor* jurisdictiones *Helveticæ*.

λ *Grisonum* & *Vallis Tellina*, & Comitatus *Clavennensis*.

HEKELII.

c Olim *Venetorum Ditio*, vel *Regio*, erat totus ille Tractus à *Liquentiâ* Amne & Sinûs *Adriatici* intimô angulô usque ad *Mincium* Amnem & *Benacum* Lacum, quæ ampliores quondam Fines possederat, nimir. ad *Adduam* usque Fluvium.

d Cujus Duces è *Saxonum* Ducibus ac stirpe augustâ originem ducunt annos propè quingentos.

e Ad ipsam *Sabaudiam* spectat quoque Regio illa in planô situ posita, BRESSE, omni *Tritici* genere, *Canabe*, *Piscibus*, *Fluminibus* ac *Stagnis* abundans.

Mantuani. XI. Ducis *Mantuani*, in Ducatibus *Mantuæ* ac *Montis-Ferrati*.
Mutinensis. XII. Ducis *Mutinensis*. μ
Urbinatis. XIII. Ducis *Urbinatis*. ν
Lucensium. XIV. Civitatis *Lucensis*, in urbe *Luca*.
Mirandulani. XV. Comitis *Mirandulani*. ξ

BUNONIS.

μ Sub *Mutinensi* quoque est Ducatus *Regiensis* & Principatus *Carpensis*, *Friniana & Grafiniana* ditiones; *Corregii & Saxulli* dominia & Comitatus *Roliensis*.

ν In Marca Anconitana.

ξ Mirandulanus quoque tenet *Comitatum Concordiæ*. Cæterùm omnem *Italiam*, præter Remp. *Venetorum*, *& Helvetiorum Cantones regnumque Neapolitanum* ad jus imperii R. pertinere; ostendit celeberrimus *Conringius* L. de Finibus Imperii Germanici.

CAP. XXXV.

Histria, Forum Julium, Marchia Tarvisiana, Grisones, Helveticrum stipendiarii, & Pedemontium. 1

I.

Histria. NOvissima *Italiæ* divisione tradita, singulas partes inspicere haud pigeat. Prima ab Arsia amne est ª *Histria*, German. *Ister-*

BUNONIS.

α a *Istria* vel *Histria a* peninsulæ instar sese extendit, *à Formione fl.* in Italis *Risano*, & Germanis *Alben*, vocatur, & *Tergesto* sive *Triest*, quod Austriacorum est, inter ejus sinum, qui *Tergestinus*, vulgò *Golfo di Trieste* & sinum *Flanaticum*; qui hodie Italis *Golfo di Quernero* sive *Carnero* dicitur; aliisque, ob crebra quæ ibidem contingunt naufragia, *Carnivorus*. *Flanaticus sinus* nomen habet à *Flanone* opido, quod hodie Italis *Fianone* est.

HEKELII.

a *Japidia* olim dicta.

REISKII.

1 Petrus du Val b tres Italiæ partes majores constituit, nempe in Lombardia superiorem, *mediam in Ducatu Florentino*, Lucensi Republica & statu Ecclesiastico, *inferiorem in regno Neapolitano*: Sed ipse Austriaca Italiæ dominia, Principatus, & quasdam Respublicas omisit. Histria enim atque Forum Julii ex parte domui Austriacæ, pluraque his vicina dominia subsunt: Pars altera Venetæ Reipubl. paret cum c *nova Palma* quæ Foro Julii & Italiæ & Christianæ fidei propugnaculum in nummis fundamento suppositis jure vocatur, tanquam unicum totius Europæ regulare fortalitium, ac tuendo maris Adriatici ostio necessarium. Marchia Tarvisina Reipublicæ subjecta, huic sedem atque domicilium præstat, d *Venetias* urbem Europæ Italiæque maximam, ex insulis circiter LX. A. 456. natam, nunc templo D. Marci, thesauro publico, armamentario, ædibusque publicis permultis magnificentissimam. Ipsa Respubl. inter regias in conclavi Pontificio habetur, ob regnum Dalmatiæ, quod adhuc tenet, utut Candiam ereptam Turci teneant. e *Patavium* urbis fundamenta in rivo alto posuisse dicitur: Ipsum Patavium cive Livio effertur ac hujus cineribus, quos tamen in dubium Morhoffius vocavit Libello ad Patavinit. Liviam. edito. *Respublicæ Rhætica tres* uno quidem fœdere, non Magistratu tamen uno aut eodem junctæ sunt. f *Pedemontium* Petro du Val, urbs quasi continua 400. milliaribus Italicis patet, cultu, frugibus, vino, & omni proventu ditissima, quam Dux Sabaudiæ cum Marchionatu Saluzzarum pluribusque dominiis tenet: Item Rex Cypri titulo: Nunc sedes belli Gallici hæc, extat Pignarola per Gallos iterum vindicata, quam Sabaudi acerrime obsessam, fulminalibus machinis quassarunt. Vercella itidem Duci suo Sabaudico paret; Turinum hujus sede,

a Istria. b Tres Italiæ partes. c Palma nova. d Venetia. e Patavium. f Pedemontium.

Isterreich dicta. Opida nunc clariora sunt: β *Pola*, γ *Parentium*, & δ *Caput Histriæ* vulgo *Capo d'Istria*. Pola. Parentium. Caput Histriæ.

Forum Julium, *vulgo Friuli*, & *Patria di Friuli*.

II. ε *Fori Julii* caput est ζ *Vedinum*, nunc *Udene*; reliqua opida clara sunt: η *Cividad di Friuli*, θ *Tergestum*, ι *Gradiscia*, ac nuper à Ve- Forum Julium f. Friuli, & Patria di Friuli. Vedinum. Tergestum.

de, arce ferme regia & munitissima sese commendat. Linteum vero Christi sepulchrale, quod Turinenses religiosissime ostentant, quam sit dubium incertumque illud nostris in Exercitat. de Imag. Christi publice ostendimus.

BUNONIS.

β a *Pola* urbs maritima antiqua in excelso monte sita est, olim etiam *Pietas Julia* dicta; habet rudera amphitheatri *b*. Ab Attila olim fuit diruta; quisnam vero illam restaurarit, compertum non habemus *c*. Portu gaudet pulcherrimo, quem insula *Breonia*, vulgo *Brioni*, claudit.

γ b *Parentium* vulgo *Parenzo*, in peninsula situm, & egregiè munitum, portum habet capacissimum, quem insula S. Nicolai efficit; ubi olim Pharus fuit. Urbs illa à Genuensibus direpta est anno 1354.

δ c *Caput Histriæ*, urbs olim d *Ægida*, deinde e *Justinopolis*, à *Justino* Imperatore, qui eam restituit, dicta, *P. Pauli Vergerii* patria est; in parvâ Insulâ *d* exstructa, pontibus versatilibus, continenti annectitur; Germanis vulgo dicitur f *Gafers*. Cæterùm g *Albona*, Matthiæ Flacii patria, ad sinum Flanaticum est. h *Città Nouva*, sive *Civitas Nova*, ad litus est inter *Parenzo* & *Humago*, *s. Omago* opida, in scopulis marinis jacens. Mediterranea vero loca Austriacorum sunt. Habet Istria montem præcelsum, qui vulgo *Major*, dicitur, herbis medicatis celebrem. Eademque regio præstantissimo etiam marmore dives est. Præter ista loca ad litus est *Rovinium*, vulgo i *Rovigno*: aliis *Aurupina* dicitur, ab antiqua illa urbe, cujus rudera haud procul in monte, qui vulgo *Monti di Auro*, conspiciuntur. Leander *insulam* vocat; ponte lapideo continenti juncta est. Duos habet portus, ad Austrum unum, alterum ad Septemtrionem. In agro ejus cæditur marmor Istricum. In mediterraneis Veneti tenent k *Petram Pilosam*, quæ in rupe sita Marchionatus caput est. l *Fanum S. Laurentii* ultro se submisit Venetis. m *Montona* olim libera in Venetorum quoque potestate est. Cætera opida quæ hîc Venetis parent, non sunt adeo clara n *Austriæ Archiduces* in Istria sub sua potestate tenent *Pedenam*, Episcopalem urbem; *Pisinum*, *Vetus & Novum*, reditibus dives; *Lupolianum*; *Cossiacum*, *Cominum*; *Dorum*; *Vipæum*; *Fanum S. Angeli*.

ε *Forum Julii*, vulgo *Friuli* & *Patria di Friuli*, limitibus continetur *Marchiæ Tarvisanæ*, *Norici* & *Histriæ*; fluminibusque *Formione*, qui Italis *Risano* & Germanis *Alben* vocatur: & *Liquentia*, qui vulgo *Livenza*. *e*

ζ o *Vedinum* Germanis *Weiden*, Italis p *Udene*, urbs ampla & magnifica, cujus ambitus censetur quinque milliarium Italicorum, sub potestatem Venetorum redacta est anno 1420.

η q *Cividad di Friuli*, olim *Forum Julii* ad Natisonem sita provinciæ nomen dedit, natura loci munita urbs, à Theodorico primum eversa; deinde à Cagana Pannone: postea restaurata *Civitas Austriæ* dicta est.

θ r *Tergestum* vulgo *Trieste* Episcopatus dignitate claret. Ad mare situm tempore Henrici Danduli à Venetis fuit occupatum. Post tamen Archiducibus Austriæ cessit. Anno 1507. iterum à Venetis capitur, sed à Maximiliano receptum, hactenus Austriacis paret. Ager circa Tergestum & Justinopolin vinum illud fert, quod Germanis vocatur Reinfal.

ι s *Gradiscia* regionis propugnaculum est à Venetis contra irruptiones Turcarum anno 1472. condita.

HEKELII.

b Et Sepulchra vetustis litteris inscripta.

c Hodie Urbs, à *Colchis* quippe in planô Solô condita, dicitur esse Episcopalis.

d A *Colchis* æquè, ac *Pola*.

e Hæc Regio *Carnorum* Populorum Terra est, olim, Blondo testante, *Liburnia* appellata. Sed *Fori* nomen *Julii* ideò ei dicitur esse inditum, quod *Julius Cæsar* Legiones hàc trans *Alpes* duxerit.

BUNO-

a Pola. b Parentium. c Caput Histriæ s. d Ægida s. e Justinopolis. f Gafers. g Albona. h Civitas Nova. i Rovinium. k Petra Pilosa. l Fanum S. Laurentii. m Montona. n Opida Istriæ mediterranea quæ Austriæ Archiducibus parent. o Vedinum. p Udene. q Cividad di Friuli. r Tergestum. s Gradiscia.

Palma. à Venetis condita ϰ *Palma*, egregium Fori Julii atque Italiæ ab hac parte propugnaculum. Cæterum eſt in Foro Julio Auſtriacæ ditionis *Palatinatus Goricienſis*, cujus caput *Goricia*, opidum ſatis nobile. Goricia.

Marchia Tarviſiana.

Marchia Tarviſiana. Tarviſium. III. Cognominatur *Marchia* hæc ab λ *Tarviſio*, vulgò *Treviſo*, ſplendida urbe. At princeps non modò Marchiæ Tarviſianæ, ſed totius facilè Italiæ urbs eſt μ *Venetiæ*, in ipſo ſalo, palis ſuperſtructa, Emporium toto Orbe terrarum celeberrimum, ac reſpubl. potentiſſima, magnificis ædificiis ſplendens, ac templo *D. Marci*, atque *armamentario*, maximè conſpicua. ν *Patavium*, urbs ſpatioſa magis quam populoſa, *Academia* totius Europæ celeberrima maxi- Venetiæ. Patavium.

BUNONIS.

ϰ a *Palma* anno C. 1593. in Italiæ tutelam condita, & novem propugnaculis munita eſt, & arce, quæ totam urbem facile tuetur. Totius orbis habetur firmiſſima. Tormenta in propugnaculis diſpoſita ſunt 80. & ſepoſita 600. Cæterùm in hac regione ſunt, b *Aquileja Ruffini* patria, urbs antiqua ab *Attila* olim everſa, quum eam triennio obſediſſet, & deſperaſſet, niſi per ciconiam pullos ſuos exportantem fuiſſet confirmatus; ſed à *Narſete* reſtaurata; hodie vicus eſt. *Concordia.* c *Montefalcone.* *Goritia* dives &c.

λ d *Tarviſium* Sili amne dividitur, urbs magnifica & munitiſſima, quæ tamen à Maximiliano I. Imperatore unà cum *Verona*, *Vicentia & Patavio*, in bello adverſus Venetos, expugnata eſt *f*. Tarviſium patria eſt *Benedicti XI.* qui matrem ſplendidè veſtitam, rejecit, inopem agnovit.

μ Urbs hæc ex 60. amplius inſulis conflata eſt. Quum Attila Aquilejam obſideret, eo confluxerunt vicini, circa annum 422. ac poſt circa annum 456. exules, quorum urbes Hunnus everterat. Crevit deinde, quum Longobardi & Gothi per Italiam ſævirent. Tandem anno C. 1292. ea Reip. forma conſtituta eſt, quæ hodie viget *g*. *Gauricus Aſtrologus* pollicetur urbem hanc duraturam annis 1880. ac tum ex inſulis futuram continentem. Prudentes ſunt Veneti, ac pœne infantes de Rep. diſſerunt, quaſi omnem ætatem in Senatu contriviſſent. Ad rem nauticam cum primis idonei. Quicunque hic excellit in aliqua arte, dives erit: unde omnis generis hic reperiuntur artifices optimi & experientiſſimi. Veſtium formam ſæpe mutant tam viri, quam fœminæ. Serica hic ſingulari elaborantur artificio. e In epularum luxum effunderentur Veneti, niſi leges & cenſores obſiſterent. Ducis defuncti funus Senatores in purpurea veſte comitantur; non in pulla: quoniam Reſp. innuit, ſe plures habere defuncto pares; ac proinde indignum eſſe; dolorem ſuum publice profiteri. Ultionis Veneti ſunt cupidiſſimi, quod vitium Italis ferè familiare eſt.

ν f *Patavium* vulgo *Padoua* ad Medoacum *h* fl. à Venetiis XXIV. millia paſſuum jacet *i*. Monſtrantur ibi oſſa S. Lucæ *k*. Prætorium habet magnificum, in quo *Titi Livii cineres* perhibentur repoſiti. Ab Academia cognomen Doctæ obtinuit. *l*

HEKELII.

f Hæc Urbs, *Leandrô* affirmante, inprimis eſt affluens rebus ad uſum humanum utilibus. Maximè enim abundat *Frumenti*, *Vini*, cæterarumque *Frugum* copiâ & re *pecuariâ*, eſtque *Vino* ibidem ſumma nobilitas.

g Ædificia omninò ſunt magnifica, ac marmoreis Parietibus, Columnis, ſtatuis, Picturiſque pulcherrimis undique clara ac ſplendida; nobilium Familiarium ac Principum Senatorum Palatia divitiis, ornamentiſque omnibus affatim inſtructa.

h Seu *Meduacum*.

i Ejus circuitus conſtat milliaribus ſeptem, & habet formam qs. orbicularem, triplices Muros, atque Foveas, immiſſô *Medoacô* Flumine, profundas & navigabiles. Muris cingentibus & Propugnaculis *Veneti* inexpugnabilem reddiderunt.

k *Longolii*; aliorumque plurium.

l *Joan. Antoni Magini*, Geographi clariſſimi, mellea verè Patria fuit.

BUNO-

a Palma. b Aquileja. c Montefalcone. d Tarviſium. e Venetorum mores. f Patavium.

maximè gloriatur: de cætero munitiſſima. ξ *Verona* ampla, ſplendida, magnifica ac populoſa, amphitheatri reliquiis nota eſt. • *Vicentia* Equeſtris ordinis viris gratiſſimum domicilium. Verona. Vicentia.

Rhæti, vulgo Griſones.

Rhæti vulgo Griſones.

IV. *Griſones*, quos Latini vulgato nomine *Rhætos*, German. *die Graupünter*, vocant, *Rheni*, *Oeni*, *Atheſis* ac *Adduæ* fontes accolunt. Opida habent tenuia; quorum caput π *Curia*, German. *Chûr;* Ital. *Coira: Meyenfeld*, *Ilandz.* Sub Rhætis eſt *vallis Tellina*, & *Comitatus Clavennenſis;* cujus caput ϱ *Clavenna*, German. *Claven*, Ital. *Chiavenna.* In valle Tellina ſunt σ *Sundrium*, τ *Tiranum*, υ *Peſclavium*, φ *Morbenium.*

Curia. Tellina vallis. Clavenna. Sundrium. Tiranum. Peſclavium. Morbenium.

Helvetiorum Stipendiarii.

V. Griſonibus contermini ſunt χ *Helvetiorum ſtipendiarii*; quorum opida haud illepida, ψ *Lucanum*, *Locanum* & ω *Belliſona.* Helvetiorum ſtipendarii.

Pedemontium.

VI. α *Pedemontii* Dominus eſt *Dux Sabaudiæ.* Caput provinviæ ac Ducum Sabaudicorum ſedes eſt β *Auguſta Taurinorum*, vulgo Pedemontium. Auguſta Taurinorum.

BUNONIS.

ξ a *Verona* Atheſi flumine munitur. Arcem habet benè munitam, duo caſtella *m*, & *Scaligerorum*, qui rerum ibi potiti ſunt monumenta.

• b *Vicentia*, vulgo *Vicenza*, inter Renonem & Bachilionem amnes jacet: Spinam ex corona Chriſti Servatoris ibidem aſſervari tradunt. Ejus ager vini frugumque feraciſſimus eſt.

π c *Curia* ad Rhenum eſt: Inde haud procul abeſt *lacus Herodis* impetuoſiſſimus. Ibidemque incipit Venuſta vallis *das Winſgau.* Nec longe abſunt *Thermæ Piperinæ*, *das Pfefferbad.*

ϱ d *Clavenna* à Lario lacu 16. millia paſſuum in Boream; inter Comum & Curiam, ad Maira fl. ſita, Germaniæ Italiæque Clavis perhibetur.

σ e *Sundrium* Italis *Sondrio* juxta Adduam jacet.

τ f *Tiranum* Italis dicitur *Tyran.*

υ *Peſclavium*, vulgo *Puſtlap* & *Puſchlau*, Italis *Puſchiavo* ad Adduæ fontes eſt.

φ g *Morbenium*, Italis *Morbegno*, inter *Larium* lacum & *Sondrium* opidum interjacet. Ad finem Vallis, quo Addua fl. in lacum Larium ſe exonerat, *munitum Caſtrum* Fuentes eſt.

χ Verbenum & Cereſium lacus accolunt.

ψ h *Lucanum*, ad Cereſium lacum Italis *Lugano* dicitur.

ω i *Belliſona* ad Ticinum ſupra Verbanum lacum eſt, olim *Bilitio* dicta.

α k *Pedemontium* nomen habere videtur, quod ad pedes ſive radices Alpium eſt. Ad mare Inferum, ſi à Varo fl. qui terminus Galliæ eſt, incipias, reperies in Italia Pedemontium.

β l *Taurinum* ſive *Turino*, ad Duriæ oſtium eſt, quo in Padum confluit. Urbs pulcherrima & munitiſſima, cum arce ſplendida, in qua puteus mirandi operis *n.* Habet Academiam: ibique aſſervatur linteum, quo Chriſti defuncti corpus fuit involutum. Sabaudiæ Principes locum hunc habent in deliciis: ibique fere ſempe commorantur.

HEKELII.

m Cottæ.

n Cives habet nobilitate maximè claros ac Splendidis ædificiis utentes, potiturque Agrô perbonô atque fertili: Olim *Romanorum* erat Colonia & *Longobardorum* in *Italiâ* Sedes.

a Verona. b Vicentia. c Curia. d Clavenna. e Sundrium. f Tiranum. g Morbenium. h Lucanum. i Locanum & Belliſona. k Pedemontium. l Taurinum.

Vercellæ. Eporedia. Augusta Prætoria. Asta. Alba. Salutium. Nicæa. Villa Franca.

go *Turino*: Reliqua opida clara sunt: γ *Vercellæ*, δ *Eporedia*, ε *Augusta Prætoria*, ζ *Asta*, η *Alba*, θ *Salutium*, & *Nicæa*, licet non magna, at incolis valida. Prope est Nicæensium portus, *Villa Franca*, triremium Ducis statio.

BUNONIS.

γ a *Vercellæ*, vulgo Italis *Vercelli s. Verselli*, ad Sessitem fl. est. Sabaudiæ Dux urbem istam ex Ducatu Mediolanensi decerpserat, sed Hispanus eam recepit *o*. Munitissima est: arcem habens firmissimam. Concilium ibi celebratum est, in quo damnatus *Berengarius Andegavensis*.

δ b *Eporedia p*, vulgo *Iurea*, seu *Hiurea q*, ad Duriam. Ejus laudantur casei *Salassi* dicti.

ε *Augusta Prætoria*, vulgo Italis *Aosta*, ad eundem Duriam *r*.

ζ c *Asta*, vulgo *Asti*, ad *Tanarum* est. Urbs lauta, dives & frequens est: quæ olim XXX. armatorum millia eduxit. Arcem habet *S. Christinæ*, in gratiam Ludovici XIII. sororis, quæ eadem Sabaudi uxor, conditam.

η d *Alba Pompeja* ad eundem Tanarum fl.

θ e *Salutium*, vulgo *Saluzzo*, Marchiæ Salutiensis caput, ad Alpium radices. Cæterum in *Principatu Pedemontano* nobiliora opida sunt f *Pinarolium*: vulgo *Pignerol*, ad Chisonium fl. opidum ita munitum & firmatum, ut provinciæ propugnaculum sit; g *Cavortium*; h *Carinianum*, i *Briquerascum*, ex quo *Carolus Immanuel* Gallos ejecit, hyemali tempore callide usus; k *Savilianum*: l *Cuneum* à Francisco I. frustra tentatum: m *Mons Regalis &c. Sabaudiæ* etiam asseribuntur n *Segusium* à Friderico Barbarossa olim excisum; post verò restitutum, hodie dives & frequens est ad Duriam fl. situm: o *Rhodum*; p *Tenda*. Pedemontium plerasque Italiæ partes fertilitate superat. q Abundat frumento, vino, frugibus, domesticis ac feris animalibus &c. Fertilitatis argumentum est, quod quum in eo Galli & Hispani XXIII. annis bellum gessissent, nunquam tamen annonæ caritate laboraret. Habet equidem Comitatus Nicææ solum asperum; ita tamen excolitur, ut nulla re indigeat. r Subalpini isti Principem suum impense amant & colunt: delicias sectantur, ad militiam tamen & mercaturam aptissimi.

HEKELII.

o Alioquin Urbs antiqua, honesta, nobilis, rebusque omnibus dives est, uberrimô ac Frumenti, Vini, cæterarumque Frugum maximè fertili Agrô fruens. Aurifodinam olim habuisse ex *Eusebiô* constat.

p Straboni, *Ptolemæo* & *Taciso* nempe; indoctis verò *Hipporegia* dicta.

q Aliis *Lamporegium*.

r Salassorum Colonia est & Metropolis, *Germanicè* Augst dicta.

a Vercellæ. b Eporedia. c Asta. d Alba. e Salutium f Pinarolium. g Cavortium. h Carinianum. i Briquerascum. k Savilianum. l Cuneum. m Mons Regalis. n Segusium. o Rhodum. p Tenda. q Pedemontii fertilitas. r Mores Sabaudorum.

CAP. XXXVI.

Lombardia, & *Genuensis ager*. 1

I.

Lombardia Transpadana.

Lombardia.

EA quæ nunc *Lombardia* propriè dicitur, pars est Italiæ, urbium splendore, agrorumque cultu lætissima: Dividitur autem Pa-do

REISKII.

1 a *Lombardiæ* nomen Lombardi aut Longobardi gens Germanica indiderunt, qui A. C. 526. per Pannoniam A. 552. per Italiam irruperunt, Gothisque profligatis A. 572. Alboino rege regnum constituunt novum, idque annos 206 stetit, donec Carolus M. A. 773. Desiderium exturbavit, fecitque ut Lombardia primum Francico, posthac Germanico Imperio subesset. Denique principatus alios admisit aut Respublicas

a Lombardia.

do amne in *Cifpadanam* & *Tranfpadanam.* Tranfpadana rurfus difpertitur in Ducatum *Mediolanenfem*, *Mantuanum*, & *Venetorum ditionem.*

Tranfpadana.

II. *Mediolanenfis Ducatus* caput eft [α] *Mediolanum*, unde Ducatui nomen ac dignitas; urbs magnitudine fua, arcis munitione, atque incolarum numerofitate clariffima; armorum bellicorum officina totâ Europâ celeberrima. Secunda à Mediolano eft [β] *Cremona*, magnificis ædificiis fuperba. Sequuntur [γ] *Comum*, [δ] *Papia*, [ε] *Novaria*; & in Cifpadana Lombardia fub eadem ditione [ζ] *Alexandria* ac [η] *Dertona.*

Ducatus Mediolanenfis. Mediolanum. Cremona. Comum. Papia. Novaria. Alexandria. Dertona.

Man-

cas: Hinc [a] *Mediolanum* A. 1395. Vice Comites, fequenti feculo duces, horumque familia exftincta Carolum V. Imp. fufcepit, cumque illo Reges Hifpanicos, quibus adhuc paret. [b] *Mantua* Gonzagas primo Marchiones A. 1431. poftea Duces A. 1530. à Carolo V. Imp. creatos habuit. [c] *Parma & Placentia* Duces Farnefios à Papâ Paulo III. A. 1544. impofitos recepit. [d] *Mutina* Marchiones feren. Ateftinæ familiæ antiquiffimæ, item Ferrariæ Rhegiique Duces diu protulit ex A. 1190. fed Papa Clemens VIII. A. 1597. Ferrarienfem Urbinatemque Ducatus fibi tanquam feuda afferuit. [e] *Refpubl. Genuenfis* & ipfa regiam dignitatem & regnum Corficæ fibi tuetur, regi tamen Hifpaniæ quam Gallo addictior, ob Finalium Hifpanis fubditum & Genuenfibus vicinum, nec non propter commercia per Hifpanicas provincias liberius tractanda. Amplius extant duo Lombardiæ Liguriæque vicini admodum Principatus: [f] *Monacenfis* nempe unus in Grimaldorum ftirpe, de [g] *Mirandulanus* in vetufta Picorum familia ob eruditionem variam perilluftri. Confer Principatus Italiæ in Elzevier. rebufp. item Introducti. Puffendorf. ad Stat. Europæ hod.

BUNONIS.

α *Mediolanum*, vulgo *Milano*, cæteras Italiæ urbes incolarum multitudine, unâ exceptâ Neapoli, longè fuperat. *a*

β [h] *Cremona* à Pado abeft 1500. paffibus: cujus tamen inundationes experitur *b*. Arx ejus turrim habet admirandæ altitudinis: unde natum proverbium, *Unus Petrus Romæ; Unus portus Anconæ: & una turris Cremonæ. c*

γ [i] *Comum* ad *Larium* lacum eft, qui inde *Comenfis*, vulgo *Lago de Como* dicitur. Eft verò *Comum* ab Anshelmo Pufterulo Archiepifcopo Mediolanenfi excifum: quod antiftitem, quem ipfe obtulerat, recipere noluiffet. Fuit tum in edito loco pofitum, poft eo reftauratum, quo nunc vifitur. Caftellum habet, quod *Turris Rotunda* dicitur. Ipfa urbs dives deliciis affluit. Incolæ ejus funt induftrii. *Pauli Jovii* Hiftorici patria eft.

δ [k] *Papia* olim *Ticinum*, vulgo *Pavia*, ad Ticinum fluvium, qui hodie vulgo *Tefino* dicitur, habet *Therotrophium* muro cinctum, in quo *Francifcus I.* Galliæ Rex victus in Cæfarianorum venit poteftatem, [l] *Picighitone*, quod olim *Forum Diuguntorum* ad Humatiam fl. in cuftodia detentus; donec Madritium in Hifpaniam abduceretur.

ε [m] *Novaria* vulgo *Novare & Navara*, ad flumen ejus nominis eft, quod hodie vulgo *La Gogna* dicitur, *Petri Lombardi & Comeftoris* patria. Ad Novariam *Ludovicus Sfortia* captus eft anno 1500.

ζ [n] *Alexandria* vulgò *Aleffandria della Paglia* ad Tanarum fl. ab Alexandro III. pontifice nomen habet, cum anteà *Cæfarea* appellaretur. Condita eft anno 1178. contra Fridericum Barbaroffam.

η [o] *Dertona*, vulgo *Tortona*, *à Friderico Ænobarbo* everfa, à Mediolanenfibus reftaurata, nunquam ad priftinam rediit dignitatem. Ad Ducatum iftum porro quæ referuntur, nobiliora funt, [p] *Caravacium*, ad quod Veneti à Francifco Sfortia Mediolanenfis exercitus præfecto profligati funt; [q] *Bicoca*, ubi Galli à Profpero Columna anno 1522. victi funt. [r] *Angleria* Comitatus caput; unde Principes Mediolanenfes orti. Joh. Galeatius III. à Weneeflao Imperatore creatus eft Comes Angleriæ, & regionum Verbano adjacentium anno 1397. Olim mille paffibus aberat à lacu: [f] *Mortaria*, ad quam Ca-

 rolus

a Mediolanum. b Mantua. c Parma. d Mutina. e Genua. f Monaco. g Mirandula. h Cremona. i Comum. k Papia. l Picighiton. m Novaria. n Alexandria. o Dertona. p Caravacium. q Bicoca. r Angleria. f Mortaria.

Ducatus Mantuanus.

Mantuanus Ducatus.

III. ☧ *Mantua*, quæ nomen Ducatui dedit, in palude vel lacu ſita eſt, urbs amœniſſima, ſedes & domicilium nobiliſſimæ *Gonzagarum* familiæ.

Ditio Veneta.

Brixia.

Veneta ditio in Lombardia.

IV. Venetæ ditionis ſunt in Lombardia ‘ *Brixia*, ˟ *Ber-*

rolus M. Longobardos magna clade affecit; unde nomen nacta eſt: qnum antea *Silva bella* vocaretur: a *Lauda*, vulgò *Lodi*, ad Adduam fl. ſita; à Mediolanenſibus 1158. everſa: ſed auſpiciis Friderici I. reſtituta: b *Soncinum* à Friderico I. everſum, & reſtauratum; à Mediolanenſibus incenſum, & reparatum, Actiolinus tyrannus ibi mortuus eſt. c Ducatus ille Mediolanenſis feraciſſimus eſt. Ad Mediolanum tanta oryzæ copia provenit; ut per univerſam Italiam & Galliam deportetur. Cremonenſis ager vino & fructibus dives eſt: ſicuti Ticinenſis lino, & Laudenſis paſcuis. d Mediolanenſes ingenio valent, artibuſque mechanicis ſunt deditiſſimi: unde proverbium. *Evertendum eſſe Mediolanum, ut univerſæ Italiæ provideatur.* In veſtitu ſplendidi ſunt ac lauti; unde plerique, veluti Biantis ſectatores, *omnia ſua ſecum portant.* Minus Zelotypi ſunt, minuſque vindictæ cupidi, quàm reliqui Itali: mulieres operis Phrygii perhibentur peritiſſimæ.

HEKELII.

a Vid. ſuprà Cap. XXXIV. §. II.

b *Faërni*, *Lampridii*, ac *Vidæ*, Poëtarum lepidiſſimorum, Patria eſt ſat clara.

c *Cremonæ* Territorium, in quô non ſunt Montes, nec Loca Sylveſtria, eſt fertiliſſimum & granis abundat, *Vinó*, *Uvis*, *Pomis*, *Oleribus* *Lacticiniis*, *Melle*, *Linô*, *Lanâ*, *Fœnô*, *Lignis*, ac multis aliis, quæ ſunt ad eſum & uſum cunctis hominibus atque animalibus. Vid. *Fr. Schotti* Pars I. *Itinenar. Italiæ* p. 199.

BUNONIS.

☧ e *Mantua* vulgo *Mantova* in medio ſtagni; quod Mincius facit, non procul inde in Padum influens, ſita eſt *d*. Quamquàm verò natura & arte eſſet munitiſſima, à Cæſarianis copiis tamen intercepta & expugnata eſt anno 1630. ac facta pace Duci ſuo reddita. *Palatium Ducis* adeo magnificum & amplum eſt, ut quinque Reges poſſit hoſpitio excipere, ipſo Duce haud excluſo. In eo enim 550. numerantur conclavia, pretioſis ſtragulis & aulæis ornata. Ipſam Mantuam in lacu tres veluti urbes ſepiunt, *il Thè* Palatium magnificum; *Borgo di S. Georgio*; & *Porte Fortere*. Hoc Ducatu porro continentur f *Caſtellum Gubernium*, vulgo *Gaivernolo*, ad Mincium fl. ad quod Leo Pontifex Attilæ occurriſſe traditur. Habet locus hic Cataractam, cujus vi circumjacens regio inundari poteſt. g *Guardiſtallum* ſive *Guaſtalla* duobus Conciliis ſub Urbano II. & Paſchaſio II. nobilis. h *Sabionetta* cum arce firmiſſima: i *Caſtilio Stiverorum*, vulgo *Caſtiglione della Stivére*, urbs permunita cum arce; unde Ludovicus Gonzaga ortus: in Montisferrato Mantuano k *Caſale S. Evaſii*, vulgo *Caſal S. Vas*, urbs totius Europæ munitiſſima, cum arce hexagona: l *Pons Sturæ*, ubi arx munita, ad quam Ludovicus Sfortia Mediolanenſium Dux à Gallis captus primùm deductus eſt: m *Aquæ*, vulgo *Acqui*, Georgii Merulæ patria; qui ſe Statielatem appellat ab antiquo urbis nomine, quo *Aquæ Statielorum* fuit dicta. Thermæ hic reſtant pulcherrimæ. Ipſa vero civitas civilibus diſcordiis attrita pæne concidit. n *Mantuana regio* abundat frumento, pecoribus & piſcibus. Vinum tamen ejus non laudatur; quoniam ferè auſterum eſt. Pannus Mantuanus & tapetes in pretio ſunt. o *Mantuani* ad domandos equos à natura videntur facti; unde illi equites ſunt peritiſſimi. Habentur tamen ingenii hebetioris ob aëris gravitatem & craſſitiem. Ad bonas literas percipiendas minus creduntur idonei, quàm ad alia negotia, & familiam curandam.

‘ p *Brixia*, Italis *Breſcia*, Bergamo ad 30. millia paſſuum diſtat, ad Garziam amnem validis muris & caſtello, quod egredi gubernator nunquam audet, munita, opibus florens, Venetæ urbis *Sponſa* appellatur. *e*

HEKELII.

d Urbs eſt inſignis ac pervetuſta, antiquior ſcilicet 670. annis, quàm *Roma*. Dicitur enim annis 60. ante Bellum *Trojanum* eſſe condita.

e *T. Livius*, aliique magni Autores tradunt, hanc Civitatem *Regum Romanorum* tempore à *Gallis*

a Lauda. b Soncinum. c Mediolanenſis Ducatus fertilitas. d Mediolanenſium mores. e Mantua. f Caſtellum Gubernium. g Guardiſtallum. h Sabionetta. i Caſtilio Stiverorum. k Caſale. l Pons Sturæ. m Aquæ. n Mantuanæ regionis fertilitas. o Mantuanorum mores. p Brixia.

κ *Bergomum*, λ *Crema* & μ *Peſchira*, urbes celeberrimæ: quarum duæ poſteriores munimina habent validiſſima. Bergomum. Crema. Peſchiera.

Lombardia Ciſpadana.

V. In *Lombardia Ciſpadana* ſunt Ducatus tres: *Parmenſis*, *Mutinenſis*, & *Montisferratenſis Ferrarienſiſque* ditionis loca. Lombardia Ciſpadana.

Parmenſis Ducatus.

VI. *Parmenſis Ducatus* caput eſt ν *Parma*, urbs egregia, illuſtriſſimæ *Farneſiorum* familiæ domicilium. Secunda eſt ξ *Placentia*, illi nulla re, niſi dignitate, inferior. Ducatus Parmenſis.

Mutinenſis Ducatus.

VII. Hujus caput eſt ο *Mutina*. Alterum ejus clarum opidum eſt π *Regium Lepidum*. Mutina. Regium Lepidi.

Ager

Gallis Cenomannis eſſe conditam, quam poſteà *Romani*, *Tranſpadanâ Galliâ* in poteſtatem redactâ, ſuæ ditionis item fecerunt. Conſtat ex eôdem *Liviô*, fidem Populo *Romano* conſtantiſſimè quondam & quidem præcipuè difficillimis *Hannibalici* Belli temporibus, præſtitiſſe.

BUNONIS.

κ [a] *Bergomum*, vulgo *Bergamo* inter Mediolanum & Brixiam ſitum, ambitum cum IV. ſuburbiis adjacentibus non minorem Mediolano habet, cujus incolæ faceti à moribus & ingenio audiunt.

λ [b] *Crema* à Laude Pompeja X millia paſſuum diſtans in pulchra & fœcunda jacet planitie.

μ [c] *Peſchiera* ad lacum Benacum eſt, qui vulgo *lago de Garda*.

ν [d] *Parma* ad fluvium cognominem eſt, qui inde haud longè in Padum ſe effundit.

ξ [e] *Placentia*, vulgo *Piacenza*, haud longè à Trebiæ & Padi confluentibus, egregie munita, Academia nobilitatur, & obſidione illa, quam à Totila oppugnata, pertulit; qua opidani etiam carnibus humanis victitarunt. Ad hunc Ducatum porro pertinent [f] *Burgus S. Donini*, *Gibellum* à Gibellinis olim exſtructum contra *Caſtrum Guelphum*. [g] *Burgus Vallis Tarenſis* ad Taurum fl. opidum ditionis Parmenſis firmiſſimum. [h] *Roſſena* Corregiani quondam Principis, hodie munitiſſima & [i] *Florentiola* in via Æmilia ad Lurdam opidum ſatis lautum. [k] *Parmenſis Ducatus* cœlo gaudet ſaluberrimo; unde indigenæ pleri que ſunt μακρόβιοι. Nihil hic, quod ad vitam & delicias pertinet, deeſt. Caſei Parmenſes in pretio ſunt. Placentinus ager præter illa abundat ferro ac ære: habet quoque ſalinas. Cùm *Parmenſes*, tum *Placentini* habentur bellicoſi *f*. [l] *Parmenſes* tamen moribus ſunt ſuavioribus; *Placentini* vero ſunt auſteri & moroſi. Utrique ſunt ſolertes & ſagaces. Injuriarum ultores acerbiſſimi, ac præcipue tori nuptialis.

ο [m] *Mutina* vulgo *Modena* in viâ Æmiliâ inter Regium Lepidi: quod vulgo *Reggio*; & Bononiam, quod Italis *Bologne* ſita eſt: non tamen eodem plane loco, quo Mutina antiqua, cujus rudera ad Novam conſpiciuntur. Antiqua illa à Gothis & Longobardis eſt everſa: Nova autem, Longobardis oppreſſis, reſtituta eſt. Libera olim fuit civitas, quæ magna cum Bononienſibus geſſit bella. *g*

π [n] *Regium Lepidum* in eâdem viâ eſt inter Parmam & Modenam. Et hæc urbs poſt Longobardos ejectos videtur reparata. Cæterum huic Ducatui aſſcribuntur [o] *Aquaria*, aquis medicatis nobile opidum; [p] *Carpi*, urbs antiqua & hodiè bene munita, [q] *Caſtrum Novum*, cognomine *Graſinianum*, urbi arx munitiſſima: [r] *Corregium*, opidum perlautum ac ſatis munitum, *Spina Ducis Mutinenſis* dictum: [ſ] *Saxulum* vulgo *Saſſuolo*. *Mutinenſis* ager frumento, oryza ac leguminibus abundat: vinumque habet bonum. Sed *Regienſis* ager cœlum habens gravius infelicior eſt: ſues tamen pingues habet: ſicut *Corregianus* multa pecora; & *Carſinianius* fodinas metallicas. [t] *Mutinenſes* habentur bellicoſi, & ſingu-

a Bergomum. b Crema. c Peſchiera. d Parma. e Placentia. f Gibellum, Burgus S. Donini. g Burgus Vallis Tarenſis. h Roſſena. i Florentiola. k Ducatus Parmenſis felicitas. l Parmenſium mores. m Mutina. n Regium Lepidum. o Aquaria. p Carpi. q Caſtrum Novum. r Corregium. ſ Saxulum. t Mutinenſium mores.

Ager Genuensis; *vulgo Riviera di Genova.*

Ager Genuensis, vulgo Riviera di Genova.
Genua.

VIII. Caput regionis eſt ε *Genua;* urbs omnium Italicarum ædificiorum ſplendore ac magnificentia ſuperbisſima, quippe in eo vico, qui novus, vulgò *Strada nuova*, dicitur, nulla eſt domus, quin digna regem vel potentisſimum excipere. Hujuſmodi autem plures pasſim in urbe, maximeque in ſuburbiis invenias, omni deliciarum genere, ut ſunt Italorum ingenia, inſtructisſimas ϧ. Cæterum Genuenſes in Regis Hiſpaniarum clientela ſunt. Secunda à Genua eſt σ *Savona*, lepida ſanè ac lauta. Sequuntur, τ *Vintimiglia*, υ *Albenga*, & *Serezzana*, in Tuſco ſolo ſita, egregio munimento, ac militum præſidio.

Savona.
Vintimiglia.
Albenga.
Serezzana.

CAP.

ſingulari in Principem ſuum fide, cauti & ſolertes. Sed *Rhegienſes* parum cauti judicantur. a *Ducatus Mirandulani* caput eſt *Mirandula* olim exigua. Probe munita eſt, quum eam Julius III. Pontifex obſideret. b *Concordiæ Comitatus* in Mirandulorum Ducum eſt ditione. Ejus caput à Sigiſmundo Imp. conſtitutum eſt *Concordia* olim munita: cujus munitiones à Galeatio II. disjectæ: poſt tamen urbs reparata indies lautior evadit ad Secium fl. poſita. c Ipſa regio frumenti, oryzæ & vini ferax eſt: & magnos pecorum alit greges. d Mirandulani habentur bellicoſi, hoſpitales, liberales, faceti, bonæque indolis.

HEKELII.

f Et nobiles, litterati, animoſi.

g *Mutinenſis* Schola, A°. poſt nat. CHR. M.CC. *Alſtediô* teſte, erecta magnum lumen atque ſplendorem ab *Azone* olim accepit, qui *Bononiâ Mutinam* eſt vocatus munere centum Marcarum Auri.

BUNONIS.

ε e *Genua*, vulgô *Genova* i ad litus maris Liguſtici, anno C. 935. à Saracenis incenſa, ac opidani aut occiſi, aut abrepti: ſed Venetorum Ducis ope reducti ſunt, ac urbs magnificentius reparata. Hodie ambitu ſuo continere dicitur ſex millia paſſuum, Portus clauditur mole ſexcentorum paſſuum; habetque in promontorio Pharum elegantiſſimi operis. Præ cæteris urbis palatiis illud eminet, quod eſt Auriacum *des Doria*, planè regium. Viæ urbis pleræque anguſtæ ſunt, & obſcuræ; quoniam ædes excelſæ officiunt lumini.

σ f *Savona* ad Vada Sabatia cultiſſima urbs, olim libera: cujus portum obſtruxere Genuenſes; *Gregorii VII. & Julii II. patria eſt.*

τ g *Vintimiglia* olim *Albium Intemelium*, ad Rutubam fl. oſtium eſt.

υ h *Albenga*, olim *Albium Ingaunum* dictum, urbs maritima, & elegans, è cujus regione inſula eſt, vulgo *Iſola d'Albengo*, olim *Gallinaria*, à gallinis ſylveſtribus dicta, quibus etiamnum abundat. Reipublicæ Genuenſis loca *maritima* porrò ſunt, i *Naulum*, urbs olim opulenta: ſed poſt attrita; forte quod præſulis ſui minas contempſiſſet, qui cives reprehendebat, quod ferrum ad Barbaros deferrent. *Portus Delphini* vulgo k *Porto Fino;* l *Rapalum*, m *Portus Veneris*, Genuenſium colonia, ab iiſdem bello Piſano disjecta. n *Spetia*, o *Lerice* *Mediterranea* loca; *Tabia*, vulgo *Taggia*, *Gavium*, opidum lautum ac permunitum: *Claverinum*, vulgo *Chiavari*. Genuenſibus prætereà aſſcribuntur *Monachium* vulgo *Monaco*, portu gaudens commodiſſimo: *Onilia*, vulgo *Oneglia*, ad Imperialem fl. in valle feraciſſima ab Hiſpanis occupata; ſed jam Sabaudo reddita; *Marrum*, vulgo *Marro*; Comitatus caput; *Finarium* vulgo *Final*; *Torelia*, vulgo *Toreglia* non procul à monte Bruno; & *Pontremulum*, vulgo *Pontremoli*, ab Henrico Imp. dirutum, quod Romam eunti tranſitum denegaſſet; ſed reſtitutum. In ditione erat Ducis Mediolanenſis: Ab Hiſpanis occupata eſt. *Liguria* olim ſterilis credita, quam tamen incolarum induſtria reddit fertiliſſimam. p Celebratur vinum Tabianum & Taggianum, quod Apianum *Muſcat* dicitur. Omnis tractus inter Genuam & Nervium amœnus eſt: cultuſque tot prædiis magnificis. q Habentur Genuenſes parum

a Ducatus Mirandulanus, Mirandula. b Concordia. c Agri Mirandulani fertilitas. d Mirandulanorum mores. e Genua. f Savona. g Vintimiglia. h Albenga. i Naulum. k Porto Fino l Rapalum. m Porrus Veneris. n Spetia. o Lerice. p Agri Genuenſis fertilitas. q Genuenſium mores.

rum hoſpitales, & lucro inhiantes; foris ſplendidi, domi tenaces. Fœminæ ſplendide veſtiuntur: juniores in luxum profuſæ, vergente ætate, ad pietatem feruntur *k*. Galli perfidiæ eos haud obſcurè inſimulant: Quare, quum ſeſe obtuliſſent in tutelam Ludovici XI. Regis Galliæ, ipſe eos dæmoni addixit, tanquam tali domino dignos.

HEKELII.

h Unde non mirum, ſi nomen GENUÆ SUPERBÆ vulgò eſt adepta.

i Antiqua Civitas & amœniſſima.

k Alioquin multa egregia priſcis temporibus effecerunt, ſemperque mari eos viguiſſe, inſignesque victorias obtinuiſſe conſtat. Mercaturâ & negotiationibus maximum ſibi nomen comparârunt, cùm in his reliquas Nationes ſolertiâ & diligentiâ ſuperent, neque ullum omninò adinveniatur Exterorum Emporium, quod ipſi non adeant.

CAP. XXXVII.

Tuſcia, Romaniola, Marchia Anconitana, Romanus ager, & Ducatus Spoletanus.

Tuſcia vulgo Toſcana. [1]

I.

TUſcia, *Magni Ducatus* titulo ad ſublimem inter Italicas regiones dignitatem elata, caput habet ac Ducum ſedem *α Florentiam*, vulgò *Fiorenza*, vel *Firenze*, urbem, ſi unam *Antver-* Tuſcia ſ. Toſcana. Florentia.

BUNONIS.

α [a] *Florentia* arcem habet firmiſſimam & propugnacula, quibus opidani in officio continentur. Eam ad Apennini radices ſitam *Arnus fl.* interluit, ibi epilepſia magis familiaris eſt, quàm alibi in Italia *a*. Ex ea civitate orti *Clemens VII. Leo X. & XI.* pontifices, *Americus Veſputius*, *Johannes Bocatius*, *Marſilius Ficinus*, *Picus Mirandula*, *Angelus Politianus & Hieron. Savanorola*, *Accurſius &c.* Magni iſtius Ducis dominium commodè dividitur in [b] *Antiquum & Novum*. Ad Antiquum referuntur, præter *Florentiam*, *Piſæ*, *Aretium*, *Piſtoria*, *Peſcia*, *Monte Pulciano*, *Cortona*, *Pratum*, *Volterra*, *Fieſole*, *Colle*, *Ilborgo*, *S. Sepolchro*. In *Novo* ſunt *Senæ*, *Montealcino*, *Chiuci*, *Groſſeto*, *Savona*, *Pienza*, *in Elba* inſula *Coſmopolis* à Coſmo Duce, qui eam communivit, dicta &c.

HEKELII.

a Aër heîc eſt tenuis & ſalubris & maximè acrium ingeniorum ferax, & quoniam præter *Romam* nulla extat in *Europâ* Civitas, quæ tot *Architectos*, *Pictores* & *Anaglyptes* emiſerit, quam hæc Civitas, hinc profecta ſunt tot Palatia, tot Templa, Picturæ, tot Statuæ, quæ Summâ admiratione afficiunt. Claret heîc *Antonius Magliabechius*, Coſmi III. Magni *Hetruriæ* ducis, Herois Sapientis, Magnanimi, Benigni atque Incomparabilis, Bibliothecarius dexterrimus, ac maximè curioſus, Vir excellenter eruditus, Modeſtus, Manſuctus & Nationi noſtræ inque eâ inprimis *Arnoldis* Norib. *Daumiis*, *Kirchmajeris*, *Schrökiis*, *Spizeliis ac Schurzfleiſchiis*, immò & tenuitati meæ egregiè favens.

REISKII.

1 [c] *Tuſcia* familiæ Mediceorum ſereniſſ. ſubjecta Ducatus titulum à Carolo V. Imp. A. 1530. ſed magni elogium à Pontifice Rom. IV. additum ſuſcepit. Urbes vero tres præcipuas & liberas quondam reſpubl. complectitur, *nempe Florentiam*, [d] *Senam*, *Piſaſque*, amplas admodum, frequentes nitidaſque; ſed elegantiſſimam Ducum ſedem, palatio plane regio ſuperbam. Sena & vicina huic regio in fidem à Carolo V. A. 1555. recepta, & in filium Philippum tranſlata, denique A. 1557. ad Ducem rediit, exceptis urbibus, quæ adhuc regno Hiſpanico ſubſunt. [e] *Luca* liberam remp. ſibi tuetur ſuis munitionibus & propugnaculis, itemque Principum vicinorum æmulationibus ſub ſenatu & Ceſalerio ſecura & quieta [f] Status Rom. Pontificis eccleſiaſticus comprehendit (1) *Ducatum Ferrarien-*

a Florentia. b Hetruriæ Ducatus Antiquus & Novus. c Tuſciæ magnus Duc. d Sena. e Luca. f Status Eccleſiaſticus.

verpiam excipias, totius Europæ pulcherrimam, templorum ſplendore maximè conſpicuam. Libera atque opulenta fuit civitas, antequam *Medicæorum* familia Principatum occuparet.

Luca. II. β *Luca* ſui juris civitas opulenta ac maximè ſplendida munitaque: Imperiali libertate gaudet. Haud procul *marmora* magna copiâ cæduntur, totius Italiæ nobiliſſima.

Piſæ. III. γ *Piſæ*, libera quondam ac potens terra marique civitas, nunc propemodum incolis deſerta, Magno Etruriæ Duci paret.

Liburno. δ *Liburno* portui, vulgò *Livorno*, ſive *Ligorno*, & *Liorno*, ad antiquam claritatem hoc novum decus accedit, quod recens à Magno Duce in ſummum ſplendorem reſtaurata eſt. Portus eſt in celeberrimis Italiæ haud poſtremus, Magni Ducis ſeceſſu ac triremium ſtatione inſignis.

IV. ε *Plombinum*, ζ *Telamon*, η *Orbitellum*, & ϑ *Portus Herculis*,

rarienſem, Mutinenſibus ereptum, (2) *agrum Bononienſem*, (3) *Umbriam*, in eaque *Marchiam Anconitanam*, *Ducatum Spoletanum* & *Urbinatem*, hunc ultimum ex A. 1624. (4) *Rom. ditionem* cujus altera pars Florentino Ducatui propior *Patrimonium D. Petri*, altera verſus Neapolin *Campagna di Roma* dicitur, (5. *Ducatum* regni Neapolitani *Beneventanum*, quem Pontifex feudo ex ampliſſimo ſibi reſervavit. De poſſeſſionibus Gallicis, quas Pontifex hodieque tenet ſupra expoſitum fuit. De artibus & arcanis, quibus ad tantum Italiæ dominatum, quibuſque ad Monarchiam eccleſiaſticam aut OEcumenicum Epiſcopatum Rom. Pontifices adſpirarunt, alibi explcatur in bene multis itemque doctis ad hoc argumentum Operibus & opuſculis. Confer Anonymum de med. ad Stat. Papæum & arcanis neceſſariis, itemque Marc. Anton. de Dominis in Republ. Eccleſ. De a *Caſtello S. Angeli*, quod Alexander VI. ex mole Imp. Hadriani vetere conſtruxit munitiſſimum freno civitatis, & Ponficum Rom. refugio, Romaque hodierna breviter cdiſſeri non poteſt.

BUNONIS.

β b *Luca* ad Auſarem, qui vulgo *Serchio* dicitur ſita, *Xantis Pagnini* patria eſt.

γ c Piſæ ad Arnum olim potentiſſimæ Reip. caput multa præclare geſſit. Sardiniam Saracenis extorſit: Carthaginem domuit, ejuſque Regem vinctum abduxit, Majorcæ Regem interfecit: Genuenſes ſæpe vicit, & Pontifices reſtituit. Ab Ugolino tyranno malè excepta eſt. Florentinis quum fuiſſet prodita, à Carôlo VIII. Franciæ Rege libertatem recepit. Sed tamen in Hetruriæ Ducis venit poteſtatem. Illuſtrem habet Academiam *b*, & ſedes eſt Equitum S. Stephani.

δ d *Liburnus portus* olim fuit Piſanorum, quum florerent: ſed urbs à Genuenſibus everſa, pace conſtituta, ad Piſanos rediit. Inde à Carolo VIII. Galliæ Rege vindicata paruit Florentinis, ac ita demum in Magni Ducis poteſtatem venit. Portui præjacet Pharus, jactaque moles, quæ portum claudit. Ipſe locus olim cœli graviſſimi; nunc, paludibus exſiccatis, gaudet gratiſſimo. Quinque præcingitur aggeribus, & duplici propugnaculo.

ε e *Plombinum* ſeu *Piobenum* Hiſpanis ereptum hodie tenent Galli.

ζ f *Telamon* portum antiquitus habuit, qui defecit: Novus autem munitus eſt.

η g *Orbitellum* opidum in lacu cognomine munitiſſimum, Gallorum clade hoc ſeculo nobilitatum eſt.

ϑ h *Portus Herculis* urbs permunita eſt, cui imminet Mons Philippi: i *Portum Longonis*, vulgo *Porto Longone*, à longitudinc ita dictum nupero bello Galli eripuerunt Hiſpanis.

HEKELII.

b Juxta *Alſtedium* Ao. CHR. M. CCC. XXXIX. inſtitutam; Ao. verò M. CCCC. LXXXVII. ſub *Laurentio Medice*, & iterum Ao. M. D. XLIII. ſub. *Coſmó Medice* reſtauratam.

BUNO-

a Caſtellum S. Angeli. b Luca. c Piſæ. d Livorno ſeu portus Liburnus. e Plombino. f Telamon. g Orbitellum. h Portus Herculis. i Portus Longonis.

lis, Hispani Regis imperio subjecta opida, validis Hispanorum præsidiis custodiuntur. Hispani opida in Hetruriâ maritimâ.

V. ᶥ*Senæ*, vulgò *Siena*, in medio ferme Tusciæ sita urbs, meritò inter principes Italiæ connumeratur. Libera quondam ac latissimo territorio potens civitas, nunc Etruriæ Ducis dicto audiens est. Senæ.

VI. Reliqua Tusciæ opida sunt ϰ *Aretium*, λ *Cortona*, μ *Volaterræ*, ν *Pistoria*: quarum hæc inter amœnissimas Italiæ censetur, ξ *Pratum* item & *Poggium*, summarum deliciarum sunt loca. Reliqua Tusciæ opida.

VII. *Mas-*

BUNONIS.

ι a *Senæ* vulgo *Siena*, in colle jacens, urbs *Æneæ Silvii c*, *Alexandri VII. d* pontif. & *Catharinæ Senensis* patria, Academiâ nobilis est. Fanum habet B. Virginis celebre, à qua literas missas jactitant Senenses. Urbi arx imposita pentagona. Lingua Italica nullibi puriùs colitur, quàm in hac urbe; adeo ut rustici etiam eleganter loquantur. *e*

ϰ b *Aretium* olim potens, in amœna valle situm, *Guidonis* monachi patria, qui voces Musicales, *ut*, *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la*, invenit; à vini præstantiâ etiam commendatur.

λ c *Cortonæ* mœnia ab Aretinis eversa sunt.

μ d *Volaterræ f*, *Raphaëlis Volaterrani g* patria *h*, ubi sunt salinæ, fodinæ æris, alabastri & lapidis Lazuli. Urbs hæc *i* ab Hunnis olim eversa, Othonis I. Imperatoris auspiciis restituta, tandem cessit Florentinis & magno Duci. In agro Volaterrano aquæ tanto strepitu, tantaque violentia ebulliunt, ut ad decimum usque pedem exiliant, nec sine sonitu decidant; adeo fervent, ut injectæ carnis ossa nuda statim emergant. Aquæ istæ, si densos emittunt vapores, pluviam prænunciant.

ν e *Pistoria* haud procul à Stella fl. sita, à Desiderio Longobardorum Rege mœnibus cincta, quæ à Florentinis post disjecta sunt. Nunc post varias calamitates videtur respirare. *k*

ξ f *Pratum* in numero est quatuor castrorum in Italia munitissimorum, à Frederico II. conditum; B. Virginis cingulum hic ostenditur. g *Hetruriæ* solum fœcundissimum est, fert quippe oleum, frumentum, vinum, legumina. *Senensis* ager ferax non satis excolitur; unde squalet. Aër purus est, nisi in partibus maritimis, quem istis in locis vix perferunt exteri. Magnus est præprimis circa Radicofanum, ob crebras moros, serici proventus. Argentum, ferrum, æs, alumen, & varii generis marmora illa habet regio. *Lucensis* ager abundat oleo, vino, castaneis; verum frumentum non satis feliciter profert. Universa illorum regio incolarum industria & prædiis pulcherrimis amœnissima facta est. h *Florentini* perhibentur callidissimi & mercaturæ dediti, in quam avide feruntur & ipsi nobiles. Parci sunt & tenaces. In præliis strenui, & exploratores sagaces. In pugna de præda parum soliciti, de victoria tantum cogitant; quæ res eis sæpe saluti fuit. Ægre condonant injurias, Zelotypiâ laborant: Ipsorumque dialectus cæteris Italiæ ob suavitatem anteponitur. i *Pisani* olim fortes & vitæ prodigi; unde magnarum opum habuerunt Remp. quæ discordia civium defecit. Jam plerique literis vacant, & docto perfruuntur otio. k *Senenses* ad rem minus sunt attenti, quàm reliqui Tusci: liberales, philoxeni, splendidi. Libertatem atrius propugnarunt non solùm viri, sed etiam fœminæ. Servitutem impatientius tulere; donec Magni Ducis liberalitate, dum eis in annonæ caritate subveniret, permoti sese submiserunt. l *Lucenses* habentur ingeniosi, solertes, philoxeni, prudentes ac libertatis amantes. Ita sese gerunt, ut vicinus Princeps sine manifesta injuria ipsos invadere non possit. Vulgus nobiles impense colit. Parci domi, magnifici foris.

HEKELII.

c Seu Pii II.

d Sive *Fabii Chisii.*

e Unde non inepte *Thomas Edwardus*, *Anglus* in *Urbium Italicarum* Descriptione v. 11. *Illustrat Senas Patriæ facundia linguæ.*

f Seu *Volaterra.*

g Viri de Re litteraria benemeriti.

h Et *A. Persii* Poëtæ.

i Annis quippe 500. ante *Romam* in sublimi Monte ædificata.

k Et quamvis angustis includatur finibus; tamen copia omnium verum abundat. Illic JESU CHRISTI

a Senæ. b Aretium. c Cortona. d Volaterra. e Pistoria. f Pratum. g Fertilitas Hetruriæ. h Mores Florentinorum. i Pisanorum mores. k Senensium mores. l Lucensium mores.

Massa.

VII. *Maßa*, olim *Herculis fanum*, nunc novum Genuensis familiæ *Ciborum* opus, *Principatus* titulo censetur: opidum festivum ac amœnum.

Patrimonium Petri.

Patrimonium Petri.
Perusia.
Orvietum.
Aquapendens.
Horti.
Viterbium.
Centumcellæ.
Braccianum.

VIII. Etruriæ pars est *patrimonium D. Petri*, à • *Mathilde* illustri muliere Ecclesiæ Romanæ legatum: hinc vulgò *Lo stato della Chiesa* indigitatur. Urbium in eo clarissimæ, π *Perusia*, ϱ *Orvietum*, σ *Aquapendens*, *Horti*, τ *Viterbium*. Opidum in litore vetustissimum, quod quondam *Centumcellæ*, nunc *Cività vecchia*, id est, *Vetus civitas*, dicitur, portu egregio ac triremium Pontificiarum statione nobile est. *Braccianum* ad Sabatinum lacum, illustrissimæ *Ursinorum* familiæ *Ducatus* est.

Romaniola vulgo Romagna.

Romaniola vulgo Romagna.
Bononia.

IX. *Romaniolæ* fines sunt intra *Foliam* amnem; montem Apenninum, *Panarum* flumen & *Padi* extremum versus Septentriones alveum. Urbium clarissima ac celeberrima est υ *Bononia*, ædificiorum

CHRISTI, DEI FILII, Sanctum illum Vultum miraculisque celebrem venerari ex part. I. *Itinerar. Ital. Schotti* p. 180. est videndum. Fuit & *Romanorum* Colonia & propter eà adhuc Singulari gloriatur Antiquitate.

BUNONIS.

• De *Mathildis* donatione videatur celeberrimi Conringii liber I. de finibus Imperii c. X.

π a *Perusiam* quæ vulgò *Perugia* dicitur ad lacum cognominem sitam nobilitârunt *Bartholus*, ejusque auditor *Baldus* JCti. Urbs illa probe munita est, cum arce. Eam Totila, Gothorum Rex, post obsidionem X. annorum cepit ac evertit: deinde Longobardis, qui eam occuparant, extorsit Carolus M. A factionibus Gibellinorum & Guelforum multum est vexata. *l*

ϱ b *Orvietum*, Procopio Urbetana, & *Urbibentum*, undique præcipitiis & rupibus circumdatum, unde munitissimum est.

σ c *Aquapendens*, seu *Aquula* nomen habet ab irruentibus aquis: ejus ager egregie irriguus est.

τ d *Viterbium* vulgò *Viterbo*, *Annii Viterbiensis*, impostoris istius patria. Cæterùm, præter ista loca ad hoc patrimonium Petri referuntur *Bolsena* olim *Volsinium*, ubi S. Christinæ servatur corpus: *Tuscanella*, opidum vetustum ac nobile; de quo multa fabulantur Annius & Leander. *Montefiascone* urbs vico suo nobilis, &c.

υ e *Bononia*, vulgo *Bologna m*, Rheno amni apposita, amœnissima, pulcherrima & ditissima habetur: antiquissimâ totius Italiæ gaudet Academiâ *n*: hinc *mater & parens literarum o* appellari meruit. Hæc superiori seculo Carolum V. & Clementem VII. amicè congressos suscepit. *Aldrovandus* Medicus hic docuit. *p*

HEKELII.

l Clarent heîc hôc tempore Sacræ *Angelorum* Ædes & *S. Francisci* Templum, ubi ejus Corpus religosè adoratur.

m Primùm à *Felsinô*, *Hetruscorum*, Rege, FELSINA, posteà BONONIA, à BONO illius Successore dicta.

n Auspiciis THEODOSII II. Ao. CHR. CCCCXLVII. institutâ, & à CAROLO M. cùm esset collapsa, instauratâ.

o Seu ut *Rescriptum* THEODOSII habet, *Omnium Scientiarum Fons*.

p Docuerunt heîc quondam summâ cum laude, *Azo*, *Accursius*, *Bartholus*, *Maginus Salicetus* & alii Viri clarissimi, quibus hodiè annumerandus *Malpighius*, Medicus excellentissimus & omninò felix. Senatus *Bononiensis* fertu[r] quotannis quadraginta Coronatorum millia i[n] suc

a Perusia. b Orvietum. c Aquapendens. d Viterbium. e Bononia.

rum splendore ac magnificentia in primis censenda. Sequuntur φ *Ravenna* ac χ *Ferraria*. Hæc suum nuper habuit Ducem: at nunc Romanæ Ecclesiæ subjecta. Inde ψ *Ariminum*, ω *Cesena*, α *Faventia*, β *Imola*, egregia atque haud ignobilia opida. Ravenna. Ferraria. Arminium. Cesena. Faventia. Imola.

Marchia Anconitana, *Ducatus Urbinas.*

Marchia Anconitana, Ducatus Urbinas.

X. Urbium in *Anconitana* regione opulentissima est γ *Firmum*. At portu celebri notissima δ *Ancona*. Cætera loca notatu digna, ε *Æsis*, vulgò *Jesi*, ζ *Macerata*. Hinc in *Ducatu Urbinati*, η *Urbinum*, θ *Fanum*, ι *Senogallia*, κ *S. Leo*, λ *Forum Sempronii*.

Roma-

suos Professores exponere. Est ibi quoque Bibliotheca instructissima, quæ inter alia *Biblia Esdræ* contineat.

BUNONIS.

φ a *Ravenna* q olim inter paludes, quæ nunc exsiccatæ sunt, sita, à Gallis sub Ludovico XII. direpta est.

χ b *Ferraria* vulgo *Ferrara* ad Padi ripam in palustri loco sita, habet Academiam r. Arx ejus Clementi VIII. duobus millionibus auri constitit. Olim urbs fuit splendida, sed hodie splendor ejus paulatim remittit.

ψ c *Ariminum*, vulgo nunc *Rimini*, urbs maritima, Concilio, quo Orbis se pœne Arianum factum ingemuit, nobilis. A Gothis oppugnata, à Vitalliano Justini præfecto fortiter defensa est. Jacet in planitie, imminentibus ei à meridie collibus.

ω d *Cesena* vino gaudet optimo, urbs admodum frequens est. Arx, quæ ei imminet, à Friderico II. fuit condita.

α e *Faventia* vulgo *Faenza* à Lamone fl. in duas secatur partes. Arx ejus à Friderico II. exstructa est. Hic ex creta parantur vasa totius Italiæ pulcherrima.

β f *Imola* olim *Forum Cornelii* dicta. Huc quoque pertinent *Forum Livii* vulgo g *Forli*, h *Sarsina* Plauti patria &c.

γ i *Firmium* seu *Firmum*, Lactantii ſ patria, vulgo *Fermo* ad litus jacet.

δ k *Ancona* t hodie Judæorum receptaculum est: olim in eâ urbe veluti in altera Tyro *Purpura* fuit tincta ν. Portus ille x hodie fere obstructus est.

ε *Æsis* jacet ad Æsim fl. nunc *Fiumecino*.

ζ l *Macerata* gubernatoris sedes est. Erat urbs Comitatus Feltrensis. In Marchia illa præterea sunt m *Civitas nova*, vulgo *Città Nuova*, nobile & frequens opidum in monte haud procul à mari situm. n *Fabrianum*, ubi chartæ in maxima copia parantur laudatissimæ, lautè ædificatum & dives: Priucipatus caput est. o *Lauretum*, vulgo *Loreto*, ubi cubiculum B. Virginis visitur, in quo illi facta annunciatio; transflatum creditur ab angelo primùm ex Nazareth in Illyricum, inde Venetias, ac porrò Loretum. Templum hoc, ingentibus thesauris refertum est. Opidum egregiè munitum magnificas & splendidas habet ædes.

η p *Urbinum* vulgo *Urbino* dicitur; *Raphaëlis* pictoris patria Belisario olim dedita, cum fons urbis exaruisset.

θ q *Fanum* vulgò *Fano* à Fortunæ *fano* ita dictum: à Totila eversum; restauratum à Belisario.

ι r *Senogallia* aquæ dulcis penuria laborat.

κ ſ *Fanum S. Leonis*, vulgo *S. Leo*, est opidum adeo munitum; ut nulla vi expugnari possit: ideo Duces Urbini thesauros suos hic asservabant. Captum tamen est à copiis Leonis Pontificis, & traditum Florentinis. Luitprandus vocat *Montem Feretratum*. Inde Comitatus *de Montfeltre* nomen accepit.

λ t *Forum Sempronii* vulgo *Fossumbruno* dicitur, ex ruinis *Fori Sempronii antiqui*, quod V. millibus passuum à Metauri fl. ripa distabat, excitatum. Ad mare est v *Pisaurum* vulgo *Pesaro*, cujus incolæ perpauci quinquagesimum ætatis annum attingunt; quod fieri existimant partim ex cœli gravitate y, qua æstivis præcipuè mensibus premuntur, partim ex immodico usu ficuum, aliorumque fructuum dulcium, quibus ager iste z abundat. Urbs illa putatur nomen accepisse à Pisauro fl. cui adjacet. A Totila diruta est:

a Ravenna. b Ferraria. c Ariminum. d Cesena. e Faventia. f Imola. g Forli. h Sarsina. i Firmum. k Ancona. l Macerata. m Civitas nova. n Fabrianum. o Lauretum. p Urbinum. q Fanum. r Senogallia. ſ S. Leo. t Forum Sempronii. v Pisaurum.

Romanus ager, *vulgo* Campagna di Romana.

Romanus ager, vulgo Campagna di Roma.

XI. Princeps agri Romani est *Roma*; Orbis terræ quondam caput, at nunc ob *Pontificis maximi* sedem, omnium illustrissima atque celeberrima; de qua præstat tacere, quam pauca dicere.

Tibur.

XII. Reliqua opida agri Romani, alioquin nobilia satis, Romanæ urbis propinquo splendore obscurantur. In his μ *Tibur*, nunc *Tivoli*, *hortus Atestini Cardinalis* multiplici amœnitate, ac vario genere deliciarum, clarum per totam Italiam reddit, sed ipsum opidum longe anteeunt ν *Tarracina* & ξ *Præneste*.

Tarracina. Præneste.

Ducatus Spoletanus.

Ducatus Spoletanus.

XIII. In ο *Ducatu Spoletano* sunt π *Spoletum*, ϱ *Augubium*, σ *Fulginium*, τ *Interamnia*, υ *Narnia*.

est: ac à Belisario restituta. Est satis lauta ac elegans *a*. At portus ejus adeo obstructus est, ut exiguas naviculas tantum admittat.

ν HEKELII.

q Antiquitate magis, quàm Ædificiorum pulchritudine celebris.

r A FRIDERICO II. Imperatore in *Bononiensium* contumeliam, ut *Schottus* loc. sæpe cit. p. 206. scribit, institutam, ubi docuerunt *Andreas Alciatus* & *Theodorus Gaza*.

s Lactei *Christianorum Tullii*.

t S. *Ancon*.

v De ejus Origine consentiunt Autores vetusti ac fide digni, *Strabo* inprimis, *Plinius* atque *Solinus*, *Græcam Urbem* esse, eamque *Syracusios* ob *Dionysii Siculi* tyrannidem profugos condidisse.

x Quô olim erat celebris.

y Atque inclementiâ.

z Vinum quoque optimum atque suavissimum ferens.

a Ac mœnibus firmis percincta, Splendidissimisque ædibus Regiis ac Arce munitâ exornata.

BUNONIS.

μ a *Tibur* ad Anienem, qui vulgo *Tevarone* dicitur, jacet: ubi præceps Anienis fluvii visitur lapsus. *b*

ν b *Tarracina* sive *Terricina*, olim *Anxur* dicta, in ora maritima ad Ufentis ripas est.

ξ c *Præneste* c, vulgo *Pilastrina* dicitur, opidum angustum, nec satis munitum, est in ditione Barberinorum *d*. Reliqua opida clariora hic sunt d *Frascati* olim *Tusculum*. Prædia hodie habet magnifica: in quibus illud, quod erat Pauli III. elegantissimum est. e *Alba* agrum habet fœcundum, vineis & arboribus ad delicias consitum. f *Ostia* à Saracenis eversa, à Leone IV. restituta, adductis ex Corsica colonis. Arx ei apposita est à Martino V. ad litoris tutelam, quam Julius II. fecit firmiorem. Habet Ostia cœlum gravius.

ο g *Ducatum Spoletanum*, inter Apenninum montem & Tiberim situm, tenet Pontifex Romanus.

π A h *Spoleto* e Ducatui nomen est. Urbs illa adeo placuit Theodorico, ut prætorium in ea ædificaret. A Gothis post eversa, à Narsete restituta est: Deinde à Friderico Barbarossa destructa est; atque iterum à Perusinis Hodie tamen lauta est, & probe munita,

ϱ i *Augubium* vel *Igubium* olim *Iguvium* dictum est.

σ k *Fulginium* hodiè *Fuligno* vocatur. In valle amœna, quam Tinna seu Topinus fl. eluit ac dividit, situm. Anno 1281. à Perusinis fuit direptum, qui ea de causa à Martino V. anathematis fulmine petiti. Condimenta Fulginensia in pretio sunt.

τ l *Interamnia*, hodie *Terani* vel *Terni* dicitur, rupibus altissimis clausa; in valle jacet lapidosa ad Narem fl. ex quo aqua deducta urbem ambit.

υ m Et *Narnia* vulgo *Narni* in colle sita, cujus radices Nar alluit. In hoc Ducatu prætereà sunt n *Assisium* in monte positum, S. Francisci patria est. o *Ameria*, vulgo *Amelia* in colle sita, Roscii Amerini quem Cicero defendit, patria s p *Tuder* vulgo *Todi*, in colle posita urbs, superior

a Tibur. b Tarracina. c Præneste s. Pilastrina &c. d Frascati. e Alba. f Ostia. g Ducatus Spoletani opida. h Spoletum. i Augubium. k Fulginium. l Interamnia. m Narnia. n Assisium. o Ameria, s. Amelia. p Tuder, s. Todi.

riori ſeculo civilibus diſcordiis attrita pænè jacuit; S. Martini, qui à Conſtantio III. in exilium fuit pulſus, patria. a *Nurſia* vulgo *Norcia*, antiqua urbs: inter montes ſita, frigori obnoxia, patria eſt Sertorii, matris Veſpaſiani: & S. Benedicti. b *Reate* vulgo *Rieti* urbs antiqua in paluſtri loco poſita: & c *Mons Falconis*. *Agri Romani* aër parum ſalubris eſt: cùm ob Pomptinas paludes, & ſolum humidius, tum quia parum colitur; Adde etiam rudera, quibus malignus aër continetur. Aquæ verò ejus ſalubberrimæ ſunt, maximè vero Tiberis; quæ infra urbem hauſtæ ad aliquot annos puriſſimæ ac ſuaviſſimæ conſervantur, d *Ager Sabinus* olei ac vini ſatis ferax eſt. Uvas habet *paſſerinas* dictas, abſque acinis, Corinthiacis ſimiles, quibus Romani delectantur. e *Patrimonium Petri* abundat frumento, vino, oleo. *Orvietani ſeu Urbe-Vetani agri aër* ſaluberrimus eſt: nihil ibi deeſt ad delicias. f *Peruſinus ager* profert frumentum & vinum generoſiſſimum: lacus vero Peruſinus ingentem habet copiam piſcium. g *Ducatus Spoletani* ager fertiliſſimus eſt. h *Marchiæ Anconitanæ* aër in multis locis gravior eſt: antiquam tamen hactenus retinet fertilitatem. Carnes hic ſunt ſaporis ſuaviſſimi. Linum fert, ex quo telæ Anconitanæ per univerſam Italiam in pretio ſunt. Cera Anconitana cæteris candidior eſt. i *In Ducatu Urbino* pauci indigenæ ad annum quinquageſimum perveniunt. k *Romandiola* frumenti adeo ferax, ut ſæpè geminos aluerit exercitus Hiſpanorum & Gallorum, ſine caritate annonæ. *Bononienſis ager* adeo fœcundus, ut inde cognomentum ſortita, quo vulgo *la graſſa*; id eſt, *pinguis* dicitur. l *Ferrarienſis ager* frumentum & legumina ad vicinos etiam emittit. Lini & cannabis magnam fert copiam. Aër tamen habetur craſſior. Iſte tamen ager moleſtis Padi fl. inundationibus obnoxius eſt. Cæterum m *Romani agri incolæ*, n *Viterbienſes* & o *Orvietani*, *ſeu Urbivetani* curiæ Romani addictiſſimi ſunt, ac toti in eo ſunt, ut liberos ſuos in eam promoveant. Romani ad omnem auram fortunæ mobiles, deliciis deditiſſimi. Roma urbs nomine potius, quam re ſancta eſt. p *Sabini* voluptates ſectantur. q *Peruſini* ingenioſi ſunt, liberales & fortes. Mulieres hic totæ ſunt in eluendis & poliendis manibus. r *Spoletani* ſunt animoſi, & cæteris Italis fortiores; Odii tenaciſſimi, quod ſæpe ad liberos & nepotes cum hæreditate tranſit. Multi ex iſtis gloriantur ſe avorum aut proavorum exſtitiſſe ultores. ſ *Picentes* in exteros ſunt humani, ſuperbe veſtiuntur tàm viri, quàm fœminæ. Seſe invicem impenſius colunt, quod per reliquam Italiam minus uſitatum eſt. t *Urbinates* Zelotypia ſupra cæteros Italos dicuntur laborare: in exteros parum ſunt humani. v *Ravennates* & x *Romaniolæ* incolæ ſunt robuſti; ad arma tractanda apti, laboribus dediti, induſtrii, prudentes: ſed ad rem ſuam attenti. y *Bononienſes* ſunt ingenioſi, ad artes liberales & Mathematicas diſciplinas veluti nati, philoxeni, & liberales; equitandi peritiâ excellentes: Pictores & ſculptores inde orti celeberrimi. z *Ferrarienſes* ſunt duri, inhumani, crudeles, ſordidi ac tenaces.

HEKELII.

b Urbs eſt antiqua & pervetuſta, & licet olim collapſa fuerit; Arcem tamen adhuc munitiſſimam habet & cœlo valdè temperatô gaudet.

c Vel *Præneſtis*.

d A *Præneſto* conditore, *Latini* filiô atque *Ulyſſis* & *Circes* nepote, ſi *Stephano* credimus, ita appellatum.

e *Longobardorum* quondam Sede.

f Ante *Perſicum* Bellum annis nongentis ſeptuaginta quatuor condita. Unde *Salix Amerina* Plinio & *Amerina retinacula*, Virgilio Lib. 1. *Georg.* v. 265. optimè ſunt nota.

a Nurſia, ſ. Norcia. b Reate, ſ. Rieti. c Mons Falconis. d Agri Sabini fertilitas. e Fertilitas Patrimonii Petri, & agri Orvietani. f Agri Peruſini. g Ducatus Spoletani. h Marchiæ Anconitanæ fertilitas. i Urbini Ducatus qualitas. k Fertilitas Romandiolæ & agri Bononienſis. l Ferrarienſis agri natura. m Mores Romanorum. n Viterbienſium. o Orvietanorum. p Sabinorum. q Peruſinor. r Spoletanorum. ſ Picentium. t Urbinatium. v Ravennatium. x Romandiolam incolentium. y Bononienſium. z Ferrarienſium.

CAP. XXXVIII.

De Regno Neapolitano. 1

I.

Regni Neapolitani fines & magnitudo.

HInc reliquum Italiæ, quicquid à *Fundis* opido, & *Liris* fluvii fontibus, *Apennio* monte, Truento amne, & *utroque mari* Infero Superoque includitur, *Neapolitanum* vocatur *Regnum*, ab urbe *Neapoli*, Capite suo. Longitudo ejus est à Truenti amnis ostio ad Brutium usque promontorium, vulgò *Capo Spartivento*, mill. German. x c. Latitudo ab Athenæo sive Minervæ promontorio, vulgo *Maßa*, haud procul Neapoli, ad promontorium *Gargani* montis, vulgo *Monte di S. Angelo*, mill. German. xxx.

Tancredus.

II. In regni formam redacta est hæc regio hoc modo. Cum circa annum Christi cIↄ. *Sarraceni*, hoc terrarum, unà cum *Sicilia* insula occupassent, *Tancredus* quidam *Normannus*, prognatis duodecim filiis, egestate compulsus, Italiam assumtis liberis petiit, operamque suam contra Sarracenos obtulit. Ibi tum re bene gesta, Sarracenisque Italia ac Sicilia ejectis, portiones ei & filiis assignantur in utraque terra. Posteà *Robertus*, unus ex filiis, *primus Apuliæ & Calabriæ Dux* pronunciatur.

Robertus primus Apuliæ & Calab. Dux.

Rogerius Rex.

Sicilia duplex.

III. Dein hujus filius [α] *Rogerius* primus terrarum *Neapolis* & *Siciliæ* sub uno regno comprehensarum *Rex* creatur. Regnum ipsum *geminarum Siciliarum* nomine appellabatur; nam quod nunc in Italia

BUNONIS.

[α] Quum *Apuliam* & *Calabriam* finitimasque provincias *Græci* vexarent & *Saraceni*, Normannorum opera, qui ex Gallia Normannica oriundi, feliciter repressi sunt; iisque sedes ab *Henrico Sancto* Cæsare vel *Conrado Saliquo* illic concessæ. *Rogerium* verò Ducem Rogerii Gibbosi filium *Anacletus II.* Innocentio II. oppositus Papa Regio nomine & diademate ornavit tempore Lotharii Saxonis Imperatoris anno 1130. quam tamen dignitatem Rogerio posteà confirmavit *Innocentius* iste, anno C. 1039. *Hermannus Contractus* ad ann. 1022. *Otto Frisingensis* l. 1. de gestis Friderici c. 2. *Banonius* ad ann. 1130. n. 52.

REISKII.

1 Inferior tota hæc Italia Græcis Impp. subjecta, suos Proconsules, Præfectos, Vicarios & tandem *Exarchos* ('Εξάρχους διοικήσεων) *Diœceseon*, in quas divisa fuerat, ex ævo Justiniani diu sustinuit. Donec [a] *Gothi* quinto seculo, & *Longobardi* sequente proximo irruperunt. Sed [b] *Normanni* A. 1069. è Galliis huc Grassati, Calabria primum & Apulia, post Neapoli Græcos, denique Saracenos Sicilia exturbarunt, novi & gemini quidem regni auctores. [c] Familia regum Normannica extincta Impp. ad Germanicos A. 1292. regnum pervenit; inde ad Gallos Andegavenses; amplius ad Arragonios A. 1282. denique Castilianos A. 1504. quibus hodieque paret, tanquam Rom. Pontificis feudum. Huic enim rex Hispaniæ quotannis equum candidum, ephippio & phalaris ex holoserico rubro instructum una cum octo aureorum millibus dependit. Confer. Pandulff. Collenutii Hist. Neapol. item Guicciardini & Besoldi Histor.

BUNO-

a Gothi. b Normanni. c Regnum Neapol. feudum Pontif.

lia *Neapolitanum* dicitur *regnum*, tunc *Sicilia cis pharum* ſeu *fretum* vocabatur; ipſa autem inſula *Sicilia*, *trans pharum*.

IV. At diviſum mox in *duo regna*, duos pariter Reges accepit: quorum alter in *Italia*, Apuliæ ſive Neapolis; alter in *inſula Siciliæ* Rex appellatus eſt. De hinc variam utrumque regnum Dominorum mutationem paſſum eſt. β Quippe in Neapolitano regno primi *Normanni* Galli Reges fuêre; poſt *Suevi Germani;* mox iterum *Galli Andegavenſes*; dein *Arragonenſes Hiſpani:* Jamque tertio *Galli;* iterumque *Arragonenſes:* tandem *Caſtiliani Reges* obtento totius Hiſpaniæ Imperio, in Neapolitano etiam regno in Arragonenſium locum ſucceſſerunt. Diviſio regni.

C A P.

BUNONIS.

β *Rogerio* iſti primo Apuliæ & Calabriæ Regi ſucceſſerat anno 1153. *Guilielmus* cogn. *Malus*, à Papa Hadriano diris devotus, ſed mox in gratiam receptus: & huic anno 1166. *Guilielmus II.* cognomento *Bonus*. At hujus filius nothus *Tancredus* utriuſque Siciliæ Rex ex teſtamento patris creatus, Cœleſtini III. Papæ gratiam demereri non potuit; qui contra eum *Conſtantiam* anum, è cœnobio exemptam, *Henrico VI.* Friderici I. Imperatoris & Sueviæ Ducis filio, deſpondit, & regni hæredem nuncupavit. *Fridericus II.* Imperator Henrici VI. filius ex Conſtantiâ illâ natus, ductâ in uxorem, *Jole*, *Johannis de Brenna* Hieroſolymitani Regis filiâ, jus regni illius conſequutus eſt; Unde Reges *Siciliæ* ſe poſtea *reges* quoque *Hieroſolymorum* ſcripſêre. Sed quum pontifices Romani implacabile in hunc Fridericum ejuſque poſteros concepiſſent odium, Urbanus IV. *Carolum I. Andegavenſem* contra Manfredum è Gallia evocavit, qui *Manfredo* primùm, deinde *Conradino*, Frederici II. nepote, cæſo; regnum occupavit. Ob ſuorum tyrannidem tamen Siculorum conſpiratione Siciliâ ejectus eſt, Gallis ferè omnibus ſub veſperam Paſchatis trucidatis, anno 1282. *Petrus* enim *Arragoniæ* Rex, qui *Manfredi filiam Conſtantiam* in matrimonio habebat, & à Conradino morituro regnorum hæres fuerat pronunciatus, Siculos Gallorum tyrannide oppreſſos liberavit; & *Carolum II.* mari victum cepit: qui hac lege dimiſſus eſt; ut contentus *Neapoli*, *Calabria*, *Apulia* & *Tarento*; Arragoniis *Siciliam* & *Sardiniam* relinqueret. Carolus iſte in provinciis illis ſucceſſores habuit *Robertum*, qui Siciliam recuperare fruſtra conatus eſt; *Joannam I. Carolum Dyrrachinum*, *Ladiſlaum*, & *Joannam II.* quæ à marito ſuò Jacobo Borbonio Marchiæ Comite capta; non multo poſt illum cepit, omnibus Gallis trucidatis; adoptavitque *Alphonſum Aragoniæ* Regem; cujus tamen poſt biennium pertæſa, regni heredem inſtituit *Ludovicum Andegavenſem*; qui variâ fortunâ ob regnum Neapolitanum cum Alphonſo decertavit, ad annum uſque 1434. quo & ipſe, & Joanna obiit. *Alphonſus* deinde *Renatum Gallum* ab aliis in regnum evocatum ejecit, & ſucceſſorem per teſtamentum inſtituit *Ferdinandum I. ſpurium*, contra quem *Johannes* Renati filius *Lotharingiæ Dux* evocatus, à Pio II. coronatur; ſed poſt varia bella regno pellitur; *Carolo VIII. Galliæ* Rege, bellum ipſi movente, qui regnum Neapolitanum ex Andegavenſium ſucceſſione ſibi deberi putabat. Ac eodem *Carolo* deinde *Ferdinandus II.* ejectus, paulo poſt, Carolo in Galliam reverſo, à Neapolitanis recipitur. Demum *Fridericus*, Ferdinandi patruus, à *Ludovico XII.* Galliæ Rege pariter & *Ferdinando Catholico* oppugnatus, quum neutri ad reſiſtendum par eſſet, Gallo ſeſe dedidit. Victores quidem regnum iſtud inter ſe erant partiti; ſed quum de finibus orta eſſet contentio, Galli ab Hiſpanis toto regno exturbati ſunt, atque ita *Neapolis* & *Siciliæ regna* cum aliis Hiſpaniæ ſuæ regnis copulavit *Ferdinandus Catholicus*. a

HEKELII.

a Ut *Hieroſolymæ*: ſic & *Neapoleos* & *Siciliæ* REGES excudi curavit *Chriſtophorus Beſoldus Argentorati* Ao. 1636. in 12. Extant non ſolùm *Vincentii* de *Franchis*, ſed & *Thomæ Grammatici* DECISIONES NEAPOLITANÆ, quarum priores *Turrini* Ao. CHR. M. DC. XXIIX. poſteriores vero *Francofurti ad Mœn.* M. DC. in fol. ſunt impreſſæ. ſed *Joan. Aloyſii Riccii* deciſiones CURIÆ NEAPOLITANÆ prodierunt *Venetiis* Ao. M. DC. XLVIII. in fol.

BUNO-

CAP. XXXIX.

De Urbibus regni Neapolitani. 1

I.

Neapolis. URbes in Neapolitano regno non æquè cultæ sunt; ac in superiori Italia. Una tamen *Neapolis* a regni caput, sedesque Præfecti, quem Hispaniarum Rex *Vice-regis* titulo mittit, nulli clarissimarum urbium, neque ædificiorum magnificentia, neque palatiorum superbia, neque civium opulentia cedit: multitudine verò incolentium, habita amplitudinis suæ ratione, reliquas omnes vincit. Reliquæ urbes celebriores sunt istæ: in *Laborino* agro, α *Capua*, β *Surrentum*, γ *Salernum*, & δ *Melphis*, vulgo *Amalfi*;

Laborini agri opida.

BUNONIS.

α a *Capua Nova* b ad Vulturnum amnem, ex veteris Capuæ ruinis, altero ab illis lapide, exstructa, hodie infrequentiùs colitur, ob admodum vicinam Neapolim, à Conrado Friderici II. filio, ac pòst ab exercitu Ludovici XII. Galliæ Regis direpta est.

β b *Surrentum* vulgò *Sorrento* in extremo Campaniæ litore est urbs antiqua, in monte sita; sed hodie angustior; quod ex vicinis ruderibus colligitur.

γ c *Salernum* vulgo *Salerno* mille passibus à mari dissitum Academiam habet in re Medica celebrem. Principatus caput est; unde olim primogenitus Regis Neapolitani nomen ducebat. Corpus S. Matthæi ibidem ostenditur.

δ Ab d *Amalfi* ora maritima vulgo *la Coste d'Amalfi* appellatur; quæ pagis & vicis adeo multis accolitur, ut una videatur urbs. Nautas habet peritos. Pyxidis nauticæ usus inventus traditur circa annum 1300. à Flavio Blendo; aliis appellatur *Flavius Gioja*. S. Andreæ corpus ibidem asservatur. Sunt ibi præterea e *Puteoli*, vulgo *Pozzuolo*, urbs multis terræ montibus deformata. Circa eam plurima sunt balnea, & fontes salutares. Portus ejus olim commodissimus paulatim oblimatur. f *Massa* recens ædificata, ab ea dicitur vinum *Massanum*, olim *Surrentinum*. g *Nola* urbs olim ampla, hodie angusta. h *Anversa* seu *Aversa*, veteris Atellæ ruinis inædificata, & Capuæ ac Neapoli à Roberto Guiscardo Normannorum Duce opposita; unde & dicta quasi *Adversa*. A Carolo I. Rege Neapolitano eversa est. i *Vicus* exiguum opidum, lautum tamen, & in agro amœno situm: Cognominatur *Equensis*. *Aquinum*, B. Thomæ patria, nunc fere collapsum. c

HEKELII.

a Hæc Urbs, licèt pulchritudine cæteris omnibus, hactenus longissimè anteiverit; attamen nuperò Terræ motu, eòque gravissimò, fortean ex justò DEI judiciò, ita est quassata atque concussa, ut firmissima quoque Templa ac Palatia talem concussionem insolitam ac prorsus fermè ruinam, proh dolor! sint perpessa. Hujus NEAPOLEOS *Curiæ Decisiones* non solùm *Vincentius* de *Franchis*, sed & *Thomas Grammaticus* atque *Joannes Aloysius Riccius* hôc Seculô prodire jusserunt in foliô, & quidem hic *Venetiis* A°. 48. ille *Francofurti* ad *Mœnum* A°. 1. iste autem *Turini* A°. 26. *Jacobi Sannazarii*, sive *à sanctô Nazariô*, assumtô nomine *Actii Sinceri Sannazarii*, Patria.

b Totius quippe *Campaniæ* Urbs olim præstantissima, à *Camporum* latitudine, in quibus sita est, ita dicta.

c Hoc *Aquinum*, tenue licet Oppidum, tamen episcopali dignitate insigne, etiam natale Solum est *Decii Junii Juvenalis* Poëtarum Satyrorum, *Jul. Cæs. Scaligero* Lib. VI. *Poët.* c. VI. p. m. 772. judicante, facilè Principis.

REISKII.

1 k Regni Neapolitani pro statu hodierno septem provinciæ numerant; (1) *Terra di Lavoro*, ubi Neapolis urbs Græco quidem nomine, sed Italico splendore castellisque pluribus insignior: Unum ex his præcipuum *S. Elmi* à Carolo V.

a Laborinus ager Capua. b Surrentum. c Salernum. d Melphis seu Amalfi. e Puteoli. f Massa. g Nola. h Anversa. i Vicus.

ſi; in qua primùm inventus eſt *Pyxidis* ſive *magnetis nautici uſus*.

II. In *Calabria*, ᵋ *Conſentia*, Regii Præfecti ſedes: ζ *Mons Leonis*, ⁿ *Regium*. Calabria. Conſentia.

III. Tum in ϑ *Hydruntino* agro ι *Hydruntum*, nunc *Otranto*, ϰ *Gallipolis*, & *Aletium*, vulgo *Lezzo*, conventu Juridico nobile opidum; item λ *Tarentum*. Hydruntini agri opida.

IV. In

rolo V. ſtructum, quod *Briglia di Napoli* h. e. frenum Neapolitanum vocant, ob rebellionem, in quam ptopendet civitas, coërcendam, Ecquis turbas ab Maſſanielo, piſcatore gregario motas A. 1646. ignorat. (2) *Principado* ſive Ducatus Amalfitanus genti Caracciolæ ſubjectus; (3) *Baſilicata* Græco adhuc nomine inter Græcos Dominos primum reperto. (4) *Calabria*; (5) *Otranto*; (6) *Abruzzo*; (7) *Puglia Piana*. Quis urbes harum ſingulas enarret, reſque notabiles tum certas, tum ex ſacris reliquiis incertas? Harum enim ſeges copioſiſſima offertur.

BUNONIS.

ᵋ *Conſentia* vulgo *Conſenza*, ad Crathis ripas condita, anno 1638. terræ motu periit, & cum eâ *Nicaſtro*, *Monterano*, *Caſtiglione*, *Paola*, & *Balliagio*, *urbes* elegantes.

ζ *Mons Leonis* urbs eo loco in Apennini colle poſita eſt, quo olim erat Vibo Valentia.

ⁿ *Regium* poſtquam à Caradino Solimannicæ claſſis præfecto fuit direptum, fere fuit deſertum per aliquod tempus. Sed per commodum in Siciliam, qui ibi patet, tranſitum, indies reparatur. In Calabria opida porrò clatiora ſunt, a *Tropea* navigantibus periculoſiſſima, b *Squillace*, eſt in Borgiarum ditione: c *S. Severino* opidum exiguum, ſed munitiſſimum: d *Roſetum* opidum, cui adjacet caſtrum in maris ſcopulo: e *Roſſanum*, tribus milliaribus à mari ſitum: a quo tamen proximus ſinus nomen habet, & appellatur *Roſſanenſis*; pars eſt antiqui Tarentini; Hic arbuſculæ ferunt piper: *Monſaltus* ſalis copia dives; f *S. Eufemia* quæ propinquo mari nomen dedit, ad cujus litus optimorum corallorum proventus eſt.

ϑ g *Hydruntinus ager* olim *Meſapia*, hodie *Terra d'Otranto* dicitur; nomen habet ab ι h *Hydrunto* metropoli, cujus arx ſaxo *d* inædificata eſt. *e*

ϰ i *Gallipolis f*, hodie *Callipoli*, ſcopulo inſidet, quod mari undique cingitur; ſed ponte ingentibus ſaxis fulto jungitur continenti. Caſtrum habet munitiſſimum, quod Alphonſus II. Arragonius excitavit, cum urbem illam recepiſſet à Turcis, qui eam anno 1481. interceperant, ac in opidanos ſævierant crudeliſſimè.

λ k *Tarentum*, hodie *Tarento g*, civitas exigua eſt, arcem habens aquis marinis undique cinctam, à Ferdinando Arragonio Rege Neapolitano conditam. Ejus portus ingentibus lapidibus obturatus, exiguis navigiis tantùm patet. In hâc regione prætereà ſunt l *Brunduſium* vulgo *Brindiſi h*. Eſt portus capaciſſimus, tribus arcibus munitus. In agro ejus viſuntur olearum nemora. m *Caſtro* olim *caſtrum Minervæ*, frequentatur à mercatoribus olei cauſa. Anno 1537. peſſime accepta eſt à Turcis. n *Uxentum*, vulgo *Ungento*, ampla olim urbs, nunc exigua in agro jacet opimo. o *Neritum* hodie *Nardo*, antiqua urbs, hodie lauta & frequens eſt: & promontorium *Japygium*, ſive *Salentinum*, quod hodie p *C. San. Maria* vocatur.

HEKELII.

d Quô Mari imminet.

e Hæc Urbs omnium ferme eſt veterrima, cœlô clementiſſimô gaudens. Ideoque Agrô amœnô, fertili & hortis cultiſſimis eſt exornata. Et quanquam *Strabonis* tempore fuerit exigua; attamen ſatis ampla hodiè ac frequens eſt. Heìc finis eſt Maris *Adriatici* & initium *Ionii*.

f S. *Galliopolis*.

g *Architæ* Philoſophi Patria.

h Ubi *Pompejus*, cognomentô *Magnus*, à *Jul. Cæſare* obſidione cinctus eſt. *Pacuvii* Poëtæ veteris, Patria dicitur fuiſſe. Meminit & hujus Oppidi *Horatius* Lib. I. *Serm.* Sat. V. v. ult. & Lib. I. *Epiſt.* XVII. v. 52.

 BUNO-

a Tropea. b Squillace. c S. Severino. d Roſetum. e Roſſanum. f S. Euſemia. g Hydruntinus ager. h Hydruntum. i Gallipolis. k Tarentum. l Brunduſium. m Caſtro. n Uxentum. o Neritum. p C. San. Maria.

Baritani agri opida.

IV. In μ *Baritano* agro ν *Barium*, ξ *Monopolis*, ο *Tranium*.

V. In π *Apulia*, ρ *Manfredonia*, σ *Luceria*, τ *Troja*, υ *Asculum Apulum*.

Aprutii opida.

VI. In φ *Aprutio*, χ *Aquila*, ψ *Beneventum*, ω *Anxanum*

BUNONIS.

μ a *Baritanus ager*, olim *Peucetia i* dicta, continetur flumine *Ofanto*, & *Calva*, monte Apennino & parte maris Venetici.

ν b *Barium* nunc *Bari* urbs Archiepiscopalis, & reliquis in hâc provincia præstantior, ad mare est. In ea olim coronabantur Reges utriusque Siciliæ: vestes regiæ hodieque ibidem asservantur.

ξ c *Monopolis* Marchionatus titulo ornata; urbs nova ac elegans. Volaterranus existimat eam ex veteris Egnatiæ ruinis esse conditam. Ager ejus olei tam ferax est, ut quotannis supra vicena millia amphorarum reddat.

ο d *Tranium* urbs Episcopalis, nunc *Trani*, per portum arenâ oppletum abjecta jacet. In hac regione præterea sunt *Polignano*, olim *Polinianum*, in rupe positum; lautum ac frequens; ejus ager oleo & amygdalis dives est. *Canusium* hodie *Canosa*, in colle situm haud procul à veteris loco, quod fuerat in planitie positum. *Ruvo*, *Bitonto*, *Barletta*, olim tantum castrum, unum ex quatuor præcipuis Italiæ; à Friderico II. Imperatore conditum anno 1242. alii tamen id ab eo auctum volunt. Cæterum inter Latum & Silarum amnes, Baritano agro contermina est pars e *Lucaniæ* hodie *Basilicata* dicta, in qua *Acherontia*, Paulo Diacono *Agerentia*, hodie vulgo *Cirenza*: *Venusia* vulgo *Venosa* exiguum opidum ac pæne desertum *k*: *Melfi* urbs Episcopalis: *Lavelium*; *Rapola*: *Mons Pelosus*: *Tricaricum*: *Potentia*: *Marsicum vetus*: *Turcia* opidum lautum: *Ferrandina*, castellum conditum à Ferrandino Calabriæ Duce, Alphonsi II. Neapolitani Regis filio: *Turris Marina* supra ostium Basentii fl. contra piratarum excursiones excitata, hodie deserta est: *Arx Imperialis* à Friderico Imp. condita, quam egregie muniit Alphonsus II.

π f *Apulia Plana*, hodie *Apuglia Piana*; à latissimis campis, olim *Daunia* dicta, inter Aufidum & Frentonem, qui hodie *Fortore*, amnes, & partem maris Hadriatici sita.

ρ g *Manfredonia* à Manfredo Friderici II. Imp. filio condita, in rupe sinus marini ad Garganum montem, ac magnificè ornata, arcem & portum habet tutum: nostra ætate terræ motibus graviter fuit concussa.

σ h *Luceria* vulgo *Lucera* & *Nocera* optima lana nobilis est: cognomento *Pagana* olim dicta; quoniam à Saracenis fuit habitata.

τ i *Troja* olim *Æquulanum* Comitatus titulo gaudet, urbs opulenta. Concilium ibi habitum est sub Urbano II. visique tres soles ipso meridie, anno 1532.

υ k *Asculum* hodiè *Ascoli* ad Carapellæ fl. fontes, est *à Rogerio Guiscardi filio, quod molitetur rebellionem, diruta; sed post restaurata, Ducatus titulo gaudet*. Porro celebriora hic sunt l *Sipontum* vulgo *Siponto* seu *Siponti Rudera*, ubi hodie templum & rudera magnæ urbis, & fons eximius. A Saracenis urbs illa eversa, opidani occisi, & præda in Africam est abducta. Sunt tamen, qui hunc casum terræ motibus adscribunt. m *Mons S. Angeli* urbs frequens, & natura loci munita, diuturna Saracenorum sedes, ad quam eorum visuntur sepulchra. Ibi specus est cum templo S. Michaelis celeberrima. Cryptam hanc descriptam legas apud Leandrum. n *Farentinum*, seu *Farentivolum* Blondo, pæne collapsum nec frequens opidum; ubi Fredericus II. Imp. obiit, à Manfredo notho suffocatus. Cæterum in Apulia & vicinis regionibus opida multa terræ motibus sæpe graviter concussa sunt; ac præcipuè anno 1637.

φ o *Aprutium* vulgo *Abruzzo l* inter Truentum flumen, quod vulgo *Tronte* dicitur, & Trentonem, qui hodie *Fortore*, jacens, ad mare pertingit Hadriaticum.

χ Provinciæ caput p *Aquila* est, in mediterraneis sita, ex ruinis Amiterni & Forconii à Longobardis condita, à Friderico II. mœnibus cincta. Ager ejus croci tam ferax est, ut tempore Leandri quotannis redderet 40. millia aureorum.

ψ q *Beneventum* ad Calorem & Sabbatum fl. olim *Maleventum* dictum, plagosi *Orbilii* patria; ad Pontificis Romani jus pertinet.

ω r *Anxanum*, hodie vocatur *Lanzona m*, emporium nundinis suis celebre, ad quas confluunt mercatores Itali, Dalmatæ, Epirotæ & Græci.

HEKELII.

i A *Peucetiô*, *OEnotri* Fratre.

k Patria

a Baritanus ager. b Barium. c Monopolis. d Tranium. e Lucaniæ sive Basilicatæ opida. f Apulia plana. g Manfredonia. h Luceria. i Troja. k Asculum. l Sipontum. m Mons S. Angeli. n Farentinum. o Aprutium. p Aquila. q Beneventum. r Anxanum.

num, α *Theate*, β *Pinna*, γ *Sulmo*, δ *Asculum Picenum*.

VII. Cæterum cum tam varium fuerit, tamque frequens de hoc regno inter varios populos certamen, cumque crebris Saracenorum ac Turcarum incursionibus petitum; effectum est, uti crebra ac frequentia munimenta contra ingruentum hostilitatem passim excitarentur: quorum firmissima nunc sunt *Consentiæ*, ε *Cantazari*, ζ *Mantéæ*, *Crotone* & *Tarenti in Calabria*; *Gallipoli*; *Hydrunti*, ac *Brundisii* in agro Hydruntino: *Monopoli*, *Barii*, *Tranii*, *Barlettæ*, *Manfredoniæ* in Apulia: *Aquilæ* in Aprutio. At η *Cajetæ* munimentum est, & hujus tractus Princeps: p *Populium* vulgo *Popolo* opidum lautum, ubi Aterno fl. pons impositus &c.

Regni Neapolitani urbes munitæ.

k Patria est & *Horatii Flacci* Poëtæ, qui ab eâ dictus est *Venusius*, sive, *Venusinus*.

l Et olim dictum *Samnium*.

m *Lanzano*, vel *Lanziano*.

BUNONIS.

α a *Theate*, vulgo *Thieti*, in edito colle 7. millibus passuum à mari situm, à Pipino Carol. M. patre olim dirutum, quòd diutius stetisset à Longobardis, postea restauratum, & à Normannis selectum in ditionis suæ caput. Hodie ibi sedet utriusque Aprutii Prorex cum conventu juridico Regio.

β b *Pinna* vulgo *Penna* urbs antiqua & nobilis, quæ indies splendore suo excidit.

γ c *Sulmo* hodiè *Salmona* *n* urbs egregie rigua & frequens. *o*

δ d *Asculum Picenum* hodie *Ascoli* ad Truentum fl. est. Clariora opida hîc præthereà sunt in Aprutio ulteriori e *Atria*, vulgo *Atri* arduo & perdifficili jugo imposita: f *Interamnia* seu *Teranum* & *Teranum* *p*: Civitas Caliensis seu Ducalis, in limite Umbriæ; haud procul à Velino fl. *Julia Nova* à Julio Hadriano Duce condita. g *Taliacotium* castrum instar opidi, in Columnarum ditione: h *Malianum*, ad quam Carolus Andegavensis Conradinum Sueviæ Ducem vicit: i *Civitas S. Angeli*; Marchionatus Pinellorum: k *Cœlanum* frequens opidum, pertinet ad nobilem familiam Ciborum Genuensium; ab eo *Lacu. Fucinus* hodie appellatur. *In Aprutio Citeriori* porro sunt l *Ortona* portus, ad quem appellunt naves ex Epiro venientes ad nundinas Lanceani: m *Aternum* vulgo *Pescara* ad ostium fluvii cognominis, cultum & dives opidum: n *Guastum Amonium* marchionatus caput: o *Agnonium* in intima valle prope M. Mejollam, opidum cultum est, & hujus tractus Princeps: p *Populium* vulgo *Popolo* opidum lautum, ubi Aterno fl. pons impositus &c.

ε q *Cantazarum* in Brutiis est ad sinum Scylacium, vulgo *Golfo de Squillace*, urbs satis ampla & elegans.

ζ r *Mantéa*, vulgo *Amantéa*, in Brutiis quoque est ad mare Inferum, haud longè à *Cozenza*. Reliqua quæ sequuntur opida superiùs memorata sunt.

η *Cajeta* *q*, in agri Romani & regni Neapolitani finibus sita, crassissimam turrim habet, quæ *Mola* dicitur: portu & arce celebris est. *A Magno Consalvo* Ferdinandi Catholici auspiciis expugnata est anno 1504. In castello est sacellum, ubi foris supra fores *Caroli Borbonii* in Romæ expugnatione succumbentis corpus vestitum visitur, cum istâ inscriptione: *Aucto Imperio*, *Superata Italia*, *Devicto Gallo*, *Pontifice Obsesso*, *Roma Capta*, *Caroli Borbonii Hoc Marmor Cineres Retinet.* ſ *Regnum Neapolitanum* Calori obnoxium est, maxime cis Apenninum: trans moutem illum æstus non est adeo vehemens, præterquam in Apulia. Fere ubique irrigatur fontibus ac fluminibus, quæ Apenninus ex utroque latere emittit: Ubique vinum fert, & oleum; Pascua habet læta; equi Neapolitani in pretio sunt, qui ad annum 20 ad laborem sunt idonei, si bene curantur. Nulla ibi reperiuntur animalia venenata; præter Tarantulas, quarum morsus musica sanatur; & Chersydros, qui serpentes ita dicti, quod in terra & aquis vivunt. Locustæ tamen agris magnam sæpe inferunt perniciem. Habet bubalos vegetos & grandes; & omnis generis animalia *r*. *Campaniæ ager* fertilissimus est; ubique fere bis in anno fert flores. ´ *Principatus Citerior* cœlum habet temperatum: unde plerique

a Theate. b Pinna. c Sulmo. d Asculum &c. e Atria. f Interamnia f. Theramum. g Taliacotium. h Malianum. i Civitas S. Angeli. k Cœlanum. l Ortona. m Aternum seu Pescara. n Guastum Amonium. o Agnonium. p Populium. q Cantazarum. r Mantéa. ſ Neapolitani soli natura & fertilitas.

nimentum, ob singularem firmitudinem, situmque loci, *clavis* totius *regni* appellatur.

que ibidem diu vivunt. *Principatus Ulterior* armentis dives est, & fructibus abundat. *Basilicata* profert crocum, & magnus ibidem est mellis & ceræ proventus. *Calabria* præter cætera bona habet manna, quod ex frondibus, ramis & rupibus colligitur: Præstantius tamen est, quod ex frondibus colligitur. *Calabria Citerior* frugum dives est, optimumque emittit oleum. Mori hîc sunt plurimæ; unde serici conficitur magna copia. *Calabria Ulterior* habet equos generosos; & mellis ingentem fert copiam. *Apulia* æstus experitur vehementissimos; muscas habet adeo importunas, ut inde natum proverbium: *Qui pœnas inferni vult prægustare, ille æstatem agat in Apulia, hyemem ad Aquilam. Capitanata* solum habet siccius & arenosum, pabulum tenue est, sed tanta bonitate, ut exiguum armento sufficiat. Ex pascuis istis Rex sæpe ducenta & quinquaginta ducatorum millia conficit. Regio illa fere tota caret arboribus. *Barensis ager* temperatissimus est. Sed Tarantulæ hic plus nocent: serpentes ibi sunt multi, quos ciconiæ conficiunt. *Hydruntinus ager* fulminibus obnoxius est. Tantam fert olei copiam, quæ universæ posset sufficere Italiæ. Chersydri ibi sunt multi, & locustæ, quas *Cavalettas* vulgo vocant; earum examina sæpe agros depascerent, nisi *Gavii* (est genus volucrum) ea dissiparent. Multi ibidem sunt in plebe leprosi; quoniam carne suilla & ficubus siccis victitant. *In Comitatu Molissensi* tot sunt feræ, ut ferina caro vilius veneat, quàm domestica. *Aprutium Citerius* cæteris hujus regni partibus frigidius est. Fert frumentum, vinum, oleum & crocum. Pix ibi ex terra eruitur. Nives hyeme tantæ decidunt, ut ex montibus devolutæ viatores obruant. *Aprutium Ulterius* quoque frigidum est; unde Proverbium modo memoratum. Ad Aquilam urbem tanta croci provenit abundantia, quæ universæ Europæ videatur posse sufficere. [a] *De regni Neapolitani incolis* Itali habent proverbium hoc: *Regnum Neapolitanum est paradisus; sed incolæ sunt dæmones* [s]. Nusquam ferè plures reperiuntur meretrices, quam Neapoli. Mulieres tam splendidè vestiuntur, ut, quænam nobilis, quæve plebeja sit, vix dignosci possit. Ad seditiones Neapolitani sunt proni, adeo, ut anno hujus seculi 47. à vili piscatore ad rebellandum fuerint concitati. Neapolitanorum lingua inquinatior est; ac magis Calabrorum: ridicula Apulorum. *Calabri* sunt astuti, ingenio acri, expediti ad faciendum iter. *Apuli* robusti, ingenii sunt obtusioris. *Aprutii incolæ* generosi, candidi, fortes, liberales, fideles.

HEKELII.

n Seu *Sulmona*, ut & nonnullis *Sermona*.

o A conditore ejus *Solymo*, qui *Æneæ* comes creditur fuisse, sic dicta. Unde est *Solimum Silio* audit *Italico*. Patria est Ovidii, Poëtæ verè nobilis.

p Ita fortè nuncupatum, quòd inter duas Amneis sit constitutum.

q A *Cajetâ*, nutrice *Æneæ* sic dicta.

r Etiam hoc Regnum *Ingeniorum* præstantiâ & *Corporum* robore adeò est felix ac beatum, ut nulli alteri Regioni cedat.

s In hôc Regnô multi sunt *Viri Principes*, seu *Regni Proceres*, & præter eos *septem* quoque *summa Regni Officia*, *Magnus* np. *Comestabilis*, *Magnus Justitiarius*, *Magnus Admirans*, *Magnus Quæstor*, *Magnus Protonotarius*, &c.

a Neapolitanorum mores.

CAP. XL.

De Episcopatibus Italiæ, Academiis, & Urbium clarissimarum Epithetis. [1]

I.

Archiepiscopatus Italiæ.

ARchiepiscopatus in universa Italia sunt *triginta*: quorum in *Neapolitano regno viginti & unus*; Neapolitanus; Capuanus, Saler-

REISKII.

1 Præter Episcopatum, quem sibi Pontifex Rom. vendicat, OEcumenicum & universalem, *sex episcopales sedes Cardinalium* Rom. ecclesiæ adhuc eminent; (1) *Ostiensis*, (2) *Portuensis*, (3) *Prænestina*, (4) *Sabinensis*, (5) *Tusculana*, (6) *Al-*

Salernitanus, Melphitanus, Surrentinus, Beneventanus, Theatinus, Acheruntinus, Sipontinus, Manfredoniensis, Canusinus, Traniensis, Baritanus, Tarentinus, Maderensis, Brundisinus; Hydruntinus, Rossanensis, Consentinus, Sanctoseverinensis & Reginus. In reliqua Italia novem; Senensis, Florentinus, Pisanus, Ravennensis, Genuensis, Taurinensis, Mediolanensis, Venetus, & Gradiscienfis.

Episcopatus Italiæ.

II. *Episcopatus*, ut admodum *tenues*, sic innumeri. Nam quoties opidum aliquod civitatis jure donatur, Episcopus simul eidem contribuitur; ita ut *nulla civitas perhiberi possit, quæ Episcopum non habeat, & reciprocè, quæ Episcopum habeat, civitas negari nequeat.*

Patriarchatus.

III. Cæterum Patriarchatus, qui Aquilejæ erat, Venetias translatus est.

Academiæ.

IV. *Academiæ illustres* sunt: Patavii, Bononiæ, Pisis, Senis, Perusiæ. At *minus celebres*, Augustæ Taurinorum, Ferrariæ, Romæ, Firmi, Neapoli, Salerni, Maceratæ in Marchia Anconitana.

Urbium clarissimarum epitheta.

V. Urbium Italicarum tantus est splendor, nitor, tanta festivitas, & magnificentia, uti haud facile toto terrarum orbe quidquam invenias, quod cum his conferri possit: at eximiæ claritudinis sunt *novem:* quarum Epitheta, ut in Italia per ora hominum feruntur, hic apponam.

Roma sancta. Neapolis nobilis. Venetiæ opulentæ. Genua superba. Mediolanum magnum. Florentia pulchra. Bononia pinguis.

VI. *Roma* dicitur *sancta*, vulgo *Roma la Santa*, ob Pontificis maximi sedem. *Neapolis nobilis;* vulgò *Napoli la gentile*, ob frequentiam Principum, Comitum atque equestris ordinis virorum. *Venetiæ opulentæ*, vulgo *Venetia la ricca:* ob potentiam atque opes immensas. *Genua superba*, vulgo *Genova la superba;* ob superbam ædificiorum magnificentiam. *Mediolanum Magnum*, vulgo *Milano la grande:* ob amplitudinem urbis, civiumque numerositatem. *Florentia pulcra*, vulgo *Fiorenza la bella;* ob ædificiorum splendorem, vicorum munditiem, latitudinem ac directionem. *Bononia*

(6) *Albinensis.* Quibus reliqui Archiepiscopatus ordine justo succedunt, plures tamen, quam quos ab Auctore nostro numeratos videas, si scriptores Itali, ex iisque Aub. Miræus in Lib. I. de Statu S. Relig. Christ. c. 10. adhibeantur. [a] Amplius duo reipubl. Venetæ *Patriarchatus*, *Venetus* nempe, in locum Gradensis hodie constitutus, & *Aquilejensis*, Utinensi opido nunc addictus. Denique varii sequuntur Episcopatus, quos omnes tamen suo Miræus numero comprehendit. [b] Academiæ porro Italicæ omnium antiquissimæ sunt, omnes tamen seculum tertium decimum ortu suo ac vetustate non longius excedunt: Bononiensis etiam juris Rom. restituto cultu, & Salernitana medicinæ quondam studio florentissima præcelluit. De singulis, si quidem ita lubeat, Mittendorpium, Lansium, & Conringium in Antiq. Academ. conferre poterit, cui visum est.

a Patriarchatus duo. b Academiæ.

nia pinguis, vulgo *Bologna la graſſa*; ob laſcivam agri fertilitatem. *Ravenna antiqua*, vulgo *Ravenna l'antica:* ob ædificiorum totiusque urbis vetuſtatem. *Patavium doctum*, vulgo *Padova la dotta;* ob celebre literarum ſtudium.

Ravenna antiqua. Patavium doctum.

CAP. XLI.

DE SICILIA. [1]

I.

Sicilia. OMnes Interni maris inſulas magnitudine juxta ac claritate anteſtat *Sicilia*; quondam; ſi veteribus credimus, *continens* & Italiæ annexa: poſt, interfuſo Siculi maris freto, *avulſa:* cœli clementia ac ſoli ubertate adeo felix, uti *horreum Romanorum* appellaretur. Nomen *Sicilia* à *Siculis*, Latii quondam in Italia incolis, habuit: antè fuit dicta, *Sicania*, à *Sicano* Rege, qui ante Trojana bella, cum ampliſſima *Iberorum* ſive *Hiſpanorum* manu advectus, inſulam de ſuo nomine *Sicaniam* populumque *Sicanos* appellavit. *Trinacria* item, & *Triquetra*, à triangula forma Græcis atque Latinis dicta eſt, quippe tribus promontoriis in diverſa procurrens, Græcæ literæ, quæ Δέλτα dicitur, imaginem efficit. *Pachynum* vocatur promontorium, vulgò nunc *Capo Páſſaro*, quod Græciam ſpectat; *Lilybæum*, nunc *Capo Boéo*, quod Africam; *Pelorum*, nunc *il Faro*, quod in Italiam vergens freto alluitur. Id anguſtum & anceps, alterno curſu atrox, ſævum, & *Scyllæ Charybdiſque* horrendis nominibus inclytum eſt. *Scylla* eſt ſcopulus verſus Septem-

Sicania. Trinacria. Ejus promontoria. Pachynum. Lilybæum. Pelorum. Scylla.

REISKII.

1 Bochartus in Chanaan Lib. I. c. 30. à Punicis originibus nomen Siciliæ priſcum arceſſit: a Idque vel ab voce שכלול *ſiclul*, i. e. *perfectione*, tanquam inſula cæteris perfectior majorque dicatur; vel ex voce סגוליא *ſegulaja*, i. e. botris, quorum fructu, vino uviſque fecunda deſcribitur. Sicani amplius ex lingua Phœnicia שכנים *ſekenim*, i. e. *vicini* ſuam apellationem traxiſſe Viro doctiſſimo videntur. Id enim tribus ille capitibus egit, ut auctoritate veterum confirmaret Pœnos in parte non ſolum Siciliæ occidentali à Lilybæo ad Pelorum, ſed orientali etiam ad Pachynum uſque, amplius meridionali veſtigia ſua & nomina impreſſiſſe, urbibus æque ac freto Siculo hujuſque Syrtibus aut vadis duobus pericu loſiſſimis Scyllæ ac Charybdi. b Scylla enim Punice סקולי *Scoli* i. e. *exitium*; Charybdis quaſi חור-אובדן *chor-obdan*, i. e *foramen perditionis*, ſignificet. Scylla promontorio Scyllæo, quod Itali vocant, adjacet, ingens aquarum ultro citro commeantium perturbatio: Charybdis autem huic oppoſita eſt rabioſa maris ebullitio, & vortex quaſi turbine agitatus. Cum voraginem iſtanc Siculus *Urinator Peſcecola* juſſu Friderici regis Siculi perluſtraſſet, aquas in fundo concitatiſſimas, Euripos, Scopulos, & Carcharias multos deprehendit. Vid. Kircherus A.M. Luc. Lib. x. part. II. c. 1. & Bochartus loco citato, ubi de ſingulis urbibus multa notatu digniſſima occurrunt.

BUNO-

a Sicilia unde? b Scylla & Charybdis.

Septemtrionem: *Charybdis* mare vorticosum versus Meridiem, utrumque noxium appulsis. Charybdis.

II. Cæterum ipsius insulæ summa *longitudo* est inter Pelorum Lilybæumque promontoria, mill. Germ. L. *latitudo* à Pachyno ad Cephalædim opidum mill. German. XXXV. Magnitudo Siciliæ.

III. Urbes olim in hac claræ; in litoribus α *Messana*, civium Romanorum, qui *Mamertini* vocabantur, *Zanclo*, id est, *Falx*, antè dicta, nunc *Messina*, β *Tauromenium*, nunc *Taormina*, γ *Catana* sive *Catina*, nunc *Catanio*; δ *Syracusæ*, urbs omnium totius insulæ clarissima, nunc *Saragusa*; ε *Camarina*, nunc *Torre di Camarâ-* Urbes Siciliæ maritimæ. Messana. Tauromenium. Catana. Syracusæ. Camarina.

BUNONIS.

α Qua de causa urbs dicta fuerit [a] *Messana*, cives verò *Mamertini*, sententiis discrepant auctores. Ipsa urbs primum *Zancle* dicta fuit: deinde à *Messeniis*, qui à Lacedæmoniis bello victi, relicta patriâ novas quærebant sedes, urbs illa videtur occupata, & priscum ejus vocabulum in patriâ *Messenes* nomen ab ipsis immutatum. Civitate demum pestilentiâ civibus exhaustâ, Messanenses *Samnites*, qui Syracusanis militaverant, in urbem receperunt: à quibus veteres incolæ occisi, novique isti coloni *Mamertini*, à *Marte* nominari voluerunt. *Romani* verò posteà urbe eâ usi sunt tanquam sede & receptaculo, in bellis Punicis contra Carthaginenses *a*. Frequens fit ejus mentio in historiis, est hodieque celeberrima Messana, *Ibyci*, Poëtæ patria, cujus interfectores à gruibus proditi, de quo Ausonius, *Ibycus ut periit, vindex fuit altivolans grus*. *b*

β Ad [b] *Tauromenium* *c* mare eructabat fragmenta navium à Charybdi haustarum, itaque litus hoc *Copriam*, id est, *sterquilinium* vocabant.

γ c *Catanæ* Ætna imminet: agrumque Catanæum non tam corrumpi cineribus Ætnæ ferventibus, quos eructat, quàm fœcundum & feracem effici, Strabo auctor est. Radices etiam producere, quibus adeo pinguescant *oves*, ut rumpantur: & quadragesimo circiter aut *L.* die sanguis ex auribus iis detrahendus sit. Ejus urbis duo juvenes, *Amphinomus* & *Anapias*, magnam pietatis laudem consequuti sunt, quod ingruente ab Ætna repentino urbis incendio, parentes senio graves, in humeros suos elatos, eripuisse periculo scribuntur. Hinc d *Piorum Campi*, monti huic finitimi, videntur appellati. Ejus urbis civis fuit *Galeottus Bardaxes*, qui tanto fuisse robore scribitur, ut asinum lignis onustum manibus à terra sublevaret; & equum absque freno incitatissimè currentem, transversum lignum complexus, coxis cruribusque sisteret. *d*

δ Urbis e *Syracusarum* quinque hæ fuerunt partes, *Acradina*, *Tycha*, *Neapolis*, *Insula*, & *Epipolæ*. Ambitus ejus fuit stadiorum CLXXX. id est millium XXII. cum dimidio. Varias fortunæ mutationes experta est, à *Dionysiis* oppressa, *Agathoclem*, aliosque dominos satis impotentes, tulit. A Romanis bello Punico I. per triennium obsessa, & *Archimedis* arte & ingenio defensa, tandem à *M. Marcello* capta est. Archimedes tum, præter voluntatem & edictum Marcelli, cæsus est. Multi ibidem floruêre viri celeberrimi, *Hiero*, *Theocritus*, *Philemon*, *Epicharmus*, qui eo maximè celebratur nomine, quod *utilia pueris præcepta dedit*. In *portu Syracusano* Atheniensium classis, *Nicia duce*, devicta est. *e*

ε f *Camarina* in litore inter duos amnes posita fuit, quorum alter nunc *Frascolari* seu *Frascolani*, alter *Camarána* vulgo vocatur. Juxta eam fuit g *Camarina palus*; unde natum proverbium; *Camarinam ne moveas.* quod ex Apollinis oraculo ortum, quo paludem istam, urbi vicinam, siccari vetabat, exhalantem jam incolis perniciem, quum exarescere cœpisset. At majus iisdem malum creavit, contra oraculi vocem siccata. Hostes enim per eam ingressi urbem ceperunt. *f*

HEKELII.

a Dicitur enim hæc Urbs causa fuisse primi Belli *Punici*.

b Plura vid in *Not.* ad IV. Capit. seq.

c Quod non procul à *Drepanô* Promontoriô à *Zancleis* conditum scribunt.

d Fuit quoque *Charondæ*, inter *Atheniensium* Legislatores in primis celebrati, Patria, ubi, testante *Cicerone*, fuit *Simulacrum Cereris*, quod à Virô

a Messana. b Tauromenium. c Catana. d Piorum Campi. e Syracusæ. f Camarina. g Camarina palus.

Agrigentum. Selinuntum. Lilybæum. Drepanum. Panormus. Soluntum. Himera.

marâna; ζ *Agrigentum*, quod Græcis *Acragas*, nunc *Gergenti*; η *Selinuntum*, Græcis *Selinus*, nunc *Torre di Pulici*, vel *Terra de gli Pulci*, ϑ *Lilybæum*, literarum quondam ſtudiis celebre, nunc *Marſalla*; ι *Drepanum*, nunc *Trapani*; κ *Panormum* vel *Panormus*, nunc *Palermo*; λ *Soluntum*, Græcis *Solûs*, nunc *Solante*; μ *Himera*, nunc

à Virô non modò tangi, ſed ne aſpici quidem fas erat.

e De hâc Urbe extant plura in Not. ad §. IV. Cap. ſeq.

f Conf. *Eraſmi* Chiliad. I. Cent. I. *Adag.* LXIV. p. 39. col. b.

BUNONIS.

ζ a *Agrigentum* ſ. *Acragas*, ad fl. cognominem, celebritate, & opulentia ingens fuit. Faſtum & delicias etiam ſepulchrorum magnificentiam declarare, quorum nonnulla *equis*, quædam *aviculis* concinnata, *Diodorus Siculus* tradit. Porro ditiſſimum omnium Agrigentinorum celebrari *Gelliam*, qui compluribus domi ſui diverſoriis ad excipiendos hoſpites exſtructis ad portas janitores conſtituit: quibus imperatum fuerat, uti, quoſcunque vidiſſent advenas, ad hoſpitium invitarent. Quod exemplum alii quoque imitati; quibus priſco more humaniter & benignè cum hominibus converſari ſtudium fuerit. Contingit aliquando, ut quingenti equites hybernâ tempeſtate à Gela *g* illuc diverterent; quos omnes liberaliter ſuſcepit Gellia: & confeſtim ſingulis chlamydes tunicaſque ex arcis depromptas diſtribuit. Summa igitur civium opulentia effecit, ut tanto Agtigentini luxu diffluerent, uſque adeo etiam, ut brevi pòſt licèt exitiali obſidione preſſi, decreto tamen publico ſciſcerent, nequis in excubiis pernoctantium plus quàm culcitram, periſtroma, gauſape laneum, & duo cervicalia haberet. De ipſorum luxu *Empedoclis*, qui ipſe Agrigentinus fuit, hoc fertur dictum; *Agrigentini deliciis quotidie ita ſe dedunt, ac ſi craſtino die morituri; domos verò ita exſtruunt, quaſi æternum victuri.* Nobilitavit hanc urbem in primis Phalaridis crudelitas, qui æneo bovi incluſos homines torquere ſolitus, & primum ei indidit architectum infelicis illius machinæ Perillum Athenienſem.

η b *Selinus* inter *Hypſam fl.* qui hodie *Belici*, & *Selinuntem fl.* condita fuit; palmis abundaſſe ſcribitur.

ϑ c *Lilybæum* opidum in promontorio ejuſdem nominis, olim fuit munitiſſimum adeo, ut decennalem ſuſtineret obſidionem. *Diodor.* Portus oſtium obſtruere fruſtra olim conati ſunt Romani. E regione Lilybæi ſunt d *Ægades Inſulæ*; ad quas commiſſo prælio navali *claſſis Punica* inſtructiſſima, à C. *Lutatio Catulo* coſ. victa, & bello *Punico I.* finis impoſitus eſt.

ι e *Drepanum* in peninſula ſitum eſt, cujus latus inſignem cingit portum, maximarum etiam navium capacem. A curvato iſto litore, in quo exſtructum, id nominis à *falce* ſortitum videtur, quod *Amilcar Barca*, Hannibalis pater, communiit, & ſedem belli contra Romanos delegit, atque tutatus eſt diu; donec juſſu Carthaginienſium pacem cum Lutatio victore componerent. Vicinum ei fuit f *Eryx* opidum in ejuſdem nominis monte, in quo *templum Veneris* & *Anchiſæ ſepulchrum*.

κ g *Panormus*, ex duabus vocibus πάνυ & ὅρμος compoſitum; quorum illud *omninò*, hoc *navium ſtationem* ſignificat, quaſi *eximium portum* dicas, hodie Siciliæ caput eſt, & Proregis ſedes, cui vicina quoque paret Sardinia. *h*

λ h *Soluntum* opidum inter *Eleutherum* amnem & *Thermas Himerenſes*, in dextro promontorii latere fuit, hodie prorſus jacens cernitur. Caſtellum nunc ibidem eſt, cum emporio frumentario, vulgò *Sólanto* dictum, portum habens capaciſſimum, ubi thynnorum præclarus eſt piſcatus.

μ i *Himera* fluvius & opidum, quod ab *Hannibale* Carthaginienſium duce deſtructum eſt. *Fluvius* verò eſt totius hujus litoris ferme maximus, & ſolus in media admodum inſula. Ab *Aquis* ſive k *Thermis Himerenſibus*, natum eſt vulgare vocabulum *Termini*.

HEKELII.

g Quæ Urbs quoque *Siciliæ* eſt, vulgò *Cherza* dicta.

h Plura legenda Not. oc. ad §. IV. Capit. ſequ.

i Ho-

a Agrigentum. b Selinus. c Lilybæum. d Ægados inſ. e Drepanum. f Eryx mons & op. g Panormus. h Soluntum. i Himera op. & fl. k Thermæ Himerenſes.

nunc *Termini*; υ *Cephalœdis* nunc *Cifalû*; ξ *Tyndaris*, ſive *Tyndarium*, nunc *Santa Maria di Tindári*; ο *Mylæ*, nunc *Milazzo*. Cephalœdis Tyndaris. Mylæ.

IV. Intus π *Centuripe*, nunc *Centorve*; ϱ *Agyrium*, nunc *S. Pilippo d'Agirone*; σ *Aſſorus*, nunc *Azaro*; τ *Enna*, nunc *Caſtro Janna*; υ *Leontini*, nomen retinet; *Neetum*, *Noto*; *Motyca*, *Módica*. Opida Siciliæ mediterranea.

V. *Fluviorum* nobilisſimi ſunt, *Onobala*, quin & *Tauromіnus*, nunc *Cantara*: *Symæthus*, nunc *la Jaretta*, *Cyamoſorum* ab Centuripis, & *Chryſam* ab Aſſoro devehens: *Terias*, nunc *Fiume di S. Leonardo*: *Anapus*, hodie *Alféo*, cum Cyane fonte, nunc *la Piſma*, apud Syracuſas: *Elorus* nunc *Abiſo*: *Cela*, nunc *Fiume di Terranuova*: *Hypſa*, & *Crimiſſus*, qui nunc vulgo *Belíci* dicuntur: duoque *Himeræ*, quorum alter, nunc *Salſa*, in Libycum pelagus; alter, nunc *Termini*, in Tyrrhenum mare devolvitur, ambo Flumina Siciliæ. Onobala. Cyamoſorum. Terias. Anapus. Elorus. Cela. Hypſa. Belici. Himeræ.

BUNONIS.

υ a *Cephalœdis*, ſive *Cephalœdium* i, op. à κεφαλὴ, id eſt, *caput*, nomen habet, quod ad verticem præruptæ rupis, promontorii ſpeciem habentis, olim conditum fuit. Poſteà tamen à *Rogerio* Rege ad angulum rupis tranſlatum eſt.

ξ b *Tyndaris*, olim nobiliſſima civitas, cujus pars *k* vi maris abrupta eſt. Ejus diruptionis vorago ingens & horrenda etiam nunc ibidem conſpicitur. Ab hac urbe *l* *promontorium* nomen habet.

ο c *Mylæ* opidum cervicem peninſulæ occupat, quæ nunc vulgo dicitur *Capo di Milazzo*. *Mylæ* vero iſtæ arx belli ac præcipua ſedes fuêre *Sext. Pompejo* adverſus *Auguſtum*: quo tempore nobilitatæ ſunt clade navali, quam Pompejus ab Auguſto ad portum ejus opidi accepit.

π d *Centuripæ* ad Ætnæ montis radices ſunt. *Gellia* opulentiſſimus Agrigentinorum; formâ exili & deſpecta ad Centuripidos legati munere fungens, quum in concionem populi progreſſus, omnium riſu exciperetur, quod formam celebritati nominis minimè parem viderent, reſpondiſſe ſcribitur: *Hoc ne tantopere mirarentur. Siquidem Agrigentini pro more obſervent, uti forma præſtantiſſimos ad inclyti nominis civitates mittant; ad humiles verò, nec magnifaciendas, ſui ſimiles.* Poſterioribus tamen temporibus ejus civitatis prædicatur opulentia, atque in amicitia & ſocietate Romana fuiſſe ſcribitur; & Auguſto ad debellaudum Pompejum multum tuliſſe adjumenti.

ϱ e *Agyrium* *m* à Centuripis verſus Occidentem hybernum, in ſublimi colle ſitum, celebre reddidit nativitas ipſius *Diodori Siculi Hiſtorici*; cui ferè uni omnem antiquitatis memoriam & olim debuerunt Siculi.

σ f *Aſſorus* inter Ennam & Agyrium jacet dextrorſum, medio ferè itinere.

τ *Enna* XIII. millia paſſuum ad Meridiem verſus diſtat ab Agyrio, in præcelſo loco ſita, omni aditu circumciſa atque dirupta. Circa quem collem lacus lucique plurimi cum lectiſſimis floribus & g *Pratum*, ex quo *Proſerpina*, Cereris filia, à *Plutone* rapta; & propter ea loca *Spelunca*, qua Dis pater ſeu Pluro cum curru exiſſe, abreptamque ex loco virginem Proſerpinam absportaſſe ferebatur, qui locus quod in mediâ inſulâ putabatur ſitus, h *Umbilicus Siciliæ* nominatus eſt.

υ *Leontium* *n* *Gorgiæ Sophiſtæ* patria eſt *o*. Cæterum citra Siciliam ex adverſo promontorii Tyndarii ſunt i *Æoliæ* ſeptem inſulæ: Eædem *Liparæorum* & *Hephæſtiades* & *Vulcaniæ* dicuntur. Earum nomina ſunt *Lipara*, *Theraſia*, ſive *Hiera*, quia Vulcano ſacra nocturnas evomit flammas; *Strongyle*; *Didyme*; *Ericuſa*; *Phœnicuſa* & *Euonymos*.

HEKELII.

i Hodiè *Ceſalu à Leandró* dictum.

k *Plinió* Lib. II. c. 92. p. 26. teſtante.

l Cujus *Strabo* etiam mentionem facit Lib. VI. *Geogr.* p. 416.

m Seu *Agyra*.

n Hodiè *Lintius*.

o Ejus Ager valdè fertilis eſt ac frugifer.

a Cephalœdis. b Tyndaris. c Mylæ. d Centuripæ. e Agyrium. f Aſſorus. g Pratum Proſerpinæ. h Umbilicus Siciliæ. i Inſulæ Æoliæ ſeptem.

bo ex iisdem fontibus orti, insulam in duas partes secare falsò à veteribus traduntur.

Montes Siciliæ. Ætna. Eryx.

V I. *Montium* clarissimus maximusque est φ *Ætna*, nunc *Monte Gibello* p, nocturnis mirus incendiis: cujus crater xx. stadia patet. Inde est χ *Eryx*, vulgo nunc *Monte di Trapani*.

BUNONIS.

φ a In *Ætna* monte q fuit Templum Vulcani, in eoque periisse scribitur *Empedocles* Agrigentinus r. Plura de hoc monte cogniturus legat Cluverii Siciliam Antiq. l. 1. cap. 8. ſ

χ b Sub *Eryce* monte *Cyclopis cadaver* inventum est anno C. 1342. Quam rem pluribus describit Cluverius Sicil. Ant. lib. 1. c. 2.

HEKELII.

p Aut *Mongibello*.

q Qui prius *Inesia* appellatus.

r Sub hôc Monte *Jupiter* Gigantes dicitur dejecisse fulmine.

ſ Etiam *Plinii* Lib. III. H. N. VIII. utpote ex quô *Cluverius* noster verba sua sumsit.

a Ætna mons. b Eryx.

CAP. XLII.

De incolis Siciliæ & nova ejus descriptione. [1]

I.

Incolæ Siciliæ.

INcolas habuit Sicilia primos *Cyclopas*, & *Læstrygonas*, id est, *gigantes*, gentes barbaras atque truces, ut historiis ac fabulis ossa imma-

REISKII.

1 a Thucydides Lib. VI. Scylax, Diodorus Siculus, Strabo, Dionysius, Halicarnass. & Pausanias priscos incolas longo recensent ordine: Bocharto tamen est persuasissimum, præter *Phœnices & Græcos* non admisisse Siciliam plures incolas, quam indigenas; adeoque Cyclopes, Læstrygonas, Sicanos, Elymos, Siculos, Phocenses, non tam gentes fuisse varias, quam diversas in una gente factiones, quæ proxima ex Italia, ut verosimile videtur, paucis post gentium divisionem seculis huc immigraverint. Illud tribus in Sicilia receptis linguis, *Græca*, *Punica*, *& Sicula*, multisque auctorum veterum testimoniis c. 30. statuminat. De urbibus seorsim confer Thom. Fazellam Dec. pr. Huberr. Golzium Thom. 4. Antiquit. de Sicilia, Cl. Mavium Aretium, & Petrum du Val, qui singularum epitheta producit ordine. Caput omnium b *Messina* extat opulentissima ac munitissima, & motibus A. 1674. contra regem Hispanicum, belloque concitato Gallico tum famosissima. Cæterum Archiepiscopatus Siciliæ cum octo Episcopatibus & multis Soc. Jesu collegiis Miræus Lib. I. c. 5. recensuit: c Ætnam quod attinet illum subterraneo cum Pyrophylacio camino quasi profundissimo, externoque ambitu, itemque multis admodum incendiis in Mundo subterraneo Kircherus exposuit: Illis adde duo incendia unum A. 1669. alterum 1692. utraque urbibus vicinis & Insulæ universæ motu terræ exorto damnosissima. Ideoque Bochartus non improbabitur, qui Ætnam punice dictum voluit אתונא *Attunoo*, i. e. fornacem aut caminum, aut caliginem ex illo profectam. Huc spectant vicinæ, quas Cluverius omisit, d Æolides insulæ, quarum una est maxima, eademque Lipara, cæteræ sunt minores: e Vulcaniæ porro novem cum Strongyle omnium famosissima. Denique nec f Malta Siciliensis prætereiri debet, aut Melite (Græce Μελίτη) ab rege Hispano Rhodiis equitibus, aut S. Johannis equestri ordini concessa, munitionibus, portu, civitate, ac Turcicis oppugnationibus celeberrima. Vid. Quint. Hedui, Hubert. Foliettæ ac Burch. Niederstetii descriptiones accuratæ: Cæteras Italorum Topographias lubens prætereo. Ut Bochartus hanc Phœnicium coloniam recte מליטה

a Gentes & linguæ Siculæ. b Messina. c Ætna. d Æolides. e Vulcaniæ. f Malta.

immania passim in insula reperta fidem faciunt. Dein *Iberi* ex Hispania, duce *Sicano*, insulam obsedisse feruntur. Post hos *Siculi*, ex Sicilia Italiæ. Dein *Phœnices* à Tyro ac Sidone litora ejus occuparunt: hos *Græci* ejecerunt; cum quibus lingua etiam Græca invecta est.

II. Imperium ab initio penes *Reges* ac *Tyrannos* stetit, donec maxima pars insulæ in Carthaginiensium potestatem incideret. His devictis *Romani* sibi vendicârunt, *primaque* fuit quam in *Provinciæ formam* redegerunt. Justiniani Imperatoris tempestate *Vandali* ex Africa eam occupârunt: quibus à Belisario Justiniani duce pulsis, *Saraceni* postea invaserunt. Hos tandem ejecit *Tancredus* Normannus: cujus nepos *Rogerius*, ut antè memoravimus, primus Apuliæ & Siciliæ Rex creatus est. At postquam hoc regnum in duo capita divisum, *Suevi Germani* Siciliæ regno potiti sunt, quibus pulsis *Galli* recuperarunt. Sed trucidatis his ab incolis ad *Vesperas*, quas vocant, *Siculas*, ad *Arragoniæ*; tandemque ad *Castiliæ* reges devolutum est. [α]

Domini Siciliæ.

Siciliæ Rex primus.

III. Tota nunc in *tres* regiones, quas *valles* vocant, divisa est; quarum una [β] *Vallis Demona*, Pelorum promontorium spectat: altera [γ] *Vallis Neeti*, Pachynum: tertia [δ] *Vallis Mazaræ*, Lilybæum.

Tres Valles. Demona. Neeti. Mazaræ.

IV. Urbium clarissima est [ε] *Panormus*, caput regni ac Proregis, quem

Urbes Siciliæ hodie claræ. Panormus.

מליטה *Melita*, i.e. refugium appellari monuerit; ubi Episcopatus & magni ordinis Magister hodieque vigent, quem usitato elogio Principem Maltæ Gozique nominant. Alia vero fuit Africana Μελίτη Melitra olim ab Hannone Pœno condita; cujus mentionem ipse Periplo inseruit. Alia autem Melite aut Melitene, Illyrico vicina, quam plures Geographi antiqui memorant.

BUNONIS.

α Eandem ferè sortem experta est *Sicilia*, quam regnum Neapolitanum. Nam post *Normannos* hanc quoque insulam per matrimonium cum Constantia *Henricus VI.* Imperator adeptus est. Deinde *Carolus Andegavensis*, Manfredo & Conradino oppressis, utrumque regnum Neapolis & Siciliæ invasit. Gallis verò ad Vesperas trucidatis, Siculi *Petrum Arragoniæ* Regem receperunt: ejusque successores regnum hocce tenuerunt, donec per matrimonium Ferdinandi Arragonii & Isabellæ Castilianæ regna illa, & quæ ad ea pertinebant, copulata sunt.

β a *Vallis Demona*, cujus limes est Himera Borealis, vulgo *Termini*, & *Jaretta*, olim Symethus aut Terias, nobiliora opida habet, *Messinam*, *Catanam*, *Cephalœdium*, *Pharum*, *Randatium*, *Maniacium*, *Centuripen*, *Troynam*, *Capitium*, *Nicosinum*, *Politium*, *Taurominium*, *Milazzo*.

γ *In Valle* b *Neeti*, *quæ inter Jarettam & Himeram Australem* seu Gelam, hodie *Salso jacet*, sunt *Syracusæ*, *Camarina*, *Augusta*, *Terra Nova*, *Rayalbutum*, *Agyre*, *Aydunum*, *Motyca*, *Calata Yheronis*, *Paliconia*, *Licodia*, *Claromons*, *Mazarenum*, *Neetum*, *Motya*, *Leontini*.

δ c *Mazaræ Vallis quæ reliquam obtinet Siciliæ partem*, habet *Marzullam*, *Mazaram*, *Drepanum*, *Panormum*, *Terminos*, *Castellum Gulphanum*, *Agrigentum*, *Alcamum*, *Montem Regalem Marinæum*, *Narum*, *Bivonam*, *Corilionem*, *Jatum*, *Entellam*, *Triocala*, *Salemin &c.*

ε Messanæ cives cum Panormitanis de dignitate contendunt. d *Panormus a* vero portum habet insignem, mole superba & castro munitum; item palatium regium, & hortos amœnos &c. *b*

a Vallis Demona. b Neeti. c Mazara. d Panormus.

quem Hispaniarum Rex mittit, sedes: urbs est ampla ac spatiosa; hominum multitudine, ædificiorum superbia, civium opulentia insignis. Secunda est ζ *Messana*, & ipsa magna, opulenta ac splendida. Reliquæ urbes illustres sunt: η *Catana*, θ *Syracusæ*, ι *Tauromenium*, κ *Agrigentum*, λ *Neetum*, μ *Mazara*, ν *Marsalla*, ξ *Drepanum*, ο *Termini*, π *Enna*: *Drepanenses* nautica scientia reliquos Siculos præstant.

V. *Ar-*

HEKELII.

a Seu nostrâ ætate *Palermo*.

b Sed & h. l. non solùm *Hispaniarum Pro-Rex*, sed & multi *Barones* atque *Nobiles*. Fuit olim *Romanorum* Colonia, ob loci amœnitatem atque fertilitatem FELIX cognominata.

BUNONIS.

ζ a *Messana* vulgo *Messina* portu gaudet commodissimo & capacissimo; suburbia pagorum in morem sic producit, ut una platea ad XII. millia passuum porrigatur: unde milites ad subitas Turcarum irruptiones reprimendas evocantur: ad decem armatorum millia ex iis in urbem sæpe convolant *c*. Bibliotheca Messanæ asservatur Constantini Lascaris ex libris manuscriptis constans. Jactant Mamertini, seu Messinenses epistolam B. Virginis ad se scriptam *d*. *Antonellus Mamertinus* pictor primus fuit, qui colores oleo diluere edocuit. In urbis illius agro magna est mororum frequentia; unde multum ibi conficitur serici.

η b *Catana* à Friderico II. eversa, ab Arragoniis est restituta, à Carolo V. mœnibus & propugnaculis cincta, Academiam habet celebrem *e*. Portus ejus grandibus lapidibus est plenus. Ager circa hanc urbem mire ferax est, quoniam cineribus Ætnæ dicitur fœcundari; cujus eructationibus urbs illa sæpe infestatur. Malo isti superstitiosi opponunt remedium S. Agathæ velum; quod ibidem asservatur.

θ c *Syracusæ* vulgo *Syracosa f* nunc tota intra insulam Ortygiam est compacta, duplici gaudet portu. *Porto Maggiore*, *& Picciolo*; unicam habet portam ad Isthmum; ubi duo sunt excitata propugnacula. Chersonesus ipsa in mare procurrens insulæ formam efficit; in vertice habet arcem *Maniacis* dictam, scopulisque undequaque munitur. Civium numerus indies minuitur. *g*

ι d *Tauromenium* vulgo *Taormia* in celso colle positum est opidum.

κ e *Agrigentum* vulgo *Gergenti* ad fl. *Gergenti* egregiè munitum & cultum est, quatuor leucis à mari distans, in colle positum; Septemtrionale latus Castello munitur; ad urbem unicus patet aditus. *h*

λ f *Neetum* vulgo *Neto*; unde huic valli nomen inditum.

μ g *Mazara*, unde regioni & Valli huic nomen, Principum Saracenorum olim fuit sedes.

ν h *Marsalla*, olim *Lilybæum*, hodiè aggeribus & propugnaculis firmata est.

ξ i *Drepanum* vulgo *Trapani* vel *Trapano* urbs cum portu capacissimo ad radicem montis S. Juliani. Urbs hodie munitissima est, & peninsula ei adjacens à Carolo V. Imp. in insulam & munitissimam Siciliæ arcem est exstructa.

ο k *Termini*, olim *Himera*, urbs hodie splendida & incolis frequens est.

π l *Enna*, etiam *Castro Janni* vocatur; in excelso & undique prærupto monte sita, totius Siciliæ habetur umbilicus. In ea diu hæsit Fridericus II. cujus arx hodie exstat. Ab ista haud procul sunt montes ex sale nativo. Ut cœli m Siculi summa est temperies ac salubritas; sic soli insignis ibi conspicitur fertilitas: quanquam universa insula uno solo perpetuoque saxo constare videtur: Hodie tamen in extrema insula versus Occidentem parte magna conspicitur solitudo, multaque nunc deserta & vepretis dumetisque obsita jacent, quæ si colerentur, haud minus ingenium suum probarent cultoribus, quàm quæ sunt fertilissima. Verum incolis universa insula longe minus nunc frequentatur, quàm olim. Nunc enim præter Panormum, Messanam, & Catanam, reliqua opida nihil habent celebre; plerisque in ruinis jacentibus. Quibusdam tamen in locis adeo ferax est ager Siculus, ut frumentum sæpe reddat hodie centuplex: Multum habet olei & mellis, magnumque vini proventum. n Siculi fere omnes hodie sunt diserti, faceti, callidi, injuriæ impatientissimi, ac

a Messana. b Catana. c Syracusæ. d Tauromenium. e Argigentum. f Neetum. g Mazara. h Marsalla. i Drepanum. k Termini. l Enna. m Siculi soli fertilitas & natura. n Siculorum mores.

V. *Archiepiſcopatus* ſunt tres; *Panormitanus*, *Meſſanenſis*, & *Montiregalenſis*. Academia publica eſt *Catanæ*: & alia Panormi. Siciliæ Archiepiſcopatus.

ac irritati haud facile placari poſſunt: id quod Veſperæ Siculæ Gallis funeſtæ loquuntur. Libertatis ſunt amantiſſimi; ab Hiſpano tamen difficulter in officio continentur. Anno 74. *Meſſanenſes* rebellarunt, rebuſque deſperatis opem Gallorum implorarunt: à quibus *Meſſana* hodie tenetur. Iidem alia quoque nonnulla Siciliæ opida Hiſpanis extorſerunt.

HEKELII.

c Patria eſt *Ibyci*, Poëtæ illius Lyrici, cujus interfectores prodiderunt *Grues*, quemadmodum ille ipſis prædixerat, & poſt *Plutarchum*, in *Libell.* np. de *Garrulitate*, qui habetur Tom. II. Oper. Edit. *Aubr.* p. 509. etiam *Auſonius* Poëta *hôc Verſu* indicavit Ibycus *ut periit vindex fuit altivolans* Grus.

d Hujus Urbis incolæ etiam hâc de causâ Mamertini dicti ſunt, quoniam *Mamertini*, Natio *Campana* eò Colonos miſiſſe dicuntur. Unde *Vinum Mamertinum*, h.e. *Meſſinenſe*, pro optimô ac præcipuæ nobilitatis Vinô undique habetur.

e Ubi docuerunt *Dicæarchus*, *Ariſtotelis* auditor, *Joan. Gatius Cephaleditanus*, *Franciſcus Maurolycus* & alii.

f S. *Saragoza.*

g Meminit quoque hujus Urbis *Strabo* Lib. VIII. *Geogr.* p. 693.

h *Empedoclis* Philoſophi & *Phalaridis*, Tyrannorum ſæviſſimi, patria, ſicuti ſup. in Notis ad Litt. z §. III. Capit. Anteced. dictum eſt.

CAP. XLIII.

De Sardinia & Corſica. [1]

I.

SEcunda magnitudine maris Interni eſt *Sardinia*, [α] fertilis inſula, & ſoli quam cœli melioris, atque ut *fœcunda*, ſic penè [β] *peſti-* Sardiniæ ſoli natura.

BUNONIS.

α a *Sardiniam* fructuum proventu præſtantem *urbis Romanæ benigniſſimam*, unà cum *Siciliæ* appellat *nutricem* Valerius Maximus l. 7. c. 6. Solum enim habet inſula hæc magna rerum copiâ beatum, frumenti verò excellenter ferax eſt; *cumprimis circa* Caralim.

REISKII.

1 Fabulas olet, quicquid de b Sardo & Corſo, filio Herculis Africani, quem Maceridem vocant, utroque Græculi prodiderunt. *Nihil enim tam eſt obvium, quam conditores fingere, unde ignota terrarum nomina deducant*, ait Bochartus Lib. I. c. 31. Ergo primæ Carthaginis coloniæ, quæ huc migraverant, Inſulam צרעדרה *Sarada*, i. e. Veſtigium à figura ſimili denominarunt. Sic Græci veteres eandem *ἰχνοῦσαν καὶ σανδαλιῶτιν ἢ σανδαλώτην διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἴχνους*, i. e. *propter ſimilitudinem humani veſtigii* appellarunt, inquit Ariſtot. de Mirabil. Sic Rhora, Calaris, Sulchi, Albia & Ogrylla ad eandem originationem Punicam; Jolaenſes etiam & Ilienſes, idem populus, Corſi nempe עילאי *Ilai* ab montibus dicti, tanquam Silveſtres feroſque dixeris, revocantur. d Corſica quoque Bocharto illo ipſo auctore חורשי *Corſis* tanquam ſiloosa Pœnis habitatoribus appellationem debuit: Albica vero Græce Ἀλερία ἢ Ἀλαλία, duo unius urbis nomina Phocenſibus huc digreſſis, qui pœnos expulerant. Nam Aleria primum Calaris Punico quodam vocabulo apud Diod. Siculum Lib. V. dicta legitur. Sic Inſula κερεᾶτις & κέρνος quaſi cornuta promontoriis ab angularibus è Punico גרנבא *Kinno* i. e. cornu appellari etiam videtur. De animalibus Inſulæ plura memorabilia idem Bochartus, de Catechite lapide Petrus du Val pluresque Geographi obſervant.

a Sardinia, felicitas ſoli. b Sardus & Corſus. c Sanlinia unde? d Corſica. e Cyrnus.

Nomina. Magnitudo.

[β] *pestilens*. *A Sardo* Herculis filio nomen sortitam esse fabulantur Græci, cum antè *Sandaliotis* & *Ichnusa*, à soleæ effigie, ipsis diceretur. *Longitudo* ejus à *Calari*, ad fretum quod est inter Sardiniam & Corsicam, complectitur mill. Germ. XLV. *Latitudo* à *Gorditano promontorio*, *Capo di Monte Falcone* & *Capo di Argentera*, ad promontorium *Columbarium*, juxta *Olbiam*, mill. German. XXVI.

Urbes, Caralis. Sulci. Olbia.

II. Urbium quondam celeberrimæ, [γ] *Caralis*, nunc *Cagliari*, Italis, & Sardis *Caglier*: [δ] *Sulci*, Carthaginiensium quondam colonia, nunc *palma di Sole*: [ε] *Olbia* nomen in vestigiis retinet.

Cultores.

III. Colonos in eandem deduxisse dicuntur *Sardus* Herculis filius, ex Libya, & *Norax* Mercurii à Tarresso Hispaniæ urbe: & item *Jolaus*, à quo populi *Jolaënses*. Deinde *Ilienses*, & *Locrenses*, *Corsique* in eandem pervenerunt. Posteà *Carthaginienses* occuparunt. At his primo bello Punico expulsis, Romani suo imperio adjecerunt: cui paruit usque dum declinante Romano Imperio *Sarraceni* invaserunt. His ejectis *Genuenses* ac *Pisani* aliquamdiu de ejus dominio contenderunt, donec Pontifex Romanus utrorumque ereptam manibus *Arragoniæ* Regibus assignaret: quo titulo tandem ad *Hispaniarum* Reges pervenit.

IV. Ur-

BUNONIS.

[β] Ea insulæ ora, quæ ad Aquilonem & Italiæ continentem est conversa, aspera est & montosa. Inter montes aër plerumque turbidus & pestilens includitur. In hac insula neque serpentes neque lupi gignuntur: sed [a] *Solifuga* tantùm; animal exiguum, simile aranei forma; ita dictum, quod *Solem fugiat*. In metallis argenteis plurimum est: nam solum id argenti dives est: occultim reptat, per imprudentiam supersedentibus perniciosum. Venenum ibi non nascitur: nisi circa fontes maximè [b] *herba Sardonia*, pluribus scriptoribus memorata, apio similis; quæ comesta vescentium nervos contrahit, rictu ora diducit; ut, qui ita moriuntur, ridentium facie intereant. Hinc proverbio *risus Sardonius* dicitur *a*. Sed *fontes* quoque habet *calidos* & salubres, qui medelas afferunt, aut solidant ossa fracta, aut abolent à solifugis insertum venenum, aut oculis medentur & coarguendis valent furibus, quibus cæcitatem præbent: si sacramento dato oculos aquæ ejus tetigerint.

[γ] [c] *Caralis* à Phœnicibus olim condita, hodie in tres distinguitur civitates, mœnibus suis circumdatas. Inde [d] *sinus Caralitanus* & [e] *promontorium Caralitanum* nomen habent. Ab eo promontorio Africa abest ducenta millia passuum. Plin. l. 3. c. 7.

[δ] [f] *Sulci* maritima fuit urbs cum portu, in meridionali insulæ latere, haud dubiè sub primum Carthaginensium in hanc insulam adventum condita.

[ε] [g] *Olbiæ*, M. Ciceronis frater *Quinctus*, Sardiniæ Proconsul, sedit. Secundo loco fuit à Caralibus, [h] *Olbianus portus*. Ptolemæo inter Olbiam, & [i] *Hermæam* insulam, sive [k] *Columbarium* promontorium medius ponitur, ac est ille, qui inter duo promonroria, quibus vulgares appellationes *Capo Camino* & *Capo Cavallo*, primò in sinum, deinde in lacum inter opida, quibus vulgaria vocabula, *Castro Desen*, *Siniscola*, *Lode* & *Posata*, protenditur.

HEKELII.

a Apud *Erasm*. Chiliad. III. Cent. V. Adag. I. p. 597. Col. a.

BUNO-

a Solifuga. b Herba Sardonia. c Caralis. d Sinus Caralitanus. e Promontorium Caralitanum. f Sulci. g Olbia. h Olbianus portus. i Hermæa insula. k Columbarium promon.

IV. Urbium nunc clarissima ζ *Calaris*, caput Insulæ, portu nobilis. Præterea η *Oristana* & ϑ *Saßaris*. *Urbes clariores.*

V. At minor est *Corsica* sesqui mill. German. ab Sardinia versus Septemtrionem distans: omni ævo malignè culta, quia aspera & multis in locis aditu difficilis. Dicta est primùm *Terapne:* mox *Cyrnus* Græcis, à *Cyrno* Rege, quem Herculis filium volunt. Denique *Corsica* à *Corsa* bubulca, muliere ex Liguria; qua duce Ligurum manus in eam ingressa est: & *Corsi* à duce dicti coloni. *Longitudo* Insulæ est à *Sacro promontorio*, nunc *Punta di Marono*, sive *Capo Corso*, ad promontorium *Granianum*, *Capo di Manza*, mill. German. XXX. *Latitudo* à promontorio, quod hodie *Capo di Foro*, usque ad *Alteriam*, mill. Germ. XX. *Corsicæ nomina. Magnitudo.*

VI. *Urbes* quondam claræ ι *Aleria* & κ *Mariana*, quarum nomina ruinis jacent. *Urbes.*

VII. *Tusci* primi insulæ imperium occuparunt. Post hos *Carthaginienses;* mox *Romani:* dein *Saraceni*; quibus profligatis *Genuenses* ac *Pisani*, utris dominium maneret, inter se certarunt, tandem *Genuensibus* cessit. *Cultores.*

VIII. *Urbes* in ea nullæ nunc claræ; præcipua tamen loca sunt; λ *Adiaz-* *Urbes hodie claræ.*

BUNONIS.

ζ a *Caralis* *b* jam tum ab initio fuit totius insulæ caput, postquam à Phœnicibus condita, & à Carthaginiensibus habitata est. In hac urbe *S. Augustini* ossa fuerant posita, quæ deinde *Paviam* deportata scribuntur. In eadem urbe Carali hodie *Gubernator* insulæ cum magno Comitum & Baronum numero domicilium habere solet. *c*

η b *Oristagni*, aliàs *Arborea*, Marchionatus caput est, portum habens commodissimum: sed urbs ob gravitatem aëris ex paludibus corrupti pœne deserta est.

ϑ Vulgo c *Saſſari* haud procul à ruinis Turritæ urbis antiquæ: est vero *Saſſaris* parum munita. Cæterùm *Sardos* ipsos homines patriâ suâ pestilentiores fuisse, quodam loco Cicero significat. Hinc pro *vili merce* interdum, & nimium *pervulgata*, dicebatur vulgo d *Sardi venales*: Inde ortum, quod *T. Sempronius Gracchus* altero consulatu è Sardinia domita captivorum tantum numerum adduxit, ut longa venditione res in proverbium abiret, *Sardi venales*. Hodie Sardi sunt crudeles, ac vino dediti: à Turcis capti fidem facile ejurant; sunt boni venatores, & boni nautæ.

ι e *Aleriæ*, Phocensium coloniæ, ruinæ pusillum à mari remotæ conspiciuntur. Bello Punico I. eam in tota insula *primam* ceperunt *Romani* L. Cornelio Scipione.

κ f *Marianæ* quoque ruinæ à mari pallulum recedentes XXI. circiter millia ab Aleria distant.

HEKELII.

b S. *Calaris*.

c Hæc *Sardiniæ* primaria Civitas à *Geographis* nonnullis in *quatuor partes* dividitur. *Media*, quæ fortissimô septa est Murô, propriè *Calaris*: *Ea*, quæ *Orientem* spectat, *novum Oppidum*: *Ea*, quæ *Meridiem* & *Mediterraneum Mare* respicit, la Gliapola, seu *la Marina*: & *Quarta*, quæ ad *Occasum* vergit, *Stampax* nominatur. Suntque hæ tres Partes *Suburbia* quædam & Appendices Urbis *Calaritanæ*, quæ vulgò *Cagler* dicitur.

BUNO-

a Caralis. b Oristana. c Saſſaria. d Sardi venales. e Aleria. f Mariana.

λ *Adiazzo*, μ *Nebbio*, ν *Calvi*, ξ *Bonifacio*. *Calvi* eſt celeberrimus inſulæ portus.

BUNONIS.

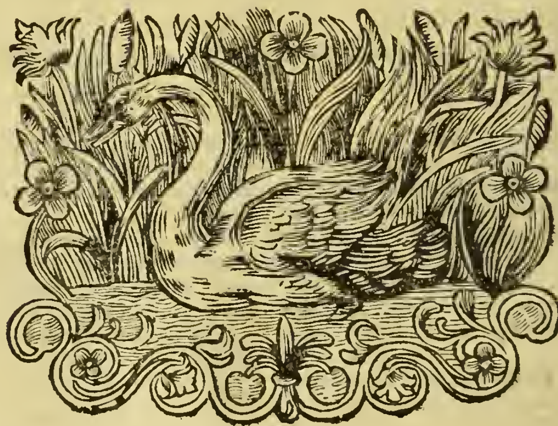
λ *Ajacium* vulgo *Adiazzo* inſulæ caput à quibuſdam ſtatuitur, ad mare in ejuſdem nominis ſinu jacet, opidum frequens eſt & opulentum, ubi Genuenſes mercatores negotiantur.

μ a *Nebbio* opidum eſt cum Comitatu. *Brietius* hîc memorat *Nebbi ruinas*, ex quibus excitatum videatur S. Florentii fanum.

ν b *Calvium* opidum in mari ſitum undique inacceſſum, niſi ea parte, qua habet cœnobium Franciſcanorum: arx ejus egregie munita eſt. Opidum hoc à Sarracenis & Gallis fruſtra oppugnatum eſt.

ξ c *Bonifacii* opidum in Cherſoneſo ſitum valde munitum; portum habet tutiſſimum: captum tamen à Sarracenis & Gallis; pace autem inter Henricum II. Galliæ regem, & Philippum Hiſp. facta, legitimis Dominis redditum eſt. In opido d *Baſtia* ſummus inſulæ *gubernator* domicilium habet, hodie inſulæ caput habetur, urbium quæ in hac ſunt inſula frequentiſſima eſt. In duas diſtinguitur civitates, quarum una, in qua caſtrum & arx munita, *Terra Nova* dicitur; altera *Terra Vecchia*. Cæterùm, e *incolæ* olim fuere montium habitatores, dediti latrociniis, feri, horridi, & ipſis beſtiis agreſtiores; eoque nulli ferè uſui Romanis, ſi quos illi cepiſſent aut emiſſent.

a Nebbio. b Calvium. c Bonifacii op. d Baſtia. e Incolarum mores.



LIBER

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

DE PANNONIA.

I.

TRansgressis ex Italia Julias Alpes, *Pannonia* [a] conspicitur, solo fœcunda, viris fortibus, armisque ac opibus maximè valida quondam regio 1. *Nominis* origo incerta. *Limites* ab Occasu habuit *Cethium* montem; is nunc amplissi- Pannonia. Limites.

HEKELII.

a Hoc PANNONIÆ Regnum sub HUNGARIÆ ILLUSTRATÆ nomine optimè est descriptum à *Georgiô Czipke*, *Comarinô*, qui Liber *Ultrajecti* Ao. huj. Sec. 55. in form. 12. est publicatus. Extant & *Levini Hulsii HUNGARICARUM Decades quatuor* cum dimidiâ *Antonii Bonfinii* recognitæ & auctæ per *Joann. Sambucum*, & editæ *Hanoviæ* Ao. ejusd. Sec. VI. in fol. Nec ignota est *Disquisitio Historico-Politica* illa, quam *Reppianis* litteris in 4. form. excusam *Martinus Schoedel*, Posoniô *Hungarus*, de REGNO HUNGARIÆ *Argentorati* Ao. huj. Sec. 29. ipsis Calendar. Octobr. *Matthiâ Berneggerô*, t. t. Histor. Prof. Publ. præsidente, habuit. Sed autorem istius Libelli, qui *PANNONIÆ felicibus auspiciis* Div. LEOPOLDI IMP. CÆS. AUG. *debellatæ* titulô est insignitus, & sine Anni (quem huj. Sec. 70. fuisse reor) & Loci denominatione in 4. f. evulgatus, *Jo. Albertum Portnerum*, *à Theuren*, Virum ita eruditum atque litteratum, ut castissimis ipsius MINERVÆ osculis jampridem dignissimus sit habitus, esse, cum *curiosorum Politicorum* cohorte ego seriò statuo. Hujus REGNI Rex hodiè est JOSEPHUS *Austriacus*, Div. LEOPOLDI I. *Barbarorum* Victoris felicissimi, Filius ex asse, alter ille, ætatem si spectamus, *Papyrius*, cui DEUS ter-benignus felix ac prosperum *Imperium*, *Consiliarios* fideleis ac prudenteis, *Vicinos* pacificos ac *Vitam* longævam ex gratiâ velit concedere. *Coronæ Regiæ HUNGARICÆ* Custodes sunt Comites *Seczi* & *Cohary*, Heroës omni laude atque honore afficiendi. Præter *Janum Pannonium*, *Joannem Sambucum* atque *Martinum Schoedelium*, *HUNGARI* clarissimi sunt sequentes, iique juxta ordinem Alphabeticum sic locati: *Joannes* nempe *Ferdinandus* Behamus, *Joannes* Beyerus, *Andreas* Dudithius, *Matthias* Flacius, *Georgius* Henischius, *St.* Hieronymus, *Joannes* Honterus, *Joann.* Jessenius *à* Jessen, *Nicolaus* Istvansfius, *Daniel* Kleschius, *Christophorus* Laknerus, *Matthias* Langius, *Georgius* Lanius, *Georg. Fridericus* Magnus, Amicus meus re & nomine magnus, *Daniel. Guilielm.* Mollerus, Fautor meus constans & beneficus, *Albertus* Molnar, *Joannes* Nadanius, *Franciscus*, Comes de NADASD, *Alexander Julius Torquatus*, Lib. Baro NOWYLLÆ, *Petrus* de Rewa, Comes TUROCENSIS, *St. Martinus* Sabariensis, *David* Spilenberger, *Laurentius* Toppeltinus, *Joannes* Troesterus, *Stephanus* de Werbewez, *Matthias* Zimmermannus, Fautor meus vetus, atque nonnulli alii. De *admirandis hujus* REGNI *Aquis* prodiit *Georgii Werneri* Liber *Coloniæ* Ao. superioris Sec. 95. in fol. & excudi curavit *Francof.* ad *Mœn.* in 12. maj. f. laudatus jam *Mollerus* meus *Meditationem* ad Amicum de *Insectis quibusdam* Hungaricis *prodigiosis* Ao. huj. Sec. 72. *ex aëre unà cum nive in agros delapsis*, qui Liber, ab *Autore* dono quippe jampridem mihi exhibitus, cuilibet Rerum curiosarum scrutatori meritò est commendandus. Intereà quæ de *Regnô HUNGARICO* fusiùs sunt dicenda, vid. *Funccii* mei Tom. I. Part. II. Cap. VIII. *Orb. Imper.* Erot. XXXIV. p. 559. sequ.

REISKII.

1 a Pannonia num suis incolis Pannonibus, num regioni Pannones indiderint nomen, ex historia neque Græca neque Romana satis apertè hacte-

Rr

a Pannonia.

plissimis jugis, ab Savi Dravique fontibus ad Danubium usque variis nominibus pertexitur, primùm *Pleysz*, modo *Heugstberg*, mox *Dembberg*, deiñ *Herzberg*, *Schneeberg*, & *Kalenberg* dictus, ab Septemtrione; *Danubium* amnem; ab Ortu eundem Danubium & *Aureum* montem, nunc Hungaris *Macheck*; à Meridie lineam ductam ab Aureo monte per confluentes *Timaci*, nunc *Lim*, & Drini, nunc *Drina*, ad fontes *Vnæ* fluminis. Inde α *Caravancas* mons, & Pannonicæ, Carnicæque Alpes ad Savi usque fontes. Complectitur hodie *Carniolam*, *Croatiam*, *Vindorum Marchiam*, *Carinthiam*, *Stiriam*, majorem *partem Austriæ*, *dimidium Hungariæ*, *Sclavoniam*, *Bosniam*, *partemque* Serviæ.

Pannonia. Superior.

II. Divisa fuit in *Superiorem* & *Inferiorem*. *Superior*, quæ & *prima Consularis*, versus Occidentem est: in qua nunc *Carniola*, *Croatia*, *Vindorum Marchia*, *Carinthia*, *Stiria*, *Austriæque* major pars.

Inferior.

Inferior, quæ & *secunda Consularis*, in Orientem vergens, complectitur *Bosniam*, *Sclavoniam*, & quantum *Hungariæ* *Danubium*, *Dravum*, *Arrabonemque* amnes interjacet.

Pannonia Valeria s. Interamnia & Riparensis.

At ea utriusque Pannoniæ pars, quæ inter Dravum Savumque fluvios porrecta, *Valeria*, sive *Pannonia Interamnia* & *Riparensis* dicta est.

III. Sic igitur hodie *Hungaria* vix tertiam sui partem in veteri Pannonia habet; cum reliquum trans Danubium in *Jazygibus Dacisque* obtineat.

Urbes. Segesta. Patavium. Amona.

IV. Urbium clarissimæ β *Segesta*, quæ & *Siscia*, nunc *Siseck*, in Croatia; γ *Petovio*, vel Patavium, *Pettaw*, in Stiria; *Amona*, *Vn-*

hactenus constat: A Pannone rege admodum incerto, Sambucus appellationem primam voluit arcessere, & origines regni ab anno post Noachicam eluvionem C L V. & á stirpe Semi ultima gentem suam. Sed quicquid illud est ex amore in patriam, ac errore non levi provenit, nullis autem Scriptorum veterum testimoniis. Id constat ex Appiano, libroque hujus de bellis Illyricis, Pannoniam suis regulis aut ducibus paruisse, antequam C. Octavius Cæsar Aug. domuerat regionem, Tiberiusque in provinciæ formam redegerat: Hujus rei documenta memoratu dignissima numi adhuc ænei & argentei præbent. a Post hac Pannonia vel *prima fuit & superior*; vel *secunda & inferior*: Illa provinciam præsidialem atque metropolin Vindobonam habuit: Hæc provinciam consularem, & caput Sirmium (vulgo Sirmisch) partemque Saviam sive Riparensem & Interamniam continuit. b Ultimo duabus Pannoniis, quæ sæpius plurali efferuntur numero, accessit *Valeria*, sive *Ripensis*, & hæc quidem vel ab urbe Illyrici Valeria, vel in honorem Valeriæ Diocletianæ filiæ denominata. Vid. præter Suetonium, Florum, Dionem, Tacitumque Notit. Imper. & Spanhemii ad Geog. Introduct. itemque Schurtzfleischii res Hungaricæ.

BUNONIS.

α *Caravancam* montem Ptolemæus supra Formionis statuit ostium; quo situ supra Histriam ac pars est Ocræ montis.

β Ad Colapis Savique confluentes est c *Segesta* sive *Segestica*, cum vicina insula ejusdem nominis; circa quam urbem non contemnendæ res gestæ, Augusto Imperante. d *Siscum*, quod hodie est, Turcæ ceperunt anno 1493.

γ e *Patavium* ad Dravum est, olim Romanorum legionum sedes.

BUNO-

a Duplex. b Triplex. c Segesta. d Siscia. e Patavium.

Unterlaubach, Romanorum colonia; δ *Nauportum*, *Oberlaubach*, Nauportum.
in Carniola; ε *Vindoniana*, quæ & *Vindobona*, nunc *Vienna*, in Vindoniana.
Auſtria; ζ *Scarabantia*, nunc *Scarbing*; η *Sirmium*, nuuc *Simach* Scarabantia. Sirmium.
in Hungaria; ϑ *Taurunum*, vulgo *Belgrad*, & Germanis *Griechs-* Taurunum.
weiſsenburg.

BUNONIS.

δ a *Nauportum* eſt ad fluvium congnominem,

ε b *Vienna* ad Danubium.

ζ c *Scarabantiæ* ruinæ ſunt apud *Zapprinum* opidum, Lazio teſte; quod nova *Scarabantia* dici poteſt.

η d *Sirmium* fuit ad *Bacuntium* flumen, ubi is in Savum influit, multis rebus à Romanis Imperatoribus geſtis clarum. *Probus* Imperator e *Almum* montem apud hoc opidum, & f *Aureum* apud Mœſiam, vineis conſevit. Idem tandem ſcelere & incurſu militum Sirmii in turre ferrata occiſus eſt. Ante Probum *Decius* Imperator natale ſolum id ſortitus fuerat. Conſtantii tempore *Concilium* hâc in urbe coactum fuit *a* contra *Arrium*. *b*

ϑ g *Taurunum*, ſive h *Alba Græca*, ad Danubii Savique confluentes, à Solimanno expugnatum eſt anno 1520. Quum in alterâ Danubii ripâ haud longè à Belgrado in Campo Maronis *Johannes Hunniades Mahometem II.* profligaſſet anno 1456. Eſt verò urbs illa multis turribus & duplici muro munita. Suburbia habet ampliſſima, Turcis, Græcis, Judæis, Hungaris & Dalmatis referta. Cæterùm, ad *Sabariam* flumen i *Stridon* eſt, D. Hieronymi patria.

HEKELII.

a Circ. Ann. CHR. CCCLVI.

b Ubi, referente Alſtediô *Part.* ſ. *Diviſione* XXXVI. *Theſauri Chronol.* p. 341. *Oſius Cordubenſis* verberibus eſt coactus ad Subſcriptionem. *Photinus* in illâ Synodô quoque Convictus & damnatus eſt.

a Nauportum. b Vienna. c Scarabantia. d Sirmium. e Almus m. f Aureus m. g Taurunum. h Alba Græca. i Stridon S. Hieronymi patria.

CAP. II.

De incolis Pannoniarum & de regno Hungariæ.

I.

PRimi, quos veterum monumenta tradunt, incoluêre Pannoniam Pannonii, *Celtica gens*; quod Græci α *Pæones* vocarunt. (Pannoniæ Cultores.) *Julius Cæſar* primus terram ingreſſus; poſt eum item alii: at *Tiberius* tandem perdomuit. Tulerunt inde Imperii Romani jugum; donec poſt inclinationem ejus *Gothi* invaderent, quos *Hunni* expulerunt; hos *Longobardi*; rurſumque hos *Hunni*; tandem circa annum IƆCCCC. ſub Arnolpho Imperatore, gens quædam è *Scythia* profecta, oppreſſis Hunnis, totum quod nunc *Hungariæ* dicitur *regnum*, occupavit, Hunnorumque reliquiis miſta, nomen in eo conſtituit, quo etiam nunc *Hungari* indigitantur. At termini (Limites.) Hungariæ ſunt, à Septemtrionibus *Carpates* mons, quo à Polonia ac

BUNONIS.

α *Pannones* hoſce cum *Pæonibus* quidam, Græci potiſſimum, confundebant olim. Perperam verò, ut *Dion* oſtendit: cui conſtare ea de re ideo faciliùs poterat, quod ipſe regioni huic præfuit.

 BUNO-

ac Ruſſia ſeparantur: ab Oriente eſt *Tranſilvania*, & *Valachia*; à Meridie *Dravus fluvius*; ab Occidente *Stiria*, *Auſtria* atque *Moravia*. [1]

Hungariæ figura & magnitudo.

II. *Figura* ejus quadrata eſt, cujus latera quatuor mundi cardines ſpectant. At maxima ejus *longitudo*, à Patisſi fontibus, vulgò *die Teiße*, ad Muræ, *die Meur*, confluentem, mill. Germ. L X. porrigitur, ac par ferme eſt *latitudo*.

Hungaria Superior. Inferior.

III. Dividitur in *Superiorem*, quæ trans Danubium, Poloniæ ac Transſilvaniæ contermina; & *Inferiorem*, quæ cis Danubium, eſt. *Comitatus* in univerſa cenſentur L. At maximam regni partem hodie Turcarum atrox imperium miſerè divexat.

Opida Hungariæ Superioris.

IV. *Opida* in ea plurimum diruta, vel quæ exſtant, admodum tenuia, niſi Moraviæ Poloniæque propiùs accedunt, vulgò *die Bergſtätte*. Clariora tamen ſunt in *Superiori* Hungaria, [β] *Temeſwar*; [γ] Ge-

BUNONIS.

β [a] *Temeswaria* in Comitatu *Temeſienſi* eſt ad Temeſium fl. unde ei nomen quæſitum, urbs natura & arte munita, arcem habet bene munitam. A Turcis anno 1551. fruſtra obſeſſa; ac iterum anno ſequenti, quo demum illa certis conditionibus Turcis *a* tradita eſt: ſed iſti contra datam fidem omne præſidium una cum tribuno *b* trucidarunt.

HEKELII.

a A Stephanô Loſonſe, Prætore iſtius loci.

b Stephanô Loſonſe nempe, quem *Caſp. Maurerus* in *Chronic. Hungaricô* p. 94. Edit. prior. neutiquam trucidatum eſſe pronunciat.

REISKII

1 Pannonia jamdudum incurſionibus extraneis infeſtabatur, [b] Gallicis atque Germanicis Cimbrorum maxime, qui ex ea Macedoniam ipſamque Aſiam irruperunt: Ita Juſtinus, Pauſanias, Appianus, Livius, commemorant. Gentes in ea potiſſimas, perdiligens ſcriptor Strabo Lib. VII. recenſuit: Ultimum vero aut regem aut ducem Bationem indigenam appellavit, quem Tiberius multis præmiis ornatum, ut cederet facilius, Ravennam tranſtulit, Suetonio etiam teſte. Sic Pannonia diu Rom. imperium tulit, donec ſub Conſtantino Imp. gentes Germanicæ irruperunt, (1) [c] *Vandali* poſt A. quadraginta hinc iterum receſſuri, (2) [d] *Gothi* longius poſt. A. C. 271. in his regionibus hæſuri, (3) [e] *Hunni* è Schitia, (4) [f] *Longobardi* ſub rege Audonio poſt A. C. 540. (5) *Hunni* à Gothis antea excluſi ſed rurſum Albomi auſpicio reverſi, (6) [g] His iterum ejectis *Ungari ſeu Ugri* ab ultima Scythia effuſi, quos Agarenos communiter vocant, nomine per octo priora ſecula ignoto Hæc gens Scytica Hungariæ nomen impoſuit, & toti Germaniæ bella creavit fermè perpetua, donec ab Henrico Aucupe atronibus, cæteriſque Impp ad obſequium & tributum annuum redigeretur: Id Scriptores Germanici affirmant, Hungarici negant, & pacem penſione annua redemptum ajunt. [h] Hungaria vero hodierna partem Pannoniæ antiquæ minimam complectitur, *Danubioque in ſuperiorem & inferiorem*, ſed judiciis & præfecturis in *LXXIV. Comitatus Germ. Hungriſche Geſpanſchafften* dividitur. Sed Comitatus Zepuſienſium maxima ſui parte (*Zirſerland*) ad Polonos ex A. 1422. ſub Uladiſlao rege tranſiit. Bellis etiam per duo ſecula tractis pars regni magna, & urbes hujus munitæ pleræque ad Turcos provenerant: Sed tota nunc Hungaria bello poſtremo per annos undecim recuperata, & urbes munitiſſimæ Turcis ereptæ, regi Joſepho hujuſque patri Auguſtis. Leopoldo iterum ſubſunt: Unico tamen Belgrado excepto, quod in noſtratum aliquandiu manibus fuit, itemque Temeſwaria, quam Turci hodieque tenent. Regnum Hungaricum ex electitio hæreditarium factum Ordinibus ſuffragantibus, Joſepho Auſtriaco non ſolum obtigit, A. 1687. ſed manet quoque rumpantur ut ilia Turcis. Ergo numiſma affabre factum idque argenteum Leopoldo Aug. Cæſari

a Temeſwar. b Galli Cimbrique Pannon. c Vandali. d Gothi. e Hungari. f Longobardi. g Hungari ſeu Ugri. h Hungaria triplex.

γ Genadium, vulgò *Chonad;* δ Segedinum; ε Varadinum, vulgò *Wardeyen;* ζ *Solnock;* η *Agria*, cum arce *Erla;* duoque firmissima munimenta, θ *Zatmar* & ι *Tockey.* At in Montanis, *die Bergstätte;* κ Cassovia, *Kassaw*, caput Superioris Hungariæ; λ *Eperies;* μ *Leutsch;* ν *Neusol;* ξ *Altsol;* ο *Kremnitz;* π *Nitria;* omniumque

Cæsari rectissime dedicabatur utpote Restitutori Hungariæ ob Budam receptam A. M DC LXXXVI. Vid. Bonfinius Petrus de Rhewa & Joh. Ferd. Behann. in Notit. Hungar. itemque Dreschleri Chronicon Saracenico-Turcicum nostris cum notis & appendice singulari, unde discetur breviter, quid singulis cum urbibus & præterito quoquo & præsenti bello gestum fuerit.

BUNONIS.

γ a *Genadium* & *Cenadium*, Hungaris *Choniad* & *Chonad*, Germanis *Gyngisch*, non longè ab eo loco, ubi *Tibiscus Marysium fl.* qui hodie *Moracz* dicitur, excipit, inter *Segedinum* ad Occasum 2. & *Lippam* ad ortum 8. milliaribus, *Comitatui Conadiensi* nomen dedit. De hoc ipso loco Turcæ ac Transilvani sæpe acriter contenderunt.

δ b *Segedinum* sive *Segedunum* Jazygum urbs, ad Tibisci, & Marsii confluentes, Genadio proxima. *Ortelius* urbem hanc cum *Singidonensi*, quæ in Pannonia apud Sirmium est, confundit, de qua apud Aurel. Victor. olim urbs frequens, postquam in Turcarum venit potestatem Solimanni auspiciis, arx ei est imposita; A Christianis urbs illa, anno 1552. intercepta: sed à Turcis denuo recuperata est.

ε c *Varadinum* ad amnem qui hodie *Sebeskeres* vulgò dicitur, in finibus Transylvaniæ situm, illius & Hungariæ habetur clavis, à Turcis nuper anno 1662. expugnatum est, ac ab iisdem hodie tenetur.

ζ d *Solnok* sive *Zolnok*, ad Tibisci & Zagywæ confluentes, est, Ferdinandi auspiciis arx firmissima ibi fuit excitata, sed militum perfidia turpiter deserta; in Turcarum venit potestatem.

η e *Agria* vulgò Erlaw Jazygum urbs supra *Solnok* Agrio fluv. rigatur, qui deinde in Tibiscum sese exonerat; à Turcis anno 1552. frustra obsessa; ac demum à Mahumede anno 1596. oppugnata, à perfidis præsidiariis prodita in Turcarum venit potestatem. Ejus expugnationem secutum est prælium inter Maximilianum Imperatorem & Mahumedem, quo Cæsariani victores Turcas in fugam conjecerunt; sed quum nostri ex prædæ cupiditate deseruissent ordines, turpiter refugerunt panico quodam terrore correpti.

θ f *Zatmaria* in finibus Transylvaniæ est ad Lapum seu Lapessum fl. anno 1562. à Turcis frustra fuit oppugnata; ac denuo hoc nostro seculo anno ab iisdem 1661. frustra tentata.

ι g *Tockey* vino generosiori nobile opidum ad *Tyssæ* sive *Tibisci* & *Bodroch* confluentes est, 6. milliaribus Hungaricis à Zatmaria distans. Natura ac arte munitum, sæpe aliàs oppugnatum, ac maxime anno 1605. annua obsidione à Transylvanis quum esset fatigatum, præsidiarii fame compulsi deditionem fecerunt.

κ h *Cassovia* ad *Hewath* seu *Hornath* fluviolum, 4. milliaribus Hung. ab Agria in Septemtrionem jacet: Urbs elegans & munita: à rebellibus Heiduccis Botzkayo fuit tradita anno 1604. Incolitur illa à Germanis, & Hungaris. Major civium pars Augustanam profitetur Confessionem.

λ i *Eperies* à Cassoviâ 3. milliaribus Hung. distat in Septemtrionem. Urbs frequens est & munita ad Tarozam fl. sita c, anno 1605. in bello, quod movit Botzkayus, hujus obsidionem fortiter tulit ac repressit. Haud procul ab ista urbe duo sunt fontes lethales.

μ k *Leutsch* totidem ferè milliatibus abest Eperie in Occasum in monte situm. Opidani plerique sunt Germani, & Augustanæ Confessioni addicti. Senatores quanquam Hungarorum more vestiantur; gestant tamen pallia Germanorum.

ν l *Neusol* à Leutsch in occasum jacet ad dextram Cranuæ ripam: In vicino colle arcem habet bene munitam; ipsaque urbs multis splendidis ædificiis est ornata. Sunt ibi fodinæ, ex quibus effoditur cuprum; & argentum vivum. Opidani loquuntur Germanicè, Hungaricè & Venedicè.

ξ m *Altsol* abhinc duobus milliaribus Germanicis in Meridiem ad sinistram ejusdem fluminis Granuæ sita, à Germanis, Hungaris, & Venedis incolitur, Acidulis celebratur: Habet fodinas auri, argenti, cupri & argenti vivi: sed hodie adeo divites non sunt, quam fuerunt olim, venæ.

ο Inter Nensol & Altsol n *Kremnitz* est ad Granuam

a Genadium. b Segedinum. c Varadinum. d Solnok. e Agria. f Zatmar. g Tockey. h Cassovia. i Eperies. k Leutsch. l Neusol. m Altsol. n Kremnitz.

que amœnissima ρ *Tyrna:* & quæ caput regni, post amissam Budam, σ *Posonium*, vulgo *Presburg*; urbs ad Germanicum modum satis culta.

Inferioris Hungariæ opida.

V. In inferiori sunt; τ Arrabo, vulgo *Rabe*; incolis *Tawarzin*, inde Latine Javarinum; υ Comara, vulgo *Komarno:* φ Stri-

nuam fl. aurifodinis & monetaria officina nobile, in valle positum, in imminente colle habet arcem. Multi ibidem inveniuntur muti, surdi & strumis laborantes: causam asscribunt aëri & aquæ. Est verò Creminitium inter septem civitates montanas Hungariæ prima ac præcipua.

π a *Nitria* ad Nitram fl. haud longè à *Comara* abest, arcem habet in rupe positam splendidam ac bene munitam; A Botzkayo tamen cum arce hac capta est: ac iterum anno 1619. à Bethlehemo Gabore: Anno 1663. Turcis turpiter tradita: sed iisdem sequenti mox anno virtute præcipua Susæ erepta.

HEKELII.

c Clarebat ante aliquot paucos annos Gymnasiô celebri ac inclutô, eôque Euangelicô, cujus laudatissimus Director erat *D. Samuel Pomarius*, Vir ad amussim doctus, & candidis amicissimus.

BUNONIS.

ρ b *Tyrna* à Posonio versus Septemtrionem est, in planitie posita, à Germanis pariter & Hungaris incolitur, in bellis Turcicis & Transylvanis multum perpessa ac sæpe fuit occupata.

σ c *Posonium* ad Danubium est, hodie regni habetur metropolis, arx ejus in præcelso montis vertice sita est, in qua regia asservantur ornamenta *d*: urbs illa à plerisque Hungariæ Inferiori asscribitur. Anno 1515. major ejus pars incendio periit; ac postea restaurata, eadem calamitate aliquoties fuit afflicta; anno 1563. 1590. & 1642. Cæterum infra Altsolium est opidum d *Schemnitz* duas habens arces, ubi Camera regia, argenti-fodinæ; Officina metallica, & haud procul thermæ Eissenbacenses. Infra Nitriam est e *Neuheusel*, Hungaris *Wymar* dictum, opidum munitissimum, anno 1581. ad Nitram fl. conditum, Anno 1605. à Botzkayo & Turcis obsessum & oppugnatum, in quintum mensem obsidionem fortiter tulit: tandem Humanayo iis traditum conditionibus, ut inita demum pace Imperatori redderetur: quod factum anno 1607. Betlehemus Gabor hoc opidum anno 1621. cepit; ad Cæsarem tamen rediit. Nuper anno 1663. *e* id à Turcis expugnatum, in eorundem hodie manet potestate. Omnis illa Hungariæ pars, quæ Imperatori Romano subjecta est, hodie misere vexatur. Doctoribus enim Euangelicis Augustanis pariter & Reformatis undique ejectis Nobilitas Hungarica arma cepit, pro libertate sua, ut ajunt, tuenda: hi sunt, qui *Rebelles Hungari* vulgo audiunt. Interea Hungaria cladibus utrinque datis & acceptis vastatur; armisque Imperatoris isti facessunt negotium, quæ alibi erant expedienda utilius.

τ f *Arrabo* ad fluvii cognominis, qui vulgo *Rabus*, & Danubii confluentes in loco paludoso situm. g *Jaurinum* quoque aliis vocatur. Hoc munitissimum regni propugnaculum *f* anno 1594. à Comite *de Hardec*, nulla necessitate cogente, Turcis traditum est; sed anno 1598. d. 19. Martii industria & felicitate *Adolphi Comitis* per strategema à Schwartzenburg *g* recuperatum. Ad *Leith fl.* & *Danubii* confluentes est opidum cum castello Hungaris h *Owar*: Germanis *Ungarisch Altenburg* dictum, paludibus & latis fossis cinctum, Salomonis Hungariæ Regis olim secessus, & *Marcolphi* morionis domicilium. Anno 1529. à Solimanno fuit expugnatum: & anno 1605. ab Hungaris crematum; castello tamen conservato: & anno 1621. à Buquoyo Cæsaris auspiciis; *Betlemianis* pulsis, recuperatum.

υ i *Comarinum* castellum nobile est, formæ triangularis, inter Danubium & Vagum fluvios, in angulo insulæ Schut, Ferdinandi I. auspiciis conditum; anno 1594. frustra tentatum: in Christianorum manet potestate. *h*

HEKELII.

d Corona inprimis *Hungarica*.

e ♂ d. 25. Septembr.

f Et Clavis Domûs *Austriacæ*.

g Quem posteà RUDOLFUS II. Rex *Hungariæ* ac *Romanorum* Imperator, hujus Propugnaculi Prætorem declaravit.

h Ager ejus est planus ac omnino fertilis.

BUNO-

a Nitria. b Tyrna. c Posonium. d Schemnitium. e Neuheusel. f Arrabo. g Jaurinum. h Owar f. Altenburgum Hungaricum. i Comara.

φ Strigonium, vulgò *Graan:* χ Alba regalis, vulgò *Stuelweïßenburg:* ψ Vesperinum, *Vesperin:* ω Quinque Ecclesiæ, *Fünfkirchen:* & caput quondam, regiaque totius regni α *Buda*, Germanis

BUNONIS.

φ a *Strigonium* cum arce *i* edita ad Danubium est; quo è regione Granua fl. in Danubium sese exonerat, quinque milliaribus infra Comarinum castellum; à Solimanno expugnatum anno 1543. quo anno *Pesthum* & *Walpo* castellum & *Alba regalis* in Solimanni venerunt potestatem. *Strigonium* Christiani difficili oppugnatione recuperarunt anno C. 1595. Sed anno 1605. à Turcis acerrime oppugnatur, & à perfido milite præsidiario, qui ducem suum Comitem Dampierium captivum tenebat, cum 70. tormentis bellicis traditur Turcis. *k*

χ b *Alba regalis l*, urbs magnificis ædificiis splendida, inauguratione, & sepultura regum quondam clara, in palustri planitie ad flumen, quod vulgò *Sarewitze* dicitur, sita est. Anno 1543. in Solimanni venit potestatem: sed Mercurio & Ruswurmio ducibus fuit recuperata anno 1601. ac tum incendio à Turcis excitato misere vastatur. Eodem anno ad hanc ipsam urbem Turcæ bis profligati sunt præcipua Ruswurmii virtute: verùm sequenti mox anno intemperantia & perfidia militum in Turcarum potestatem redacta est.

ψ c *Vesperinum m* à fonte perenni *n* nomen habens, olim haud mediocre erat opidum: de quo nihil præter nonnullas deformes ædes hodie reliquum est: arcem ejus in prærupto monte sitam ac satis firmam anno 1551. Turcæ ad deditionem faciendam adegerunt; sed omne illius præsidium contra datam fidem trucidarunt. Deinde anno 1566. à Salmensi & Helfensteinio Comitibus invaditur & expugnatur. Anno 1539. à Christianis militibus turpiter deserta in Turcarum rediit potestatem: ex quo tempore eam modo tenent Turcæ, modo Christiani.

ω d *Quinque Ecclesiæ* haud longe à sinistra Dravi ripa absunt 16. mill. Hung. à Danubii confluentibus, anno 1543. à Turcis occupatæ, quippe quas opidani deseruerant. Nuper anno 1664. à copiis auxiliaribus atque Hungaris ductu Hohenloii & Serinii Comitum opidum istud fuit expugnatum ac direptum: arx verò frustra tentata, ipseque pons Esseccensis, qui est in Dravo flumine, exustus. A Quinque Ecclesiis versus Occasum tribus milliaribus abest nobile & natura arteque munitum opidum e *Sigethum:* quæ vox Pannonica lingua significat *insulam:* Quoniam opidum hoc inter duo positum est flumina, & paludibus undique cinctum: estque triplex, arcem habens duplicem eamque munitissimam. Expugnatam est à Solimanno anno 1566. Nicolao Serinio Comite illud defendente, qui fortiter pugnans cum hoste in ipsa expugnatione nobilem cum vita profudit sanguinem. *Solimannus* in obsidione ista, antequam expugnaretur arx illa, morbo mortuus est in loco vicino, qui vulgo *Darchpek* vocatur, quo intestina ejus sepulta sunt.

α f *Buda* ad Danubium est infra Strigonium, olim regni caput & regia sedes, ac tum egregiè munita, arcem habebat ornatissimam. Ad hanc urbem thermæ sunt calidissimæ; in quibus tamen aliquod piscium genus vivere Busbequius & Isthuanfius tradunt *o*. Anno 1541. à Solimanno capta: sicut & g *Pestum*, & vidua Zebusiensis cum filiolo in Transylvaniam deportata est. Pestum magna vi Turcis ereptum est anno 1604. sed biennio pòst ab istis recuperatum. *p*

HEKELII.

i In colle.

k Ejus loci *ArchiEpiscopus* inter *Hungariæ* Magnates cùm *Dignitatis* autoritate, tùm *Divitiarum* amplitudine primatum olim obtinebat.

l Ab *Albanis* conditoribus *Alba* denominata.

m Qs. *Weisprimium*, quod *Germanis* est *Weiszbrunn.*

n Atque Albô.

o *Georgius Wernerus* Lib. de *admirandis Hungariæ Aquis* existimat nullum *Europæ* locum esse, qui se *Budæ* comparare possit, sive Sitûs amœnitatem, sive Soli fœcunditatem, sive aliarum quarumcunque rerum ad quoslibet usus & ad splendorem ac luxum pertinentem spectemus ubertatem atque affluentiam. *M. Sebastian Schroeterus* Tom. I. totius *Terrar. Orb. Historicæ Description.* p. 770. de laudatissimæ hujus Urbis Origine hunc in modum scribit: Nisi autoritate Chronicorum nostrorum, magnô consensu Urbem *Budam* à Rege *Budâ*, *Attilæ* fratre, conditam & nominatam esse tradentium, impediret, ego, si qua alia conjectura de ejus nominis ratione facienda esset, ob insignem calidarum eô in locô celebritatem & copiam, pro eô, quod *Germanis* quondam fuerit *Bada*, unius litteræ inversione *Budam* ab *Hungaris* dictam suspicareris. Nam

a Strigonium. b Alba regalis. c Vesperinum. d Quinque Ecclesiæ. e Sigestum. f Buda. g Pestum.

manis *Ofen:* cui in adverſa ripa objacet *Peſtum.* Clara ſunt munimenta, [β] *Dotis*, [γ] *Pappa*, [δ] *Palotta.* Archiepiſcopatus ſunt

Nam ea ſecundum *Pannoniorum* loca, antequam huc *Hunni* immigrarent, *Germanos*, ſeu *Teutonas*, tenuiſſe, minimè ambiguum eſt.

p BUDAM, ubi *Abda Rohaman* Prætor haud inglorius ultimus fuit *Turcicus*, *CASSOVIÆ*, *EPERIE*, *ST. JOBI* atque *NICOLAI Propugnaculis*, *NEUHEUSELIO*, Hungaris *WYMAR dictô*, *PALOTTA*, *SOLNOK*, *TOCKEY*, *VACCHIA*, ac multis Locis aliis ingenioſè ac probè munitis priùs occupatis, nunc expugnatione graviſſimâ, Aº. nempe huj. Sec. 86. ☾. d. 23. *Aug.* Styl. nov. ſeu d. 2. *Septembr.* Styl. vet. circa Horam IV. pomeridianam per *Cæſarianum* militem ac copias *S. R. Imp.* eſſe captam ac TURCIS immaniſſimis ereptam, elegans teſtatur *Epigramma* illud, quod ſine *Autoris* denominatione in *Relatis Noribergenſibus* legimus ſic impreſſum:

BUDANAM Bavarus *Victor jam ceperat* Arcem,
Poſt Urbis *Victor Dux* Lotharingus *erat.*
ILLE Caput *cepit*; Capitis *tum* Membra *ſubegit*
ALTER. *Dic utri Gloria parta minor?*
Gloria ſi BUDÆ *fuit* Arx; *tibi Gloria*, Boje!
Gloria ſi fuit Urbs, *Dux* Lotharinge! *tua.*
Cepit uterque *locum*, *Laurus debetur* utrique,
Diviſam Laurum cum JOVE Cæſar *habet.*

Quod etiam *Germanicè* aptiſſimè redditum erat hôc modô.

Es legt der Bojen-Held *das* Ofner-Schloſz *darnieder*,
Da der aus Lothringen *die Kraft der Stadt beſiegt.*
Das Haupt *nahm jener ab; und der bezwung die* Glieder.
Sag! Lieber! Wer dabey den beſten Ruhm erkriegt?
Iſt Ofens *Macht ſein Schloſz? ſo hat der* Bair *gewonnen.*
Die Stadt? *So bleibt die Ehr dem tapffern* Hertzog *hold.*
Soo iſt von beeden dann der Ort und Prieſz erronnen;
Doch iſt der Sieg getheilt in GOTT *und* Leopold.

Quod verò inclutis ac curioſis *NORIBERGENSIBUS Erfurtô* eſt tranſmiſſum, id hujus tenoris ac formæ eſt:

α. ω.
Sanguine proh! udâ Saracenô *milite nuda*,
Cæſar *ovat* BUDA: *Sic* Pax *redit undique ſuda:*
Quâ venâ, ut ut crudâ,
Triumfante de *Mahometigenis JUDA*,
non *Machabæô* quidem, ſed *Auſtriacô*
LEOPOLDO
Piô, *Felici*, ſemper-*Auguſtô*,
extortâ tandem *HERCULI* clavâ,
communi Chriſtianorum *gaudiô*
ipſô læti Nuncii die
Vtô Idûs *VIIbris* Annô M. DC. LXXXVI.
applaudere voluit,
debuit
D. G. C. P. A. H.

Ex quâ lineâ ultimâ verè eſt concludendum, Autorem hujus poſterioris Carminis ſine omni dubiô eſſe *Doctorem Georgium Chriſtophorum Petri ab Hartenfels*, Virum melioris Litteraturæ ſtudioſiſſimum, mihique faventiſſimum. Indicant enim id Litteræ *initiales* celeberrimi hujus Viri Nominis, cujus quoque ſup. honorifica mentio eſt facta. Annum autem, quô omnia hæc feliciſſimè atque glorioſiſſimè ſunt facta, Litteris *Numeros* notantibus in his verbis: LeopoLDVs Cæſar VICIt Vaſtatas BVDas, CopIIs BoIarICIs ac aLIIs aſsIſtentibVs: ego exprimere volui. De *Catalogô* Librorum eorum, qui in ultimâ BUDARUM expugnatione in *perantiquâ Bibliothecâ Regiâ* præter omnem ſpem atque opinionem ſunt reperti, ad incomparabilem Heroa, *VITUM LUDOVICUM à SEKENDORF*, Mæcenatem meum optimum, elegantiſſimam EPISTOLAM ♂. d. 26. *Jun.* A. huj. decurr. 88. in 8. f. *Jenæ* dedit *JULIUS PFLUGK*, *Eques Saxonicus*, eamque cujuſlibet Eruditi ac Litterati oculis digniſſimam, quam ſuprà laudatus meus *Schmidius*, Vir politioribus *Muſis* gratus, non ita pridem (⊖. nempe die 1. Julii) muneris locô, quod gratulor mihi, *Jenâ* huc *Rudolfopolin* mihi cum Litteris humanitatis pleniſſimis miſit.

BUNONIS.

β [a] *Dotis*, Hungari *Thata* quatuor milliaribus cum dimidio Jaurino abeſt, in palude exſtructum caſtrum vetus. Ad hoc priſci reges viridaria ſua conſtituerant.

γ [b] *Pappa* à Jaurino verſus meridiem 6. milliaribus Hung. ſita, egregie munita, arcem habet firmiorem; multa perpeſſa eſt à Turcis; quibus tamen erepta anno 1597. ductu Maximiliani Archiducis Auſtriæ. Deinde anno 1600. Galli

a Dotis. b Pappa.

sunt duo, *Strigoniensis*, & [e] *Colossensis* in opido *Kolotza-*

Galli & Wallones, quæ in præsidio erant, ob dilatum stipendium, opidum hoc cum atce Turcis scelerate vendiderunt: sed cum magna nostrorum ipsiusque Comitis Schwartzenburgii clade demum recuperatur. Qui ex fuga retrahebantur rebelles, variis cruciatibus confecti atque mactati sunt.

ꝺ a *Palotta* castrum Vesperino duobus milliaribus abest.

BUNONIS.

e b *Colotza* ad sinistram Danubii ripam, medio ferè loco est inter ipsius Dravique confluentes & Budam, in Turcarum est potestate. c *Mohatzium* opidulum nobilitavit Hungarorum clades & Ludovici Regis interitus anno 1526. Opidum istud haud longè abest à Danubii & Dravi confluentibus. d Aër Hungariæ impurior est; quare exteri hic facile morbum contrahunt Hungaricum; nisi castra sæpe mutent. Sordes, quæ ex indigenarum existunt corporibus; aëris putredinem satis arguunt. Aquæ fere omnes insuaves sunt præter Danubii fluentes *q*. Vinum Pilsense *r* in Comitatu cognomine, ubi Buda jacet, in pretio est *s*. Ferarum tanta in Hungaria est multitudo, ut, nisi ruricolis concessâ esset venatio, certam perniciem istæ inferrent agtis. Fertilitatem soli vel inde colligere licet, quod licet bellis Turcicis ferro flammaque fuerit devastata, intra quinquennium ita tamen respirarit, ut hic nihil deesset; quasi perpetuo fuisset in otio. e *Hungari* bellicosi sunt & feroces; sed fluxæ fidei, ut cæteris nationibus, sic pertinaciter infensi Germanis, quibuscum numquam conveniunt. Otium tam viri, quam fœminæ sectantur, laboremque fugiunt. Intemperantius genio indulgent. Inter nobiles matrimonia contrahuntur, dum adhuc in cunis vagiunt, quæ postea solvere grande nefas habetur. Multi per Hungariam sunt Judæi, quibus proditoribus & speculatoribus utuntur Mahumedani.

HEKELII.

q Celebrantur quoque Aquæ calidæ, non longè ab Arce *Comariensi*, vulgò *Pestenienses* dictæ, quæ adversus diuturnos ac penè insperatos morbos creduntur efficacissimæ.

r Quod ob aquas calidas & sulphureas gravem odorem habeat, ac subitò inebriet.

s Aliàs *Hungaria* Vina mittit varia pro locorum diversitate, eaque præstantissima & saluberrima, quorum nonnulla sunt adeò generosa, ut *Cretico* haud cedant.

a Palotta. b Colotza. c Mohatz. d Hungariæ cœli solique natura. e Hungarorum mores.

CAP. III.

De Sclavonia & Bosnia.

I.

S*Clavoniæ* equidem nomine vulgò, confusis Pannoniæ Illyricique limitibus, accipitur quidquid terrarum ab Dravo amne ad Adriaticum mare protenditur. At *propriè Sclavonia* dicitur ea regio, *quæ Dravum Savumque amnes interjacet*, ab Occasu *Stiria*, ab Ortu *Danubio* clausa. *Longitudo* ejus est ab opido *Kopranitz* ad Dravi confluentem mill. Germ. L. *Latitudo* à Dravo ad Savum. XII. 1

Sclavoniæ limites & magnitudo.

II. Ad

REISKII.

1 a Sclavonia nomen regnumque novum Sclavis debuit aut Sclavinis, genti Venedorum copiosissimæ, quæ à Tanai & Volga usque ad mare Hadriaticum terras amplissimas insedit & regna Bulgariæ, Croatiæ, Sclavoniæ, Bosniæ multa ex A.C. 540. nova constituit, Romano Imperio demta Origo nominis à Sclava, i. e. gloria seu fama insigni petitur, si Cromerum audias, qui primam à Procopio Sclavorum mentionem factam annotat. b Ergo Sclavonia duplex habebitur, una orientalis per Daciam, Illyrium, Poloniam,

a Sclavonia. b Duplex.

Rafci. Pannonii. Gothi. Sclavi.

II. Ad inferiorem Savi partem ultra Danubium protenfi incolunt *Rafci* populi, German. *die Ratzen*. At totam hanc regionem aliquando *Pannonii*, mox *Gothi* tenuerunt: noviffimi *Sclavi*, five ii *Sclavonii*, qui ad hanc noftram ætatem manent. Hi quondam regnum in ea conftituentes, poftea Hungaris vectigales facti funt. Nunc major pars Turcico Imperio paret.

Opida.

III. Opida notiora funt, α *Pofega*, β *Gradiskia*, γ *Zagrabia*, & δ *Kopranitz*, validiffimum contra Turcarum incurfiones munimentum.

Bofniæ regnum. Ejus fines. Magnitudo.

IV. ε *Bofniæ regnum* inter *Unam*, *Savum* atque *Drinum* amnes *Bebiofque* montes fitum: nomen accepit à *Bofna* flumine. *Longitudo* ejus inter duo flumina Unam & Drinum, porrigitur milliar. German. XL. *Latitudo* verò inter *Bofnæ* fonteis ac confluentem mill. German. XV.

Cultores Bofniæ.

V. Hæc quoque olim *Pannoniæ* pars fuit: Poftmodum *Gothi* occuparunt; quibus egreffis, *Slavoni* obfederunt, *Hungaris* deinde principatus titulo ftipendiaria facta. At quum *Turca* potiretur, Præfectus, quem ille conftituerat, regio titulo ac Diademate fumpto, principatum in *regni formam* redegit; quod *Hungari* recuperatum haud diu tenuerunt, quin *Turca* repeteret.

Opida.

VI. Caput regni erat ζ *Jaitza*: nunc Metropolis eft η *Warbofanin*.

C A P.

loniam, Ruffiamque producta; & *altera occidentalis*, per Bohemiam, ipfamque noftram Germaniam protenfa: Illa Regem Oftrivoy [a] primum admififfe fertur, ac Setimirem, hujus nepotem Dalmatiæ pofthac Regem, cujus fratres Lechus, atque Rufius Bohemiam, Poloniam, Ruffiamque fubegerint. [b] Sic Bofnia ortum Bofnis debuit vel Pafinakis, quos Græci nominant fcriptores: Hæc Slavica gens antiquis fedibus effufa duplicem reliquit Bofniam; unam *fuperiorem* duci fubditam, cujus fedes in urbe Orzega, quam ex corrupto Germanico vocabulo *Hertzog* denominaverant; Alteramque *inferiorem* Illirico regi fubjectam. Vid. Levenclav. Pandect. *XXV.* & Schurzfleifch. in rebus Sclavi. Utrumque iftud quod expofuimus, regnum, quia cum finitimis duobus A. C. 1080. acceffit Hangarico, hoc infignia augmenta cepit titulofque plures, quibus Hungarici reges adhuc gaudent.

B U N O N I S.

α [c] *Pofega* Comitatus caput ad fluviolum Orib jacet, haud longe à Savi finiftra ripa.

β [d] *Gradiskia* [a] ad Unæ & Savi confluentes hodie à Turcis tenetur.

γ [e] *Zagabria* in finiftra Savi ripa eft, è regione infulæ Segefticæ: à Turcis tentata capi non potuit. Habet Academiam.

δ [f] *Kopranitz* arcem habet munitiffimam.

ε [g] *Bofniam* five *Bofenam* [b] Savus à Sclavonia difterminat; Una fluvius à Croatia, Drinus à Servia: & Bebii montes ab Illyrico fejungunt.

ζ *Jaitza*, vulgò *Jaycz* [c] in monte pofita arcem habet munitiffimam [d], quo loco Plena fl. Verinam fl. recipit.

η *Varbofania* eft ad fl. Miliatzha, quondam provinciæ caput, nunc adeo defecit, ut careat mœnibus. [h] In Sclavonia aër purus, ac folum mire fertile eft; quoniam fluviis undique rigatur; unde inter ipfa bella frumento, & pecore abundat. [i] Sclavoni hodie moribus fuis Turcarum fere fimiles funt, omnes bellicofi, id unum orant Deum, ut armati moriantur & in bello.

Rerum

a Ezechus. b Bofnia duplex. c Pofega. d Gradiskia. e Zagabria. f Kopranitz. g Bofniæ fines. h Sclavoniæ fertilitas. i Sclavoniorum mores.

Rerum novarum cupidi ad feditiones funt faciles. Excurfionibus Turcicas vexant regiones. Pax enim non cenfetur violata, nifi educantur & adhibeantur tormenta bellica. a *Bofnia* afperior eft; pafcuis tamen abundat. Pelles & lanam Ragufinis & Venetis abunde fuppeditat; habetque argenti ac auri fodinas divites. b Feroces funt Bofnii, latrocinia fectantes, alii tamen Chriftianam religionem etiam fub jugo Turcico impenfe colunt.

HEKELII.

a Aliàs *Gratiana* dicta.

b S. *Bofinam*, quam *Orofius Dardaniam* nuncupavit.

c Et *Covadza*.

d Et inacceffibilem.

a Bofnii foli natura. b Bofniorum mores.

CAP. IV.

De Illyrico.

I.

AB Arfia fluvio, Italiæ termino, verfus Orientem, α *Illyricum* eft, Græcis *Illyris*: regio aprica atque amœna, folum fertile, ac vitiferum; nifi quod ubi Pannoniis proximum, afperum ac durum. Terminatur ab *Occafu* Arfia flumine, ac linea ab Arfiæ fontibus ad Colapis ortus ducta; à *Septemtrione* perpetuis montium jugis, quibus Illyrii à Pannoniis difcernuntur, ad fontes ufque Unæ, atque inde linea ducta ad Timaci, nunc *Lim*, & Drini confluentes: ab *Oriente* eft ipfe Timacus, Scodrus mons, & Drilo fluvius, quo à Macedonia fubmovetur: à *Meridie* Adriacus finus. *Longitudo* ejus patet ab Arfia ad Drilonem mill. Germ. xc. *Latitudo* maxima eft juxta Naronem fluvium à fontibus ejus ad oftium mill. xx. [1]

Illyrici fines. Magnitudo.

II. *Di-*

BUNONIS.

α *Illyricum* five *Illyris* etiam *Illyrias* & *Illyria* fcriptoribus dicitur.

REISKII.

1 a Illyricum Gr. Ἰλλυρὶς Ἰλλυρία fi Appianum audias à Celta duce Illyrico nomen adepta, genti Celticæ huc digreffæ illud impofuit. Sin Rabinos & Jofephum Gorionidem confulas, ex una pofteritate Chanaan Illyrici Sclavi omnes provenient. Utraque tamen hæc originatio aut incerta aut fabulofa erit, Bocharto judice: Incertior longe fabulifque propior extat, quam Stephanus, Apollodorus, Euftachius in Dionyf. ab Illyrio Catmi filio arceffunt. Phœnices equidem aut Cadmeos ora Illyrici extrema fefe continuiffe, Herodotus, Scylax, Athæneus Dionyfius teftantur. Nomen Illyrii tamen Punicum non eft, neque in moribus Illyriorum aut lingua quidquam reperias, quod Phœnicium ortum præfeferat, aut Punicas origines redoleat, fic recte inquit Bochartus Lib. I. Chan. c. 23. b Illyricum autem duplex à Spanheimio Introduct. Geog. conftituitur, *Unum fpecialius aut ftrictius* littoralem Syraciæ regionem continuit exclufa Macedonia; *Sed altero generalius aut latius dicto* Macedoniam & vicinas provincias feptendecim A. C. 337. comprehenfas, in Breviario fuo Rufus Feftus commemorat: Ut inde Illyricum aliud *Orientale*, aliud *Occidentale* emergere posfit. De antiquis urbibus Strabonem. Lib. VII. Ptolemæum Lib. II. Pomponium Melam Lib. II. c. 3. Bochartum etiam quafdam à Pœnis conditas & appellatas numerat.

a Illyricum. b Duplex.

Fines Liburniæ & Dalmatiæ.
Liſſus ſeu Aleſſia op.

II. *Diviſa* fuit olim in duas potiſſimum partes ſive regiones; quarum *una* ab Arſia ad Titium amnem, qui nunc eſt *Cherca*, β *Liburnia* dicitur; inde *altera* ad Drilonem uſque fluvium, ſive Liſſum opidum, quod nunc vulgò dicitur *Aleſſia*, γ *Dalmatia.*

Japydum opida.
Flanona.
Tarſatica.
Senia.
Lopſica.
Ortopula.

III. *Liburniæ* populorum clarisſimi fuerunt δ Japydes. Opida per oram, ε Flanona, nunc *Fianona:* ζ Tarſatica, *Terſatz;* η Senia, *Zegna;* θ Lopſica, *Lopur;* ι Ortopula, *Starigard*; κ Argyruntum; *Peſcha:* λ Ænona, *Nona*; μ Jadera *Zara Vechia*; ν *Scordona* nomen retinet.

Dalmatiæ opida.

IV. Dalmatiæ populi etiam fuêre varii. Opida in litore ξ *Sicum*, nunc *Sebenico;* ο Tragurium, nunc *Traw;* π Salona prope *Spalatum;*

BUNONIS.

β *Liburnia a* Hiſtriæ contermina eſt;

γ Et *Dalmatia* Macedoniæ.

δ a *Japydes* ſive *Japodes*, quorum opidum *Japyx* dictum eſt; Servio teſte.

ε b *Flanona* ſive *Flavona*; opidani ſunt *Flanates.* Ab ea nomen habet *ſinus Flanaticus* Stephano, *Polanicus* Melæ ab urbe *Pola*, & *Liburnicus* Oroſio; hodie ob frequentia naufragia *Carnivorus* dicitur, vulgo *Quarnero* ſeu *Karnero.* Flanonæ ad Meridiem vicina eſt c *Albona*, Flacii *b* patria; olim *Aulona* ſeu *Alvona.*

ζ d *Tarſatica* ſive *Tarſaticum*, inter Flavonam & Seniam ad Liburniæ litus eſt ad OEneum fl.

η e *Senia*, Germanis *Zeng.* dicta, ad oram maritimam in ſaxo præcipiti ſita, munitiſſima eſt.

θ f *Lopſica* haud procul à Senia in eodem jacet litore. Opidani *Lopſi* dicuntur Plinio.

ι g *Ortopula* ſive *Ortopola* inter Seniam & Vegiam ſita erat, ejus veſtigia ad Tedanium fl. conſpiciuntur.

κ h *Argyruntum* ad idem litus, Petro Luccaro Raguſæo *Obrovazo* dicitur: at Moletio eſt *Novigrad.*

λ i *Ænona* ſive *Enona* urbs epiſcopalis inter Seniam & Jaderam eſt ad oram maris.

μ k *Jadera* urbs archiepiſcopalis, præ reliquis clara, adverſus *finitimos* Turcas probè munita eſt: opidani Hirtio dicuntur *Jadertini.*

ν l *Scardona* urbs ampla eſt, è regione Sicci. A Ptolemæo collocatur è regione Jaderæ, forte ex una inſula factæ ſunt duæ; quarum una vulgo *Scarda* dicitur, altera *Molconſiglio.*

ξ m *Sicum* in finibus Liburniæ eſt ad mare *d*; quo Claudius miſit Veteranos, teſte Plinio.

ο n *Tragurium* hodie urbs exigua in ſcopulo *e* ſita, & Buæ inſulæ ſeu *Cicovo* ponte juncta: quam Veneti una cum Epidauro & Chio anno C. 1169. occuparunt.

π o *Salona*, *Salonæ* ſive *Salo f* inter Tragurium ad Occaſum & Almiſſam ad Ortum; in inſcriptionibus veteribus *Colonia Martia Julia Salona* dicitur. Diocletiani ibi fuit Palatium nobile. *Niger* ait hanc urbem periiſſe. Habuit Salona cives pugnaces, cujus rei ſpecimen non fœminæ minùs, quàm viri, illuſtre dederunt bello Civili Cæſariano. Octavium enim obſidentem, miro aſtu ac dolo territum fugere compulerunt, nocturnâ irruptione caſtra ejus aggreſſi. Eandem Urbem *Aſinius Pollio* aliquot annorum intervallo poſteâ cepit, & filium, qui circa id tempus ipſi natus erat, ab eâ *Salonium* appellavit. Hic eſt *Salonius*, qui natus ſtatim riſiſſe fertur. *g*

HEKELII.

a Quam à *Livernô* quôdam *Atticô* ſic dictam tradit *Stephanus.*

b Synergiſtæ iſtius famoſiſſimi.

c *Villanovanus* ex *Blondô* colligit, *Scardonam* hodie *Malconſiglio* vocari, & *Jaderæ* Civitati imminere.

d *Adriaticum* ſub *Venetorum* Imperiô.

e Inſulæ *Tragurii*, cujus marmor commendatur.

f Gallicè *Salon de Crau.*

g Qui riſus omninò infelicitatis omen Parentibus, quòd infans iſte perparùm ex *Servii* mente vixerit, dicitur fuiſſe.

BUNO-

a Japydes. b Flanona. c Albona. d Tarſatica. e Senia. f Lopſica. g Ortopula. h Argyruntum, i Ænona. k Jadera. l Scardona. m Sicum, n Tragurium, o Salona,

tum; ϱ Narona, *Narenta*; σ Onæum, *Sabioncello;* τ Epidaurus, *Ragusi Vechia;* υ Rizinum, *Risine;* φ Budua, *Budoa*, χ Olchinium, antè *Colchinium* dictum, nunc *Dolcigno*; ψ Lissus, *Alessia.* Intus ω Scodra, *Scutari;* α Dalminium sive Delminium, *Delminio*, unde Delmatiæ sive Dalmatiæ nomen.

BUNONIS.

ϱ a *Narona* ad Naronem fluvium, qui Melæ *Nara* dicitur, à litore fermè 20. millia passuum recedit: quondam urbs clara & Dalmatiæ conventus: unde Varrone teste, 89. civitates jura petiére; ac Plinii ætate populi duodecim: sed à Venetis anno C. 987 subacta pristinâ dignitate excidit. Tantarum erat opum, ut Venetici sinus dominium sibi arrogaret *Sophiano vero Capo Cumano.*

σ b *Oneum* sive *OEneum* inter Eperium & Epidaurum ad Artatum fl. in Penestia regione, hodie *Sabionello* aut *Ciderisso.*

τ c *Epidaurus* sive *Epidaurum* urbs Dalmatiæ maritima est *h*: Alia vero urbs fuit Epidaurus ad Argiæ oram in Peloponneso, Æsculapii patria. Prope hanc Dalmaticam jam olim à Gothis excisam condita scribitur d *Ragusa*, quæ hodie in litore illo celebris est.

υ e *Rizinum*, sive *Rhison* & *Rhizinium* ad sinum *Rhizonicum* est, in quem *Rhiso fl.* labitur. Volaterranus putat esse id opidum, quod hodie *Cataro* vocatur; quoniam sinus Rhizonicus hodie *le Golphe de Cataro* dicitur.

φ f *Budua*, *Butua* seu *Bulva* inter Ascrivium & Olchinium ad ejusdem maris oram est: ditionis Venetæ istis in locis ultima, à Turcis incendio vastata, nunc utcunque reparata.

χ g *Olchinium*, *Olcinium* sive *Ulcinium* est in eodem litore Butuæ vicinum.

ψ h *Lissus*, *Lissum* seu *Elissus*, ad Drilonis fl. ostium, hodie *Aleso* vulgò dicitur.

ω i *Scodra* Turcis *Scanderia*, id est, *Alexandria* dicitur, olim urbs nobilis, ad Labeatis lacum est, qui hodie *lago di Scutari.*

α k *Dalminium* inter Drinum fl. & Ardium montem erat, olim magna urbs, quam, dum Marcius incendit, gentem quasi capite amputato truncasse Florus auctor est; hodiè *Denna*, *Damna*, melius *Delminio* vocatur.

HEKELII.

h Pausaniæ & *Straboni*, quòd sit portuosa, *Lymira* cognominata.

a Narona. b Onæum. c Epidaurus. d Ragusa. e Rizinum. f Budua. g Olchinium. h Lissus. i Scodra. k Dalminium.

CAP. V.

De incolis Illyrici, & nova ejus descriptione.

I.

ILlyriorum *gens fera* fuit, atrox, & latrociniis piraticâque infamis. Edomita à Romanis ea pars quæ *Liburnia* dicitur, anno ab urbe condita IↃXXV. annis decem ante secundum bellum Punicum; *Dalmatia* sub Augusto Imperatore. Stetit inde sub urbis Romæ imperio, donec Gothi eam vastarent. Post hos *Sclavonii*, à Mœoti palude profecti, occuparunt. In quos deinde *Hungari* imperium habuêre: ac novissimè *Turcæ* oppressis Hungaris, interiora sibi vendicarunt; *Venetis* in hunc usque diem maritimam oram obtinentibus, exceptis duabus civitatibus, Illyrici cultores.

tibus, *Scardona* quæ Turcici juris, & *Ragusi*, quæ sui juris. [1]

Dalmatia. Comitatus Jadera. Segna. Nona. Zara. Sebenicum. Ragusa.

II. Regio ipsa quæ olim in duas partes, Liburniam ac Dalmatiam divisa, nunc uno nomine *Dalmatia* appellatur, eademque pars Sclavoniæ. At quæ quondam α Liburnia, ea nunc *Comitatus Jadera*, vulgò *Contado di Zara* nuncupatur. In hoc urbes nunc claræ; β *Segna*, γ *Nona*, δ *Zara*: hæc haud exigui momenti; nec ultimi splendoris civitas. ε *Sebenicum* satis amœna urbs, at parum culta, ob vexationes vicinorum Turcarum, qui Scardonam tenent. ζ *Ragusa*,

BUNONIS.

α *Liburnia* illa *antiqua* a hodie in duas dividitur partes, quarum una [a] *Morlacha*; altera [b] *Banadego* vulgò dicitur.

β In hâc sunt [c] *Jadera*, nunc *Zara*,

γ Et [d] *Nona*.

δ *Zara* Comitatus caput, quem Veneti ab Hungarorum Rege emerunt. Urbs illa hodie Dalmatiæ habetur metropolis; undique mari cincta ponte jungitur continenti; ac arce munitissima defenditur. Ab ista urbe haud procul abest locus dictus *Zara Vecchia*, ubi antiquæ *Jaderæ* rudera visuntur. *Nona* sive *Ænona* urbs natura ac arte munita; undique mari cingitur, nisi quum siccior æstas est. In illa *Senia* seu *Segna* hodie *Zeng* cum insulis adjacentibus. Segnæ ager à Turcis misere vexatur.

ε *Sebenico* seu *Sicum* ad sinum cognominem est: ei imminet mons S. Johannis & arx in eo satis firma.

ζ [e] *Ragusa* prope Epidaurum à Gothis olim excisa, Turcis *Drobonika* dicitur; emporium excisa, Turcis *Drobonika* dicitur; emporium frequens est, ex quo Dalmatia bello fatigata. Opidani, quod Turcarum Imperatori tributum pendunt; longe lateque merces exportant ac important. Urbs illa S. Laurentii arce munitur; ac si in vicino scopulo Venetorum *Chiroma* arx quoque conderetur, esset invicta ac inexpugnabilis.

HEKELII.

a Quam hodiè plurimi *Croatiam* esse dicunt.

REISKII.

1 Illyrici veteres & ipsi suis nationibus distincti, apud Ptolemæum & Plinium produntur: Inter illas Embiliæ comparent, quibus proximi cum Pœni confederant, teste Stephano, [f] urbem Butnen coudiderunt בטוחא *Betua* nomine Phœnicio quasi *tutam securamque* dixerint: Primos autem incolas חקלין *Akelin*, i.e. agrestes ex feris moribus appellatos voluit Bochartus, voceque hinc apud Græcos corrupta Enchileos: Ut fluvios, montes, urbesque alias, & vicinas Insulas à Phœnicibus denominatas nunc transeam. [g] Nec itaque Pœni auctore nostro hujus regionis incolæ omittendi fuerant, nec Galli, quos duce Bulgio hoc sedem Olympiade 124. fixisse, Polybius, Justinus, Pausanias commemorant. Romani postea victores Illyrico Teutæque hujus reginæ bellum A. V. C. DXXIV. primum conflarunt; Ultimum A. V. C. DLXXXVII. Gentio rege capto, & in triumphum penitus abducto. [h] Illyricum itaque Romanis Impp. & horum præfecto prætorio subjectum denique Germanis & Sclavis subfuit, regni Dalmatici auctoribus: Postremo Hungaris ex A. 1080. cum Zelimirus regum ultimus mortique proximus Ladislao Dalmatiam legasset. Vid. Bonfinius Dec. II. Lib. 4. [i] Hinc adhuc hodieque regibus Hungaricis pars Dalmatiæ ac urbes S. Viti Zengaque subsunt pars altera cum urbibus maritimis Jadera seu Zara, proxima Morlachorum regiuncula, Zebenico Spalato *Venetæ Reip.* paret; Item Clissa mediterranea per pacem A. 1669. cum insigni 50. milliarium territorio à Turcis concessa: *pars tertia* Turcico adhuc jugo subjecta Venetis aut incursionibus per bellum decenale proximum, aut oppugnationibus infestatur. [k] Ragusa urbs clara Resp. libera, ex motu terræ vehementissimo, quem A. 1667. sustinuit, eluctata sese in *clientelam* Cæsaris Aug. & regis Hungarici Josepho denuò A. 1687. dedit ex veteri, quo regibus Hungaricis tenebatur, titulo, sed nexu tributi Turcico non minus adhuc obstringitur. Vide hujus descriptionem accuratissimam in Lib. Status Turcici anonymo. Lib. I. c. 4.

BUNO-

a Morlacha. b Banadego. c Jadera seu Zaza. d Nona. e Ragusa. f Butue urbs. g Phœnicos incolæ Gallique. h Illyricum captum. i Dalmatia Regibus Hungaricis, Venetæ Reipubl. Turcis subest. k Ragusa.

gusa, haud magna urbs cum arce, sui quidem juris est, at stipendium pendit Turcæ: Emporium alioquin, ab hoc latere maris Adriatici, Turcicis mercibus celeberrimum. [n] *Scutari* quoque, Turcicum opidum Emporium est haud ignobile. Scutari.

BUNONIS.

n [a] *Scutari b*, olim *Scodra*, Venetis eripuit Mahumedes Turcicus altero abhinc seculo *c*. Cæterùm [b] *Spalatum*, vulgo *Spalatro*, ad idem litus est prope Salonam; Archiepiscopatu gaudens, quem nuper nobilitavit *Marcus Antonius de Dominis*. In Dalmatia Turcica quoque est [c] *Clissa* arx firmissima, Turcarum excursionibus nobilis. E regione istius litoris est [d] *Pharia* insula, & [e] *Corcyra nigra*, itemque *Melita* sive *Melitena*. [f] *Dalmatia* aërem habet temperatum ac purum; unde plerique ejus incolæ longævi fiunt: solum habet admodum fertile; oves bis in anno pariunt. Piscibus ora maritima est referta: & montana loca feris; oleis, vitibus, segete abundat. Inde mel, cera, plumbum, vellera & oleum exportantur. [g] *Dalmatæ* plerique sunt proceri, expediti, bellicosi. Carminibus celebrant eos, qui contra Turcas fortiter pugnando ceciderunt. Plerique profitentur literas, qui tamen montana incolunt loca, pristinam barbariem nondum videntur exuisse; in his viri pariter ac fœminæ uno eodemque utuntur genere vestitus; neque eo distinguuntur. [h] *Ragusini* lucro inhiantes longe lateque exercent mercaturam. Erga peregrinos sunt humani ac faciles. Singulis mensibus eligunt Ducem, quem *Rectorem* vocanr, cui adsunt 100. Senatores. *S. Laurentii* castro quotidie novus imponitur gubernator. Suntque Ragusini fere omnium Monarcharum clientes: Turcarum Imperatori tributum pendunt, singulis annis 20. millia Sultanorum; alii tamen 10. aut 15. millia illos solvere tradunt *d*. In Turcicis ditionibus nulla solvunt portoria. A Turcis Ragusini impense diliguntur ob commoda, quæ ab iis percipiunt.

HEKELII.

b Vel vulgò *Scutri*.

c Hæc Civitas XIIX. Milliar. à Mari quippe absens, est in arduô ac præcipiti Saxô ædificata, & Lacui ad Orientem imminet, qui centum & triginta Milliar. in ambitu patet, ac undique Montibus, præterquam ad Septentrionem, ambitur, à quâ Parte duo in se recipit Amnes. Territorium verò, quod est inter hunc *Scutari* Lacum, & Mare, vulgò vocatur *Crama*, i.e. Regio Saxis ac Montibus impedita.

d *Maginus* dicit, *Ragusinos Turcæ* pendere tributum singulis annis XIV. millium Aureorum.

a Scutari. b Spalatum. c Clissa. d Pharia. e Corcyra nigra & Melita insula. f Dalmatiæ fertilitas. g Dalmatarum mores. h Ragusinorum mores.

CAP. VI.

De Græcia, & summa ejus divisione.

I.

ILlyrico conjuncta est *Græcia*, antequam Orbis imperio Romani potirentur, terrarum omnium dictis factisque celeberrima. Hinc quippe omnis literarum claritas primùm effulsit, hinc frequentes coloniæ ad illustrandum totum terræ Orbem in diversas regiones exiverunt. Nunc tota à Turcis devastata, in exiguis ruderibus deserta & ipsa barbarie magis barbara jacet. Dicta est terra *Græcia* à Rege *Græco*: eadem ab alio Rege *Hellene*, *Hellas*, & incolæ *Hellenes*. [1] Græciæ fortuna.

II. At

REISKII.

1 Origines Græcorum alias *sacra*, & alias *domestica historia* præbet: Sacra Japhetum Noachi filium, qui primus gentium Græcarum conditor apud

a Origines Græcorum duplices.

Græciæ nomen.

II. At nomen Græciæ diverſè accipitur. Primum enim Græciæ nomine dictæ fuerunt binæ terræ, quæ poſtea ſeparatim altera *Theſſalia*, altera *Græcia*, ſive *Hellas propriè dicta*. Dein Græciæ titulo acceſſit *Peloponneſus*; mox item *Epirus*, ſimulque *Macedonia* tota; denique *Creta* inſula, & quicquid inſularum Græciæ adjacet. Quin etiam in *Italiam* & *Siciliam*, ut ſuprà dictum eſt, Græcum nomen uſquequaque tranſiit, ubi *Græcia magna:* & item in Aſiam; ubi *Græcia Aſiatica.* Sed de hac in ipſa Aſia; nunc Europæ primum terræ explicandæ ſunt.

Græciæ fines.

III. Totum igitur hoc, quod ſub uno Græciæ nomine computavimus, terminis includitur, *ab Ortu* Ægæo mari: à *Meridie* Cretico: ab *Occaſu* Jonio: à *Septemtrione* Scardicis jugis ab Illyriis ac Mœſis ſeparatur, Strymoneque amne à Thracibus. *Longitudo* ejus eſt à Tænario Peloponneſi promontorio per Iſthmum ad Strymonis fontes, mill. German. C. *Latitudo* maxima ab Sunio promontorio per Græciam propriè dictam & Epirum, Acroceraunium uſque promontorium, milliar. German. LXXX.

Et Magnitudo.

Partes Græciæ.

IV. Partes ſive regiones, in quas univerſa Græcia potiſſimùm dividitur, ſunt iſtæ: *Epirus*, *Peloponneſus*, *Græcia propriè dicta*, *Theſſalia*, & *Macedonia.* Quanquam *Acarnaniam* quæ ſub Epiro, & *Ætoliam* quæ ſub Græcia,, nonnulli veterum Geographorum ſeparatim cenſeant.

Græciæ in

V. At Romani univerſam Græciam in duas provincias diviſerunt,

apud Phœnices aut Ægyptios ipſis Græcis innotuit, variato paulum nomine Ἰαπετὸς aut mutato. Hunc Theologia fabuloſa pro Neptuno ſubſtituit, veluti Janum pro Jove, Semumque pro Plutone admiſerat. Ita Lactantius Euſebiuſque non ſine Scriptorum recentiorum ſuffragio. Bochartus etiam in Phaleg. Lib. I. c. 1. demonſtrat, quàm nomina Græcum & Latinum Japheto congruant, ſi ποσειδῶνα ex voce Phœnicia פשטן *Peſidan*, quæ latum ſignificat; Neptunum ex Hebraico נפתח *Niphta*, i. e. à dilatatione deduxeris. Quem gentes ſingulæ ortum à filiis Japheti & nepotibus ſumſerint, hoc diſtinctius explicari à nemine poteſt, cum hiſtorica monumenta deficiant. Sin domeſticam hiſtoriam conſulamus, ea poëticis figmentis obtuta examinari paulo accuratius debet, veritaſque à commentis vaniſſimis ſeparari. Ergo idonei auctores Diodorus Siculus, Apollodorus, Conon, Pauſanias, genus omne Græcum ab Hellene Deucalionis filio propagatum in tria faſtigia diſpeſcunt, Æolicum puta, Doricum, Ionicum. [a] Namque Hellen, à quo Ἕλληνες dicti, rex Theſſaliæ tres filios procreavit, Æolum, Dorum, & Xuthum. Ab Æolo ortum Æoles nomenque, à Doro Dores, à Xutho Iones duxiſſe feruntur. Idque geſtum, ſi Petavio credas, in A. Per. Jul. 3385. ante Chriſtum 1529. & tertium ab Ægyptiaca profectione incidit. Vid. Ration. Lib. I. part. I. c. 7. Hellen igitur apud Romanos Græcus, neque hic ab alio rex fuit. Has Græcia vetus & aliquando cultiſſima origines præbet: Hodierna eas plane poſthabet, nec tamen ipſa barbarie magis barbara jacet (ſic Cluverius noſter inquit) Multa enim priſtini cultus documenta paſſim adhuc ſupereſſe videas multa etiam ex hoc ævo non Chriſtianæ ſolum religionis, ſed doctrinæ uſu & conſuetudine cum Italis ornamenta in dies accedere. Vid. Cruſius in Turco-Græcia & Chriſtoph. Angdi de ſtatu hod. Græc.

BUNO-

a Ab Helene, Æolo, Doro, Xutho.

runt, *Macedoniam*, ſub qua ipſa Macedonia, Epirus & Theſſalia; & *Achajam*, ſub qua *Græcia* propriè dicta, Peloponneſus; & Inſulæ circumjacentes.

Macedoniam & Achajam diviſio.

CAP. VII.

De Epiro & Peloponneſo. 1

I.

* EPirus, quæ nunc *Canina* [a] dicitur, ſeparatur à Macedonibus Celidno amne, & Pindo monte; ab Græcis Acheloo flumine. Populi clari fuêre [β] *Moloſſi*, quorum opidum [γ] *Do-*

Epiri termini, Populi & opida.

BUNONIS.

α a *Epirum* b in tertio Europæ ſinu ponit Plinius: & addit: *Omnis Græciæ fabuloſitas, ſicut literarum claritas ex hoc primùm ſinu effulſit.* Incipit autem Epirus à Celidno flumine; & deſinit in *Acheloo* flumine, qui ab Achaja eam ſeparat: *Ionium mare*: ad Meridiem; *Macedoniæ* partem & *Pindum* montem ad Septemtriones habens. c

β b *Moloſſorum* regio olim *Moloſſia* d, nunc c *Pandoſia* dicitur, ab urbe *Pandoſia*. Apud Moloſſos e, *canes* ſunt *venatici* generoſiſſimi, qui *Moloſſi* vocantur. Cæterum f ſunt quoque *Moloſſi*, Theſſaliæ populi.

HEKELII.

a Sive *Jannina* recentioribus.

b Incolis *Arbonar*; *Turcis* v. *Arnantleri*.

c *Maginus*, *Schröterus* & alii dicunt, EPIRUM terminari ab Ortu *Acheloô* Fluv. à Meredie *Adriatico Mari*; ab Occidente pulſari *Mari Jonió* uſque ad *Celydnum* Amnem; à Septentrione verò *Macedoniam* habere.

d A *Moloſſô*, *Pyrrhi* & *Andromaches* Filio ſic nominata.

e Quorum Regnum principem à diluviô *Phaëthontem* (μετὰ τὸν κατακλυσμὸν Φαέθοντα βασιλεῦσαι πρῶτον) tenuiſſe *Plutarchus* ſcribit in Pyrrhô p. 383. num. B. Tom. 1. Oper.

f *Athenæo* & *Victorino Grammatico*.

REISKII.

1 Epirus Gr. ἤπειρος aut generaliter omnem terram continentem, aut ſpecialiter hanc regionem Romanis ex bello Pyrrhi primo cognitam ſignificat: Hæc vero & ipſa duplex habetur: altera vetus, altera nova; Epirum veterem vocamus Pyrrhis Æacidiſque ſubditam, & octo gentes præcipuas complexam. d Epirus nova quondam Illyris Græciæ dicta, neque trans fluvium Acheloum procurrens, poſthac Albania & hæc quidem ab excelſis montibus appellata, quos Galli veteres huc delati alpes ſua lingua nominaverant. Ita Jacobus Palmerius Græciæ antiq. Lib. I. c. 14. docet, additque caput Epidamnum eſſe, vel Dyrrachium, Italis Durazzo.

e Peloponeſus Pelopidas, quibus & nomen debuit, reges, è ſanguine Pelopis f ortos perdiu Mycænis tulit, ut duo Græcorum genera, Doricum & Æolicum, quæ huc per colonias conceſſerant, Doricum, Æolicumque quieto imperio gauderent. Sin Bochartum audies, primo ſingulas ex nepotibus Japheti & horum uno quidem אלישה g *Eliſah* huc in hanc terram penetraſſe credideris. Bellum vero quod exarſit, Peloponeſiacum inter cuncta Græciæ regna & reſpubl. Athenienſes maxime ac Peloponneſios quam atrociter efferbuerit, quamque componi non potuerit niſi Athenis funditus excisis, Xenophon, Plutarchus, Pauſanias aliique memorant. Hodie Morea ex mororum, quas profert uberrimas, multitudine vocatur, & Turcis, Italis, Græcis, Judæis, etiam habitatur. Quondam vero reſp. Veneta ibi rerum potita, imperium hoc bello præſente Turcico vetus denuo ſibi vindicavit. h Namque A. 1683. claſſe inſtructiſſima & numeroſis copiis valens Preveſſam, poſtea Coronem, profligato Sciraskiero Turcico, amplius utrumque Noverimum A. 1685. Modonam & Neapolin di Romania A. 1686. cepit. Tota ſic domita Peloponneſus, totque

Tt

a Epiri fines. b Moloſſi. c Pandoſia. d Epirus nova vetuſque. e Peloponeſus, f A Pelope, g Ab Eliſah, h Nunc ab Venetis ſubacta.

ν *Dodone*, apud quos *Jovis Dodonæi* templum; oraculo illuſtre; δ *Dryopes*; *Chaones*, quorum regio ε *Chaonia*; opida, ζ *Oricum*, η *Antigonia*, ϑ *Panormus*, ι *Elæus*; κ *Theſprotii*, quorum λ *Buthrotum*, Pyrrhi regia; μ *Caſſiopæi* quorum ν *Caſſiope*; regio ξ *Almene*, opidum ο *Nicopolis*; π *Amphilochi*, opidum ϱ *Argos*, cognomine *Amphilochicum*, σ *Acarnanes*, regio *Acarnania*, opi-

totque munitiſſimis ſubactis urbibus reſpubl. triumphum A. 1687. ſolennem egit: Antea quippe jamdudum S. Maura Turcis erepta Inſula in ditionem Venetorum venerat.

BUNONIS.

ν a *Dodona* urbs à *Dodone* flumine & fonte dicta, ubi ingens ſilva; & præter templum Jovis fons Jovis Dodonæi, faces exſtinctas accendens, & accenſas exſtinguens. b *Æs* Dodonæum in proverbium *g* abiit, pro valde ſonoro, & homine importunæ loquacitatis: à pelvi æreâ Dodonæ in columna ſublimi, quam flagellum in manu pueri in altera columna huic proxima vento agitatum ſæpius percutiebat, fiebatque tinnitus importunus. Columbæ quoque nigræ ex arboribus reſponſa ibidem dediſſe conſulentibus ſcribuntur. Oraculum tamen iſtud Homero & Heſiodo cognitum, ſuo ævo deſiiſſe teſtatur Strabo. *h*

δ c *Dryopum* regio hodie *Aldradina* dicitur.

ε d *Chaonia* nunc vulgo *Canina* ab urbe primaria, in qua præfectus moratur, incolis dicta *i*. *Silva Chaonia* columbis abundabat. *k*

ζ *Oricum* in Epiri litore fuit, à Colchis conditum: quod Cæſar præter exſpectationem Pompeji occupavit. Inde initium erat Epeiri.

η Prope Oricum in mediterraneis fuit e *Antigonia*, ab Antigono condita, hodie *Argiro caſtro* dicta.

ϑ f *Panormus*, nunc *Panormo*; inter Acroceraunia & oſtium Acherontis fl. portus eſt. *l*

ι g *Elæus* opidum, hodie *Docna*, à litore remotum, Hecatompedo finitimum eſt.

κ h *Theſprotia* ſive *Theſprotis*; hodie *Vajelitia* dicta, ad oram maritimam eſt, contra Corcyram inſulam.

λ i *Buthrotum* ſive *Buthrotus* nunc *Butrinto*, ad litus maris eſt è regione Corcyræ inſulæ, à qua XII. millia paſſuum abeſt. Hic quod luculentas poſſeſſiones Epiroticas haberet *Cicero*, frequens ibi vivere ſolebat. Ex civili bello Pompejano quoque nota urbs. Ad eandem appulit *Æneas* Virgilianus. *m*

μ k *Caſſiopæorum* regio *Caſſiopæa* intus in mediterraneis eſt.

ν l *Caſſiope* nomen antiquum retinet, in montanis jacens; Alia vero ad mare hodie dicitur *Joannia*.

ξ m *Almene* Theſprotiæ vicina ad mare pertingit.

ο n *Nicopolis* *n* ad ſinus Ambracii, qui vulgo *Golfo de Larta*, fauces ſtructa erat, in litore occidentali: in oppoſito vero erat Actium. Nicopolis hæc ab Auguſto Imperatore condita, & ab ipſius victoria, de Antonio & Cleopatra *o* partâ, ita dicta eſt: Plutarchus in Antonio nomen ei impoſitum ait à *Nicone Aſino*, cui ruſticus infidens Auguſto ante pugnam obviam venerit. In urbe hac *p* Græcam Bibliorum verſionem inventam tradunt, quam *Origenes* in Hexapla ſua contulit.

π o *Amphilochorum* regio *Amphilochia* intus in mediterraneis eſt.

ϱ p *Argos Amphilochium* inter Ambraciam & Caſſiopen jacens, etiam nunc *Amfiloca* incolis dicitur.

σ q *Acarnanes*, mollitie & laſcivia olim notati, cum Ætolis vicinis aſſiduas fermè exercebant rixas.

HEKELII.

g Teſte *Eraſmo* Chil. I. Cent. I. *Adag*. VII. & ex eô *Manutius* in *Adag*. p. 29.

h Lib. VII. *Geograph*. p. 600.

i Unde a. hæc Regio dicatur, tradit *Virgilius* Lib. III. Æn. v. 334.

k Quarum mentionem fecit idem *Virgilius* Ecl. IX. v. 13. Dicit & Glandem *Chaoniam* Lib. III. *Æneid*. v. 333. Portum *Chaonium*, ibid. v. 291. ſeq.

l Vid. *Strabo* Lib. VII. *Geogr*. p. 593.

m Sicuti apparet ex ipſô *Virgilió* Lib. III. *Æn*. v. 292.

n Olim

a Dodona. b Æs Dodonæum. c Dryopes. d Chaonia. e Antigonia. f Panormus. g Elæus. h Theſprotia. i Buthrotum. k Caſſiopæi. l Caſſiope. m Almene. n Nicopolis. o Amphilochia. p Argos Amphilochium. q Acarnanes.

opidum [r] *Ambracia*, Æacidarum regia: unde *Ambracius* sinus, quo nihil in Epiro nobilius: [v] *Actium*, [φ] *Leucas*, [χ] *Stratos*.

II. *Peloponnesus* à [ψ] *Pelope* Rege dicta, quæ nunc *Moréa*, haud ulli terrarum quondam nobilitate postferenda, quasi *peninsula* inter duo maria *Ægæum* & *Ionium* extenditur; [ω] ob sinus & promontoria, queis ut fibris litora ejus incisa sunt, simul quod tenui tramite in latus effunditur, *platani folio* simillima. Peloponnesi fines.

III. Partes seu regiones in ipsa, *Achaja proprie* dicta, *Elis*, *Messenia*, *Arcadia*, *Laconica*, & *Argolis* sive *Argia*.

IV. Urbium clarissimæ; in [α] *Achaja*, [β] *Corinthus* in ipso Isthmo, Corinthus.

olim

n Olim quippe egregia Urbs, & Incolarum multitudine abundans.

o *Ægypti* Reginâ.

p Quam *Prevesa* hodiè mappæ *nuncupant*.

BUNONIS.

[r] a *Ambracia* ad recessum sinus Ambracii à Nicopoli & Actio urbibus 25. millibus passuum distans, vulgo nunc etiam *Ambrachia* *q* dicitur, olim ampla & potens: at Macedonum & Romanorum bellis deinde labefactata, & eversa. *r*

[v] b *Actium*, nunc vulgo *Figalo*, ad Ambracii sinus fauces in litore orientali est. Straboni *s* *Actium Acarnanum*, ubi Apollinis templum ab Argonautis conditum. Ad promontorium *Actium* pugna illa navalis inter *Octavianum* & *Antonium* commissa est: quâ Octavianus victor Romanum deinceps Imperium solus obtinuit, & nomen *Augusti*. Promontorium istud hodie vulgo *Capo Figalo* vocatur.

[φ] c *Leucas* opidum vulgo ad promontorium quod vulgo *C. S. Nicolo*: contra quod d *Leucadia* insula, quæ hodie *Santa Maura* vulgo dicitur; in qua aliud opidum *Leucas*. Isthmo à Corinthiis perfosso insula evasit, quæ erat Chersonesus. Sæpe tamen arenarum vi continenti reddita est: sæpe etiam indigenarum opera revulsa. Est vero insula ista continenti adeo vicina, uti eidem videatur juncta.

[χ] e *Stratos* & *Stratus* hodie *Strato* urbs Epiri maxima, & Acarnaniæ caput, cum staret, apud sinum Ambracium fuit inter Anactorium & Halyzeam ad Acheloum fl.

[ψ] Hæc regio à *Pelope*, Tantali regis Phrygiæ filio, id nominis obtinuisse scribitur: qui victo curuli certamine *OEnomao*, Elidis Rege, Regno ipsius, & filiæ *Hippodamiæ* nuptiis potitus, adeoque, ut videtur, tota hac peninsula, ei nomen de suo nomine imposuit.

[ω] f *Peloponnesus* *t* undique mari cingitur, exceptâ illâ parte, quà continenti adhæret. g *Isthmum* IV. aut V. passuum millia patére auctores testantur. Columna ibidem erat posita ab Ionibus, in cujus parte versus Atticam scriptum erat: τὰ δ' οὐχὶ Πελοπόννησος, ἀλλ' Ἰωνία: Et in altera versus Corinthum; τὰ δ' ἐστιν ἡ Πελοπόννησος, οὐκ Ἰωνία. Quinto quovis anno hic celebrabantur ludi in honorem Neptuni. Isthmum hunc diversis temporibus effodere conati sunt *Demetrius*, *Julius Cæsar*, *Caligula*, *Nero*: ac denique *Herodes Atticus*, privatus homo. Murus ductus à Lechæo ad Cenchreas post cæsum ad Thermopylas Leonidam; ac postea ab Atheniensibus. Sex in Peninsula ista numerantur Sinus præcipui. h *Crissæus* sive *Corinthiacus*, hodie *Golfo de Lepanto*: *Saronicus*, à portu *Saronico* ad Isthmum ita dictus, qui & *Salaminius* à Salamine insula, hodie *Golfo de Engia*; *Argolicus*, nunc *Golfo de Napoli*; *Laconicus* vulgo Italis *Golfo de Colochina*; *Messeniacus*, nunc vulgo *Golfo di Coron*; & *Cyparissius*, qui vulgo nunc *Golfo de Larcadia*.

[α] Ita i *Achaja* ista præter *Corinthiam*, etiam continet *Sicyoniam* *v*, ad sinum usque Saronicum pertingens.

[β] k *Corinthus* vulgò *Corintho*, & *Coranto* *x*, Turcis *Gereme*; olim *Ephyra* *y* dicta; sexagenis ab utroque litore stadiis è summa arce, quæ *Acrocorinthus* vocabatur, sita, Peloponnensi claustra continet. Fuit olim Achajæ caput, Græciæ decus; inter duo maria Ionium & Ægæum quasi spectaculo exposita, proximamque ab Athenis & Sparta auctoritatem in Græcia obtinuit, mercimoniis locupletata, maritimis copiis potens, contra Corcyræos & Athenienses navali prælio contendit; bellum Peloponnesiacum auspicata.

 cata.

a Ambracia. b Actium. c Leucas. d Leucadia. e Insula Stratos. f Peloponnesus, ejusque sinus. g Isthmus. h Sinus Corinthiacus. i Achaja. k Corinthus.

cata. *Dionysius* Siciliæ tyrannus regno pulsus hic exsulavit, ludumque aperiens pueros literas docuit. Corinthus quoque *scortis* exstitit nobilis: hic quoque *Lais* illa, cui ingens pretium poscenti Demosthenes inquit: *Tanti pœnitere non emo.* Hinc quoque natum est proverbium; *Non omnibus licet adire Corinthum* z. Adeo meretricibus favebant Corinthii, ut eas non solùm honore afficerent; sed etiam plublicis precibus Venerem orarent, ut meretrices augeret ac servaret, *teste Athenæo A. L. Mummio* excisa est non satis ob justam causam: Romani enim veriti, ne loci opportunitas eos aliquando ad bellum faciendum adhortaretur, Corinthum incenderunt *a*. Ex incendio urbis, quum plurimæ statuæ & simulacra ærea, aurea & argentea confluxissent, *Corinthiacum æs* conflatum traditur; quum tamen *æs* illud *Corinthiacum* jam ante urbem hanc destructam fuerit in pretio: artificio igitur Corinthiacum singulari fuerit ita paratum. Eam urbem tamen restituit *Julius Cæsar*, uti & *Carthaginem*, colonosque eò milites veteranos misit. Deinceps celebrata est Corinthus: in eaque *Paulus Apostolus* XVIII. menses commoratus est: & duas ad Ecclesiam Corinthiorum scripsit epistolas, quæ Dei beneficio in Sacro Codice hactenus supersunt. Cæterum urbs illa cum reliqua Græcia hodie sub Turcarum est dominatu. Porrò in Occasum ad sinum [a] *Crissæum* sive *Corinthiacum* portus & navale Corinthiorum erat [b] *Lechæum*, duobus muris, tanquam brachiis urbi junctum. In hunc portum naves ex Italia & Sicilia commodissimè appellebant, indeque solvebant. [c] *Cenchreæ* alter portus erat, vicum sibi conjunctum habens. Is Ortum spectabat, & naves ex Asiâ venientes recipiebat, eodemque dimittebat, in omnem Orientem per [d] *Saronicum mare*. *Paulus Apostolus* hîc caput rasit, ex gentis suæ religione. Ibidem erat & [e] *Schœnus*, ubi per Isthmi angustias naves traduci machinis solebant. In eadem Achajâ propriè dictâ, præter Corinthum, erat nobilis & vetusta urbs [f] *Sicyon*; in qua regni propemodum ab hominum memoria antiquissimi sedes fuisse scribitur. Urbem ipsam *b* Abrahami temporibus conditam narrat historia. Tyrannis ferè paruit; at moderatis, neque suis commodis nimium deditis. In iis fuit [g] *Aratus*, quem plerique, ut civium suorum amantissimum prædicant. Sicyon verò anteà *Mecone c*, & prius etiam *Ægialus d* dicta, in colle natura munito XIX. aut XX. stadiis à mari condita fuit *e*. Pingendi, fingendique, aliarumque id genus artium studiosi fuêre Sicyonii & Corinthii. Agrum utriusque populi [h] *Nemea fl.* dirimebat. Romanis studuerunt in bello Achaico Sicyonii; & inde maximam agri Corinthii partem obtinuerunt. *Calceis* usos fuisse *delicatioribus*, quam viros graves deceat notum est ex vulgato proverbio, quo *calcei Sicyonii*, pro re parum virilis animi indice, usurpantur. Hinc de Lysiæ oratione Socrates: *si mihi*, inquit, *Sicyonios attulisses calceos, non uterer, quamvis essent habiles, & apti ad pedem, quia non essent viriles.* De Verris crudelitate & improbitate in magistratum Sicyonium legatur oratio Cic. Verrina VI. n. 44. Postremo quum variis antè affecti cladibus essent Sicyonii, ipsam urbem terræ motus ad solitudinem & vastitatem redegit. Eadem, aut certe non dissimilis calamitas [i] *Helicen* perdidit, & [k] *Buram* Achaicas urbes, terræ motu aut fluctibus maris absorptas. [l] *Patræ* quoque Achajæ urbs maritima non obscura fuit apud Rhium promontorium, post Actiacam victoriam Romanorum colonia. Hîc Cicero libertum suum *Tironem* ægrotum reliquerat *f*. *Patræ* quoque nobilitate sunt *D. Andreæ Apostoli* martyrio. Ultra Patras in eodem litore versus Occidentem fuerunt [m] *Olenus* & [n] *Dyme* opida: & hanc ita dictam Strabo existimat, quod ultima sit in hoc Peloponnesi litore occidentali. E regione hujus litoris sita est [o] *Cephalenia insula.* Cæterùm potentes fuêre Achæi & fœdere conjuncti, quasi in unum corpus coaluere, ita ut per viginti annos scriba, & duobus prætoribus communiter, unoque senatu uterentur. Posteà unum tantùm prætorem habuerunt. Magnas igitur & illustres per Græciam res gessêre, multæque civitates societatem cum iis & fœdus junxerunt. Tanta verò Achæorum fuit auctoritas, ut Thebani, post Leuctricam pugnam, arbitros eos elegerint controversiarum, quæ inter civitates erant: & Italici quoque homines post seditionem cum Pythagoræis, pleraque jura ab iis acceperint. Achæorum hoc corpus à temporibus Pyrrhi, ejusque in Italiam expeditione, ad Philopœmenem usque viguit. Quo tempore à Romanis callidè, Achæis invitis & frementibus, id demum solutum est.

HEKELII.

q Et apud *Ptolemæum Larta.*
r Prius dicta est *Eponia* & *Paralia.*
s Lib. x. Geogr. p. 17. Tom. II.
t S. *Peloponnesius*, olim *Apia* & *Pelasgia* appellata.
v Ut *Sophianus.*

x S. Co-

a Sinus Corinthiacus sive Crissæus. b Lechæum navale Corinth. c Cenchrea. d Saronicus sinus sive mare. e Schœnus. f Sicyon. g Aratus Sicyonius. h Nemea fl. i Helice. k Bura. l Patræ. m Olenus. n Dyme. o Cephalenia ins.

olim clara opibus, pòst clade notior; cujus potentiam Romani cum vererentur, funditus everterunt. In γ *Elide* δ *Olympia*, certamine Gymnico maxime nobilis; ε *Cyllene*, quod Mercurium ibi natum arbitrabantur, insignis; unde *Mercurius Cyllenius*. ζ In *Meßenia*, η *Meße-*

Olympia.
Cyllene.

x S. *Corantho*, ut *Moletius* tradunt.

y S. *Ephyre*.

z S. ut *Strabo* Lib. XII. *Geogr.* p. 201. Tom. II. loquitur: *Non omnis hominis est* Corinthum navigare.

a Excrevit enim ope opportunitatis hujus Situs in tantam potentiam, ut ne *Romanæ* quidem Urbi cederet, eratque fastus illius tantus, ut Incolæ P. R. Legatos injuriosiùs appellare, & sordibus quoque perfundere non dubitarint.

b *Sophiano* & Recentiorib. *Basilica* nominata.

c Et *Telchinia*.

d S. *Ægiala*, & *Ionia*.

e Ager ejus *metallicis* olim *officinis* & copiosô *Olearum* proventu inprimis erat nobilitata.

f Hanc Urbem vocat *Strabo* insignem Lib. VIII. *Georg.* p. 706.

BUNONIS.

γ Achajæ in occiduo Peloponnesi litore proxima est a *Elis*, sive *Elea* & *Cauconia* dicta, inter illam, Arcadiam & Messeniam sita. Ejus urbs primaria *g* idem nomen habebat, eaque ex aliquot pagis coaluerat. b *Peneus* fl. per mediam fluebat urbem, Persarum metu muris cinctam. Postea tamen sine muris ex juramento Ætolorum tuta erat; nemini enim nisi inermi regionem aut urbem illam licebat ingredi. Ad hanc usque *Elin* ex Sicyone, per mille & CC. stadia *Philonides* Alexandri cursor novem diei horis contendit: indeque tertiâ noctis horâ rediit sæpius. Patria fuit c *Phædonis* Philosophi Platonis amicissimi. Inde byssus proveniebat Judaicâ præstantior: equis etiam abundabat Elis.

δ d *Olympia*, quæ *i* & e *Pisa* dicta, ad *Alpheum* fluvium, decem millia passuum ab ejus ostio recedebat. Sesquimilliario ab urbe templum erat Jovis Olympii *k*, pretiosissimis donariis locupletissimum. Quo in numero eminebat Jovis statua aurea, Cypseli munus *l*. Ejusdem item Jovis simulacrum eburneum, summa arte à Phidia elaboratum. Cujus ea magnitudo erat sedentis, ut surgere, si vitam accipetet, non posset, quamvis altum ac magnificum templum id foret, ni capite perrumpere tectum vellet. Hîc quoque erat mira porticus, quæ septies eandem reddebat vocem, eâque de causâ ἑπτάφωνον eam appellabant. Hîc celebrati sunt ludi isti quinquennales, ad quos universa Græcia confluebat per Olympiades. *m*

ε *Mela* à f *Cyllene* urbe *Mercurium Cyllenium* appellatum tradit; quem tamen alii à g *Cyllene* Arcadiæ monte maximo, in quo fingitur genitus, ita cognominatum volunt. At ubrs *Cyllene*, hodie *Chiarenza* dicta, in orâ Peloponnesi occiduâ est apud promontorium Araxum. Elidis urbis erat navale, & commodus portus è Sicilia solventibus. Huc quoque à Plinio *n* collocatur *Cyllene* sinus, & promontorium *Chelonates*: h *Aulon* item, & i *Leprion* opida: & urbs spatiosa admodum k *Cyparissa*, cum sinu l *Cyparissio*.

ζ In occidentali Pelonnesi litore sequitur m *Meßenia*, quæ tamen in meridiem quoque magnâ sui parte se extendit.

HEKEL I.

g Eaque non procul ab *Olympiâ*.

h Sicuti apparet ex *Virgilii* Lib. I. *Georg.* v. 59.

i Olim Stephano teste.

k S. *Olympici*.

l Quæ fortè ad ornatum Ludotum potissimùm erat posita. Hunc morem enim *Romanos* imprimis observâsse, ex *Emundi Figrellii* elegantissimo de *Statuis Illustr. Romanor.* Libr. c. v. discendum est.

m Hi *Ludi* autem instituebantur in honorem *Jovis* ab *Hercule*, qui *Augeâ Elidis* Rege, superatô, repurgatôque ejus stabulô in Campis *Olympiæ* viciuis juxta *Alpheum* Fluvium sacrum Certamen instituit, quod quinto quoque anno, vel sicuti ex Interprete *Lycophronis* apparet quinquagesimo Mense celebraretur, idque eô consiliô ut in illô certamine *Græciæ* Juventus sese penthathlo, sive quinquertio exerceret, *cæstibus* scilicet, *Cursu*, *Saltu*, *Discô* & *Palestrâ*, iisque veluti meditationibus veto certamini præluderet. Huic certamini quintô die finis imponebatur, & Victor, qui *Olympionices* vocabatur, *Oleastrô*, vel uti *Aristoteli* placet, *Oleâ* coronabatur. Conf. *Caroli Paschalii* Lib. VI. de *Coronis* c. XVI. p. 391. & Lib. VII. c. V. p. 469. ubi de More *Græcorum* in *dandis Coronis victricibus* multa sunt legenda.

n Lib. IV. H. N. Cap. V. p. 51.

a Elis. b Peneus fl. c Phædonis patria Elis. d Olympia. e Pisa. f Cyllene. g Cyllene sinus & Chelonates prom. h Aulon. i Leprion. k Cyparissa. l Sinus Cyparissius. m Messenia.

Messene.
Pylus.
Corone.

η *Messene*, ϑ *Pylus*, unde Nestor ille Pylius, ι *Corone*. In κ *Arcadia*,

BUNONIS.

η a *Messene* urbs, regionis caput, eidem & populo nomen dedit *o*. Gravissima & diuturna Messeniis intercesserunt cum Lacedæmoniis vicinis bella: in quibus enituit virtus prorsus heroica, & humana major, *Aristomenis Messenii*, qui deinde inter heroas cultus est. In bellis istis mentio quoque fit b *Ithomes*: quod nomen est montis, ad quem urbs ejusdem nominis. Hanc urbem Lacedæmonii anno belli istius vigesimo tandem in deditionem accepêre, ac solo æquarunt. Post Leuctricam pugnam ab Epaminonda & Thebanis restaurata est. Verùm Messenii cum devicti, aliquoties à Lacedæmoniis defecissent, ab iisdem in servitutem redacti sunt, pejusque servis habiti. Unde proverbium natum est: *Messena servilior*, in eos, qui alieno vivunt arbitrio *p*. Cæterum eadem prope Messenes ratio erat, quæ Corinthi. Utrique enim mons imminebat: illi quidem *Ithome*, huic verò *Acrocorinthus*; quæ loca ad tenendam Peloponnesum maximè oportuna erant, ut cornua ad prehendendum taurum. Itaque Demetrius Phalereus Philippum Demetrii filium non inconcinne monuisse traditur, ut bovem utroque cornu præhenderet, si eum tenere vellet: has nempe urbes duas, & vicinos montes significans; taurum verò Peloponnesum.

ϑ c *Pylus* hæc Messeniorum erat sub monte Ægialeo, à Pylo Triphyliæ cccc. stadiis distans, cæteris, quæ erant, Pylis præstantior, & antiquior: unde proverbium *q*: *Est Pylus ante Pylum. Neleus Nestoris* pater tres tenuit Pylos, ut Pindari habet Scholiastes. Hæc Messenia à *Neleo* condita putatur: unde & *Neleia* dicitur. *Nestor* autem *Pylius* cognominatus vel à *Triphyliaca*; vel à tribus istis, quæ eum sibi asscripserunt. Hanc Messeniorum Pylum dirutam ante, Athenienses in bello Peloponnesiaco instaurarunt, & tenuerunt annos XV. magno cum suæ civitatis bono, Lacedæmoniorum incommodo gravissimo. d *Sphacteriam* etiam, quæ & *Sphagia* dicitur, vicinam huic litori insulam occuparunt, in eaque trecentos Lacedæmonios obsessos fame & ferro absumserunt, aut in deditionem acceperunt; qua clade nobilitata insula est. Ita enim comparatum est, ut, quæ antè loca obscura fuerunt, & ignota, ex aliquo hominum casu & fortunæ momento, fama celebrentur.

ι e *Corone* hodie *Coron*, sub Thematia monte, Thebanorum colonia; ubi Jupiter & Apollo omnium morborum Averrunci colebantur, in Messeniæ orâ maritimâ est: unde vicinus sinus nomen traxit; qui idem ab universâ hâc regione *Messeniacus* dicitur, in quem influit *Pamisus* fluvius, qui idem *Pamissus* & *Panysus* aliis scribitur; hodie vulgo *Pirnaza* *r* dicitur, eorum maximus, qui intra Isthmum sunt. Sinus iste hodie *Golfo de Coron* vulgò nuncupatur. Porrò in eodem Messeniæ litore est f *Methone* ubrs, hodie *Modon*, *Mutune* & *Moitune*, clarissima nunc & præfecti sedes. Una earum septem urbium est, quas Agamemnon per legatos Achilli promittebat. Menelaus enim Spartæ Rex hanc quoque tum possidebat regionem. Bello Actiaco Antoniano *Agrippa*, primo navium appulsu, hâc potitus est urbe, & Bocchum Maurusiorum Regem Antonii partes sequutum, hic captum, interfecit *ſ*. In eâdem ora erat g *Asine*, unde h *sinus Asinæus*; i *Helos* item, & promontorium k *Acritas*: l *Tomæus mons*, qui à cultro tonsorio *t*, cujus similitudinem habere dicitur, nomen traxisse videtur; m *Coryphasium* promontorium *v*. Plura prætereà memorantur hîc opida; n *Cardamyla*, o *Pheræ*, p *Thuria*, q *Gerenia*; unde *Nestor Gerenius* Homero & Poëtis, ut à *Pylo Pylius* dicitur.

κ r *Arcadiam* Peloponnesi regionem mediterraneam Peloponnesiacæ gentes undique cingunt. Montosa est, montiumque Arcadiæ maximus *Cyllene*, Mercurii incunabulis celebris.

HEKELII.

o *Castaldo* hodie dicitur *Mattagia*, aliis *Moseniga* & *Nisin* scribitur quoque frequenter per simplex s.

p Vid. *Erasm.* Chil. II. Cent. IX. *Adag.* XX. p. 488. col. a.

q Ap. *Erasmum* Chil. II. Cent. VIII. Ad. XLV. col. a. & *Manutium* in *Adag.* p. 704. col. a.

r Atque *Straboni Amathus*.

ſ Incolæ à vicinis dicti sunt *Aposphendoneti*, i. e. fundarum telis pulsi. Est & *Methone* Urbs *Thraciæ* & littoralis *Peloponnesi*.

t Sutoriô.

v Hoc *Niger* Geographus *Cabo Junchi* nuncupat. Est & *Coryphasium* Parva *Laconum* Regio, *Pylo* propinqua.

BUNO-

a Messene urbs. b Ithome mons & urbs. c Pylus. d Sphacteria ins. quæ & Sphagia. e Corone sinus Messeniacus. f Methone. g Asine. h Sinus Asinæus. i Helos. k Acritas. l Tomæus mons. m Coryphasium prom. n Cardamyla. o Pheræ. p Thuria. q Gerenia. r Arcadia.

dia, λ *Tegea*, *Stymphalus*, μ *Mantinea*, & ν *Megalopolis*: Polybii patria. ξ In *Laconica*, ο *Lacedæmon*, totius Græciæ quondam potenten- Tegea. Stymphalus. Mantinea. Megalopolis. Lacedæmon.

BUNONIS.

λ a *Tegea* seu *Tegæa*, è novem pagis composita, habitata est fortibus & bellicosis viris: itaque & Lacedæmonios quandoque armis vicerunt; & in eas, quas in ipsos paraverant, catenas aliquando Lacedæmonios compegere, & cum vicinis *Pheneatis* eâdem lege, & fortuna bellum diuturnum composuerunt, quo cum Albanis Romani, interventu nempe singularis certaminis trigeminorum ab utraque civitate. Hic ossa *Orestis*, gigantis inventa sunt, Solino teste, Olympiade 58. Tégeæ quoque vixit *Aristarchus* Poëtæ Euripidis synchronos; qui tragœdias scripsit 70. vixitque annos 80. x b *Stymphalus* urbs est ad *Stymphali* montis radices, Tegeæ proxima. In vita Iphicratis ejus fit mentio *y*. Vetus illa periit, ex nova Hadrianus Imperator aquas Corinthum deduxit: *Stymphalus* mons Herculeo labore notus est. Est & *Stymphalus lacus*, qui ex eodem monte profluens, mutato nomine deinde *Erasinus* dicitur. *z*

μ c *Mantinea*, ex quinque pagis quasi conflata, Megalopoli proxima nobilitata est *Epaminondæ* Thebani alterâ de Lacedæmoniis partâ victoriâ, qui gravissimè in pugna vulneratus æquissimo deinde animo exspiravit. Cæterum Mantinenses urbem hanc in gratiam *Antigoni* Macedonis *Antigoniam* appellarant: quod nomen longè post sustulit, & pristinum revocavit *Hadrianus* Imperator Rom.

ν d *Megalopolis* Arcadiæ urbs primaria; Epaminondæ consilio condita, quo tempore is Lacedæmonios ad Leuctra vicerat. Muro cincta urbs ab initio non videtur.

ξ e *Laconica* in meridionali Peloponnesi litore attingit Messeniam; quæ tamen & orientalem ejus bonam magnamque partem complexa est; hodie *Zaconia* sive *Sacania* dicitur *a*. Lacones in rebus agendis lunam observabant, nec prælium, nisi in plenilunio, ex Lycurgi instituto inibant.

ο f *Lacedæmon* urbs sine mœnibus ad Eurotam fl. fortitudinis, patientiæ & continentiæ laude nobilis, ad has enim maximè virtutes *Lycurgus* legislator institutis & legibus suis eos formarat *b*. Apud eosdem tamen *furtum* non modo permissum; sed & commendatum fuit. Ad g *Eurotam* fluvium exercere se Lacones soliti sunt decursu, & id genus laboribus. In *sinum Laconicum* se effundebat *Eurotas*, ad quem in litore erat h *Gitthéum* sive *Gythéum*, navale Laconum & urbs *c*. Eam *L. Quinctius* obsessam oppugnatamque in deditionem tandem accepit. Lacedæmoniorum classem hîc subductam incendere parabat *Themistocles*; quod tamen consilium ejus, ut parum honestum, repudiarunt Athenienses, auctore Aristide. Ab hoc opido ad Cretam insulam certissimus cursus est. Non longè à Gythéo i *Tænarum* abest promontorium, longissimè in Meridiem procurrens, in eoque ejusdem nominis *opidum* cum templo *Neptuni*. Ad hoc promontorium, altissimis specubus & cavernis hians, inferorum aditum statuebant poëtæ: ibique *Orpheum* ad regna Ditis descendisse fingebant, repetitum conjugem suam Eurydicem. Alterum Laconicæ promontorium k *Maléum*, Μαλεία, Μαλέα Cretæ insulæ obversum, longissimè in mare procurrit. *Malæam* etiam vocant, & *Maléam* hodie *Capo Malio*. Navigantibus ob ventorum sævitiam, ac maris iras periculosum est hoc mare. *Corcyræi* in bello Persico Xerxis classem suam LX. navium ad Tænarum & Pylum continebant dolo malo, eventum belli speculantes, & feliciori parti se vendituri. Ad Græcos autem hanc afferebant excusationem, ventis prohibitos *Maléam* superare non potuisse. l *Sinus* inter Malæam & Tænarum *Laconicus* appellatur *d*. Ad eundem sinum, eo situ est m *Cythéra* insula, hodie *Cerigo*, cum ejus nominis *opido* & *portu*, ut, qui eam teneat, facillimè Laconicam infestare inde queat *e*. Itaque *Chilon* olim Lacedæmonius, unus è septem Græciæ sapientibus, satius esse civitati Spartanæ dicebat, illam insulam fluctibus obrui, quàm exstare incolumem. Neque quicquam rectiùs Xerxi suadere poterat *Demaratus*, ipse Laco, quàm ut Rex eam insulam occuparet, Lacedæmonios territans, eosque à cæteris Græcis avertens.

HEKELII.

x Est etiam *Tegéa* in *Cretâ* à *Talthybiâ*, *Stephanô* referente condita.

y Ab hâc Urbe *Minerva* dicta est *Stymphalia*, quòd Templum in eâ habuit.

z Ab hôc Lacu *Stymphalidæ Aves* appellatæ sunt, quæ tantæ magnitudinis fuisse dicuntur, ut Solis radios obumbrarent, omnemque *Arcadiam*

a Tegea. b Stymphalus urbs, mons, & lacus. c Mantinea. d Megalopolis. e Laconica. f Lacedæmon. g Eurotas fl. h Gytheum. i Tænarum prom. & op. k Maleum prom. l Sinus Laconicus. m Cythera insf. cum op.

Leuctrum. Amyclæ. Argos. Nemea. Mycenæ. Nauplia. Trœzen.

tentissima, eadem & *Sparta*; π *Leuctrum*, ϱ *Amyclæ*. In σ *Argia*, τ *Argos*, Hippium cognomine, templi Junonis, unde *Juno Argiva*, vetustate & religione percelebre; υ *Nemea*, φ *Mycenæ*, χ *Nauplia*, ψ *Trœzen*, fide societatis Atticæ

cadiam devastarent, donec ab *Hercule* ænei crepitaculi sonitu pellerentur.

a Olim dicta est *Hecatompolis*, à numerò np. centum Civitatum, quarum omnium Caput fuit *Lacedæmon*, alio nomine *Sparta* & ob severam Disciplinam *rigida* appellata.

b *Chilonis* unius ex illô inclutò Sapientium *Græciæ* numero Patria fuit dulcissima.

c Hanc Urbem *Hercules* & *Apollo*, depositis eò loci simultatibus, commui operâ condidisse dicuntur.

d *Ptolomæo* Laconicus, *Castaldo* autem *Golfo de Colochina appellatur*.

e Hæc insula nonnullis, *Plinio* inprimis quondam vocata est *Porphyris*, sive, ut placet *Eustathio*, *Porphyrusa*. *Bordonius* in suo *Insulari* Opere eam & *Schoteram* vocatam esse scribit.

BUNONIS.

π [a] *Leuctrum*, Leuctrorum Bœotiorum colonia ad Tænarium promontorium est: de hac urbe perpetuo contenderunt Lacedæmonii & Messenii: De qua re vid. Pausanias. *f*

ϱ [b] *Amyclæ* eo fuerunt situ, quo hodie *Vordonia* est; vel non longè inde, xx. stadiis à Sparta, Castore ac Polluce *g* celebres: olim *Limnæ* dictæ.

σ [c] *Argia*, hodie *Romania*, inter Arcadiam & mare Ægæum *Argolis* quoquè dicitur ab

τ [d] *Argo* urbe primariâ, per quam [e] *Inachus* amnis fluit: unde porrò *Argivi* populi appellati sunt. *Argos* hoc cognominatum est *Hippium*, ab equis, qui generosi & multi inde proveniunt. *Pyrrhus* Epiri Rex urbem hanc oppugnans occisus est jactâ vetulæ cujusdam manu in caput ejus tegula. Argos societati corporis Achaici deinde se inseruit; & cum cæteris venit in potestatem Romanorum.

υ [f] *Nemea* Νεμέα in Mediterraneis, inter Cleonas, & Phliuntem, interque Argos& Corinthum sita est. Hic lucus erat, in quo Argivi *ludos* celebrare soliti, [g] *Nemæa* dictos, in honorem Herculis, qui leonem ibi immanem occidisse dicitur *h*. * Tres igitur in Peloponneso fuerunt totidem certaminum publicorum sedes. [h] *Isthmia* prope Neptuni templum, in Isthmo celebrata: [i] *Olympia* in Elide, ad hanc urbem item cognomen in Argolica.

φ [k] *Mycenas* Argo urbi vicinas tenebat *Agamemnon*; sicut Spartam frater ejus *Menelaus*. Funditus autem deletæ sunt Mycenæ, ut ne vestigium earum supersit. In Myceno agro [l] *Lerna* palus est; in qua Hydram fabulantur fuisse. In eandem sordes & purgamenta urbium suarum solebant deferre accolæ. Unde proverbium: *i Lerna malorum*. *k*

χ [m] *Nauplia*, hodie *Napoli di Romania* *l*, olim Argiæ regionis navale & opidum maritimum, nunc regionis caput, & præfecti Turcarum sedes est: ad hunc portum Ægyptii olim cum Danao appulerunt.

ψ [n] *Trœzen* in litore Argolico, quod Orientem respicit, è regione Athenarum trans Saronium sinum sita, olim Neptuno sacra erat; indeque & *Posidonia* *m* dicta est. Huc Athenienses, adventante cum innumerabili multitudine in Græciam Xerxe, conjuges liberosque suos miserunt, ut ipsi tanto animosius dimicarent in hostem, ex mœnibus ligneis, id est, navibus, sese defensuri. Trœzenii quoque benignè acceptos Athenienses omni humanitate complexi, debitisque officiis ac studiis prosequuti sunt.

HEKELII.

f Est & *Leucrum Laconicæ* & *Arcadiæ* urbs, quod probè observandum est iis, qui ejusmodi Loca Synonymica persæpe solent confundere.

g Quorum Patria dicuntur fuisse.

h Quanquam sunt qui Ludos hos in honorem *Archemori*, *Lycurgi*, *Nemeæ* Regis, Filioli, quem cum *Hysipyle* nutrix *Argivis Langiam* Fontem ostensura in gramine deposuisset, serpens è proximis Virgultis arrepens interfecit, potius institutos velint.

i Apud *Erasmum* Chil. I. Cent. III. *Adag.* XXVII. p. 92. col. a. atque *Manutium* in *Adag.* p. 130. col. a.

k Pro Malis plurimis ac simul in unum congestis, seu accumulatis.

l *Sophiano*.

m *Straboni* ac *Pausaniæ*, sed *Stephano* aliisque *Saronia*, *Aphrodisia*, *Apollonia* & *Anthanis*.

BUNO-

a Leuctrum. b Amyclæ. c Argia. d Argos. e Inachus fl. f Nemæa. g Nemæa. h Isthmia, & i Olympica certamina. k Mycenæ. l Lerna pal. m Nauplia. n Trœzen.

ticæ illuſtris; [a] *Epidaurus*, Æſculapii templo inclyta. Epidaurus.

BUNONIS.

[a] Inde non longè aberat [a] *Epidaurus* in Argiæ litore orientali, apud Spiræum promontorium, & ſinum Saronicum, montibus undique aut mari cincta. *Æſculapius* ibi omnis generis morbos ſanare creditus eſt: & tabulæ in templo ejus ſuſpenſæ indicabant, quo quiſque morbo liberatus foret. Romani quum peſtilentia laborarent, Sibyllinorum librorum auctoritatem ſecuti, communem illum Græculæ gentis medicum, miſſis legatis, ſub anguis ſpecie latentem, in Italiam abduxerunt, eique in Tiberis inſulam ingreſſo, eodem loco ædem Æſculapio ſtatuerunt. Cæterùm præter iſta, obſcurioris famæ in Argia opida erant. [b] *Tiryns*, [c] *Aſine*, [d] *Orneæ*, [e] *Hyſiæ*, [f] *Hermione*; unde brevis ad inferos deſcenſus eſſe dicebatur. Huic vicinum erat [g] *Scyllæum* promontorium, à *Scylla* ita dictum, quod in mari à *Minoë* ſubmerſa, cui patriam Niſæam prodiderat, ibi ejecta tandem & ſepulta foret. Promontorio huic adjacet [h] *Calauria* inſula parva, Neptuni aſylo olim celebris. In illo Neptuni templo *Demoſthenes*, Athenienſis interiit. Fuit & *Amphictyonum* quidam hic *conventus* VII. urbium.

a Epidaurus. b Tiryns. c Aſine. d Orneæ. e Hyſia. f Hermione. g Scyllæum prom. h Calauria inſ.

CAP. VIII.

De Hellade ſeu Græcia propriè dicta, & Theſſalia.

I.

Peloponneſo anguſto tramite ſeu Iſthmo annectitur regio, quæ *Hellas* Græcis, Latinis *Græcia proprie dicta*, eſt. Limites ab *Occaſu* habet Acheloum amnem, quo ab Epiro ſubmovetur; à *Septentrione* Othrym & Oetam montes, quibus à Theſſalia dirimitur; ab *Ortu* mare Ægeum: à *Meridie* Saronicum Corinthiacumque ſinus, & in medio utriuſque Iſthmum, qua Peloponneſo adhæret. [1] Græciæ propriè dictæ limites.

II. *Par-*

REISKII.

1 a Hellas & Græcia, ſi Græcos veteres Romanoſque conſulas, aut totam, quouſque patuit, regionem ſignificat, aut hujus partes ſingulas, & unam ex his præcipue: Totam ſupra vidimus, nunc partem videbimus, quam Romani Græciam proprie dictam, Ptolemæus Achajam, Plinius in Epiſt. Lib. VIII. meram Græciam nuncuparunt. Hellas ergo iſta amplam obſervationum ſegetem præbet, inſtituto tamen noſtro minus congruam: Cui enim non dictus Hylas? ſic cui non Hellas dicta ex communi veterum Scriptorum elogio innotuit? [b] Achaja porro ex ætate C. Cæſaris Auguſti ac Imperatorum ſuccedentium uſu & conſuetudine latius, excurrit, quam arctior ex ſenſu Ptolemæi Græcia, eaque aut proprie aut ſpecialius dicta: Hæc quippe in Macedonia Diœceſi primum occupat locum, & in Notitia Imp. Rom. proconſularem facit provinciam, cui vetus Græcia cum Locris, Phocide, Attica, Bœotia, totaque Peloponneſo ſuberant. Metropolin vero [c] Corinthum habuit, urbem opibus emporioque florentiſſimam, ſed ob motus Achaicos, quos conflaverat, per L. Mummium Conſulem Rom. A. V. C. 608. captam & ignibus deletam. Sic Turcica Corinthus hodierna Turcis diffugientibus A. 1687. in cineres redacta, cum *Acro Corintho*, caſtro proximo & caſtello ad ſinum Arcadicum ſtructo, quod *Torneſum* nominant, *Salonaque* ampliſſima urbe, in [d] Venetam ditionem venit. Paulo antea duce Mauruſino [e] *Patræ*, hiſque vicina duo caſtella munitiſſima (Dardanellas nominant) Moliecrus atque Rumelia, & [f] *Lepantus* ſive Naupactus in poteſtatem eandem Reipublicæ conceſſerunt: Tandem etiam [g] *Athenæ*, (Setinis nunc dicta) cum agro univerſo; Unde poſtea in *Eubœam* inſulam ſive Nigropontum

V v cuncto

a Hellas duplex. b Achaja duplex. c Corinthus. d Ab Venetis capta. e Patræ. f Cum Dardanellis Lepantus. g Athenæ.

Partes Græciæ. II. *Partes* seu regiones Græciæ sunt; *Ætolia*, *Doris*, *Locris Ozolæa*, *Phocis*, *Megaris*, *Attis* seu Attica, *Bœotia*, & *Locris* Epicnemidia.

Urbes Ætoliæ Doridis. III. Urbes claræ fuerunt; α *Ætolorum*, β *Chalcis*, γ *Calydon*, δ *Olenus*. In ε *Doride*, ζ *Bojum*, *Cytinium*, *Pindus*. In η *Lo-*

cuncto impetu irruebatur, licet res ea non ex voto successerit. Urbs alias ea quâ barbariem Græcarum omnium facile prima, 22000. hominibus habitari fertur, 15000. Græcis, 6000. Latinis, 1000. Turcis: Sic Tavernier part. I. cap. 8. Pet. du Val part. II. Geogr. & Sponius in suo Itinerario recensent. Sed quorsum delabimur? a *Thessalia* nos ad sese vocat: Hæc Strabone teste Lib. IX. variis quondam nominibus notata, optimum in bellis equitatum aluit: Regem etiam Deucalionem, Græcarum gentium parentem, cujus ætate diluvium totam Græciam oppressit A. post Israëliticam ex Ægypto migrationem tertio, uti Petavius conjectat. Quod si Notitiam Imp. Rom. priscam consulas, hæc provincia Præsidialis erit, suo Præsidi subjecta, & sinum ad Maliacum, ubi Thermopylæ jacent, producta: caput habuit b *Larissam*, hodieque habet veteri Episcopatu celebrem: A quo Heliodorus maluit imprudenter discedere, quam fictos Theagenes & Cariliæ amores recantare. Huc ad hanc urbem sese fuga Turcicus Seraskier recepit, Thebisque (quas Stives nuncupant) numerosius imposuit præsidium, cum Veneti ex Attica subjugata A. 1687. excursiones validissimas iterarent. Sed quid in hanc rem plura tum de partibus quatuor, nempe Thessalia speciatim dicta, Pelasgia, Magnesia Phthiotide, tum de urbibus singulis? Partes illæ à Suida tetrarchiæ nec iisdem nominibus appellantur.

BUNONIS.

α c *Ætolia* ab Acheloo flumine incipit, & à Locris Ozolis Eveni fl. ostio separatur. Utraque regio maritima est, neque magnis admodum spatiis porrecta. *a*

β d *Chalcis* ad Campylum fl. est, inter Calydonem urbem ad Austrum; & Callidromum montem ad Boream ad Coracis montis radices. *b*

γ e *Calydon* Ætoliæ urbs princeps ad Evenum fl. à cujus ostio septem millia passuum jacet in Boream. Inde f *fretum Calydonium* minus mille passuum latitudine, inter Rhium & Antirrhium promontoria, in ora sinus Corinthiaci intercedit *c*. Ab urbe ista g *Silva Calydonia*, & *aper* appellatus est, quem *Meleager* *d* interfecit. *e*

δ h *Olenus* inter Calydonem & Chalcidem ad Evenum fluvium est, ejusque rudera tantum superesse tradit Strabo *f*. *Capella Olenia* inter astra à Poëtis locata est, quam Jovi lac præbuisse fabulantur *g*. Cæterùm Ætoli potentiâ & armorum studio plurimum olim valuerunt, & res bello magnas gesserunt, non contra Græcos modo, sed & Romanos, socios antè & fœderatos. Itaque victi tandem in potestatem eorum venêre; & Atheniensium Rhodiorumque precibus pacem impetrârunt. Ferocia tamen eorum graviter castigata est, principibus in Latomias conjectis. *h*

ε i *Doris* à Septemtrionibus Othry continetur monte: à Meridie Ætolos & Locros habet finitimos: & ab Ortu Phocenses. *i*

ζ k *Bojum* vel *Bojon* haud longè à *Cytinio* abest. Reliqua hujus regionis opida minùs clara sunt. Præter hos in Achaja Dores, alii ejusdem nominis fuêre in Thessalia ad Sperchium flumen: item alii in Asia minori, quorum Halicarnassus. Cæterum *Dores* naturâ erant loquaces. Unde adagium *k*: *Doribus Doricè loqui*. Sed & *Dorica musa* proverbium apud Aristoph. in Cleonem dicitur, qui non aliud genus harmoniæ didicerat, præter Doricæ; alludens ad Δῶρον, *munus*; munerum avidum eum significans. *l*

HEKELII.

a *Stephanus* dicit, hanc Regionem in tertiô Sinu *Europæ* esse sitam, & *Epiro*, *Acarnaniæ* & *Locris* finitimam, ab *Ætolô*, *Martis* Filiô, sic dictam.

b. Ab hâc Urbe fluere *Acheloum* inter *Geographos* Constat.

c Hanc Urbem cum cæteris *Ætoliæ* Urbibus hodiè in ruinis jacere ex *Magini* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 172. fac. b. discendum est.

d OEnei Pater.

e Vid. *Ovidius* Lib. VIII. *Metamorph.* Fab. VIII. seq.

f Libr. VIII. *Geogr.* p. 707. addens loc. cit. p. 703. quod præter hunc *Olenum Melas*, magnus Amnis labatur.

g Notandum autem, quòd hæc *Capella*, alias *Amalthæa* dicta, dicatur *Olenia*, non ab *Olenô* *Ætoliæ*,

a Thessalia. b Larissa. c Ætolia. d Chalcis. e Calydon. f Fretum Calydonium. g Silva Calydonia. h Olenus. i Doris. k Bojum.

ⁿ *Locris Ozolis*, ᶿ *Naupactus*, quæ nunc *Lepanto*, Turcarum clade illuſtrata. In ᶥ *Phocide*, ᵏ *Anticyra*, ᵡ *Cyrrha*, ᵘ *Pythia*, ᵛ *Delphi* ſub Locrenſium. Phocenſium. Pythia.

Ætoliæ, nec ab *Olenô Bœotæ*, ab *Olenô*, *Vulcani* Filiô, aliàs ita denominatâ, ſed ab *Oleno*, *Achajæ propriæ* Oppidô, quod non procul à *Patris* & *Araxô* Promontoriô diſtat. Ibi enim *Jovem* à lacte *Amalthææ Capræ*, quæ inde dicta *Olenia*, nutritum atque educatum ferunt.

h *Ætoliæ* Populos, Oppida ac Fluvios denominavit *Plinius* Lib. IV. H. N. c. II. p. 50.

i Appellata autem eſt hæc Regio *Doris* à *Doro*, *Neptuni* & *Alopes* Filiô, ex quâ Regione qui originem traxerunt, quâcunque in parte Terrarum conſederint, *Dores* appellati ſunt. Eſt & *Doris* Urbs Doricæ Regionis.

k Apud *Eraſm.* Chiliad. IV. Cent. X. Adag. LXII. p. 835. col. b.

l Vid. eundem *Eraſmum* Chil. II. Cent. V. Adag. XLV. p. 412. col. b.

BUNONIS.

ⁿ [a] *Locri Ozoli* vel *Ozolæ* Ætolis contermini, circa fauces ſinus Corinthiaci incoluerunt; ab ortu finitimos habuerunt Phocenſes.

ᶿ [b] *Naupactus* vel *Naupactum* in orâ ſinus Corinthiaci, apud ejus fauces, & *Antirrhium*; à navibus ibi fabricatis ſive compactis dictum eſſe Strabo auctor eſt. Hodie præfecti Turcarum ſedes eſt. Victoria maritima, qua Turcæ ſuperiori ſeculo loco hoc victi, denuo nobilitatum eſt Naupactum. In eadem regione erat quoque [c] *Amphiſſa*, magna ac nobilis urbs, utrimque montibus incluſa; ab Amphictyonibus everſa. Habebat arcem, in qua Palladis ſimulacrum Trojâ delatum fuerat poſitum. *m*

ᶥ Locris verſus Ortum contermini fuerunt *Phocenſes*, quorum regio [d] *Phocis* Sinum Corinthiacum habens ad Meridiem.

ᵏ [e] *Anticyra* ſeu *Anticyrrha* ad ſinus iſtius litus inter Criſſam & Siphas eſt. & *Phocica* cognominatur. Eſt quoque *Anticyra* ad OEtam montem, & ſinum Maliacum: utrobique naſcitur helleborus. Unde adagium *n* in amentes ortum: *Navigat Anticyram.* Plinius *o ſcribit* helleborum, candidum præſertim, in tam promiſcuo fuiſſe uſu, ut plerique ſtudiorum gratiâ ad pervidenda acrius, quæ commentabantur, id ſæpius ſumptitaverint: ut *Carneades* reſponſurus Zenonis libris. *Druſum* quoque conſtat hoc medicamento liberatum comitiali morbo in Anticyra inſula. Plinio igitur & Agellio *Anticyra* eſt inſula. *Strabo* lib. IX. Geogr. duas commonſtrat *Anticyras*, & in *altera* quæ ſit poſt Criſſam opidum helleborum naſci: in *altera* ejuſdem nominis, quæ ſit ad ſinum Maliacum, & OEtam montem, optime temperari: Atque in eam quam plurimis è regionibus adnavigari *p* ſanitatis gratiâ. *Pauſanias* lib. ult. ſcripſit, ſupra *Anticyram* montes eſſe magnopere petricoſos, in his copioſe provenire helleborum, nigro purgati alvum, albo vomitum cieri, ac ſuperiora corporis purgari.

ᵡ [f] *Cirrha*, *Cyrrha*, ſive *Cirra* ad Parnaſſi montis radices *q*, Delphorum navale ad Criſſæum Corinthiacum ſinum eſt, à Delphis IX ſtadia in Auſtrum diſtans. Hinc *Apollo Cyrrhæus* appellatur.

ᵘ [g] *Pythia* vel *Pythos* urbs Delphis proxima erat: ubi *Pythia feſta* *r* celebrata, ob *Pythonem* ſerpentem ab *Apolline* interfectum; ex quo *Apollo Pythius* cognominatus eſt.

ᵛ [h] *Delphi* VII. millia paſſuum à Criſſa, & X à Cyrrha, etiam nunc *Delfo*, non tantum Oraculo & templo iſto Apollinis; ſed etiam Amphictyonum collegio olim fuerunt inſignes. Quamquam Strabonis ætate utrumque exhauſtum erat. *ſ*

HEKELII.

m *Stephanus* dicit, *Amphiſſam* etiam *Armeniæ* Regionem eſſe.

n Apud *Horatium* Lib. II. *Serm.* Sat. III. v. 165. in *ſpecie* in *Stoicum* quendam inſanum & mentis morbô laborantem; in *genere* autem, ſicuti ex *Eraſm.* Chil. I. Cent. VIII. Adag. LII. p. 232. col. a. videre eſt.

o Lib. XXV. c. V. p. 457. & ex eô *Gellius* Lib. XVII. N. A. c. XV. p. 565. ſeq.

p Θεραπείας χάριν.

q Ubi *Apollo*, qui dictus hinc *Cyrrhæus* à *Seneca* in *Hercule OEteô*, olim religioſiſſimè colebatur.

r H. e. *Ludi Apollinares.*

ſ Vid. eund. *Strabon.* M. Lib. IV. *Geogr.* p. 341.

Vv 2 BUNO-

a Locri. b Naupactus. c Amphiſſia. d Phocis. e Anticyra opidum & Anticyra inſula helleboro nobilis. f Cyrrha. g Pythia. h Delphi.

ſub monte ξ Parnaſſo, clariſſimum quondam in terris oracu-
Bœotiorum. lo Apollinis opidum. In ο Bœotia π *Orchomenum*, ϱ *Theſpiæ*, σ *Lebadia* τ *Chæronea* Plutarcho clara, υ *Platææ*, φ *The-*

BUNONIS.

ξ Imminebat Delphis a *Parnaſſus* t mons biceps, ſedes & domicilium Muſarum Poëtis; quorum ingeniis ille vel maximè nobilitatus eſt v. Ab eo monte partes quondam avulſas exercitum Gallicum obruiſſe ferunt, quem ad diripiendum templum Delphicum ducebat *Brennus*. In eâdem regione erat b *Helicon* mons, celebritate non inferior Parnaſſo. Nam & in eo monte domum quaſi ſtatuebant Muſarum priſci vates: adeoque ab eo ipſas *Heliconiades* vocabant x. Prope Delphos quoque ponitur c *fons Caſtalius* y. Ad litus iſtius ſinus etiam erat d *Criſſa* opidum celebre; unde nomen traxit non modo e *Campus*, ſed & *Sinus Criſſæus*, qui & *Corinthiacus* dicitur, inter Phocidem & Peloponneſum interjectus. Cæterùm *Phocenſes*, aliquando in prælium contra Theſſalos z ituri, mulieres liberoſque ſuos in unum locum congeſtos comburendos illico mandarunt cuſtodibus; ubi ipſi à Theſſalis fuerint victi: quod conſilium & mandatum ipſæ quoque approbarunt mulieres. At quum victoriâ potiti eſſent Phocenſes, non adimpletum fuit conſilium iſtud. Ex ea deliberatione natum eſt proverbium *a*: *Phocenſium b deſperatio*; de ſtulto & inſano conſilio.

ο Phocidem ab Ortu attingit *Bœotia*, *Aonia* priùs & *Ogygia* dicta; Attice etiam & Theſſaliæ contermina eſt.

π *Orchomenum* ſive f *Orchomenus* Claroneæ urbs vicina, adhuc *Orchomeno* dicitur; olim ibidem erat templum *Charitibus*, h.e. *Gratiis* ab Eteocle dicatum, ditiſſimum, cui Thebani tributa pendebant. Ejus ſolum aliquando à talpis fermè totum everſum eſt.

ϱ *Theſpiæ* ſive g *Theſpiæ* infra Heliconem montem ad ſinum Criſſæum fuerunt ſtructæ, Platæis finitimæ & Muſis conſecratæ, quæ inde etiam *Theſpiades* dictæ *c*. *Fons* ibi erat *d*, in quo Narciſſus ſe viſum amavit perdite. *Glycerium* inſigne Theſpienſium ſcortum tabulam h Cupidinis, multis talentis æſtimatam, à Praxitele ſibi donatam, civibus ſuis dono dedit. In agro Theſpienſi ad dextram Heliconis, 40. ab urbe ſtadiis, loco aſpero & ſublimi i *Aſcra* fuit ſita, *Heſiodi* patria. *e*

σ *Lebadia*, ſive k *Lebadea* Chæroneæ finitima, nunc *Badia* dicitur. In ejus agro nullæ reperiuntur talpæ, Plinio teſte. Ad eam antrum fuit l Trophonii.

τ m *Chæronea* in finibus Phocidis ad Cephiſſum *f* fl. *Plutarchi g* patria, hoc tempore jacens, nomen antiquum retinet. Ad eam urbem Athenienſes à Philippo Macedonum Rege ſuperati, magnaque clade affecti, magnis opibus exuti ſunt. n *Coronea* huic urbi finitima eſt, hodie *Corone*, ad quam Ageſilaus vicit Thebanos, Athenienſes eorumque ſocios.

υ o *Platææ*, ſive *Platæa* apud Citheronem montem, ad Aſopum fl. inter Theſpias & Thebas, olim urbs celebris *h*. Ad eam *Mardonius*, Perſici exercitus dux, à Græcis *Pauſaniâ* duce acie victus, cum florentiſſimis Perſarum copiis occubuit *l*.

HEKELII.

t Ideò prius *Larnaſſus* dictus, quòd *Larnax*, Id eſt, Arca *Deucalionis*, illuc appuliſſet.

v Hodie Coſtaldo dicitur *Parnaſo*, & Sophiano *Liacura*.

x Vocatus autem eſt *Helicon* ab *Helicone*, qui ibi cum *Cithærone* Fratre ſingulari certamine pugnâſſe fertur.

y Etiam *Muſis* ſacer.

z Erga quos atrox odium & irreconciliabilis ſimultas, ſive, ut loquitur *Plutarchus*, ἄσπονδος πόλεμος omninò erat.

a Apud *Eraſmum* Chil. IV. Cent. IV. *Adag.* I. p. 741. col. a. & *Manutium* in *Adag.* p. 1059.

b S. *Phocica*.

c Vid. *Strabo* Lib. IX. *Geogr.* p. 745.

d *In quô* Narciſſus imaginem ſui conſpexit, & præ ardenti amore erga ſe ipſum extabeſcens vitâ privatus eſt & in Florem ſui nominis evaſito, ſicuti finxit *Ovidius* Lib. III. *Metam.* Fab. VII.

e Sicuti *Strabo* loc. cit. teſtatur.

f Et *Orchomenum* Fl. arundinis tibialis fertilitate nobil.

g Hiſtoriæ Scriptoris diſertiſſimi & morum Præceptoris inſignis, qui duo egregia ac eruditiſſima poſt ſe reliquit volumina, de quibus vid. CL. noſtrum *Quenſtedtium* in *Dialogô* de *Patriis* Viror. illuſtr. p. 410.

h A latitudine Nemorum ſic dicta.

i Eodem

a Parnaſſus m. b Helicon m. c Caſtalius fons. d Criſſa. e Campus & ſinus Criſſæus. f Orchomanus. g Theſpiæ. h Cupidinis tabula. i Aſera. k Lebadea. l Trophonii antrum. m Chæronea. n Coronea. o Platææ.

φ *Thebæ* cognomine *Bœotiæ*, duobus diis alumnis Hercule & Libero maxime celebres, potens quondam civitas; χ *Delium*, ψ *Aulis* portu clara, Agamemnoniæ Grajorumque *k* in Trojam conjurantium claſſis ſtatio: ω *Leuctra* Epaminondæ Thebani pugna adverſus Lacedæmonios victoriaque clara. In 1. *Megaride*, unde regioni nomen **Megarenſium.**

i Eôdem nomine eſt Inſula in Mari *Libycô*, quaſi oppoſita ad *Cyrenem*.

BUNONIS.

φ [a] *Thebæ Bœotiæ* ſeptem portarum, inter Aſopum & ad Iſmenum fluvium olim ſitæ, hoc tempore jacent *l*. Urbs hæc potentia & rerum magnitudine per Græciam olim celeberrima, condita primùm fertur à *Cadmo*, aut ab *Amphione*: multos virtute & eruditione præſtantiſſimos viros tulit; *Linum* & *Pindarum* Poëtas; *Cebetem* Socratis familiarem; *Epaminondam* & *Pelopidam* Imperatores fortiſſimos. In hac *hirundines* non nidificant; ſicuti Athenis non videntur cornices, Plinio teſte *m*. *Alexander M.* ſub ipſam expeditionem Aſiaticam contra Darium Thebas expugnatas delevit; Pindari tamen ædibus parci juſſit; paternoſque conſervavit hoſpites. *Philippus* enim obſes apud eos fuerat educatus. Cæteri partim interfecti, partim venditi ſunt. *Caſſander* xx. annis pòſt eam urbem inſtauravit. Alexandri potiſſimùm odio. Quam rem multæ civitates non modo Græciæ, ſed & Siciliæ atque Italiæ, magno ſtudio adjuverunt *n*. *Legem* Thebanorum *de infantibus non exponendis*, humanitatis & æquitatis plenam; refert Ælianus. Thebarum arx [b] *Cadmea* munitiſſima erat; cujus frequens fit mentio in Hiſtoria Græca. Porrò apud Thebas [c] *Helicon* lucus eſt: [d] *Cithæron* ſaltus, & amnis [e] *Iſmenus*; fontes [f] *Arethuſia*, [g] *Dirce*, unde *Pindarus* Horatio *p* *Dircæus* vocatur, [h] *Aganippe* & [i] *Hippocrene*, quos *Cadmus* in alitis equi ungulâ reperiſſe fingitur; iidem poti inſpirationem literarum facere finguntur. Cæterùm ab his Thebis *p* Bœotiis diverſæ ſunt *Thebæ Ægyptiæ* in Thebaide; & *Thebæ Lucaniæ* in Italia.

χ [k] *Delium* opidulum ad oram maritimam fuit *q* contra Eubœam inſulam, Tanagræ finitimum. *r*

ψ [l] *Aulis* opidum cum portu magno contra Chalcidem ſita ad Euripum. Hic Græci in Trojanos expeditionem parantes conjurarunt.

ω [m] *Leuctra* ſive *Leuctrum* opidum inter Theſpias & Platæas ad Cithæronis radices in finibus Megaridis ſitum erat. Fuerunt præterea in Bœotia opida clariora [n] *Tanagræ* ad Thermodontem amnem. Thebis vicina, hodie *Anatcria*: hanc urbem Stephanus ait ab Homero *Græam* vocari, ab Ariſtotele *Oropum*. Cur *Græa* dicta fuerit, leges in Bœoticis pauſaniæ. *At* [o] *Oropus* in litore Euripi eſt. *Mycaleſſus* [p] Delio & Aulidi vicina urbs, à voce bovis id nominis ſortita, acerbiſſimâ clade, quâ bello Peloponneſiaco affecta eſt, nobilitata. Thraces enim quidam ab Athenienſibus domum remiſſi, eam matutinis horis, repentino & inopinato incurſû, captam direptamque, cædibus promiſcuis pænè exhauſerunt; & præter alios, maximum puerorum numerum, vix dum ingreſſorum in ludum literarium, inauditâ ſævitiâ trucidarunt. Bœotiæ [q] flumina ſunt [r] *Aſopus*, hodie *Aſopo* Platæenſem & Thebanum agrum dirimens, juncos habebat excelſos & herbis abundabat, quibus ſternebantur lecti. *Cephiſus* vel [ſ] *Cephiſſus* inundationibus obnoxius albas oves faciens: & [t] *Melas* eodem lacu profluens, nigras: ſi Plinio *ſ* credimus; quem eundem adi de hujus fluminis & [v] Orchomenii lacus arundinetis *t*. Ad Cephiſſum flumen *v* [x] *Themidis* fuit oraculum *x*. [y] *Iſmenus* hodie *Iſmeno* Thebas præterfluens in Euripum Euboicum properat. Ab hoc *Thebani Iſmenii*, & *fœminæ* eorum *Iſmenides*, & *Apollo Iſmenius* appellatus eſt. Solinus è Varrone tradit, videri ibi [z] *puteum peſtilentem*, cujus liquor haurientibus mortem afferat. Perdices quoque in Bœotia non eſſe ſui juris; ſed in ipſo aëre, quaſi tranſire non audeant, metas habere, neque ultra notatos terminos unquam exire; nec in Atticum ſolum tranſmeare credi vult. Cæterùm [a] *Bœotii* corporum robore valebant & pugnaces erant: ingenio verò, ob aërem craſſiorem tardi. *Sus Bœotica*, proverbiale dicterium erat *y* in hominem agreſtem & rudem: item *Bœoticum ingenium* *z*; & *auris Bœotica*, de homine craſſi ingenii *b*. 1. [b] *Megaris* Helladis ſive Achajæ exigua regio, Iſthmum & ſinum Saronicum attingens, Peloponneſum

a Thebæ Bœotiæ. b Cadmea arx Theb. c Helicon. d Cithæron. e Iſmenus fl. f Fontes Arethuſa. g Dirce. h Aganippe, & i Hippocrene. k Delium. l Aulis. m Leuctra. n Tanagræ. o Oropus. p Mycaleſſus. q Flumina. r Aſopus. ſ Cephiſſus. t Melas. v Orthomenius locus. x Themidis Oraculum. y Iſmenus fl. z Puteus peſtilens. a Bœotorum ingenium & mores. b Megaris.

Atticorum. men, 2. *Megara* & 3. *Eleusis*. In 4. *Attide*, 5. *Marathon* magnarum multarumque virtutum testis; & clariores quam ut indicari egeant 6. *Athenæ*.

nesum ad Meridiem habet, Atticam ad Ortum, & Bœotiam in Septentriones & Occasum. 2. [a] *Megara* ad sinus Saronici angulum extremum sita, quum Atheniensium antè fuisset, occupata est à Lacedæmoniis bello Dorico, qua tempestate Codrus Atheniensibus imperitabat: Ex eo linguâ & moribus Doriensium usi sunt Megarenses. *Theognis* hanc habuit patriam; & *Euclides* mathematicus; qui capitis periculo deterreri non potuit, quo minus sub noctem Athenas ad Socratem ventitaret, palla muliebri tectus, & facie obvelata; item *Stilpo*, qui captâ patria, omnibusque amissis, professus est, se omnia sua secum habere. Ab hac etiam urbe orti sunt *Philosophi Megarici* sive *Megarenses b.* Megarenses risui adeo deditos ferunt, ut *risus Megaricus c* in proverbium abiret; & *Lachrymæ Megarenses d* de fictis; *Megarensis ars e* in dolosos & astutos proverbio quoque *f* dicitur. [b] *Nisæa* seu *Nisæum* Megarensium erat portus, longis mœnibus jungebatur Megaræ. 3. [c] *Eleusis* sive *Eleusin* Megaræ proxima ad eum sinum Saronicum est, qui inde quoque *Eleusinus* dicitur: ubi *Cereris* fanum celeberrimum: ipsaque urbs huic Divæ consecrata erat. *Eleusinia Sacra* ad eam urbem, exclusis profanis, secretè fiebant: ut in proverbium abierint. Eadem Athenis quoque magno concursu & celebritate Cereri fiebant, in quibus matronæ in curribus per Jocum sibi mutuò & liberè conviciari solebant; ut inde ortum proverbium;, *De plaustro loqui*; i. e. liberè quemque reprehendere *g.* 4. [d] *Attica*, *Attis*, & *Atthis*; olim etiam *Acte* & *Attica*; item *Mopsopia*, & *Cecropia* dicta, in Helladis sive Achajæ angulo orientali & australi sita; ad *Sunium* usque *promontorium* porrecta, totius Græciæ clarissima regio est; hodie *Ducato di Sethines* vocatur. 5. [e] *Marathon*, hodie *Maratona* seu *Marason*, inter Athenas & litus orientale sita, X. millia passuum abest Athenis *h.* Marathoni vicinus est *campus* clade Persarum & Atheniensium virtute illustris. *Miltiades* enim Atheniensis decemplicem numerum hostium hic profligavit: cujus rei memoriam nocturna etiam spectra interire non sunt passa, si Pausaniæ credimus. At Marathonem jam olim illustrem reddiderat *Thesei* de *tauro Marathonio* parta victoria. *Montes*, *lacus* & *specus* in Marathone mirabiles Pausanias memorat. 6. [f] Athenarum, quæ nunc *Setines*, celebritatem nemo est, qui quidem extremis, quod dicitur labris, literarum studia attigerit, quin cognitam habeat. Urbs hæc ad Saronici sinus litus à *Cecrope i* olim condita; sic de *Minervæ* nomine dicta est: nunc obscurior est, arcem habens præmunitam; mœnia urbis supersunt, quæ maximam partem vastata hodie incolitur à Græcis & Turcis. Olim res pace & bello pro salute & dignitate Græciæ gessit: Sapientiæ, eloquentiæ & virtutum studia excoluit, historias condidit, omnis eruditionis mater *k.* Plurimi inde orti viri toga & sago illustres: *Theseus*, *Codrus*, *Miltiades*, *Themistocles*, *Aristides*, *Pericles*, *Alcibiades*, *Conon*, *Thrasybulus*, *Æschylus*, *Sophocles*, *Euripides*, *Aristophanes*, *Menander*, *Socrates*, *Plato*, *Xenophon*, *Isocrates*, *Demosthenes*, *Æschines*, *Hyperides*, *Demades*, *Thucydides*, *Draco*, *Solon.* Eò docendi vel discendi gratiâ infiniti ferè se contulerunt. Hæc enim urbs *Sapientum domicilium*: *Sapientiæ prytanéum*: *Schola Græciæ*: *communis omnium hominum ludus literarius*, *Græciæ Græcia*: *anima*, *sol & oculus Græciæ*, pluribusque aliis elogiis ornata est. Literæ enim ac facundia & civilis ordo & disciplinæ veluti templum Athenas habebant, Justino *l* teste *m.* Erat in eâ [g] *Areopagus*, quasi *Martis vicum* dicas, in quo gravissimæ & capitales causæ disceptari solebant ab iis judicibus, qui *Areopagitæ* dicti; in quorum numero & *Dionysius* ponitur, cujus mentio fit in Actis Apost. cap. 17. Noctu consilium hoc fuit coactum; ne quid menti officeret persona reorum. Et Oratores dicere jussi sunt ἄνευ προοιμίων καὶ παθῶν. In eâdem urbe nobilissimæ erant doctorum virorum *Scholæ*, *Academia*, & *Lycéum Platonis*, *Aristotelis*, *Xenocratis*, aliaque gymnasia. Erat & porticus, [h] *Pœcile* cognomento, quod variis picturis Polygnoti decorata esset. Ab hac [i] *Stoa Philosophi* nomen traxêre *Stoicorum.* Erant & [k] *Horti*, in quibus [l] *Epicurus* cum sectatoribus philosophari solitus est *n.* *Arx* urbis [m] ἀκρόπολις, itemque πόλις olim ipsis dicta, è præruptis rupibus subjectam urbem, quam ἄστυ vocabant, & viciniam universam, ipsumque mare latè, & *Propylæa* splendida & sumtuosa, prospectabat. Ad mare erat collis [n] *Munychia*, Philonis armamentarium, multas intus habitationes includens, muro cinctus *o.* [o] *Phalerus* navale & [p] *Piræus* portus *triplex*, quem longi muri XL. stu-

a Megara. b Nisæa portus Megarensium. c Eleusis. d Attica. e Marathon. f Athenæ. g Areopagus. h Pœcile. i Stoa. k Horti. l Epicuri. m Acropolis arx. n Munychia. o Phalerus. p Piræus Portus.

thenæ In 7. *Locris Epicnemidiis*, 8. *Cnemides*, unde regioni cognomen, 9. *Opus*, 10. *Thronium*. Locrorum.

IV. Græ-

XL. ſtadiorum, tamquam duo brachia urbi jungebant. Ante urbem [a] *Ceramicus* erat, locus publicæ ſepulturæ, ubi eorum oſſa condebantur; qui in bello pro Patriâ occubuiſſent. In urbe enim per legem Solonis funerare non licebat: uti nec apud Romanos. [b] *Theatrum* quoque erat Athenis à Baccho *Dionyſiacum* appellatum: ubi ad concionem vocari populus, & magiſtratus verba ad eum facere ſolebat. Porro [c] *Rhamnus* Atticæ pagus, templum habebat Amphiarai, & Nemeſis, quæ inde *Rhamnuſia* dicta eſt. Ejus ſtatuam inſignem, monumentum victoriæ de Perſis, hic ſpectandam elaboraverat Phidias, artifex celeberrimus. Erant & [d] *Acharnæ*, vicus Atticæ maximus: & [e] *Decelia* caſtellum, quod quum Peloponneſii, Agide duce, communiiſſent, maximis cladibus affecerunt Athenienſes. Medio ferè ſpatio inter Athenas & *Thebas* ſita erat Decelia, loco campeſtri quatuor milliaribus Germanicis ab utriſque diſtans. Cæterùm *Attica fides* p in proverbio eſt, de integrâ & incorruptâ. Item *Attica Muſa* q; & *Atticus lepos* r, de eleganti ſ. Attici tamen, & præſertim *Athenienſes* lucri & munerum cupidiſſimi t fuerunt, adeò ut apud Ariſtoph. proverbio dicatur; *Atticus etiam moriens porrigit manum* v. 7. [f] *Locri Epicnemidii* inter Locricos montes & Euripi litus incoluerunt. 8. [g] *Cnemides* ſive *Cnemis* in eodem litore nonnullis hodie *Eretia* dicitur; *Cnemides* ſeu *Cnemis* etiam mons ſeu collis eſt Straboni & Euſtathio, qui inſtar tibiæ aut ocreæ in mare procurrit, unde *Epicnemidii* dicti ſunt hi Locri. 9. [h] *Opus* ad ſinum *Opuntium*: unde etiam Locri *Opuntii* dicti. 10. [i] *Thronium* hoc Locrorum Epicnemidiorum ad Boagrium *fl.* eſt Plinio: ad Sinum Malliacum Livio. Vaſtatum à Xerxe & incendio deformatum. 11. [k] *Elatæa* & 12. [l] *Lilæa* Phocidis opida ſunt ad Locrorum fines, inter Aſopum & Boagreum flumina.

HEKELII.

k Nonnullæ cæterarum Editionum legunt *Græciorumque*.

l Et nunc vulgò *Stibes* vocantur.

m Lib. X H. N. c. XXIV. p. 176. lin. 37. ſeq.

n Rempublicam *Thebanorum* deſcripſit *Ubbo Emmius* Part. II. rerumpp. *Græcar.* Tract. V. Edition. *Lugd. Batav. Elzev.* in 16.

o Lib. IV. *Carm.* Od. II. v. 25.

p Quarum *Bœoticarum* np; & *Strabo* Lib. I. *Geogr.* p. 63. & Lib. IX. p. 789. mentionem facit.

q *Stephano.*

r Sed *Delium Straboni* loc. jam cit. p. 734. Templum eſt *Apollinis*, quod à *Delô* profecti condiderunt.

ſ Lib. II. c. CIII. p. 29. lin. 48. ſeq.

t Vid. *Strabo* Lib. IX. p. 728. 740. & 773.

v Cujus prodigium deſcribit etiam *Plinius* Lib. XXXI. c. II. p. 553. lin. 44. ſeq.

x Ideoque *Lucanus* Aquas *Cephiſſi* vocat *fatidicas.*

y Et adhuc eſt ap. *Eraſm.* Chiliad. I. Cent. X. Adag. VI. p. 269. col. b. & *Manutium* p. 404. col. a.

z Apud eundem *Eraſm.* Chil. II. Centur. III. *Ad.* VII. p. 353. col. b.

a Conf. id. *Eraſmus* Chil. III. Cent. II. Ad. XLVIII. p. 552. col. b. & *Manutius* p. 811. col. a.

b Qui *Euclidi Megarenſi Socratico* ſucceſſerunt. Dicta a. eſt *Megara* à *Megareô*, *Apollinis* Filiô, vel ab *Ægeô*, *Pandionis* Filiô. In Agrô hujus Civitatis præſtantiſſimi olim provenerunt *Bulbi*, qui inde dicti *Megarici*.

c *Eraſmô* Chil. I. Cent. V. *Ad.* LXX. p. 154. col. b. & *Manutiô* p. 223. col. b. teſtantibus.

d Apud eund. *Eraſm.* Chil. II. Cent. V. *Adag.* XX. p. 408. col. b. & *Manutium* p. 606. col. a.

e S. *Megaricum Machinamentum*, ſive *Machina Megarica.*

f Eidem *Eraſmo* Chil. II. Cent. III. *Adag.* LX. p. 369. col. b. atque Manutio. p. 550. col. b.

g Vid. Omnino iterum *Eraſmus* Chil. I. Cent. VII. *Adag.* LXXIII. p. 212. col. b. & *Manutius* p. 318. col. a.

h Hujus Urbis meminit *Q. Curtius* Lib. IV. c. I. §. 6.

i Unde & dicta *Cecropia.*

k Et bonarum Artium, immò Philoſophorum & Oratorum mater & Poëtarum Alumna.

l Lib. V. cap. VIII. §. 4. 9. & c. IX. §. 9.

m Hujus Rempublicam deſcripſit *Ubbo Emmius* Part. I. *Rerumpp. Græcor.* p. 7. ſeqq.

n Hic *Epicurus* Summum Bonum in *voluptate*, non quidem *corporis*, ſicuti *Ariſtippus*, ſed *animi*, hoc eſt in abſentiâ omnium dolorum ponebat; & licèt tradatur fuiſſe vitæ continentiſſimæ; tamen nomen illud voluptatis, in quâ SUMMUM BONUM ponebat, effecit, ut ab eô homines voluptarii EPICUREI dicantur.

o Vid. *Strabo* Lib. IX. p. 720. ſeq. Fuit & *Muny-*

a Ceramicus. b Theatrum Dionyſiacum. c Rhamnus. d Acharnæ. e Decelia. f Locri Epicnemidii. g Cnemides op. & mons. h Opus, Locri. i Thronium. k Elatæa. l Lilæa.

Varia Thessaliæ nomina. Græcus rex.

IV. Græciæ propriè dictæ à Septemtrione jungitur mutatis sæpe nominibus *Æmonia*, Macedoniæ quondam pars, at posteà avulsa, moxque iterum juncta. Eadem *Pelasgicum*, *Argos*, *Hellas*, *Thessalia* & *Dryopis*, semper à Regibus cognominata. Ibi genitus Rex nomine *Græcus*, à quo *Græcia*; ibi *Hellen*, à quo *Hellenes*. Hos eosdem Homerus tribus nominibus appellavit, *Myrmidonas*, *Hellenas* & *Achæos*. At [α] Thessaliæ nomen tandem invaluit, in *Thessalos propriè dictos*, *Estiotas*, *Pelasgos*, *Magnesios ac Phthiotas* populos divisum.

Hellen Myrmidones.

Opida Thessaliæ propriè dictæ. Estiotidis.

V. Opida in [β] Thessalia propriè dicta; [γ] *Hypata*, [δ] *Sosthenes*, *Cypera*. In [ε] Estiotide [ζ] *Gomphi*, [η] *Phæstus*, [θ] *Tricca*: [ι] *Ætinium*, & [κ] *Philippici*

Munychia Dianæ cognomen, quæ apud *Pygellum* non procul ab *Epheso* colebatur. Sed *Munychia iorum*, *Palladis* Festa sunt. Inde Munychius Portus extra *Athenas* dictus.

p Apud *Erasmum* Chil. I. Cent. VIII. *Adag.* XXVI. p 225. fac. a. ut & *Manutium* p. 338. col. b.

q Apud eund. *Erasmum* loc. cit. *Ad.* LXXX. p. 238. col. b. & *Manuti* p. 360. col. b.

r Sive *Eloquentia*, eôdem Erasmô Chil. I. Cent. II. *Adag.* LVII. p. 70. col. a. interprete.

ſ Suavi ac consummatâ Eloquentiâ dicitur.

t Δωρεοδοκοῦντες.

v Conf. iterum *Erasm.* Chil. II. Cent. VII. *Adag.* XLVI. p. 456. col. a. & *Manutii* Adagia p. 675. col. b.

BUNONIS.

α [a] *Thessalia* inter Græciam & Macedoniam interjecta est, quarum hanc ad Septemtrionem: illam ad Meridiem habet: ad Ortum Ægæum mare: ad Occasum Pindum montem.

β *Thessalia propriè dicta*, etiam *Thessaliotis* appellata, Pindo & Othry montibus, fluvioque Pene inclusa erat,

γ [b] *Hypata*, opidum hodie *Spates* x inter Estiotidis fines, & Pindi montis ponitur radices: alii tamen ad Maliacum sinum & Oetæ montis radices collocant Thessaliæ celeberrima. *Heic* gravida veneficio ligata octo annis fœtum gestavit. *Apul. Metamorph. l.* I. In ea Ætoli suos solebant celebrare conventus. *y*

δ [c] *Sosthenes*, hodie, Moletio teste, *Stiamiza* dicitur, opidum mediterraneum.

ε [d] *Estictis* Thessaliotidi ad Septemtriones conterminia est.

ζ [e] *Gomphi* op. hodie *Gonfi* ad Epiri confinia, inde venientibus primò occurrit, *Gonno* finitimum. Haud procul à Gomphis Peneus fl. oritur. Urbs illa in agro fœcundo est sita: ibi enim Cæsar multos ex suis vino & ingluvie perdidit.

η *Phæstus* Gomphis finitima est.

θ [f] *Tricca* vel *Trica*, Pindo monti & Dolopibus vicina, hac tempestate urbs primaria, & sedes præfecti est, vocaturque *Tricala* z. In hac quoque olim fuit Æsculapii templum.

ι [g] *Ætinium*, hodie *Atino* Triccæ urbi finitimum.

κ [h] *Campi Philippici*, in quibus acies Romanæ, ducibus hinc *Cassio* & *Bruto*; inde *Antonio* & *Octavio*, infestis inter se armis concurrerunt, ad *Philippos* erant; longè diversi à [i] *Pharsalicis* campis, in quibus *Pompejus* cum *Cæsare* dimicavit. Hi enim in Thessalia ad *Pharsalum*; illi ad Strymonem in Thraciâ aut Macedoniâ extremâ ponendi. Tamen & illi *Philippici* dicti sunt, *à Thebis Thessalicis*, quæ & *Philippi*.

HEKELII.

x Et quondam qs. Metropolis hujus Regionis.

y Clarus quoque *Hypatensis Ager* est. Est & *Hypata* Regio prope *Sangarum* Fluvium.

z *Plinius* TRICAM per *simplex* & TRICCAM per duplex cc. omnino inter se confundit, quando HANC Lib. IV. *Hist. Nat.* c. VIII. p. 53. lin. 9. Oppidum *Thessaliæ*; ILLAM verò Lib. III. c. IX. p. 43. lin. 47. seq. Oppidum *Apuliæ* esse dicit, quod à *Tricâ*, *Penei* Filiâ, ita appellatum *Diomedes* cum *Apinâ* tantâ ignominiâ everterit, ut in *Proverbii* ludibrium transierit. Quoties enim *rem futilem* ac *nugatoriam* ostendere volumus, TRICAS & APINAS adhuc nominamus. Vid. *Erasm.* Chil. I. Cent. II. *Adag.* XLIII. p. 65.

a Thessaliæ fines. b Hypata. c Sosthenes. d Estiotis. e Gomphi. f Tricca. g Ætinium. h Campi Phillipici, & i Pharsalici.

lippici campi, *iidem* & [λ]*Pharsalici*, civilibus Romanorum cladibus nobilitati. In [μ] Pelasgia, *Pytheum*, *Atrax*. In [ν] Magnesia, [ξ] *Jolcus*, *Herminium*; *Castanea*, [ο] *Melibœa*, & [π] *Methone*, Philippi Macedonis Alexandri Magni patris obsidione, in qua sagittæ ictu oculum amisit, clara; & in Malliaco sinu cæsorum etiam Laconum Leonida duce tropæa Thermopylæ. In [ρ] Phthiotide, [σ] Phthia; [τ] *Thebæ* cognomine Thessalicæ, [υ] *Echinus*, [φ] *La-* Pelasgiæ. Magnesiæ & Phthiotidus.

p. 65. col. b. ubi videndum, quod *Nonius Marcellus*, *Grammatic.* TRICAS ἀπὸ τῶ τριχῶν à *Pilis*, quibus pulli involvuntur gallinacei, dictas, per *impedimenta* atque *implicationes* sit interpretatus.

BUNONIS.

λ [a] *Pharsalus* autem, hodie *Farsa*, inter Apidanum & Enipeum flumina, quorum hic in Peneum decidit, ponitur: opidum olim liberum erat: nunc regionis metropolis est. *a*

μ [b] *Pelasgia* Phthiotidi versus Septentrionem contermina; ab Ortu mare Ægæum habet. Ad [c] *Atracem* urbem incolebant Lapithæ. Pelasgiæ urbs quoque est [d] *Scotussa* seu *Scotusa*, Larissæ finitima, ubi oraculum Thessaliæ perquàm celebre olim erat, nec inferius Dodonæo. Eam urbem violato fœdere ex improviso oppressit, crudeliterque in captos consuluit *Alexander*, *Pheræorum* tyrannus. Reliquias etiam civium postea metus Macedonum è patriâ ejecit. Pausaniæ ætate fuit infrequens ac fere deserta. Apud hanc urbem locus est [e] κυνὸς κεφαλαὶ dictus, id est, *Canis capita*, ubi Romani *Quinctio Flaminio* duce *Philippum* Demetrii filium magno prœlio, adjuvantibus Ætolis, vicerunt. Scotussensis fuit [f] *Polydamas* athleta suæ ætatis robustissimus: qui & leonem inermis confecit, & taurum extremis pedibus ita pertinaciter renitentem retinuit, ut is vix tandem relictâ in manu ejus ungula effugerit; & concitatis vi summâ quadrigis, correptos currus unâ manu stitit. In Persidem à Dario Notho evocatus, tres viros ex iis, qui more Persico *immortales* vocati, ex provocatione occidisse dicitur. Tandem, quum speluncam quandam unà cum aliis intrasset, & superior terræ pars fatiscens ruinam minaretur, ipse, diffugientibus sociis, solus ruinam fulcire manibus conatus mole superincumbentis montis oppressus est. Cæterum sinum Pelasgicum & Thermaicum dirimit promontorium [g] *Sepias*, ad cujus litora Xerxis olim classis naufragium fecit.

ν [h] *Magnesia* exigua regio inter Pieriam ad Boream, Pelasgiam ad Austrum, in ora maris Ægæi ad ortum fuisse videtur, ubi [i] *Magnesia* promontorium.

ξ [k] *Jolcus*, nunc *Jaco*, ad Sinum Pelasgicum est, olim λατρεία cognominata, quasi *famula*; cujus servitutis multæ ab antiquis afferuntur causæ. Ab ea *Thessalia* dicta est *Jolcitis*: itemque Jason *Jolcites* inde ad aureum vellus missus. Ludi funebres in urbe ista, instituti sunt ab Acasto.

ο [l] *Melibœa* ad Ossæ montis radices, apud Bœboidem lacum, purpurâ nobilis: hanc etiam *Philoctetes*, Herculis comes alumnus illustravit.

π Sagittam istam jecerat *Aster* opidanus, suo inscripto nomine, & loco vulneris, quem petebat. Sagittis verò plurimum hanc gentem valuisse docet Solinus. Est quoque alia urbs Peloponnesi [m] *Methone* in ora Messeniæ. Magnesiæ quoque asscribitur urbs clara, [n] Pheræ Alexandri tyranni sedes; qui Pelopidam aliquando habuit in vinculis. Tyrannus iste ab uxoris suæ Thebes fratribus in cubiculo tandem occisus est, ipsa eos impellente & prælucente. Et hinc quoque Jason ille Argonautarum dux, sed qui ante Philippum rerum potitus est in Thessalia, & inter callidos collocatur imperatores.

ρ [o] *Phthiotis* ad Sinum Maliacum est, nomen à [p] *Phthia* urbe habens.

σ [q] *Phthia* Achillis patria apud Sinum Maliacum erat, quem tamen Homerus *Larissæ* propinquæ asscripsisse creditur, quòd Phthia parum hospitalis in ipsum exstitisset.

τ [r] *Thebæ Thessalicæ* seu *Phthioticæ* nunc vulgò *Ziton* ad Sinum Maliacum sunt. Urbis istius navale erat *Pyrasus XX. stadiis ab eo dissitum.*

υ [s] *Echinus* è regione Eubœæ, ad fauces illius Sinus qui hodie vulgò *Golfo de Volo* dicitur, vocatus olim *Maliacus*.

HEKELII.

a Dictam a. volunt à *Pharsalô*, *Acrisii* Filio.

X x BUNO-

a Pharsalus. b Pelasgia. c Atrax. d Scotussa. e Cynos cephalæ. f Polydamas athleta. g Sepias prom. h Magnesia i Magnesia prom. k Jolcus. l Melibœa. m Methone. n Pheræ. o Phthiotis. p Phthia. q Thebæ Thessalicæ. r Echinus.

φ *Larißa*, χ *Demetrias*, ψ *Pagasæ*, & sacro nemore nobilia ω *Tempe*, locus ad Peneum flumen.

BUNONIS.

φ a *Larissa* in Thessalia gemina est, una Mediterranea ad Peneum flumen; altera maritima in Phthiothide, *Larissa Pensilis* dicta, ad sinum Maliacum, cui Homerus asscripsit Achillem, qui Larissæus ab ea dicitur: *Hodie* vocatur *Larizzo*.

χ b *Demetrias* urbs maritima est ad Sinum Pagasæum, Pagasis proxima; nunc metropolis est: *A Demetrio* Poliorcete Antigoni filio, præstante post Alexandrum virtute & rebus gestis Rege, dicta est, quum antè *Pagasa* fuisset. Erat aliquando Macedonum Regum sedes, & navale; ubi Ætoli quoque suos habuere conventus. Numerarunt urbem istam inter compedes Græciæ. Hodie vulgo *Dimitriada* vocatur.

ψ c *Pagasa* sive *Pagasæ* ad Pagasæum sinum, Pheræorum navale; ubi *Argo* navis exstructa fertur; unde & *Pagasæa* appellatur.

ω d *Tempe* amœnissima Thessaliæ vallis, multorum literis celebrata est, quinque millia passuum longitudine, & fermè sesqui jugeri latitudine, ultra visum hominis attollentibus se dextra lævaque leniter convexis jugis. Intus sua luce viridante allabitur. e *Peneus*, viridis calculo, amœnus circa ripas gramine, canorus avium concentu. Ibidem quoque f *Cranon* erat, ubi cum suis convivis oppressus *Scopas*, ædificio in ipsos decumbente: Simonides verò conservatus, memoriæ artificium observare cœpit. Cæterum equitatu excellebant g *Thessali*, eoque nomine celebres erant: malè tamen audiebant ob veneficia & noxias herbas. Hinc *Thessala venena*, *herbæ*, *feminæ* pro maleficis. *Thessalicus missus* quoque in proverbio est pro lauta & splendida mensa. In Thessalia *Deucalionis* contigisse *diluvium* scribunt, stagnante flumine Peneo.

a Larissa. b Demetrias. c Pagasæ. d Tempe. e Peneus fl. f Cranon. g Thessalorum studia & mores.

CAP. IX.

De Macedonia.

I.

Macedonia.

SUpra Thessaliam atque Epirum, versus Septemtrionem regiones, quæ diversis populorum nominibus ac regibus anteà sejungebantur, posteà uni *Macedoniæ* nomini contributæ, factæ sunt corpus unum. Terra ipsa duobus inclyta Regibus, *Philippo patre* & *Alexandro filio*, per quos terrarum Imperio quondam potita, magna est ac spatiosa ad utrumque mare, qua Sol oritur, Ægæum, qua occidit, Jonium extensa. *Æmathia* antè dicta fuit pars ejus ab *Æmathio* Rege; unde in totam terram nomen dimanavit. *Macedoniam* à *Macedone* Deucalionis materno nepote appellatam vult Solinus: at ego suspicor, à parte ejus *Mygdonia* natum nomen esse Macedoniæ, cum exigua sit pronunciationis differentia in Μακεδονία & Μυγδονία. 1

Unde Æmathia & Macedonia dicta.

II. Le-

REISKII.

1 a *Macedonia* multam in Geographicis notitiam parit tum Mathematicam, tum Historicam, tum veterem, tum novam: Sed omnem quis intra paucas lineas coerceat? b Ab Macedone Osiridis cujusdam & Thuriæ, quæ una inter Deucalionis filias fuit, nomen adhæsisse ut credatur, Stephanus, Justinus, Plinius, & Solinus facile perficient. Cum analogia faveat Grammatica, quæ non feret, ut ab una parte Mygdonia

a Macedonia, b Ab Macedone,

II. Limites habet ab *Ortu* Ægæum; à *Meridie* Theſſaliam & Epirum, ab *Occaſu* Ionium ſive Adriaticum mare; ab *Septentrione* eoſdem, quos univerſæ Græciæ ſtatuimus. Macedoniæ limites.

III. Centum quinquaginta in hac olim populos fuiſſe, auctor eſt Plinius. At quorum nomina ad nos clara pervenerunt, ad Adriacum mare, α Taulantii, quorum opida β *Epidamnus* vel *Epidamnum*, propter inauſpicatum nomen, quia vel in damnum ituris omen id viſum eſt, à Romanis *Dyrrachium* appellatum, nunc *Durazzo*; γ *Apollonia* & δ *Aulon*. ε Elymiotæ, quorum opida ζ *Ely-* Opida Taulantiorum. Epidamnus ſ. Dyrrachium. Elymiotarum opida.

nia regionem integram dictam ſuſpicemur. Equidem auctori noſtro parum intereſt ex una pronunciationis differentia: Sed plus intereſſe, totius & partis ratio, veterumque auctoritas docet. Plinio autem Sphalma librarium irrepſiſſe dixerim, qui centum quinquaginta populos uni huic terræ neque tum ſatis cultæ adſerit: Quos nemo veterum numeravit; Ne quidem כתים a *Chittim* aut *κιτίους ἢ κιτιεῖς*, quos cum Bocharto ſupra Italiæ adſcripſimus. Nec unicus liber Macabæorum primum, nec *μακετία* vel Macetia, quæ Macedoniam denotavit, illud conficient. Regnum hic primus tenuit b *Caranus*, ex Argivis Heraclida ſtrenuus, anno circiter poſt regni Medorum initia ſexageſimo; Ultimus Perſeus A. V. C. DLXXXVI. perdidit, Macedonia in Romanam provinciam mutata, ubi ab regibus XL. per annos 647. regnatum fuerat. Hinc Rom. Imperio innexa Diœceſin ampliſſimam ex ævo Imp. Juſtiniani continuit, ut c *Macedonia prima Ægæo mari propior* (non Ionico, quod Pancirollus in Notitia Imp. cap. 126. voluit) *Theſſalonicenſis etiam dicta*, *hinc ſecunda procederet*; *amplius ſalutaris & ultimo Prævalis ſeu Prævalitana.* Sed Amurathes II. Macedoniam totam bello perdomuit, d Theſſalonica Venetis A. 1417. erepta quam Salonichi hodieque nominant, urbem incolis Græcis, Latinis, Turcis adveniſque mercatoribus frequentiſſimam. e *Albania* hodierna Macedoniæ pars Vallonam, Dyrrachium *vel* Durazzo, Preveſam ſive Nicopolim, pluresque admodum obſcuras urbes; Crojari item munitiſſimam urbem & mediterraneam, Johan. Caſtrioti, Principis Epirotæ, poſthac Giorgii ſedem. Hunc obſidem in ætate prima ſibi datum in circumciſione Turci Scanderbeggum h. e. *Alexandrum Dominum* vocarunt, ſed ſibi ipſis ominoſo nomine, cum clades plurimas ab uno illo & graviſſimas quidem acceperint: Ab illa f *Duces de Croy* ſuperſtites & inde oriundi nomen ſuſcipiunt. Cæteras urbes attingere non licet.

BUNONIS.

α g *Taulantii*, quorum regio *Taulantia* a ſupra Acroceraunios, Illyrico finitimi, regionem maritimam tenuerunt. Ea Macedoniæ, an Illyrico ſit annumeranda, nondum ſatis certum eſſe videtur.

β h *Epidamnus* notiſſima ad mare in Peinſula condita urbs eſt. Ex eâ enim in Italiam trajicere fermè ſolebant; *Cicero* huc ab exſulio rediit. *b*

γ i *Apollonia* hodie *Pollina* ad Laum flumen, à litore ad ſeptem millia paſſuum remota, Corinthiorum & Corcyræorum colonia eſt, optimis temperata legibus *c*. *Sylla* ex bello Mithridatico rediens, *Satyrum* hic ea, qua ſcribitur eſſe, forma, cepiſſe fertur, & vix inconditam ex eo monſtro vocem ac horrendam exprimere potuiſſe. *Cæſar* initio belli civilis, Pompejo ſegnius rem gerente, in poteſtatem redegit Apolloniam, uti & vicina opida. Literarum & humanitatis ſtudia, quibus Principum animi excolendi, ibi viguiſſe Cæſaris ævo conſtat. *Octavius* enim vivo ipſo, & expeditionem in Dacos, & inde in Parthos deſtinante, præmiſſus huc, ſtudiis vacavit. Diligentius & urbem hanc, & vicinum flumen, & regionem ignem innoxium exhalantem, cum Nymphæo & mirifico quodam oraculo, deſcribit Dio.

δ k *Aulon*, hodie *Valona* d, Apolloniæ vicina & munita urbs eſt, ſedeſque præfecti Turcarum.

ε l *Elymiotæ* e *Taulantiis* verſus auſtrum fuere contermini.

HEKELII.

a Hôc tempore, ſi *Caſtaldo* fides eſt habenda, *Tamorita* vocata.

 b Quam

a Chittim huc non pertinet. b Caranus rex primus. c Macedonia victa. d Theſſalonica. e Albania. f Duces de Croy. g Taulantii. h Epidamnus ſ. Dyrrachium. i Apollonia. k Aulon. l Elymiota.

Oreſtis regio. Daſſaretarum op. Æmathia. Pella. Ægea.

ζ *Elyma* & η *Bullis*. θ *Oreſtis regio* Epiro juncta, opidum *Gyrtone*. ι Daſſaretæ opida κ *Lychnidos*, *Evia*. Regio λ Æmathia, ſeu Æmathia propriè dicta, opida μ *Pella*, quam omnium Macedonicarum urbium maxime illuſtrem effecerunt duo alumni, *Philippus* Græciæ domitor, & *Alexander* etiam Aſiæ: ν *Ægea*, in qua mos erat Reges ſepelire, ξ *Ædeſſa*, ο *Idomena*, π *Scydra*, ϱ *Europus*, *Tyriſſa*.

Opida Pieriæ.

IV. Regio σ Pieria, Muſarum parens domuſque, opida τ *Pyd-*

b Quam urbem exilii ſui tempore amiciſſimam expertus eſt atque officioſiſſimam.

c *Pincto* vocatur *Siſſopolis*.

d Sive aliis *Velonia* & *Caulonia*.

e Seu *Elymetæ*, utpote quorum Regio, *Caſtaldô* teſte, hodiè *Placari*, nuncupetur.

BUNONIS.

ζ a *Elyma* ad extremum Onci ſinus receſſum ſita, hodie *Canina* *f* dicitur.

η b *Bullis* ei vicina eſt ad eundem ſinum. *g*

θ c *Oreſtis regio* dicta ab *Oreſte*, qui in ea loca confugiſſe ſcribitur *h*. d *Gyrtone* civitas à Stephano Theſſaliæ aſſcribitur.

ι e Daſſaretæ, Daſſaritæ, Deſſaretæ, Daſſaritii, & Daſſarenſes dicti intus in Mediterraneis ſunt.

κ f *Lychnidos* ſive *Lychnidus*, hodie *l'Ocrida* *i*, ad lacum *k* g cognominem eſt, quem Polybius *l* *Lychnidiam* vocat.

λ h *Æmathia* ſive *Emathia* hæc mare Ægæum attingit ad Ortum, ejuſque Sinum Thermaicum; Mygdoniam habens ad Septentrionem, & Pieriam ad meridiem.

μ i *Pella*, olim *Bunomos*, & *Bunomea* dicta, apud intimum ſinus Thermiaci receſſum & Axium flumen ſita, hodie *Jeniza* *m* appellatur; ejus ſitum deſcribit Livius lib. XLV. ſub finem. *Euripidis* Poëtæ tumulus ibi fuit *n*. Hic quoque alebantur ſerpentes cicures.

ν k *Ægæa* ab *Ædeſſa* alia & diverſa urbs non eſt; ſed planè eadem. Nam Caranus Ædeſſam captam ob memoriam muneris *Ægeas*, populum *Ægeatas* vocavit, Juſtin. lib. 7. cap. 1. Et in hac urbe ſepeliri reges mos erat; nec alter excellentium virorum buſtis apud Macedonas priſcos dabatur locus: Solin. c. 14. Ptolemæus tamen Ægæam ab Ædeſſa diſtinguit.

ξ l *Ædeſſa* Pellæ vicina erat, Æmathiæ caput, quam *Caranus* capras imbrem fugientes ſecutus cepit, ac ob memoriam *Ægas*, ac opidanos *Ægeadas* nominavit. In hac ſepeliebantur Reges Macedoniæ. Sic enim præceperat *Perdiccas* Carani ſucceſſor, pollicitus regnum in familia ſua manſurum, quamdiu hic Reges conderentur. Feruntque ideo in Alexandro defeciſſe ſtirpem; quod in hac urbe non fuit ſepultus.

ο m *Idomenæ*, ſive *Idomene* opidum inter Doberum, & Atalantam, Europo proximum erat; Gordiniis finitimum.

π n *Scydra* hodie *Siderocapſa*, 40. millia paſſuum à Theſſalonica diſtat.

ϱ o *Europus*, ad Axium fluvium ponitur Plinio *o*. Sed in *Almeria* quoque *Europus* fuit. Cæterùm Æmathiæ quoque urbs fuit p *Berœa*, hodie *Veria* dicta; ad Aliacmonem, & Bermii montis radices poſita; ibi ſeditionem contra D. Paulum Apoſtolum excitaverunt Judæi.

σ q *Pieria* Theſſaliæ finitima ad Thermaicum ſinum ſita eſt: r *Aliacmon* flumen eam permeat. Muſas à *Pieria* nemore, aut *Pieria* monte dictas ferunt *Pierides* *p*. In monte iſto verſatus *Orpheus* *q*, ac ad eundem diſcerptus eſt.

HEKELII.

f *A Sophianô*.

g *Plinius* Lib. IV. H. N. c. X. p. 53. lin. 41. *Coloniam Bullidenſem*, & Lib. III. c. XXIII. p. 48. lin. 39. ipſos Populos *Bulliones*, ſ. *Buliones* vocat.

h Eſt & Portus apud *Plinium* Lib. III. c. V. p. 40. lin. 38. ejuſdem nominis.

i S. *Ochrida*.

k Ut tradit *Sophianus* in ſuâ *Græciæ* Tab.

l Λυχνίδιαν.

m Nigro *Zuchria*.

n Claret maximè Natalibus PHILIPPI, *Macedonum* Regis, & ALEXANDRI. Unde uterque *Peleus* à *Poëtis* paſſim cognominatur.

o Nomen habet ab *Europô*, *Macedonis* Filiô, & *Orythiæ*, *Cecropis* Filiæ.

p Finguntur enim ſecundum *Nigrum* ex *Jove* & *Mnemoſyne* *Muſæ* dicuntur *Pierides* propter amœni-

a Elyma. b Bullis. c Oreſtis regio. d Gyrtone. e Daſſaretæ. f Lychnidos. g Lychnidus lacus. h Æmathia. i Pella. k Ægea. l Ædeſſa. m Idomenæ. n Scydra. o Europus. p Berrhœa. q Pieria. r Aliacmon fl.

τ *Pydna*; υ *Phylace*, φ *Dion*. χ Mygdones, regioque Mygdonia; opida ψ *Antigonia*, *Physcæ*, *Carrhabia*, ω *Letæ*, *Terpilus*. Mygdoniæ.
α Paraxis; opida *Antigone*, β *Pallene*, γ *Cassandria*, δ *Torone*. Paraxis.
ε Regio Chalcidica; opida, *Augæa*, ζ *Singus*, η *Acanthus*. Chalcidicæ.
θ Am-

amœnitatem ac solitudinem *Pierii* Montis, quô ex secretis locis propter studia liberalia delectantur.

q Musicus atque Poëta insignis iste.

BUNONIS.

τ [a] *Pydna* antea *Citron* dicta, ad sinus Thermaici litus, inter ostia Aliacmonis & Lydii fl. posita, Olympiadis à Cassandro obsessæ interitu & magnitudine animi celebrata est. Ad eam à Paulo Æmilio victus *Perseus*.

υ [b] *Phylace* inter Pellam & Larissam ponitur. Theocriti interpres tamen tradit eam haud procul abesse ab *Othry* monte, in eaque regnasse Iphiclum *r*.

φ [c] *Dion* vel *Dium* ea videtur esse urbs, in qua Alexandro Macedoni oblata visio hortata est ipsum, ut forti esset animo, & exercitum in Asiam traduceret, suo ductu potiturum Imperio Persarum. Sic enim Parmenioni, miranti cur Hierosolymorum Pontifici, in quem hostili animo tum moverat, sese submitteret, ipse commemorarat Alexander apud Josephum Antiq. lib. XI. cap. ult. Quandove *Dion* hoc fuerit munitum, cognoscitur ex Liv. lib. 44. *s*

χ [d] *Mygdonia*, inter Axium & Echedorum flumina est. *t*

ψ [e] *Antigonia* hodie *Cojogna* *v*, aliis *Antigoca* dicitur.

ω [f] *Letæ* vel *Lete*, hodie *Letta* vel *Lita*, apud Sinum Thermaicum est, Thessalonicæ propinqua.

α [g] *Paraxis* vel *Paraxia* inter Thermaicum & Singiticum Sinus est, ipsaque Toronaicum Sinum continet.

β [h] *Pallene* vel *Pallena*, antea Herodoto teste *Phlegra* dicta ad Sinum Thermaicum in Isthmo [i] *Pallenensi* sita *x*. Eam Regionem gigantes habitasse feruntur, gens impia, & dissoluta; quam Hercules exstirpavit.

γ [k] *Cassandriam*, quæ hodie quoque *Cassandria* dicitur, Cassander instauravit, & de suo nomine appellavit. Ante id tempus enim *Potidæa* *y* nominata Corinthiorum erat colonia, bello Peloponnesiaco ab Atheniensibus expugnata, & habitata. Philippus verò Macedo circa id tempus, quo ei Alexander natus, eam expugnaverat. *z*

δ [l] A *Torone* Sinus, qui eam aluit, nomen habet, diciturque [m] *Toroneus*, & *Toronaicus*. A Pallene ad 60. stadia in Isthmo illo erat [n] *Olynthus* urbs celebris, quam *Mardonius* bello Persico expugnavit. *At Philippus* Macedo eam posteà expugnavit, non tam armis, quam auro, corruptis propugnatoribus, direptamque evertit, frustra opem Atheniensium implorantem *a*. Urbs hæc patria fuit *Callisthenis* Philosophi gravis & diserti, imprimisque constantis; quem è sorore suâ nepotem ad Alexandrum in Asiam miserat Aristoteles. Et officio suo apud Regem non defuit Callisthenes, etsi nimio ipsi libertas orationis stetit.

ε [o] *Chalcidica* regio *b* Paraxiæ finitima est, inter Singiticum & Strymonicum Sinus protensa. *c*

ζ *Singus* vel *Singa* opidum ad Atho montis radices, *Sinumque*, qui inde [p] *Singiticus* appellatur.

η [q] *Acanthus* hodie *Eristo* *d* ad eundem Sinum *Singiticum*, & apud montem Athon est, inter *Singum op.* & *Nymphæum* promontorium, ibi Xerxes copias suas terrestres in tres partes divisit.

HEKELII.

r Est & *Phylace* Urbs *Molossidis* apud *Livium* & *Phylatæ Hermapolitana* in *Ægyptô*, quam hodiè *Penisuaif* vocari dicunt *Geographi*.

s Est & *Dion Cretæ* Insulæ Promontorium & Urbs ibidem, immo & Urbs *Epiri*, & Oppidum *Italiæ*, *Pisidiæ*, *Thraciæ* & *Cœle Syriæ*.

t De quâ videndus *Plinius* Lib. IV. c. X. p. 54. lin. 5.

v Nisi *Pinetus* fallat in suô *Pliniô Gallicô*.

x Dicta a. est à *Pallenâ*, *Sithones* Filiâ & *Clethi* Uxore, & adscribitur ab aliis *Thraciæ*, ab aliis *Macedoniæ*.

y *Pausaniæ*.

z *Stephano* Urbs *Thraciæ* est.

a Sed quando *Herodotus* in *Polymniâ* dicit, *Olynthum* quoque *Sidoniam* appellari, tunc non Urbem *Olynthum*, sed potiùs Regionem, in quâ *Olynthus* & aliæ Urbes sitæ sunt, intelligit.

 b Castal-

a Pydna. b Phylace. c Dion vel Dium. d Mygdonia. e Antigonia. f Letæ. g Paraxis. h Pallene. i Sinus Pallenensis. k Cassandria sive Potidæa. l Toronæ. m Sinus Toroneus. n Olynthus. o Chalcidica regio. p Singiticus sinus. q Acanthus.

Amphaxitidis. ϑ Amphaxitis regio, opidum, ι *Theſſalonica*, Ciceronis exilio inſignis, & κ *Stagira*, Ariſtotelis principis Philoſophorum cunis clara. Biſaltæ. λ Biſaltæ; opida *Euporia*, *Oſſa*, *Calliteræ*. Edoniorum. μ Edonii; opida, ν *Amphipolis*, *Scotuſa*, *Berga*. Orbelorum. Orbeli, opidum *Gariſcus*. ξ Sin-

b *Caſtaldo* dicta *Jamboli*.

c Eſt & *Syriæ* Regio, in quâ *Chalcis* Urbs.

d *Sophiano Eriſſo*.

BUNONIS.

ϑ a *Amphaxitis* à Sinu Strymonico ad Thermaicum uſque ſe extendit, Chalcidicam & Paraxiam habens à Meridie, Biſaltiam à Septemtrione, & Mygdoniam ab Occaſu.

ι b *Theſſalonica* e anteà *Therma* dicta, condita eſt à *Caſſandro*, & *Theſſalonica* Philippi filia, Alexandri M. ſorore, quam Caſſander ſibi matrimonio copulaverat *f*, ita appellata; hodieque *Salonichi* *g* dicta, magno numero Chriſtianorum, Judæorum & Turcarum incolitur, emporiumque ad hunc ſinum eſt celebre ſedesque præfecti *h*. *Cicero*, per Clodii factionem Româ Italiaque pulſus, hic VII. menſes exſulavit. Strabonis ætate urbs hæc præ reliquis Macedoniæ urbibus hominum multitudine excellebat *i*. *Paulus Apoſtolus*, hîc docens, non paucos utriuſque ſexus homines Chriſto adjunxit: ac licet per ſeditionem Judæorum inde fuerit exactus, duabus tamen epiſtolis eccleſiam illam etiam abſens firmare voluit. Poſt id tempus *Theodoſius I.* Imperator, occiſis per tumultum aliquot ipſius miniſtris, promiſcuæ multitudinis, militibus immiſſis, cædem edidit. Ante ducentos annos *Amurathes* urbem hanc *k* cepit: quum Veneti eam aliquamdiu tenuiſſent. Theſſalonicenſes fuêre *Euſtathius* qui in Homerum & Dionyſium Alexandrinum commentarios ſcripſit: *Conſtantinus Harmenopolus*, *Demetrius Cydonius*, & *Theodorus Gaza* *l*. Ab antiquo urbis Theſſalonicæ nomine c Sinus Thermaicus nomen habet.

κ *Stagira* prope montem Athon ad *Strymonicum Sinum* erat. Hanc quoque *Philippus* Macedo everterat urbem; ſed in gratiam *Ariſtotelis* *m* eam reſtituit. *Hipparchus Philoſophus* in eadem urbe fuit natus. Stagiritarum lex erat; Ἃ μὴ κατέθου, μὴ λάμβανε, quæ non depoſuiſti, ne tollas.

λ d *Biſaltiæ* Amphaxitis finitima eſt ad Meridiem. *Biſaltas* trans Neſſum fl. circa Strymonem fl. incoluiſſe tradit *Livius* lib. 45. *Euporiam* Alexander omnia ſuperans occupatam vocavit Διὰ τὸ εὐπορεῖν Steph.

μ e *Edonii* ad Strymonem fl. incoluerunt.

ν f *Amphipolis* Athenienſium colonia, ita dicta ſcribitur, quod Strymone flumine undique cingatur *n*. Poſteà à Chriſtianis *Chriſtopolis*, & à Turcis *Emboli* vocata eſt. Cæterùm clariſſima in his oris urbs erat *Philippi*, à *Philippo* Macedone appellata; quum antea *Crenides*, à fontibus ibi ſcaturientibus dicta fuiſſet. Magnas opes è fodinis auri argentique cives poſſederunt. De his *Philippis* ita *Diodorus lib.* XVI. in anno *Philippi III.* Crenidas *deinde ſe conferens (Philippus) inductus multis, qui eam incolerent urbem ex ſui appellatione inſtituit, ut* Philippi *nominarentur. Erant in eo tractu fodinæ auri, ſed tenues & non bene exploratæ: eas Philippus magnis operibus ita inſtruxit, ut annua ei redirent amplius mille talenta: nummum aureum* Philippi *nomine cudi inſtituit. &c.* Et Philippus, his locis regno ſuo adjectis, nummi aurei genus conflavit, quod ab ipſo *Philippicum* dicebant. Rex iſte venas haſce metallicas ſtudioſe ſcrutatus eſt. *Zanchius* tradit hanc urbem hodie vocari *Grixopolin*, quaſi *Chryſopolin*. Ad hanc urbem g *Campi* erant *Philippici*, in quibus *Caſſius* & *Brutus* ab *Octavio* & *Antonio* profligati ſunt. *Hos Philippos* Stephanus conſtituit in Macedonia *o*; alii urbem hanc ponunt in Theſſalia. *Pharſalus* vero Theſſaliæ fuit urbs, ad quam Campi Pharſalici in quibus Pompejus à Cæſare victus. *Pharſalum* hanc Cluverus facit *Eſtiotidis* urbem; Laurembergii tabula eam collocat in Palaſgia. Ex Strabone & App. cognoſcitur, urbem hanc fuiſſe ad Enipeum fl. qui in Peneum influit. Poëtæ tamen utramque pugnam in Philippicis & Pharſalicis eidem loco tribuunt exaggerandi causâ. *Virgil. Georg. lib.* I. *circa finem.* h *Orbella* ab *Orbelo* Macedoniæ monte appellata eſt, qui eam à Mœſia diſtinguit.

HEKELII.

e *Macedoniæ* quippe Metropolis.

f Et inde priùs *Halia* dicta.

g *Stephano*.

h Scripſit de eâ utilem atque elegantem Librum *Lucius Tarreus*, *qui videndus*.

i Vid. ejus Libr. VII. p. 592.

k Utpote omnium in univerſâ *Græciâ* hodiè celeberrimam, ingentem atque opulentam.

l Conf.

a Amphaxitis. b Theſſalonica anteà Therma. c Sinus Thermaicus. d Biſaltiæ. e Edonii. f Amphipolis. g Campi Philippici. h Orbelia.

ξ Sintici; opida, • *Heraclea*, *Paræcopolis*, *Triſtolus*. π Pelagones; opidum ϱ *Stobi*. 1. Lynceſtarum *Heraclea*, 2. Jororum, 3. *Jorum*, & 4. *Alorus*, 5. Almopum, *Europus*, 6. *Albanopolis*, 7. *Apſalus*, 8. Æſtrorum, *Æſtræum*, 9. Eordeorum, 10. *Daulia Dibolia*, 11. *Scampis*.

Sinticorum. Pelagonum. Almopum. Æſtræorum. Eordeorum.

l Conf. *Quenſtedtii* Dialogus de *Patriis Viror. illuſt.* p. 426. ubi videndum, quòd *Theſſalonica* Urbs ſacris pariter, ac profanis litteris celebrata, διανδρῦσα καὶ πολυάνθρωπος veteribus nuncupata ſit.

m Qui Patriam eam agnovit.

n Priùs *Acra*, *Ejon*, *Myrica*, *Crademna*, *Andræmus* item Urbs *Martis* & *Novemviæ*, ſ. *Græc.* ἐννέα ὁδοὶ, appellata.

o *Suidas* in *Thraciâ*.

BUNONIS.

ξ a *Sintica* à Sinticis montibus nomen habet.

• b *Heracléa* inde dicta eſt *Sintica*.

π c *Pelagoniæ p* incolæ *Pelagones*, etiam *Peones* dicti ſunt. *q*

ϱ d *Stobi* opidum, hodie *Starachino* vocatur; opidani *Stovenſes*. 1. e *Lynceſtarum* regio *Lynceſtis* appellatur à fluvio *Lynceſti* vel *Lynceſtio*, qui per eam decurrit, & in Erigonem labitur. *Lynceſtis* ille fluvius aquam defert acidam, quæ pota inſtar vini homines facit temulentos. 2. f *Jororum* regio, à *Joro* opido, quod *Aloro* vicinum eſt, nomen traxit. 3. g *Jorum* hodie vocatur *Novigrad*. 4. h Et *Alorus* ſive Olorus, hodie *Dianoro*. 5. i *Almopes* in Macedoniæ finibus ad Scardum montem collocantur, qua eos ab Illyricis ſeparat. 6. k *Albanopolis* hodie *Albanopoli*, dicitur *Albaniæ* metropolis *ſ*: & 7. l *Apſalus*, nunc *Preſpa* eſt. 8. m *Æſtræi* Almopibus ad Meridiem ponuntur. 9. n Et Æſtræis ad Meridiem collocantur *Eordei*, qui *Eordæi*, *Eordi*, *Heordæ*, *Heordenſes*, & *Eordetes* leguntur. 10. o *Daulia*, hodie *Eladaſagni* dicitur *t*. 11. p *Scampis* in tabulis recentioribus eſt Scampi, at aliis *Ulagrada*, item *Struga* appellatur. Hæc eſt *Macedonia*, quæ quibuſdam etiam *Macetia* dicta eſt: in ſacris *Cethim* appellatur. *Cethim* autem fuit filius Javan. Hæc terrarum imperio olim potita quidem erat; Sed *Paulus Æmilius in ea 62. urbes uno die direptas vendidit.*

HEKELII.

p Quam nonnulli *Siciliæ* Regionem conſtituunt.

q *Strabo* Lib. VII. p. 598. hanc Regionem *Tripolim* vocat, quoniam ſaltem tribus conſtabat Urbibus.

r *Nardo* in ſuô *Liviô Italicô* novò prorſus nomine.

ſ Eſt & oppidum *Armeniæ Majoris*, ubi, referente *Scphroniô Græcô*, Div. *Bartholomæus* Apoſtolus eſt ſepultus.

t Olim ſub ditione *Therei*, Regis *Thracum*, fuit. Unde *Philomela* ab *Ovidiô* dicitur *Daulias*, quod in *Daulide* Urbe in Avem ſui nominis fuerit converſa.

a Sintica. b Heracléa Sintica. c Pelagonia. d Stobi. e Lynceſtæ. f Jori. g Jorum op. h Alorus. i Almopes. k Albanopolis. l Apſalus. m Æſtræi. n Eordei. o Daulia. p Scampis.

CAP. X.

De Fluviis, Montibus ac Inſulis Græciæ adjacentibus. 1

I. Flu-

REISKII.

1 Græcia non magnos adeo effundit fluvios, nec longo curſu, nec receptis pluribus locupletiores: Regio enim arctis plerumque terminis concluſa, mari tum Ægæo tum Ionio, multisque alicubi, quos utrumque creat, ſinubus coercetur, ut fluvii ab monte aut Hydrophylacio ſuo non ita longe fluxum continuent, ſed citius abſorbeantur. Acheron Turcis Volecon, i. e. niger dictus, curſu aquoſo auctuque cæteros fere præſtat, plane alius ab Italico, Peloponneſiaco, & Bythinio Acheronte. Nec effert ſeſe adeo Græca montium compages, vel oſſatura illa montana, qua Græciam contineri totam ſtringique, ac notis quaſi oſſium ſecari contendimus: Hæc enim Kircheri de montibus in Mundo ſubterra-

neo

I.

FLuvii universæ Græciæ celebriores sunt isti; in Epiro [α] *Acheron*, cui *Pandosia* opidum appositum: quæ duo nomina cum *Alexander Rex* ancipiti oraculo monitus fatalia vitare vellet, in Brutiis Italiæ populis in eadem incidit atque interiit. In Acarnania [β] *Achelous*. In Peloponneso [γ] *Peneus*, [δ] *Alpheus*, [ε] *Panisus*, [ζ] *Eurotas* & [η] *Ina-*

neo part. I. lib. I. c. 8. sententia nunc placet.
[a] *Acroceraunia & promontorium* his cognomine primum eminent ἀπὸ τῶ ἄκρυ ϗ κεραυνῦ, i. e. à summitate & fulmine nominatur: Hæc tamen ab Asiaticis Acrocerauniis quantum distent, nemo non intelligit. [b] *Thermopylæ* sunt aperturæ montium vel transitus inter Alpenos Turchinemque, montes altissimos, tractu præcipiti ad OEtam usque montem porrecto: Ita Herod. lib. VII. [c] *Athos* Chersonesum aut peninsulam refert, sinu Strymone, & Cingo altero interceptam, ut Isthmus ne quadrantem milliaris latitudine sua excedat: Græcis ἅγιον ὄρος, Latinis etiam *mons sanctus* ob cœnobia XXI. numerosa & ampla Græcorum monachorum domicilia, sed aliquot male munita. Ex omnibus *cœnobium S. Maure* 600. etiam alumnorum patiens capaxque præstat; Cætera non sunt tanti pretii, & quandoque triginta hominum altrices. De duobus Eremitarum ordine juncto cohabitantium vicis quasi *Hagia Ena* & *Kerasia*, de regula Sabæ, quam sequuntur, & institutis monasticis non dicam, nec de pluribus quæ mihi Archimandrita sive Abbas ex illo monte Athanasius per Saxoniam nostram transiens, Luneburgi A. 1674. retulit, & Auctor anonymus in libello peculiari A. 1689. edito recenset. De Bibliothecis autem quæ inter Cœnobia hodieque Græca lateant, item Codd. MStis nihil aut parum invenies, nihil Athanasius ille mihi referebat. Nam Græcia libris varnefacta, præter Euchologi, aut Menologium MStum, & Homilias PP. aliquot vix promet alios, nisi quos ex Venetorum urbibus exportat aut coëmit.

BUNONIS.

α [d] *Acheron* ex [e] *Acherusia* profluit *palude*. Plinius *a* cum in Ambraicum Sinum falso deducit. Ex eo & viciniis Pausanias ait Homerum fabulas suas de Inferis concinnasse; unde est Acheron fl. Inferorum apud Poëtas. *b*

β [f] *Achelous* ex Pindo monte oriens, in mare Ionium contra Echinades insulas sese exonerat: olim dictus est *Axenus*, deinde *Thestius*, denique *Achelous*; ab incolis *Acarnas* vocatur. Strabo *c* ab ostio ejus initium facit Sinus Corinthiaci.

γ [g] *Peneus* hic supra Alpheum est: Sed Thessaliæ Peneus celebrior est: hodie vocatur *Igliaco*; ad eundem est Pylus Eliaca.

δ [h] *Alpheus* ex Stymphalo monte oriri scribitur: per Arcadiam & Elidem fluit, alluitque Olympiam seu Pisas; & inde sub terras conditus, in Sicilia prope Syracusas emergere creditur Poëtis. *Pisis* his vicinum erat *Olympii Jovis templum*, & *Olympicum* hic celebratum scribitur certamen. Ab hac urbe Italicæ [i] *Pisæ* ad Arnum fl. originem suam referunt.

ε *Pamisus*, *Panisus*, & *Panissus* in Messeniacum influit. Hunc maximum eorum, qui intra Isthmum sunt, fluviorum Strabo *d* dicit: & alius etiam obscuri Pamisi mentionem facit.

ζ [k] *Eurotas* ex Arcadia prope Ascam vicum ortus, defluit per Laconicam, & ipsam Spartam alluit: olim erat consitus oleis, & pretiosa ad eum effodiebantur marmora. Ad hunc fluvium exercere se Lacones soliti sunt decursu, & id genus laboribus.

HEKELII.

a Lib. IV. H. N. cap. I. p. 50. lin. 12.

b Dicitur & *Acheron* Filius *Cereris* absque Patre, quem cùm in abditô *Cretæ* specu peperisset, is autem lucem aspicere non auderet, ad *Inferos* defluxit, ibique *infernalis Fluvius amarissimus*, qui primus excipit mortuorum Animas, effectus est. Alii *Titanis* & *Terræ*, s. *Cereris* Filium faciunt, ob id à *Jove* & ad *Inferos* dejectum ferunt quòd sitientibus *Titanis* limpidas præstitisset aquas. Meminit ejus *Virgil.* Lib. V. *Æn.* v. 99. Lib. VI. v. 207. & 295. Lib. VII. v. 91. 312. & 569. ut & Lib. XI. v. 23. *Horatius* Lib. I. *Carm.* Od. III. v. 36. dicit: *Perrupit* Acheronta *Herculeus labor*. Sed Lib. III. *Carm.* Od. III. v. 16. legitur *Acheronta fugere*.

c Lib. VIII. *Geogr.* p. 610.

d Loc. cit. p. 657.

BUNO-

a Acroceraunia. b Thermopylæ. c Athos. d Acheron. e Acherusia palus. f Achelous. g Peneus. h Alpheus. i Pisæ. k Eurotas.

η *Inachus*. In Græcia ϑ *Cephiſſus*, in duo Cornua ſciſſus, quorum dextrum ι *Aſopus* fluvius, lævum κ *Iſmenus* vocatur. In Theſſalia λ *Sperchius* & μ *Peneus*. In Macedonia Ægæum mare petentes, ν *Aliacmon*, *Erigon*, ξ *Axius*, *Chabris*, ο *Strymon*. At in Adriaticum ſinum ſeſe exonerantes, π *Panyaſus*, ρ *Apſus*, σ *Laus*, τ *Celidnus*.

III. Montium nobiliſſimi ſunt; in Epiro υ *Acroceraunii* & φ *Pindus*. In Peloponneſo, χ *Stymphalus*, ψ *Pholoë*, ω *Chronicus*, « *Tay-* Montes.

BUNONIS.

η a *Inachus* nomen traxiſſe fertur ab *Inacho*, primo Argivorum Rege; per Argiam fluens *Argos* urbem alluit, & in Sinum Argolicum labitur. In Argia quoque b *Eraſinus* fluvius eſt, qui è Stymphalide palude Arcadiæ oritur, apud quam paludem Stymphalidas volucres ab Hercule ſagittis & tympanis expulſas ferunt. Hunc etiam fluvium ſub terram aliquamdiu ſeſe abdere, poſteà in Argolide emergere tradunt.

ϑ c *Cephiſſus* vel *Cephiſus* albas oves facit: d *Melas* nigras.

ι e *Aſopus* Platæenſem & Thebanum agrum dirimebat. Crediderunt fluvii hujus accolæ Mæandrum fl. per mare Ægæum tranſire in fontem Aſopi.

κ f *Iſmenus* etiam Thebas præterfluens in Euripum Euboicum properat: olim *pes Cadni* dictus.

λ g *Sperchius* in Sinum *Maliacum* *e* devolvitur, devota Achillis coma & Gallorum, Brenno duce tranſitu memorabilis. *e*

μ *Peneus* præter Oſſam Olympumque montes decurrens collibus dextra lævâque molliter curvis, nemoroſis convallibus. Theſſalica facit Tempe: undiſque apertior Macedoniam & Magneſiam interluens, & *Pamiſum* fl. excipiens, in Thermaicum Sinum decidit, cui peculiares tribuuntur laudes.

ν h *Aliacmon* ſeu *Haliacmon* inter Pidnam & Dium in Thermaicum Sinum influit, i *Erigon* ſive *Erigoneus* ex Illyricis montibus oriens per Pæoniam fluens multis fluminibus auctus ab Axio fl. excipitur.

ξ k *Axius* ingens Macedoniæ fluvius, in Themaicum Sinum influit.

ο l *Strymon* ex Orbelo, vel etiam Scamio monte manans in Ægæum mare influit; cujus Sinus eo loco Strymonicus appellatur.

π m *Panyaſus* inter Dyrrachium & Apſum fl. in mare influit.

ρ n *Apſus*, aliis *Thapſus*, inter Panyaſum & Apolloniam in mare Ionium decurrit.

σ o *Laus* apud Appolloniam eſt, & *Æas* & *Aous* & *Auas* & *Alorus* vocatur.

τ p *Celydnus* ultra Amantiam juxta Epiri confinia fluit, & Macedoniæ terminus eſt verſus *Auſtrum*.

υ q *Acrocerauniis* *g* montibus ſecundum Europæ ſinum, id eſt, Adriaticum terminat Plinius *h*. Sunt autem montes Epiri altiſſimi, hodie montes de *Chimara* ſeu *Chimera* & *Chimarioti* *i* dicti.

φ r *Pindus* mons inter Epirum & Theſſaliam eſt, unde à nonnullis tribuitur Theſſaliæ. Procurrit autem ab Acrocerauniis jugis ad Thermopylas, & ex medio ſui brachium emittit, quod facit Parnaſſum, ac terminatur in *Helicone*. Unde jam planum fit, quare Poëtæ hæc tria montium nomina confuderint.

χ ſ *Stymphalus* mons inter Arcadiam & Achajam propriam eſt, Herculis labore notus, ex quo aut ejus palude Eraſinus oritur.

ψ t *Pholoë* mons Peloponneſi in Arcadia excelſus, ſilvoſus & nivoſus. Eſt quoque *Pholoë* mons Theſſaliæ Othry proximus Centaurorum ſedes; ubi Hercules Centaurum aggreſſus eſt. *Centauria* herba hic provenit optima. *k*

ω v *Chronicus* prius *Crunos* in *Laconica* eſt. Quum Saturnus Jovem fugiens, in eo latuiſſet, nomen mutavit.

HEKELII.

e Velociſſimô curſu.

f *Apollodorus* *Borum* eum cognominat. Sed *Sophiano* dicitur *Xerras* atque *Agroumela*.

g Quos *Servius* propter altitudinem & jactûs fulminum ſic dictos putat.

h Lib. III. H. N. c. XXIII. p. 48. & Lib. IV. c. I. p. 49. Eorum quoque meminit *Horatius* Lib. I. *Carm.* Od. III. v. 20.

i S. *Cimarioti*.

k Eſt & *Pholoë* Famula cujuſdam *Textricis* apud *Virgil.* Lib. V. *Æneid.* v. 285.

a Inachus. b Eraſinus. c Cephiſſus. d Melas. e Aſopus. f Iſmenus. g Sperchius. h Aliacmon. i Erigon. k Axius. l Strymon. m Panyaſus. n Apſus. o Laus. p Celydnus q Montes Acroceraunii. r Pindus. ſ Stymphalus. t Pholoë. v Chronicus.

α *Taygetus*. In Græcia β *Callidromus* Inter Græciam & Theſſaliam, γ *Othrys* & δ *Oëta*. In Phocide ε *Helicon* & ζ *Parnaſſus*. In Bœotia η *Cithæron*, fabulis carminibuſque celebratiſſimus. In Attica θ *Hymetto* meritiſſimè tribuittur principatus, quod apprime florulentus, eximio mellis ſapore, & externos omnes & ſuos vincit. In

BUNONIS.

α [a] *Taygetus* mons non longè à mari exortus, ad montium Arcadicorum radices uſque procurrit. Imminebat Spartæ & Amyclis, unde & *Amyclæus* dicitur. In ſummo ejus vertice erat locus *Telcton* dictus, ubi equus ſoli immolabatur. Abundabat feris, ideoque venationi Spartanorum juvenum erat opportunus. Cotes habebat, quibus poſt Creticas Plinius *l* tribuit ſecundas. Quum terræ motum futurum prævidiſſet *Anaximander* Phyſicus, monuit Lacedæmonios, ut tecta & urbem relinquerent, armatique in agro excubarent, nec fruſtra. Urbs enim eo tempore corruit tota, & ex monte Taygeto extrema quaſi puppis avulſa eſt. *m*

β [b] *Callidromus* Oetæ monti vicinus eſt & quaſi pars ipſius, Thermopylis imminens: per quem Epialtes Xerxis copiarum partem duxit & Græciam Regi prodidit.

γ [c] *Othrys* inter Doridem & Theſſaliam eſt, Dolopibus conterminus, nivibus diu contectus, Cænei Perrhæbi, & Lapitharum ſedes; abundabat lyncibus. Ad radices ejus erant Melienſes Xenophonti & Thucydidi memorati. *Oeta* à Græcia ſubmovet Theſſaliam, & longo tractu per continentem hanc tranſverſam procurrit, ad ſinum uſque Maliacum, ubi ex utroque latere duorum fluminum in mare ſe mergentium oſtia propinqua videt, Boagrii in Locris, & Sperchii in Phthiotide: quorum ad illud Thronium, ad hoc Heracléa opida. Montem hunc Græciam ita interſecare, ut Apenninus Italiam auctores tradunt. Ubi ad mare deſinit Oeta, inter arduas rupes illas efficit anguſtias, quas πυλας Græci, id eſt, *portas* dicunt: itemque [d] *Thermopylas*, ab aquis calidis, Herculis lavacris, virtute Spartanorum & Regis eorum Leonidæ, Perſarumque clade nobilitatas. E regione Thermopylarum inter Eubœam & Theſſaliam [e] *Atalanta*, parva inſula collocatur.

δ Mons iſte *Oeta* interitu & ſepulchro Herculis quoque nobilis eſt: Ex eo enim Herculem, mortalitate exutá, Deorum conſenſu in cœlum aſſcendiſſe crediderunt Poëtæ *n*. Locus iſte, quo ſe combuſſit Hercules, *Pyra* dictus eſt; ubi ſacrificavit Acilius conſul. Monti huic auctoribus annectuntur, *Corax*, *Othrys & Callidromus*.

ε [f] *Helicon* Parnaſſo vicinus eſt *o*, in quo etiam Muſarum domum ſtatuebant priſci poëtæ; in eodem Orphei ſepulchrum, in quo nidificabant philomelæ. Hîc quoque fontes Hippocrene, ſeu Caballinus; & *Aganippe*, qui in Muſarum luco ortus in Permeſſum incidit fluvium; & hic in Holmium, quem poſtea *Copais* lacus haurit. Ad eum ſunt *Theſpiæ*, *Aſcra*, *Niſſa*.

ζ [g] *Parnaſſus* mons biceps, ſedes & domicilium Muſarum, Delphis imminebat; alterum jugum Apollini, alterum Baccho erat ſacrum: hoc *Niſſa*; iſtud *Cyrrha* dictum. Herodotus tamen ei unum tantum tribuit jugum *p*. Hodie in eo monte Cœnobium eſſe ferunt, in quo inſtructiſſima manu ſcriptorum codicum bibliotheca.

η [h] *Cithæron* Muſis etiam ſacer erat, ex quo Aſopus fl. profluit. Servius illum facit Parnaſſi partem, cumque dividit in *Heliconem* Apollini ſacrum; & *Cythæronem* Baccho dicatum. In eo *Trieterica* celebrabantur. Feris erat refertus; qua de cauſa *Oculus Dianæ* nominatur ab Euripide.

θ [i] *Hymettus* Athenis proximus eſt, melle *q* abundans, quod cum Hyblæo certat: unde *Hymettia mella* *r*, & *mella Attica* adeo præcipua ut in proverbium abierint pro *ſuavi eloquentia*. Mons iſte olim & *Cecropius* dictus marmore, Jove Hymettio, à quo pluvia petebatur, Apolline προνοίᾳ, i. e. *providentiæ*, & eo tauro, quem Theſeus occidit, etiam nobilis fuit.

HEKELII.

l Lib. XXXVI. c. XXII. p. 648. lin. 48.
m Vid. *Plinii* Lib. II. c. LXXIX. p. 24.
n Unde factum eſt nomen Tragœdiæ *Senecæ*, quæ HERCULES OETEUS inſcribitur.
o Eique æmulus & altitudine & circuitu.
p Vid. *Strabo* Lib. VIII. p. 691.
q Et Apibus.
r Ap. *Horatium* Lib. II. *Sermon*. Sat. II. v. 15.

BUNO-

a Taygetus. b Callidromus. c Othrys. d Thermopylæ. e Atalanta inſ. f Helicon. g Parnaſſus. h Cithæron. i Hymettus.

In Theſſalia [ι] *Olympus*, [κ] *Pelius* atque [λ] *Oſſa*, Gigantum fabula belloque memorati. In Macedonia [μ] *Athos*, quem Xerxes, Græciæ bellum inferens, perfoſſum velificavit.

III. *Inſulæ* Græciæ littori adjacent innumeræ. Harum præter Cretam, quæ ſeparatim dicetur, clariſſimæ Ionio in mari [ν] *Corcyra*, cum opido ejusdem nominis, nunc *Corfu*, Venetæ ditionis unà cum [ξ] *Cephalenia*, Inſulæ ad Græciam. Corcyra. Cephalenia.

BUNONIS.

[ι] [a] *Olympus* Oſſæ & Pelio vicinus excellenti vertice tantum attollitur, ut ſumma ejus cœlum accolæ vocent. Ara in cacumine erat, Jovi dicata, cujus altaribus, ſi qua de extis fuerant illata, nec difflabantur ventoſis ſpiritibus, nec humentibus pluviis diluebantur: ſed volvente anno, cujuſmodi fuerant relicta, ejuſmodi reperiebantur. Literæ in cinere ſcriptæ, uſque ad alteram anni cerimoniam permanebant. Huc nemo poterat conſcendere, niſi qui admoviſſet naribus ſpongiam oleo plenam. A ſplendore appellatus eſt Olympus, quaſi ὁλολαμπρὸς, quod totus luceat, aut reſplendeat; & divinam ſedem ob eximiam altitudinem ei aſſignabant veteres.

[κ] [b] *Pelius* ſive *Pelion* nuptiali convivio *Thetidis* & *Pelei* celebratur: itemque Centaurorum & Lapitharum certaminibus A Strabone [ſ] in campo Pelagico collocatur. Ferunt *Chironem* Centaurum heroum filios, in iiſque *Achillem*, in Pelio monte docuiſſe artes principe loco natis dignas, id eſt, pacis & belli.

[λ] [c] *Oſſam* ab Olympo terræ motu avulſum, Tempe feciſſe, & Peneum fl. qui multis amnibus receptis ibi ſtagnare ſolitus fuerat, ad mare expediti oti curſu tranſmiſiſſe ferunt. De his montibus, & Gigantum bello noti ſunt Maronis verſiculi: [t]

Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam,
Scilicet atque Oſſæ frondoſum involvere Olympum:
Ter pater exſtructos disjecit fulmine montes.

[μ] [d] *Athos* [v] ſupra Singiticum ſinum eſt; mammæ formam habere dicitur, acutiſſimus & altiſſimus. Qui verticem ejus habitant, tribus horis ſolem antè videre perhibentur, quàm qui ſunt in continenti. Umbram ſolſtitio in Lemnum uſque jaculari ſcribit Plinius [x]. Melæ mons [y] eſt adeò elatus, ut credatur altius, quàm unde imbres cadunt, ſurgere. Capit opinio fidem, inquit; quia de aris, quas in vertice ſuſtinet, non abluitur cinis: ſed quo relinquitur aggere, manet [z]. In ſummo opidum fuit [e] *Acroathon*, in quo dimidio longior quam in aliis terr.. ætas habitantium erat. *Staſicrates* architectus Alexandro M. affirmaverat, hunc aptiſſimum eſſe montem; qui in humanæ ſtatuæ formam effigiaretur, ita ut ſiniſtrâ manu urbem contineret; dextrâ autem amnem in mare decurrentem funderet. Athon illum hodie *Sacrum Montem* nominari ſunt qui ſcribunt; quod totus habitetur VI. millibus monachorum Chriſtianorum, quos tenere ajunt monaſteria XXIV. contra piratas benè munita & clauſa. Celebriora ſunt *Gatopedos*, & *Agias-laura*. Ibidemque etiam conſpici *Zonaræ monumentum*: inſtructiſſimas quoque manuſcriptorum codicum in cœnobiis illis eſſe bibliothecas.

[ν] [f] *Corcyra* Buthroto continentis urbi & Theſprotis oppoſita eſt, in hâc Phæacas ponit Homerus, & Alcioni hortos. Coloniam eò deduxerunt Corinthii tempore Numæ. Urbem habebat in Septentrionali litore ejuſdem cum inſula nominis. Potentiâ navali plurimùm olim valuit. In eadem erat *Caſſiope*, hodie *S. Marie da Caſſiopo*, ubi fuit templum Jovis eximium.

[ξ] [g] *Cephalenia* Acarnaniæ oppoſita, & *Samos* ſive *Same* ab urbe dicta eſt. *Cephaleniæ* nomen à *Cephalo* Athenienſi inditum quidam volunt. Cephalenas Ulyſſem ſecutos in expeditionem Trojanam Homerus auctor eſt: Capras in hâc inſulâ ſex menſibus non bibere tradit Ælianus; & quod ab altera parte fluminis cicadæ ſint, ab altera non item. Antonius, Ciceronis in conſulatu collega, damnatus hîc exſulavit, urbemque condere novam cœpit, quam tamen non abſolvit.

HEKELII.

[ſ] Lib. IX. p. 807.
[t] Lib. I. *Georg.* v. 281. ſeqq. hunc in modum extantes.
[v] Vel *Athon*.
[x] Lib. IV. c. XII. p. 58. lin. 12.
[y] Lib. II. c. II. p. 184. lin. 16. ſeqq.
[z] Conf. *Solini Polyh.* c. XXI. p. 43. lin. 17. ſeqq.

a Olympus. b Pelius. c Oſſa. d Athos. e Acroathon op. f Corcyra. g Cephalenia.

Zazynthus. *phalenia*, & ^a *Zazyntho;* quarum hæc nunc *Zante;* illa *Cefalogna.* Prope Cephaleniam inter non ignobiles eſt ^b *Ithaca*, Ulyſſis nomine maxime illuſtris, nunc *Iſola del Compare.*

Eubœa. IV. In ^c Ægæo mari *Eubœa*, vulgò nunc *Negroponte*, Bœotiæ avulſa putatur, tam modico interfluente ^d *Euripo*, ut ponte jungatur. Caryſtus & Chalcis op. Opida in ea quondam opulentiſſima, ^e *Caryſtus* & ^f *Chalcis.* Scyrus. Hinc verſus Septemtriones eſt ^g *Scyrus*, vulgò *Sciro*; & ultra Lemnus. ^h *Lemnos*, nunc *Stalimene;* inter hanc & Thracium littus, ^i *Samothrace* Samothrace.

BUNONIS.

^a Zacynthus *a* in Meridiem non longè à Cephalenia eſt, *Caſſiopa b* & *Hyria* etiam dicta. Hujus incolas armorum ac belli imperitos, divitiis ac deliciis enervatos Athenæus tradit. In eâque *M. T. Ciceronis* epitaphium eſſe, ſunt qui ſcribunt.

^b *Ithaca* Cephaleniæ ad Ortum vicina montem habet Neriton, à quo Ulyſſes, *dux Neritius* dicitur. Lepores in hac inſula *c* non naſci tradunt.

^c b *Ægæum* mare appellatum volunt alii ab *Ægæo* Theſei patre *d*, in eo ſubmerſo; alii ab Amazonum regina; alii ab *Ægæis* Eubœæ urbe, hodie *Archipelago* dicitur. Ægæo mari, Plinius *e* inquit, nomen dedit ſcopulus inter Tenedum & Chium verius, quam inſula αἴξ nomine, ſpecie capræ, quæ ita Græcis appellatur, repente in medio mari exſiliens.

^d c *Euripon* vocant rapidum mare, & alterno curſu ſepties die ac ſepties nocte fluctibus invicem verſis, adeò immodicè fluens, ut ventos etiam ac plenis velis navigia fruſtretur. Plin. *f* Inſula d Eubœa tria illuſtria habet promontoria, *Cæneum*, quo vadit in Septentrionem; duobus aliis in Meridiem extenditur, quorum *Gereſtus* ſpectat Atticam; *Caphareus* prominet in Helleſpontum; ubi poſt Ilii excidium Argiva claſſis gravibus caſibus affecta eſt.

^e e *Caryſtus* marmore nobilis eſt, quod *Caryſtium* inde appellatur. Habebat *Caryſtias aves*, quæ flammas impune involabant, Carbaſa etiam, quæ inter ignes valent. Apud hanc urbem, Strabone *g* teſte, lapis naſcitur, qui plectitur & texitur, adeoque mantilia ex eo conficiuntur, quæ ubi ſordium quid contraxerunt, flammis injecta purgantur; perinde atque maculæ linteorum eluuntur aqua.

^f f *Chalcis*, Eubœæ metropolis ad Euripum eſt, ex adverſo Aulidis in Bœotia: Ea plures in multas Europæ regiones miſit colonias. Nati in hac urbe ſcribuntur *Iſæus* orator, & *Lycophron. Ariſtoteles* quoque ibidem mortuus aut morbo, aut veneno. Sunt qui ſcribunt, eum in Euripum ſeſe abjeciſſe; quod cauſſam tam violenti curſus recurſusque non poſſet expedire. In eadem quoque inſula urbs vetuſta & potens erat *Eretria*, quæ proximum à Chalcide locum dignitatis facile tuebatur. Ab ea dicti ſunt *Philoſophi* quidam *Eretrienſes*, à Menedemo orti.

^g g *Scyrus* nota eſt *Achillis*, in gynæceo Lycomedis, Regis hujus inſulæ, latitantis atque expeditionem Trojanam detrectantis, fabulâ. Nota etiam *Theſei ſepulchro.*

^h h *Lemnum* inſulam aliquando fœminæ, omnibus qui mares erant, occiſis, tenuiſſe dicuntur. Eam cepit Miltiades. *Philoſtratus* ex eadem ortus eſt. Terra etiam Lemnia celebris eſt. Hinc Græcis in obſidione Trojæ vinum advectum tradit Homerus.

^i i *Samothrace*, quæ & *Samothracia*, *Perſeum* Regem Macedonum ultimum, victum ab *Æmilio Paulo*, fugientem excepit. Ea inſtar *aſyli* patebant ſupplicibus, præterquam homicidii reis. *Paulus Apoſtolus* Troade profectus recto curſu hîc appulit. Huic inſula vicina eſt k *Imbrus* olim ab Otane Perſarum duce capta. Poſteà à Romanis devicto Philippo Macedonum rege, Athenienſibus eſt donata. Scyro vicina inſula eſt *Aloneſus* ſive l *Haloneſus* quam prædonibus eripuit Philippus.

HEKELII.

a Quam *Silius Italicus Dulichium* vocavit.
b *Oroſio.*
c Aliàs *Caprarum* fertiliſſima.
d Et *Athenarum* Regi.
e Lib. IV. c. XI. p. 55. lin. 25. ſeq.
f Vid. iterùm Lib. II. cap. XCVII. 28. lin. 24.
g Lib. X. p. 7. Tom. II. Oper.

BUNO-

a Zacynthus. b Ægæum mare. c Euripus. d Eubœæ prom. e Caryſtus. f Chalcis. g Scyrus. h Lemnus. i Samothrace. k Imbrus l Haloneſus.

thrace vulgo *Samandrachi* ª *Lesbus*, nunc *Metellino*, & ª *Chius*, nunc *Scio*, Asiæ attribuuntur. In Lesbo quondam opidum nobilissimum ᵝ *Mitylene*, unde hodie insulæ nomen. In Saronico sinu ᵞ *Ægina*, nunc *Engia*; ᵟ & *Salamis*; nunc *Coluri*; excidio classis Persicæ nota. Lesbus. Chius. Mitylene op. Ægina. Salamis.

V. Dein quæ in medio mari veluti in orbem jacent, ᵋ *Cyclades*, in quibus notiores ᶎ *Andrus*, nunc *Andri*; ᵑ *Delus*, *Sdille*, & Cyclades insulæ. Andrus. Delus.

BUNONIS.

ω a *Lesbus* h ante *Assum* promontorium Troadis: *Lesbia regula* in proverbium abiit *i*. *Lesbii* etiam *cantores* celebres habiti sunt, qui acersiti Lacedæmonem, cives tumultuantes suavitate cantus ad concordiam revocabant, quos propterea cæteris cantoribus præferebant: unde proverbium: *k Post Lesbium Cantorem*; quum quis non primas tenet, sed secundas. Insula hæc fertilitate, vini generositate & puellis formosis nobilis erat.

α b *Chius* maris Icarii insula Ioniæ adjacet & promontorio Argeno. *Mastichen* gignit; vinoque abundat optimo. *Chius risus* in proverbio est de lascivo luxu *l*.

β c *Mitylenen* urbem multis celebrat Cicero oratione de lege agraria, ob situm, ædificiorum pulchritudinem & soli fertilitatem.

γ d *Ægina* quondam *OEnone* dicta, Atticam inter & Megaridem, atque hanc Peloponnesi oram sita, nobilissima est virtute & navali copiâ, quam Persico bello Græciæ declaravit. In pugna enim Salaminia cum Atheniensibus de palma quasi contendere ausa est. Sævo admodum Athenienses decreto sanxerant, ut Æginetis, quòd re nautica excellerent, pollices præciderentur, ne remos ducere possent. Nimis enim imminebat Ægina Piræeo.

δ e *Salamis* medio prope loco inter Athenas & Megaram sita, urbem habebat ejusdem nominis. Adeo brevi intervallo à continenti erat diremta, ut Xerxes angustias illas maris ingestâ terrâ complanare & insulam continenti adjungere sit conatus: Eam tanquam regiam sedem, olim tenuisse scribitur Telamon, Ajacis & Teucri pater. Gravia olim de hac insula gesta sunt bella, itaque vires Atheniensium attritæ, ut lege latâ sancirent pœnam capitis ei, qui de insulâ illâ vindicandâ aliquid ferre ad populum esset ausus; Solon igitur, uti ne eam extimescere necesse haberet, & tamen patriæ prodesset, furere se simulavit: atque ita versibus ipsi insolitis suadere Atheniensibus cœpit, ut insulam armis repeterent.

ε f *Cyclades* dictæ sunt insulæ, quod *Delum* undique cingant instar circuli; aut quia in orbem jacent.

ζ g *Andrus* non longè ab Eubœa distans celebris est. *Themistocles* quondam ad Andrios Atheniensium pecuniæ cogendæ causâ legatus, duabus se comitatum Deabus venire dicebat, *Suadâ* & *Violentiâ*. Illi contra, duas sibi semper pertinaciter adhærere Deas respondent satis urbanè, *Paupertatem* & *Impotentiam*.

η h *Delus* m Aristoteli *libr. de meteoris* videtur dicta, quod repente apparuerit enata. Δῆλος idem est quod *manifestus n*. Habebat quondam urbem ejusdem nominis in planitie sitam, & montem *Cynthum*, fluviumque *Inopum*. Et quod in hâc insulâ *Apollo* & *Diana* matre *Latona* crederentur nati, hæc Cynthia & ille Cynthius appellati sunt *o*. Post Corinthi excidium Delum potissimum transierunt ejus mercatores ob portus commoditatem, & templi immunitatem, quod Apollini sacratum erat. Sub initium belli Persici, quum Darius Hystaspis Datin & Artaphernem adversus Athenienses misisset, Delumque appulissent; ac deinde adversus Eretriam navigassent: statim post illorum digressum Delos tremuit (*ut Delii ajunt*) ad meam usque ætatem & primum & postremum commota: Deo mala ventura hominibus portendente: de qua in oraculo ita scriptum: & *Delon quamvis immota movebo*; ita scribit *Herod. l.* VI. *p* quam deinde commune ærarium Græciæ constituebant. In Delo sepelire mortuum non licuit. In Rheneam igitur vicinam insulam desertam eos trajiciebant. Canem quoque esse in Delo non sinebant.

HEKELII.

h Olim *Antissa*, *Lasia* ac *Pelasgia* dicta.

i Conf. *Erasm.* Chil. I. Cent. V. *Adag.* XCIII. p. 160. col. a. & ex eô *Manutius* in *Adag.* p. 233. col. a.

a Lesbus. b Chius. c Mitylene. d Ægina. e Salamis. f Cyclades. g Andrus. h Delus.

Paros. & [9] *Paros*, *Pario* marmore nobilis. Et circum Cycladas, quia di-
Sporades. ſperſæ, [ι] *Sporades*; in quibus clariores [κ] *Icaria*, nunc *Nicariæ*,
Icaria. [λ] *Pat-*

k Ap. eund. *Eraſm.* Chil. I. Cent. VI. *Adag.* XLII. p. 176. col. b. & *Manutium* p. 258. col. b.

l Sicuti iterùm teſtis eſt *Eraſm.* Loc. cit. Cent. V. *Adag.* LXXI. p. 154. col. b.

m Quam anteà *Aſteriam*, *Chamudiam*, *Cynethum*, *Lagiam* & *Pyrpilen*, quòd ignis ibi primùm ſit repertus, dictam eſſe novimus.

n Nam cùm anteà Mari tecta eſſet, *Latonæ* locum ad pariendum quærenti repentè ſe oſtendetit.

o Ex quâ opinione nominum illa Inſula eorum Deorum ſacra putata eſt, tantumque ei Religionis ſemper fuit, ut ne *Perſæ* quidem, quum Bellum toti *Græciæ*, Diis, hominibuſque indixiſſent, & mille numero Navium claſſem ad *Delum* appuliſſent, quicquam conarentur aut violare, aut attingere.

p P. m. 175. Edition. ex Interp. *Laurentii Vallæ* in fol.

BUNONIS.

9 a *Parum* inſulam primò *Pactiam*, poſtea *Minoida* *q* vocarunt: quod à *Minoë* ſubacta, ejus legibus uteretur *r*. Opidum ejus inſulæ fruſtra oppugnavit *Miltiades*. *Archilochus* poëta eam quoque nobilitavit: Itemque ara cujus latera ſingula ſtadium implebant. Cæterùm in XII. Cycladum chorum referuntur etiam ſequentes, Paro vicina b *Naxus* cum opido ejuſdem nominis; ubi mulieres octavo menſe dicuntur parere. Hæc inſula à Xerxe prima defecit, bellumque cum reliquis civitatibus Græciæ acerrimum ei intulit. Prope hanc eſt c *Scriphus*, quæ ranis ſuis claritatem debet, quamvis mutis; præſertim ſi in Scyrum deportentur. Unde proverbium ortum, *rana Scriphia* *ſ*. Hanc in inſulam: uti & d *Gyarum*, Romani damnatos relegarunt; quam tamen in numerum Cycladum non recipit Strabo *t*. e *Siphnus* auri & argenti metallis dives ex decimis ſuis theſaurum Delphis ſacravit locupletiſſimum. f *Syrus* patria *Pherecydis* Philoſophi & Tragici Poëtæ. g *Myconus* ſive *Mycone* *v* Delo vicina eſt, cumque ea, ut fabulantur, copulata. Sub hâc inſulâ, ſi Poëtis credimus, ultimi Centaurorum jacent, ab Hercule interfecti. h *Tenus* ſplendidum habebat Neptuni templum. Fontem in ea eſſe prodiderunt, cujus aqua vino permiſceri nequeat. i *Telus* unguento nobilis. Supra Andrum è regione Chii k *Ceos* eſt, quæ & *Cia* vocatur, cui vicina l *Helene* inſula ejus ſtupro nota. *Ceos* Strabonis ætate duas tantum habebat urbes, *Julidem* & *Carthæam*, quum antea habuiſſet quatuor. m *Julis* patria fuit *Simonidis poëtæ* Lyrici; & *Bacchylidis*, qui fuit ejus conſobrinus; *Eraſiſtrati* medici, & *Ariſtonis* Peripatetici: Item *Simonidis*, qui artem memoriæ primus invenit. Apud Ceos lex erat, ut LX. *annis majores interficerentur.* Iidem aliquando obſeſſi ab Athenienſibus decreto ſanciverunt, ut majores natu interficerentur. Itaque hoſtes ipſos eâ crudelitate commotos obſidionem ſolviſſe ferunt. In Cycladum numero erat etiam n *Leria*, cujus incolæ omnes ob improbitatem olim malè audiebant. Item o *Clarus*, unde *Apollinem Clarium* dictum quidam exiſtimant *x*. p *Ios* parva inſula, in qua Homerum funeratum ſcribunt *y*. q *Melos* omnium inſularum rotundiſſima eſt. In Melios, Lacedæmoniorum colonos, bello Peloponneſiaco inclementer conſuluerunt Athenienſes, civibus eorum, & omnibus, qui pubertatem attigerant, interfectis; pueris verò ac fœminis divenditis.

ι r *Sporades* ita appellatæ ſunt, quod per æquor illud quodammodo ſparſæ, diſſeminatæque videantur.

κ ſ *Icaria*, ſive *Icarus*, ſupra Patmon ponitur, è regione Sami *z*.

HEKELII.

q *Ac Plateam.*

r Hodiè dicitur *Pario*, quæ eſt famigerabilis ob Marmor candidiſſimum & ſculpturæ aptiſſimum, quod in eâ repetitur. Vid. *Plin.* Lib. XXXVI. c. V. p. 634.

ſ Conf. *Eraſm.* Chil. I. Centur. V. *Ad.* XXXI. p. 42. col. b. & ex eô *Manutius* in *Adag. ſelectior.* p. 204. col. a.

t Lib. X. *Geographiæ* p. 79. Tom. II. *Oper.*

v Quam *Sophianus* & *Niger* hodiè *Micolen* dictam putant.

x Quoniam illic *Fanum* habuiſſe dicitur, in quô *Reſponſa*, epotâ Aquâ, edebantur; breviore tamen vitâ bibentium.

y Oraculô np. ſic jubente, ut in Materna patriâ ſepeliretur, propterea quod Matre certâ, Patre verò incertô natus eſſet.

z Unde autem dicta ſit, docet *Ovid.* Lib. VIII. *Metam.* Fab. V. v. ult.

BUNO-

a Parus. b Naxus. c Scriphus d Gyarus. e Siphnus. f Syrus. g Myconus. h Tenus. i Telus. k Ceos. l Helene inſ. m Julis op. n Leria. o Clarus. p Ios. q Melos. r Sporades. ſ Icaria.

λ *Patmus*, *Palmoſa*, Joannis Theologi exſilio inſignita. Nobiles præterea ſunt, μ *Samus*, vulgò *Samo*, ν *Cŏs*, nunc *Lango*, & ξ *Carpathus*, *Scarpanto*; quæ contribuuntur Aſiæ. Patmus. Samus. Cos. Carpathus.

BUNONIS.

λ Prope Lerum eſt [a] *Patmus*; nomen habere traditur à veſtigio pedis. [b] *Amorgus* etiam Sporadibus aſſcribitur à Strabone *a*: patria eſt *Simonidis* Poëta Jambici: quem ad affectus movendos & lachrymas eliciendas plurimum habuiſſe virium perhibent.

μ [c] *Samus* contra Epheſum ſita eſt: ubi primum vaſa fictilia facta ſunt. *Samii literati* per ignominiam dicuntur, id eſt ſtigmatis notati. Deficientibus enim civibus coacti ſunt Samii ſervos ſuos ſtigmate notatos in civium numerum & ad reip. adminiſtrationem recipere. Samo ortus eſt *Chœrilus* Poëta, qui victoriam Athenienſium contra Xerxem verſibus ſcripſit; pro ſingulis verſibus ſingulos ſtateres aureos recipiens.

ν [d] *Côs* vel *Coos* contra Halicarnaſſum ſita, patria eſt *Apellis* pictoris & *Hippocratis* medici; inſula ferax & pecoribus abundans. *Coi* fuêre diſerti, & *Chii* loquaces: unde proverbium: *Chius Coum loqui non ſinit*. *b*

ξ [e] *Carpathus* *c* mari vicino nomen dedit. Ea jacet *d* contra Ægyptum, inter Cretam & Rhodum; à qua vicinum pelagus *Carpathium* appellatur. Hic Proteus aliquando regnavit.

HEKELII.

a Lib. x. *Geogr.* p. 83. Tom. II. Oper.
b Sic *Chius ad Coum* ap. *Eraſm.* Chil. II. Cent. VII. *Ad.* LXVIII. p. 460. col. a. & *Manutium* in *Adagiis* p. 682. col. a. de *Comparatione* & *Pugnâ vehementer inæquali* dicitur.
c Quatuor Urbibus inſignis.
d Ducentorum Stadiorum circuitu.

a Patmus. b Amorgus. c Samus. d Cos. e Carpathus.

CAP. XI.

De incolis Græciæ & nova ejus deſcriptione.

I.

GRæciam omnium Europæ terrarum primam habitatam fuiſſe, cum multa alia, tum in primis ſitus argumento eſt: quippe quæ proxima accedit Aſiæ, ubi primum hominem formatum ſcimus. Inde igitur brevis ac facilis in Græciam trajectus. Suis ſibi Regibus, Ducibus ac Magiſtratibus diſcreti, populi ac civitates egerunt, donec *Philippo* Macedone debellante tota Græcia Macedonico imperio ſubjecta eſt. Dein *Romani* ejus imperio potiti, poſt hos *Gothi* ac *Hunni* devaſtarunt magis, quam coluerunt: noviſſimi Saraceni ac *Turcæ* in hunc uſque diem tenent. 1 Incolæ Græciæ.

II. Hinc

REISKII.

1 Græcia quidem propinque, Aſiæ adhæret ut unus Archipelagus intercedat: Nec proxima tamen, ceu noſtro Cluverio videtur. Nam Thracia longe propior, unus ut Boſporus interſit, adjungitur. [a] Neque gloria debellatæ totius Græciæ ad Philippum, ſed ad hujus filium Alexandrum à Græcis Scriptoribus transfertur: Quamquam *Philippus* bello inter Reſpub. ſociali moto callidis arcaniſque conſiliis libertati graviter inhiavit, vimque non exiguam intenderit. Denique *Romani* univerſam Græciam ſub primis Impp. ſuo imperio coercuerunt. [b] Sed ab Auctore noſtro prætereuntur *tres Gallorum in Græciam expeditiones*: Una duce Brenno, altera duce Bolgio aut Belgione, tertia duce Brenno & Acichorio.

a Philippus non fuit Græc. domitor. b Expeditiones Gallicæ.

II. Hinc Græcia, abolitis priſcis regionum ac populorum vocabulis, in nova nomina diviſa eſt: quæ olim Peloponneſus erat, nunc [α] *Morea* dicitur; quæ Græcia propriè, nunc [β] *Livadia;* quæ Theſſa-

rio, quam ſæviſſimam Pauſanias atque Polybius deſignant, quatuor extinctis regibus. Hos ergo Gallos potius, quam Gothos & Hunnos citare Auctor debuerat, quos nullam in Græcos veteres impreſſionem feciſſe memini: Nec *Sarraceni noviſſimi, gens planè à Turcis alia*, domuerunt Græciam, neque adhuc tenent; Etſi Muavias & Soleimannus, duo Chalifæ, Thraciam ſuis claſſibus obruerint. Sed nova Græcia nos ad ſeſe vocat, quam Turci [a] *Rumiliam*, Græcosque *Rumilos* vocant, quod hi ſtolidius Romanorum nomine gaudeant. Quam vero ad hanc partem multa, quam inſignia obſervata ſuppetunt? Hæc de urbibus terriſque hodiernis ab Leunclavio, Tavernerio, Petro du Val, Neutſchüzio aliiſque Hodœporiorum Scriptoribus peti commodè poſſunt.

BUNONIS.

α In *Morea* nobiliora opida hodie ſunt [b] *Clarentia* ad mare Ionium, olim *Dyme*, *Clarentiæ Ducatus* hodie caput; cujus in bellis Turcicis frequens fit mentio. Eſt illa urbs in ſolo fertili ac amœno poſita; eratque, quum Peloponneſus ſuum haberet Principem, *ſeu Deſpotam*, magni nominis & celebritatis. [c] *Padras* ſeu *Patras*, olim *Patræ*; unde vicinus ſinus *le Golphe de Lepante* vel de *Patras*. In martyrium ſubiit *S. Andreas*, hodieque illic colitur *a*. [d] *Coranto*, olim *Corinthus*, urbs hodie ampla eſt; ſed ſine muris. Arx ejus antiqua Acrocorinthus hactenus manſit. Incolitur hodie *Coranto* à Turcis, & Chriſtianis: verum hi ab iſtis ſæpe acerbè affliguntur. In [e] *Belvedere* provincia eſt *Belvedere*, *Calloſcopium* Græcis, olim *Elis*, urbs magna, vicinæ regioni nomen dedit, quæ & ipſa *Belvedere* vocatur *b*. [f] *Navarin*, olim *Pylus*, *Meſſeniorum*, portum habet commodum, duplici caſtro munitum, quò Turcarum claſſis convenire ſolet, Europæos invaſura Chriſtianos. [g] *Modon*, olim *Methone*, munitiſſima Moreæ urbs, Saniaci Moreæ ſedes diu fuit; per incuriam præſidiariorum à Turcis capta eſt; omnesque puberes interfecti. Diligentiſſime hodie ſervatur ab Ottomannis *c*. [h] *Coron*, olim *Corone*, hodie bene munita eſt, quam ſoli Turcæ incolunt, Chriſtianis & Judæis in ſuburbia relegatis *d*. [i] *Arcadia*, forte olim *Cypariſſa*, portum habet commodum, ſed opidum ſatis elegans, hodiè ſplendorem amittit. Vicinus ſinus ab eo hodie vulgo vocatur *Golfo del Arcadia*. In Provincia [k] *Saccania*, quæ etiam *Romania Minor* aut *Romania Moreæ* hodie, olim *Argia* vocata; eſt [l] *Napli de Romanie*, vulgo *Napoli*, olim *Nauplia*, urbs amœno loco ſita, & totius Moreæ civibus frequentiſſima; quoniam Turcæ Chriſtianos Græcos hîc duriter non habent, ſicuti alibi. *Argos*, hodie *Argo*, vicus eſt ex paucis tuguriolis & caſis conſtans. *Inachus fl.* in ſuperioribus ſuis partibus hodie dicitur [m] *Plaviza*; in inferioribus [n] *Cuueri*. In [o] *Tzaconia*, olim *Laconia* & *Arcadia*, eſt [p] *Muſithra*, olim *Sparta*, ſine mœnibus. Eurotæ fl. hîc pons eſt impoſitus. [q] *Maïno*, unde *Maïnotæ*, olim *Lectrum Laconiæ*, à quo haud longe abeſt portus ejuſdem nominis, [r] *Coturnicum* quoque *portus* dictus; quoniam innumeræ coturnices eò ſoleant convenire. Adjacens regio dives eſt oleo, vino, frumento. Indigenæ ſunt ſui juris, qui Turcas inſulanos ſæpe exagitant. [ſ] *Malvaſia* ſeu *Monembaſia*, olim *Epidaurus Limira*, Malvatico vino nobilis, quod inde nomen traxit; quamquam aliis quoque locis proveniat. [t] *Geremen*, olim *Gerenia*, ab Amurathe capta ac everſa, quum Peloponneſum occuparet. [v] *Lundari*, olim *Megalopolis*, hodie vicus eſt. [x] *Manti*, olim *Mantinea*, hodie vicus.

β In [y] *Livadia* propriè dicta, in qua olim Phocis, Doris, Locri, eſt [z] *Lepante*, Græcis *Inebechti*, olim *Naupactus*, à Bajazethe anno Chriſti 1499. capta. Sed anno 1571. die 7. Octobris ad vicinas inſulas Echinadas maritimâ pugnâ victi ſunt Turcæ, duce Johanne de Auſtria, 25. millia Turcarum cæſi, quatuor millia capti, ad 14. millia Chriſtianorum, qui ad tranſtra religati erant, liberati ſunt: Tota ferè Turcarum claſſis periit, 200. triremibus aut captis aut depreſſis. [a] *Salona*, olim *Delphi*, hodie vicus eſt. In [b] *Stramulipa*, quæ olim *Bœotia*, eſt [c] *Badia*, olim *Lebadia*, in cujus vicinia ab incolis hodie oſtenduntur veſtigia *Antri Trophonii*. [d] *Anatoria*, olim *Tanagra*, ubi hodie armentorum

a Rumilia. b Clarentia op. c Padras. d Coranto. e Belvedere. f Navarin. g Modon. h Coron. i Arcadia op. k Saccania prov. l Napli. m Plaviza fl. n Cuueri fl. o Tzaconia prov. p Muſithra. q Maino. r Coturnicum portus. ſ Malvaſia. t Geremen. v Lundari. x Manti. y Livadia, prov. z Lepante. a Salona. b Stramnlipa. c Badia. d Anatoria.

Theſſalia, nunc [γ] *Janna*, & Epirus, *Canina*. Macedonia verò in quatuor partes; quæ Thraciæ contermina, [δ] *Jamboli* vocatur; quæ Theſſaliæ proxima, [ε] *Camenolitari*; quæ Illyrico ſive Dalmatiæ jungitur, [ζ] *Albania*, proxima, antiquus ac nobiliſſimus Prin-

torum greges. [a] *Orchomeno*, olim *Orchomenus* tenuis hodie vicus eſt. In [b] *Ducatu Athenienſi* eſt [c] *Setines*, olim *Athenæ*, urbs hodie ampla cum caſtello in colle poſito, in quo ſoli Turcæ degunt: reliquas partes urbis Turcæ pariter & Chriſtiani incolunt. Multa ibi oſtenduntur antiquitatis veſtigia, Areopagi, Academiæ &c. Capta fuit à Mahumede anno Chriſti 1455. [d] *Port Lion*, ſeu [e] *Portus Leonis* ita dictus, à leone marmoreo, qui ad littus jacet. Qui olim portus iſtius fuerit ſplendor ac magnificentia, ex ejus ruderibus hodie cognoſcitur. [f] *Salina*, olim *Niſſa*, Megarenſium portus, hodie navium ſtatio infida. Hîc nonnihil ſalis excoquitur. Haud procul inde abeſt locus, [g] *Megra* vulgo nunc dictus, ubi *Megaræ* ſunt rudera. *Sunium e* promontorium, hodie vocatur *promontorium columnarum*, à columnis ibidem exſtantibus.

HEKELII.

a Vid. Not. *Bunonianæ* ad §. IV. Cap. VII. Libr. huj.

b *Urbis Eſidis* meminit quoque *Virgil*. Lib. VI. *Æn.* v. 588. dicitque *Amnem Elidis* Lib. III. *Æneid.* v. 692. & Lib. I. *Georg.* v. 50. *Eliadum Equarum* etiam fit mentio.

c Via eſt peregrinantium *Hieroſolymam* à *Venetiis*.

d Eſt & *Corone* Pars *Salaminis*, item Urbs *Bithyniæ* opp. atque *Tranſſylvaniæ*, quæ Prov. olim *Sarmitegetuſa* dicta.

e Sophiano *Cabo delle Colonne* appellatum.

BUNONIS.

γ [h] *Janna*, quæ hodie vocatur, eſt Theſſaliæ antiquæ major pars, à *Janna* munitiſſimo opido ita dicta, quod in lacu cognomine poſitum eſt. [i] *Tricala*, olim *Tricca*, quæ *Singiacci* (ſic referente *Busbeq. epiſt.* I. Turcæ præfectum vocant, cui *Singiaccus*, *i. e. globus aureus* in ſummo haſtili equitum turmæ ſignum præmittitur) ſedes eſt Leunclavio. [k] *Armiro*, olim *Eretria*, unde Sinus Pelaſgicus hodie dicitur *Golfo de Armero*. *Piſrem ſeu Peſtremo Singiacci ſedes Leunclavio; quo illa loco ſita ſit, incertum illi.*

δ *Jamboli*, olim Macedoniæ pars orientalis, in qua *Cavalla* opidum cum portu, ex Macedonia in Thraciam tranſitus: haud procul ab iſta urbe via publica inter montes magno labore multiſque ſumtibus eſt parata. *Sitrocapſa* vicinis aurifodinis nobilis eſt, ex quibus magna auri copia eruitur; olim *Sermylis* dicta.

ε [l] *Camenolitari* eſt antiquæ Theſſaliæ ac Macedoniæ pars aliqua, in qua [m] *Cogni*, caſtrum *Coginium*, ad coërcendos latrones olim conditum; hodie fere deſertum. [n] *Tyriſſa*, urbs antiqua, hodie vicus eſt *f*. In eo tractu mons eſt [o] *Domonigniſa* vulgò dictus, cujus paſcua laudantur.

ζ [p] *Albania*, Turcis *Arnaut*, diſtinguitur in *Superiorem*, quæ Macedoniæ pars occidentalis; & *Inferiorem*, quæ olim Epirus & exigua pars Helladis. In illa eſt [q] *Durazzo*, olim *Dyrrachium*: [r] *Scutari*; Turcis *Iſcodar*, olim *Scodra*; [ſ] *Vallona*, quondam *Aulon*, ad ſinum capaciſſimum, duobus caſtellis munitum. In mediterraneis eſt [t] *Croja* totius Albaniæ nobiliſſima; ex qua *Scanderbegus* fortiſſime reſtitit Turcis: *Albanopolis* hodie deſerta, à Turcis vaſtata. *Ocrida* ad lacum cognominem, ex quo Drilon fl. erumpit, munita, & Saniaci ſedes. *Veſtigrad* virtute Scanderbegi nobilis, ex qua defatigavit Turcas. *Bellgrad* in hiſtoria Scanderbegi ſæpe memorata. In [v] *Albania inferiori*, quæ Epirus antiqua & exigua Helladis pars eſt, [x] *Canina* caſtellum munitiſſimum Aulonenſi Sinui imminens, quem contra piratas tuetur. *Acroceraunii montes*, qui ei ſunt vicini *Montes Diaboli* appellantur, itemque montes *Chimeræ*, paſcuis *abundantes*, unde pinguia redeunt armenta. [y] *Chimera*, olim *Elyma*, vicinæ regioni nomen dedit, urbs quondam magna; hodie fere deſeritur ex quo ſub jugo eſt Turcico. Incolæ ejus regionis *Chimeriotæ* neque hodie deſinunt libertatem ſuam montium opportunitate propugnare. [z] *Butrinto*, olim *Butrotum*, in ruderibus jacet. Sinus ejus hodie vocatur Almone, piſcibus abundans.

a *Larta*

a Orchomeno. b Ducatus Athenienſis. c Setines. d Port Lion ſeu portus. e Leonis. f Salina. g Megra. h Janna prov. & urbs. i Tricala. k Armiro. l Camenoritari prov. m Cogni. n Tyriſſa. o Domonigniſa mons. p Albania ſuperior. q Durazzo. r Scutari. ſ Vallona. t Croja. v Albania inferior. x Canina. y Chimera. z Butrinto.

Principatus, *equitum ſuorum robore atque virtute nunc maximè clarus;* & omnium medio, ipſum [n] *Macedoniæ* priſcum nomen.

Theſſalonica. III. Urbium in univerſa Græcia nunc celeberrima eſt *Theſſalonica*, vulgo *Salonichi*, ingens atque opulenta; emporium mercatoribus Judæis frequentiſſimum.
Dyrrachium. Secunda eſt *Dyrrachium* Albaniæ, vulgo *Durazzo*, urbs validiſſima, at minus culta ob gravitatem cœli.
Croja. *Croja*, Scanderbegi patria, item eſt urbs munitiſſima in mediterraneis Albaniæ. [9]

a *Larta* ex Ambraciæ ruinis crevit. b *Perga g*, olim *Torone h*, ſub Venetorum poteſtate, opidanos habet opulentos. c *Baſtia* à nonnullis Albaniæ conſtituitur limes; quum vero Ambracina ditio à plerique illi aſſcribatur; ulterius extendetur. Ad eandem Albaniam refertur *Deſpotatus* ſeu *parva Græcia*, in qua d *Peſchera*, fere ad oſtia Apri ſeu Acheloi fl. opidum hodie eſt tenue; quod oſtium *Acheloi* paulatim obſtruitur, e *Neocaſtro* haud procul ab Eveni fl. oſtio eſt, Deſpotæ quondam ſedes; crudelitate & avaritia Turcarum fere periit. f *Alcippo*, ad Sinum cognominem eſt.

HEKELII.

f Mercator eam *Cereſi* vocat.

g Vel *Parga*.

h Ut &, *Nigrô*, teſtante, *Agiomamma* & *Rampa*, ſive *Caſtel Rampo*, uti *Pineus* ſcribit, dicta.

BUNONIS.

[n] g *Macedoniæ* partes hodie recenſentur quatuor, *Jamboli*, *Camenolitari*, *Janna*, & *Macedonia proprie dicta*. Tres priores modo ſunt explicatæ; reſtat *Macedonia propriè dicta*, in qua h *Salonichi*, olim *Teſſalonica*, de qua Auctor noſter ſectione III. mox ſequente. i *Citros i*, olim *Pydna* urbs ampla, quæ *hactenus* videtur antiquum obtinuiſſe ſplendorem. k *Veri*, olim *Beroea*, hodie vicus eſt. l *Zucria*, olim *Pella*, nunc vicus eſt; antiquitatis monumenta illic eruuntur.

[9] m *Antiquiores Græci* ob perpetua bella diu proceſſere armati, ac habitu militari: deinceps palliis ſunt uſi. Pueri comam nutriebant, eamque ſectam alicui Deorum ſuorum, ac præcipue fluminum geniis conſecrabant. Ludis, & ſaltationibus, ac palæſtræ dediti certamina celebrabant ſolemnia. Indoctus habebatur, qui fidibus neſciret canere. Ædibus habitabant ſplendidis & commodis. Mulieres Gynæceis continebantur. Mortuorum corpora plerumque comburebant, multis etiam pretioſis in rogum conjectis. Sepultura carere graviſſima habebatur pœna. Bonas literas excolebant & amplectebantur. Hinc Græcia fœcundiſſima doctis urbibus perhibetur à Manilio. Hinc Horatius *k*; *Grajis ingenium, Grajis dedit ore rotundo Muſa loqui &c.* Cicero Græcos appellat *homines doctiſſimos*. De qua re nullum dubium eſſe poteſt ei, cui auctores & Scriptores Græci non ſunt ignoti. Vix tamen ulla gens alia majoribus vitiis fuit contaminata; pleraque Horatius *l* expreſſit hocce verſiculo:

Seditione, dolis, ſcelere, atque libidine & ira
Iliacos intra muros peccatur, & extra.

De ſtupris & mulierum raptu multa tradit Herodotus. Polybius iis objicit fraudes. Mendaces & adulandi peritiſſimos eos proclamat Juvenalis. Latini Scriptores fere omnes arguunt Græcos levitatis. Vino obrui inter vitia illis non fuit poſitum. n Græciæ, quæ hodie habetur latitudo à Varnæ territorio ſub gr. 45. uſque ad promontorium Tænarum, vulgo *Metapan*, aut *des Cailles*, extenditur ad milliaria Germanica CL. Longitudo à Dulcinio vulgò *Dulcigno*, in Albaniæ limite, uſque ad Boſporum Thracicum, eſt milliarium Germanicorum CXXXV. o Græcia illa, olim fœcunda ac fertilis, hodie multis in locis deſerta eſt. Qua de cauſa ante annos haud adeo multis Turcæ aliquot millia Calabrorum in Albaniam invitarunt; eiſque agros ibidem tribuerunt. Multæ hujus ſolitudinis ac vaſtitatis afferri poſſunt cauſæ. p Hodierni Græci, dominorum ſuorum mores pleroſque ſunt amplexi. Qui ſub Turcarum degunt Imperio, domino-

a Larta. b Perga. c Baſtia. d Peſchera. e Neocaſtro. f Alcippo. g Macedonia proprie dicta. h Salonichi i Citros k Veria. l Zucria. m Antiquorum Græcorum mores. n Græciæ novæ Longitudo & Latitudo. o Soli natura in Græcia. p Græcorum recentiorum mores.

minorum ſuorum fere ſimiles ſunt. Qui ſub Venetorum ſunt poteſtate, eorum vivunt more *m*. Univerſi antiquam iſtam pergræcandi & epulandi ſervant conſuetudinem: Zelotypia laborant: ſplendide veſtiuntur *n*. Græca lingua vocibus Arabicis, Turcicis, Sclavicis, Latinis ac Italicis eſt corrupta. *Cruſius* in Turcogræcia ſua tradit ſeptuaginta & plures in linguâ iſta hodiè obſervari dialectos; Theſſalonicenſes tamen cæteris loquuntur purius. Armis Græci ferè deſtituuntur, artes mechanicas & rem exercent nauticam, quibus excellunt Turcæ, ſi quos ex Græcis animadvertunt opulentiores, eoſdem fictis etiam criminibus accuſatos bonis omnibus exuunt *o*. Græcis ſub Turcarum Imperio præſunt *Saniaci*, vulgo *Sangiac* ſeu *Sazas*, qui ſunt provinciarum præſides. Tributum Græci pendunt quotannis in ſingula capita; auferuntur ex liberis robuſtiſſimi, qui militaribus exercitiis inſtructi ſunt Geneſſari, Turcicæ militiæ robur. Ab iſto liberorum Tributo eximuntur Nauplienſes, Rhodii, Conſtantinopolitani, Bulgari, & Hungari. Græci numero multo ſuperant Turcas, ſed imbelles ſunt: Albani ad arma paratiores ſunt. Conſilia ſua haud bene tegunt: unde illorum ſæpe ſunt proditæ conſpirationes. Mainotæ ſeu *Tzacones*, qui ſunt in Moreâ feroces & bellicoſi, Græcorum profitentur ritus, hactenus liberi, Turcarum vim fortiter repreſſerunt. Decem armatorum millia in aciem poſſunt educere milites expeditiſſimos, & peritiſſimos ſagittarios. Majoribus navibus portus ſuos ingredi non permittunt, ſed minora tantum admittunt navigia mercaturæ gratiâ. Hoſtiles naves, quibus potiuntur, incendunt; piraticæ Turcicas vexant & deprædantur inſulas. Eccleſiam Romanam Græci habent pro ſchiſmatica, Epiſcopi Romani primatum exſecrantes. Spiritum S. à ſolo Patre procedere credunt. Nullum admittunt purgatorium. Sacramentum Euchariſtiæ ſub utraque ſpecie laicis adminiſtrant; illudque celebrant in pane fermentato. Unctionem extremam & Confirmationem rejiciunt. Sanctorum animas ante diem judicii gratioſâ Dei viſione frui, aut impiorum in inferno torqueri negant. Sacerdotibus permittunt matrimonium ita; ut ante ordinationem uxores ductas iis liceat retinere; nec poſt ordinationem conceditur uxorem ducere. Matrimonium quartum omnino prohibent, adeo ut Patriarchæ nonnulli Imperatores, quondam ea de cauſa communione excluſerint ſacra. Statuarum religioſum cultum rejiciunt; pictas tamen in templis habent ſuis imagines. Quatuor temporum jejunia obſervant: *Primum* à Sexageſima ad Paſcha; *Secundum* Petri & Pauli, ab octava Pentecoſtes ad horum Apoſtolorum feſtum: *Tertium* B. Virginis, ab initio Auguſti uſque ad Aſſumtionem. *Quartum* S. Philippi, à feſto hujus Apoſtoli, quod incidit in 14. Novembris ad Natalitia Chriſti. Calogeros ſeu Monachos ſuos multum venerantur, qui duram agunt vitam, ex labore manuum ſuarum viventes; Ex iſtis ſolis Patriarchas, Archiepiſcopos & Epiſcopos ſuos eligunt *p*. Qui cum Turcis contrahunt matrimonium, excommunicantur. De his & aliis hodiernorum Græcorum moribus ac ritibus legantur *Cruſius*, *Boterus*, *Poſſevinus & Leunclavius*.

HEKELII.

i *Sophiano* Chitro.

k Lib. de *Arte Poëticâ* v. 323. ſeq.

l Lib. 1. Epiſt. 11. v. 5. ſeq.

m Apud utroſque tanta regnat *Barbaries*, ut nulla apud eos Urbs inveniatur, in quâ ſit Academia. Nemo eſt etiam, qui ſuos Liberos Artes liberales, aut Litteras edoceri curet.

n Utuntur enim Veſtibus conſuetudini ipſius Principis reſpondentibus.

o *Græci* omnes *generaliter* paucâ ſupellectile, uti *Turcæ*, contenti ſunt, nec ſupra plumeos Lectos cubant, ſed culcitras, ſive centones lanâ, aut panni tonſurâ ſuffultos ſubſternere ſolent.

p Sunt autem Patriarchæ Eccleſiarum *Græcanicarum* quatuor, *Conſtantinopolitanus* nempe, *Alexandrinus*, *Hieroſolymitanus* & *Antiochenus*. Sed qualis ſit eorum moderatio in *Epiſcopos* & *Presbyteros* quotque quilibet millium aureorum quotannis Turcæ pendeat, vid. *Magnus* Part. 11. *Geogr. Ptolem.* fol. 166. fac. b.

CAP. XII.
De Creta Insula.

I.

Creta. AT insularum Græco littori objacentium maxima omnium est *Creta*, Græcis Latinisque monumentis plurimum celebrata. Hæc quippe prima potuit *navibus* & *sagittis*; prima *Minoe* duce classe pugnavit; *equestres pugnas* prima docuit, lascivas vertigines implicare (prima literis *jura* junxit; studium item *Musicum* hinc initium cœpit. (*Sunt verba Solini Cap.* XVI. potuit, *i. e. potis fuit.*)

Cretæ nomina. II. Nomen deducunt alii à *Crete* Nympha, Hesperidis filia; alii à *Crete*, rege Curetum; quidam primum *Aëriam*, deinde *Curetim*, & Μακαρόννησον nonnulli, id est, *beatam insulam* à temperie cœli appellatam existimavêre. Incolæ Græcis dicuntur *Cretes*, Latinis *Cretenses*. [1]

Cretæ fines & Magnitudo. III. Inter Ortum porrigitur Insula & Occasum tractu longissimo, hinc Asia, illinc Africa objacentibus: à *Septemtrione* Ægæis & suis, id est, Creticis æstibus verberatur; ab *Austro* Libycis undis

REISKII.

1 [a] *Creta* nulli Nymphæ, aut Jovis filio, aut regi apud Historicos obscuro vel plane incognito, sed ductis in hanc Insulam Phœnicum coloniis nomen cultumque majorem debuit. Regio enim Palastinæ una fuit Arabibus כריתא *Keritha* (sic apud Giggejum legitur) Syrus & Phœnicibus כרת Creth dicta, cujus incolæ כרתי [b] *Crethi* Hebraicè dicuntur, voce in S. literis frequenti, quam aliquoties LXX. Impp. κρῆτας, i. e. Cretenses vertunt. Hinc regio utraque urbium nominibus nonnullis, gens autem bellico armorum studio, sagittis potissimum & arcu conveniunt. Quo spectat fabula, quæ Diodoro Lib. V. placuit, de undecim Curetibus, unoque horum Saturno, qui navibus appulsi artem insulæ sagittariam primi introduxerint. Contra vero Stephanus de Gaza Philistæorum metropoli observat, illi cognomen Minoæ olim additum ab Minoe, qui eò adsociatis duobus fratribus commearit. [c] Atqui Minos rex Cretæ primus prædicatur, regnique istius antiqui conditor, quod per multa stetit secula, donec in Principatum desineret. Hinc apud Dionem Duces ultimi seu Principes duo memorantur, & urbes quibus præfuerint, captæ paulo antea quam tota insula in ditionem Romanam venerat. Q. Cæcil. Metello auspice A. V. C. 685. Hinc Græcis Impp. subjecta furore Saracenico & impetu domata A. V. C. 826. nec simul tamen tota Græcia uti Cluverius narrat. Rudera [d] *Labyrinthi* hodierna, ut extant Bellonio αὐτόπτῃ veterem lapidicinæ formam retulerunt, ex opere prisco nullum vestigium: Petrus Martyr tamen Lib. II. Legat. Babylon. aliique auctores jactatis Cretensium ruderibus insistunt. Quid porro auctores jactantis Cretensium ruderibus insistunt. Quid porro actum sit cum Candia, hodieque agatur, Historici & Geographi tradunt. [e] Nam præter majores *urbes quatuor* minora fere *quindecim*, adhuc extabant *oppida*, quæ vero à Turcis per bellum ultimum disjecta aut lacera jacent. Resp. vero Veneta ære multo A. 1193. insulam acquisivit, tenuitque tot secula, donec Turcis per deditionem cedere cogeretur: [f] Adhuc tamen Sudam sive Sittam, Carabusam, Sinamque longam arces & portus munitissimos retinuit.

BUNO-

a Creta. b Crethi. c Regnum denique Principatus. d Labyrinthus. e Candia capta. f Exceptis Arcibus & portubus.

dis perfunditur & Ægyptiis. *Longitudo* ejus maxima à Samonio promontorio nunc *C. Salomoni*, ad promontorium Corycum, nunc *Cornico*, milliar. Germ. LXX. *Latitudo* circa mediam sui partem maximè patens milliar. Germ. XV.

IV. *Centum* in ea *urbium* clara fama est. Sunt tamen etiam in antiquis auctoribus, qui non centum urbibus, ut prodiderunt, qui prodige lingua largiti sunt, sed magnis & ambitiosis stipatam existiment. Clarissimæ fuerunt, [α] *Gortyna*, caput insulæ; [β] *Cydon*, quam Græci *matrem urbium* appellavere; [γ] *Gnossus* Minôis regia, *Therapnæ*, *Dium*, [δ] *Lyctus*, [ε] *Lycastus*, *Phæstus*, *Manethusa*, [ζ] *Dictynna*. Urbes Cretæ.

V. Montes item celebres, [η] *Dictæus*, [θ] *Idæus*, [ι] *Corycus*, [κ] *Cadiscus*. [λ] *Labyrinthus*, in medio ferme fuit, mirandum *Dædali* opus, Montes.

BUNONIS.

α [a] *Gortyna* a hodie *Gurtina* exiguus pagus b est ab Idæ monte 10. millia passuum distans: & ab orâ litoreâ 12. olim ad Lethæum, seu Lethen fl. fuit sita.

β b *Cydon*, Cydonia & Cydonis in ora Septentrionali est, hodie *Canéa*, urbs valde munita, quam Venetis eripuerunt Turcæ anno 1646. c

γ c *Gnossus*, *Gnosus* & *Cnossos* d. urbs excisa, C. stadiis à Gortyna fuit & à litore XXV. hodie pagus est. *Gnossiacum merum* memorat Lucanus. Gnosso civitate *Strabo* oriundus erat, natus tamen Amasiæ, civitate Ponti.

δ d *Lyctus* vel *Lyttus* olim clara urbs, nunc pagus est ad Dictæum montem, XV. millia passuum à litore septemtrionali; in quo e *Chersonesus* erat Lyctiorum emporium. Nonnullis hodie est *Paleocastro*.

ε f *Lycastum* opidum interiisse tradit Strabo.

ζ g *Dictynna* e, ad Cisamum promontorium est, quod hodie *Capo Spada* appellatur.

η h Mons *Dictæus*, *Dictimnæus* sive *Dictæ*, inter Idam montem est, & promontorium Samonium: cujus juga ita excandescunt, ut eminus navigantes magis putent nubila. Solin.

θ i *Ida* mons antè Solis ortum videt Solem: ibi *Jupiter* nutritus. Varronis ævo, Jovis visitabatur sepulchrum. f

ι k *Corycus* mons & promontorium in parte insulæ occidentali est.

κ l *Cadiscus* sive *Cadischi* mons & promontorium, oppositum est Peloponnesi promontorio Maleæ.

λ Artifex iste opus hoc ad exemplar Ægyptii antiquissimi m Labyrinthi struxerat: & vix centesimam ejus partem, judice Plinio, expresserat. Apud Gortynam urbem fuisse scribitur. In eo Minotaurus à Theseo interfectus est. Vestigia Labyrinthi istius monstrantur haud procul à radicibus montis *Psiloritti*. In agro Caneæ sunt montes *Spachioti*, vulgo *Sfachie*, olim *Leuci* dicti, in quibus habitant *Sfachiotæ*, genus hominum ferox, & ad arma paratum. Eos solent Veneti ad bellum conducere: verum Cretenses sunt & fluxæ fidei. Nostra ætate Turcas à Sfachiotis in bello isto, quod hodie ibidem geritur, fuisse adjutos, conqueruntur Veneti.

HEKELII.

a Sive Gortys, vel *Gortyn*.

b *Vel potiùs Oppidum.*

c Meminit ejus & eorum, qui incolunt istam, *Virgilius* Ecl. X. v. 59. Lib. X. *Æneid.* v. 265. & Lib. XII. v. 858. Unde & *Poma Cydonia* passim. Est & *Cydonia Stephano* Urbs *Ciliciæ*.

d Olim *Geratas* appellata.

e Cujus & *Pomponius Mela* Lib. III. c. VII. p. m. 205. meminit.

f In hôc quoque Monte *Paris* sententiam tulisse fertur pro *Venere* de *Pomô aureô* adversus *Palladem* & *Junonem*. De eô vid. *Strabo* Lib. X. p. 60. Tom. II. oper. Ab hôc Monte *Ida* quidam Gentilium ignari *Ebraicarum* rerum putant *Judæos* dictos tanquam *Idæos*. Quam sententiam verò meritò rejecit *Petr. Joannes Olivarius* in *Annotationib.* ad *Pomp. Melæ* Lib. III. c. VII. p. 205.

a Gortyna. b Cydon f. Canea. c Gnossus. d Lyctus. e Chersonesus. f Lycastus. g Dictynna f. Dictamum. h Dictæus m. i Ida. k Corycus. l Cadiscus. m Labyrinthus.

opus, itinerum ambages, occurſuſque ac recurſus inexplicabiles continens, lapide polito, ac fornicibus tectum.

Cultores Cretæ.

VI. μ *Incolæ* perpetuo *vitioſiſſimi* & ν *piraticâ* infames, initio rerum Regibus regebantur, poſt Ducibus. *Q. Metellus* inſulam edomitam in provinciæ formam redegit; manſitque ſub Imperio, primum Romano, mox Conſtantinopolitano, donec cum reliqua Græcia à *Saracenis* occupata fuit. Recuperatam deinde *Balduinus*, Flandriæ Comes & Imperator Conſtantinopolitanus, Bonifacio Marchioni Montisferrati dedit; à quo tandem ξ *Veneti* grandi pecunia mercati etiam nunc tenent. *Candia* nunc à Metropoli ſua indigitatur: habetque urbes claras quatuor, contra Turcarum irruptiones munitiſſimas; ο *Candiam*, π *Canéam*, ϱ *Rethymum* & σ *Sitiam*. *Archiepiſcopatus* eſt unus Candiæ; *Epiſcopatus* octo.

CAP.

BUNONIS.

μ Cæterum hæc inſula multis celebrata eſt fabulis, adventu Europæ, Paſiphaës, & Ariadnes amoribus. Optimis olim uſa eſt legibus, quas *Minos* ab ipſo Jove acceptas Cretenſibus tuliſſe perhibetur. Græci magno in pretio eas habebant. Sequenti tamen ævo mores prolapſi ſunt; habitique ſunt Cretenſes perfidi; unde proverbium *g*: *Cretenſis cum Cretenſi*, i.e. improbus cum improbo, item: cum *Cretenſi Cretiza h*. Omninò autem pugnaces erant, plurimumque valebant navali apparatu. Hodie *verò* Cretenſes plerique ſunt imbelles ac timidi, ſi *Sfachiotas* modo memoratos exceperis.

ν Poſt Tyrannidem, qua oppreſſi aliquando fuerant, latrociniis ſeſe dediderunt. *Cilices* deinde eos invaſere. Romani verò univerſos deleverunt, captis præter cæteras Cretæ urbes, Cilicum caſtellis piraticis, Imperatore Metello, cui cognomen inde *Creticum* impoſitum eſt.

ξ Demum anno 1645. Turca inſulam hanc invaſit, ab eaque tempeſtate bellum de illa geritur: Venetis fere ſolis tantam belli molem ſuſtinentibus.

ο a *Candia* in latere Septemtrionali ſita, eadem putatur eſſe urbs, quæ olim *Cytæum*: quamquam Cytæum aliis hodie *Sittia* ſive *Citie* exiſtimatur; aliiſque *Fraſcia*. Candia hæc *urbs ampla & totius inſulæ primaria ac munitiſſima* diuturnam Turcarum ſuſtinuit obſidionem.

π b *Canea*, olim *Cydone egregie munita* à Turcis hodie tenetur, quod modo memoratum. In agro Caneæ eſt, c *Suda* arx cum portu commodiſſimo, in ſinu *Amphimalo*, nunc *de la Suda*, multarum navium capace; ultimum Venetæ dominationis in hac inſula præſidium.

ϱ d *Retimo*, olim *Rhytimna* erat in litore Septemtrionali, eſt ad Platonici fl. oſtia, urbs dives ac frequens; portum habet ſatis commodum, ac caſtrum in rupe poſitum.

σ e *Sittia*; in quatuor illis urbibus Cretenſibus minima, ſed frequens, ampliſſimo gaudet portu, qui in præcipuis hujus inſulæ ponitur. In eodem litore Septemtrionali eſt; unde inſulæ pars Orientalis appellatur: nam ſecundum quatuor illas urbes, in quatuor territoria hodie diſpeſcitur Creta, incoliturque tribus hominum generibus, *Nobilibus Venetis*; *Nobilibus Candiotis*, & *Græcis*. Nobiles Veneti ſunt à nobilibus Venetis orti; Nobiles Candiotæ à civibus Venetianis. f De cætero *vinum* mittit Creta, quod *Malvaticum* vocant; & *ſaccarum*, quod ab inſula hac *Candiæ* dicunt. *Cupreſſum* & *Cypariſſum* fert copioſam: cæſæ etiam cupreſſi repullulant. Gnoſii inventas fruges ſibi vindicabant, audacter cum Atticis hâc de re contendentes. Ager Creticus *Silveſtrium caprarum* copioſus eſt: *cervo* eget, *lupos*, *vulpes*, aliaque quadrupedum noxia nunquam educat. Serpens nulla, larga vitis, mira ſoli indulgentia. Herba ibi eſt, quæ ἄλιμος dicitur, ea admorſa diurnam famem prohibet. Avem *noctuam* non habet, &, ſi invehatur, emoritur. *Phalangium* ibi eſt aranei genus, quod ictum hominem veneno interficit. Apoſtolus Paulus Titum Cretæ fecerat Epiſcopum, cumque

a Candia. b Canea. c Suda. d Retimo. e Sittia. f Felicitas ſoli.

que Presbyteros in civitatibus singulis constituere jussit. *Anno* 1669. Insula hæc, *Canea & Candia* urbe primaria expugnatis, in Turcarum pervenit potestatem, *Sudæ* verò & *Retimo* in Venetum hactenus fuit dominio.

HEKELII.

g Apud *Erasm.* Chil. I. Cent. II. *Ad.* XXVI. & XXVII. p. *61*. col. b. & *Manutium* in *Adag.* p. 90. col. b.

h Vid. id. *Erasmus* loc. cit. p. *62*. col. a.

CAP. XIII.

De Thracia.

I.

POst Strymona amnem Macedoniæ proxima est Thracia; inter validissimas Europæ gentes maximè fera & barbara; Regio nec cœlo læta, nec solo; & nisi qua mari propior, infœcunda, frigida, eorumque quæ feruntur malignè admodum patiens. [α]

II. Nomen habere putatur vel à *Thrace* Martis filio[a]; vel, ut aliis videtur, ab *asperitate* soli cœlique & gentis feritate, quasi Τραχεῖα. *Terminos* habet, à Septentrione Æmum montem, quo à Mœsis disterminatur; ab *Oriente* Pontum & Propontidem; à Meridie *Ægæum* mare: ab Occidente *Strymona* amnem. *Longitudine* occupat à Strymonis fontibus ad Panysi ostium & opidum Mesembriam mill. German. LXX. *Latitudine* verò ab Æmo monte juxta Nicopolim ad [β] Mastusiam Chersonesi promontorium mill. German. LX. [1]

Thraciæ Nomen & Limites.

Magnitudo.

III. *Di-*

BUNONIS.

α *Lapides* in ea feruntur esse carbonibus similes, qui incensi, & aqua respersi, acrius exardescant, flabris restinguantur.

β *Mastusia* prom. hodie vulgo *Capo Griego* est in ora Thraciæ Australi. Sigæo prom. Troadis oppositum, ab Atho monte CLXIII. millia passuum in Ortum recedens.

HEKELII.

a Vel à *Thracâ*, *Nymphâ* incantatrice.

REISKII.

1 Valeant incertæ origines ac fabulosæ, quia S. in literis ex Japhethi progenie veriores nunc suppetunt. Namque inter filios Japhetheos unus ponitur תירס *Thirus*. Gen. X. v. 2. Elisa sub initium vocali pro Samech ultimo si Græcam literam xi substituas, inde Θρᾷξ *Thrax* proveniet: Sic enim hæc mutua literatum duarum permutatio constituta in Alphabeto à Phœnicibus ad Græcos traducto etiam tenetur. Josephus tamen Gorjonides, & R. Abraham Zachuth per Samech efferunt תראסירה *Tharsia*, i. e. Thracia. Adde veterum auctoritates, Eusebii nempe, Hieronymi, Epiphanii pluriumque: Sed ex omnibus unum audi Fl. Josephum Lib. I. Antiquit. c. 7. Θείρης δὲ Θείρας ἐκάλεσεν, ὧν ἦρξεν. Ἕλληνες δὲ Θρᾷκας αὐτοὺς μετωνόμασαν. *Thires autem Thiras eos vocavit, quibus imperaverat: Græci autem ipsos Thraces vocarunt.* Hinc Bochartus Lib. III. Phal. eg. 2. multa hujus nominis vestigia inter Thraces vicinosque populos demonstrat: Ut sunt Athyras portus & sinus & fluvios non procul à Byzantio in propontidem exiens: Tyras urbs Mesiæ: Teres Græcè apud Thucydidem Τήρης, qui regnum odrysarum in Thracia valde amplificaverat. Plura omittam & ad locum Plinii Lib. IV. c. 11. transibo, qui Thraciam in quinquaginta strategias divisam prodidit. Strategia Græce στρατηγία exercitus aut militiæ præfecturam denotat. Ergo pro bellicis præfecturis numerosis equidem gens ferox armorumque studiosissima terræ suæ partitionem attulit.

BUNO-

Divisio Thraciæ populi.

III. *Divisam* quondam fuisse in quinquaginta strategias, auctor est Plinius. Is populos in ea recenset, Strymonem amnem accolentes, γ *Denselatas* b, δ *Medos:* ad Nestum amnem, ε *Digeros*, ζ *Bessorumque* multa nomina, inter *Eleos*, *Diobesos*, *Carbilesos*, *Brysos*, *Sapæos*, Hebrum accolentes, η *Odrysarum* numerosam gentem, *Odomantas*, *Carbiletas*, *Pyrogeros*, *Drugeros*, *Cænicos*, *Hypsaltos*, *Benos*, *Carpillos*, *Botiæos*, *Edones*, *Cicones*, *Bistones*, *Selletas*, *Priantas*, *Doloncas*, *Thynos*, *Celetas:* omnium autem sævissimos *Scordiscos* memorat Florus.

BUNONIS.

γ *Denthelèti* amnem Strymonem accoluerunt dextro latere,

δ Et *Medi* Bysaltas usque: Lævo

ε *Digeri*,

ζ *Bessorumque* multa nomina ad Nessum fl. Pangæi montis ima ambientem inter populos ibi memoratos.

η *Odrysarum* gens infundit Hebrum accolentibus *Carbiletis*, *Pyrogeris*, *Drugeris*, *Cænicis*, *Hypsaltis*, *Benis*, *Carpillis*, *Botiæis*, *Edonis*. Eodem in tractu sunt *Syaletæ*, *Briantæ*, *Dolangæ*, *Thynicæ*, *Laletæ*, Majores Æmo; Minores Rhodopæ subditi, inter quos Hebrus amnis. Ita fere hos populos recenset Plinius lib. IV. cap. XI. *Cicones* Mela ad Ismarum montem & Hebrum fl. collocat. De *Bistonibus* lege Isaacum Tzetzen. Hi à Poëtis sæpe pro universa Thracum gente usurpantur.

HEKELII.

b S. *Denseletas*.

CAP. XIV.

De Urbibus veteris Thraciæ, Fluviis ac Montibus. 1

I.

Opida Thraciæ. OEsyme. Neapolis. Abdera.

OPida clara olim in Thracia fuere à Strymone amne in litore Ægæo, α *OEsyme*, β *Neapolis*, γ *Abdera*, à Diomedis sorore

BUNONIS.

α a *OEsyme* sive *OEsyma & OEsima* a ad Zifacti fl. ostiæ quem à Septemtrione premit lacus b *Prasias*, cujus meminit Herodotus, vicinas habebat æris fodinas.

β c *Neapolis* ad Symboli montis collocatur radices, urbs maritima, Sinui Pierico fere vicina.

γ d *Abdera* inter Nesti & Hebri ostia, à Clazomeniis amplificata *Clazomenæ* dicta est. *Solinus*. Est *Democriti* illius patria qui nunquam fine risu in publico fuit *b*. Quum CIX annos explevisset, triduum calidorum nidore panum, spiritum jam jam exiturum remoratus est. Abderâ quoque oriundus fuit *Protagoras*. *Abderitanos* stupori mentis obnoxios esse scribit Cicero. Ad Abderam, Plinio teste *c*, sunt pascua, in quibus equi pasti in rabiem vertuntur: quemadmodum apud Potniam asini.

HEKELII.

a Quam *Thucydides* Lib. 4. Urbem *Macedoniæ* facit.

b Unde & *Abderita* & Γελασῖνος dictus. Vid. *Quenstedii Dialog.* de *Patriis Viror. illustrium*. p.444.

c Lib. XXV. c. VIII. p. 461. lin. 41. meminit idem *Plinius* hujus Civitatis Lib. VI. c. XI. p. 54.

REISKII.

1 Ut in gentibus Thraciæ numerandis Auctores variant, ita in urbibus, quas Ptolemæus plures, alii pauciores nominant. Clara interim fuit Maronea, quam ab Marone Osiridis vel Bacchi comite structam voluerunt: Turris itidem quam à Diomede vocarunt, & oppidum in quo stabula equis suis parata dicitur servasse. Eleus Protesilai sepulchro, & quod ibi accidisse Pomponius Mela refert, prodigioso arborum marcescentium exemplo decantatissima fuit Abdera

a OEsyme. b Prasias lacus. c Neapolis. d Abdera.

re conditum opidum, unde & nomen habuit, idem & *Clazomene* dictum, fuit in eadem regione opidum [δ] *Tinda*, Diomedis equorum stabulis dirum, [ε] *Maronea*, inter hanc & Hebrum fluvium [ζ] *Doriscus locus*, ubi Xerxem Persarum Regem copias suas, quia numero non poterant, spatio dimensum ferunt. [η] *Ænus*, ab Ænea profugo condita; paulumque à mari recedens quondam [θ] *Cypsella*. Tinda. Maronea. Doriscus. Ænus. Cypsella.

II. In Chersoneso, quam Thraciæ cognominant, [ι] *Cardia*, [κ] *Eleus* & [λ] *Sestus*, cui objacet ex Asia *Abydus*, utraque Leandri amore nota. Prope regio, in qua Xerxes divisas pelago terras ponte (mirum atque ingens facinus) ausus jungere; & copias ex Asia in Græciam traduxit: [μ] *Callipolis*, cui opposita in Asiæ litore Cardia. Elæus. Sestus. Callipolis.

dera Clazomeniorum Tejorumque colonia quoque Anaxarchum Philosophum, Hecadæum & Nicænetum historicos, pluresque alios illustres viros progenuit: Ergo nè vervecum patriam cum Juvenale, aut stuporis ream hanc facito. Hœmus vero mons in tantam non potuit abire altitudinem, in quantam à Pomponio pluribusque protrahitur, ut inde duo maria Euxinum & Hadriaticum conspectui simul offerrentur, partim ob immensum, quo disjunguntur, spacium, partim ob montes, qui interjacent, altissimos: Sic Strabo quondam Lib. VII. Nec Geometricæ nec Opticæ rationes, aut humana oculorum acies id permittunt, uti ab Vossio ad Pompon. l. cit. adstruitur. De Atho supra diximus: Cineres in hujus aëris, quas Ethnici pro more struxerant, & vertice nunquam dissipatos inter Prodigia Pomponius refert: Sed hoc quicquid est, excelsis montibus est commune.

BUNONIS.

δ a *Tinda* Abderæ vicina est: Melæ vocatur *Turris Diomedis*.

ε b *Maronea* est ad Ismari fl. ostia, prius *Ortugurea* dicta, postea *Hipparchia*; item *Cynossema*; hodie *Marogna* vocatur.

ζ c *Doriscus* apud Hebrum fl. est.

η d Et *Ænus* sive *Æneum* opidum fere apud Hebri fl. ostia, opidum Thraciæ liberum, ubi Polydori tumulus apud Plin. Æneæ opus, ut Maro docet; olim Straboni *Poltiobria*, Stephano *Poltumbria*, & Appian. *Synthus*: hodie Græcis *Eno*, Turcis, *Ygnos*, sinus vicinus inde hodie vulgò dicitur *Golfo di Enos*.

θ e *Cypsella* sive *Cypsala* à Cypselo Ixionis filio condita, Ortelio etiam *Justiniana Nova* vocatur, hodiè *Chipsala*, *Chapsilar* & secundum alios, *Ipsala*, appellatur. Melas fluvius eam alluit.

ι f *Cardia* Melanem sinum illustrat, qui inde & *Cardianus* appellatur; Quod in cordis faciem sita urbs *Cardia* vocata est. Hanc urbem illustrarunt *Eumenes* & *Hieronymus*, historiæ conditor, ejus æqualis, qui Cardiani ambo.

κ g *Eleus* sive *Elæus* apud Mastusiam ponitur frontem. Nigro hodie vocatur *Critea*.

λ h *Sestus* sive *Sestos* & *Abydus*, hodie *Sesto* & *Abydo*; inde paullo versus Austrum sunt castella illa, quæ hodie *Dardanelli* vocantur, in quibus multa tormenta posita sunt ad excludendas hostiles classes. Nomen habent ab antiquo Dardano, quod in Asiæ fuit litore. Ex Christianorum vero navibus, quæ præsidiario militi centum numeravit aureos, Constantinopolim abire licet: pluribus tamen quam quinque non permittitur unà transitus: & quæ redeunt, tenentur Abydo (ad Sestum enim navium statio infida est) per tres dies commorari: ut, si urbe discesserint hospite insalutato, hic detentæ præsto sint, die demum tertia mittuntur, qui videant, num fugitiva sint mancipia, num furtivæ merces. Angustiæ Euripi hic vix mille & quingentos habent passus. *Sestus* Gellio etiam vocatur *Posidonium*. Castaldus ait urbem esse dejectam, locumque appellari à nautis *Malido*, à Turcis *Bogazossar*, & *Bagazassar*.

μ i *Callipolis* hodie *Gallipolis*, Turcis *Gepole*, in colle jacet, ex quo gratissimus aspectus est in Propontidem *d*. *Soleiman* Orchanis Turcici Regis filius, quum *Callipolin* opidum tam opportunum cepisset an. C. 1357. *Johannes* Imperator Constantinopolitanus id adeo sprevit, ut diceret, *vini amphoram tantum esse amissam*, & *stabulum*

a Tinda. b Maronea. c Doriscus. d Ænus. e Cypsella. f Cardia, sinus Cardianus. g Elæus. h Sestus. i Callipolis.

Lysimachia. litore ʸ *Lampsacus :* & in radice Chersonesi sedens ξ *Lysimachia.*
Pactya. Bisanthe. Perinthus. Selymbria. Byzantium. III. Inde in Propontide ο *Pactya*, π *Bisanthe*, ϱ *Perinthus*, mirifico σ amphitheatri splendore clara, τ *Selymbria*, atque in ipso Bosphorus υ *Byzantium*, antè *Lygus*, postmodum *Nova Roma*, & no-

quoddam porcorum. Sed quid hìc fuerit amissum, eventus docuit. Ex Callipoli enim Thraciam est depopulatus, Hadrianopolin & Philippopolin cepit Turca, lateque suum extendit imperium. Hodie Gallipoli sagittæ parantur, qua ex arte plerique victitant.

HEKELII.

d Nomen habet à Conditore *Caligulâ*, & dicitur quasi *Caligulæ Polis.* Datur & *Galateo* Urbs *Apuliæ* ejusdem nominis, sita in extremô Promontoriô longè in Mare procurrenti, sed arctissimô *Isthmô*, adeò ut in aliqua Parte vix curribus sit pervius. Munita est & Rupibus septa. A Continenti unicus est aditus, in quô Castellum est munitissimum.

BUNONIS.

ʸ *Lampsacus e* una est ex istis tribus urbibus quas Persarum Rex donavit *Themistocli*, unde sumeret vinum: reliquæ duæ erant *Magnesia*, quæ ei panem præberet: & *Myûs*, ex qua obsonium haberet. *f*

ξ [a] *Lysimachia*, aliter *Hexamilium*, orientale isthmi litus obsidet, ut Cardia occidentale. Hæc à *Lysimacho*, uno ex Alexandri M. ducibus condita, quum Cardia concidisset; hodie *Hexamili* vocatur, nomen ejus tulit. Post an. tamen 22. terræ motu subversa est: instaurata tamen posteà. *Antiochus* hanc sibi afferebat causam belli contra Romanos; instauraverat enim eam ruinis deformatam; adeoque hæreditario jure repetebat.

ο A Propontide ad Melanem sinum inter duo maria porrecti *muri* procurrentem excludebant Chersonesum. Non longe inde aberat [b] *Pactya* urbs illustris; ultra quam *Novus murus Xenophontis* &

π c *Bisanthe* cognomine *Saniorum* Melæ ponitur ad Arzi fluminis ostium, ad quem & *Resistum*, sed trans eundem

ϱ [d] *Perinthus* urbs olim Thraciæ ad Propontidem maxima, antea *Mygdonia g*, postea *Heraclea* nominata *h*. Splendidis palatiis instructa scribitur à Vespasiano, & aliis Rom. Imperatoribus.

σ Quin amphitheatrum istud ex uno marmore fuisse produnt; quod septem orbis miraculis annumeratum accepimus. Eam urbem Diodorus lib. 16. ita describit: *Perinthus*, inquit, ad mare posita in edito loco peninsulæ longitudinis ferme stadii unius. Ædificia habet frequentia & præalta, ut quemadmodum collis clivus surgat, ita domus una alteram superet altitudine. Videturque totius civitatis facies instar theatri. A Philippo Maced. oppugnata.

τ In litore illo inter Bathynium & Athyram fluvios sequitur [e] *Selymbria*: Plinio, *Selybria*, Ptolemæo, *Olybria*, Straboni & Suidæ, antea *Selyn*, cui addita vox *Bria*, quæ lingua Thracica urbem significat. Ejus muri sunt disturbati; rudera tamen, balnea & templa antiquam ostendunt magnificentiam. Adjacet eidem hodie Castrum, quod Turcæ incolunt.

υ f *Byzantium* ad Bosphorum sive *Bosporum* Thracicum ex adverso Chalcedonis situm, Claustrum Ponticum naturâ & opere fuit permunitum. Diu fuit imperii & veræ religionis domicilium, multosque viros tulit; in quibus *Johannes Chrysostomus* haud postremo loco numerandus. In muro septem turres erant à portis Thraciis mare spectantes; in prima earum si quis vocem emitteret, aut lapidem in eam jaceret, eâ arte fabricata erat, uti per machinam quandam ad proximam, indeque porrò ad sequentes transiret sonus, neque antè desineret, quam ad ultimam integer esset delatus. *Templum* etiam urbs illa *i* habet *Sophiæ* consecratum magnificum sanè. Themestius cives ejus beatos prædicavit flumine, aëris temperie, loco terræ, portu maris, templo & mœnibus. A Mahomete post quinquaginta quatuor dierum oppugnationem capta est, indeque ingentes calamitates ab illo quasi capite in reliquum Europæ corpus fluxerunt.

HEKELII.

e A *Lampsace* puellâ quâdam ejus loci sic dicta.

f Heìc notandum, quòd nonnulli sint *Geographorum*, qui *Lampsacum illam*, quam *Themistocles* à *Persarum* Rege per gratiam acceperit, *Phocensium* structuram fuisse dicunt, eamque Vinô generosô claram, quæ priùs *Laomedontis*, deinde *Pithyusa* est vocata.

g Ab

a Lysimachia. b Pactya. c Bisanthe. d Perinthus quæ & Heraclea. e Selymbria. f Byzantium sive Constantinopolis.

& novissime *Constantinopolis* dictum. Urbs omni ævo clarissima, à Constantino Imperatore in sedem Imperii electa: mansitque eadem dignitate, donec Turcarum impia gens ann. cIↄ ccccc LIII. occupavit, neque tunc decus suum perdidit, cum etiam nunc Imperii Turcici caput colatur, nomine *Stambol*. Constantinopolis.

IV. De reliquo opida in Ponto. φ *Phinopolis*, χ *Halmydessus*, ψ *Peronticum*, ω *Apollonia* paullum è mari recedens, magna quondam; α *Toza*, β *Anchialus*, γ *Mesembria*, terminus Thraciæ. Thraciæ opida ad Pontum.

V. Intus δ *Byzia* arx Regum Thraciæ, à Terci nefasto crimine, sic opinati veteres, inviso hirundinibus. ε *Philippopolis*, anteà *Poneropolis*, dein à situ *Trimontium*; ζ *Trajanopolis*, η *Adrianopolis*, à conditoribus dicta opida. Præterea ϑ *Olynthus*;

g Ab *Hercule*.

h Procopio est *Paracia* & *Antonino Perintheras*. Hodiè *Pera Volaterrano* dicitur.

i Quam *Severus* & ejus Filius *Antoninus* Impp. *Antoniam*, & non pauci Historici *Novam* vel *Secundam Romam* dixerunt.

BUNONIS.

φ a *Phinopolis* à Phineo conditore nomen habet, hodie nomen retinet *Phinopoli*.

χ b *Halmydessus*, aliis *Salmydessus*, unde Sinus quoque nomen habet; ei vicinum est promontorium c *Thinnias*, cum ejusdem nominis opido.

ψ d *Peronticum* Thinniæ finitimum est. *k*

ω *Apollonia* Magna *cognominata à Pompejo* haud longe à Perontico in sinu commodissimo sita est, Plinio *l Antium* dicitur, ac aliis *Insula*. Ex ea urbe Lucullus *Apollinem* in Capitolium detulit; Hodie vocatur *Sissopoli* Nigro: Pinetus tamen ait, nomen hodie retinere.

α *Toza* ad oram maritimam est, haud longe à Sinus Halmydessi egressu.

β *Anchialus* itidem ad mare eo loco sita est, quo olim erat *Messa*, ut Plinius existimat; Sophiano hodie est *Anchialo*; Mercatori *Lenkis*; aliis *Achello*.

γ *Mesembria* ad eandem Ponti Euxini oram est *m*. Reliqua opida porrò in eadem sequuntur Ponti ora.

δ e *Byzia*, nunc *Vice*, in Sithoniâ regione, quam Orpheus vates nobilitavit, ab Apris 50. millia passuum in Septentrionem jacet: hodie præfecti sedes est.

ε f *Philippopolis* etiam Δελέπολις dicta trans Orbelum & Rhodopen montes est ad Hebrum fl. Philippi Cæsaris opus; non patris Alexandri, ut tradit Leunclavius. *n*

ζ g *Trajanopolis* à Trajano Imperatore sic dicta, ad quam *Aristus* fl. ex Rhodope ortus in Hebrum cadit, hodie nomen retinet; ac inde versus Septentrionem h *Plotinopolis*, à Trajani Imperatoris, ut videtur, conjuge appellata.

η i *Adrianopolis* ad Taxi & Hebri confluentes sita, olim & *Ælia*, *Uscudama*, & *Oresta* dicta. Ab *Oreste* nimirum condita; ab *Adriano* Imp. *o* oraculi voce monito, instaurata, sive amplificata, nomina ista obtinuit. Turcæ hanc regni sedem, etiam ante captam Constantinopolim, habuerunt. Hodie nomen illud retinet.

ϑ k *Olynthus* à Mela. & Xenoph. Thraciæ adscribitur, ab aliis Macedoniæ, in qua jam memorata est hujus libri 4. c. 9. v. 4. Mela posuit eam inter Athon montem & Pallenen urbem: nunc jacet à Philippo Macedone eversa, locus tamen adhuc *Olintho* nominatur *p*. De ea inter Spartanos & Athenienses certatum est.

HEKELII.

k *Mercator* id nuncupat *Verdiso*.

l Lib. IV. H. N. c. XI. p. 54. lin. 47.

m *Strabo* Lib. VII. Geogr. p. 584. scribit, hoc oppidum antea *Menebriam* dictam esse, quam *Herodotus* vocat *Mesambriam*, ∫. Μεσαμβρίαν.

n *Carolus Stephanus* in *Dictionariô Geogr. Poët.* p. m. 919. col. a.

o *L. Cœliô Rhodiginô* Lib. XVII. *Antiqu. Lection.* c. II. col. 893. testante.

p Erat olim sub *Atheniensium* Imperiô.

a Phinopolis. b Halmydessus sive Salmydessus. c Thinnias prom. & op. d Peronticum. Opida Mediterranea. e Byzia. f Philippopolis. g Trajanopolis. h Plotinopolis. i Adrianopolis. k Olynthus.

thus; vel clarissima ι *Heraclea*, κ *Topiris*, & λ *Philippi*.

VI. Fluvii celebres sunt, μ *Nestus* seu *Nessus* ν *Hebrus*, ξ *Athyras*, ο *Bathynias*. In montibns π *Æmus*, ρ *Rhodope* & σ *Orbelus* principatum tenent.

CAP.

BUNONIS.

ι a *Heraclea* exstitêre plures; hanc Plinius *q* *Heracleam* ad Ponticum litus collocat secundum *Calatin* Austrum versus. Perinthus quoque alio nomine *Heraclea* nuncupata est.

κ b *Topiris*, seu *Toprus* & *Toparum*, hodie *Rusio*, Philippis 38. millia passuum in ortum distat.

λ De c *Philippis* in Macedonia dictum est hujus lib. 4. c. 9. §. 4. Cæterum in Thracia quoque memorandi veniunt d *Longi Muri* in præsidium Constantinopolis à Septemtrione versus meridiem ad Barbaros reprimendos deducti; eorum latitudo erat 80. pedum: erantque longi milliaria LX. ut Suidas tradit. Nicephorus verò refert muros illos longos fuisse passus mille quingentos, ac latos viginti pedes; ac fuisse ex silicibus ita exstructos, ut mons potius quàm murus videri potuisset. Opus istud ab Evagrio tribuitur Anastasio Imperatori. Muros illos à Barbaris captos recepit Justinianus, eosque turribus munit, ut testatur Procopius, lib. 4. de ædif. Justin. Ad Chersonesum quoque fuit ejusmodi moles à Miltiade exstructa, ac à Cardia Pactyam usque deducta: Cujus rei meminere Herodotus in Melpomene & Plinius *lib.* 4. *c.* 11. Hìc in Propontidis litore urbs condita, à qua muri isti ad Melanem Sinum fuerunt extensi ad Chersonesum excludendum.

μ Ad e *Nessum* est Nicopolis, ejusque ostium Thaso insulæ oppositum. Ab ostio Strymonis 60. millia passuum in ortum distat, Pangæo ortus *r*. Nessus quibusdam Thraciæ terminus est. Eundem leones nunquam transibant in Ortum: neque Acheloum Ætoliæ versus Occasum. In Xerxis istic transeuntes camelos impetu facto magnam eorum stragem fecerunt leones isti.

ν f *Hebrus*, antea *Rhombus*, hodie *Marisa* dictus, alios superat nobilitate & magnitudine, multaque flumina accipit, Orbelo *ſ* monte ortus, & longo tractu *t* in mare Ægæum devolutus.

ξ g *Athyras* seu *Athyrus*, Plinio *v* *Pyradas*, hodie *Aqua dolce*, in Propontidem labitur.

ο h *Bathynias* quoque in Propontidem influit. Paterculo *x* est *Bathinius*, *Bathinis* Melæ: hodie *Bathino*. i *Melas* Rhodope monte editus, in Sinum cognominem sibi decurrit. Fluvius ille Xerxis copiis sitientibus non suffecit, sed ab iis exhaustus est. In Pontum Euxinum k *Panysus* labitur, cujus ostio veteres Geographi Mœsiam & Thraciam disterminabant. Nigro hodie vocatur *Laniza*.

π l *Æmus* sive *Hæmus* in tantam altitudinem abit, ut Euxinum & Adriam ex summo vertice ostendat. Thraciæ versus Septemtrionem terminus est. Pars ejus, ex qua Hebrus & Strymon oriuntur, *Scomius* dicitur Thucydidi.

ρ m *Rhodope* ad Pontum Euxinum se extendens mediam ferè secat Thraciam, variè nominatus *y*. Ex eo *Arzus* aliaque flumina profluunt. *Marti* sacer erat eum fluviis illis, quod is ibidem natus putatur.

σ n *Orbelus*, Lazio teste, Mons Macedoniæ est, eamque à Mœsia Superiori distinguit. Porrò in his regionibus quoque celebris mons o *Pangæus* est, ubi aurifodinæ, quas Cadmus invenisse fertur. Regio ad Pangæum *Mædica* vocatur: ut *maritima*, quam *Pæones* habebant, *Græcia & Macedonia maritima*, in qua ad litus erant p *Neapolis*, q *Pastos* & r *Scaptesila*, unde uxorem Thucydides aurifodinis locupletem duxerat. Ibi quoque ipse, jam exsul, historiam suam scripsisse fertur sub platano. Trans *Bistonidem* lacum *Ismarus* mons est & lacus. Mons s *Ismarus* esse scribitur ad Hebrum fl. & Maroneam urbem; cujus accolæ fuerint Cicones. In iisdem locis quoque erat t *Lyssus* amnis.

HEKELII.

q Qui Lib. XV. c. 30. p. 266. dicit, *Heracleam*, *Ponti* Oppidum, *Laurô* inprimis abundare.

r Hic Fluvius uti *Diomedis* Fabulis infamis, ita *Democriti* Patriâ, quam præterfluit, clarus. Hodiè *Nesto* dicitur *Sophiano*. Et scribit *Bellonius*, eum à *Turcis* hodiè dici *Charasou*; à *Græcis* verò *Mestro*.

ſ S. ut alii volunt, *Rhodope*.

t H. e. supra *Philippolin* & à Regione *Samothraciæ* Insulæ.

v Lib.

a Heraclia. b Topiris. c Philippi. d Longi Muri. e Nessus. f Hebrus. g Athyras. h Bathynias. i Melas k Panysus. l Æmus sive Hæmus mons. m Rhodope. n Orbelus m. o Pangæus mons. p Neapolis. q Pastos, & r Scaptesila, opida. s Ismarus m. t Lyssus fl.

v Lib. IV. c. XI. p. 55. *Pydaras*, seu, uti Editio *Alvisiano-Veneta legit*, Pydaras, & non Pyradas.
x Lib. II. *Histor.* cap. CXIV. §. 4.
y Dicitur a. *Rhodope* à *Rhodope*, *Thracum* Reginâ, in hunc Montem, ut fabulantur Poëtæ, conversa, vel, ut placet aliis, ibi sepulta; vel à *Rhodopes*, *Strymonis* Amnis Filiâ, ex quâ *Neptunus* *Athon* Gigantem genuit, qui & ipse Monti nomen dedit.

CAP. XV.

De incolis Thraciæ; & urbibus nunc claris: item de Patriarchis Græcanicæ religionis.

I.

INcolarum Thraciæ antiquissima habetur origo. Una gens habitarunt *Thraces*, aliis aliisque discreti & nominibus & moribus, in universum feri, sævi, atroces & cruenti. α Suis antè parebant Regibus; posteà Macedonum tributarii facti: rursumque suo juri redditi, multis præliis à Romanis fusi, tandem à C. *Scribonio Curione* Procos. perdomiti; Imperioque Romano subjecti sunt. Dehinc eadem, qua Græcia ac Macedonia, usa est Thracia fortuna, donec in Turcarum manus pervenit; quorum Imperio omne decus dignitatemque præstat. quippe heic Turcarum caput ac sedes est *Constantinopolis*, antè memorata, urbium tota Europa omnium maxima ac populosissima; quam *Constantinus* Imperator *Novam Ro-*

Incolæ Thraciæ.
Mores Thracum.

BUNONIS.

α a De Thracum *a* moribus ita referunt auctores. Ad mortem paratissimi sunt. Alii redituras putant animas obeuntium: alii, etsi non redeant, non extingui tamen: sed ad beatiora transire. Alii, emori quidem, sed id meliùs esse quàm vivere. Itaque lugentur apud quosdam puerperia, natique deflentur: funera contra festa sunt, & veluti sacra, cantu lusuque celebrantur. Ne feminis quidem segnis est animus; super mortuorum virorum corpora interfici, simulque sepeliri, votum eximium habent. Vini usus quibusdam ignotus est: epulantibus tamen, ubi super ignes, quos circumsident, quædam semina ingesta sunt, similis ebrietati hilaritas ex nidore contingit. De *quibusdam b* hoc dicitur: alios enim Thraces ebrietati deditos, strenuos fuisse potatores omnino constat: quum ex melle vinum miscuerint; ex frumento potionis genus confecerint, quod *brytum* dixêre *c*. A Pisone olim quidam capti in ipsa captivitate rabiem ostendêre; quum catenas morsibus tentarent. Et certè Martis quidam pulli erant, pugnacissimi & impavidi. Eundem, aliosque paucos Deos, quos colebant, humanis hostiis placabant; præsertim in bellum & prælia abituri. Quum tonaret, Deo suo, sagittis in cœlum excussis, minitabantur. Iidem otium, ut rem pulcherrimam, amplexi magnopere sunt. Rapto vivere decorum inprimis; Agriculturæ studere sordidum, & contemptum, barbaro prorsus judicio censebant. *Thracia* incolitur hodie à Græcis, Turcis & Judæis. Turcæ plerique otium sectantur, & militiam: agriculturam permittunt indigenis Græcis Christianis; mercaturam Judæis ac Italis.

HEKELII.

a Qui plerumque sunt colore fulvô & cæruleô, & in vertice inprimis criniti.
b Saltem.
c Conf. *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 167. fac. b. qui addit, quòd & *Thraces* Aliô inprimis delectentur.

a Thracum mores.

Romam appellavit: unde novum nomen Thraciæ ortum, quo nunc β *Romania* indigitatur.

II. Secundum à γ Conſtantinopoli locum inter Thracicas urbes obtinet δ *Hadrianopolis*, Turcis *Endrem* dicta, magna quidem atque ingens, at mœnibus haud cincta, ædificiisque vilibus exſtructa. Tertia ε *Philippopolis* ſatis numeroſè incolitur, nec cedit huic *Trajanopolis*. ζ *Seſtus* & *Abydus* ſibi invicem objectæ, clauſtra Turcici imperii in his oris perhibentur.

Hadrianopolis. Philippopolis. Trajanopolis. Seſtus. Abydus. Græcorum religio.

III. Cæterùm quia ad hoc loci perventum eſt, uti Græciæ ſtatum præſentem conſideremus, operæ pretium eſt cognoſcere, Græcos jam olim à Romana Eccleſia ſeceſſiſſe, nec Pontificem Romanum ceu caput agnoſcere. Religionem quippe peculiarem inter ſe habent, diverſam ab ea, quam Romana Eccleſia profitetur. Nec ſoli Græci hanc ſequuntur, ſed complures aliæ nationes, *Bulgari*, *Servi*, *Boſni*, *Sclavoni*, *Illyrii*, *Albani*, *Moldavi*; *Valachi*, *Ruſſi*, *Muſcovitæ*, *Tattari*, *Circaſſi*, *Mengreli*, cunctæque nationes *Ponticæ*, & *Tattarorum* interior pars. Capita jam inde quatuor ſibi conſtituerunt, quos *Patriarcharum* titulo reverentur. Horum, ut diverſæ ſunt ſedes, ſic in diverſas regiones inſpectio & regimen. Princeps & caput univerſæ Eccleſiæ Græcanicæ eſt *Patriarcha Conſtantinopolitanus*, à quo dependent, quotquot Græcanicæ religionis Chriſtiani per omnem Europam diſperſi degunt: *Alexandrinus*, cujus *Cairo* in Ægypto ſedes; qui & Arabiæ Eccleſias regit: *Hieroſolymitanus*, in Syria ſupremus agnoſcitur: In reliqua Aſia *Antiochenus*. [1]

CAP.

BUNONIS.

β *Romania* etiam *Rumelia* vocatur, quod in ea Roma nova, id eſt, Conſtantinopolis ſita. Longitudo ejus ab urbe *Cavalla* in finibus Macedoniæ, ad caſtella ſupra Conſtantinopolin, eſt milliarium Germ. LX. Latitudo à promontorio Maſtyſia, vulgo *Cabo Grega* in Cherſoneſo, ad Panyſi fl. oſtia fere eadem eſt.

γ *Conſtantinopolis* ſuperiori cap. ſ. 3. memorata hodie triangularis eſt: ſeptem colles inſtar veteris Romæ continet: plateas anguſtas habet & inæquales, & portum commodiſſimum. Palatium Imperatoris vocatur *Seraglio* & *Seraile*; quod anno C. 1665. incendio periit. In caſtello, quod vulgo *ſeptem turres* vocatur, theſauri Imperatoris aſſervantur. Extra urbem in altera Portus ora eſt ſuburbium *Pera* ſeu *Galata*, (utroque enim appellatur nomine) à Genuenſibus primum condita; quam Latini incolunt: Anno 1660. incendio fere tota periit. Caſtella etiam ſunt in utroque Boſpori litore; in Europæum equites Melitenſes bello capti conjiciuntur.

δ *Hadrianopolis* aëre gaudet puro ac ſereno, ab Amurathe facta ſedes regia, quam ille ex Bithynia eo tranſtulit; manſitque reliquorum Imperatorum ſedes uſque ad captam Conſtantinopolin.

ε *Philippopolis* mœnia conciderunt: hodie vocatur *Philiba*.

ζ *Seſtus* & *Abydus* cap. ſuperiori ſect. 2. memorata ſunt.

REISKII.

1 Origines Thracum ab ævo ultimo, ab uno inter Japhethi filios ita derivavimus, ut ſatis ad hanc rem dictum fuerit. Illi ergo ex ſua gente

pro-

proprios crearunt reges, donec Philippus Macedo fuso rege præpotentem ejus civitatem Olynthios subegit. Inde Byzantium aggressus, dum oppugnationi acerrimæ insistit, ab ea concurrentibus ad arma Græcis recedere cogitur. Sed Alexander filius bellum prosecutus, omnem Thraciam suo, quod moliebatur, imperio adjecit. a Post obitum Alexandri Lysimachus inter Duces bellicos unus, sibi Thraciæ regnum nomenque regium usurpavit: Qui cum in bello Asiatico cecidisset, Thracia regno Macedonum ad tempus subjecta, denique Romanis armis post A. V. C. *676.* sæpius vexata, sub Vespasiano ad Rom. Imperium accessit, Suetonio Entropioque ita testantibus. Sub Græcis vero Impp. Diœcesin Thracicam sex provinciis amplificatam constituit. b Constantinus M. enim Byzantio tanquam *novæ Romæ*, *Urbi æternæ*, *regiæ*, *augustissimæ*, *sacratissimæ* (tot elogia nummi & inscriptiones exhibent) primatum postea Constantinopoli suæ in Ecclesiasticis & Politicis quendam contulerat. Sed eheu rerum vices! Namque urbs ea c Turcis dominantibus Stambol per contractionem barbaram nunc dicitur, urbs amplissima quæ duo milliaria Germanica & dimidium æquat ambitu, d Gallipoli suburbio, duabus arcibus marinis, quas Dardanellas nominant, & munimento ad septem turres validissimo firmata, nec non *Seraglio* Turc. *Patischah Serai*, i.e. Imperatoris Palatio illustris. Conf. P. Gillii Coplin. Thom. Smith Notit. Cpolit. Tavernirium part. III. de Imperio Turcico, Pufendorfii Introduct. in Stat. Europ. & Dissert. Bosii Chronico Dreschl. additam. De statu ecclesiæ Græcæ Christoph. Angeli, Alex. Ross. Ed. Sandes, & Brerewodum de Religionibus &c.

a Thracia Macedonibus subjecta. b Romanis. c Turcis. d Gallipolis.

CAP. XVI.

De Mœsia. [1]

I.

SUpra Macedoniam ac Thraciam α *Mœsia* est quam Romani *Cereris horreum* ob fertilitatem soli appellavere, ab *Aureo* & *Scodro* montibus intra *Istrum* & *Æmum* ad *Pontum* usque extensa; in *Superiorem*, quæ nunc Servia est, & *Inferiorem*, quæ Bulgaria divisa. Terminus in medio utriusque est *Ciabrus* fluvius. In β *Superiori* — Mœsiæ fines. divisio. — Superior.

BUNONIS.

α a *Mœsia* etiam *Mysia* dicitur aliis: at *Mysia* Asiæ Minoris pars est.

β Mœsia Superior incipit, ubi Savus Danubio miscetur. Ibi statim occurrit b *Taurunum*, postea *Belgradum* dictum, quod superius in Pannoniæ descriptione l. 3. c. 1. memoratum est. Non longe inde distat c *Mons Aureus*, quem *Probus* Imperator militari opere vineis consevit; ut *Almum* apud Sirmium. Vicinum ei erat d *Murgum* opidum: ad quod *Carinus* Imperator cum Diocletiano congressus dum victos avide premit, suorum ictu interiit.

REISKII.

1 a Mœsia, Romanis ac Græcis Auctoribus vocatur Mysia, ut inde confusio Asiaticæ hujus ac Europææ, de qua loquimur, regionis facillima provenire possit: Fluctuant quoque Græci, neque certas Illysorum origines definiunt. Strabo Lib. VII. ab Europæis coloniam deductum, & ab ea nomen Asiaticis Mysia impositum arbitratur. Sed ab his potius eo digressis Europæos quis denominatos existimet, vel ideo quod Asiam prius habitatam nemo temere diffiteatur; deinde quod Mœsos & Thuaces non solum originibus, sed terris etiam multi Auctores veteres compingant. Unus Ptolemæus Thraciam Mœsiamque distinctis paulo sejungit, & terram utramque suis limitibus circumscribit. Sed de urbibus pauca: Inter quas claruit quondam *Istropolis* (ita Cluverio vocatur) e *Istros* pluribus antiquis Auctoribus, tanquam Istro proxima: Hinc nummi & inscriptiones, si quæ hujus mentionem faciant, manifesto ΙΣΤΡΗΗΩΝ, h. e. *Istreorum* vocabulo utuntur. f Calatis Megarensium

a Mœsia etiam Mysia. b Taurunum op. c Mons Aureus. d Murgum op. e Istros. f Calatis.

Dardani. Inferior. Triballi. Peuceftæ. Troglodytæ. Scythæ. Getæ.

riori populorum quondam clariffimi γ *Dardani*, regioque ipfa *Dardania*, Macedoniæ contermina; In *Inferiori* δ *Triballi* omnium nobiliffimi: poft hos *Peuceftæ* & *Troglodytæ*, jam Scythicæ gentes: infimam quippe inferioris Mœfiæ partem, quæ ad Pontum accedit, ε *Scythæ* tenuerunt: quorum pars validiffima ζ *Getæ* ad utramque Danubii ripam, hinc in Mœfos, illinc in Dacos tranfeuntes.

Sarpedonia.

II. In Mœfia dextram Danubii ripam frequentibus olim opidis ftipatam fuiffe, Ptolemæi teftatur Geographia; idemque in Mediterraneis haud modicum eorum numerum recenfet. At in litore Pontico clara maximè fuêre, η *Sarpedonia*, θ *Dio-*

fium & Heracleotarum colonia fuit, diverfo tamen tempore, quod Voffiùs in Notis ad Pompon. Melam explicat Lib. II. c. 2.

BUNONIS.

γ *Dardani* admodum fordidi ac agreftes fuere, quippe qui fubter fterquilinia effoffas fpecus incoluerunt. Muficæ tamen ferè continuè operam dedere, fiftulis ufi, ac fidibus. *Strabo a.* Ter tantum in vita lavabantur; Quum nafcerentur; quùm matrimonium inirent; & poft mortem. *Ælianus Var.* l. 4. c. 1. Cum Scordifcis juncti Dardani Macedoniam & Græciam populati funt, templum Delphicum etiam aggreffi; fed cum fuorum clade fuerunt rejecti. Lucius Scipio auro corruptus iniit cum iis fœdus; unde bellorum civilium initium fuiffe exortum putat *Appianus in Illyricis.*

δ *Triballi b* à Scordifcis olim ad Getas compulfi funt *c*. Strabo. Vires tamen illos recepiffe, colligimus ex bellis cum Philippo & Alexandro geftis.

ε Cæterum Mœfiam Inferiorem Jornandes Scythiam Minorem, Zofimus *Scythiam Thracenfem*, Plutarchus *Scythiam Ponticam* appellarunt, & incolas ejus *Celto-Scythas*. *Ephorus* tradit ex ea gente ortum *Anacharfidem*. Uxores & liberos, ac cætera omnia, habebant communia, præter gladium & poculum. Erant candidi ac minime fallaces. A vicinis tamen poftea corrupti funt. *Plinius d* Scythas hofce vocat *Aroteres*; Quoniam præter cæterorum Scytharum confuetudinem terram agrofque colebant.

ζ *Getæ* inferius c. 18. f. 5. pluribus memorantur. Reliqua in his oris opida non nimis clara funt; ne flumina quidem a *Mofchus*; b *Timachus*, c *Pingus*, d *Margis*, e *Ciabrus*, omnia Hæmo monte edita. Ciabrum Cluverius terminum inter utramque conftituit Mœfiam. At alii f *Temenitem* montem & g *Jatrum* five *Jetrum* fluvium terminos inter utramque Mœfiam faciunt.

η *Mœfiæ Superioris* memorantur opida *Neffus*, hodie in Servia eft *Nyffa e*: *Scupi*, feu *Scuppi*, hodie *Scopia* feu *Ufchub*: *Arrhibantium*, Lazio eft *Wuziterno*: *Dardania*, cujus meminit Tzetzes in Lycophron. Verum hominis Græculi putatur commentum *Tricornium*, Antonio *Tirium*, aut *Dorium*; Lazio eft *Corafceve*; Nigro *Columbatz*. h *Viminatium*, *Biminatium* Procopio; forte eadem cum infula *f Viminatio*, cujus mentionem fecerunt Paulus Diaconus, & Niceph. Calliftus. Niger putat hodie *Vidino* effe ad Danubium; Lazio eft *Wucziderna*. i *Rettiaria* Mœforum cognominata; Lazio *Reffana*; Nigro *Nicopoli*. k *Ulpianum* à Juftiniano reftauratum, dictumque l *Juftiniana Secunda*. In *Mœfia Inferiore* opida erant, m *Sarpedonia* ad Erginum fl. *Sarpedonium litus* ad hanc urbem Neptuno facrum fuit: quod adeo conquutitur fluctibus, ut in proverbium abierit de rebus valde turbulentis, ac clamofis & obftreperis. *g*

HEKELII.

a Lib. VII. p. 578.

b A *Nicetâ Servii* dicti.

c Vid. *Strabo* loc. cit. p. 557. feq.

d Lib. IV. c. XI. p. 54. lin. 41. & Lib. VI. c. XIII. p. 86. lin. 4.

e Eft & *Neffus Thraciæ* Fluvius, à *Turcis Charafou*; à *Græcis* v. *Meftro* dictus. Humò unus ex *Centauris*, *Ixionis* np. atque *Nubis* Filius, *Neffi* quoque nomine eft infignitus.

f *Iftri.*

g Vid. *Erafm.* Chil. II. Cent. IX. *Adag.* XIX. p. 488. Col. a. & ex cô *Manutius* in *Adag. Select.* p. 724. Col. a.

BUNO-

a Flumina Mofchius. b Timachus. c Pingus. d Margis. e Ciabrus. f Temenites. g Jatrus. h Viminatium. i Rettiaria. k Ulpianum. l Juftiniana fecunda. m Sarpedonia.

[ϑ] *Dionysiopolis*, [ι] *Timogetia*, [κ] *Tomi*, Ovidii Poëtæ exilio nobiles, [λ] *Istropolis* & *Eleutheræ*. Dionysiopolis. Timogetia. Tomi. Istropolis. Eleutheræ.

III. *Ister* fluvius omnium Europæ maximus, in Germaniæ jugis *Abnobæ* montis ortus, per multas lapsus gentes *Danubii* nomine, immenso aquarum auctu, & unde primum *Illyricum* alluit, ist, id est, ad *Savi* confluentem, Ister quondam appellatus *sexaginta* circiter amnibus receptis, medio fermè eorum numero navigabili, in Pontum vastis *sex* fluminibus sive ostiis evolvitur. Singula autem ostia tanta sunt, ut prodatur, in quadraginta millia passuum, id est, mill. German. x. longitudinis, vinci mare, dulcemque intelligi haustum. German. vulgo *die Donaw*, Sarmathis ac Scythis *Dunay*. [μ] Ister fl. seu Danubius.

De incolis Mœsiæ, & duobus novissimis in ea regnis, Servia ac Bulgaria.

IV. *Mœsos* populos feros, truces Barbarorumque barbaros, à Thra- Mœsiæ Incolæ.

BUNONIS.

ϑ a *Dionysiopolis* ad Ziram fl. sita, antea *Crunnos* dicta, Jovio & Fetrario b *Varna* est, *Lazio* Chaliaera. *Varna* clade Uladislai Hungariæ Regis notissima est; quem Julianus Cardinalis Pontificis auctoritate impulit, ut contra quàm pactus erat, Amurathi Turcarum Imperatori bellum inferret. Sed profligatis Christianorum copiis, ipse Rex obtruncatus est, ejusque caput in ludibrium conto suffixum est. Clades illa contigit anno C. 1444.

ι *Timogetia* ad idem Ponti Euxini litus ponitur.

κ c *Tomi*, Nigro *Constantia*, ac Cœlio Calcagnino *Tomesuar*, nomine haud abludente dicitur. *Giofanius* tamen hodie *Kioviam* appellari contendit, ob vicinum lacum *Oviduue-Iezero*, id est, lacus *Ovidii h*. Urbem hanc alluit Naxius fl. quem alii dictum putant Absarum & Ægialum. Arrianus in periplo Euxini tradit hic Medeam discerpsisse fratrem suum; unde urbi nomen natum. Cis Tomos est d *Calatis*, seu *Callatia*, Lazio *Kilia*, Nigro *Pandalla*: ultra vero est λ *Istropolis*, Nigro *Grossea*, Castaldo *Stravico i*. Porro in hac Inferiori Mœsia ad Jatrum fl. est Nicopolis, urbs Christianorum clade nobilitata. Sigismundus enim Imperator non tam virtute hostium, quam discordia suorum, à Bajazethe Turca victus, Constantinopolim fugiens vix salutem sibi expediit. Contigit clades illa anno 1396. Annales vero Turcici referunt cladem istam ad annum Heg. 794. qui est annus æræ Christianæ 1392. adeoque quatuor annis à nostris discrepant Scriptoribus. In eadem Mœsia Inferiori sunt e *Dinogetia*, Nigro *Drimago*. f *OEscus* Triballorum ad OEscum fluvium: g *Noviodunum*; h *Novæ*, Lazio *Novomont*: i *Durostorum*, Lazio hodie *Dora*: k *Odyssus k* seu *Odessus*, quam Niger putat esse Varnam; Cedreno vocatur *Barna*. Cæterum Solinus Mœsiam *Cæreris horreum* ob fertilitatem à Romanis appellatam scribit. Ipsa quingenta hominum millia ex Dacia Augusto imperante per Ælium Carum, seu ut aliis placet, Licinium Crassum eo traducta aluit.

μ l Trajanus Imperator Rom. pontem Danubio imposuit, ut expeditor esset in Dacos militia. Metuebat enim, ne Danubio frigoribus conglaciato, Romanis, qui trans flumen essent, bellum inferretur; quod si eveniret ut posset per eum copias facile traducere. Sed Adrianus contra metuens, ne barbari oppressis custodibus pontis, in Mœsiam transirent; superiores partes pontis disturbari jussit. Pontis ejus rudera hodie ad Sendroviam opidum superesse, recentiores prodiderunt: ad *Severinum* à plerisque ponitur.

HEKELII.

h Lexicographi eam nuncupant *Tritonicen*.

i Milesiorum Colonia.

k Ammiano circa *Danubium* Urbs est. Item *Pannoniæ* Urbs est *Antonino*, à *Latio Neumarch* dicta. *Ptolemæo* à *Mœsiæ Inferioris* oppidum, ubi *Danubius* in ostia effunditur.

a Dionysiopolis. b Varna. c Tomi. d Calatis. e Dinogetia. f OEscus. g Noviodunum. h Novæ. i Durostorum. k Odyssus seu Varna. l Pons Trajani.

Thracibus genus duxisse, tradunt auctores: cum ipsa Mœsia pars aliquando Thraciæ fuerit. M. *Licinius Crassus* perdomitos Imperio Romano subjecit. Deinde in Superiorem Mœsiam Servi, Inferiorem Bulgari, utraque ex Sarmatiâ Asiaticâ advena gens invecti, duo inibi regna de suo nomine, hi Bulgariæ, illi Serviæ condiderunt. At novissimi Turcæ in utrumque infusi etiam nunc tenent. [ι] [2]

Senderovi. V. Caput regni Serviæ regumque quondam sedes, [ξ] *Senderovia*, Ungaris *Zendrew*, Turcis *Semender*, ad Istri ripam sita: Prætereà *Vidna*, *Bodon* & *Novograd* nobilia sunt opida; quorum hoc arce munitum inexpugnabili. At Bulgariæ regni caput est [ο] *Sophia*, urbs magna & populosa.

Vidna. Bodon. Novograd.

C A P.

BUNONIS.

ι *Bulgari* à Volga fluv. videntur dicti. Niceph. Gregoras nomen eorum *à Bulga* fluv. derivat. Alii tamen contendunt reliquias esse Gepidarum. *l*

ξ a *Senderovia*, olim *m Singidunum n*, à Turcis 1439. captum, *Fanum S. Andreæ* seu *Semendria*, quondam Rasciæ fuit metropolis: Ad Senderoviam in Danubii ripa Sigismundus Hungariæ Rex à Turcis magna clade affectus, vix salvus evasit ultra Danubium fugiens, quod contigit anno Christi 1409. *Cuspin.* In Servia quoque est b *Nonibazaria*, Despotarum quondam sedes: c *Orachum*, ad Drinum fl. hodie Saniaci Serviæ sedes; qua de causa satis culta est, habeturque primaria. Ad Rasciam pertinet d *Alba Græca o*, mœnibus hodie carens, castrum habet munitissimum, in quo Christiano non licet pernoctare. Secundo Danubio descendenti porro obvia sunt e *Tricornium*, f *Viminacium*, ac plura non nimis clara opida.

ο *Sophiæ*, loco parum salubri positæ, residet Beglerbegus Rumeliæ: hac ex Hungaria in Thraciam itur. Ad eam monstrantur Sardicæ urbis rudera. g *Nicopolis* quoque Bulgariæ urbs est Christianorum clade nota, ac modo numerata. h *Varna* eadem calamitate nobilis; à Cosaccis perhibetur exusta. i Omnis Servia ac Rascia mire *fertilis* est, ac præcipue in Cassovico Campo, qui indigenis *Cassonupole*, Germanis *Amelsfeld* appellatur, tribuiturque Bulgariæ, quam attingit. k Ager ad Belgradum omnium totius Europæ perhibetur amœnissimus. *Incolæ* sunt laboris patientissimi; agriculturam exercent, aut militiam sequuntur; ad quam à Turcis pelli ci solent: aut alii alicui rei operam impendunt. Turcæ pagos ad publicas vias incolunt. Habuit Servia *Desponten*; cui Bosnia quoque paruit; eoque occiso Hungari eam sibi fecerunt vectigalem. A Turcis occupata per Beglerbegum fuit administrata, qui sedem suam habuit Belgradi. Promotis vero Imperii Turcici finibus Beglerbegus Budam translatus; legatum suum, vulgo *Caimacan*, reliquit Belgradæ; per quem Servia regitur. l *Bulgaria* regio aspera est, & montosa, boum ac ovium greges facile alit. m Vicinis suis, qui Serviam incolunt, moribus fere sunt similes *Bulgari*: lacte ac pecorum carne victitant; decimum quemque ex iis Turcæ ad militiam legunt.

HEKELII.

l Volaterranus eos è *Scythiâ* egressos putat.

m Antoninô teste

n Vel *Aurelio Victori*, qui eam Urbem constituit, *Pannoniæ*, *Singidonum*.

o Vulgò Griechisch Weissenburg, *Nonderalba* alioquin dicta.

REISKII.

2 n Sic est, Mœsiam multi veterum Auctorum aut Thraciæ innectunt, aut hujus partem faciunt: Ut vel inde Mœsos à Thracibus ortum cepisse, merito suspiceris. Ergo gens utraque primum uno regno, unaque Rep. gaudebat: Donec M. Licinius Crassus Proconsul A. V. C. DCCXXVI. ab Mœsis, Bastarnis, Thracibus, Getisque superatis triumphum egerat. Neque tum Mœsia tamen in provinciam redacta, sed sub Imp. Vespasiano fuit, & duplex *superior* nempe sive *prima*, & *secunda* sive *inferior* facta. Veruntamen adhuc Thraciæ inferiorem Mœsiam & Notitia Imp. Rom. & Rufus Festus annumerat,

a Senderovia b Nonibazaria. c Orachum. d Alba Græca. e Tricornium. f Viminacium. g Nicopolis. h Varna. i Serviæ natura. k Soli ac incolarum mores. l Bulgariæ natura. m Bulgarorum mores. n Mœsia Romanis subdita, duplex facta.

rat, Præſidialem quippe provinciam. Denique gens Sclavica palude ab Mœotide A. C. 669. prorupit, [a] Serviorum, Sirbiorum & Soraborum nomine notata, perque noſtram Germaniam olim longius diffuſa (maxime circa Serveſtam *Zerbſt* & *Zerbick*) donec hos intra limites compellebatur. Hinc Principatus Serviæ, feudum regis Bulgari, qui quoniam Eleazaro Bulco illum impertierat, [b] Deſpotis ſubſequentibus Lazarorum appellatio adhæſit. At Servia demum ab Amurathe III. debellata, Turcico ſeſe jugo A. 1382. ſubmiſit, Bulgari autem ex Aſiatica ultra Volgam Tataria effuſi, & ab vicino, quod accolebant, flumine dicti, hac in Mœſia Illyrico & Macedonia regnum ſtatuerunt novum A. 690. à Turcis itidem A. 1393. ſubactum.

a Serviis ſubjecta. b Deſpotis.

CAP. XVII.

Summa univerſæ Scythiæ deſcriptio. Item de veteri Scythia Europæa.

I.

TRans Iſtrum Mœſis contermina eſt *Scytharum* gens omnium toto orbe vaſtiſſima, quippe ex Mœſia inferiori in Aſiam ad *Tabin* uſque promontorium & fretum *Anian*, *Longitudine* terrarum milliarium German. CIↃ. amplius occupat. *Latitudine* vero ab Oceano Septemtrionali ad Caucaſum montem fonteſque Indi fluminis milliaribus Geman. circiter LX. Dividitur autem univerſa *Scythia* in *Europæam* & *Aſiaticam*. De hac poſterius in ipſa Aſia; nunc Europæam prius expediamus. 1

Scythiæ Magnitudo.

II. Terminatur *Europæa* ab *Occaſu* Patiſſo flumine, ab *Septemtrione* linea à Patiſſi fontibus per Amadocam paludem (quæ eſt in Li-

Scythiæ Europææ limites.

REISKII.

1 [a] Scythiam doctrinæ planioris cauſa triplicem faciemus, *vetuſtiſſimam* puta *mediam* & *hodiernam*: *Vetuſtiſſima* illa tam longe patuit lateque, ut Celtoſcythiam, cum eaque Hiſpanos, Gallos, Britannos, Teutones, itemque terras ſeptentrionales una comprehenderet. Nec tamen dixerim, nonnullis Auctoribus opinio inſedit, *omnem Europam Scothiæ annumeratam.* Neque unus, qui citatur, ex Hippocrate, locus id liquido confirmat. *Media* vero quam dixi Scythia Græcis Romaniſque Scriptoribus in Europæam & Aſiaticam diſpeſcitur, tractu ſane ampliſſimo extenſa: *Hodierna* haud arctioribus terminis definita, omnem Tatariam Europæam & Aſiaticam includit, nomine ſolo mutato. [b] Hujus nominis Græcas origines ἀπὸ τοῦ σκύτους, i. e. *corio* deducunt: Alii rectius ab arte, qua excelluerunt Scythæ, ſagittaria, & vocabulo Germanico. Sic Bochartus Phaleus, Lib. III. c. 13. & Voſſius Lib. III. de Idolat. c. 99. ubi Scythis optimos adſignarat ſagittarios: *Unde, inquit, Scytharum appellatio. Nam ſeptentrionalibus uti & Germanis ſcheiten* (addo etiam *ſkieten*) *eſt ſagittam arcu emittere.* Quid? quod Boxhornius ſingulari ad Nicol. Blankardum ſcripta epiſtola eò contendit, ut Scythas Germanice locutos argumentis probabilibus monſtret. Rationes autem ſolidas Bochartus urget, in primis Scytharum originibus docendis. [c] Omnium enim parens ipſi *Magog* Ebr. מגוג fuit, unus ex Japheti filiis; à quo Magogitæ vel Magogæi etiam dicti leguntur. Joſeph. Lib. I. c. 7. Hinc Abydenus ex eoque Syncellus tum Scythicas ab uno illo Magogo tum quoque gentes Celticas deduxerunt.

a Scythia triplex. b Scythæ cur dicti? c Horum orrigo.

Lituania) ad Boryſthenis fonteis, atque inde alia linea ad Tanais ortus ducta; ab *Ortu* ipſo Tanai & Ponto Euxino: à *Meridie* Iſtro, & ubi is ad Nicopolim inflectitur, recta linea ab Occaſu in Orientem ad Pontum ducta.

Troglodit æ. Daci. Get æ. Tyraget æ. Arpii. Carpiani. Callipides. Iſtrici. Axiaces. Jazyges Eneocadlæ. Baſternæ ſeu Peucini. Boryſthenitæ. Neuri. Geloni. Tuſſageræ. Budini. Agathyrſi. Alani Roxolani. Hamaxobii. Georgi. Nomades. Baſilides. Tauroſcythæ. Tauri. Boſporani. Jazyges Mœotæ. Arimaſpi. Eſſedones. Tanaitæ.

III. Totum hoc terrarum variis gentibus ac populis diſtinguitur; quorum clariſſimi, præter *Troglodytas* in inferiore Mœſia commemoratos, *Daci*, quorum regionem nunc tenent, *Moldavi*, *Valachi*, *Tranſſilvani*, & Hungarorum pars inter Patiſſum amnem & Transſilvaniam; *Getæ*, quos ad utramque Iſtri ripam in Mœſiam & Daciam extendi, ante diximus; nunc Bulgarorum & Moldavorum pars: *Tyragetæ* & *Arpii* inter Tyram flumen & Iſtrum; nunc inferior Moldaviæ pars Ponto objacens: Inter Tyram & Hypanim amnes *Carpiani*, *Callipides*, *Iſtrici*, *Axiaces* & *Jazyges Eneocadlæ*; quorum omnium ſolum nunc Podolia: *Baſtarnæ*, iidem & *Peucini*, quorum pars una in Germania, pars altera in Scythia Europæa; nunc Ruſſia minor ſeu Nigra: *Boryſthenitæ*, inferior Lithuaniæ pars verſus Pontum: *Neuri*, ad Boryſthenis fontes, inde *Geloni*, *Thuſſagetæ*, *Budini* & *Agathyrſi*, in Moſcovia inter Boryſthenis fontes & Tartariam minorem: *Alani* ac *Roxolani* in Moſcovia, ad ſiniſtram *Donez*, id eſt, minoris *Tanais* ripam: *Hamaxobii* ſive *Hamaxobitæ*, ad Gerrhi fluminis fontes in Tartaria minore: *Georgi*, *Nomades*, *Baſilides* & *Tauroſcythæ* ſive *Scythotauri*, itidem in Tartaria minori: *Tauri* ſive *Taurici*, qui Tauricam ſive Scythicam Cherſoneſum incoluerunt: In his *Boſporani* utrinque Boſporum Cimmerium accolentes: *Jazyges Mœotæ*, juxta *Mæotim* paludem ad Tanaim, uſque protenſi, *Arimaſpi* & *Eſſedones* ac *Tanaitæ* ipſo *Tanais* flexu cincti.

CAP. XVIII.

Dacia.

I.

Daciæ fines.

TRans Iſtrum igitur Mœſis contermini fuerunt [a] *Daci*, Scythica gens, fera, atrox & barbara. Regio ipſa *Dacia* terminatur à *Septen-*

BUNONIS.

[a] a Dacos antiquitus appellatos fuiſſe *Davos* putat Strabo *a*; unde frequentia nomina ſervorum apud Comicos *Daos* ſeu potius Δάϐς nominat Euſtathius.

HEKELII.

a Lib. VII. p. 556.

BUNO-

à *Septentrione* Carpathicis jugis & Hieraſo amne; ab *Oriente* eodem Hieraſo & Iſtro; à *Meridie* itidem Iſtro; ab *Occidente* Patiſſo. Complectitur hodie Hungariæ partem, prædictam *Tranſſilvaniam*, *Valachiam* & *Moldaviam* fere totam. [1]

II. Diviſa fuit olim in *Ripenſem*, *Alpeſtrem* & *Mediterraneam*. Dacia Ripenſis.
[β] *Ripenſis* eſt, quæ hodie dictam Hungariæ partem complectitur, cum parte *Valachiæ*. In hac Populi *Prendaveſii*, *Albocenſii*, *Saldenſii*, *Tervingii*, *Burrhi*, *Cingeſi*. [γ] *Alpeſtrem* nunc incolunt major Alpeſtris.
pars *Valachorum* & *Moldavi*. Quondam in eâ populi *Piephigi*, *Siginni*, *Sinſii*, *Cotenſii*, *Taiphali*, *Cacoenſii*, *Ciſtoboci*. [δ] *Mediterranea*, quæ & *Gepidia*, tota nunc eſt *Tranſſilvania*. In hac olim populi *Cacoënſii*, *Buridienſii*, *Biephi*, *Ratacenſii*, *Tauriſci*.

III. Urbs olim clara fuit [ε] *Ulpia Trajana*, ante [ζ] *Zarmiſoge-* Ulpia Trajana.

BUNONIS.

[β] [a] *Dacia Ripenſis* Tibiſcum & Danubium attingit; & in Meridiem vergit: & Daci Danubium accolentes [b] *Daci Danubiani* dicebantur: In illa Ripenſi Dacia, quæ hodie Hungariæ pars eſt, præcipua opida ſunt *Wardeyn* & *Zatmar*, hodierno bello Ungarico nota. *cap. 2. hujus lib. 4. memorata.*

[γ] [c] *Alpeſtris Dacia* inter Ripenſem & Mediterraneam interjecta eſt.

[δ] [d] Mediterranea in Septemtrionem inclinat, eamque Carpathos mons inſtar theatri jugis ſuis includit.

[ε] *In Ripenſi Dacia* olim fuere urbes clare [e] *Zurobara*, ſeu *Zarobara*, nunc *Temeſwar*, Temeſia: [f] *Liziſis*, cujus rudera ſuperſunt, locusque Lazio dicitur *Laorzalos*: [g] *Zeugma*, quam nonnulli *b* putant eſſet *Clauſenburg* *c*; Lazio eſt *Zazſebes*, quod Germ. *Muhlenbach*: [h] *Tibiſcum*, quod Lazio *Titut*: [i] *Romulium*, à Romula, *Galerii* Imperatoris mare ibidem ſepulta, appellatum. *In Mediterranea Dacia* fuit,

[ζ] [k] *Zarmiſogetuſa* ab Auctore memorata: [l] *Tapæ*: [m] *Æmonia* Nigro eſt Severinum: [n] *Succi*, ubi anguſtiæ & clauſtra Succorum; hodie munimentum *Turckzueſt* Lazio: [o] *Patruiſſa*, Lazio Braſſova, vulgo *Cronſtadt*: [p] *Nentidava* Lazio eſt *Noſſenſtadt* Germanis; quæ Hungaris *Biſtricca*, aliis eſt *Eriniſtat*, [q] *Alba Julia*, à Julia Auguſta, M. Aurelii Imperatoris matre ſic dicta, antea *Apulum*, & *Colon. Apulenſis*, hodie, ut Lazius putat, eadem quæ Germanis *Weiſſenburg*, & Hungaris *Gulafeïruar* vocatur. *In Alpeſtri Dacia*, [r] *Frateria*, Nigro *Jurgano*, Lazio *Zazuara*: [ſ] *Pinum*, Lazio *Wincz*, Nigro *Philſtonæ*: [t] *Paloda* diruta, ubi nunc Campi *Bleichisfeld*: [v] *Utidavæ*, hodie *Utuarhel* id eſt Utidavæ rudera: [x] *Petrodava*, *Petersdorff*: [y] *Scandava*: *Sclesburg*; ac alia opida minus clara.

HEKELII.

b Inprimis *Rithaymerus*.

c Vel *Cleſeburg*.

REISKII.

1 [z] Daciam *pro ſtatu diverſo ac tempore* aut ævo triplicem ſtatuemus, ſcilicet *vetuſtam*, *mediam*, *&* *noviſſimam*: *Vetuſta* illa ſuis gaviſa regibus צינר *Pazinac* ab Joſepho Corjonide vocatur, à Patzinacis aut Patzinaitis, quos Cedrenus Suidasque memorant. A Plinio autem *Daci Romanis dicti* feruntur, *alias Sarmatæ Græcis Sauromatæ* Lib. IV. c. 22. A Strabone contra *Daci* Δάκοι, *qui olim Davi* Δᾶοι *appellati fuerant*: Unde tot ſervi apud Comicos Davorum nomine notantur, tanquam è Dacia oriundi. *Mediam* vocabimus eam, quæ Romanis, ex ævo Auguſtæo cognita, & à Trajano Imp. ſub Imperium A. C. 103. redacta, *Diœceſin Dacianam*, in eaque duas provincias tum Conſulares tum Provinciales fecerat. [a] Hæc ergo Romana fuit periodus, quam ſequebatur Gothica, Gepidica, tantemque Hungarica, ob Gothos Gepidas Hungaroſque qui Daciam inſederunt. [b] Unde dignoſcimus, quantum Getæ veteres in Dacia commorati & Gothi è Scandinavia, effuſi differant. Loccenius quidem

a Dacia Ripenſis. b Daci Danubiani. c Alpeſtris Dacia. d Mediterranea. e Zurobara ſeu Temeſwar. f Liziſis. g Zeugma. h Tibiſcum. i Romulium. k Zarmiſogetuſa. l Tapæ. m Æmonia. n Succi. o Patruiſſa. p Nentidava. q Alba Julia. r Phrateria. ſ Pinum. t Paloda. v Utidava. x Petrodava. y Scandava. z Dacia triplex. a Romanis ſubdita. b Getæ Gothique differunt.

ſogethuſa dicta; nunc *Varheli* eodem ſitu eſt in Valachia.

Mariſus & Aluta fluvii.

IV. Fluviorum celeberrimi: η *Mariſus*, Germ. *Mariſch.* Hung. *Maros.* Et ϑ *Aluta*, Germ. *die Alt*, Hung. *Olt.*

Incolæ. Dacia. Getæ.

V. Incolas ante *Getas* fuiſſe tradit Plinius; *Dacos* poſteà à Romanis appellatos. ι *Getarum* nomen manſit circa utramque Iſtri ripam, ut ante dictum. Regibus illi ſuis regebantur, donec Trajanus Imperator Daciam perdomitam in Provinciæ formam redegit.

Sarmatæ. Gothi. Hunni. Saxones.

Poſteà *Sarmatæ* invecti, dein *Gothi*, moxque *Hunni.* κ Poſt hos *Saxones*, Germanica gens, à Carolo Magno devicti, cum leges victoris ferre nequirent aut nollent, in univerſam Daciam tranſierunt. Hinc etiamnum frequens, licet corruptus, in iis oris durat Germanicus ſermo. Exinde eadem gens, quæ Pannoniæ partes occupaverat, Hungari Saxonibus ſeſe miſcuerunt, unde mixta nunc utriuſque gentis lingua. Tum vero *diviſa* fuit univerſa Dacia in nova nomina. Ea pars quæ Patiſſo amni annexa, *Hungariæ* titulo acceſſit. Quæ ante Dacia mediterranea erat, *Transſilvania* appellata: Inter

in Antiquit. Suco-Goth. Lib. I. c. 1. gentes duas fere ſynonymas putat, & contrarias Pontani è Deſcript. Dan. Cluveriique ex Antiquit. Germ. rationes elidere conatur: Loca tamen Auctorum veterum multa obſtant & Viri Clariſſimi ſententiæ adverſantur. [a] Amplius illud eſt, quod moneo, ne à Dacis tanquam gens alia disjungantur Sarmatæ; Neve Saxonum in has terras tranſitus ævo Carolino & victoriis Francicis adſcribatur: Id utrumque noſtro Cluverio videtur, cum Hiſtorici ex illa ætate aut taceant aut contrarientur. *Noviſſima* tandem Dacia nobis erit, quæ Transſylvaniam, Walachiam & Moldaviam, qui ſtatus rerum eſt præſens, ambitu ſuo comprehendit.

BUNONIS.

η [b] *Mariſus*, qui & *Rhabon* dicitur, Carpatho monte editus, recipit [c] *Sargetiam* amnem; in quo *Decebalus* Dacorum Rex, cui Trajanus bellum intulit, theſauros ſuos defodit; neque tamen vel ſic eos occultare ſatis, aut Romanis ſub ducere potuit. Strabo *d* tradit, Romanos hoc flumine uſos ad omnia ſubvehenda, quæ videbantur neceſſaria ad bellum Getis inferendum. *Mariſus* hic in *Tibiſcum* ſe effundit. [d] *Tibiſcus* vero, qui & *Patiſſus*, & *Tibeſis* appellatur, ex eodem ortus monte, poſt longum ſpatium cum Danubio ſe conjungit.

ϑ [e] *Alutæ* fons Mariſi vicinus, eodemque monte editus, in eundem properat Iſtrum.

ι *Getas* à Dacis per cataractas fuiſſe diſtinctos, apparet ex Strabone *e*; & verſus Germaniam *Dacos*; ad Ortum *Getas* nominatos. *Zamolxis*, Pythagoræ qui fuerat famulus, in patriam reverſus, genti ſuæ ac proceribus acceptus fuit, quod oſtentorum cœleſtium prænunciaret eventa. Hinc in regni ſocietatem à Rege aſſumtus primus ſacerdos factus ejus Dei, quem Getæ colebant; ac deinceps ſacerdotes Regibus fuerunt à conſiliis. *Strabo f.* Quum ſub Orole Rege adverſus Baſtarnas non bene pugnaviſſent, Getæ ſomnum capturi juſſi ſunt caput ponere, quo loco habuiſſent pedes, & uxoribus ſuis ſervire; donec acceptum eluerent dedecus. *Juſtinus.* Ab Alexandro Magno bello ſunt petiti. Poſt ejus obitum Dromichares Lyſimachum cepit, eique gentis ſuæ commonſtravit egeſtatem, monuitque ne tales invaderet, ſed amicos haberet. *Strabo. g*

κ Quæ de Saxonum in Transſilvaniam tranſitu hic affert Cluverius, illa idoneis Scriptorum deſtituuntur teſtimoniis.

HEKELII.

d Lib. VII. *Geogr.* p. 557.
e Loc. cit. p. 556.
f Lib. VII. p. 545.
g Loc. cit. p. 552.

BUNO-

a Daci & Sarmatæ parum. b Mariſus. c Sargetia. d Tibiſcus. e Aluta flumina.

Inter hanc & Iſtrum *Valachia:* Inter hanc & Hieraſum *Moldavia*; cujus titulo etiam adjectum, quicquid inter Hieraſum & Tyram amnes interjacet.

CAP. XIX.

Tranſilvaniæ, Valachiæ & Moldaviæ deſcriptio.

I.

TRansſilvaniæ Principatus, qui ſylvis undique, unde ei nomen Latinum, & montium jugis clauditur, Hungaricè *Erdeli*, Germanica *Siebenbürgen*, Saxonibus haud dubiè à *ſeptem opidorum numero* dictus eſt. Qua ratione etiam nunc Sarmatis ſeu Sclavis *Siedmgrodska Ziemia*, hoc eſt, *Septemcaſtrenſis regio*, indigitatur. Poſtquam Saxones colonos recepit, cultius habitari cœpit. Namque opida in ea illi condiderunt, quæ in hanc diem clara ſunt. [1]

Transſilvania. Transſilvaniæ opida.

II. [α]*Cibinium*, ſive Hermanopolis, vulgo *Hermanſtadt*, caput Pro-

Cibinium.

BUNONIS.

α a *Cibinium* ſive *Hermanopolis* a ex ſeptem Saxonum urbibus prima eſt, ad Cibin rivum, inter paludes & piſcinas partim in colle, partim in planitie poſita, ædificiis & propugnaculis ſuperbiens, magnitudine cum Vienna Auſtriæ comparatur. Hic cæteræ civitates conventus habent. Cives ex uſu vini Chiragra plerumque laborant. Inde uno milliari diſtant fodinæ ſalinæ in *Wyzagna*, Germ. *Saltzburg*.

HEKELII.

a Ab *Herman*, *Græcorum* Imperatore, quem fundatorem credunt, ita appellata.

REISKII.

1 b Tranſſylvania regni Hungarico & Woywodæ ſuo ab regibus impoſito diu ſubjecta provincia, ſylvis undique ac montibus Carpathicis circumſepta, nomen ſuum ex ævo barbaro adſumſit, tanquam quæ trans ſylvas jaceat: Ita *Septemcaſtrenſis* etiam ex media ætate dicitur, à ſeptem caſtris ſive burgis, urbibuſque, præcipuis, Germ. *Siebenburgen*. Urbes enim & amplas & munitas, nec frumentario ſolum ſed ſalino, pecuario, metallico, & vini proventu etiam felices continet: c Incolas vero trium generum alit, *nempe Saxones*, *Hungaros*, *Siculoſque*. *Saxones* ſeptem, quas vocant, ſedibus diviſi (*Sieben Stüle*) non à Carolo M. ejecti, nec à Geiſa, rege Hungarico huc depottati (quod Iſthuanfius in Hiſt. Hungar. ſentit) nec miro Hamelenſium puerorum exitu huc primas colonias duxerunt; Sed Ammianus Marcellinus ævo ſuo in Dacia Oſtfalos, originis Germanicæ gentem tertio jamdudum ſeculo habitaſſe memorat. Confer. heic Hornii Orbem polit. p. IV. in Tranſſylv. *Hungari* cum Saxonibus conjuncta; *Siculi* ad fines Moldaviæ loca ſejuncta incolunt, ſeptem, uti loquuntur, ſedibus diſtincti. d Sed mutata Reſp. in Principatum A. 1512. deſiit, quem ab rege ſuo Johan. de Sapolia Waywoda, Hungariam bello adortus obtinuit, regno tamen obnoxium futurum: Sed clientela Turcica & tributum, quod quinque imperialium myriadas exceſſit, annum poſt hac intervenerat, e Zatmaria eo ipſo anno pace facta regno rurſus Hungarico acceſſit: f Waradinum etiam obſeſſione diuturna & oppugnatione acerrima A. 1692. captum.

g *Wallachia minor* ſive *Transalpina*, Græcè *Mauroulachia*, & *major* ſive *Cisalpina*, Græcè *Ungrelachia*, vulgò h *Moldavia*, hæc utraque Principatum Græcis Impp. debet, qui Δέσποτας, i. e. *Dominatores* vel *Deſpotas* impoſuerunt ſuæ clientelæ deditos, ſed Cpoli capta i Muhamedes II. Turcicus Imp. rejecto Dracole, Deſpota vel

a Cibinium ſive Hermanopolis. b Tanſſylvania. c Incolæ hujus triplices. d Principatus. e Zatmaria. f Waradinum. g Wallachia. h Moldavia. i Nunc Turcis tributaria.

Alba Julia. Claudiopolis. Bistricia. Sciburgium. Mediesus. Corona.

Provinciæ eſt: β Alba Julia, Germ. *Weiſſenburg*, Hung. *Giulafeierwar*, Principis ſuperioribus annis ſedes: γ Claudiopolis, German. *Clauſenburg*: δ Biſtricia German. *Biſtriz*, Hung. *Beſterze*: ε Sciburgium, German. *Schiesburg*, Hung. *Segeſwar*: ζ Mediesus, Germ. *Medwiſch*, Hung. *Megies*: η Stephanopolis, ſeu *Corona*, Germ. *Croonſtadt*, Hung. *Breſlaw*. [b]

III. Quæ nunc duæ regiones Valachiæ ac Moldaviæ nominibus diſtinguuntur, ſuperiori ætate uno θ Valachiæ vocabulo cenſebantur. Incolis *Woloska Zemla*, id eſt, Valachia terra, & gens ipſa *Wolochy*. Dividebatur autem tota Provincia in Majorem, & Minorem: Major poſtea ι Moldaviæ nomen recepit: κ Minori Valachiæ titulus remanſit. Quæque ſuo parebat Principi ſeu Duci, quem Sar-

vel Waywoda *Wallachiam* ſubegit, novo poſthac homine impoſito, ſibique tributario. *Moldavia* autem regno Hungarico diutius ſubjecta, ob rebellionem ſui Waywodæ perfidam Turcico adhæſit imperio: Hinc Turci quoque *Beſſarabiam* occuparunt, Moldaviæ ademtam.

BUNONIS.

β [a] *Albæ Juliæ* ad Ompaii fl. qui ibi in Mariſum labitur, alluit, multa viſuntur antiquitatis monumenta; Bathorianam domum nunc Profeſſores Gymnaſii incolunt; inter quos nuper eminebat Joh. Henric. Alſtedius.

γ [b] *Claudiopolis*, Hungar. *Coloſwar*, ad Schomos fl. urbs ampla & frequens; à pluribus habitatur Photinianis. Hic Transſilvaniæ Princeps conventus ſolet habere publicos. Anno 1662. ab Abaffio Tranſſilvaniæ Principe ac Turcis diu fruſtra obſeſſa eſt, Cæſarianis, qui in præſidio erant, ſeſe fortiter tuentibus: ſed tamen anno 1664. à militibus præſidiarii Abaffio venditur. *c*

δ [c] *Biſtricia* ad Biſtritz fl. poſita in regione vitifera, quæ vulgo *Noſverland*, urbs elegans & valida eſt *d*; Cives hic purius loquuntur Germanice, quam in reliquis Tranſſilvaniæ civitatibus; ſed ob aëris & aquæ vitium multi hic ſunt ſtrumoſi, ſurdi, muti, & fatui. Inde 4. milliaribus abeſt opidum [d] *Rodua*, ubi aurifodinæ.

ε [e] *Sciburgium* ad Kochel fl. ſita non adeò munita eſt.

ζ [f] *Mediesus* in interioribus partibus Tranſſilvaniæ eſt. Templum habet in monte munitum pro more gentis.

η [g] *Stephanopolis* in poſtrema Tranſſilvaniæ parte intra montes amœniſſimos ſita mœnibus & arcibus editis munita eſt. Tribus ſuburbiis ampliſſimis gaudet: quorum unum Bulgari, alterum Hungari, Saxones & Ciculi tertium inhabitânt. In Tranſſilvaniæ finibus quoque eſt [h] *Waradinum*, ſupra memoratum, quod à Turcis expugnatum eſt anno 1660. itemque [i] *Zatmaria* opidum munitiſſimum, quod à perfidis præſidiariis militibus Abaffio Tranſſilvaniæ Principi venditum eſt anno 1664. Cæterum multi [k] *Valachi* per univerſam Tranſſilvaniam ſparſi, ac præcipue montana verſus *Valachiam* incolunt; itemque regionem exiguam, ubi *Haczag*, opidum *Haczag*.

θ *Valachia* iſta *e* ad fluvium, qui vulgo *Nieſter* *f* appellatur, Pontumque Euxinum ſeſe extendit.

ι [l] *Major*, qua *Moldavia* à *Moldavo* fluv. nomen habet, verſus Pontum porrigitur, eique annumeratur *Baſſarabia* *g* regio in qua *Moncaſtro* *h* *opidum*.

κ [m] *Minor* verſus Danubium extenditur.

HEKELII.

b Vel *Braſſo*.

c Eſt & *Plinio* Lib. v. *Hiſt. Nat.* c. XXIV. p. 74. lin. 12. ſeq. *Cappadocum*, ſive *Cappadociæ* Urbs.

d *Hungaris*, *Sambucô* teſte, *Beſtereze*, *Germannis* verò *Noeſn* dicta.

e Aliis *Valagria*, aliis quoque *Flacia* dicta.

f *Iſter*.

g *Seu* Beſſarabia.

h Seu *Chermen*.

BUNO-

a Alba Julia. b Claudiopolis. c Biſtricia. d Rodua. e Sciburgium. f Mediesus. g Stephanopolis. h Waradinum. i Zatmaria. k Valachia. l Valachia Majori. m Moldavia Minor.

Sarmaticæ gentis vocabulo, λ *Waywodam* appellant; Polonis quondam utraque ſtipendiaria. Nunc partem Hungariæ Rex partem Turcarum Imperator tenet. Valachiæ caput ac ſedes Vaivodæ eſt *Targowisko:* reliqua loca ſunt *Brailaw* & *Dombrowitza.* Moldaviæ caput eſt ac Vaivodæ ſedes *Czukaw:* reliqua opida ſunt, *Margoſaſt*, *Tarisko*, *Moncaſtro.* Moldavia.

BUNONIS.

λ Princeps Valachiæ vulgo *Hoſpodar* appellatur: uterque vero cum *Moldaviæ*, tum *Valachiæ* Princeps, Turcarum Imperio hodie obnoxius eſt. n *Moldavus* Turcarum Imperatori tributi nomine quotannis pendit magnam pecuniæ ſummam, offertque 500. equos & 300. falcones. Similiter *Valachus* tributum dat Turcarum Imperatori, qui hodie pro ſuo arbitrio Valachis Principem imponit. Cæterum Moldavia fertilis eſt & valde rigua, vinum fert generoſum. Nec deſunt auri ac argenti fodinæ; verum nemo ſcrutatur. Equos nobiles inde abducunt Turcæ. Sunt verò Moldavi Valachis humaniores; equites operam in bellis conducunt Turcis *i*. *Valachia* ſilveſtris licet ſit, vino tamen & frumento abundat; magnos alit greges ovium & boum; qui per Hungariam & Germaniam venduntur: Iſtorum equi habentur vegeti ac laboris patientiſſimi. Sunt autem Valachi paſtores, bubulci, ſubulci *k*, ac in bello feroces.

HEKELII.

i Vinum etiam *Malvaticum*, quod ex *Cretâ* in *Poloniam* & *Germaniam* deportatur, per hanc Regionem tranſit, unde ex hôc *Vaivodâ* magnum vectigal recipit.

k Et ut plurimùm animo inſtabiles, iracundi, otio indulgentes.

n Moldavorum & Valachorum mores.

CAP. XX.

Tattaria minor; ubi Taurica Cherſoneſus.

I.

Tattarorum nomen longe lateque per Aſiam & Europam diſperſum eſt; cujus limites poſteà in Aſiâ dicemus; at nunc de parte ejus agamus, quæ *Tattaria Europæa* ſive *Minor* dicitur. Tattariæ Europææ, ſive Minoris fines.

II. *Tattaria* igitur *Minor*, ſive Præcopenſium Tattarorum regnum, eſt ea Scythiæ Europææ pars, quæ fluviis *Boryſthene* & *Pſola* ac *Deſna* (quæ duo in Boryſthenem exeunt) & *Tanai* minori, vulgo *Donetz*, ipſoque Tanai, *Mœoti* palude ac *Ponto* cingitur. 1

III. Qui-

REISKII.

1 a Nomen & genus Tataricum Europæam Scythiam pervaſit, ex Aſiatica traductum, & illud quidem A. C. 930. circiter in Hiſtoria tum Arabica, tum Græca Latinaque cœpit inclareſcere. Id vero gentile apud Barbaros cognomen fuit uni ex Mogulenſibus nationi proprium תתר *Tatar*; Denique reliquis cotum gentibus cunctis commune adeo factum, ut per Europam & Aſiam latiſſime nunc pateat. b Europæa vero Tataria duplex hominum gens continet, *unum Nagayenſe*, minori Tanai vicinum, *alterum Precopenſe*, in c Taurica Cherſoneſo habitans; Duobus his generibus accedunt Tatari *Czukovienſes*, Ruſſiæ propinqui & *Budziakenſes*, Moldaviæ propiores. Tota regio plana, ut plurimum inculta, horrido aëri & ventorum injuriis expoſita: Cherſoneſus cultior 140. German. millia-

a Tatariæ origines. b Tatariæ Europææ duplex. c Taurica Cherſoneſus.

Incolæ Tattariæ minoris.

III. Quinam antiquitus populi has oras incoluerint, ſupra demonſtratum eſt. Cæterum omne litus hujus tractus Græcorum coloniis juxta atque monumentis inclytum fuit: maxime vero [α] *Taurica Cherſoneſus*, non minus quam ipſa Græcia celebrata. In hac Græcorum urbes claræ, [β] *Panticapæum*, nunc vulgo *Pontico*; [γ] *Cimmerium*, in medio Cherſoneſi; [δ] *Taphros*, nunc *Przekop*, & [ε] *Theodoſia*, nunc *Kaffa*. [a]

Panticapæum. Cimmerium. Theodoſia.

Tattariæ diviſio.

IV. Scythæ in univerſum tenuerunt; at poſtquam [ζ] *Tattari*, ex Aſia profecti occuparunt, *Tattaria* dicta eſt, *Minorque* cognominata, ad differentiam *Majoris* quæ eſt in ipſa Aſia.

Tattaria Præcopenſis & Cremea.

V. Diviſa eſt in *Præcopenſem*, & *Cremeam*. *Præcopenſis*, quæ Sarmatis *Przecopska* dicitur, eſt ipſa Cherſoneſus Taurica, à *Prze-*

milliaria ſuo ambitu, octo urbes, & octo millia *Coy*, i.e. Pagorum continet. Urbes duæ, *Caffa* munitiſſima, Tatatiæ clavis, & *Aſſaca* Sultano turcico ſubſunt: Iſthmus alicubi vix milliare Germanicum æquat. [a] Gentem heic Tauricam quæ ſermone, moribus, ore ipſo corporiſque habitu Germanos referat Busbequius in Epiſt. IV. refert. [b] Tota hæc Tataria A. 1400. ſui juris facta Chamum ſibi proprium creavit, cui ſedes frequentior *Baccaſarai* (alias *Boſtan ſerail*) rarior autem *Krima* placet, rariſſima, ubi theſauros recondidit, *Mancip.* Demum vero ab Amurathe III. ſubacta, & Chamus eliſo gutture necatus A. 1584. periit, ſucceſſore, quem victor impoſuit, dato. Conf. Dreſchleri Chronicon cum noſtris annotationibus p. 92. ſeqq.

BUNONIS.

α [c] *Cherſoneſus* illa *Taurica* *b* Ponto Euxino undique & Palude Mæotide cincta eſt, hanc ab illo ſejungit, vel potius utriuſque aquas conjungit [d] *Boſporus Cimmerius*. Peninſula hæc anguſto Iſthmo continenti adhærens, à Septemtrione in Euxinum Pontum procurrit, ſeque paulatim dilatans, duo efficit promontoria; alterum in Ortum, ubi *Theodoſia* urbs; alterum in Occaſum. Tum paulatim attenuatur in id promontorium, quod *Arietis Frontem* vocant, quodque in Pontum prominens, Minoris Aſiæ litoribus obvertitur.

β [e] *Panticapæum* ſive *Panticapæa*, à vicino flumine Panticape nomen habens, ad Boſpori introitum eſt opidum longe validiſſimum, olim à Mileſiis conditum. *c*

γ [f] *Cimmerium* *d* opidum Plinius *e* trans fretum collocat; à quo Boſporus cognomen habet.

δ [g] *Taphros* vel *Taphroe* in iſthmo Cherſoneſi collocatur. Auſpiciis Trajani Imperatoris olim capta eſt.

ε [h] *Theodoſia* *f* olim urbs potens, à Genuenſibus frequentata, à *Muhammede II.* capta eſt anno 1475. Genuenſibus quibuſdam auro corruptis. Hodie præfecti Turcici ſeu Beglerbegi ſedes eſt.

ζ Tattari *g*, qui hodie eas incolunt regiones, iiſdem fere ſunt moribus, quibus olim Scythæ. Nam neque fixas ſedes vix habent, pecora & armenta ſua cum totis familiis ſequuntur, uxores liberoſque in plauſtris ſecum ducunt. Et hi cæteris, qui in opidis degunt, longe nobiliores ſe exiſtimant & præſtantiores; quippe quorum virtus fumoſis non queat contineri urbibus; & ſine quorum cuſtodia iſti ſalvi eſſe non poſſint. Videntur igitur Tattari iſti non genus, ſed nomen tantum mutaſſe.

HEKELII.

a S. *Capha.*

b Quam *Ptolemæus* inter quinque illas inſigniores *Cherſoneſos*, vel *Cherroneſos* in ordine *quartam* locavit.

c *Stephanus* dicit, hanc Urbem eſſe conditam ab *Æta* Filiô, cui *Agatheus*, *Scytharum* Rex, locum iſtum donaverat, eſſeque cæterarum verè Metropolin.

d Olim *Cerberion.*

e Lib. VI. c. VI. p. 83. lin. 41.

f *Demoſtheni* dicta *Teudeſia.*

g Vel *Tartari.*

BUNO-

* a Gens ortu German. b Tataria ſui juris. c Cherſoneſus Taurica. d Boſporus Cimmerius. e Panticapæum. f Cimmerium op. g Taphros. h Theodoſia.

Przekop [h], id est, fossa, quæ in Isthmo facta est, seu ab opido ejusdem nominis huic apposito, cognominata. *Cremea*, *Krymska* incolis, est reliqua pars extra Chersonesum, à *Krym* opido, quod olim *Cremnos*, dicta. At quia imperii sedes est in Chersoneso, [n] tota Tattaria Minor Præcopensium Tattarorum regnum appellatur. Ipsa

BUNONIS.

[n] [a] *Tattaria* admodum fœcunda est & ferax, etiam extra Tauricum; quanquam non satis diligenter colatur: ut ex agris quinquagesimum sæpe redeat granum frumenti; & milii centesimum. Equos Tartaria habet exiguos & strigosos, sed duros & laboris patientissimos: ac boves magnos & pingues, præcipue ad Borysthenem fluvium, quem ajunt melle fluere, quoniam ex mellifera veniat regione; & lacte ob læta pascua, quæ circa istum sint fluvium. *Tauricam illam Chersonesum* mediam secant montes ardui & horridi in partem Septemtrionalem & Australem. Est vero Tartarorum gens copiosa ac frequens, ob plures, quas ducunt, uxores. Memoratur Tartarus, qui quadraginta liberos uno anno ex diversis susceperit uxoribus. Laborem, sitim ac famem facile ferunt Tartari, carne & lacte vescuntur equino, capitibus equinis *i* præcipue delectantur *k*. Terram colere indignum putant homine; Fixas non habent sedes; armenta sua cum totis familiis sequuntur, latissimos campos inter Borysthenem & Tanaim, pascuis subinde mutatis pervagantes: neque enim diu in eodem permanent loco; ac inimicis suis precantur, ut diu in uno hæreant loco, quemadmodum Christiani. In vestitu nullus luxus, sed sordes apparent. In præliis fugam simulantes tela sua à tergo peritè mittunt: & exspiraturi calcibus & dentibus pugnant; & tum maxime timendi, quum moriuntur. In bello captos Turcis vendunt, aut sibi servant, præcipue virgines: sunt enim valde libidinosi. Senes verò juvenum telis conficiendos, decollandos aut lapidibus obruendos, objiciunt; & iis est Juventutis ludus. Plerique Tartari athei sunt, ad corporis voluptates omnia referentes: cæteri Muhammedis sequuntur imposturas. Sponsus aut Sponsa si ante matrimonium consummatum moritur, ridiculis ceremoniis effertur. Mortuos suos terra obruunt; quum cæteri Tartari aliam habeant sepeliendi consuetudinem. Urbes verò Tartarorum, ac præcipue Caffam, multi incolunt Christiani, Armenii & Judæi, quibus suis permittitur vivere legibus. Princeps Tartarorum iis nuncupatur, *Kan*, seu *Han* & *Cham*, id est, *Rex*, qui ad cxx. millia, ac sæpe ad cc. millia equitum educere solet. Anno Christi 1584. Tartaria hæc in Provinciæ formam redacta est ab Amurathe; & Tartari antehac liberi & indomiti, ex Ottomannorum sociis, istorum facti sunt servi. *Chytr. Sax. lib.* XXVI. Sedes *Chami* Tartarorum in Chersoneso hodie perhibetur esse *Kalla l. Joh. Antonius Maginus commentar. novar. Geogr. Tabul.* de his ita scribit. Victus immundissimi ac sordidi sunt, (*Tartari*) mappis enim non utuntur, non mantilibus, nisi perpauci: bibunt aquam, lac, cerevisiam ex milio coctam, Vinum apud eos ut plurimum non nascitur: advectum sicut cæteri homines, avidissime bibunt, usque ad ebrietatem, quæ apud eos gloria. Laudant acetosum lac, quia stomachum eorum confortat, & medicinæ purgativæ vim habet. Herbis variis, maxime autem iis, quæ juxta Tanaim crescunt, suaviter vescuntur, & inter cæteras magnifaciunt herbam, quam *Paltracan* vocant, quæ maxime eos nutrit, vigoremque eis præstat. Quum igitur hæc herba fructum producit, libenter Tartaria sua deserta & solitudines permeant, in quibus nihil pro victu invenitur. Nam si alium victum non habenr, hæc sola herba iis sufficit, quam frequenter inveniunt, & super currus & equos eam deferunt. *Sigismundus ab Herberstein rerum Moscoviticarum Commentar. tradit sequentia.* Tartari, [b] *scribit ille*, in hordas *m* dividuntur, in quibus Sawolhensis horda & celebritate & multitudine primas tenuit: nam reliquæ hordæ omnes ex ea originem traxisse dicuntur. *Horda* autem illis *conventum*, seu *multitudinem* *n* significat. Quamvis autem quælibet horda peculiare nomen habeat, scilicet *Sawolhensium*, *Præcopensium*, *Nahaisensium*, & aliæ multæ, quæ omnes Mahomedani sunt: Turcas tamen se vocari ægre ferunt, probrique loco ducunt. Sed *Besermani* appellari gaudent, eoque nomine & Turci se appellari volunt. Ut autem varias longe lateque provincias Tartari incolunt; ita etiam moribus, ipsoque vitæ genere non in omnibus conveniunt. Homines statura mediocri, lata facie *o*, obesa, oculis intortis & concavis, sola barba horridi, cætera rasi. Insigniores tantum viri crines contortos, eosque nigerrimos secundum aures habent,

a Tattarici soli natura. b Tattarorum mores.

Ipsa gens fera, atrox ac rapida, non in opidis vel civitatibus, sed cam-

bent, corpore valido, animo audaci: in Venerem, eamque præposteram, putres, equis aliisque animalibus quoque modo interemptis suaviter vescuntur: demptis porcis, à quibus lege abstinent. Inediæ somnique adeo patientes, ut toto nonnunquam quatriduo ea perferant, laboribus necessariis nihilominus intenti. Rursus aliquid forte ad vorandum nacti, supra modum se ingurgitant, eâque crapulâ priorem inediam quodammodo resarciunt, nihil reliqui facientes: atque ita cibo laboribusque obruti triduo, quatriduove perpetuo dormiunt. Quos sic altum dormientes Lithuani & Rutheni, in quorum regionem derepente irruunt; prædasque inde abigunt, insequuti, omni amoto metu passim sine excubiis, ordine, cibo, somnoque sepultos opprimunt incautos. Equitantibus porro si fames sitisque molestia fuerit, quibus insident equi, venas solent incidere, haustoque eorum sanguine famem pellunt, atque jumentis hoc prodesse putant. Et quoniam incertis omnes ferè vagantur sedibus, stellarum, in primis verò poli arctici, quem ipsi sua lingua *Selesnikoll*, hoc est *ferreum clavum* vocant; aspectu, cursum suum dirigere solent. Lacte equino in primis delectantur, quod eo homines & fortes & pingues fieri credunt. Herbis quam plurimis, præsertim iis, quæ circa Tanaim crescunt, vescuntur, sale paucissimi utuntur. Horum reges, si quando suis commeatum distribuant, quadraginta hominibus vaccam unam aut equum dare solent: quibus mactatis, intestina præstantiores tantum sumunt, ac inter se dividunt, quæ ad ignem eatenus calefacta, ut adhærentia stercora decuti possint abstergique, vorant. Non solum autem digitos pinguedine unctos, sed etiam cultum lignumve, quo stercus detersum fuerat, suaviter lingunt, suguntque. Capita equorum, ut apud nos aprorum, in deliciis habentur, præstantioribusque tantum apponuntur. Equis cervice depressa; pusillisque, sed fortibus abundant, qui æque inediam laboremque bene ferre possunt; ramisque & corticibus arborum, herbarumque radicibus, ungulis è terra excussis, evulsisque aluntur. His ita ad laborem assuefactis Tartari commodissime utuntur: ajuntque Mosci, perniciores hos sub Tartaris, quam sub aliis esse. Hoc genus equorum *Pachmat* vocant. Sellas stapedesque ligneas habent, nisi si quas alias à vicinis Christianis rapuerint, aut emerint. Et ne equorum dorsa atterantur, gramine, seu arborum foliis eas suffulciunt. Flumina transnatant: qui si forte fugientes insequentium hostium vim extimuerint, sellis, vestibus, aliisque impedimentis omnibus abjectis, armis tantum retentis, effusissime fugiunt. Porrò arma illorum sunt arcus & sagitta; framea apud eos rara. Pugnam cum hostibus eminus audacissimè ineunt: in qua tamen non diu perseverant; sed simulata fuga hostibus insequentibus, occasione data, primum in eos à tergo tela torquent: dein conversis derepente equis, in dissipatos hostium ordines denuo impetum faciunt. Cum in patentibus campis pugnandum est, hostemque intra teli jactum habent, non structa acie prælium ineunt; sed sinuoso agmine in gyrum, quo certior & liberior hostem jaculandi via pateat, circumferuntur. Estque euntium & redeuntium mirus quidam ordo, in quam quidem rem ductores, quos sequuntur, harum rerum peritos habent; qui si vel hostium telis icti succubuerint, aut forte metu perculsi in ducendo ordine aberraverint, tanta totius exercitus fit confusio, ut nec amplius in ordinem reduci; nec tela in hostem torquere possint. Hoc genus certaminis ipsi à rei similitudine *Choream* appellant. In angustiis autem si forte decertandum est, nullus hujus stratagematis est usus, atque ideo fugæ se mandant: quoniam nec clypeo, nec lancea, nec galea muniti sunt, ut hostem in stataria pugna sustinere possint. In equitando hunc morem servant, ut contractis in sellam sedeant pedibus, quo facilius in utrumque latus se possint convertere: &, si quid forte delapsum, de terraque tollendum fuerit, stapedibus innixi, nullo negotio tollunt; in quo adeo exercitati sunt, ut etiam currentibus celeriter equis id efficiant. Hastis impetiti in alterum latus ad declinandum ictum adversarii subito se demittunt: alterâ duntaxat manu pedeque equo adhærente. Dum vicinorum provincias infestant, quisque duos aut tres, pro opibus, equos secum ducit, ut uno scilicet, defatigato, altero renove uti possit, lassos interim manu ducunt. Frena levissima habent, flagellis pro calcaribus utuntur. Castratos tantum equos habent, quod tales arbitrantur plus laboris inediæque ferre posse. Vestimentis iisdem tam viri quam fœminæ utuntur, nec in cultu à viris quicquam differunt, nisi quod caput velo lineo tegant, caligisque itidem lineis nautarum maritimorum instar utantur. Eorum reginæ dum procedunt in publicum, facies solent obtegere. Reliqua turba, quæ in campis passim degit, vestes ex ovium pellibus confectas habent: quas non mutant, nisi longo usu prorsus attritæ, laceræque fuerint. Uno in

loco

campis ac silvis vaga agit. Unius regis Imperio parent, cujus regia est *Przekop.*

loco non diu commorantur, rati gravem esse infelicitatem, diu in eodem loco hærere. Unde irati quandoque liberis, grave malum imprecantes solent dicere: *ut eodem in loco perpetuò tanquam Christianis hæreas, propriumque fœtorem haurias.* Quare depastis uno in loco pascuis, cum armentis, uxoribus & liberis, quos in plaustris secum circumferunt, alio migrant. Quamvis hi, qui in opidis & urbibus degunt, aliam vivendi rationem sequantur. Si bello aliquo graviore implicantur, uxores, liberos, senesque in loca collocant tutiora. Justitia apud illos nulla: nam ut quisque re aliqua indiguerit, eam ab altero impune rapere potest. Si quis apud judicem de vi, illataque injuria conqueritur, reus non negat; sed ea re se carere non potuisse dicit. Tum Judex hujusmodi proferre solet sententiam: *si tu vicissim re aliqua indigueris, rape ab aliis.* Sunt qui dicunt, eos non furari: an vero furentur, aliorum esto judicium: certè homines rapacissimi sunt, nempe pauperrimi, ut qui alienis semper inhiant, aliorum pecora abigunt, homines spoliant, abducuntque, quos Turcis aliisque quibuscunque aut vendunt, aut redimendos concedunt, puellis tantum servatis. Civitates & castra rarò oppugnant: villas, pagosque comburunt, adeoque de illatis damnis sibi placent, ut, quo plures provincias desolaverint, hoc se regna sua ampliora reddidisse putent. Et cum quietis impatientissimi sint, mutuo se tamen non interimunt; nisi reges inter se diffideant. Si in dissensione aliqua quispiam occidatur, autoresque sceleris capti fuerint, equis, armis, vestibus tantum ablatis, dimittuntur. Homicida porro, accepto vili equo & arcu, his verbis à judice dimittitur: *I, & rem tuam cura.* Auri argentique apud illos usus extra mercatores fere nullus: rerum tantum permutatione utuntur. Quod si quid pecuniæ ex rebus venditis vicini corraserint, ea Moscovitæ vestes aliaque vitæ necessaria emunt. Fines inter se (*de campestribus Tartaris loquor*) nullos habent. Erat aliquando à Moscis pinguis Tartaris quidam captus, cui cum Moscus dixisset: *Unde tibi, canis, tanta pinguedo, cum non habeas, quod edas? Cur non habeam*, inquit *Tartarus, quod edam; cum tam vastam ab Ortu usque ad Occasum terram possideam? ex qua nonne affatim nutriri possum; tibi potius, qui tam parvam orbis portionem tenes, & quotidie pro illa contendis; deesse puto quod edas.*

HEKELII.

h Vel *Brezclzop*, vel *Prucuplii Sclavonicâ* Linguâ.

i Quæ tantummodò *præstantioribus Viris* apponuntur.

k Vorant & suaviter Carnes aliorum Animalium quoquomodo interemtorum semicoctas, præterquam *Porcorum*, à quibus, Lege sic postulante, abstinent, qui *Mahumetani* sunt. Vescuntur etiam Sanguine equinô, & per se & cum Misiô permixtô hauriendo interdum sanguinem evenis incisis Equerum, quibus insident, si equitantes à Fame & Siti molestentur.

l Notandum autem, quod *Martinus Broniovius* Descriptionem TARTARIÆ *Coloniæ* A. CHR. M. D. XCV. in fol. ediderit, Eorumque Bellum *Martinus Martinus* appositè satis descripserit, qui Liber editus est *Amstelodami* cum Figg. æneis A. CHR. M. DC. LV. in 12.

m Quemadmodùm fortè olim *Ebræi* in *Tribûs*.

n Sive *Cœtum hominum.*

o Pectore & Scapulis ampli, Nasô simi, colore tetri & deformes.

CAP. XXI.

Sarmatia Europæa. [1]

I.

ULtimi Europæarum gentium fuêre *Sarmatæ* [a], Græcis dicti *Sauromatæ* [b], regionem totius Europæ latissimam incolentes, in Scythiam quoque Europæam protensi: quin etiam in Asiam usque ad Hyr- Sarmatiæ fines.

HEKELII.

a Ab *oculis Lacertarum.*

b Vel *Saurommatæ.*

Hyrcanum mare nomen eorum pertinebat; ubi *Sarmatæ Aſiatici* dicebantur. c

Sarmatæ. II. Sed *Europææ Sarmatiæ limites* fuerunt, ab *Occidente* Viſtula amnis, Suevicum mare, Finnicus Sinus, & linea ab hoc Sinu ad Sinum Granvicum ſive lacum Album perducta; quibus à Germania ſeparatur: à *Septemtrione* Oceanus Sarmaticus, ſive Mare Concretum: ab *Ortu* iidem limites qui Europæ: à *Meridie* Mœotis palus, Iſthmus Tauricæ Cherſoneſi, Pontus, Iſter, & Hieraſus; dein Carpatici montes, ubi in cuneum inter Patiſſum Iſtrumque procedit.

Sarmatiæ Magnitudo. III. *Longitudo* ejus porrigitur ab Iſtri ac Patiſſi confluentibus ad *Obii* oſtium mill. German. IↃ XL. *Latitudo* verò inter *Rha* fluvium & dictum Sinum Granicum CCCLX.

Sarmatiæ partes. IV. Complectitur hodie *Moldaviæ* partem, inter Tyram, Iſtrum & Hieraſum amnes; *Hungariæ* partem inter Patiſſum & Iſtrum; *Poloniæ regnum* ultra Viſtulam, *Boruſſiam, Livoniam, Lituaniam, Ruſſiam Albam*, hoc eſt, Magni Ducis Moſcoviæ imperium, & *Minoris Tattariæ partem*, quæ *Cremea* dicitur. 1

Sarmatiæ populi. V. Populorum in univerſa Sarmatia Ptolemæus complura nomina recenſet. At ut regio hæc Romanis pariter ac Græcis parum nota, ſic illa incerta. Clariſſimi tamen ac notiſſimi, præter eos, quos in Scythia Europæa explicuimus, erant Germanis contermini

Venedi. α *Venedi*, qui nunc ſunt *Livones, Boruſſi* ac *Poloni*, inter Viſtulam,

Jazyges. Lituaniam & Podoliam; tum *Jazyges* inter Iſtrum & Patiſſum, quos Ptolomæus *Metanaſtas* cognominat, id eſt, *Vagos*: Plinius *Sarmatas* affirmat: Tabula itineraria *Sarmatos Vagos*.

CAP.

BUNONIS.

α *Venedorum* veſtigia videntur eſſe reliqua in Livoniæ opido *Wenden*; itemque in Curlandiæ opido *Windau*. Sinum etiam accoluere Codanum; unde ea in parte appellatus *Sinus Veneticus*. In Pomerania quoque eſt *Wenden*, & *Vinidorum Marchia*, quo *Venedi* olim migrarunt. Magna igitur olim fuit Venedorum d natio.

HEKELII.

c *Σαυρὸς* enim *Lacertam* & *ὄμμα oculum* denotat.

d S. *Vindelicorum*, uti *Straboni* Lib. IV. *Geog.* p. 374. ſeq. & Lib. VII. p. 535. placet, ſive *Vinditorum Plinio* Lib. IV. H. N. c. XIV. p. 61. lin. 29. vel aliis *Vandalorum*.

REISKII.

1 a Sarmatia hodierna toties perluſtrata noſtram non fugit notitiam, uti vetus illa Romanorum Græcorumque cognitionem effugerat. Nam quantis in tenebris cuncta Sarmatica latent, ſi priſcos ſolum Auctores conſulas? Romani ſolos regionis fines, non viſcera penetrarunt: Græci nunquam huc auſi excurrere, nedum arma huc ſua convertere. Interim haud abſurde Plinius Lib. VI. c. 7. *Dein Tanaim colunt Sarmatæ*, inquit, *Medorum, ut ferunt, ſoboles, & ipſi in multa genera diviſi.* Pomponius quoque Mela Lib. IV. c. 3. *Sarmatæ gens habitu armiſque Parthis proxima.* b Quoniam ergo Media & Parthia plurimum conveniebant, Bochartus ideo conjectat, dici Sarmatos ex Chaldæo idiomate שאר מדי *Sar-Madai* quaſi Medorum reliquias: Ut ad unum ex Japheti filiis parentem, ad Madai nempe Gen. X. v. 2. referantur. Sed hæc *ἐν δόξαις* omnia dicta ſunto.

BUNO-

a Sarmatæ ab Medis orti. b Et denominati.

CAP. XXII.

De incolis Sarmatiæ, fluviis ac montibus: item de Hyperboreis.

I.

GEns quidem universa Græcis dicta fuit, habitu, armis, moribus vivendique ratione *Scythicæ* ac *Parthicæ* similis; ideoque ejusdem originis cum his fuisse conjicere licebit. Verum, quum sibi ipsis dicti sint *Rußacy*, & ad *Riphæos* usque montes incoluerint, eosdem esse credibile est, quos Mela *Riphaces* appellat, tanquam posteri *Riphati* Noachi abnepotis. Cæterum de rebus gestis ipsorum, antequam sub Slavorum nomine nosci cœperunt, parum in veterum monumentis reperitur. [1] *Sarmatiæ incolæ.* *Riphaces.*

II. Flumina in Sarmatia, præter ea; quæ in Pontum defluere diximus, fuere, *Suevicum* mare sive *Codanum* Sinum petentes [α] *Chronus*, vulgo Germanis accolis *Mämmel*, Polonis *Niemen*: [β] *Rubo* in Venedicum Sinum, qui nunc accolis *der Riegisch bodem*, pro- *Sarmatiæ fluvii.* *Chronus.*

BUNONIS.

α [a] *Chronus* ex Russia Alba ortus per Lituaniam partemque Samogitiæ decurrit, Grodnow aliaque opida rigat; & Vilna fluvio ad Kowinow recepto, inde porro in *lacum Curonensem* influit, ad cujus ostium Prussiæ castrum munitissimum idem cum flumine nomen habet, vocaturque *Memel.* α

β [b] *Rubo* in Russia exoritur, *Polotzkum*, *Duneburgum* & *Kokenhausen* alluit, priusquàm ad Rigam mare subit Balthicum. In Sarmatia hac quoque est [c] *Borysthenes* fluvius vulgò *Nieper*, qui in Russia supra Smolenskium ortus, post longa confecta spatia, in Pontum Euxinum decurrit. Insulas habet, in quibus plebeji ex opidis & pagis Palatinatus Kioviensis & Braslaviensis congregati, nomina sua militiæ dant gratis, qui se [d] *Cosachos* vocant, in vicinas regiones & Turciam excurrunt, Pontum Euxinum infestantes. Numerus eorum ad quadraginta millia excrescit; qui deinde omnes ferè in hiberna abeunt, paucis in custodiam insularum istarum relictis, ne ab hostibus occupentur. Militant hi absque stipendiis, sola prædâ contenti. Solet tamen Rex Poloniæ iis certam pecuniæ summam ad arma paranda & reficienda donare. Habet etiam hic fluvius cataractas & præruptos scopulos, per quos aquæ cum ingenti fragore decidunt. Clariores in Sarmatia hac fluvii porrò sunt *Donajecius*, *Varta*, *Notessius*, *Niester*, *Bugus*, *Prutus*, *Bobus*, *Pripetius*, *Narva*, *Drevantia*, *Beresina*; item *Ocka* & *Volga* in Moscovia, omnes ferè navigabiles.

HEKELII.

a Stella & *Rithaymerus* hunc Fluvium *Prussiæ* adscribunt, eumque *Pergel* dicunt; tamen his contrarii sunt *Bilibaldus Prickhaimerus* atque *Martinus Cromerus* cum nôstô *Bunone* consentientes.

REISKII.

1 Sic conjectura Cluverii fert illud, quod superius paulo nostra locis Auctorum veterum duobus nixa. Nunc Justinum addimus ex Lib. 41. *Sermo Sarmatis inter Scythicum Medumque medius, ex utroque mistus* [e]. Gentes igitur affines fuerint oportet, quia sunt ejusdem originis, cujus Parthi Medique fuerunt, ejusdem patris Madai progenies. Quid igitur cum *Riphate* Noachi abnepote? Riphaces Pomponiani, si qui extiterunt, unam è Sarmatis gentem constituunt. Riphæa vero juga polo Arctico vicina ab Europæis Sarmatis nimium quantum distant. Flumina non tangam, sed [f] juga Carpathica, è quorum dissolutis.

a Chronus Nimeus sive Memel fluvius & opidum. b Rubo. c Borysthenes s. Nieper. d Cosachi. e Sarmatica gens ex Madao non Riphate. f Carpathica juga.

prope Rigam ſeſe exonerans; nunc *Dinna* Polonis, *die Dune* German. *Turuntus* in Moſcovia, nunc *Welikarzekä:* & *Cheſinus*, in Clylipenum ſive Granvicum Sinum ſeſe evolvens: nunc Ruſſis accolis *Lowat*, & poſtquam emenſus aliquod ſpatium, *Wolchow*.

Turuntus. Cheſinus. Clylipenus ſinus. Granvicus ſinus

III. Montes ſunt, *Carpates*, nunc *Krápak*, Poloniam ab Hungaria ſubmovens: *Riphæi*, qui & *Obii*, à Sinu Albo ad Obii oſtium extenſi; Ruſſis ſive Moſchis nunc *Weliki Hameny poyas*, id eſt, *magnum lapideum cingulum* dicti, quia orbis cingulum eos perhibent.

Sarmatiæ montes. Carpates. Riphæi ſive Obii.

IV. Sed operæ pretium fuerit hoc loco cognoſcere ea, quæ de *Hyperboreis*, fabuloſis celebrata miraculis gente, veteres tradiderunt. Hos alii Europæ, alii Aſiæ dederunt, plerique utrique. Fuerunt (ſi fuiſſe credimus) ſupra LX. gradum in litore Septemtrionalis Oceani, ultra Aquilonem (unde & nomen eis à Græcis quæſitum) Riphæoſque montes, ſub ipſo ſiderum cardine. Regio aprica, felici temperie, omni afflatu noxio carens, per ſe fertilis. Cultores juſtisſimi, & diutiùs quam ulli mortalium, & beatiùs vivebant. Quippe feſto ſemper otio læti non bella noverant, non jurgia, non ægritudinem ullam: ad innocentiam omnem æquale votum. Domus iis nemora lucique, & Deorum cultus viritim gregatimque, in diem arbores victum ſubminiſtrabant. Mors non niſi ſatietate vitæ; ubi eos vivendi tædium ceperat, mortem ultrò accerſebant, & voluntario interitu caſtigabant obeundi tarditatem. Epulati delibutique ſenes luxu, ac ſertis redimiti, ſemetipſos in pelagus ex certa rupe præcipites dabant. Quod genus ſepulturæ beatisſimum exiſtimabant. γ

Hyperborei.

CAP.

ſolutis per caniculares nivibus, magnaque hinc vaporum copia exorta [a] *Eteſiæ* naſcuntur, regionibus quidem noſtris, cæteriſve occidentalibus, ſed Græciæ ac terris vicinis, quibus illi montes ad Boream jacent, annuæ quin proprie. [b] De Hyperboreis Poëtæ Græci ac Geographi portentoſa ſibi ſomnia formarunt: Quæ dum Plinius ex alieno ſenſu repetit Lib. VI. c. 12. acute, *ſi credimus*, addit, gentemque hanc fabuloſis celebratam miraculis notat. Olaus tamen Rudbeckius in Atlantica ſua fabulam recoxit, & Sueoniæ vel Suediæ ſuæ hanc applicate ſtuduit.

BUNONIS.

γ Iſta de Hyperboris Plinius *b* tradit, quos ultimos Europæ in Septentrionem habitatores norat, aut famâ acceperat antiquitas *c*. Noſtræ memoriæ homines longiſſimè per illum Oceanum navigarunt, & litora illa plus ſemel luſtrarunt, etſi non ſine magnis periculis, magnoque labore. Qui tamen non iſtam cœli ſolique felicitatem, ſed aëris inclementiam & horrorem ſenſerunt.

HEKELII.

b Lib. IV. H. N. c. XII. p. 60. lin. 16. ſeqq. & Lib. VI. c. XIII. p. 8. lin. 30. lin. ut & c. XVII. p. 87. lin. 47.

c Horum Populorum *originationem* vid. ap. *Strabonem* Lib. I. *Geogr*. p. 110. Meminit & Eorum *Pindarus* Lib. I. *Pythicr*. od. X. Antiſtr. II. v. 9. ſeqq. ut & *Pauſanias* Lib. I. *Eliacor*. p. 145. lin. 10. ſeq. Verſio a. *Romuli Amaſaci* per *Fried. Sylburgium* Francof. 1583. in fol. ed. facit p. 133. lin. 3. ſeq. atque *Plutarchus* in *Camillo* p. 140.

BUNO-

a Quorum Eteſiæ. b Hyperborei.

CAP. XXIII.

De Polonia regno, Provinciisque ei subjectis.

I.

Polonicum regnum, quod vastum nunc obtinet terrarum spatium, à principio arctis includebatur finibus; quippe cujus summa Longitudo inter Occasum & Ortum à *Schwibussen*, proximo Silesiæ opido, juxta *Crossen* ad *Leucznam*, proximum Russiæ opidum, non excedebat mill. Germ. LXXX. Latitudo verò maximè sinuata inter fontem Vistulæ, & opidum Masoviæ *Wangrow*, mill. LX. Verùm accesserunt postmodo ejus titulo *Lituania*, *Russia Nigra* sive *Minor*, *Podolia*, *Volinia*, *Podelassia*, *Masovia*, *Perussia*, *Samogitia* & *Livoniæ major pars*. 1 Veteris Poloniæ fines.

II. Sarmatæ, ut antè retuli, hæc omnia primò tenuerunt, præter eam Poloniæ partem, quæ in Veteris Germaniæ solo citra Vistulam sita est. Quanquam & Prussiam & Livoniam Germanica gens, ut in Germaniæ descriptione ex Tacito demonstravimus, ab initio incoluit; quæ in hanc diem perpetuò mansit. Solum est in universum frumento fertilissimum; nisi qua silvæ vastiores intercedunt.

III. *Termini* autem totius regni Poloniæ sunt, à Septemtrione mare Suevicum & Sinus Venedicus, lineaque à *Pernavia* Livoniæ opido ad Dunæ fontes ducta, quà Sol exoritur, Borysthenes; sive *Dnieper*, à Meridie Tyras, sive *Nyester*, & Carpates mons; qua occi- Poloniæ fines.

BUNONIS.

α Regio tota ferè plana & aprica est, nisi quà ad fines Hungariæ accedit, montana & silvestris. Quo longius autem inde recedit; eo lenius declivis est, magisque exculta, & meliore gleba. Nisi quod in meditullio minoris Poloniæ a *Calvus mons* supereminet, in quo Monasterium *S. Crucis*, ligno, in quo Salvator noster pependit, celebre. Reliqui colles ferè in toto regno sunt potius, quàm montes. Silvestris sane fuit superioribus temporibus pleraque omnis Polonia: sed nunc ubique diligenter excolitur.

REISKII.

1 b Polonia genti Sclavicæ huc delatæ colonias novas novumque nomen debuit; Coloniæ illæ aut priscos exturbarunt Sarmatas, aut mistos sibi sociarunt: Nomen ex vocabulo derivatum Sclavonico *Pole* planitiem aut planari regionem significat, ita Sclavis advenis dictam, quotquot duce Lecho, post A. C. 550. huc insederant. Ab hoc *Lechidæ* orti per annos centum & amplius, post *Cracidæ*, hinc *Piastæi* principatum, & tandem *Fagelionidæ* regnum multo amplius tenuerunt. Hinc plures regni provinciæ, quas accuratius Hartknoch de Regno Polon. Lib. I. c. 11. Starovolscium secutus numerat; (1.) *Poloniam majorem*, (2.) *Poloniam minorem*, (3.) *Lithuaniam*, (4.) *Russiam rubram*, (5.) *Russiam albam*, (5.) *Borussiam regalem*, (7.) *Pomerelliam* sive *Pomeraniam*, *Pomeraniam ulteriorem*, (8.) *Massoviam*, (9.) *Samogitiam*, & *Partes Livoniæ nonnullas*: Decimam Petrus du Val addidit, sed in hoc denario duas simul Polonicis Scriptoribus ignotas, Borussia plane omissa.

a Calvus m. Monasterium S. Crucis. d Polonia Sclavis advenis dicta.

occidit Sol, Silesiæ & Marchiæ Brandenburgicæ Pomeraniæque junguntur.

Magnitudo hodiernæ Poloniæ.

IV. *Longitudo* harum finium summa est, inter duo opida *Schwibußen* antè dictum, & *Czyrkaßi* in ripa Borysthenis situm, mill. Germ. CC. *Latitudo* inter *Pernaviam* Livoniæ opidum, & *Carpatem* montem supra Transsilvaniam mill. CL.

Divisio.

V. *Dividitur* in regiones ac Provincias suprà dictas; quarum singulas explicare aggredimur.

CAP. XXIV.

Polonia propriè dicta.

I.

Poloniæ nomen.

POlonia propriè dicta, incolis *Polska*, à vocabulo *Pole*, quod Slavonica lingua *campum* significat, notationem accepit; quia tota campestris est ac plana. [1]

Divisio.

II. Dividitur in *Majorem*, & *Minorem*. [α] *Major* Germaniæ contermina est, [β] *Minor* Moraviæ, Hungariæ ac Russiæ. *Minor* supre-

BUNONIS.

α [a] *Major Polonia* habet à *Meridie* Silesiam; ab *Occasu* Marchiam & Pomeraniam; à *Septemtrionibus* partem Prussiæ & Masoviam, à quibus Vistula disterminatur: *ab Ortu* Poloniam Minorem. Tota ferè hæc terra plana fluviisque irrigua est; nisi quod Cujaviæ nonnulla pars clivosa est, collibusque molliter & ad fertilitatem commodè distincta. Dividitur Polonia Major in *octo Palatinatus* sive *Satrapias*; *Posnaniensem*, (cui & *Wschoviense* territorium adjungitur) *Calissiensem*, *Lanciciensem*, *Bresteusem*, *Juni Vladislaviensem*, (& hæ duæ Satrapiæ vulgò *Cujavia* dicuntur) *Siradiensem*, *Ravensem*, & terram *Vielunensem*.

β [b] *Minor Polonia* tam ratione Longitudins, quàm Latitudinis quinquaginta ferè continet milliariæ in tres solet dividi Palatinatus sive Satrapias, *Cracoviensem*, *Sendomiriensem* [a] & *Lublinensem*, quæ eo ipso ordine, versus Septemtrionem & Ortum æstivum jacent. Est verò Polonia Minor contermina *à Septemtrione* Massoviæ atque Podlachiæ; ab *Occidente* Majori Poloniæ; ab *Ortu* Russiæ, *à Meridie* Hungariæ & Silesiæ finitima est.

HEKELII.

a Vel *Sandomiriensem*.

REISKII.

1 Polonia quidem major amplitudine antestat, sed dignitate in Comitiis aliisque congressibus, quales sunt Commissiones & tribunalia, cedit: [c] Tunc enim regnum in tres partes dividitur, nempe *Polononiam minorem*, *majorem* & *Lithuaniam*. Sicut autem provinciæ regni omnes in Palatinatus aut Satrapias, hæ vero, in Castellanias iterum dispescuntur, ut Starostiæ, i. e. Regimina vel Præfecturæ urbium & vicorum singulis subsint: Ita in utramque Poloniam hæc congruit divisio. Antiquissima tamen urbium [d] *Gnezno* extat, ab Lecho condita, & Ducum diuturna sedes, à nido aquilino, quem sub ipso conditu forte repererant vocata. Hinc insignia regni Polonici coronatam aquilam eamque argenteam ostentant. Proxima huic [e] *Cracovia* Regum sedes, tribunali regio supremo clara, & tripertita; unde Tripolin vocant. *Rakovia* vero ob hæresin, quæ diu heic invaluerat, Arianam sive Socinianam A. 688. diruta hodieque jacet. [f] Regnum hoc unum in Europa electitium superest, idque ex Ottonis III. Imp. ævo, qui Boleslaum III. regem creasse legitur; non apud historicos tantum *Germanos*, sed *Polonicos* ipsos, Cromerum Lib. IV. & Lubienskium ex *Epita-*

a Majoris Poloniæ fines, & Satrapiæ. b Minoris Poloniæ fines & Satrapiæ. c Tres regni partes in Comitiis. d Gnezno. e Cracovia. 1 Regni Polonici ortus.

ſupremam nunc fert dignitatem ab urbe *Cracovia* regni capite. At *Major* dicta fuit altera, cum divideretur regnum, quia illic ſedem fixit *Lechus* gentis conditor. [b]

POLONIA MAJOR.

Polonia Major.

IV. Majoris caput eſt ν *Poſenania*, incolis *Poſnan* German. *Poſen*, urbs præclara ac ſupra Polonorum cultum ſplendida, emporiumque celeberrimum. δ Secunda eſt *Gnæſna*, incolis *Gniezno*, German. *Gnieſen*, mercatu nobilis, antiquiſſima Polonicarum, primaque ſedes Principum. Reliqua opida ſunt, ε *Caliſia*, Ptolemæo memorata, Polonis nunc *Kaliſz*. ζ *Lencicia*, η *Plotsko*, & ϑ *Petricovia*, vulgò *Pietrkow*, Juridico conventu (*tribunal* incolæ vocant) maxime celebris. Poſenania. Gnæſna. Lencicia. Petricovia.

Epitaphio cathedrali Poſnanenſium Eccleſiæ inſcripto. Poloniam quippe Conradus ſaliquus vectigalem primus fecerat: Heinricus II. autem Boleſlaum jure beneficiario ſibi obligarat.

BUNONIS.

ν a *Poſnania* ad Vartam fl. ſita diſtrictui nomen dedit, primumque ſibi locum inter Satrapias vendicat: Gymnaſio publico *c* nobilis eſt.

δ b *Gneſna* ſeptem inde diſtat milliaribus; ejus Epiſcopus Eccleſiæ Polonicæ Primas eſt, & inter Proceres totius regni primus. Interregni tempore ille Proregis habet auctoritatem *d*. Cætera c *Palatinatus Poſnanienſis* opida ſunt *Coſterium e*, *Uſchovia f*, *Slupeja*, *Pysdra*, *Coninum*, *Kcina*, *Kazimiria*, *Nacum*, *Curnicum g*. *Senatores* hujus Satrapiæ ſunt *Archiepiſcopus Gneſnenſis*, *Epiſcopus Poſnanienſis*, *Medirecenſis*, *Rogoſnenſis*, *Stemenſis*, *Præmentenſis*, *Crivinenſis* & *Santocenſis*.

ε d *Caliſia* ſive *Caliſſum*, urbs ad Przoſnam fl. inter paludes jacer: Collegium ibidem eſt Jeſuiticum ſplendidum. Palatinatus hic multa habet opida minora & obſcura; *Palatinum* proprium, & *Caſtellanos* ſex, *Calliſſienſem*, *Gneſnenſem*, *Landenſem*, *Nacienſem*, *Biechovienſem*, & *Camenenſem*.

ζ e *Lencicia h* in paludibus ſita, unde Palatinatus nomen habet; dividiturque is in tria territoria; *Lencicienſe*, *Brezinenſe*, & *Orlovienſe*. Præter *Palatinum* habet quatuor *Caſtellanos*, *Lencicienſem*, *Brecinenſem*, *Inovlodenſem*, & *Conarienſem*.

η f *Plotsko i* ſive *Ploſcum* Maſoviæ opidum eſt. *k*

ϑ g *Petricovia* in Siradienſi Palatinatu eſt: ſeptem milliaribus, inde diſtat *Siradia* ad Vartam poſita, unde Palatinatui nomen eſt. h In *quatuor territoria* Palatinatus iſte dividitur, *Siradienſe*, *Schadkovienſe*, *Radomſcenſe*, & *Petricovienſe*. Habet præter *Palatinum Caſtellanos* quatuor; *Siradienſem*, *Roſpirenſem*, *Spicimirienſem*; & *Conarienſem*. Opida præter illa ſunt præcipua *Vidavia*, *Varta*, *Pabianice*, *Laſcum*. Huic Palatinatui adjacet i *Terra Vielunenſis*, quæ proprios magiſtratus habet & *Caſtellanum*. Dividitur in territoria *Velunenſe*, & *Oſtreſſovienſe*, ubi opidum k *Boleſlavecia* cum arce munitiſſimâ. l *Velunia* urbs templum habet Canonicorum & aliquot monaſteria. Cæterùm in Majori Polonia *Palatinatus* porrò ſunt, m *Ravenſis* habens *Palatinum* & *Caſtellanos* tres, *Ravenſem*, *Sochaciovienſem*, & *Goſtinenſem*. Opida præcipua hic ſunt, *Rava* cum arce munita, in qua honoratiores captivi detenti ſunt; *filius naturalis Caroli* regis Sueciæ, bello Livonico captus; item *Baudiſius*, *Streſſius*, *Taiſlius*, aliique in Pruſſico bello ante hæc capti: *Lovicium* Atchiepiſcopi Gneſnenſis ſedes quinque milliaribus Ravâ diſtat: *Volboria* Cujavienſis epiſcopi ſedes. *Goſtinium Demetrii Suiſcii* magni Ducis Moſcoviæ captivitate nobilitatum. n *Cujavia* in duos Palatinatus dividitur, *Breſtenſem* & *Junivladiſlavienſem*; ubi o *Goplus* lacus p *Breſtenſis Palatinatus unum* habet *Palatinum*, & tres *Caſtellanos Breſtenſem*, *Cruſvicienſem*, & *Covalienſem*: *Territoria* quatuor, *Breſtenſe*, *Cruſvicienſe*, *Covalienſe* & *Prædicenſe*. In Breſtenſi eſt q *Uladiſlavia* Cujavienſis epiſcopi ſedes. Idem r *Breſte* vallo, muris

a Poſnania. b Gneſna. c Reliqua Palatinatus Poſnanienſis opida. d Caliſia, ejuſque Palatinatus. e Lencicia, ejuſque Palatinatus. f Plotsko. g Petricovia. h Siradienſis epiſcopatus. i Terra Vielunenſis. k Boleſlavecia. l Velunia. m Palatinatus Ravenſis. n Cujavia. o Goplus lacus. p Breſtenſis Palatinatus. q Uladiſlavia. r Breſte.

POLONIA MINOR.

Polonia Minor. Cracovia. IV. Princeps Minoris eſt ᶜ*Cracovia*, vulgò *Krákow*, caput deçuſque totius regni ac ſedes regia: urbs magna atque ingens, & licet inter incultas, ipſa tamen magnifica admodum & ſuperba. Corrodunum. *Corrodunum* eſſe Ptolemæi, haud malè conjiciunt docti viri. Secunda Lublinum. à Cracovia eſt ˟ *Lublinum*, vulgò *Lublin*, urbs egregia ac lauta, negotiationibus ſublevata: quippe mercatus eſt totius regni nobi-

muris & foſſa cinctum eſt. Palatinatus *Junivladiſlavienſis tria* territoria complectitur; *Bydgoſtenſe*, *Bobrownicenſe*, & *Junivladiſlavienſe*, quod à *Goplo* lacu & opido ᵃ *Cruſvicia* ad Viſtulam uſque & Pomeraniæ fines extenditur. Præter *Palatinum* ad Conſilium Regium mittit *tres Caſtellanos Junivladiſlavienſem*, *Bydgoſtenſem*, & *Conarienſem*. *Cruſvicia* Breſtenſis Palatinatus opidum, in Junivladiſlavienſis ſatrapiæ finibus poſita eſt ad *Goplum* lacum. In lacu iſto arx latericia eſt, in qua olim Rex *Popiclius* à muribus corroſus & abſumptus legitur. ᵇ *Bydgoſlia* mœnibus cincta eſt.

HEKELII.

b Autor, atque fundator.

c Ac tribus Nundinis.

d Natus eſt quoque Legatus *Summi Pontificis* in univerſâ, qui Reges novellos coronandi ſummam auctoritatem habeat.

e S. Koſciem.

f S. Vuſchou.

g Notandum autem, quod *Maginus* & alii *Geographi* hunc ordinem *Oppidorum* invertunt, & alia quæ *Poſnaniæ* propria, *Caliſiæ*, eaque nonnulla, quæ ad *Caliſiam* ſpectant, *Poſnaniæ* attribuunt.

h S. Lancicia.

i S. Ploczko.

k Sede Epiſcopali clarum.

BUNONIS.

ι ᶜ *Cracovia* Academiâ *l* quoque nobilis eſt. Anno hujus ſeculi 55. à Suecis occupata; ſed poſtea à Polonis ope Cæſarianorum recuperata eſt anno 57. *m* *Cracovienſis* ᵈ *Palatinatus*, præter *quatuor* territoria, *Cracovienſe*, *Lenovienſe*, *Biecenſe* & *Sandecenſe*, etiam *tres Ducatus* in ſe continet, *Oſvecimenſem*, *Zatorienſem*, *Severienſem*, & Comitatum *Scepuſienſem*. Opida hujus Palatinatus clariora ſunt, ᵉ *Czenſtochia* percelebre habens Cœnobium Eremitarum in *Claro monte* ſitum, egregiè munitum: ᶠ *Miſtovia* ad Vartam: ᵍ *Novopolia* ad Pilciam fl. Koniecpolſciorum ſedes. ʰ *Lelovia* territorii caput: ⁱ *Pilcia* Zbaravii Ducis ditio: ᵏ *Severia* Ducatus caput, arcem habet munitam in inſula ſtagni, & aliam *Lipoveciæ*, famoſam carceribus inſolentioris Cleri Diœceſis Cracovienſis: ˡ *Slaucovia* argenteis fodinis celebris: ᵐ *Ilcuſſia* argenti & plumbi fodinis dives: *Opatovecia*, *Coſicia*, *Proſovia*, *Miechovia*, militum ſepulchri Chriſti ditio. Cæterum hic Palatinatus Cracovienſis metalla & foſſilia in regno hoc ferè ſolus poſſidet. Effoditur plumbum & argentum apud *Ilcuſſiam*, *Slaucoviam*, *Severiam*, & *Novagoram*: æs & aurum ad *Novotargum*, & in montanis circa *Sandeciam*: Sal metallicus inſtar ingentium ſaxorum apud *Bochnam* & *Veliſcam*; marmor apud *Seleciam*; nitrum apud *Viſliciam*: Vitriolum apud *Beciam*: cuprum & carbones apud *Tencinum*: chalybs apud *Podoloneſiam*: ferri & vitreorum officinæ cum pluribus in locis, tum apud *Olſtiniam* ſunt.

˟ ⁿ *Lublinum*, urbs quidem non eſt ſpatioſa; attamen benè ornata ædificiis, & Palatinatus Lublinenſis caput, cui adjuncta eſt ᵒ *Terra Lucovienſis*. Tota Polonia Minor unum tantùm habet Epiſcopum Cracovienſem, cui & Lublinenſis Epiſcopatus ſubjectus eſt. Duos tantùm habet Senatores, *Palatinum* & *Caſtellanum Lublinenſem*. Secundum poſt Lublinum locum tenet ᵖ *Cazimiria* ad Viſtulam. Reliqua opida clariora hic ſunt, *Opolia*, *Curovia*, *Craſnicia*, *Levartonia*, *Urzendovia*, *Lenczna*, &c.

HEKELII.

l A *Caſimirô* II. Rege circa Ann. CHR. MCCC. LXIV. fundatâ.

m In hujus Arce Reges Poloniæ non ſolùm coronantur ſed & ſepeliuntur.

BUNO-

a Cruſvicia. b Bydgoſtia. c Cracovia. d Palatinatus Cracovienſis. e Czenſtochia. f Miſtovia. g Novopolia. h Lelovia. i Pilcia. k Severia. l Slauconia. m Ilcuſſia. n Lublinum, Palatinatus Lublinenſis. o Terra Lucovienſis. p Cazimiria.

nobilissimus. Tertia est λ *Sendomiria*, Polonis *Sendomierz*. Sendomiria.

V. Cæterum à Lecho primo gentis conditore Principes populum rexerunt ad usque μ Boleslaum Chabrium, qui primus Poloniæ Rex ab Othone III. Roman. Imperatore circa ann. cIↄ. pronunciatus est.

BUNONIS.

λ a *Sendomiria* in scopulo eminenti ad Vistulam sita, arcem habet Regiam; *Palatinatus Sendomiriensis* metropolis. Dividetur Palatinatus iste in *octo* territoria, *Sendomiriense*, *Radomiense*, *Stenzicense*, *Corcinense*, *Vislicense*, *Chencinense n*, *Opocinense o*, & *Plisnense*; habetque *Senatores* ad Consilium Reip. spectantes numero *novem*: *Palatinum*, & *Castellanos Sendomiriensem*, *Vislicensem*, *Radomiensem*, *Zavichostensem*, *Zarnoviensem*, *Malogostensem*, *Polanecensem*, & *Cenchoviensem*. Abundat hæc Satrapia metallis auri, argenti, æris, lazurii apud *Kielcios*: plumbi & argenti apud *Chencintam*; ferri & chalybis ad *Vonchociam*, *Boazantium*, & *Sydloveciam*; ac marmor quoque eruitur apud *Cunoviam*. Quatuor militaribus à Sendomiria distat b *Opatovia*, urbs insignis. Opida clariora porrò hîc sunt *Radomia*, *Jedlinisko*, *Solecia* ad Vistulam, *Ilza*, *Bozentini* ad c *Calvi montis*, (quo in universa Polonia altior non invenitur,) radices. In ipso montis jugo illa Benedictinorum Abbatia est, ligno crucis capite præcedente memorato, celebris: *Malogostia*, *Racovia* Photianorum antehac nidus: *Sydlovia*, *Pilsna*, &c.

μ *Otto III.* Rom. Imperator non contulit *Boleslao* dignitatem regiam, ut vulgò putatur, sed *Poleslaus* iste regia insignia ipse sibi sumsit & usurpavit tempore *Conradi II.* Imperatoris: verùm dignitas illa ei non fuit diuturna; nam paulo post mortuus est Boleslaus: ejusque filii à Conrado II. in ordinem sunt redacti. Tempore Henrici IV. an. 1077. *Boleslaus Audax* Polonorum hactenus Dux etiam regium nomen & insignia assumsit; sed neque hic dignitatem istam diu potuit usurpare. Tandem post *Friderici II.* fata, *Præmislao* autore regiam dignitatem sibi vindicare ausa est Polonia. Cæterum d Poloniæ solum, quod supra etiam dictum multarum rerum ferax est, ac præcipuè frumenti, cujus ingens copia per Vistulam Dantiscum quotannis defertur *p*. Sal ibi effoditur, & magna vis plumbi *q*. Poloni verò feroces sunt, ad bellum proni, ingenioque valentes, & ad literas idonei, natura sua in difficili illa lingua diserti, ac ipse quo sequior sexus in conviviis & congressibus eleganter & copiosè dicit. Omnes fere Poloni, etiam inferioris sortis homines, Latinè sciunt *r*. Libertatis suæ amantissimi sunt, & mores suos ac antiquam in vestitu retinent consuetudinem. Equis utuntur velocissimis; multoque equiratu suo salva hactenus fuit Resp. inprimis contra Turcas *s*. Ipsaque Polonia adversus hostes istos Germaniæ propugnaculum habetur.

HEKELII.

n S. *Checinyense*.
o S. *Opoznoense*.
p Usus a. *Vini* omnino est rarus, nec Vineæ cultura Genti, cujus potus Cerevisia, cognita.
q Et *Mellis*.
r Variarumque Gentium idiomata callent.
s Militiæ Munus non nisi Nobilibus, iisque, qui ex Oppidis honestiore sunt ordine, permittitur. Latrocinia *Poloni* præcipuè ignorant, tantaque apud eosdem est securitas, ut hybernis mensibus etiam singuli tenuibus vehiculis, & unô quidem duntaxat aut alterô jumentô, immensa itinerum spatia conficiant.

a Sendomiria Palatinatus caput. b Opatovia. c Calvus mons. d Poloniæ soli natura.

CAP. XXV.

Lituania, Russia & Podolia.

I.

L*ituania*, Polon. *Litwa*, German. *Littawen*, suos habuit anteà Principes, *magni Ducis* titulo illustres, donec *Jagello* anno Lituania.

no cIↄ ccc lxxxvi. in Regem Poloniæ electus magnum Lituaniæ Ducatum Polonico regno adjunxit. α Regio eſt totius regni vaſtiſſima, ſylvis horrida, paludibus fœda. β *Longitudo* ejus maxima inter *Polotæ* fluv. fontes (qui ſunt in confinibus Livoniæ & Moſcoviæ;) & *Daſſow* proximum Ponto opid. milliar. German. CCLX. *Latitudo* inter Chronum & Boryſthenem amnes milliar. LXXX. ɪ

Ejus magnitudo.

II. Urbibus, vicis atque ædificiis tota regio planè inculta eſt. Caput eſt γ *Vilna*, German. *Wilde*, ampla ac ſpatioſa, Cracoviæ magni-

BUNONIS.

α *Sylveſtris* olim fuit pleraque omnis *Lituania*, ſed à Sigiſmundi Senioris temporibus ad hodiernam uſque diem Regum ſtudio nunc ubique ferè excolitur. *a*

β [a] *Longitudinem* ejus à confinio Palatinatus Lublinenſis, ad Livoniæ terminos Starovolſcius, quem hic tutius ſequimur, ſtatuit nonaginta milliarium Germanicorum; *Latitudinem* quadraginta & plurium milliarium, à finibus Pruſſiæ ab Occaſu, ad Albæ Ruſſiæ terminos verſus Ortum. Lituaniæ etenim fines ad Pontum minimè pertingunt, à quo multis abſunt milliaribus. Dividitur in *tres* Palatinatus, *Vilnenſem*, *Trocenſem* & *Breſcianenſem*.

γ [b] *Vilna* à flumine appellata Academiam *b* habet anno 1579. fundatam. Anno 1610. incendio ferè tota perierat, ſed reſtaurata deinde eſt elegantiùs. Nuper anno 1655. à Moſcovitis erat occupata, ſed anno demum 1660. à Polonis recuperatur. [c] *Vilnenſis Palatinatus* primum in magno Lituaniæ Ducatu locum tenet. Habet *Palatinum*, qui Vilnæ Præfectus eſt, & *Caſtellanum*. Lituaniæ *Tribunal* in ipſa urbe eſt *c*. Cæterum opida hic quoque ſunt [d] *Lida*, atque [e] *Oſmiana*, territoriorum capita, & Ducis *Radzivilli* [f] *Bierze* cum arce munitiſſima. Alter Lituaniæ [g] *Palatinatus* eſt *Trocenſis*, qui *Palatinum* tantùm habet & *Caſtellanum*. In Lituania enim non eſt mos creare minores Caſtellanos, prout in Polonia fit; ideo quilibet Palatinatus Lituaniæ *duos* tantum habet *Senatores*, *Palatinum* & *Caſtellanum*. Ipſa [h] *Trocenſis urbs* quatuor à Vilna milliaribus diſtat, inter paludes ſita. [i] *Grodna* ad *Chronum* fl. vulgo *Memel*, poſita eſt. Flumini iſti *Sigiſmundus III.* pontem impoſuit ligneum quidem, ſed ita *affabrè* factum, ut ſimilem Polonia non habeat. Tertius [k] *Palatinatus* hìc eſt *Breſcianenſis*, Lublinenſi Satrapiæ vicinus; præcipua opida habet *Cameneciam*, *Cobriniam*, *Janoviam*, *Voiniam*, *Roſoſiam*, *Ulodavàm*, *Bialam*, ubi Palatium *Ducum Radzivillorum* pulcherrimum eſt & Gymnaſium publicum. [l] *Breſcie* arcem habet in ſcopulo inter *Bugum* & *Muchavecium* fluvios ſitam. [m] *Pinſcenſis regio* proprios habet magiſtratus tam terreſtres, quam caſtrenſes. Silvis & paludibus regio illa obſita, piſcium, mellis & ferarum copia celebris eſt. Habet [n] *Pinſcum* opidum; cujus opidani mercaturam exercent, Græcanicæ religioni ut plurimum addicti.

HEKELII.

a Cœlum etiam inclemens habet, Animalia omnis generis parva producens. In hâc Regione Feræ quoque, præter eas, quæ in *Germaniâ* reperiuntur, ſunt *Biſontes*, *Uri*, *Alces*, *S. Onagri*, Equi Sylveſtres, & aliæ. Cæterùm hæc Gens miſera eſt & gravi ſervitute oppreſſa, maximè in *Villis* & *Pagis*, & Veſtitu vili, eiſque, uti *Polonis*, ſermo eſt *Sclavonicus*.

b Ut & Arcem magnam, tamen inelegantem & ſine arte exſtructam.

c Clarent ibidem *Græcorum* Templum, & illud; quod *S. Staniſlao* eſt conſecratum.

REISKII.

ɪ [o] Lithuania tandem in hiſtoriis ſeculo duodecimo, & gens ipſa obſcurior ex latebris ſylvoſis innoteſcere cœpit, cum primus Mendogus, Vir ſtrenuus & pugnàx, novo principatu ornatam patriam à Dominatu Ruſſico vindicaret A. 1252. Hunc ſecuti alii, eoſque inter Gediminus, Ruſſia partim & Boruſſia ſubacta potentior, adſumpto magni Ducis nomine primus Vilnam A. 1305. condidit. Denique Jagello Hedwigen, unicam Ludovici, regis Hungarici Polonicique filiam toto ſuo ſociavit, fidemque Chriſtianam una cum ſubditis amplexus, regno provincias omnes innexuit. [p] *Vilna* ergo adhuc ampla, ſed ædibus pleriſque ligneis inornata, portis

a Magnitudo Lituaniæ. b Vilna. c Palatinatus Vilnenſis. d Lida. e Oſmiana. f Bierze. g Trocenſis Palatinatus. h Troce. i Grodna. k Palatinatus Breſcienſis. l Breſcie. m Pinſcenſis regio. n Pinſcum opidum. o Lithuania, Ruſſis ſubdita, Principibus ſuis, Regno Polonico. p Vilna.

magnitudinem exæquans, at ligneis plurimùm constans ædificiis. Major equidem hac, at incultior, δ *Novogardia*, vulgo *Nowigrod*. Clara item atque magna est ε *Kiovia*: vulgo *Kijow*, ad Borysthenem sita. *Dassaw*, ad Pontum accedens, veterum est ζ Ordessus. η *Kawno*, German. *Kawen*, Mulso, quod vulgò *Medum* vocant, nobile est opidum. Novogardia. Kiovia.

RUSSIA NIGRA.

III. Provincia hæc inter Poloniam Minorem, Voliniam, Lituaniam, Podoliam, Moldaviam, Transsilvaniam, & Hungariam sita, *Minor* dicitur ϑ *Rusia*, sive *Russia Nigra*, Pol. *Czarna Rusz*, Russiæ Nigræ situs.

potis nunquam aut raro clausis patula, & secti bene multis adhuc varia viget: [a] *Grodno*, quæ Stephano regi sedem aliquando præbuit, comitiis solennibus inclarescit. [b] *Russia nigra sive rubra* Ukraynam, eademque tres Palatinatus, nempe Braclaviensem, Kioviensem & Czernichoviensem continet. [c] *Kiovia* bellò ultimo capta Russis hodieque paret: Qui pactis A. 1667. induciis illam elapso biennio restituendam promiserant, sed moris continuis injectis adhuc detinent: De Cryptis Kioviensium singularibus mirisque Joh. Herbinius libellum edidit lectu sane dignum. [d] *Caminiecka* Turcis obsessoribus A. 1672. dedita, clavem regni totius hosti præbuit aut reliquit: Hæc enim firmissimum Podoliæ propugnaculum fuit, ac Russiæ rubræ, quam Hartknochius antea citatus huc extendit.

BUNONIS.

δ [e] *Novogardia d* Russiæ Albæ urbs est. *e*

ε [f] *Kiovia* in Russia Rubra Palatinatus caput est.

ζ [g] *Ordessus* ab Ortelio ad Sagaricum ponitur sinum: à Ptolemæo autem ad Axiacen fl. collocatur.

η [h] *Couna* Samogitiæ opidum ad *Chroni* seu *Nemini* ripas est, illam à Moscovitis in nupero bello captam Poloni recuperarunt anno 1661.

ϑ [i] *Russia* ea, quæ Poloniæ subjecta est, extenditur in longum ab orâ Pecucensi ad confinia Livoniæ, per ducenta plus minus milliaria, in latum verò à Poloniâ Minori aut Lituaniâ, versus Ortum ad vastos Tartarorum campos, aut Moscoviam, per centum viginti. Dividitur in *Russiam Albam*, quæ ad magnum Ducatum Lituaniæ spectat; & *Russiam Rubram*, quæ *Roxolania* propriè dicta ad Poloniam pertinet. Nam tertia pars, ultra Tanaim & fontes Borysthenis posita *Russia Nigra* ab antiquis, à recentioribus autem vulgò obtinuit, *Moscoviam* appellari, (*ita Starovolscius in Polonia sua*) Quæ igitur [k] *Russia* Cluverio dicitur *Nigra*, eadem Starovolscio *Rubra* est. Habet Russia hæc à *Meridie* Ungariam, Moldaviam, & Bessarabiam: ab *Ortu* Scythiam desertam & Moscoviæ Ducatum: à *Septemtrione* Albam Russiam, *Stiro* & *Pripecio* fluminibus disjunctam: *ab Occasu* verò Minorem Poloniam, *Visloca* & *Vepro* fluviis divisa f. Continet *septem* Palatinatus, *Russiæ*, *Podoliæ*, *Volhyniæ*, *Belzæ*, *Braslaviæ*, *Kioviæ*, terramque *Chelmensem* & *Haliciensem*. [l] *Russiæ Palatinatus* habet *Senatores* Regni Archiepiscopum *Leopoliensem*, Episcopum *Præmisliensem*, & *Kioviensem*, *Palatinum Russiæ*, & *Castellanos* quatuor, *Leopoliensem*, *Præmisliensem*, *Haliciensem* & *Sanocensem*. In totidem quoque territoria dividitur Palatinatus.

HEKELII.

d S. Novigrodum.

e Hanc Urbem dicunt nonnulli *Româ* esse majorem. Nam complectatur in circuitu suô *septem Milliaria Germanica*; cùm *Roma* saltem *sex* habeat & dimidium.

f Unde a. hæc Regio nomen suum acceperit, variæ sunt opiniones, inter quas verisimilior est, eam antiquitùs *Rossejam* appellatam fuisse, qs. *Gentem disseminatam*, seu *dispersam*. *Rosseja* enim *Ruthenorum* Linguâ *disseminationem*, seu *dispersionem* propriissimè denotat. Notum enim est, quod hi Populi totam *Sarmatiam Europæam* & *Asiaticæ* Partem occupârint, atque ab Oceanô glaciali

a Grodno. b Russia nigra. c Kiovia. d Caminiecka. e Novogardia. f Kiovia. g Ordessus. h Couna. i Russiæ magnitudo & divisio in Albam, Rubram, & Nigram. k Russiæ Rubræ fines. l Palatinatus Russiæ.

Rufz, ad differentiam *Majoris* five *Albæ*, quod eft Mufcoviticum Imperium. Latinè *Ruffos* & *Ruthenos* vocant incolas, quos à *Roxolanis* originem atque nomen habere putant. Ea pars quæ Carpaticis affixa jugis, incolis *Podogorze*, quafi fubmontana, indigitatur.

IV. Suos aliquando Rusfia habuit Duces; poftmodum Poloniæ regno adjecta. [i]

Leopolis. V. Caput Ducatus eft *Leopolis* [x], Pol. *Lwow*, Germ. *Lwenburgg*, quod contractè *Lemburg* [h] efferunt; emporium Turcis mercibus celeberrimum. Reliqua opida funt, *Pryzemyfl*, *Hályxc*, *Chelm*.

PODOLIA.

Podoliæ fines. VI. [λ] *Podolia*, Pol. *Podole*, inter Moldaviam, Ruffiam Nigram, Voliniam & Lituaniam fita, vaftisfimis campis, pecori quam hominibus alendis benignior, pafcuis gaudet mirum in modum luxuriantibus; adeò ut boum ingentium immania cornua vix è gramine appareant.

VII. Ca-

glaciali ad Mediterraneum ufque Mare & Sinum *Adriaticum*, nec non à Pontô Euxinô ad *Balthicum* Oceanum ufque Colonias fuas extenderint. Omnes itaque illi Populi, qui Linguâ *Sclavonicâ* utuntur, & Ritum, fidemque CHRISTI *Græcorum* more fequuntur, communi vocabulô *Ruffi*, f. *Rutheni* appellantur.

BUNONIS.

ι a *Ruffi* fub *Vlodomiro* Kievienfi Duce, à quo Kiovienfium & totius Ruffiæ Duces orti funt, cui *Anna*, foror Bafilii & Conftantini Zimifcæ Imperatorum, nupta fuit, Chrifti Doctrinam à Græcis receperunt. Quare & hodierna die Ruffi Græcæ Ecclefiæ ritus tenent, & Metropoliten ac Epifcopos à Conftantinopolitano Patriarcha confirmatos habent. Vlodomiri illius duodecim filii omnium Ruffiæ Ducum ftirpes fuerunt: quorum pofteri diuturna cum Poloniæ Regibus bella gefferunt. Donec tandem Ruffia Meridionalis, cujus caput eft *Leopolis*: fub *Cafimiro III.* Rege à Polonis fubacta eft. *Kiovia* verò tandem à *Cafimiro III.* in provinciam eft redacta.

ϰ b *Leopolis*, Ruffiæ Palatinatus caput, propugnacula habet fatis firma, & duas arces *i.* Opida præter id præcipua hujus territorii funt *Gliniani*, *Zloczovia*, *Zboravia*, *Grodecia*, *Komarna*, & *Zolkvia*. *Alterum* hujus Palatinatus *territorium* eft c *Præmiflienfe*, ubi urbs *Præmiflia*, arcem habens in fcopulo fitam. Caftella Nobilium paffim hic reperiuntur, ob frequentes Tartarorum incurfiones, munita. Opida verò celebriora funt *Samboria*, *Jaroflavia* nundinis clara, *Refovia* cum arce. Pagos multos hîc inhabitant Germani, à Polonis olim eò traducti. *Tertium territorium* eft d *Sanocenfe* Ungariæ montibus & Tranfylvaniæ vicinum. *Quartum eft* e *Halicienfe* Tranfylvaniæ & Moldaviæ finitimum, Tyra fluvio è Carpathiis montibus orto ferè medium fecatur. Ejus pars Auftralior trans Tyram pofita, vulgo *Pecucia* appellatur. Opidum præcipuum eft *Halicia*. Pecuciæ verò caput eft *Sniatinum* ad Prutum fl. nnudinis annuis haud ignobile opidum. Cis Neftrum five Tyram eft *Podocum* arce munitum.

λ *Podolia* Ruffiæ Rubræ pars territoria habet *Camenecenfe*, *Trembulienfe*, & *Laticzovienfe*.

HEKELII.

g S. *Deunpurg.*

h Vel Lemberg.

i Claret quoque Archipifcopatu, ubi & *ipfe Metropolitanus Ruffiæ* fuam Sedem retinet, & funt ibidem plurimæ Ecclefiæ tum *Romanæ*, tum *Græcorum* Ritûs. *Armeni* quoque, qui Mercaturam exercentes ibidem degunt, *Bafilicam* fuæ Religionis, Antiftitemque atque Sacerdotes habent.

BUNO-

a Rufforum Duces & religio. b Leopolis. c Territorium Præmiflienfe. d Sanocenfe, & e Halicienfe.

VII. Caput regionis est *μ Kámienijecz*, urbs mira ac stupenda ratione *k* in arduo saxo condita; qua re, cùm sæpius à Tattaris, Turcis ac Valachis peteretur, inexpugnabilis exstitit. Reliqua loca sunt *Chmielnik*, *Tzudnow*, *Bratzlaw* & *Orczakow*, quod Tattari occupatum tenent. Kamienyecz.

BUNONIS.

μ a *Camenetia l XXX.* milliaribus benè longis distat à Leopoli versus Ortum hybernum: habetque duos Episcopos *Romano-Catholicum* & *Armenum*. Urbem istam hodie Turcæ tenent. Secundo ab hac urbe lapide est arx Potociorum *Paniouce* dicta à *Johanne Potocio*, Palatio Braslaviensi exstructa, celebris oppugnatione Turcicâ, quæ contigit anno 1621. Opida porrò in [b] Podolia præcipua sunt *Tremboula*, *Latiszovia*, *Husiatinum*, *Barum*, *Czartcovia*, *Janovia*, *Zmcovia*, *Misaziboxia*, *Jesupolis*, *Grodecia*, *Jaelovecia*, *Satanovia*, *Zuanecia*, *Tarnopolia*, *Kitaigrodum*, *Dunaigrodum* & alia, singula ferè ob Tartarorum irruptiones munita. Podolia enim continuis ferè Barbarorum incursionibus vexatur, quæ si pace frui posset, certè nec Italiæ aut Hungariæ soli ubertatem & divitias invideret. Senatores hujus Palatinatus sunt tres, *Episcopus Camenecensis*, *Palatinus Podoliæ*, & *Castellanus Camenecensis*.

[c] *Chmielnicum* ad *Braslaviensem* pertinet *Palatinatum*, qui ultra Podoliam in Tartarorum finibus positus nomen habet à [d] *Braslavia* ad Bogum fl. sita. *Vinnicza* hic nobilitatis conventu & judicio nobilis est. Præterea in hoc Palatinatu opida sunt *Morachua*, *Jarosovia*, *Zitomiria*, *Sarogrodum* & *Felstinum*. Senatores hic sunt duo, [e] *Palatinus* & *Castellanus*. In duo distinguitur Palatinatus territoria, *Vinnicense* & *Zitomiriense*.

Cæterùm Russiæ Rubræ asscribit Starovolscius quoque [f] *Palatinatum Czerniechoviensem*, Russiæ Nigræ partem, quam Moscis ademptam Uladislaus IV. Poloniæ adjunxerat. Habebat *Palatinum* & *Castellanum*. Cæterum Palatinatus Podoliæ, Kioviensis, & Bratzlaviensis terræ hodie vulgò [g] *Ukraina* nominatur. Hæc provincia hodie in partes scissa; quarum aliæ parent Turcis, aliæ Moscovitis subsunt.

HEKELII.

k Ac divinâ ferè manu.
l S. *Camyeniec.*

a Camenecia. b Podoliæ opida. c Chmielnicum. d Braslaviensis. e Palatinatus opida. f Palatinatus Czerniechoviensis. g Ukraina.

CAP. XXVI.

Volinia, Podelassia, Masovia, Livonia, Samogitia. [1]

VOLINIA.

I.

VOlinia, Pol. *Wolin*, inter Poloniam, Lituaniam & Russiam Nigram porrecta, opida præcipua habet, *Lutzko*, *Wlo-* Volinia.

REISKII.

1 [a] Alba Russia, quam ex Hartknochio recensemus, Cluverio plane omissam sex Palatinatibus constat, Novogrodense puta, Meislaviense, Vitepcense, Mindense, Poloccense, Czernichoviense. Huc etiam [b] *Smolensko* pertinet, inter Polonos Russosque ambigua, his tamen adhuc subdita. [c] Masovia vero nomen ab Maso Miecislai Regis pincerna legitur sumsisse, sibique Duces præfecisse proprios; Germanico quondam nostro Imperio subjectos: Quorum familia cum exspirasset, Poloni provinciam occuparunt. Urbs hujus Passavia per se ambula & Comitiis Regni habendis frequentissima, sed munitionibus parum instructa. Pomerella seu Pomerania ulterior & Cassubia, heic apud auctorem nostrum terris Polonicis exclusa utraque sequenti capiti reservabitur.

a Alba Russia. b Smolensko. c Masovia.

Wlodimirz, & *Krzemieniec.* [α]

Podelaffia.

PODELASSIA.

Podelaffiæ five Podlachiæ Palatinatus.

II. [β] *Podelasſia*, Pol. *Podlaſze*, inter Lituaniam, Maſoviam & Boruſſiam poſita, Lituaniæ quondam pars, ſingularis poſteà provincia facta, Poloniæ titulo acceſſit [a]. Loca notiora ſunt, *Bielsko*, *Tykozyn* [b], *Auguſtow*.

Maſovia.

MASOVIA.

III. [γ] *Maſovia*, Pol. *Mazowſze*, German. *die Maſaw*, inter Bo-

BUNONIS.

α a *Volinia*, ſive *Volhynia* Palatinatus Kioviæ occdua, in duo dividitur territoria *Cremenecenſe* & *Luceorienſe*. Habet Senatores tres, *Palatinum*, *Caſtellanum* Volhyniæ & *Epiſcopum* Luceorienſem, qui ſedem ſuam habet in arce, ut *Ruſſorum* Epiſcopus in urbe ſuam. Alius, etiam Ruſſorum Epiſcopus ſedem ſuam habet *Volodomiriæ*. Opida in hoc Palatinatu prætereà ſunt, *Rubeſovia*, *Socalia*, *Czattoriſcum*, *Oleſcum*, *Orilovia*, *Brodi*, *Olika*, *Cremenecia* territorii ſui caput, arcem in ſaxo eminentiſſimo oſtentat; *Viſniovecia*, *Zaſlavia*, *Conſtantinovia*, *Baſilca*, *Dubna*, *Zbaravia*, *Oſtrogium*, *Dermanum*, urbs *Monachi Ruſſici S. Baſilii*; & *Miedireczum*, pleraque munita loca. c

Volhyniæ conterminus eſt b *Palatinatus Belzenſis*, Leopolienſium & Chelmenſium terris vicinus, qui duos habet Senatores, *Palatinum* & *Caſtellanum* Belzenſem. c *Belza* inter paludes ſita eſt. Palatinatus hic in quatuor dividitur territoria, *Belzenſe*, *Buſcenſe*, *Grodlenſe*, & *Grabovecenſe*.

Inter Volhyniam & Palatinatum Lublinenſem eſt d *Terra Chelmenſis*. Urbs e *Chelma* duos habet *Epiſcopos*, *Catholicum* & *Ruſſum*; ſed Catholici cathedra *Graſnoſtaviam* tranſlata eſt. Terra hæc in duo territoria diviſa duos habet Senatores, *Epiſcopum* & *Caſtellanum* Chelmenſem. Opida præcipua hîc ſunt *Chelma*, *Rozana*, *Vlodavia* & *Craſnoſtavia* ad Veprum fl. quo *Maximilianus* Archidux Auſtriæ ad Poloniæ regnum evocatus, ab adverſa factione *Johanne Zamoſcio* Duce victus, in cuſtodiam deductus eſt. Qui Zamoſcius in vicina iſta condidit f *Zamoſcium* opidum, quod Academia ornavit.

β *Podelaſſiæ*, ſive *Podlachiæ* Palatinatus Maſoviæ tribuitur à Starovolſcio. Habet duos Senatores, *Palatinum* & *Caſtellanum* Podlachiæ. In tria diſtinguitur territoria, *Drogiczynenſe*, *Michnicenſe*, atque *Bielſcenſe*, ſecundum tria opida præcipua.

γ g *Maſovia* d Starovolſcio, ex quo pleraque hæc de Polonia deſumpta ſunt, dividitur in quatuor Palatinatus. *Plocenſem*, *Podlachicum*, de quo jam dictum: in eum qui peculiariter *Moſaviæ* nomen retinet, atque h *Terram Dobrinenſem*. *Dobrinenſis Terra* inter Cujaviam & Pruſſiam poſita, in *tria* dividitur territoria, *Dobrinenſe*, *Ripinenſe*, & *Libnenſe*. Præter iſta tria opida, *Skompe*, opidum hic eſt alicujus nominis. Senatores Terræ Dobrinenſis ſunt *Caſtellani tres*, *Dobrinenſis*, *Ripinenſis*, & *Slonnenſis*.

i *Palatinatus Plocenſis* inter Viſtulam & Pruſſiam jacens in *quatuor* diſtinguitur territoria, *Plocenſe*, *Zavorenſe*, *Mlavenſe*, & *Stenenſe*. Habet Senatores quinque, *Epiſcopum*, *Palatinum* & *Caſtellanum* Plocenſes: deinde *Raciazenſem* & *Siepercenſem Caſtellanos*.

k *Maſovia* ipſum *Palatinum* habet Generalem, atque *Caſtellanos ſeptem*, *Cyrnenſem*, *Varſovienſem*, *Viſnenſem*, *Viſegradenſem*, *Zacrocimenſem*, *Ciechanovienſem*, & *Livenſem*. In *duodecim* dividitur territoria, *Cyrnenſe*, *Viſnenſe*, *Zembrovienſe*, *Varſovienſe*, *Nurenſe*, *Viſſegrodienſe*, *Zacrocimenſe*, *Ciechanovienſe*, *Lomzenſe*, *Rozanenſe*, *Macovienſe*, & *Livenſe*. Præter hæc territoriorum capita, nobiliora opida hîc ſunt *Pultovia*, *Czernienſcum* ad Viſtulam, *Miſcum*, *Varca*, *Vengrovia*, *Garvolinia* cereviſiæ bonitate nobilis, *Staniſlavovia*, *Brocum*, *Viſcovia*, *Seroicza*, *Lomza* & demum.

HEKELII.

a A. CHR. M. D. LXIX.

b Ubi Theſaurus aſſervatur Regius.

c Hæc Regio propter Agri fertilitatem Frugum omnigenarum eſt abundans, & Sylvis ferigenis Stagniſque piſcoſis referta. Incolæ ſtrenui & bellicoſi ſunt, *Ruthenicoque* idiomate Moribuſque & Religione utuntur.

d A *Maſſaó*, hujus Regionis Duce, ſic denominata.

BUNO-

a Volinia. b Belzenſis Palatinatus. c Belza. d Terra Chelmenſis. e Chelma. f Zamoſcium. g Maſoviæ diviſio. h Dobrinenſis Terra. i Plocenſis Palatinatus. k Maſoviæ Palatinatus.

Borusſiam, Poloniam & Podelasſiam ſita, ſuos habuit antè Duces, quorum ſtirpe exſtincta, Ducatus ann. cIↃ IↃ xxvi. Poloniæ titulo inſertus eſt. Caput provinciæ eſt ♂ *Varſavia;* Pol. *Warſzaw*, German. *Warſaw* regni comitiis, quæ hic haberi conſueverunt, celebris. Varſavia.

LIVONIA. 2

IV. *Livonia*, German. incolis *Liefland*, nobiliſſima atque ampliſſima regio, ab Septemtrione Finnico Sinu terminatur; ab Oriente Nava amne & *Peybas* lacu, & Magnæ Rusſiæ Lituaniæque latere Occidentali; à Meridie linea ab opido Lituaniæ *Dodina*, in ripa Duinæ fluvii poſito, ad *Memmel* Borusſiæ opidum perducta; ab Occaſu mari Suevico. Longitudo ſumma inter Navam & *Memmel* mill. xc. Latitudo inter mare & *Dodina* mill. lx. Dividitur in quatuor partes, quarum nomina incolis, ε *Eſten*, ζ *Let-*

Livonia. Ejus fines. Magnitudo.

BUNONIS.

♂ a *Varſavia e*, Poloniæ centrum, quadraginta milliaribus à Poſnania & Cracovia diſtans. Habet palatium regium à Sigiſmundo III. magnificè exſtructum: itemque extra urbem aliud *Viaſdoviæ* Viſtulam proſpectans. In ſuburbio *Cracovia* dicto verſus Viaſdoviam eſt tropæum victoriæ de Moſcis reportatæ, capella nimirum, in qua ſepultus *Joh. Demetrius Suiſcius*, Magnus Dux Moſcorum, qui captivus vitam in carcere *Goſtiniæ* finierat, unà cum duobus fratribus. Nuper anno 1655. Carolus Guſtavus Suecorum Rex hanc Polonorum Regum ſedem occupârat operibuſque munierat; verùm ſequenti mox anno præſidium Suecicum à Polonorum Rege ex ea urbe pulſum eſt.

ε b *Eſtia* in ſex dividitur territoria, *Harriam Garnland*; *Viriam*, *Wirland*, *Allantakiam*, *Odenboam*, *Jerviam* & *Wikkiam*. c In *Harria* eſt d *Revalia* munita urbs *f* cum arce; quæ anno 1570. à Moſcovitis obſeſſa & oppugnata obſidionem ultra ſemeſtre in ſequentem uſque annum fortiter ſuſtinuit *g*. In e *Viria* ſunt *Weiſſenburg*, *Tolsberg* & *Borchholm*. In f *Allantakia* ſunt *Neuſchloß* & Nerva, extremum Livoniæ verſus Euro-aquilonem propugnaculum, à Moſcis anno 1558. expugnatum; poſtea tamen à Johanne Sueciæ Rege captum. In g *Odenpoa* ſunt Wernebec, Helmet, Ringen & *Derpacum h*, quod à Guſtavo Adolpho Sueciæ Rege Academia *i* ornatum Moſcus captum tenebat: ſed pòſt Suecis, facta pace, illud reſtituit. In i *Jervea* ſunt *Weiſſenſtein*, Lais, Overpolen & Vellin. In k *Wikkia* ſunt Hapſcel, Leal, Lode & Parnovia.

HEKELII.

e Ubi optimum Hydrómeli conficitur.

f Et amœna.

g Hæc Urbs inſignem habet Portum in Sinu Maris *Balthici* atque Commerciis *Rigæ* haud quaquam cedit. Gaudet & Gymnaſiô celebri, cujus Rector & Inſpector olim laudabilis erat *Heinricus Arningk*; hôc tempore v. præclare legit veſtigia ejus *M. Adam Herold*, Amicus meus ſingularis. Clarent ibidem in eôd. Gýmnaſiô *Joann. Rudolff Brehmius* & *Heinricus Julius Woltemate*.

h S. Dorpatum.

i Ubi *D. Andreas Virginius*, Theologus, & *D. Heinricus Heinius*, Ictus, non ita pridem ex votô docuerunt.

REISKII.

2 Livonia primo ex Germanicis mercatorum, maximè Bremenſium, navigationibus, poſthac bellicis Teutonicorum equitum expeditionibus in notitiam Geographicam pervenit. Unus Ptolemæus Lib. II. l Levonum (Græce λῃυώνων) meminit: Aſt incolas eos Scandiæ aſſignat inſulæ, hanc autem oſtio Viſtulæ vicinam: Sed de Scandia error duplex loco huic unico inſedit. Teneamus hoc priſcum de Levonis Viſtulæ propinquis teſtimonium, & cum Livoniæ populis, quan-

a Varſavia. b Eſtia. c Harria. d Revalia. e Viria. f Allantakia. g Odenpoa. h Derpatum. i Jervia. k Wikkia. l Levoni.

ζ *Letten*, *Curland*, & *Semigallen*. Harum prima Suedicæ eſt ditionis, reliquæ η Polono parent: Inſula ϑ *OEſel*, ad Danum ſpectat.

Riga.
Revalia.
Dorpatum.
Veneda.
Curlandia.
Goldingen.
Mitaw.

V. Princeps urbium eſt ι *Riga*, nobile emporium; nec inferior commerciis κ *Revalia*, vulgo *Revel*, Eſthoniæ caput. Tertia eſt λ *Dorpatum*, vulgo *Derpt*; Veneda vulgo *Wenden*, Venedico obverſa ſinui, Magiſtri militiæ ordinis Teutonici ſede nobilitata. μ *Curlandiæ*, quæ ſuperioribus annis in Ducatum unà cum Semigallia elata, caput *Goldingen*. Ducum autem ſedes *Mitow*.

SAMOGITIA.

Samogitia.

VI. ν *Samogitiæ* Ducatus inter Livoniam & Borusſiam ſitus, nullo ξ neque opido, neque caſtello, neque eximio aliquo ædificio

quantum fieri poteſt, conciliemus. Denique *Ordo Enſiferorum Equitum* A. 1104. ab Innocentio III. Papa inſtitutus ad convertendam Livoniam excurrit, eaque ſubacta *Crucigeros ſive Teutonicos* ſive *Equites* ſociavit, ob bella Ruſſica, quæ tum exarſerant, & Polonica gerenda. Denique Sigiſmundus Auguſtus, Rex Poloniæ, debellata Livonia totum extinxit ordinem, Magiſtrumque hujus ultimum Gothard. Kettlerum a novo Curlandiæ ac Semigalliæ ducatu, & Vaſallum jure beneficiario ſibi regnoque devinxit. Sed poſtea Suevi *Livoniam ſeptemtrionalem* totam Ruſſis, omnem ſimiliter *tranſdunanam* & *ciſdunanam* Polonico regno ademptam ſuperiori & hoc noſtro ſeculo nunc tenent: [b] Pars aliqua Livoniæ auſtralis, quæ Lithuaniam tangit, per pacem Olivenſem A. 1660. Poloniæ relicta. Dividitur autem quicquid eſt Livoniæ in ſex territoria, *Leitlandiam*, *Vikeclandiam*, *Eſtlandiam*, *Virlandiam*, *Hariam & Gervandiam*: De Narva munitiſſima & inſulis Livoniæ adjacentibus, *Oſelia*, *Dagedem*, *Mona*, *Wormſea*, cæteriſque minoribus non dicam.

BUNONIS.

ζ [c] *Letta* habet [d] *Rigam* cum munimento *Dunamunda* ad Dunæ oſtium. *Kockenhauſen*, *Creitzburg*, *Duneburg* ad Dunam fl. Item *Wenden* & *Wolmer* ad Treideram fl.

η Omnis illa [e] *Livonia*, excepta *Eſthonia*, ejusque capite *Revaliâ*, anno 1561. ſub *Sigiſmundi Auguſti*, Poloniæ Regis, conceſſit poteſtatem, ſalvis tamen juribus, immunitatibus & privilegiis. At Poſtea 1601. *Carolus* Succiæ Rex Livoniam invaſit, ejuſque bonam partem ſubegit. Tandem ipſius filius *Guſtavus Adolphus* anno 1621. Rigâ per deditionem captâ, reliquam quoque domuit Livoniam. [f] *Mitoviam* quoque expugnaverat Suecus; ſed eam Poloni recuperarunt. Manſere igitur *Churlandiæ Duci* ſua, donec nuper anno 1658. ipſe Dux inſidiis circumventus, cum univerſâ familiâ in Suecorum veniret poteſtatem; omnique ſuâ ditione exueretur: reſtitutus tamen eſt hoc ipſo anno 1660.

ϑ [g] *OEſelia* ad Danum quidem ſpectebat; ſed ea vi pacis 1645. initæ, Suecis tradita eſt.

ι [h] *Riga* modò memorata eſt: eam nuper anno 1656. oppugnabat Moſcus; ſed ab opidanis ſimul & præſidio fortiter repulſus eſt; Manet igitur Suecis cum reliqua Livonia, quâ cedere coactus eſt Moſcovita. Anno 1677. urbs *Riga* igne ab incendiariis ſuppoſito magnam accepit calamitatem, ejuſque pars melior in cineres redacta *k*.

κ De Revalia,

λ Dorpato modò dictum eſt.

μ *Gothardus Ketler* ex ordinis Livonici, qui *Enſigeri* appellabantur, Magiſtro, primus Churlandiæ [i] Dux, autoritate & nomine *Sigiſmundi Auguſti* Poloniæ Regis, creatus eſt à Ratzevilio Palatino Vilnenſi in arce Rigenſi anno 1562.

ν [k] *Samogitia* Palatinatum ſive Satrapiam non habet; ſed multas præfecturas: ſimulque ejus Toparcha, vulgò *Capitaneus* locum in ſenatu regni cum Epiſcopo & Caſtellano habet.

ξ Provinciæ tamen caput eſt ad [l] *Roſiene* ad Dubiſſam fl. [m] *Couna* quoque urbs mulſo celebris, ad *Crononis* ſive *Niemini* ripas Samogitiæ adſcribitur à Starovolſcio.

HEKELII.

k Quod etiam factum Annô ſuperiori 1684.

REIS-

a Ducatus Curlandiæ. b Livoniæ partes. c Letia. d Riga. e Livonia. f Mitovia. g OEſelia. h Riga. i Churlandiæ Dux. k Samogitia. l Roſiene. m Couna.

cio inſignis, ſilvis ac nemoribus horridus, ſolo melle, quod hic præſtantisſimum colligitur, notus eſt.

CAP. XXVII.

De Boruſſia, & Caſſubia: item de Epiſcopatibus & Academiis regni Polonici.

I.

PRuſſia, vulgo *Preuſſen*, amplisſima atque illuſtrisſima regio, fluviis ac lacubus ſtagniſque frequenter rigua, frumento maximè ferax, quibuſdam dicitur perperam *Boruſſia*, quaſi à Boruſcorum antiqua gente, quam Ptolemæus in Moſcoviæ tractu ponit, hanc huc tranſiiſſe ſuſpicantur. Alluitur à *Septentrione* ſinu Codano & Chrono flumine; ab *Ortu* clauditur Lituania & Podelaſſia; à *Meridie* Moſovia & Polonia: ab *Occaſu* Caſſubia. Porrigitur *in longum* à Chroni oſtio, ad Torunium urbem in ripa Viſtulæ, mill. German. XLV. *In altum* ab opido Podelaſſiæ *Raigrod*, ad Viſtulæ oſtium, totidem. Diviſa hodie eſt in *Regalem*, quæ immediate Regi Magnitudo. Diviſio.

REISKII.

1 Recte habet illa Geographorum ſuſpicio, qui Boruſſiam à gente [a] *Boruſcorum* veteri (Græcè τ̃ Βορȣ́σκων) & cultam & denominatam ſentiunt. Namque à Ptolemæo Lib. III. illa Sarmaticis annumerata poſt ſinum locatur Venedicum, nec in ullo alio Moſcoviæ tractu. Quin dixerim, *Boruſcos* irrepſiſſe pro *Boruſſis* ex vitio librariorum communiſſimo: Ut neque perperam ſed recte Boruſſia dicatur, viris doctiſſimis approbantibus. [b] Gens autem illa perdiu obſcura, & cum finitimis colluctata, Slavis denique ſociata, inde crebris Polonorum irruptionibus bellicis poſt A. 997. vexata, Boleſlao tandem Chobrio victam ſeſe dedidit: Sed perfida Chriſtianis natio victores & finitimos laceſſivit populos, ut Cunradus Maſoviæ dux A. 1226. *Equites aut fratres Teutonicos*, eoſque *Crucigeros* evocaret, qui totam Boruſciam, itemque Pomerelliam & Samogitiam armato impetu, nec annis ſexaginta effluentibus ſubegerunt. Sed cum Equeſtris Ordo quandam tyrannidem uſurparet, Caſimirus Poloniæ rex Boruſciam bello domitam A. 1469. diviſit, ut pars una ſuperior regno Polonico, alteraque inferior equeſtri Ordini ſubeſſet. Denique Albertus Marchio Brandenburgicus XXXIV. Ordinis Magiſter habitu equeſtri depoſito ab Rege Sigiſmundo A. 1525. Dux Boruſſiæ creari maluit, quam in feudo Polonico extrema omnia experiri. [c] *Hinc Boruſſiá hodieque duplex, regia nempe atque ducalis*: Hanc feudali nexu liberam Friedericus Wilhelmus, Elector Brandeburgicus A. 1658. in Velavienſi tranſactione ſibi ac poſteris, & ſupremum Boruſſiæ imperium acquiſivit. [d] *Caſſubia* autem & [e] *Craina*, tractus terrarum non exigui regno ſubſunt Polonico; Itemque [f] *Pomerellia* ſive *Pomerania ulterior*, quæ ſeptem conſtat territoriis, *Sluchovienſi* nempe *Tucholienſi*, *Suecenſi*, *Dorſavienſi*, *Zucovienſi*, *Puſcenſi & Mirachovienſi*: De his vide Hartknoch. l. cit. & Piaſeccium in Chron. De Polonicis Epiſcopatibus Aubert. Miræum Lib. I. c. 47. qui pro Rigenſi abolito Leopolienſem ſubſtituit, & Stan. Lubinski in Ploc. Academias adde Warſovienſem, & Vilnenſem. g De ſuccino veniſque hujus per Boruſſiam hinc inde ſparſis, item de littoribus maris Balthici, fluviis, lacubus, fontibus, & puteis ſucciniferis Phil. Jac. Hartman *Phyſicam & Civilem Hiſtoriam* A. 1677. edidit.

a Boruſci. b Boruſſia ſubacta. c Boruſſia duplex. d Caſſubia. e Craina. f Pomerellia. g Succinum Boruſ.

Regi paret; & *Ducalem*, quæ Marchionibus Brandeburgicis in feudum concessa. α

Prussia Regalis.

II. *In Borussia* β *Regali* clarissima urbium γ *Gedanum*, quæ & *Dan-*

BUNONIS.

α [a] *Prussiam*, [b] *Cruciferorum Ordo Teutonicus*, Barbaris, qui ea loca tenebant, aut pulsis aut subactis, sub suam redegerat potestatem; ac novis subinde è Germania deductis coloniis, castellis munitis, opdisque quam plurimis constitutis, res suas firmarat; ut florentissima, paulo antè & circa annum C. 1400. esset Ordinis in Prussia potentia & auctoritas. Posteà rebus secundis elati, quum Lituaniam Regi Poloniæ eripere conarentur Cruciferi, & nova subinde bella moverent, tandem ingenti prælio ad Drevanciam fl. in Masoviæ finibus anno 1410. ab Uladislao victi, bonam Prussiæ partem amiserunt. Quo periculo, fide subditorum liberati, posteà inter se feralia aluerunt dissidia, & gravissimis exactionibus & tributis subditorum animos alienarunt. Accessit aliquot Commendatorum petulantia tyrannica, qui arces in urbibus tenebant, & Dantisci senatores aliquot ac cives sub amicitiæ specie in arcem invitatos crudeliter trucidârant; civium & nobilium filios & uxores ad libidinem explendam rapiebant; adeóque subditos illos veluti bello captos, pro mancipiis suis habebant. Tantas injurias quum Nobilitas & civitates majores diutiùs ferè nollent, Culmæ primum convenientes fœdus & societatem ineunt ad libertatem, fortunas & privilegia tuenda; ac decernunt, de injuriis Magistri Ordinis & Commendatorum apud concilium provinciæ sive fœderatos subditos queri licere. Quum verò fœdus istud veluti inhoneste factum à [c] Friderico III. Imperatore esset pronunciatum, adeoque abolendum; mulcta quoque Nobilitati & civitatibus gravis imposita, ipsique subditi, amissâ libertate & privilegiis, jussi Magistro Ordinis sine recusatione obedire; juramentum fidelitatis Ordinis Magistro *Ludovico Erlishusio* renunciant, & in *Casimiri* Poloniæ Regis clientelam, fidem & defensionem sese conferunt; anno 1454. Fratres igitur ordinis, plerisque arcibus & opidis amissis, cum Casimiro Rege anno 1466. demum coacti sunt transigere his conditionibus; ut *Culmensem* ditionem, *Michalovicensem*, *Pomerelliam* universam, unà cum *Elbinga*, *Christburgo*, *Stuma*, *Tolkemith*; arcibus & territoriis, *Neringa* insula ac *Warmiensi* diœcesi, jure sempiterno Magister & fratres Ordinis cederent Regi: reliquam verò ulteriorem Prussiam, cujus *Koningsberga* caput est, velut Poloniæ Regis feudum possiderent, & in perpetua fide ac clientela Poloniæ Regum manerent; idque juramento rum confirmatum est. Aliquot etiam Ordinis Magistri in eas jurabant conditiones, easque observabant. Sed *Fridericus Saxoniæ Dux*, Ordinis Magister, auxiliis ab Imperatore & Germaniæ Principibus promissis fretus, in Poloni verba jurare renuit: & quum bello, quod à Polonis impendebat, se imparem videret, relictâ provinciâ in Germaniam abiit. Post cujus obitum Ordinis Magister electus Albertus Brandenburgensis Marchio Poloniæ Regi se submittere recusabat; quod & Cæsar & Pontifex id apertè prohibuissent. Belli molem aliquamdiu fortiter sustinebat Albertus hic. At quum tantis Polonorum viribus diutiùs resistere non posset, pacem cum Poloniæ Rege Sigismundo iniit, quã [d] *Albertus* Marchio ex Ordinis Magistro *primus Prussiæ Dux*, & Poloniæ Regis Vasallus est factus, anno 1525. Prussiamque illam ulteriorem, quæ ex eo tempore *Ducalis* dicta, in feudum perpetuum jure hæreditario accepit. Nuper tamen Rex Poloniæ Casimirus Brandenburgico Electori *Frederico Wilhelmo*, qui Prussiam illam tenet, in Ducatum istum plenam concessit & liberam potestatem, omnibus juribus, quæ Poloniæ Reges in illum habebant, renunciatis.

β [e] *Prussia Regalis* in *tres* distinguitur Satrapias, *Culmensem*, *Mariæburgensem*; & *Varmiensem*. *Michaloviensis* territorium in Satrapia *Culmensi* est. Satrapiæ Culmens. opida sunt, *Culma*, *Brodnicia*, *Crudentum*, *Palinum*, *Golubia*, *Rogozna*, *Brattianum*, *Covalia*, *Coprumicza*, *Lybava*; *&* *Torunia*. In *Mariæburgensi* Satrapia opida sunt, *Mariæburgum*, *Elbinga*, *Stuma*, *Oncovum*, *Stargardia & Orneta*. In *Varmiensi*, *Heilsberga*, *Brunsberga*, *Fraunberga*.

γ [f] *Dantiscum a* ad Vistulæ & Moldaviæ confluentes, Cluverii nostri *b* patria, à Stephano Poloniæ Rege anno 1577. oppugnatum, obsidionem fortiter repressit. Postea tamen Regibus suis exstitit fidele, cùm in bello Prussico, quod cœpit anno 1626. tùm maximè nuper, quo Regi Casimiro, ferè ab omnibus deserto, fidem omnium ipsorumque Polonorum opinione majorem firmioremque præstitit, quæ Regi Regno-

a Prussia. b Cruciferorum ordo. c Prussorum desertio ab Ordine. d Albertus, Prussiæ Dux primus. e Prussia Regalis. f Dantiscum.

Dantiſcum[e], vulgò *Danzighe*, nobilisſimum Suevici maris Emporium, totius regni granarium, civitas dives & opulenta; mœnibus, foſſa ac vallo munitisſima. Secunda ab hac eſt ẟ *Torunium*, vulgò *Thoorn:* celebre quondam emporium, antequam Gedanum ad id faſtigium perveniret; nunc nundinis maximè clarum. ε *Elbingium*, vulgò *Elbing*, Anglorum opibus, qui pannis hic negotiantur, in ſingularem nitorem indies creſcit. Reliqua opida notiora ſunt, ζ *Mariæburgum*, firmiſſimum munimentum; η *Grudentia*, ϑ *Bromberga*, ι *Culmia;* hæc antiquiſſima & opulentiſſima quondam urbs: κ *Braunsberga* publico Jeſuitarum collegio famigeratum opidum.

Dantiſcum. Torunium. Elbingium. Mariæburgum. Grudentia. Bromberga. Culmia. Braunsberga.

III. Du-

Regnoque ſaluti fuit; certisſimum documentum, magnas & munitas urbes firmiſſima regnorum eſſe præſidia. Dantiſcum *Gymnaſio* etiam floret, viriſque nobilitate, prudentia & eruditione *c* in ſingulis abundat ordinibus, qui, in ſummo licet dignitatis gradu conſtituti, miram tamen omnibus oſtendunt ac probant comitatem & humanitatem *d*. Ad Viſtulæ oſtium eſt munimentum firmiſſimum, vulgò [a] *die Weiſſelmünde* dictum. Dantiſco Ortum verſus vicinum eſt cœnobium, [b] *Oliva* dictum, in quo Pax inter *Suecum* & *Polonum*, fœderatoſque *Cæſarem* & *Electorem* Brandenburgicum conciliata anno 1660.

HEKELII.

a Inclutô *Hevelianô* Nomine hactenus magis inclutum atque clarum redditum.

b *Et Bartholomæi Keckermanni.*

c Atque Autoritate.

d Vid. *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 157. fac. a. ut & *Quenſtedtii* mei candidè venerandi *Dialogus* de *Patriis Viror. illuſtr.* p. 256. Olim claruère in hâc Urbe laudabili tam in Cathedrâ Eccleſiaſticâ, quàm Gymnaſticâ docentes, *Joannes Botſaccus*, *Abraham Calovius*, *Joannes Maukiſchius*, & *Ægidius Strauchius*. Sed hodiè docent in Eccleſiâ *Conſtantinus Schützius*, *Salomon Mollerus*, *Andreas Barthius*, *Georg. Bauerus*, *Sam. Schelgvigius*, *Michaël Engel*, aliique Viri Pietate atque Eruditione verè inſignes. In Gymnaſiô v. *Joach. Hoppius*, *Jo. Petrus Titius*, *Wolfg. Roſteuſcherus*, *Frid. Butnerus* & *Frid. Chr. Bücherus.*

BUNONIS.

ẟ [c] *Torunium* probe munitum habet Gymnaſium, & pontem in Viſtula flumine *f*: Suecorum miles, quem in nupero bello acceperat urbs, poſt diuturnam obſidionem difficulter ejectus eſt à Poloniæ Rege anno 1658. & anno 1665. à Regis Poloniæ militibus interceptum eſt.

ε [d] *Elbingium*, ad lacum aquæ dulcis, vulgo *das friſche Haff*, ſitum, primùm florere cœpit, quum *Stephanus* Poloniæ Rex Dantiſcum obſidens negotiationes eò transferre ſtuderet: Quod idem molitus eſt Sueciæ Rex *Guſtavus Adolphus* bellum in Pruſſia gerens. Hodiè vero Angli Pannorum *Stapelam*, quam vulgò vocant, habent Dantiſci. Cæterùm Elbingium quoque Gymnaſio ornatum eſt.

ζ [e] *Mariæburgum*, ad Nogatum poſitum, arcem habet munitiſſimam, quæ olim Magiſtrorum Ordinis fuit ſedes. *g*

η [f] *Grudentia* ad Viſtulam eſt infra Culmiam.

ϑ [g] *Bromberga* cis Viſtulam eſt ad Broam fl.

ι [h] *Culmia*, urbs antiqua, apud Viſtulam infra Torunium ſita, jure municipali, quod per univerſam Pruſſiam habetur in pretio, in primis nobilis eſt.

κ [i] *Braunsberga* *h* ad Paſſariam fl. eſt. A Mariæburgo verſus Meridiem eſt [k] *Stuma*, ad quod pagus [l] *Stumsdorf*, qui tractatibus pacis inter Suecos & Polonos inclaruit.

HEKELII.

e Hujus URBIS nequaquam ſatis deprædicandæ Eccleſiæ Euangelicæ atque Gymnaſio Regio hôc tempore præſunt ſummâ cum laude *Andreas Kühnius* atque *Samuel Schelvigius*, Theologi ſubtiliſſimi ac multis Magnatibus apprimè grati.

f Patria eſt *Nicolai Copernici*, Mathematici celeberrimi, nati Ao. CHR. M. CCCC. LXXIII. denati verò ibid. Ao. Secul. ſequ. XLIII. Claret Urbs

a Weiſſelmünde. b Oliva cœnobium. c Torunium. d Elbingium. e Mariæburgum. f Grudentia. g Bromberga. h Culmia. i Braunsberga. k Stuma. l Stumsdorff.

Pruffia Ducalis. Regius mons. III. Ducalis λ Borusfiæ caput ac fedes Ducum eft μ *Regius mons*; vulgò German. *Koningsberg*, Pol. *Krolewic* urbs nobilis, & celebre maritimis mercimoniis emporium. Eft prætereà verfus Septemtrionem ultima ν *Memel*, arx munitiffima. Memel.

Caffubia. IV. ξ *Caffubiæ* Ducatus, inter Boruffiam ac Pomeraniam fitus, latior olim erat quam nunc patet. Quippe tota ea Boruffiæ pars, quæ

Urbs ob *Colloquium*, feu *Conventum*, inter diverfæ Religionis Chriftianos, fed fine fructu, *autoritate Regiâ Polonicâ* inftitutum, cujus Acta *Varfaviæ* A°. M. DC. XLVI. curiofè funt impreffa. In *Thorunenfem Confeffionem* extant *Animadverfiones* GEORGII CALIXTI A°. CHR. M. DC. LIV. in f. edit.

g Alioquin Civitas egregiè eft nobilis, quam *Maginus* Regalis Pruffiæ quod ibidem conficitur, Exteris quoque gratum eft.

h Olim quoque Emporium haud incelebre.

BUNONIS.

λ [a] *Ducalis Pruffia* verfus Orientem provinciam habet [b] *Natangiam*, finu aquæ dulcis, Pregelo, Aliâque fl. interceptam: in qua opida *Palga*, *Heilgenbeil*, *Brandenburg* & *Creutzburg*. Inde trans Pregelum verfus Septemtrionem fequitur [c] *Sambia* provincia ad cujus Occiduum & Boream latera mari Baltico cincta, Zephyro & Borea vehementiore fpirantibus, [d] *Succinum* feu *Electrum* copiofè colligitur. Ad Meridiem habet *Regium montem*; jacetque provincia illa Sambienfis inter duos lacus aquæ dulcis, quorum alter Regio monti vicinus vulgo *Das frifche Haff* dicitur; & alter Sinus *Curlandicus*, *das Curifche Haff*. Ex hoc navigia per Demam fl. in Pregelum commeant. A Dema fl. verfus Ortum ad Inftrum fl. ubi *Georgenburg* eft, extenditur [e] *Nadravia* provincia: & fupra hanc, [f] *Sclavonia*, ad utramque Croni in Lithuania ripam, *Tilfa* opido Pruffiæ ad Ortum æftivum extremo, & *Labia* & *Ragneta* fequitur. Hinc Ortum brumalem & Meridiem verfus, ad Lithuaniæ, Podlaffiæ & Mofcoviæ fines; [g] *Sudovia* & [h] *Galindia* provinciæ Pruffiam Ducalem terminant; perpetuis ferè folitudinibus & filvis horridæ, tametfi tenuibus opidis, *Olefco*, *Stradauno*, *Licca*, *Johansburg*, *Ortelsburg* & *Niedeburg* fparfim incoluntur. Introrfum verò ad Allæ ripam Orientalem eft [i] *Bartonia* provincia, Natangiæ & Warmiæ finitima, agris & opidis frequentibus cultiffima: & ad Occidentalem Paffatiæ ripam [k] *Pomefania*, provincia ampliffima, à Wefecâ in Draufum lacum illabente, ad Viftulam & Offam ufque pertinens. Caput ejus eft *Hollandia*; opidaque celebriora funt *Marienwerder*, Pomefanienfis Ecclefiæ cathedralis olim fedes; *Riefenburg*, Epifcopi olim proprium, *Rofenberg*, *Salfeld*, *Morung*, *Liebmul*, *Ofterrod*, *Hoenftein*, & in vicina [l] *Soffavia Gilgenburg*, & *Soldavia*.

μ [m] *Regius mons* ad Pregelum jacet, aula Ducali, & Academiâ, quam *Albertus* primus Dux Pruffiæ inftruxit An. 1544. *i* infignis *k*: tribus diftinguitur opidis, ex quibus Academiæ & templi cathedralis ac Epifcopi Sambienfis domicilium, undique Pregelus cingit; *Lœbnicum* verò & *Veterem Urbem* alluit; cui ad Boream *Principis Palatium* amplum & fplendidum, cum infigni Bibliotheca, (ex qua fuum Concilii Tridentini Examen collegit B. Chemnitius) colli impofitum adjacet.

ν [n] *Memmela* ad Croni five Memmelæ fl. & finus Curlandici oftia fita eft. Alter hujus Ducatus portus munitus eft [o] *Pillavia*, per quem naves in finum citeriorem; *das frifche Haff*, ac porrò Regiomontum, Elbingium, &c. eunt.

ξ Caffubiæ hujus qui agros incolunt, ex linguâ Venedorum cognofcuntur effe foboles.

HEKELII.

i D. 17. Aug.

k Primus Rector fuit *Georgius Sabinus*, Poëta celeberrimus, & *Martini Chemnitii*, redivivi illius *Lutheri* Matruelis. Claruêre olim in eâdem *Academiâ* æquè ac *Ecclefiâ Joannes Behmius*, *Jacob Bohlius*, *Bernhardus Derfchovius*, *Joan. à Geldern*, *Cœleftinus Miflenta*, uterque *Georgius* & *Andreas Mylii*, Parens & Filius, *Joam Papius*, *Levinus Pouchenius*, *Huldaricus Schœnbergerus*, Cœcus, *Fridericus Wagnerus*, *Paulus Weiffius*, Virique docti ac litterati alii. Sed hactenus claruit *Chriftianus Dreierus*, immò clarus eft non folùm in *Pruffiâ*, fed & in totâ *Germaniâ Martinus Kempius*, Vir valdè ac egregiè doctus, mihique amiciffimus.

a Pruffiæ Ducalis territoria. b Natangia. c Sambia. d Succinum. e Nadravia. f Slavonia g Sudovia. h Galindia. i Bartonia. k Pomfania. l Soffavia. m Regius mons. n Memmela. o Pillavia.

quæ circa Vistulam *Pomerellia* nunc dicitur, Cassubiæ Ducibus antè parebat. At ejus quæ nunc *Cassubia* nuncupatur, caput est *Conicia*, Polon. sive Cassubiis incolis *Chonitza*, German. *Konitz*. Reliqua opida sunt *Slochow*, *Butow*, *Lavenburg*. Conicia. Slochow. Butow. Lavenburg.

V. *Archiepiscopatus* in universo regno sunt tres, *Gnæsnensis*, *Leopolitanus* & *Rigensis*. Episcopatus XVI. *Academiæ duæ*, Cracoviensis & Regiomontana. Episcopatus & Academiæ Polonici Regni.

CAP. XXVIII.

Moscoviæ sive Russiæ Albæ Magnus Ducatus.

I.

Ultimæ Europæ regio est [α] *Russia Alba* sive Major, omnium vastissima; inculta, ac paludibus sylvisque invia. Eadem [β] *Moscovia* à capite suo. Gens ipsa rudis, perfida, servituti supra modum addicta, vulgato nomine nunc *Moscovitæ* appellantur. Russia sive Moscovia.

II. Finitur ipsa regio à *Septemtrione* mari concreto [a]; ab *Ortu* iisdem finibus, quibus Europa, hoc est, *Obio* ac *Tanai* amnibus; à *Meridie* Tanai minore, vulgo *Donetz*, Desna & Psola; ab *Occasu* Borysthene & Narva, lineaque inter horum fontes ducta. [1] Fines Russiæ.

III. *Lon-*

BUNONIS.

α *Russia* ista *Alba* dicta videtur, partim quòd incolæ colorem istum præferant: partim quod nivibus campi cooperti diutius quàm alibi durent, & inspectantibus omnia alba repræsentent, ut etiam in naturam animalium color iste transeat. Siquidem ibi lupi, ursi, lepores, vulpes, aliaque animalia inveniuntur alba, quæ aliis in locis nata alium solent habere colorem. Cæterùm Russia ista, quæ trans Borysthenis fontes est, Starovolscio *Russia Nigra* appellatur.

β *Moscorum* seu *Moscovitarum* nomen huic Russorum parti ab arce & flumine *Mosqua*, in Occam & Wolgam se exonerante, tribui cœptum est, tertio abhinc seculo, quum *Johannes* quidam Dux, Danielis filius, sedem suam ibi constituisset, cujus posteri suo quodam fato crescentes, vicinos Russorum populos in multas ditiones divisos, & feraliter inter se dissidentes, paulatim connubiis, successionibus, vi & fraude sibi adjunctos, longè Moschis nobiliores & potentiores, imperio suo subdiderunt. Unde Moschorum nomen in omnes illis subjectas nationes, quarum nomina in titulo suo annumerare magni Moscoviæ Duces solent, propagatum est. *Chytræus Chronic. lib.* 1.

HEKELII.

a Seu *glaciali*.

b Conf. *Martini Cromeri* Lib. 1. de *Origine* & *Rebus Gestis Polonor*. c. IX. p. 15. ut & *Petri Petreji de Erlesundâ* Pars 1. *Historiæ Muscoviticæ* p. 3.

REISKII.

1 Muscovia quidem hisce terminis, qui ab Auctore nostro figuntur, [a] Imperium vero Muscoviticum, quod supra Europæis annumeravimus, neutiquam iis coercetur. Hoc enim ortum si respicias, à duobus regnis, Casanensi & Astrachanensi usque ad Persiam & mare Caspium, sin septemtrionem, ab Lithuania usque ad glacialem Oceanum, & ultra Tartariam Asiaticam excurrit, neque limites ullos hoc ibidem pati: Belgæ referunt. Gens ipsa & regio unde ortum nomenque ceperit, disquiritur. [b] Bocharto credibile fuit in Phaleg Lib. III. c. 13. ab ראש ומשך, i. e. *Rhos* & *Mesech* Ezech. c. XXXVIII. v. 2. i. e. *Rossis* & *Moschis*, *proxi-*

a Imperium Muscoviticum. b Muscoviæ origo ultima,

Magnitudo. III. *Longitudo* summa inter promontorium *Litarmin*, vulgo *Cæpo Obii*, & *Psolæ* confluentem, ad opidum *Czerkaßy*, implet milliar. German. CCCLXXX. Latitudo inter *Corelenberg* opidum in confinio Finlandiæ, & Obium flumen, juxta opidum *Lepin*, mill. CCC. γ

Russiæ Ducatus. IV. Dividitur in complures Ducatus ac provincias, quæ plerumque à præcipuis urbibus denominantur. Ducatuum princeps est *Moscovia*, incolis *Moskwa*; cæteri, δ *Wolodimir*, ε *Mosaysko*, ζ *Twer*, η *Ruszowa*, θ *Nißy Nowogrod* c, id est, inferior Novogardia, ι *Rezan*, κ *Wo-*

proximis Araxi populis, descendisse Russos & Moscovitas, gentes in Europæa Scythia celeberrimas. Istud è Geographo Nubiensi & Tzetze comprobat, qui Scythas Tauricos Ῥῶς *Rhos* vocavit; Roxolanos Plinius & Ptolemæus tanquam ab Rossis Alanisque medios; Moschos Asiaticos item Strabo atque Pomponius. a Sin Sclavicam historiam sequamur, tum *ab Russo Lechi Czechique fratre* origines deducemus proximas, quia remotas ex antiquis Auctoribus constituimus. b Gens autem diu ethnico squalore fœda, interque Duces suos ab secul sexto A.C. 550. circiter obscura latuit, donec *Wlodimierus Constantinopoli baptismum & Basilii nomen ab Imp. Græco A. 961. susciperet*: Hinc Russi Græcam Ecclesiam hodieque sub Patriarcha proprio sectantur. Quot vero regna, ducatus, & provincias hodierna Moscovia complectatur, Olearius in Itiner. Muscovit. multis capitibus, tituloque Czaris bene longo addito declarat. c Moskua vero tantæ non est amplitudinis, quantam Cluverius illi attribuit, post tot excursiones bellicas & vastitates Tataricas non minus quam Polonicas, itemque post tot incendia fortuita eaque gravissima: Urbs enim ipsa ex vicis pluribus pagisque in corpus ligneum confusum coaluit, ac *Londinum una cum suburbio æquat*, Anglis qui adfuerunt, testantibus. Tota Russia vino, vitibus, cervis, & carpionibus caret: Feris aliis & piscibus abundat: d Incolæ sementem *Junio inchoato* faciunt, quam continuus solis æstus, tam subito maturat, ut *post octo hebdomadas adultumque* Julium metant. De cæteris rebus Russicis observatu dignis confer Ægid. Flescher Anglum; de Religione Muscovitica Joh. Fabrum, Alex. Rossum, & B. Gerhardi atque Danhaueri Dispp.

BUNONIS.

γ Ex quo Sueci magno Moscoviæ Duci Ingriam & Careliam extorserunt, Russia ista magnitudinem illam versus Occasum hodie non habet. At versus Ortum Ducis istius imperium Europæ limites transgreditur.

δ In *Volodomiriensi* Ducatu e *Volodomiria* civitas XXXVI. milliaribus *d* Moscoviâ distat.

ε f *Mosaiska* XVIII. milliar. commun. ab eadem jacens Moscovia ad Smolencensem pertinet Ducatum. *e*

ζ *Tweriensis* Ducatus inter Rusoviensem & Volodomiriensem est ipsa urbs g *Tueria f* à Moscovia versus Occasum Solis æstivum jacet XXX. mill. Germ. *g*

η h In *Rusoviensi* est quoque i *Taropiecz* civitas.

θ k *Novogrodiæ Inferioris* Ducatus caput est ad Occæ & Volgæ confluentes C. milliar. commun. à Moscovia. *h*

ι *Resanensis* Ducatus inter Occam & Tanaim fluvios jacet, in quæ l *Resan*, m *Colluga* ad Occam fl. n *Tulla* ad Upæ & Tullæ confluentes, o *Odojum* sive *Odo* castrum ad Tullæ & Occæ confluentes, à quo Meridiem versus est locus palustris p *Msenеck* LX. milliar. à Moscovia jacens castrum dirutum, quod vicinorum asylum esse solet à Tattaris metuentium. *i*

HEKELII.

c Seu aliis *Nowogorod*.

d *Polonicis*.

e Hunc *Joannes*, prædecessor *Basilii* Ducis *Alexandro*, *Polonorum* Regi per vim eripuit.

f *S. Twerda*.

g *Maginus* dicit, hanc Urbem *Moscoviâ* longe majorem atque magnificentiorem esse.

h Hic Ducatus *Volodomiriæ* nequaquam cedat fertilitate.

i Hujus Ducatus Titulum Magnus Dux assumit. Et hæc Provincia, s. Ducatus, omnibus Moscoviæ Provinciis, seu Ducatibus, verè est ferti-

a Muscoviæ origo proxima. b Muscovia Christiana. c Moskua. d Russiæ fertilitas. e Volodomiria. f Mosaiska. g Tweria. h Ruszowa. i Taropiecz. k Novogrodia infer. l Resan. m Colluga. n Tulla. o Odojum. p Msenеck.

ϰ Worotin, *λ Smolensko*, *μ Bielska*, *ν Pleskow*, *ξ Weliki Nowogrod* k, hoc eſt, Novogardia magna, *ο Bielejezero*, *π Jaroſlaw*, *ϱ Swiera.*

fertilior. Heîc enim, ut ajunt, ſingula Grana, Frumenti binas quandoque, pluresve Spicas proferant, quarum Culmi tam denſè accreſcant, ut nec Equi facile tranſire, nec Coturnices inde evolare poſſint. Datur & ibi magna *Mellis*, *Piſcium* atque *Avium* copia, nec *Feræ* deſunt, *Aſpreoli* inprimis, *Hermelli* atque *Caſtores*. Fructus Arborum cæteris *Moſcoviæ* Fructibus longè nobiliores ſunt. Gens à audaciſſima atque bellicoſiſſima eſt.

BUNONIS.

ϰ *Vorotinenſis* Ducatus caput a *Vorotina* XXXIX. milliar. à Moſcovia *l* jacet.

λ *Smolenſcenſis* Ducatus L. milliaria patens ad Boryſthenem eſt. In eo præter b *Smolenſcum* urbem ſunt oppida illuſtria c *Drohobus*, d *Viſma*, & e *Moſaisko*. *Smolenſcum* à Moſcovia LXXX. abeſt milliaria *m*, in editiore loco poſitum, muro ſex cubitos lato, LII. turribus firmum, ſpeculam & propugnaculum in medio urbis habet in monte excelſiore. Urbs hæc à *Baſilio* Moſchorum Duce capta eſt anno 1514. die 30. Julii quum illa ante centum annos eodem menſe, in Vitoldi Lithuanorum Ducis poteſtatem primum veniſſet. Sed Sigiſmundus III. Poloniæ Rex Anno 1611. eam recuperavit. Anno demum 1632. medio Novembri à Moſcovitis cœpta eſt obſideri; eamque fortiter ſuſtinuit obſidionem, donec ſequenti anno Uladiſlaus IV. Polonorum Rex cum exercitu adventans ſpem liberationis oſtenderet: ac tum ipſi obſeſſores Moſcovitæ à Polonis obſeſſi, in eas redacti ſunt anguſtias, ut liberum diſceſſum ſupplices peterent, & à clementiſſimo Rege impetrarent, diſceſſerunt primo Martii 1634. Attamen An. 1654. à Moſcovitis oppugnata, & capta eſt urbs illa & ab iisdem hodie tenetur.

μ Inter Livoniæ & Lithuaniæ confinia eſt Ducatus f *Bielska*, cujus civitas *Bielska*, haud procul à fl. Duna, LX. mill. à Moſcovia.

ν *Pleſcovienſis n* Ducatus caput g *Pleskovia*, Ruſſis vocatur *Pskow*, ad *Pskowam fl.* haud longè à lacu eſt; qui *Peipus* vulgò dicitur XXXVI. milliaribus à Novagardia ſita, per civium diſcordiam *o* in Moſcovitæ venit poteſtatem. Anno Chriſti 1509. olim urbs libera ſola in toto Moſcovitæ Imperio muris cincta, & in tres partes diviſa, quarum ſingulæ ſuis clauduntur mœnibus.

ξ *Novogrodienſis p* Ducatus habet h *Novogrodiam magnam*, ampliſſimam olim & potentiſſimam *q* totius Ruſſiæ civitatem, XL. milliaribus à Nerva Livoniæ portu, XXXVI. à Pleſcovia, CXX. à Moſcovia ad Lowatam fl. ſitam. Emporium olim fuit celebre, ab Hanſæ Teutonicæ mercatoribus frequentatum; ſed inde per tyrannidem & injuriam ipſius *Ducis Johannis Magni*, qui primus ſe totius Ruſſiæ ſcripſit Monarcham & Johannis Crudelis fuit avus, ejecti ſunt ann. 1494. quum urbem illam per ſeptem annos bello fatigatam cepiſſet anno 1477. De hac ipſa urbe Ruſſis proverbium eſt: *Quis contra Deum valet, & magnam Novogardiam?* Circa initium noſtri ſeculi capta nihilominus eſt à Suecis haud ita magna manu.

ο i *Bielejezero r* ad ſtagnum *ſ* album haud procul Novogardia eſt. Ejuſdem nominis arx *t* in ſtagno albo condita eſt; quo belli tempore theſauros ſuos reponit Magnus Moſcoviæ Dux. *v*

π k *Jaroſlavienſis* Ducatus ad Volgam eſt, ut & ipſa urbs. x

ϱ l *Severienſis* Ducatus finitimum habet ab Ortu Verotinenſem & Reſanenſem Ducatus; à Meridie campeſtria deſerta, à quibus per *Sem fl.* diſtinguitur; ab Occaſu Lithuaniæ eſt conterminus; à qua Boryſthenes eum dividit: à Septentrione Smolenſcenſem & Moſcoviticum Ducatum attingit. Habet civitates m *Novogrod*, n *Sewerski*, o *Czernikow*, p *Potiwolo*. Hunc Ducatum Moſcoviæ Dux, Johannes Magnus modò memoratus, ſub ſuam redegit poteſtatem.

HEKELII.

k Nowogorod.
l Tribus verò à *Collugâ*.
m Polonica.
n Vel *Pskonienſis*.
o Proditione nempe *Sacerdotum*.
p S. Novogardienſis.
q Nobiliſſimam, locupletiſſimam.
r Seu *Biolyſezo*.
ſ S. Lacum.
t Inexpugnabilis.
v Vid. §. V. Cap. huj. Hic Ducatus totus Benè eſt paluſtris, ac ſylvoſus, unuſque ex Titulis

a Vorotina. b Smolenſcum. c Drohobus. d Viſma. e Moſaisko. f Bielska. g Pleskovia. h Novogrodia magna. i Bielejezero. k Jaroſlavia. l Severienſis Ducatus. m Novogrod. n Sewerski. o Czernikow. p Potiwolo.

Principatus & Provinciæ. ra. Principatus, σ *Roſtow* & τ *Suſdal.* Provinciæ, *Wolsko*, υ *Corella*, φ *Wologda*, χ *Uſtiug*, ψ *Dwina*, ω *Wiatka*, α *Jughora*, β *Petzora*, γ *Condora*, δ *Permen*, ε *Czeremyſſi Nagorni*, ζ *Czeremisſi Longowi*. η *Mordwa*, θ *Kargapole*, ι *Megrina*.

IV. Urbes in hac regione cunctæ conſtant ligneis ædificiis, ac luto illitis: amplæ quidem ſunt, ſed quarum viis ſæpe latiſſimi campi intercedant. Caput imperii eſt κ *Moskwa;* urbs ſupra modum atque fidem magna, ut quæ quadraginta unum & quingenta ædificiorum

Magni Ducis Muſcovitæ, & à *Muſcoviâ* tam abeſt, quàm à *Novogardiâ Magnâ*, centum nempe Mill.

x Hic Ducatus olim aſſignabatur *Secundo Genitis* Ducis *Moſcoviæ*, ſed *Joannes Baſilides*, *Moſcoviæ* Dux redegit eos in ſervitutem, Reditû eorum & Titulum nunc habens.

BUNONIS.

σ a *Roſtovia y* à Jariſloviâ verſus Meridiem eſt XXXIV. milliatibus à Moſcovia diſtans.

τ b *Suſdal* inde verſus Ortum ad Cleſmam fl. z

υ c *Corelia* hodie in Suecorum ditione eſt.

φ d *Wologda* ad Septemtrionem eſt.

χ e *Uſtiuga* ad Jugam fl. eſt.

ψ f *Dwina a* eſt ad Duinam fl. unde nomen habet. *b* g *Wiatka* ad Orientem jacet ubi opidum h *Wetkal*.

ω i *Jughoria* habet k *Juhri* opidum; Unde olim Hungari prodiiſſe feruntur *c*.

β l *Pietzora* inde verſus Septemtrionem, ubi ejuſdem nominis opidum & flumen eſt.

γ m *Condora* itidem verſus Septemtrionem ad Turam fl. ubi n *Wirchaturia* opidum.

δ o *Permia* à Condora verſus Meridiem eſt; ubi *Permavelick* op. At porro in his partibus Septemtrionalibus remotiſſimæ Europæ provinciæ ſunt p *Sibiria*, cujus caput q *Tobol* civitas. r *Obdora* ad litus ſeptemtrionale eſt.

ε ſ *Ceremiſſi* regni Caſani Tattari appellantur *d*: ac t *Nagorni*, quod montana incolunt: ſicut

ζ v *Ceremiſſi Longowi* à fœnorum ſtruibus dicuntur.

η x *Mordwa* ad Meridiem eſt Reſaniæ vicina.

θ y *Kargapolia* à Moſcovia verſus Septemtrionem jacet.

ι Sicut & z *Megrina*. Supererat a *Claletz* provincia, quæ *Caſan* regnum Tartari in Aſia attingit.

κ Urbs illa diviſa eſt in quinque partes, quarum 1. eſt *Kremelena-gorod*: id eſt, aula Imperatoris. 2. *Kitay-gorod*, id eſt, urbs media. 3. *Tzar-gorod*, id eſt, urbs Cæſarea. 4. *Skorodom*, id eſt, urbs exterior. 5. *Streletzka Sloboda*, id eſt, vicus militaris. Arx in ea dupla eſt, *Kytaygorod* & *Bolſagorod*; quas ab una parte *Moſqua* fl. ab altera *Neglina* fl. alluunt. Ad Sagittæ jactum inde eſt curia, quæ *Opryzna* dicitur, id eſt, ſeparata habitatio, à *Johanne Baſilide*, anno 1564. exſtructa, in qua Magnus Dux cum præſidio *XXM.* ſatellitum ſolitus eſt habitare. Pro his, & exteris ad potandum proclivibus trans Moſquam fl. opidum *Nialeuki* exſtruxit, ubi illis ad nauſeam uſque potare eſt conceſſum.

HEKELII.

y S. Ruſchovia.

z Clarebat olim Caſtrô ejuſdem nominis, & Civitate ubi Sedes erat Epiſcopalis. Hactenus verò à continuis *Tartarorum* incurſionibus ita devaſtata eſt, ut ejus Veſtigia vix videas.

a Ruthenicè Binos ſignificans.

b Incolæ victum ex *Piſcibus*, *Feris* & *Ferarum* pellibus quærunt, quibus omnis generis abundant. In maritimis hujuſce Regionis Locis *Urſos albos*, & eos pro majori parte in Mari degentes reperiri dicunt, quorum Pelles in Moſcoviam ſæpius deferuntur.

c Inde & Indigenæ. Pelles pro Tributô Principi *Moſcoviæ* ſolventes linguâ adhuc utuntur *Ungaricâ*.

d Hi Populi in vaſtis Sylvis ſine ullis ædibus habitant, propriam Linguam habentes & ſequentes dogma *Mahumeticum*. Omnes tam *Viri* quàm *Fœminæ* ſunt curſu velociſſimi, nec non Sagittarii perfectiſſimi, Arcu nunquam è manibus depoſitô, quô adeò oblectantur, ut etiam Filiis cibum non præbeant, niſi præfixum Scopum ſagittâ feriant. Ferinâ Carne & *Melle* magnâ ex parte victitant, Pane rarenter veſcentes. Pellibus veſtiuntur, quas etiam pro Tributô Magno Duci pendunt.

BUNO-

a Roſtovia. b Suſdal. c Corelia. d Wologda. e Uſtiuga. f Dwina. g Wiatka. h Wetkal. i Jughoria. k Juhri. l Pietzora. m Condora. n Wirchaturia. o Permia. p Sibiria. q Tobol. r Obdora. ſ Ceremiſſi. t Nagorni. v Ceremiſſi Longowi. x Mordwa. y Kargapolia. z Megrin. a Claletz.

rum millia complectitur. Arx est in ea magni Ducis, quem incolæ *Czar*, id est, Imperatorem vocant, Domicilium viginti millium hominum capax; quos præsidii causa Magnus Dux perpetuo alit.

V. Reliquæ urbes sunt totidem ferè, iisdemque nominibus, quot Ducatus ac provinciæ. Quarum λ *Wolodimir* caput erat antè Imperii. μ *Vstiug* celeberrimum totius Russiæ in mediterraneis emporium. Maritima emporia sunt ν *S. Nicolai* & ξ *S. Michaëlis Archan-* Wolodimir. Ustiug. S. Nicolai. Archangeli op.

BUNONIS.

λ a *Wolodimiria* Russiæ caput *e* erat ante Moscoviam urbem. *f*

μ b *Vstiug* memoratum est hoc ipso capite. *g*

ν c *S. Nicolai* opidum ad sinistrum Duinæ fl. ostium est, quo in mare Album se exonerat.

ξ Ad ejusdem Duinæ ripas d *Archangeli* opidum jacet. Reliquæ Moscovitici Imperii civitates illustriores sunt modo memoratæ, *Novogardia*, *Plescovia*, *Tveria*, *Smolenscum*, & *Vologda* centum à portu S. Nicolai distans milliaribus. e Moscovitica tellus, sub rigido posita cœlo, fert tamen cannabis, lini & mellis magnam copiam *h*. *Pelles* pretiosæ inde exportantur. *Duina* fl. sicut Nilus agros vicinos inundatione sua fœcundat. Equos habet parvos, sed generosos, & falcones optimos. Lupi fere omnes ibidem sunt nigri, ac ea de causa terribiliores. f Cæterum Duces aut Comites, qui Dominium utile in bonis feudalibus liberum possideant, & ad hæredes eadem transmittant, in Russia ista nulli sunt. Addicit quidem Magnus Dux nonnullis pagos & agros, sed rusticorum operis nihilominus utitur, & quum libet, rursus adimit, adeò ut absolutam in subditos omnium rerum habeat imperium, & instar Numinis à subditis colatur; eique obedientia omnibus in rebus, absque ulla recusatione præstetur. Nam quicquid ille agit, aut molitur, quantumvis sit iniquum, Dei voluntate ac nutu geri existimant. g Nobilis à Duce, aut rusticus à nobili fustigatus insuper gratias agit, quod Dominus servum suum ita emendare dignatus sit. Summum religionis & pietatis studium præ se ferre princeps Moscorum, ipsiusque proceres videntur, dum singulis diebus ordinarias preces suas absolvunt, & templa sua creberrimè adeunt. h *Episcopi* in universo Moscorum imperio sunt XI. quos *Vladiccas*, id est, OEconomos & dispensatores suâ linguâ nominant: sacerdotes verò seu presbyteros, *Poppos* & *Archipoppos*. Horum *Metropolita*, qui à Constantinopolitano Patriarcha olim confirmabatur (nunc à solo Magno Duce delectus per duos aut tres episcopos consecratur, ac quum libet Principi, removetur) *Moscoviæ* residet. *Archiepiscopi* metropolitæ subjecti sunt *duo*, alter *Novogardiæ* Magnæ, alter *Rostovii* sedet. Reliquorum octo Episcoporum sedes sunt; *Smolenscum*, *Casanum*, *Tueria*, *Resania*, *Susdalia*, *Vologda*, *Columna*, & *Cortiza*. Eliguntur autem Episcopi ex monachis, veluti sanctioris vitæ hominibus, quorum monasteria frequentissima in Moscovitico Imperio sunt; omnia tamen ejusdem vestitus & ordinis, cujus D. Basilium autorem referunt. i Christianam enim religionem à Græcis Rusi primùm acceperunt circa annum C. 980. quum Anna, soror Imperatoris Constantinopolitani, *Vlodomiro* Russorum principi Kyoniæ sedem habenti, nupta esset. Episcopi verò suas diœceses raro aut nunquam ipsi invisunt, ne quam suspicionem conspirationis cum subditis præbeant tyranno; sed in monasteriis ἡγεμόνας seu præpositos, & in opidis quibusdam laicos, vitam sacerdotum observantes, habent. In scholis legere duntaxat & scribere docentur pueri; nec Academiæ aut collegia in universo existunt Imperio Moscovitico; tum ut hæreseon, quas per eruditionem excitari putant, occasiones præcidatur; tum, ne Principe ipso sapientior aut doctior quis videatur. Quem solum omnia, præsertim ad omnium gentium religiones pertinentia, scire, & omnes modos ac difficultates uno verbo posse expedire, subditis persuasum est. Conjugalis amor plerumque frigidus est; quoniam sponso copia non datur suæ videndæ sponsæ, nisi post nuptias. Quartâ demum uxore defunctâ non licet viduo quintam ducere. Divortia permittunt. Morienti testimonium datur vitæ actæ à sacerdote scriptum, ut divus Petrus, cœli janitor, eo viso, statim *intromittat tale offerentem i*. Moscis versus Meridiem finitimi, & jam perpetui ferè illorum hostes,

a Wolodimiria. b Ustiug. c S. Nicolai op. d Archangeli op. e Moscovitici soli natura. f Moscovitarum proceres. g Moscovitarum mores. h Moscovitarum Episcopi. i Moscovitarum Religio.

changeli opida, à Belgis, Anglis, & Germanici Suevicique maris accolis frequentata. In opidum *Bielejezero*, quod in lacu conditum; bello ingruente, thesauros Magnus Dux abscondit. Sunt præterea Magni Moscoviæ Ducis imperio subjectæ Tattarorum quædam nationes Asiaticæ, de quibus postea in ipsa Asia.

Bielejezero.

stes, olim patroni & superiores Domini erant, *Crimei Tattari k. De rebus Moscoviticis plura cogniturus legat comment. Pauli Jovii de legatione Basilii M. & commentarios rerum Moscoviticarum Sigismundi ab Herberstein. l*

HEKELII.

e Ac Metropolis.

f In quam deinde *Johannes*, *Danielis* Filius, Magnus Muscoviæ Dux, sedem suam transtulit.

g Sed ego hôc loco adjiciendum esse existimo, quod non solum in hâc Urbe, sed & in ipsô totô Ducatu *Panis* usus omnino rarus & propemodùm nullus sit. Ideoque Incolæ pro Cibô utuntur Feris & Piscibus.

h *Vitem* non producit neque *Oleam*, *Cerasis* quoque ac *Nucibus*, præterquam *Avellanis*, caret. Aliorum generum Fructûs profert; verùm insuaves. Segetes asperrimô frigore diuturnæ Hyemis rarò maturescunt. Ideoque in Hypocaustis manipulos deficcant.

i Vid. de Gentis huj. *Religione*, *Sacrificiis*, *Nuptiarumque* ac *Funerum Ritu* Liber Singularis *Spiræ* Ao. CHR. M. D. LXXXV. in 4. exc.

k De *Bellô Moscoviticô Stephani Regis* editus est Tractatus ab *Henricô Heidenstein* Basil. 1588. in 4. descripsitque Narrationem *Legationis Zbaravianæ* & *Rerum apud Ottomannos* Ao. CHR. M. DC. XXII. *gestarum Samuel Kuscewiz* Dantisc. Ao. XLV. huj. Secul. in 12.

l *Varios Muscovitarum Rerum Scriptores*, eosque *Francof.* ad *Mœn.* A. CHR. M. DC. in fol. exc.



LIBER

LIBER QUINTUS.

CAP. I.

Summa Asiæ descriptio.

I.

EXplicatis omnibus Europæ partibus, tempus est *Tanaï* trajecto Asiam ingredi. Hæc quippe Europæ connexa, imo innexa, cum & *Scythæ*, *Asiatica* gens, in Europam amplissimo tractu protendantur, & *Sarmatæ*, gens Europæa, ultimos fines in Asiam non minori tractu extendant. [a]

II. Ipsa terra *Asiæ* ab initio rerum omnium nobilissima; ut quæ prima genus mortalium intra se conspexit & in alias mundi partes emisit. Prima gentium, ritus, sacra, mores, rationemque vivendi alias docuit. Hæc denique est, quæ Deum ipsum humana specie tulit. Dictam Græcorum alii volunt ab *Asia* Nympha, Oceani & Tethyos filia, Japeti conjuge [b], alii ab *Asio* Manei Lydi filio. Asiæ nobilissima terræ pars. Unde dicta.

III. *Fines* sunt *ab Septentrione* Oceanus Scythicus; ab *Oriente* mare Eoum; *à Meridie* mare Indicum, sive Rubrum; *ab Occidente* Sinus Arabicus, & Isthmus qui est inter Sinum Arabicum & Mare Internum: atque inde maria Phœnicium & Ægæum, Propontis, Pontus, Mæotis lacus, Tanais amnis & Obium flumen. Fines.

IV. *Longitudo* ejus summa est inter Hellespontum & Malaccam extremum Indiæ emporium mill. Germ. cIↄ CCC. *Latitudo* inter fauces Arabici Sinus & *Tabin* promontorium, quod est ad fretum *Anian*, mill. cIↄ CCXX. [1] Magnitudo.

V. *Di-*

HEKELII.

a De hâc TERRÆ Parte, ejusque Provinciis extat præter PII IIdi *ASIÆ Descriptionem*, BARTHOLDI NIHUSII *Tractatus Chorographicus*, A°. huj. Sec. 58. in 8. f. publicæ luci expositus. Extat & JOANNIS BAPTISTÆ GRAMMAYES *ASIA*, sive *ASIATICORUM Gentium Historia* A°. ejusd. Sec. 11. *Antverpiæ* in 4. f. prelo subjecta. Sed *potiores ASIÆ Fluvios* lepide descripsit BOISSARDUS Lib. I. Eleg. XXI. à v. 169. usque ad. v. 202. Habitatores ac Incolas ASIÆ, quod hæc Regio sit clementissima atque temperatissima, excellenter formosos & probè coloratos esse, iis, qui pedem saltem è Patriæ limitibus trepidè fixerunt, etiam notissimum esse existimo. Hæc REGIO quomodò à *Regibus MACEDONUM* sit propriè occupata, docet ex *Strabonis* Lib. XII. GEOGR. *Hippolytus* à *Collibus* Cap. II. in *Princ*. p. 7.

b *Promethei* Matre.

REISKII.

1 a Nomen Asiæ inter veteres Græcos & Romanos æquivocum significationem variam, ipsa regio

Asiæ Divisio antiqua. Majoris Asiæ provinciæ. Asiæ minoris provinciæ.

V. *Divisa* fuit olim universa in *Majorem* & *Minorem*. Regiones quas *Major* complectitur sunt istæ, *Sarmatia Asiatica*, *Scythia Asiatica*, *Serica*, *Sinæ*, *Indiæ*, *Insulæ* ad *Indias*; in Continenti rursus *Gedrosia*, *Carmania*, *Drangiana*, *Arachosia*, *Sogdiana*, *Paropamisis*, *Bactriana*, *Hyrcania*, *Margiana*, *Parthia*, *Persis*, *Susiana*, *Media*, *Albania*, *Iberia*, *Colchis*, *Armenia*; *Mesopotamia*, *Assyria*, *Babylonia*, *Arabia*, *Syria*, *Palæstina*, *Phœnice*, *Cilicia*, *Cappadocia*, *Galatia*, *Pontus*, *Bithynia*, *Pamphylia*, *Lycia*, & Insula *Cyprus*. In Minori sunt hæ: *Phrygia*, *Mysia*, *Lydia*, *Caria*, *Æolis*, *Ionia*, *Doris*, & Insula *Rhodus*.

Nova Asiæ divisio.

VI. At hodie tota Asia in *quinque* potissimùm dividitur partes; quarum *I. Tartaria*; *II. China*; *III. Indiæ*, sub quibus insulæ adjacentes; *IV. Persarum* sive *Sophorum* imperium, sub quo comprehenditur *Armuziæ* peculiare regnum; *V. Turcicum Imperium*. 2

C A P.

regio diversas quoque partitiones sustinuit: Omnes producere in præsenti, aut notationem nominis longam conficere supervacuum erit. Valeat Græca eademque fabulosa vocis origo quam Auctor attulit: Illa propius ad verum accedit, quæ Bocharto & Spanheimio placet. a Nam quæ cum Asia proprie dicta sive minor ex sensu veterum *magna peninsula*, *inter Africam Europamque medio loco* sita extet, verosimilius erit, Asiam à Phœnicio חצי *Asi*, vocabulo deduci, quod *medium* sonat. Recte Pomponius Mela inquit Lib. I. c. 2. *minorem Asiam Romanis æquoribus mediam excipi*: Eusthatius ad Dionis. s. post. v. 27. eam cum Europa & Libya collatam μέσηγαμφεῖν ἔχειν διάθεσιν, i. e. *medium inter illas habere situm*. Itaque nomen ab Asia minori transiit ad majorem, quæ prima humani generis ab mundo condito diluvioque parens, prima Paradisi ac veræ, quam Semus constituerat, ecclesiæ sedes, prima coloniarum omnium, quotquot per orbem hinc omnem prodierant, origo fuit.

REISKII.

2 Mirum dictu est, quam Geographi recentiores in b Asia dividenda, hujusque partibus diffideant: Sunt quibus bimembris in *Citeriorem* sive *Septentrionalem* respectu Caucasi, & *ulteriorem* sive *Australem* divisio: Sunt quibus alia in *continentes terras* & *insulas* partitio cum Petro Valleo placuit: *Nostro* Auctori sua pro *quinque partibus* majoribus probatur, quæ tamen ipsa obscurior & imperfecta non omnem Asiam æquat. c Itaque *pro Imperiis*, *regnis*, & *principatibus* quam alii partitionem amant, hanc in præsenti quoque tenebimus. Huc ergo ex Europæis duo pertinent; (1.) *Turcicum* longe lateque patens, (2.) *Muscoviticum* imperium, per Tataricas & septentrionales terras Asiaticas, Lucomoriam, Tingœsam, pluresque alias productum, (3.) *Tatarico-Chinense* inter cætera, si Kirchero fides habebitur, vastissimum, (4.) *Indicum* magni Mogulis è Tataria ortum, (5.) *Persicum*. Porro *regna bene multa* occurrunt *Indica*, per continentem ac Insulas extensa. Ut sunt Kunkam Narchsingæ, Mulabariam, Pegusiam, Japoniæ Zeitom, Sumatræ, Bantam &c. *regna* itidem *Lusitanico Hispanicoque regi* cum Philippinis itemque amplissima *Dominia Belgio confœderato* & hujus Indicæ societati subdita. *Principatus* præ cæteris clarent, (1.) *Geurgianorum*, (2.) *Arabum Phylarcharum*, (3.) *Drusorum*, (4.) *Christianorum in monte Libanon*, (5.) *Sidonius*, (6.) *Gentium aliarum* sub Turcico Indicoque Imperio libertatem sibi tuentium: De singulis distinctim explicabitur.

a Unde dicta. b Asiæ divisio & partes. c Imperia, regna & principatus.

CAP. II.

Scythia Asiatica & Sarmatia Asiatica; item Serica & Sogdiana.

I.

PRima igitur Asiæ, post Tanaim, est *Scythia* ipsaque gens Scythæ, quos Persæ *Sacas* appellavere à proxima gente: antiqui *Arimeos* dixerunt. In Europam usque ad Istri ostia extendi, supra demonstravimus; ubi etiam fines eorum explicuimus. [1] Scythia Asiatica.

II. At *Scythia Asiatica fines* habet, ab *Occasu* eosdem quos ipsa Asia atque Europa: ab *Septentrione* mare Scythicum sive Concretum ad *Tabin* usque promontorium; ab *Ortu* mare Eoum, & Auxatios Casiosque montem, quibus à *Serica* hodie *Catajæ* regno disterminatur; & *Ottorocoram* montes, quo à Sinis sive Chinensibus discernitur: à *Meridie* Emodos montes, quibus ab Indiis; & *Sogdia Oxiaque* juga, quibus à Persarum submovetur imperio; dein mare Caspium; mox *Caucasum* montem, quo ab Albania; & *Coracem*, quo ab Iberia & Colchide separatur. Ejus fines.

III. *Longitudo* ejus atque Latitudo nobis in Europa dictæ sunt. Complectitur autem hodie totum Tartariæ Asiaticæ nomen, regnum *Catajæ* excipias, quod Seres populi olim tenuere; & *Zagatajæ* partem nomine *Ocrage*, quam Sogdii. *Divisa* fuit in *Sarmatiam Asiaticam*, *Scythiam intra Imaum* montem, & *Scythiam extra Imaum* montem. Magnitudo. Divisa.

SARMATIA ASIATICA. [2]

IV. *Sarmatarum Asiaticorum* regio includitur fluminibus Tanai & Rha, Sarmatia Asiatica.

REISKII.

1 a Verba sub initium recitata non Auctoris nostri sed Plinii sunt ex Lib. VI. c. 17. unde *Sacarum nomen* aut Scythis omnibus commune, aut uni Scythicæ nationi *proprium* cognoscitur. Hæc præ cæteris æqui ac justi studio inter veteres multum commendatur, nec Scythia sese sola cohiberi, sed in Armeniam suas colonias abduci voluit: Unde Σακασηνὴ *Sacasena* hujus regio dicta. Igitur si fines Scythiæ apud Autorem fixos respicias, tum vero Tatariæ Asiaticæ tractatus non sufficit, sed regiones aliæ iisdem limitibus concludentur.

2 b Non soli Czirkassi Tatari, sed Nagajani & Zavolhenses, Imperio Muscovitico subjecti Sarmatiam tenent Asiaticam: *Turci* quondam illis finitimi ad Turkestanam propius rejiciuntur. Hæc enim regio Scythiæ adhuc super est, jugis montibusque Caspiis inclusa, & sedes Turcarum patria. c Turci autem ex Arabica voce תרק i. e. ab *relinquendo* nomen habent, quasi relictos diceres ab Alexandro scilicet magno. Hic enim apud Elmacinum Arabesque legitur. d *Gogum Magogumque*, i. e. *Turcos*, uti volunt, *Tatarosque* Caspiis jugis & montibus tanquam muro ferreo separasse, ne vicinas provincias ab sese occupatas irruerent: Hæc quippe de Gogo & Magogo communis Arabum, Syrorum & Judæorum senten-

a Sacæ aut latius aut strictius dicti. b Tatari Moscovitici. c Turci. d Gog & Magog.

& Rha, sive *Volga*, mari Hyrcano, Ponticoque, & montibus Corace Caucasoque. Nunc *Tattari Czerkassi* eas terras tenent. Populi in ea à veteribus Geographis recensentur innumeri; at clari [α] *Turcæ*, sive *Turci* qui Turcicum condiderunt Imperium. Prætereà [β] *Amazonum* muliebre genus, omnium clarissimum.

Scythia Intra & Extra Imaum montem.

Scythia intra & extra Imaum montem.

V. Reliqua Scythia Asiatica in *duas* dividitur partes, quæ Occasum spectat, *Scythia intra Imaum* montem; quæ Ortum, *Scythia extra Imaum* dicitur. In Scythia *intra Imaum* montem populi inter alios fuêre [γ] *Sassones*, unde quidam Saxones in Germania ortos nugan-

sententia fuit. De [a] *Amazonibus* quas Auctor noster veterum narrationes comprobat, hasce libro peculiari scriptor Gallicus Petitus vindicavit, totamque hanc historiam, de qua sæpius dubitatum fuit, perspicue illustravit. De Turcis vero vide Chronicon Dreschlerianum nostris cum notis & additionibus Lib. II. c. 1.

BUNONIS.

α [b] *Turcæ a* à *Thogarma* orti inter Mœotin paludem & Caspium mare ad Septentrionale Caucasi latus collocantur ab auctoribus. Isti verò ex Septentrionibus per Caucasias portas irruperunt, vicinasque secum traxerunt gentes, nempe *Comaros* à Gomer, *Massagetas* à Magog, *Tauros* à Thubal, & *Moscos* à Meschec ortos. *Mosci* hi inter Caspium mare & Pontum Euxinum, ubi *Albania*, *Iberia* & *Colchis*, ad Caucasum usque montem incoluerunt; *Armeniæque* partem ad Euphratem: ne quis eos cum Sarmatis Europæis hodiernisque Russis sive Moscovitis confundat, Plinius, Mela, & Herodotus unanimi consensu supra Caucasum circa Mœotin paludem & Tanaim amnem ponunt Sarmatarum nationem Turcas. Et huic regioni rectè conveniunt, quæ Ezech. cap. 38, & 39. proloquutus est *b*. Quando vero hoc Turcarum cœperit imperium, hujus libri cap. 25. dicetur.

β [c] *Amazones Sauromatæ*, gens muliebris & bellicosa, auctoribus decantatissima, juxta Tanaim habitantes, Trojanorum adversus Græcos auxiliatrices, appellationem habent ab α privativa, & μαζὸς mamma s. papilla, ut vult Eustathius in Dionysium c, quod adurerent dextras infantium mammas, ut ad sagittarium ictus & dimicandum cum hoste expeditiores forent, sicut etiam Justinus lib. 2. *d* prodit. Ex sedibus istis egressæ ad *Thermodoontem fl.* in Cappadocia consedere. Ibi regio Amazonum est & mons, ex quo *Thermodoon flumen* oritur. Ab eisdem *Ephesus* urbs Asiæ Minoris, Ioniæque caput, condita traditur *e*. Fuêre & tales, si credimus Diodoro, ad mare Hyrcanum, & in *Libyam*: imò hodiè, sicut Hispani tradunt, ad flumen dictum *Rio de las Amazones* apud Americanos sunt, Amazones. Sed & maximam Atlantici maris insulam quandam habitatam ab illis, apud eundem Diodorum invenies.

γ [d] *Sassones* isti versus Septentrionem ad Margum ponuntur fluvium. Sunt qui non solùm Saxones à Sassonibus; verùm etiam *Cimbros* à Cimmeriis, *Misnios* à Mysiis, *Turingos* à Tyragetis, *Cauchos* à Cauconibus, *Frisios* à Phrygibus, aliosque populos aliunde deducunt, nuda vocabulorum allusione decepti, omnibus licèt antiquis sacrarum juxtà ac profanarum historiarum monumentis reclamantibus.

HEKELII.

a *Musulmannos* seipsos vocantes.

b Sunt autem propriè *Turci* ex *Chalcondilæ* mente Homines, agrestiorem victûs rationem sequentes.

c Qs. dicas *alterâ ex Mammis carentes*.

d Cap. 1. §. 3. seq.

e Conf. *Plinii* Lib. V. H. N. c. XXIX. p. 77. qui & Lib. VI. c. VII. p. 83. de Earum Connubiis agit. Claruit quoque inter *Amazones* & *Menalippe*, item *Hippolyte*, quæ ab *Hercule* capta & à *Theseô* in uxorem ducta est. Meminit & Earum *Strabo* Lib. XI. *Geogr.* p. 110. Tom. II. & Lib. XII. p. 189. ut & *Maginus* Part. II. *Geogr. Ptolem.* fol. 230. fac. a.

a Amazones. b Turcæ. c Amazones. d Sassones.

gantur: & [δ] *Sacarum gens* magna, nunc *Turckestan* & *Tagalistan*, in confinibus Indiæ. Atque in his populi omnium Scytharum nobilissimi [ε] *Massagetæ*.

VI. *Fluvii* universæ *Scythiæ* celebres sunt [ζ] *Obius*, & [η] *Paropamisus*, ad quem nunc urbs *Camul*, uterque mare Septentrionale petentes: [ϑ] *Jaxartes*, nunc *Chesel*; & *Rha*; nunc *Volga*, sive *Volha*, & *Edel*, in mare Hyrcanum erumpentes. Fluvii Scythiæ.

VII. Montium maximus atque celeberrimus est *Imaus*; cujus Septemtrionalis pars nunc *Alkai* perhibetur; ubi Tartariæ Imperatorum sepulchra. Inde ad Gangis fluvii fontes Indiæque fines CCCCL. mill. Germ. longitudine protenditur. 3 Imaus mons.

S E-

BUNONIS.

δ a *Sacæ* Sogdianis finitimi sine urbibus per deserta habitarunt. Ab occasu habent Sogdianam; à Septemtrione Scythiam intra Imaum montem; ab Ortu Scythiam extra Imaum; à Meridie Indiam intra Gangem *g*. b *Massagetarum* fines ita describuntur ab auctoribus, ut à Septemtrionibus Oceano; ab Occasu Obio & Rha amnibus; à Meridie Caspio mari, & Oxo fl. fuerint inclusi. Ab his Cyrus Persarum Rex cum exercitu exstinctus est.

ε c *Obius flumen* antiquioribus *Carambucis*, unde *Carambicæ*, Hyperboreorum gens insulani. E regione ostii ejus insula illa est *Nova Zembla*, olim *Elixona*, haud minor Siciliâ, teste Hecatæo. Ab Obio flumine *Riphæi* montes, & d *Obii* seu *Obia juga* appellati sunt. Celticæ promontorium *Lytarmis* ad Obii ostium, hodie vulgò nautis dicitur *Capo d'Ohy*, id est *promontorium Obium*. *h*

ζ e *Paropamisus* flumen in Scythia extra Imaum montem est. Mons etiam iste, ex quo Indus flumen oritur, Solino *i* & Mela *k* testibus, *Paropamisus* vocatur.

η f *Jaxarten* soli vocant *Bactri*: nam alii Scythæ *Silyn* nominant. Hunc eundum esse Tanain exercitus Alexandri Magni crediderunt. Verùm Dæmodamas dux Seleuci & Antiochi amnem istum transvectus, alium esse, quàm Tanain, deprehendit. Ultra Indi fontes in his Sogdianorum finibus Alexander M. g *Tertiam* condidit *Alexandriam*, ad contestandos itineris sui terminos. Hic enim locus est, in quo primùm *à Libero* patre, post ab *Hercule*, deinde *à Semiramide*, postremo etiam *à Cyro* aræ sunt constitutæ. Solinus. *l*

ϑ h *Rha fl.* in Moscovitarum finibus exoriens, ad Tanain accedit ad septem leucas, per Casanum & *Astracanum* decurrens in mare Caspium 25. ostiis influit, tanta vi aquarum, ut illud multa milliaria dulce reddat: Europæis nostris appellatur Volga, Tartaris Edel, Armenis Thamar.

HEKELII.

f Vel *Sagæ* quos *Josephus Magogas*, Veteres verò *Aramæos* vocant.

g Eorum & in genere *Scytharum* Mores descripsit *Plinius* Lib. VII. c. II. p. 106. lin. 32. seqq. ubi eos inprimis nominat ἀνθρωποφάγυς, quod humanis corporibus vesci solent.

h *Maginus* Fluvium *Oby*, ex Lacu *Kytay* emanantem *Tartariæ* adscribit.

i In *Polyh.* c. LXV. p. 126. lin. 11. quamvis in *Specie* loc. cit. hujus Montis mentionem neutiquam fecerit; meminit tamen ejus Cap. LI. p. 110. lin. 43.

k Lib. III. c. VII. p. 223. lin. 41. seq.

l Loc. cit. Cap. LXII. p. 122. lin. 41. seqq.

REISKII.

3 i Imaus crucis instar ad plagas quatuor procurrit, & Scythiam ita fere secat mediam: Hinc hodieque accolis Dalanguos & Naurgeurnes dicitur. k Caucasus autem 8. Ponto Euximo ad mare Caspium per Colchida & Albaniam procedit, hodieque Coxes ex antiquo nomine vocatur. Hunc Bochartus ex Armenica dialecto, & duabus quidem vocibus גוג חסן *Gog hosan*, i. e. *Gogi munimentum* coaluisse conjicit. Falluntur vero prisci Geographi, si qui tantæ *hunc altitudinis faciunt, ut noctu fastigium solaribus collustretur radiis.* Idque

a Sacæ. b Massagetæ. c Obius seu Carambucis fl. d Obii montes. e Paropamisus fl. & mons. f Jaxartes fl. g Alexandria Tertia. h Rha seu Volga seu Edel. i Imaus. k Caucasus.

SERICA.

Serica.

VIII. At Tartariæ nunc extremæ ad Eoum mare pars, quæ Catajæ regnum dicitur, olim, fuit ι *Serica* regio, quam gens clarissima *Seres* incoluerunt. Horum metropolim κ *Seram* eodem nomine etiam nunc exstare, quidam contendunt. 4

SOGDIANA.

Sogdiana.

IX. λ *Sogdiana* etiam regio, inter μ Oxi dexteram ripam & Sogdios montes sita; quæ Persici olim Imperii fuit, nunc Tattariæ pars est, sub nomine *Ocrage*,

Idque Kircherus in mundo subter. Lib.I. c. 14. & Varenius in Geographia Lib. II. c. 30. refellunt. Unus è fluviis probe notetur a Obius vel Obis, qui ex Asiæ lacu Kithaisko effluens, per provincias Russicas in Oceanum glacialem Tobole recepto effunditur: De cæteris quæ Auctor tradit, fluviis, sufficiunto.

BUNONIS.

ι b *Serica m* terminatur ab occasu Scythia, quæ extra Imaum est, à Septemtrione atque Ortu terrâ incognitâ Ptolomæo, à Meridie India extra Gangem & Sinus. *Sericum* inde primum exportatum est ad alias gentes. *n*

κ c *Sera* urbs hodie *Sindifu* Mercatori dicta, in extremis Sericæ partibus ad Ortum ponitur.

λ d *Sogdiana* terminatur, ab Occasu & Septentrione Scythia intra Imaum montem; ab Ortu Sacis, à Meridie Bactriana & India.

μ e Oxus *o* amnis de lacu Oxo *p* exoritur, cujus oras *Heniochi*, *Bateni*, *Oxistagæ* accolunt; sed præcipuam partem *Bactri* tenent. f *Alexandria* ibi fuit *Oxiana*; Duas enim ibidem condidit Alexander M. urbes, g *Alexandriam Oxianam*, & Ultimam.

HEKELII.

m Castaldo & *Nigro* CATAJA dicta.

n Conf. *Polyd. Virgil.* Lib. III. de *Rer. Inv.* C.VI. p.222. Edition. *Zetzneriano-Argent.* in 12.

o Ab Incolis *Nicaprach*: à Persis v. *Cappanach* & Arabibus *Monarach* dictus.

p Seu Oxiâ.

REISKII.

4 h Serica Græce Σηρικὴ ἀπὸ τῶν Σήρων, i.e. à Seribus, qui non tam suo, quam vicinarum Sinensium nomine vulgò censentur, gente quidem Scythica, sed Scytharum omnium mitissima & cultissima, justi, quieti, & naturalium rerum contemplationi dedita. Hæc enim continuam quater mille quingentorum annorum historiam suis annalibus servare conditam, & scriptores Mose antiquiores habuisse legitur: Ut Isaacus Vossius novæ suæ Chronologiæ fundamentum ex hac Serica supponat, sed ex incerta falsaque infirmius. Hodierna vero Serica sive Cataja cum regnis Chinensibus, Tatarico subest imperio, libertatis pristinæ ac felicitatis inscia. i Sogdiana, quam Alexander tertia sibi cognomine structa urbe, tanquam expeditionis termino exornarat nunc Tatariæ accessit.

a Obius. b Serica. c Sera urbs d Sogdiana. e Oxus fl. f Alexandria Oxiana. g Alexandria Ultima. h Serica. i Sogdiana.

CAP. III.

Summa Tattariæ descriptio.

I.

Tattaria.

TAttarorum igitur nomen hodie tota Asia amplissimum est, in Europam etiam, ut ante Scythicum, extensum, ubi *Tattaria Minor* suprà memorata. Gens ipsa fera, atrox, cruenta, incon-

ditis moribus, & omnium barbarorum maximè barbara. Regio plurimum inculta, triſtis; ſquallida atque deſerta. Nomen accepit à flumine *Tattar*, quod *Mongul* regionem irrigans in mare Septentrionale effunditur. Tattar fl.

II. Univerſæ Longitudo eſt à Boryſthenis oſtiis ab *Tabin* uſque promontorium mill. Germ. circiter cIↃ. Latitudo ab Obii oſtio, ad finem *Bremas* regni in confinibus Indiæ ac Sinarum, mill. IↃc. [1] Tattariæ magnitudo.

III. Univerſa dividitur in *Aſiaticam* & *Europæam*, quam ſupra explicuimus. *Aſiatica* quinque potiſſimùm partibus diſtribuitur, quarum nomina hæc; *Tattaria* deſerta, Tattaria *Zagataja*, *Turckeſtan* regnum, *Cataini Magni* Imperatoris Imperium, & *Tattaria Vetus*. Diviſio Tartaria Aſiatica.

BUNONIS.

α [a] *Tattaria Aſiatica* à Septentrione terminatur mari Scythico, ab Occaſu Sinu illo longo, in quem Obius fl. labitur, & lineâ ad Tanaim & Volgæ oſtia ducta; à Meridie Caſpio mari clauditur, attingitque Perſiæ regnum, poſt Indiam extra Gangem, & tandem Chinæ partem muro illo ſeptam: ad extremum ab Ortu partim Chinam, partim ipſam Americam per fretum Anian à ſe diſtinguit.

REISKII.

1 [b] Tataria & gens Tatarica unde nomen ortumque ſuſceperit, ſuperius Lib. IV. c. 20. à nobis expoſitum fuit, cum Europæam Scythiam luſtraremus: Hæc enim Aſiatica eſt illa parens, ſobolem iſthanc ſibi cognominem procreavit; & factis coloniis emiſit. Plures equidem hoc genus hominum nationes continuit, omnes priſtino Mogulenſium nomine concluſos: Harum tamen præcipuas ſeptem Haitho Armenus Hiſtor. Orient. cap. 16. recenſuit, in iiſque *Tatarorum* unum, à qua denominatio ad omnes tranſiit; Ut de fluvio ac regione Tatar תתר huic genti cognomine, itemque de pluribus populis & Hordis nihil addam. Regio enim hæc orbis totius vaſtiſſima ſua longitudine ad partem dimidiam graduum noſtro in hemiſphærio, totoque ambitu Europam, ſed latitudine Aſiam adæquat Chamis ſubjecta pluribus, ſed uni omnium maximo Sopo, quem nominant: Cuncta quippe novem regnis præcipuis conſtat, ex iiſque *quatuor verſus auſtrum* jacent, [c] (1.) Usbek *nempe alias* Zagatai & Mauronahum, (2.) *Thebet vel Thobeth*, (3.) *Taniu olim Tanguth*, (4.) *Ninchi olim Tenduc*: *Quinque* vero reliqua *verſus Bor eam ſita*; (1.) *Kalmuchi alias Bulgar*, (2.) *Chalzag*, (3.) *Karakithay*, (4.) *Calmach aut Naymuns*, (5.) *Mongul* ſive *Moah*, *Gog & Magog* autem Arabibus, ubi priſca illa Tataria fuit.

a Tattariæ Aſiaticæ limites. b Tataria unde dicta. c Hujus provinciæ.

CAP. IV.

Tattaria deſerta, Zagataja & Turckeſtan.

I.

D*Eſerta Tattaria* inter Tanaim, Volgam, Jaxartem amnes, Tapyros; Sebyos; Imaumque montes ſita, Sarmatiæ Aſiaticæ partem, partemque maximam Scythiæ intra Imaum montem complectitur, in *hordas* complures diſtributa; quarum præcipue ſunt: *Zavolhenſis*, quæ & *Bulgarorum* Tattarorum eſt horda; Tartaria Deſerta. Tattari. Zavolhenſes; Bulgari.

Caſanenſes. α *Caſanenſis*, β *Nohaigenſis*, γ *Tumenſis*, δ *Schiambacenſis*, ε *Coſakenſis*,
Nohaigenſis. Aſtracanenſes. *Aſtracanenſis*, quæ quondam peculiare regnum, & *Baskirdenſis*;
Baskirdenſis. plæræque ab opidis cognominatæ. Harum incolæ cum omnes liberi antè eſſent, nunc Moſcovitarum imperio audientes ſunt; ex-
Tumenſes. ceptis unis *Tumenſibus*, qui magno Chano Cataino parent.

Zavolhenſes. II. ζ *Zavolhenſis* horda magna quondam dicebatur, quia ex hac cæteræ ortum duxerant; unde etiam Imperator eorum *Vluchan* appellabatur, id eſt, Magnus Dominus, ſive Magnus Imperator.

Aſtracanenſis. III. *Aſtracanenſis* regni caput eſt urbs *Aſtracan* ſive *Citrachan* prope oſtia Volgæ, ſalinis atque emporio clara; qua de cauſa mercatores innumeri ex Moſcovia, Turcico Imperio, Armeniis & Perſide eò confluunt. η

IV. Sunt

BUNONIS.

α Caſanæ Tartariæ Rex *Mechmedenim* filius Abrahami, & Nurſulanæ, Magnum Moſcoviæ Ducem, ut aliqui ipſius anteceſſores, initio ſuperiorem agnovit; poſtea tamen ab eo defecit. Unde varia & diuturna inter Moſcovitas & Caſanenſes bella exarſerunt: donec tandem Joh. Moſcovitarum tyrannus urbe Caſanâ expugnatâ, toto illo Imperio Caſanenſi potiretur anno 1551. ut Chytræus habet; at ſecundum alios 52. aut 53. Ipſa urbs a *Caſana* a ad Caſancium fluvium eſt, haud longè ab ejus in Volgam confluente. *b*

β *Nohaigenſes* ſeu b *Nagaijenſes* Tattari, inter Volgam, & Saick fluvios ad Caſpium Mare incolunt: iidem quoque *Aſtracanenſes* dicuntur Oleario ab urbe Aſtracan, cujus loci Lat. ipſe deprehendit grad. 46. min. 22. quum tamen ea ab aliis Geographis grad. 48. vulgo ſcribatur. *c*

γ c *Tumenſes* ab his collocantur ad Ortum: quorum urbes *Tumen* ad Irtiſche fl. & *Jerom*. *d*

δ d *Schiambacenſes* ad Caſpium Mare ponit Boterus.

ε e *Coſakenſes* *e* Nagaijenſibus & Tumenſibus traduntur ad Ortum eſſe.

ζ f *Zavolgenſes* & *Zahadienſes*, itemque *Bulgari* dicti, à Volga verſus Ortum habitant. Eorum principes *Zainchan*: & *Bathis* Poloniam, Ruſſiam & Ungariam vaſtarunt anno 1240. item *Temir Zar* opem tulit Vitoldò Lithuano & Uladiſlao Polono contra Crucigeros anno 1410. *Sziachmeth* à Lituanis contra Præcopitas ſeu Crimæos Tattaros anno 1500. evocatus, demum victus & captus Caunæ in cuſtodia obiit. Horum Zavolgenſium Tattarorum coloniæ vulgò habentur *Turcæ*, qui eadem cum his utuntur lingua, moribus, & bellandi ratione.

η g *Aſtracan* *f* à Caſano iter unius menſis abeſſe traditur *g*. Ea à *Johanne Baſilio* Moſcovitarum tyranno expugnata eſt anno 1554. ejectisque Tattaris, urbs illa Ruſſis eò traductus incolenda tradita. In ejus vicinia ſunt fodinæ, ex quibus ſalis eruuntur fragmenta ad inſtar Cryſtalli aut glaciei.

HEKELII.

a Totius Regni Metropolis quippe.

b Hi *Tattari Caſſanenſes* reliquis omnino ſunt cultiores, ingenioſiores, & aliquantò humaniores, ut pote qui & Agros colant, in domibus inhabitent atque *Mercaturam* cum vicinis *Moſcis* atque *Turcis* ſæpiſſime exerceant.

c Horum *Tattarorum Horda*, h. e. conventus, S. Hominum cœtus in formam Civitatis coactus, initium ſuum habuit Ao. CHR. M.CCC. XLIV. eſtque Septentrionalis cæterarumque Hordarum frigidior, ſummam hodiè Opum & bellicæ Laudis Autoritatem obtinens.

d Hanc Hordam ſolam ſub *Magni Chami Cathayni* Obedientiâ nuper adhuc perdurâſſe, diverſi tradunt Geographi.

e *S. Cozaczkienſes.*

f *S. Aſtrachan.*

g Inter alias hujus Regni dicitur opulentiſſima.

BUNO-

a Caſana urbs. b Nagaijenſes, Tattari. c Tumenſes. d Sciambacenſes. e Coſakenſes. f Zavolgenſes ſeu Bulgari. g Aſtracan.

IV. Sunt præterea in deserta Tattaria [ϑ] *Czyrcassi* inter Tanaim & Volgam, in Asiatica Sarmatia; & versus Oceanum in Scythia intra Imaum, *Mecriti* ac [ι] *Samoiedi*, quos Latinè dicas semetipsos devorantes; aliique eodem tractu, *Molgomsai, Baidaique;* utrique Solem, vel rubrum pannum in sublime elatum, venerantes. Cæterum dexteræ Obii ripæ, circa mediam fluminis partem, apposita est urbs magnitudine & incolarum numerositate ingens *Grustina*, Tattaris & Moscoviticis negotiatoribus frequentissimum emporium. [1]

TATTARI SAGATAI.

V. Desertæ Tattariæ à Meridie conjuncti sunt Tattari *Zagatai*, agro, opidis moribusque cæteris cultiores ac nobiliores. Fines eorum à Septentrione [κ] *Jaxartes* flumen; ab Ortu *Turkestan* regnum; à Meridie Persicum Imperium; ab Occasu mare Hyrcanum. Caput regionis ac sedes regum est [λ] *Samarcanda*, *Tamburlane* bellicosissimo Tattarorum Imperatore maximè celebris; urbs magna ac lapide

Tattari Zagatai.

Samarcanda.

BUNONIS.

ϑ [a] *Cyrcassos* Olearius ad Caucasum & Caspium mare ponit, eosque Albaniæ partem incolere tradit *h*. Iidem sub Moscoviticum redacti sunt Imperium, munita loca Russi tenent. Ad capræ in victimam mactatæ pellem expansam & erectam preces suas fundunt ac epulantur.

ι *Samojedia* hæc à *Samogitiâ*, inter Livoniam & Prussiam sitâ, de quâ lib. IV. cap. 26. dictum est, longissimè abest. [b] *Samojedi* verò isti hodiè adeo feri non sunt, ut defunctorum amicorum carnes devorent: quin potius deprehenduntur humani; humanitatem & benignitatem suam probarunt Hollandis, qui ad eorum litus fecerant naufragium, soli sui natalis sunt amantissimi; Religionem à Moscovitis hoc demum seculo impetrarunt, Russorum Magno Duci tributum ferarum pellibus solent pendere.

κ [c] *Jaxartes*, etiam *Oxartes* olim dictus, hodie *Chesel* sive *Kesel*, ingens *i* Sogdianorum fluvius est, qui ab ortu in occasum fluens à Caspio mari excipitur.

λ [d] *Samarcanda* etiam *Maracanda* dicitur ad ripas fluvii *Amu* posita, Maurinacherorum metropolis est. Hodie ibi residet unus Cham ex Tartaris Mosolimannis, ostenditurque in Moschea quadam sepulchrum Tamerlani.

HEKELII.

h Degunt in Campis & super currûs vitam traducunt, habentes Ritum gentilem, quòd Mortuos Sepulturæ locô arboribus soleant suspendere.

i Et Magnus.

REISKII.

1 [e] Tataria hæc deserta dicitur ὐχ ἁπλῶς ἀλλὰ κατά τι, i.e. *non absolute quidem & simpliciter sed secundum quid*, ob hanc maxime causam, quod omni fere agrorum cultu careat. Urbes enim pagosque alicubi nonnullos, sed plura per suas Hordas in pascuis vagabunda incolarum genera complectitur, Russicoque imperio subest. Urbium duæ sunt præcipue Casan & Astracan, ad Volgam sitæ, qui septuaginta sese alveis in mare Caspium exonerat: [f] *Casan* ligneis vallis & turribus, arx hujus muro saxeo machinis tormentariis & circumfluo Kasanka fluvio munitur, quotidianis nundinis frequentissima. Sed [g] *Astracham* major ad fines Europæ Asiæque in Delgoy insula jacet, mœnibus lapideis, & tormentis æneis instructa, & commerciis Armenis, Tataricis, Inidis, Persicisque florentissima, sed tota Russorum post Tataros exturbatos colonia, itemque in suburbio Stulizzagorodæ, ubi milites vivunt.

BUNO-

a Cyrcassi. b Samojedi. c Jaxartes, s. Oxartes fluv. d Samarcanda. e Tataria cur deserta. f Casan. g Astracham.

Zahaſpa. Bikent. lapide exſtructa; at parum frequens *Zahaſpa* ad μ Oxi oſtia, & *Bikent* in Mediterraneis clara ſunt emporia quo Indi & Catajæ regni incolæ mercandi cauſa conveniunt.

TVRKESTAN REGNVM.

Turkeſtan regnum. VI. Proximum ab Ortu eſt ν *Turkeſtan* regnum, veterum Sacarum regio; cujus incolæ ſatis civiles & culti. Urbium notiſſimæ, ξ *Taskent*, ο *Cotam*, π *Caſcar*, ϱ *Jarkem.* 2

CAP.

BUNONIS.

μ a *Oxus* maximus Sogdianæ fl. per Margianum in Hircanum mare decurrens variis à diverſis hodie appellatur nominibus, videlicet *Geichon*, *Deiſtanxa*, *Cappanach*, & *Abiam*. Plinio *k palus* etiam *Oxus* dicitur, ex qua hic fluvius egredi ſcribitur *l*. Cæterùm Zagatais perpetua ferè bella ſunt cum Perſis. Tattariæ *Sagataianæ m* pars eſt terra *Usbeccorum*, quæ, ut *Teixera inquit*, ampliſſima provincia licet ſuperioribus ſeculis Perſiæ fuerit ſubjecta, hodie non tantum ab ea ſeparata eſt, ſed & Perſis bellum infert, & nonnullam Perſiæ partem decerpſit.

ν *Turkeſtan* eſt deſertum b *Lop* indigenis *Xamo* dictum, ubi mira phantaſmata ſuis ſcreatibus ſeducunt viatores. Eſt verò regnum iſtud inter Zagatajos Tattaros & Chinenſes. *n*

ξ c *Taskend o* ad Sur fl. eſt.

ο Inter d *Cotam*, quo ex Cataja magna affertur moſchi copia, & *Taskend* Imaus mons interjacet.

π e *Caſcar* & ϱ f *Jarkem p*, à Taskend verſus Occaſum ſunt haud procul à Jaxarte fl. Mulieribus in *Peim* civitate, ſi maritus abſit diebus XX. aliis licere nubere ajunt. Cæterum à Cotam verſus Meridiem ſunt g *Carazani*, qui nobiles, etiam hoſpites, obtruncabant, eam domum maximè felicem putantes, in qua præſtantium virorum animæ vagarentur. Hic h *Caraja* urbs eſt ad lacum Salſum oſtreis refertum ſita. In *Cataja* mulieres dentes deaurant, neque puerperæ ſe domi continere dicuntur; ſed viri *XLII.* dies in lecto decumbentes, ac ſi ipſi partum edidiſſent. Sed Martino Martinio plura referuntur Tattarorum nomina & regna; nempe i *Samahania*, k *Tanyn*, *Niuche*, l *Niulhan*; *Caſcar* verò regnum ad Eoum uſque mare, ſupra Japoniam extendit, ad fretum uſque Anian. Poſtremos autem ad mare iſtud eſſe ſcribit m *Yupos*, qui à loricis ex piſcium pellibus factis ita nominentur. Tartari in n *Thebet* ſeu *Tibet*, quæ Chinæ ad Oceanum eſt, loco monetæ utuntur corallis; Moſchi ſeu muſci ingens ibi copia eſſe perhibetur.

HEKELII.

k Lib. Lib. VI. H. N. c. XVI. p. 87. lin. 11.

l Quod etiam conjicere licet ex *ejusd.* Lib. XXXI. c. VII. p. 559. lin. 28.

m Seu *Zagathajanæ.*

n Hujus Regni Populi operam navant non ſolùm *Negotiationibus*, ſ. *Mercaturis*, ſed & *Scientiis Artibuſque* variis.

o Seu, ut alii ſcribunt, *Taſcam.*

p S. *Cjarciem.*

q Conf. *Lucæ Schrökii*, *Fil.* Viri celeberrimi ac omnibus Bonis Chariſſimi, *eruditiſſimæ* MOSCHI *Hiſtoriæ*, dono mihi miſſæ, Cap. XI. p. 50. ſeqq.

REISKII.

2 o *Zagataja* vel rectius Giagathai & Mauronachar extat vetus illa *Sugdiana* Chamo ſuo ſubdita, cui ſedes Samarkanda & Bochara, urbes Timurlenco ſeu Tamarlanæ ac dominatu hujus vaſtiſſimo illuſtres. p Timurlencus ille ab initiis obſcuriſſimis ad imperium totius orientis ex cunctæ Aſiæ unus emerſit A. C. 1404. unuſque ad mortem tenuit, inter filios ac nepotis poſtea diſſipatum. q Olud Beque *Turkeſtanam* invaſerat, una cum Partibus regniſque ſeptem, è quibus Arabes illam compoſitam tradunt. Hæc vetus *Turcia*, *Turcarumque patria* fuit, ſi Arabſchajum, Naſvioddinum, Arabeſque audias, è noſtris Gentium, Petrejum, Mullerum in Cataja, pluresque alios.

a Oxus fl. b Lop deſertum. c Taskend. d Cotam. e Caſcat. f Jarkem. g Carazani. h Caraja. i Samahania. k Tanyn. l Niulhan. m Yupi. n Thebet. o Zagatai. p Timurlenc. q Olud. Turkeſtana.

CAP. V.

Cataini Magni Chani Imperium; item Tattaria Vetus.

I.

POtentissimum inter Tattaros imperium est Magni Chani in regnis *Cataja Tangut*, *Tainfu* & in provinciis *Tenduc*, *Camul*, *Ciarciam*, *Carakitay*, id est Nigra Cataja; & [α] *Teber*. Initium ejus est à *Norussis montibus* in confinibus Tattariæ desertæ, extenditurque ad *Tabin* usque promontorium & fretum *Anian* Longitudine I ɔ c circiter mill. Germ. Occupat Veterem Sericam, majorem partem Scythiæ extra Imaum montem, partemque Scythiæ Imaum. [1]

Magni Chani Imperium.

Norussi, seu Norossi montes.

REGNUM CATAJÆ.

II. *Serica* est ipsum nunc regnum [β] *Catajæ*, vulgò *Kitay*, incolis

BUNONIS.

α Martinius in Chinæ finibus habet *Tibet* regnum.

β Per desertum in [a] *Catajam* itur præcipuam Tattariæ provinciam, A Lopo distare scribitur iter unius mensis. Habet Cataja à Meridie montes & muros Chinenses. Incolæ ejus cum Chinensibus & [b] *Suceuir* & [c] *Campion*, quæ civitates in finibus Chinæ sitæ sunt, negotiantur.

REISKII.

1 [d] De *Cataja* inter Geographos non solum antiquos sed novos etiam tanta dissensio intercedit, ut alii hanc Chinæ regionibus anumerent, alii à China longius sejungant. Græci veteres in rebus Alexandri M. gestis cum Diod. Siculo Lib. XVII. *Cathaos* memorant: Strabo Lib. XV. ab Rege, qui tum temporis erat, καθαία *Cathajo* dictos voluit, orienti extremo Indiæque finibus vicinos: Ptolomæus Lib. VI. c. 15. χαίτας *Chætas* Seris proximos Scytas apposuit: Unde Carajam ab Serica diversum intelligimus. [e] Martinius in Atlante Sinico regnum Catajæ in septentrionalibus Chinæ partibus collocavit, iisque novem alias australes oppositas demonstravit: Golius in Additam. ad Sincium Atlant. & Kircherus in China illustrata viro assensum præbuit, pluresque ut præberent suum, facile induxit. Sed Arabes Abulfeda, Arabschy, Azizus, Saidus, Alhacentus, nostratesque, Haitho, Paulus Venetus, Jovius Catajam & Chinam regiones natura dissitas divellunt & separant. Andr. Mullerus in Disquisit. Geograph. histor. A. 1671. edita Catajam *rubræ Tatariæ adscribit*, regionem priscis ab ortu Mogulibus vicinam: Quæ Chinensibus dicta *Kin*. h. e. *aurea* nomen *à genere Tatarico Chatao* adsumserit. [f] *Cambula* nec tantæ magnitudinis aut tanti splendoris esse annotat, nec vero notari nomine, sed corrupto qua-*Cham Baleck*, i.e. *Domini urbem & Myuntham* Tataris vocari. [g] *Typographia orientalium* non Tataris, usque regno Tangut, sed Chinensibus recte apud Historicos vindicatur: Ergo ex una regionum istarum confusione provenit, si quidam Tatariæ hanc attribuant. *Tenduc* regnum *Ung Chan* tenuit, Christianus at Nestorianæ hæresi addictus, & Persico *Frestehan* aut [h] *Presterchan* cognomine vocatus, quasi *Principem adoratorum* vocaveris, h. e. *Christianorum*, quibus adorationem crucis Persæ ita exprobrarunt. Ita cum Castello & Pocockio nobiliss. Ludolfus in Æthiop. Histor. Lib. II. c. 1. Hinc *Presterjohan* & German. *Priester Johan* ad Abyssinos transiit, cum Ung Chan ab Gingiz Chano cæsus anno 1209. periisset. [i] Tataria vetus nihil insigne præter nomina vetusta & Hordas suis gentibus divisas credulis Europæis suppeditat: Tatari eam hodierni *Ninche* aut *Niulhan* nominant. Mirum

Hhh

a Cataja. b Suceuir. c Campion. d Cataja. e Chinam diversæ terræ. f Cambula. g Typographia Sinensium. h Prester-Chan. i Tataria vetus.

colis (ut ferunt) adeo frequens, & agrorum cultu adeo læta; urbiumque ſplendore, ædificiorum nitore, atque omni denique divitiarum genere adeo affluens, uti neque Græciæ Veteri, neque Italiæ cedat. Cambalu. Urbium opulentiſſima eſt γ *Cambalu*, regia ſedes & caput totius imperii Magni Chani, quinque mill. German. ambitu comprehendens; quam duodecim ſuburbia, juxta numerum portarum, circumjacent, frequentiſſimum Indis ac Sinenſibus mercatoribus emporium. Caindu. δ *Caindu* urbs velis ſubtiliſſimis, quæ ex arborum corticibus ad uſum fœminarum conficiunt, maximè eſt clara. Qua re tota olim *Serica* nota erat. Unde Plinius[a]: *Seres*, inquit, *lanificio nobiles, perfuſam aqua depectentes frondium canitiem.*

Tangut. II. In regno *Tangut* artem typographicam ante CIƆ. annos inventam fuiſſe, nonnulli contendunt. ε

Tenduc. III. *Tenduc* provincia, magni aç potentis Regis ζ Presbyteri (quod

rum vero eſt, non ſolum inter Judaicos Rabinos, ſed Chriſtianos etiam extitiſſe, qui contenderint, in hancce regionem Tataricam *tribus decem Iſraëliticas* à Salmanaſſare Aſſyrio rege deportatas, ubi adhuc lateant.

BUNONIS.

γ a *Cambalu b* urbs ad Puleſangam fl. eſt; eamque ambitu ſuo 28. millaria *c* continere alii tradunt. Serici tanta ibidem perhibetur negotiatio, ut nullus prætereat dies; quo non mille currus ſerio onerati eo vehantur. *d*

δ b *Caindu e* urbi Cambalu vicina eſt; incolarum in *Caindu* & c *Camul* prædicatur hoſpitalitas. Hoſpitem quum accepir paterfamilias, rus concedit, uxorem & filias cum hoſpite relinquens, ut eum recte curent. Quam conſuetudinem cum Magnus Cham abrogaſſet; & poſteà ingens peſtilentia eos infeſtaret, credebant illi ſe à diis iratis ob morem iſtum abrogatum puniri, rogabantque Chamum, ut eandem reduceret conſuetudinem excipiendi hoſpites; quo dii placarentur. Cæterùm ſupra Catajam *Athai* ſive *Alchai* mons eſt, ubi Tattarorum Regum ſepulturæ.

ε d In *Tangut* telæ invenitur genus, quod cum in ignem conjicitur, purgatur. Ad e*Succcuir* Rhabarbarum in copia colligi volunt: Ibidem quoque eſt f *Campion* emporium celeberrimum.

ζ Rex iſte in g *Tenduc Uncanus* dicebatur, eratque Chriſtianus, ſed Neſtorianæ hæreſi addictus, Eccleſiaſticam pariter & ſecularem Jurisdictionem in ſuos exercens. Is *Presbyter Johannes* vulgo apellabatur, quaſi *pretioſus Cham. f* Ejus poteſtas quum nimis augeſceret, ipſeque ſibi à ſubditis metueret ſuis, ac eos variis ſervitutum generibus premeret, defecerunt hi ab ipſo, & elegerunt ſibi *Canchium* ſive *Cinehim* quendam, qui fuerat faber ferrariùs, ducem. Hic Uncanum regno & vitâ exuit. Poſteri tamen ejus adhuc ſub Magni Chami Imperio rerum potiuntur. Eorum ſedem alii collocant in *Argon*. In finibus ejus regni ponitur *Sindacui* caſtrum, in quo Uncanus præſidium poſuerat contra irruptiones Tattarorum.

HEKELII.

a Lib. VI. c. XVII. p. 87. lim. 41. ſeq.

b Olim, ſicuti nonnullis placer, *Iſſedem Serica* dicta.

c *Italica* fortè.

d Defertur quoque ex *Indiâ*, *Chinâ* & aliis regionibus maxima *variarum Mercium*, *Lapidum* inprimis *pretioſorum*, *Unionum*, *Aromatum* & *Opum omnis generis* copia.

e Vel *Caindo*.

f Plura de eo habet paſſim *Jobus Ludolphus*, omnigenæ Eruditionis ac variæ Scientiæ Vir, in *Hiſtoriâ Æthiopicâ* nuper in fol. impreſſâ. Scripſir quoque de *Rebus Abyſſinorum Nicolaus Godingus*, qui Liber exc. eſt *Lugd.* Annô M. DC. XV. in 8. Sed *Adami Conzenii* ABYSSINI *Regis Hiſtoria* impreſſ. eſt *Coloniæ Agripp.* Annô M. DC. XXXVIII. in 8. Maj.

BUNO-

a Cambalu. b Caindu. c Camul. d Tangut. e Suceuir. f Campion. g Tenduc.

(quod nomen postea Abissinorum Regi in Africa per errorem datum fuit) quondam regnum fuit.

IV. *Tainfu* regnum amplum atque cultum vitibusque fertile, artificibus ac negotiatoribus refertum, armorum bellicorum nobilissima inter Tattaros officina. Quin Serico ferro jam inde Plinius palmam tribuit.

TATTARIA VETUS.

V. Postrema universæ Tattariæ pars est Vetus Tattaria, inter Paropamisum amnem & Sericam sive Catajæ regnum, ad usque Septentrionalem Oceanum & fretum *Anian* extensa. Dicitur vetus Tattaria, quia hinc primò nomen Tattarorum, ut suprà demonstravimus, exortum est. ª Regiones heic & hordæ complures, quarum nomina vix nota aut certa; At *Ung* & *Mongul* regiones ᵇ *Gog* & *Magog* esse, viri docti docent. Tattaria Vetus. Ung Mongul. Gog Magog.

BUNONIS.

ª Quum pastores potissimùm sint Tattari, pascuorum gratia sedes suas sæpius mutant, & catervatim degere coguntur. Unde etiam *Hamaxobii* veteribus dicti, quod in curribus viverent, quibus hinc inde vehebantur.

ᵇ At ipse Cluverius Germ. l. 1. p. 44. & seqq. Gog & Magog ad Mare Caspium habitare multis contendit.

CAP. VI.

De Sinarum regione sive China.

I.

Tattariæ, qua ortum Solis prospicit, annexum est *Chinæ* regnum, cœli temperie, fertilitate soli, amplitudine, opibus ac potentia haud cuiquam alii cedens. Gens ipsa (si credimus) ingenio omnes alias superans. Sinas esse Ptolomæi, cum situs, tum ipsum vocabulum maximè convincit. Quippe quod Hispanis *China*, id Italis Tuscis *Cina*, & Germanis *Tschina* scribitur: ubi exiguam in pronunciatione deprehendas differentiam inter *China* & *Sina*. At ignorantia Hispanicæ pronunciationis; quæ est in Ch. Græcæ literæ χ pronunciatio in vocabulo isto apud alias nationes invaluit. Limites habet ab Occasu *Damasios* montes, quibus ab India & Tattaria separatur; ab Septentrionibus *Ottorocoram*, & murum CCCC. mill. Germ. inter hujus crepidines contra Tattarorum irruptiones exstructum: ab Ortu Oceanum Sinensem sive Eoum; à Meridie eundem Oceanum, & regnum *Siam*. Sinæ. China. Limites. Magnitudo.

 Lon-

Longitudo ſumma eſt à Tattarorum finibus; qua mare Eoum tangunt, uſque ad regnum *Siam*, mill. Germ. I ɔ c. Latitudio inter Damaſia juga & Oceanum milliar. ccc. [1]

Chinæ Provinciæ. II. Dividitur totum regnum in complures provincias, quas illi præfecturas vocant: quarum maritimæ ſunt, *Cantan*, *Foquiem*, *Chiqueam*, *Nanquii*, *Xantum*, *Paquin*; mediterranea, *Xiamſii*, *Canſii*, *Sancii*, *Suchnam*, *Huanum*, [a] *Juana*, *Fuquam*, *Suinam*, *Quicheu*, *Quiancii*, *Cochinchina*, *Quancii*. [α]

III. Ur-

BUNONIS.

[α] [a] [b] P. Martinus Martinius ſequentes enumerat Chinæ provincias: ex quibus *martima* ſunt, [c] *Corea* Martinio, cujus tabulam exhibemus, peninſula (at aliæ tabulæ recentiores Coream faciunt inſulam) ejus urbes memorantur; Kincki, Hienking, Pinggan, Kiangyuen, Kinxane, Chungoing, Ciuenlo: 2. [d] *Leaotung*, cujus caput Leaoyang, item Tuxune, Quangning, Ningyve: 3. [e] *Xantung*, in qua Ninghai, Cinan, Tiencin, Cingcheu: 4. [f] *Nanking*; cujus metropolis Nanking; item Hoaigan, Yancheu, in ea eſt Tai lacus. 5. [g] *Chekiang* in qua urbes Hangcheu, Xaoking, Kiucheu & Wencheu. 6. [h] *Fokien* cujus caput Fochen; & cæteræ urbes Kinghoa Kienning Tingcheu, & Changheu: ejus litori oppoſita eſt inſ. Quæmoy: 7 [i] *Quanctung*, in qua caput Quancheu, cujus portui oppoſita eſt inſ. Macao; urbes præterea in hac provincia ſunt, Coacheu, Chacking & Nanhiung: 8. [k] *Tungking*, in qua urbes Lieucheu, Liucheu, & Suikien. *Mediterraneæ* verò provinciæ memorantur, 1 [l] *Junnam*, cujus caput Junnan urbs, ac præter hanc Mengting, Jucnkiang & Quangſi, 2. [m] *Suchuen* in qua Chingty: 3. [n] *Xenſi*, in qua præcipuæ urbes Sigan, Hanchung, & Hinggan. 4. [o] *Xangſi* cujus caput Taiyven, ac porrò Tuencheu, Kiang, Taitung: 5. [p] *Peking*, cujus caput & regià memoratur urbs ejuſdem nominis, porrò celebriores hic ſunt urbes Xuntien, Paoting, Quanping. 6. [q] *Honan*, in qua Caiſung. 7. [r] *Huquang*; in qua nobiliores Siangyang, Kingchen, Fung, Chingcheu: 8. [ſ] *Queicheu* cujus urbes inſigniores Queiyang; Sintien; Chiniyen: 9. [t] *Quanſi* cujus Queilin: 10. [v] *Kiangſi*: in qua Chancheu, Kienchang. Quangſin.

HEKELII.

a S. Hoaum.

REISKII.

1 [x] China חין nomen ab imperatoria eaque priſca familia ortum ad exteros pervenit: Græcos itidem Ptolemæi ætate qui *Sericam Sinis Σίναις* vicinam recte collocat, & poſtremæ Indiæ annumerat. Tum enim Seres Indi & Sinæ verſus Orientem ultimi noſcebantur: Mirum vero eſt, cur Iſa. Voſſius in Obſervat. ad Pompon. Lib. I. c. 2. Sinas veteres *in Siam*, *aut Siamenſe regnum*, idque Indicium ex infirmis rationibus mutet. Diverſa enim pronunciatio inter gentes varias, adhuc recepta nihil efficit; Unde *China* Europæis, Arabibus *Sina* & *Tſchina* Turcis dicitur; Tataris *Mangun*; Ipſis Chinenſibus *Chunghoa* & *Chunguo*. [y] Regio hæc triginta circiter gradus in longitudinem à Promontorio Ningpo ad Damaſios montes; In latitudinem à gradu octavo decimo ad ſecundum & quadrageſimum procurrit, tota provinciis & urbibus cultisſima. Regna in vaſto illa imperio Tatarico-Chinenſi numerantur quindecim & cum iis Provinciæ totidem eædemque duplices, Boreales nempe ac Auſtrales, ſive maritimæ illæ ſint, ſive mediterraneæ: Sex equidem Boreales *Honan*, *Xemſi*, *Xanſi*, *Xantum*, *Peking*, *Suchnen*, Auſtrales vero novem, videlicet *Hakung* alias *Quamtung*, *Quamſi vel Kianſi*, *Kianguam*, *ſ. Nanking*, *Chakiang*, *Fohlem*, *Quanziang*, *Quangſi*, *Quecheu Junnam*: Adde Amplius *Leautung*, regionem Tatariæ Niuchæ proximam, & *Coream* ſive *Chaolien* Sinis quoque ſubditam: Unde Petrus Du Val ſextam decimam addit. In quibus provinciis urbes præcipuæ ac florentisſimæ 150. minores vel oppida 1222. vici extant innumeri: [z] Ex Urbibus duæ ſunt Regiæ, una Borealium *Pequing*, alteraque Auſtralium *Nanquing*. China

a Provinciæ in China ex relatione. b P. Martinii. c Corea. d Leaotung. e Xantung. f Nanking. g Chekiang. h Fokien. i Quangtung. k Tungking. l Junnam. m Suchuen. n Xenſi. o Xangſi. p Peking. q Honan. r Huquang. ſ Queicheu. t Quanſi. v. Kiangſi. x China. y Provinciæ hujus duplices. z Urbes regiæ.

III. Urbes per universam regnum esse tradunt celebres CCXL. fossis murisque probe munitas, præter opida & pagos quorum infinitus numerus. Amplitudo autem urbium ex eo conjicitur, quod *Cantan*, una ex minoribus, tria amplius milliaria Germanica circuitu amplecti dicatur. β

IV. De regiâ est varia auctorum traditio; alii quippe γ *Paquin* eam vocant, alii δ *Xantum* quam eandem putant esse ε *Quinsai*. In Tartariæ finibus versus Septentriones sitam esse, omnes consentiunt. Anté erat regia ζ *Nainquin*, magna urbs, in medio regni ver- Regia Paquin, Xantum Nainquin.

na ergo quasi urbs continua muro circumdatur stupendo ad 300. milliaria Germanica producto, 40. cubitos alto, sed 15. lato: Ut murum seu vallum potius Romanum in Brittannia Scotis oppositum, & Hexanitum murum in Isthmo Corinthio ad quinque milliaria exitatum, valde superet. Tatari tamen facta irruptione muroque penetrato A. 1649. tot regna sub imperium redegerunt, per octennium sævisimè grassati. Ecquis miranda Chinensium opera & naturæ dona singula enarret? De re literatia Chinensium & arte typographica Spitzelius Commentar. Kircherus volumine grandi Chinam illustratam, Mart. Martinius atlantem Sinicum notis Jac. Golii ornatum, Andr. Mullerus libro singulari Sinicas observationes de rebus historicis, Geographicis & Christianis monumento præsertim Sinico, [a] cui cum Jesuitis plurimum attribuit; Inventum etiam is ipse Brandenburgense, vel linguæ Sinicæ facilius legendæ ac intelligendæ clavem edidit: [b] De scutellis Chinensibus sive procellanis Martinius explodit fabulam communissimam, qua ex *ovorum testis* corrasisque conchyliis marinis confici dicuntur, cum ex argilla figlina, terraque diaphena & arenosa confici soleant. [c] *Libros Chinenses* eosque in rebus Astronomicis, Geographicis, & Physicis conscriptos, chartæque Sericæ impressos bibliotheca Augusta, qua heic est, nonnullos continet. [d] *Missiones Jesuitarum*, sive sacras expeditiones ab Anno 1581 ad A. 1669. Nic. Trigautius, Prosp. Intorcetta, sed ultimas Ad. Schallius, Madorinus Chinensium factus edidit. Sed Joh. Hurolianensis S. J. Historiam Chinæ à duobus Tataris subjugatæ Anno 1688. Paris.

BUNONIS.

β Stupendam illam urbium in China magnitudinem idem quoque refert P. Martinius.

γ Imperatorum Chinensium regia *b* P. Martinio memoratur [e] *Peking* in provincia Septentrionali ejusdem nominis.

δ [f] *Xantung* provinciæ nomen est.

ε [g] *Nanking* urbs est in provincia Nanking. *c*

ζ Marcus Polus Venetus urbem hanc [h] *Quinzai*, id est, civitatem Cœli, in regno *Ainan* collocat. Rex qui in ea sedem habuit *mundi Dominus & cœli filius* à suis dictus est. Verum ejus urbis recentiores nullam faciunt mentionem, sive bello sive aliâ calamitate interierit.

[i] Fluvii per Chinam nobiliores memorantur [k] *Croceus* à colore luteo ita dictus, ex Sosing lacu oritur: inde versus Septemtrionem tendens Chinæ limites egreditur, factoque flexu redit, at demum in Oceanum Chinensem sese exonerat. *Kiang* fluvius *maris filius* dictus in Chinensis Imperii limitibus Occidentalibus ortus, fluens mediam ferè transit Chinam, eamque ab Occasu in Ortum dividit in Septentrionalem & Australem, ultra milliare Germamicum perhibetur latus: idem mare Chinense demum subit, ejusque ostio objacet insula Cungming. Reliqui fluvii sunt [l] *Hoaj*; [m] *Singan*, [n] *Cientang*, cujus ostio adjacet insula [o] *Cheuxan*, [p] *Juen* & [q] *Can fl.* qui cum *Kiang* sese conjungunt: Item [r] *Ta fl.* ad *Quancheu* mare subit. Cæterum Chinensium lingua carere dicitur literâ caninâ R.

Utuntur Chinenses literarum loco characteribus, & imaginibus variis, figuras in lingua & laminas incidunt; sicut nos utimur arte Ckalcographica. *d* Currus excogitarunt, quos velis ventisque, uti navigia per mare, per loca plana dirigere norunt. Liberos suos in patrio exercent sermone, &, quum legere & scribere possunt, docent eos scire res olim apud se gestas, leges etiam municipales; & moralia fabularum atque adagiorum. *e*

a Monum. Sinicum. b Porcellanæ. c Libri Sinici. d Missiones Jesuitieæ. e Peking. f Xantung. g Nanking. h Quinzai. i Fluvii in China. k Croceus fl. l Hoai. fl. m Singan fl. n Cientang fl. o Cheuxan fl. p Juen fl. q Can fl. r Ta fl.

versus Oceanum posita. At de urbe *Quinsay* (sive ea Tattarorum Magni Chani, sive Sinarum Regis regia, utrumque enim traditur) meritò prudentissimi cujusque fidem excedunt ea, quæ M. Polus Venetus tradidit: continere scilicet eam circuitu mill. Ital. circiter centum, id est, German. communia viginti quinque, & pontium in ea lapideorum duodecim millia, quorum quidam tantæ altitudinis, ut majores naves erecto malo subtermeare queant: lacum item intr mœnia ambitu mill. German. circiter septem continere; in quo duæ insulæ singulas regias superbissimo opere sustinentes. Per universam autem urbem præsidium triginta millium militum. Veruntamen urbem hanc post Marci Poli tempora bello dirutam, vel alia gravi calamitate destructam esse, quidam putant.

V. Insulæ ab ortu Sinarum regno objacent innumeræ; at duæ insiginores η *Corea*, incolis *Caoli*, Longitudine CCXXX milliar. German. Latitudine L. & multo nobilior ϑ *Japan*, Longitudine mil-

Corea.

Iapan.

HEKELII.

b *Magino* memoratur *Paquin.*

c *Magino* dicta *Manquin.*

d Quam ab ipsis *Chinensibus* diu ante nos inventam tradunt. Edidit elegantissimum & omnibus numeris absolutum de *Re Literariâ* SINENSIUM Commentarium *Theophilus Spizelius*, Vir pius, laboriosus, literatus atque candori deditus, Amicus meus certus, qui liber, *Lugduni*, quippe *Batav.* Anno Chr. M. DC. LX. *Hackianis* literis in 12. f. impressus, omnino est dignus, ut à quôlibet *Philologiæ* cultore indefessis teratur quotidiè manibus.

e Quod ad Religionem hujus Gentis attinet, credunt omnes Res creatas, omniaque Inferna atque horum gubernationem pendere à *Supernis* atque *Cœlô* quod maximum omnium Deorum credunt, idque primô *Alphabeti* Charactere exprimunt, *Solem*, *Lunam* & *Stellas* adorant, immò & *Cacodæmonem*, ne mala eis, ut ipsi dicunt, afferat. Sumtuosissima habent tam in *Urbibus*, quam in *Agris* Templa, daturque apud eos duplex Genus *Sacerdotum*: alterum albis est inclutum Vestibus rasô Capite & in commune vivit, ut nostri *Monachi*; alterum atris est vestitum, promissô crine, & seorsim habitat; sicuti nostri Presbyteri. Neutrum Uxorem ducit; horum tamen Vita satis impudica & obscœna; Conf. *Marci Henningi* de *Regno* CHINÆ Liber, *Augustæ Videl.* Anno M. D. XC. in 8. exc.

BUNONIS.

η a *Corea* P. Martinio non insula, sed peninsula est.

ϑ b *Japan* insula fœcunda *f* est, frugum, metallorumque *g* dives: *h* Rex cujus Imperio cæteri subsunt reguli, ad bellum educere potest aliquot centena millia virorum. Lusitani Christianam fidem passim per hanc insulam felici successu docuerant; sed ea anno 1579. ac iterum hac nostra ætate, exustis & occisis Christianis hîc oppressa & ferè delata est. Qui ex occidente ibidem negotia curant mercatores, Christianum nomen solent abnegare. Tanto odio Japanenses persequuntur Christianos, ut ne quidem in exteris Christianum ferant nomen; unde exigua, & ferè nulla appareat spes, qua ratione doctrina illa salutaris hic resurgere queat. *Itinerar.* Nobilis à *Mandelslo* p. 238. & seqq. Hodie tamen mitiora afferunt; Christianam videlicet fidem denuo ibidem admitti. Postellus per universam hanc insulam statuas Idolorum maximè tricipites, aliasque mulieris puerum in ulnis gestantis imagines adhuc suo ævo extitisse testatur, vestigia hæc videntur esse Religionis Christianæ antiquis temporibus hic florentis: quæ tamen astu Satanæ postea corrupta & perversa fuit. *i* Porrò Chinensium litori Orienta-

Li

a Corea. b Japan Inf.

milliar. CL. Latitudine LXX. uterque in complures ditiones, quas Reguli verius quam Reges obtinent, distributa. Hujus tamen potentior Rex est *Miaci*, urbis totius insulæ principis. 2

li objacet insula [a] *Formosa* sub ipso Cancri Tropico: in qua Hollandi nonnulla loca munita tenebant; & cum incolis, ipsis quoque Chinensibus huc venientibus, mercaturam faciebant. Erant in ea insula non pauci ad Christianam fidem conversi. Sed Hollandi nuper anno 1662. à Chinensibus *Selandiâ* castro per deditionem captâ, ex hac insula ejecti sunt, & ab his in captivos imbellemque turbam crudelissime est sævitum. Chinensium litori Australi opposita alia insula [b] *Hainan* dicta, multis urbibus & incolis exculta.

HEKELII.

f Ac nobilis.

g *Auri* inprimis.

h Veteribus *Chryse*, sed *Marco Polo Zipangri* dicta.

i Incolæ colore sunt potiùs *olivastrò*, quàm *albô*; ingeniô a. ac memoria mirabili pollentes, gloriæ cupidi & laborum tolerantissimi.

REISKII.

2 Insulam *Formosam*, quæ Chinensibus [c] Packanda dicitur, minores aliæ attingunt: [d] *Fayoung* maxime, in qua Batavi Anno 1632. fortalicium struxerunt, *Seelandiam* dictum, mox altero, quod Provinciam vocarunt, addito: Unde Hispanos postea suo castello Kelango exturbarunt, & Formosam denique subjugarunt: Verum à Piratis Chinensibus, & horum duce Couenga iterum Anno 1661. ejecti; jacturam Chinensium commerciorum, Indorum, & Japonensium maximam fecerunt. Ipsa Insula populosa, suisque pagis & dominiis divisa 30. gradus latitud. septent. versus Boream jacet. Ab ea distat paululum ob cura insula [e] *Sanichaon*, ubi Franc. Xaverius, Indorum Apostolus vitam finiit, successu facto.

[f] *Japonia* incertum est, an extet Insula, num continenti adhærear, Arn. Montano & Caronio teste: Ipsa 35 gradus elevata XVI. Provincias pluresque Insulas complectitur, quarum tres maximæ sunt, *Nivoo*, *Ximoo* & *Xiccoo*, suis regulis aut principibus subjectæ: Qui tamen singuli [g] *Dairo*: rerum sacrarum & civilium supremo arbitro subsunt. Hujus autem sedes Meaco est, urbs regia *Yendo vel Jedo* Anno 1657. incendio exusta: Domos enim solum ligneas amant, nec urbes muris aut portis muniunt, sed plateas noctu magnis januis occludunt. Conf. Bern. Varenii Descript. Japoniæ Arn. Montanum in Lib. Germ. de legat. ad Cæsarem Japon. itemque Missiones quas vocant, Apostolicas aut Papæas ex A. 1590. ad A. 1614. quo ferociter in Christianos sævitum fuit, & A. 1626. quo Jesuitæ cum Portugalica & Hispanica natione regnis omnibus exclusi, solique Batavi ad commercia libera sunt admissi.

a Formosa Ins. b Hainan. c Packanda. d Fayoung. e Sanichaon. f Japonia. g Dair.

CAP. VII.

De India Veteri.

I.

SInarum regno conjuncta est ab Occasu Meridieque *India*, terra omnium nobilissima, auri argentique adeò fœcunda, uti solum ejus aureum argenteumque esse veteres crediderint. Nomen accepit ab *Indo* nobilissimo flumine. Clauditur ab Occasu *Indo*; à Septentrione *Emodis* montibus; ab Ortu itidem montibus *Damasiis* & *Meandro*; à Meridie suum mare, quod *Indicum* appellatur, magnis sinubus recipit; in quod, ceu duo cornua; longissimo excursu sese emittit. *Longitudo* ejus summa est ab Indi fontibus usque ad

India.

Ejus limites.

ad extremum aureæ Cherſoneſi promontorium mill. German. circiter IↄC. *Latitudo* maxima à Damaſiis jugis in finibus Sinarum ac Tattarorum, ad Simyllam promontorium, nunc *C. Comori*, mill. CCCCL. [1]

Diviſio. Indiæ.

II. Diviſa fuit olim Gange flumine in duas partes; quarum una verſus Occaſum [α] *India intra Gangem*, altera verſus Ortum [β] *India extra Gangem*, appellabatur.

Indi Brachmanes.

III. Tradunt veteres Geographi, fuiſſe in India populorum *novem millia*; quorum clariſſimi [γ] *Brachmanes*, Indorum Philoſophi,

BUNONIS.

α [a] *India intra* ſeu cis *Gangem* ab Occaſu habet Paropamiſadas, Arachoſiam & Gedroſiam; à Septentrione Caucaſios montes, quos apellabant Macedones; ab ortu Gangem fluvium, ac alteram trans Gangem Indiam; à Meridie Oceanum Indicum. *a*

β [b] *India extra* ſive *trans Gangem* ab occaſu habet alteram Indiam, & Gangem fluvium ad Septentrionem Scythiam: ab Ortu Sinarum regionem; à Meridie Indicum mare. In hac inter duos ſinus Gangeticum & Magnum eſt [c] *Cherſoneſus Aurea*, quæ hodie à civitate *Malacca* dicitur.

γ [d] *Brachmanes*, ſive *Brachmani*, olim fuere Philoſophi, hodie *Bramani*, dicuntur, de quibus Itinerar. Noh. à Mandelſlo p. 114. & ſeqq. de iſtis *Solinus* c. 65. Philoſophos habent Indi Gymnoſophiſtas, qui ab exortu ſolis ad Occaſum contentis oculis orbem candentiſſimi ſyderis contuentur, in globo igneo rimantes ſecreta quædam, areniſque ferventibus perpetuum *b* diem alternis pedibus inſiſtunt. Et *Plinius* l. 6. c. 19. Gentes celebratæ illic, & prope in religionem verſæ ſapientiæ deditæ, voluntaria ſemper morte vitam, accenſo rogo, finiunt: ut ſunt de illo exempla *c* apud Plutarchum in vita Alexandri. Mortem ſcilicet prudentiores illi non exſpectabant; ſed ingerendo ſemet ignibus læti & cum gloria arceſſebant. Alii in ſolitudine & ſub terræ cavernis mortem exſpectabant: qui mos hodieque ſervatur in Japonia. *d*

HEKELII.

a Et juxta nonnullos *Chaberim*.

b S. *perpetem*, ſicuti *Olivariniana* legit *Editio*.

c *Calani & Indi cujusdam* ex comitatu *Cæſaris*.

d Alias de Gentibus INDIÆ, & in ſpecie de BRAGMANIBUS extat elegans Liber Græcus *Palladii* qui ex *Bibliothecâ* Regnâ *Londinenſi*, curâ *Edoardi Biſſæi*, Londini ap. *T. Roycroft* Anno hujus Secu. LXIIX. in 4. reg. cum Verſione *Latinâ* eſt impreſſus.

REISKII.

1 [e] *India* nomen ab Indo fluvio nacta, cunctis gentibus, quas Orientales & Occidentales terræ nutriſint, commune fecit: Hinc Chinenſes & Arabes *Indoſtan* hodieque nominant, ſuo ſermone aut idiomate quo regionem adjecto *Stan* ſignificant, veluti Turkeſtan Guſiſtan &c. India vetus ampliſſimis patebat verſus Boream Ortumque terminis. Ad Tauri juga nempe ac Eoum oceanum, hodierna longe arctioribus coercetur: Utraque tamen duplex, altera nempe *Occidentalis intra Gangem* ἡ ἐντὸς γάγγου ἰνδικὴ, *altera Orientalis extra Gangem* ἡ ἐκτὸς γάγγου ἰνδικὴ, quam Græci Romanique nec non adhuc Arabes partiuntur. De gentibus, mirandis naturæ operibus urbibuſque Indicis quanta ſcriptorum veterum portenta, etiam falſa? Strabone judice Lib. II. qui de urbium numero 5000. acute cenſuit. κατ' ὑπερβολὴν, i. e. eo *per exceſſum* excreviſſe. De Nationibus quantum variatur? omnes eas ad *Joctanem* è Noachi nepotibus unum, primum quaſi parentem Joſephus, Euſebius Euſthatiusque referunt: Has autem origines Bochartus in dubium trahit Lib. II. cap. 15. infirmis tamen ratiunculis uſus. [i] Indus & Ganges ex jugis altiſſimis Thebeth, lacu quondam hydrophilacio naſci dicuntur: Ut hic per rupes altiſſimas horrendo cum ſtrepitu, ille ad radices montium prorumpat, & quinque alveis in mare Indicum devolvatur. Ganges vero in ſanctitate maxima & ſingulari peccatorum expiatione apud Indos ethnicos adhuc habetur, tanquam paradiſi fluvius. Vid. Kirch. China illuſtr. part. II. c. 2. Abr. Rogerii Hiſtor. Brachman.

a Limites Indiæ. b Intra Gangem & extra Gangem. c Cherſoneſus aurea. d Brachmanes. e India. f Duplex, Indus & Ganges.

phi, Græcis *Gymnosophistæ* dicti; & ᵟ*Gangaridæ*, quorum regem potentissimum Alexander Magnus invadere non ausus est. Gangaridæ.

IV. *Urbium* fuisse *quinque millia*, iidem auctores prodiderunt, præcipua capacitate; quarum omnium clarissima ᵋ*Nysa*, in qua genitum Liberum patrem Indi arbitrabantur. Nysa urbs.

V. Fluviorum nobilissimi sunt *Indus* & *Ganges*: ᶻ*Indus*, quem accolæ quondam *Sandum*, nunc diversis nominibus diversi appellant populi, *Hynd*, *Duil*, *Inder* & *Caercede*, in ᵑ Paropamiso monte effusus unde viginti recipit amnes; sed clarissimos ᶿ*Hydaspen* & ᶥ*Hypasin*, qui Alexandri iter terminavit. Nusquam latior quinquaginta stadia, aut altior XV. passus, septem ostiis in mare Indicum evolvitur. ᵡ*Ganges* gemmifer & auri fœcundus, ex Scythi- Sol. Indus fl.

man. part. II. c. 18. Notitia reliquorum quos Indiæ progenerant fluviorum nostris Europæis obscura & per exigua obtingit. *Veteres autem Indiæ scriptores multa falsa prodiderunt*, inquit Strabo lib. II. Conf. etiam itinera Thevenotii, quibus res Indostanenses novorum Mogulum aliorumque populorum exposuit, Souchu de Rennefort Histor. Indiæ Orientalis Paris. A. 1688. edita.

BUNONIS.

ᵟ a *Gangaridæ* bello olim clari erant ad Gangem fl. urbs & regnum Bengala, illorum sedes erat olim Gange, seu b *Ganges* urbs ulterioris Indiæ Gangi fl. imposita. Sunt qui existimant Gangem urbem esse eandem, quæ hodie Bengala: verum hæc à Gange fl. longè distat.

ᵋ c *Nysa* e urbs cis Gangem ad Indum fl. non longè ab Arachosia à Baccho fertur condita. Est quoque Indiæ mons *Nysa*, cujus mentionem facit *Virgil. Æneid.* VI.

ᶻ d *Indus* fl. Plinio teste, *l. 6 c.* 20. olim ab incolis *Sandus* fuit appellatus: *Sinthum* Ptolomæus inter septem Indi ostia numerat. Verisimile igitur est, ostium illud omnium maximum pro toto fluvio Ptolomæo fuisse usurpatum. Hodie ab Indis aliisque gentibus vulgo *Indu* vocatur. Hunc verò fluvium prius *Mausolum* dictum, postea ab *Indo* quodam Juvene egregio, qui in eum se præcipitaverit; nominatum fuisse fabulatur auctor libelli de fluminibus, quem nonnulli adscribunt Plutarcho. Alexander M. tradente Plinio l. 6. c. 17. nullo die minus stadia sexcenta navigavit in Indo fl. nec tamen potuit ante menses quinque enavigare, adjectis paucis diebus. Idem Rasbutos à Cambajensibus distermināt, atque per mediam Cambajam decurrit. Incolis ejus regionis, teste Odoardo Barbosa, & *Cercetes* & *Inder* hodie appellatur. Candidi coloris esse perhibetur Indus, & gelidior, quam cæteri, qui ibi sunt, fluvii. *Curtius*, *Arrianus*.

ᵑ *Paropamisus*, etiam *Caucasus* dictus, non Ponticus, seu Indicus. De Indi fonte ita Plinius *lib. 6. c. 20. In jugo Caucasi montis, quod vocatur Paropamisus, adversus Solis ortum effusus.* Eadem quoque tradit Arrianus.

ᶿ e *Hydaspes fl.* Indum flumen ad Nysam urbem ingreditur. *f*

ᶥ Fluvius iste f *Hypasis* vocatur Ptolomæo, Plinio, Curtio & Arriano; at Straboni, Dionysio Afro, Martiano Capellæ, Solino & aliis est *Hypanis*. Plinius l. IV. c. 12. hanc controversiam suo tempore inter scriptores fuisse tradit, vehementerque errasse, qui Hypasin in parte Asiæ prodiderint. In India autem supra flumen Hypasin solstitii die medio nullam jaci umbram autores referunt. Plinius l. 2. c. 37. Fluvius ille cum Hydaspe sese unit; unde à quibusdam pro eodem habetur flumine. *Herodotus lib.* 4. tradit *Hypanim* fluvium quinque dierum viâ exilem, profluere ac dulcem; Deinde post aliorum dierum iter perquam amarum. *Athen. l.* 2. *c.* 43.

ᵡ g *Ganges* vulgò *Ganga* ex Emodis montibus ortus, omnium toto orbe fluminum perhibetur maximus, quique decem & novem fluminibus magna ex parte navigabilibus receptis, alicubi lacus veriùs, quàm fluvius videtur. Eum *g* in sacris literis appellari *Pischon* seu *Pison* existimant Hieronymus, Josephus & Eusebius. De illo Ovidius:

Dum tepidus Ganges, frigidus Ister erit.

HEKELII.

e Cujus nominis decem *Stephanus* enumerat.

f Alii

a Gangaridæ. b Ganges. c Nysa urbs. d Indus fluv. e Hydaspes fluv. f Hypasis fluv. g Ganges fluv.

thicis exoritur montibus, cujus latitudo minima duo mill. Germ. maxima quinque, ubi vadosissimus mensuram centum pedum devorat.

Gens Indorum.

VI. λ Indorum gens μ vetustissima nunquam à natali solo recessit. Quare nemini fas sit mirari vel hominum vel urbium copiam. Indiam *Liber* pater (quem illi apud se natum arbitrati) primus cum exercitu ingressus est, primusque omnium Indis subactis triumphavit. Dehinc *Persæ* proxima inter Indum & Gangem armis occupata tenuerunt, donec *Alexamder*, Dario superato, Porum Indorum Regem debellavit. Post hunc in pace, suis quique Regibus obedientes, egerunt; donec; diu ignoti, tandem Portugalensibus superiori seculo rursus cogniti fuerunt. Longinquitas regionis occasionem præbuit fabulis, ν uti ex veteribus graves etiam scriptores, ξ hominum varias monstrosasque species crediderint.

CAP.

f Alii non in *Indum*, sed in *Mare* labi tradunt.

g De *Paradisô* quippe profluentem.

BUNONIS.

λ Sinus, in quem devolvitur, *Gangeticus* appellatur; hodie vulgo *h Golfo di Bengala.* *i* Gangi magnitudine secundum Indum, tertium Istrum, quartum Nilum consensu tradi scribit Diodorus lib. XVII. Latitudinem ei stadiorum XXXII. tribuit; profunditatem tantam, ut omnia per Indiam flumina superet.

μ a Primos Indiæ incolas ex posteris fuisse *Joktani*, qui Heberi fuit filius, colligitur tum aliis argumentis, tum quod ab illius filio *Ophiro* aurifera regio in sacris celebris appellata est *Ophir*.

ν Mirum dictu, quam multi ex antiquis res Indiæ perscripserint, & quam pauci, dolente & exsecrante *Strabone*, vera. b Ex quibus alii una cum fabulis suis toti perierunt, alii si non toti, ex magna tamen parte. Extant *Herodotus*, *Agatharchidis excerpta*, *Ctesias* aliqua sui parte apud Photium, *Dionysius Periegetes*, *Strabo*, *Ptolomæus*, *Arrianus*, *Diodorus Siculus*, *Aethicus*, *Martianus Heracleotes*, *Plinius*, *Mela*, *Solinus*, *Philostratus*, *Orsius*, *Q. Curtius*, *Apulejus*, & hi omnes veteres. Recentiores sunt *Joh. Goropius*, *Becanus*, *Petrus Maffeus Osorius*, *Joh. Metellus*, *Joh. Barrius*, *Ludovicus Vartomannus*, *Maximilianus Transylvanus*, *Cosmas Indopleutes*, *Joh. Macer*, *I. C. Castagnedo Hispanus*, *Abrahamus Ortelius*, *Petrus Jarricus*, *Franciscus Sachinus*, *Adamus Olearius* in itin. Mandelslovii, aliique navigationum Indicarum scriptores; qui recentiores scriptores certiora præ antiquis istis attulerunt.

ξ *Megasthenes* scribit, per diversos Indiæ montes esse nationes capitibus caninis, armatas unguibus, amictas vestitu tergorum, quibus nulla sit vox humana, sed tantum latratus sonent c Gangis fontis accolas nullo indigere cibo, eosque odore pomorum silvestrium vivere, longiusque pergentes eadem illa secum gerere, ut olfactu alantur: quod si tetriorem forte spiritum traxerint, eos examinari. Porro tradunt in eadem India esse homines qui unum tantum habeanr oculum. Quosdam etiam adeo auritos esse, ut aures ad pedes defluant, atque in alteram earum cubent, quarum duritie arbores convellant. Alios singulis uti pedibus, & adeo latis quidem, ut ubi se defendere à calore velint, supini jacentes iis toti inumbrentur. Apud Ctesiam legitur, fœminas quasdam in India semel tantum parere, ac natos statim canescere. Esse gentem, quæ in juventute cana sit, nigrescat in senectute, ultra ævi nostri terminos perennantem. Esse quoque perhibent mulieres, quæ quinquennes concipiant, nec ultra octavum annum vitam protrahant. Esse, qui cervicibus careant, & in humeris habeant oculos. Hæc & similia ab antiquissimis istis scriptoribus tradita sunt; quæ tamen falsa & conficta esse hodie constat. Ipse Plinius quoque id quod mirere, miras & monstrosas hominum, qui Africæ partes incolant, figuras *k* describit,.

a Indorum origo. b Scriptores rerum Indicarum. c Monstrosæ hominum formæ ab antiquis traditæ.

ſcribit, lib. vi. c. 30. Quod verò idem ille Megaſthenes apud Plinium *lib. 8. c.* 14. ſcribit [a] ſerpentes in tantam magnitudinem adoleſcere, ut ſolidos etiam deglutiant cervos *l* id ab aliis auctoribus tum antiquis, tum recentioribus confirmatur.

HEKELII.

h Et quidem *Caſtaldo.*
i Hoc flumen, ut *Nilum*, rigare vicina omnia, nonnulli tradunt *Geographi.*
k Gentes np. ſine *Naribus* atque ſine *Linguis.*
l Tauroſque.

a Serpentes Indiæ ingentes.

CAP. VIII.

Summa Indiæ novæ deſcriptio. 1

I.

CUm ſuperioribus ſeculis ob feritatem intercedentium populorum terra adiri India nequiret, tam longinqui verò maris navigatio nondum experta eſſet, diu Europæis incognita manſit, cum non niſi ex veterum ſcriptis noſceretur. At primus *Guaſco Gama* Portugalenſis An. cIↃ CCCC XCVII. ab Hiſpaniis profectus, ſuperato Bonæ ſpei promontorio atque univerſa Africa circumnavigata, Indiæ oram maritimam perluſtravit. Poſt hunc idem ab aliis feliciter tentatum; miſſique alii aliique ſubinde à Regibus Portugalliæ, qui oram maritimam vi occupatam; arcibus ac propugnaculis munirent. Deprehenſum tunc eſt, varia nationum genera Indias incolere, Hebræos, Perſas, Scythas, Arabas, ipſoſque Indos, quorum exigua quædam pars poſt D. Thomæ, ut ferunt, inſtitutionem in fide Chriſtiana permanſerunt. Hanc navigationem diu Portugallenſes & Hiſpani, conſtituto in Indiis ab Portugalliæ Hiſpaniæque Regibus Prorege, ſoli obtinuerunt; donec ſuperioribus annis Hollandis & Anglis etiam frequentata eſt. Iisdem finibus, quibus olim, India nunc etiam circumſcribitur. Nam

India nova.

Indiæ novæ fines.

REISKII.

1 Quoniam Johannes II. Portugalliæ, ac Ferdinandus Hiſpaniæ reges Anno 1494. in diviſione novi orbis per Pontificem Rom. facta convenerant, [a] ut ultra Meridianum Liſabonenſem XXVI. gradibus enavigatis, occaſum verſus Hiſpaniæ omnia; reliqua vero ad ortum Luſitanis loca cederent: [b] Poſt hac Emanuel regis Porgalliæ auſpicio Vaſcus Gama Luſitanus Lisbona iter dubium ingreſſus, VII. Idus Jul. A. 1497. Africa tota & Promontorio bonæ ſpei ultimo ſuperato XIII. Cal. Jul. anno ſequente proximo Calecutum appulit, primusque Indicis commerciis & navigationibus Europæis viam aperuit commonſtratam. [c] Hinc duplex India proveniebat, *una Orientalis*, de qua loquimur, & proprie dicta, ortum verſus regi Portugallico, & altera *Occidentalis*, ἀκύρως aut improprie dicta, nempe America regi Hiſpanico relicta. Termini noſtræ Indiæ non adeo certi à Geographis finguntur; ne poſſunt quidem ob *principatus variabiles & regna ob vicinorum potentiam* mutare ſolita: Ex Itinerariis tamen recentisſimis ab occidente Perſiam, à ſeptentrione Tatariam, ab ortu regnum Many, ab meridie regnum Decan: partes, quæ pro ſtatu regum & dominiorum variant, nullas definiemus, niſi quas Cluverius definivit, ordine non ſatis congruo aut recto.

a Orbis diviſio à Pontif. Rom. facta. b Navigatio Indica prima. c India duplex.

Nam & citra Indum amnem populi quidam, ut olim; nunc etiam Indi dicuntur. α

Divisio. II. β Dividitur etiam nunc, ut olim, Gange fluvio in duas partes: quarum una *Indostan*, quæ olim India intra Gangem; altera *Mangi*, India extra Gangem. Regna universim continere tradunt XLVII. quorum quædam nimium modica & arctis admodum finibus constricta. At novissimi tamen Geographorum in novem potissimum partes sive regiones universam Indiam diviserunt; quarum nomina sunt: *Cambaja*, *Narsinga*, *Malabar*, *Orixa*, *Bengala*, *Pegu*, *Sian*, *Camboja* & Septentrionalis pars, quæ ferme tertia universæ. γ

CAP.

BUNONIS.

α a Id tanquam singulare quid Diodorus Siculus observat, quod, *cum India multis variisque gentibus incolatur, nulla tamen peregrinam habeat originem, sed omnes indigenæ putentur, nec unquam vel ab externis accepisse, vel in aliam nationem emisisse colonias, perhibeatur.* Exterorum tamen colonias ne ipsi quidem diffitebantur Indi in suis historiis de Bacchi & Herculis adventu. Et quid Alexandri M. coloniis per Indiam notius? Nostro & superiori seculo Magnus Magor ex Tattaria; & præter nationes exteras ab Auctore memoratas, ingens multitudo Lusitanorum, Belgarum, Anglorumque ex Europa in Indiam penetravit, magna ejus parte occupata. Vasco de Gama, auspiciis Emmanuelis Portugaliæ Regis, per mare illud viam in Indiam aperuit. Deinde Batavi & Angli lucri spe allecti, ingenti animo, & Batavi majore successu, quam Angli, eò naves suas miserunt.

Impiger extremos currit mercator ad Indos.

β b Quippe regio auri & argenti, tum gemmarum, serici & aromatum feracissima, immane quantum inhiantes mortales, nullâ longi & difficilis itineris ratione habitâ, ad se, jam antiquissimis quoque seculis, pellexit. Hæc videlicet Indica mercatura primo Phœnicum fuit & Ægyptiorum: ab his ad Romanos pervenit: donec eam ad se transferrent Veneti, quibus Lusitani, Batavi & Angli successerunt. Quum Belgæ privati, sparsis viribus, adeoque minus commode eò c navigarent, anno 1595. Ordinum auctoritate, in societatem, certis legibus, & privilegiis redacti, tanta ceperunt incrementa, ut Lusitanis universæ amittendæ Indiæ terrorem injicerent. Lusitanorum expugnarunt arces, regna Barbarorum armis aut fœderibus in partes traduxerunt, & Indiam Belgicam multis firmissimis coloniis contra omnem vim firmarunt, capite Imperii sui in Insula Java & urbe Batavia constituto, unde in reliqua esset imperium.

γ d India omnis ratione situs commodè dividitur in tres partes. *Septentrionalem*, quæ aliis dicitur *Indostan*; *Occidentalem*; quæ *India Minor*: & *Orientalem*; quæ *India Major*. *Septentrionalem* Indiam omnem tenet *Magnus Mogor* seu *Mogol*; & ad Indum flumen provincias *Cabul*, *Gusarattam*; quæ & *Cambaja*; In India Occidentali *Orixam*, cujus Rex Mogoris tributarius est: & in India Orientali regnum *Bengalæ*. In India *Occidentali* præter Orixam & Cambaiam sunt regna *Decan*, *Malabar*, & *Coromandel* sive *Narsinga*, singula à suis gebernata regibus. In *Orientali* Indiâ præter Bengalæ regnum, sunt *Pegu*, *Siam*, & *Cambodia* regna diversa; At in *Malacca* peninsula; quot sunt nobiliores urbes, tot ferè inveniuntur Reguli.

a Coloniæ gentium in Indiam traductæ. b Indiæ felicitas. c In Indiam navigationes. d Alia Indiarum divisio.

BUNO-

CAP. IX.

Cambaja, Narsinga, Malabar, Orixa. 1

I.

C*Ambajæ* regnum in dextro Indiæ cornu ad Indi ostia situm, Longitudine occupat milliar. German. circiter CLX. Latitudine ferè totidem. * Cambajæ magnitudo.

II. Urbium prima est, quæ regno nomen dedit, β *Cambaja*, omnium Urbs Cambaja

BUNONIS.

* [a] Regnum istud ab Europæis *Cambaja* dictum est, quod erat *Gusaratta*: *a* suos olim habebat Reges, antequam à Mogole subigeretur. In vulgaris tabulis Geographicis ponitur Gusaratta cis Indum flumen: sed rectius in Blavianâ, quà Mogolis descrbitur Imperium, trans Indum flumen intra Indiæ terminum.

β [b] *Cambaja* urbs in Insula, quam Indus fl. & maris vada efficiunt, jacet paulum à litore remota; totius Orientis delicatissima, emporium celebre est; cujus tamen major pars à [c] Benjanis & *Rasbutis b* gentilibus constat; ex quibus hi aut militiam aut latrocinia sectantur; *c* isti verò attes exercent manuarias; aut mercaturam faciunt, aut administrant divitum & magnatum rem familiarem: à militia verò & cæde hominum pariter & animalium abhorrent Benjani; neque comedunt carnes animalium. Præter Deum boni & rerum omnium conditorem, adorant etiam & colunt diabolum, ne scilicet noceat. *d* Antiquum Indorum hodieque servant morem, quo vidua cum mariti defuncti corpore viva exuritur; cujus rei spectator fuit ipse Mandelslo; per universam Indiam hujus sectæ quam multi inveniuntur.

HEKELII.

a S. Provincia *Guzarat.*

b S. *Resbutis.*

c Traducunt enim in Montibus vitam liberam, nec ullam vim atque hostilitatem timent.

d Ipse Rex *Cambajæ* olim Idola sola coluit, donec *Maurorum* fidem recepit.

REISKII.

1. [d] Guzarata Persis, Arabibus, Indisque illa Provincia vocatur, quam Portugalli huc navibus appulsi ab urbe præcipua Cambaja dixerant. Tres enim urbes commerciis florentissimas complectitur, *Amanabadam*, suo regi olim atque conditori proprio subjectam: *Cambajam* muro cinctam saxeo, quæ duo milliaria excedit ambitu; *Suratam* denique priscam Lusitanicæ Anglicæque mercaturæ, sed novam Gallicæ nunc sedem. [e] Regnum hoc magni Moguli subditum duas habet urbes regias *Agram* Arce magnifica superbam, quam ille Imp. Dello deserto A. 1566. subiit & *Laborêm* sive *Pangab*, quam æstu compulsus nimio petit. Portugalli vero unicam sibi eamque castris duobus munitissimam urbem [f] *Diu* adhuc tenent, Turcica Indicaque classibus An. 1539. & An. 1546. mascule propulsatis. Idem Mogul provinciam mari Arabico vicinam, [g] *Candahar*, quam Persæ ceperant, facta pace sibi restitutam retinet: Regna vero [h] *Narsingæ* aut *Bisnagar*, [i] *Golcondæ* itidem & *Orixæ* nec non [k] *Decan*, sive *Cuncang*, sibi nexu tributario devincta. Unde factum est, ut Dynasta quidam sive Princeps Indicus ab rege Golconde ad Mogulem defecerit, uti Thevenotius Lib. II. refert. Rex Narsingæ *regem regum & mille uxoribus maritum sese* titulo profitetur; & Princeps quosdam fert vicinos, quos [l] *Nackos* nominant, *Madurensem*, *Tamuranum*, & *Gingirensem*. [m] *Malabara*, regnum *Calecut*, *Cochin*, urbesque plures continet; *Goam* quoque Proregis Portugallici & Patriarchæ, quem Ecclesia ibi Christiana fovet, *Indici sedem*, *cui tres Episcopi Cochinensis*, *Meliaporensis*, *& Macaensis* subsunt. [n] *Coromandel* regi Narsingæ quondam subdita, nunc Colgondensi, qui *urbem S. Thomæ*, *Coloniam Portugallicam* à Gallis Anno 1673. captam Anno 1674. Gallico ejecto præsidio Belgis auxiliantibus cepit. Conf. Joh. Bapt. Tavernierii Relationes Indicas, & Spanhemii Introduct. in Geograph. de S. Thomæ ad Indiam accessu.

Iii 3 BUNO-

a Camhajæ seu Gusarattæ regnum. b Cambaja urbs. c Benjani Rasbuti. d Guzarata. e Mogolis regia duplex. f Dio seu Diu. g Candahar. h Regna Narsingæ. i Golcondæ k Decam. l Nacki Principes liberi. m Malabra. n Coromandel.

Campanel. omnium Indicarum cultu atque magnitudine præstantissima; qua de causa *Cairum* Indiæ vocitata. Regia sedes est γ *Campanel*, in edito loco septenis mœnibus cincta. δ *Goa* in Insula Indi posita, empo- Goa. rii celebritate, agrorum ubertate, incolarum multitudine atque ædificiorum magnificentia insignis urbs, ob munitionis firmitudinem locique situm arx claustra regni vocitata. In eadem Insula ε *Dio* arx, Dio. Damaon. atque in continenti alia ζ *Damaon*, Hispanorum præsidiis custodiuntur. Celebres quoque sunt η *Beder* & θ *Decan* urbes; quarum Beder. Decan. hæc regno quondam nomen dederat. At citra Indum in Provincia *Guzarate*, quæ pars est regni Cambajæ, præcipua urbs est ι *Ardavat*, Indi ripe apposita. Ardavat.

Narsinga. *III.* κ *Narsingam*, in dextro itidem cornu sitam, duobus lateribus,

BUNONIS.

γ [a] *Campanael* in præcipuis hujus regni urbibus erat, *e* & Regis sedes; qui à Rasbutis & Mogore pressus Lusitanis tributarius factus. Sed hoc *Cambajæ* regnum hodie sub *Magni Mogoris* Imperio est; ejusque sedes non est Campanael, sed, [b] *Agra* ad Gemini fluvium.

δ Quæ in eadem cum Dio Castello Indi insula jacet [c] *Goga*, seu Goja: non est altera illa & nobilis urbs [d] *Goa* in regno Decan; quam Auctor heic à magnificentia describit; quæ Goa illustris ab ista Indi insula longe distat in insula *Goa*. Hæc ab Alfonso Alburkerk anno 1508. occupata est. Ex eo à Lusitanis incolitur, magnificè ornata. Hic Vicarius est Regis & Archiepiscopus. *f* Jesuitæ quoque ibidem sua habent collegia. Eò ex Arabia, Turcia, Persia, Armenia, India, China, Philippinis; & Europa omnis generis merces importantur, & exportantur. *g*

ε [e] *Dio* *h* castellum in illa insula à Lusitanis munitum est.

ζ [f] *Damaon*, non longè à Suratta jacens, non solùm sub Lusitanis est; sed & [g] *Bassia*, & [h] *Caul* omnisque ferè in hac parte ora maritima, à Rege in Decan aliquando frustra obsessa. Cætera interiùs Rex à *Decan* habet.

η [i] *Beder* *i* in mediterraneis est in Balagatta, seu Balagnata. *k*

θ [k] *Decan* Regem habet, cui interiora à *Demaon* ad Goam usque parent, tenentibus loca maritima Portugallis. *l* Regnis in Decan sedes est [l] *Visapor* *m*; qui & ipse Rex magnus ac potens est.

ι [m] *Ardavat* sub Mogolis imperio est. In [n] Amadabath defertur magna copia radicis, quæ ab iis *Punco* dicitur, estque *costus vetus*, inde à Lusitanis in Europam deportabatur. Cæterum [o] Bombam in regno Decam opidum Portugalli Anglis tradiderunt anno 1665.

κ Indiæ hujus alterum latus, quod Orienti obvertitur, & per continua montium juga à Malabara disterminatur, à capite *Comorino* ad *Nagund fl.* per centum fere milliaria extensum, olim in tria regna erat distinctum; quæ fuerant *Coromandel*, *n* unde hodieque omne illud litus à Comari ad *Nagund fl.* appellatur: [p] *Narsinga*, & [q] *Bisnager* singula à suis gubernata regibus. Verum unius hodie subsunt Imperio, qui modò *Narsingæ*, modò *Bisnagare* residet. Hujus tanta habetur potentia, ut regnum ejus intra sex menses vix circumiri possit. *o*

HEKELII.

e Septemplici murô percincta.

f Totius *Orientalis Indiæ*.

g Quapropter & *Clavis universæ Indiæ* appositissimè dicitur.

h Et *Dium*.

i *S. Bider*.

k Hanc urbem totius Regni *præcipuam* esse, *Maginus* tradit.

l Ab hâc urbe sex Milliaribus abest Mons Murô ac præsidiis munitus, in quô Adamas Gemma eruitur. Incolæ hujus Urbis sericis amiciuntur Vestibus, vel interulâ ex Sericô elegantiore.

m Seu *Visapora*.

n Seu *Ciromandel*.

o Hic

a Campanael. b Agra. c Goga. d Goa. e Dio seu Diu. f Damaon. g Bassia. h Caul. i Beder. k Decan. l Visapor. m Ardavat. n Amadabath. o Bombam. p Narsinga. b Bisnagar.

bus, Occidentali ac Orientali, mare abluit. Longitudo ejus à confinibus Cambajæ & Orixæ, ad promontorium *Comori*, milliar. occupat German. circiter CL. Latitudo summa inter duo maria mill. XC. Regiæ sunt duæ: *Narsinga;* unde regno nomen, & *Bisnagar*, *Onor*, λ *Paleacate* & μ *Mangalor*, Lusitanæ sunt ditionis. ν *Coromandel*, & ξ *Meliapor*, ab Indis Christianis habitantur: Quarum hæc D. Thomæ sepulchro clara. Bisnagar. Onor. Paleacate. Mangalor. Coromandel. Meliapor Coromandal.

IV. ο *Malabar* regio in extremitate dicti cornu sita, in longum LXXX. in latum XLV. milliar. German. regna continet, ab singulis urbibus denominata: π *Cananor*, ϱ *Calicut*, σ *Coulute*, τ *Cran-* Cananor. Calicut. Coulete.

ο Hic Rex alit quoque continuo XL. millia *Nairos*, qui sunt nobiles Milites, ac præterea XX. millia Equos, quos partim ex *Persiâ* partim ex *Arabiâ* recipit, & CC. Elephantes. Sed cum ad Bellum proficiscitur, multò majorem *Equitum* & *Elephantum* copiam cum *innumeris Peditibus* ducit. Referunt enim Scriptores, ejus Exercitum quandoque XXX. Milliarium spatium occupare.

BUNONIS.

λ [a] A *Paleacate* versus Septemtrionem in litore eodem Hollandi [b] *Geldriam* habent, emporium munitum: Ibidem quoque est [c] *Danisburgum*, quod Danorum negotiationibus patet.

μ [d] *Onor* & [e] *Mangalor* ad adversum jacent litus, in Malabaræ regno.

ν [f] *Coromandela*, olim peculiare fuit regnum, à quo longus ille litoris tractus nomen habet. Ejus incolæ se suosque quum annonæ caritas est, divendere aliis solent.

ξ [g] *Meliapor* vicus hodie verius est, quàm opidum, à Mahumedanis & gentilibus habitatus, ut ferè hæc terra omnis: *p* neque hîc S. Thomæ ostenditur sepulchrum; sed in opido vicino [h] *S Thomæ* ad litus condito, quod à solis Christianis Portugalensibus & Armeniis incolitur. Inde versus Austrum in eodem litore est emporium celeberrimum [i] *Negopata.* Urbem hanc magnam & maritimam Belgæ expugnarunt ejectis Lusitanis. In eo litore Belgæ maximè mercaturam faciunt.

ο [k] *Malabara* regio in altero hujus Indiæ jacet latere, quod respicit Occasum, extenditurque à Capite *Comarino r* usque ad Caput *Darame*, X milliaribus infra Goam. Incolæ ejus feroces & barbari sunt, inceduntque nudi, genitalibus tamen contectis, piraticam exercent ipsi idololatræ ac gentiles. Regio illa *s* fert *piper* optimæ & primæ notæ; huic secundum fertur id, quod nascitur in *Sumatra*, & *Java* insulis. *Malabar* regnum habetur antiquissimum, uni Regi olim subjectum; ex quibus postremus fuit *Sarama Parymal*, qui circa annum Christi 900. à Mahumedanis seductus regno se ultro abdicavit, & Mechan concessit, ibique sanctitatis opinione vitam finiit. Is quum liberos non haberet, regnum suum fidissimis ministrorum distribuit. *Scalig. l. 5. d. Emend. Temp. Lindschoten cap. 12. Ind. Or.*

π [l] *Cananor* castellum munitum firmo præsidio tenebatur Lusitanorum: sed à Belgis ejecti sunt anno 1663. urbem tamen vicinam incolunt Malabarii. *t*

ϱ [m] *Calicut v* in eodem jacet litore urbi Cananor vicina; olim fuit illustris, sed hodie à pristino splendore multum defecit. x Hujus Regis potentia fracta est à Portugallis.

σ [n] *Coulete* à Calicut versus Austrum jacet à Belgis expugnata anno 1663.

HEKELII.

p Olim fuit Urbs amplissima, in quâ præter alia Ædificia CCCXXX. circiter *Mesquitæ* variarum Nationum numerabantur.

r S. *Comorin.*

s Cæteris *Indiæ* Regionibus magis culta ac frequens est aëre saluberrimô, sed frigidiusculô gaudens. Potitur quoque Agrô admodum feraci, qui *Hordeô Oryza* ac variis Fructibus; inprimis verò *Gingibere*, *Cardamomô*, *Cinnamô*, *Cassiâ* ac palmis abundat.

t Aliás *Cananor* s. *Canonor* etiam pulchritudine præstans est ac Mercaturæ admodum opportun-

a Paleacate. b Geldria. c Danisburgum. d Onor. e Mangalor. f Coromandel. g Meliapor. h S. Thomæ opidum. i Negopata. k Malabara. l Cananor. m Calicut. n Coulete.

Cranganor. Cochin. Coulam. Travancor. ᵗ *Cranganor*, ᵛ *Cochin*, ᵠ *Coulam* & *Travancor*. Horum *Calicut* cætera præstat; cujus ᵡ Rex *Samory*, ʸ incolis, id est, summus Imperator ac Deus in terris vocatur. ipsa urbs *Calicut* ampla est, at humiliter exstructa. In hac provincia Lusitani ᵠ tria habent munimenta.

Orixa. Ramana. V. ᵚ *Orixæ* regnum, in Sinu Gangetico inter Narsingæ & Bengalæ regna protensum caput habet *Orixam* urbem. At regia ᵅ est *Ramana*.

CAP.

tuna, ob ejus Portum nempe, qui Navium non minùs capax est, quam tutus.

v Calecut.

x Nam *Mercatorum Ædes* pluris non æstimentur, quàm XX. Aureis; *reliquorum* V. *Incolarum* ad summum binis Aureis emantur.

BUNONIS.

τ Cætera loca ad idem litus sunt: ex quibus cum primis nobile emporium est. [a] *Cranganor*, Lusitanis ereptum est à Belgis Anno 1663.

v [b] *Cochin* sive *Couchin*, *z* quæ una ex celeberrimis Indiæ emporiis est, *a* à Belgis expugnata est & Lusitani ejecti sunt anno 1663.

φ [c] *Coulam* quoque Belgæ extorserunt Lusitanis anno 1663.

χ [d] Rex, qui ex Brachmanis creditur ortus; gerit quoque sacerdotium: *b* cibum non comedit, nisi qui idolo suo, seu ipsi diabolo, quem sub horribili specie colit, priùs fuerit oblatus. Virgines sponsæ à Sacerdotibus ad id mercede conductis vitiantur, antequam in sponsi thalamum deducantur; nec ipsius Regis sponsa hic excipitur: quapropter, ut regii sanguinis certiores esse possint, Regi patri non succedit filius, sed ipsius ex sorore nepos.

ψ [e] Lusitanis igitur præter Goam urbem in ora ista maritima fere nihil fuit reliquum; nisi forte *Onor*. Cæterum ad litora *Malabarica* & ad Cambajam serpentes in aquæ superficie feruntur: hoc nautis signum est, si forte ex aliis non possunt colligere, an regionibus illis propinqui sint. *c*

ω [f] *Orixæ* regnum à *Nagundo* fluvio & Masulipatamâ urbe versus Septemtrionem usque ad *Guengam* sive *Cangam* fl. porrigitur. Nomen habet ab *Orixa* vel *Orissa*, emporio celebri, ubi Christiani habent templum D. Thomæ consecratum. Princeps in hoc regno emporium est [g] *Masulipatan.*

α Et regia sedes [h] *Goelkonda* seu *Culconde*. Ipse Rex in Orixa Magni Mogolus tributarius est. *d* [i] *Ramana* tamen emporium ob ebur & gemmas est celebre. Regio ista salis & lapidum pretiosorum, imprimis verò adamantis mercaturâ nobilis est, Cæterum Dani ad oram illam maritimam castellum tenebant [k] *Cranganor*, quod Belgis traditum est.

HEKELII.

y S. *Zamorinus.*

z Sive Cotzin.

a Ipsa enim urbs tutissimum quoque Portum multosque habet incolas, quorum permulti *Mauri* sunt Mercatores.

b Et est *qs. summus universæ hujus Provinciæ Pontifex*, cui quam plures alii vicini Reguli Tributa pendent.

c Inveniuntur quoque in Regnô *Calecutensium* non pauci *Serpentes*, inter quos nonnulli hominibus adeò sunt infesti, ut exiguô tantùm sanguine extractô, mortem ferant præsentaneam. Alii quoque crassitie Sues referunt, suntque quadrupedes quaternorum Cubitorum longitudine, qui in locis palustribus nascuntur, nec venenosi sunt hominique infesti. Rex verò *Serpentes* omnes superstitiosè observat, neque homini *Serpentem* ullum mactare licet absque pœnâ Capitis.

d Et licet satis dives ac potens sit, tamen vicinis æquiparandus non est. Etiam *Idola* colit ut cæteri.

a Cranganor. b Cochin, seu Cotzin. c Coulam. d Rex. e Lusitani. f Orixa. g Masulipatan. h Goelkonde. i Ramana. k Cranganor.

BUNO-

CAP. X.

Bengala, Pegu, Sian, Camboja, India Septentrionales.

I.

ª BEngalæ regnum ab urbe *Bengala* dictum, ad Gangis aliorumque amnium ostia, in longum C L. in latum C L X X. mill. German. obtinet. Ipsa urbs β *Bengala*, magna; celeberrimo emporio insignis, insignis in insula fluvii *Cosmin* sita est. Bengalæ regnum. Bengala urbs.

PEGU.

BUNONIS.

α ª *Bengalæ* regnum *a* hodie sub Magni Mogoris imperio est, omnium rerum copia affluens: Ejus incolæ *b* vitiis corruptissimi ac sceleribus cooperti sunt; quæ tamen universa Gangis lavacro ablui posse superstitiosè putant, lavacri tamen in fluvio illo potestas nemini permittitur, nisi qui eo nomine Regi dederunt pecuniam; sive tributum.

Ex Paradiso eum oriri credunt; unde tantam vim eidem adscribunt. *c*

β Urbs ᵇ *Bengala* una ex præstantissimis Indiæ est; ubi omnes reperiuntur deliciæ, quas cæteræ optimæ possident Europæ civitates. Hinc exportantur merces pretiosæ, *Sericum*, *Xylinum*, *Zibettum*, *Saccharum*, *Oryza*, *Canna de Bengala*, vulgò *Cannæ Hispanicæ* dictæ &c. Ab urbe ista ᶜ Sinus iste appellatur *Golfo di Bengala*, qui alias *sinus Gangeticus*. Huc quoque pertinent duo emporia, ᵈ *Chatigam*, & ᵉ *Satagam*: quorum illud ᶠ *Telogrammum* Ptolomæo: hoc ᵍ *Cosamba*. In regno hoc quoque est ʰ *Gouro* urbs illustris ad Gangis fl. ripas posita, pulcherrimis & sumtuosissimis ornata Palatiis, à variis gentibus inhabitatur. Regis in urbe ista palatium perhibetur majus esse, quam *Evora* in Lusitania, aureis & argenteis figuris ex gentilium potius quàm *Mahumedanorum* consuetudine ornatum. Rex autem adeo potens, ut per totam Indiam proverbio dici soleat: *Rex Cambajæ est unum Rex Narsingæ duo*; *Rex Bengalæ tria*. Cæterum in regione ista nascitur animal magnum ⁱ *Rhinoceros*, unicum in naribus habens cornu reflexum, alioqui elephanti, cujus tamen hostis est, non dissimile. Ejus sanguis & cornu in pretio sunt; quoniam contra venenum valere existimantur.

HEKELII.

a. Permultas urbes tum *littorales*, tum *maritimas* in se continens, & propterea omnino amplum.

b Ut plurimum *Mahumetani*.

c Incolæ isti plerique albi, nobiles, humani, acuti ingenii atque intelligentes sunt; sed aliquantùm deceptores, in Commerciis ac Mercaturâ plurimum valentes. Nudi non incedunt, veluti fit in reliquâ *Indiâ*, sed Tunicâ albâ satis amplâ sunt amicti usque ad terram protensa, & alias adhuc Vestes sericas superinduunt, caputque more *Turcarum* tegunt.

REISKII.

1 ᵏ Bengala regem sibi proprium tuetur, modò sui juris, modo magni Mogulis tributarium, & immenso per continentem quà oriens patet spatio potientem. Urbs *Ougli* sede commerciorum Anglicorum & Belgicorum, sive Stapula, quam vocant, mercatoria nunc claret. ˡ *Regnum Pegu* A. 1560. septem provinciis subactis potentissimum A. 1600 peste, fame ac Siamensi bello ad ultimum redigebatur excidium. Hinc adhuc vicinis Ava & ᵐ Siam regibus hodieque subest. Regnum Siamense artibus Mechanicis & quibusdam liberalibus cultum, monarchico suo Imperio regnis etiam subactis minoribus effloruit. Rex autem irruptione crebriori Tatarica pressus, Chamo denique Chinensi sese beneficiarium aut Vasallum, quem nominant, submisit: ipse quidem ethnicus tamen Christianis tria templa publica concessit: præter Siam urbem, cujus agrum semestri quoquo tempore consueta Menanis eluvio manet; tria emporia nunc præstant. Vid. Chaumontii Equitis Legatio

a Bengalæ regnum. b Bengala. c Sinus Gangeticus f. Golfo di Bengala. d Chatigam. e Satagam. f Telogrammum. g Cosamba. h Gouros. i Rhinoceros. k Bengala. l Pegu. m Siam.

PEGU.

Pegu R. & urbs.

II. γ Regia hujus regni est δ Pegu urbs in insula posita, totius Indiæ clarissima, mœnibus munita, ædificiis elegantissimis ornata. Subjecta autem sunt Regi *Pegu* & alia regna, quorum ε *Ava* versus Septentrionem, gemmis; equis & elephantis abundat.

Ava.

SIAM.

Siam regnum & urbs.

III. ζ *Siam* potentissimum regnum, cujus Longitudo ccc. lat.

tio in Aulam Siamensem, & Domini de Choisu Itinerarii Siam diarium. De vicinis terrarum tractibus amplissimis [a] *Couchinchina*, b *Cambodia* & c *Ava* nec undique perlustratis, regno itidem d Tunquino, & regia hujus Checho Jac. Schouten in Descript. Siam. & Tavernir part. III. & Plancus c. 17. videantur. [e] *Chersonesus aurea* sive [f] *Malacca*, reges ex A. 1420. aut Mahamedanos aut ethnicos tulit, donec Lusitanis subdita Christianam Ecclesiam suscepit, quæ adhuc sub Batavorum dominio viget. g Regna vero Cambojæ, Couchinchinæ, [h] Schampoæ, Quedæ omnia religionem ethnicam sectantur. Vid. Hug Linschotani Descript Ind. & Theod. de Boy Navigat. Belgicas.

BUNONIS.

γ [i] *Pegu* regnum Bengalæ ad Ortum conterminum à civitate *Tauay* olim *Tacola* usque ad promontorium *Nigrais* porrigitur, inter montes, quos Brachmanes, & Jangomi inhabitant, & mare. *Lectorum* olim apud Ptolemæum fuit regio. *Regnum hoc amplissimum Indiam ad Gangem usque complectebatur: sed anno Christi 600. innumeris calamitatibus, fame, peste, & bello ita fuit desolatum, ut per milliaria multa nil nisi continua hominum cadavera iter facientibus cum horrore occurrerent. Postea tamen restauratum est.* d

δ k *Pegu*, quondam *Triglypton*, ad flumen est ejusdem nominis. Rex *e* ibi palatium habet superbissimè exstructum, ipse auro, argento, & gemmis ferè ditissimus; in quo sculpta & depicta cernere licet omnia præclarè gesta Regum Orientalium, cum variis animalibus terrestribus, avibus, arboribus ad vivum depictis. Lusitani hic maximè mercaturam faciunt, gemmas, muscum aliasque merces pretiosas inde exportantes. [l] *Degum* Pegunorum *Varella*, (ita templa sua vocant) adeo alta est, ut ex ea ad modum Pyramidum Ægyptiarum tota regio cerni possit. Regio ista elephantorum magnum fert numerum, qui *f* capti fame potissimùm cicurantur. Ipsi Peguani *g* idola boni Dei, & mali, colunt, præter paucos à Lusitanis ad Christianam fidem conversos. *h* In eodem regno quoque est [m] *Martaban* seu *Martavaon* urbs nobilis: ubi plurima conficiuntur vasa procellana, licet non sint tam perfecta; quam Chinensium.

ε [n] *Ava* olim Arisabia regni *Avæ* caput est. Regnum aliis vocatur *Avachan* ab arce inexpugnabili. Sed *Avæ* magna exercetur mercatura gemmarum, & musci, quem eo deferunt in ejusdem animalis corio ex montibus, quorum nomen *Jangoma*. Ei confinis est *Verma* regio cum ejusdem nominis urbe.

ζ *Regnum* o *Siam*, aliis *Sornanum i* regnum dictum, Pegu regno ad Meridiem conterminum, nomen accepit à metropoli *Siam*; & hæc ab alluente fluvio p *Siam*, qui aliàs *Menan* dicitur appellationem habet. Regionem illam fluvius iste *Menan*, sicuti Nilus Ægyptum, stato anni tempore, irrigat & fœcundat. *k* Rex in Siam potens magnarumque perhibetur opum, Rege in Pegu non inferior; cui tamen aliquando fuit subjectus: sed armis in libertatem sese vindicavit. *l*

HEKELII.

d Optimas habet Portûs, ex quibus præcipuus est *Martabane*, in quô onerantur circiter 40. Naves *Oryzâ*, quæ in Insulam *Sumatram* comportatur. Ager enim hujús Regni pinguis est ac fertilis, & Rei frumentariæ optimè accommodus.

e Nonnullis Rex *Bremæ*, *S. Barmæ* dictus.

f In altissimis quibusdam Montibus.

g Mediocris quippe Staturæ & ad crassitiem valde accedentes Homines.

h Cæterùm

a Couchinchina b Cambodia. c Ava. d Tunquin. e Chersonesus f Malacca. g Camboja. h Schampoa. i Pegu R. Lectu. k Pegu olim Triglypton. l Degum. m Martaban. n Ava. o Siam Regnum. p Siam seu Menan fl.

lat. CLX. conficit mill. urbes insigniores habet ⁿ Siam regiam, admodum amplam, & ⁹ *Malacca* in Chersoneso aurea sitam; emporium aromatibus nobilissimum; quatuor mill. Germ. amplecti dicitur. Malacca.

CAMBOJA.

IV. Hujus regni caput est ' *Camboja*; at sedes regia *Diam*, quæ quibusdam ˣ *Odia*. Camboja. Diam.

IN-

h Cæterùm sunt agiles quoque viribusque præditi; tamen ad Bellum prorsùs inepti.

i S. *Sornao*, sive *Sorno*.

k Ideo Ager, qui aliàs planus, amœnus ac Montibus percinctus, omnino est herbidus ac valdè pinguis & fertilis.

l Incolæ deliciis, luxui & crapulæ plurimùm vacant, delectantur Musicâ, Vestibus se exornant sumtuosissimis, Nobilitatem Sanguinis profitentur, mechanicas Artes non exercent, sed Mancipia plurima ad ipsas Artes tractandas alunt; Agriculturæ tamen valdè sunt studiosi. Scholas habent publicas, ubi *Leges* & *Religionem* linguâ vulgari docent; sed Scientias in aliam doctiorem linguam & ab illâ valde differentem ab aliis discunt. Idola colunt innumera, & præcipuè quatuor Elementa. Unde post mortem unusquisque *Sepulturæ* genus eligit juxta Elementum illud, quod adoravit quotidiè. Nam qui *Terram* adorârunt, sub *humô* sepeliuntur: qui *Ignem*, comburuntur: qui *Aquam* submerguntur; quique vero coluêre aërem, suspenduntur, ut ab Avibus devorentur. Hæc *Maginus* loc. cit. fol. 260. fac. b.

BUNONIS.

n Ipsa urbs [a] Siam, aliquando Regis sedes, Lusitanis ante hâc frequentabatur negotiatoribus; verùm primas in mercatura jam hic loci tenent Hollandi. Regia sedes hodie est [b] *India* urbs, seu *Odia*, in qua turrium, templorumque tecta & fastigia auro refulgent. Tantarum virium civitas est, ut aliquando L. millia militum reprimeret. Hic ingens est copia serici, auri, aliarumque pretiosarum mercium, quæ eo à Chinensibus aliisque mercatoribus importantur. *m* Cæterùm hæc ipsa regio multos fert elephantos nobiles ac interdum candidos, qui in magno habentur pretio: Harum bestiarum ipse Rex duo millia dicitur alere, quæ ad bellum sint doctæ & instructæ.

⁹ [c] *Mallacca n* seu *Malays* peninsula regno Siam per Isthmum juncta ad Æquatorem ferè se extendit. Urbi *Malacca*, à qua terra ista appellationem sortita, *o* ad litus Occidentale è regione Sumatræ sita, à Portugalensibus duce Albukerke anno 1511. intercepta est, egregie munita habet castellum, Episcopum, collegium Jesuitarum, aliaque cœnobia. Sed anno 1641. Belgæ hanc urbem expugnarunt. Ferè in medio litoris, quod Occasum respicit, jacet *Queda*: ac inde ulterius ad isthmum *Tanacerin*; ubi idem viget mos, quo viduæ relictæ cum maritis suis defunctis cremantur vivæ. In Orientali litore est *Patane* urbs, veterum *Perimula*; unde *Sinus* ille dicitur *Perimulicus*; uti alter *Sinus Sarabacus*, hodie *Golfo di Savolas*. *Ihor* ad litus Australe ponitur: Urbes istæ regiæ sunt, ac singulæ suis subjectæ Regibus: eademque nobilia emporia, quæ Lusitanis, Anglis, Hollandis, Armeniis, Turcisque celebrantur negotiatoribus. Ad promontorium Australe haud longè ab *Ihor* civitate Lusitani tenent *Sincapuram* urbem. Lingua, qua in Chersoneso hac Malaccensi utuntur Indi, planè singularis est, & à cæteris discreta, miræque suavitatis, quare ab exteris illa amatur & excolitur. Cæterùm Indi per hanc regionem virgines sponsas peregrinis & hospitibus vitiandas offerunt, quam consuetudinem in Pegu quoque & Aracam fuisse legimus.

' [d] *Camboynæ* sive *Cambodiæ*, regnum cæteris regnis opibus paulo inferius, regno Siam ad Austrum conterminum est. Ejus Rex cum vicino rege in Siam, cujus aliquando fuit tributarius, sæpe bellum gerit. Incolæ illius sunt idololatræ & gentiles; sicuti & Malaccenses Indi. Urbem [e] *Cambodiam* ingens alluit fluvius, qui eodem modo, quo *Nilus* & *Menan*, regionem circumjacentem certis anni temporibus irrigar. A multis nationibus, mercaturam hìc facientibus, celebratur Cambodia. Lusitani ibidem templa & cœnobia possident. Eo confluunt mercatores ex Malac-

a Siam urbs. b India urbs. c Malacca s. Malays. d Camboyna s. Cambodia. e Cambodia urbs.

INDIA SEPTENTRIONALIS.

India, Septentrionalis.

V. *Borealem* Indiæ partem, quam tertiam universæ diximus, quondam in varia regna divisam, nunc Tattari ex Tattaria huc transgressi obsident. Hi *Mogores* dicuntur, & eorum rex λ *Magnus Mogor*; cujus regia μ *Delly*; in confinibus Cambajæ & Narsingæ regnorum. Sub hoc Rege urbes claræ; *Mandao*, *Sanga*, ν *Moltan*, ξ *Citor* & ο *Aracane*, singulorum regnorum capita. 2

CAP.

Malacca, Coromandelia, Japonia & China. Præcipue merces, quæ inde exportantur, sunt pelles, Oryza, Lacca, Benzoinum & gemmæ.

κ *Odia* urbs etiam *India* dicitur, Regis in Siam sedes. a *Liam* seu *Iliam* urbs memoratur in hoc regno, item b *Langor* ad maris litus.

HEKELII.

m Hæc Urbs ad instar *Venetiarum* dicitur ædificata, in quâ & scaphis de locô ad locum potest deambulari, quarum circiter ducenta millia dicunt reperiri.

n Sive *Malaca*.

o Cui & nomen *Gaza* est.

BUNONIS.

λ *Tattari* numeroso milite sedibus suis egressi has Indiæ partes sibi subjecerunt. Rex eorum *Magnus Mogor*, seu *Mogol* longè latéque per Indiam imperans, à Tamurlanis stirpe *p* se ortum gloriatur, omnium Regum, quotquot sunt in Orbe, habetur ditissimus, cujus thesauro contineri ajunt, si ad nostram rationem numerum conferimus, 1500000000. Imperialium, id est, *anderthalb tausend Millionen Reichsthaler*. Regi huic non tantùm paret India illa Septentrionalis; verum etiam *Gusaratta*, vulgò *Cambaja* dicta, olim peculiare regnum, ad quod pertinebant urbes *Amadabath*, *Suratta*, *Cambaja*, *Bettan*, & *Bisantagra*: itemque *Orixa*, cujus Rex Mogoris tributarius est: & *Bengalæ* regnum.

μ A c *Delly* urbe provincia appellationem nacta est, quæ una Mogori ad bellum mittere solet CL. millia armatorum. Regia verò sedes hodiè non est urbs *Delly*, sed d *Agra* ulteriùs versus Septentrionem ad fluvium, qui e *Gemini* vulgò appellatur, posita urbs; incolis adeo frequens, ut ducenta millia virorum ad militiam Regis jussu producere queat. Est tamen & alia Mogoris regia f *Lahor*, inde magis versus Septentrionem ad g *Rave* flumen sita. Eò Rex nimium solis ardorem fugiens concedere solet.

ν h *Moltan* dicitur habere mulieres bellatrices.

ξ i *Citor* vel *Chitor* olim metropolis erat regni *Sanga*.

ο *Aracham* vel k *Arachan* arcem dicitur habere inexpugnabilem, quam Rex Barmiæ aliquando frustra obsedit & oppugnavit exercitu trecentorum millium armatorum, & quadraginta millibus elephantorum. Cæterum in Gangis insula ponitur l *Polimbothea*, olim magna urbs, quæ portas habuit ferreas: ibi studium Philosophiæ florere tradunt. Item m *Ava* f. 2. memorata; emporium magnum versus Septenrrionem ponitur, quod præter mercaturam gemmarum & musci, juvenum lasciviâ notum.

HEKELII.

p Vid. Liber iste, qui *Abentheur der naturlichen und kunstlichen Sachen in* Sina *und* Europa ab A. P. F. B. est inscriptus, & *Francof.* ad *Mæn.* A. 1656. in 4. f. exc. Cap. 1. p. 5.

REISKII.

2 n Imperium magni Mogulis Indicum non septentrionali una India coercetur, sed in *Australem longius ipsamque Persiam per quadraginta regna* propemodum excurrit: Hoc enim Monarchicum extat, suoque dominatu regiones proprias, & alienas nexu tributario continet ut reliquiæ *Imperii vel Gingischanici vel Timurani Tataricæ huc* videantur repositæ. Nam *Babur* Princeps è Zagataja Tataria ortus, & regno Mawranaharensium exutus A. 1515. in Persiam exul ivit, & Regis qui tum Shah Tamas erat, regnique Persici posthac armis adjutus, o Indicum hocce imperium primus Ann. 1526. condidit formavitque: Hunc posteri longo secuti ordine illorumque unus *Chorum* cognomine Schaschiha Ann. 1650. rerum in Monarchia Indica potitus

a Liam. b Langor. c Delly. d Agra. e Gemini. f Lahor. fl. g Rave fl. h Moltan. i Citor. k Arachan. l Polimbothea. m Ava. n Imperium Mogulis Indicum. o Unde ortum fuerit.

titus legitur, eaque amplissima usus. [a] Religio heic *Muhamedana & Jingizonanica* quidem prævalet: Turcis pariter invisa ac Persis. *Ethnica* tamen & *Christiana*; in quibusdam provinciis ac urbibus fertur. Cætera de statu Mogulis magnifico, incredibili hujus thesauro, & urbibus regiis. Petrus du Val & Jo. Twest part II. Navig. Belgic. & Thevenotius suppeditant: Confer etiam quæ superius ad cap. IX. annotata dedimus. Unum superest, quod mireris, heic tamen regulos sive [b] *Principes sui juris ac liberos* superesse, quos *Rajas & Roenas* nominant, è stirpe vetusta regia prognatos, & vicinis provinciis, quas irruunt expilantque, graves ac molestissimos. Cæterum de prima Indiæ ad fidem Christianam conversione, item de accessu D. Thomæ Apostoli ad hasce terras: obitu ejus & sepulchro ambiguo vel incerto vid. Spanhem. introd. Geograph. & Hottingeri Histor. Eccles. sec. I.

a Hujus religiones. b Rajæ principes liberi. c Indorum conversio.

CAP. XI.
Insulæ in Indico mari. 1

I.

INsularum in Indico mari tantus est numerus, ut haud facilè iniri queat: quare præstantiores solùm dicendæ. Princeps est atque omnium toto Oriente nobilissima *a Sumatra*, in complura regna divi- Insulæ in mari Indico. Sumatra.

BUNONIS.

a [a] *Sumatra*, in Longitudine habens CLXX. milliaria, & in Latitudine LXII. quæ antiquorum *Taprobana* falso quibusdam putatur *a*, in X. regna distinguitur; ex quibus hæc tria: *Achem*, *Jamby*, & *Palimba* præcipua sunt, regnorumque capita egregiè munita. Cum Rege in *Achem* Hollandi in fœdere sunt. Ager milium & oryzam fert; melle *b*, Zingibere, benzoino, camphora, agarico, cassia abundat; Piperis vulgaris & oblongi uberrimus hic proventus, qui quotannis magnâ copiâ Catajam exportatur. Elephantes nusquam majores, aut ad bellum magis apti reperiuntur. *c* In eadem insula mons quoque est, qui ignem evomit; veluti Vesuvius & Æthna.

HEKELII.

a Aliis v. *aurea Chersonesus* ista, & propterea Antiquis ceu *Peninsula* est credita.

b *Cerâ.*

c Cæterùm hæc Insula inclemens habet Cœlum, ob magnam *Vaporum* nempe copiam, quæ ex frequentibus Fluminibus ac Paludibus exhalat, atque etiam ob densissima Nemora.

REISKII.

1 Nunc [b] Archipelagus S. Lazari, & in eo insulæ omnes aperiuntur, quotquot intra sinum Bengalensem & Philippinas jacent, omni aromatum proventu copiaque divites: Ex his primæ sunt insulæ *Cos Sindanæ* (*Inf. de la Sond.*) quæ nomen à freto vicino accipiunt; nempe [c] *Sumatra*, [d] *Borneo &* [e] *Java*. Sumatra magnitudine & potentia præstat, suisque regibus subest, nec ulli Europææ nationi locum atque domicilium hactenus concessit. Reges illi *Camporæ*, *Jambi*, *Menancab & Palambanæ* sedem sibi vindicant: Sed Rex *Achimensium* inter illos eminet, ab Achima dictus, emporio Europæis nostris, Turcis, Chinensibus, Indis frequentissimo. *Borneo* 200. milliaria suo ambitu complexa, regnum unum in *urbe cognomine* sibi fovet, alterum *Benderæ* & tertium *Habasiæ*, adamantina fodina celebre. [f] *Java major* gradu septimo trans æquatorem sita, Regulis ad urbes littorales *Japara Tuban*, *Joctan Pananvan*, *Panaracan & Palankuan* confidentibus paret, omniumque supremo Cæsari suo sive *Matarano*, à quo proximus Rex Bantami loco & potentia exitat. [g] Batavia tamen ab horum oppugnatione ac impetu sese Anno 1629. & Anno 1652. itemque A. 1678. fortiter vindicavit, tanquam præcipuum societatis Orientalis Indicæ munimentum, præsidiumque firmissimum. [h] *Celebes & Gilolo* suis regibus subjectæ; [i] tres *Moluccæ* suis Regulis *Ternada* scilicet

a Sumatra. b Archipellagus S. Lazari. c Sumatra. d Borneo. e Java. f Java major. g Batavia. h Celebes & Gilolo. i Moluccæ.

Borneo.
Java major.
Bantam.

divisa; Secunda est [β] *Borneo*, Tertia [γ] *Java Major*, incognitæ magnitudinis; quam Jul. Cæsar Scaliger omnium rerum facili ubereque proventu *compendium Orbis* appellavit. In hac celeberrimum emporium [δ] *Bantam*.

II. Dein

licet *Tidor* & *Pachian*, in quibus tamen Batavi sua dominia sibi tuentur, Heic *Manuca Biatæ*, i. e. *aves Dei vel Paradisiacæ* sunt, quas falso apodes, & nutriri aëre solo credunt. [a] *Amboina* caryophyllorum feracissima & [b] *Banda* cum quinque insulis minoribus, ubi nucum Muscatàrum copia permagna: Quæ omnes Societati Orientali, de qua diximus, Indicæ subsunt, controversia cum Anglis nuper composita. [c] *Ceilon* etiam huic Societati cessit, Portugallis omnibus exturbatis, & munitionibus, quas illi tenuerant occupatis. Insulæ huic *regna undecim*, & *horum omnium caput Candi*, cum rege præcipuo summoque attribuunt. Somnia vero sunt de [d] *Paradiso terrestri*, quem huc collocant, & *monte* Pico *d'Adam*, quem vestigiis Adami primi hominis saxo impressis conspicuum credunt. [e] *Philippinæ majores numero quinquaginta*, *minorum vero undecim* millia putantur: Ex his aliæ suam libertatem, aliæ regnum sibi proprium uti *Paragoyæ* & *Mandanao* tuentur, aliæ regno Hispanico subsunt, & castris munitissimis coercentur: *Cebia* & *Maran* Magellano primum cognitæ, sed cæteræ adhuc ignotæ.

BUNONIS.

β [f] *Borneo* insula, sicut & *Sumatra*, cui ad Ortum posita est, sub Æquatore jacet inter *Cambojam* Indiæ & *Celebes*; Hispaniam magnitudine adæquans, vel etiam superans, cujus ambitus fertur bis mille & ducentorum milliarium. Ptolemæo esse videtur *Insula Fortunæ d*. Totius Insulæ caput & regia sedes est *Borneo* urbs, quam aquæ pluribus locis; veluti Venetias, interfluunt *e*. Præter hanc nobiliores urbes sunt *Marudo*, *Sadonk*, seu *Sedang*, *Sambas*, *Landa*, *Sucadano*, & *Bandarmassin* celebres portus ob piperis negotiationem. *Succadona* fluv. adamantes habet. Est verò hæc insula rebus omnibus ad vitam victumque necessariis instructa. Hîc thus, mastix, camphora, agaricum, aurique puri inveniuntur fodinæ divites *f*. Belgæ mercandi libertatem, præcipuè piperis, per hanc insulam ferme habebant soli: verùm quum nuper ipsi Regi nollent concedere, ut piper, muneris loco, ad Regem in Macassar mitteret; privilegio illo exciderunt.

γ [g] *Java Major* à Sumatra insula, versus Meridiem per fretum, quod vulgô *Stretto de Sunda*, separatur. Longitudo Javæ habetur CL. milliarium; Latitudo ejus incerta est, neque hactenùs compertum habetur, utrum insula sit, an peninsula Australibus terris adhærens. Omnis generis aromata fert [h] *Java*, tantamque piperis copiam, quantam Germania uvarum *g*. Duo in ea hodie nobis nota sunt regna, [i] *Mataran* & [k] *Bantam*. Sed rex in *Mataran* majorum habetur opum; tertius qui erat in [l] *Jacatra* ab Rege in Bantam oppressus, regnoque exutus est, quam anno 1619. hic conderetur [m] *Batavia Belgarum Colonia*, quo ipsa urbs Jacatra à Belgis capta est. Inde post decennium Rex in *Mataran* bis obsedit & oppugnavit Bataviam, sed frustra. Præsidium sexcentorum armatorum hic perpetuo alitur. Præfectus ibi nomine Belgarum residens cæteris quoque castellis munitis per Indiam imperat, qui singulis tribus annis mutatur, alio in ejus locum substituto. Jus per præsidem & scabinos administratur. Camera Rationum, à quâ reliquæ per Indiam omnes dependent, hic suprema est.

δ *Bantam* regia sedes XII. mill. à Batavia jacens commodo gaudet portu. Eò confluunt negotiatores ex Malaccâ, Gusaratta, Malabara, Bengala, Pegu, China, Japan, Portugallia, Anglia, Hollandia. Intra urbis pomæria domicilium figere non permittitur nisi indigenis. Regi in Bantam administrant mulieres, ex eisque constituitur ejus cohors prætoria. Cæterum ipsi Javanenses habentur *h* fallaces & malæ fidei; in Religione superstitiones sequuntur Bentanorum, aut imposturas tenent Mahumedi. [n] *Java Minor* inde ad Ortum posita, à metropoli etiam *Cambaba* sive *Cambava* dicitur.

HEKELII.

d *Bonæ*.

e In hâc civitate XXV: circiter millia Ædes jampridem computatæ sunt. Rex, qui istîc residet, *Mahumetanus* est, cum quô nulli loqui licet, nisi mediante Interprete. Incolæ colore albicante sunt, acerrimô ingeniô, &, licèt Idola colant, probitate præditi.

f Præ-

a Amboina. b Banda. c Ceilon. d Paradisus e Philippinæ. f Borneo ins. & urbs. g Java Major. h Reges Javæ. i In Mataram. k Bantam. l Jacatra. m Batavia Belgarum colonia. n Java minor.

II. Dein insulæ ε *Celebes*, ζ *Gilolo*, η *Ceiram*; quas *Sindas* esse putant Ptolemæi: & inter has sparsæ ϑ *Moluccæ*; parvæ, ac felici aromatum productu nobiles, *Bachian*, ι *Tidor*, κ *Ternate*, λ *Motir*, μ *Machian*. Jamque Sinarum regno adproximantes ν *Philip-* Celebes. Gilolo. Ceiram. Sindæ insf. Molucca. Philippinæ f.

f Præter Equos pusillos, non fert pecora, nec Asinos, aut Boves.

g Mittit quoque *Aurum* & optimum *Æs*, ut & *Smaragdos* totius orbis elegantiores. *Sericum* ex Sylvis sponte id gignentibus copiose colligitur. Cæteroquin Insula hæc Ventis adeò est exposita ac pervia, ut nunquam ullô totius Anni tractu vacet à flatibus tam diurnis, quàm nocturnis.

h Superbi, inhumani, proditores, mendaces.

BUNONIS.

ε [a] *Celebes* à Borneo versus ortum itidem sub Æquatore est. Ejus incolæ *i* incedunt nudi, genitalibus tamen contectis. Carnes antehac solebant devorare humanas; quare ex Moluccis damnati *k* eò deportabantur, ut ab his mactarentur. Verum jam humaniores facti feritatem istam dicuntur exuisse. Inter *Celebes* & *Borneo* insulas interjacet *Macaßar l* insf. ab emporio denominata, quod ob caryophyllorum mercaturam à Lusitanis, Anglis & Hollandis frequentatur. Anno 1669. insula hæc à Belgis fœderatis subacta est *m*.

ζ *Gilolo n* inde porrò versus ortum sub Æquatore jacens, quoniam aromatibus caret, non adeò frequentatur ab exteris nationibus, neque vehementissimum hujus loci æstum facilè perferunt Europæi *o*.

η [b] *Ceiram*, *Ceram*, seu *Zoram* à Gilolo versus Austrum ponitur.

ϑ Quinque illæ, quarum nomina hic leguntur ex [c] Moluccis præcipuè celebrantur. Sunt autem parvæ, maximaque vix sex mill. passuum ambitum habet. A Lusitanis anno 1515. primùm sunt repertæ, ac de his ipsis inter Castilianos & Portugallenses ex Orbis divisione per Pontificem Rom. factâ divisione, orta est contentio. Ager spongiosus est, ac imbres absorbet; fertque nuces myristicas, mastichen, lignum aloës, sandalum, cinnamomum, Zingiber, piper & caryophylla, sine omni terræ cultura. In his insulis reperitur avis *Manucodiata*, quæ nobis *Paradeisz-vogel* dicitur, elegantissimarum pennarum & alarum *p*. Farinam de nonnullis colligunt arboribus, ex qua conficiunt panem. Incolæ negotiantur sine omni pecunia mercium permutatione. Adorant Solem & Lunam plerique, præter paucos, qui Mahomedis imposturas sequuntur. Duo sunt in his insulis Reges, quorum unus in *Ternate* insula residet; alter in [d] *Tidore*.

ι In Tidore insula Belgæ castellum habent; itemque aliud Lusitani.

κ [e] *Ternate* ex his insulis præcipua est, in qua mons interdum flammas eructans. Belgæ duo hîc exstruxerunt fortalitia, quorum nomina *Malaia* & *Malucco*. In Portugallensium potestate est urbs *Gammalamma*.

λ [f] *Motis q* etiam appellatur *Timor*, in qua fortalitium *Nassaw r*.

μ In [g] *Machian* Belgæ tenent castellum *Mauritii*.

ν [h] *Philippinæ s* auspiciis Philippi Hispaniarum Regis detectæ & occupatæ sunt anno 1564. apellantur etiam *Manillæ* ab urbe *Manillia t*.

HEKELII.

i Qui albô sunt colore.

k Jussu & Mandatô regiô.

l *Macace*, vel *Macazar*, seu *Macasar*.

m Habet in sui mediô Montes altissimos, ex quibus Fluvii navigabiles oriuntur. In istâ quoque *Aurum* ac *Margaritæ* inveniuntur.

n Aliàs *Batochina* denominata.

o Hæc insula una est ex istis, quas vulgô nominant *Del Moro* cujus magnitudinem veluti dimidiæ Italiæ esse *Geographi* scribunt. Cœlum istic inclemens est & Aër calidus. Incolæ bene proportionati sunt, barbari ac crudeles, carnem humanam adhuc vorantes.

p Hanc Avem è Cœlô descendere superstitiosè credunt. Istic quoque *Arundines* in magnam molem adeò excrescunt, ut doliorum vicem suppleant.

q S. *Moti*.

r Insula hæc ob *Sandalum flavum* & *album* inprimis claret.

s Utpote quæ ex *Mercatoris* sententiâ *Ptolemæanæ* ille sunt *Barussæ*.

t Has *Anthropophagos* olim inhabitâsse constat.

Luz-

a Celebes insf. b Ceiram insf. c Molucca insf. d Tidor. e Ternate. f Motis seu Timor. g Machian. h Philippinæ insf.

Baruffæ. Lutzon. Manillianes. Mindanao. Calamianes Guinea nov.

lippinæ, quas *Baruſſas* Ptolomæi interpretantur. Harum maxima ξ *Lutzon*; in qua Hiſpani urbem condiderunt ο *Manilliam.* Secunda eſt π *Mindano.* Tertia ϱ *Calamiane.* Dein reliquæ Minores inter has diſſipatæ. Hinc vero verſus Orientem ſunt aliæ complures, in univerſum Hiſpanis *Iſtas de las Velas* dictæ. Hinc rurſus Meridiem verſus CL. diſtans mill. Germ. eſt nova *Guinea*; quæ an ſit in inſula, an verò pars continentis terræ Auſtralis, nondum ſatis compertum habemus. At in Sinu Gangetico Narſingæ regno adverſa σ *Ceylon*, novem regnis diſtincta, antiquis *Taprobana* dicta.

CAP.

BUNONIS.

ξ [a] *Luzzoia* ν Inſula cæteris præſtantior eſt.

ο [b] *Manilliæ* x præſidet Gubernator nomine Regis Hiſp. itemque Epiſcopus.

π In [c] *Mindanao* ſunt aliquot urbes.

ϱ [d] *Calamianes.* aliis *Paragoya* dicitur. Ex his inſulis maximam partem tenent Hiſpani, eoque veniunt ex *Hiſpania Nova*, & *Mexicano regno* cum Inſulanis & Chinenſibus mercimonia tractantes. Merces potiſſimæ hîc ſunt oryza, ſaccharum, legumina, mel, ficus, auri ferrique metalla. In primo in inſulam ingreſſu Hiſpani ſingula pondo auri mercati ſunt quaternis pondo argenti. Maxima inſulanorum pars ad Chriſtianam fidem Hiſpanorum opera converſa dicitur.

σ [e] *Ceilon* vel *Zeilon* ob felicem omnium rerum proventum Paradiſi pars incolis creditur. Oſtenditur hîc *Pico* mons altiſſimus; in quo Adamum primum hominem ſepultum tradunt; magnorumque hominum ibidem monſtrantur veſtigia. Inſula hæc fert arbores perpetuò floribus aut fructibus onuſtas, ut ſunt mala Aſſyria incredibilis ſuavitatis, mala medica, citria optima, aurantia, limones aliique fructus nobiliſſimi. Fert auri argentique metalla & lapides pretioſos: item aromata, Cardamomum, Caryophillum, piper & alia; magnamque copiam cinnamomi. Producit quoque omne genus ferarum, elephantosque nobiliſſimos. Incolæ plerique incedunt nudi, genitalibus tamen contectis, magiæ dediti, & ſuperſtitionibus gentilium. Luſitani eò Chriſtianam fidem primùm intulerunt. Hi urbem [f] *Colombo* munierunt. Regia ſedes in hanc inſula Ceilon eſt [g] Candi; unde Rex Candi vulgò vocatur. *Is Belgas* invitarat adverſus Portugallos ejiciendos. Caſtellum igitur exſtruxerunt in eo loco, qui vulgò [h] *Punte de Galle* dicitur: Inde [i] Negumbo magnam & munitam urbem Portugallis extorſerunt; quam Anno 1643. amiſſam, ſequenti ſtatim anno recuperarunt. Anno 1651. ab iisdem expugnatum eſt [k] *Calutre* caſtellum munitum: atque Anno 1656. *Columbo* quoque ejecerunt Portugallos. xx. milliaribus Columbo diſtat [l] *Manara* inſula, in qua Margaritarum dives captura; eam etiam Belgæ ademerunt Portugallis anno 1658. Ferunt Hollandos hodie, ejectis inde Portugallenſibus, omnem tenere inſulam. Præter has inſulas in iſtis partibus Orientalibus celebris eſt [m] *Amboina* cum adjacentibus inſulis caryophyllorum ferax: Caſtellum ibi eſt [n] *Victoria* dictum. [o] *Banda* in qua Belgarum caſtellum *Naſſovia* cum inſulis VI. circumjacentibus, quam Belgæ armis expugnatam tenent; unde nuces afferuntur myriſticæ, & maſtix: itemque [p] *Timor* ſandali albi & flavi ferax inſula. Sunt etiam in Mari Indico è regione capitis Comorini [q] *Maldivæ inſulæ*, quarum aliquot cenſentur millia: harum aliæ habitantur; aliæ ſeſſoribus vacuæ ſunt. Cæterum [r] *Islas de las Velas*, quæ ab Auctore noſtro hîc memorantur, à *Magellano* primùm ita ſunt appellatæ, illudque impoſitum nomen à *genere velorum*, quibus utuntur inſulani. Aliis vocantur [ſ] *Islas de Ladrones*, h.e. *Latronum ſeu furum inſulæ* à nefariâ incolarum conſuetudine furandi.

HEKELII.

ν *Luzzoe* ſ. *Luzzen.*

x Ab *Hiſpanis* ædificatæ.

BUNO-

a S. Luzzonia. b Manillia. c Mindanao. d Calamianes ſeu Paragoya. e Ceilon inſ. f Colombo urbs. g Candi. h Punto de Galle. i Negumbo. k Calutre. l Manara. m Amboina Inſula. n Victoria. o Banda inſ. p Timor inſ. q Maldaviæ inſ. r I. de las Velas ſeu. ſ I. de Ladrones.

CAP. XII.

De Perſarum Imperio.

I.

PErſarum regnum antiquitus occupabat quicquid præter terras in Aſia reliquum eſt; quin etiam Indiæ partem & Ægyptum, quæ antiquitus in Aſia cenſebatur. Longitudine ab Helleſponto ultra Indi oſtia mill. Germ. IↃCC. Latitudine, à Ponto ad Sinus Arabici fauces IↃ. quo ſpatio multæ regiones atque regna recenſentur; de quibus ordine erit agendum. At primo loco eam partem narrabimus, quæ nunc *Perſarum* ſive *Sophorum* Imperium dicitur. Hoc clauditur à *Septentrione* Hyrcano ſive Caſpio mari, & Oxo flumine[c] Caucaſoque monte; *ab Oriente* Indo; à *Meridie* mari ac Sinu Perſico; ab *Occaſu* Euphrate amne & Tigri, qui in illum immergitur, Niphaticis jugis, & Araxe fluvio, qui in Hyrcanum mare evolvitur. *Longitudo* ejus eſt ab Araxis oſtio ad Indi oſtia mill. CCCCLX. *Latitudo* ab Oxo ad mare Perſicum CCLXX. [1]

Perſarum regnum. Ejus magnitudo. Perſiæ Fines, & magnitudo.

II. Regiones hic olim, *Gedroſia*, *Carmania*, *Drangiana*, *Arachoſia*, *Paropamiſis*, *Bactriana*, *Margiana*, *Hyrcania*, *Aria*, *Parthia*, *Perſis*, *Suſiana*, *Aſſyria*, *Media*.

Perſiæ Regiones.

C A P.

REISKII.

1 [a] *Perſia* unde nomen, & unde *gens Perſica* olim adſumſerit ortum Græci quidem veteres disquirunt, ſed plerique ad fabulas è diſquiſitione ſua proruunt. Hinc *Texeira* conqueritur, ſe nominis Perſici originem aſſequi non potuiſſe, cum facile antiqua ex hiſtoria potuiſſet. Cyrus enim Perſis equeſtrem diſciplinam adeo inculcavit, ut equitatu illi valerent maxime, ac lege cavit publica ne quis ſuorum, quos equo inſtruxerat, φανῇ πεζὸν πορευόμενος, ἐάν τε πολλὴν ἐάν τ' ὀλίγην ὁδὸν δέῃ διελθεῖν, *adpareret pedes incedens, ſive multum ſive parum viæ conficiendum eſſet*, Xenophon lib. I. Cyropæd. Ex hoc novo inſtituto denique factum eſt, ut regio פרס *paras*, & hujus incolæ פרסאין *Perſæ* i. e. *equites* dicerentur. Nam Hebraice Arabiceque פרס *equum*, פרים *equitem* notat. Hinc ante Cyri tempora nullus ſcriptor, neque Moſes, neque Propheta Perſarum meminit; ſed in libris Chronicorum, Ezechiele, Daniele, Esdra & cæteris frequens horum ſit mentio. Hebræa quippe nomina כות ועילם [b] *Chut* & *Elam* ex uſu veteri magnam Perſidis partem incluſerunt, teſte Joſepho lib. I. Antiquit. qui Ἔλυμον καὶ ἐλυμάιους Περσῶν ἀρχηγέτας *Elym & Elymæos Perſarum generis auctores* commemorat: Amplius Chutam is ipſe regionem in Perſide ac fluvium cognominem locavit. Strabo etiam lib. XV. Suſiæ conjungit [c] ἐλυματικὴν ἢ ἐλυματιτικὴν, i. e. *Elymaticam* aut *Elymatiticem*: Hinc *Elam & Madai* h. e. Elymæos & Medos frequentius in ſacro codice connecti locis pluribus Bochartus lib. II. c. 2. comprobat. Sic ergo ultima nominis & gentis origo ſibi perſpicua conſtabit.

L l l BUNO-

a Perſis unde dicta. b Chut Elamque. c Elymaticas

CAP. XIII.

Gedrosia, Carmania, Drangiana, Arachosia, Paropamisis, Bactriana, Margiana, Hyrcania, Aria, Parthia.

I.

GEDROSIA.

Gedrosiæ populi, regiones, fl. & urbes.

[α] GEdrosiæ, quæ nunc *Kheſimur* & [β] *Guzarate*, populi fuerunt *Arbitæ*, *Parſiræ*, *Muſarnæi*, *Rhamnæ*; Regiones *Paradene*, *Pariſene*. Flumen nobile [γ] *Arbis* ſive Arabis. Urbes inclytæ [δ] *Parſis*, caput regionis, [ε] *Arbis* & [ζ] *Cuni*.

CARMANIA.

Carmaniæ populi.

II. [η] *Carmaniæ* veteris nunc regiones ſunt *Kirman*, *Goadel* & *Ormuz* regnum. Populi in ea quondam *Iſatichæ*, *Zuthi*, *Gadanopydres*, *Camelobofci*, *Sozota*, dicti, *Agdenites*, *Rhudianæ*, *Ares*, *Charadræ*, *Paſargadæ* & *Armozæi*. Regiones, *Modomaſtice*, *Parepaphitis*, *Cabadina*, *Chantonice*. Flumen *Samydaces*. [θ] Mons *Semiramidis*. Urbes [ι] *Carmanæ*, *Samydace*, *Alexandria*, [κ] *Armuza*.

Regiones, urbes, fl. & inſ.

DRAN-

BUNONIS.

α a *Gedroſia a* terminatur ab Occaſu Carmaniâ Altera: à Septentrione Drangiana & Arachoſiâ; ab Ortu India cis Gangem; à Meridie Oceano *b* Indico *c*.

β b *Guzaratta*, quæ hodie dicitur regio, trans Indum jacet fluvium, qui Gedroſiæ verſus Ortum terminus eſt.

γ c *Arbis fl.* Nigro hodie dicitur *Berbero*; verùm Oleario aliisque *Ilmene*. Ad oſtium Arbis d *Portus* collocatur *Mulierum*.

δ e *Parſis* Parſirarum habetur caput, ad Arbim fl. ponitur: itemque

ε f *Arbis* Arbitarum.

ζ g *Cuni* interius ponuntur.

η h *Carmania* duplex erat, *Deſerta*: quæ habet ab Occaſu Perſidem: à Septentrione Parthiam: ab Ortu Drangianam *d*: à Meridie alteram Carmaniam *e*. Terminatur *Carmania Altera f* à Septentrione Carmania deſerta; ab Ortu Gedroſia; ab Occaſu Perſide & Sinu Perſico; à Meridie Indico mari. Hæ duæ nationes ferè nihil memoratu dignum habent. Cyrus primus Perſarum Monarcha Darium Medum, ex Babyloniorum Regibus ultimum, prælio victum & deditione captum huic provinciæ Carmaniæ præfecit.

θ i *Mons Semiramidis* ad Perſici Sinus oſtium eſt.

ι k *Carmana* Carmaniæ caput, corrupto nomine hodie videtur dici *Carwans*.

κ l Ab *Armuza*, regni *Ormuz* nomen haud dubiè reliquum eſt.

HEKELII.

a Hodie *Circan*.

b S. Pelago.

c Eſt a. hæc Regio ut plurimum deſerta, arenis profundiſſimis involuta, aquis Inops; licèt æſtate imbres habeat, & Solis ardoribus obnoxia. Unde ſterilis eſt; tamen nonnulla fert Aromata, *Nardum* imprimis & *Myrrham*.

d Seu *Ariam*.

e Dicitur a. *Deſerta*, quoniam in eâ nulla ſunt Oppida, ſed tantummodò Pagi aliquot diſperſi, ob Solis malignitatem & Aëris intemperiem, eſtque plana tota ac æſtuoſa. Hodie à nonnullis dicitur *Dulcinda*.

f Ab aliis *Major* vocata.

BUNO-

a Gedroſia. b Guzaratta. c Arbis fl. d Portus mulierum e Parſis. f Arbis. g Cuni. h Carmania. i Mons Semiramidis. k Carmana. l Armuza.

DRANGIANA.

III. λ *Drangiana*, g nunc *Sigestan*, h populi *Darandæ*, & *Batrii*, Regio *Tatacene*. Urbes inclytæ, μ *Ariaspe*, ν *Prophthasia*. Drangianæ populi & urbes.

ARACHOSIA.

IV. ξ *Arachosiæ*, nunc *Candahor*, populi *Margyetæ*, qui anté *Arimaspi*, posteà *Euergetæ* dicti, *Sydri*, *Roplutæ*, *Eortæ*. Urbes ο *Arachotus*, π *Alexandria*. Arachosiæ populi & urbes.

PAROPAMISIS.

V. ρ *Paropamisidis* quæ nunc *Sablestan*, populi *Bolitæ*, *Aristophili*, *Ambantæ*, *Parietæ*, *Parsii*. Urbes claræ, σ *Carura*, quæ & *Ortospana*, *Naulibis*. Paropamisidis populi & urbes.

BACTRIANA.

VI. τ *Bactriana* nunc υ *Corasan* dicitur; Populi olim, *Salataræ*, Bactrianæ populi & urbes.

BUNONIS.

λ a *Drangiana* ab Occasu clauditur Carmaniâ desertâ; à Septentrione Ariâ; ab Ortu Arachosiâ; à Meridie Gedrosiâ.

μ b *Ariaspe* in Occasum sita erat ad Ariam; Quibusdam videtur esse *Gobinan*.

ν c *Prophtasia* inter Alexandriam Ariæ ad Occasum, 199. & Arachosiam ad Ortum 200. mill. passuum posita est, teste Plinio *i*: Verùm secundum Strabonem *k* multo major est distantia ab Alexandria.

ξ d *Arachosia* terminatur ab Occasu Drangianâ, à Septentrione finibus Paropamisidis: ab Ortu Indiâ cis Gangem; à Meridie Gedrosiâ.

ο e *Arachotus* non solùm fuit urbs in Arachosia; verùm etiam lacus *l* & fluvii nomen. Plinio *m* Arachosiorum appellatur opidum; Solino *n* Arachosia, eadem *Cophes* est à Semiramide condita.

π Alexandria hæc *o* ad Arachotum ponitur fluvium *p*.

ρ f *Paropamisis* ab Occasu habet Ariam, à Septentrione Bactrianam, ab Ortu Indiam cis Gangem, à Meridie Arachosiam. Nomen habet à g *Paropamiso* monte, qui huic regioni imminet.

σ h *Carura*, quæ & *Ortospanum* Plinio, inter Arachosiorum urbem 250. & Indum flumen 337. mill. pass. distabat.

τ i *Bactriana q* olim mille urbibus clara, regnum Zoroastris sapientissimi, & doctissimi, clauditur ab *Occasu* Margianâ; *à Septentrione* & & *Ortu* Sogdiana; à *Meridie* Ariâ & Paropamiside.

υ *Corasan r* hodie ampla regio est: quæ angustis Bactrianæ terminis non continetur. Cæterùm Bactrianam terram: quod tradit Q. Curtius, *s* magna ex parte steriles arenæ tenent, squalidaque siccitate regio est; quum verò venti à Pontico mari spirant, quicquid sabuli in campis jacet, converrunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est, omniaque pristini itineris vestigia intereunt. Itaque qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt, & propemodum clarior est noctis umbra, quam Lux; ergo interdiu invia est regio, quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt; & nitor siderum caligine abscinditur. Cæterum si quos ille ventus, qui à mari exoritur, deprehendit, arena obruit.

HEKELII.

g Mercatori.
h Nigro, v. *Segestam*.
i Lib. VI. H. N. c. XVII. p. 88. lin. 33.
k Lib. XI. p. 126. Tom. II. *Oper.*
l Quem *Ammianus Marcellinus* ARACHOTOSCRENE vocat.

LII 2 *m* Lib.

a Drangiana. b Ariaspe. c Prophthasia. d Arachosia. e Arachotus seu Cophes. f Paropamisis. g Paropamisus m. h Carura seu Ortospanum. i Bactriana regio.

ræ, *Zariaſpæ*, *Chomati*, *Comi*, *Acinacæ*, *Tambyzi*, & *Thocarorum* magna *gens*; *Maricai*, *Scordi*, *Varni*, *Savadii*, *Orſiti*, *Amariſpi*. Urbes duæ regiæ; [φ] *Bactra* & *Ebuſmi*. Claræ item [χ] *Maracanda*, [ψ] *Charracharta*.

MARGIANA.

Marginanæ populi.

VII. Populi [ω] *Margianæ*, quæ nunc *Elſabas* [t], *Derbicæ*, *Maſſagetæ* è Scythia huc transgreſſi, *Parni*, *Daæ*, *Tapurni*. Urbium clariſſima [α] *Antiochia Margiana*, ante *Alexandria* dicta; poſt verò *Seleucia*.

HYRCANIA.

Hyrcaniæ populi & urbes.

VIII. Populi [β] *Hyrcaniæ*, (unde proximum mare Hyrcanum dicitur) *Maxera*, *Aſtabeni*, *Chrindi*. Regio *Arſitis*. Caput regionis [γ] *Hyrcana*; inde *Amaruſa*.

ARIA.

Ariæ populi & urbs.

IX. [δ] Ariæ, nunc *Diargument*, populi, *Niſæi*, *Aſtaveni*, *Mus-*

m Lib. VI. *Hiſt. Nat* c. XVII. p. 88. lin. 33.

n In *Polyh.* Cap. LXVII. fol. 122. lin. 8.

o Ab *Alexandrô* M. victis *Paropamiſadibus*, condita.

d Meminit ejus *Curtius* Lib. VII. cap. III. §. 23. & Lib. IX. c. X. §. 7.

q Hodiè *Batter* à *Ramuſiô* dicta.

r S. *Charaſſan.*

ſ Lib. VII. c. IV. §. 27. ſeqq.

BUNONIS.

[φ] [a] *Bactra*, ſeu Bactrum regionis caput, hodie *Bagdaſan* aut *Budaſan*, ſub Paropamiſo monte ſita ſunt. [b] *Bactrus* amnis præterit mœnia, is urbi & regioni dedit nomen: hodie *Buchian*, aliis *Bocchara*, ex Tauro monte effluit, Bactrianamque regionem irrigat, ipſa Bactra alluit, & demum Oxa fl. miſcetur *v*.

[χ] [c] *Maracanda* Sogdianorum urbs & regio eſt.

[ψ] [d] *Charracharta* apud Oxum fl. eſt à Bactris verſus occaſum ſita, hodie vulgò *Chiartachar*. De cætero, Bactriani homines ſenio aut morbo confectos canibus ad hoc nutritis, devorandos objiciebant. Eorumque moribus ſponſas cum ſervis & advenis impune miſceri tradit Plinius.

[ω] [e] *Margiana* terminatur ab *Occaſu* Hyrcania; à *Septentrione* Scythiâ; à *Meridie* Ariâ; ab *Ortu* Bactrianâ.

[α] [f] *Antiochia* illa quibusdam hodie eſt *Indion* urbs. Eſt [g] Margiana Solino *x* cœli ac ſoli commodis inclyta regio. Vites ibi eſſe Strabo *y* prodidit, quarum ſtipitem duorum vix hominum ulnæ complectantur.

[β] [h] *Hyrcania* terminos habet à *Septentrione* mare Hyrcanum ſive Caſpium; ab *Occaſu* Mediam; à *Meridie* Parthiam; ab *Ortu* Margianam. In Hyrcania multos gigni Pantheras & tigridas auctores tradunt. Eſt illa ſummæ fertilitatis, maximè vini & frumenti.

[γ] Ab urbe [i] *Hyrcania* regioni nomen eſt, quæ putatur hodie eſſe *Caſſan*.

[δ] [k] *Aria* optimi vini, quod tres ferebat ætates, ferax, à *Septentrione* contermina eſt Margianæ & Bactrianæ; ab *Occaſu* Parthiæ & Carmaniæ Deſertæ; à *Meridie* Drangianæ ab *Ortu* Paropamiſidi; quibus locis hodie eſt *Choraſan*, & *Heri*.

HEKELII.

t S. Caſtaldo *Jeſelbas*.

v *Bactrianum* Imperium æquè ac *Parthicum*, *Scythas* condidiſſe, *Juſtinus*. Lib. II. c. III. §. 6. autor eſt.

x In *Polyh.* c. LXI. fol. 122. lin. 8.

y Lib. II. *Geogr.* p. 129. Conf. *Plinii* Lib. VI. c. XVI. p. 86 ſeq.

BUNO-

a Bactra. b Bactrus fl. Maracanda. d Charracharta. e Margiana. f Antiochia. g Margiana. h Hyrcania. i Hyrcania urbs. k Aria regio & urbs.

Musdorani, *Casirotæ*, *Obares*, *Elymandri*, *Borgi*. Urbes ε *Aria* ζ *Alexandria*, *Bitaxa*.

PARTHIA.

X. η *Parthiæ*, nunc *Arac*, regiones sunt, *Comisene*, *Parthiene*, *Paratauticene*, *Tabiene*, cujus gens *Sobidæ*. Caput regni ac regia ϑ *Hecatompylus* à centum portis dicta. 1 Parthiæ reg. & urb.

CAP.

BUNONIS.

ε *Aria* ea putatur, quæ hodie *Heri* dicitur. ζ

ζ a *Alexandria* Alexandri Macedonis auspiciis condita ad b *Arium* ponitur fluvium, inter Hecatompylon & Bactra; Sunt qui *Burgian* hodie dici volunt.

η c *Parthia*, hodie *Erak* seu *Arac*, ab Occasu habet Medos, à *Septentrione* Hyrcaniam: ab Ortu Ariam: à *Meridie* Carmaniam desertam.

ϑ d *Hecatompylus* à centum portis nomen sortita, sicut & Thebæ Ægypti urbs. Eodem putatur fuisse loco, quo hodie *Ispahan*, Regum in Persia nunc sedes. *a* Parthi temulentiæ notantur, unde proverbium, *b Parthi quo plus biberint, eo plus sitiunt*: In Venerem olim adeò proclives, ut sororibus matribusque miscerentur, Tertulliano teste. Furta apud illos impunita erant: mentiri tamen putabant turpissimum. Ab infantia pileis & tiaris utebantur, unde capita illis fragilia. Parthos, postquam, Alexandro defuncto, defecissent, ac proprium regnum condidissent, tradit Plinius, *c* duodeviginti regna suo imperio fuisse complexos. Omnium Orientalium populorum isti maximè Romanorum Imperium, quum potentissimum floreret, retuderunt.

HEKELII.

ζ Hæc Urbs Metropolis hodiè Regionis est, cujus ambitus XIII. Milliaria amplectitur. Et in hâc quidem Urbe tanta est *Rosarum* optimi odoris copia, ut *Persæ* Urbem ROSARUM patriâ linguâ *hanc* nuncupent.

a Meminit hujus Urbis *Curtius* Lib. VI. c. II. §. 15.

b Apud *Erasmum* Chiliad. IV. Cent. X. Adag. XXI. p. 843. col. b.

c Lib. VI. H. N. c. XXV. p. 94. lin. 5.

REISKII.

1 e Carmania duplex, una *deserta*, & altera non modo arborum: sed vitium quoque *ferax*, quarum uvas bicubitales grandibus ac densis avinis nasci. Strabo & Plinius testantur. Hinc Carmania כרמאן *Carman* ex Arabico atque Syriaco כרמא *Carma*, quod vitem significat. Huc f *Sabtecham* Chusi filium primò digressum conjicit ex urbe *Samydace* ac fluvio cognomine Bochartus. Ita gentes alias ab hujus posteris ortas colligit. g *Bactriana* vero regem Zoroastrum exterminant, & post Trojana tempora hujus nominis magum superfuisse, docent non ipse solum Phal. Lib. IV. c. 1. sed etiam Ursinus libro peculiari, atque Huetius Lib. I. propos. IV. c. 5. Nam Ctesias regem cum Nino ad arma & prælia progressum *Oxyartem* nuncupat. h Deinde Zoroaster nomine suo שרואסתר i *Astrorum contemplatorem* sive Astronomum notat, ex Arabico שור *Sur*, i. e. contemplari, & Persico סתר *Ster*, i. e. stella. Denique *Amia* & k *Ariania* Bocharto non provincia singularis, sed Media est hujusque pars aliqua ex veterum testimoniis Lib. III. c. 14. quasi הרא i. e. *montana*. l Parthiam & *Persiam* ejusdem nominis Schickardus in Tharich. p. 102. cum eoque inter veteres Solinus & Plinius fecerunt: Nam literæ Samech atque Tau inter sese invicem sunt permutabiles.

a Alexandria. b Arius fl. c Parthia. d Hecatompylus. e Carmania. f Sabtecha. g Bactrian. h Zoroaster. i Astronomus magusque. k Ariania. l Parthia.

CAP. XIV.

Persis, Susiana, Assyria, Media.

I.

PERSIS.

Persidis populi & urbes.

POpuli [α] Persidis, quæ nunc *Farsi, Mesabatæ, Rapsii, Hippophagi, Suzæi, Megores, Stabæi.* Regiones *Paratacene, Misdia, Mardiene, Toacene.* Urbium clarissimæ, [β] *Persepolis*, caput quondam imperii Persici, omnium elegantissima; [γ] *Axima*, [δ] *Marasium*, [ε] *Toace*. [1]

S V-

BUNONIS.

α a *Persis* terminatur à *Septentrione* Media: ab *Occasu Susianâ*: ab *Ortu* Carmaniis duabus: à *Meridie* Sinu Persico. Ora persidis inter ostia oroatidis fl. & fines Carmaniæ extenditur. stadiis 4300. Strabone *a* auctore.

β b *Persepolis* in lib. Maccab. *Elymais* dicta; eo creditut fuisse situ, quo hodie urbs c *Schiras* sive *Siras*: circa quam multa magnarum aliquando ædium supersunt rudera. Ad d *Araxem* fl. qui oleario hodie e *Bendemir*, urbs illa fuisse putatur: quam tamen alii ad f *Rhogomanem* fluvium collocant. Alexander Macedo à Thaide meretrice persuasus eam per temulentiam ipse accendit ac delevit.

γ Fuit & alia g *Axima* in Salassis, quæ vulgò hodie *Ema*.

δ h *Marrhasium* olim urbs clara, ac Persepoli finitima: hodie *Marazu* vulgò vocatur.

ε i *Taoce* urbs regioni nomen dedit, quæ inter dextras Rhogomanis fl. ripas, & litora Sinus Persici extenditur. In eadem Perside quoque fuit k *Pasagarda*, *b Pasagarda* seu potius *Parsagada*, à Cyro condita urbs nobilis, magorumque castellum, ubi Cyri Regis sepultura, & l Monumentum Solino *c* & Strabone *d* testibus. Videtur eo fuisse loco, quo hodie arcis *Chilminar* seu m *Tzilminar*, rudera vidit & scrutatus est Mandelslo, ac alii. Frequentes istæ columnæ ex polito marmore factæ uno loco positæ, monumenti illius forte reliquiæ sunt. *Pasagarda* autem dicta urbs illa, quasi dicas *Persarum castra*; quod in bello Cyri contra Astyagem, ibi Persarum castra fuissent, in cujus victoriæ memoriam hæc urbs à Cyro condita. Cæterum Persæ olim deliciis adeo operam dedisse feruntur, ut *mensa Persica*, & *deliciæ Persicæ* venerint in proverbium *e*. Solem *f* colebant, per quem solemne illis erat jurare. Ex Persarum Regibus Cosroës, sapientiæ eruditæ amans, Platonem & Aristotelem in Persicam linguam transferri curavit.

HEKELII.

a Lib. XV. p. 481.
b *Pasagardia.*
c In *Polyh.* c. LXIX. p. 141. lin. ult.
d Loc. tam cit. p. 482.
e Hi Populi dicunt, eum esse reliquis formosiorem, qui sit albus, & nasum aduncum habeat, quemadmodum scribit *Julius Mancinus* lib. de *Decoratione*, *Venetiis* ap. *Juntas* A. M. DCI. in fol. min. impr. c. VIII. p. 15. fac. a.
f Quem *Mithram* vocabant.

REISKII.

1 Mirum dictu est, quam parum veteres in distinguendis Persiæ regionibus, & urbibus digerendis conveniant: Quare nemini mirum videbitur, novos Auctores provinciis ad statum præsentem & civitatibus comparandis plane distrahi. Persia & Persis ex usu veterum aut *nomen totius*, aut *unicæ partis* erit: Hanc Arabes Persicique Geographi *Pars* aut *Parsistan* nominant. n Pasargadas urbem gentemque cognominem facta methathesi צרט־גר i. e. *Persicum exercitum* interpretatur: Susianam & Susam ab *liliis* שושנין *Susanin* dictam: *Elymaida* ibidem ab Elamo Noachique posteris: o *Persepolin*, quæ nunc

a Persis. b Persepolis b. c Schiras. d Araxes fl. e Bendemir. f Rhogomanes fl. g Axima. h Marrhasium. i Taoce. k Pasagarda. l Monumentum Cyri. m Tzilminar. n Parsargadas. o Persepolin.

SUSIANA.

II. ζ *Susiana*, quæ nunc η *Elaran*, gentes Elymæi, quorum regio *Elymæa* vel *Elymais*; *Cossæi*. Regiones *Melitene*, *Cæbamene*, *Characene*, *Cissia*, *Chaltapitis*, & campus *Dera* sive *Derius*, omnium fertilissimus. Fluvii nobiles, *Mosæus*, θ *Oroates* & ι *Eulæus*, tam limpidis aquis, ut nullas alias reges bibere voluerint. Urbes claræ, κ *Susa* & *Tariana*. Susianæ populi, flumina & urbes.

III. λ *Assyriæ*; nunc μ *Cusistan*, regiones notiores fuere, *Arrapachitis*, *Sitacene*, *Adiabene*, *Appolloniatis*, *Calacene*, *Arbelitis*. Populi *Goramæi* & *Cambatæ*. Fluvii in Tigrim defluentes. ν *Lycus*, *Caprus*, & *Gorgus*. Urbes insigniores, *Ninus*, quæ ξ Ninive in Sacris literis quondam clarissima, à *Nino* condita; *Ctesi-* Assyriæ regiones. populi, fluvii, & urbes.

nunc Chiliminira dicitur, Cyro sepulto Vossius in Not. ad Pompon. vindicavit Lib. III. c. 8. a Assyria tam late patuit, ut Syriam ex usu atque sensu veterum contineret; Ast hæc terra proprie, aut specialius dicta terminis arctis includitur Adiabene aliis vocata ex Chaldaico ריאבה i. e. *ab lupo*, aut *fluvio* potius, quem Diava prisci nominant. b Tres interim conflictus Alexandri cum Dario Codomanno Curtius, Arrianus, Plutarchus & Diod. Siculus memorarunt. Primus ad *Granicum* Phrygiæ amnem, secundus ad *Issum* Ciliciæ urbem, tertius ad *Arbelam* sive *Gaugomelam* contigisse legitur. Primas Mediæ origines ex Madao, uno inter Noachi posteros supra, deduximus. c *Ecbatanam* Bochartus ex manibus arcis diversi coloribus, & Arabico אעבת *agbatha* aut *diversis coloribus* arcessit: Observationes egregias idem de aliis provinciis & urbibus; de portis Caspiis & montibus Bechmannus in Notit. Geograp. c. 7. suppeditat.

BUNONIS.

ζ d *Susiana* habet à *Septentrione* Assyriam; ab *Occasu* Babyloniam; ab *Ortu* Persidem; à *Meridie* Persicum Sinum.

η Hodie *Chusistan* seu *Cusistan* vulgò appellatur.

θ e *Oroates* inter Susianam & Persidem inter jacens, utriusque habetur limes; Curtius tamen fluvium, qui Susianam à Perside distermi, nat, *g* vocat f *Pasitigrim*. *Susam* urbem sitam fuisse ad flumen *Ulai*, discimus ex Sacris S. Dan. 8. quod congruit cum

ι g *Eulæo*: At *Choaspen* amnem admodum delicatam Persarum Regibus aquam vehere tradunt Herodotus, Strabo, Plinius, Solinus. Salmasius in Solini cap. 37. eundem fluvium h *Choaspen* veteribus, recentioribus *Eulæum* vocari tradit.

κ i *Susa* urbs à Dario Histaspis filio condita est. In ea templum fuit Dianæ Susianæ: referente Solino *h*. Sita fuit à Persepoli 272. mill. pass. Adeo mollis & delicata fuisse scribitur, ut Persarum Reges propter amœnissimam cœli plagam, ibi hyberna haberent sua. In Susiana adeo fertile solum esse tradit Strabo, *i* ut & hordeum & triticum in planitie centuplum ferat, nonnunquam etiam ducentuplum.

λ k *Assyria* ab *Assur* Semi filio dicta, clauditur à Septentrione Armenia Majore: ab Occasu Mesopotamia & Tigri flumine; à Meridie Susiana; ab Ortu Mediâ.

μ *Assyria* hodie dicitur Arziri à capite suo, quod est *Arzirum*, ubi residet Beglerbegus: vocatur quoque *Adrinza*, *Azamia* & *Mosul*.

ν *Lyci* nomen pluribus fluviis impositum legitur. Est quippe l *Lycus* fl. in Sicilia: itemque in Paphlagonia, in Phrygia, in Cappadocia & in Schythia Europæa. Hic verò *Lycus* fl. in Armenia exoritur, ac inter fluvium, cui *Bomado* nomen & *Arbela* decurrit.

ξ m *Ninive* urbs secundum Sacras Scripturas ab *Assure* condita est, at profani auctores ejus urbis initium asscribunt *Nino*: hodie *Mosul* vulgò dicitur, ad Tigris fl. ripas jacens; ejusque ambitus constabat stadiis 490, teste Diodoro Siculo.

HEKELII.

g Lib. V. c. III. §. 1.

h Cap. LVIII. p. 141. lin. 10.

i Lib. XV. p. 488. Tom. II. Oper.

BUNO-

a Assyria. b Alexandri cum Dario prælia. c Ecbatana. d Susiana. e Oroates. f Pasitigris. g Eulæus fl. h Chaspes fl. i Susa. k Assyria. l Lycus fl. m Ninive.

ο *Ctesiphon*, Parthorum regia, & π *Arbela*, quondam vicus, ubi Darium vicit Alexander Magnus.

MEDIA.

Mediæ populi, urbes, fluvii & montes.

IV. ρ *Mediæ* quæ nunc σ *Sarch* dicitur, populi celebres fuere *Caspii*, à quibus mare proximum *Caspium* vocatur, quod & *Hyrcanum* ab *Hyrcanis*; & τ Caspiæ portæ ab illis; *Cadusii*, *Geli*, *Dribyces*, *Avarici*, *Mardi*, *Carduchi*, *Gondieni* postea dicti; *Marundæ*, *Margasi*, *Sagartii*, *Tapuri*, *Sidices*, *Vadassi*. Regiones, *Atropatia*, *Choromiterne*, *Sagrianica*, *Ragiana*, *Daritis*, *Zapavortene*, *Syromedia*. Urbium notissimæ, υ *Ecbatana*, φ *Arsacia*, χ *Cyropolis*,

BUNONIS.

ο [a] *Ctesiphon* pagus fuit Assyriæ amplissimus, in Tigris alterà ripâ, è regione Seleuciæ urbis, à Parthis in odium istius urbis, à qua 3. mill. pass. aberat, exstructus.

π [b] *Arbela* fuit ex Mesopotamia venienti trans Tigrim Orientem versus. Verùm prælium istud inter Darium & Alexandrum non factum est ad *Arbela*; sed ad [c] *Gaugamela*. Nominat verô Curtius *k* Arbela, tanquam locum celebriorem; neque longè Gaugamelis distantem. Assyrii fuere [d] *Tatianus*, cujus oratio Græca contra gentes extat, cum Commentationibus Gesneri: item [e] *Abelfœdas* Cosmographus, Ptolemæo qui putatur major, à Postello ex Oriente Venetias allatus.

ρ [f] *Media* finitur ad *Septentrionem* Caspio sive Hyrcano mári: ad *Occasum* Armeniâ Majore & Assyriâ: ad *Ortum* Hyrcania & Parthia: ad *Meridiem* Perside.

σ Hodie *Media* vulgò dicitur *Servan*, seu [g] *Schirwan*.

τ [h] *Caspiæ portæ*, quod Solinus c. 60. tradit, panduntur itinere manufacto longo octo millibus passuum. Nam latitudo vix est plaustro permeabilis &c. *l* Portas istas quoque describit Plinius l. 6. c. 11. *m* &c. c. 14. ponuntur haud procul à Caspio mari, Mediam à Parthia separantes: ab Ecbatanis mill. pass. Portas istas Caspias ad *Derbend*; quod hodie ibidem opidum est, fuisse putat Olearius, quin imò ipsum opidum [i] *Derbent*, Alexandriam illam esse judicat, de quâ Curtius l. 7. cap. 3. sub finem.

υ [k] *Ecbatana* à Seleuco, teste Plinio *n* exstructa sunt; sed Dejoces ejus urbis conditor habetur Herodoto *o*. Heîc æstivarunt Persarum Reges: sicut hiemarunt Susis; in Persepoliis per autumnum morati sunt: sicut Babylone reliqua parte anni: *Athenæus*. Fuit urbs illa Mediæ metropolis, quinque milliaribus Germanicis à mari Caspio jacens; postea [l] *Tabris*, ac corrupte *Tauris*; nonnullis dicta videtur. Eadem aliquando Regum Persarum, qui *Sophi* appellantur, fuerat sedes; quam inde pulsi transtulerunt *Casminum* & *Sulthaniam*, quæ olim *Tigranocerta*. Heic exellentissimi sunt omnium rerum artifices; unde Soleimannus quum eam cepisset urbem, istorum bonam partem traduxit Constantinopolin. Palatium ibidem erat à Rege Assambero ad similitudinem antiquæ aulæ Cyri exstructum. Disciplinæ Mathematicæ hîc florere dicuntur.

φ [m] *Arsacia* hodie *Casbin* seu *Caswin* in Parthia ponitur Oleario. Ibidem Lokmanni, qui fabularum Arabicarum habetur auctor; ostenditur sepulchrum.

χ [n] *Cyropolis* hodie putatur *Sammachi*, *Summachi*, sive *Schamachia*, quam duorum dierum itinere à Caspio mari dissitam deprehendit *Olearius*; at Cyropolis à mari isto non tam longè abfuisse traditur. Cæterum Cyropolis illa à Cyro Syriæ urbe longe est dissita, quam tamen nonnulli pro eadem habent. Hujus in Syria urbis Episcopus fuit *Theodoretus*, cujus exstat Historia Ecclesiastica.

HEKELII.

k Lib. IV. c. IX. §. 9.

l Vid. *Petri Olivarii* in hunc *Solini* loc. *Scholia* doctissima.

m P. 85. qui multô errore *eas* sic dictas tradit.

n Loc. jam cit. lin. 25. Meminit & *eorundem* Lib. V. c. XIX. p. 73. lin. 6. & Lib. XXXI. c. II. p. 554. lin. 4.

o Lib.

a Ctesiphon. b Arbela. c Gaugamela. d Tatianus. e Abelfœdas Cosmog. f Mediæ fines. g Schirwan. h Caspiæ portæ. i Derbent op. k Ecbatana. l Tabris, seu Tauris. m Arsacia, seu Caswin. n Cyropolis seu Schamachia.

lis, ψ *Europus*. Fluvii celebres, ω *Cambyses*, α *Cyrus*, β *Mardus*, qui & Amardus; γ *Strato*, *Corindas*. Montes, δ *Coronus*, ε *Jasonius*, ζ *Orontes*, η *Zagrus*, θ *Choatras*.

o Lib. I. p. 21. *Edition.* ex interpr. *Laur. Vallæ* in fol.

BUNONIS.

ψ [a] *Europus* ea putatur urbs quæ in lib. Tobiæ *p* appellatur *Rhages*, vulgò hodie dicitur *Cassan*. Memoratur tamen in Syriæ quoque urbibus *Europus* ad Euphratem sita, quæ & [b] *Amphipolis* & *Thapsacum* Plinio *q* teste dicta est.

ω De [c] *Cambyse* & *Cyro* fluviis tradit Mela *r*, eos ex radicibus Coraxici montis vicinis fontibus editos, in diversa abire, perque Iberos & Hyrcanos diu & multum distantibus alveis defluere; pòst non longè à mari eodem lacu acceptos, in Hyrcanum sinum uno ore, pervenire.

α [d] Cyrus fl. hodie *Cur* vel *Kur* pluribus amnibus aliis receptis cum [e] *Araxe* conjunctis, mare subit Caspium.

β [f] *Mardus* fl. per Mardorum gentem *ſ* fluens à Caspio mari recipitur, haud longè à Cyropoli, eumque hodie *Seri* appellari volunt. Sed Dionysius Afer tradit hunc Mardum fluvium per Apyros devolvi.

γ [g] *Strato* fluvius indè paulò ad Ortum ponitur, in quem sese exonerat [h] *Corindas*.

δ [i] *Coronus* mons, Tauri habetur pars, inter Mediam ad Occasum & Parthiam ad Ortum jacens.

ε [k] *Jasonius* Tauri etiam pars, est mons ingens ad lævam portarum Caspiarum situs.

ζ [l] *Orontes* Ecbatanis imminet.

η *Zagrus* Mediam separat ab Assyria hodie *Adilbegian* dictus, Niphati monti finitimus.

θ [m] *Choatres* seu *Coatræ* inter Mediam & Ayriam est.

HEKELII.

p Cap. IV. 21. v. 9. & 15. v I. 7. &c.
q Lib. V. c. XXIV. p. 74. lin 24.
r Lib. III. c. V. p. 219. lin. 15. seqq.
ſ Quam *Curtius* Lib. V. c. VI. 6. §. 17. *bellicosissimam & multum à cæteris* Persis *cultu vitæ abhorrentem* pronunciat.

a Europus seu Rhages. b Amphipolis, seu Thapsacum. c Cambyses fl. d Cyrus fl. e Araxes fl. f Mardus fl. seu Amardus fl. g Strato fl. h Corindas fl. i Coronus m. k Jasonius m. l Orontes m. m Choatres m.

CAP. XV.

De varia imperii Asiatici mutatione, nova Sophorum regni descriptione; item de regno Ormutz. 1

I. Ini-

REISKII.

1 Primum in Asia quod emersit, [a] imperium fuisse *Assyrium* vel *Assyrio-Babylonicum*, non è sacris solum sed extraneis quoque historiis constat: Hujus vero duæ periodi fuerunt, [b] prior *uniti*, posterior *divisi*: Illa cum Belo Ninoque principium & finem cum Sardanapalo habuit: Hæc cum Arbace Medorum, ac Beleso sive Phul-Belocho Assyriorum rege ortà [c] *tres Dynastias* continuit, nempe *Medam*, *Assyriacam* & postremo *Babylonicam*, omnem sub Cyro denique finitam. Tum ergo Persia suis terminis conclusa, reges aut nullos, aut obscuros aliquando sustinuit. In Persicis tamen Emirkowandi annalibus vetustæ regum familiæ numerantur quatuor; [d] Prima *Pisdadæorum*, secunda *Cajamiorum*. ex iisque ultimus Darius Codomannus; tertia vero *Asganidarum* & quarta *Chosrachorum*, sive Susannidarum. Sub secunda ergo vel Cajamia stirpe imperium Persicum ab Alexandro Magno eversum concidit: illoque maturius defuncto duces bellici potestatem regiam usurparunt, in Media Pithon, in Persia Philotas, aliique in cæteris: Omnes ne Photius quidem ex Aviano Cod. 82. proferre potuit. Denique domesticis regum Syro-Macedonum bellis urgentibus A. V. C. 504. A. M. 3734. ante Christum 250. *Arsaces* Græce Ἀρσάκης, Per-

a Imperium Assyrio Chald. b aliud unitum, aliud divisum. c Tres hujus Dynastiæ. d Familiæ Regum Persarum quatuor.

I.

Asiæ variæ imperia.

INitio rerum penes α *Assyrios* Asiæ, id eſt, terrarum quæ nunc ſub *Turca* & *Sopho*, imperium ſtetit. Poſtea ad β *Medos* devolutum, ab his ad *Perſas* per Cyrum tranſlatum. Dein *Macedones*, Alexandro Darium debellante, occuparunt. Mox, cum pars Romanorum imperio cederet, γ *Parthi*, vilis anteà atque ignava gens, potentisſimum in Aſia regnum condiderunt; magnis exinde cladibus Romanos afficientes, donec ipſi à Turcis & Saracenis afflicti fuerunt, regnumque eorum divexatum. Tandem Perſarum nomen atque virtus in *Sophis* iterum emerſit, δ Iſmaële Rege potentiam Imperii ſui maximè ſtabiliente.

RE-

Perſice *Aſchki* à dominatu Syriaco deſcivit, regnumque invaſit Parthicum, & poſteris Askanidarum aut Arſacidarum epitheton reliquit. Ultimo horum *Arduwan* ſive *Artabano* ſuperato cæſoque [a] Artaxerxes, Perſice Ardſchir Babekan A. C. 225. regnum reſtauravit Perſicum, itaque ad Jelzdegirdem viguit. Donec ab rege Perſico interfecto ad [b] Chalifas Saracenicos A. C. 651. ab hiſce ad [c] Bojitas A.C. 932. Turcicosque reges, quorum præcipuus Ortogrolbekus erat, ab illis ad [d] Tataros ſub Hulacu Chan. A. 1259. amplius ad Jingizkan & Timurlenk; Denique ad Soſos Perſicos pervenit. Nam *Iſmael* [e] *Sofi*, avo Soheicho & patre Scheich Hadar al Suphi ortus, cum ad Hoſein Alin, è Chalifis prioribus quintum, proſapiam reduceret, ex Ali ſectariis ſive Aliſequis collecto exercitu, & Wanda Mirza regulo proſtrato *Aderbijanam* Perſiæ provinciam A. C. 1500 ſibi ſubjecit, *Schah* ſive regis titulo ſumpto: poſtea *Choroſanen* & *Candabaram* Scheibego & Arguno regibus peremtis domuit, vindex imperii Perſici futurus. Plura ſi voles ex Elmacino & Abolfarajo peti poſſunt, item Tarich ſeu Chron. Perſico Schickardi, ac noſtris ad Chronicon Dreſchleri additionibus.

BUNONIS.

α Penes *Aſſyrios* Aſiæ imperium fuit per mille trecentos annos, à *Nino* uſque ad Sardanapali interitum.

β Quod per *Arbacem* *a* ad *Medos* tranſlatum eſt, anno mundi 3077 *b*.

γ *Parthi* [f] *Arſace* duce à Syriæ Regibus defecerunt, ut Juſtinus tradit, C. Atilio Regulo II. & L. Manlio Longo II. Conſulibus, id eſt, anno mundi 3700. novumque Parthorum regnum condiderunt: Sed [g] *Artaxerxes* Perſa cùm Parthos tribus præliis ſuperaſſet, interfecto Rege eorum Artabano, Perſarum in Oriente reſtauravit imperium anno C. 226.

δ Hujus *Iſmaëlis* origo aliquanto altiùs repetenda eſt. [h] *Hales* ſeu *Aaly* Mahometis impoſtoris fuit & gener & patruelis, eidemque ſucceſſit, & novæ ſectæ autor exſtitit, quum traditam ſuperſtitionem partim augeret, partimque mutaret. Verùm dogmata iſta non emerſerunt, quòd [i] *Omaris*, alterius Mahometis ſectatoris & interpretis doctrina melior & potior exiſtimaretur: donec circa annum C. 1350. regulus quidam, nomine [k] *Sophus* ſeu *Sophy*, ad Halym originem referens, illius doctrinam poſt longum tempus revocare auſus eſt. Hanc ſectam ſanctitatis opinione commendavit ejus filius [l] *Guines*, à Tamerlane in honore habitus. Iiſdem artibus *Guinis* filius, [m] *Sicaidares Harduellis* à patria dictus, ſibi ac ſectæ ſuæ auctoritatem conciliavit, quem *Aſſumbejus Uſumcaſſanes* adoptavit generum Ad hùnc Sicaidarem, qui Halis diſciplinam ſpargebat, quum ingens hominum multitudo indies confluerет, à Perſarum Rege Ruſtano iſte oppreſſus eſt cum pleriſque iſtius factionis capitibus. Sed [n] *Iſmaël Sophus* Sicaidaris filius adhuc puer elapſus, ut adolevit, patris veſtigia ſecutus, novam illam ſectam evulgavit, eamque facundiâ, & temeritate commendavit, adeoque ad ſummam pervenit potentiam. Victo denique & occiſo Rege, Perſarum Imperium à Turcis ad indigenas poſt longa ſpatia retulit circa annum 1499. quod in hodiernum uſque diem ejus poſteri tenent; bel-

a Artaxerxes. b Chaliſæ. c Bojitæ. d Tatari. e Soſi. f Arſaces. g Artaxerxes. h Hales ſeu Aaly. i Omar. k Sophus. l Guienes. m Sicaidares. n Iſmael Sophus.

REGNUM PERSARUM.

II. Nunc [a] *Persarum* sive *Sophorum* universum Imperium in regiones divisum est, quorum nomina, *Sarc*, *Cusistan*, *Elaran*, *Far-* Persarum seu Sophorum regnum.

bellumque cum Ottomannis exercent fere continuum: *Ismaël* iste instituit *Kisilbasileros*, id est *rubra capita*: insigne est rubra tiara, ex qua 12. fasces dependent. Successit huic filius *Scha Thamas*, huic *Aidar* anno 1575. huic *Ismaël*: huic *Scha Muhammed Codabenda*, anno 1577. sub quo regia sedes in urbem Casbin; & tandem Hispahan translata. Anno 1585. successit *Emir Hempiza*: huic *Scha Abas*; cum quo *Rudolphus* II. Imperator Rom. Anno 1600. fœdus contra Turcas pepigit: huic anno 1629. successit *Scha Sephi*: & huic *Scha Abas* puer XIII. annorum anno 1641. *Bizarus in Histor. Pers.*

HEKELII.

a Seu *Arbactum*.

b Conf. *Justini* Lib. I. *Histor.* c. III. §. 2. seqq.

BUNONIS.

a [a] *Persarum* quod hodie est, regnum in Itinerario Olearii, cujus etiam Tabulam nonnullis partibus tamen locupletatam, adhibemus, his circumscribitur limitibus, ut habeat ab *Occasu* Euphratem; à *Septentrione* Oxum fluv. & mare Caspium, extenditurque Persarum Imperium inter montes Armeniæ & Caspii maris litora quâ occasum respiciunt, usque ad Tartaros Dagestanos & *Derbent*, quod postremum in his oris Persarum opidum est, ab *Ortu* terminatur Oxo fl. continetque extremam ad orientem solem Persiæ provinciam *Candahor*, cujus finibus ab India separatur. Urbs *Candahor* à Persarum Rege *Schah Abas* obsessa & deditione Indis ejectis, recepta est anno 1649. à *Meridie* pertingit ad Sinum usque Persicum. Præcipuæ hujus regni provinciæ Oleario enumerantur: *Erak*: *Fars*: *Schirwan*: *Kilan Adirbeitzan*, *Thabrisian*; vel *Masanderan*; *Iran* vel *Karabach*, *Chorasan*; *Sablustan*: *Sitzestan*, *Kirman*, *Chusistan*, *Tzisirk*, *Diarbek*. Ex his [b] *Erak c* regio est; quæ olim *Parthia* dicta: Sed terra quoque, in qua *Babylon* hodie *Bagdad* sita, nonnullis appellatur *Erakain*: [c] *Fars* olim *Persis d* appellata; [d] *Schirwan* olim fuit *Media Atropatia*, adeoque Mediæ pars septentrionalis valde montosa, ac nemoribus frequens. [e] *Kilan* olim *Hyrcania e* dicta, ad mare Caspium jacens montibus ferè undique circumsepta est, per quos quatuor tantum patent aditus. [f] *Adirbeitzan* olim *Media Major*, ibi *Ardebil*, *Tabris* aliàs *Tauris* urbs, olim *Ecbatana*, superius memorata *f*. [g] *Masandaran* Hyrcaniæ pars est orientalis, in qua [h] *Ferabat* anteà *Tahona*, opidum amœnum: hoc Abas Persarum Rex auxit & ornavit, quòd æstatem ageret. [i] *Iran* seu *Karabach* inter Cyrum & Araxem fl. extensa; continet Armeniæ Georgiæque partem. [k] *Chorasan* regioni Masanderan ad Ortum contermina provincia, olim *Bactriana*, hodie in alias minores dividitur regiones; ex quibus præcipua est [l] *Heri*, cujus caput [m] *Herat* urbs; at longe nobilior & major [n] *Mesched*, ducentis turribus superbiens. Haud longè ab hac urbe est [o] *Nisabur* op. in cujus vicinia mons, in quo reperitur *thyites*. *Schikhardus* existimat in hanc regionem decem tribus Israëlitarum à Salmanassare deportatas esse. [p] *Sablustan* olim fuit *Paropamisis*; [q] *Sitzestan* aliis *Sigestan*, *Sagestan* & *Siston* vocata, antiqua *Drangiana* est. [r] *Kirman* ampla regio inter *Farsi* & *Sigestan* jacens, olim erat *Carmania*. [s] *Chusistan* olim *Susiana* & *Elam* dicta; in qua olim urbs clara [t] *Susa*. Mesopotamiam volunt appellari [v] *Tzisirch*, quæ tamen provincia hodie vulgò vocatur [x] *Diarbek*, inter Euphratem & Tigrim interjacens. Duæ in ea sunt urbes celebres, [y] *Mosul* olim *Ninive* dicta, & [z] *Bagdad*, quæ vulgo habetur *Babylonia*: at *Bagdad*, quæ hodie est, eo situ non est, quo olim Babylonia, quæ ad Euphratem erat posita; quum Bagdad ad Tigrim fl. jaceat haud longè ab utriusque confluentibus.

HEKELII.

c Vel *Arach*.

d A *Perseó* qui in *Asiam* ex *Græciâ* est transvectus.

e Et à *Barbaris Girgiam* vel *Corcam*.

f Non autem *Terva*, ut *Jovio* placet, neque *Tigranoama*, ut *Nigro* videtur dicta.

a Persici Imperii fines. b Erak seu Parthia. c Fars seu Persis. d Schirwan seu Media Atrop. e Kilan seu Hyrcania. f Adirbeitzan, seu Media Major. g Masandaran. h Ferabat. i Iran. k Chorasan seu Bactriana. l Heri. m Herat. n Mesched. o Nisabur. p Sablustan. q Sitzestan seu Drangiana. r Kirman seu Carmania. s Chusistan seu Susiana, quæ & Elam. t Susa. v Tzisirk. x Diarbek. y Mosul seu Ninive. z Bagdad seu Babylonia, urbes Persiæ.

Farſi, *Arac*, *Elſabar*, *Diargament*, *Coroſan*, *Sableſtan*, *Candahor*, *Sigeſtan*, *Cheſimur*, *Kirman*, *Goadel*; quibus accedunt *Ormutz* peculiare regnum, & ζ *Guzarate* provinciâ, quam Indorum in Cambajæ regno diximus.

Tauris. Caſmin. Tamai. Turcoman. Derbent. Erex. Zeken. Merenku. Servan. Ardovil. Siras. Caſſan. Hiſpahan. Iſtigias. Candahor. Kirman.

III. Urbium clarisſimæ ſunt in regione η *Sarc*, ϑ *Tauris* regia, IV. mill. Germ. circuitu complectens: ι *Caſpin* altera regia. Reliquæ ſunt *Tamai*, *Turcoman*, κ *Derbent*, λ *Erex*, μ *Zeken*, ν *Merenku*, ξ *Servan* & ο *Ardovil*, Sophorum origine inclyta. In *Farſi* regione π *Siras* regia, urbs pulchra ac ſplendida, inter majores Orientis computata; V. mill. Germ. ambitu continens. In *Arac* ϱ *Caſſan* urbs opulenta, & *Hagiſtan* ſive σ *Hiſpahan*, ob magnitudinem dimidia Orbis pars Perſis dicta. In *Coraſan*, τ *Iſtigias* regia, urbs magna atque amœna. In υ *Candahor* ipſa urbs φ *Candahor*, emporium Indis & Catainis mercatoribus celeberrimum. In *Kirman*, ipſa urbs χ *Kirman*, caput regionis.

ARMUSIÆ *vulgo* ORMUZ.

IV. Cæterum veteris Carmaniæ nunc pars eſt regnum ψ *Ormuz* admo-

BUNONIS.

ζ [a] *Guzarate* non in Perſæ, ſed Mogoris Imperio eſſe, ſupra dictum eſt.

η *Sarc* vel *Sarch* Mercatori eadem habetur, quæ olim Aſſyria.

ϑ [b] *Tauris* in Media majore, vulgò hodie *Adirbeitzan* jacens, dicta eſt *ad ſ. 4. cap. præc.* In eâdem Mediâ quoque eſt [c] *Ardebil* ſeu *Ardovil*, patria [d] *Schich Sefi*, Perſicæ ſectæ conditoris; ibidem ille ac alii Reges jacent ſepulti.

ι [e] *Caſmin*, Oleario *Caſwin* in Parthia, hodie Regum ſedes eſſe deſiit.

κ [f] *Derbend* in Perſici imperii finibus ad mare Caſpium in Schirwan poſita, jam memorata eſt.

λ [g] *Erex* ſeu *Aras* in eâdem fuit Schirwan; hodie non exſtat; ejus locus oſtenditur ad fluvium, qui vulgò *Ariſbar* ſive *Aras* vocatur.

μ [h] *Senkan* in Erak ſeu Parthia eſt: at [i] *Semkan* in Choraſan.

ν [k] *Maranku* eſt in Kilan.

ξ [l] *Servan* ſeu *Schirwan* ea Mediæ pars eſt, quæ olim *Atropatia* dicta eſt, in qua [m] *Schamachia* urbs.

ο *Ardebil* Mediæ urbs jam memorata eſt.

π [n] *Siras* ſeu *Schiras* eo ſitu eſt, quo olim Perſepolis.

ϱ *Caßan*, ſeu [o] *Kaſchan* celebre emporium eſt; inveniuntur ad hanc urbem *tarantulæ*.

σ [p] *Hiſpahan* ſeu *Iſpahan* urbem, regiam ſedem Rex Perſarum Abas conſtituit & exornavit; & hodie ibidem Regum aula eſt.

τ *Iſtigias* antea *Cariſpa*, emporium habetur celebre, verùm regia ſedes hodie non eſt.

υ [q] *Candahor* provincia Indiæ, adeoque Mogoris imperio ſubjecta eſt. Hinc Perſarum Reges potiſſimum bello ſolent contendere cum Mogore de hac provincia *Candahor*; ſicut cum *Turcis* de *Bagdad* & *Irvan*: itemque cum Tartaris Usbeccenſibus de *Choraſan*. Sed *Candahor* à Perſarum Rege *Schach Abas* obſeſſa, & deditione recepta eſt anno 1649.

φ Ipſa urbs [r] *Candahor* egregiè munita eſt.

χ In [ſ] *Kirman* provincia Olearius urbem *Kirman* memorat nullam; ſed inter cæteras [t] *Gamron* ſeu *Kamron*, [v] *Bandar*, &c. urbium abducit nomina.

ψ Luſitani inſulam hanc g duce *Alfonſo Albukerk* occuparunt anno 1508. eamque caſtello munitiſſimo exſtructo ſub ſua retinuerunt poteſtate,

a Urbs Perſiæ. b Tauris. c Ardebil. d Schich Sefi. e Caſmin. f Derbend. g Erex ſeu Aras. h Senkan, & i Semkan. k Maranku. l Servan. m Schamachia. n Siras. o ad Kaſchan Tarantulæ. p Iſpahan. q Iſtigias. r Candahor. ſ Kirman. t Gamron. v Bandar.

admodum potens; quod Plinio *Armuzia* regio dicitur; populi *Armozei*. Ptolemæus refert hoc situ civitatem *Armuzam*; & Strabo *Armozum*, quo nomine hodie censeri potest *Ormuz* in insula ejusdem nominis. Rex ^a Saracenus est; olim Persarum, nunc Hispaniarum Regis, qui arcem illic obtinet munitissimam, stipendiarius. Sed hujus regni pars altera est in proximo Arabiæ litore. Caput regni est *Armuza*, vulgo *Ormuz*, urbs satis elegans, emporiumque gemmis, unionibus atque aromatibus, quæ India, Persis & Arabia mittunt, celeberrimum. ^z

state, usque ad annum Christi 1622. quo ab Anglis castellum expugnatum, & Persarum Regi ab his traditum est.

HEKELII.

g Ad Fretum *Sinûs Persicî* quippe jacentem.

BUNONIS.

a *Schach Mahumed* Arabum Regis filius in insula illa ^a Ormuz urbem, sedem regni, condidisse fertur seculo X. à nato C. Quum Lusitani occuparent insulam, regno isti præerat Rex *Seyfadin*, cui urbs illius insulæ permittebatur; sed eo defuncto Lusitani & urbe adeoque universa insula potiti sunt, demum tamen & ipsi, quod modò dictum, ab Anglis castello & insula ejecti sunt *h*.

HEKELII.

h Alias notandum, quòd in Urbe Ormuz quotannis fermè sit mira *Annonæ* caritas, & *Aquarum potu suavium*, quoniam ipsa Insula valdè est sterilis, & propterea Triticum nequaquam potest mittere.

REISKII.

z. ^b De Persia hodierna hujusque provinciis permulta huc congeri possent, ex recentioribus *Thevenotii & Chardinum* Gallicorum Equitum Itinerariis, sive ad Geographicas observationes, sive ad opera naturalia; sive ad statum civilem & literarium ea pertineant: Sed paucissima delibabo de ligni sylvarumque inopia, sed magna salis copia; Tribus vini generibus: ^c De *Ispahane* vel Saphon (ita Persis dicitur) amplissima urbe, sed muris terreis instructa, ideoque noctes & dies patulis; de certo errantium *Scytharum genere*, *quod summam potestatem fœminino sexui* (hoc Achinensibus etiam in usu est) deferre soleat: ^d Unde ortam isti Amazonum fabellam conjiciunt; De Ormuz regno, clave sinus Persici, & hujus ultima occupatione. Adderem de lingua Persica, nisi superius id additum fuisset, ostensumque quam ea sermonem ad Germanicum nostrum accedat proximè.

a Ormuts. b Persica observata. c Ispahan. d Amazones adhud superstites.

CAP. XVI.

De reliquis Veteris Asiæ regionibus, quas nunc Turcarum Imperator obtinet, & speciatim de Albania, Iberia, Colchide & Armenia.

I.

QUod reliquum est Asiæ, *Turcicum Imperium* totum obtinet. Regiones hic olim fuere, *Albania*, *Iberia*, *Colchis*, *Armenia*, *Cappadocia*, *Galatia*, *Pontus*, & *Bithynia*, *Asia Minor* sive proprie dicta, *Lycia*, *Pamphilia*, *Cilicia*, *Syria*, *Mesopotamia*,

tamia, *Babylonia*, & *Arabia*. In insulis celebriores *Cyprus* & *Rhodus*, *Lesbos*, *Chios* & *Cos*. ı

Albania.

II. α *Albania* nunc β *Georgiæ*, pars Orientalis, inter Iberiam & mare Caspium sita, ab *Albano* flumine nomen habere videtur. Fluviorum nobilissimus est γ *Cyrus*, Caspium mare alluens

BUNONIS.

α [a] *Albania* *a* terminatur à *Septemtrione* Sarmatiâ Asiaticâ; ab *Occasu* Iberiâ; ab *Ortu* Caspio mari, à *Meridie* Armenia.

β [b] *Georgiani*, quorum regio hodie vulgò [c] *Gurtzistan* vocatur, incolunt terras inter mare Caspium, Sarmatiam, Mengreliam, Armeniam Majorem, & Mediam. Putant vulgò nomen à *S. Georgio*, quem patronum agnoscunt, & cujus imaginem in vexillis gerunt, sortitos; sed quoniam Georgianorum in his partibus à Mela *b* quoque & Plinio *c* fit mentio, ea opinio deprehenditur falsa. Religio eorum in fundamentis & ceremoniis eadem cum Græca est. Suum tamen habent Metropolitam, cui XVIII. parent Episcopi, quique in Monasterio S. Catharinæ in monte Sinai habitat. Georgianos sibi suoque Imperio subjecit hoc nostro seculo Persarum Rex.

γ [d] *Cyrus* fluvius hodiè vulgò *Kur*, ab [e] *Araxe*, qui hodie *Aras*, receptus, in mare devolvitur Caspium, Regio, quam alluit antequam mare subit, hodie vocatur [f] *Mokan*. Præter illas urbes ad Albaniam hanc alii referunt [g] *Schamachiam* & [h] *Derbend*, quæ olim [i] *Alexandria*, ad *portas* jacens [k] *Caucasias*, quas alii *Caspias* vocant. *Olearius* duas illas urbes Mediæ attribuit. Cæterum in Georgianorum finibus quoque memoratur [l] *Tiflis* urbs. [m] *Bascapan* Georgianorum principis perhibetur esse sedes. Porrò in Georgiæ finibus Haitonus provinciam collocat [n] *Hansem*, in circuitu trium dierum iter continentem, densissimis tenebris circumseptam, ab incolis habitatam, qui tamen ex iis locis nunquam valeant egredi.

HEKELII.

a A colore Populorum, qui *albô crine* nascantur, sic dicta.

b Lib. II. c. 1. p. 1890. lin. 10. seq.

c Lib. IV. c. XII. p. 59. lin. 32. ut & *Solino* in *Polyh.* c. XXV. p. 49. lin. 50. seq.

REISKII.

ı Turcicum Europæ Asiæque Imperium cur asseramus ex Lib. IV. constitit, constatque hoc ipso ex loco, ex amplissimis provinciis & regnis, quæ Turci omnia occuparunt. [o] Origines gentis & nominis ex parte supra vidimus ad cap. II. §. 4. nunc videbimus quas ipsi ab *Japheto Noachi filio* sibi adsumant. Hunc enim Kessæus Arabs patrem Turcicæ gentis auctoremque facit: Sed ab historia vera longius aberrat. Gens autem tota per suas familias divisa, nec nomine quidem Græcis Romanisque antiquis cognita suos regulos & principes tantum sequebatur, donec per militiam cui studebat, mercenariam *regno Saracenico*, *Ægyptio*, *&* *tandem* *Asiatico arreperet*. [p] Sic ergo una Turcorum Oguziorum familia sub [q] *Orthograle*, *Solimanni Shah*, *principis Mahanneæ filio* caput extulit, inque jugis Armeniæ consensu Aladdini, Sultani Asiatici, 400. tentoria locavit. Defuncto patre, cum stirps Selghucidarum Sultanorum deficeret, filius Orthogralis [r] Othman sive Ottoman minori Asiæ inhiavit, & capta Sebastia, fusoque Græcorum exercitu, Prusiam, urbem munitissimam expugnavit, Pontoque ac Bithynia subactis ibi sedem novo imperio monstravit, A. 1320. primus Turcorum in Asia Sultanus. Ergo [ſ] *Urchan Beg sive Orchanes in regno patrio successor factus sedem Prusiæ fixit* A. 1326. templo Muhamedano, Schola & Xenodochio erectis. Domita minori Asia castrum Græciæ Jemnam sive Jamenicum & Callipolin duce [t] Solimanno filio subegit A. 1356. [v] *Morad* denique hujus frater sive *Amurathes*, cum patri successerat, *Hadrianopolin* 1. 1361. primam in Europa sedem Turcicam, unde impetio Græcorum utrique, Constantinopolitano atque Trapezuntino pestis & interitus. Hinc vastum illud im-

a Albania. b Georgiani. c Gurtzistan. d Cyrus seu Kur fl. e Araxes seu Aras fl. f Mokan. g Schamachia. h Derbend. i Alexandria. k Portæ Caucasiæ. l Tiflis. m Bascapan. n Hanse. o Gentis Turciæ origines. p Fortuna successus. q Ottograles. r Othman. ſ Otchan. t Solemann. v Morad.

luens. Urbes insigniores *Chabala* sive *Cabalaca*, *Albana* & *Getara*.

IBERIA.

III. ᵟ*Iberia* nunc pars *Georgiæ Occidentalis*, inter Albaniam & Colchidem sita, gentis *Iberorum* [d] clarissimùm solum, urbes celebres habuit *Artanissam* & *Armacticam*, sive *Harmastim*. Iberia.

COLCHIS.

IV. In ᵋ*Colchide*, quæ nunc *Mengelia* dicitur, inter Iberiam & Pontum Euxinum sita, populi fuere *Ealæ* & *Mantali*, unde regioni nunc nomen. Fluvii celebres, ᶎ*Phasis*, ᵑ*Cygneus*. Montes ᶿ*Caucasus* & ᶥ*Corax*. Urbium clarissimæ ᵏ*Phasis* & ᶺ*Dioscurias*, quæ postea *Sebastopolis*. Colchis.

AR-

imperium emersit, quod pro statu præsente in quatuor majores provincias sive partes dividitur, quæ sunt *Natolia*, *Turcomannia*, *Soria & Diarbeca*: De singulis seorsim tractabitur. Vid. Status præsens potentiæ Ottomannicæ cùm causis incrementi & decrementi illius, *per Dom. du Vignan*. Paris. A. 1688. *Anton. Gocopolec*. Trutina potentiæ Ottomannicæ Historico-Politica Venet. A. 1686.

BUNONIS.

δ a *Iberia* undique montibus septa clauditur à *Septentrione* Sarmatiâ; ab *Occasu* Colchide; à *Meridie* Armenia; ab *Ortu* Albaniâ.

ε b *Colchis* auro vellere *e* clara, habet à *Septentrione* Sarmatiam Asiaticam; ab *Occasu* Pontum Euxinum: à *Meridie* Armeniam, ab Ortu *Iberiam f*.

ζ c *Phasis* fl. hodiè *Fasso* dictus, ex Moschicis vel Caucasiis montibus oritur, sæpeque stagnans tardissimo cursu in Pontum influit Euxinum. Juxta eum d *Tragelaphus* animal duntaxat nasci fertur, ad eundem fl. etiam e *Phasis* est insula parva, ex qua *Pavo* primum, teste Isidoro; exportatus est, qui propterea *Phasianus* nominatus est.

η Ad f *Cygneum fl.* qui Ptolemæo est Cyaneus, ex montibus Coraxicis in Phasin influens, erat & *Cygnum* op.

θ g *Caucasus*, hodie vulgò *Cocas* & *Cochias*, est mons Asiæ notissimus, inter mare Caspium & Euxinum pontum altissimus, perpetuis nivibus rigens; in quo h *Prometheum* vinctum, aquilâ jecur rostro depascente, fabulantur. Tanta ejus montis fertur altitudo, ut ad tertiam noctis partem vertices illius adhuc radiis solis illustrentur.

ι Ad i *Coracem* montem fluvius est *Carax*, & populi *Caraxi*, quorum urbs *Dioscurias*.

κ k *Phasis* urbs, hodie *Fasso* & *Phazzeth* ad Phasidis fl. ostia, inter *Absarum*, quæ & *Absyrtus*, extremam Cappadociæ urbem, & *Dioscuriadem* posita, olim sub Archiepiscopo Trapezuntino fuit, postea metropolis regionis facta. Antiquissimis auctoribus celebris est propter navigationem Jasonis aureumque vellus; Antiquis istis extrema navigationis meta. Quapropter *Phasin usque navigat*, proverbio apud Græcos dicitur *g*.

λ l *Dioscurias*, hodie vulgò *Savatopoli*, à Phaside, primaria Colchidis urbs, ab aurigis *h Castoris* & *Pollucis* primùm perhibetur condita & dicta, Isidoro teste. Olim trecentarum nationum, quod Plinius *i* tradit, extitit domicilium, quæ illuc è diversis Asiæ locis commigrarunt: dissimilibusque linguis utebantur, adeo ut postea à Romanis per centum triginta interpretes negotia digesta sint. Hodie gens *Mengreliam* incolens rustica & crudelis est, Græcæ quidem sunt religionis, quam authore Cyrillo consecuti, Constantinopolitanoque subsunt Patriarchæ: Sed fidem illam multis postea modis depravarunt. Nam nec infantes ante octavum ætatis annum baptizant; nec ante annum L. vel LX. id est, illam ætatem, quâ ad rapinas inepti redduntur, Nobiles in primis templa ingrediuntur, sed Liturgiam foris audiunt. Sic

a Iberia. b Colchis. c Phasis fl. d Tragelaphus. e Phasis ins. f Cygneus fl. g Caucasus mons. h Prometheus. i Corax m. & fl. k Phasis urbs. l Dioscurias.

ARMENIA MAJOR.

Armeniæ Majoris fines.

V. μ *Armenia* universa dividitur Euphrate amne in Majorem & Minorem *Major* est, quæ nunc in tres partes divisa; *Turcomannia*, *Popul* & *Curdi* appellatur: à *Septentrione* Moschicis montibus separatur à Colchide & Iberia, Cyroque amne ab Albania; ab *Oriente* Caspium mare habet & Caspium montem; à *Meridie*, montem Taurum, quo à Mesopotamia, & Niphatem, quo ab Assyria discernitur; ab *Occidente* Euphrate amne à Minori Armenia disterminatur. Mediam dividit *Antitaurus* mons. Fontes heic amnium toto Oriente nobilissimorum. ν *Euphratis* ac ξ *Tigris*; montes ο *Gordiæus* & π *Pariedrus*. Regiones sunt *Cotacene*, *Bocche*, *Tosarene*, *Totene*, *Colthene*, *Soducene*, *Syracene*; *Sacasene*, *Basilissene*, *Hobordene*, *Arsea*, *Acilisene*, *Aspaunitis Sophene*, *Anzitene*, *Thospitis*, *Corinea*, *Gordiene* & *Cortæa*. Populi *Mardi*, *Gordyæi*. Urbium notissimæ, *Armauria* ϱ *Artaxata*, σ *Thospia*, τ *Artemita*, & υ *Tigranocerta*.

Euphratis & Tigris fontes.
Gordyæus m.
Pariedrus m.

A R-

Sic juventutem per furta transigunt, senectutem devotioni consecrant. Cæterum in his regionibus cum [a] *Mithridate* Rege ponti bellum gessit *Pompejus*. Ajunt etiam in iisdem [b] *D. Bartholomæum* Christianam fidem docuisse.

HEKELII.

d Seu *Iberum*.

e *Jasone* deportato.

f Hanc Regionem venenorum feracissimam esse ex multis constat Geographis. Quæ res videtur locum fecisse fabulæ, quæ de *Medeæ* veneficiis comminiscuntur *Poëtæ*.

g Vid. *Erasmi* Chil. II. Cent. IV. *Adag.* XLIX. p. 393. Col. a.

h *Amphitô* & *Telchiô*.

i Lib. VI c. V. p. 83. lin. 25. seq.

BUNONIS.

μ [c] *Armenia Major*, ab Ortu habens etiam Mediam, nomen habere dicitur ab *Armeno*, seu *Armenio* Jasonis comite.

ν ξ De his fluminibus eorumque fontibus agitur hujus lib. cap. XXIII.

ο In [d] *Gordyæo* monte *k* arcam, in qua Noah servatus, resedisse tradunt. Ad annum Christi 640. ejus ibidem exstiterunt reliquiæ, quas *Elmacino Arabe* teste, *Heraclius* Imperator suis oculis lustravit, quum Persas in Armenia vicisset. Et *Omar*, qui Caliphatum ádeptus est, anno Christi 643. reliquias has de monte translatas, pro tabulato templi à sese exstructi adhibuit, quod tradit *Benjamin Tudelensis*. Hodie vulgo nigellum montis apicem, inveteratâ nive vestitum, pro putrescente arcæ ligno habent.

π Ex [e] *Pariedro* monte præalto Euphrate, & Araxes oriuntur.

ϱ [f] *Artaxata* seu *Artaxia* urbs munita olim ad Araxim auctoribus ponitur; eo fuit situ, quo hodie *Exsechia* sive *Eschia* urbs.

σ [g] *Thospia* ad *Thospitem* lacum & Tigridem erat fl.

τ [h] *Artemidita*, seu *Artemitta*, in tabula recentiori est *Armening* intra ingentem lacum jacens, cujus incolæ omnes perhibentur esse Christiani.

υ [i] *Tigranocerta*, *Tigranopolis* & *Tigranopetra* ad Nicephorium fl. apud montem *Masium* olim sita, à Tigrane Rege apellata, & à Lucullo capta: Jovio ea putatur, quæ hodie dicitur *Sulthania*, quam *Sulthan Mahumed Chodabende* ex ruderibus Tigranocertæ condidisse perhibetur. Romani Armeniam Mithridati, post cæsas copias apud Gabyram civitatem, ademptam ad se transtulerunt. Victus est ibidem à Pompejo prælio nocturno, direptis castris, & quadraginta millibus cæsis. Cæterum sunt Armeni mercatores & negotiatores egregii, mercatu-

ram

a Mithridates. b D. Bartholomæus. c Armenia Major. d Gordyæus m. e Pariedrus m. f Artaxata. g Thospia. h Artemidita. i Tigranocerta.

ARMENIA MINOR.

VI. Armenia Minor, quæ nunc *Pegian* & *Bozoch*, clauditur ab *Ortu* Euphrate amne, à *Meridie* Amone monte, ab *Occasu* & *Septemtrione* monte Scordisco. Mediam itidem secat *Antitaurus*. Regiones in ea, *Orbalissine*, *Ætulane*, *Ærethica*, *Horsene*, *Orbisene*. Item præfecturæ, φ *Cataonia*, *Morimene*, *Laviana*, *Aravene*, Fluvius inclytus χ *Melas*, qui Euphrati jungitur. Urbium principes, ψ *Satala*, ω *Nicopolis*, α *Melitene*, β *Comana*. [2]

Armeniæ minoris termini.

Regiones.

CAP.

ram facientes per multas terras, in Poloniam Prussiamque merces suas advehunt. Plus ipsis quàm alicui ulli Christianæ nationi indulgetur; quoniam habent privilegium peculiare manu Mahomedis scriptum, in Armenia educati, multisque beneficiis affecti.

HEKELII.

k A *Gordyæô*, *Triptolemi* Filiô, sic dictô.

BUNONIS.

φ [a] *Cataonia* [l] supra Ciliciam est, confinis Cappadociæ, saltuosa regio, ejus partem juxta Cappadociam incoluere [b] *Leuco-Syri* [m].

χ [c] *Melas* fl. ex Argæo monte apud urbem Cæsaream in Cappadocia ortus, longoque tractu per Armeniam Minorem decurrens, demum cum Euphrate conjungitur. Idem nomen multis fluminibus aliis tribuitur.

ψ [d] *Satala* urbs utroque numero legitur, à Nicopoli in Cæciam versus Trapezuntem jacet.

ω [e] *Nicopolis* [n] à Pompejo, Dione teste, condita, inter Satala & Arabissum ad Austrum jacens hodie *Gianich*, aliisque *Chiorme* esse creditur.

α [f] *Melitene* seu *Melita* Armeniæ Minoris caput, à Samosatis 90. mill. pass. in Septemtrionem ad Euphratem sita, hodie *Malatia* dicitur.

β [g] *Comana* in confinio Cappadociæ, Ciliciæ & Armeniæ quod jaceret, *Comana Cappadociæ*, ad differentiam *Camanæ Ponticæ* appellata est.

HEKELII.

l Et *Catonia*.

m Communiter aliàs dicuntur Incolæ *Cataones*.

n Cujus Cives *Nicopolitæ* dicti.

REISKII.

2 [h] *Albaniæ* huic Asiaticæ nomen vetus Ptolemæo cognitum vel ab urbe Albano vel fluvio cognomine adhæsit: *Georgiæ* recentius à Georgis, quos Pomp. Mela & Plinius commemorant: Mela præsertim Lib. I. c. 1. & Lib. II. c. 1. *Vagi Nomades pecorum pabula sequuntur*: [i] *Colunt Georgi exercentque agros*. Inducor itaque, ut ex vocabulo Græco γεωργὸς, i. e. agricolas dictos conjiciam. Hodierna vero Georgia sive Gorgistan regiones quatuor, nempe, *Mengreliam*, *Gurgistanam*, *Zuiriam*, & *Cirdassiam*, gentesque in illis varias complectitur: Quarum aliæ suis *Principibus*, aliæ autem *Sofo Persico Sultanoque Turcico*, aliæ cum duabus urbibus Tiflis & Gori subsunt. Tanta ibi barbaries, & tanta Christianæ Religionis ignorantia ingravescit, ut *Princeps Tiflensis* ultimus Muhametismum susceperit. *Mengrelia* sive Abassia quoque in tres minores provincias dividitur, nempe Imeretem, Dadianam, & Gurielem, quibus singulis sui præsunt Principes, horumque unus urbem Juri cum Sultano Turcico divisam possidet: omnes heic incolæ tum religionis & rerum omnium ignorantia laborant. [k] *Colchis* vetus longe cultior fuit כסלוחים sive Chasluchorum ex Ægypto soboles, lingua, sacris & statu Politico Ægyptiis affines Bochart. Lib. IV. c. 31. De *Caucaso*, quem noctu collustrari volunt, fabula priscis novisque Auctoribus nota fuit. [l] *Armenia Turcomanniam* aut secundam imperio Turcico Asiatico partem vel majorem provinciam præbet. Hæc Syris primum insessa & Arabicis coloniis nomen ab regione מני *Mini* habet tanquam הר-מני *Har Mini* sive *montana* Myniadis appelles: [m] Nam Græci Minin vocant Μινυάδα Vetus illa regio suis domi natis regibus subjecta imperio Romano denique accessit, & Diœcesi Ponticæ annumerata in primam atque secundam dividitur: Hodierna partim *Sofo Persico*, partim *Sultano Turcico* subest: Huic

duæ

a Cataonia. b Leuco-Syri. c Melas fl. d Satala. e Nicopolis. f Melitene. g Comana Cappad. h Albania. i Georgia. k Colchis. l Armenia. m Unde dicatur.

duæ urbes præcipuæ, a *Tocxat* ſive *Tocatum* ſede Archiepiſcopi, templis Chriſtianis duodecim & vino generoſo, quod ibi naſcitur, clara: b Altera *Erzeron* ad fines condita, imperiique Turcici clavis. Soſo autem Perſico parent Erivan ſive Irvan A. 1637. à *Schan Soſo* Turcis 22000. qui deditionem abnuerant, necatis: c Nackſiſan urbs univerſi orbis antiquiſſima ex communi orientalium opinione: d Zulfa, à qua ſuburbium Iſpahanæ proximum & cognomine huic ortum eſt. De religione hujuſque per Armeniam ſtatu vid. Clem. Galanus in libro ſingulari, Alex. Roſſ. de religionib. & Diſputatio B. Gerhardi publica.

a Tocxat. b Erzeron. c Nackſiſan. d Zulfa.

CAP. XVII.

Cappadocia, Galatia, Pontus & Bithynia.

I.

Natolia.

CÆterum ſinus ille terrarum, qui eſt inter Ponticum & Cyprium maria, *Natolia* nunc dicitur, ab una provinciarum α *Anadole.* Hic olim regiones, *Cappadocia, Galatia, Paphlagonia, Ponthus* & *Bithynia, Aſia Minor, Lycia, Pamphylia* & *Cilicia.* 1

CAPPADOCIA.

Cappadociæ fines.

II. β *Cappadocia*, quæ nunc quatuor complectitur regiones, Ge-

BUNONIS.

α *Anadole* ſeu *Natolia*, nomen habet à ſitu, & ita Turcis vocatur, quod in ortum vergit.

β a *Cappadocia* a ab amne appellationem nacta eſt *b*.

HEKELII.

a Jacobo Caſtaldo hodiè *Almaſia*; aliis vero *Leucoſyria* appellata.

b Cæterùm hæc Regio Frugibus omnibus ac vinô abundat atque *Argento*, *Ære*, *Ferrô*, *Alumine*, *Chriſtallô*, *Jaſpide*, *Onichite* Lapide, & *Alabaſtrô ignobili* dives, aliaque *Equos* innumeros. Sunt autem, qui dicunt, Regionem ipſam aſperam eſſe, & rerum ad victum neceſſariarum maximè indigentem, & Gentes olim fuiſſe malis moribus affectas.

REISKII.

1 b Prima imperii Turcici Aſiatici provincia hæc eſt nempe *Natolia* Græce νατολία ex ævo medio per aphæreſin dicta, quaſi ἀνατολία ἐκ τῆς ἀνατολῆς, i.e. *ab ortu*, quem verſus Græciæ ac mari objacet mediterraneo; Ut prorſus congruat uſitato Italorum vocabulo *Levante*, i.e. *oriens*, quo terras Aſiaticas & mari vicinas inſulas ſignificant. Natolia enim ex uſu apud Græcos recepto veteri atque hodierno Turcico aut totam minorem Aſiam, aut hujus partem unamque provinciam nôtat. c *Cappadocia* ergo primas colonias Thogarmæ, filio Gomeri ultimo, ex Japheteis nepotibus uni: Sed Cappadociæ ſuas Cilicia debebit, ſi rationes Bocharti ab equis, mulis, aſinis & mancipiis petitæ accuratius expendantur. d *Galatia* & *Gallo Græcia* quin ad Gallos huc expeditione bellica progreſſos originem reducat, nullum eſt dubium: illa ſub Theodoſio Imp. in *primam atque ſecundam* diviſa legitur. e An *Pontus* ab voce Phœnicia בטנא *Botno*, i.e. *nucibus & avellanis*, quas procreavit, optimis derivetur, hoc fortaſſe quid quam dubii habet: f Itemque an *Bithynia* ex vocabulo Punico בטין tanquam *regio interior* appellationem ſuſceperit: Hæc utraque Bocharti opinio eſt, quam multis obſervationibus illuſtrat. Plures provinciæ nos ad ſeſe avocant: Hæ quippe Septem tabulis Geographicis mutato inſeruntur nomini, ſed numero, quem Græci adhibent, invariato. Confer Statum Imp. Ottomannici præſentem à Domino Ricart editum.

BUNO-

a Cappadocia. b Notalia. c Cappadocia. d Galatia. e Pontus. f Bithynia.

Genech, *Suvas*, *Anadole*, & *Amasiam*, ab *Ortu* habet Armeniam Minorem, à *Meridie* Ciliciam, ab *Occasu* Pamphyliam & Galatiam, à *Septemtrione* Pontum Euxinum. Fluvii nobiles γ *Iris* & δ *Thermodon*. Regiones: *Lycaonia*, *Themiscyrene*, *Zelitica*, *Carmanene*, *Gargarausene*, *Gargauritis*, *Antiochene*, *Tyanis*, ε Gens *Heniochorum* magna, ac multis nominibus distincta. Urbes claræ, ζ *Comana Pontica* cognomine, η *Neocæsarea*, ϑ *Sebastia*, ι *Diocæsarea*, κ *Maza*; quæ & *Cæsarea*, λ *Iconium*, μ *Laranda*, ν *Tyana*, ξ *Trapezus*. Iris fl. Thermodon fl. Regiones. Heniochorum gens. Urbs.

BUNONIS.

γ a *Iris* magnus fluvius, ex Argæo monte ortus; per Amasiam urbem in Pontum Cappadocium influit, hodie vulgò *l' Irio*, & intus *Casalmach* nominatur.

δ b *Thermodon* seu *Thermodoon* inter Themiscyram ad Occasum, & Polemonium ad Ortum in Euxinum mare labitur *c*. Est quoque ejusdem nominis fluvius in Scythia Europæa; Itemque in Thracia alius.

ε c *Heniochorum* gens ultra Pysiten fluvium, qui est in ora Trapezuntia, ponuntur, & ad Coracem extenduntur montem.

ζ d *Comana*, ad differentiam Comanæ alterius in Armenia & finibus Cappadociæ, *Pontica* cognominata; ad Irim fl. posita, vulgò *Com*, incolis *Tabachzan* appellatur.

η e *Neo-Cæsarea*, ad Lycum erat fluvium, qui Neo-Cæsaream præterlapsum in Irim influit: nonnullis putatur esse ea urbs, quæ hodie *Tocato* dicitur: Verùm ad Lycum est opidum *Niesara*, quod antiquum nomen ex parte videtur referre, *Georgii Neo-Cæsariensis* patria est, qui ob doctrinæ excellentiam τρισμέγιστος cognominatus.

ϑ f *Sebastia*, quæ & *Sebaste*, vulgò *Saustia*, ad Argæum montem posita.

ι g *Diocæsarea*, hodie *Tisaria*, urbs Cappadociæ mediterranea est.

κ h *Cæsarea*, prius *Maza* & *Mazacha* dicta, Cappadocibus urbium mater habita; nunc *Tisaria* & *Gaisar*, ad Melam fl. & Argæi montis radices jacens, Episcopum olim habuit *Basilium Magnum*. Cæsariensis quoque fuit i *Pausanias*, cujus exstant libri decem descriptionis Græciæ Antiquæ & florentis, quibus situm urbium ac locorum, & antiquitates Græcanicas, & quicquid penè memorabile habuit Græcia, magno Philologiæ & historiæ studiosorum bono complexus fuit. Verùm, quod in declamando, Cappadocum more, corripiendas syllabas produceret, producendas corriperet, coquo propterea comparabatur, cibos bonos malè condienti *d*.

λ k *Iconium*, hodie *Cogni*, seu *Gogni*, Lycaoniæ caput est; ejusdem regionis opida sunt l *Derbe* & *Lystra*, quorum mentio fit in Actis Apost. c. 14. Magnam multitudinem cum Judæorum, cum gentilium Iconii ad Christianam fidem perduxit Paulus Apostolus, & *Lystris* claudum sanavit.

μ m *Laranda*, Lycaoniæ quoque urbs Tauromonti vicina; nomen antiquum hodie retinet.

ν n *Tyana*, adhuc *Tiana* seu *Tiagna*, urbs inter Sasiena & Faustinopolin posita, patria est *Apollonii Tyanæi* Philosophi, qui discendi causa plurimas regiones peragravit: ejus vitam Philostratus lib 8. descripsit.

ξ o *Trapezus*, Sinopensium colonia, Europæis *Trabisonda*, & *Trebisonda*, est urbs Cappadociæ præcipua ac maritima, ad mare Ponticum sita, quo loco ora maritima in Boream versus Colchos incipit flecti: monte non parvo cingitur urbs illa & Satrapæ Turcarum sedes est, in quorum potestatem venit sub Mahumede II. Hic enim Constantinopoli captâ *Trapezuntinum* quoque imperium subegit, & *Davidem*, ex *Commenorum* familia postremum Constantinopolin traduxit, eumque cum universa familia interfecit, anno C. 1460. *Bzovius* vero calamitatem illam ad annum 1461. refert. Fuerat aliquando sedes Imperii Trapezuntis, ex distracto Constantinopolitano, nati.

HEKELII.

c Meminit hujus Fluvii *Curtius* Lib. VI. c. V. §. 24. & *Justinus* Lib. II. c. IV. 6. 2.

d Vid. *Quenstedtius* loc. persæpe cit. pag. 457. seq.

a Iris fl. b Thermodon fl. c Heniochi. d Comana Pontica. e Neo-Cæsarea. f Sebastia. g Dio-Cæsarea. h Cæsarea seu Mazacha. i Pausaniæ patria. k Iconium. l Derbe seu Lystra. m Laranda. n Tyana. o Trapezus.

pezûs, • *Amaſia*, Strabonis Geographi cunis decorata.

GALATIA.

Galatiæ ſeu Gallogræciæ termini.

III. *Galatia*, cujus nunc partes *Roni* & *Chiancare*, dicta eſt hæc regio à *Gallis*, ex Italia poſt incenſam Romam huc transgreſſis; eadem *Gallogræcia* & *Græcogallia*, quia Gallis Græca gens miſta incoluit. Antea *Phryges* tenuêre & *Paphlagones*. Paphlagoniæ nomen manſit in parte Galatiæ. Includitur autem Galatia à *Septemtrione* Pontico mari, ab *Ortu* Cappadocia, à *Meridie* Pamphylia, ab *Occaſu* Aſia Minori & Ponto Bithyniaque. *Regiones* verſus Septemtrionem Paphlagonia, in qua π *Heneti* populi, unde *Veneti* in Italia: verſus Meridiem ϱ *Iſauria*; ubi urbs σ *Iſauria*; & Piſidiæ pars: Cujus altera pars in Pamphylia memorabitur. Populi *Chalybes*, *Trœmi*, *Proſerliminitæ*, *Byceni*, *Orondici*: & Gallorum nationes, *Tectoſagæ*, quorum caput τ *Ancyra* urbs; *Toliſtobogii*, *Voturi* & *Ambiani*. Urbes inclytæ, υ *Teuthrania*, φ *Sinope*, Mithridatis & cunis & ſepulchro nobilitata-

Heneti. Iſauria. Piſidia. Populi Galatiæ. Ancyra. Teuthrania. Sinope.

BUNONIS.

• [a] *Amaſia* ad *Irim* fl. eſt hodie Satrapæ *e* Turcarum ſedes *f*. Hanc ſuam patriam *Strabo* multis deſcripſit *g*. Præterea Cappadociæ opidum clarum eſt [b] *Nazianzum*, Cæſareæ finitimum, à qua in Occaſum recedit, patria D. *Gregorii Nazianzeni*, qui ob eximiam rerum Theologicarum notitiam, *Theologus* cognominatus eſt *h*. *Niſſa*, *Nyſa* ſeu [c] *Nyſſa*; hodie *Niſi*, in Armeniæ & Cappadociæ confinio eſt, D. *Gregorii Nyſſeni*, qui D. Baſilii frater fuit, patria *i*. Cæterum Cappadociam Strabo *k* in duas Satrapias à Perſis diviſam tradit, eam quippe, quæ *Magna* dicitur & *Cappadocia ad Taurum*, & alteram, quæ *Pontica* vocatur & *Pontus*: quam Arias Montanus ex Onkelo docet eſſe Hebræorum *Caphthorim*. Porrò Cappadocia à veteribus tribuitur *Amazonibus*, quarum Regina fuit *Pentheſilea*. Ipſa hæc regio equorum altrix eſt, hinc Dionyſio Afro Cappadoces ſunt *δαήμονες ἱπποσυνάων* gute *Reuter*. Strabo teſtatur Cappadoces ſacerdotalem dignitatem habuiſſe proximam dignitati regiæ: mendaces perhibentur à ſcriptoribus & fraudulenti; ſicuti quoque *Cilices & Cretenſes*; unde tandem proverbium natum: *τρία κάππα κάκιστα* *l*. De eorum ingenio, & natura hoc quoque mirum, quod, quum liberi eſſent, libertatem à Romanis ſint deprecati, aſſerentes; ſe malle vivere ſub Regibus, quam diutius ferre libertatem.

π [d] *Heneti* Paphlagoniæ oram maritimam incoluêre.

ϱ [e] *Iſauria* Piſidiæ finitima eſt.

σ [f] *Iſaura* urbs, Ammiano teſte, g *Claudiopolis*, & in lib. Concil *Iſauropolis* dicta eſt.

τ [h] *Ancyra*, hodie *Anguri* & *Angara*, urbs Galatiæ primaria eſt, edito loco ſita; *Concilio Ancyrano* clara: Præfecti regii hodie ſedes eſt.

υ [i] *Teuthrania* apud Carambin promontorium eſt ad ortum: Moletio *Tripoli*; ac aliis *Tribicelli* hodiè indigitatur.

φ [k] *Sinope* Diogenis Cynici *m* patria, olim *Mithridatis* regia, ad litus maris jacet Pontici.

HEKELII.

e Qui *Belerbejus* vocatur & *Amaſiæ*, & *Cappadociæ*.

f LX. millium *Ducatorum* vel (magis Latine) *Aureorum* proventus ejus cenſetur.

g Lib. XII. *Geograph* p. 205. Tom. II.

h Vid. ex *Sixti Senenſis* Lib. IV. *Biblioth. Dialogus* de Patriis Viror. illuſtr. *Quenſtedtii mei* p. 459. ſeq.

i Conf. *Quenſtedtius* loc. cit. p. 461.

k Loc. jam cit. p. 160. ſeq.

l Leg. *Eraſmi* Chil. III. Cent. VI. *Adag.* LXXXII. p. 626. col. a.

m Un-

a Armaſia. b Nazianzum. c Nyſſa ſeu Amazonum regio. d Heneti. e Iſauria. f Iſaura. g Claudiopolis, ſeu Iſauropolis. h Ancyra, i Thuthrania. k Sinope.

tata; χ *Amisus Therma*, ψ *Pessinûs*, quæ Dindymene & Cybele ante dicta. Montes sunt, ω *Olgasis*, α *Dindymus*, & qui Celænorum tumulus. Amisus. Therma. Pessinûs. Olgasis. Dindymus.

PONTUS ET BITHYNIA.

IV. Quæ antè duæ erant regiones, *Pontus* ad Ortum Solis, *Bithynia* ad Occasum, postea sub una provincia censæ sunt. Terminatur provincia à *Septemtrione* mari Pontico, ab *Ortu* Galatia, à *Meridie* Asia Minori, ab *Occasu* Propontide. Mons clarus est β *Orminius*; Flumina, γ *Parthenius*, δ *Hippias*, ε *Sangarius*, ζ *Ascanius*. Regiones, *Bogdomanis*, *Timonitis*. Populi, *Chalcedonii*; η *Mariandyni*; *Caucones*, *Zygiani*. Urbes insignes, ϑ *Chalcedon*, Ponti & Bithyniæ fines. Orminius m. Ejus Fluvii, Regiones, Populi & Urbes.

m Unde & *Ovidio* de *Ponto* dictus *Sinopæus*.

BUNONIS.

χ a *Amisus* in Chalybum regione urbs est primaria.

ψ b *Pessinunte* colebatur *Cybele*, cujus simulacrum ibidem habebant augustum: unde ista appellatur *Pessinunti* *. Paphlagoniæ urbs quoque est c *Amastris* ad Pontum sita, quam nonnulli etiam dictam volunt *Sesamum*.

ω d *Olgasis*, Ptolemæo *Olyssa*, mons est, aditu difficilis, cujus partem Strabo *n* appellat *Sandaracurgium*, ob assiduam metallorum effossionem concavam. *Parthenius* fluvius ex illo oritur monte.

α e *Dindymus* vel *Dindyma*, mons Deûm matri sacer ἀπὸ τῶν διδύμων, id est, *gemellis*, (gemina enim illic exstabant ubera, seu juga) nomen invenit. *Cybele*, illa Deûm mater, ab eo *Dindymene* dicta est. Ex eodem monte f *Sangarius* oritur fluvius. Cæterum g *Halys* fl. Cappadociam à Paphlagonia ferè disterminat, in Euxinum mare haud longe ab Amiso se exonerans.

β h *Orminius* seu *Horminius* *o* mons hodie Turcis appellatur *Armendag* *p*.

γ i *Parthenium* fluvium, qui hodie *Parteni*, aliis *Dolap*, Olgasis edit mons, eumque in Pontum Euxinu minter Tium & Amastrim urbes mittit. Est quoque *Parthenius* fl. in Arcadia; ac item alius in Samo insf. à quo illa *Parthenia* dicta est.

δ k *Hippias*, aliis *Hippius* fl. ex Orminio seu Horminio monte oriens, inter Sangarium & Lycum fl. in eundem exit pontum.

ε l *Sangarius*, hodie *Sangari* seu *Sacari*, ex Dyndimis montibus ad Sangiam vicum profluens, per Bithyniam inter Calpam ad Occasum, & Hippiam ad Ortum in Pontum decurrit. m *Gallus* fluvius in eundem influit.

ζ n *Ascanius* fl. per Ascaniam paludem in sinum labitur Astacenum.

η o *Mariandyni* oram Euxini maris ad Heracleam accoluerunt; In horum regione *Hercules* Cerberum canem tricipitem virus evomentem, quo terræ illæ infectæ, occidisse Poëtis fertur. *Mariandynos* ferunt lugubria solitos concinere, unde *Mariandynus tibicen*, de Poëta minus compto, in proverbio est.

ϑ p *Chalcedon* antiqua urbs, 148. ann. post Romam condita: *Synodus Oecumenica quarta* *q* A. 451. illic habita, eam urbem nobilitavit *r*.

HEKELII.

* Heic *Gordius Nodus* ab *Alexandro* rescissum esse creditur.

n Lib. XII. *Geog.* p. 205. Tom. II.

o *Ptolemæo*.

p Ab *Appianô* in Lib. de *Bellis Mithridaticis* videtur vocari *Scorobas*. *Plinio* Lib. V. c. XXXII. p. 81. lin. 12 appellatur *Hippius*, fortè quòd *Hippius* Fluvius originem inde habeat.

q Episcoporum 630 sub *Martianô Imp.* contra *Eytichen* & *Dioscorum* atque ad destruendam *Synodum Ephesinam II*.

r Vid. *Alstedii Thesaurus Chronologiæ* Tit. XXXVI. p. 345.

a Amisus. b Pessinûs. c Amastris. d Olgasis m. e Dindymus m. f Sangarius fl. g Hylas fl. h Orminius mons. i Parthenius fl. k Hippias. l Sangarius. m Gallus fl. n Ascanius fl. o Mariandini. p Chalcedon.

cedon, quæ nunc *Scutari*, Conſtantinopoli adverſa; ι *Nicomedia*, κ *Apamea*, λ *Heraclea*, μ *Nicæa*, ν *Pruſias* quæ nunc *Burſia*, & ξ *Libyſſa* Annibalis interitu ac ſepulchro nota.

BUNONIS.

ι a *Nicomedia* vulgò *Comidia*, & Turcis *Nicor*, ad Propontidem ſita, & *Conſtantini Magni* Baptiſmo celebrata, hodie ferme deſerta jacet.

κ b *Apamea* vulgò *Apami*, ad Propontidem jacens; prius *Myrlea* dicta, quo nomine hodienum à Turcis appellatur.

λ c *Heraclea* Mariandynorum urbs, ab Hercule, Mela ſ teſte, condita, in maris Euxini litore poſita, eo putatur fuiſſe loco, quo hodie *Penderachi* t.

μ d *Nicæa*, ad Aſcaniam paludem ſita, Strabone teſte, *Antigonia* etiam dicta eſt, hodie *Iſnich*, *Nichor*, *Nichea*: nominis celebritatem habet à *Concilio Oecumenico primo*, quod contra Arrium anno 325. ibidem habitum eſt cogente Conſtantino M. ν *Philiſtion* comicus, Socratis æqualis, immoderato riſu illic repente exſpiraſſe traditur.

ν e *Pruſias* ſeu *Pruſa* ad Olympi montis radices eſt, à *Pruſia* rege condita, qui filium habuit dentium vice continui oſſis ſoliditate armatum; Regum in Bithynia ſedes. Hic *Aſclepiades* medicus floruit, qui ſenex ſcalis lapſus interiit. Pruſiæ natus *Dion*, ob eloquentiam *Chryſoſtomus* cognominatus, cujus inter cæteras exſtat oratio de Ilio à Græcis numquam capto. Erat & alia in Bithynia urbs Pruſias ad Aſcanii fluminis oſtium: itemque alia mediterranea ad Hippiam fl.

ξ f *Libyſſa* in mediterraneis eſt à dextro Aſcanii latere paullum remota.

HEKELII.

ſ Lib. I. c. XIX. p. 173. lin. 24.

t Datur & *Heraclea* in *Caſpiis* cujus mentionem facit *Solinus* in *Polyhiſt*. c. LXI. p. 122.

ν Leg. *Abr. Bucholceri* Index Chronolog. p. 193. ſeq.

a Nicomedia. b Apamea ſeu Myrlea. c Heraclea. d Nicæa. e Pruſias. f Libyſſa.

CAP. XVIII.

Aſia Minor ſive propriè dicta.

I.

Aſiæ propriæ ſeu Minoris termini & regiones.

A*Sia propriè dicta*, quæ & *Minor*, (nunc tres ejus partes, *Chiutalem*, *Sarcum* & *Germian*) terminatur ab *Septemtrione* Bithynia ac Ponto; ab *Ortu* Galatia Pamphyliaque & Lycia; à *Meridie* eadem Lycia & Rhodienſi mari; ab *Occaſu* Ægæo pelago & Helleſponto. Regiones, in quas dividitur, ſunt hæ; *Phrygia*, *Myſia*, *Lydia*, & *Caria*: quas Græcæ gentes in litore Ægæo incoluerunt, *Æolis*, *Jonia* & *Doris*. [1]

PHRY-

REISKII.

1 a *Phrygia* primas à Gomero Japheti filio colonias & origines arceſſit, cujus partem aliquam priſci Auctores καθακεκαυμένην faciunt, id eſt, *aduſtam*, eò quod cinericia nigraque quaſi per aduſtionem fuerit. Nam גומר ex Hebr. גמר, i. e. *conſumendo* vel *exurendo* φρυγία etiam Græcum vocabulum ἐκ τοῦ φρύγειν, i. e. à *torrendo* dicitur. Itaque Græci falluntur, qui à Brygibus Macedonum gente hanc nationem vetuſtiſſimam ortam voluerunt. De Diis Phrygicis & Deabus, ſaltationibus, cantilenis, lingua & priſcis, qua adhuc ab illa ſuperſunt, vocabulis obſervationes egregias Bochartus in illa dedit *Epiſtola, qua diſquiritur, an Æneas in Italia unquam fuerit?* Hoc enim negat Vir doctiſſimus, qui rebus Trojanis & Italicis lucem ſingularem attulit: b *Trojam* ex ſitu veterem hujuſque rudera Bellonius in acclivi collis parte, ambitu murorum vix per horas quatuor emetiendo, mœnibus ipſis è ſaxo nigro

a Phrygia. b Troja.

PHRYGIA MAJOR.

II. α *Phrygia* duplex eſt; altera β *Major*, altera *Minor*, quæ & Troas. *Majoris Phrygiæ* populi, *Olympeni*, *Moccadelii*, *Cydiſſes*, *Gipetini*, *Moxiani*. Montium celeberrimus eſt *Cadmus*, quo à Lycia diſcernitur. Fluvii nobiles γ *Mæander* & δ *Marſias*. Urbes inſignes ε *Synnada*, & ζ *Apamia*, *Cibotus*, cognomine, antè *Celænæ* dicta.

Phrygiæ Majoris Populi, Fluvii. Urbes.

PHRYGIA MINOR SIVE TROAS.

III. Quæ anté *Troas* erat, à Phrygibus occupata, η *Phrygia Minor* dicta fuit; in eo amnis nobiliſſimus θ Scamandrus. Urbium

Phrygia Minor ſeu Troas.

nigro duroque ſed ſpongioſo in quadrangulum exciſo, & turrium & duarum arcium, & ſepulchrorum marmoreis reliquiis obſervavit Lib. II. c. 6. Phrygia ævo Impp. medio duplex erat *Pacatiana* & *Salutaris*, quam Notitiæ Imp. Romani Græcæ pariter ac Latinæ ſuppeditant. a *Myſia Cariaque* ſibi eadem quas Lydia origines vendicarunt, teſte Herodoto Lib. I. τὸν γὰρ λυδὸν κὶ μυσὸν λέγουσιν εἶναι καρὸς ἀδελφούς. *Lydum enim Myſumque Caris fratres eſſe dicunt.* Sicut ergo Lydiæ denominationem coloniasque primas לוד *Lud* unus Noachidum nepotum intulit; ita ex hac matre vicinis idem regionibus. Nam Hebr. לוז Punicè לוד *flexuoſum* ſc. Mæandrum ſignificat. Caria autem ἐκ τοῦ καρὸς, i. e. ab *ove* oviumque copia vocatur: Ita Heſychius κὰρ προβάτων γένος καρικόν. Ut vel ideo ad Hebræum & Punicum כר *Car*, i. e. *agnum* reduci commode queat. Conf. Opuſculum Jac. Uſſerii de Aſia proconſulari ſeu Lydiana, ubi de hiſce regionibus accurate agitur.

BUNONIS.

α b *Phrygia* Curtio pluribus villis, quàm urbibus frequens, nomen ſortita fertur à *Phrygio*, ſive *Brygio* Macedonum opido. Sunt enim auctores, inquit Plinius *a*, qui ex Europa tranſiiſſe dicunt *Myſos*, *Phrygas*, & *Thynos*: unde mox terris data fuerint nomina *Myſiæ*, *Phrigiæ*, *Bithyniæ*. Deducitur tamen aliis appellatio Phrygiæ à *Phrygio* fluvio, qui etiam *Hyllus* dictus, eamque à Caria ſeparat.

β c *Major Phrygia* hodie vulgò dicitur *Germian*.

γ d *Mæander* ſeu *Mæandros*, fl. ultra modum flexuoſus, vulgo *Madre*, ex arce Celænarum ſumma ortus tam obliquè fertur, ut in ſe ipſum videatur recurrere, 600. faciens flexiones; unde *Gyri Mæandri b* in proverbium abiere: inter Heracleam & Miletum Mare ſubit Myrtoum.

δ e *Marſyas fl.* haud longè à Mæandro profluens, à quo juxta Apamiam, quam circumfluit, recipitur: Nomen habere Poëtæ fabulantur à *Marſya* tibicine, quem ob arrogantiam excoriaſſe traditur Apollo. Eſt & alius in Syria fluvius *Marſyas* dictus, qui in Euphratem ad Samoſata delabitur.

ε f *Synnada c* utroque numero uſurpatur, olim erat urbs marmore clara; unde *Synnadicum* appellatum: hodie in ruinis jacet *d*.

ζ g *Apamia* ad Marſyam fl. ubi is Mæandro miſcetur, à Seleuco Rege condita eſt: Marſyæ tibicinis illius infelicis perhibetur eſſe patria. Cæterum in eâdem Phrygia quoque erat h *Gordium* opidum, olim Midæ regia, ubi *nodus Gordius* ab Alexanero M. enſe ſolutus. i *Sangario fl.* urbs illa interluitur.

η k *Phrygia Minor* hodie vulgò appellatur *Sarcum*.

θ l *Scamandrus*, *Xanthus*, *Simois*, famâ majora ſunt flumina, quam naturâ. Ortus Scamandrus ex Ida monte ad promontorium Sigéum in Ægeum mare labitur. Scamander hic ab exercitu Xerxis perhibetur epotus: ſicut & *Melas* & *Liſſus*. Inter Simoentem fl. & Scamandrum m *Campus* interjacet *Scamandrius*.

HEKELII.

a Lib. V. *Hiſt.* Nat. p. XXXII. l. 47.

b Et ipſi *Mæandri* ap *Eraſm.* Chiliad. IV. Cent. X. Adag. LVIII. p. 847. col b.

c Et

a Myſia. Caria. Lydia. b Phrygia unde dicta. c Major Phrygia. d Mæander fl. e Marſyas fl. f Synnada. g Apamia. h Gordium. i Sangarius fl. k Phrygia Minor. l Scamandrus fl. m Campus Scamandrius.

Troja. Ilium novum. Alexandria seu Troas Alexandri.

bium notiſſima, Grajorumque monumentis celebratiſſima ι *Ilium* ſive *Troja*, Græcorum decenni obſidione excidioque inclyta. Inde Novum *Ilium*, triginta ſtadiis ab veteri diſtans: item κ *Alexandri Troas*, quæ & *Alexandria*.

MYSIA MAJOR.

Myſiæ Majoris Populi.

IV. *Myſia* ſimiliter in *Majorem* ac *Minorem* dividitur. In *Majori* inter Minorem & Phrygiam Majorem ſita populi fuere, *Olympeni*, *Trimenothuritæ* & *Myſomacedones*. Montes nobiles, *Olympus* & *Cimon*. Fluvius λ *Rhyndacus*. Urbium notiſſimæ, μ *Antandros*, ν *Adramittium*, ξ *Pergamus*, *Trajanopolis*, *Alyda*.

Montes. Fluvii. Urbes.

MYSIA MINOR.

Myſiæ Minoris flumina.

V. In *Minori Myſia*, quam Heleſpontus & propontis perfundunt, amnes ſunt celebres, ο *Æſepus*, π *Granicus*; *Si-*

c Et *Synada*, Ptolemæo.

d Primum dicta eſt *Synnæa*. Incolis *Docimæa* & *Docimite*, referente *Stephanô*, dicitur.

BUNONIS.

ι a *Troja* apud Idam montem, & oram maritimam fuit ſita, cujus ruinæ hodie oſtenduntur. *Eſt cinis & tantùm flebile Trojæ ſolum.* Trojanorum luxus reprehenditur in conviviis; adeo ut *porcus Trojanus* in proverbio ſit apud Macrob. *e*. *Equus Trojanus* quoque *f* in proverbium abiit.

κ b *Alexandria* inter Sigeum & Lectum eſt promontoria. Cæterum *Phryges* ſervili ingenio feruntur, qui ſolis verberibus in officio contineantur; à quibus proverbium *Phryx verberatus melior g*: item *ſerò ſapiunt Phryges*. Attamen Phrygiam nobilitarunt viri ingenio clari & excellentes. *Æſopus* Phryx fuiſſe traditur. Phryges etiam ſunt *Simplicius* Philoſophus Ariſtotelicæ diſciplinæ interpres omnium optimus; & *Epictetus*, cujus præceptum, quod Philoſophiæ ſummam continet: *ἀνέχου καὶ ἀπέχου*: *Suſtine & abſtine*. Ejuſdem in Philoſophos dictum fuit, quod ſint *μέχρι τοῦ λέγειν; ἄνευ τοῦ πράττειν*, *dictus tenus*, *factis procul*. Cæterum non longè ab illo c *Sigeum* fuit *opidum*, ad *promontorium* ejuſdem nominis: Hic Græcorum fuit ſtatio navium, adverſus Trojanos bellantium. Hic *Achillis* ſepulchrum eſt; hodie Turcis vocatur *Janitzari*.

λ d *Cimon* mons aliis etiam vocatur *Cimæus*. Ad e *Rhyndacum* angues tam immanes naſci tradit Mela *h*, qui aves prætervolantes abſorbeant.

μ f *Antandros* ab Andri inſulæ populis condita traditur, ad maris litus jacet.

ν g *Adramittium* in ejuſdem maris litore ponitur.

ξ h *Pergamus i* ad Caycum fl. Attalia quondam regia, Galeni *k* patria eſt. In Pergamo inſtructiſſimam fuiſſe *Bibliothecam*, quæ ducentis librorum millibus conſtaret; Galenus meminit. Ibidemque *charta Pergamena* invento à loco nomen reſtituit *l*.

ο i *Æſeſus* ex Ida m. profluens in Propontidem decurrit apud urbem Cyzicum.

π k *Granicus m* ex Ida monte ortus, per Adraſteos campos præcipiti curſu volvitur, & inter Parium & Lampſacum in Propontidem influit. Hic in Adraſtiis campis neque longè à Cyzico inter Alexandrum M. & Perſas pugnatum eſt.

HEKELII.

e Lib. III. *Saturnal.* c. XIII. p. 341. Edition. *Lugduniano Gryphienſis*. Vid. *Eraſmi* Chil. IV. Cent. X. *Adag.* LXX. p. 489. col. b.

f Ap. *eund.* loc. cit.

g Conf. Chil. I. ejusd. *Eraſmi* Cent. VIII. Adag. XXXVI. p. 227. col. a.

h Lib. I. c. XIX. p. 172. lin. 37. ſeq.

i Et *Pergamum.*

k Et *Appollodori.*

l Vid. *Guid. Paucirolli* Nova Reperta. Tit. XIII.

a Troja. b Alexandria. c Sigeum promont & op. d Cimon. e Rhyndacus fl. f Antandros. g Adramittium. h Pergamus. i Æſepus fl. k Granicus fl.

ϱ *Simois*. Mons σ *Ida*, Paridis & *Oenones* amoribus notus. Urbes insigniores, τ *Cyzicus*, υ *Parium*, φ *Lampsacus*, χ *Abydus*, & ψ *Dardanum*. Ida. Urbes.

LYDIA.

VI. *Lydiæ* pars altera dicitur *Mæoniæ*. Flumina in utraque ω *Caicus*, α *Hermus*, qui β *Pactolum* auriferis arenis famigeratum (unde χρυσοῤῥόας dictus) recepit, & γ *Caistrus*, qui Lydiam à Caria dispescit. Montes clari δ *Sipylus*, ε *Tmolus*, ζ *Mesogys*, η *Mimas*. Lydiæ flumina. Montes.

XIII. pag. 591. Edition. *Amberg*. in octav.

m Quem aliqui à *Græcô Thessali* Filio dictum putant.

BUNONIS.

ϱ a *Simois* ex Ida monte prosiliens, lacum apud Sigéum efficit. Ad Simoëntis ripas Anchisen cum Venere concubuisse, unde Æneam natum, in poëtarum fabulis est.

σ b *Ida* Paridis judicio celebris, cujus cacumen vocatur. c *Gargarus*; multorum fluviorum gentor: inde *sinus* Troadis d *Idæus* appellatur. In Creta quoque Insula ejusdem nominis mons est.

τ e *Cyzicus* ad Propontidem & Æsepi fl. ostium, in insula pene continenti juncta jacet, urbs antiqua.

υ f *Parium* inter Cyzicum ad Septemtrionem, & Lampsacum ad Meridiem ad Propontidem positum, hodieque vocatur *Pario n*.

φ g *Lampsacum* ad Hellespontum & Granici fluminis ostium, inter Parium & Abydum, è regione Callipolis in Thracia urbis. Xerxes Persarum Rex *Lampsacum* urbem Themistocli exsuli dedit, unde vinum sumeret: sicuti *Magnesiam* eidem donarat, quæ panem illi præberet, & *Myuntem*, ex qua haberet obsonium. Erant Lampsaceni maximè sedati & quieti; atque præter cæteros ad summum Græcorum otium potius, quàm ad ullam vim aut tumultum accommodati. *Cic.* in Verr.

χ h *Abydus*, hodie *Avido*, contra Sestum Thraciæ urbem jacens, incolas olim habuit sycophantas & effeminatos: unde proverbium *o*: *Ne temere Abydum*.

ψ i *Dardanum* eo fuit situ, quo hodie arx k *Dardanello*, cui in Thraciæ litore objacet castellum aliud ejusdem nominis. De his dictum est superius lib. IV. cap. XIV. ad f. 2. Venetorum classis Turcarum copias maritimas, classemque instructissimam, ad hæc ipsa castella invasit & profligavit, ingenti victoriâ potiti anno 1656.

ω l *Caicus* hodie *Girmasti*, inter Eleam decurrit & Pitanen illam, quæ *Arcesilam*, nihil affirmantis Academiæ clarissimum antistitem, tulisse dicitur.

α m *Hermus* hodie vulgò vocatur *Sarabat*, ex Phrygia majore fluens inter Phocæam & Smyrnam in sinum decurrit Smyrnæum, Melâ teste *p*.

β n *Pactolus* ex Tmolo monte oritur, Sardesque aluit. *Pactolos* & *Tagos* sibi polliceri dicitur is, qui sibi ingentes divitias promittit.

γ o *Caystrus* ex Majore Phrygia ortus inter Ephesum & Colophonem mare subit.

δ p *Sipylus* hodie *Cusimas* dicitur. Opidum quoque fuit *Sipylum* seu *Sipylas* in Lydia, terræ motu absorptum, quod & *Tantalum* dictum fuit.

ε q *Tmolus*, nunc *Tomalize* dictus, in Trallensi & Sardensi agro vitibus consitus erat, crocum etiam copiosè producebat.

ζ r *Mesogys* inter Hermum & Caystrum ponitur fluvios.

η s *Mimas* mons & promontorium, hodie *Capo Stillari*, Colophoni urbi vicinus est.

HEKELII.

n Ex hâc Civitate fuit *Neoptolemus*, cognomentô *Glossographus*: Vir memoratu dignissimus.

o Apud *Erasmum* Chil. I. Cent. VII. *Adag.* XCIII. p. 218. col. b.

p *Solinô* in *Polyhist.* c. LIII. p. 114. lin. 30. seq.

a Simois fl. b Ida. c Gargarus. d Idæus sinus. e Cyzicus. f Parium. g Lampsacus. h Abydus. i Dardanum k Dardanello. l Caicus fl. m Hermus fl. n Pactolus fl. o Caystrus fl. p Sipylus fl. q Tmolus m. r Mesogys m. s Mimas m.

Urbes. *mas.* Urbium nobilissimæ ϑ *Thyatira*, ι *Sardes*, ϰ *Philadelphia.*

CARIA.

Cariæ flumina. Montes. VII. In λ *Caria* flumina, μ *Mæander*, in Phrygia Majori ortum & ab hoc receptum, ν *Lycus.* Montes ξ *Phœnix*, ο *Mycale* & π *Latmus.*

BUNONIS.

ϑ a *Thyatira*, nunc *Tire* seu *Tiria*; in septem Ecclesiarum numero memoratur Apoc. 2.

ι b *Sardes* apud Tmolum montem posita urbs olim Crœsi erat regia; quòd Jones Atheniensium auxilio Sardes expugnassent, Persarumque præsidia interfecissent, bellum intulit Atheniensibus primùm *Darius* Rex, ac deinde *Xerxes* paternam cladem in campis Marathoniis acceptam vindicaturus. Eadem urbs produxit *Polyænum*, cujus exstant lib. VIII. strategematum *q*: & *Enapium*, qui vitas Philosophorum & Sophistarum aliquot conscripsit. Sardibus quæ erat Ecclesia memoratur Apoc. 3.

ϰ c *Philadelphia*, adhuc *Filadelfia* appellatur, ad Tmoli montis radices posita, terræ motibus aliquoties concussa fuit. Et hujus Ecclesiæ fit mentio Apoc. 3. A Lydia dictus est *Lapis Lydius*: ipsique *Lydi* molles & voluptatibus feruntur dediti. Cæterum *Curtio* lib. 4. cap. 11. d *Halys* fl. terminat Lydiam, quo loco *Lydium Imperium* intelligas oportet. Herodotus quippe lib. 1 tradit imperium Medicum & Lydium Haly fluv. fuisse disterminata. *Halys* autem *fluv.* Plinio teste lib. 6. c. 2. *à radicibus Tauri per Cataoniam Cappadociamque decurrens. Opida Gangre, Carissa, inde Amisum liberum, à Sinope CXXX. mill. pass. Ejusdemque nominis sinus, tanti recessus, ut Asiam peninsulam faciat CC. M. passuum haud amplius per continentem ad Issicum Ciliciæ sinum.* Secundum Herodotum lib. 1. *Imperium Medorum & Lydorum disterminat Halys fl. qui ex Armeno monte profluens primum Cilicas, dehinc Matienos; qui sunt ad dextram, & Phrygas, qui sunt ad lævam: tum Boream versus tendens Syros, Cappadoces & Paphlagones interfluit, Cappadoces à dextra, Paphlagones à sinistra perstringens.* Itaque Halys fl. cuncta fere superiora Asiæ, à mari, quod Cypro objectum est, ad Euxinum usque Pontum dirimit.

λ e *Caria* ad Septentrionem habet Joniam, ad Ortum Lyciam: ad Occasum mare Myrtoum; ad Meridiem Rhodium mare *r*.

μ f *Mæandrus* fl. ex arce Celænarum summa ortus, mediâ urbe decurrens, per Cares primum, deinde per Jones, ac demum in sinum maris editur, qui inter Prienem & Miletum est. Liv. l. 8. dec. 4. hodie *Madre* nominatur, adeò oblique dicitur fluere, ut in se ipsum videatur recurrere & vel sexcentas facere flexiones; unde *Gyri Mæandri* *s* in proverbium abiêre; *Mæander* hinc, Nonio teste, significat picturæ genus, labyrinthorum in morem flexuosis ambagibus implexum, ad oras chlamydum.

ν g *Lycus fl.* Loadicéam postquam alluit, cum Mæandro confluit. Ad horum confluentes fuit h *Colossæ*, hodie *Chonead*, ad quam S. Pauli missa epistola. *Colossas* fuisse urbem Phrygiæ in Asia Minore tradit *Strabo* *t*; eam *Laodiceæ* & *Hierapoli* vicinam fuisse docent *Chrysostomus* & *Theophylactus*. *Herodotus* eam appellat *magnam urbem*, Lib. VII. Similiter Xenophon lib. 1. de expedit. Cyri. *Plinius* lib. V. Hist. nat. p. 32. opidum vocat celeberrimum. *Paulus Orosius* l. VII. cap. 7. commemorat, *Colossas*, *Loadiceam*, & *Hierapolin*, urbes vicinas terræ motu concidisse. A Strabone *Collosse* in Phrygia ponuntur.

ξ i *Phœnix* mons ad oram pertingit maritimam, quæ Rhodo insulæ objacet.

ο k *Mycale* mons & promontorium, è regione Sami est. Erat tamen & Mycale Cypriorum urbs, ad quam Cimon Atheniensis Phœnices navali prælio superavit.

π l *Latmus* apud Mæandri fluminis ostia est, Endimionis à Luna adamati amoribus nobilis.

HEKELII.

q *Lugduni* ap. *Joan. Tornæsium* *Isaäci Casauboni* curâ *Justi Vulteji* Versione adjectâ, 1589. in 12. editi.

r Dicta a. *Caria* à *Carâ* Rege, qui primus quæ AUGURIA AVIUM dicitur invenisse.

s Ab *Erasm.* Chil. IV. Cent. X. *Adag.* LVIII. p. 847. col. b. atque *Manutium* in *Adag. Selectiorib.* p. 1205. col. b.

t Lib. XII. *Geogr.* p. 230. Tom. II.

BUNO-

a Thyatira. b Sardes. c Philadelphia. d Halys fl. e Cariæ termini. f Mæandrus fl. g Lycus fl. h Colossæ. i Phœnix m. k Mycale m. l Latmus m.

mus. Urbes claræ ϛ *Tripolis*, σ *Laodicea*, τ *Antiochia*, υ *Magnesia*, φ *Priene*, χ *Alabanda*, ψ *Stratonice*, & in litore ω *Miletus*, dives quondam atque potens mari Græcorum civitas, α *Myndusque*. Urbes.

ÆOLIS.

VIII. In β *Æolide* urbes inclytæ, γ *Cuma*, δ *Phocæa*, ε *Elea*. Æolidis urbes.

J O-

BUNONIS.

ϛ [a] *Tripolis* apud Caystrum ponitur fl ν.

σ [b] *Laodicéa* hodie vulgò *Laudichia*, Ecclesia memoratur Apoc. 3. *Laodicea* 1 Tim. 6. vers. ult. vocatur metropolis *Phrygiæ Pacatianæ*, quod epitheton apud ætatis priscæ scriptores non legitur: sed apud illos, qui Romani Imperii jam inclinantis provincias descripserunt. Claromontanum codicem mentionem non facere loci, unde scripta hæc sit epistola, ait *Beza* in notis *N. T.* Cæterùm Laodiceæ vicina fuit [c] *Hierapolis*, quæ Majori Phrygiæ asscribitur, ubi *Epaphras*, de quo Colos. 4. docuit. *Philippus Apostolus* ibidem trucidatus, & cum filiabus sepultus est. *Euseb.* 1.

τ [d] Multæ exstitêre. *Antiochiæ*; at hæc à Laodicéa versus Septentrionem collocatur.

υ [e] *Magnesia* ϛ hodie vulgò *Mangresia*, ad Mæandrum fl. est. *Themistocles* exul hîc domicilium sibi constituerat: Eam enim urbem Xerxes illi donârat, *quæ ei panem præberet*; ibidemque mortuus est. Hic Antiochius Rex à *Scipione* victus est, qui inde *Asiaticus* cognominatus.

φ [f] *Priene* Biantis patria, hodie *Palatio*, Heracleæ proxima est, interquam & Miletum Mæandrus fl. in mare excurrit.

χ [g] *Alabanda*, hodie *Alabanda* sive *Eclabanda*, urbs mediterranea est, olim fortunatissima, unde in proverbio x *urbem* notat *fortunatam*: Juvenalis Poëta eam inter urbes barbaricis deliciis & luxu perditas recenset. Nomen sortita est ab *Alabando* conditore, caris, qui gentem condidit, filio, quem Deum etiam habuêre, & religiosiùs, quàm alium quemvis Deorum, venerati sunt. *Appollonius* ille Alabandensis dicendi magister, & summus doctor, ut eum Cicero appellat, qui quum mercede doceret, non patiebatur tamen eos, quos oratores evadere non posse judicaret, operam apud se perdere, dimittebatque unumquemque ad quamcunque artem aptus ipsi videretur, atque ad eam impellere talem & hortari solebat.

ψ [h] *Stratonice* olim urbs meditetrenea hodie in ruinis jacet.

ω [i] *Miletus*, hodie vulgò *Melasso*, haud longè à Mæandri ostiis jacens, etiam *Anactoria*, ab *Anacte*, quodam Cœli & Terræ filio, dicta est. [k] *Cadmus Milesius* (alius à *Cadmo Phœnice*, qui literas in Græciam intulit) orationis prosæ primus autor, scripsit historiam Milesiorum. Est Miletus patria *Thaletis Astrologi*, qui inter septem sapientes Græciæ censetur; itemque *Timothei Musici*, & *Anaximandri Physici y*. Miletum nobilitavit pretiosissima lana, & stragula Milesia erant in pretio. Cives ejus urbis adeo luxu & deliciis fluebant, ut Aristides Philosophus libros de illorum luxuria componeret.

α [l] *Myndus*, hodie *Mentese*, sedes præfecti, urbs maritima est. Cæterùm *Cares*, militia olim clàri, viles tamen habiti sunt, quòd mercede militarent, ac in prima acie locati, primos hostium impetus sustinentes, vitam mortemque juxta æstimarent.

β [m] *Æolis* seu *Æolia* ad mare Ægæum inter Troadem ad Septentrionem, & Joniam ad Meridiem porrigitur: ex quo ab Æolis incoli cœpit Æolia facta est, quæ antè erat Mysia. Prima urbes in ea à *Myrino* condita [n] *Myrina* vocata est.

γ [o] *Cuma*, seu *Cyme* altera fuit à Pelope inter Myrinam & Phocæam ad oram maritimam exstructa. Cumani habiti sunt insulsi & stupidi.

δ [p] *Phocæa*, hodie *Foja Vecchia*; apud ostia Thermi fl. inter Cumam & Smyrnam posita, Massyliæ in Gallia mater est; ipsa Atheniensium colonia.

ε [q] *Elæa* Pergamenorum Portus, apud Caici fl. ostia, inter Myrinam & Pitanem jacet, Patriâ Zenonis, qui dialecticen invenit, & patientissimus exstitit in perferendis apud Nearchum tyrannum cruciatibus.

HEKELII.

t Lib. XII. *Geogr.* p. 230. Tom. II.

v Meminit hujus *Curtius* Lib. IV. c. I. §. 27.

 x Apud

a Tripolis. b Lodicéa. c Hierapolis. d Antiochiæ. e Magnesia. f Priene. g Alabanda. h Stratonice. i Miletus. k Cadmus. l Myndus. m Æolis. n Myrina. o Cuma seu Cyme p Phocæa. q Elæa.

JONIA.

Jonia. Smyrna. Clazomenæ. Teos. Lebedus. Colophon. Clarii.

IX. In ζ *Jonia*, urbes, η *Smyrna*, ϑ *Clazomenæ*, ι *Teos*, κ *Lebedus*, λ *Colophon*, non tam μ *Clarii* Apollinis oraculo, quam Homeri

x Apud *Erasm.* Chiliad. II. Cent. I. *Adag.* XCIX. p 326. col. b.

y Vid. Celeberrimi mei *Quenstedtii* Dialog de *Patriis illustrib.* p. 475. seq.

BUNONIS.

ζ a *Jonia*, Turcis *Quiscon* inter Æolidem, Cariam & mare Ægæum extenditur. Peuceri & aliorum sententia cum regioni, tum incolis id nominis tributum est à *Javan* z. Jones se jactitârunt & appellantur Athenienses; quum se etiam αὐτόχθονας assererent, & cæteros Græcos Ἔπηλυς: & ob hanc causam *Attica* videtur etiam *Jonia dicta*.

η b *Smyrna a* in ipsa Joniæ peninsula jacens antiquum retinuit nomen, Turcis *Ismir* appellata, urbs maritima, à Theseo aut Tantalo condita, priùs *Naulochos*, ac deinde à *Smyrne* Amazone *b* id nominis sortita est, Philostrato omnium urbium, quæ sub sole sunt, pulcherrima est; hodieque regionis caput & satrapæ sedes, mercaturâ celebris. Smyrnæus habetur c *Homerus* Poëta *c*, cujus sepulchrum ibidem hodie ostenditur. Septem sunt urbes, quæ de Homeri stirpe certant;

Smyrna, *Rhodus*, *Cholophon*, *Salamis*, *Chius*, *Argos*, *Athenæ*.

Smyrnæus quoque fuit, d *Cointus*, qui Paralipomena Homeri lib. XIV. scripsit suavissimo orationis genere: itemque e *Nicetes*; præclarus Sophista, quem Hadrianus Imperator tanti fecit, ut eum toti Ægypto præficeret. Smyrnæ Episcopus fuit f *S. Polycarpus*, Johannis Euangelistæ Discipulus & martyr, cujus fidem & patientiam ipse Filius Dei probat, Apoc. 2 *d*. Cæterum Smyrnæi licet deliciis & luxui essent dediti, fortiter tamen, ubi ferebat casus, sese gerebant: unde *mores Smyrnæi* proverbio dicebantur de iis, qui ita deliciis essent dediti, ut, quæ viros doceant fortes, non omitterent. *A* Smytna g *Sinus Smirnæus* montem & appellationem habet.

ϑ h *Clazomenæ* seu *Clazomena* urbs Joniæ maritima inter Smyrnam & Erythras, ubi illa in peninsulæ faciem abit, super angustias posita est, hinc *Clazomena*, illinc *Teos*: quæ quoniam terga jungunt confinio adnexæ, muris diversis, frontibus diversa maria prospectant Clazomenius fuit i *Anaxagoras* Philosophus, Physicæ cultor adeo assiduus, ut rei tum privatæ, tum publicæ omnem curam abjiceret. Nivem nigram esse probaturus hoc argumento usus est: *Nix aqua est; aqua autem nigra est: ergò & nix nigra est.*

ι k *Teos* cujus situs jam incidatus est, l *Anacreontis* Poëtæ patria, cujus tota poësis amatoria & suavis fuit. *Teja* etiam m *Erinna* poëtria fuit Dionis Syracusani temporibus, quæ doricâ lingua scripsit elegans poëma, ad Homeri excellentiam accedens.

κ n *Lebedus* seu *Lebedos* urbs maritima, inter *Teon* & Colophonem erat: ibi quotannis ludi celebrabantur in honorem Bachi.

λ o *Colophon* in ire maritima est. Ubi *Calchas* vates diem obiit supremum. *Alicui rei Colophonem addere*, in proverbio est, pro summam & ultimam manum rei imponere; aut adhibere id, sine quo negotium confici nequit. Proverbium inde natum est, quod Colophonii equestri militia adeo excelluerunt, ut nullum ferè prælium sine Colophonii equitatus ope atque auxilio confici posset. *e*.

μ p *Clarum* Eustathius Colophonis facit navale; qui locus fuerit Colophonii vicinus. *Strabo* enim *f Apollinis Clarii* lucum ante Colophona ponit; & *Mela* hoc *Apollinis Clarii* fanum cum Colophone conjungit. *Germanicus*, quod *Tacitus g* tradit, Colophona apulit, ut Clarii Appollinis oraculo uteretur. Fuit ergo hoc Fanum ad ipsam urbem Colophona.

HEKELII.

z Aliàs est una de amœnissimis, fertilissimis & sapientibus Terris, sed propter peccata & præcipuè libidines, tempore Cyri Majoris horribiliter, & hodiè longè horribilius sub *Turcicô Imperiô* captivata & vastata. Hæc *Michaël Neander* Part. II. *Orb. Terræ*, f. 158. fac. a.

a Sophiano *Smirne*.

b Quæ *Ephesum* occupavit.

c Ingenii ille cœlestis Vates.

d Vid. *Quenstedt.* loc. cit. p. 480. seq.

e Leg.

a Jonia. b Smyrna. c Homerus. d Cointus. e Nicetes. f S. Polycarpus. g Sinus Smyrnæus. h Clazomenæ. i Anaxagoras. k Teos. l Anacreon. m Erinna. n Lebedus. o Colophon. p Clarum.

Homeri natalibus nobilis; & [a] *Ephesus* omnium clarissima: cujus decus templum Dianæ, Amazonum opus, adeo magnificum, uti Xerxes cum omnia Asiatica templa igni daret, huic uni pepercerit: quod postea *Herostratus*, ut nomen memoria sceleris extenderet; incendio destruxit. Id postmodum ad augustiorem cultum Ephesii reformarunt. Ephesus.

DORIS.

X. In [ξ] *Doride* urbs fuere, [ο] *Halicarnassus* & [π] *Cnidus*. Doridis urbes.

CAP.

e Leg. *Erasmi* Chiliad. II. Cent. III. *Adag.* XLV. p. 362. col. b.
f Lib. XIV. p. 340.
g Lib. II. *Annal.* c. LIV.

BUNONIS.

[a] *Ephesus* urbs maritima inter Caystrum & Mæandrum fluvios posita, à Colophone haud longè remota, vulgò nunc *Efeso* dicitur, & Turcis *Figena*, à pristino splendore longissimè hodie abesse perhibetur *h*. Istud [b] *Dianæ Templum* à tota Asia annis quadringentis exstructum est, cujus operis ornamenta plurium librorum instar obtinebant. In eodem templo inter cætera fuit [c] *Hecatæ statua*, in cujus contemplatione æditus admonuit oculis parcere; tanta fuit marmoris radiatio *Plin. i.* Eadem die templum istud conflagravit, quâ *Alexander M.* Pellæ natus est. Ephesii fuerunt [d] *Heraclitus* Philosophus, & [e] *Hipponax* Poëta, [f] *Artemidorus* item Philosophus, cujus exstant libri 5. de somniis, & somniorum interpretatione. *Lex Ephesiorum* fuit, quæ jubebat *recordari quotidie alicujus Veterum, qui honestè vixisset k.* Cæterùm Ecclesia, quæ Ephesi erat à S. Paulo quidem fundata fuit, [g] *S. Johannes* tamen Euangelista eidem præfuit usque ad tempora Trajani, ad annum Christi 101. quo placidè exspiravit; quum anteà sub Domitiano ferventi oleo Romæ fuisset immersus, & in Patmon insulam relegatus, sub Nerva ad Ecclesiam rediisset.

[ξ] [h] *Doris* ad extremam hujus litoris oram, sita est.

[ο] [i] *Halicarnassus* ad Ceramicum sinum posita, quondam regia fuit Regum Cariæ; [k] *Herodoti*, Historiarum patris, natale solum, qui tandem per coloniam cum aliis Thurium in Italiam traductus est: & *Dionysius*, Alexandri filius, Historiæ Romanæ auctor, Halicarnassensis est: itemque alius *Dionysius Junior* dictus, qui sub Hadriano floruit, ac emisit Historiæ Musicæ lib. 36.

[π] [l] *Cnidus*, in extrema ferè peninsulæ parte, qua in mare procurrit, eo fuisse putatur situ, quo hodie urbs *Standia* est: alii tamen ad ipsum promontorium, quod hodie vulgò *Capo Crio* appellatur, Cnidum ponunt. Ovidius *Cnidon piscosam* vocat. Hic erat *Veneris statua*, Praxitelis opus magni pretii; quo loco & ipsa Venus colebatur. *Cnidius* fuit [m] *Ctesias*, qui in prælio, quo Cyrus ab Artaxerxe fratre victus est, à Persis captus Artaxerxem vulneratum sanavit; postea totis annis 17. apud Regem versatus, medicinam in Persia exercuit, & res Assyrias & Persicas 23. libris complexus est. Ex prioribus sex Assyriarum rerum se hausisse ea, quæ de Assyriis scripsit, profitetur *Diodorus Siculus* lib. 2. A multis tamen vanitatis arguitur hic Ctesias. Inter Cnidum & Halicarnassum in eodem litore erat [n] *Ceramus* urbs, quæ proxima *sinui* nomen dedit, ut diceretur [o] *Ceramicus*.

HEKELII.

h Hæc Civitas, pote totius citerioris *Asiæ* Emporium celeberrimum, locô cavô olim habitata, diluvium passa est, quô cum plurimi extincti essent; *Lysimachus* Civitatem in eum locum, ubi nunc est, transtulit, & ab Uxoris nomine *Arsionem* vocavit. Eô mortuô pristinum nomen receptum est.

i Lib. XXXVI. c. V. p. 636. lin. 10. seq.

k *Ephesiæ* a. *Litteræ* erant *Notulæ* quædam & *Voces magicæ*, quibus utentes in omni negotiô victores evadebant. Unde natum proverbium:

a Ephesus. b Dianæ Templum. c Hecatæ statua. d Heraclitus. e Hipponax. f Artemidorus. g S. Johannes. h Doris. i Halicarnassus. k Herodotus & Dionysius Halicarnassenses. l Cnidus. m Ctesias. n Ceramus. o Sinus Ceramicus.

EPHESIÆ LITTERÆ: quod de iis dicitur, qui mirâ felicitate, tanquam divina Virgulâ, quicquid optant, assequuntur. Conf. *Erasmi* Chiliad. II. Cent. VIII. *Adag.* XLIX. p. 475. col. a.

REISKII.

1 [a] *Æolis, Jonia & Doris* quin Græcas colonias vel ipso nomine præ se ferant, nemo dubitat, quisquis originem Græcarum non est inscius aut expers. Nam Æolis, Pelasgi antea dicti aut Æolenses duce Penthesileo prius Thracia penetrata in Asiam trajecerunt, inferioris Mysiæ potiti. Hæc prima fuit *Æolica* nempe *migratio* Græcis Auctoribus descripta: Sed altera longe celebrior, nempe *Jonica*, centum & triginta post excidium Trojæ annis contigit; Jones enim Codro rege defuncto Atticam Athenasque deserturi, Neleo Antrodoque ducibus, & in societatem Doriensibus admissis, Asiam hujusque oram maritimam insederunt: Hinc [b] Jonia & [c] Doris duplex regio sed Jones primas & ultimas origines ad *Javanem*, filium Japheti, quem sacra historia præbet, proximas forsasse ad *Jonem Xuthi filium*, quem Græca superius explicata præbuit. [d] Heic de septem Ecclesiis Apocalypticis & urbibus, in quibus eæ floruerunt; loquendi materia datur: Sed heic jurabit *Notitiam septem Ecclesiarum Asiæ* citari quam Thomas Sruith, Anglus doctissimus ipse A. 1671. αὐτόπτης & accuratissimus spectator edidit.

a Æolis. b Jonia. c Doris. d Ecclesiæ Apocalypticæ.

CAP. XIX.

Lycia, Pamphylia & Cilicia. 1

I.

Lyciæ fines.

[α] LYcia, quæ nunc *Aldinelli*, terminatur ab *Occasu* & *Septentrione* Asia Minore, ab *Ortu* Pamphylia, à *Meridie* mari suo, quod Lycium est. Montium celebratissimus [β] *Chimæra*, noctur-

Chimæra mons.

BUNONIS.

α [a] *Lycia* à Lyco Pandionis filio cognominata secundum Auctorem nostrum & alios hodie dicitur *Aldinelli*: Verùm in novis tabulis & ab aliis Geographis Lycia appellatur hodie *Menteseli*, quod nomen Auctor Pamphyliæ asscribit.

β [b] *Chimæra*, mons à Bellerophonte habitabilis redditus traditur; unde illum interfecisse monstrum istud triforme, fabulati sunt Poëtæ. *Ignem* illius aquâ accendi, terrâ verò aut fœno exstingui, tradit Plinius *a* ex Ctesia Cnidio. Horatius *b meretricem* appellat *Chimæram*, satis apposité sanè; & *Fulgentius* Chimæræ fabulam ad amorem interpretatur: qui quum venit, feraliter & sicut leo invadit, nec quiescit, nisi patrata libidine, quod capra significat libidinosum animal; in fine autem serpentis, sive draconis instar, pœnitentiæ morsum relinquit.

HEKELII.

a Lib. II. c. CVI. p. 30. lin. 39.
b Lib. I. *Carmin.* Od. XXVII. v. 24.

REISKII.

1 Tres ultimas regiones ex iisdem, è quibus Asiaticæ vicinæ, coloniis emersisse ad cultum & frequentiam majorem, nullus dubito. [c] *Lycia* ἐκ τοῦ λύκου à fluvio cognomine ac vicino; [d] Pamphylia ἐκ τοῦ παμφύλου nomen Græcis auctoribus invenit, quasi hanc regionem vario incolarum genere habitatam dixeris. Lycia enim contigua primo Ciliciæ, Pomponio Stephanoque testibus, nec littoralis aut mari proxima fuit; Pamphylia prorsus mediterranea littoralem tractum tenuit. Post hac Lycia duas in partes *exteriorem*, puta maritimam, & *interiorem* divisa, provincia primum præsidialis, postea consularis ævo Impp. ultimo fuit: Pamphylia vero ultimus Diœceseos Asiaticæ terminus Pisidiam, Isauriam & Lycaoniam comprehendit. [e] *Cilicia* duplex erat, *prima* vel *campestris*, & *secunda* vel *aspera* Græce τραχεῖα: Bochartus igitur ab asperitate lapidosa dictam conjicit, & Punico quidem vocabulo חלק *chalek*, i. e. ab *lapide*: Hinc Græcis χίλικα, postremo κιλικία Romanis Cilicia. vid. Lib. I. c. 5. De *Chimæra* monte ignivomo ac hujus nomine idem singularia observata suggeret.

BUNO-

a Lycia. b Chimæra. c Lycia. d Pamphylia. e Cilicia.

ctturnis æstibus fumum exhalans : unde fabula triformis monstri in vulgum data est, quod Chimæram animal putaverunt. Hinc Ovidius,

Quoque Chimæra juga mediis in partibus hircum,
Pectus & ora leo, caudam serpentis habebat.

In cacumine quippe *Leones* habitabant; in medio, ubi pascuis abundat, *capræ*; in radicibus *Dracones*. Fluvii celebres, γ *Xanthus*, δ *Limyrus*. Urbes; ε *Patara*, ζ *Andriace*, η *Telmessus*. Xanthus. Limyrus. Patara. Andriace Telmessus.

PAMPHYLIA.

II. ϑ *Pamphylia*, quæ nunc ι *Menteseli*, clauditur ab *Septentrione* Galatia, ab *Oriente* Cilicia & Cappadocia, à *Meridie* suo mari, quod Pamphylium, ab *Occidente* Lycia ac Phrygia Majori. Regiones in ea sunt *Carbalia* & κ *Pisidiæ* pars, cujus alteram partem in Galatia memoravimus. *Pisidæ* anteà λ *Solymi* dicti fuêre. Montium nobilissimus est *Taurus*, qui totius Orbis maximus, à Pamphylio mari juxta Chelidonias insulas exoriens, per varias innumerasque gentes, aliis aliisque nominibus ab Occasu in Ortum ad Scythiæ, usque & Indiarum fines extremos extenditur, pari longitudine fere, qua ipsa Asia, dividitque Asiam universam in duas partes, quarum altera, quæ Septentrionem spectat, *Asia* dicitur *intra Taurum*, altera quæ Meridiem, *Asia extra Taurum*. Porrò urbes in Pamphylia insignes sunt μ *Side*, *Se-* Pamphyliæ fines. Carbalia. Pisidiæ pars. Pisidæ seu Solymi. Taurus m. Asia intra Taurum & extra Taurum. Side.

BUNONIS.

γ a *Xanthus* Cadmo monte ortus Xanthum urbem interluit, & in Mare Lycium devolvitur.

δ b *Limyrus* per *Limyram* urbem, XX. stadiis à litore remotam, fluit, subitque mare Lycium inter Andriacen & Aperras urbes.

ε c *Patara*, hodieque antiquum nomen retinet, olim etiam *Arsinoë* dicta, ad litus jacens habuit delubrum & Oraculum Apollinis, Delphico simile *c*.

ζ d *Andriace* in eodem jacet litore Pataræ vicina.

η e *Telmessus* seu *Telmisos* ultra Xanthum flumen est in finibus Lyciæ; sinus istæ f hinc dicitur *Telmessius*. Cæterum Lycius fuit g *Proclus Philosophus*, cujus hymni Græci aliquot, & Commentaria in aliquot Platonis Dialogos etiamnum supersunt.

ϑ h *Pamphylia*, Plinio *d* teste, etiam *Mopsopia* dicta est.

ι Aliis una cum Cilicia hodie appellatur *Caramania*.

κ i *Pisidia* ista est Pamphyliæ pars Septentrionalis, hodie Turcis *Versacili* dicta à *Versaco* primaria urbe, & sede præfecti, quæ *Antiochia Pisidiæ* erat veteribus.

λ k *Solymos* appellatos fuisse *Pisidias* docet Stephanus *e*, à *Solymo* Jovis filio.

μ l *Side* vel *Syda* urbs est maritima in Ciliciæ confinio sita.

HEKELII.

c Sunt qui hanc Urbem vel à *Patarô*, *Apollinis* ex *Lyciâ Xanthi* Filiâ, Filiô, vel ab aliô *Pataro*, *Lapeonis* Filiô, dictam volunt. Meminit ejus *Strabo* Lib. XIV. *Geograph.* p. 348.

d Lib.

a Xanthus fl. & op. b Limyrus fl. seu Limyra urbs. c Patara. d Andriace. e Telmessus. f Sinus Telmessius. g Proclus Philosoph. h Pamphylia seu Mopsopia. i Pisidia. k Solymi seu Pisidæ. l Syda seu Side.

Seleucia Pisidiæ. Antiochia. Termessus. Perga

[a] *Seleucia Pisidiæ*, [b] *Antiochia*, [c] *Termessus* & [d] *Perga*.

CILICIA.

Ciliciæ fluv. & Urbes.

III. [e] *Cilicia* quæ nunc *Carmania* [f], longissimo tractu inter Taurum & Cilicium mare porrecta, fluvios celebres habet, [g] *Calycadnum*, *Lamum*, [h] *Cydnum*, [i] *Sarum* & [k] *Pyramum*. Urbes

d Lib. V. c. XXVII. p. 75. lin. 23.
e Ex *Plinio* loc. jam cit. lin. 16. seq.

BUNONIS.

a *Seleucia Pisidiæ* hodie vulgò *Celestria* dicta, à Pergâ versus Septentrionem jacet.

b *Antiochia Pisidiæ* non longè à Seleucia ponitur.

c *Termessus* *g* inter Pergam & Antiochiam ponitur.

d *Perga* seu *Perge*, hodie *Pirgi* inter Cestrum & Cataractem fl. 60. stadiis à litore remota, nunc pene jacet. Dianæ templum hîc erat, unde illa *Pergæa* cognominata est. In Actis Apostolorum hujus fit mentio urbis: itemque e *Attaliæ*, quæ ab *Attalo* rege condita, vulgò *Satalia* dicitur. f *Phaselis* à *Mopso* Argivorum Rege in Pamphyliæ & Lyciæ finibus in monte condita, piratarum exstitit sedes: hinc *Phaselus* navigii genus, quo Phaselitæ piratæ utebantur. Solebant Phaselitæ ob inopiam Diis piscibus salitis sacrificare; unde *Sacrificium Phaselitarum* de munere sordido & tenui sumptu proverbio *h* dicitur. Clara itidem Pamphyliæ urbs erat g *Aspendus* seu *Aspendum*, in edito colle ad Eurymedontem fl. ab Argivis condita, quam possedêre finitimi. Aspendius citharista omnia intus canebat: i. e. solâ sinistrâ digitis chordas carpebat; atque levi modulatione cantilenam peragebat, ut vox ad ipsum citharistam duntaxat; aut proximè assistentem perveniret: *quod est intus canere*; quum vulgares citharœdi canentes dextrâ plectrum tenerent, quod *foris canere* appellabant, & sinistrâ chordas carperent, & agerent utraque manu: unde Græcis proverbium natum: *omnia intus canere*; in eos, qui furtorum essent occultatores, & qui privati commodi impendio essent studiosi, ac fere, quicquid rerum agerent, id omne ad domesticam referrent utilitatem. *Asconius Pedian. Cic. in Verr. & Rull i.* h *Eurymedon* fluvius ex Tauro ortus nobilitatus est pugna navali, qua ad ejus ostia *Cimon* Atheniensium dux Xerxem ex Græciâ fugientem persecutus, Phœnicas & Persas vicit.

i *Cilicia*, terminatur ab *Occasu* Pamphyliâ; à *Septentrione* Cappadociâ & Minore Armeniâ; ab *Ortu* Amano monte *k*, à *Meridie* mari Issico & Cilicio.

Calycadnus hodie *Saleso*; item *Fiume del ferro* Seleuciam Ciliciæ interluit, interque k *Sarpedonem* & *Zephyrium* promontoria in mare exit. Est autem Sarpedon hoc in loco Ciliciæ finis *l*.

l *Cydnus* ex Tauro monte, seu secundum alios ex alveo Choaspis ortus mediam perfluit Tarsum, juxta Gymnasium juniorum. Aqua ejus est rapidissima & frigida, quapropter hominibus & bestiis auxiliatur, quæ nervos crassiores habent; *Strabo m.* Et Cydnum podagræ mederi, cruribus eo mersis *Vitruvius* docet; sed aqua ejus infesta fuit Alexandro, quod madens & toto corpore incensus in gelidissimum amnem insiliret *n*.

m *Sarus* inter Cydnum fl. & *Pompejopolin* mare subit.

n *Pyramum* ex Tauro monte ortum apud Mallum op. mare excipit.

HEKELII.

f Vel *Carmania*.

g Vel *Termissus*.

h Apud *Erasmum* Chil. II. Cent. VII. *Adag.* XXXIII. pag. 455. col. a. non incommodè.

i Conf. *Erasmus* loc. cit. Cent. I. *Adag.* XXX. p. 305. col. a.

k Et *Portus Ciciliis*, ubi à *Syriâ* est discreta.

l Est & *Calycadnus* Fluvius *Isauriæ* & Fons in *Calabriâ*.

m Lib. XIV. *Geogr.* p. 392.

n Sunt porro heîc cisternæ sub terrâ reconditæ plerisque in locis in saxô, quæ Aqua pluvia implentur ad Incolarum usum.

BUNO-

a Seleucia Pisidiæ. b Antiochia Pisidiæ. c Termessus. d Perga seu Perge. e Attalia. f Phaselis. g Aspendus. h Eurymedon fl. i Ciliciæ fines. k Sarpedon prom. l Cydnus fl. m Sarus fl. n Pyramus fl.

bes claræ ſunt in litore, ☧ *Selenus*, ♆ *Pompejopolis*, antè *Soloe Si-* Soloe.
licii dicta, ☽ *Mallus* & ☽ *Iſſus*, quæ *ſinui* cui adjacet, nomen *Iſſici* Mallus. Iſſus.
dedit: intus β *Tarſus*, D. Pauli Apoſtoli natalibus clara. Sinus Iſſicus. Tarſus.

BUNONIS.

χ a *Selenus*, urbs maritima eſt, haud longè à Calydni exitu.

♆ b *Pompejopolis* inter Lamum fl. & Tarſum, olim à Rhodiis, Argivisque, pòſt Piratis, Pompejo aſſignante, poſſeſſa, exciſa & in vicum redacta hodie *Paleſoli* vulgò vocatur; urbs illa *Soli* ſeu c *Soloe* ſcribitur à *Solone*, quum à Crœſo eſſet dimiſſus, condita & appellata. Laërtius *o* tradit paucos Athenienſium tum ibi collocatos, ſenſim patriæ linguæ inter barbaros oblitos, cœpiſſe σολοικίζειν. Alii ab aliis barbaris affirmant Atticam linguam ibi depravatam; indeque natum Solœciſmum. Cæterùm urbs illa erat *Chryſippi* patria *p*. Juxta eandem in parvo tumulo fuit *Arati*, Poëtæ monumentum; in quod jacta ſaxa diſſiliebant; id quod Mela *q* tradit. Neque longè hinc erat d *Corycos* opidum, portu ſaloque cinctum, anguſto tergore continenti annexum: & ſuprà e *Specus Coricius* eximius; & ultra alius, *Tiphoneum* appellant; quem aliquando *Cubile Typhonis* fuiſſe tradunt: quo demiſſa confeſtim exanimantur.

ω f *Mallus*, adhuc *Mallo* ad Pyrami fl. oſtia eſt.

α g *Iſſus* olim ingens urbs, Strabonis ætate opidulum erat cum ſtatione *r*; hodie Turcis *Ajazza* dicitur. Poſita eſt urbs illa inter Syriam & Ciliciam, ad quam *Alexander M.* Darium vicit: eodem in loco *Cicero* poſtea caſtra habuit. Stephanus exiſtimat Iſſum à victoria Alexandri poſtea h *Nicopolin* appellatam; at Ptolemæus *Nicopolin* diverſam ab Iſſo facit urbem.

β i *Tarſus*, Ciliciæ caput, ad Cydnum fl. ſita, quam condidiſſe perhibetur *Perſeus* Jovis & Danaës filius; vel certè ex Æthiopia profectus, *Sandan* quidam nomine, vir opulentus & nobilis. Solinus *ſ* *urbium matrem* vocat *t*: Scholâ & doctrinarum ſtudio exſtitit illa celebris. Tarſenſis fuit k *Hermogenes* Sophiſta, qui vix dum natus annos octodecim artem ſcripſit Rhetoricam: at ſenex prorſus oblitus eſt literas. Tarſus patria quoque fuit l *Athenodori* Philoſophi diſerti. Tarſo proxima erat m *Anchiala*, eodem quo Tarſus die & anno à Sardanapalo traditur condita; ubi, referente Strabone, ejuſdem Sardanapali erat monumentum. Cæterum *Cilices* in agendo habiti ſunt mendaces; unde natum proverbium *v*, *Cilices non facile verum dicunt*; in illos, qui lucri magis cupidi ſunt, quàm veri.

HEKELII.

o Lib. I. de *Vit. Philoſophor.* p. 41. Edition. *Gryphiano -Lugd.*
p Vid. *Quenſtedtius* loc. cit. p. 498.
q Lib. I. c. XIII. p. 167. lin. 6. ſeq.
r Sicuti videre eſt ex lib. *Ejus* XIV. p. 397.
ſ In *Polyhiſtore* c. II. p. 109. lin. 2.
t *Euthalius Diaconus* in Vitâ *S. Pauli* τῆς κιλικίας ὀφθαλμὸς, hoc eſt, *Ciliciæ Oculum* nuncupat.
v Ap. *Eraſmum* Chiliad III. Cent. I. *Adag.* XXVI. p. 528. col. b.

a Selenus fl. b Pompejopolis. c Soloe. d Corycos op. e Specus Corycius & Thiphoneus. f Mallus. g Iſſus. h Nicopolis. i Tarſus. k Hermogenes. l Athenodorus. m Anchiala.

CAP. XX.

Summa Syriæ deſcriptio: item Paleſtinæ, ſub qua Idumæa & Judæa.

SYRIA. [1]

I. Cili-

REISKII.

1 Hæc tertia Imperii Turcorum Aſiatici provincia, ſed major prioribus ſuccedit, nempe a *Syria* Græce Συρία Hebraicè סוריא *Suria*, & metropoli Tyro, quam Hebræi צור *Sur* nominant, una tantum litera mutata: In ſacris ארם b *Aram* dicitur à patre gentis hujus ultimo, Aramo Semi filio, eademque quadruplex; nempe *Aram Dammeſek*, i. e. *Damaſcena*; *Aramzoba*, i. e. *cava* ſive *Cæleſiria*; *Aram Naharaim*,

a Syria. b Aram quadruplex.

I.

Syria antiqua.

CIliciæ ab Ortu jungitur α *Syria*, quondam terrarum maxima & pluribus distincta nominibus. Namque & *Assyria*, & *Mesopotamia*, & *Babylonia*, & *Phœnice*, & *Palestina* partes ejus fuerunt. Olim ac diu potens; sed cum eam regno Semiramis tenuit, longè potentissima. At postmodo Assyria, Mesopotamia & Babylonia avulsis, *Syriæ fines* fuêre à *Septentrione* Amanus mons, quo à Cappadocia & Armenia separatur; ab *Ortu* Euphrates amnis, quo discernitur à Mesopotamia; usque ad Thapsacum opidum, atque inde Arabia deserta; à *Meridie* Arabia Petræa; ab *Occasu* ejusdem Arabiæ Petrææ parte & mari Syriaco, sive Phœnicio, Amanoque monte, quo à Cilicia submovetur. *Longitudo* inter β Sirbonis paludem & Taurum montem, qua eum perrumpit Euphrates, mill. C X L. *Latitudo* inter mare & Arabiam desertam mill. L. Dividitur in *Palæstinam*, *Phœnicen*, *Anticchenen*, *Comagenen* & *Cœlen*.

Syriæ fines.

Magnitudo

Divisio.

PALÆSTINA.

Palæstinæ fines.

II. *Palæstina* clauditur à *Septentrione* Phœnice, ab *Ortû* Cœlesyria, à *Meridie* Arabia Petræa, ab *Occasu* ejusdem Arabiæ parte & mari Syriaco. Dicta fuit quondam *Terra Chanaan*, à γ *Chanaan*

haraim, i.e. *Mesopotamia* & denique pars hujus *Aram Padan*, i.e. *jugata*, Jacobi perfugium. Divisiones alias nunc lubens prætereo: Arabibus hodieque vocatur שאמה *Schamach* quasi *regio ad sinistram* suæ nimirum Arabiæ jacens: Unde corruptius Turci pronunciant. R.Maimonides in Hilc. Truma cap. 1. sect. 9. hos Syriæ terminos constituit; a à *terra* nempe *Israëlis versus Mesopotamiam*, & *Aram Zoba*, & *totum tractum Euphratis usque ad Babylonem*, *ubi Damascus*, *Achleb*, *Charan*, *Mambegh* & *similia*, *usque ad Sinahar* & *Zohar*, *quæ sunt Syrorum*: Nec alios ab Arabibus Geographis statutos reperi. Syria vero & Assyria plurimum distant, neque hæc illius pars aut Babylonia fuit, ne quidem illo tempore, quo Semiramis tenebat.

BUNONIS.

α b Syria Hebræis *a* *Aram* dicitur ab *Aram* filio Semi: atque hinc *Syri* Josepho & Straboni *b* sunt *Aramæi c*. In Tabula Olearii Syria vocatur *Schamre*. Forte ita dicta est à Damasco urbe, quæ Turcis, Leunclavio teste, hodie vocatur *Scham*: Urbs illa, tradente Minadojo, vulgò & *Sciam* nominatur, quin Syriam ipsam quoque Turcæ vocant *Sciam*: at secundùm Postellum Syria Turcis appellatur *Suristan* & Italis *Soria*.

β *Sirbonis palus* seu *barathrum* est in Ægypti & Palæstinæ finibus, ad oram maritimam inter Casium & Pelusium: hodie variis appellatur nominibus: *Stagnone*, *Golfo di Tinese*, *Golfo di Damia*, *Camet Esturnel*: olim major fuit quàm hodie existit.

γ c *Palæstina* divisa olim fuit, & habitata *septem* populis Chanaan: *Amorrhæis*, *Chananæis*, *Gergesæis*, *Hetthæis*, *Hevæis*, *Jebusæis*, & *Pherezæis*.

HEKELII.

a D. *Hieronymô* testante.
b Lib. X V I. circ. fin. p. 576.
c *Arimæi* vel *Arimi*

BUNO-

a Syriæ termini. b Syriæ diversæ appellationes. c Palestina.

naan filio *Cham*, qui eam obtinuit. [δ] Posteaquam verò *Israëlitæ* eam; pulsis antiquis cultoribus, ex divino mandato obsederunt, *Judæa* nuncupari cœpit. Romanis Græcisque Scriptoribus dicta est *Palestina*, à magna olim gente *Palestinorum*, quos sacræ literæ *Philistim* vocant. [ε] Dividitur iisdem Scriptoribus in *Idumæam*, *Judæam*, *Samariam* & *Galilæam*.

IDUMÆA.

III. *Idumæa*, quæ in sacris litteris est [ζ] *Edom* inter Arabiam Petræam, Judæam, [η] & Mare Internum porrectæ, urbs ingens fuit & munita admodum [θ] *Gaza*, (sic Persæ ærarium vocant) cui inde nomen, quod *Cambyses*, cum armis Ægyptum peteret, huc belli & opes & pecuniam intulerat. Expugnatam [ι] Alexander vastavit. Idumæa. Gaza.

J V-

BUNONIS.

[δ] Istis pulsis duodecim tribus Israël eam armis occuparunt jussu & ope divina. Iisque partim trans Jordanem fluvium, partim cis eum sedes assignatæ sunt. Trans Jordanem, *Ruben*, *Gad*, & *Manasse*, cis Jordanem, *Juda*, *Benjamin*, *Simeon*, *Ephraim*, *Dan*, *Aser*, *Issaschar*, *Zabulon*, & *Naphthalim*.

[ε] Post defectionem X. tribuum à domo Davidis, duo in hac gente exstiterunt regna, *Judæ* & *Israëlis*, quorum illud sedem Regiam habebat *Hierosolyma*; hoc verò *Samariam* potissimùm. Magnitudinem illius gentis vel inde æstimare licet, quod jam tempore Davidis Regis Israël habuit octingenta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & in Juda quingenta millia pugnatorum.

[ζ] Ab [a] *Edom* sive *Esavo* Isaaci filio terram hanc appellatam nemo ignorat, cui sacræ literæ non ignotæ. *Edom* autem dictus est vel ab *edulio rubri* coloris, quo esuriens fratri Jacobo jus primogenitorum vendidit, vel quod *eo colore* in lucem editus est. Josephus duplicem facit Idumæam, *Superiorem* & *Inferiorem*. [b] *Superiorem* elegit tribus Juda, quæ in longum extenditur, usque ad Hierosolyma, latitudine verò usque ad lacum Asphaltiten constituta est. Et in hac parte fuerunt *Gaza* & *Ascalon*. [c] *Inferior Idumæa* cessit rribui Simeonis; & hæc est circa Ægyptum, & Arabiæ montem. Occupantibus verò meliorem & potiorem Idumææ partem Israëlitis arctiores illa postmodum retinuit terminos. Est verò Idumæa altis asperisque cincta montibus, vastas etiam solitudines includens. Gens ipsa ferox, & ad arma prompta, Israëlitis, *Mose* duce, ex Ægypto venientibus, & transitum per eorum ditionem petentibus, non modò negavit; sed etiam armata occurrit. Postea *Saul* & *David* hanc contumeliam ulti Idumæos subegerunt; qui tamen Jorami temporibus desciverunt. At *Johannes Hyrcanus* ita eos domuit, ut ritus Judaïcos & circumcisionem admitterent: ac deinceps Judæis annumerati sunt. Demum sub excidium Hierosolymitanum quatuor ducibus XX. millia in urbem venerunt, & miserandas ediderunt inibi strages.

[η] Istum terræ hujus tractum, qui ad mare Internum est, incoluêre Philistini, seu Palæstini.

[θ] [d] *Gaza* etiam *Gazera* dicta, incolas habuit filios [e] *Enakim*: expugnata tamen fuit à Calebo. *Samson* ejus urbis fores in montem vicinum Hebron versus deportavit: & heic captus domum evertit. *Cluverius hic sequutus est Melæ errorem* qui *d* tradir *Claræ* opido hoc nomen impositum fuisse à Persis; quòd Cambyses Rex ærarium bellicum ibi constituisset. Hoc nomine enim opidum istud Hebræis appellatum longe ante Cambysem natum. *Gen.* x. 9. *Jos.* xv. 47. *lib. Jud.* 1. 19. *&c.*

[ι] *Alexander M.* expugnata Tyro *e*, hanc quoque multo tamen labore, cepit urbem *f*. In loco vicino *nova* deinde exstructa est *Gaza*, quam Alexander, Aristobuli filius, cepit & evertit, sed iterum emersit è cineribus. *Augustus* enim, Herode mortuo, *Gazam*, *Gadara* *& Hip-*

a Idumæa. b Superior. c Inferior. d Gaza. e Enakim.

JUDÆA.

Judæa. Hierosolyma.

IV. Idumæam sequitur [x] *Judæa*, cujus caput [λ] *Hierosolyma* lon-

& *Hippon* urbes Syriæ contribuit. Gaza Constantini M. temporibus à sorore Imperatoris dicta est *Constantia*. Hodie urbs magna esse traditur, Hierosolymis duplo major. Habuit [a] Gaza navale *Majuma*, unde [b] *Majumæ* spectaculum ortum. Cæterum in Heidmanni Palæstina Idumææ sequentia asscribuntur loca; In tribu Dan [c] *Modin*, Maccabæorum patria, quorum monumentum ibi fuit illustre. [d] *Betsemes Juda* non longe à mari, in cujus agrum Arcam Domini juvenecæ duæ ultrò deduxerunt. [e] *Themnas* in cujus regione Samson leonem discerpsit. [f] *Sorec torrens*, ad quem habitabat *Delila*, à Samsone amata, quæ blanditiis expiscata est roboris illius causam. Propinquus ei torrenti erat rivulus [g] *Nehel-eschol*, i. e. *torrens* & *vallis botri*; ad quèm exploratores Mosis botrum miræ magnitudinis absciderunt. In Tribu Simeon Idumææ attribuuntur [h] *Gerara*, ad torrentem Besor, ubi Isaac natus, hinc tridui itinere abest mons *Moria*; in quo Isaac erat immolandus. Ad eundem torrentem *Besor* fuit [i] *Bersabee*. Huic urbi, quæ cum fluvio Ægypti *Sihor*, & deserto arenoso versus Austrum terminat Israëlitarum regionem, vicinum erat *desertum Bersabee*, quo fugit *Agar* ancilla Saræ, & [k] *Fons* ei monstratus ab Angelo; in eandem solitudinem fugit *Elias* minas Jezabelis declinans, ubi etiam [l] Juniperus *Eliæ*. *Desertum arenosum* locus periculosus iter facientibus in Ægyptum cum propter aquarum inopiam, tum vero cumulos, & quasi montes arenarum, quibus viatores non raro opprimuntur: qui tanquam in mari navigantes ad siderum fulgorem cursus dirigere coguntur, quod iter non solùm patriarchæ olim emensi sunt, sed ipse Christus cum virgine matre & Josepho. [m] Judæum hîc quendam olim arenâ, ob aquæ defectum, esse baptizatum, refert Nicephorus. Ad ostium torrentis seu fluvii Ægypti, qui [n] *Sihor* dictus, est [o] *Rhinocorura* op. quod à mutilatis habitatorum naribus ita appellatum est. Etenim Rex quidam Ægypti *Actisanus* nasi mutilatione maleficia coërcens, naribus truncatos eò transtulit ut ob oris deformitatem redire domum non auderent. Inde versus Septentrionem erat [p] *Raphia* opidum, ad quod Ptolemæus IV. Antiochum Magnum devicit. Ibidem ostenditur *cellula* [q] *S. Hieronymi*. Hinc porrò in codem litore fuit [r] Anthedon. De cætero Idumæos in mediterraneis sibi sedes delegisse, Philistinos ad mare, judicat *Heidmannus*: *Adrichomius* [ſ] *Palæstinæ propriè dictæ* seu terræ *Philistæorum* fines à *Cæsareâ Palæstina* ad *Gazam* usque & torrentem Ægypti extendit, atque *Enakim* seu *gigantes* inter eos fuisse robustissimos. Ferocem illam gentem *David* subegit sibique fecit vectigalem. Urbes præcipuæ in hac Philistæorum regione recensentur quinque: [t] *Geth*, *Gaza*, *Azotus*, *Accaron* & *Ascalon*. Gaza jam memorata est. *Geth*, Hierosolymâ versus Occasum proficiscentibus non longè à litore in monte posita occurrit, patria *Goliathi*, à Joppe quatuor leucis distans: ac hodie non exstat [v] *Accaron*, quæ & *Acron* sive *Acharon* dicta *g*, inter Ascalon erat & Geth, hodie destructa jacet. Idolum *Baalsebub* ibidem colebatur, ad quod de valetudine sua consultum mittebat Rex in Israël *Ahasia*, seu *Ochozias*. Reliquæ duæ urbes *Azotus* & *Ascalon*, in mox sequenti memorantur sectione, quâ describitur Judæa.

HEKELII.

d Lib. I. c. XI. p. 165. lin. 6. seq.
e Vid. *Curtius* Lib. IV. c. IV. §. 12.
f Leg. *Curtius* loc. cit. c. VI. §. 23.
g Quamque *Postellus Ptolemæi* Ἰαμνιτῶν, h. e. *Jamnetorum Portum esse vult.*

BUNONIS.

x Clauditur [x] *Judæa* ad *Septentrionem* Samariâ; ad *Occasum* Mari Interno; ad *Ortum* Mari Mortuo; ad *Meridiem* montibus Seir. Appellationem terra illa consecuta est à tribu Juda *h*.

λ [y] *Hierosolyma*, olim *Solyma* & *Salem* dicta, possessa est à Rege *Melchisedeco*. Sed tum temporis *Moria* mons, in quo postea templum exstructum fuit, nondum erat urbis illius pars. At Jebusæi urbem in monte *Sion*, loci natura munitam, & de suo nomine appellatam, possede-

a Gazæ navale. b Majumæ. c Modin. d Betsemes. e Themnas. f Sorec fl. g Nehel-eschol. h Gerara. i Bersabee & op. desertum. k Agar Fons. l Juniperus Eliæ. m Judæus arenâ baptizatus. n Sibor fl. o Rhinocorura. p Raphia. q S. Hieronymi cellula. r Anthedon. ſ Palæstina proprie dicta. t Geth. v Accaron. x Judææ fines. y Hierosolyma seu Solyma.

longe clarissima urbium Orientis, non Judææ modo. *Titus Vespasianus* captam totam diruit. *Ælia Capitolina* postea dicta, cum sederunt usque ad regnum Davidis, qui eam cepit vocavitque [a] *Civitatem David.* Monti Sioni subjecta quædam urbis pars dicta est *Filia Sion*: videtur tum temporis quoque extitisse. [b] *Templum* in monte *Moria*, in quo *Isaac* fuerat immolandus, à Salomone exstructum est magnificentissimum *i*; *k* quod à *Nabuchodonosore* Babyloniorum Rege excisum & inflammatum est. Instauratum quidem post 70. annorum exsilium à Judæis permissu Regum Persarum: verùm à pristino multùm abfuit splendore. Hoc templum invisit & veneratus est *Alexander M.* Prophanavit *Antiochus*; at repurgarunt *Maccabæi*. Expugnatum postea est à *Cn. Pompejo*, & spoliatum à *Crasso*. Sed *Herodes M.* templum hoc, ut populi gratiam sibi pararet demolitus est, & multo splendidius è fundamento excitavit ad pristinam altitudinem. Inclusum erat templum *triplici ambitu.* Quorum *extimum* [c] *alienigenis* ingredi fas erat. In eo, qui ab illo *proximus* erat & muro discretus, [d] *Judæi* utriusque sexus adorabant. In eodem erat [e] *porticus Salomonis*, in qua Servator frequenter docuit. *Tertium* [f] *ambitum*, qui templo erat contiguus, Sacerdotes tenebant. In media prope ejus parte, ex adverso templi *Altare* erat, in quo suffitum facere solebant Sacerdotes. Ad utrumque Altaris hujus latus hinc *Candelabrum* erat *aureum*: inde *mensa* item *aurea*, cum *panibus propositionis*. Ad hoc Altare *Zacharias* sacerdos, quum munere suo fungeretur, vidit angelum Domini ad dexteram altaris, qui ei nunciavit nativitatem filii. Intimum templi recessum *Sancta Sanctorum* dicebant; ibi servabatur *Arca fœderis*, unde responsa Deus reddebat. In arca illa repositæ erant *Tabulæ duæ lapideæ*, quibus legem ipse Deus inscripserat; *Vasculum Mannæ* & *Aaronis virga.* Hæc Arca in templo post exsilium Babylonicum exstructo, non fuit. In primo ambitu sive *Atrio gentium* erat [g] *Porta Speciosa* dicta, Orienti obversa, ad quam claudum sanarunt *Petrus* & *Johannes*; altitudinem habens 30. cubitorum; & tota ære Corinthio inducta. Porta, quæ ex adverso huic in Atrium Judæorum ducebat, alta erat 50. cubitos. Quæ verò in Atrium Sacerdotum, 70. Ipsius verò templi porta cubitorum erat 90. Et aulæa pretiosissima spatium portarum æquabant. Quod in altissima hac ipsius templi porta suspensum erat *aulæum*, in duas partes scissum est, à summo ad imum, quum *Servator noster* in cruce exspiraret. Templum hoc tam magnificum à *Tito Vespasiani* filio expugnatum, cum universâ urbe incendio periit. Ad ejus templi latus Septemtrionale erat arx munitissima [h] *Antonia* dicta, antea turris *Barim*, à Maccabæis munita. Arx ista per pontem ingentem Templo jungebatur. Erat & [i] *Crypta* quædam subterranea ex arce in templum ducta, per quam occultè milites in illud poterant evadere. Hæc conjicitur esse illa [k] *Turris Stratonis*, ad quam *Antigonus* à fratris satellitibus occisus est. Ad Australe templi latus palatia erant sumptuosissima; [l] *Salomonis*, & *filiæ Pharaonis*, *Tribunal*, & [m] *Domus Libani.* Atque hæc loca maximè illustria fuerunt in monte Moria. Templum verò istud lætissima [n] *vallis Cedron* dicta circumdedit; in quam *Jacobus Apostolus* de summo turrium fastigio præceps datus est. Moriæ vicinus est in Meridiem [o] *Sion* mons, in quo præter *Arcem* [p] & *Sepulchrum Davidis*, *Annas* & *Caiphas* Pontifices sua scribuntur habuisse domicilia. In eodem monte duo excitavit *Palatia* Herodes, [q] *Cæsaris*, & *Agrippæ*, in monte illo fuisse perhibetur *Cœnaculum*, in quo *Christus Pascha* comedit: & *Spiritus S.* Dicipulis datus. Quamquam alii in civitate inferiori ad *Portam Vallis* illum collocant locum. *Tabernaculum*, in quo *Arca fœderis*, in eo quoque fuit monte, antequam templum Salomonis esset exstructum. In muro Orientali montis Sion ponitur & [r] *Turris Siloah*, cui subjecta *Piscina Siloah*, in quâ cœcus Christi jussu oculos abluens visum recipit. Tertius [s] *mons Acra* in inferiori & occidentali erat urbis parte. In eaque multæ arces & palatia. Ad Occidentalem templi partem erat [t] *arx Maccabæorum*, *Theatrum* & *Gymnasium*, [v] *Berenices regia*, ac *Helenæ*, & [x] *arx Antiochi Epiphanis*, *Amphitheatrum*, & *Forum rerum venalium.* In Septentrionali civitatis parte, quæ *Filia Sion* appellata est, *Forum* erat *magnum* in conspectu *Antoniæ* & *Prætorii Rom.* quod cum

 An-

a Civitas David. b Moria mons in quo Templum. c Atrium gentium. d Atrium Judæorum. e Porticus Salomonis. f Atrium Sacerdotum. g Porta Speciosa. h Antonia arx seu Barim Turris. i Crypta. k Turris Stratonis. l Palatium Salomonis & Tribunal. m Domus Libani. n Cedron vallis. o Sion mons. p Arx Davidis, ejusque sepulchrum. q Cæsaris & Agrippæ Palatia. r Siloah turris & piscina. s Acra mons. t Arx Maccabæorum. v Berenices regia. x Arx Antiochi.

cum ab *Ælio Adriano*, mutata nonnihil loci regione restitueretur. Nunc Turcis incolis *Gutz* est. Reliquæ Judæorum urbes celebres fuêre in litore μ *Ascalon*, magna, & non minor ν *Azotus*; item ξ *Jamnia*, & ο *Joppe*, Phœnicum urbs antiquissima, quam l Mela m ac Plinius n antiquiorem terrarum inundatione prædicant. Hinc *Andromedam* belluæ marinæ expositam fuisse fabulati

Ascalon. Azotus. Jamnia. Joppe.

Antonia conjungebat a *Xystus*: in quem à *Pilato* Servatorem productum volunt, quum Judæis exhiberetur spinis coronatus, cum elogio: *Ecce homo!* Ex quo loco *Agrippa Rex* Judæos initio belli Judaïci ab insana belli adversus Romanos cupiditate gravi oratione deterret. In eadem parte fuit, b *Piscina Probatica* seu *Bethesda*: in qua pecudes immolandæ lavabantur. Ejus aquæ ab Angelo commotæ morbos sanabant. Hîc *Christus* claudum *restituit*. Sequitur c *Bezetha* mons, & in eo d *Civitas nova*, quæ erat Septentrionalis Hierosolymæ pars, ab Ortu in Occasum reliquæ urbi prætexta. *Triplex murus* eam urbis partem includebat. Inter primum & secundum murum erat e *Palatium Herodis*. In eadem parte urbis habitabant artifices, mercatores, opifices, operarii, & reliquum vulgus. In isto Herodis palatio erat *carcer*, ex quo per Angelum Domini liberatus *Petrus*. In muro isto erant tres turres insignes, f *Phaselus*, *Mariamne*, & *Hippicus*. In Occidentali urbis angulo, ubi in Septentrionem flectunt mœnia, erat excelsa turris *Psephina*, ex qua cœlo sereno Arabia, & mare & extrema Judaïci territorii conspicerentur. E regione hujus turris extra mœnia erat g *mons Calvariæ* sive *Golgatha*: cui vicinus hortus in quo *sepulchrum Christi*. Ad orientale urbis latus extra mœnia est h *mons Oliveti*, inter quem & urbem i *Vallis Josaphat*, interjacet. Eam vallem k *torrens Cedron* interluit.

HEKELII.

h Dicitur *Cananæa atque promissionis Terra passim* in SS.

i Atque pulcherrimum.

k Ideoque & *Hierosolyma Eusebio* Lib. IX. *Præparat. Euangelica* qs. *Hieron. Salomonis*, h. e. *Ædes Salomonis* dicitur.

BUNONIS.

μ l *Ascalon* o, *Semiramidis* patria, fuerat urbs Philistæorum ad ipsum maris portum, 720. stadiis Hierosolymis distans, nobilis olim ac potens. *Samson* huic irripuit, & 30. viris manu sua interfectis, vestes detraxit, eisque dedit, qui ænigma solverant. Venit tandem hæc urbs in Judæorum potestatem.

ν Quatuor ab illa urbe leucis distat m *Azotus* sive *Asdod* opidum, in quo n *Idolum Dagon*, piscis habens caput *p*. *Judas Maccabæus* posteaquam *Bacchidis* copias fudisset, & fugientes *Azotum* usque persequutus esset, hostium multitudine circumventus heîc occubuit; cujus frater Jonathan urbem hanc direptam incendit *q*. Spiritus Domini huc transtulit *Philippum*, quum Eunuchum docuisset salutis viam.

ξ o *Jamnia* opidum medio prope intervallo situm erat inter Joppen & Geth Philistinorum. Ejus portum captum cum navibus exussit *Judas Maccabæus*.

ο P *Joppe* *r* in tribu Dan urbs maritima erat, ubi olim portus Judæorum commodissimus. Trabes etiam cedrinas in Libano cæsas ratibus compactas huc mittebat *Hiramus* ad Salomonem. Hic navim conscendit *Jonas* conspectum Dei fugiens. *Petrus Apostolus Tabitham* defunctam hîc in vitam revocavit; unde à *Cornelio* centurione Cæsaream evocatus est *s*.

HEKELII.

l Solinus in *Polyhist*. c. XLVII. p. 101. lin. 24. seq.

m Lib. I. c. XI. p. 165. lin. 10.

n Lib. V. c. XIII. p. 72. lin. 8. seq.

o A Conditore *Ascalô Hymenei* Filio ita nuncupata.

p Conf. *Judic*. XVI. 23. & I. *Maccab*. X. 83.

q Vid. 1. *Maccab*. loc. cit. v. 84.

r *Pulchritudine* vel *Decore* nomen habens.

s Hodie *Sappho* à *Barbaris* appellatur.

a Xystus. b Piscina Probatica. c Bezetha mons. d Civitas Nova. e Palatium Herodis. f Phaselus, Mariamne & Hippicus & Psephina turres. g Calvariæ mons seu Golgatha. h Oliveti mons. i Josaphat Vallis. k Cedron torrens l Ascalon. m Azotus seu Asdod. n Dagon Idol. o Jamnia. Joppe.

ti ſunt. Intus ϖ *Emmaus*, vicus antè, & ϱ *Lydda*, & σ *Hierichus*, quæ Jericho in ſacris literis: & prope Hieroſolyma τ *Bethlehem*, vel nobiliſſima in toto orbe terrarum, *JESV CHRISTI* humani generis Servatoris natalibus. At pars Judææ *Peræa* dicta fuit, hoc eſt, *Vlterior;* quia πέραν τȣ̃ Ἰορδάνȣ, id eſt, trans Jordanem, ſita. In ea υ *Macherûs*, ſecunda quondam arx Judææ ab Hieroſolymis.

Emmaus. Lydda. Hierichus. Bethlehem. Peræa. Macherûs.

JORDANIS FLUVIUS.

V. Sed de *Jordane* hoc loco retuliſſe conveniat. *Jordanis*, igitur amnis, qui Hebræis *Jarden*, oritur, ut auctor eſt D. Hieronymus, ex duobus fontibus haud procul à ſe disſitis, quorum alteri *Jor* nomen eſt; alteri *Dan*; conjuncti nomen amni faciunt *Jordan*, ſive Jordanis. Ipſe amœnus, & quatenus locorum ſitus patitur, ambitioſus; accoliſque ſe præbens, veluti invitus *Aſphaltiten* lacum dirum natura, petit, à quo poſtremo ebibitur, aquaſque laudatas perdit, peſtilentibus miſtas. At à fontibus CCCLXXXIV. circiter ſtadia prolapſus, ubi prima vallium fuit occaſio, in *lacum* ſe fundit *Samochoniten;* inde in multo majorem, quem Latini *Geneſaram*, Græci *Geneſaritin* & *Tiberiadem*, ab opidis appoſitis dixerunt. Sacrorum librorum ſcriptores eadem ratione ſtagnum *Genezareth* & mare *Tiberiadis* vel *Galilææ* vocant. Inde Samariam Judæamque perfundens, tandem Aſphaltite lacu retinetur.

Jordanis fl. Lacus Geneſera, ſeu Mare Galilææ.

A S-

BUNONIS.

ϖ a *Emmaus* nobilitatum victoriâ Maccabæi, & facto *Servatoris*, quo ſe Diſcipulis duobus aperuit, eo ipſo die, quo à mortuis reſurrexerat *t*. Poſtea hoc opidum dictum eſt *Nicopolis*.

ϱ b *Lydda* à Jamnia verſus Ortum erat; hîc *Æneam* paralyticum verbo ſanavit *Petrus Apoſtolus*.

σ c *Hierichus* urbs olim magna & permunita; eademque miræ amœnitatis & ubertatis agrum habebat. *Roſas* generoſiſſimas poſſidebat & palmeta; unde & *Palmarum urbs* dicta eſt. *Balſamum* quoque incredibilis fragrantiæ propè ſolus ager Hierichuntinus gignebat. *Joſua* eam urbem ſine ullis machinis expugnavit. Quum Judæa in quinque Toparchias à Gabinio diſtribueretur, *Hiericho* una earum fuit. Chriſtus *Zacchæum* hîc publicanum ſuſcepit, & *Bartimæo cæco* viſum reſtituit: Aliis item duobus; quum hinc diſcederet.

τ *Bethlehem* in finibus Juda & Benjamin erat.

υ *Macherûs* v haud longè aberat à Maris Mortui patte Septentrionali. *Alexander* Rex id caſtellum primò ædificavit: *Herodes M.* amplificavit, & exornavit. In eadem arce *Johannes Baptiſta* aliquandiu in vinculis habitus, demum capite multatus eſt; eodem in loco ſepultus ſcribitur; uti & *Eliſæus*, atque *Abdias* Prophetæ x.

HEKELII.

t Vid. *Lucæ* XXIV. 13.

v Et *Machærus*.

x Caſtellum hoc incolentes dicuntur Machæritæ.

H E-

a Emmaus ſeu Nicopolis. b Lydda. c Hierichus.

ASPHALTITES LACUS.

Asphaltites lacus seu Mare mortuum.

VI. *Asphaltites* y nihil præter bitumen gignit; unde & nomen ἀπὸ τῆς ἀσφάλτȣ. Neque pisces, neque suetas aquis volucres patitur, sapore corrupto & gravitate odoris pestifer. Item propter magnitudinem & aquæ immobilitatem, *Mortuum Mare* dicitur. Nam neque ventis impellitur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur; neque navigationis patiens est, quoniam omnia vitâ carentia in profundum merguntur; nec materiam ullam sustinet, nisi quæ alumine illinatur. At nullum corpus animalium recipit: Tauri camelique fluitant, periti imperitique nandi perinde attolluntur. [2]

CAP.

HEKELII.

y Vel *Asphaltus.*

REISKII.

2 [a] Universus terrarum orbis ex Judæorum sensu partes complectitur duas (1) ארץ ישראל i. e. *terram Israëlis* (2) חוצה לארץ i. e. *extra terram*, extraneas nempe regiones, quotquot sunt: [b] Idemque orbis duos comprehendit populos, unum ישראל i. e. *Israëlitas*, alterum אומות העולם i. e. *nationes mundi*: Quales in una terra Chanaänæa numerabantur undecim, pro numero filiorum, quos Chanaän procrearat. Sed ex illis præcipuæ septem, unaque harum potentissima Philistæa, quæ toti Palestinæ apud exteros nomen addidit. De Judæa vero quousque patuit, hujusque terminis, divisione, partibus, urbibus, fluviis & montibus, auctores extraneos cum sacra Scriptura tabulas item nostras quæcunque habentur, cum Judaïcis & Talmudicis conciliare hoc opus, hic labor est non exiguus. Sed plura Lightfothus, Bonfrerius, Bochartus, Spanhemius errata notant: plura notari amplius possunt de metropoli præsertim ac templo magnifico, nec non hujus excidio, de quo nummi Romani adhuc superstites contestantur. Mirum est, Talmudicos Judææ septem attribuisse maria [c] (1) *Mare Magnum*, i. e. mediterraneum (2) *Tiberiadis*, (3) *Sodomiticum*, (4) *Samochonitis*, (5) *Mare Decholta*, i. e. Arenosum in lacu Sirbonis, (6) *Mare Apamiæ*, i. e. Regiunculæ Syriacæ ubi scaturigo sive Jordanis phiala, quam Fl. Josephus lacum nominat (7) *Mare de Schaliith*, de quo docti conjiciunt, idem esse, quod mare Jezor apud Jerem. c. 49. ℣. 32. dicitur. Vid. Lightf. Chorogr. Animadvers. ubi fluv. Jordani non duos fontes [d], quæ communis opinio est, sed *unicam Paneadæ* multis rationibus vindicavit cap. 67. Huic adde minores fluvios Cison, Jarmoch, Pigah, Arnon, Jabok, itemque fluvium Sabbaticum, quem nominant, notatu dignissimum. Plura nunc omitto Itineraria, tum Rabbinica R. Benjamin Tutelensis, & R. Anonymi de Cippis sepulchrisque Patrum veterum ac Prophetarum, tum Christiana eaque aut recentia, quæ Radzivil Princeps illustriss. Christoph. Furerus, Neitschiz & Trein-lov ediderunt, aut vetera Monachorum aliorumque hominum plura.

a Terrarum orbis duplex. b Et populus. c Maria septem. d Jordanis fontes.

BUNO-

CAP. XXI.

Samaria, Galilæa, Phœnice, & Libanus.

SAMARIA. [1]

I.

JUdææ jungitur [α] *Samaria*, aliquanto latiùs juxta litus extensa; quippe, & *Joppe*, & *Azotus*, & *Aſcalon*, Samariæ opida, ab auctoribus uſurpantur. Caput regionis eſt [β] *Samaria*, quæ & *Sebaſte*, [γ] *Neapolis*, & [δ] *Gamala*, atque in litore [ε] *Apollonia*.

Samaria. Sebaſte. Neapolis. Gamala. Apollonia.

G A-

BUNONIS.

α [a] *Samaria* inter Judæam & Galilæam interjacet *a*.

β A monte *Garizim*, & urbe *Sichem* non longè aberat mons *Semaron*, in quo *Samaria* ab Amri Iſraëlitarum Rege condita, Regum illorum ſedes fuit. Expugnata demum eſt ab Aſſyriorum Rege *Salmanaßere* & Rex Oſea cum univerſo populo captivus abductus. In regiones illas ſubmiſit Salmanaſſer gentem Perſicam, *Chutæos* à flumine *Chuto* ita dictos, Judæis inviſos. Ipſa verò urbs Samaria hodie in ruinis jacet. Prope eam ſunt montes *Bethel* & *Dan*, in quibus volunt duos aureos vitulos ab Hieroboamo poſitos. [b] *Sichem* verò poſtea appellata *Neapolis*; unde *Juſtinus Martyr* ortus. *Neapolis* illa tum temporis, *ut Scaliger* ad num. *Euſeb.* 2157. docet, metropolis Samariæ fuit. Poſtremo deductis eo colonis, Veſpaſiani aut Domitiani auſpiciis *Flavia Cæſarea* appellata eſt.

γ [c] *Neapolis* & *Mabortha*, quæ demum fuit, antiquiſſimis temporibus erat [d] *Sichem*, ubi Dinæ Jacobi filiæ ſtuprum illatum ab Abimelecho; poſtea deſtructum excitavit Jeroboam, Servatoris ævo vocata eſt *Sichar*.

δ [e] *Gamala* in monte ſita erat cameli figuram referente, cujus capiti arx, gibbo reliqua urbs inhærebat. Expugnata eſt ab *Alexandro* Judæorum Rege; ac deinde quoque à *Veſpaſiano*. Ab ea urbe circumjacens regia dicta eſt *Gamalitica*. Ponitur verò urbs illa trans Jordanem ab Orientâli Maris Galilææ latere paullum remota.

ε [f] *Apollonia* ad maris Interni litus à Joppe verſus Septentrionem jacet.

HEKELII.

α Ejus *Deſcriptionem* vid. ap: *Flavium Joſephum* Lib. III. de *Bello Judaico* c. II. p. 704. Edition Frobeniano-Baſil.

REISKII.

1 [g] *Samaria* primas origines nomenque ſuum non ab Samaræis Zamari, unius inter filios Chananæos poſteris traxit, nec ab Hebraïco verbo שמר *Schamar*: quaſi שומרין i. e. *cuſtodes* vel *obſervatores* dixeris (quæ ſententia Elmacini Arabis fuit in Hiſtor. Sarac. p. 118.) ſed ab *Samero*, qui montem arcemque Ambro, Iſraëlitico regi vendidit, ut nova urbs nempe Samaria ſuperſtrueretur. Sed Sichemitæ hodierni hunc nominis auctorem ſuum refugiunt, ac ſeſe *filios Iſraelis Samreos*, *populum Sanctum*, *puros legis Moſaïcæ obſervatores* in utraque profitentur Epiſtola, quam nobiliſſimus Ludolfus ſibi reſcriptam cum notis edidit: Amplius omnes *è filiis Joſephi juſti*, *è tribubus Ephraim & Manaſſe ortos* ſeſe volunt; libros ſolum Moſaïcos & librum Joſuæ ab ſuis recipi legique; feſta item vetera ſibi ſupereſſe; codicem legis MStum ab ipſo Abiſa, Pinhaſi filio; ſepulchra etiam Prophetarum, virorumque ſanctorum aliquot: Denique ſub finem breve hoc religionis ſymbolum annectunt: *Fides mea in te Domine, & in Moſe, filio Amram, ſervo tuo, & in lege ſancta, & in monte Garizim, Domo Dei, & in die ultionis & retributionis.* Judæi hodierni eos כותים i. e. [h] *Cuthæos* nominant propter Aſſyriacas à Salmanaſſare huc miſſas colonias: Chus enim Chazeſtan fuit ſive Suſiana, Bocharto auctore, ut tamen ſimul è Babele, Amida & Muſal deportatos incolas Elmacinus recte ſcripſerit. Una hodieque apud illos [i] *Sichem* claret, Samaria vero in ruinis jacet: Illa montibus cincta & convallibus amœnis, Cuthæorum ſedem præcipuam habet. Plura

a Samaria. b Sichem ſeu Neapolis. c Neapolis. d Sichem ſeu Sichar. e Gamala. f Apollonia. g Samaria. h Cuthæi. i Sichem

GALILÆA.

Galilæa. Turris Stratonis, seu Cæsarea. Capernaum. Julias. Bethsaida. Tarichea. Nazareth.

II. Ultima Palæstinæ est ζ *Galilæa*, cujus caput in litore η *Turris Stratonis*, eadem postea *Cæsarea Stratonis*, sive *Cæsarea Palæstinæ*, ab Herode Rege de novo condita. Intus ad Lacum Genesaram, seu mare Galileæ, ϑ *Capernaum*, ι *Julias*, κ *Bethsaida*, λ *Tiberias*, μ *Tarichea*, inter lacum & mare Phœnicium ν *Naza-*

tum Geographica tum historica ex Hottingeri Exercit. Anti Morinianis, collectaneis Cellarii ad Histor. Samarit. Notis ad Epistolam Samarit. & Hotting. Thesauro Philol. peti possunt.

BUNONIS.

ζ [a] *Galilæa* terminos habet Ptolemaidem, Carmelum montem ad *Occasum*: Samariam & Scythopolim, usque ad fluenta Jordanis, ad *Meridiem*; ad *Ortum* Hippenem & Gadarim, & Gaulanitidem, regnumque Agrippæ; ad *Septentriones* denique Tyrum & Tyriorum fines.

η [b] *Cæsarea* illa incredibili magnificentia ab Herode aucta est. *Herodes Agrippa* Rex ab Angelo percussus hîc expiravit *b*. *Cornelius Centurio* à Petro hîc edoctus est æternæ salutis viam *c*. Hîc *Philippus* & quatuor ejus filiæ prophetico spiritu dotatæ vixerunt *d*: & *Agabus* vincula D. Paulo prædixit *e*. Hic *D. Paulus* in vinculis egit biennium, & coram *Felice*, *Festoque* & *Agrippa* causam suam egit *f*. Hinc Romam ad ad Neronem missus est *g*. *Cæsarea* hæc ad formam proconsularem postea evecta est à Justiniano Imperatore. *Novell.* 103.

ϑ [c] *Capernaum h* ad mare Galilæum, Decapoleos urbs primaria, opibus & splendore præ cæteris illustris, ad dextram sita erat in litore secundo, Jordane descendentibus, ubi is lacui se miscet. Hæc civem habuit *Servatorem*: qui Nazareth relictâ, quam educatione suâ illustraverat, in urbem hanc migravit *i*. Hic plurima edidit miracula, & didrachma solvit per Petrum, mulierem 12. annos fluxu sanguinis laborantem, etiam centurionis servum hîc sanavit. Ut verò Capernaum dextrum litus obsidebat, ita *Chorazin* tenebat lævum. Quæ urbes, quod ipse Servator iis prædixerat, hodie in ruinis jacent.

ι [d] *Julias* ad litus maris Galilææ Orientali est.

κ [e] *Bethsaida k* in angulo istius maris Septentrionalis erat, urbs Decapoleos insignis, ad viam sita, quæ è Syria in Ægyptum ducit. Est hæc urbs *Petri*, *Andréæ* & *Philippi* Apostolorum patria. Cæco cuidam *Christus* hîc visum reddidit. Regio illa *Genezar* sive [f] *Genezareth* appellatur; unde & mare vicinum appellationem habet.

λ [g] *Tiberias* metropolis & terminus Decapoleos regionis, urbiumque ejus maxima nomen ab Imp. *Rom. Tiberio* traxit; & ab ipsa *vicinum* [h] *mare Tyberiadis*. *Servator noster* in ea regione quinque panibus & duobus piscibus quinque millia hominum saturavit *l*.

μ [i] *Tarichea* ad Orientale maris Galilææ litus posita, olim fuit urbs munitissima, à Vespasiano tamen expugnata.

ν [k] *Nazareth* in montis erat vertice. Hîc domicilium suum habuit *B. Virgo Maria*, & ab Angelo didicit, se fore Messiæ matrem *m*. Ibidemque educatus est *Christus*, ac deinde docuit in eorum Synagoga; etsi eo eventu, ut impii cives eum præcipitare conarentur de abrupto montis. Cæterum in *Galilæa Inferiori* est mons *Hermon*, quem Sidonii vocant *Sivium*, & Amorrhæi *Senir*. *Inferior* [l] *Galilæa* Australis est; ut *Superior* [m] Septentrionalis.

Cæterum [n] *Palæstina in duodecim Tribus*, gentis Israëliticæ ita fuit divisa, ut per Jordanem distinguerentur in *Orientales duas* cum *dimidia*, & *Occidentales novem*, cum *dimidia*. *Orientales trans Jordanem* erant, [o] *Tribus Ruben* ad Mare Mortuum in parte Australi; [p] *Tribus Gad* inde versus Septentrionem huîc habitabat contigua; & inde porro versus Septentrionem [q] *Dimidia Tribus Manasse*. Cis Jordanem reliquæ incoluerunt *Tribus*; ac sunt *Occidentales*. Versus Septentrionem, extremas hujus Terræ regiones, ad ripas Jordanis, ubi is primùm scaturit, ad mare usque Galilæa possedit, [r] *Tribus Nephtalim*: huic inde versus Austrum ad litora maris Galilææ contigua erat [s] *Zabulon Tribus*; cui iterum versus Meridiem contermina fuit [t] *Tribus Issachar*; quam sequuta Dimidia [v] *Tribus Manasse*

a Galilææ termini. b Cæsarea. c Capernaum. d Julias. e Bethsaida. f Genesareth regio g Tiberias. h Tiberiadis mare. i Tarichea. k Nazareth. l Galilæa Inferior & m Superior. n Palæstinæ in XII. Tribus divisio. o Ruben. p Gad. q Manasse dimidia. r Nephtalim. s Zabulon. t Issachar. v Dimidia Manasse.

zareth, Christi redemptoris nostri domicilium: & [ξ] *Cana Galilææ*, sive *Minor*. At notandum hoc loco, unam equidem hanc esse Græcis Romanisque scriptoribus Galilæam: in sacris autem literis *duas* censeri; quarum altera jam explicata, *Inferior* est cognomine; altera vero Phœnices pars est, *Galilæa Superior* dicta, seu *Galilæa Gentium.* [2] Cana Minor.

PHOENICE.

III. *Phœnice* antè erat, quidquid terrarum inter • *Eleutherum* flu- Phœnice.

nasse; indeque [a] *Ephraim Tribus*; ac porrò [b] *Tribus Benjamin* ad partem Maris Mortui pertingens; cui confinis erat [c] *Juda tribus*; inter Mare Mortuum, & Tribum Simeon incolens. Tenebat enim [d] *Simeon Tribus* Palæstinæ partes Australes inter Judam & Philistæos. At [e] *Dan Tribus* versus Septentrionem Simeoni contigua erat, inter eandem, partem Judæ, Benjamin & Philistæos interjacens. At [f] *Tribus Aser* Superioris Galilææ partem inter Tribum Nephtalim & Phœnices incoluit, quos ex munitis urbibus maritimis ejicere non valuit. Pleniorem Palæstinæ cognitionem, qui desiderat, adeat *Adrichomium*, *Buntingium*, aut *Heidmannum* *n*; qui ejus Terræ plenam perfectamque nobis dederunt descriptionem.

HEKELII

b Act. XII. 23.
c Act. X. 25. seq.
d Act. XXI. 8. 9.
e Loc. cit. ℣. 10. seqq.
f Act. XXIV. XXV. & XXVI.
g Act. XVII. ℣. 1.
h Quod *Agrum Pœnitentiæ*, vel *Villam Consolationis*, aut *Propitiationem Pœnitentis* denotat.
i Unde & *sua Civitas* dicitur *Matth* XI. 1.
k Propriè *Domum Frugum*, vel *cibariorum*, aut *Domum Venatorum*, vel *insidiantium* designans.
l Joh. II. 1. seqq.
m Luc. I. 31. seqq.
n *Adamnanum S. Arcurphum*, *Franscisc. Alcharottum*, *Arandam*, *Dubliulium*, *Stephanum Mantagazam*, *Medinam*, *Jod. Meggezium*, *Joan. Pascham*, *Guil. de Rubriquis*, *Joannem Soarium*, *Joan. Georgium Tibianum*, & *Ludovicum Tschudisium*.

BUNONIS.

ξ g *Cana* hæc haud longè à Nazareth versus Septentrionem, ad latus montis *Carmel* sita alumnos habuit *Simonem Cananiten* Apostolum, & *Nathanaëlem*. Hic aquam in vinum mutavit *Servator* *o*, & postea absens regii cujusdam filium, qui in urbe Capernaum animam agebat, verbo sanavit *p*.

• h *Eleutherus* fl. in Ituræa, Libano monte editus, Galilæam gentium perluens inter Tyrum & Sareptam in Mare abiit Mediterraneum. Testudinum magnam vim in hunc fluvium certo anni tempore ascendere è mari Phœnicio Plinius *q* auctor est. Eundem fluvium [i] *Sabbathium* illum nonnulli volunt, quod per sex tantùm dies fluat; at septimo, id est; singulis Sabathis deficiat ac fluere cesset. *Plin.* l. 31. c. 2. *Isidorus* l. 13. c. 13. *Josephus* de bello Jud. l. 7. c. 24. Eum visum venit Vespasianus. Adrichomius existimat esse amnem illum, qui in Cantico Salomonis *Fons hortorum* appellatur.

HEKELII.

o *Joan* II. 7. seqq.
p Joh. IV. 47. seqq.
q Lib. IX. c. X. p. 154. lin. 42. seq.

REISKII.

2 k Galilæa Hebraïce גליל גלילא à *convolvendo*, quasi κατακυλιςὴν, i. e. *tractu suo convolutam* dixeris, duplex apud Talmudicos habetur עילאה ותחתאה i. e. una *superior*, quam Josephus τὴν ἄνω vocat, alteraque *inferior*, quam Græce τὴν κάτω nominat: Illa Septemtrioni propior ad Syros & Phœnices, hæc Austro vicinior ad Peræam & transjordanicam patet: Illa *cum addito gentium*, quas tangit; hæc *simpliciter & absolute* in sacris extraneisque scriptoribus κατ' ἐξοχὴν Galilæa dicitur, & CHRISTO JESU nomen Galilæi à Nazaretha opido, quin Christianis omnibus Galilæorum scomma inter gentiles addidit. Utraque Tetrachiam

a Ephraim. b Benjamin. c Juda. d Simeon. e Dan. f Aser. g Cana Galilææ. h Eleutherus. i Sabbathius fl. k Galilæa duplex.

flumen, & *Pelusium* opidum Ægypti mari Interno objacet. At postea Phœnices termini consignati sunt duo amnes, à Meridie *Cherseus*, à Septentrione *Eleutherus*. Hæc igitur sacris scriptoribus in duas dividitur partes; π *Galilæam* Superiorem sive Gentium, quæ est inter *Chersei* fluminis ostia & Antilibanum montem; & ϱ *Syrophœnicen* inter Antilibanum & Libanum. Urbes in universa Phœnice claræ in litore σ *Ptolemais*, antè *Ace* dicta, sacris literis *Acon*: τ *Tyrus* quondam insula, postea verò Alexandri oppugnantis operibus continens facta; *Zor* dicitur in sacris Scriptis; & nunc *Sur* incolis: olim portu clara, urbibus genitis in Africa *Lepti*, *Utica*, & illa Romani imperii æmula *Carthagine*, etiam *Ga-*

Galilæa superior. Syrophœnice. Ptolemais. Tyrus. Zor.

chiam aliquandiu sub Herodibus; post hac Præsidialem, ultimo Consularem provinciam continuit. [a] Nam Palæstina sub Impp. Romanis triplex in Diœcesi Orientis fuit: *Prima* nempe Consularis, cujus caput Cæsarea post Hierosolymæ ruinas; *secunda* Præsidialis, & *tertia* æque Præsidialis, quam *Salutarem* alio dixerunt nomine. Plura ex Lightfooto de moribus & dialecto pete; Si lubet, adde nostram de Lingua vernacula JESU CHRISTI Differt. Libro de imaginibus CHRISTI subjunctam.

BUNONIS.

π [b] *Galilæa Gentium* sive *Superior* erat extra Eleutherum, intra eundem fluvium & Ieptaël, sive tribum Zabulon.

ϱ In *Syrophœnicia* erat [c] *Campus Libani*, in quo *D. Georgius* fertur occiso Dracone filiam Regis virginem liberavisse. Per eam regionem fl. [d] *Adonis* decurrit.

σ [e] *Ptolemais* ab Ægyptio quondam Rege nomen adepta, hodieque *Accon* nominatur, quondam *Claudii Cæsaris* colonia; assignata quidem in distributione terræ fuerat tribui *Aser*: Verùm quod urbs munitissima foret, & cives bellicosi, ab Israëlitis occupari non potuit. [f] *Jonathan*, Judæ frater à *Tryphone* in hanc civitatem invitatus dolo capitur, ibidemque occiditur. Posteà variâ hæc urbs fortunâ usa, modò Christianis paruit, modò Saracenis, à quibus penitus excisa, attamen restaurata est. Duobus ab urbe stadiis præterlabitur fluviolus [g] *Beleus*, seu *Belus*; cui propè erat [h] *sepulchrum Memnonis*; ibidemque vallis *vitream* emittens *arenam*: quam quum exhauserint multæ naves pariter accedentes; locus idem rursus impletur. Mons qui [i] *Scala Tyriorum* dicitur, ad Septentrionem centum stadiis est ab urbe; neque longè ampliùs [k] *mons Saron*, vineis præstans. *Josephus*, *Plinius*.

τ [l] *Tyrus* urbs durissimæ rupi imposita, undique fluctibus marinis alluebatur, unde munitissima, & opulentissimum erat emporium. *Hiramus* Rex Tyri erat, qui Salomonem in exstruendo templo adjuvit. Expugnata hæc urbs fuit primùm à *Nabuchodonosore* Chaldæorum Rege, ac deinde ab *Alexandro M.* r *Tyria purpura* in pretio erat. Ipsi Tyrii re navali præstantes, armorum peritiâ excellebant, adeoque tribus Aser nec hos potuit expellere habitatores. *Paulum Apostolum* inde Hierosolymam abeuntem fideles Tyrii cum uxoribus & liberis prosequuti sunt ad litus usque; ac posteà mirâ constantiâ Christianam defenderunt fidem; donec à Saracenis demum capta est urbs, qui eam hodie tenent. Tyrus s patria fuit *Porphyrii* Philosophi, item *Maximi* Philosophi Platonici, & *Ulpiani* JCti. XXX. stadiis à Tyro aberat *Tyrus Antiqua*, Ortum versus, [m] *Palæotyrus* t etiam appellata. Inter utramque erumpunt *fontes*, quorum maximus [n] *Aquarum viventium* dicitur *puteus*.

HEKELII.

r Vid. Q. *Curtii* Lib. IV. c. IV. §. 12. seqq.

s Quam *Curtius* loc. cit. c. II. §. 2. & claritate, & magnitudine ante omnes Urbes *Syriæ Phœnicesque* memorabilem vocat.

t Testante denuò *Curtiô* loc. cit. §. 4.

BUNO-

a Palæstina triplex. b Galilæa. Gentium. c Campus Libani. d Adonis fl. e Ptolemais. f Jonathan occisus. g Beleus fl. h Memnonis sepulchrum. i Scala Tyriorum mons. k Saron mons. l Tyrus. m Palæotyrus seu Tyrus antiqua. n Aquarum viventium fons.

Gadibus extra orbem conditis. Poſtea verò omnis ejus nobilitas conchylio atque purpura conſtitit. Sequitur ν *Sarepta*, Eliæ Prophetæ hoſpitio nota. Dein diu opulenta φ *Sidon*; antequam à Perſis caperetur, maritimarum maxima; artifex vitri; Thebarumque Bœotiarum parens. χ *Berytus*, quæ & *Felix Julia*, nunc etiam clara *Baruto*; ψ *Byblus*, ω *Botrys* & α *Aradus*. Inter hanc & Botryn β *Tripolis*, quam Tyrii, Sidonii & Aradii conditores obtinuerunt: dicta ex numero trium opidûm, ſingulis inter ſe ſtadiis diſtantium. Intus γ *Antaradus*, δ *Palæobyblus*, ε *Marathus*. Mons nobilis ζ *Libanus*, à tergo Sidonis orſus M. D. ſtad. in

Sarepta. Sidon. Berytus ſeu Felix Julia. Byblus. Botrys. Aradus. Tripolis. Antaradus. Palæobyblus. Marathus. Libanus Mons.

BUNONIS.

ν *Sarepta*, Hebræis *Sarphat*, inter Tyrum & Sidonem interjecta erat. Magnam olim atque ſplendidam fuiſſe urbem, ex ruinarum reliquiis colligitur. Vino generoſo etiam fuit nobilis Sarepta.

φ [a] *Sidon* à Tyro ducentis abeſt ſtadiis, urbs ν pervetuſta; quæ à *Sidone* primogenito Chanaan originem & appellationem habet, ipſi Tyro pleriſque rebus ſimilis x.

χ [b] *Berytus* ſupra Sidonem ad idem eſt mare; adeòque inter Byblum ad Septentrionem & Sidonem ad Meridiem.

ψ [c] *Byblus* hodie *Gibeletto* in eodem litore inter Berytum & Tripolin eſt *y*.

ω [d] *Botrys* vel *Botrus*, hodie *Vadro*, aliis *Botrun*, item *Elpatron*, aut *Beteron*, inter Tripolin & Byblum ponitur.

α [e] *Aradus* XII. mill. paſſ. à Tripoli verſus Septentrionem eſt, hodie vulgò *Laraca*: in tabulis itin. *Ortoſiæ*. At ſecundum Ptolemæum *Aradus* minuta inſula ante oſtium Eleutheri fl. Strabo tamen eam XX. ſtadiis abeſſe à terra dicit. *Eſt autem Aradus ſaxum* z *à mari circumfuſum*, inquit ille *a*, *VII. ferè ſtadiorum ambitum habens, habitationibus plenum: tanta hominum multitudine ad hoc uſque tempus, ut domus inhabitent multis faſtigiis b aptas c*. A Sidoniis exulibus creditur condita.

β [f] *Tripolis*, ut *Strabo* ait, à re ipſâ accepit nomen, quòd condita à tribus urbibus Tyro, Sidone, & Arado. At *Pomponius* & *Diodorus* cum Auctore noſtro ita dictam urbem tradunt, quod tria eo loco fuerint opida diſtincta. Hic circiter [g] *Macras* campus fuit, in quo mortuus viſus eſt Serpens, jugeri longitudine, craſſitudine tanta, ut equites ex utraque parte exiſtentes alter alterum videre nequiret, rictu eo, qui hominem equo inſidentem reciperet, exuviarumque ſquamam quamlibet clypeo majorem. *Strabo*.

γ [h] *Antaradus* nonnullis hodie *Tortoſa* urbs maritima eſt: Si verò urbs mediterranea eſt, alia illa fuerit à Tortoſa.

δ [i] *Palæobyblus* à Beritho VII. & à Byblo XII. mill. paſſ. abfuit, in Tab. itin. legitur Balbyblos.

ε [k] *Marathus* à Tripoli verſus Septentrionem eſt.

ζ [l] *Libanus mons* Phœniciæ celeberrimus; Cedris aliiſque arboribus olim decorus, herbis ſalutaribus ac fragrantiſſimis ſparſus, marmoribus candidiſſimus ſuffultus, multas accolis conciliat utilitates. Hinc lapides & ligna ad ſtructuram templi aliorumque operum petita. Victimæ etiam in templo immolandæ magna ex parte in vallibus Libani ſaginabantur. Thuris etiam optimi magnam olim gignebat copiam; unde & pro *thure Libanus* uſurpatur. Oriuntur ex illo flumina, *Jordan*, *Chryſorrhoas*; *Eleutherus*, *Lycus*, *Adonis*. Montis illius hodiernam faciem, incolarumque conditionem pluribus deſcribit, qui ipſe hæc loca vidit & ſcrutatus eſt *D. Rauwolf*.

HEKELII.

ν In Termino *Judæ*.

x Hæc ſorte ducta, Tribui *Aſer* obvenit.

y Meminit ejus *Curtius* Lib. IV. c. I. §. 15.

z Seu Petra quædam.

a Lib. XVI. *Geogr.* p. 525. Tom. II. Oper.

b Seu tabulatis.

c Alii ſcribunt *Aratus*, uti ex Verſu iſtô *Avieni* eſt videre, qui ita ſonat: *Læta dehinc* Aratos Phœnicum *præjacet oram*.

a Sidon. b Berytus. c Byblus. d Botrys. e Aradus inſ. f Tripolis. g Macras campus h Antaradus. i Palæobyblus. k Marathus. l Libanus mons.

in Cœlesyriam usque porrigitur. Huic par interjacente valle, mons adversus [ח] *Antilibanus* obtenditur, quondam muro conjunctus. In ea parte Phœnices, quæ *Galilæa Gentium* vocatur, mons est celebris [ט] *Carmelus*, & opidum in eo eodem nomine, quondam [י] *Ecbatana* dictum. Cæterum ipsa gens Phœnicum solers hominum genus, & ad belli pacisque munia eximium. Literas & literarum operas, aliasque etiam artes, maria navibus adire, classe confligere, imperitare gentibus, regnum prælium-que commenti. [3]

Mons Carmelus. Ecbatana.

CAP.

BUNONIS.

[ח] Libano obtenditur [a] *Antilibanus*, quondam muro illi conjunctus. Inter hos montes concludit Strabo *Cœlesyriam*, & spatium ejus indicat. *Duo*, inquit, *sunt montes, qui Syriam cavam includunt, æqualibus ferè inter se spatiis dissiti, Libanus & Antilibanus, paullo supra mare incipientes: Libanus prope Tripolim & Dei faciem; Antilibanus prope mare Sidonium, desinunt autem ad Arabiæ montes, qui sunt ultra Damascum, & eos, qui ibi* Trachonitæ *dicuntur, in alios quosdam montes, qui glebosos & fructiferos habent colles. In medio concavitatem planam relinquunt, cujus latitudo ad mare est stadiorum 200. longitudo à mari in mediterranea dupla.* In hos montes [b] *Orontes* fl. labitur.

[ט] [c] *Carmelus* mons nobilis, in quo *Elias* Propheta Baalis cultores miraculo vicit, & ad torrentem *Cison* mactavit. Est tamen in tribu Juda quoque *Carmelus mons*; ubi habitavit *Nabal*.

[י] In Carmelo opidum fuit ejusdem nominis, quondam [d] *Ecbatana* dictum *d*. Atque hæc forte *Ecbatana* illa est, ad quam obiit *Cambyses* Rex; qui Ecbatanam Mediæ prius intellexerat, ab Oraculo monitus, fore, ut moreretur ad Ecbatanam. *Herod. l.* 3. Cæterùm in eadem Syrophœnicia erat [e] *Cana Major*, *Syrophœnissæ* illius patria, cujus filiam à dæmonio obsessam liberavit Servator.

HEKELII.

d Vid. *Plinii.* Lib. V. H.N. c. XIX. p. 73. lin. 5. seq.

REISKII.

3 [f] Ultimæ Phœnicum origines quin ad Chanaänem pertineant, vix dubitatur, ad quem proximæ pertingant, huc dubitatum inter doctos video. Bochartus tàmen illam aut sustulit aut comminuit dubitationem, ac luculentius Lib. I. Chan. cap. 1. ostendit, Phœnices ortum & nomen suum *ab Anako desumsisse*, dicique voluisse duobus Hebraïcis vocabulis בני ענק *Bene Anak*, i. e. *filios Anaki*, seu gentem ex hujus posteris oriundam. Nec Viro doctissimo rationes desunt, tum ab analogia Grammatica, tum ab antiquitatibus Punicis, in quibus multa veterum Anakæorum vestigia commonstrat. [g] Duplex autem Phœnicia fuit; una *maritima* seu *exterior*, ad mare Syriacum sita, & altera *mediterranea* sive *interior*, Damasco ac Libano vicina, sacrisque scriptoribus Aram-Dammesek dicta: Illam Notitia Imp. Romani *primam* Phœniciam & Consularem, hanc vero *secundam* & Præsidialem provinciam facit. [h] Syrophœnicia vero quin secundæ aut interioris pars fuerit, nullus dubito neque ab hac illam arbitror sejungendam, licet Lightfooto aliter videatur. Interim Bochartus colonias Phœnicum per mare mediterraneum, & in omnibus huic vicinis regionibus, ac insulis remotioribus dispersas explicat, multasque gentium origines, si quidem non ubique certas, tamen probabiles, ingeniosas & doctissimas docet.

a Antilibanus. b Orontes fl. c Carmelus mons. d Ecbatana. e Cana Major f Phœnices unde orti. g Phœnicia duplex. h SyroPhœnicia.

CAP. XXII.

Antiochene, Comagene & Cœlesyria.

ANTIOCHENE.

I.

[α] A*Ntiochene*, quæ sequitur Phœnicen, caput est ipsa [β] *Antiochia*, cognomento *Epidaphnes*, urbs celeberrima, Syriam regentium sedes. Inde non minori fama [γ] *Apamia*, [δ] *Laodicea*, & [ε] *Seleucia* cognomine *Pieria*: unde ipsa regio *Tetrapolis* dicta fuit, Seleucis. Tetrapolis. seu Antiochene. Epidaphnes. Antiochia. Theopolis seu Seleucis.

BUNONIS.

α [a] *Antiochene* sive *Seleucia* inter Syrophœniciam, Cœlesyriam, Comagenam & Internum Mare interjacet.

β [b] *Antiochia*, cognomento etiam *Magna* dicta, ab ostiis Orontis fl. remota est, qui urbem illam interluit, Hebræis *Reblatha* vel *Rebla*: Turcis hodie vocatur *Antachio*. Secundum Suidam appellationem nacta est ab *Antiocho*. Hic sedem fixit *Apostolus Petrus*, ac fideles Antiocheni primùm dicti sunt *Christiani*. Synodus *a* ibidem habita *Paulum Samosatenum* damnavit *b*. Constabat Antiochia ex quatuor contiguis urbibus, quarum quælibet suo muro cingebatur. *Daphnes* lucus omnium amœnissimus in ejus erat suburbio, cujus nullam arborem exscindere vel distrahere licebat. *l.* 1. *&* 2. C. *de cupr. ex luc. Daph. non exc.* Eam urbem hostili incendio exustam Justinianus restituit, vocavitque *Theopolin*, *Templa Antiochena* contrarium ab aliis olim habebant situm; altaria enim non spectabant Orientem, sed Occidentem: *Socrates*. Erat & hîc *Paradisus* sive hortus amœnus ad Libanum.

γ [c] *Apamia* ad eundem Orontem fl. à Seleuco Rege condita, ac de sororis nomine dicta, hodie vulgò vocatur *Damant*.

δ [d] *Laodicea* in litore maris fuit, ab Orontis ostio paullum remota. Ejus urbis Episcopus fuit *Apollinaris*, qui plerosque libros Biblicos Græco carmine Heroïco reddidit *c*.

ε [e] *Seleucia*, etiam *Coche* dicta, haud longè fuit ab Orontis ostio.

HEKELII.

a I. Juxta *Aistedium* Ann. CHR. CCLIX.

b Et Patronos *Novatiani Schismatis*; II. & III. verò circ. Ann CHR. CCLXIX.

c Est & *Laodicea* non solum urbs *Syriæ*, sed & celebris in *Asiâ* Urbs, *Lyco* Flumini imposita.

REISKII.

1 [f] *Antiochene* nomen ab Antiochia, hæc ab Antiocho, Seleuci Nicanoris patre habuit. Seleucus Nicanor enim regno Syriaco & sexaginta provinciis potitus, sex Antiochias, totidemque Seleucias exstruxit; Illas memoriæ patris, has vero matris perpetuæ dicatas. Hæc autem Antiochia monti Silphio vicina A. M. 3704. condito, ex vico pertenui tantam ad amplitudinem sub Antiochis, Seleuci successoribus, pervenit, ut sedis regiæ ac metropoleos in oriente locum præcipuum teneret. [g] *Commagene* nomen à Commago vico & amne cognomine suscepit, Antiochena longe inferior. Cœlesyria Libano & Antilibano conclusa, valles complectitur 25000. stadiorum latas, & duplo longiores: Hinc Arabes Geographi אליעור *Algaur* cum Nubiense nominant, i. e. *cavam*, Græco nomini convenienter. Fabulas autem olet, quicquid de Adamo heic condito, & *terrestri Paradiso ad Damascum proxime translato* Petrus du Val & plures Geographi memorarunt. Cæterum Notitia Imp. Romani *Syriam primam & secundam* ex ordine provinciarum constituto: Alii ex agro urbium *Cyrestriam*, *Damascenam*, *Zobæam*, *sed Euphratesiam* à fluvio denominant traduntque. [h] Huc sane pertinet *Principatus Christianorum Syriacus in monte Libano*, qui sui juris equidem non est nec absolutus, sed Sultano Turcico vectigalis, Patriarchæ itidem ac Episcopo-

a Antiochene seu Seleucia. b Antiochia seu Theopolis. c Apamia. d Laodicea. e Seleucia.
f Antiochene. g Commagene. h Principatus Christi. Libanon.

fuit, à quatuor urbium dictarum numero; eadem & *Seleucis*. Mons eſt ζ *Caſius*, unde regio *Caſiotis*; & alius η *Pieria*, regioque eodem nomine. Fluvii celebres, *Belus*, *Lycus* & *Adonis*.

COMAGENE.

Comagene. Samoſata. II. Ultima Syriæ eſt ϑ *Comagene*. Caput quondam regni, poſtea provinciæ Romanæ, ι *Samoſata*, Luciano alumno maxime nota.

COELESYRIA.

Cœleſyria. III. *Cœleſyria* à tergo dictarum Syriæ regionum, à Judæa Peræa ad Euphratem uſque protenditur, alterius Syriæ pars, κοίλη Συρια Græcis dicta, id eſt, κ *Cava Syria*. Partes ejus inſigniores ſunt, *Decapolis*, *Tetrarchiæ* & *Palmyrene*. Decapolis. *Decapolis* regio à decem urbium numero dicta fuit. In his fuêre, λ *Damaſcus* caput,

ſcoporum arbitrio conſtrictus: Attamen ſua jurisdictione ac libertate quadam fruitur, neque Baſſis Turcicis ad obſequium tenetur.

BUNONIS.

ζ Suprà Seleuciam *d* eſt mons [a] *Caſius* ſeu *Caſſius*, cujus excelſa altitudo quarta vigilia Orientem per tenebras ſolem aſpicit. Ambitus ad cacumen 19. mill. paſſuum eſt: altitudo per directum 4. *Plinius e.*

η [b] *Pieria*, ad ſinum pertingit Iſſicum, habetque [c] *Alexandriolam* urbem, quæ hodie vulgò *Alexandretta*, vocatur. Ejus nominis urbes XVII. numerant Euſtathius & Stephanus.

ϑ [d] *Comagene*, inter Ciliciam, Cappadociam, Euphratem, Cœleſyriam ac Seleucidem extenditur *f*.

ι [e] *Samoſata* urbs ad Euphratem eſt *Luciani Athei*, & *Pauli Samoſateni* hæretici patria. In eadem Comagena quoque erat [f] *Germanicia*, Neſtorii hæretici patria, ad Amani montis radices poſita.

κ Illa Syriæ pars haud dubiè dicta eſt [g] *Cava*, quod Libani & Antilibani aliorumque montium occupet valles: ad quem modum fauces montium in Græcia ſunt apud Livium nomine *Cœle*.

λ [h] *Damaſcus g* quadraginta milliaribus Hieroſolymis diſtans, olim univerſæ Syriæ caput erat, cujus mœnia alluit [i] *Abana*, fluvius, ac interluit *Pharphar* ſive [k] *Chryſorrhoas*, qui ad mare non pervenit, in plura loca derivatus. Damaſcus verò appellationem habere à *Damaſco Eliezer*, Abrahami famulo, vult Hieronymus. At Joſephus eam conditam affirmat ab *Hus* Semi nepote. In ejus urbis vicinia Sauli impii conatus adverſum fideles divinitus repreſſi ſunt, factusque ex perſecutore Apoſtolus. Hîc *primi noſtri parentes* creati, ſi Burchardo Monacho fides habenda. In campo Damaſci à *Caino Abel* interfectus eſt, adeoque à *ſacco ſanguinis* denominata urbs, ſecundum traditionem Hebræorum apud *Hieron. in c. 27. Ezech.* Quo loco Propheta *vinum* apud Damaſcenos generoſiſſimum provenire innuit, & *lanam* coloris optimi; ſicuti noſtrâ etiam ætate variorum colorum ſerici, goſſypini & byſſini panni, qui noſtris appellantur *Damaſceni*, ad nos afferuntur. Et habet Syria non modò *oves* lanæ præſtantiſſimæ; ſed & peculiare earundem genus, quarum caudæ cubiti habent latitudinem. *Ariſtot. l. 8. Hiſtor. Animal. c. 28. Plin. l. 8. c. 48.*

HEKELII.

d Quam *D. Paulus Apoſtolus* peragravit.

e Lib. V. *Hiſt. Nat.* cap. XXII. pag. 73. lin. 32. ſeqq.

f Hujus Regionis Incolæ *Comageni* ſunt dicti, homines *Haruſpiciæ peritiâ* præ cæteris nobilitati. Conf. *Juvenal.* Satyr. VI. ℣. 548. ſeqq.

g Quam *Julianus* in *Epiſtolis* Jovis *Urbem* & *totius Orientis Oculum* vocavit.

BUNO-

a Caſius mons. b Pieria. c Alexandriola. d Comagene. e Samoſata. f Germanicia. g Cava & Cœleſyria. h Damaſcus. i Abana fl. k Chryſorrhoas, ſeu Parphar fl.

put, μ *Opoton*, ν *Philadelphia*, ξ *Raphana*, ο *Scythopolis* deductis Scythis, antea *Nysa* vocitata, à Liberi sepulta ibi nutrice, π *Gadara*, ϱ *Hippos*, σ *Dios*, τ *Pella*, υ *Gerasa*, φ *Canatha*. Supra Decapolitanam regionem sunt *Tetrarchiæ* numero XVII. regionum instar singulæ, & in regna descriptæ. Insigniores sunt, χ *Trachonitis*; & *Paneas*, in qua Jordanis fontes, & urbs ψ *Cæsarea*,

Tetrarchiæ.

Trachonitis. Paneas seu Cæsarea.

BUNONIS.

μ a *Opoton* ad Chrysorrhoam seu Pharfar fl. erat.

ν b *Philadelphia* *Animana* & *Astarte* prius dicta, Hebræis *Rabath* seu *Rabba*, olim urbs magna ac potens erat Ammonitarum ad torrentem *Jaboc*, unde & *urbs aquarum* in Sacris appellatur *h*. Hanc olim tenuerunt Gigantes, quos ejecêre Ammonitæ, id est, posteri Loth. Tenuit eam urbem postea *Ogus* Rex Basan. Davidis auspiciis eandem obsedit Joab, in eâque oppugnanda periit *Urias* improbè periculis objectus; Expugnatam tandem exscidit David. *Ptolemæus Philadelphus* urbem hanc multo pòst tempore cum regione vicina sibi subjecit; & ab ejus nomine dicta est *Philadelphia i*.

ξ c *Raphana* ferè in Arabiam recedit.

ο d *Scythopolis* erat *Bethsan* urbs, quæ ad Jordanem fuit, ubi is Mare Tiberiadis egressus est.

π e *Gadara* monti imposita, paullo longiùs à Mari Galilææ remota erat, inexpugnabilis propè habita. *Alexander Jannæus* Judæorum Rex eam decem mensibus obsessam demum cepit & destruxit. *Pompejus M.* aliquanto pòst, in gratiam Demetrii liberti sui, cujus hæc patria erat, illam instauravit. Gadarenses fuêre, *Philodemus Epicureus*, *Meleager* & *Menippus*, qui solitus seria jocosè exponere: & *Theodorus Rhetor*.

ϱ f *Hippos*.

σ g *Dios*, Plinio *l.* 5. *c.* 18. vocatur *Hippodion*, ad idem erat litus, *Hippene* quoque dicta, & ejus incolæ *Hippeni*. Et hanc excisam Pompejus restituit.

τ h *Pella* à Gadata erat versus Ortum, à Seleuco Syriæ Rege condita, & de Macedonica urbe, Philippi & Alexandri patria ita appellata, incolas Macedonas habuit plurimos. Alexander Judæorum Rex eam postea exscidit, quam Pompejus restituit, & Judæis ademptam Syris contribuit. Christiani ingruente obsidione Hierosolymorum, divinitus admoniti, huc concesserunt ibique servati sunt.

υ i *Gerasa* Mari Galilææ propinqua in monte posita fuit, optimè munita; expugnata tamen ab *Alexandro* Judæorum Rege, quod *Theodori* tyranni opes in ea forent depositæ. k *Gergesæi* id olim tenuerunt opidum, qui ab *Gergesæo*, filiorum *Chanaan* quinto, ortum suum traxisse perhibentur. Bello Judaico & à Judæis & Romanis graviter attrita est hæc urbs. Ad eam quum Servator hominem dæmoniis liberâsset, illa porcorum gregem in mare dederunt præcipitem *k*.

φ l *Canatha* à Philadelphia in Ortum jacet.

χ m *Trachonitis* etiam appellatur *Terra Gigantum*, & pertingit usque ad Jordanis fontes: in ea erat n *Gessur* urbs regia, quò fugit *Absalom* post commissam cædem in *Ammone* fratre, ibidemque triennium delituit.

ψ o *Cæsarea Philippi* antiquissimis temporibus *Lais* vel *Laisa*, vel etiam *Lesem* appellata est. Deinde à sexcentis viris Daniticæ tribus expugnata, excisa, & restaurata, *Dan* vocata est. Postea quum in Romanorum venisset potestatem, *Paneas* fuit dicta, à fonte, qui eam alluit, & Iturææ ac Trachonitidis metropolis habita. A *Philippo*, Herodis M. filio ornata & aucta, *Cæsarea Philippi* est nominata; aliquanto post & *Neroniana* dicta. Hodie verò ab aliquot seculis appellatur *Velenas*. Ad hanc urbem quum versaretur *Servator*, ex discipulis quæsivit, quemnam homines se dicant esse; ubi *Petrus* omnium nomine præclaram edidit confessionem.

HEKELII.

h Si originationem *Græcanicam* aspicimus, *Fratris*, vel *Fraternitatis* *Amorem* designat.

i Ad hujus Urbis Ecclesiam per *Johannem Euangelistam* etiam *Deus* scribi jussit, sicuti apparet *Apocal.* III. 7. seqq.

k Conf. *Matth.* VIII. 28. *Marc.* V. 2. seqq. & *Luc.* VIII. 27. seqq.

a Opoton. b Philadelphia. c Rhaphana. d Scythopolis. e Gadara f Hippos. g Dios. h Pella. i Gerasa. k Gergesæi. l Canatha. m Trachonitis. n Gessur. o Cæsarea Philippi, olim Lais & Dan. it. Paneas & Velenas.

Philippi. Palmyrene. Palmyra.

sarea, cognomine *Paneæ* seu *Philippi*. Libanum montem ab Oriente tangit *Palmyrene*; cujus caput α *Palmyra*, urbs nobilis situ, vasto undique ambitu arenis includit agros: ac velut terris exempta à rerum natura, privata sorte inter duo Imperia summa, Romanorum Parthorumque, & prima in discordia semper utrimque cura.

Zeugma. Bambyce seu Hierapolis. Chalcis. Cyrrhus. Beroë. Chalybon. Laodicea. Thapsacus.

IV. In reliqua verò Cœlesyria urbes insigniores sunt, α *Zeugma* ad Euphratem, β *Bambyce*, quæ & *Hierapolis*, Syris verò *Magog*, nunc *Alepo*. γ *Chalcis*, cognominata ad Belum, unde regio *Chalcidene* fertilissima Syriæ, & Cyrrhestica δ *Cyrrhus*: ε *Beroë* & ζ *Chalybon*, unde regio Chalybonitis, η *Laodicea* ad Libanum cognominata, & θ *Thapsacus*, in Euphratis ripa.

CPA.

BUNONIS.

α [a] *Palmyra* ab Adriano Imperatore restaurata aliquando *Adrianopolis* dicta est. Palmyrenorum regina aliquamdiu erat [b] *Zenobia*, quæ Græci & Ægyptii sermonis peritissima, ac Latini haud ignara, multa scripsit, ac in iis Historiarum epitomen; ipsa filios suos erudivit, orationes elegantissimas habuit, & galeata recitavit. Demum ab *Aureliano* Imperat. capta, ac in triumpho ducta est; ipsaque Palmyra difficillima obsidione ab Aureliano expugnata.

α [c] *Zeugma* ad Euphratem erat, pons flumini isti *l* impositus, cujus hodie exstant reliquiæ. Contra Zeugma in altera Euphratis ripa *Apamia* urbs erat munitissima, satraparum sedes, ubi solvebantur tributa.

β De *Alepo* diversæ inveniuntur sententiæ; alii enim Hierapolin esse docent: alii *Beroën*, quæ inter Antiochiam & Hierapolin interjacet, esse contendunt, quæ sententia Cedreni & Zonaræ testimonio nititur; alii *Chalybonem* esse putant, vocabuli similitudine inducti, in quibus Postellus, & Rauwolfius sunt. Si verò Alepo tantum trium dierum itinere ab Antiochia recedit in Ortum, quod tradit Bellonius; Hierapolis situs, quippe quæ 154. mill. passuum, si Itinerariis fides, ab Antiochia in Ortum jacet, cum illius distantiâ minimè conveniet.

γ [d] *Chalcis* hodie *Chinserim*, 84. millia passuum in Ortum aberat Antiochiâ; ejus in historiâ Herodis aliquoties meminit Josephus *m*. *Jamblichi* Philosophi *n* patria est.

δ [e] *Cyrrhus* hodie *Carin* vocatur, ac aliis *Quars*.

ε [f] *Beroë* inter Antiochiam & Hierapolin sita erat.

ζ [g] *Chalybon* tridui itinere ab Antiochia distans Postello & Rauwolfio ea est urbs, quæ hodie [h] *Alepo* vocatur, urbs primaria & Satrapæ Turcici sedes, urbs ampla, fossis & mœnibus munitissima.

η [i] *Laodicea* hæc quod ad Libanum montem sita, inde cognomen adepta est.

θ [k] *Thapsacus* seu Thapsacum ad Syriæ & Arabicæ ponitur fines.

HEKELII.

l Ab *Alexandro M.* qui cum Exercitu hoc Flumen transivit.

m Hanc urbem à *Monico Arabe* conditam esse nonnulli scribunt.

n *Platonici*, qui *Porphyrio* præceptore est usus.

a Palmyra. b Zenobia. c Zeugma. d Chalcis. e Cyrrhus f Beroë. g Chalybon. h Alepo. i Laodicea ad Libanum. k Thapsacus.

CAP. XXIII.

Mesopotamia & Babylonia.

I.

INter Euphratem & Tigrim regio à situ dicta est *Mesopotamia*; quasi μέση τῶν ποταμῶν, id est, media inter amnes: pars quondam Assyriorum regni. Nunc *Aliduli* & *Diarbech* partes ejus. Clauditur ab *Occasu* & *Meridie* Euphrate, ab *Ortu* Tigri, à *Septentrione* eodem Tigri & Niphaticis jugis. *Longitudo* ejus est inter α Niphaten montem, qua Comagenæ jungitur, & Seleuciam Parthorum cognominatam ad Tigrim, mill. CLXV. *Latitudo* summa inter dictos amnes milliar. LXX. Regiones in ea suut, *Anthemusia*, *Chalcitis*, *Gauzanitis*, *Acabene*, *Ingine* & *Ancobarites*. Urbes præclaræ β *Edessa*, quæ quondam Antiochia, γ *Nisibis*, ipsa etiam Antiochia antè dicta, δ *Nicephorium*, ε *Labbana*, ζ *Seleucia* ad confluentem Tigris & Euphratis, jam antè dicta, η *Carræ*, Crassi clade nobiles. Montes sunt θ *Masius* & ι *Singaras*. Fluvii in Euphratem defluentes κ *Chaboras* & λ *Saocoras*.

Mesopotamiæ fines & Magnitudo.

Regiones.

Urbes.

Montes Masius & Singaras.

Fluvii.

II. Sde-

BUNONIS.

α a *Niphates* mons a pars Tauri est, inter Armeniam Majorem & Mesopotamiam interjacens, hodie appellatur *Curdo* b.

β b *Edessa* inter Masium montem & Euphratem sita 12. millia passuum à Samosatis recedit, Borchardo nunc dicitur *Rasen*, Hebraicè *Rages*; eaque habetur urbs, quam incoluit *Gabel* Tobiæ debitor. *Caracalla* Imperator in Parthos movens quum Edessâ Carras iter faceret, & equo, ventris purgandi causâ, descendisset, ab Opilio Macrino, præfecto prætorii, occisus est. Dio *l.* 77. Herod. *l.* 4. Spart. in Caracalla.

γ c *Nisibis*, inter Masium montem & Tigrim posita, olim & *Antiochia Mygdonia* dicta est.

δ d *Nicephorium* inter Euphratem & Choboram fluvios interjacet.

ε e *Labbana* urbs à Nisibi versus Austrum, haud longè à Tigri sita erat.

ζ f *Seleucia* hæc Plinio cognominatur *Parthorum*, aliàs etiam *Magna* appellata, contra Ctesiphontem prope Babylonem sita fuit; Euphrates ipsam perluit, & profluenti mox infunditur Tigri.

η g *Carræ*, *Charræ* seu *Carrhæ*, urbs Choboræ fluviolo *Edessæ* & *Euphrati* propinqua, ut *Stephano* videtur, sic dicta est à *Carrâ* flumine Syriæ; Hebræis appellatur *Haran* & *Charan*: unde divino mandato parens Abraham egressus Sichem concessit. *Crassus* à Parthis hìc auro potatus est.

Miserando funere Crassus
Assyrias Latio maculavit sanguine Carrhas
Lucanus *c*.

θ h *Masius* mons Niphati vicinus, Nisibi urbi imminet.

ι i *Singaras* hodie *Sima*, aliis *Atalio* vocatus, ad Tigrim ponitur fluvium.

κ k *Chaboras* ex Masio monte profluens, hodie vulgò vocatus *Chabu*, ac infra *Chaboram* urbem, quam alluit, inter Nicephorium ad Occasum, & Aphphadanam ad Ortum in Euphratem labitur.

λ l *Saocoras* fl. nonnullis hodie vocatur *Hormitz*; aliis verò *Set*.

a Niphates. b Edessa. c Nisibis seu Antiochia. d Nicephorium. e Labbana. f Seleucia Parthorum. g Carræ seu Haran. h Masius m. i Singaras m. k Chaboras fl. l Saocoras fl.

Tigris.

II. Sed de Tigri & Euphrate, nobilissimis Orientis amnibus, hoc loco dixisse, aptissimum fuerit. Oritur Tigris, qui nunc accolis *Tigil*, in Armenia Majore, fonte conspicuo in planitie; qua tardior fluit, *Diglito*, unde concitatur, à celeritate *Tigris* (ita appellant Medi *sagittam*) incipit vocari, transvectus lacum *Arethusam*, occurrente Tauro monte; specu mergitur, subterque lapsus à latere altero ejus erumpit. Alterum deinde transit lacum, qui *Thospites* appellatur, rursusque in cuniculos mersus, post xxv. M. p. redditur. Dein receptis aliis ex Armenia Assyriaque fluminibus, Assyriam Mesopotamiamque disterminat; citraque Seleuciam divisus in duos alveos, altero *Seleuciam*, altero *Ctesiphontem*, petens insulam efficit haud modicam. Ubi remeavêre aquæ, *Pasitigris* appellatur, moxque in lacus Chaldaicos se fundit, inde vasto alveo profusus binis ostiis infertur Mari Persico. μ

Arethusa lacus.

Thospites lacus.

Pasitigris.

Euphrates & Pyxirates & Omira.

III. At Euphrates, qui *Frat* nunc accolis, in Majori itidem Armenia exorsus, initio *Pyxirates* nominatur: ubi Taurum occurrentem irrumpit, *Omira*, & mox, ubi perfregit, *Euphrates* dicitur. Inde læva Mesopotamiam, dextera Syriam, Arabiam, Babyloniamque radens, in plures alveos dispescitur; quorum uno Seleuciam, & Tigrim petit; altero, qui *Regius* dicitur Babylonem permeans, in paludes Chaldaicas distrahitur, transvectusque, quondam suo ore in mare evolvebatur: postea verò ab accolis agros rigantibus præclusus, non nisi per *Tigrim* delatus. Increscit autem & ipse Nili modo, statis diebus, ac Mesopotamiam inundat. 1

B A-

HEKELII.

a A *Nivibus* ita appellatur.

b Quidam *Majoris Armeniæ* Fluvium esse putant, qui ex eôdem Monte defluens in *Tyerim* defertur. Alii etiam *Scythiæ* Fluvium faciunt.

c Lib. 1. v. 104. seq.

BUNONIS.

μ Tigris & Euphratis fl. fontes 1500. stadiis inter se distare ajunt Solinus c. 40. & Eustath. ad Dionys. Raderus.

REISKII.

1 a *Mesopotamia* Græcæ μεσοποταμία regio inter Tigrim Euphratemque media, Latine *interamna* potius quam *medamna* cum Prisciano dicitur: in sacris literis plane ad sensum eundem ארם נהרים *Aram Naharajim*, i. e. *Syria fluviorum* aut fluviis conclusa: Eadem quoque פרן ארם *Paddan Aram*, i. e. culta Mesopotamiæ pars & sativo agro felicior. Duas enim hæc terra partes complectitur: *Unam fertilem* ab Armeniæ montibus ad amnem Chaborem qua patet, *alteramque sterilem* aut incultam à Chabore ad Babylonem. b Urbs hodieque claret *Edessa*, sed mutato in *Oufram* nomine: Ubi adhuc veterem Abgarorum sedem regiam, atrio suisque conclavibus conspicuam ostendunt: Turci Mosqueam Abrahamo sacram, ibique vivarium è fontibus huic proximis collectum, in eoque pisces sanctos jactitant. c Arabibus urbs illa *Roha* dicitur & suo Christianorum veterum templo tanquam miraculo effertur. Vid. Exercit. de Imagine CHRISTI Abgarena.

Bro-

a Mesopotamia duplex. b Edessa. c Roha.

BABYLONIA nunc CALDAR.

IV. Assyriæ Mesopotamiæque pars erat [a] *Babylonia*: postea verò in singularem provinciam descripta. Clauditur à *Septentrione* Euphrate, ab *Ortu* Tigri, à *Meridie* Persico Mari & montibus Arabiæ Desertæ, ab *Occasu* iisdem jugis & Euphrate amne. Regionum illustrissima est [b] *Chaldæa*, deinde *Mardocæa* & *Auchanitis*; quæ autem Tigri & Euphrate tanquam insula includitur, *Mesene* appellatur. Urbium clarissima *Babylon*, Chaldæorum quondam caput, à Semiramide in sedem regni Assyrii condita, nunc in exiguis ruinis exstincta jacet. Secunda ab hac est

Babyloniæ. nunc Caldar fines.

Chaldæa. Mardocæa. Auchanitis. Mesene. Babylon.

Brochartus autem fallitur in sua Rasen & Rages, quæ cum Edessa haud congruunt; quia hæc in Mediæ montanis jacuit. Cæteræ adhuc urbes sunt *Merdin*, *Carasera*, *Nesbin*, quæ Nisibus vetus nunc pagum exiguum refert. Historia Tigridis Euphratisque geographica si desideretur, illam ex arundinibus, conjunctione, cataractis, observatisque aliis Becmannus dabit cap. III. §. 16.

BUNONIS.

[a] a *Babylonia* appellationem consequuta est ab ipsa urbe Babylone. Hebræis terra ista vocatur *Sennaar*, seu *Sinear*. At Josephus terram *Sennaar* partem facit Babyloniæ: Sicuti aliam Babyloniæ partem constituunt Chaldæam Ptolemæus & Strabo.

[b] b *Chaldæa* illa Babyloniæ pars est, quæ in Meridiem extenditur, Arabiamque attingit, & Sinum Persicum: in qua *Urchoa*. Tres Babylonis memorantur conditores, *Nimrodus* Gen. 10. 10. quod initium regni ejus fuerit Babylon; quæ eadem à confusione linguarum nominatur cap. 11. *Semiramis* Babylonem condidisse scribitur ab Herodoto *l.* 1. Diodoro *l.* 2. Strabone *l.* 16. Mela *l.* 1 Justin. *l.* 1. *Solino.* d *Nabuchodonosor* gloriatur, se magnam illam Babylonem ædificasse, Dan. c. 4. sed à *Nimrodo* urbs illa fuit fundata; à *Semiramide* aucta & amplificata, murisque cincta; & à *Nabuchodonosore* restaurata. Arcem ejus à *Belo* conditam refert Ammian. 23. Turrim illam immensam à gigantibus ædificatam refert Eusebius. Babylonis urbis mentionem faciunt, eamque describunt præter *Mosen* Gen. 10. & 11. *Herodotus lib.* 1. *Berosus* apud Josephum l. Ant. 10. & *Eusebium*, *Diodorus Sicul. l.* 2. *Strabo l.* 16. *Dionysius* Perieg. *Eustathius*. *Josephus* contra Apion. *lib.* 1. & Antiq. Jud. *l.* 1. *Plinius lib.* 6. *c.* 26. *Philostratus Appollon.* 1. *Justinus.* 1. *Orosius l.* 2. *Tzetzes* Chiliad. 9. *Zonaras* tom. 1. *Cedrenus &* *Pererius* ad XI. Genes. copiosè de illa agit urbe. Pulchritudinem ejus laudat *Curtius l.* 5. *c.* 1. *D. Hieron.* ad Jes. *cap.* 14. describit templa marmorea, aureas statuas, plateas lapidibus auroque refulgentes, & multa alia, quæ pœne fidem excedere videntur. Pluribus urbis magnificentiam depingit *Philostratus Apollon. I.* Eam in circuitu plus quàm duodecim milliaria Germanica complexam fuisse discimus ex Strabone; unde Aristoteli *provincia* appellata est; quippe quæ tantæ fuit amplitudinis, ut, quum tertium jam diem esset capta, pars ejus id tamen non sentiret. Sed ab eximio illo splendore suo adeo dejecta est, ut, quo loco illa priscis illis temporibus fuerit, vix hodie appareat. *Rauwolfius*, secundo Euphrate fluvio iter faciens dicit, à comitibus suis & Arabibus arenarum cumulos in solitudine quadam ad Euphratem sibi monstratos, qui Babylonem eo fuisse loco affirmarint, eaque ingentis istius urbis esse rudera. Tanta verò memoratur loci sterilitas, ut Arabes nulla illic figant tentoria; id quod *Jesaias Propheta c.* 13. prædixerat. Hodie ad Tigrim est c *Bagdad* urbs, quæ vulgò habetur *Babylon.* Verùm *Bagdad* illa ad Tigrim jacet: & Babylon fuit ad Euphratem; quæ loca sunt multum inter se diversa. Credunt Persæ ex Babylone destructa exstitisse Bagdad, quo loco frequentes tum fuerint horti, id quod ex nomine *Bag*, quod hortum significat, colligunt; ac loci amœnitate homines inductos, ut novam ibidem exstruerent urbem. *Olearius.*

HEKELII.

d In *Polyhist.* c. LXX. p. 142.

a Babylonia. b Chaldæa. c Bagdad.

Urchoa. Borſippa. Teredon.

eſt ◦ *Urchoa*, quæ *Ur* Chaldæorum in ſacris ſcriptis. Dein ϖ *Borſippa* ad paludes: & ϱ *Teredon* nobiliſſimus inter Tigris oſtia vicus. 2

BUNONIS.

• a *Urchoa* ſive *Ur* Abrahami patria in Chaldæa erat.

ϖ b *Borſippa* eſt *Borſita* Ptolemæo. *Urbs hæc*, e inquit Strabo, *Dianæ & Appollini ſacra, in ea maximum linificium eſt, & maxima veſpertilionum multitudo, qui longè majores ſunt, quàm in cæteris locis: capiuntur ad cibum, & ſale condiuntur.*

ϱ c *Teredon*, hodie *Balſara* urbs clara eſt, & Satrapæ ſedes.

HEKELII.

e Lib. XVI. *Geogr.* p. 501. Tom. II. Oper.

REISKII.

2 d Babylonia Gr. Βαβυλωνία ἐκ τῆς βαβυλῶνος à Babylone: Hæc autem ex Hebræo nomine בבל *Babel* per ſyncopen pro בלבל Balbel, i. e. e *ab linguarum confuſione*: Quæ ſub conditu hujus urbis turrisque contigit, vel per *inſpirationem novorum idiomatum à Deo factam*, vel per *omnimodam Linguæ prioris Hebraicæ oblivionem*, ut huic ſenſim diſperſos inter homines nova ſucceſſerit. f *Babylon autem alia vetus fuit*, urbs mœnibus, foſſis, turribus, templis & duabus arcibus ſtupenda, Bocharto copioſiſſime deſcripta; & *alia nova* ſupereſt æquivoce tantum dicta. Ex Babylone veteri adhuc monſtrantur rudera quæ collem referunt, & 3000. paſſus ambitu, ſed intus terram è cæmento piceqne conflatam duriſſimam comprehendunt: Arabes tamen heic Phari cujusdam reliquias putant ſuperſtites, & Agarcouf nominant. Urbs nova *Bagdad ab Eremita*, qui locum incoluit, Bagdado dicta, & à Chalifa XXIII. Abujaáfar al Manſur A. C. 762. condita, modo Perſis, modo Turcis paruit An. 1638. ab Amurathe capta. g De *Paradiſo* addimus, eum commodiſſime inter Euphraten Tigrin horumque alveos, & in auſtralibus vel Meſopotamiæ vel Babyloniæ partibus collocari. Nam (1) Moſaica fluviorum deſcriptio (2) ſitus Edenis Orienti proximus (3) concurſus fluminum & per alveos diviſio (4) Terra Chus & Hevila, i. e. Arabia felix, & tractus mari Perſico vicinus (5) prima hominum ſedes, & coloniæ ab ea deductæ prorſus congruunt. Confer Bochartum in Phaleg. Spanhemium in Geograp. Introd. & Chronicon Dreſchler. Saracen. Tavernier. Lib. II. cap. 7.

a Urchoa. b Borſippa. c Teredon. d Babylonia. e Linguarum confuſio. f Babylon duplex. g Paradiſus ubi ſitus fuerit?

CAP. XXIV.

Arabia.

I.

Arabia.

ULtima Aſiæ proximaque Africæ eſt *Arabia*, terrarum nulli poſtferenda, amplitudine ſpatioſiſſima. Quippe ultra proprios etiam fines, & Euphratem in Meſopotamiam ad Amanum uſque ad Niphatem montes, multas Arabum gentes Tigranes magnus deduxit. Hinc Plinio *magna Meſopotamiæ pars Arabia* dicitur. Quin & alia haud exigua Arabum pars fuit in Africa ſub Ægypto, totum illud Sinus Arabici latus cingentes; de quibus poſtea in ipſa Africa. 1

II. At

REISKII.

1 a Arabiam nomen ab Arabibus, Arabes à nigrore, ac Syriaco quidem vocabulo inveniſſe, Viri doctiſſimi volunt, Arabs enim ערבי *Arabi* ערב *Ereb veſper* עורב *oreb*, *corvus* ejuſdem ſunt originis: Arabes Homero etiam ἐρεμβενοὶ dicti tanquam ἐρεβενοὶ, h. e. *nigri*; ſic apud Stephanum & auctorem Etymologici magni legitur:

a Arabia

II. At propriæ Arabiæ fines fuêre ab *Ortu* montium juga, quibus à Babylonia discernitur, & mare Persicum; à *Meridie* mare Rubrum, ab *Occasu* Arabicus Sinus & Isthmus, qui est inter hunc sinum & mare Ægyptiacum, à *Septentrione* clauditur Palæstina, Cœlesyriaque & Euphrate. [Arabiæ fines.] *Longitudo* ejus summa est à mari Ægyptio ad fauces usque Persici Sinus & Corodamum promont. mill. German. CCCCL. [Magnitudo.] *Latitudo* maxima inter geminas, hinc Persici, illinc Arabici, sinuum fauces CCCXL. minima circa mediam peninsulæ partem milliar. CLXXX. Dividitur in *Petræam*, *Desertam*, atque *Felicem*. [Divisio.] [α]

PETRÆA.

III. [β] *Petræa* clauditur ab *Occasu*, intimo Sinu Rubri maris & Ægypto; à *Septentrione* Palæstina & Cœlesyria; ab *Ortu* Arabia [Petrææ fines.]

gitur: Omnes enim *statura despicabili parva*, *colore inter nigrum fulvumque medio communiter notantur* Plin. Hinc קדרים *Kedurim*, i. e. Kedureni â nigrore in sacris literis dicuntur. Primam vero genti originem Bochartus duplicem vindicavit; Unam ab Joctane Semi filio, quoad Arabiæ felicis incolas; Alteram â Chuso Chami filio quoad Saracenos cæterosque Arabes. [a] *Saraceni* enim nec ab Sara, nec ab Hagare hujus famula, sed verbo Arabico שרק hujusque participio appellantur, quasi *latrocinantes* aut rapinæ deditos vocaris. Hinc *Nomades* Græce νομάδες ἀπὸ τῶν νομῶν, i. e. *pascuis campestribus*, in quæ dispersi: *Scenitæ* itidem ἀπὸ τῶν σκηνῶν, i. e. *tentoriis*, in quibus vivunt: Sin hunc ortum ipsi refugiant, tum ab situ orientali hæc denominatio desumi potest, quam Pocockius desumsit. De Saba Arabice al Jeman, [b] Sabæorum gentibus, regno vetusto, & quandoque gynæcocratico Bochartus optime commentatur, & reginam ex eo Arabicam deducit, quæ Salomonem regem convenisse legitur. Facessat hinc procul ex Arabibus fabulosa *Pygmæorum* natio, quam auctores alii terræ huic adferunt. De singularibus naturæ donis, desertis horridis & Israëlitarum difficillimo per illa itinere, item religiosis Turcarum ad Meccam Medinamque peregrinationibus non dicam, sed citabo unum Dreschleri Chronicon Saracenicum & nostra huic addita supplementa. [c] *Phylarchæ* Arabum aut Principes adhuc supersunt, iique non Bassis, Sed Sultano subditi & vectigales: Qui plures equidem in Arabia recensentur, unus tamen inter omnes eminet princeps *Noremguæ*, minoris in Arabia felici provinciæ, qui Mascateam urbem, quam illa per diu tenuerat, nationi Portugallicæ ademit: Cæteros lubens omitto.

BUNONIS

α De Arabibus in genere ita Plinius l. 6. c. 28. *Arabes mitrati degunt, aut intenso crine: barba abraditur; præterquam in superiori labro. Aliis & hæc intonsa; mirumque dictu, ex innumeris populis pars æqua in commerciis aut latrociniis degit: in universum gentes ditissimæ; ut apud quas maximæ opes Romanorum Parthorumque subsistant, vendentibus, quæ è mari aut silvis capiunt, nihilque invicem redimentibus.* Non enim aliena emunt [d] Arabes, vendunt sua, quod etiam Solinus *a* tradit.

β [e] *Petræa Arabia* majorem sui partem sterilis est, torrida sole, siticulosa & arenosa; ita ut ventus subito exortus magnos montes & acervos arenarum convehat, & arenis obruat quicquid corripit, infesta præterea latronibus & prædonibus, adeo ut mercatores etiam, nisi turmatim, illam terram non transeant. In ea Arabiæ parte *Populus Israëliticus* per 40. annos exsulavit: & *Joseph* cum *Maria* virgine & puero *Jesu* per hanc Arabiam in Ægyptum profecti sunt. Ejusdem Arabiæ Rex erat *Areta*, de quo Josephus.

HEKELII.

a In *Polyh*. Cap. XLVI. p. 100. lin 13.

BUNO-

a Saraceni. b Regina Sabæ. c Phylarchæ Arabum. d Arabiæ. e Arabia Petræa.

bia Deserta; à *Meridie* montium perpetuis jugis, quibus à Feli-
Petra urbs. ce separatur. Dicta *Petræa*, à γ *Petra* capite suo, urbe celeberrima, δ *Nabathæorum* gente incolente. Reliquæ urbes insignes
Medava. Bostra. Casius m. Pompeii M. tumulus. sunt, ε *Medava* & ζ *Bostra*. Mons est nobilis η *Casius*, cum delubro *Jovis Casii*, & haud procul *Pompeii Magni tumulus*.

DESERTA.

Arabiæ Desertæ fines. IV. *Deserta* Arabia, quæ nunc *Arden*, clauditur ab *Occidente* Petræa & Cœlesyria, à *Septentrione* Euphrate, ab *Ortu* montibus, quibus à Babylonia submovetur; à *Meridie* itidem montibus, quibus à Felice disterminatur. Plana equidem maxima ex
Nomades. Scenitæ. parte; at sterilis, ideoque deserta. Populi illustriores θ *Nomades* & ι *Scenitæ*; hi ultra Euphratem in Mesopotamiam protensi, iidemque in Felicem.

FELIX.

Arabia Felix. V. *Felix*, quæ nunc *Ayaman*. Ipsa Peninsula Arabia, inter duo

BUNONIS.

γ a *Petra* hæc hodie *Arach*, olim etiam *Petra Deserti* dicta, non longe distabat ab eo maris mortui litore, quod Ortum respicit. Fuit olim arx munita & urbs Moabitarum vetustissima, in monte posita: Græcis dicta est *Petra*; Hebræis *Sela*, & quondam *Arce*, *Arecen* aut *Arecen*: postea *Recem* & *Receme*. Arabiæ Reges in ea aulam & palatium habebant, itaque Arabia illa nomen inde traxit. Israëlitæ urbem istam expugnârunt, capto etiam Rege *Recem*: Num. 31. *Amasias* quoque Rex Judæ eandem cepit. *Areta* Arabum Rex hîc sedem habens à Scauro oppugnatus est. Postea *Balduinus* Hierosolymorum Rex Christianus eam urbem auxit & ornavit. Ex ea *Ruth*, Hieronymo judice, fuit oriunda.

δ b *Nabathæi* ita dicti à *Nabajoth* filio Ismaëlis natu maximo, qui cum undecim fratribus omnem terram ab Euphrate ad mare Rubrum usque positam tenuerunt, *Nabathæam* nominantes provinciam. *Josephus Ant.* l. 1. c. 21. Nabathæorum regio inops frugum, & plena pecorum fuisse scribitur. Ipsa gens, secundum Strabonem, fuit continens, rei conservandæ & parandæ intenta. Mortuos verò irreverenter tractârunt Nabathæi, eosque, ac ipsos Reges quoque, in sterquiliniis defoderunt. Urbs illorum nominatur c *Nabatha*.

ε d *Medava* seu *Medaba* hodie *Medavon* & *Medbach* in finibus Moabitarum est..

ζ e *Bostra*, hodie *Bosra* & *Bussereth*, Philippi Imperatoris patria; ex eo *Philippopolis*, Zonara teste, dicta est.

η f *Casius mons* ad Ægypti fines est, haud longè ab *Ostracina* urbe maritima; ibidemque g *Casiotis regio*. Cæterum *Casiotæ* vafri & versuti habiti sunt; unde proverbium *b* natum: *Casioticus c nodus*, apud Suidam.

θ h *Nomades* certas sedes non habent; sed cum pecoribus suis alia subinde quærunt pascua: ita & nostra ætate istos vivere testatur *Rauwolfius*: ac Regis sui amantissimos esse, qui admodum solicitè, ubinam ipsorum degat Rex, quoniam & ille haud diu uno in loco subsistat, ex iter facientibus soleant quærere.

ι i *Scenitæ* à Scenis dicti, quòd sub tentoriis habitant, domibus carentes. Ipsa autem tentoria cilicia sunt; ita nuncupant velamenta è caprarum pilis texta. Præterea carnibus suillis prorsus abstinent. Sanè hoc animalis genus eô invectum, moritur ilicô. Solinus c. 46. In hac ipsa Arabia Deserta ponuntur Ophiophagi *d*, à facto ita dicti. *Mela*.

HEKELII.

b Quod ap. *Erasmum* Chil. II. Cent. V. *Adagium* XXXIV. facit.

c S.

a Petra urbs. b Nabathæi. c Nabatha urbs. d Medava seu Medaba. e Bostra. f Casius m. g Casiotis regio. h Nomades. i Scenitæ.

duo maria, Rubrum Persicumque, procurrens, reliquis partibus major est, multoque lætior ac ditior; cinnami ac thuris, aliorumque odorum maximè ferax; unde inclytum ei *Beatæ* cognomen. Fluvii nobiliores duo; ϰ *Betius*, Arabicum, λ *Lar* Persicum, sinus petentes. Populorum hic nomina innumera, at clarissima μ *Saracenorum*, non modò Africam, sed Europam etiam vastantium: ν *Minæorum* & ξ *Sabæorum*, qui soli thus mittunt. Urbes insigniores, ad Arabicum sinum *Badæo* regia, *Pudnopolis*, ο *Muza*. π *Ocelis*: ad Rubrum Mare *Arabia* & ϱ *Cana*: ad Mare Persicum *Gerra*. Intus *Ostama*, *Maraba*, *Sabe*, *Manambis* Regia, σ *Sapphar*; *Sabatha* & *Omanum*.

Betius fl. Lar fl. Saraceni. Minæi. Sabæi. Badeo. Pudnopolis. Muza. Ocelis. Arabia. Cana. Gerra &c.

c *S. Cassioticus.*
d Eodem *Solinò* loc. cit. pag. 100. lin. 17. & *Melâ* Lib. III. c. IX. p. 225. lin 32. seq.

BUNONIS.

ϰ a *Betius* fl. ex Zamete monte, qui & *Zames*, hodieque *Zimas*, vocatur, ortus, in Mare Rubrum devolvitur, appellatur vulgò *Allique aguada.*

λ b *Lar* fl. hodie vulgò *Om* dictus, inter *Sacra Solis* extrema & Capsiram urbem fluit.

μ c *Saraceni* prius dicti sunt *Agareni*; ab *Agar* Abrahami serva: & postea *Ismaëlitæ*. Demum Mahumede auctore voluerunt *Saraceni* appellari, vel à *Sara* uxore Abrahæ; vel à *Saraca* regione, quam Stephanus partem facit Arabiæ.

ν d *Minæi* Atramitis & Sabæis fuerunt proximi, apud oram maris Rubri incolentes: eorum urbs nobilissima fuit e *Carna* seu *Carne*. Strabo lib. 16.

ξ f *Sabæi* eam tenuerunt Arabiæ partem, quæ sinu Persico obvertitur; *Mela* eorumque metropolis est g *Saba*, quam nonnulli *Zibit* esse putant ad sinum Arabicum. Ex ea Arabiæ parte Hierosolymam venit Regina, Salomonis sapientiam exploratura. Quidam tamen *Sabam* hanc in Africæ parte, ipsaque Æthiopiâ ponunt.

ο h *Muza* portus & emporium est, quò appellere solebant navigantes ex Ægypto in Indiam. Hodie vocatur *Mocha*, ad quam cotalliorum rubrorum magna capitur copia.

π i *Ocelis* Rhamusio hodie est *Capo de Celi.*

ϱ k *Cana*, eodem Rhamusio teste, hodie vocatur *Cancacan.*

σ l *Sappharenos* equos commendat Vegetius. Cæterùm in interioribus Arabiæ partibus etiam ponuntur m *Pygmæi*, minutum genus, & quod pro satis frugibus contra grues dimicando defecit. Sunt multa volucrum, multa serpentum genera. De serpentibus memorandi maximè, quos parvos admodum, & veneni præsentis, certo anni tempore ex limo concretarum paludum emergere, in magno examine volantes in Ægyptum tendere, atque in ipso introitu finium ab avibus, quas *Ibidas* appellant, adverso agmine excipi, pugnaque confici traditum est. n *Phœnicem* quoque avem unicam in Arabia ex sistere tradunt *Plinius*, *Solinus*, *Mela*. Hodie verò regna ad Arabiam pertinentia sunt ad mare Indicum o *Tartach*, p *Herith*, & reliquis opulentius *Aden*, cujus caput *Aden* ad *Arcyram* montem, qui Ptolemæo *Cabubara*; emporium Indis, Æthiopibus & Persis frequens. Regno q *Aden* adjacet provincia r *Zibith*, per quam in Arabiam Petræam itur.

a Betius fl. b Lar fl. c Saraceni. d Minæi. e Carna urbs. f Sabæi. g Saba urbs. h Muza. i Ocelis. k Cana. l Sapphara. m Pygmæi. n Phœnix. o Tartach. p Herith. q Aden. r Zibith.

CAP. XXV.

De Turcico Imperio, urbibusque sub eo claris.

I.

HÆ igitur sunt regiones Asiæ, quæ, cum antea sub *Assyriorum*, *Persarum*, *Macedonum*, *Romanorum*, ac suorum quæque

Turcarum imp. Regum Imperiis omnium nobiliſſimæ cenſerentur, *Turcarum* adventu prorſus devaſtatæ, barbarieque poſtrema fœdatæ ſunt. Solent quippe Turcæ capta aliqua urbe, fabricas omnes eminentiores demoliri., mœniaque diruere. Horum autem Imperium Oſmanes. cœpit ſub annum Chriſti cIↃ CCC, *Oſmane* (quem alii *Ottomannum* [a] vocant) primo conditore, tenuis conditionis homine Tattaro, Magni Chami milite; à quo deſcendentes Oſmanidæ regnârunt continua ſerie annos CCCIX. ad uſque Murathem IV. qui nunc Imperio potitur. *Prima ſedes* Imperii fuit in Aſia in Bithyniæ urbe *Pruſa:* hinc in Europam *Adrianopolim* Thraciæ tranſlata; denique *Conſtantinopolim*, ubi etiam nunc conſiſtit. [α] [1]

Urbes. II. Cæterum urbes in tam vaſto Imperio perpaucæ ſunt in Aſia, Damaſcus. memoratu dignæ. Omnium tamen princeps eſt *Damaſcus* Syriæ, magna, dives, ſplendida atque amœna: omni fructuum genere abundans; emporium celeberrimum, præſtantisſimis artificibus refertum; officina armorum bellicorum totius Imperii nobilisſi- Alepum. ma. Sequuntur alia Syriæ emporia clara atque celebria; *Alepum*, vulgo *Alepo*, non inferior *Damaſco* urbs; magna & frequens. Alexandriola. Berytus. Tripolis. Joppe. In littore *Alexandriola*, vulgo *Alexandretta;* Berytus, vulgo *Baruto*, Tripolis Syriæ, vulgo *Tripoli di Soria*, & Joppe, vul-

BUNONIS.

α *Oſmanus* rex factus eſt anno Chriſti 1297. *b* inde ad Murathis ſeu Amurathis IV. initium, quod incidit in annum ſeculi hujus viceſimum tertium, intercedunt anni 336. At à primo illo Oſmani initio ad annum uſque 1678. quem nunc agimus imperium illud jam ſtetit an. 311.

HEKELII.

a Vel *Othmenem.*

b Leg. *Alſtedii* Theſaurus Chronol. Tit. XXIV. p. 226.

REISKII.

1 [a] Gens Turcarum Scythica, fera, inculta, horrida, urbium, artificiorum & ſcientiarum excidio nata, Græcorumque vitiis quam ſua virtute felicior, Europam, Aſiam, Africamque uno nunc dominio coërcet: Tres nempe integras Imperii Romani veteres Diœceſes, *primam Illyrici*, *alteram Orientis*, *Africæque tertiam*, ut unam Italiæ Diœceſin Chriſtianis Principibus reliquerit. [b] Primos natales eosque obſcuriſſimos, ab his denique ulteriores ad dominatum Aſiaticum progreſſus in Cap. XVI. reperies. Unde Othman, homo Turcicus non Tatarus, nec Chami Tatarici miles, ſed paternæ militiæ ductor & [c] Sultanus Aſiaticus dignoſcitur: Ab illo nunc XXI. Imp. præeſt Soliman, Princeps ferme quinquagenarius & diuturno carcere detentus; fratrisque Muhamedis IV. depoſiti, damnatique ad eandem cuſtodiam ſucceſſor. *Periodus vero Imperii hujus millenaria* quadriennio ab hinc effluxit, quæ num fatalem mutationem ſit allatura, dies annique poſtea docebunt. Tota Muhamedis Pſeudoprophetæ Arabis eaque luculenta hiſtoria è Chronico Dreſchleri Saracenico; Urbium vero Turcicarum, quæ adhuc eminent, ordo & numerus è Tavernirio ac Valleo, multiſque Anonymis Scriptoribus; itemque notitia ſepulchri Pſeudoprophetici, & corporis non amplius ſuperſtitis, & tumbæ, quam fingunt, penſilis hinc peti poteſt.

BUNO-

a Turcarum natio. b Imperium Turcicum. c Soliman Sultan hodiernus.

vulgo *Jaffa*. Ad Pontum in Cappadocia *Trapezûs*, vulgo *Trabezonda*, Imperii Trapezuntini quondam caput. In Arabia vero Felice [β] *Medina Talnabi*, id eſt, urbs Prophetæ; quia Mahumetis Pſeudo-Prophetæ delubrum atque ſepulchrum in ea viſuntur. *Mecca*, ejuſdem Mahometis natalibus maximè nota, *Zidem*, *Zibit* & *Aden*, omnium pulcherrima & munitiſſima, ad fauces ſinus Arabici ſita. Trapezûs. Medina. Talnabi. Mecca. Zidem. Zibit. Aden.

BUNONIS.

β Quum *Mahumedes* Pſeudopropheta [a] *Meccæ* doctrinam ſuam, invito magiſtratu & civibus pleriſque, divulgaret, fugere & urbem deſerere coactus Jatſribam, quòd opidum decem dierum itinere à Mecca diſtat, ſe contulit: ubi à civibus exceptus, ſedem imperii ibidem collocavit; unde & [b] *Medina Talnabi*; i. e. urbs Prophetæ & *Medina* abſolutè dicta eſt. *Meccæ* fuit impoſtor iſte natus & educatus, ibidemque quod jam dictum, dogmata ſua decem annos clam primùm ſparſit: at *Medinæ* quô confugerat, totidem annis docuit & imperavit, princeps ſimul politicus & Eccleſiaſticus. A fuga iſta Mahumedis, quæ Mahumedanis, [c] *Hegira* appellatur, inciditque in noctem illam, quæ ſequuta eſt 15. Julii, anni æræ Chriſtianæ 622. annos Mahumedani numerant; & communis eorum eſt æra. Supputant verò iſti annis Lunaribus, qui undecim ferè diebus breviores ſunt Solaribus. Impoſtoris iſtius tumulus oſtenditur Medinæ, non verô *Meccæ*; nec arca iſta, quod vulgò fertur, in aëre ſublimis pendet; ſed humi conſpicitur, tapetibus fragrantibus inſtrata, cui impoſitus eſt pileus Arabicus ſive Turcicus. Quam turpiſſimè autem decipiuntur Mahumedani; qui credunt ſarcophago iſto impurum Pſeudoprophetæ corpus condi; quum antiſtites ejus, magno licèt pretio propoſito, devoto alicui Mahumedis cultori, qui iſto corpore viſo paratus fuerat ſibi oculos eruere, nihil auſi fuerint deſideranti objicere. Qua de re vid. Vartomanni Itinerar. Cap. 13 c. *Aden* ſuum habebat principem, qui fraude Soleymanni Beglerbeji Cairenſis circumventus, urbe occupatâ, occiſus eſt.

HEKELII.

c Vid. quæ de *Meccæ* & *Medinæ* religioſô Cultu extant in Notis *Georgii Gentii* ad *Musladini Sadi* Cap. II. *Roſar. Politici* p. 305.

a Mecca. b Medina Talnabi. c Hegira Mahumedanorum.

CAP. XXVI.

Cyprus & Rhodus.

CYPRUS.

I.

INſulæ in Ægæo Mari Aſiæ objacent complures, quarum nobiliores Lesbum, Chium, Samum & Côn in Europa memoravimus. At in Aſiatico Mari ſunt *Cyprus* & *Rhodus*. *Cyprus*, in Iſſico ſinu inter Ciliciam & Syriam, in quatuor majoribus Interni Maris computata eſt, *novem regnorum*, ut referunt veteres auctores [a], quondam ſedes; cœli clementia ſolique fertilitate Cyprus.

HEKELII.

a *Plinius* inprimis libro quinto *Hiſtoriarum Naturalium* cap. XXXI, pag. 79. lin. 6. ſeq.

Macaria. te beatiſſima: unde *Macaria* antè dicta fuit. [α] Cyprus autem dicitur ab *æris* copia, quod hic primùm inventum creditur. Incolæ, viri pariter ac fœminæ, in libidinem laſciviamque omni ævo mirè proni; unde olim *Veneri* inſula conſecrata fuit. [β] *Longitudo* eſt inter duo promontoria, *Dinaretum*, vulgo *Capo S. Andrea*, & *Acamanta*, vulgo *Capo S. Epifanio*, milliar. XL. *Latitudo* maxima XV.

Lycus fl. Pediæus fl. Paphos. Salamis. II. Diviſa fuit quadripartito: in [γ] *Salaminam*, [δ] *Paphiam*, [ε] *Amathuſiam* & [ζ] *Lapithiam*. Mons in ea nobilis [η] *Olympus*. Fluvii [θ] *Lycus* & [ι] *Pediæus*. Urbium clariſſimæ [κ] *Paphos* & [λ] *Salamis*.

III. In-

BUNONIS.

α Veteres [a] *Æroſam* quoque appellârunt, ob æris copiam. *Feſtus b.* Cæterum in Cypro ærariis fornacibus, ubi Chalcites lapis ingeſtus pluribus diebus crematur, [b] beſtiolæ in medio igne naſcuntur pennatæ, paulo muſcis grandibus majores, quæ per ignem ſaliunt atque ambulant; emoritur hoc genus, quum ab igne remotum eſt. *Ariſtot. Hiſtor. Animal. Plin.* Perhibent inſulam hanc adeo olim fuiſſe tumulorum impatientem, uti cadavera terræ interdiu mandata, continuò nocte proxima rejecerit.

β [c] Straboni *c* Cyprus in circuitu complectitur 342. ſtadia *d*, quæ faciunt milliaria 107. Abeſt verò à Ciliciâ uno tantùm milliario, & uno quadrante. Hieroſolymis verò diſtat milliaribus 40.

γ [d] *Salamina* appellationem habens ab urbe *Salamine*, obvertitur Orienti *e*.

δ [e] *Paphia* à *Papho* urbe ita dicta, reſpicit Occaſum.

ε [f] *Amathus* urbs maritima, hodie *Limiſſo* dicta, nomen dedit *Amathuſiæ* regioni, quæ eſt pars inſulæ Meridionalis.

ζ [g] *Lapithus* urbs ad Septentrionale litus poſita, appellationem dedit regioni *Lapithiæ*, quæ objacet Septentrioni.

η [h] *Olympus* mons in finibus Amathuſiæ eſt; ac alius ejuſdem nominis mons eſt mamillæ ſimilis ad Palæam urbem.

θ [i] *Lycus fl.* ex Olympo ortus per Amathuſiam regionem decurrit, & apud Curium oppidum mare ſubit Auſtrale.

ι [k] *Pediæus* ſeu *Pedæus* hodie *Pedeo* ex eodem Olympo monte profluens, Salaminam rigat; ac inter Pedalium promontorium & urbem Salamina Syriacum Mare petit.

κ [l] *Paphos* urbs *f* everſa in litore Occidentali olim ſita fuit: ubi Venus colebatur; unde illa *Paphia* cognominatur.

λ [m] *Salamis* urbs maritima ad litus Orientale, à Teucro fratre Ajacis Telamonii, Achillis patruele, exſule olim condita, poſtea *Conſtantia* appellata eſt. [n] *Epiphanius* Cypri Epiſcopus fuit Libri contra 80. hæreſes auctor. Hic cum Chryſoſtomo Conſtantinopolitano Epiſcopo ſimultates exercens, quum Conſtantinopoli diſcederet, ad illum ait: *Spero te non moriturum Epiſcopum*; ad quæ Chryſoſtomus regeſſit; *Spero te non rediturum vivum in civitatem tuam*: Utrumque evenit. Epiphanius enim in itinere obiit: & Chryſoſtomus in exſilium pulſus variis ærumnis affectus exſpiravit. Sozomenus.

HEKELII.

b Lib. I. de *Verbor. vet. Signif.* col. 1131. lin. 23. ſeq. *Hanc Inſulam* æque, ac *Rhodum* & *Cretam*, Commentariis illuſtriſſimis illuſtravit *Joannes Meurſius*, incomparabile *Batavorum* Decus, quos *Amſtelod.* litteris *Wolfgangi* Annô CHR. M. DC. LXXV. in 4. f. impreſſos eſſe conſtat.

c Lib. XVI. *Geogr.* p. 406. Tom. II. *Oper.*

d 3420. & non 342. uti in ultimâ *Bunonianâ* exſtat.

e Urbs, quæ & *Salamis* Ptolemæo, & *Coronia* Veteribus dicta, hodiè *Famagoſta*, ut *Niger* autumat, dicitur.

f *Frequenti Terræ motu.*

BUNO-

a Æroſa b Beſtiolæ in igne generatæ. c Magnitudo Cypri. d Salmina regio. e Paphia f Amathuſia. g Lapithia. h Olympus mons. i Lycus fl. k Pediæus fl. l Paphos. m Salamis. n Epiphanii ſimultas cum Chryſoſtomo.

III. Insula, antequam Romani occuparent, regibus regebatur, quorum ultimus *Ptolemæus*, accepta fama, de Romanorum in insulam expeditione, veneno fata præcepit. Cæterum *Porc. Cato* Cyprias opes Romam invexit: quæ res latius ærarium populi Romani, quam ullus triumphus, implevit. post divisum Imperium Romanum sub *Græcis* fuit *Imperatoribus* Anno CIↃ CLXXXI. *Richardus* Angliæ Rex, cum copias Hierosolyma contra Saracenos ducens, tempestate ad insulam dejiceretur, insulani vero non admitterent, vi & armis eam occupavit, & cuidam *Gallo Guidoni* dedit in regnum. Huic reges successerunt continua serie, usque dum in *Genuensium* ditionem pervenit. Inde *Veneti* eam rexerunt ab anno CIↃ CCCCLXXIII. ad CIↃ IↃ LXX. quo anno Turca *Selymus* Christianis eripuit. Caput regni est μ *Nicosia*. Secunda ab hac *Famagusta*, vulgo ν *Famagosta*. Tertia ξ *Ceraunia*, vulgo *Cerinis*. 1

Cypri Reges ac Domini.

Nicosia. Famagusta. Ceraunia.

RHODUS.

IV. Minor est amplitudine, at par claritate ο *Rhodus* insula, plu-

Rhodi magnitudo & Urbes.

BUNONIS.

μ a *Nicosia* in Mediterraneis sita, antè quàm à Turcis vastaretur, civitas erat illustris, nobilitate insignis.

ν b *Famagusta* *g* optimè munitâ, apud eum locum sita, quo olim exstitit Salamis, magnarum opum fuit civitas, quæ terra marique Turcarum impetum sæpe repressit. Dedere sese tandem *h* coacta, contra datam fidem Turcarum crudelitate miserrimè afflicta est, nec ab isto tempore ad pristinam dignitatem resurgere potuit.

ξ c *Ceraunia* in litore maris septentrionali haud longè sita est à Lapitho.

ο d *Rhodus*, opulenta olim insula, Doridis ac Lyciæ litoribus objacens, mira gaudet aëris & cœli clementia; adeo ut, Solino *i* teste, cœlum ibidem nunquam ita nubilum sit, quo in eo Sol non sit, quare Romani diutiùs hic morati solebant. Olim *Ophiusa*, *Telchinis*, *Æthræa*, *Corymbia*, *Atabyria*, aliisque nominibus fuit appellata. Pindarus eam *Veneris filiam & Sponsam Solis* appellavit.

HEKELII.

g *Turribus & Propugnaculis*.

h Anno CHR. M. D. LXX. cum tota Cypri Insula in Truculentissimi Regni *Turcici* potestatem devenit.

i In *Polyhist*. c. XXI. p. 42.

REISKII.

1 e Cyprus Gr. Κύπρος, antiqua Pœnorum colonia, & Trojani belli temporibus antiquior, tum regi Phœnicio Cinyre subjecta Diod. Siculus Lib. II. Hujus filia Cyprus insulæ huic nomen addidisse fertur. Quidni additum illud credamus ἀπὸ φυομένου ἐκεῖ ἄνθους κύπρου, i.e. *à cyprissore, qui multus ibidem nascitur*, inquit Stephanus, & cum illo Eustathius? Quidni â Punico כופר *Copher*? illo sane adhuc Hebræi plantam alioqui raram, sed eximiam, & Cypriis copiosam significant. Hæc tota insula magno frumenti; olei, vini optimi, metalli, frugum pomorumque omnium proventu felix, nulla tamen urbium magnificentia inter veteres æque ac nostros homines commendatur. Ab regibus, quos tulit aut regulis & tyrannis olim per oppida dominantibus Romano cessit Imperio A. V. C. 698. f Tum vero *Salamis* ad litus orientale fuit metropolis, post hac sub Impp. Græcis g *Constantia*, denique nova h *Justinianopolis* Græco Imperio erepta, Saracenico adhæsit A. C. 657. sed iterum Christiano,

 Sara-

a Nicosia. b Famagusta. c Ceraunia. d Rhodus insf. e Cyprus Pœnorum colonia. f Salamis. g Constantia. h Justinianopolis.

pluribus nominibus antè vocitata, re nautica maximè nobilis. Complectitur ambitu mill. Germ. XXX. Urbes in eâ fuêre claræ, π *Lindus*, ϱ *Camirus* & *Jalysus*, quæ postea σ *Rhodus*.

Solis Colossus.

V. Ante omnia autem in admiratione fuit Solis Colossus Rhodi, LXX. cubitorum altitudinis. Hoc simulacrum post LVI. annum terræ motu prostratum, sed jacens quoque miraculo fuit. Pauci pollicem ejus amplectebantur. Majores erant digiti, quam pleræque statuæ Vasti specus hiabant de fractis membris. Duodecim annis tradunt effectum CCC. talentis, quæ contulerant ex apparatu Regis Demetrii, relicto moræ tædio. Fuerunt alii minores hoc in eadem urbe Colossi, centum numero, sed ubicunque singuli fuissent, nobilitaturi locum. Majorem postea Sultanus Ægypti Rex, postquam Rhodum occupaverat, nongentis camelis ære imposito, Alexandriam transportari curavit. De cætero ipsa insula regibus primum regebatur: postea in Romanorum, unà cum Asia, incidit potestatem. Diviso Imperio sub Græcis fuit. Dein Saraceni occupârunt anno IↃCXV. qui Colossum abstulerunt. Recuperatam ann. CIↃCCCXIII. Equites

Saracenis quinque millibus necatis per Richardum Angliæ regem, qui postea illam Guidoni Lusiniano, Exregi Hierosolymitano vendidit A. 1192. Hujus stirps regia ubi cum Jacobo ultimo defecerat, regnum Veneta Respubl. jure hæreditario A. 1476. exclusis Genuensibus occupavit: Sed facto impetu Selimus Venetis extorsit 1571. [a] *Famagusta* per menses quatuor obsessa 140000. ictibus tormentariis concussa, tandemque dedita. Non procul à Basso specu illud ostenditur, è quo *dubia aut fabulosa septem Dormientium historia* erupit.

BUNONIS.

π [b]*Lindus*, hodieque *Lindo*, insigne olim habebat templum Palladis Lindiæ, indeque oriundus fuit *Cleobulus* *k*, qui in septem Sapientum numero habitus est *l*.

ϱ [c]*Camirus*, hodie *Ferachio* dicta, à *Camiro* Herculis filio *m* condita putatur & appellata.

σ [d]*Rhodus* urbs Scholâ & eloquentiæ studio olim erat celeberrima; quatuor enim olim erant scholæ præ cæteris nobiles: Atheniensis, Alexandrina, Tharsensis & Massiliensis; quibus annumerabatur Rhodia. *Rhodium* se appellavit *Apollonius*, & Argonautica scripsit. *Aristippus Philosophus* quum naufragio esset ejectus ad Rhodiensium litus, atque inibi schemata Geometrica deprehendisset, exclamasse legitur ad comites; *Bene speremus; hominum enim vestigia video.* Rhodi *Diagoras* quum tres filios athletas eodem die in certamine omnes vicisse, & coronari vidisset, præ gaudio, inspectante populo, exspiravit. *Hic Rhodus, hic salta* proverbio *n* dicitur in eos, qui facto potiùs ostendere, quàm verbis sua jactare debebant. Quod petitum ex fabula. Quidam enim quum domum rediisset peregere, inter alia, quæ gloriabatur, jactabat Rhodi se saltum saltasse, quem nemo alius ibi potuisset saltare; testesque habere se affirmabat. Tum ex adstantibus unus, Heus tu, inquit, si verum hoc est, haud tibi opus testibus: *En Rhodus en Saltus!*

HEKELII.

k *Evagoræ* Filius.

l Inde & dictus *Lindius*. Robore & pulchritudine corporis eximius dicitur fuisse.

m Quem ex *Jole Euryti* Regis Filiâ susceperat.

n Apud *Erasmum* Chiliad. III. Cent. III. *Adag.* XXIIX. p. 573. col. a.

REIS-

a Famagusta. b Lindus. c Camirus. d Rhodus urbs.

tes Joannitæ tenuerunt uſque ad ann. c I ɔ I ɔ x x I I. quo Solimannus II. Turcarum Imp. occupavit. Pulſis tunc Melita conceſſa eſt. [2]

REISKII.

2 [a] Rhodus ἀπὸ τῶν ῥόδων, i. e. ab *roſis*, quarum hic magna copia ſuccrevit; primum ſub mari latuiſſe ex illoque poſtea emerſiſſe dicitur. Vetuſtos hujus incolas Diod. Siculus Lib. V. facit *Heliadas*., & quidem ævo Cecopris Moſi æqualis: Unde Bochartus conficit, רודנים [b] *Rhodanim* vel Rhodanæos Moſaicos ab Rhodiis plane alios fuiſſe Lib. III. c. 6. Utut ſit, Euſebius tamen in Chronico refert, Jorami regis Iſraëlitici ætate Rhodios maris Imperium tenuiſſe. Hinc leges *Rhodiæ* in rebus nauticis ad Græcos Romanosque; Rhodii vero ad Remp. liberam pervenerunt, non inſulis tantum, ſed terris quoque Aſiaticis potiri. Lycia tamen Cariaque Rhodiis, qui ſeſe inſolentiores paulo geſſerant, primum A. V. C. 604. ademta; Rhodus denique ipſa ſub Romanum Imperium redacta fuit: poſtea ſub Saracenicum A. C. 666. duce Muavia, qui ſtatuam Coloſſi æneam terræ motu antea collapſam Judæo vendidit Emiſeno: Inde ad *Eonites S. Johannis Baptiſtæ* A. 138. pervenit, denique ad Turcos A. 1565. ſemeſtri facta oppugnatione. Urbs unica hic claret, muro triplici, quinque caſtellis, turribus excelſis quatuordecim & multis propugnaculis munita. Vid. P P. ſornelli & Pariſoti Richus Inſulæ cum adjacentibus. Venet. An. 688.

a Rhodus. b Rhodanim.



LIBER

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

Summa Africæ descriptio.

I.

Africæ magnitudo.



ASiæ exiguo Isthmo annectitur maxima Orbis terrarum peninsula *Africa* [a], tria millia & triginta circiter mill. German. ambitu complectens. Isthmi intercapedo est mill. x x v. Pleraque Africæ inculta, & auri arenis sterilibus obducta, aut ob situm cœli terrarumque deserta sunt, aut infestantur multo ac malefico genere animalium; in universum vasta est magis quàm frequens. Quædam tamen partes eximie fertiles. Græcis *Libya* dicitur [b] à *Libya* Epaphi filii Jovis [c] filia: *Africam* autem ab *Afro* Libys Herculis filio dictam volunt. Maria eam cingunt, qua Sol *oritur* Rubrum, qua *medius* dies Æthiopicum, qua *occidit* Sol Atlanticum; ab *Septentrionibus* Internum, *Africum* seu *Libycum* dictum, qua eam alluit. *Longitudo* summa computatur ab Herculis freto ad promontorium Bonæ Spei mill. I ͻ c c. *Latitudo* inter duo promontoria, *Hesperium*, vulgò *C. Verde*, & *Aromata*, quod est juxta fauces Arabici sinus, vulgo nunc *Guarda fuy*, milliar. I ͻ L. Terra ipsa, nisi qua Interno Mari accedit, obscurè veteribus nota. Ultra autem Nili fontes ac montes Lunæ prorsus incognita. [1]

Nomina. Limites.

II. Re-

HEKELII.

a Qui cognitionem hujus TERRÆ partis feliciter sibi est acquisiturus, is legat non solùm JOANNIS LEONIS Descriptionem AFRICÆ, *Antverp.* Ao. huj. Sec. LVI. in 8. f. publicatam, sed ipsam quoque OLIV. DAPPERI AFRICAM, quam *Amstelodami* Ao. ejusd. Sec. LXXI. in fol. impressam habemus. Ut autem ingeniosus *Boissardus* ASIÆ ac cæterarum TERRÆ Partium atque Regnorum *Fluvios* ingeniosè descripsit: sic & modò simili descripsit AFRICÆ *Fluvios*, & quidem loc. cit. à v. 203. usque ad fin.

b *Africa* dicitur ideò *Libya*, quod inde *Libs* Ventus flare soleat, seu quod pluvia indigeat, ob nimiam np. siccitatem, ἀπὸ τοῦ λείπειν ϗ ὕειν. Est etiam hôc nomine *Hispaniæ Urbs* circa *Calagurim* & *Fluvius* in *Mauritania*.

c Ex *Cassiopeâ*.

REISKII.

1 a *Africa* est nomen æquivocum, idque aut *totius*, quam aggredimur Peninsulæ, aut *partis* in ea cujusdam: Illud Africam *latius* dictam; hoc vero *strictius* Numidiam & Tripolitanam, *strictissime* Provinciam cum Carthagine Proconsularem significat: Sic Vossius ad Pomponium Lib. I. c. 3. & Spanhemius Introduct. Geograph. observant. Omnis autem derivatio Latina Græca & Hebraica, quæ Leoni Africane

a Africa tripliciter sumta.

II. Regiones atque gentes, in quas divisa fuit quondam, sunt, *Ægyptus*, *Cyrenaica*, *Africa Minor*, seu propriè dicta, *Troglodytæ*, *Garamantes*, *Numidia*, *Mauritania*, *Gætulia*, *Libya interior*, *Arabia Troglodytica*, & *Æthiopia*. 2 Africæ regiones.

no viro placuit, nunc abesto: una tenebitur â Pœnis ab insigni *fertilitate*, [qua veteres commendant Africam, hujusque Symbolum spicigeram fœmellam faciunt. Spica enim Syriacè פרוך *Pheruch*, Arabicè פריך *Potrich* aut *feric* vocatur: Hinc Pœnis אפריקה Africa per prosthesin & mutationem prorsus analogicam, cujus exempla Bochartus Lib. I. Chan. c. 25. attulit. a Chamo autem in prima orbis divisione præter Ægyptum & universam Africam, quin magnæ Syriæ Arabiæque pars, item Babylonia, Susiana, & Assyria obtigerit, nullum est dubium. Ab sacris quippe Africa Chami terra; sed ab extraneis Scriptoribus vocatur Chemia Gr. χημία vel Chamia, de qua posthac amplius dicetur.

REISKII.

2 b Geographi recentiores totam Africam, quousque patet, ejusque longitudinem â Promontorio viridi ad Capo Guardafui LXXX. gradibus, & 2000. ferè milliaribus; latitudinem â capo Buono ad caput Bonæ spei gradibus ferme LXX. & 1800. milliaribus emetiuntur. Partes vero illi quatuor majores Petrus Valleus attribuit; (1) *Regna Subfuscorum* aut *Leucæthiopum*, quos Plinius Lib. V. c. 8. vocat. (2) *Nigritarum*. (3) *Æthiopica*. (4) *Insulana* sive Insularum adjacentium. Sed paulo distinctius ordine supra constituto progrediar, & Imperia numerabo: (1) *Turcicum*, quod ab Ægypto per oram maritimam procurrit; (2) *Abassinum*, ex regnis pluribus & interiori Æthiopia constitutum; (3) *Fessanum & Maroccense*, cum Regnis aliis minoribus conjunctum. c Regna quidem Africana multis exposita mutationibus adhuc tamen extant; (1) *Biledulgerid* tria, (2) *Barbarica quinque*, (3) *Nigritarum XIIX. aut plura*, *ne* quidem satis cognita, (4) *Bugensia* IX. exteriori Æthiopiæ adscripta, (5) *Monomotapæ quatuor*, (6) *Zanzibar* quinque, (7) *Aden & Adel* cum minoribus nonnullis, (8) *Regna Insulana* vel suis, vel Christianis regibus & Rebuspubl. subjecta. *Principatus* etiam *Principesque*, quos Scheichios vocant, in Numidia supersunt; (1) *Corvano*. (2) *Habes*. (3) *Emo*. (4) *Segelmesse*: Hos alii Regulorum status, Principesque Regulos vocant, pluresque numerant, quorum potestas uno vico aut opido continetur. *Respubl. vero in servitute Africana liberas* frustra requisiveris, incolarum moribus genioque contrarias.

a Chemia. b Africæ long. lat. c Status Africæ politicus.

CAP. II.

ÆGYPTUS.

I.

PRima Africæ Asiæque proxima est *Ægyptus*, quam veteres Geographi in Asiæ regionibus computârunt. At posteriores, Arabico sinu, ut antè dictum, inter Asiam Africamque termino constituto, Africæ eam contribuerunt. Nomen traxit ab *Ægypto* Danai fratre; antè *Aëria* dicta. Terminatur â *Septentrione* suo mari, id est, Ægyptico, ab *Ortu* Arabia Petræa & dicto sinu; â *Meridie* Æthiopia, ab *Occasu* Cyrenaica. *Longa* est â Pelusiaco Nili ostio ad Catabathmum opidum mill. CL. *La-*

Ægypti. Limites & magnitudo.

ta à Nili Oſtiis, ad opidum Metacompſum Nilo appoſitum, nunc *Conza*, milliar. C. [1]

Ægyptus Superior & Inferior. II. Diviſa fuit generatim in *Superiorem*, quæ in Meridiem vergit, & *Inferiorem*, quæ Mari Interno alluitur. *Superiorem* rurſus Nilus dividebat in *Libycam*, qua Occidentem, & *Arabicam*, qua Orientem ſpectat. Hinc populi *Arabægyptii*, illinc *Libyægyptii*, dicti. Inferioris pars eſt [α] *Mareotis*, ſive *Marmarica*, ultima verſus Occidentem Cyrenaicæ contermina. Speciatim

Arabægyptii. Libyægyptii. Mareotis.

BUNONIS.

α [a] *Marmaricam*, hodie *Barcha* dictam, olim *Libyarchæ* & Barcæi incoluerunt. Eam alii conſtituunt partem Cyrenaicæ, ibique ponunt ad mare *Antipyrgum*, nunc *Luco*, & portum *Batrachum*, nunc *Trabuco*. Marmaridas *a* ſolitos ſerpentes incantare tradit *Solinus*. *b* Cæterùm illa Ægypti pars, quæ à Syene ad Cairum uſque eſt, erat veterum [b] *Thebais*, nunc *Sahid* dicta, in qua Thebæ.

HEKELII.

a Quorum & *Plinius* Lib. V. c. VI. p. 68. lin. 31. eſt memor.

b Scribit enim *Pomponius Mela* Lib. III. c. IX. p. 225. quod in *Arabia* Serpentes quidam admodum parvi ſint initiò, & veneni præſentis; tamen certô Anni tempore ex limô concretarum Paludium ſic emergant, ut in magnô Examine volantes *Ægyptum* tendant atque in ipsô introitu Finium ab Avibus quas *Ibidas* appellant, adversò agmine excipiantur, pugnàque conficiantur.

REISKII.

1 [c] Nomen *Ægypti* vel ad Græcas, vel ad Copticas, vel ad Ægypthiacas revocatur origines: *Græcæ* aut fabuloſum Danai fratrem Bolique filium ex Appollodoro; aut Sethoſin regem, cui nomen Ægypti fuerit, ex Manethone tamen Ægyptio proponunt; Sed utrumque hoc etymon chronologiæ ac hiſtoriæ repugnat: *Copticæ urbem* Copton ac Thebaidos metropolin vetuſtam; *Ægyptiacæ* regem primum & antiquiſſimum Chibth obtendunt, unde adhuc *Chibet* Ægyptiis ſua vocatur regio, Æthiopibus *Gebzo*. Duplex hoc etymon Viris bene doctis placuit; ſed Kirchero ex rationibus infirmis valdè diſplicet in Prodromo Copto ac Obel. Pamphil. In S. literis *terra Chami & Mitzraim* מצרים duali numero vocatur ad duas Ægypti partes indicandas, quarum una ſuperior alteraque inferior: Arabibus מצרא *Meſra*, Plutarcho aliisque Auctoribus externis χάμια ἤ χημία. *Chamia*. [d] Nunc partes quatuor Ægypto incolæ attribuunt (1) *Sahid*, *i. e.* ſuperiorem (2) *Eriſ.* i.e. inferiorem. (3) *Demeſon*, i.e. mediam (4) *Bechica*, i.e. maritimam vel mari rubro proximam. [e] Urbes Præcipuæ ſunt *Aliacrum*, una totius Ægypti maxima & Baſſæ Turcici ſedes, ſexaginta millibus Moſchearum, arce regia, ſeptem incolarum myriadibus, commerciis & monumentis Veterum clariſſima: Ubi Nilo propius ad milliare ſextum [f] *Pyramides ſeu moles immenſæ ſaxeæ* ſuperſunt, aliæ majores ſeptendecim, & minores aliæ, omnes figuris hieroglyphicis, & ſuis gradibus externis pariter atque internis inſtructæ: [g] *Cryptæ* item ſubterraneæ, vivo ex alabaſtro exciſæ, multis concamerationibus diſtinctæ, in quibus humana cadavera deprehenduntur repoſita, quas [h] *Mumias* vocant. Vid. Princ. Razvil. Epiſt. III. f. 161. Petri à Valle Itiner. p. 372. Kircheri T. III. Obeliſc. Pamphil. Synt. 13. c. 4. Amplius ſuperſtitioſum *aliquod reſurrectionis exemplum*, & cadavera humana paulatim è tumulis emergentia, ſive manum ſive pedem, ſive aliam partem exſertam monſtraverint: [i] *Labyrinthum* etiam protentoſiſſimum humani impendii opus Plin. quod ter mille domos continuit Voſſ. in Notis Pompon. Lib. I. c. 9. Ut plura de monumentis & rudera omittam; Chriſtiana maximè in templis, Eccleſiis & Patriarcharum ſedibus. Præterea famoſos in Ægypto [k] *Clibanos*, quibus pulli gallinacei excluduntur Radzivill. f. 169. Urbes omitto alias *Sahid* quæ Thebas Ægyptias referre creditur, *Alexandriam*, *Damiattam & Sues*, præcipuas tamen & commerciis feliciſſimas.

BUNO-

a Marmarica. b Thebais. c Ægyptus. d Hujus partes. e Alcair. f Pyramides. g Crpytæ. h Mumiæ. i Labyrinthus. k Clibani.

tim vero universa β Ægyptus c in complures præfecturas descripta erat, quas Græco vocabulo *Nomos* vocârunt.

III. Ægyptus super cæteram antiquitatis gloriam, viginti millia urbium sibi, Amase regnante, habitata quondam prætulit; postea quoque sub Romano Imperio multis, etiamsi ignobilibus, frequens.

IV. Clarissima omnium fuit γ *Alexandria*, caput Ægypti totiusque Africæ, post deletam Carthaginem prima; ab *Alexandro* Alexandria.

BUNONIS.

β a *Ægyptus* d publicum Orbis horreum appellata e.

γ b *Alexandria* in Ægyptii maris litore, quod Pharo insulæ objacet, prope ostium Nili, *Canopium* appellatum, & Mareotim paludem, Alexandri M. auspiciis, qui ibidem deinceps sepultus f, condita est g: eamque delineârat *Democrates Mathematicus* tanto artificio, ut non fuerit in tota Africa æqualis, aut similis in structura platearum & palatiorum. Antiquissimis temporibus h fuit *No* appellata: & postmodum, quòd Philippus Alexandri pater Olympiadis alvum obsignatam annulo, cujus sculptura leonem præferret, per quietem vidisset, aliquamdiu *Leontopolis* appellata est. *Suppl. Curt. l.* 1. c. 1. Hodie majori ex parte in ruderibus destructa jacens, Turcis appellatur *Scanderia*, ac Italis *Aleßandria* i. Cleopatra Regina urbem cum objacente insula Pharao copulavit k. Fuit ibi templum *Serapidis* adeo sumptuosè exstructum, ut, Marcellino teste, post urbis Romæ Capitolium, nihil Orbis terrarum viderit ambitiosius. Idem quoque Augustinus, Stephanus; Strabo tradunt. Curtius refert nullo ferè die Alexandriæ Solem serenum non videre, propter aërem perpetuo ibi tranquillum. Scholâ verò ac Doctoribus erat urbs longè celeberrima; eamque Ptolemæus c *Philadelphus Bibliotheca*, quæ septingenta millia voluminum continebat, magnis sumptibus ornavit l. Alexandrini fuerunt, *Clemens* cognomento *Alexandrinus*, Stromatum auctor; *Athanasius*, *Origenes*, *Ambrosius* Diaconus, qui Origenes studia & labores suis aluit sumptibus; *Cyrillus*, *Didymus Cæcus*, quo præceptore usus est Hieronymus; *Philo Judæus*; *Apion Grammaticus* Judæroum adversarius; *Appianus*, qui bella Romana Græcè dercripsit, *Didymus Grammaticus*, qui Ciceronis ætate vixit, & tria millia& quingenta volumina conscripsisse à Suida proditur; *Achilles Statius*: *Theon*. qui in Almagestum Claudii Ptolemæi scripsit commentarios. Cæterùm Ægypti quoque fuerunt, *Claudius ille Ptolemæus*, qui non solùm Almagestum modò dictum, verum etiam Geographiæ libros 8. edidit m; *Macarius* monachus, cujus exstant Homiliæ; *Nonnus Panopolitanus*; *Paphnutius* Episcopus, qui licet ipse cœlebs, conjugium tamen, ipsorumque sacerdotum, honorabile & castitatem pronunciavit n.

HEKELII.

c Ab *Alexandro Macedone* in Ditionem suam redactam.

d Olim *Ætia*, *Potamia*, *Ogygia*, *Melambolus*, *Hephæstia*, *Myara*, & propter habitantes illic *Æthiophes*, etiam *Æthiophia* dicta.

e *Trogus* enim *Ægypti* Solum ita fœcundum asserit, ut nulla Terra in usu hominum sit Alimentorum feracior.

f Ante nat. CHRISTUM Annô vigesimô supra trecentesimum intra spatium septendecim dierum cum sex millibus Mucorum passibus, ut *Stephanus* testatur.

g Vid. *Justinus* Lib. XI. c. XI. §. 13.

h *Hebræis Hieronymo* teste.

i Alii vocant *Alexanteriam*, *Alexandretam*, *Alexandronam*, *Augustam*, *Juliam*, *Claudiam* & *Domitianam*.

k Eam *Antiochus Ptolemæo* ad *Pelusium* navali pugnâ victô, obsedit, eandemque à Romanis submersam publicis expensis instauravit Cæsar, quam demùm à *Persis* captam esse novimus.

l Sed hic tantus Thesaurus cum incomparabili totius Orbis detrimento, in illâ *Julii Cæsaris* fugâ & mox victoriâ, totus igne periit.

m Primus apud *Græcos* Cœli rationem diligentius explicans. Ideoque *Princeps doctrinæ Mathematicæ* dictus. Vid. *Nic. Reusneri* Icones pag. 2.

n Conf. *Quenstedii* Dialog. *Patriar*. V. ILL. p. 627. seqq.

a Ægyptus. b Alexandria. c Bibliotheca Alexandrina.

Diospolis, seu Thebæ Ægyptiæ. Memphis. Pyramides. Syene. Sais. Bubastis. Elephantis. Tentyris. Arsinoë. Abydus.

dro Magno condita; postea in tantam aucta multitudinem atque frequentiam, uti uni tantùm Romæ cederet. Secunda ab hac *Diospolis*, sive δ *Thebæ* cognomine *Ægyptiæ*; quas *centum portas* habuisse ferunt; sive, ut alii ajunt, *centum aulas*, totidem olim principum domos; solitasque singulas, ubi negotium exegerat, ducenos armatos milites effundere. Deinde ε *Memphis*, regia quondam: juxta quam ζ *Pyramides*, regum sepulchra. Turres sunt fastigiatæ, ultra celsitudinem omnem, quæ fieri manu possit: itaque mensuram umbrarum egressæ, nullas habent umbras, regum pecuniæ otiosa ac stulta ostentatio. Reliquæ urbes sunt; η *Syene*, θ *Sais*, ι *Bubastis*, κ *Elephantis*, λ *Tentyris*, μ *Arsinoë* & ν *Abydus*, Memnonis olim regia; ostea Osiris fano in-

BUNONIS.

δ Urbs [a] *Thebæ* hodie *Theves*, *Hecatompylæ*, regioni nomen dedit, quæ *Thebais* dicitur, undique ferè montibus cincta; unde Hieronymi ætate *o* eremitarum exstitit mansio. Sed ipsa jam Ciceronis ætate prostrata jacuit *p*.

ε [b] *Memphis q* hodie *Meser r*, ad verticem Deltæ posita, nunc [c] *Cairus*, *Alcair* sive *Cairo* putatur. At ipsa *Cairus* urbs, si itinerariis fides, quinquies major est Lutetiâ, habetque templorum viginti duo millia; & arcem tam spatiosam, quæ magnitudine Lipsiæ par habetur. In circuitu quindecim milliaria Germanica *s* continere dicitur *t*. Omnium ibi rerum habetur copia, at ligna satis magno emuntur pretio. Cairi hodie residet *Satrapa* nomine Imperatoris Turcarum: itemque *Patriarcha Coptiarum*; & *Patriarcha Græcorum* ac *Arabum*; qui licèt officia Græcè recitent, Græcam tamen linguam vix satis intelligunt *v*. E regione Memphis in altera fluvii ripa, Chaldæi quidem, permissu Regum Ægyptiorum, arcem [d] *Babylonem* exstruxerunt.

ζ Plinius *x* tradit in unam [e] *Pyramidem* exstruendam mille octingenta talenta erogata esse in raphanos, allium, & rapas, viles cibos; quibus pasti fuerint operarii.

η [f] *Syene*, hodie *Asna* dicta, sub Tropico Cancri ad Nilum fl. in extremis Ægypti finibus sita; Romani Imperii olim exstitit terminus, sicuti hodiè Turcici Imperii limes est.

θ [g] *Sais*, hodie *Sahid*, intra regionem est, quæ *Delta* vocatur *y*.

ι Ad eandem regionem fuit [h] *Bubastis z* apud Nilum fl. hodiè *Pibeseth*, & secudum alios *Azioth a*.

κ [i] *Elephantis* intra Nilum est in *insula* Nili [k] *Elephantina b*.

λ [l] *Tentyris* ad Nilum fuit: ad hunc locum nullos annatare Crocodilos ferunt.

μ [m] *Arsinoë* ad Nilum erat Labyrintho vicina *c*. Erat tamen & alia *Arsinoë* ad sinus Arabici angulum.

ν [n] *Abydus* haud longè abest à Ptolemaide, hodiè *Abutich* dicta.

HEKELII.

o Qui *Thebestim* quoque suô tempore nominatam scribit.

p Dicitur & *Diospolis* & *Busyris*; à Conditore *Busiride*, *Ægyptiorum* Rege.

q *Ebræis Neophet* & *Migdol*.

r Vel *Messer*.

s S. ut alii scribunt, *centum* & *quinquaginta Stadiorum*.

t Condita est ab *Ogdoo* Rege & à nomine Filiæ ejus ita appellata.

v *Memphim* Templum *Serapidis* olim habuisse, *Strabo* Lib. XVII. *Geogr*. p. 613. Tom. II. autor est.

x Lib. XXXVI. H. N. Cap. XII. pag. 640. lin. 38. seq.

y Urbs est ista juxta unum ex *Nili* Fluminis Ostiis, quod ab ipsâ *Saiticum* dicitur. Incolæ vocantur *Saitæ*, *Minervam* colentes studiosissimè.

z Vel *Bubaste*.

a In hâc Urbe olim quotannis Conventus age-

a Thebæ Ægyptiæ seu Diospolis. b Memphis. c Cairus. d Babylon. e Pyramides. f Syene. g Sais. h Bubastis. i Elephantis k Elephantina ins. l Tentyris. m Arsinoë. n Abydus.

inclyta: & Arabiæ contermina, claritatis magnæ [ξ] *Heliopolis*, i. e. Solis urbs. In Marmarica vicus fuit *Apis*, nobilis religione Ægypti locus. Fuit & *Labyrinthus*, nullo addito ligno exædificatus, domos mille & regias duodecim perpetuo parietis ambitu amplexus, marmore exstructus & tectus, unum in se descensum habens, intus penè innumerabiles vias, multis ambagibus huc & illuc remeantibus.

Heliopolis. Apis. Labyrinthus.

C A P.

agebatur in honorem *Dianæ*, colebaturque *Isis* omninò studiosè.

b Ubi *Æthiopicæ* Naves conveniunt. Est enim Finis Navigationis Ægyptiæ.

c Hæc Urbs prius dicta est *Crocodilorum* Civitas, quoniam *Crocodilus* mirum in modum ibidem colebatur, sacerque erat apud eos in Lacu quodam seorsim nutritus & sacerdotibus mansuetus, *Suchi* nomine veniens. Leg. *Strabo* loc. sup. ad Not. V. §. huj. cit. p. 621.

BUNONIS.

ξ [a] *Heliopolis d*, in sacris *On*, nunc *Bethsemes*, Arabibus *Bahalbeth*, ab Israëlitis traditur condita, quum essent in Ægypto *e*. Hic *Mithres* Rex primus obeliscos erexit, ac Soli consecravit. Ibidem erat *templum Solis*, in quo recipiebantur responsa ad literas non apertas. Heliopolis sacerdotum olim fuerat habitatio, hominumque Astronomiæ & Philosophiæ deditorum mansio, ubi Plato discendi causa aliquandiu commoratus est. Cæterùm quæ regio Ægypti inter Cairum & Rosettum & Damiatam interjacet, [b] *Delta* vocatur, à Græcorum litera, cujus formam refert. Fuit ibidem [c] *Thanis* Ægyptiorum regia, ubi Moses coram Pharaone oracula edidisse legitur. In ea regione urbes hodiè celebres memorantur, [d] *Micale* magnitudine vix Cairo cedens; [e] *Phuona*, Ptolemæo *Nicii*, *Rosetti f*, quæ olim *Schedia*, aut [f] *Canopus g*. Veneti consulem ibi habent, quem vulgò *Baylo* vocant. [g] *Ziza* etiam memoratur, ad quam certo die manus, brachia & crura hominum ex terra prominere dicuntur. [h] *Matareæ* ostenditur ea ipsa arbor quæ sese ad desiderium B. Virginis aptavit ac demisit. [i] *Niloscopii*, hodiè *Elmichias*, præcognoscebant Ægyptii Nili augmentum & decrementum. Ad hanc urbem duo sunt templa, in quibus *S. Johannis Baptistæ* conservantur reliquiæ, aureâ capsâ inclusæ: quæ singulis annis inspectante magna hominum multitudine, hoc edere dicuntur miraculum. Quum reliquiæ illæ in flumen conjiciuntur, aqua ipsa contrario cursu ascendit, modò in unum, modò in alterum templum. Ea de causa dies ille tam Mahumedanis quàm Christianis solennis est. In *Pharo* insula erat turris ingens, [k] *Pharus* dicta, ex quâ nocturni lucebant ignes navigantibus. Ædificavit eam turrim *Sostratus Gnidius* ex albo lapide *h* supra quatuor cancros vitreos, tempore Ptol. Philadelphi Regis, magna cum admiratione spectantium. Hinc similes turres, quæ navigantibus lumen præbent, dicuntur *Phari*.

HEKELII.

d Quasi *Solis Civitas*.

e Dicta & *Diospolis*, Jovis Civitas, it. *Thebæ Ægyptiæ*; *Homero* v. Ἑκατόμπυλοι, quòd *centum Portas*, s. ut alii volunt, *centum Aulas*, totidem olim Principum Domos, habuisse ferunt. Conf. *Quensted.* loc. cit. p. 652. seq.

f Vel *Rosettæ*.

g Vel *Canopicum* elegans est Oppidum; nullis tamen Mænibus cinctum & ad Littus positum circa magnum quoddam *Nili* Ostium, Mauritanis *Raschit* vocatum.

h S. candido Marmore.

a Heliopolis. b Delta regio. c Thanis. d Micale. e Phuona. f Canopus seu Rosettum. g Ziza. h Matarea. i Niloscopium. k Pharus turris.

CAP. III.

De incolis Ægypti ac Nilo flumine; item de Libya exteriore.

I.

IPſi Ægyptii, hominum vetuſtiſſimos ſe prædicantes, cum Scythis de gentis antiquitate olim contenderunt [a]. Antiquiſſimos eſſe poſt Syros, vel ipſa ſacra Scriptura atteſtatur. Diſciplinarum complurium inventores rerumque divinarum ac ſiderum peritiſſimi dicti ſunt. Quare ad eos *Dædalus*, *Melampus*, *Pythagoras*, *Homerus* & alii complures eruditionis cauſa profecti. Sub regibus eſſe jam inde ab initio rerum conſueverunt, modò ſuis, modò *Æthiopibus*; dein *Perſis* ac *Macedonibus*; moxque iterum ſuis, donec *Romani*, Auguſto debellante, in provinciam redegerunt Ægyptum. Poſt hoc *Saraceni* eam occupârunt: quibus ſucceſſit *Sultanorum* inclytum nomen, ex Circaſſis Tattarorum gente ortum. poſtremi *Turcæ* an. cIɔ Iɔ X V I I. invaſerunt, qui etiam nunc tenent. [α] [1]

II. Sed

BUNONIS.

α *Selimus* Turcarum Imperator Mameluchorum in Ægypto regnum delevit anno Chriſti 1517. quum ſtetiſſet per annos fere trecentos *Annal. Turc.*

HEKELII.

a Vid. *Juſtini* Lib. II. c. I. §. 5. ſeqq.

REISKII.

1 a Ægyptii nugas ſerebant, quotquot hominum ſeſe vetuſtiſſimos prædicarunt, aut cum Manethone, Sacerdote ſuo vaniſſimo, regum centurias Abrahamo antiquiores aliquot numerarunt. Ne quidem illi à Syris erant vetuſtate proximi, quod Auctor exiſtimat; ſed Arabes Chaldei & Babylonii antecedunt. Primas tamen Ægypti colonias â *Chamo & Miſraimo hujus filio*, & horum poſteritate Beroſus atque Sanchoniathon arceſſunt, easque ſacris ſcripturis congruas. *Menes* cum primus in regum ordine aut Chamus ipſe, aut unus inter Chami poſteros fuit: Ab hujus exceſſu b Dynaſtiæ plures aut Nomarchiæ in regno unico exortæ *duodecim Momarchas* ex æquali Nomorum numero pepererunt. Sed rege ſub Amiſi ad Sabtaconem Æthiopem, duosque hujus ſucceſſores; ab his ad Nomarchas denuo, & ultimum Pſammeniten poteſtas regia pervenit: Poſtea ſub Cambyſe ad *Perſas* anno ante Chriſtum 505. denique ad *Alexandrum M.* anno ante Chriſtum 328. ab ipſo demortuo ad *Ptolemæos*; ab horum ultimo Dionyſio ad *Romanos* A. V. C. 720. ab Romano ad *Saracenicum* Ægyptus Imperium A. C. 642. ſub Chaliſa Omare adjungitur; *Amirisque* Chaliſis per A. 337. paruit; poſthac *Phatemidis* per annos 208. tandem *Jobidis* regibus ex A. C. 1179. horumque antepenultimo Salohoddino (communiter Saladino) qui è Tataris Circaſiis coëmta mancipia ſelegit milites, *Mamluccorum nomine*: Hi denique A. C. 250. Mohaddano, ultimo Jobida miſere cæſo, Eloddinum ſui gregis hominem extollunt, & longa regum ſucceſſione gaudent ad A. 1517. quo Selimus ultimum *Tumain Bai Jarcaſſium* ſuſpendio necavit: Hinc Ægyptus hodieque *Turcico Imperio* ſubeſt, in ſangiacatus & octodecim Caliſifatuum aut præfecturarum centurias diviſa. Vid. Marſami Canon Chronicus regum Ægypt. & Chronicon Saracenicum Dreſchleri cum additionibus noſtris.

HEKE-

a Ægyptiorum antiquitas. b Dynaſtia multiplex.

II. Sed de *Nilo* b hoc loco pauca quædam retulisse haud abs re fuerit. Nilus fl. Terra ipsa Ægyptus expers imbrium mirè tamen fertilis, & hominum aliorumque perfœcunda generatrix. Nilus id efficit, amnium in Internum Mare permeantium maximus. Hic in Africæ desertis, *montibus Lunæ* ortus, haud statim Nilus est, Lunæ montes. & primùm ingentem Lacum *Nilidem*, qui nunc *Zaire* & *Zembre* dicitur, CXX. mill. German. permeans, cum diu simplex sævusque receptis dextera magnis aquis descendit, *Astapus* cognominatus, Astapus. quod Æthiopum lingua significat aquam è tenebris profluentem, circa *Meroën*, Insularum, quas innumeras latèque patentes spargit, clarissimam, Meroë. lævo alveo *Astabores* dictus est, Astabores. hoc est, ramus aquæ venientis é tenebris; dextero verò *Astusapes*, quod latentis significationem adjicit, nec antequam ubi rursum coit, Astusapes. *Nilus* dictus est. Inde partim asper, partim navigia patiens; mox præcipiti cursu progressus, inter occur-

HEKELII.

b De hôc *Fluvio* scribit *Heliodorus Emesenus*, Scriptor verè elegans (Eleganti hoc elogiô Aurorem hunc dignatus est Polyhistorum clarissimus, *Georg. Matthias Koenigius*, Evergeta meus singularis, in elegantissimâ *Bibliotheca* suâ ver. & novâ p. 387. col. a. Lib. II. Αἰθιοπικῶν p. 109.) seq. Edition *Commelin.* hôc modô: Καὶ διελθόντος ὡς τὰς μὲν ἀρχὰς ἐκ τῶν ἄκρων τῆς Αἰθιοπίας, ἐσχάτων τὲ τῆς Λιβύης ἐναλαμβάνει, καθ' ὃ μέρος τὸ κλίμα τὸ ἀνατολικὸν ἀπολῆγον, ἀρχὴν τῇ μεσημβρείᾳ δίδωσιν· αὔξεται τὲ κατὰ τὴν θερινὴν ὥραν, οὐχ ὥς τινες νενομίκασι πρὸς τῶν ἐτησίων ἀντικρὺ πνεόντων ἀνακοπτόμενος, ἀλλ' αὐτῶν δὴ τούτων τῶν ἀνέμων κατὰ τροπὴν τὴν θερινὴν, ἀπὸ τῶν ἀρκτώων ἐπὶ τὴν μεσημβρείαν πᾶν νέφος ἐλαυνόντων τε καὶ ὠθούντων ζώνην συνάξωσι, καθ' ἣν τῆς πρόσω φορᾶς ἀνακόπτονται, δι' ὑπερβολὴν τοῦ περὶ τὰ μέρη πυρώδους πάσης τῆς πρότερον καὶ κατὰ μικρὸν ἀθροισθείσης καὶ παχυνθείσης νοτίδος ἐξατμιζομένης κἀκ τούτου λάβρων ὑετῶν ῥηγνυμένων, ὀργᾶται ὁ Νεῖλος, καὶ ποταμὸς εἶναι οὐκ ἀνέχεται, ἀλλὰ κατεξανίσταται τῆς ὄχθης, καὶ θαλαττώσας τὴν Αἴγυπτον, τῇ παρόδῳ γεωργεῖ τὰς ἀρούρας. Διὸ πιεῖν τέ ἐστι γλυκύτατος, ἅτε ἐξ ὄμβρων οὐρανίων χορηγούμενος, καὶ θιγεῖν προσηνέστατος, οὐκ ἔτι μὲν θερμὸς ὡς ὅθεν ἤρξατο, ἔτι δὲ χλιαρὸς ὡς ἐκεῖθεν ἀρξάμενος. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ μόνος ποταμῶν αὔρας οὐκ ἀναδίδωσι. Πάντως ἂν, ὡς τὸ εἰκὸς, ἀναδοὺς, εἰ καθώς τινες ἐβουλήθησαν, ὡς πυνθάνομαι τῶν παρ' Ἕλλησιν εὐδοκίμων, χιόνος τηκομένης τὸ πλήρωμα ἐλάμβανε. Quæ verba *Stanislaus Warschewiczki*, Polonus, feliciter sic est inrerpretatus: *In supremis* Æthiopiæ; *ultimis autem* Libyæ *partibus* (NILUS) *oriatur, qua parte orientale clima desinens, initium meridiei præbet: crescit verò æstivô tempore, non* (ut quidam putârunt) *Etesiarum adverso flatu rejectus, sed iis ipsis ventis circa solstitium æstivum à Septentrionalibus partibus versùs meridiem, omnes nubes pellentibus ac trudentibus, donec in Zonâ, quæ torretur ardore Solis, colligantur, in quâ illorum motu retunditur propter incredibilem circumstantis æstûs vehementiam, totô, qui antea fuerat paulùm congregatus & condensatus, humore liquescente, & indè copiosis imbribus cadentibus, superbitque* NILUS, *nec se Fluvium esse patitur, sed effunditur extra ripas, & eluvione, tanquam Mari quôdam* Ægyptum *operiens, adventu suô fœcundat agros. Quare ad bibendum dulcissimas præbet aquas & quæ illi ex cœlestibus imbribus suppeditent: & est tactu placidus ac lenis, non amplius calidus, sicut ubi incipit: veruntamen adhuc tepidus, ut in ejusmodi locis ortus. Quam ob causam solus ex Fluviis vapores non exhalat. Omnino enim consentaneum esset, si exhalaret, eum ex nive liquefactâ, quod quidam Docti apud* Græcos *voluerunt, incrementum capere.* Quando verò *Herodianus* Lib. IV. *Histor.* Cap. IX. p. 201. Edition. *Bœclerianæ* NILI *Fauces* sanguine (aliquando) infectas fuisse scribit, tunc utitur verbô φοινιχθῆναι, quod idem est, ac *purpurascere.* Τοσοῦτος (inquiens) ἐγένετο φόνος ὡς ῥεέθροις αἵματος διὰ τοῦ πεδίου, τάς τε ἐκβολὰς τοῦ Νείλου μεγίστας οὔσας, τόν τε περὶ τὴν πόλιν αἰγιαλὸν πάντα φοινιχθῆναι, h. e. *Angelô Politianô* interprete, *tanta est facta cædes, ut rivis cruoris per planitiem decurrentibus, cum* fauces ipsæ NILI ingentes, *tum littus omne circa Urbem purpurasceret.*

BUNO-

cursantes scopulos non fluere immenso fragore creditur, sed ruere. Postea lenis, & fractis aquis domitaque violentia, & spatio fessus; tandem ad Δέλτα opidum per omnem Ægyptum vagus & dispersus, β *Septem* ingentibus *ostiis* in mare Ægyptium se evomit. Bis in anno, certis diebus auctu magno per totam spatiatus Ægyptum, fœcundus innatat terris. Causas hujus incrementi varias prodidêre; sed maximè probabiles duas: *Etesiarum* eo tempore ex adverso flantium repercussum, ultro in ora acto mari: aut *imbres* Æthiophiæ æstivos, iisdem Etesiis nubila illò ferentibus ex reliquo Orbe. *Idem amnis unus omnium nullas exspirat auras.*

Delta op. Nili septem ostia.

III. Cæterùm à tergo Ægypti versus Meridiem, juxta sinistram

BUNONIS.

β Nili ostia nominantur Melæ, *Canopicum*, *Bolbiticum*, *Sebenniticum*, *Mendesium*, *Pathmiticum*, *Tanicum*, *Pelusiacum* c. Cæterùm Nili exundationes existere à pluviis & imbribus, qui in partibus Australibus decidunt illo tempore ferè continui & copiosi, hodiè exploratum est. *Vid. Geogr. General. Varenii lib.* 1. *c.* 16. *prop.* 20 *d.* Sed præter Nilum stato anni rempore quoque exundant alii fluvii; *Niger* Africæ fl. *Zairus* Congi fl. *Argenteus* fl. Brasiliæ. *Ganges Indus*: Fluvii, qui ex lacu Chiamay profluunt, & in sinum Bengalensem sese exonerant: Item *Macon* fl. Cambojæ: *Euphrates*: Numidiæ fl. *Sus* dictus: & alii nonnulli. Est quoque in Ægypto lacus a *Mœris*, viginti millia passuum in circuitu patens, altior, quàm ad navigandum magnis onustisque navibus satis est, qui olim fuit campus. Cæterùm Ægyptii multò aliter à cæteris agebant olim. Mortuos fimo obliti plangebant, nec cremare aut fodere fas putabant. Verùm arte medicatos intra penetralia collocabant. Lutum inter manus, Farinam calcibus subigebant *e*. Forum ac negotia fœminæ; viri pensa ac domos curabant: onera illæ humeris, hi capitibus accipiebant. Colebant effigies multorum animalium, adeò ut quædam eorum per imprudentiam interemisse, capitale esset. Morbo extincta animalia, sepelire & lugere solenne iis erat. b *Apis*, bos niger, certis maculis insignis, & cauda linguaque dissimilis aliorum, omnium Ægyptiorum numen erat. *Mela f.* Cæterùm malè audiunt Ægyptii veteres, qui perhibentur fuisse vani, imbelles, ad rem gerendam inepti, crudeles, quæstus cupidissimi, mobiles, invidi, furiosi, & dementes. *Strabo l.* 17 *Polyb. l.* 15. *Plin. in Panegyr. Plato l.* 4. de Rep. *Philo* in Flaccum & lib. de Agricultura. *Trebell. Pollio* in 30. Tyr. *Vopiscus* in Saturnino. Cæsar veritus est Ægyptum provinciam facere, ne quando violentiorem præsidem nacta, novarum materia esset. *Sueton.* Augustus eosdem semper habuit novarum rerum suspectos. *Dio* lib. 51. *Tacit.* Hist. lib. 1.

HEKELII.

c Ipsis *Ægyptiis* vocabatur *Noym*, aliis *Oceanus Ætus*, s. *Aquila*, ut & *Dyris* atque *Chrysorrhoas*.

d *Admiranda Nili* aliàs edi. curavit *Marcus Fridericus Wendelinus* Francof. Aô. CHR. M. DC. XXIII. in 8. Extat & elegans *Ænigma* de NILI, quando np. Vox ista scribitur ΝΕΙΛΟΣ, *Proprietate* ap. *Nicol. Reusnerum* in *Ænigmatib. Var. Aut.* pag. 301. ubi *Paulus Eberus* prædicti Ænigmatis Autor est factus.

e Inde fit, ut ejusmodi Corpora sic servata etiamnum inveniantur, quæ vulgo vocamus *Mumia*. Ex priscâ *Ægyptiorum* Religione plura *Christianos*, inprimis *Romano-Catholicos* mutuâsse notum est. Vid. *Magini* pars II. *Geogr. Ptolem.* fol. 207. fac. a.

f Lib. I. c. IX. p. 162. lin. 31. seqq. *Solini Polyhistoris* Cap. XLV. p. 93. lin. 16. seqq. & in id *Petri Olivarii*, Valentini, SCHOLIA. eâd. p. ut & *Strabonis* Lib. XVII. *Geogr.* pag. 613. Tom. II. ac *Plinii* Lib. VIII. H. N. cap. XLVI. p. 146.

REIS-

a Mœris lacus. b Apis Ægyptiorum numen.

ſtram Nili ripam, *Libya* eſt *exterior* ad Æthiophiam extenſa, nunc eſt *Elſocat* deſertum & *Gaoga*. [2] Libya exterior.

REISKII.

2 a Nilus fonte ſuo, incremento, exundatione, catarrhactis & oſtiis ſtupendus fluvius non procul ab regno Abyſſino *Gojam in terra: Sicut & faſtigio montis Denglæ* duobus aut quinque fontibus erumpit: Hinc curſu flexuoſo per lacum Daræ Bedique tranſiens, in duos ſcinditur alveos, quorum *unus Nigritarum regna*, ſed *alter Ægyptum ſubit.* Auctus & incrementum Nili, & anniverſaria hujus exundatio ab hybernis imbribus proficiſcitur. Nam regiones quotquot Zonæ torridæ ſubſunt, per hyemem multis urgentur pluviis: Unde immenſa vis aquarum alveo contineri nequit, ſed per Ægyptum planiſſimam, foſſaſque multo artificio deductas excurrit. Hinc *Niloſcopia* & *Nilometria* repererunt Ægyptii, quibus eluvionem Auguſto menſe futuram prænoſcere ac judicare poſſint. Nec tamen Ægyptus expers imbrium eſt, ſed inferior æque ac ſuperior menſes hybernos quantoque pluvios habet: De inferiori Proclus id dudum annotaverat Lib. I. in Tim. Plat. de inferiori veteres negarunt pluvias, quin Voſſius in eorum gratiam ad Lib. II. Pompon. c. 9. Vid. Hiſtor. Æthiop. Ludolffi Lib. I. c. 8. Iſa. Voſſii Comment. de Nilo & hujus increm.

a Nili fontes arctio & inudatio.

CAP. IV.

Cyrenaica, Africa Minor, Libya deſerta, Troglodytæ & Garamantes.

I.

ÆGypto annexa eſt [α] *Cyrenaica* regio, [β] Ammonis oraculo maxime clara, nunc *Barchanæ* provinciæ dimidia pars Orientalis, eadem *Pentapolitana* dicta à *quinque* inſignium urbium numero, quæ [γ] *Berenice*, [δ] *Arſinoe*, [ε] *Ptolemais*, [ζ] *Apollonia*, Cyrenaica regio. Barchana. Pentapolitana.

BUNONIS.

α *Cyrene* ſive a *Cyrenaica regio* habet ab *Occaſu* Syrtim Majorem, ac Africam propriam; à *Septentrione* Libycum mare; ab *Ortu* Marmaricam; à *Meridie* deſerta Libyæ Interioris.

β b *Ammonis a* Oraculum in Marmarica conſtituunt alii *b*. Fuit in deſerto & *urbs Ammon*, & *templum Ammonii Jovis c*; itemque c *Solis fons*, qui mane tepidus, medio die frigidus, ſub veſperam incaleſcebat, & ſub mediam noctem calidiſſimis manabat aquis *d*. Eo uſque penetrârunt *Bacchus*, *Hercules* & *Alexander M.* Locus ille hodiè vulgò *Concorron* dicitur *e*.

γ d *Berenice*, hodie *Bernich* ad Syrtim majorem poſita; à Berenice Regina *f* appellationem habet.

δ e Arſinoe, quæ & *Teucheira g*, hodie *Trochara*, in eodem jacet litore, inter Berenicen & Ptolemaiden.

ε f *Ptolemais h*, antea *Barce* dicta, à Ptolemæo nomen ſortita, hodie *Talometta* vulgò dicitur, ad idem litus poſita.

ζ g *Apollonia* maritima urbs à Ptolemaide verſus Ortum jacens, hodie *Bonandrea* dicitur.

HEKELII.

a Id eſt, JOVIS in ſpecie *Arietis* Linguâ *Ægyptia* ſic dicti.

b De hôc Oraculô vid. *Curtii* Lib. IV. c. VII. ubi & *ejus Schema* in *Batavorum* Editionib. *æri*; in aliis verò *Ligno* inciſum extat.

c Non ab *Ammone* Paſtore quodam *Arabiæ*; ſed à *Bacchô Libero Patre*, quondam juxta *Mythologorum* ſententiam exſtructum.

d Hunc Fontem dicitur JUPITER in formam

a Cyrenaicæ fines. b Ammonis urbs & Oraculum. c Solis fons. d Berenice. e Arſinoe. f Ptolemais. g Apollonia.

lonia, & ipsa [a] *Cyrene*, unde regioni nomen, Græci hanc condiderunt, ex *Thera* insula Ægæi Maris profecti. Ipsi Cyrenenses privata sorte inter Ægyptios ac Pœnos diu egerut; dein cum *Carthaginiensibus* de agrorum finibus magnum ac diuturnum bellum gesserunt. Mox Carthagine deleta, & ipsi cum reliqua Africa *Romano* Imperio cesserunt: Posthinc solum eorum *Sultanis*, tandem *Turcis*. 1

AFRI-

mam *Arietis Baccho* aperuisse, cùm ab eo in *Arabiæ Desertis* vehementer sitiente anxiè imploraretur. Terram enim pedibus concutiens lympidum Fontem ei ostendit.

e Undè autem *Ammonius* propriè derivetur, vid. ap. *Caspar. Peucerum* in doctissimô de *Præcipuis Divinationum Generibus*; in *specie* de ORACULIS commentariô fol. 137. fac. b. Edition. *Servestanæ* in 8. maj. Meminit quoque *Templi* istius JOVIS AMMONII *Justinus* Lib. I. *Histor.* c. IX. §. 3.

f Et *Ptolemæi* Lagi, Regis *Ægypti*, Conjuge.

g *Marcellino.*

h Quam *Olivarius* novô nomine *Ptolemata* nominavit.

BUNONIS.

η [a] *Cyrene*, hodiè *Corene* & *Cirene*, XII. mill. pass. à litore remota est, urbs Cyrenaicæ primaria, ac quondam Carthaginis æmula, de cujus origine multa dicuntur apud Pindarum *i.* E Cyrene fuêre *Aristippus* Socraticus Philosophus, & *Areta* ejus filia, quæ patri in gubernatione Scholæ successit; & *Aristippi* filius, qui matri successit, μητροδίδακτος, quod Strabo tradit, cognominatus *Hegesias*, ob incredibilem eloquentiæ vim πεισιθάνατος dictus. *Synesius* quoque è Pentapoli ortus Cyrenes fuit Episcopus, primum Philosophus, ac deinde Christianus. Hic laserpitium herba nascitur; unde Cyrenæ appellantur *laserpitiferæ*. Cyrenæi ad cœnam vocati non solùm veniebant ipsi; sed & alios secum adducebant. Inter Cyrenas & Ægyptum fuit opidum [b] *Portus Menelai* dictum, in quo *Agesilaus* Spartanorum Rex mortuus est. *Nep. in ejus vita.*

HEKELII.

i Plurimi *Philologorum* putant, hanc Urbem à *Batto Tereô* esse conditam, & à *Cyrene*, *Penei* Amnis Filiâ, quam *Apollo* amore ejus raptus in eam *Libyæ* Partem transtulit, ita denominatam.

REISKII.

1 [c] *Cyrenaica* nomen â *Cyrene* urbe, hæc â *Cyre hujus regionis fonte* reperit, ἀπὸ Κυρῆς πηγῆς ἐγχωρίας inquit Stephanus: Huic enim montique cognomini urbs adjacebat proxima. Sed hæc ipsa regio sensum admittit æquivocum, & angustius dicta *Pentapolin*; paulo latius totam â Ptolemæo & Cluverio descriptam *provinciam*; latissimè sumta *Marmariticam* & Libyam exteriorem significat. Inde factum est, ut veteres, novique Geographi [d] templum Jovis Hammonis & Oraculum Cyrenaicæ adscriberent, quod *Marmaricæ & hujus parti*, *regioni Ammoniacæ* Plutarchus & Plinius attribuunt. [e] *Africa minor* Phœnicum colonia, & Didonis aut Elisæ auspicio ad regnum florentissimum perducta, Carthaginem continebat Romæ urbis æmulam. Urbs illa Carthada post Trojanum excidium Anno 316. ante Christum 869. condita Punice כרתא חדתא *Kartha Hadtha*, id est urbs nova. Carthago denique dicta tribus constabat partibus, *Cothone*, id est Insula portuque, *Byrsa*, id est arce regia, & *Megara* sive Magalia urbe. De bellis tribus Punicis, ultimoque seu tertio, quod in excidium Carthaginis desinebat, cum Christoph. Hendreich in Carthagine aut Carthaginensium Republ. Græci atque Romani Historici videantur. Libya Græcè Λιβύα Hebraicè לוב *Lub* & Libyes לובים *Lubim* à terra *siticulosa vel arida*, sive ut Lucani verbis Lib. I. heic utar *propter calidas* [f] *Libyæ sitientis arenas*. Hæc vero ex notitiis Episcopatuum duplex succurrit, una superior sive Pentapolitana; & altera inferior sive Marmarica Josepho ξηρολιβύα καὶ ἄνυδρος, id est *arida, & aquæ expers*. [g] Troglodytæ Gr. Τρωγλοδύται ἐκ τῶν Τρώγλων καὶ δύειν, quod cavernas & antra subeant: Hebraicè סוכיים *Succyim Suchæ* ex voce סוכה *Socha*, id est *spelunca*.

BUNO-

a Cyrene. b Portus Menelai. c Cyrenaica. d Jovis Hammi templum e Africa minor. f Libya. g Troglodytæ.

AFRICA MINOR.

II. Sequitur *Africa Minor* ſive *propriè* dicta. Terminatur à *Septentrione* Africo pelago; ab *Ortu* ſinu magnæ Syrtis, à *Meridie* montium perpetuis jugis; quibus à Libyæ deſertis & Gætulis diſcernitur: ab *Occaſu* Tuſca amne. Continet hodie *Tunetanum regnum.* Fluvii in ea clari, [ϑ] *Cinyphus*, [ι] *Triton*, Tritonidem paludem trahens: *Catada*, ad Carthaginem ſe devolvens, & [κ] *Bagradas* omnium maximus ad Uticam, ac [λ] *Tuſca* terminus Africæ Minoris.

Africæ Minoris fines. Tunetanum regnum. Cinyphus fluv. Triton fl. Catada fl. Bagradas fl. Tuſca.

III. Populorum varia nomina. Clariſſimi [μ] *Naſamones*; extra Africam propriam etiam Cyrenaicæ & Marmaricæ contermini; quos antea *Meſammontes* Græci appellaverunt, ab argumento loci, medios inter arenas ſitos; & ab his ſublati [ν] *Pſylli*, quorum corpori ingenitum fuit virus exitiale ſerpentibus, ut cujus odore vel fugarent vel ſopirent eas [k]: & ſupra Carthaginem *Libyphœ-*

Naſamones. Pſylli.

BUNONIS.

ϑ a *Cinyphus* ſeu *Cinyps* fl. hodie *Magra*; è colle Gratiarum fluens inter *Leptim magnam*, & *Barathiam* in Syrtim excurrit, perfunditque Macæos, ſeu Macas, qui & *Syrtides* appellantur. Ad hunc fluvium ſunt hirci tantæ magnitudinis: quantæ non alibi: *Plin.*

ι b *Triton* apud *Tacapen* urbem, unde hodie *Rio di Caps* nominatur, mare ſubit. In illius fluminis inſula *Phila* Minervam primum virginali habitu apparuiſſe fabulantur *l*.

κ c *Bagradas* fl. hodiè vulgò *Megrada*, *Mogrida*, ac ſecundum alios *Magiordech* dictus, ex Audo monte ortus inter Uticam & Carthaginem mare ſubit. Ad hunc fl *m*. *Regulus* ingentem ſerpentem catapultis *n* interfecit, ejusque exuvias 120. pedibus longas Romam. miſit. *Gellius o*.

λ d *Tuſca* hodie vulgò *Guadilbarbar* vocatur, ad Hipponem urbem in mare excurrit.

μ e *Naſamones* gens Syrtica, navigiorum ſpoliis quæſtuoſa. Quippe obſident littora, & æſtu deſtituta navigia notis ſibi vadis occupant. *Curt.*

ν f *Pſylli* Naſamonibus fuêre finitimi, quum Auſter eis omnia aquarum receptacula arefeciſſet, publico conſilio adverſus ventum iſtum fecerunt expeditionem, jure belli res repetitum: verùm Auſter ſpirans, arenis univerſos obruit; quibus exſtinctis Naſamones eorum terram obtinuerunt: *Herod. Gell. Plinius* tamen eos à Naſamonibus deletos eſſe tradit. *Ælianus* prodit, tam familiares Pſyllis fuiſſe Ceraſtas, ut morſus eorum ſentirent nunquam; ac mederentur percuſſis. Idem jus illos obtinuiſſe in omnia ſerpentum genera tradit *Plutarchus in Catone.* Quum enim hic per Libyæ deſerta iter faceret, & in ſummo periculo ob crebros ſerpentum ictus milites videret, à Pſyllis auxilium petiit; qui ſuis incantamentis ita faſcinârunt ſerpentes, ut nulli deinceps nocere poſſent. Ex illorum familia quidam, *Hexagon* nomine, Romæ in dolium ſerpentibus refertum conjectus, experimenti causâ, circum-mulcentibus linguis miraculum præbuit. Signum ejus familiæ erat verno tempore odoris virus, & ſudor, quo non ſolùm medicamen præſens afferebant, verùm etiam ſaliva. Liberos Pſylli ſæviſſimis ſolebant objicere ſerpentibus ad uxorum pudicitiam experiendam, adulrerino enim ſanguine prognatos non fugiebant ſerpentes. *Ælianus*, *Plinius*, *Silius*, *Cicero*, *Gellius*.

HEKELII.

k Vid. *Plinii* Lib. VII. c. 11. p. 107. lin. 6.
l Unde & *Pallas Tritonia* dicta.
m *Atilius*.
n Et balliſtis.
o Lib. VI. N. A. c. III. p. 210.

a Cinyphus fluv. b Triton fl. c Bagradas fluv. d Tuſca. e Naſamones. f Pſylli.

Pœni. *phœnices*, iidem & *Pœni*; è Phœnice Tyro profecti, Duce *Elisa* sive *Didone*, quæ Carthaginem condidit. Urbium celeberrimæ, ξ *Leptis Magna*, quæ & Neapolis, ο *Abrotonum*, π *Taphrœ*, ϱ *Capsa*, σ *Thysdrus*, τ *Thapsus*, υ *Leptis Parva*, φ *Rhuspina*, χ *Adrumetum*, ψ *Clupea*, ω *Tunes*, α *Uthina*, & β *Carthago*, Romæ æmula, terrarum cupida, opulentissima quondam totius Africæ, antequam Romani tribus bellis devictam deleverunt: γ *Utica* Catonis, qui inde Uticensis, morte nobilis.

Leptis M. Abrotonum. Taphrœ. Capsa. Thysdrus. Thapsus. Leptis P. Rhuspina. Adrumetum. Clupea. Tunes. Uthina. Carthago. Utica.

Li-

BUNONIS.

ξ a *Leptis Magna*, hodie *Lebida* & *Lepede*, paullum à litore distabat, ubi hodie conspiciuntur urbis rudera.

ο b *Abrotonum* ea videtur esse urbs, quæ ad idem litus jacens, Leptique vicina, hodie vulgò appellatur *Bnata*. Ortelius tamen urbem hanc in mediterraneis ponit *p*.

π c *Taphrœ*, *Taphra* & *Taphrura*, hodie *Afacus*, ad Syrtim Minorem jacet *q*.

ϱ d *Capsa* in mediterraneis posita ab Hercule *r* traditur condita, munitissima licèt, à Mario tamen intercepta ac deleta est. *Salust.*

σ e *Thysdrus* *ſ*, *Tisdrus*, *Tisdrum* seu *Tusdrum* in mediterraneis quoque fuit.

τ f *Thapsus* urbs maritima, inter Adrumetum & Ruspas jacuit.

υ g *Leptis Parva*, & ipsa in litore haud longè ab Adrumeto posita, ea putatur esse urbs, quæ hodie *Africa* appellatur *t*.

φ h *Rhuspina* quoque maritima urbes ab Adrumeto ad Ortum ponitur.

χ i *Adrumetum* *v* ad idem mare jacens, hodie vulgò vocatur *Mahometa* *x*.

ψ k *Clupea* seu *Clypea* *y*, hodie *Quipia* urbs maritima, ad l *Hermæam* seu Mercurii jacens promontorium, à Siculis condita est. Scorpiones ibi non vivunt.

ω m *Tunes* seu *Tunis* aliquando Regia sedes, XII. mill. pass. à Carthagine remota, hodie ambitum habet quinque milliarium. Haud longè ab eo loco Romani à Carthaginensibus, *Xantippo* Lacedæmonio adjuvante, victi sunt, ac *M. Attilius Regulus* captus in hostium venit potestatem. Ab urbe hac *Tunetanum* regnum appellationem habet. Ibi in coëuntibus utrinque litoribus gulæ specie n *Golettam* exstruxit Carolus V. anno C. 1535 *z*. quæ à Turcis anno 1574 capta ac destructa est *a*.

α o *Uthina* in mediterraneis ad Bagradam ponitur fluvium.

β p *Carthago* habuit speciem duplicis opidi, quasi aliud alterum amplecteretur: cujus interior pars *Byrsa* dicebatur, exterior *Magalia*. Nepos *in vita illustr.* A Scipione deleta Julii Cæsaris auspiciis postea restaurata est. Ejus Episcopus CXXV. sub se habebat Episcopos alios. Hodie ad exiguum vicum redacta urbs illa, ab hortulanis ferè solis habitatur *b*. Carthaginenses fuêre *Tertullianus* & *Cyprianus*.

γ q *Utica* haud longè ab eo fuit loco, quo Bagradas fluvius mare subit, hodie nonnullis putatur esse *Porto Farina*; at aliis *Biserta* *c*. Cæterùm r *Syrtes* sunt sinus maris vadosi & verticosi, litoribus Africæ vicini, à σύρω *traho*, quoniam arenas congerunt, appellati.

HEKELII.

p Meminit ejus *Strabo* Lib. XVII. *Geogr.* p. 660. Tom. II. *Oper.*

q *Olivarius* eam *Fachs* vocat.

r *Phœnice.*

ſ *S. Tisdra* ap. *A. Hirtium.*

t Alii illam *Neapolim* dici existimant. Conf. *Strabo* loc. ad Not. d. §. huj. cit.

v *S. Adrumentum* Mario Nigro *Sissa* Alfonso verò Adriano *Toulb* denominata.

x *Procopius* eam vocat *Adramyttum*, additque suô tempore *Justinianam* esse denominatam.

y A *Clypæi* Figurâ sic dicta.

z Quô eam expugnavit, *Barbarossæ* eripuit & Regi suo restituit.

a Hodie etiam dicitur *Tunes* & *Tunisi*.

b *Carthaginensium* Rempublicam descripsit *Ubbo Emmius* Part. II. *Rerumpp. Græcor.* pag. 3. seqq.

c Fuit olim totius *Africæ* Caput, in quâ *Cato Uticensis*, victo jam *Scipione*, necem sibi conscivisse dicitur.

BUNO-

a Leptis magna. b Abrotonum. c Taphrœ. d Capsa. e Thysdrus. f Thapsus. g Leptis Parva. h Rhuspina. i Adrumetum. k Clupea. l Hermæa seu Mercurii promont. m Tunis. n Goletta. o Uthina. p Carthago. q Utica. r Syrtes.

Libyæ deserta, Troglodytæ & Garamantes.

IV. Ab Africæ Minoris tergo versus Austrum *Libyæ Deserta* fuerunt; ultraque [δ] *Troglodytæ*, nunc *Berdoa* desertum. Hos tegit ab Austro [ε] *Ater mons*, & trans eum [ζ] *Garamantes* populi clari, nunc *Borno* regnum. Caput gentis fuit [η] *Garama*, quam hodieque eodem nomine exstare tradunt. [θ] *Debris* inclyta affuso fonte, cujus aquæ ex cœlesti quidem vertigine mutant qualitatem, at controversa siderum disciplina; quippe qui friget calore, calet frigore; à medio scilicet die ad noctem mediam aquis ferventibus, totidemque horis ad medium diem rigentibus. Cæterum & Troglodytas & Garamantas olim Romanorum arma superaverunt.

Libyæ deserta. Troglodytæ. Ater m. Garamantes. Garama. Debris.

BUNONIS

δ a *Troglodytæ* à subeundis cavernis, in quibus degunt, nomen acceperunt *d. Arist.* Olim venationibus dediti, tanta fuisse memorantur celeritate, ut ipsas feras cursu potuerint assequi. Vescebantur serpentibus, & mortuos efferebant læti *e*. Multa myrrha apud illos esse traditur; Serpentes ibidem inveniri ajunt 20. cubitorum. In Troglodytis aliis ponitur *Solis fons* supra memoratus *f*.

ε b *Ater mons g* in longum extenditur, ac uno latere ferè attingit Minorem Syrtim.

ζ c *Garamantes* à *Garamante* Apollinis filio, seu potius à *Garamo* fluvio ad quem incoluerunt, appellati sunt; apud hos nulla erant matrimonia; sed mulieres habebant communes. Dipsades serpentes maximi ibidem reperiuntur.

η d *Garama h* ad Garamam fluvium est.

θ e *Debris* quoque Garamantum urbs est; ubi fons interdiu frigens, noctu fervens, *Plinio & Solino i* testibus.

HEKELII.

d De quibus *Aristoteles*, *Plinius* & *Hieronymus* contra *Jovianum* sunt videndi.

e Conf. *Solini* Polyhist. Cap. XLIV. p. 89. & Cap. LXX. p. 143. lin. 31. seqq. ut & *Pomp. Melæ* Lib. 1. Cap. VIII, p. 160. lin. 3. seqq.

f Np. ad *Not.* β. §. 1. Cap. huj.

g A naturâ *Plinio* Lib. V. H. N. c. V. testante, sic dictus, quoniam adusto, aut Solis repercussu accenso est similis.

h Opidum quippe clarissimum.

i Cap. XLII. p. 83.

a Troglodytæ. b Ater mons. c Garamantes. d Garama. e Debris.

CAP. V.

Numidia & Mauritania.

NUMIDIA.

I.

A *Tusca* amne usque ad [α] *Ampsagam* fluvium litori Africo prætenditur *Numidia*, Masinissæ Regis nominè maximè clara, nunc

Numidia.

BUNONIS.

α a *Ampsaga a* fl. hodie vulgò *Suf Gemar*, Numidiam à Mauritania Cæsariensi disterminans, in Numidicum sinum decurrit.

HEKELII.

a A quô *Ampsa* Castellum ap. *Pomp. Melam* Lib. I. c. VI. p. 157.

a Ampsaga fluv.

Tremisenum regnum. nunc *Tremisenum regnum* eodem porrigitur situ. Gens ipsa *Numidæ*, ante *Nomades* à Græcis appellati, à permutandis pabulis, mapalia sua plaustris circumferentes; ut nunc Tattarorum fert mos. Fluviorum celeberrimus est β *Rubricatus*. Urbes quam plurimæ nobilesque; sed γ *Cirtha* eminens; Sittianorum, postquam Romani tenuêre, colonia dicta: quondam *Jubæ* & *Syphacis* domus, cum foret opulentissima. Dein sequuntur δ *Cullu*, ε *Ruscicada*, ζ *Bulla* regia, η *Tacatua*, θ *Hippo* regius, ι *Sicca*, κ *Tabra-*

Rubricatus fluv. Cirtha. Cullu. Ruscicada. Bulla. Tacatua. Hippo. Sicca. Tabracha.

BUNONIS.

β a *Rubricatus* inter Hipponem Regium & Tabracham mare subit. Plinio *b* videtur esse *Armua*; Orosio ac Diacono *Ardalio c*: hodiè *Ladog*, *Jadog*, & *Guadilbarbar* à diversis appellatur.

γ b *Cirtha* ac *Cirta d* nonnullis posteà *Constantina* putatur dicta: at *Cirtha* haud longè aberat à mari, ad quàm Jugurtha Atherbalem vicit, ac in oppidum profugientem obsedit. *Sallust.* A Cirtha 30. millia passuum versus Sitiphim fuit c *Milevum* seu *Milevis*, anno Christi 402. concilium habitum, quod inde dictum *Milevitanum*, cui præfuit S. Augustinus. In eo damnati sunt errores Pelagii & Cœlestii *e*.

δ d *Cullu* seu *Collops magnus*, hodiè *Collo* & *Alcol*, urbs maritima est apud Ampsagæ ostia sita, purpurâ olim celebris.

ε e *Ruscicada* hodiè *Stora f*, ad idem mare est haud longè à Cullu.

ζ f *Bulla Regia* Siccæ Veneriæ vicina ad Rubricatum ponitur fluvium *g*: hodiè fertur dici *Antra*.

η g *Tacatua* inter Cullu & Hipponem Regium haud longè à Collope parvo in litore sita, hodiè *Suchaida* vocari scribitur.

θ h *Hippo* cognomine *Regius*, ad mare inter Aphrodisium & Tabracham jacens, hodiè *Bona h* vocatur. De hac urbe *ita Silius: antiquis dilectus Regibus Hippon.* Hipponensi Episcopatui magnâ curâ, fide ac diligentia quum præfuisset *Augustinus* annos XL. diem obiit supremum anno ætatis LXXVI. cujus exstat operum Sacrorum tomi decem *i*. At i *Hippo Diarrhytos* inter Tabracham & Uticam ad idem erat mare in Africa Minore *k*.

ι Duæ fuerunt k *Siccæ*, altera Syphacis quondam regia, ad duarum Mauritaniarem fines; & altera *Sicca* cognomento *Veneria*, cujus Ptolemæus in descriptione Africæ Minoris meminit. In bello Jugurth. ejusdem mentionem quoque facit *Sallustius*. Hæc *Arnobii* Rhetoris, qui Lactantii fuit præceptor, patria ad Rubricatum fl. erat *l*. Ipsius *Arnobii* ac *Lactantii* quoque exstant libri VII. valdè eruditi contra gentes scripti.

κ l *Tabrachæ*, seu *Tabraca m*, urbs maritima Ortelio Tuscæ ostio ponitur vicina. In Numidia quoque fuit m *Zama*, nunc *Zamora*, arx regni, quam Livius quinque dierum itinere à Carthagine abesse ait. Ad hanc *Hannibal*, posteaquam ex Italiâ in Africam venerat, à Scipione victus est. *Zamam* Metellus in bello cum Jugurtha frustra oppugnavit. *Sallust.* n Adrumeto abest millia passuum trecenta, id est, milliar. Germ. 75. Quod iter *Hannibal* à Scipione victus & fugatus biduo & duabus noctibus confecit *Nepos in Hannib.*

HEKELII.

b Lib. V. c. III. p. 66. lin. 40.
c Seu *Ardealio*.
d *S. Cirra.*
e Vid. *Jo. Henr. Alstedii* Thesaurus Chronologiæ Tit. XXXVI. p. 344. Edition. 2.
f Castaldo; Olivario V. *Astora* & *Estora* Marmolio.
g *Ptolemæo* dicta *Bullaria*.
h *Mercatore* teste.
i Erat enim Vir Sanctitate, Labore, Studiô atque Doctrinâ ad miraculum maximus, totiusque *Occidentis* Lumen excellenter clarum.
k *Strabo* Lib. XVII. pag. 655. has *Hippones* ambas vocat *Regias*.
l Conf. candidissimi mei *Quenstedtii* Dialog. de *Patriis* Viror. illustr. p. 680. seqq.
m Silio Italico *Sabatra* & aliis *Tabatra*.

BUNO.

a Rubricatus, Armua seu Ardalio. b Cirtha. c Milevum seu Milevis. d Cullu seu Collops. e Ruscicada. f Bulla Regia. g Tacatua. h Hippo Regius. i Hippo Diarrhytos. k Sicca. l Tabracha. m Zama. n Adrumetum.

brachæ : hanc quoque regionem debellatam in provinciæ formam redegerunt Romani. ι

MAVRITANIA.

II. Ultima ad Occasum est *Mauritania*, in qua præcipua gens Maurorum, unde nomen regioni. Hos Græci *Maurusios* dixerunt. Terminantur à *Meridie* Atlante Minori, quo submoventur à Gætulis: qui & ipsi postea, oppressis & exstinctis Maurusiis, Mauritaniæ majorem partem occupârunt: ab *Occasu* est Oceanus Atlanticus; à *Septentrione* fretum Herculis & Mare Internum: ab *Ortu* primo *Mulucham* habuit flumen, quod Mauros à Numidis discernebat; at quum ea Numidiæ pars, quæ est inter Ampsagam & Mulucham, Mauritaniæ adjiceretur, finis huic constitutus est Ampsaga. Continet hodiè tria regna: *Darense, Fezense* & *Maurocitanum.* Dividebatur autem olim *Malva* flumine in *Cæsariensem*, quæ Numidiam contingit, & *Tingitanam*, quæ Oceano perfunditur. Regna fuêre ad C. Cæsarem usque Imperatorem, qui in duas divisit provincias. λ

Mauritania. Marusii. Mauritaniæ fines. Mulucha fl. Mauritania Cæsariensis.

CÆSARIENSIS.

III. μ *Cæsariensis* provincia, quam nunc totam *Dara* regnum obsidet, antea *Bocchi* regnum appellata fuit. Partem tamen

Cæsariensis.

BUNONIS.

λ *Sitipha*, [a] *Sitifis* seu *Sitiphis* colonia in Mauritanis finibus hodiè fere exstincta est.

μ [b] *Mauritania Cæsariensis* ab Occasu habet Tingitanam; à *Septentrione* Mare Internum ad Ampsagam usque fluvium; ab *Ortu* Africam Propriam; à *Meridie* Libycos montes & Gætuliam *n*.

HEKELII.

n Dicta a. est *Mauritania* ἀπὸ τοῦ μαυροῦ, quod inter cætera *obscurum*, vel *nigrum*, denotat, quoniam Colonos nigros habeat. *Simias*, *Dracones*, *Struthiones* atque *Elephantes gignit.*

REISKII.

ι [c] Numidia Græcis ab originibus ad Romanam rransit civitatem, litera mutata gemina. Græcis enim νομάδες ἐκ τῶν νομῶν, id est, *in pascuis vagi homines*; Latinis autem Numidæ dicuntur. Ita Plinius Lib. V. c. 3: *Numidæ vero Nomades à permutandis pabulis, mapalia sua, h. e. domus plaustris circumferentes.* [d] Duplex vero Numidia fuit ab Romanis in provinciam redacta; una *mediterranea*, quam Biledulgerid hodierni vocant, & *altera externa sive littorea*, quam novam alio victores nomine dixerunt. Contigit hoc capto Jugurtha, & bello feliciter composito; è quo C. Marius A. V. C. 647. triumphum egit. [e] Mauritania Græce Μαυριτανία ἐκ τῶν Μαυριτάνων, i. e. ab Mauritanis, hi vero ab Mauritis, & denique Mauris nomen Punicum aut Hebraicum susceperunt: Idque vel ab situ versus occidentem ultimo, tanquam מחורין *Mahurin*, i. e. *postremi*, elisa litera gutturali, vel â nigredine מעורין *Maurin* ab מעוה *obscuro & vacuo loco*; Prius Bochartum, posterius Becmannum habuit auctorem. De Mauritania, tribus regibus, Jubæ, Boccho, & Bochudo, uni tandem Jubæ per Augusti gratiam subjecta, Vossius ad Pompon. Lib. I. c. 5. Unde [f] triplex sub Cajo & Claudio Impp. *Tingitana*, *Cæsariensis*, & *Sitifensis sive Bisacensis*, quam nummi Romani & inscriptiones exhibent.

BUNO-

a Sitifis. b Mauritaniæ Cæsariensis fines. c Nimidia. d Duplex. e Mauritania. f Triplex.

Malva. Maſſæſylii. Julia Cæſarea. Cartenna. Saldæ. Opidum novum. Ruſazus. Ruſcurium. Ruſconia. Tipaſa. Tubuſuptus. Tucca.

men inter ν Malvam & Mulucham ξ *Maſſæſyliorum* gens tenuit. Caput provinciæ ο *Julia* ο *Cæſarea*, aliquando ignobilis, cum *Jol* eſſet; poſtea quia Jubæ regia, illuſtris facta. Reliqua opida ſunt ϖ *Cartenna*, ϱ *Saldæ*, σ *Opidum novum*, τ *Ruſazus*, υ *Ruſcurium*, φ *Ruſconia*, χ *Tipaſa*, ψ *Tubuſuptus* & ω *Tucca*, impoſitum mari ac flumini Ampſagæ.

TINGITANA.

Mauritania. Tingitana. Tingi. Bogudiana. Julia Conſtantia. Zilis. Volubilis. Lixus.

IV. α *Tingitana* provincia, quam nunc duo regna *Fez* & *Marocco* occupant ab urbe *Tingi*, quæ nunc vulgò *Tanger*, cognomen accepit, Ante *Bogudiana* dicta à Rege *Bogud*. Opida in ea, β *Tingi* modo dictum, caput provinciæ, ab Antæo conditum; γ *Julia Conſtantia*, δ *Zilis*, ε *Volubilis* ζ & *Lixus*, vel fabuloſiſſime

BUNONIS.

ν a *Malva* fl. hodie *Muluya*, Tingitanam à Cæſarienſi diſterminat *p*.

ξ b *Maſſæſyliorum* gens bellis extenuata, ac demum exſtincta eſt. *Plin.* *q*.

ο c *Jol* à Juba Rege traditur condita, ac poſtea alterum nomen à Cæſare habuit *r*. Nonnulli eam hodie *Algiers* vocari volunt.

ϖ d *Cartenna* ad Cartenni fluv. oſtium: hodie ea putatur eſſe urbs, quæ vulgò *Moſtagan* vocatur.

ϱ e *Saldæ* urbs maritima, inter Juliam Cæſaream & Cullu ſita, hodie vulgò *Bugia* appellatur *ſ*.

σ f *Opidum Novum* in mediterraneis eſt, hodie *Mezuna* putatur *t*.

τ g *Ruſazus* in litore inter Ruſcurium & Saldas poſita eſt.

υ h *Ruſcurium*, Ptolemæo *Rhuſuccoræ*, inter Ruſconiam & Ruſazum eſt.

φ i *Ruſconia*, *Ruſcinona* & *Ruſtonium*, urbs maritima eſt.

χ k *Tipaſa* *v* à Julia Cæſarea ad Ortum eſt.

ψ l *Tubuſuptus* Saldis proxima fuit.

ω m *Tucca* apud Ampſagæ ponitur oſtia.

α n *Mauritania Tingitana* ab *Occaſu* habet mare Atlanticum; à *Septemrione* fretum Herculeum & Ibericum uſque ad Malvæ fluminis oſtia; ab *Ortu* Mauritaniam Cæſarienſem, à *Meridie* Gætuliam & Lybiam Interiorem.

β o *Tingis* ad fretum Herculeum à Cananitis, quos Joſua ejecit, putatur condita *x*.

γ p *Julia Campeſtris* in mediterraneis ponitur, hodie *Banituede* dicta.

δ q *Zelis* ſeu *Zilia* *y*, hodie *Arzila* *z*, inter Tingim & Lixum ſita eſt *a*.

ε r *Volubilis*, nunc *Feſſa* ſeu *Feza*, regia intus eſt.

ζ ſ *Lixus* in litore maris Atlantici poſita CXII. mill. paſſ. ab Herculis abſuit freto. Hodie arx eſt cum portu, vulgò *Larach*, & ſecundum alios *Arays* dicta *b*. Fluvius quoque olim *Lixus* appellatus, qui hodie *Laſſo* ac aliis *F. di Larach*.

HEKELII.

o S. Colonia.

p *Caſtaldus* hunc Fluvium vocat *Mululo*.

q Lib. V. c. II. p. 66. Lin. 14.

r Vid. *Strab.* Lib. XVII. p. 654.

ſ *Mercator* eam *Tadelim* vocat.

t *Ptolemæo* dicitur *Oppinum*; *Nigro* autem *Rhabath*.

v Hodie *Taneſe* & *Mercatori* *Taves*.

x *Caſtaldo* hodiè dicitur *Tanger*, & *Mercatori* *Tangia*. *Strabo* loc. ſup. ad Not. d. §. III. Cap. huj. cit. ſcribit, *eam* Barbaris *Tingam* ab *Artemidorô* *Lingam*, & ab *Eratoſthene* *Lixum* nominari. *Ptolemæus* a. & *Plinius* ex *Tingô* & *Lixô* duas faciunt.

y Sive *Xilia*.

z Seu Novô Vocabulô *Arzita*.

a A *Caſtaldo* dicitur *Alger*.

b Olim erat *Romanorum* Colonia, à *Claudiô* *Cæſare* in hunc locum ducta.

BUNO-

a Malva. fl. b Maſſæſylii. c Julia Cæſarea. d Cartenna. e Saldæ. f Opidum novum. g Ruſazus h Ruſcurium. i Ruſconia. k Tipaſa. l Tubuſuptus. m Tucca. n Mauritaniæ Tingitanæ fines. o Tingis. p Julia Campeſtris. q Zilia. r Volubilis. ſ Lixus op. & fluv.

mè ab antiquis narrata. Ibi quippe *Regia Antæi*, certamenque cum Hercule, & [a] *Hesperidum horti*. Antæi regia. Hesperidum horti.

BUNONIS.

[a] *Hesperidum hortos* alii in Cyrenaica, haud longè à Barce urbe Ponunt *c*. Cæterum in hac ipsa Mauritania est [b] *Atlas Minor* mons; [c] *Abyla* [d] *Herculis Columna*, ac è regione altera [e] *Calpe*; quæ tamen verius rupes sunt, seu montes.

HEKELII.

c Hos Hortos *aurea Mala*, quæ summâ cujusdam Draconis pervigilis curâ asserventur, quotidiè ferre, haud illepida *Poëtarum* est traditio.

a Hesperidum horti. b Atlas minor. c Abyla. d Herculis columna. e Calpe.

CAP. VI.

Getuli, Atlas mons, Libya Interior & Æthiopia.

GÆTULI.

I.

A Tergo Mauritaniarum Africæque Minoris [a] *Gætulorum* gens, & ipsa quoque Romanorum armis debellata, longe lateque incoluit; quippe quæ hodie occupat quicquid terrarum à *Lempta* opido ad Oceanum usque, spatio mill. Germanicorum CCCL. protenditur. Hoc spatio nunc est *Biledulgerit* provinciæ major pars, ubi *Targa* regnum, & quatuor deserta, *Lempta*, *Zuenziga*, *Zanhaga*, *Hair*. Gætuli. Lempta. Biledulgerit. Targa.

II. Gætulos à Meridie claudit *mons Atlas*, totius Africæ vel fabulosissimus. E mediis hunc arenis in cœlum usque attolli prodiderunt celebrati auctores, asperum, squalentem, qua vergat ad litora Oceani, cui cognomen imposuit: eundem opacum nemorosumque, & scatebris fontium riguum; quà spectat Africam, fructibus omnium generum sponte ita subnascentibus, ut nunquam satietas voluptatibus desit. Incolarum neminem interdiu cerni: silere omnia haud alio quàm solitudinum horrore. Eundemque noctibus micare crebris ignibus, Ægipanum Satyrorumque lascivià impleri, tibiarum ac fistulæ cantu, Atlas mons.

BUNONIS.

[a] *Gætulia a* inter utramque Mauritaniam, Africam Minorem & Oceanum Occidentalem posita est, *Gætuli*, sicut & Libyæ incolæ, primi habentur, qui in Africa consederunt. At Gætuli olim carne vescebantur crudâ, manebantque quibuscunque locis eos nox oppressisset, bestiarum more ferè viventes. Jugurtha tamen eos ad bellum instruxit, ac adversus Marium produxit.

HEKELII.

a Garamantibus quippe finitima.

Xxx BUNO-

a Gætulia.

tu, tympanorumque & cymbalorum ſonitu ſtrepere. [1]

LIBYA INTERIOR.

Libya interior.

III. Ultra Atlantem [β] *Libya* eſt *Interior* ad [γ] Nigrum uſque flumen, vaſtarum ſolitudinum, nunc deſertum *Sarra* dicta.

ÆTHIOPIA.

Æthiopia.

IV. Jam verò quicquid ultra Nigrum flumen eſt & Ægyptum, verſus utrumque mare Atlanticum Rubrumque, *Æthiopes* tenuerunt, gens omnium Africæ terræ ampliſſima extra Africam à vetutiſſimis Geographorum poſita. Ab *Æthiope* Vulcani filio cognominati; vel ut alii, ab *nigro vultus corporisque colore;* ἄιτοψ quippe ſignificat nigrum [2]

TRO-

BUNONIS.

[β] [a] *Libya* hæc Interior dicta eſt, quoniam intus & in mediterraneis eſt; ad diſcrimen alterius Libyæ, quæ mare Lybicum, Ægyptumque attingens, *Exterior* vocatur.

[γ] In *Medra* Nigritarum regione eſt [b] *Niger lacus*, ex quo ipſe fluvius [c] *Niger b* procurrens, aliquo ſpatio confecto, lacum, qui [d] *Borno* vocatur, efficit, inde *Cano* regnum petens, [e] *Guarda* lacum, qui ibidem eſt, tranſit; ac demum ad *Tombutu*, in plures, quibus in mare devolvitur, alveos dividitur; ex illis iſte ad Senegam decurrens, *Rio de Senega* vocatur; ac alter, qui verſus Gualaram fluit, *Rio S. Ivan.* Niger igitur fluvius ſpatium DCCL. milliaria conficit Germanica antè, quam mare ſubeat. Sicuti Nilus, ita quoque iſte certis anni temporibus exundat, vicinosque fœcundat agros *c.*

HEKELII.

b S. Nigris.

c Niger autem dictus eſt propter nigri Pulveris Solitudines, eminentibus interdum velut exuſtis cautibus.

REISKII.

1 [f] Getuliam Græce γετελίαν regionem Libyæ proximam Strabo vocat, & huic paulo latius extenſæ partem attribuit: Utraque tamen ſuis terminis coercetur. Getuli autem & Libyes primi Africæ cultores ab Salluſtio deſcribuntur; ex libris quidem Punicis, qui ad regem Hiempſalem pertinuiſſe dicebantur: *Cæterum fides ejus rei penes Auctorem erit*, ipſe inquit Saluſtius. Nam Ægyptii Getulis antiquitate ac cultu Africæ primo antecedunt. [g] *Atlas* ab littore Africano & occidentali Oceano verſus orientem ad loca Ægypto confinia procurrens, Atlanti regi Mauritanico nomen debuit; nocturnos autem ignes, ſtrepitus, cantusque [h] *Satyris*, *h. e. dæmonibus*, qui Satyrorum hircorumque ſpecies mentiuntur. Sin Atlas Japeti filius extet idem, qui Enochus, uti apud Euſebium ex Eupolemo annotatur Lib. IX. Præpar. Euang. Tum vero *Idris* Arabum (quem nominant illi Henochum) & *Dyris* Pænorum Atlas valde convenient, ſed tempore nimium diſtabant. De Libya utraque ſuperius actum fuit, neque heic amplius agetur.

2 [i] *Æthiopia* ortum & nomen ab Æthiopibus, Æthiopes à nullo eoque fabuloſo Vulcani filio, ſed ab atro colore habet, Græce αἰθιωπία ἐκ τοῦ αἰθιόπος; Αἴθιοψ ἐκ τοῦ αἴθειν καὶ ὄπὸς ὡς κεκαυμένος τὴν ὄψιν, id eſt, *vultu aut facie aduſtus* dicitur. [k] Æthiopicus quidem nigror ab æſtu ſolis aut uſtione non provenit, ſed à *corpore quodam mucoſo & reticulari*, quod inter cutem & cuticulam collocatum tranſluceat; ſic habet inventa nuper celeberrimi Pechlini opinio in Tractat. de habitu & colore Æthiop. c. 7. Characteres tamen Æthiopum externos in vultu atro aut ſubnigro, ſimis naribus, labris tumentibus, capillitio criſpo ac lanuginoſo, cutis mollitie ac ſplendore pingui vel argenteo conſtituimus. Hinc Abyſſinis hodie nomen priſcum arridet adeo, ut ſe ipſos Itioperiaban, i. e.

a Libya interior. b Niger lacus. c Niger fl. d Borno lacus. e Guarda lacus. f Getulia. g Atlas. h Satyri. i Æthiopia. k Color Æthiopicum unde.

TROGLODYTICA.

V· Divisa fuit Æthiopia in varia Æthiopum genera; quorum Ptolemæus innumera tradit nomina. At clarissimi omnium fuêre [δ] *Nigritæ*; à Nigro flumine dicti, & *Nubiorum* gens magna, unde hodieque vastissima regio dicitur *Nubia*. Ea autem Æthiopiæ pars, quæ Nilo utrimque adjacet, *Æthiopia* dicitur sub *Ægypto*; atque in ea ad Nili paludes seu lacus *Cinnamomifera regio*. At totum sinus Arabici lævum latus Arabes tenuêre [ε] *Troglodytæ*, unde regio ipsa *Troglodytica*. Nigritæ. Nubii. Æthiopia. sub Ægypto Cinnamomifera regio. Troglodytica.

CAP.

i. e. Æthiopes, suum solum Manghesta Itioperia i. e. regnum Æthiopiæ appellent: Ultimas gentis hujus [a] origines *ab Ludo, Misraimi filio*, proximas Bochartus ab *Ægyptiis vicinis & Arabibus* deducit, multisque rationibus confirmat, Æthiopes eosdem nec alios adhuc superesse, quam quos divina historia לודים *Ludim*, i. e. Ludæos nuncupet. [b] Porro Æthiophiam ipse duplicem fatetur, Africanam sive occidentalem, & Asiaticam sive orientalem. *Nubia* inter Nigritas Abyssinosque per 400. milliaria patet, regnumque suo regi subditum complectitur Arab. אלנוביאה *Alnubia* de quo Commentarium Geographicum Auctoris [c] Nubiensis nomine habetur. *Troglodytica* paulo superius exposita unam ex nobilis. Ludolfi Historica Æthiop. Lib. I. c. 14. observationem suppeditat, de barbaris Æthiopibus *quos Cafros nominant*, feris, nudis, agriophagis & pamphagis, quin Dei, regis, legis & vocis expertibus: [d] Hos Troglodytis à Plinio descriptis simillimos nemo, uti suspicor negabit.

BUNONIS.

[δ] [e] *Nigritæ*, à Ptolemæo in Interiori collocantur Libya. Regio illorum à Sarra versus Meridiem jacens à Meroë insula usque ad mare Atlanticum & promontorium viride porrigitur, quo loco Niger fl. in mare decurrit, continens longitudinem DCCC. milliarium Germ. habetque, quod infra dicitur, XIX. Regna.

[ε] [f] *Troglodytas* Arabum esse partem atque consanguineos, ex Josepho patet, qui tradit Abrahami filios ex Cetura Troglodyticam occupasse. *Raderus* censet eos hodie appellari *Abissinos*, & regnum *Barnagas* appellare indigenas. Troglodytas verò ita dictos docet Aristoteles à *subeundis cavernis*, in quibus degant. Defunctos illi suos ita sepeliunt. Mortuis pedibus cervicem alligant virgis paliurinis. Deinde cadaver in editiori loco positum lapidibus ridentes obruunt, impositoque supra saxorum acervum cornu abeunt. Bella gerunt pabuli gratia; invalidis, ob senium armenta sequi guttur bovis cauda adstringunt, ac ita eos interimunt. Qui mortem differt, licet nolentem eodem modo, admonitum tamen antea, interficiunt: Idque habetur beneficii loco. Morbo correptos incurabili simili afficiunt morte. Maximum arbitrantur malorum, ab eo vitam diligi, qui nequeat aliquid agere dignum vitâ. Nullus ibi habendi amor: à divitiis, paupertate se abdicârunt voluntariâ. Tantum lapide uno gloriantur, quem *Hexecontalithon* vocant, tam diversis notis sparsum, ut sexaginta gemmarum colores in parvo ejus orbiculo deprehendantur. Ignari sermonis stridunt potiùs quàm loquuntur. Carnibus vivunt serpentum. Tanta verò pernicitate pollent, ut feras, quas agitant, ipsi cursibus persequantur. *Plin. d Solinus. e. Herod.* Aristoteles lib. 8. Hist. Animal. cap. 12. *Pygmæos* facit Troglodytas, eosque ad paludes, ex quibus Nilus profluit, collocat, quò loco cum gruibus illi pugnent, equos habentes pusillos.

HEKELII.

d Lib. VII. *Histor. Nat.* c. II. p. 108. lin. 40. seq.

e In *Polyb.* c. XLIV, p. 89. lin. 16. seqq. & c. LXX. p. 143. lin. 31. seqq. ut & *Pomponius Mela* Lib. I. c. VIII. p. 160. lin. 3. seq.

Xxx 2 BUNO-

a Origo duplex. b Æthiopia duplex. c Nubia. d Troglodytica. e Niger fl. f Troglodytæ.

CAP. VII.

De incolis universæ Africæ, novaque ejus descriptione; ac primum de Ægypto.

I.

Ægypti incolæ varii.

QUinam mortales Ægyptum antiquitus incoluerint, ante dictum est. Reliqua Africæ versus Occasum mari adjacentia tenuerunt populi commemorati. Advenæ autem primi fuere *Phœnicum coloni*, aliique ex Asia atque Ægypto profecti. Postea paruit *Romanis*; mox *Græcis Imperatoribus* totum hoc terrarum spatium. Deinde *Vandalis, Saracenis, Arabibus.* Nunc partem tenet *Turca*, partem *Serifus*, quem vocant; partem Reges alii, partem denique *Hispaniarum Rex.* At *Æthiopes* à suo solo neque recesserunt, neque in id alios colonos receperunt; id longinquitas effecit regionis, immensæque intercedentium desertorum vastitates.

Ægypti novæ Divisio.

Sed enarratâ Africæ antiquitate, res postulat, ut *novam* etiam ejus descriptionem subjiciamus. Dividitur nunc universa in septem potissimùm partes sive regiones, quarum nomina sunt hæc: *Ægyptus, Barbaria, Biledulgerid, Sarra* desertum, *Nigritæ, Æthiopia Interior*, sive Superior, quod Abissinorum Imperium, & *Æthiopia Exterior* sive Inferior. 1

ÆGY-

REISKII.

1 [a] Quæ hominum coloniæ primæ in Ægyptum, & hinc porro in Africanas reliquas terras insederint, paulo superiùs expositum fuit: Non alia nimirum quam è *Chami posteris ac stirpe, quotquot ex Arabis vicina, & Asia remotiori reliqua immigrarunt.* Protentosa enim antiquitas & Chronologia Ægyptia, qua sacram historiam evertit Manethon, cum suo Auctore concidit jacetque. Posthac novæ successerunt [b] Pœnorum coloniæ, *Didonis auspicio*, quæ agrum ab Hyarba, regulo Marusio, mercata urbem condidit, regni Carthaginensis materiam: Sic ora maritima sensim novos incolas admisit foyitque. [c] Romani postea regnum Numidicum prætextu fœderis & amicitiæ cum Masinissa cultæ; sed Carthagine funditus excisa belloque tertio Punico confecto terras A. V. C. 605. occuparunt. Interim Græci & Macedones sub Alexandro postea Ptolemæi per annos 294. Ægyptum; Romani ex A.V.C. 725. tres provincias tenuerunt, nempe Africam, Numidiam & Mauritaniam, Diœcesi Africana sub Impp. constituta. Denique Gensericus collecto 80000. [d] Vandalorum & Alaunorum exercitu A.C.430. subegit Africam; [e] Saraceni A. 641. Ægyptum, sed A. 661. Africam & Mauritaniam domuerunt, Chalifa proprio ibi creato: Posthac Sultani ex Mamluchorum progenie, Sherifi & reguli multi: Donec [f] Turci Ægypto capta, sensim Africam subegerunt maritimam, exceptis urbibus, quas adhuc Hispani, Portugalli & Angli paucissimas tenent. Ægyptum hodiernam suis antiquitatibus ornatam supra vidimus, urbesque hujus florentissimas: Addimus adhuc de [g] *Alcahira* per Mudazum Lidinillam, primum è Fatimitis Chalifam condita A.C. 968. urbe duplici nova & veteri, nec non suburbio Bulaco, 200000. domibus, & 18000. majoribus plateis frequentior.

a Coloniæ Africanæ. b Phœnicum. c Romanorum. d Vandalorum. e Saracen. f Turci. g Alcahira.

ÆGYPTUS.

II. *Ægypti* (quam [α] Turca obtinet) caput nunc eſt [β] *Cairum*, vulgò *Alcair*, Chaldæis *Alchabyr*, urbs magnitudine ſtupenda, Emporium celeberrimum; Circasſiorum Ægypti Sultanorum quondam regia. Prope eſt *Materea*, hortus balſami fruticibus conſitus, quod uni terræ Judææ quondam conceſſum, hodie niſi in hoc loco, nusquam colitur. Ultra Nilum *Pyramides* viſuntur ſtupendæ altitudinis, ut ante memoravimus. [γ] Secunda claritate à Cairo eſt *Alexandria*, ſplendida quondam atque opulentisſima civitas, nunc crebris bellis deſtructa atque conciſa, celeberrimum Chriſtianis mercatoribus præbet emporium. Nobile exinde eſt cum arce opidum *Raſchitt*, quod Europæi *Roſettam* vocant. [δ] *Damiata*, olim *Peluſium*, Ptolemæi Geographi incunabulis inſigne eſt.

Ægyptus. Cairum ſeu Alcair. Pyramides. Alexandria. Roſetta. Damiata.

C A P.

tior. [a] *Mataræa* ibi adhuc ſupereſt, fonsque in ea vivus ac ædicula, quam *Latini* Monachi frequentant, & Moſquea Turcica, ſed nullus in eo balſami frutex. [b] *Alexandria* nec Pharum Ptolemæi Philadelphi fabricam, nec hujus inſulam adhuc oſtentat, ſed duos portus commodiſſimos, & Græci Patriarchæ ſedem: [c] *Bibliotheca*, quæ heîc fuit, *Philadelphia*, C. Julii Cæſaris ævo; *Serapica* per Cleopatram collecta Imp. Theodoſii ætate; ſed ultima *Chriſtiana* per milites Saracenicos A. 642. diſſipata in balneis conflagravit.

BUNONIS.

α Turcarum Rex Selymus *a* Ægyptum occupavit anno Chriſt. 1516 *b*.

β [d] *Cairum*, olim *Babylonia* Ægypti, totius Africæ urbs habetur maxima. Tanta ibi perhibetur eſſe hominum multitudo, ut omnes ferè linguæ ac ſcripturæ ibi reperiantur *c*.

γ [e] *Alexandriæ* Turcarum Imperator perpetuo habet triremes inſtructas, quæ & urbem & mare tutantur.

δ Portum ad [f] *Damiatam* catenâ ferreâ præcluſum ac munitum Harlemenſis navis, quæ in Chriſtianorum erat claſſe, diſruptâ catenâ illa, aperuit, Anno C. 1219.

HEKELII.

a Pater *Solymanni*.

b Vid *Abrah. Bucholceri* Index Chronolog. p. 467. Anteà cepit *Ægyptum* CAMBYSES, *Perſarum* Rex & *Cyri II.* Filius, Anno ante CHR. nat. DXXV. Sed Anno poſt nat. CHR. XXIX. capta eſt ab AUGUSTO, qui in *Romanam Provinciam* EAM redegit, *Romanisque* tributariam fecit, eique *Cornelium Gallum* primùm præfecit.

c *Selymum* Anno CHR. M. D. XVII. *Cairum* expugnaſſe, autor eſt *Gabriel Bucclinus* in *Nucleô Hiſtor.* Litt. Q. 4. fac. b.

a Mataræa. b Alexandria. c Bibliothecæ tres. d Cairum. e Alexandria. f Damiata.

CAP. VIII.

Barbaria.

I.

ÆGypto continuatur nobilisſima totius Africæ regio α *Barbaria;* in ſex partes diviſa; quarum una eſt Provincia *Barcana*; quinque reliquæ ſunt regna, *Tunetanum*, *Tremiſe num*, *Fesſanum*, *Maurocanum* & *Darenſe*. 1

BARCANA REGIO

Barcana regio. Barce prom. & urbs.

II. Inter Ægyptum & Tunetanum regnum litori prætenditur Barcana regio, à *Barce* antiqua urbe cognominata, ſoli aſperitate pariter ac ſiccitate ſterilis. β 2

REGNUM TUNETANUM.

Regnum Tunetanum.

III. γ *Tunetanum regnum* veterem Africam Minorem ferme totam

BUNONIS.

α Ingens illa Africæ pars ab Europæis appellatur a *Barbaria*; fortè quòd eam incolunt homines moribus & linguis ferè Barbari. Ab *Ortu* habet Tripolitanam, à *Septentrione* Mare Internum; ab *Occaſu* Mare Atlanticum; à *Meridie* Gætuliam, Atlantem montem. Libyam Interiorem & Æthiopiam ſub Ægypto. Ejus *longitudo* eſt DCLXX. milliarium, ac latitudo CLXXX. Alii tamen eam Africæ partem tantum vocant *Barbariam*, quæ ad regnum Tunetanum pertinet,

β *Barce* mons & promontorium ad *Ptolemaidem* eſt; ipſaque urbs Ptolemais, Plinio *a* teſte, priùs dicta eſt *Barce*; unde *Barcai*. Ad Barcen Ptolemæus b *Heſperidum Hortos* ponit.

γ c *Tunetanum regnum* in quatuor dividitur provincias: *Conſtantinam*, *Tunetanam*, *Tripolitanam* & *Cebenſem*. *Conſtantia* à Conſtantina urbe appellationem habet; ſicut *Tunetana*, à Tuneto. *Tripolitana*, nunc *Gareldare*, nomen habere traditur à tribus civitatibus, *Taphris* nunc *Vacces*; *Oca*, & *Lepti magna*, quam nonnulli hodie *Tripolin* putant, ac alii *Lebidam*. *Cebenſis* regio quondam erat Carthaginenſium; ſed ad Interiorem pertinet Libyam.

HEKELII.

a Lib. V. c. V p. 67. lin 42. ſeq.

REISKII.

1 d *Barbaria* Græce βαρβαρία nomen æquivocum aut *generaliter* ex uſu veterum atque recentium ſcriptorum ſignificat χώραν ἑτερόγλωσσον ἢ ἄσπορον ϗ ἄγριον, i. e. *quamcunque terram vel peregrini ſermonis vel horridam incultamque*; Hæc ſunt verba Euſtathii ad Dionys. Perieg. aut *ſpecialiter* regionem Arabico vel Æthiopico ſinu concluſam; aut *ſpecialiſſime* provincias barbarico, quem vocant, ſinui propinguas. Ita priſci Geographi Arrianus, Dionyſius; Ptolemæus & Strabo, ita novi nomen illud accipiunt. Hinc etiam in Talmude ברבריא׳ ברבריה *Barbarei Barbaria*, ſive ad Chaldaicam, ſive ad Arabicam originem referatur. Duo igitur huc pertinebunt Imperia: (1) *Turcicum in regnis*, *Tunetano*, *Algierenſi Tripolitano* & *Tremiſeno*, (2) *Feſſo-Marocenſe* Taſtiletis ſubditum, (3) *Principatus montani* Suſaon, Cuco & Labes, qui Scheichiis Principibusque liberis patent. Ut de urbibus regi Hiſpanico, Portugallo & Anglico ſubjectis taceam: Has vero ſervari Reibubl. Chriſtianæ totius intereſt.

2 e *Barca* vel *Barcana* vetuſto nomine, feroque

a Barbariæ limites & magnitudo. b Heſperidum Horti. c Tunetanum regnum. d Barbaria. e Barca Barcana.

tam occupat. Caput est δ *Tunetum*, sive *Tunisa*, vulgò *Tunisi*; Tunetum.
insignis, vetus ac satis ampla urbs, quæ ex Carthaginis ruinis crevit; emporium Venetis & Genuensibus, aliisque mercatoribus celebre. Secunda est *Tripolis nova*, quæ *Tripolis Barbariæ* Tripolis Barbariæ.
dicitur, ad differentiam ε *Tripolis Syriæ*: emporium ab Europæis mercatoribus celeberrimum. *Bona* etiam, quæ olim *Hippo*, D. Bona.
Augustini Episcopatu nota, nunc emporium haud postremum. Intus verò est ζ *Constantina* Romanorum antiquitatum reliquiis Constantina.
conspicua.

REGNUM TREMISENUM.

IV. Caput regni η Tremiseni est *Tremisen*, amplissima quondam, bellis gravissimis postea tenuata. In litore est ϑ *Algier*, Tremisenum regnum.
emporium satis nobile, ac piratica infame, Christianis mancipiis Algier.

que Barcæorum populo adhuc gaudet, inculta propemodum & latrocinis infesta regio. Nomen habuit à *Barca* Gr. Βάρκη, prisca & in mediterraneis sita urbe, quam Ptolemæus Lib. IV. & Scylax in Periplo ad centum stadia procul ab mari submovent. [a] *Ptolemais* autem urbs recentior & à Ptolemæo condita, litorique marino proxima fuit. Urbs una hodieque heic clara, nempe [b] *Caracuna*, Scheichio principique sedem præbet: Numidiam quoque ac Libyam hodiernam Scheichiis subjectam Pet. Valleus retulit.

BUNONIS.

δ [c] *Tunetum*, olim *Tunes*, à Barbarossa Archipirata, qui ad stupendia Turcica attractus fuerat, interceptum, & sub Turcarum potestatem est subactum, ejecto *Muleasse* Rege, qui ad Carolum V. confugit; quod contigit anno C. 1534. At sequenti statim anno *b* à Carolo Muleasses hic in regnum reductus est; qui tamen a filio suo regno pulsus, oculis etiam per summum scelus erutis, Augustam ad Comitia confugit, anno Ch. 1549. Joh. Austriacus Tunetum recipit anno 1574. Goletumque munit: Sed Turca, ejectis Hispanis Goletum Tunetumque statim recuperat.

ε [d] *Tripolis*, hæc Turcis adempta est anno. C. 1551. Verùm Sinam Bassa eandem proditione eodem anno recepit.

ζ [e] *Constantina*, quondam regia civitas, primogenito Regis Tunetani olim dabatur; at nunc in Turcarum est potestate.

η [f] *Tremisenum* seu *Telensinum regnum*. nomen habet à *Tremisena* urbe quondam ampla, nunc penè collapsa, quæ Nigro *Tinassa*, Marmol. *Timici*. Pleræque tabulæ urbem illam in mediterraneis collocant. Ptolemeus quoque *Tinassam* à litore remotiorem facit. Sed *Emmanuel de Airanda* refert *Tremisenam* urbem ad litus esse positam in regni Tremiseni finibus. Eo usque sese extendit Turcarum Imperatoris dominium. In hoc regno Hispani tenent *Mazaquibir* & *Oran* quam Petrus Navarrus anno 1509. expugnavit.

ϑ [g] *Algier*, etiam *Geiser* dicta, inter duo promontoria, vulgo *Capo Caxines* & *Capo Montafusio* jacens. Ferdinandus Catholicus castello in *Pinno* insula seu rupe posito eam coëgit sibi tributum dare. Sed à Barbarossâ anno 1515. liberata est. *Paulus Jovius* contendit hanc urbem olim fuisse regiam sedem *Jubæ* regis, appellatamque *Cæsaream Juliam*. Verùm *Joh. Leo* ipse Afer in descriptione Africæ tradit, eam antea appellatam fuisse *Mesganam*, neque antiquam esse urbem. Hodie omnium urbium, quæ in isto sunt Africæ litore, opulentissima & potentissima est. Eo loco videtur sita, quo olim Saldæ Anno 1541. Carolus V. Imperator expeditionem in Africam suscipiens, ad prom. quod hodie vulgo *Cabo de Tene* à vicino opido *Tenes* appellatur, naufragio facto, infelici eventu, perpetuis tempestatibus actus, in Hispaniam rediit. Ad idem litus est opidum [h] *Gigiari*, quod Galli interceperant anno 1664. sed à Barbaris eodem anno ejecti sunt.

HEKELII.

b *Bucelinô* teste.

BUNO-

Ptolemais. b Caracuna. c Tunetum. d Tripolis. e Constantina f Tremis. reg. g Algier. h Gigiari.

piis refertissimum; urbs ipsa mœnibus, arcibus ac tormentis bellicis adeo munita, ut inexpugnabilis credatur. 3

REGNUM FESSANUM.

Fessanum regnum. Fez. Tanger. Ceuta. Arzilla.

V. Ad ipsum fretum Herculis Hispaniæ objacet ι *Fessanum regnum*, cujus caput *Fez*, urbs totius Barbariæ princeps, ingens, opulenta, frequens, splendida ac magnificis superbisque ædificiis miranda. ϰ *Tanger*, λ *Septa* seu *Ceuta*, & *Arzilla*, amplæ ad fretum urbes, Hispanicæ sunt ditionis.

R E-

BUNONIS.

ι [a] *Fessanum regnum* inter Mare Internum, Mulviam fl. Oceanum Atlanticum & Maroccense regnum interjacens à metropoli ac fluvio cognomini nomen habet. *Provinciæ* huc pertinent *septem*. 1. *Temesana* c; in qua Azamor, quondam Thymiaterium; Anaffa nunc jacens; Ributo & in mediterraneis Tagia *d*. 2. *Asga e*; in qua Laracha seu larissæ *f*; ab Hispanis occupata. Ad mare Atlanticum & fluvium *Salam* est opidum munitum *Salèe*, à Romanis olim conditum. *Sala* fluvius, qui hodie dicitur, Thuano *Buragragus* appellatur. Portum [b] *Salèe* habet commodissimum; qui tamen arenis paulatim obstruitur. Piraticam opidani non minus exercent, quàm Algirienses. Ubi castrum, in qua magnifica Regum Fessæ sepultura, & Tepheletum Serifforum bellis clarum *g*. 3. *Eripha*; in qua Arcila quondam ingens, nunc exigua, Alcazera ubi *Sebastian Portugalliæ Rex* Fessanum Regem restituturus, acie victus periit anno C. 1578 *h*.

ϰ Tanger sive Tingis, quam urbem Portugalli tradiderunt Anglis anno 1663. &

λ Ceuta sive Septa, opidum contra Barbaros bene munitum Hispaniæ regi paret. Ei vicina est ad ortum [c] *Tituan* urbs maritima Fezensi Regi parens. Hæc regni Fezensis in isto tractu urbs prima, sex millia passuum à litore sita est. Fluminis ostium, quod olim portus fuit, ab Hispanis inutilis factus, navibus immersis. 4. *Elebata*, in qua Tagassa ad mare: 5. *Garctum*, ubi Terzota, 6. *Territorium Fessæ*, in quo Fessa. 7. *Sanega*, in qua Sophroium ad Subum fl. [d] *Fessa i*, omnium urbium Africæ *k* habetur potentissima; ac Saracenis aula dicitur *Occidentalis*. Est in urbe illa Academia, in qua docentur artes in lingua Arabica. Magna ibidem est multitudo Alchimistarum; qui solent in summo templo convenire, & opiniones suas conferre ac disputare. Habent artis istius multa opuscula, inter quæ eminet multis allegoriis refertum opus *Geberi*, qui centùm annis post Mahumedem vixisse, & ipse Græcus fidem abjurasse traditur. Ex illis verò alii quærunt tincturam, ac alii multiplicationem metallorum. Sæpè autem solent cudere monetam adulterinam; unde tam multi inveniuntur Fessæ manu truncati. *Joh. Leo Africanus.*

HEKELII.

c S. *Temesna*.

d Et hæc Regio olim semper fuit totius *Africæ* Caput, in quâ olim numerabantur Oppida plùs minus XL.; Castella verò CCC. quibus incolebant omnis generis homines. Sed ob Bella, quæ ibi magnopere sævierunt; Civitates omnes & Oppida deleta sunt, & tota Provincia depopulata. Sed tandem iterùm reviviscere cœpit postremis his temporibus, ut Regem Fessæ adhuc parum timeat.

e S. *Azgara*.

f *Cæsar Escabir*, hoc est, Palatium Regium.

g Incolæ sunt Arabes, & inprimis divites, circa vestitum curiosi & Bellô præstantes.

h Uti autem heîc opida sunt rarissima: sic contra Pagi sunt frequentissimi. Cæteroquin Incolæ sunt maximè validi; inculti tamen & rudes, plusque satis potationibus dediti.

i Quam *Ptolemæus* & *Peucer* putant *Volobitum* fuisse.

k Ac totius *Barbariæ* pulcherrima habetur.

REISKII.

3 [e] *Tunetum* pro vetusta Carthagine multi habent Geographi: sed quantum fallantur, Arabs Nubiensis docuit Chim. III. part. 2. quum à Tunetano portu stagnoque longissimo ibi effosso Carthaginem *tria milliaria & semi* abesse ait. Regnum illud 1236. Ibrahimus condidit; Buffates A. 1430 in tria divisum, tribus filiis reliquit: Ultimus omnium Muleasles à Tur-

cis

a Fessanum regnum ejusque provinciæ septem. b Salèe. c Tituan. d Fessa. e Tunetum.

REGNUM MAUROCANUM.

VI. *Maurocani regni* caput est *Maurocum*, vulgò *Maroc*, amplissima ac celeberrima olim, inter maximas universi orbis memorata: at postea Arabibus divexata, nunc malignè colitur. Secunda est *Taradante*. Maurocanum regnum. Maurocum.

DARENSE REGNUM.

VII. Intus Maurocano; Fessano ac Tremiseno regnis confine est *regnum Darense* amplissimum, olim *Cæsariensis Mauritania* dictum. Caput est *Dara*, unde regioni nomen, tenuibus, ut totum regnum, atque egenis incolis habitata. *Melilla* ad Mare Internum conspicua urbs Hispano paret. 4 Darense regnum. Dara. Melilla.

CAP.

cis ejectus captumque à Chairadino Bassa, quem Barbarossam vulgò nominant, Tunetum; restitutus per Carolum V. Imp. regno & urbi suæ, & postea lacessitus iterum hosti occubuit. Regnum [a] *Tremisenum* ex A. 1210. ad A. 1514. viguit, Habdallo rege ultimo cæso, & urbe in ditionem Turcicam redacta. Hinc [b] *Algieria* sibi regem constituit Selimum; Sed idem Barbarossa A. 1515. urbe capta eum necatum sustulit: Sic regna Barbarica Tunetanum, Buggiense, Tripolitanum, Tremisenum & Algierense Turcico cesserunt Imperio. Quibus omnibus Bassa præest Turcicus non absoluta potestate, sed limitata, & singulas ad urbes harumque regimen restricta. [c] *Urbes vero quinque sunt Archipiraticæ, Salea, Tetuan, Algieria, Tunetum atque Tripolis.*

BUNONIS.

[d] *Marocci* seu *Maurocanum* regnum Barbariæ hujus pars ultima est, inter regnum Fessanum, Mare Atlanticum & Atlantem montem jacens, appellationem habet à regia *Mauroco l.* ‡ *Maurocum* seu *Maroccum* ad Tensistum fl. situm nonnulli Bochiin faciunt. Restaurata est hæc urbs a Seriffo, multisque palatiis aucta. Ibi quoque florent studia Grammaticæ, Poëticæ, Astrologiæ & Legum istius gentis. Eò studiorum gratia confluunt ex universa Barbaria. Hic sedem habet *Seriphus*, qui sese Imperatorem Marocci appellat. Regni hujus provinciæ numerantur *Ducala*, *Hascora*, *Tedele*, *Hea*, *Susa*, *Sabara*, *Guzola*, & territorium *Maxonense*, In Susa est *Messa* ad mare & promontorium Nonium: In Ducala est *Cantinum* promontorium. Cæterum anno hujus seculi nostri XII. Marocci Rex à mago quodam victus regnoque pulsus est.

[e] *Dara* ad fluvium cognominem est: *Bocchus* Rex Gætuliam quoque tenens, hic imperavit.

HEKELII.

l Regio hæc in universum abundat *Frugibus*, ut & *Oleô*, *Melle*, *Saccharô*, *Cerâ* & *Lanâ caprinâ*, ex quâ optimi texuntur panni sericis haud dissimiles. Paratur porrò heîc ingens Pellium caprarum copia, quæ in multis partibus *Europæ* distrahuntur ac à nomine Loci, ubi parantur vulgò *Marocchini* dicuntur.

REISKII.

4 [f] Imperium Marocco Fessanum Taffileta, Princeps è Scheichiis Numidiis unus condidit. Regno quidem Marroccano Chalifæ Ommiades ex A. C. 809. Posthac Zeneti, Almohadæ, Merini & Scheriphii præfuerunt; Ultimus horum Muhamed item Mulahidam, urbibus Fezo Maroccoque captis occubuit, & Tafileta regnorum quatuor thesauri que regii potius, Numidicos Principatus Bugiensem, Bouzemæum & Suesensem ditioni suæ addidit, pluresque Scheichios aut exturbavit, aut nexu clientelæ arctissimo sibi devinxit, novus Africæ maritimæ Imp. Hinc magnum *Scherifium de domo Muhamedica sese jactitavit: titulo Imperatorem Barbariæ Maroccique, regem Fessæ, Suzi & [g] Taffiletæ Dominum in Tora & Sagaon* &c. Huic Muley equidem Ismael frater successerat, sed turbato per

a Tremisen. b Algieria c Urbes Archipiraticæ. d Maurocanum regnum. e Dara. f Imperium Maroccense. g Taffileta Imp.

Geilandos Scheichiosque Imperio usus. Vide Historiam Taffiletæ ex Anglica in German. versam, & A. 1672. editam. Urbes Imperii hujus singulas qui nosse volet, illas è Geograph. Vallii desumito. Regi autem Hispanico adhuc a *Oranum*, quod Mauri A. 1678. frustra oppugnaverant, & b *Ceuta*, sive Septa; Anglico c *Tingis* sive Tanger; Gallico *Bastion de France* vicus, & Genuensi Reipubl. *Tabarca* minor insula subest.

a Oranum. b Ceuta. c Tanger.

CAP. IX.

Biledulgerit, Sarra desertum, Nigrita, Abissini.

I.

Biledulgerit.

A Tergo dictarum regionum est *Biledulgerit*, regio, longissimo tractu ab Ægypti confinibus ad Oceanum Atlanticum porrecta. Nomen ei à *dactylorum proventu* inditum. Deserta in ea sunt, α *Lempta*, β *Hair*, γ *Zuenziga*, δ *Zanhaga* a singulis opidis cognominibus appellata. Regna ε *Targa*, ζ *Berdoa* & η *Gaoga*, itidem ab opidis dicta.

Sarra desertum.

SARRA desertum,

II. Continuatur huic regioni versus Meridiem θ *Sarra* desertum, cujus longitudo à regno *Gaoga* ad regnum *Gnalata* extenditur. ι

N I-

BUNONIS.

α a *Lemptæ* incolæ latrones sunt *a*.

β b *Hair* sub Tropico Cancri jacet.

γ c *Zuenziga* isti versus Septentrionem finitima regio in medio arenarum lacum habet.

δ d *Zanhaga* *b* maris Atlantici litus attingit, ac in eo à Badagor usque ad promontorium, quod vulgò appellatur C. *Blanco*, porrigitur. Ejus incolæ os nunquam detegunt, nisi cibi sumendi gratia. Ad Zanhagam pertinet e *Tegazza* regio, in qua sal candidus ex terræ cavernis erutus, Tombutum per camelos deportatur. Mercatores Fessani per deserta ista Tombutum proficiscentes aquam secum in utribus ferunt; sæpè enim in quinquaginta & plurium milliarium itinere nulli reperiuntur fontes; quibus uti queant iter facientes. In tabulis notantur *Azahad* & *Araoan* putei.

ε f *Targa*, regnum inter Zuenzigam, Hair & Lemptam interjacet; ipsa urbs *Targa*, sub *Tropico* Cancri ferè posita ad lacum sita est. Regnum hoc aëre gaudet temperato, & pascuis lætis *c*.

ζ g *Berdoa* regnum inter Lemptam & Gaogam sub Cancri Tropico est.

η h *Gaoga* à Berdoa versus Ortum ac Nilum se extendit; regnum satis amplum est, incolas habens omnino rudes, qui nudi incedunt.

θ i *Sarra*, significat *desertum*; est enim regio illa satis deserta ac parum culta, continetque maximam partem Libyæ interioris, à Numidia versus Austrum jacens, inter Biledulgerit, Nigrum fluv. Borno & Gualata.

HEKELII.

a Ideoque hoc Desertum, utpote valdè aridum, iis Mercatoribus est periculosissimum, qui à *Constantina* ad *Nigritarum* Terras iter suscipiunt.

b S. *Zanaga*.

c Idcirco istic Aqua copiosè satis invenitur.

REISKII.

ι k *Biledulgerit & Zara* æque late patet, atque Barbaria maritima, quin ultra Numidiam, priscosque hujus terminos excurrit; tribus aliquando regnis, nunc Principatibus vel Scheichiatibus distincta. Nam provincia heic extat: (1) *Su-*

a Lempta. b Hair. c Zuenziga. d Zanhaga. e Tegazza. f Targa. g Berdoa. h Gaoga. i Sarra. k Biledulgerit & Zara.

NIGRITÆ.

III. Inde *Nigritarum* ampla est regio, ad utramque *Nigri* amnis ripam: *longitudo* ejus porrigitur à Nilo & Meroë Insula, usque ad Nigri ostia & Oceanum. Regna in ea sunt hæc, ab urbibus denominata: ι *Gualata*, κ *Hoden*, λ *Genahoa*, μ *Senega*, ν *Tombutu*, ξ *Melli*, *Bitonin*, ο *Guinea*; *Temian*, π *Dauma*, Nigritarum. Regna.

(1) *Suzensis*, in eaque urbs mediterranea Taradanta, Littorea Bartguessa, Portugallis subdita, & Massa, ubi templum, quod Jonæ Prophetæ in littus illud ejecto, ac è piscis faucibus restituto sacrum Arabes volunt. (2) *Tessetana* inculta, & urbe cognomine frequens, sed sterilis; (3) *Dara* urbibus quinquè oppidis & pagis cultior. (4) *Segelmesse* urbem cognominem vicosque paucos complectitur, tota bestiis nocentissimis & veneficiis infesta: (5) *Tegoraima & Biledulgerid specialiter dicta*, urbibus quinque, ac ruderibus templi Jovis Hammonis clarior. Zara sive Sara regio desertis, feris, arenisque horrida, & Scheichiis subjecta: Ibi eremos quinque *Zenhagam*, *Zuenzigam*, *Tergam*, *Lemptam & Bardoan* numerant.

BUNONIS.

ι a *Gualata* regnum in partibus Africæ occidentalibus est, regio auri ditissima; conterminos habet Azzaneghos, qui sub pellibus vivunt *d*.

κ b *Hoden* à Gulaata versus Meridiem est.

λ c *Genahoa* à promontorio Blanco ad Senegam fl. extenditur. Tractus verò iste ad mare vulgò nautis vocatur d *Costa de Anderotte*; ubi Castellum e *Arguin*, & in medio regionis f *Canuja*.

μ Quæ Nigri fluv. continetur ostiis regia, g *Senega e* appellatur; ibi h *promontorium Viride*; nunc *Capo Verde*. Color maris, quod est inter hoc promontorium & Hesperides seu Insulas Salis, viridis apparet, qui tamen ipsius non est; sed herbæ cujusdam exiguorum foliorum, similis nasturtio aquatico. Belgæ vocant *Klein Petersilie*, Lusitani *Sargasso*. Hujus herbæ folia implicata, sibi adeo densè, & continuo tractu incumbunt Oceano hujus loci, ut ipsa aqua ægrè conspiciatur, & nautæ eminus Oceanum hunc cernentes putent Insulam & terras virides esse; neque penetrare possunt per herbæ hujus tricas, nisi mediocri saltem vento adjuventur. Baccas herba fert parvas non absimeles nostris ribesiis, sed insipidas & inanes intus. Ex Oceani fundo herbas istas exsurgere non est verisimile: quoniam magna ibidem est maris profunditas. *Varen. Geogr. Gen. P. Abs. l.* 1. *c.*13. *prop.* 16. Sed Niger fl. herbas illas secum devolvere videtur.

ν In i *Tombutu* seu Tombuto Rex inter potentissimos habetur, qui tria millia equitum: & complures pedites quotidie habet circa se expeditos, eique alii Reges parent *f*.

ξ k *Melli* metropolis sexies mille *g* dicitur habere domos ac familias. Incolæ utuntur cochleis monetæ loco.

ο l *Guinea* præcipuum Nigritarum regnum est, incolis *Ginni* dictum, auro, oryza, pecoribus elephantibus ac simiis abundans. Monetæ loco incolæ utuntur auro non signato. Sub dio aut in casis degunt, nullas habentes urbes. Promontorium ejus sive mons, ad mare m *Sierra Leona*, id est, rupes Leonis, vocatur; unde fremitus ac veluti tonitrua audiuntur. Portugallenses ibi castellum n *Minam* exstruxerunt. In maris litore aurea reperitur arena, unde tractus iste Belgis dicitur *goud kuste*, id est *Aureum Litus*, ad quod *Capo Corso*; ipsaque *Guinea Aurea*. Sunt verò incolæ luxuriosi. Furtum in peregrinos commissum capitali punitur pœna. In corporibus eorum immensæ longitudinis nascuntur vermes, quos apprehensos per cutim extrahunt. Cæterùm in illo Africæ litore regna, Regumque Sedes memorantur, *Fetu*, *Sabou*, *Fantain*, *Accara*, *Ardra*.

π o *Dauma* regnum Guineæ versus Septentrionem conterminum est.

HEKELII.

d Incolæ nigerrimi sunt, exterorum amantissimi; tamen miserrimam vitam ducentes. Nam nulla apud eos est administratio, neque ulli nobiles, aut Judices.

e Seu *Sanaga* vel *Canaga*.

 f Hæc

a Gualata. b Hoden. c Genahoa. d Costa de Anderotte. e Arguin. f Canuja. g Senega. h Promontorium Viride. i Tombutu. k Melli. l Guinea. m Sierra Leona. n Mina seu opidum. o Dauma.

ma, ϱ *Cano*, σ *Cassena*, τ *Benin*, υ *Zanfara*, φ *Guangara*, χ *Borno*, ψ *Nubia*, ω *Biafra*, α *Medra*. z

Æthiopia Interior, quæ est Abissinorum.

Æthiopia Interior, quæ est Abissinorum.

IV. *Interiori* β *Æthiopiæ* imperat *Abissinorum Rex* qui *Presbyter*

f Hæc Urbs Regia omnes Domus habet ex cretâ & stramine compactas; præter unum Templum elegantissimum, & Regium Palatium, quæ ex Lapidibus & ex Calce constant.

g *Maginus* dicit fol. 194. fac. a. *plus sex millia.*

BUNONIS.

ϱ a *Cano* regnum huic iterum ad Septentrionem adjacet: in eo est b lacus *Guarda*. Rex hic tributum pendit Regi in Tombutu. A Cano versus Occasum est c *Agades regio* cum urbe cognomine; in qua magna colligitur mannæ copia. Et hæc regio tributaria est Regi in Tombutu.

σ d *Cassena* à Cano versus Ortum jacet.

τ e *Benin*, Guineæ ad Ortum objacens à Meridie habet mare, cujus litus hic vulgo Belgis appellatur *Kust van Benin*. Rex illius à subditis adoratur ac pro Deo coli dicitur, sed magis civili cultu.

υ f *Zanfara* desertum & regnum à Benin versus Septentrionem est.

φ g *Guangara* ad Septentrionem objacet regno Zanfaræ, ad urbem Guangaram magna invenitur auri copia. Regi ejus quotidie apparent DC. millia sagittariorum, & 500. equites.

χ h *Borno* regnum id esse videtur, quod olim incoluerunt *Garamantes*, unde opidi & fluvio nomen, qui hodieque *Garama* vocatur, reliquum esse censetur: Garamantum Regem olim ducenti canes ab exilio reduxerunt præliati adversus resistentes, *Solin.c.*25. Regnum illud hodie longitudinem habere traditur CC. Mill. Germ. i Lacus *Borno*, & k *Chelonides paludes* in eo sunt.

ψ l *Nubia* ad Nilum usque per 225. milliaria German. extenditur. Ejus incolæ *h* quondam fuerunt Christiani: hodiè verò *i* adorant Solem, Lunam, Stellas, ipsamque Terram, quippe quæ fruges proferat *k*.

ω m *Biafra* regno Benin objacet ad Ortum; sicut

α *Medra* inde ulteriùs Biafra, in quo *Niger* lacus.

β n Æthiopia duplex èst, *Superior* seu Interior quæ Abissinorum est, & *Inferior* seu Exterior, quæ à Superiori per montes Lunæ ex parte distinguitur. o *Bello* regnum ad dextras Nili ripas est, ad quod ab aliis referuntur *Dafila* & *Ganfila*.

HEKELII.

h *Nubæ dicti.*

i Ab *Ebræis* & *Mahumetanis* seducti.

k Cæterùm vitam ducunt miserrimam, *Agriculturam* inprimis exercentes.

REISKII.

z p *Nigritæ*, Ptolemæo νιγρῖται, Stephano Νιγρῆτες, à Nigri aut Nigritæ fluvio nomen, origines à Chuso Chami filio quin trahant, nec Nubiensis, nec Leo Africanus Geographi dubitarunt. Hi vero sicut in varias gentes sic in regna scinduntur varia, & crebris exposita mutationibus. Regna ex omnibus tria nunc eminent: (1) q *Tombuto*. (2) r *Borno*. (3) s *Gaoga*: Quibus pleraque aut beneficio aut tributo, aut nexu alio devincta. t *Nubia* tota unico regi subest, in castris perpetuis aut tentoriis versanti: Urbes heîc duæ omnibus præstant, *Nubia* nimirum & *Dencala*: Templa vero 150. supersunt in iisque christianæ fidei documenta, Jesu, Mariæ Sanctorumque Virorum imagines: nunc vero ibi religio Muhamedana & inter barbaros ethnica viget. v *Guinea*, cui littus aureum Belgæ attribuunt (*Goldküste*) suis aut regulis, aut Christianis Magistratibus per colonias subest. Belgæ *Castellum S. Georgii aut* x *de la Mine* (ab mineris auri proximis ita dictum) ex A. 1637. tuentur, Portugallis, qui seculo superiori tenuerant, ademtum; Iidem quoque duo munimenta y *Nassoviense ac S. Andreæ* ab suis ibi structa possident; Amplius z *Arguin* castellum minoremque Insulam a *Gorêe* suis propugnaculis firmatam; quam Angli A. 1663. expugnarunt, à Belgis denuo captam. b *Benin* cum urbe cognomine Regi ethnico subest: c *Feru* suo Regi subdita colonias recepit Da-

a Cano. b Guarda lacus. c Agades regio. d Cassena. e Benin. f Zanfara. g Guangara. h Borno. i Borno lacus. k Chelonides paludes. l Nubia. m Biafra. n Æthiopia Superior & Inferior. o Bello. p Nigritæ. q Tombuto. r Borno. s Gaoga. t Nubia. v Guinea. x del Mina. y Nassov. S. Andreæ. z Arguin. a Gorëe. b Benin. c Feru.

byter ſive *Pretioſus Joannes*, vulgò *Prete Gianni*, vocatur, magno, recepto tamen errore; cum is quondam in Aſiæ, ut relatum eſt, regno *Tenduc* regnaverit. *Abaſenos* populos recenſet Stephanus in Arabia; unde veriſimile eſt, eos in Africam trajecto ſinu Arabico commigrâſſe. Aut ſanè in ipſa Africa fuerunt ad ſiniſtrum Arabici ſinus latus, ubi Arabiam Troglodyticam ſuprà memoravimus. Hæc quippe nunc ſub Abiſſinorum Imperio eſt. Alii tamen ab Arabico vocabulo *Elhabaſchi* (ſic enim Mauri Principem Abiſſinorum appellant) vulgò factum opinantur *Abaſſi*, ac deinde *Abaſſeni*: quod denique commutatione vocalium in Abiſſinorum nomen evaſit. Clauditur regnum ab Ortu Arabico ſinu & regionibus *Ajana* ac *Zangebara*. à Meridie *Monomotapa*; ab Occaſu *Congo* & *Medar* regnis; à Septentrione *Nubia* & Ægypto. Longum eſt ab Ægypto ad *Monomotapa* uſque mill. IↃ LXXX. Latum inter fauces Arabici ſinus & Nigrum fluvium mill. CCCCI. Æthiopiæ termini & magnitudo.

V. Dividitur in compluria regna ſive provincias: quarum nomina ſunt, γ *Daſila*, δ *Barnagaſſo*, ε *Dangali*, ζ *Dobas*, η *Trigemahon*, θ *Ambiancantiva*, ι *Vangue*, κ *Bagamidri*, λ *Beleguanze*, μ *Angote*, Diviſio in varia regna.

Danicas, & cum iis munimentum aliquod. Vid. Mulleri Deſcript. Afric. Fetu. Regiones Oceano Atlantico vicinas *Zanhagam*, *Gualatam*, & *Gouboam* prætereo, addoque tractum *Mellenſem*, Belgis *die Grònkùſte*.

BUNONIS.

γ [a] *Daſila*; & [b] *Ganſila*.

δ [c] *Barnagaſſo* *l* regnum ſinu Arabico & Nilo *m* clauditur; in cujus primaria urbe [d] *Barva* Ptolemæi [e] *Coloa*, Regis degit vicarius *n*, qui Daſilam & Gamfilam urbes & regiones ad Nilum, *Meroën* quoque ſive *Guequerren* inſ. tenet: & tributum Abiſſinorum Imperatori non ſolùm pendit, ſed etiam præfecto Turcico, qui in urbe [f] *Suaquen*, ad ſinum Arabicum reſidet *o*.

ε [g] *Dangali* regnum ad ſinum Arabicum pertingens tenent Mahumedani, infenſiſſimi Abiſſinorum hoſtes *p*.

ζ Huic vicinum eſt [h] *Dobas* regnum; in quo nemini licet uxorem ducere, niſi qui XII. Chriſtianos occiderit *q*.

η [i] *Trigemahon* *r* qui poſſidet, Abiſſinorum Regi tributum pendit, ſub ejuſdem regimine quoque eſt [k] *Tigrai* regnum inter ſiniſtras Nili ripas & Nigrum lacum; in quo *Caſſuma* regia Reginæ Auſtri ponitur; Ptolemæo *Auxima*. Alii tamen Reginam illam ex Meroë inſula veniſſe ajunt.

θ [l] *Ambiancantiva* ad idem Nili latus eſt, Tigrai regno verſus Septentrionem objacens.

ι [m] *Vangue* regnum verò Tigrai regno ad Auſtrum conterminum eſt.

κ [n] *Bagamidri* ad alterum Nili latus è regione Ambiancantivæ ponitur, argenti fodinis dives.

λ [o] *Beleguanze*, Bagamidri regno verſus Ortum obtenditur.

μ [p] *Angote* ad Tagazam fluv. qui Ptolemæo *Aſtaboras*, jacet. Ejus incolæ ſpatio 24. horarum ſemel tantùm ſaturantur, idque noctu *ſ*, loco pecuniæ utuntur globulis ex ferro & ſale foſſili *t*.

HEKELII.

l S. *Barnagaſſum* ac *Barnagnes*.

m Quòd *Ægypto* eſt vicinum.

n BARNAGASSUS nuncupatus.

o Regio hæc non ſolùm Villis & Pagis frequens, ſed & Fluviis & Aquis copioſa. Unde & fertiliſſima.

 p Ideo-

a Daſila. b Ganſila. c Barnagaſſo. d Barva urbs. e Coloa. f Suaquen. g Dangali. h Dobas. i Trigemahon. k Tigrai l Ambiancantiva. m Vangue. n Bagamidri. o Beleguanze. p Angote.

gote, ϛ *Balli*, ξ *Fatigar*, ο *Olabi*, π *Baru*, ϱ *Gemen*, σ *Fungi* τ *Tirut*, υ *Esabela*, φ *Malemba*. Urbes in universo Imperio paucæ sunt: vicis plurimum habitatur, domibus ex creta & stramine constructis. Rex ipse (qui albo esse colore fertur) sub tentoriis degit, quorum sex millia eum sequuntur. *Amara* arx est mu-
Amara m. nitissima, in monte χ *Amara* condita; in qua regis filii sub validis-

p Ideoque cùm ipsis quotidiè ferme solent belligerare.

q In hâc Regione Vaccæ sunt innumeræ, staturâ & Magnitudine reliquas excedentes.

r S. vulgò *Tigremaon*.

s Vescuntur autem ut plurimum carne crudâ & salsamentis ex felle vaccinô compositis.

t Cæterum hoc Regnum Montibus ac Vallibus est refertissimum, & ubique Fruges omnis generis ad abundantiam Animaliaque innumera producit.

BUNONIS.

ϛ [a] *Balli* regnum inde versus Ortum est.

ξ [b] *Fatigar* à regno Angote versus Ortum jacens lacum habet, qui ambito suo 3. milliaria continet German *v*.

ο [c] *Olabi* verò regno *Fatigar* ad Occasum ponitur.

π [d] *Baru* regnum Fatigar habet ad Septentrionem.

ϱ [e] *Gemen* ultra Æquatorem, ad paludis Nili Orientalis latus, quod Ortum respicit, extenditur.

σ [f] *Fungi* regnum inter utrumque Nili lacum est. Huic regno finitimi sunt g *Casates* Christianorum hostes. Huc etiam à nonnullis collocantur h *Amazones*.

τ i *Tirut* sub montibus Lunæ est, sicut &

υ k *Gasabela*.

φ l *Malemba* quoque montibus Lunæ adjacet, at versus Occasum.

χ [m] *Amara* mons x sub Æquatore est. Regna & provinciæ præterea in hac Æthiopia memorantur [n] *Ambian*, o *Xoa*, p *Damut*, ubi magna effoditur auri copia: q *Zet*, r *Bagametro* s *Gojame*, t *Nova Quara*. Cæterùm sunt. v *Abissini* ratione Religionis x *Jacobitæ*; neque Concilii Chalcedonensis, quod *Jacobi Syri* Eutychiani hæresin damnavit, in Liturgiis suis mentionem faciunt: quum tamen Niceni Constantinopolitanique meminerint. Patriarcham habent proprium, quem sua lingua *Abunam*, id est, *patrem* vocant *y*. A monachis Abissinis Ordinis S. Antonii Hierosolymis residentibus eligitur, & à Patriarcha Alexandrino confirmatur. Ei septimus in Conciliis generalibus assignatur locus. Utrumque verò Testamentum sic conjungunt Abissini, ut nonnullos ritus Judæorum retineant unà cum ritibus Christianorum. 1. Octavo die *circumcidunt* tam femellas quàm mares. 2. Diem *Saturni* celebrant & diem Dominicum 3. *Carnibus* animalium, quæ in V. T. habentur pro immundis, abstinent. 4. In Eucharistia utuntur *pane azymo*, semel tamen in anno, id est, die Jovis ante festum paschatis: Cæteris diebus adhibent panem fermentatum. 5. Communicant *sub utrâque specie* stantes, ad minimum singulis hebdomadis semel, tam Clerici, quam Laici: ac non nisi in templo. 6. *Euchiristia infantibus* etiam datur statim pòst baptismum; baptizantur autem mares die 40. femellæ die octogesimo, nisi periculum mortis interveniat. 7. *Unam* duntaxat *in Christo* admittunt *naturam & voluntatem*; sed absque permistione divinæ & humanæ substantiæ. 8. Animas hominum per traducem propogari statuunt. 9. *Infantes* ante baptimum mortuos salvari credunt. 10. Commisso peccato statim ad sacerdotem eunt, & Sacramentum *Eucharistiæ* accipiunt; licèt id singulis diebus sit faciendum. 11. *Pictas imagines* in Templis habent, non sculptas. 12. Tria tantùm recipiunt *Concilia* generalia priora, rejecto Chalcedonensi, quod Dioscorum damnavit. 13. Non *elevant Eucharistiam*, sed tegunt: nec post communionem servant. 14. Obstinatos peccatores *excommunicare* nemini licet, nisi soli Patriarchæ: in solos verò homicidas stringitur anathema. 15. Sacerdotes & Inferiores Clerici, adeoque ipsi monachi, ex suis vivunt laboribus: nullæ ipsis dantur decimæ; nec conceditur mendicare. 16. *Episcopatus* confert solus Rex. 17. Nullum habent *Confirmationem*, neque *Unctionem extremam*. 18. *Episcopis & sacerdotibus* uxo-

a Balli. b Fatigar. c Olabi. d Baru. e Gemen. f Fungi. g Casates. h Amazones. i Tirut. k Gasabela. l Malemba. m Amara m. n Ambian. o Xoa. p Damut. q Zet. r Bagametro. s Gojame. t Nova Quara. v Abissini. x Jacobitæ.

dissimo præsidio educantur, donec patre defuncto heres producatur. 3

C A P.

uxores ducere licet: Verùm ad secunda vota transire illis non permittitur sine dispensatione Patriarchæ. 19. Diebus Veneris & Sabbathi non *abstinent carnibus*, quadragesima excepta. 20. Singulis annis die Epiphaniorum *rebaptizantur*. Zaga Zabo de Relig. Æthiop. ap. Damian. à Goës Alvaretz. Histor. Æthiop. Thomas à JESU *Paulus Jovius*.

HEKELII.

v Hujus Regni Loca campestria sunt atque *Frumenti*, *Hordei* inprimis aliorumque *Frugum* feracia. Habet & *multa domestica Animalia.*

x Immensæ Latitudinis ac Altitudinis, ideoque ascensu difficilis.

y In hujus domô æque, ac Sede regiâ, Vinum licet confici; cum in cæteris omnibus minimè liceat.

REISKII.

3 Æthiopicas tum nominis tum gentis origines supra Cap. VI. §. 4. constituimus. Nunc a *Abassinas* videbimus aut b *Habessinas*, nec tamen alias aut diversas ab iis quas Æthiopiæ tribuimus: *Ultimas nempe à Chamo, hujusque posteris, sed proximas ab Africanis Ægyptiis, Arabibusque.* Nam Strabone teste Lib. XVII. *Abases* Ἀβάσεις vocarunt Ægyptii regiones habitatas magnisque circumdatas desertis; Stephano Auctore Abasseni (Ἀβασσηνοὶ) veteres regionem Arabicam, Sabæam scilicet tenuerunt: ut vel ideo nomen ex Arabica lingua ortum videatur, & voce quidem הבשה *Habbescha* (qua turbam hominum ex multis tribubus collectam Arabes significant: Vid. Castelli, Golii, & Joh. Frid. Nicolai, Amici quondam optumi, sed immaturius defuncti Lexicon Harmon. Orient. c *Habassinia* vero hodierna inter octavum & sextum decimum circiter gradum latitudinis septentrionalis jacet, nec Æquatorem aut lineam attingit, nec penitus transit. Quod quia cum Cluverio multi Geographi non observarunt, in regionis hujus Imperii digerendis atque numerandis valde diffident. Ludolfus nobiliss. Lib. I. c. 3. d *triginta recensuit, & hæc quidem vel majora, vel etiam minora*: Ex majoribus præstat (1) *Ambara* ob rupes munitissimas, quibus regii detinebantur filii, patre adhuc superstite, ac regiones XXXVI. quas continet; (2) *Bagender*, regnum XIII. regionibus amplum, & aquis irriguum; (3) *Dembeja*, castris regiis, & XIV. Præfecturis celebrius; (4) *Sewa*, opulentissimum, & oppidis & monasteriis frequens; (5) *Tigre*, Toparcha suo Bahr-nagash, & præfecturis XXVII. & regum Axumarum patria illustre; (6) *Gojam* Nili fontibus, & hujus ambitu tanquam Peninsula insigne. (7) *Angot*; (8) *Bizamo*; (9) *Bugna*; (10) *Cout* Lusitanicè *Couch*; (11) *Damot*; (12) *Dawaro*; (13) *Fatagar*; (14) *Gafat*; (15) *Gajghe*; (16) *Gan* vel *Ganhe*; (17) *Ganz*; (18) *Geam*; (19) *Gombo*; (20) *Gouga*; (21) *Guraghe*; (22) *Ifat*; (23) *Samen*; (24) *Set* Incolis famosum ethnicis; (25) *Shat*; (26) *Walaka*; (27) *Wed*; (28) *Cumbat* regna regulis Christianis subdita; (29) *Enarja*; (30) *Bali* quod sævissima Gallanorum natio, Duci suo Luwæ ac Phylarchis subdita occupavit. Neque hoc solum sed plura regna Gallanico & Turcico Dominatui cesserunt; ut Abassinico Imp. e *novem adhuc cum provinciis quinque ac Regulis aut Dynastis tributariis* relinquantur. De rebus naturalibus, bellicis, civilibus & religiosis planissime Ludolphus nobiliss. item de Regina Sabæ, quam Æthiopes sibi arrogant, exposuit, & obscuritatem sustulit, de qua Becmannus conqueritur. Interim adhuc Abassinos Imp. *Negusanagast Zajtjopia*, h. e. regem & regnum Æthiopiæ vetus titulo profitetur; Arabes hunc prisci *Najaschi*, Persæ Indique *Padeshah* alii communius *Prester Chan* nominant; unde id fiat, supra Lib. V. c. 5. annotavimus. Conf. Brerewodum in Scrutin. Relig. & Alex. Ross. de Religion. itemque B. Danhaueri Eccles. Æthiop.

a Abasseni. b Abyssini. c Hibessiniæ gradus. d Regna XXX. e IX. reliqua.

BUNO-

CAP. X.

Æthiopia Exterior sive Inferior ; item Insulæ Africæ adjacentes.

I.

Æthiopia exterior seu inferior.

Reliquum Africæ, Æthiopia perhibetur *Exterior* sive *Inferior*; ab Oriente, Meridie & Occidente Oceano perfusa; à Septentrione quasi duobus brachiis Abissinorum Imperium hinc inde complectitur. Regiones; in quas dividitur, sunt, *Congi*, *Monomotapa*, *Zangibar* & *Ajan*. Pleraque maritimorum à Portugalensibus tenentur firmissimis munimentis ac præsidiis. 1

CONGI regnum.

Congi regnum.

II. [α] *Congi* regnum (quod aliis *Manicongo*) Oceano Æthiopico perfusum nomen habet à capite suo urbe *Congi*. Incolæ sunt Christiani. Terra ipsa fluminum aquis maximè rigua. Dividitur in provincias sex; quas illi *Mani*, id est, Præfecturas vocant. Sunt autem [β] *Bamba*, [γ] *Songo*, [δ] *Sunda*, [ε] *Pango*, [ζ] *Batta*

BUNONIS

α [a] *Congi* regnum *versus Ortum* habet regnum Abissinorum, ad *Septentrionem* Nigritas; ad *Occasum* mare Æthiopicum, ad Meridiem est regnum Angola: in litore extenditur à promonrorio S. *Catharinæ*, usque ad promontorium, quod ad Terram Altam est, vulgò C. *Ledo* vocatum *a*.

β [b] *Bamba* ad mare jacet inter Ambrisum & Choanzam fluvios. Ibi sunt [c] *Lemba*, [d] *Damba* & [e] *Loanda*, ubi portus commodissimus. [f] *Soggi* regulus primus omnium horum Christianam amplexus est fidem.

γ [g] *Songo* est ad [h] *Zaire* fluvium, qui & *Congo* dictus, ex *Zaire* lacu ortus; inter utrasque ripas plerumque latitudinem habet 5. milliarium German. ibi reperiuntur elephantes, simiæ, dracones, tigrides, psittaci, struthiones, &c.

δ [i] *Sunda* jacens à Songo versus Ortum, metallorum dives est.

ε [k] *Pango* olim libera regio, nunc in Congiani Regis tutela est.

ζ [l] *Batta*, veterum *Agasimba*, à Pango versus Meridiem jacet.

HEKELII.

a Abundat autem hæc Regio mirificè *Herbis*, *Plantis*, *Frugibus* & *Animalibus innumeris*, ut sunt *Capræ*, *Cervi*, *Damæ*, *Capri*, *Cuniculi Lepores*, *Feles*, qui *Zibettum* efficiunt, & *Struthii*. Isthic etiam sunt *Tigres*, *Crocodili*, *Bubali*, *Asini Sylvestres*, & *Elephanti*. Sed *Serpentes* quidam tantæ sunt magnitudinis, ut Cervum vorent integrum.

REISKII.

1 [m] *Æthiopia* ex situ communi vel *Orientalis* & *Asiatica*, vel *occidentalis* & *Africana* superius habetur; Nunc alia ex situ proprio *interna sive superior*, quæ partes facit mediterraneas, *externaque sive inferior*, nimirum oræ maritimæ vicina, Hæc Portugallis [n] *Caffaria* & *Costa de Caffres* dicitur, ab recepto Caffrarum cognomine, quod incolis attribuunt. [o] *Congo* regnum inter finitima temperatiori climate, ventis, pluviis, multis amnibus, urbibus, opidisque gaudet: Huic [p] *Angola*, [q] *Cacongo* & [r] *Malemba* suis regi-

a Congi limites. b Bamba. c Lemba. d Damba e Loanda. f Soggi. g Songo. h Zaire fl. i Sunda. k Pango. l Batta seu Agasimba m Æthiopia duplex. n Caffaria. o Congo. p Angola. q Cacongo. r Malemba.

ta, & η *Pemba*. Regia eſt, *civitas S. Salvatoris*, quæ ante *Banza*.

MONOMOTAPA regnum.

III. ϑ *Monomotapa* vocabulum ſignificat *Imperatorem*; unde ipſi terræ, cui hic imperat, nomen inditum. Solum eſt fertile atque amœnum: amnes aurum, ſylvæ elephantos magnâ copiâ producunt: Clauditur regnum ab Ortu, Meridie & Occaſu Oceano; à Septentrione regno *Congi*, Abiſſinorum Imperio, & regione *Zangibar*. *Longitudo* ejus eſt, inter duo maria Rubrum Æthiopicumque juxta Lunæ montes, mill. Germ. CCCC. *Latitudo* inter Nili fontes & ι promontorium Bonæ Spei milliar. CCC. Ca- Monomotapa Regnum. Ejus limites & magnitudo.

regibus ſubjecta adjacent: Portugalli vero *urbem maritimam S. Pauli*, minorem Inſulam *Laondam* ſuo Imperio, ſed *Moſſagamben* & *Cambanden* præſidio tuentur. [a] *Monomotapa* multos regulos Regi ſupremo ſubditos, quatuordecim Caffrarum ſeu indigenarum genera, & 1200. milliaria longo complectitur excurſu: Sed urbem [b] *Zimbao* regiam, arcemque hujus munitam; portis quatuor multisque conclavibus inſtructam. [c] *Zanguebar* duplex, alia verſus auſtrum quatuor provincias noſtro Cluverio numeratas, alia verſus boream *Ayan dicta* totidem regiones cum regnis *Braon*, *Magatoza*, Aden & Adel continet, in quibus vel Muhamedani, vel ethnici degunt. Portugalli vero *Mozanbiquen* firmiſſimo ſibi munimento & præſidio contra Belgicam A. 1666. oppugnationem adhuc conſtanter aſſerunt.

BUNONIS.

η [d] *Pemba* ſita eſt à Batta verſus Occaſum Solis Brumalem. Cæterùm ad Dandam urbem inſula eſt [e] *Loanda*, ubi magna argenti copia: & aquæ, quæ creſcente Oceano dulceſcunt; & eodem decreſcente in ſalſuginem convertuntur. Conchis & cochleis, quæ ibidem reperiuntur, Congiani utuntur pecuniæ loco. Porrò ad regnum iſtud pertinet [f] *Anzicana* regio, cujus incolæ hoſtes ſuos devorant, eorumque, ſicut & mancipiorum, carnes in macellis publicè vendunt. Eodem etiam pertinet [g] *Loanghi* regio, multos habens elephantes; cujus incolæ *b* circumciduntur. [h] *Angola* regnum *c* metallorum proventu dives, ſub Regis Congiani erat Imperio; verùm ſui hodie perhibetur eſſe juris *d*: ejus incolæ magis delectantur carnibus caninis, quam bubulis. Hic mancipia empta in Braſiliam portantur, quorum operâ utuntur in parando ſaccharo. Metropolis ejus eſt *Cabatza*, ubi aula Regis.

ϑ Ad *Monomotapæ* Imperium quoqu epertinet regnum [i] *Butuæ* ſeu *Torræ* inter flumina *S. Spiritus* & *Cuamam* ſitum. Rex in Monomotapa Sebaſtiani Portugalliæ Regis tempore à *Conſalvo Silva* Jeſuita ad Chriſtianam perductus erat fidem; ſed paulo poſt defecit, doctoribus ſuis occiſis. Eidem ſubeſſe dicuntur [k] *Amazones*, quas ille [l] *Monemugo* vicino hoſti opponit.

ι [m] *Bonæ Spei promontorium Vaſcus de Gama Portugallenſis e* primus circumnavigavit anno C. 1498. & Calecutum uſque pervenit; adeoque iter hoc ad Philippinas & Moluccas inſulas patefecit *f*. Ad promontorium hoc portum nuper communiiſſe traduntur Belgæ. In Oceano haud procul à promontorio *Bonæ Spei*, uſque ad Inſulas *de Cunha* fluitantes conſpiciuntur multi arundinacei frutices inſigni craſſitie, quibus marinus fucus implicatus eſt, vel herba *Sargaſſo*. Nautæ vocant *Trombas*, vocabulo Luſitano, & pro certo ſigno habent, ſi ibi verſantes conſpiciant, quod vel vicini ſint promontorio *Bonæ Spei*, vel illud jam ſuperaverint, quum in Indiam iter inſtituitur. *Varen. Geog. Gen. lib. 1. c. prop. 16.* Eſt verò hoc promontorium navigantibus periculoſum ob nubeculas horrendarum tempeſtatum feraces, *ad Terram de Natal*, *& Caput Bonæ Spei*, ex *Ollo de Boy* ortas. Luſitanis verò frequentiora his in locis contingunt naufragia. Unde anno 1589. Luſitanus quidam navarchus, cum ad terram de Natal, & promontorium Bonæ Spei tempeſtatibus jactaretur, mirari ſe dixit, cur Deus Luſitanos, qui tamen eſſent Catholici & boni Chriſtiani, ſem-

a Monomotapa. b Zimbao. c Zanguebar. d Pemba. e Loanda inſ. f Anzicana. g Loanghi. h Angola. i Butuæ ſeu Torræ Regnum. k Amazones. l Monemugus. m Bonæ Spei prom.

Caput regni ac ſedes regnum eſt *Monomotapa*, à flumen S. Spiritus. Hinc verſus Septentrionem mill. circiter L. diſtat nobile ædificium ϰ amplum atque antiquum, quadratâ formâ ex ingentibus ſaxis conſtructum.

ZANGIBAR & AIAN.

Zangibar. IV. Monomotapæ, qua Rubro Mari perfunditur, continuatur λ *Zangibar* regio; cujus partes, μ *Cafares* populi, Monomotapæ proximi, & regna ν *Mozambike*, ξ *Kiloa*, ο *Mombaza* ac π *Melinde*, ab urbibus ſingulis denominata; quarum *Mozambike*, in inſula condita, celeberrimum eſt Europæis mercatoribus em-

ſemper ita torqueat ad Caput Bonæ Spei; quum tamen Angli, hæretici, & impii homines; id facilè ſuperent. Anno 1651. Hollandi hic exſtruxerunt caſtellum loco commodo & fœcundo; eoque colonias deduxerunt, ut aliquando magna ibidem videatur urbs futura.

HEKELII.

b *Ebræorum* more.

c Populô numeroſiſſimum eſt.

d Tenuit olim commercium cum *Portugallenſibus*; ſed poſtea Bellum ſæpe inter ipſos ſecutum eſt.

e Tampore JOANNIS Portugalliæ Regis.

f Supra hoc promontorium jacet planities miræ amœnitatis in Montis vertice, quæ *Tabula Capitis* vocatur. Namque perpetuò abſque humano auxilio vireſcit ac floreſcit.

BUNONIS.

ϰ Ædificium iſtud in regno Butuæ eſt, ac a *Zimbaos* vocatur.

λ b *Zangibar* *g*, *Zanzibar* ſeu *Zanſibar* nomen & appellationem habet ab Inſula, quæ inter Pempam & Monſiam inſulas littoribus ejus objacet; incolitur ab Æthiopibus Mahumedanis. Portugallenſes tamen nonnulla hic tenent loca *h*.

μ c *Cafares* ita dicti ſunt; quod ſine legibus vivant *i*. His vicinum eſt regnum d *Zeſala*, inter regna Butuæ & Mozambique ſeu inter *Cuamam* & *S. Georgii* fluvios ſitum, nullas habent urbes munitas. Anno 1500. Portugallenſes Cefalam in inſula ſitam interceptam munierunt. Aurum & Ebur illi hic mercantur.

ν e *Mozambique* regno Cefalæ verſus Septentrionem objacet, à vicina inſula obtinuit nomen.

ξ f *Kiloa* ſeu *Quiloa* huic iterum verſus ſeptentrionem jacet. Ejus Rex portugalliæ Regi tributum pendit annuum. Ipſa urbs *Quiloa* *k* in inſula ad *Quiloam* fl *l*. condita eſt, quam *Franciſcus Almaida* Portugalliæ Regis vicarius anno 1509. occupavit.

ο g *Mombaza* regnum & urbs in inſula eſt, quæ ambitu ſuo vix XII. milliaria continet. Rex ejus Chriſtianorum infenſisſimus hoſtis eſt. *Franciſcus Dalmaidus* urbem iſtam cepit ac incendit anno Ch. 1505. ac poſtea portum caſtello muniit.

π h *Melinde* porro verſus Septentrionem jacet, ad *Quilmancis* fluvium, qui ad Magadoxum fluit, ſe extendens. Ibi reperiuntur oves, quarum caudæ adeo pingues, ut perſæpe 30. & plura contineant pondo *m*.

HEKELII.

g *Zanguebar*.

h Hic totus Terræ tractus humilis eſt ac paludoſus; porrò Nemoribus ac Saltubus occupatus, Fluviisque repletiſſimus. Unde Aërem ſemper peſtilentem habet. Incolæ nigri ſunt, Capillis criſpis, Idololatriæ dediti, & ad Veneficia & Auguria admodum propenſi. Nudi in ſuperiore parte ſunt, ſed inferiorem pannis diverſi coloris & Belluarum pellibus tegunt.

i Cæterum ſunt inimici crudeles omnium Nationum, & Veneficiis ac Auguriis plurimùm navant operam.

k Magnificis & ſumtuoſis Domibus *Arabum* more ornata.

l Quem alii *Coavum*, alii *Tabiva* vocant.

m Hæc Urbs valdè amœna eſt, ac omnium rerum, quæ ad victum pertinent, perquam fertilis.

BUNO-

a Zimboas. b Zangibar. c Cafares. d Zefala. e Mozambique. f Kiloa ſeu Quiloa g Mombaza. h Melinde.

emporium. Sequitur versus Septentrionem juxta litus maris Rubri ρ *Ajan* regio, cujus partes duo regna σ *Del* & τ *Adea*, υ *Magaduzzo*.

INSULÆ ad Africam.

V. *Insularum ad Africam* terram maxima est in Rubro Mari *Menuthias*, *Cerne* Plinio dicta, nunc vulgò insula φ *Divi Laurentii*, & incolis *Madagascar* 2, id est, *Lunæ* insula, felici aroma- Insulæ ad Africam pertinentes. Menuthias. Cerne seu Madagascar ins.

BUNONIS.

ρ Omnis ille terrarum tractus, qui à regno Melinde versus Ortum Solis æstivum ad sinum Arabicum usque porrigitur, a *Ajan* dictus, ab Æthiopibus incolitur,

σ b *Del* seu *Adel* ad sinum Arabicum pertingit, cujus Rex perpetuo bellum gerit cum Abissinis. Ejus urbs c *Zeila* *n* ad sinus Arabici ostium emporium celebre est ab Indis quoque frequentatum.

τ d *Adea* Regnum Regno Melinde finitimum ab Æthiopibus incolitur, qui Abissinorum Regi tributum pendunt.

υ e *Magadoxo* seu *Magadazzo* regnum qui tenet Rex, sedem habet regiam in *Magadoxo* *o* munita urbe.

φ Insula illa Ptolemæo f *Menuthias* dicta, à Portugallensibus *Insula D. Laurentii* appellata; quod ejus feria detecta esset anno Ch. 1506. Est verò Angliâ & Scotiâ major, majorque Italiâ. Domicilia incolarum palis suffulta ad quinque pedes humo elevata sunt, serpentum aliorumque venenatorum animalculorum causâ, quorum ibi magna multitudo. Ad litora hujus insulæ Oceanus ejicit corallia rubra & alba; quæ tanquam frutices sub mari crescunt; & licet mollia sint in quibusdam locis: In freto isto tamen, quod est inter hanc insulam Africamque sunt scopuli corallini aquis tecti, navigantibus periculosissimi, quos *Baixas* appellant. Anno 1585. *Ferdinandus de Mendoza* hîc in ejusmodi scopulo naufragium fecit. Magnis quoque periculis postea defuncti sunt Belgæ ad *Baixas de S. Petro*, quibus in locis cum ingentibus cancris ipsis depugnandum fuit. Quare istuc non solent navigare, qui in Indiam tendunt.

HEKELII.

n cujus Ager *Mel*, *Ceram*, atque maximam *Olei* quantitatem, quam non ex *Olivis*, sed ex *Zerzelinô* colligunt, satis copiosè mittit.

o Forti, pulchrâ, ac opulentâ.

REISKII.

2 g *Madagascar* incolis Madecase, Lusitanis Insula S. Laurentii, Gallis *Delphinia l' Isle Dauphine* dicta, una inter Insulas majores, nunc Gallicis coloniis frequens, & castello Delphinio firmata. Heîc *Dynastæ aut Reguli*, *quos Rohandrios* vocant, rerum potiuntur: Sed Lusitani huc navibus provecti portum Ancedi Challion, Angli sinum S. Augustini, & Belgæ sinum Antogilensem subeunt. Majori huic ex minoribus per Oceanum dispersis ad boream propiores adjacent h *Insulæ de Cumoro quinque*; *S. Johannis de Castro*, *Spirito S. Christophoro S. Angveria & Magotto*. Ast i *Melindæ* regioni propius prisca illa insula Menuthia, si Vossio ad Pompon. credas. Hinc mari rubro vicinior insula k *Barbora*, quæ Zeilam urbem muris ædibusque saxeis conspicuam fovet: Sed orienti propior l *Insf. Mauritii* ligno ebeno dives, & Belgico fortalitio munita; Sed comminuto hujus ligni pretio, tota insula neglecta jacet: Denique m *Zocotora* proventu aloes clara. Guineæ propiores numerantur *Insf. de Ferdinando Poo*, *del Princepe d' Annobon*, & *S. Thomæ*, ubi castellum Pavosa Belgæ præsidio suo munitum possident: *Insulæ Flandricæ* A. . . . à Flandris mercatoribus detectæ; n Azores ab Milvis, Terceras ab una eaque primaria dicuntur: Hæc Angram urbem gubernatoris Portugallici & Archiepiscopi sede insignem, castelloque munitam continet; Quo Alfonsus, rex Portugalliæ depositus A. 1668. exul ire jubebatur ibique vitam finiit. o *Insula S. Helenæ*, & *insf. Adscensionis* ex Pacto Europæorum vacuæ, nautis Indicis refugium commune præbent; Sed prior ab Anglis A. 1672. mox Belgis, iterum Anglis occupata, & fortalitio munita, communi usui subtrahitur. p *Insulæ Salomonis* in mari pacifico sitæ, proximas habent q *Latronum* insulas, sive *de las Velas*, in quarum una Magellanus occubuit.

a Ajan. b Del seu Adel. c Zeila. d Adea. e Magadoxo. f Menuthias seu D. Laurentii ins. g Madagascar. h Ins. de Cumoro. i Melinda. k Barbora. l Ins. Mauritii. m Zocotora n Azores. o Ins. S. Helenæ & Adscensionis. p Ins. Salomonis. q Latronum.

matum proventu dives, longitudine mill. German. CCL. lat. LXXX. occupans. At in Atlantico Oceano contra Hesperium promontorium, quod nunc est *Capo Verde*, ᶻ *Hesperides* sunt Insulæ duæ; ultraque *Gorgades*, Gorgonum quondam domus: nunc in universum *Islas de C. Verde* Hispanis dicuntur, hoc est insulæ promontorii Viridis. Contra Mauritaniam sunt ᵠ *Fortunatæ*, VII. numero, quarum una *Canaria* vocitata, à multitudine canum ingentis magnitudinis, ut auctor est Plinius. Unde universæ Fortunatæ, nunc *Canariæ* dicuntur, Hispaniarum Regi subjectæ. Ultra versus Septentrionem est *Cerne*, nunc ω *Madera* dicta. *Atque hæc est totius Africæ brevis descriptio.*

Madera inf. olim Cerne.

CAP.

BUNONIS.

ᶻ Insulæ ad promontorium Viride præcipuæ numerantur X. *Braba* seu Brania, *de Fogo*, *de S. Jacobo*, seu Tiago, *de Majo*, *de bona Vista*, *de Sal*, *de S. Nicola*, *de S. Lucia*, *de S. Vincent*, *de S. Antonio*; ex quibus maxima insula a *S. Jacobi* septem milliarium Germ. continet longitudinem. Magna ibi est Salis copia, unde quoque *Insulæ Salis* vocantur, habetque dulces aquas: ibidemque sunt testudines ingentis magnitudinis. Portugallenses urbem ibi condiderunt, quæ illis b *Ribiera grande* vocatur.

ᵠ Nomina harum insularum quibus vulgò appellantur, sunt, *Ferro*, *Gomera*, *Tenariffa*, *Gran Canaria*, *Forteventura*, *Lanzarotta*, *de la Palma*. Anno 1334. Ludovicus Cerda insolenti ambitione propter successus aliquandiu prosperos c *Fortunæ Princeps* dictus, auspiciis Petri Aragonum Regis insulas hasce infeliciter tentavit. Deinde Biscajenses & Hispalenses Anno C. 1393. Henrico III. Castiliæ Rege, eas propius aperuerunt: qui ex Lanzarotta insula Regem & Reginam cum 170. barbaris captivos in Hispaniam duxerunt. Anno Chr. 1405. Castiliæ Regis auspiciis classis in insulas illas missa est. Inventi sunt in iis Barbari spurcis moribus; quibus ignis usus ignotus. *Lanzarotta*, *Forteventura*, *Gomera & Ferro* tum sunt occupatæ. Demum Ferdinandus II. Arragoniæ & Castiliæ Rex à Didaco Herrera, qui tenebat insulas hasce, XV. millibus Ducatorum redemit: qui tamen Gomeram & Ferram sibi retinuit Comitatus titulo. Ferdinandus ille deinde reliquas etiam insulas subegit. Omnium acerrimè *Canaria* restitit, quæ tandem tamen subacta est. Ex quibus *Lanzarotta*, *Ferro* & *Gomera*, suis gubernantur dominis; at reliquæ quatuor sub Hispanorum sunt Imperio. In *Tenariffa* est mons præaltus, *Pico* vulgò dictus, cujus cacumina ad spatium XX. milliarium German. cœlo sereno apparent navigantibus. In d Palma insula aquæ non sunt; arbor tamen cœlesti rore & perpetuis nebulis irrigua & stillans tantum suppeditat aquæ, quantum hominibus & pecoribus sufficit. Ab hac insula Ptolemæus longitudines locorum numerat; at alii à *Tenariffa* ejusque monte *Pico* maluerunt statuere principium: Alii verò ad *Assores* seu *Flandricas insulas* progressi, in insulis *Corvo* & *Flores* numerandi fecerunt initium.

ω e *Madera* à multitudine arborum nomen habet. Porrò in Oceano Æthiopico sub Æquatore est *insula* f *D. Thomæ* litori Africæ Occidentali opposita, ita dicta, quod ipsa festo D. Thomæ à Portugallensibus reperta; ferè rotunda est, ejusque diameter 30. milliarium. Portugallenses in ea condiderunt urbem g *Pavosam*. Est verò aër istius insulæ insalubris, morbusque in ea vulgaris, qui in corporibus humanis omnem pinguedinem liquefactam in unum locum congerit. Indigenæ ad centesimum ferè annum plerique vivunt; ac exteri & peregrini, ultra quinquagesimum annum non progrediuntur. Sacchari, sed non melioris, hic erat uber proventus; qui hodie desiit, quòd vermes arundinum radices exedunt. Ab hac insula versus Septentrionem jacens h *Principis insula*, sacchari proventu celebris, nomen ex eo obtinuit, quod, ubi inventa, reditus ex ea Principi Portugalliæ assignati sunt. i *Insula S. Helenæ* ab Æquatore versus Austrum ad 16 ½ grad. Lat. sita incolis destituta, fructibus & animalibus abundat,

a Inf. S. Jacobi. b Ribiera grande, urbs. c Fortunatæ seu Canariæ inf. d palma inf. e Madera inf. f D. Thomæ inf. g Pavosa urbs. h Principis inf. i Inf. S. Helenæ.

ſtat, ideoque in Indiam navigantibus, ſeu inde redeuntibus gratiſſima. Angli ante paucos annos in ea caſtellum exſtruxerunt. [a] *Zanzibar* inſula, litori Africæ Orientali è regione Mozambique objacens, à Portugallenſibus tenetur: Gallinæ ejus inſulæ non ſolum nigras habent pennas; Verùm ipſarum quoque caro, ſanguis, adeoque ipſa oſſa perhibentur nigra eſſe. Inter Americam & Hiſpaniam interjacent [b] *Aſſores*, *Azores* ſeu *Acores* inſulæ novem, quæ *Flandricæ* dictæ ſunt ab inventore Flandro; quarum nomina *S. Maria*, *Formigas*, *S. Michaël*, *Tercera*; *del Pico*, ubi mons præaltus, *Fayal*, [c] *Georgio*, *Gratioſa*, *de Flores*, *Corvo*. Ex his præcipua *Tercera*, in qua [d] *Angra* urbs, & caſtellum *Punta di Braſil*.

a Zanzibar. b Aſſores ſeu Flandricæ inſ. c S. Georgii inſ. d Angra.

CAP. XI.

Summa Americæ deſcriptio.

I.

PErluſtrato veteri terrarum Orbe, quæ prima erat continens, cupido nunc eſt atque cura, in Occidentem, converſo navis curſu, novas petere terras, Novumque Orbem, ſuperioribus ſæculis planè ignotum, cognoſcere. Itaque ex Africa ab Nigri oſtiis verſus Occidentem brumalem mill. Germ. CCCXXX. profectis nova conſpicitur terra, priori continenti magnitudine, ſi non anteferenda, certè æquiparanda. Eadem, ſi non continentes, ſed utriuſque inſulas reſpicias, Europæ quam Africæ propior, mill. CC. navigatione inter Hyberniam & Canadam intercedente.

II. Jam *inde antiquiſſimis temporibus cognitam fuiſſe Europæis*, ex Platone ſimul atque Diodoro Siculo probari poteſt. Apud *Platonem in Timæo* ſacerdotes Ægyptii narrant Soloni Athenienſi, qui IↃC. circiter annis antè natum Jeſum vixit, Inſulam fuiſſe quondam contra fretum Herculeum Africâ ſimul & Aſiâ majorem, nomine *Atlantidem*, poſtmodum verò immani terræ motu, ingentique unius diei ac noctis illuvione, ſub vaſto gurgite merſam fuiſſe, ac inde mare, quod eam inſulam ac fretum Gaditanum interjacebat, immeabile & inſcrutabile redditum, limo paulatim impediente, quem inſula ſubſidens præbuiſſet. Et *Diod. lib.* V. tradit, Phœnices vetuſtiſſimis inde temporibus, quum extra Columnas Herculis Africæ litora legerent, ingentibus ventorum procellis, ad longinquos in Oceano tractus fuiſſe abreptos; ac per multos dies vi tempeſtatis jactatos, tandem ad Inſulam perveniſſe ingentis magnitudinis, in alto Oceani pelago contra Africam in Occaſum verſus jacentem; cujus ſolum amœnum

America veteribus cognita Europæis.

Atlantis Inſula ingens.

num ac frugiferum, & amnibus navigabilibus irriguum, ſumtuoſisque ædificiis inſtructum. Hæc ſanè inſula ex ſitu ac magnitudine nulla alia eſſe poteſt, quàm quæ nunc vulgò dicitur *America:* nec facile de ea neque *Ægyptii Sacerdotes*, neque *Solon, qui librum de ea conſcripſit*, teſte Srabone lib. 1. neque *Diodorus*, hoc confingere ſive ſomniare potuerunt; quæ revera ita eſſe nunc ſatis compertum habemus. *Auctor* autem *libelli de Mundo*, qui ab aliis Ariſtoteli, ab aliis Theophraſto adſcribitur, verſio verò ejus Latina Apulejo, alias, præter hanc noſtram, quam Europæ, Africæ & Aſiæ nominibus diſtinximus, tradit eſſe inſulas magnas; antiquiſſimi illi mortales haud dubiè intellexêre Americam & Magellanicam. Carthaginienſes aditu illius inſulæ cæteros Europæos prohibuiſſe, ibidem tradit Diodorus. Quando & qua de cauſa Pœni eam navigationem intermiſerint, ita ut jam inde à Romanorum imperio ad ſuperius uſque ævum nihil de iis terris auditum vel annotatum ſit, plane incertum eſt. [1]

III. Di-

REISKII.

1 [a] Recte Cluverius noſter *novum nunc orbem, ſuperioribus ſeculis plane ignotum* aggreditur, eumque orbi veteri aut dudum inter antiquos cognito bene opponit: Aſt dememinit ſui, aut à prima ſententia receſſit, dum *Americam inde ab antiquiſſimis temporibus inter Europæos cognitam* arbitratur. Quod ſi enim ulla hujus terræ notitia ex ævo antiquiſſimo ad Europæos pervenerit, cur, Phœnicii, Græci, Romani & Arabici ſcriptores illam nec geographicis libris, nec certis gradibus definiiſſent? Atqui non amplius, ubi maxime, orbis cogniti latitudinem, *quam ad gradus meridiani circiter L X X X. longitudinem quam ad gradus æquatoris C L X X X.* Strabo, Ptolemæus & Plinius extenderunt: Cum tamen hodierna noſtri orbis latitudo ad gradum C X L I. longitudo ad gradum C C C L X. immò ulteriùs progrediatur. Quid? quod veteres *majorem orbis longitudinem* ipſi deſcripſerint, quam revera fuit: Quippe qui nihil Europæ Aſiæque ultra Sarmatiam, nihil Africæ ultra Æquatorem, nihil Indiæ Seres extra Sinasque, nihil extra Fortunatas inſulas & Africana littora compertum habuerunt. Quid? quod *pyxide nautica deſtituti oceanum Atlanticum* nec tentare nec ſuperare potuerint: Idque ſupra Lib. I. cap. X I I I. planum fecimus, argumentis contrariis examinatis. Ergo quantum ad [b] *Platonicam Atlantida* ſpectat, illa immani terræ motu & aquis marinis obruta jacet: Cum America ſuperſtet integra, nec ullis terræ motibus aut aquoſis eluvionibus oppreſſa fuerit. Kircherus verò Mundi Subterr. Lib. I I. c. 13. Atlantidem inter Azores atque Canarias extitiſſe, haſque inſulas minores ex ejus reliquiis ſuperſtites conjectat: Huic conjecturæ verisimilitudinem ex nova inducit inſula, quæ A. 1638. prope Azores aquis maritimis emerſiſſe copioſius ibidem memoratur & legitur. Non dico eſſe Geographos doctiſſimos, qui Atlantida cum Vaterio Luſitano commentitiam, aut è fabulis prognatam cenſeant. [c] Diodorus autem Siculus quæ Lib. V. Biblioth. de Phœnicio ultra columnas Herculis excurſu, *& magna inſula reperta tradidit*, hæc ad aliam quamcunque Africano littori vicinam commodius referri queunt. Nautica enim Phænicum veterumque gentium migratio littoribus inhæſit; quod peripli fere ſinguli teſtantur. Nec Diodorus cuncta, quæ retulir, *haberi ea vult pro uſquequaque veris, ſed ſatius putat, quomodocunque res priſcas noſſe, quam eas penitus ignorare*: Ita Voſſius Lib. II. de Hiſtor. Græcis cap. I I. recte judicat. [d] *Auctor itaque libelli de mundo*, qui nec Ariſtoteles, nec Theophraſtus, nec alius è Peripeto fuit, probationem cauſæ huic exiguam addet. De tribus enim orbis partibus, & *inſulis præter eas magnis etiam multisque, non*

a Novus orbis olim ignotus, an cognitus priſcis? b Atlantis Platonica, c Inſula Diodori Sic. d Auctoris de mundo Inſul.

III. Dicta nunc eſt tota hæc continens *America* [a], ab *Americo Veſputio Florentino*, qui Emanuëlis Portugalliæ Regis auſpiciis à Gadibus ann. cIↄcccc xcvii. profectus, primus ex Europæis (quantum memoria proditum) eam ingreſſus eſt. Quanquam hoc prior *Chriſtophorus Genuenſis* ann. cIↄcccc xcii. inſulas Americæ *Hiſpaniolam*, *Cubam* & *Jamaïcam* adierit. Poſt hos frequentes in eam navigarunt Hiſpani, Galli, Angli; quorum alii aliis inibi regionibus detectis, nomina ſua quique lingua impoſuerunt. Mediterraneorum cognitio parum certa eſt; maxime quæ verſus Septentrionem. Maritimæ autem oræ Hiſpanorum armis maxima ex parte ſubactæ. [2]

America unde dicta.

IV. At eadem terra nonnullis *India Occidentalis* nuncupatur, quia eodem tempore, quo India Orientalis in Aſia, hæc etiam detecta fuit; tum quod utriuſque incolis ſimilis ac pene eadem vivendi ratio: nudi quippe utrique agunt. Includitur magno undique Oceano; ab *Ortu* Atlantico, qui vulgo *Mar del Nort* dicitur; à *Meridie* Magellanico freto, quo ab Auſtrali terra diſpeſcitur; ab *Occaſu* Pacifico mari, vulgo *Mar del Zur*. A *Septentrione*

Occidentalis India.

Americæ fines.

non de ſingulari aliqua terra continente, qualem Americam cognovimus, & ampla ſatis & magna loquitur. *Interim Phœnices orbem circumnavigaſſe, non conſtat: Tantum Oceani littora pleraque per partes explorarunt*: Ita graviſſime Bochartus Lib. I. Chan. c. 37. ubi de nautica Eudoxi, Hannonis, Hamilconis, & Pœnorum omnium excurſione diſſerit.

HEKELII.

a Hujus extremæ Terræ Partis Deſcriptionem ſub NOVI ORBIS, ſeu INDIÆ OCCIDENTALIS nomine imprimi curavit *Michaël Colinius*, Amſtelodami A. huj. Sec. XXII. in fol. reg. & quidem Autore *Antoniô* de *Herrera*; Regiô *Indiarum* & *Caſtellæ* Hiſtoriographô; *Caſpare* autem *Barlæô* Metaphraſte ſat felici. Nota quoque eſt *Hugonis Grotiï* Diſſertatio de *Origine* GENTIUM AMERICANAR. in 8. f. ibid. exc. ut & *Urbani Calvetonis* NOVÆ NOVI ORBIS HISTORIÆ, *Genevæ* A. huj. Sec. in 8. edit.

REISKII.

2 [a] Hæc orbis novi detecti gloria Colnmbo & Veſputio recte vindicatur, eò quod primi hanc *notitiam cum Europæis communem fecerint*, & in uſus traduxerint publicos. Angli quidem ab *Madoceo*, *filio Gaynech* A. 1170. colonias in Floridam Canadamque ductas in Append. Itinerar. Herberti memorant: Joſephus etiam Acoſta Navarrenum hominem *Alphonſum Samchez de Huelva* & *Aldretem* Hiſpanum & *Gareilam Vegam* laudat, qui has terras primi luſtrarint, & Columbo tum in Madera inſula verſanti aperuerint: Columbus Genuenſis tamen luſtratas denique publicavit, & inventor ipſe petiit; ſed Amer. Veſpucius Florentinus terræ continenti ampliſſimæ inventæ nomen addidit. [b] Nam *India Occidentalis oppoſita Orientali* improprie κỳ ἀκύρως dicitur, utut à Columbo ita dictam Jo. de Laët in Deſcript. Indiæ Occident. velit. Latitudo hujus à terra del Fuego & Freto Magellanico ad polum Arcticam producta, terminis finitur dubiis; nec longitudo inter Capo blanco & Capo S. Auguſtini certis gradibus aut milliaribus continetur. Immò *utraque America eſt paulò anguſtior* & latitudinis, quam vulgo exiſtimant, minoris: Neque *novam Albionem*, *neque regnum vel Anian vel Quivira cum freto Anian* nemo fuit aut ſuperiore aut noſtro ſeculo, qui vel adiiſſe, vel eminus conſpexiſſe talia ſeſe affirmet.

REIS-

a Primi hujus orbis inventores. b India Occidentalis.

ne equidem litus Europæi nondum cognitum habent, at Concreto perfundi pelago necesse est; cum ab altera poli parte Asia atque Europa, primæ continentis, sive primæ magnæ insulæ partes, ei objaceant; quæ & ipsæ eodem mari alluuntur. Longitudo ejus summa inter duo freta, *Anian* & Magellanicum, milliar. Germ. cIↄ cIↄ cccc. Latitudo α maxima inter promontorium vulgò *C. de Fortuna* juxta fretum *Anian*; & promontorium vulgò *C. de Bertan*, in Nova Francia, mill. cIↄ ccc. Dividitur universa in *Septentrionalem*, quæ & Mexicana, & *Meridionalem*, quæ & Peruviana; exiguo Isthmo alteram ab altera discernente. 3

Magnitudo
Divisio.

BUNONIS.

α Tanta Latitudo Americæ istis locis in tabulis Geographicis posterioribus non apparet, nec satis explorata est.

REISKII.

3 [a] Ordo ad statum Americæ Politicum nos vocat: Sed nulla heîc imperia, regna plura, eademque aut majora videbimus aut minora; Respublicas vero liberas olim & adhuc hodieque nullas. [b] Americani quidem veteres *aut monarchicum regiumque, aut multis regulis & principibus commune* regimen tenuisse leguntur: illud in regnis maximè duobus florentissimis, Peru atque Mexico; Hoc in cæteris regionibus potissimum insulisque. [c] Hodierni tamen quorquot in orbe novo supersunt incolæ, illi Europæis regibus ut plurimum aut Rebuspublicis subsunt, præter barbaros agrestesque homines in terris aut incognitis aut incultis, Chilensem quoque Chicanamque, montanam provinciam, quæ sui juris utraque manet. Rex [d] Hispaniæ vasto imperio cultissimas terras, amplissima regna eademque multa, & plures insulas coërcet; Immò singulari jure, facta scilicet Romani Pontificis A. 1493. inter Castilianos & Portugallicos reges divisione ac donatione nititur. *Sed nationes Europææ cæteræ jus illud repudiant*, sibique terras aut incultas & novas subjiciunt, aut cultiores ipsis etiam Hispanis bello eripiunt. Sic [e] *Portugalli, Belgæ, Franci, Angli, Sueci Daniique* multas colonias induxerunt, & inductas urbibus aut vicis munimentis aut propugnaculis tuentur. Rex autem Hispaniæ regnis cunctis & provinciis *duos proreges* præficit, iisque senatum adjungit regium, magnâ auctoritate præditum: Ecclesiis Christianis *quinque Archiepiscopatus & triginta Episcopatus* imposuit, multaque amplius cœnobia monachorum & monialium, itemque collegia & societates varias intrusit. Plura de statu Hispanico notanda singulas ad provincias revocabo.

a Status Americæ politicus. b Vetus. c Hodiernus. d Hispanicus. e Multiplex.

CAP. XII.

America Septentrionalis sive Mexicana. 1

I.

Americæ septentrionalis magnitudo.

AMerica *Septentrionalis*, quibusdam *Mexicana* appellatur, à principe totius urbe *Mexico*. *Longitudo* ejus est inter fretum *Anian*

REISKII.

1 Hæc Americæ divisio ab situ & Isthmo Panama, non ab lineâ æquinoctiali proficiscitur. a *Panama* enim *isthmus* ferè medius est, quo tota cohæret America, viamque mercibus convehendis commodissimam præbet. Hispani arduam hujus perfossionem, & maris utriusque conjunctionem agitârunt animo, ut labori ad mer-

a Panama Isthmus.

Anian & Isthmum, quo meridionalis ei annectitur, milliar. cIↄ Iↄ. *Latitudo* eadem quæ universæ. Dimidia ejus pars versus Occidentem æstivum sita, introrsus planè incognita etiam nunc jacet, nec quicquam, præter litora, in ea detectum. α Quin & totum Boreale universæ Americæ latus in quantum versus polum extendatur, prorsus latet. Altera verò pars in regiones dividitur complures, quarum nomina sunt, *Canada*, *Nova Francia*, *Virginia*, *Florida*, *Nova Hispania*, *Nova Granata*, *California*; & in Occidentali latere ad fretum *Anian* duo regna, *Quivira* & *Anian*, unde freto cognomen.

CANADA.

II. *Canada* β fluvio cognomine dicta; γ insula an pars continentis, parum adhuc constat. Quantum ejus cognitum est, dividitur in δ *Estoti-*

merces exportandas & sumtibus parceretur: Sed nullus eventus tanto respondit proposito vel operi. Nec eadem huc usque series aut ratio tenetur in regionibus Americæ utriusque singulis enumerandis, sive libros sive tabulas perlustremus Geographicas: Nos Cluverium secuturi, quæ desunt, supplebimus. a *Canada* nec metallis, nec auro, seu feris, avibus piscibusque dives A. 1663. motu terræ gravissimo labefactata; nomen primo inventori debuit, suoque nunc ambitu: (1) *novam Franciam*; (2) *Angliam novam*; (3) *Belgium*; (4) *Daniam*; (5) *Sueciam novam*; (6) *Terram di Ladrator sive Cortereal*em continet. Indigenæ hujus adhuc barbari & inculti, nationibus linguisque diversi; & Sagamis vel Senioribus subjecti, alii adhuc incerta sede vagi, alii per vicos & tuguria sparsi habitant. Galli Gubernatorem sive Proregem ac Episcopum ex A. 1604. in b *nova Francia* sed Quebecum A. 1608. urbem veterem novamque cum castello rupibus imposito, multaque per colonias propugnacula, portusque in Accadia duos constituerunt. c *Novum Belgium* ex A. 1665. Anglis subditum novo Eboraco & munimento Albaniæ clara: Sed d *Anglia nova* vicis pluribus urbibusque quatuor, inter quas Neuf Haure, Parlamenti publica sedes; Buston & nova, quæ Academiam fovet, Cantabrigia præ cunctis eminent. Regiones cæteræ obscuris ex initiis per novas, quæ sequentur, colonias emergunt. Insulæ heîc multæ; Sed omnium maxima e *Terre Neuf* à Gallis A. 1505. reperta nomen adsumsit, multisque quidem portubus, feris, sylvis & animantibus, sed paucis incolis referta. f *Virginia* ex A. 1584. Anglorum dominio subest, terra salubri aëre ac proventu frugum vario felix, sed incolis horumque idolis horrida: Urbs Zamestoum munitionibus firma. Heîc insulæ g *Bermudes* Anglis iisdem subditæ, frumenro, messe duplici, moris, serico, cedris singularibus, balænis, & multis piscium generibus famosæ, quarum descriptio topographica Londini & Amstelodami A. 1672. prodiit.

BUNONIS.

α Ingentes à navigantibus in Americæ partibus Septentrionalibus reperti sunt sinus: ex reciprocatione & motu fluctuum collegerunt nautæ periti, mare illud esse pervium, per quod ad mare pacificum perveniri queat. America igitur à Groenlandia & cæteris terris Septentrionalibus fuerit secreta. *Vid. sup. Lib.* 1. c. 13.

β h Fluvius iste à *D. Laurentio* quoquo appellatur: *Fretumque* 3. *fratrum* dicitur.

γ Hondius terram hanc, ut insulam, in Tabula sua generali depingit.

δ i *Estotilandiam a* istis in Americæ partibus nullam esse, certissimis constat argumentis; nec in vicino mari unquam existit insula *Frieslandia b*.

HEKELII.

a S. Estótilant.

 b Ma-

a Canada. b Francia nova. c Novum Belgium. d Anglia nova. e Terre Neuf. f Virginia. g Bermudes. h Canada seu fluv. D. Laurentii. i Estotilandia.

tilandiam, ε *Corterealem*, ζ *Terram Laboratoris* & *insulas* adjacentes, ingentis magnitudinis, quarum præcipuæ, *Golosme*, *Beauparis*, *Mont de Lions*, & *Terra nova*, eadem & η *Terra de Baccalaos* dicta, ob ingentem hujusmodi piscium in ejus pelago multitudinem, qui etiam naves transeuntes retardent. Solum Canadæ quantumvis acerrimis frigoribus obnoxium, eximiè tamen fertile, aurique metallis dives. Incolæ satis ingeniosi & artium mechanicarum peritissimi, pellibus amicti degunt: cæterum Galliarum regis imperio subjecti.

NOVA FRANCIA.

Nova Francia.

III. *Nova Francia* à Gallis, Regis Francisci I. auspiciis detecta, θ præter raras segetes & legumina quædam, omnium rerum inops, à feris ac quibusdam in locis anthropophagis, in universum idololatricis gentibus incolitur. Pars tamen ejus, quæ ad mare accedit, ι *Norumbega* ab urbe cognomine dicta, cœlo potitur salubri soloque fœcundo.

VIRGINIA.

Virginia.

IV. Novæ Franciæ jungitur κ *Virginia*; quæ à vico maritimo ejus-

b Magnus loc. cit. fol. 282. fac. b. dicit, quòd *Estotilandia* prima omnium hujus Novi Orbis detecta fuerit Annô M. CCC. XC. ab *Antoniô Zenô*, Patriciô *Veneto*, sub *Zichmi* Regis auspiciis.

BUNONIS.

ε a *Corterealis*, à Caspare Cortereal, qui eâm terram anno 1500. detexit, appellata, D. Laurentii sinui adjacet.

ζ b *Terra Laboratoris* inter duas istas interjacet *c* Nullis partibus America Europæ propior est quam his; distat enim hic ab eadem ad 250. milliar. German. Incolæ terrarum istarum *d* vestiuntur pellibus, & utuntur navigiis ex corio factis: sicuti Groenlandii.

η c *Terra de Baccalaos* à Sebastiano Caboto Veneto, auspiciis Henrici VII. Regis Angliæ, detecta est anno Chr. 1507. vulgò *Terra neuf* dicta.

θ d Primus hanc terram detexit Johannes Verrazanus. Sita est inter Canadam fluv. & Virginiam.

ι e *Norumbega* urbs ad fluvium, qui *Rio grande* vulgò dicitur, sita est. Loca à Gallis ibi observata sunt; *Porto del refugio*, *Porto reale Paradiso*, *Flora*, *Angolema*. Verum cum Hispani alia, & Galli alia hisce locis indiderint nomina, magna reperitur in Tabulis Geographicis discrepantia. Cæterùm Norumbegam dictam putant quasi *Norwegiam*, seu Coloniam è Norwegia eo deductam *e*.

κ f *Virginiam Gualter Ralegh* Eques Anglus detexit anno Chr. 1585. Ea verò Franciæ non jungitur; sed inter Virginiam Franciamque interjacent Anglia Nova, ac deinde Belgium Novum; quod Virginiæ limites contingit. Flumina in ea sunt, *Occam*, *Cipo*, *Monopana*, Dividitur in regiones, *Secotam*, *Wemapemeock*, & *Chamanoock*, Incolæ incedunt nudi; verendis tamen contectis; Reguli vestiuntur palliis. Subditi in tergo notas quasdam habent inustas, quæ indicant Principem, ad cujus pertinent dominium. Multos credunt esse deos; at unum ex illis præcipuum, qui mundum condiderit. Magiæ quoque dediti sunt; carnibus tamen humanis minimè vescuntur.

HEKELII.

c Et propterea non eadem est, uti nonnulli autumant, cum *Cortereali*.

d proceri quippe & optimè dispositi.

e Ma-

a Corterealis. b Terra Laboratoris. c Terra de Baccalaos. d Nova Francia. e Norumbega. f Virginia.

ejusdem vocabuli; vel, ut alii à Rege Viguina; vel à Regina *Angliæ Elisabetha*, cujus auspiciis detecta, nomen accepit, antè λ *Apalchem* vocitata. Terra sterilis atque malignè culta: litus importuosum. Opidum est *Medano*.

ε Mare Regionem abluens adeò arenâ est repletum, ut periculosissimam circa hæc Loca reddat navigationem, præsertim quod parum profundum sit.

BUNONIS.

λ a *Apalche* aliis est à Virginia distincta regio, in qua *Alvarus Nunnius* post 15. dierum iter unicam saltem invenit domum. Incolæ ejus perhibentur staturæ proceræ. Utuntur arcubus & sagittis: amant solitudines, nonnullos habent conventus, & quisque suo vivit more. Difficilis in Virginiam accessus est; portus enim exiguis insulis sunt repleti, ac ostia arenâ ferè obstructa.

a Apalche.

CAP. XIII.

Florida, Nova Granata, California, Nova Hispania.

I.

α FLorida inter Virginiam, & Novam Hispaniam porrecta, nomen habet *à Dominica Palmarum*, quæ Hispanis *Pasqua de Flores* dicitur. Hoc quippe die à Portugallis detecta. Solo gaudet amœno ac feraci. At incolæ sunt barbari, sordidi, supraque humanum modum feri; vermibus, serpentibus, alioque venenatorum animalium atque insectorum genere vescentes. Quare β Hispani pariter atque Galli regionem hanc occupare sæpè nume- Florida.

BUNONIS.

α Detecta est a *Florida* à Joan Pontio *a* anno Chr. 1521. Excurrit illa in modum Peninsulæ respicitque Cubam & Jucatan; omnis generis fructibus, ac in primis *Maitz* abundans. Regiones ibi sunt, *Joquazia*, *Avanares*, & *Albardaosia*. Fluvii præcipui sunt; *Garomne*, Fl. S. Crucis, *Charente*, *Loire*, *Aine*, *Seine*. Opida; *Anatequa*, *Houstaqua*, *Utina*, *Potano*, *Saturia*, *Sarrope*. Galli ibidem condiderunt castellum *Charlefort* anno 1561. ac postea 1564. *Carolinam b*. Incolæ incedunt nudi, præter senes & feminas, quæ pellibus cervinis vestiuntur, nares auresque habentes perforatas *c*. Plurimi ibi reperiuntur androgyni, quos habent pro mancipiis, iisque utuntur veluti jumentis. Qui in Panuca sunt, captos devorant hostes. Est ibi animal vulpi persimile, sub ventre habens loculum, qui & aperitur & clauditur. In eum fœtus suos nuper editos condit, ut venatores aliaqua pericula effugiat.

β Hispani ductu *Ferdinandi Sotti*, Galli verò sub *Johanne Ribaldo*, & *Laudoniro* tempore Caroli IX. terram hanc tentarunt *d*.

HEKELII.

a Legionensi.

b CAROLI IX. nomine nuncupatum.

c Quod ad mores attinet, fœdi & flagitiosi sunt. Liberos suos neque ullâ domesticâ disciplinâ erudiunt, nec coërcent; attamen sua cuique Uxor & severa illic Matrimonia sunt. Bella adversus finitimas Gentes, sed sermone dissonas, gerunt. Arcus & Sagittæ autem sunt Tela illis præcipua.

d Vid. *Brevis Historia* de *Gallorum Expeditione* in FLORIDAM, &c. *Benzonianæ Novæ Novi Orbis Historiæ* adjecta p. 429. seqq.

a Florida.

mero nequicquam tentarunt, tandem Hispanis cessit. 1

NOVA GRANATA.

Nova Granata. II. γ Caput hujus provinciæ est *Granata* opidum, unde ei nomen. Incolæ & corpore, & animo reliquis Americanis candidiores justioresque.

CALIFORNIA.

California. III. δ *California*, quæ inter sinum cognominem (quem Hispani *Mar Varmejo*, id est, Mare Rubrum vocant) & Mare Pacificum ceu peninsula excurrens, solo est arido, sterili atque deserto.

NOVA HISPANIA.

Nova Hispania. IV. Novissima Septentrionalis Americæ & Meridionali contermina est ε *Nova Hispania*, omnium amplissima longeque cultissima. Cœlum habet, quamvis sub torrida Zona, clemens ac temperatum; solum auri, argenti, æris atque ferri metallis scatens, omnique animalium genere abundans, mare utrimque piscibus

BUNONIS.

γ *Nova Granata* e Floridæ adjacet versus Occasum, extenditurque usque ad mare *Vermejo*.

δ Californiam insulam esse docent recentiores.

ε a *Nova Hispania* maximam partem Isthmi occupat, qui est inter Mare Pacificum & sinum Mexicanum. *Ferdinandus Cortesius* Hispanus has terras ingressus est an. Ch. 1518. easque subegit *f* Quatuor milliaribus à Nova Hispania fluitant multæ radices, arundines & folia ficulneis similia quæ comeduntur, suntque sapore brassicæ.

HEKELII.

e Cujus Oppidum ejusd. nominis *Franciscus Fernandes* condidisse dicitur.

f Maximâ tamen suorum & Incolarum strage, cui remunerationis causa dono concessa fuit TECOANTEPEC, Regio ipsius *Novæ Hispaniæ*, à *Carolô* V. Imp. Incolæ hujus Regionis proceri sunt, corporibus valentes, longævi ac ingeniô pollentes.

REISKII.

1 b *Floridam* cum Galli post A. 1502. desererent ultro, Hispani duobus castris, uno S. Augustini, & S. Matthæi altero sibi asseruerunt; sed mediterraneam nec quidem cognitam feris incolis relinqunt. c *Granada* novæ Mexicanæ A. 1583. repertæ ac Hispaniæ subditæ annumeratur: itemque d *California*, magna satis insula, quam observationes recentissimæ demonstrant, ad gradum XXIII. latitudinis borealis sita, 500. milliarium longa: Itemque *Cibola* munitis urbibus clara. e *Nova Hispania* tamen omnibus antecellit, sive duodecim provincias quas complectitur; sive Proregem hujusque sedem, magnificentiâ, cultu templorum, cœnobiorum ac hominum frequentiâ insignem videas. Tribunalia hic quinque regia, quas Audientias regales nominant, ad jus dicendum Hispanis, indigenis, advenisque. Nam f quinque heîc incolarum genera, *Europæi* nempe quotquot insident, *Criolii* ex Hispanis parentibus in America prognati, *Mestecii* ex Hispanis & Americanis parentibus orti, *Nigri* denique sive Negros & barbari adhuc incultique homines. In toto autem orbe novo quinque g Archiepiscopatus eminent, *Mexicanus*, *Dominico Politanus*, *Limensis*, *Platensis*, & *Granadensis*, *quem S. Fidei* ab urbe vocant: His autem Episcopatus bene multi & amplissimi subsunt: Ut de Academiis, Scholis, monasteriis, Abatiis & collegiis Jesuiticis non dicam. Omnes autem provinciæ heîc enarratæ regno Hispan. subsunt.

BUNO-

a Nova Hispania. b Florida. c Granada. d California. e Nova Hispania. f Quinque incolarum genera. g Archiepiscopatus.

bus & oſtreis margaritiferis refertum. Regiones, in quas dividitur, præcipuæ ſunt iſtæ: *Nova Galicia*, *Mechoacan*, *Mexicana*, *Jucatan*, *Guatimala* & *Nicaragua*.

V. In ζ *Nova Galicia*, coloniæ ab Hiſpanis deductæ, ſunt η *Compoſtella*, *S. Spiritus*, *Conceptio*, *S. Michaël*, ϑ *Guadalajara*, ι *Culiacan*. Nova Galicia.

VI. In κ *Mechoacan* caput regionis eſt opidum *Mechoacan*. Coloniæ Hiſpanorum *Paſcuar* & *Valliadolid*, egregia emporia; hoc etiam Epiſcopatu inſigne. Mechoacan.

VII. λ *Mexicanæ* regionis caput eſt μ *Mexico*, omnium Americanarum princeps; olim in medio lacus ingentis Venetiarum inſtar palis ſuperſtructa: poſtea ab Hiſpanis ad ripam ejuſdem lacus tranſlata ſatis culte nunc habitatur, ambitu ſeſquimilliar. German. *Sedes eſt Pro-regis*, quem Rex Hiſpaniarum mittit: item & *Archiepiſcopi*. Imprimuntur hic libri, cuditurque moneta. Secunda ab hac eſt *Teſcuro*, amplitudine Mexicum exæquans; dein tertia ν *Angelorum civitas*, lanificio maximè nobilis. Cæterum ξ mons eſt in Mexicana regione, ignibus perpetuis inſignis. Mexicana regio & Mexico urbs. Teſcuro urbs.

VIII. ο *Ju-*

BUNONIS.

ζ [a] *Nova Galicia*, antea *Xaliſco* dicta, Novæ Granatæ adjacet; 800 in ea Hiſpani, quum primùm appellerent, exuſſerunt pagos.

η Nunus *Guſmannus terræ* hujus inventor [b] *Compoſtellam* ibi condidit.

ϑ [c] *Guadalajara* regionis caput eſt; in cujus vicinia mare Chapaticum, & lacus aquas habens calidas.

ι [d] *Culiacan* regîonis cognominis caput eſt; quæ inter Sebaſtiani, & Piaſtlam fluvios ſita anno C. 1530. inventa fuit.

κ [e] *Mechoacan*, Galiciæ verſus Meridiem contermina regio, totius Hiſpaniæ Novæ fertiliſſima ac feliciſſima regio eſt. Ter enim in anno illa fert *Maitz*, illud, etiam auro, argento, margaritis, melle, cerâ, ſale, &c. dives. Ab hac provincia *radices Mechoacanæ* nomen habent. Ejuſdem regionis Principem graviſſimis, ut ei extorquerent aurum, Hiſpani ſubjecerunt tormentis. Hic quoque eſt copia *Annilex*, ad tingendum aptiſſimum. Fructu quodam arborum inſtar amygdalorum, *Cacaos* dicto, utuntur incolæ pro nummis.

λ Mechoacanæ Ortum verſus adjacet [f] *Mexicana regio* totius Americæ nobiliſſima.

μ [g] *Mexico*, 70000 ædium urbs, antea *Themiſtitan*, dicta, à *Ferdinando Corteſio* anno 1521 capta ac deleta eſt, victo etiam & occiſo Mexicanorum Rege nono *Molezuma* ſeu *Molencuma*, qui annus à jactis urbis fundamentis erat 140. Victus eſt Rex iſte à DCCCC. Hiſpanis, licet 350000 haberet militum; eique ſubeſſent bis mille Reguli. Anno 1573. Jeſuitæ ibidem condiderunt collegium.

ν [h] *Angelorum Civitas* antea *Vacipalam* *g* dicta eſt. Ad ſinum Mexicanum L. ac plura numerantur opida.

ξ Mons iſte *h* [i] *Popocampeche* appellatur. Cæterùm regio hæc auri argentique ditiſſima ad mare quæſtuoſam habet oſtrearum piſcationem *i*. Ibi quoque eſt [k] *Guaſtecan* regiuncula, in qua *Panuco* urbs, & civitas *D. Jacobi à Vallibus*. In ea regione eſt mons, in quo duo fontes, quorum alter picem habet nigram; alter rubram.

HEKELII.

g *Id eſt*, *Terra Serpentum*.

h Incolis.

i Incolæ hujus Tractûs olim erant Idololatræ & Hominivoræ, pluresque ducebant Uxores, quæ tamen vitia amiſerunt paulatim poſt ſacro-

a Nova Galicia. b Compoſtella. c Guadalajara. d Culiacan. e Mechoacan. f Mexicana regio. g Mexico urbs. h Angelorum Civitas. i Popocampeche. k Guaſtecan.

Jucatan. VIII. • *Jucatan* Chersonesus agro feracissimo incolas fert omnium bellicosissimos. ɿ

Guatimala. IX. π *Guatimalæ* caput est *Guatimala*, juridico conventu perpetuique præsidis præsentia celebris. ϱ In *Nicaragua* opida sunt

Nicaragua. σ *Granata* & *Leon.*

crosanctum Baptisma receptum. Utuntur in Bellô Sagittis & Fundis, quibus jaciunt Lapides.

BUNONIS.

• a *Jucatan* seu *Yucatan* peninsula inter sinum Mexicanum & Jucatanum Ortum versus sese extendens, à Francisco Hermandez anno 1517. detecta est. Urbes in ea sunt, *Campecho*, *Tavasci*, *Patancham*, quæ magnitudine suâ Cairum in Ægypto exæquare dicitur, hodie b *Victoria* appellata; quod Hispani ibi exigua manu XL. millia Jucatanorum acie superarint. In hac quoque provincia Hispani omni crudelitate lacerarunt fœdeque interemerunt incolas. Inter Jucatanos *k* olim circumcisio erat in usu; venerabantur crucem *l*, abstinebantque carnibus humanis.

π c *Guatimala* inde versus Meridiem jacens Hispanorum quoque sensit crudelitatem. Haud longè ab ejus urbe *m* mons est, qui ignem *n* & lapides evomit.

ϱ Ulterius Meridiem versus est d *Nicaragua.*

σ Tribus milliaribus à e *Granata* quoque mons est ignivomus: *Granata. Nicaragua* & *Leon* urbes ad lacum positæ sunt, qui vulgò Hispanis *Lago de Nicaragua* vocatur. *Carthago* & *Segovia* ejusdem provinciæ urbes sunt. Cæterùm supra Californiam versus Septentrionem ad mare Pacificum est f *Tolmium regnum.* Ibi reperitur animal, quod sublatos in tergum catulos cauda tegit, atque ita effugit venatorum insidias. Deinde g *Quivira* quoque ibidem est, à Francisco Draco Anglo *Nova Albion* dicta. Ulterius ob intensum frigus progredi non potuit Dracus, licet 42 gradum Latitudinis non superârit. Ad eadem loca postea pervenit quoque Thomas Candisch, Draci popularis, quem frigus etiam recedere coëgit, etiamsi Latitudinem Draci nondum attigisset. Incolæ ejus Tartarorum more sub tentoriis agunt, pecuariæ & venationi operam dantes. Inde porrò versus Occasum solis æstivum ponitur h *Anian* regnum, quod nonnulli Tartariæ contiguum esse contendunt. Alii verò fretum aliquod inter Americam & Asiam hic esse docent, 60 milliarium.

HEKELII.

k Animosos quippe ac bellicosos Populos,

l Etiam ante *Christianorum* adventum.

m Quam Agrô fertili & amœnô, Aëreque salubri gaudere tradunt recentiores Geographi.

n Fumum.

REISKII.

ɿ i *Jucatan* tribus Hispanicis nunc urbibus floret, nempe Merida, Valledolido & Campechio. Duo heîc incolis gentilibus portenta tribuunt (1) *Baptismum*, quem duodecimo ætatis anno conferant, neque nisi tinctos ad conjugium admittant (2) *fabricas & structuras saxeas*, Europæis elegantia pares, ubi nullus ferri, argenti & cupri usus obtinet: k *Guatimala* urbs diluvio nocturno, & saxis de rupe vicina grandibus A. 1541. eversa obrutaque, novam in valle, quam duo montes ignivomi circumdant, *urbem S. Jago* peperit. Addo duas regiones amplius, l *Kostaricam* & *Veraguam*, Carthagine, Conceptione & S. fidei urbibus insignes: m *Antillas* porro insulas quatuor distinctas classibus; *Licayes* nempe, *di Barclovento*; *Caribes* & *di Sottovento*, quæ infra commodius explicabuntur.

a Jucatan seu Yucatan b Victoria urbs. c Guatimala. d Nicaragua. e Granata. f Tolmium regnum. g Quivira seu Albion Nova. h Anian. i Jucatan. k Guatimala. l Kostarica Veragua. m Antillæ. ins.

CAP. XIV.

America Meridionalis sive Peruviana.

Americæ Meridionalis seu Peruvianæ figura & magnitudo.

I.

A*Mericæ Septentrionali* x x. circiter milliarium German. Isthmo annectitur *America Meridionalis*, quibusdam *Peruviana*

na dicta, à Provincia *Peru*, omnium præstantissima. Ipsa ingens peninsula, Africâque paullo minor, *forma* triquetra in tria panditur amplissima latera. Cuneorum *unus* Septentrionalem spectat Americam, *alter* Africam, *tertius* Magellanicam. *Longitudo* ejus patet Septentrionem inter, & Meridiem, milliar. Germ. CIↃ. *Latitudo* summa inter Occasum Ortumque IↃ CCC. Regiones quibus distinguitur sunt hæ: *Castella aurea*, *Bogota*, *Peruvia*, *Chili*, *Chica*, *Brasilia*, *Caribana*, *Gujana*, *Biquiri*, omnes Oceano perfusæ. Intus vero in Mediterraneis, *Amazonum regio*; *Paguan*, *Picora*, *Moxos*, *Vram*, *Charchas*. Fluviorum duo nobilissimi, *Maragnon*, qui & *Orelliana*, & Amazonicus: & alter *Argenteus*, vulgo Hispanis *Rio de Plata*. 1

C A-

REISKII.

1 Nunc propius ad [a] *Isthmum*, quo utraque America cohæret, acceditur, firmum illud terræ continentis vinculum: De quo perfodiendo actum sæpius fuit, deque fossa inter Nombre des Dios & Panamam ducenda, ut in mare Pacificum excurri facilius posset, tutusque ac liber Hispanis ad orientalem Indiam itus & reditus pateret: Sic Petr. Vallius & anonymus auctor descripsit. Orbis Leodii 1643. editæ observant. Termini vero [b] Americæ meridionalis per observata recentissima paulo nunc arctius constringi, partesque hujus aut regiones accuratius enumerari solent: *Castilia* nempe *aurea*, *Peru*, *Guajana*, *Chili*, *Magellanica* sive *Chica Tucumam*, *Plata* & *Brasilia*. Quibus omnibus Prorex ab rege Hispanico huc missus præficitur; quinque subsunt ad jus dicendum tribunalia, *Limense*, *Platense*, *Imperiale*, *Quitense*, *Pogotanum*; Itidemque Archiepiscopatus cum suis Episcopatibus, quos Aub. Miræus Lib. IV. c. 4. de statu Relig. Christ. numerat. [c] *Terram* ad *firmam* urbes referuntur (1) *Panama* 300. ligneis ædibus, 600. civibus; numeroso præsidio, & mancipiis Guineensibus instructa (2) *Nombre de Dios* ob nocentissimum aërem deserta civibus ad *urbem* [d] *Porto Belo* aliam digressis. Huc è Panama aurum argentumque Peruviauum terrestri ad sedecim milliaria itinere deportatur magnis ab ovibus, quas *Vicunas* nominant; instar jumentorum bajulantibus: Urbem hanc Angli A. 1668. cum ceperant, Hispani magno redemerunt Pretio. [e] *Carthagena* balsami, gummi & resinæ ferax, urbem cognominem eamque munitissimam habet; quam cum Franc. Dracus expugnasset A. 1585. Hispani postea castello duplici & multis munitionibus firmarunt. [f] *S. Martha* auro, gemmis, marmore; Hacha unionibus fluviatilibus dives. [g] *Venetuarian* urbe Corono, & Velserianis aut Germanicis coloniis; [h] *Nova Andalusia* margaritis copiosissimis & primo Americi Vespucii appulsu A. 1597. claret. [i] *Peruvia* quondam Ingis regibus domesticis, nunc regi Hispanico subjecta, urbem omnium munitissimam Ariccam, & partes quatuor comprehendit, *Quito*, *los Reyes*, *Charcas* & *la Sierra*, omnes fundo fere aureo argenteoque ac immensis divitiis beatas [k] *Guajana* coloniis Anglicis, Gallicis Belgicisque frequens, castella & munitiones continet, quibus Galli Cajanam, Angli Surignamiam, Belgæ aut Batavi Esquibium & Berbicum contra barbaros tuentur. His enim adhuc rex quispiam è prisca Ingarum familia præesse, ac Manoam urbem pro sede regia tenere dicitur. [l] *Chili* æstate ferme perpetua, pratis & arboribus semper virentibus, magno frumenti & fructuum proventu auroque optumo commendatur. Pars Regi Hispanico, pars adhuc indigenis subest, è quibus [m] *Auranques* pugnacissimi A. 1641. sese dediderunt. Urbes Hispanorum præcipuæ tres sunt *S. Jago*, *la Conception* & *Imperialis*. Ad Magellanicam paulo inferius transibitur: [n] *Tucumannia* urbem S. Jago del Estero, & plura Hispanis oppida, multosque pagos Caciquis sive Dominis suis subjectos

a Isthmus. b Americæ merid. partes. c Terra firma. d Porto belo. e Carthagena.
f S. Martha. g Venetuaria. h Nova Andalusia. i peruvia. k Guajana.
l Chili. m Auranques. n Tucumannia.

CASTELLA AUREA.

Castella Aurea.

II. α *Castella Aurea*, vulgò Hispanis *Castilla del oro*, aspera atque inculta regio cœloque gravi, auri metallis abundat, unde & nomen. Opida insigniora in ipso Isthmo habet duo, diversis litoribus apposita, quorum unum vulgò β *Nombre de Dios*, id est, *Nomen Dei*, mare spectat vulgò dictum *del Nort*, alterum *Panama*, mare Pacificum.

PE-

jectos continet. Terram vero *Esterus* fluvius eluvione per annum stata fertilem reddit. a *Plata* regio frugum, pecoris argentique ditissima urbem *Assumption* & opida nonnulla continet. b *Brasilia* ex A. 1501 cognita Portugallis per maritimam oram subest, mediterranea barbaris relicta, quorum linguæ tres desunt literæ f, l, r, quia carent fide, lege, rege: Illa nempe Portugallica in Capitanias XIV. aut Dynastias dividitur, quæ sunt *Paria*, *Maragnaga*, *Siara*, *Rio Grande*, *Paragba*, *Tamariha*, *Farnambuco*, *Segerippe*, *Baja omnium Sanctorum*, *terra Insularum*, *terra S. Spiritus*, *Porto Securi*, *Rio de Jenneno & Vincentiana*; omnes tutiores, ex quo Galli & Belgæ suis coloniis excesserunt. Urbes vero tres in iis præstant nempe S. Salvator, Proregis Archiepiscopi & Tribunalis regii sedes; *Olinda* & *Fernambuco*.

BUNONIS.

α c *Castilia Aurea* habet à *Septentrione* Nicaraguam, à *Meridie* regionem Peru; ab *Occasu* mare Pacificum; ab *Ortu* Pariam regionem. Incipit autem à Panama ad mare Pacificum, definitque in Antiochia ad flumen qui d *Rio Grande* vulgò dicitur. Ad eam quoque referuntur, *Darien*, *Carthagena*, *Pamplona*, *Venecuola* seu *Venecuela*; item e *Popayana* regio, in qua *Antiochia*, *Timana*, *Pasto*: ac porro f *Andalusia Nova*, in qua *Carthago*, *Tocayma*, &c.

β Hæ duæ urbes in Isthmi angustiis positæ ad XX. milliaria Germ. inter se distant; in urbe g *Nombre de Dios* merces exponuntur, quæ ex Hispania apportantur; sicuti in altera, videlicet *Panama*, quæ ex Peru afferuntur. Eo loco, quo *Nombre de Dios* sita est, *Didacus Nequesa* anno 1512. Fortalitium exstruxerat: *Petrus Ario* Vicarius Dariensis deinde condidit urbem. Idem Petrus h *Panamam* urbem quoque condidit anno 1515. A Castilia Aurea versus Ortum jacet i *Guiana* regnum, auri argentique copia, gemmis & aromatibus dives, multarumque frugum ferax, quod *Gualter Ralegh Anglus* anno 1595. lustravit. Eo cum multis millibus profugit *Guainacapa* frater Attabalibæ à Pizarro interfecti. Est ibi animal, *Haute*, quod vocant, id nunquam visum est edere aut bibere; unde aëris haustu creditur vivere *a*. Caput regni k *Manoa* seu *El Dorado* ad lacum l *Parime*, qui sub Æquatore est, jacet. Regiones ibi sunt, *Anabas*, *Amapaja*, *Emeria* & *Orenoque* poni, à fluvio *Orenoque*, qui ex lacu modo dicto ortus Caribanam à Paria distinguit, appellata. m *Caribana* Guianæ versus Septentrionem adjacet inter Orenoque & Maragnonem fluvios, quorum hunc nonnulli eundem cum Oregliano faciunt; at alii diversum esse ajunt. Inter Marognonem & Oreglianum ponuntur n *Amazones* Caribanæ, incolæ ἀνθρωποφάγοι sunt, sicut & illi, qui in o *Antillis* (insulæ sunt, quæ & *Camercanæ* vocantur) habitant, *Canibales* appellantur, id est, fortes. In Caribana sunt, *Cumana*; *Maracapana*, *Paria* & *Caribes*: item regiones *Biquiri* seu *Wikiri*. p *Paria* Castiliæ ponitur ad Ortum inter fluvium *Rio grande* & *Orenoque*, in qua præter civitatem cognominem est q *Benezvola*; Welseris, patriciis Augustanis, à Carolo V. olim oppignorata.

HEKELII.

a Joannes Lerius Cap. X. *Histor. Navigationis suæ in Brasiliam* p. 124. Edition. 2dæ, hoc Animal *Barbaris* HAY vocari scribit, dicitque porrò, magnitudine Canis esse, facie Cercopitheci, ventre pendulô instar Scrofæ parturientis pilô leucopeatô valde dilutô, longissimâ caudâ, pedibus in morem Ursi villosis, prolixis unguibus. Ut autem, dum in Sylvis agit, valdè sit ferum; nihilo minus tamen captum cicuratur facillimè. Nudi *Tououpinambaultii* non libenter cum illô colludunt, propptereà quod tum longos, tum acutos ungues habeat.

BUNO-

a Plata. b Brasilia, hujus Dynastiæ. 14. c Castilia Aurea. d Rio Grande. e Popayana regio. f Andalusia Nova. g Nombre de Dios. h Panama. i Guiana regnum. k Manoa. l Parime lacus. m Caribana. n Amazones Americanæ. o Antillæ, Camercanæ, Canibales. p Paria. q Benezvola.

PERVVIA.

III. γ *Peruvia regio,* vulgò *Peru,* omnium novi Orbis auri argentique metallis nobilissima, nomen accepit à flumine *Peru* mediam secante. Clauditur ab *Oriente* montium perpetuis jugis; à *Meridie Chili* regione, ab *Occidente* mari Pacifico; à *Septemtrione Bogota* regione. Occupat longitudine inter Septemtrionem & Austrum milliar. CCCLXX. Latitudine inter Occidentem & Orientem CLXX. δ Dividitur in *Maritimam* & *Montanam.* *Maritimæ* opida clara sunt ε *Lima*, sedes Proregis & Archiepiscopi, cui subsunt Episcopi XV; & *Camana.* ζ *Montanæ* insignia opida sunt, η *Cusco*, totius Provinciæ princeps, & θ *Quito.* ι *Potosi* auri metallis opulentissimum.

Peruvianæ regionis fines.

Magnitudo & divisio. Peruvia Maritima & Montana.

CHI-

BUNONIS

γ *Franciscus Pizarrus* seu *Pizardus* a Peruanam regionem CL. peditibus paucisque equitibus occupavit, ac multa millia incolarum occidit, ipsumque regem *Attabalibam*, licet XXV. millibus suorum cingeretur, cepit, & incredibili pondere auri, ad XV. milliones, extorto, contra datam fidem interfecit. Obtulerat Attabaliba Pizardo lytri loco tantam auri argentique vim, quantam conclave caperet, in quo servabatur, ad lineam usque, quam ipse rubricâ per totum conclavis ambitum duxerat, ut brevi repleretur *b*.

δ Aliis dividitur b Peruviana regio in *Planitiem* seu Maritimam, *Sierras* & *Andes.* c *Planities* ea pars est, quæ ad mare Pacificum jacet in longitudinem porrectâ; In ea sunt *Portovejo*, *Thomæbamba*, S. *Miguel*, *Trugillo*, *Arequipa*, *Tumbes*, à Pizardo primùm occupata, &

ε *Lima*, quæ à valle qua sita, nomen habens, *Regis* etiam vocatur *civitas*, Jesuitarum ibidem est collegium; Solis Hispanis illic licet mercaturam facere.

ζ *Montano* Peruvia, d *Sierras* dicta, valles habitatas & urbes habet; agros tam felices, qui centuplum solent reddere fructum.

η e *Cusco* Peruvianorum Regum, qui *Inge* vocabantur, sedes, ex lapide quadrato condita, à Pizardo occupata est, qui incredibiles ibi nactus auri argentique thesauros. Quinta pars, quæ Hispaniarum Regi cessit, summam fecit 400000 florenorum Castilianorum. Ædes in hac urbe fuisse scribunt, quarum area, parietes, ac tecta undique aureis laminis fuerint inducta.

θ f *Quito* ferè sub Æquatore jacet. Ibi sub Hispanorum adventum plus auri, quam terræ eruebatur.

ι Aurifodinæ, quæ g *Potosi* sunt, repertæ fuerunt anno 1547. In hac Peruviæ parte Argyropolis seu *Villa da la plata* anno 1548. condita est. In regione h *Charcas* seu *Chiargas* sunt civitates *Porco* & *Carabay*, auri argentique proventu nobiles. In eadem Montana Peruvia est i *Collao* regio omnium in America cultissima; in qua *Tiricara* lacus, ex quo *Aulaga* lacus profluit: *Marocayo* lacus, ex quo fluvius, qui *Rio des Ama* vocatur, oritur. Tertia Peruviæ pars *Transmontana* est, k *Andesque* vocatur, ubi montes altissimi & perpetuæ ferè pluviæ. Cæterum aër Peruvianus satis temperatus est, licet intra Zonam sita sit Torridam: quum Brasilia in eadem jacens Zona longè majorem experiatur æstum. Quo magis verò sol à puncto verticali recedit, eo clarius ibi cœlum est, at vertici quo propior existit, eo copiosiores decidunt Pluviæ ac sentiuntur tempestates. Peruviani nigri non sunt, licet idem habeant Clima cum Æthiopibus in Africa. Conficiunt, sicut & Brasiliani, ex radicibus à feminis masticatis l *potum*, quo sese genialiter reficiunt, & *Panem* ex *Maitz*, qui cibus vulgaris est per Americam. *Oves* ibi sunt onera portantes, quibus incolæ utuntur loco mulorum *c*. In Peru & Brasilia vermiculus est m *Tau* sive *Niqua* *d*, pulicis magnitudine, in pulvere vivens, qui pedibus

Bbbb

a Peruvia. b Ejus divisio in tres partes. c Peruviæ maritimæ Planities. d Sierras. e Cusco. f Quito. g Potosi. h Charcas regio. i Collao regio. k Peruvia Transmontana seu Andes. l Peruvianorum potus ac panis. Oves onera portantes. m Tau vermiculus.

CHILI.

Chili regio. IV. Sequitur regio * *Chili*, amplitudine Peruviam fere exæquans. Caput est opidum *S. Jacobi.*

CHICA.

Chica. Patagones. V. Chili regioni continuatur λ *Chica*, regio, freto Magellanico affixa. In hac μ *Patagonum* gens est stupendæ proceritatis, no-

bus manibusque nocet; si sese sub unguibus occultavit; pruriginem tunc concitat, ac nisi confestim extrahatur, sine magno dolore educi non potest. Habent incolæ oleum, ex fructu quodam *Cauros* dicto factum, quo locum infectum curant *e*. Nascitur quoque ibidem herba, a *Cocam*, quam ore tenentes, sine cibo ac potu integrum diem iter possunt conficere *f*. In Peruvianis montibus invenitur magna *Smaragdorum* copia. b Colebant Peruviani præcipuè Deum, qui illis *Viracocha*, id est, Creator mundi, ac secundo loco *Solem*. Ad Thomæbambam è regione litoris Peruviani est insula c *Puna*, in qua nascitur herba d *Sarsa parilla*, cujus succus expressus, si misceatur aqua calida, mederi dicitur morbo Gallico laborantibus.

HEKELII.

b Quo supplicio a. *Gonzallus* inprimis *Pizarrus* sit affectus, vid. apud *Hieronym. Benzonem*; Lib. III. *Novæ Novi Orbis Historiæ* cap. XV. pag. 367. Edition. *Latinæ Calvetonianæ*. Cæteroquin *Pizarrus* fuit Vir vegeto ac valetudine prosperâ atque magni animi; avarior tamen, quam liberalior, Litterarum imperitus & facili in omnes credulitate.

c Id enim genus Pecoris *Asini* amplitudine sed Specie propè *Camelii* est.

d *Sive Nigua.*

e *Benzo* Lib. 1. *Novæ Novi Orb. Hist.* cap. XXVIII. pag 127. dicit, id mali *cingribus* etiam *calidis* feliciter curari posse.

f Atque hoc quidem Herbæ genus, velut Panchrestum quoddam Pharmacum, earum rerum, quibus Mercaturam exercent, præcipuum est.

BUNONIS.

* e *Chili g* intra 20 & 41 gradum Latitudinis Meridionalis jacens Peruvianam regionem versus Meridiem attingit, & mare Pacificum versus Occasum. Longitudo ejus habetur CCCCXV. milliar. Germ. Latitudo CXX. Nomen habet à frigore, quod interdum ibi *h* tam acerbum est, ut homines & jumenta gelu rigeant & enecentur. Maritima tamen loca temperatiora sunt. Habet & hæc regio aurum, vinum, mel, struthiones, lignum Brasilianum, &c *i*. Urbes in ea præter opidum *S. Jacobi k* sunt, *Tambopala*, *Axapas*, *Baldivia*. Incolas habet robustos & proceros *l*.

λ *Chica*, Patagonum seu gigantum terra. Chili versus Meridiem adjacet; ab *Ortu* habet Brasiliam & mare; à Meridie Fretum Magellanicum; ab *Occasu* Mare Pacificum. Longitudo ejus ad C. ferè sese extendit milliaria.

μ *Patagones* vocantur incolæ, quod animalium ejus nominis pellibus utuntur vice calceorum, ut videantur habere ursorum, aliarumve ferarum pedes veriùs, quàm hominum. In ipso Freto Magellanico, quod *Magellanus* anno 1520 spatio 22 dierum pernavigavit, urbs f *Philippi Ville* anno 1588 ab Hispanis condita, ad hoc ipsum fretum custodiendum, arcendosque hostes. Verùm omne præsidium hic relictum; fame miserrimè periit; & Angli postea ad DC. fame necatos invenerunt; unde locus iste *Porto Famin* dictus est. Cæterùm post Magellanum, fretum istud navigarunt *Franciscus Dracus* Anglus 1579. *Thomas Candisch* Anglus 1581. *Olivier à Noort* Ultrajectinus anno 1600, & *Georg Spilberg* Belgæ. Denique Wilhelmus Cornelius Schauten Hornanus & Jacobus de la Maire. Belgæ quoque anno 1615 Belgio egressi aliud invenerunt fretum, quod *Fretum de la Maire* appellarunt: illud emensi in mari Pacifico insulis nonnullis repertis in Moluccas pervenerunt; ac inde Orbem ita circumvecti redierunt in patriam suam anno 1617.

HEKELII.

g Seu *Chile*.

h Circa partem *Montanam* inprimis.

i Hu-

a Cocam herba. b Peruvianorum Religio. c Puna ins. d Sarsa parilia herba.
e Chili. f Philippe ville seu Porto Famin.

nomen & ſummùm decem pedum menſuram implens. Ex his quidam, Magellane (is primus in has oras delatus) inſpectante, ſeſquicubitales ſagittas citra nauſeam per guttur ad ſtomachi fundum egere; hoc ſcilicet argumento corporis robur oſtentantes.

BRASILIA.

VI. [v] *Braſilia* vaſta regio, ut quæ quartam Meridionalis Americæ partem obtinet, ſaccari ſingulari atque ubere proventu maxime nobilis eſt. Præcipuum opidum eſt [ξ] *Portus omnium Sanctorum*, præfecti totius provinciæ ſedes. Portus autem celeberrimus eſt opidum *Pernambuco*; intus opida *Aſſumtio* & *Paraguate*.

Braſilia. Portus omnium Sanctorum. Pernambuco. Aſſumtio. Paraguate.

i Hujus Fluvii interdiu decurrunt; noctu verò frigore penè gelati tardè ac debiliter incedunt.

k Ubi nova Hiſpanorum Colonia quotidiè coaleſcit.

l Bellicoſos.

BUNONIS.

v a *Braſilia* inter promontorium *Blancum* Æquatori proximum & promontorium *S. Mariæ* ad Argenteum Fluvium. Longitudinem habet DCLVI. milliar. Germ. Latitudinem verò CCC. milliar. inter promontorium S. Auguſtini, & Humos. A capite Blanco ad Argenteum uſque Fluvium, qui vulgò *Rio de la Plata* *m*, litus ejus mare alluit quod vulgo *del Nort* vocatur. Fluvius iſte nomen illud accepit à *Johanne Deacio*, quod argenti ramenta in ipſo reperiſſet. Magno impetu mare ingreditur, adeo ut XX. milliaria in illo navigantes dulces ex flumine hoc queant haurire aquas. *Petrus Caprali* Luſitanus in Indiam Orientalem navigaturus huc tempeſtate dejectus primus terras illas detexit. Deinde *Americus Veſputius* eo navigavit anno 1497, 1499 & 1501. Sed Anno 1504 *Portugallenſes* eam ingreſſi ſunt. Anno 1535 *Petrus Mendozza* 20 navibus flumen Argenteum navigavit. Anno 1547 *Joh. à Staden* Haſſus eo navigavit, ab incolis captus ac mirè ſervatus eſt. Eſt quoque ad *promontorium Ericum* b *Francia Antarctica*, quam *Nicolaus Villegagnon Gallus* anno 1555 occupavit, & Caſtellum *Colligni* ad *Ganibaram* ſeu *Janierum* fl. exſtruxit: quod tamen anno 1557 interceptum eſt. Belgæ etiam has ipſas terras fuerant ingreſſi, nonnullaque munierant loca; ex quibus c *Areciſes* in his locis munitiſſima urbs, à Portugallenſibus paucis abhinc annis, expugnata eſt; adeoque Belgæ Braſilia per illos hactenus ejecti ſunt.

ξ d *Portus omnium Sanctorum*, vulgò *P. Todos los Sanctos*, præter præſidem Regium, Epiſcopum quoque habet. Cæterum Braſiliæ populi ſunt, *Tuppin Icini*, *Tuppin Imbæ*, & *Tuppin Ambaucii*, &c. Nullos habent Reges, omnes ejuſdem habentur dignitatis; niſi quòd venerentur ſenes, eoſque conſtituant belli duces, aut eos, qui plures occiderunt, ac devorarunt, ἀνθρωποφάγοι enim ſunt. Cum viciniis perpetua gerunt bella non alia de cauſa, quam ut majorum, parentum, ſuorumque ulciſcantur cædes *n*. Multa patiuntur à diabolo, ſua lingua *Aichnan* dicto, qui ſæpiſſime eos graviſſime affligit. Quoddam cucurbitarum genus, quod *Tamaracan* vocant, pro Deo habent *o*. Quod Mexicanis eſt *Tabacum*, hiſce locis *Petum* dicitur; At Peti odor ſuavior eſt quam Tabaci. *Ambram* ejicit Oceanus ad litora Braſiliæ, ubi aliquando fruſtrum quingentarum librarum à milite Belga inventum, & Comiti Naſſovio Mauritio oblatum eſt. Reperitur quoque Ambra ad inſulam Madagaſcar, ad promontorium viride, ad inſulam Mauritii ad Sumatram, & alias Indiæ inſulas. *Garcias* refert, aliquando fruſtrum Ambræ inventum 2000 librarum; quinimo ait inſulas quaſdam totas conſtare ex Ambra; verum eas non nominat, nec ubinam illæ ſitæ ſint, aperit.

REISKII.

m Seu *Argyreum*.

n Hoſtes in prœliô captos, multorumque dic-

a Braſiliæ magnitudo. b Francia Antarctica. c Areciſes. d Portus Sanctorum.

te. Reliquæ regiones introrſus aut non cognitæ, aut obſcuræ ſunt; nullis ibi locis memoratu dignis.

dierum cura ſaginatos ingenti cum tripudio mactant, vorantque toſta verubus membra. Hæ enim Epulæ Braſiliis optatiſſimæ ſunt.

o Et quia verum Deum non colunt, fit, ut omnibus & *Auguriis* ad inſaniam ferme ſint dediti. Arioliſque atque Impoſtoribus miſerandum in modum quotidie ſint quæſtui.

CAP. XV.

De Inſulis Novi Orbis.

I.

INſularum, quæ Americæ ab Oriente objacent, ingens eſt numerus. At harum nobiliores *Hiſpaniola*, & *Cuba*, & *Jamaica.* Priores duæ ejuſdem eſſe videntur magnitudinis, niſi quod hæc longior, illa latior. Occupat [α] *Cuba* longitudine mill. CXC. lat. XXX. [β] *Hiſpaniola*, long. CXL. lat. LIV. Opida in utraque compluria. Caput Hiſpaniolæ S. [γ] *Dominicus :* Cubæ *S. Jacob*; in hac

Cuba. Hiſpaniola. S. Dominici urbs. S. Jacob.

BUNONIS.

α [a] *Cuba* Inſula *a* à Columbo *Ferdinanda* dicta verſus Occaſum non ultra III. milliaria abeſt Hiſponiolâ. Incolæ olim veſcebantur ſerpentibus: Verùm hodie pauci ſuperſunt ex veteribus poſſeſſoribus; ſuccubuerunt enim crudelitati Hiſpanorum. Hic aliquando comburendus barbarus infernum elegit pro cœlo, ne in hoc cum crudelibus cogeretur eſſe Hiſpanis.

β [b] *Hiſpaniola* etiam *S. Domingo*, *Iſabella*, at indigenis *Haitus b Quiſqueja*, & *Cipangi* vocatur *c*. In hac Inſula *Chriſtophorus Columbus* anno 1492 quo appulerat, 38 reliquerat milites, qui poſt ejus diſceſſum à barbaris occiſi ſunt. Quinque in ea erant regna, *Magua*, *Marien*, *Maquana*, *Xaraqua* & *Hiquey*. Et hæc Inſula Hiſpanorum experta eſt immanem crudelitatem.

γ In opido [c] *S. Dominici* Archiepiſcopus eſt, reſidetque præſes Regius. *Villa Nueva*, *Cavana*, *Xaragua*, *S. Ivan*, *Porto de la Plata*, [d] *Jamaica* Hiſpaniolæ verſus Occaſum adjacens, paucis abhinc annis ab Anglis occupata eſt. Porro ad Americam Inſulæ [e] *Antillæ* ſeu *Camercanæ*, à Caribana verſus ſeptentrionem ſitæ, etiam *Caribum* appellantur *Inſulæ*: ubi inter cæteras, [f] *Margarita* à margaritarum copia ita dicta: *S. Trinidad*, *Oruba*, [g] *Barbados*; *Martinino*, *Dominica*, *S. Crucis*, ubi Columbus offendit puerum, quem exſectis teſtibus Canibali alebant, ut pinguioribus veſcerentur carnibus; [h] *Borique* ſeu *Borica*, hodie *S. Ivan*, &c. ob multitudinem inſularum, quæ in eo occurrunt mari, Hiſpani illud appellabant *Archipelagus*. A Cuba verſus Septemtrionem ſunt inſulæ [i] *Lucaye* ſeu *Guanahani* & Gigantum inſulæ; in quibus *Lucayo*, *Cigateo*, *Gatao*, *Ganima* & aliæ parum celebres. A Terra di Baccalos eſt inſula etiam [k] *Terra Nova* dicta, eandem ferè magnitudinem habet quam Hibernia. Sub 59 gradum lat. jacet [l] *Drogeo* inſula deſerta, quæ ob crebra, quæ ibi viſuntur, ſpectra *inſula Diabolorum* nautis dicitur. Illuc aliquando femina Galla cum amatore ſuo expoſita biennium & quinque menſes miſerrimè tranſegit: ſed demum liberata eſt.

HEKELII.

a Quæ multos auriferos Fluvios habet.
b Seu Haity.

c Et

a Cuba. b Hiſpaniola. c S. Dominici op. d Jamaica. e Antillæ ſeu Camercanæ inſ. f Margarita. g Barbados. h Borique. i Lucaya inſ. k Terra Nova. l Drogeo ſeu Diabolorum inſ.

hac est *Havana* celeberrimus Americæ totius portus. *Jamaica*, quæ Europæis *S. Jacobi* dicitur insula, implet Longitudine L. mill. lat. XX. Caput est *Sivilla*. Secunda ab hac est *Oristan*. Atque hæc brevis est Americæ universæ explicatio. 1 Havana. Jamaica. Sivilla. Oristan.

CAP.

c Et licet hæc Insula montibus est aspera; tamen quoque amœna, omniumque rerum fertilis atque opulenta est, potiturque inprimis Aëre temperato. Inde arbores ut plurimum perpetuo virere dicuntur. Gignit *Cassiam fistulam*, *Gingiber*, *Masticem*, *Lignum Aloës* atque *Cinnamomum*, mittitque inprimis *Sacchari* immensam copiam. *Auri* & *Argenti* Fodinis ac aliis *Mineralibus*, quæ sunt cæruleo præcipuè colore, etiam est dives.

REISKII.

1 Omnes Insulæ quotquot inter Americam australem atque Hispaniam jacent, uno a *Antillarum* nomine quatuorque classibus comprehenduntur: Prima *Lucayes*, altera di *Barlo vento*, tertia *Caribes*, & quarta di *Sotto vento*. b *Lucayes* ab una omnium præstantissima denominatæ, Bahama, Bimini, Guanahani, suis subsunt regulis. Insulæ c *Barlo vento* sunt *Hispaniola*, *Cuba*, *Jamaica*, & *Boriquena*. d *Hispaniola* suo ambitu 150 milliaria, proventu, pecora, fruges, aromata, herbas medicas, purissimum aurum & metalla, statu politico Hispanum regimen, & quasdam gentilium Dynastias adhuc complectitur. Urbs *Domingo* saxeis mœnibus, castello, & propugnaculis munita sedem gubernatori & Archiepiscopo Hispan. præbet: Huic Episcopatui quinque alia subsunt. e *Cuba* tamen fertilitate, aura temperatiori, & Havana portu munitissimo præstat: Hoc enim veluti clave Americam Hispanis suis aperiunt, & cæteris nationibus occludunt, ut totus ita classi auriferæ transitus præbeatur. f *Jamaica* ex A. 1605 in ditionem Anglicam venit, frumento, messe triplici ac æstate continua quasi felix. Sed g *Boricheniam* Hispani Morro Empimuda, castro munitissimo tuentur. Insulæ h *Caribes* XXVIII nec omnes tamen cultæ; plures Europæis gentibus habitatæ, i *Marteniquo* Gallis subdita classem Belgicam A. 1674 hujusque impetum propulsavit. Sed anno superiore proximo 1673 Belgæ à k *Curassow* Insula expeditionem Gallicam fractam averterunt. Tabago insula A. 1672 Anglis per vim dedita, per pacem A. 1674 ad Belgas deduo pervenit. l Insula S. *Christophori* Gallicis coloniis A. 1627 sociarat Anglicas; eas tamen bello exorto A. 1666 iterum ejecit. Sic Martinica Gallico paret Imperio ex A. 1635 & coloniis per quinque regiunculas dispersis. m *Guardalupa* ex A. 1635 colonias Gallicas, & post hac Belgicas recepit.. n *Barbada* sive *Barbados* subest Anglis, portu commodissimo, vicis & opido Bandabieno firmior. Insula o Sumary æque Anglorum coloniis frequens. p *Insulæ di Sotto vento* ad oram jacent maritimam: Ex iis *Margareta* & *Cubagua* olim repertis unionibus celebres fuerunt, nunc admodum obscuræ. q *Terra Nova* (Terra Neuf) Canadæ opposita A. 1683 capta, hodieque cultui Anglico substat. Conf. Descript. Antillarum Gallica A. 1658 Roterod. edita; Rich. Blome Descript. Americæ Anglicanæ, sive provinciarum regi Anglico subjectarum Amsterd. A. 1688. Rich. Ligon. Descript. Barbados; item Pensilvaniæ *Quakeris* relictæ provinciæ Descript. De *Insulis natantibus Dæmoniorum*, *Canum*, *Muscarumque*; *item Insulis fluviorum* Americanorum pluribus alii conferantur.

a Insulæ Antillæ quadruplices. b Lucayes. c Barlo vento. d Hispaniola. e Cuba. f Jamaica. g Borichenia. h Caribes. i Marteniquo. k Carassow. l Ins. S. Christophori. m Guardalupa. n Barbados. o Sumary. p Ins. di Sotto vento. q Terra Neuf.

CAP. XVI.

Magellanica.

I.

Magellanica seu Terra Australis incognita.

PORrò peractis duabus prioribus continentibus, restabat uti tertiam universi terrarum Orbis partem aggrederemur, illis amplitudine forsitan haud inferiorem. Verùm cum etiam nunc nobis incognita jaceat, nec constet, continens una, an plures in insulas dissecta sit; nihil habemus in præsens, quod de ea huc referamus; nisi nominis brevem expositionem. Dicitur *Terra Australis*, quia nobis ultima in Austrum versus sita est. Eadem *Terra incognita*, quia nemo ingressus. Denique *Magellanica*, quia Magellano primùm conspecta. α 1

BUNONIS.

α Ex terra in Australi maritima loca innotuerunt, [a] *Terra del Fuogo*, [b] *Promontorium Terræ Australis*, *Psittacorum regio*, *Lucach*, *Beach*, *Maletur*, *Nova Guinea* cum nonnullis Insulis, *Terra del Fuogo*, id est, *ignis Terra*, à Freto Magellanico *a* alluitur; ab ipso *b* Magellano *c* ita dicta, quod noctu ibidem multos conspexisset ignes *d*. Insulam vero esse hanc terram docuit navigatio *le Maire*; ibi sunt *Promontorium Nassovicum*, *Sinus Mauritii*, *Insulæ Barnefeld*, *Draki &c.* *Promontorium Terræ Australis* à Promontorio *Bonæ Spei* versus Occasum solis hybernum jacet. [c] *Psittacorum regio* inde ulteriùs Ortum versus sita à Portugallensibus ita dicta est, quod ingentes ibidem *e* vidissent Psittacos. [d] *Beach regio* aurum habet, & *Lucach* regnum aromata; Illa non longe ab Insula Java remota sunt. Mare quod inter hasce terras insulamque Javam est, [e] *Lantschidol* vocatur. [f] *Nova Guinea* ad Æquatorem fere pertingit; num verò insula sit, an cum reliqua terra Australi contigua, hactenus ignoratur. Inde versus Austrum [g] *Nova est Hollandia*; ac porro versus Ortum [h] *Nova Zelandia*. A Nova Guinea ad Ortum crebræ occurrunt insulæ, [i] *Isabella*, [k] *Virides* seu *Salomonis* in mare Pacifico ob divitias ita dictæ; sicut alteræ [l] *Tuberones* seu *Infortunatæ*, à Magellano appellatæ, quod neque homines, neque victum in iis reperiret: & [m] Insf. S. Petri. Cæterum *Petrus Ferdinandus de Quier* terræ Australis felicitatem, epistolâ ad Regem Hispaniæ datá, describit.

HEKELII.

a Cujus mentionem fecit *Hieronymus Benzo Mediolanensis* Lib. 1. *Hist. Novi Orbis* cap. XIV. pag. 58.

b *Ferdinando.*

c *Lusitano*, sive *Portugalle.*

d Reperit a. hoc Fretum *Magellanus*, seu *Magellanes*, A. CHR. M. D. XX. quum ad *Austrum* ultra Æquinoctialem Plagam tres & quinquaginta Gradus confecisset. Ex ea classe una Navis, VICTORIÆ nomine insignis, A. M. D. XXII. totò Orbe circumvecto, *Hispalim* rediit. Itaque ejus Nauclerus, *Joannes Sebastianus de Cano*, Scutum suum insigni Orbis effigie, & his circum inscriptis verbis: PRIMUS CIRCUMDEDISTI ME. nobilitavit. Vid. *Hieronymi Benzon.* Lib. III: *Hist. Novi Orb.* c. VI. p. 302.

e Seminibusque infestos.

REISKII.

1 [n] Terra hæc polaris Antarctica h. e. Arcticæ aut septentrionali, quam supra vidimus, opposita ex situ versus austrum dicitur Australis: ipsa vero incognita mari vicino, & Magellanico freto circumdatur, inculta hactenus & fri-

a Terra del Fuogo. b Promontorium Terræ Australis. c Psittacorum regio. d Beach regio. e Lantchidol mare. f Nova Guinea. g Nova Hollandia. h Nova Zelandia. i Isabella Insf. k Insf. Salomonis. l Tuberones. m Insf. S. Petri. n Terra polaris Antarctica.

frigore intenſo aſpera. Orbi quidem noſtro veteri ad promont. bonæ fidei vel novam Guineam proxima collocatur: Utrumque tamen fide nimis incerta; cum ad novam Hollandiam propius abeſſe obſervatis ex recentiſſimis legatur. Hiſpani a *Civitat del Rey Philippe* i. e. *Civitatem Regis Philippi* & quaſdam munitiones freto Magellanico vicinas exſtruere cœperunt: Sed præſidiis per frigora & famem necatis mutarunt animum. Etſi vero Ferdin. Mendez de Quire hanc A. 1505 ipſe adiit, aulæque commendavit Hiſpanicæ; parum tamen ea commendatio valuit. Nec Angli; b *Patagones* tantos aut homines giganteæ molis, ſed habitu ſibi pares aut ſimiles repererunt. *Terre del Fuoga*, *nova Guinea*, *Zembla*, *Jezzi*, & *Jucatana* apud quoſdam Geographos pro continentis partibus fuerunt; cum ſint Inſulæ. *Terra Beach Patagonum ſive Pſittacorum*, & *ipſa Magellanica* nautis recentioribus ignotæ, tabulas accuratiores nequidem ſubeunt. *Groenlandiam & Frieſlandiam* inſulas, quales Geographi communiter deſcribunt, nemo diligentiſſime quæſitas reperit. Groenlandia quidem ſæpe Chriſtiani IV. Daniæ regis auſpicio indagata, & in Americam hinc ulterior excurſio tentata fuit; ſed irrito ſucceſſu. Vid. Mart. Forbiſſeri, Martinirii, & Heinr. Siveri Groenlandiæ ac Terrarum ſeptentrionalium Deſcript. Hamburgi A. 1675 publicata. Addo heîc amplius (1) *immenſas* c *terrarum ſubpolarium voragines*, quibus mare ſub polo arctico abſorptum, ſub polo rurſus antarctico emergit. Hinc nautæ, ſi qui Spizbergam curſu attigerint, obſervarunt, naves ultra gradum LXXXII. non progredi poſſe, nec lintres incautius evagatos rediiſſe: Contra in freto le Maire naves ultra LX. gradum latitud. auſtralis ob fluctus contrarios & aquoſos impetus non potuerunt progredi. Vid. Kircheri Mund. ſubter. Lib. III. c. 2. ſeqq. (2) d *noctem diemque per ſex menſes continuum*, quem terræ ſubpolares habent, nec ſcriptoribus priſcis, nec Plinio ignotum Lib. II. c. 75. De nocte ſemeſtri Voſſius dubitavit in notis ad Pomponium Lib. III. c. 6. ſtatuitque, homines in luce perpetua verſaturos, ſi qui ſub polo vivere poſſunt. (3) e *ſtellam polarem utramque ſimul ſub ſphæra recta conſpicuam*, quam volunt Geographi eam non eſſe, niſi duobus ultra citraque gradibus emenſis. Sic Lerius in Navigat. Americ. ſentit, & Mandelſlo in Itinerar. c. 13. annotat. ab ſeſe polum Arcticum non niſi poſt ſex gradus cis Æquatorem, & poſt octo gradus trans Æquatorem Antarcticum potuiſſe conſpici. Tantum in præſenti ſufficito, eſtoque

a Civit. del Rey Philippe. b Patagones. c Voragines ſubpolares. d Nox dieſque ſemeſtris. e Stella polaris utraque conſpic.

F I N I S.

IN-



Omnium Regionum, Populorum, Urbium, Locorum, Fluviorum, Montium, cæterorumque, quæ hoc continentur libro, memorabilium

LOCUPLETISSIMUS

INDEX.

ISQUE EMENDATUS ET AUCTUS.

Aquæ

Arrabo

Biert

I N D E X.

Catc-

Chi-

E.

Ebo-

G.

Gallia

Hali-

I N D E X.

Hun-

Judas

Ladog.

M.

Majo-

Ma-

N.

Na-

Nicæ-

O.

Occi-

P.

Plauen

Pra-

I N D E X.

Rio

Sanega

Schim.

 Sen-

I N D E X.

Si-

Targa

Torræ

Ve-

Unna

W.

Wester-

X.

Y.

Z.

Zama-

F I N I S.

